

A. 9093

I 85.858.

ISTORIA ROMÂNILORŪ

CURSŪ FĂCUTŪ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI,

DUPE DOCUMENTE INEDITE,

DE

D. PROFESORU V. A. URECHIĂ

MEMBRU ACADEMIEI ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŪ ACADEMIEI SPANIOLE, ALŪ
INSTITUTULŪ ETNOGRAFICŪ DIN PARIS, ȘI ALŪ ALTORU DIVERSE SOCIETĂȚI ȘI CONGRESE
LITERARE ȘI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORŪ ALŪ ATENEULŪ ROMÂNŪ, ETC.

PUBLICATŪ,

SUB DIRECȚIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULU DE STUDENȚI AI FACULTĂȚEI DE LITERE DIN BUCURESCI

COMPUSC DIN DD. G. P. CIOCĂNEL, D-RA PAULINA CIOFLAN,
M. DRAGOMIRESCU, P. ELIAD, S. MEHEDINȚI, I. MOLDOVEANU, RĂDULESCU, TEODOR RIGA,
D. IOTTA ȘI AL. VERNESCU

TOMUL I (1786-1792)

CU ILUSTRAȚIUNI, PORTRETE, VEDERİ, PLANURI DE RESBOIŪ ETC.

TOMUL III ALU SERIEI 1774-1800

BUCURESCI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL

22, STRADA DÓMNEI, 23

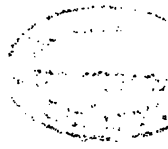
1892.

Prețul în librărie, 15 lei. -- În abonamentŪ, 12 lei

II 85858

ISTORIA ROMÂNILOR

SERIA 1786-1800

185858

ISTORIA ROMÂNILORŪ

CURSŪ FĂCUTŪ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI

DUPE DOCUMENTE INEDITE

DE

D. PROFESORŪ V. A. URECHIA

MEMBRU ACADEMIEI ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŪ ACADEMIEI SPANIOLE, ALŪ
INSTITUTULŪ ETNOGRAFICŪ DIN PARIS, ȘI ALŪ ALTORŪ DIVERSE SOCIETĂȚI ȘI CONGRESE
LITERARE ȘI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORŪ ALŪ ATENEULŪ ROMÂNŪ ETC.

PUBLICATŪ

SUB DIRECȚIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULŪ DE STUDENȚI AI FACULTĂȚEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA 1786-1800

TOMUL III

CU NUMERÓSE ILUSTRAȚIUNI, PLANURI DE RESBOIŪ ETC.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL
23, STRADA DÓMNEI, 23
1892.

Ist Romănilor

V. A. Urechia

N. P. MAVROGHENI

Domnu țerei Romăniei și Moldovei

ISTORIA ROMÂNILORŪ

1786—1800

I.

Ochire retrospectivă.

Cu tótă solemna promisiune dată de Pórtă prin noul ei hatişerif din (1784⁽¹⁾), vędurămŭ, că la 26 Martie 1786 inlocuesce la Domnie Munténă, pre Mihał Sutzu prin Nicolae Mavrogheni, după o domnie atât de scurtă. Şi pentru Moldova promisiunea Porţei din 1784 nu valorâ multŭ, când, spre a se conforma dorinţei Austriei nemulţămítă de C. Mavrocordatŭ, carele nu primise de Consulŭ Austriei pre Kicevicŭ, Pórtă mazili pre acesta şi-lŭ inlocui cu vęrulŭ sęş, cu Alex. I. Mavrocordat đisŭ Firarulŭ (2). Nu e vorbă, că apropierea curţilor de Viena cu acé de la Petersburgŭ inlesnisă Porţei acé preface de domnie din Moldova. Ministrulŭ rusescŭ din Constantinopole, Bulgakoff abandonase resimţimęntulŭ ministrului Austriei Herbertŭ pre Domnitorulŭ Moldav (3), în interesulŭ cimentărei alianţei austro-rusescŭ.

De îndată ce noulŭ Domnŭ se urcă pe tronulŭ Moldovei, în 10 Februarie 1785, Herbertŭ îi cere estradarea desertorilorŭ din Ardealŭ. Sub acestŭ nume, amŭ arętatŭ că se coprindęu numeroşii scutelnicŭ

(1) Hurm. T. VI. p. 420.

(2) „ T. VI. p. 428.

(3) Veđi Hurm. T. VI. pag. 430. Raportulŭ lui Herbert cătră Kaunitz din 26 Ianuarie 1785. Despre apropierea ambelor curţi veđi Hurm. T. VI. p. 437.

ai boerilor și monastirilor. Acastă situațiune a așa dișilor de-
sertori, ne-añ explicatñ resistința Divanului moldavñ, resistința care
noi n'o pulurãmñ pune în comptulñ unorñ simțimente naționale, ori
măcar umanitare, ale boerime!

Nu numai Rusia apropietã de Austria, lãsa pre acetã sã lucreze
în Principate și la Constantinopole, dupã interesele ei, ci și ministrul
de esterne alñ Franciei ordonase ambasadorelui francesñ din Constan-
tinopole, sã favorizeze vederile Austriei în Principate. Noul secretarñ
al lui Alex. Mavrocordat, francesulñ *d'Hauterive*, primesce ordine dela
ambasada francesã d'a intra în strinse relațiuni cu Raicevic (1).

Austria e mulțamită de noul Domnñ. «Acetñ principe se pare prè
bine intenționatñ pentru afacerile nòstre, scrie Herbert lui Raicevic, în
11 Februarie 1785, și e hotãrit sã ținã bune relațiuni cu D-ta». Nu mai
puțin Herbertñ recunosce (2) prin altã notã a sa cãtre Raicevic, din
26 Februarie 1785, cã nu era tocmai vina fostului Domnñ în con-
flictele iscate între curtea Moldavã și între Raicevic, și recomanda
acestuia mai multã moderațiune din partea subalternilor lui (3).

Acastă recomandare cu atãta era mai prudentã, cu cãtñ noulñ
Domnñ era bãnuitñ, cã are relațiuni simpatice cu Prusia.

Pregãtirile de rèsboiñ din partea curțilorñ aliate sunt acum cu-
noscute la Pòrtã. Acum cugetã sã se pregãtescã și ea (4). Abia Bu-
curescii reluaserã liniștea lorñ obicnuitã, dupã serbãtorile trecerei pe
aicñ spre Austria a soției internunțului austriacñ Herbert (5) și nu
tãrđiñ apoi, vr'o douë luni numai, se lãșese în Principate vestea, cã
intòrcerea soției lui Herbertñ în Austria, este semnñ neîndoios de
rèsboiulñ apropiatñ, între Austria și Turcia. Grijã tot mai mare în-
cepe a se împrãștie în Bucuresc și mai apoi în Iași. Mavrocordatñ
din Moldova însucinatñ de cele ce se plãnuescã la Viena și Peters-
burg, e totñ mai obediente la pretențiunile lui Raicevic, așa ca în
unñ raportñ alñ señ cãtrã Herbert, din 12 Septembrie 1785, Rai-

(1) Veđi Hurm. T. VI. p. 433 și 437. (Nota din Februarie 12—1785.)

(2) Hurmuzaki T. VI. pag. 440.

(3) Despre Raicevic veđi biografia lui de B. P. Hasdeu cu titlu : „Studii critice asupra
istoriei romãne“, Bucuresc 1864.

(4) Veđi Hurm. T. VI. p. 448, raportulñ lui Abraham Camondo.

(5) Despre solemnã recepțiune la curtea Muntãnã a soției lui Herbert, veđi Hurm. T. VI.
p. 445, 446. Veđi volumulñ nostru anteriorñ.

cevicî dice că: «per tutti gli affari in generale, io mi trovo molto obligato a questo signor Principe, per li suoi modi onesti e la facilità nel trattare, che ha usato sin ora» (1).

Și cu toate acestea, Mavrocordat Alex. nu cutéză a împinge concesiunile către Austria și în cestiunea «*desertorilor*» până acolo până unde le cerea Raicevicî, căci Vodă se temé să nu nemulțămescă boierimea, interesată, cum vedurăm, de ași păstra scutelniciî. Ca să nu se supere Austria de acésta, Vodă însărcinéză pre agentulú sêu din Constantinopole, să mérégă la Herbert, să cerce a-î explica stadiulú cestiunei și a-lú convinge, că Domnitorulú nu puté concede mai multú.

Așa, în 12 Octombree, 1785, Herbert primesce pre Kapuchihaiia lui Alex. Mavrocordat, care-î aduce asemenea explicări. Herbert nu le aprobă, și în nota lui din 12 Noembrie 1785, Herbertú vestesce lui Raicevicî demersulú lui Vodă Moldovenú și că i-a răspunsú, că: «si la cour impériale est mécontente du Prince sur l'article des déserteurs, elle pourra aisément le *faire perdre, ou disgracier*, les ministres turcs ne demandant pas mieux qu'un pretexte, ainsi que je l'ai prouvé par l'exemple de son prédécesseur, qui au reste n'a pas été déposé pendant qu'il se montrait favorable à cette restitution, mais lorsqu'il y est devenu contraire.»

Amú vedutú că domnia lui Alex. Mavrocordatú (Firarul) a fostú destulú de anevioisă și fără de afacerea *desertorilor* austriaci. O fărnete gré bântui țera (2) și incendii gróznice aprópe nimiciseră tașii. Au arsú și curțile domnesci. Vodă se mută apoi în alte case (ale lui Razu) și trei zile după acea ardú și aceste. Mai arde și a treia curte domnescă peste câte-va zile, de nu mai voiaú boerii să închiriese casele lorú pentru Domnie, iar poporulú aplicá lui Alex. Mavrocordat sobriquetulú de *Pirlea-Vodă*. Ca să aibă unde locui, Mavrocordat fu silit a reconstrui curtea domnescă (3).

De aceste nu se putu însă folosi, căci nu târziu evenimentele precipitară către finit efemera lui domnie. Bine informat, cum vedu-

(1) Hurm, T. VI. p. 449.

(2) Lipsa de pâne făcú ca locuitorii țerei bântuită de secete, să reclame la Domnitorú închiderea povernelorú, ca să nu se mai împuțineze productele. Veđi Uricul domnesc în acésta în Arh. Rom. T. II. p. 183. Veđi volumulú nostru anteriorú.

(3) Veđi Drăghici. Istoria Moldovei p. 48—49, T. II. Veđi volumulú nostru I, pag. 224

rămă, de cele ce se pregăteau de puterile *aliat*e contra Turciei, Alex. Mavrocordată fugi în Rusia în 1787, lăsându cârna Moldovei în mânilor a 4—5 boieră, singurii cară sciau că Domnulă nu se duce din Iași în vre-o inspecțiune a județeloră, ci că fuge peste Nistru (1).

Divanulă Moldavă fusese înspăimântată de acestă evenimentă și de amenințările din Constantinopole. Totuși Pôrta având și ea grijile ei, se mulțămise cu explicațiunile ce Divanulă Moldavă îl trâmisesse despre fuga lui Alex. Mavrocordată și se grăbise a înlocui pre fugarul Domn, cu Alex. Ipsilante, fostulă Domnă ală Valachiei, partizanulă secretă ală Austriei.

Cu câteva luni mai înainte de ce Alex. Mavrocordată fugi la Ruși, cădu din tronulă muntenescă Mihailă Suțu, succesorulă lui Caragea.

Amă văduță — în Tomulă I-iă — Domnia *omenosului* și blândulă Suțu Mihaă. Intervenirea în 1784 a Rusiei, și a Austriei în favorea neschimbărei frecvente a Domniloră, totă nu asigurasă lui Mihaă Suțu o domnie lungă.

Dejă la finea anulă 1785 erau cunoscute diplomațiloră din Constantinopole intrigile pentru mazilirea lui Mihaă Suțu dela Muntenă. Aceste intrigă le țesă cu mare abilitate Nicolae Mavrogheni ună simplu dragomană ală lui Căpitană-Pașa. În Ianuară 1786, Choiseul scrie Ministrulă de Vergennes, că Căpitană-Pașa, adecă marele admirală, persistă a stărui pe lângă Sultanulă, să facă pre dragomanulă seă N. Mavrogheni Principe al Valachiei. Dēcă nu isbuti de îndată, este că toți grecii din Fanară, de altmintrelea pururea desbinați între ei, se uniră de astă dată, ca să împedice, fie și prin dare de bană la Viziră, numirea lui Mavrogheni, ca Domnă, fiindcă acesta nu era dintre familiile grecești, care-și disputaă tronurile române, ci era ună candidată noă, ună simplu țerană eșită la lumină de curendă prin marea istețime a lui.

Mavrogheni nu disperă și lucră să câștige pre Ministrulă rusescă în favorea sa. De Choiseul îi refuză concursulă seă, dér ambasadorulă engleză intervine pre lângă Bulgakoff, care declară într'o notă dată Porții, că suverana sa nu va suferi nici-o dată ridicarea la Domnie a lui Mavrogheni și că, mulțămită cu purtarea lui M. Suțu, Rusia cere menținerea acestuia pre tron (2).

(1) Veși T. I. ală istoriei năstre (1774—1786) pag. 240.

(2) Hurm. Tom. VI, pag. 37.

De Choiseul, în 26 Ianuariu 1786, raportându cele mai susu arête, adauge a ðice cã : «Mavrogheni care cãtrã mult spirit adauge cutezanța cea mai nețermurită, a șciutũ se persuade pre stãpãnulũ sãu, cã onórea lui era la mijlocũ și cã trebuie sã dobãndescã favórea care i se refuzase în publicũ».

Astfelũ cu tóte sumele importante trimise de Suțu la Petersburg și cu tótã marea protecțiune ce-i arêta Bulgacoff. Mavrogheni nu deseserã... «*Totũ pre atãta de întrepidũ, pre cãt și de ambițiosũ, elũ este hotãrítũ sã-și pãrdã viața, sãu sã ajungã Domnũ alũ Valachiei*», scrie Choiseul cãtre de Vergennes, în 25 Februariu 1786.

Nici-o lunã nu avé sã trecã la mijlocũ și Mavrogheni isbutea în planulũ sãu. Trecẽndũ asupra cadavrului protivnicului sãu, Greculũ Petrache, merge la $\frac{2}{14}$ Martie sã primescã investitura la Seraiũ (1).

Succesulũ lui Mavrogheni de sigurũ nu a trebuitũ sã placã muscalilorũ și nici Austriei. Ambasadorulũ francezũ și de Vergennes acceptã faptulũ implinitũ și se silescũ a-și face favorabil pre Mavrogheni în privința comerçului Mãrei-Negre. Singurũ la Roche, fostulũ secretarũ al lui Mihael Suțu, este nemulțãmitũ de numirea lui *Monsieur* Mavrogheni și se hotãresce a abandona Bucurescii (2).

II.

I s v ó r e.

Mai înainte de tóte vomũ aminti lucrãrile pãnã acum fãcute asupra lui N. Mavrogheni. Cunoșcem pãnã astãzi urmãtoarele monografii, ori Istoriĩ mai importante asupra Domniei și a vieții lui N. Mavrogheni. Acestea sunt :

1) *Pitarulũ Hristache* «Istoria faptelor Mavrogheneșci», o cronicã în versuri scrisã la 1817 și publicatã de Cesarũ Boliacũ în *Buciumulũ*, la 1863;

2) Memoriile unul grecũ, de *Thoma Hope*, scrise în englezesce la finea secolului trecutũ, traduse în franțozesce la 1847, de Defau-

(1) Greculũ Petrache din simplu bucãtarũ devenise directorul monetãriei turcesci și era celũ mai bogatũ din Fanaru. Elũ cercase sã repunã pre Cãpitanũ Pașa și pre Mavrogheni, promițẽndũ Sultanului suma de 4,000 de pungi de banĩ, ca sã exileze pre noulũ Ministru. Acesta, Hasan Pașa, dete a iuțelege Sultanului, cã dẽcã va omori pe Petrache va cãpțiãa mai multũ. Aștia se și fãcu, chiar în ziua cãnd Mavrogheni primia investitura (Hurm. tom. VI, pag. 38 și 39).

(2) Veđi scrisórea lui cãtrã de Vergennes, datã din 10 Maiu 1786. (Hurm., tom. VI, pag. 40).

conpret, iară pe românesce publicate, în parte, de D. Ștef. D. Greceanu, în *Românul*, la 1861. Acastă carte coprinde povestirea creștinului turcită Anastase Sotiră (Selimă), despre evenimentele la care elă, alătura cu Mavrogheni, a luată parte activă, între 1787—1790;

3) *Enache Văcărescu* în «Istoria Impăraților otomanî» publicată în *Tesaură de Monumente*, după manuscriptulă originară, în posesiunea d-lui Ștef. Grecianu, încă atinge multă Istoria proprie a domniei lui Mavrogheni, deși cum vomă vedé — în modă nu tocmaî dreptă (1).

4) *Histoire de l'Empire de Russie sous le règne de Cathérine II et à la fin du 18-ème siècle* — par le révérend M. Tooke et traduite de l'Anglais par M. S... avec les corrections de M. *Imirnové* aumônier et secrétaire de l'Ambassade de Russie à Londres et revue par M. Leclerc, ancien capitaine en réserve, de France, Paris, 1801. 6 vol. 8°;

5) *Etat actuel de l'Empire ottoman*, par Elias Abesci, traduit de l'Anglais par M. Fontanelle, 2 vol., Paris 1792;

6) *Taurische Reise der Kaiserin von Russland Katherine II aus dem Englischen übersetzt*. Koblenz 1799 2 vol.;

7) *Histoire des campagnes du Comte Alexandre Suvarow Rymninski, Général-feld-maréchal*, Londres, 1799, 2 vol.;

8) *Asseline*. Histoire de l'Autriche, Paris, 1877;

9) *Johann Wilhelm Zinkeisen* — in «Geschichte des osmanischen Reiches in Europa». 8° Gotha 1859;

10) *Fersuche einer kriegs geschichte des grafen Alexander Suwarow Rymninski*. 2 vol. 8°, Gotha, 1795;

11) *Ausführliche Geschichte des krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey*. 4 vol. 16°, Wien, 1791;

12) Chronografulă lui Dionisie Eclesiarcul, coprinđendă istoria domniei lui N. Mavrogheni. Acastă scriere a fostă publicată întâeși dată de A. Papiu Ilariană, în *Tesaură de monumente istorice*. T, II București, 1863, la pag. 161.

Dionisie Eclesiarculă scrie la 1814, dăr a fostă în parte martoră oculară ală evenimenteloră din domnia lui Mavrogheni.

13) O scriere cu totul modernă despre N. Mavrogheni este aceea a d-lui Ionescu-Gion, publicată în *Revista nouă* pe anulă I, (1888) pag. 216 și 304 (2).

(1) T. II, pag. 293.

(2) D. Ionescu Gion nu se serve la scrierea sa decât de câteva dăr monografiile măi susă citate și de colecț. Odobescu. Stilulu atrăgătoru alu lucrărei, nu ne-ău convinsă contra vederiloră năstre.

- 14) Colecțiunea de documente Hurmuzaki-Odobescu. Vol. III supl. I (1889). Vol. II supl. I (1885). Vol. VII (1876);
- 15) Vaillant. La Roumanie, 3 vol., Paris, 1844;
- 16) Ubcini, în *Istoria Provinciilor Danubiene*;
- 17) Ion Ghȳca, Scrisori și conborbiri economice;
- 18) Colecțiunea de documente proprie;
- 19) Condicele de documente dela Arhiva Statului;
- 20) Drăghici, Istoria Moldovei;
- 21) Mr. de *Chénier*: Révolutions de l'Empire Ottoman. 1 vol. 8°, Paris, 1789;
- 22) Magazinŭ istoricŭ p. Dacia, T. I, Bucuresci, anulŭ 1845;
- 23) Arhiva Românească, de M. Kogălniceanu, Iași, 1860;
- 24) Considérations sur la guerre actuelle des Turcs par Mr. de Volney, 1 vol. 8°, Londres 1788;
- 25) Mr. de *Peissonnel*, ancien Consul général de France à Smirne: Examen du livre intitulé: *Considérations sur la guerre actuelle des Turcs*, par Mr. de Volney, 1 vol. 8°, Amsterdam. 1788;
- 26) *Andr. Wolf*, în «Beschreibung des Fürstenthumes Moldau» (Sibini) 2 tom.
- 27) *Melchisedec*: Chronica Hușilor și acé a *Romanului*;
- 28) Vechile instituțiuni ale României de Ioan Brezoianu (1 vol. 8°, Bucuresci 1882);
- 29) Uricariulŭ de T. Codrescu, passim;
- 30) Storia regionata dei Turchi, dell' abate Francesco Becattini, 8 vol. 8°, Venezia, 1791;
- 31) Histoire de l'Empire ottoman depuis sa fondation jusqu'à la paix d'Jassy en 1792, par Mr. Salaberry 2-ème édition. 4 vol. 8°, Paris-Londres, 1817;
- 32) Lettre et pensées du Maréchal Prince de Ligne, publiées par la Baronne de Staël-Holstein dans la Bibliothèque instructive et amusante, Vienne, 1 vol. 8° mic 1818;
- 33) Atențiunea lunei era asupra țerilor române la finea secolului XVIII-lea. *Caras*, scrisă «Histoire de Moldavie et Valachie», doué edițiuni, între care cé germană din Francfort și Leipzig, 1789, cu «Nebst Beschreibung der mit den Türken geführten Krieg»;
- 34) Dacia Auraria de Kösleri, cu adéogirile lui Seivertus;
- 35) Milkovia lui Benkö.

III

Europa și Orientul

Pentru a înțelege bine situațiunea în care N. Mavrogheni apucă domnia țerei Muntenesci, simțim de nevoie să aruncăm o privire mai adîncă asupra situațiunei generale a politicei europene, mai ales cîtu privesce Orientul și să reamintim evenimintele principale.

Maria Tereza murisă la 29 Noembre 1780, lăsîndu pentru succesoarele ei Iosif II, deja imperator al Germaniei din 1765, o situațiune dificilă și internă și esternă. Secriul veselii și devotei suverane fusese insultat: ca și la alu lui Ludovic XIV, se aruncară petre asupra lui!

La esterior: Prusia sporiă sub Frederic II, care trăi încă 6 ani după Maria Tereza. Casa de Hohenzolern eși marca misiunea d'a scôte pre Austria din lumea Germanică și d'a o împinge spre Orient: *drang nach Osten!*

Alianța Austriei cu Franța, acé chimeră realizată unu momentu grație metreselor lui Ludovic alu XV, avea să înceteze d'a mai fi de folos Austriei, căci fatalmente Francia avé iar să reîntre în secularea sa politică: neamicia contra acesteia și acésta în numele ideilor noué ale revoluțiunei. De géba Maria Tereza dusesse pre Maria Antoinetta ca Regină a Franciei și pre a doua sa fiică, Maria Carolina, pe tronul ambelor Sicilii! Nicu unu rezultat politicu nu dobîndi Austria din aceste căsătorii. *Felix Austria nube!* remasă de astă dată vorbă gólă.

Aquisițiunea unei părți a Poloniei în odiósa împărțire a acei țeri, din 1772, puse pe Austria în contact directu cu Rusia. Acésta și ea doria să isgonéscă pre Austria din posesiunile ei slavice, cum Prusia căuta să o relege din lumea Germanică.

La interior trebile Austriei nu erau în mai bune condițiuni. Iosif II era de 39 ani cându primi moștenirea. Elu aduse pe tronul catolico-feudal alu Habsburgilor idei cu totul moderne și o sistemă politică tinđendú la unu idealu de unitate. Multe de asemenea idei le dobîndise Iosif II în călétoria lui în Francia la 1777. Cunóscem reformele lui, reforme care atinseră și pre Românii din Ardelú, sermanii iobagi ai boerilor unguri. În specialú Românii din Ardel salutară pre Iosif alu II, ca pre unu mare imperatoru și principe alu Ardealului. În 1873 Iosef alu II-lea călétori în Ardeal și Bucovina. La 1784 luna Maiú se introduse limba Germană ca limbă ofi-

cială în Ardeal și Ungaria și îndată apoi (3 Iunie) se desființă nedrepta împărțire a Transilvaniei numai la cele trei națiuni privilegiate: se împărți țera în 11 comitate. Românimea resuflă. . . . In aceleași an 1784 se ordonă facerea conscripțiunii generale în Ardél și Ungaria.

Acésta dete ocașiune rěscólei celei mari a Románilor sub Ursu Horia, Closca și Crisan, după adunarea de la Mesteacăn, în ținutul Crișului (1).

Rěscóla acésta dete de lucru lui Iosif II în Ardél și Ungaria.

Politica esternă a lui Iosif II era: a'și întemeé înriurirea în Germania prin ceva mai solidă decât vanul titlu de imperatore adecă prin aquisițiunea Bavariei și de altă parte Iosif II visa estensiunea spre Orient, cu paguba Turciei (2).

Nu ne ocupăm de cele-lalte direcțiuni ale activității lui Iosif II; ne limităm a'lu vedea urmărind planul său de estensiune în Orient.

Aci se întâlnește cu lucrarea deja mai vechiă a Rusiei. Acésta se prefăcu că e gata a împărți cu Austria și băgă cu istetiă pre Iosif II în un război cu Turcia, război din care Rusia numai câștigă.

De altmintrelea lui Iosif II nu-i plăc, ca Ecaterina II să ajungă la Constantinopole. Cu gând de a împedica lucrul, Iosif se întâlnește cu Ecaterina II la Mohilev (3), sub nume de comite de Falkenstein (4). Serbătorit și învăluit în intrigă, Iosif II rămase aci aliatul Ecaterinei.

Câte-va cuvinte acum despre Rusia.

La 1783, în 8 Aprilie, prin manifestul său către Europa, incorpora la ea Crimeea și acuză pre Turcia de călcătore tractatului dela 1774. După manifest, Turcia provocă tulburări în Crimeea, între Tătari și Ecaterina și dice că « Animée d'un désir sincère de confirmer et de maintenir la dernière paix conclue avec la Porte ottomane

(1) Despre acésta memorabilă rěscólă a se citi lucrările relative în „Tesaurul de monumente“ de Papiu Ilarian și mai ales lucrarea d-lui Densușianu, în analele Academiei. Veși și în *Adunarea națională*, jurnalul meu, articolul despre Horia: — Coifure à la Horia, la Paris. Veși și volumul I al nostru (1776—1786).

(2) *Asseline*. Histoire de l'Autriche. Paris, 1877.

(3) Deja la 1780 Iosif II se întâlnise cu Ecaterina în Petersburg și dobândise de la ea un tractat de comerț.

(4) Veși Histoire des campagnes du comte Suvaroff. T. II, pag. 3

en prévenant les discussions continuelles causées par les affaires de la Crimée, nous réunissons à notre Empire toute cette péninsule, l'île de Taman et le Cuban, comme une juste indemnité des pertes que nous avons faites et des dépenses que nous avons supportées pour maintenir autour de nous la paix et le bonheur» (1).

La scirea acestei anexări a Crimeei și Cubanului, mare rumóre la Constantinopole. Turcii emoționați cerú resboiulú. Divanulú turcescú nu cutéză să asculte de pornirea mulțimei turcesci. Și póte cuminte judecá Divanulú. In adevérú Turcia nu avé să declare resboiulú numai Rusiei: Impărțirea Poloniei, speranța unei noue spoliațiuni, făcuserá aliate pre cele trei Curți, dela Berlin, Viena și Petersburg (2), astfelú că acéstă alianță impusese neutralitatea la celelalte doue Curți principale din Apusulú Europei. Perspectiva unui tratatú de comerciú cu Rusia — ȕice Salaberry (3) și speranța a suplanta pre Anglia la Curtea dela Petersburg, împinge pre Cabinetulú dela Versailles să menageze pre Impérátésa Ecaterina și deci ambasadorele francesú din Constantinopole primisá dela ministrulú de externe francesú instrucțiunii in sensú de a îndemná pre Divanú să negocieze și să evite resboiulú, cu atâtú mai multú că Pórta avé pe capú și rebeliunea Pașei de Egipetú. și acesta așítatú și pre sub mână ajutatú de Ruși. Contra Egipetului va trámite Abdul Hamid pre Amiralulú Hasan Pașa. Anglia singurá, nemulțamită de Rusia, — căci acéstă acorda Franciei unú tratatú de comerciú ce refuza să-lú renoéscă Englezilorú, — începu a așíta pre Divanulú otomanú la resistență față cu Rușii și chiar il indemnna la resboiú. Ambasadorulú englezú din Constantinopole, *Ainslie*, arú fi redactatú, ȕice-se, elú însuși respunsulú Porței la manifestulú Ecaterinei, dar Anglia nu dăde Turciei neci unú ajutorú efectivú, de óste și de flotá. Acéstă decisese pre Divanú să asculte de indemnulú Franciei și, in 1784, unú nouú tractatú, cum vedúrámú, se semná la Constantinopole, tractatú

(1) „Animată de o dorință sinceră de a întări și menține ultima pace încheiată cu Pórta otomaná, preintimpinându-i discușiunile continue cauzate de afacerile Crimeei, noi reuimú la imperulú nostru totá acéstă peninsulá, ca dreptá indemnitate a perderilorú ce amú suferitú și a cheltueleurú ce amú înduratu, pentru a menține in jurulú nostru pacea și fericirea.“

(2) Veđi Hist. de l'Empire Ottom. de Salaberry, T. IV, pag. 94.

Austria profitá de spaima Turciei, ca să-i smulgá in 25 Ebruarie 1785 unú tractatú de liberá navigațiune pe Dunáre.

Asemene dobândá comercialá a Austriei nu-i place Angliei, cum nu-i place neci stáțá-nirea Crimeei de Ruși, ceea ce-li dăde accesul mării Negre.

(3) Loc. citat.

prin care Sultanul recunoscè de bune cele petrecute în Crimeea și Cubană, se în Taurida și Caucaș, cum le numiră muscalii, dora pentru ca aceste nume vechi să facă pre Europa a uita, că aceste țeri erau mahometane. Saim Gherai, ullimul Hană ală Crimeei, adăpostit la Constantinople, nu întârșia d'a fi esilat la Rodos și apoi ucis, pentru că se supusese în trecut politicei rusești.

Tratatul dela 1784 (1) făcuse că Abdul Hamid să ie grăza Rușilor. Cea mai mică mișcare din partea acelor arunca alarma și tulburarea în Constantinople și în Serai (2).

Abatele Becattini în «Storiaragionnata» a lui (T. VII, pag. 4) țice că «L'umiliante Convenzione del 1784 ad insinuazione della Corte di Francia, accordata dalla Porta ottomana, era un ogetto di perpetue inquietudini pel Divano, a cui ogni giorno sussuravasi alle orecchie dá' ministri delle corte emule a quella di Piétroburgo, che la continuazione del possesso di quella provincia in mano de'i Russi, era l'istesso che vedersi rapire, una volta o l'altra, le più belle contrade della Turchia Europea».

De aceea Divanul căuta să întrețină în populașunile Tătare și Georgene speranța unei salvări din mânilé Rușilor. Aceste speranțe se învioră cu manifeste turcesci introduse între Tătari (3).

Dar aceste dădău numai ocașione ambasadorului Rusiei din Constantinople, Bulgacoff, să proteste și să amenințe. Așia în 1786 Bulgacoff 'cere Porșei, între altele, ca ea să recunoscă noue estenșuni teritoriale ale Rusiei în Asia, să înceteze înarmăriile și preparativele de resboi, și să înceteze vecșășiunile Moldovei și Valachiei cu schimbarea de Domni. Porșa respinsă, cum putu, pe cale diplomatică, noile acusări.

Caterina anunță solemn. la finea anului 1786 că va merge în curând să viziteze Crimeea. «Măreșia asiatică ce o înșoți în acestă călătorie, organizată de Potemchin; afluișna estra-ordinară de streini de tôte treptele, ce o înșoșiră în călătorie; omagiul ce regele Poloniei, Poniatowski, primul ei amant, devenit vasalul ei coronat, veni să-i deé, cu călcarea unei dispoșișunii a Constitușunii polone, care oprea pe regii Poloni de a trece peste hotarele țerei; sosirea lui Iosif II, împératul Austriei; amestecul ambelor

(1) Veđi Vol. I. ală nostru (1774--1786.)

(2) Salaberry, vol. cit., p. 97.

(3) Becattini, T. VII. V. Taurische Reise.

curți austriacă și rusescă la picioarele aceluiași idolu; toate aceste împrejurări deteră călătoriei Caterinei II în Crimeea, totu aparatulū unui marșu triumfalū de totă importanța atașată la cele mai marī proiecte...»

Incurajată de prestigiu, îmbătăată de tāmāieri din totă Europa, până și dela marele Voltaire, Ecaterina visa reconstituirea imperiului bizantinū — de sigurū în favōrea Rusiei — și Potemchinū înscrisă chiar pe arculū de triumfū alū Chersonesului, vorbele: «*drumulū la Byzanțū* (1).

Divanulū din Constantinople și Sultanulū Abdul Hamid nu putură să nu se emoționeze la narațiunea celor petrecute în Crimeea, cu ocasiunea călătoriei Ecaterinei. Alianța Austriei cu Rusia devenisă un lucru aprōpe certū în urma întâlnerii suveranilorū în Crimeea. Decī, mai mult ca ori-când, Turcia se prepara de luptă (2). Rusia, ca să impuțineze amicī Turciei, acordă, Franciei în 1787 Ianuarie, tratatulū de comerciū multū doritū de ea, și cu acēsta însinuēzā în sufletulū Sultanului bānueli asupra sinceritāței amicīției Franciei, de care o asigura ambasadorele ei, Choiseul Gouffier. Aceste bānueli sporiaū, intețite de Anglia, cum arētarāmū.

Totuși cabinetulū de la Versailles, se sili în 1787, să liniștescă acele bānueli, intervenindū directū prin ambasadorulū sēu dela Petersburg, Comitele de Segur, în favōrea păzirei tratatului din 1784 făcutū, țicea Ludovic XVI, cu intervenirea Franciei.

Acēstā intervenire după unī istorici, arū fi fostū primitā de Ecaterina cu îngādunțā, și că ea ar fi datū ordine lui Bulgacoff să se înțelēgā cu Choiseul-Gouffier pentru aplanarea dificultāților dintre Rusia și Turcia, în scopū de a evita resboiulū (3). Pare însă că depeșele în acēstū sensū, ale guvernului rusescū, a fostū perdute, āncā fiindū la Adrianopole curierulū rusescū, care le ducē la Constantinopole.

Ne primindū rēspunsū, Choiseul, după instrucțiunile guvernului

(1) Acēstā inscripțiune era pe pōrta țisā a Bizantului. În fața porței era o altā inscripțiune:

„Entra pure invitta Augusta,
Io son troppo in vero angusta.
Non ho in me alcun marmo raro,
Ma per me si giunge al Paro“. (Becat. T. VII, pag. 38).

(2) Divanulū era cu atāt māi iritatū contra Austriei, că în 1785 îi acordase unū nouū tratatū de liberā navigațiune și comerciū pe Dunāre (Becat. T. VII, pag. 31).

(3) Sallaberry T. IV.

său, împinge cu energie pre Divanŭ la resboiŭ. Atunci unŭ numărŭ de militari și ingineri francesi se punŭ la dispozițiunea Turciei, ca să se pregătască de noulŭ resboiŭ, întărindŭ cetățile din Basarabia și Oceacovulŭ.

O revoltă a țărilorŭ de josŭ supravenită, silisă pre Iosef II să se întorcă într'o întinsore din Crimeea. Ministrulŭ său Laschi, care-lŭ însoțise în călătorie, termină regularea alianței cu Potemchin. Scopulŭ alianței era isgonirea Turcilorŭ din Europa, și «*dividirsi* tra loro la Turchia Europea» (1). Ocupatŭ cu revolta țărilorŭ de josŭ, Iosef II, asigură totuși pre Francia, că nu numai că el nu va da mână de ajutorŭ Ecaterinei, ci că va îndemna-o chiar a renunția la ideea *romanescă* de a reînființa Imperiulŭ Bizantinŭ... (2).

Prusia nu era mai sinceră aliată. Ea înțelėsă cu Anglia, împingé pre Abdul Hamid la resboiŭ, după ce se făcuseră așue cheltueli de pregătire. Prusia nu neglija a lucra nu numai la Constantinopole ci și în Bucuresci și Iași. La Curtea din Moldova, Frederik insinuéză pre König, unŭ consulŭ prusianŭ. Acesta lucra contra Austriei și contra Rusiei.... Acésta ne explică uciderea lui în 1787, prin instigațiunea lui Ipsilante Vodă (3).

Dér Prusia și Anglia arétă Porței, că momentulŭ e propice de o revendictă a ei contra Muscalilorŭ. Regele Prusiei se angagéză a ține în *echec* oștirile Austriei, pe fruntariile Boemiei și ale Silesiei, pre lângă că Iosef II avé pre brațe rebeliunea Statelorŭ de josŭ și acé din Ungaria. Anglia promite și ea să inarmeze Suedia și pre Poloniă ruși să-i aducă la revoltă. Ambasadorii Prusiei și Angliei mai valorau în fața Divanului și gréoa situațiune internă a Franciei, care în adeverŭ era în pređioa revoluțiunei, și care ea acum îndemna pre Turci la conciliațiune.

Ambasadorulŭ francesŭ comitele *Choiseul Gouffier* «Non cessava di mettere in vista al ministero (turco) tutti i vantaggi e di cercare tutti i modi di smorzare l'incendio che era per accendersi. — (pag. 54. T. VII. Becat).

(1) Pag. 45, Ab. Becattini, Tom. VII.

(2) Adeveratŭ că și însăși Ecaterina vėjendŭ pregătirile Turciei și neputința lui Iosif d'a intra în resboiŭ, alătura cu ea, promisă să facă concesiuŭ. Ministrii Herbert și Bulgacoff, căpătară instrucțiuni conciliante asupra cererilorŭ Porței.

(3) *Almanach des ambassadeurs de 1804*. Brunswick, pag. 79.

Dar degéba, Anglia era mai multă ascultată, mă. Franca, «restava del tutto anihilata, per le critiche circostanze trovavasi involta, a cagione dello sconvoglimento delle sue fi

. . . Questo stato d'importenza in cui trovavasi la Francia dotto avea, che ni un caso di essa faceasi nel vortice pol affari e che la potente sua influenza era del tutto dileguata stantinople, ove solo si era reso predominante il partito tera e della Prussia».

Divanulă din Constantinople fu ademenită de acăsta tivă și refuză a primi propunerile conciliante ale lui Bulgaria încă deveni cu atătă mai pretentiosă, cu cătă acesta era ordie fie mai moderat.

Intre aceste, situațiunea se mai agravă prin faptulă, ce de raportată, ală fugei lui Alex. Mavrocordată din Iași în Rusia.

Acumă Pôrta adăogă între reclamațiunile ei dela Rusia darea lui Mavrocordat (2).

În marele pregătiri de răsboiă ale Turciei nu puté să nu ună mare rolă Hasană Pașa amiralulă, seă căpitană Pașa, ca ilustrase în răsboie. Purtarea lui Mavrocordată Alex. din Iași înainte de fuga în Rusia și situațiunea lui Hasan-Pașa, nu contribuiră la succesele, la Pôrta otomană, în 1786, ale lui N. Mgheni, *neînsemnatulă*, dară agerulă Dragomană ală amiralului toriosă.

«Căpitan Pașa, dăce Enache Văcărescu, aă vrută să mai ună ciraclie, mai vârtosă găsindă în prilejire de vreme. Deci

(1) Abatete Beccattini T. VII. pag. 55

(2) Mavrocordată pare că fugi amenințată de sôrta amiculă, protector seă Ismailă Pașa, care perdu în 1785 April și demitatea de Reis și guvernat ală Bosniei și viața. Choiseul în raportulă seă către de Vergennes, din 13 M 1785 prevăduse asemenea pericolă pentru Mavrocordată (Hurm. T. II. supl. pag. 36 doc. LX. Veđi în anexa acestă actă. Veđi T. I. ală operei năstre.

Întro scrisore ce Mavrocordată adreséză soției seă Zamfira, la Constantinople, elă justifică fuga pe rațiuni de prudentă. Dice că a fostă persecutată Ipsilanti, care ar fi dată 700 pungiă lui Afa-Bey, ca să-lă ucidă. Mavrocordată, ca să scape de môrte a fugită dară la milostiva împărătésă. (Hurm. T. II. supl. I. pag. 36. Doc. XXIV.) Choiseul Gouffier avé rea opiniune de Mavrocordată «Mavrocordat est incapable de faire volontairement une action honnête. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 40). Despre negociațiunile Pôrței pentru estradarea lui Mavrocordată veđi același vol. III. supl. I. pag. 38 Doc. XXV. XXVI. și Doc. XXVII. Drăghici scrie că «Pricina pentru care Mavrocordată Vodă a lăsată tronulă și a fugită în Rusia, nu s'ău putută afla de nimeni.» T. II. pag. 49. (Iași 1857) Veđi ce ană đisă noi în T. I. p. 241.

cerere ca pe Dragomanulŭ armadei (flore) să-lŭ facă Domnŭ Ţerei românesce (1).

Reîntorsŭ victoriosŭ din Egiptŭ Hasan-Paşa, împinge şi elŭ la răsboiŭ contra Rusiei.

Eată situaŭiunea esternă în care N. Mavrogheni căpela domnia Ţerei Muntenesce, pe cândŭ în Moldova Pôrta înlocuise pre fugarulŭ Mavrocordatŭ prin Alex. Ipsilante.

Avenirea la tronulŭ Ţerei Muntenesce a lui N. Mavrogheni, amŭ Ńisŭ că n'a fostŭ plăcută Rusiei. Aşa în 1787, Bulgakoff aréta că N. Mavrogheni «*gouverne dela manière la plus tyrannique*» (2).

De noulŭ Domnŭ alŭ Moldovei, Alex. Ipsilante, Rusia nu păre totŭ atâtŭ de nemulŃamită. Dintr'o notă a ambasadorelui francesŭ Choiseul, cătră ministrulŭ seŃr de Vergennes, se pôte înŃelegere de ce? La ocaziunea vizitelorŭ ce ministrii streini din Constantinopole făcură noulŭ Domnŭ Ipsilante, ministrulŭ austriacŭ, Ńice Choiseul, petrecu ore întregi şi de repeŃite rënduri cu Domnulŭ Moldavŭ, cu care — atâtŭ în interesele Austriei cât şi ale aliategi acesteia, ale Rusiei, — pare dar că se înŃeleseseră. Purtarea ulterioară a lui Ipsilante în cursulŭ resboiului din 1788, probéză cât de întemeiate fură bănuelile lui Choiseul (3). Asasinarea consulului prusesce, König, în 1787 la Iaşi, o consideraŭ ca unŭ serviciŭ făcutŭ Rusiei (4).

Venimŭ acum la N. Mavrogheni.

IV.

Opiniunea Ţerei despre noulŭ Domnŭ.

Cum consideră, înainte de tôte, Ţera muntenesce avenirea lui N. Mavrogheni la tronulŭ ei?

(1) Tesaur. T. II, p. 293. VeŃi Hurm, vol. II, supl. I, pag. 37. Nota lui Choiseul (Doc. LXI) prin care vestesce lui de Vergennes despre intrigile lui Căpitanŭ Paşa în favoarea lui N. Mavrogheni (Anexa). Apoi Doc. LXIV prin care, în 10 April stilŭ nouŭ 1786, Choiseul vestesce lui de Vergennes, isbânda lui N. Mavrogheni (T. II, sup. I, pag. 39. Doc. LXIV. În anexă veŃi-!). VeŃi Doc. LXV. p. 40.

(2) Hurm. vol. II, supl. I, p. 44. Doc. LXXIV. veŃi-l în anexa.

(3) VeŃi Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 42. Doc. LXX.

Acest documentŭ mai desvelesce şi o latură a politicei Austriace contrare Rusiei. Negreşitŭ alianŃa nu era tocmăi sinceră şi în totŭ casulŭ trecătoare. A conserva pre Turci la Dunăre, nu puté să fie o politică aprobată de interesele austriace. (VeŃi doc. în anexa noastră).

(4) VeŃi „Almanac des ambassadeurs de 1804“, ediŃia din Brunswick, pag. 79).

Décă despre acésta întrebămū tocmaī pre unū boer reprezentândū simțirile boerimeī romānescī dela finea secolului alū XVIII-lea, décă întrebămū pre vestitulū Enache Văcărescu, elū ne respunde că: «Doué lucruri se pricinuisă cu acésta (cu numirea de Domnū alū luī N. Mavrogheni) de stricăciune țerei: Unulū căci din dragomanū alū Căpitanū-Pășei, nici-o-dată n'ău statū a se face Domnū, nici în Valachia, nici în Moldova, ci de abié amū vēđutū a se face boierū și āncă boierū în dregătorie mică...; a doua, că acesta nu era omū crescutū în Fanarū, ca să scie orīnduelile Fanarului incai, sēū ale Pré inaltei Porți» (1).

Judece-se, ce josū era simțulū naționalū!... Luī Enache Văcărescu nu-ī plăcé Domnulū N. Mavrogheni, căci nu era din boerī cei marī și căci nu era fanariotū!! El, cu adevēratū, adaoge, că Mavrogheni nu cunoscea nici obiceiurile *nóstre*, dér maī adaoge și acé scādere în persóna luī Mavrogheni, că «*nici a grāi grecesce, sēū turcesce bine nu scié; rumānesce nu era în viața luī cu puțință ca să învețe*». (De ce?)

Va să đică N. Mavrogheni nu place boerimeī, căci nu e grecū, nu scie grecesce și că este din starea de josū!...

In acéstă afirmațiune a luī Văcărescu, este explicarea casei rele ce a ținutū N. Mavrogheni și cu Fanarioțiī și cu boerimea munteană. Aci este explicațiunea protecțiunei deosebite și iubireī ce Mavrogheni acordă țēranului romānū...

Luī Enache Văcărescu a fostū din capulū locului puținū simpaticū N. Mavrogheni. Nu totū asemenea l'ău primitū tótă țēra. Pitarulū Hristache în «Istoria faptelorū luī Mavrogheni» sēū «*Povestea Mavroghenescă*» đice :

«La létū optu-đeci și șese
După ce s'aridicase
Cu Domnia, din Norodū
Mihaī Suțulū Voevodū,
Nu trecu câte-va đile
Ș'ađimū de Domnū că vine,
Unulū ce aū fostū în trébă
Dragoman pe marea Albă,
Ce-ī đice și Mavrogheni
Iscusitū și omū alū trebi.
Și încă unū darū maī are
Că e omū și vitézū mare.
După care ađire,
Cu atāta 'mpodobire

(1) Tesaurū, T. II, p. 293,

Toți cu mare veselie
 Ilu așteptau ca să vie.
 După ce 'ntră 'n Bucuresci
 La ce antei să privesci?
 La *Galantomie* mare,
 Său la blânda-i căutare
 Că-lu vedei c'o plecaciune
 Incâtă era o minune». (1)

Din contra *Dionisie Eclesiarulă* arătă că impresiunea ce a făcută noulă Domnă, a fostă de «*străjnicie*», iară nu se arătă «cu o plecaciune» de minune, ci «că se otăria *judecata pe turcie*» (pag. 168. *Tesaur T. II*). Totă asemene în locă de a fi *blândă* la cătare Greculă Anastasie, în *Istoria lui Mavrogheni* arătă că era «însăimântătoare posomorirea sprincenelor lui» (2).

Dintre modernii istorici Aronă Floriană ne arătă pre N. Mavrogheni «prințu strașnică (adecă rău) și iubitoră de bană», adecă tocmai contrariă de ceea ce scrie la 1817 Hristache, în versurile mai sus aduse.

Fotino, în *Istoria Daciei* (part. IV epoca 4), la Domnia lui Nicolae Mavrogheni dăce că: acesta era ună Domnă forțe aspru și *escentrică*» (3) Fotino a îndreptățit în parte, pre acei cară, mai apoi descriu pre N. Mavrogheni ca pre un quasi nebună.

Intre cei cară mai de unăđi au scrisă despre Mavrogheni este și junele scriitoră D. Ionescu Gion. D. Ionescu a publicată în «*Revista nouă*» pe anulă I (1888) pag. 216 și 304, sub titlu «*Din Istoria Fanarioților*», o monografie asupra lui N. Mavrogheni, în care constată, că N. Mavrogheni ar fi ună nevropată, ună quasi nebună. La acestă conclusiune D. Ionescu nu ajunge decătă sprijinindu-se pe Enache Văcărescu, și pe alte câte-va isvóre totă atâtă de pucină demne de credință. Noi vomă căuta de aprópe faptele lui N. Mavrogheni, sprijinite și luminate cu documente numeróse și încă inedite și vomă vedé — gândimă — cătă de pucină a meritată nenorocitulă și bravulă domnă epitetulă de nevropată și de nebună.

(1) Vedă Anexa, după Buciumulă.

(2) „*Românulă*“ 1861, 10/22 Ianuarie. Vedă anexa.

(3) G. Sion trad. pag. 174 T. II.

V.

N. Mavrogheni. Originea. Sosirea la Bucuresci.

Originea lui N. Mavrogheni este pucinu cunoscută. Dionisie Fotino scrie, că N. Mavrogheni era fiulū unū neguțitorū obscurū, numitū Petru, dintr'o insulă a Mărei Egee, de aceea Celebi Petrachi — de care vorbirămū mai susū — îlū numea *Taușanū*, adecă *iepure de multe otare*, adecă locuitorū unei insule mici. Celebi Petrachi îlū numea «fără nume și fără familie».

Choiseul Gouffier în raportulū sēu din 27 Ianuarie 1786, cătră guvernulū francesū, numesce pe Mavrogheni «un paysan de l'Archipel»; unū țeranū din Archipel.

Enache Văcărescu ne spusă, că N. Mavrogheni «era de felulū lui ostrovēnū, dela ostrovulū Paros, și se aflase slujindū la alți dragomanī».

Din faptulū că nu scie grăi grecesce, cum afirmă totū Enache Văcărescu, nu putemū conchide că nu era grecū, ci este a se înțelege că grăia dialectulū dela Paros și nu era omū de carte. Totuși e posibilū să fi fostū de felulū celorū ce se ȃicēu *levantini*, indiviȃi grăindū mai multū limba italiană decăt cea grēcă. Postulū ce ocupă lângă Căpitanū-Pașa Hasan, de dragomanū, âncă documentēză acēstă situaȃiune de *levantinū* a lui N. Mavrogheni. Ba ce e mai multū, Mavrogheni pretinde însuși că este venețianū și că adevērata sa familie e *Maurosini*.

N. Mavrogheni nu remasă m... înopole după ce
dobândi scaunulū Munteniei, ci l... resci. Dionisie
Eclesiarculū nu ne spune data s... Bucuresci,
decăt ȃice, că: «Acestū Domnū, cu... vicia aū
întrațū în Bucuresci, avēndū cucă împēri... ulū
putere' împērătesci» (1).

Enache Văcărescu ȃice, că numirea lui N.
este dela 26 Martie și că la Bucuresci sosi la

Prima dată e falsă. Choiseul dă data exactă
N. Mavrogheni de Suțtanulū. Este 14 Martie, stilū no.

(1) Tesaurulū T. II, pag. 167.

Data exactă a solemnei intrări în Bucuresci a lui N. Mavrogheni, avem-o la pitaculă cu care el însuși, în Mai 15 (1786) ordonă *Uciulă* cu care el va intra în Bucuresci. Dionisie Eclesiarculă ne-a pus, că intrarea lui a fostă cu mare pompă. Dămă dér în notă *Uciulă* intrării lui N. Mavrogheni, în 17 Mai 1786, în Bucuresci (1).

(1) Cu o zi înainte, la 16 Martie, intră mai întâi Dăma lui N. Mavrogheni în Bucuresci, cu alaiul întocmită totă cu pitacă Domnesă.

Vodă, în pitaculă din 1786, Mai 15, vestesce „jupăneseloră ca să scie că mâne Sămbătă, cu ajutorulă lui Dumneșă, la 8 césuri din zi, este să fie intrarea pré tubitei Dăme Domniei bele în năuntru Bucuresciloră, să fie strinși toți la Văcăresci, spre a nu se face vre-ună usură“.

(Cond. N. XVII arh. Stat. Buc. fila 3 verso.)

Eată acum :

Orânduială alaiulă Domniei după obiceiulă țerei la intrare în Bucuresci.

Stégulă cataniloră de țară, cu căpitanulă i catanile acestui stégulă, toți călări și înarmați.

Brésla agiescă.

Călăreți polcovnicesci, toți călări și înarmați.

Vel Căpitanulă de Cazaci cu stégulă i sarmaciulă și toboșulă seș.

Talpoși Dorobanșesci pedestri, cu chivere, cu tobe și cu cimpoile loră.

Vel căpitanulă de Dorobanți cu zapeii seși înainte i cu căți-va din brésla armenescă, cu tacămă curată împrejură și stégulă seș cu totă podoba după dînsulă.

Podari, toți pedestri câte doi.

Cazacii agiesci, asemenea pedestri, cu cimpoi și tobele loră.

Vânători asemenea.

Căpitanii agiesci înarmați, cu tacămă curată, pedestri.

Ceașulă agiescă cu polcov. de ciocli.

Polcovniculă de vânători cu polcov. de pod.

» de Têrgoviște cu logof. agiescă.

Vel-aga cu podobă după obiceiulă.

Stégulă cu stegarulă agiescă i călăreți cu praporile i trâmbițele cu toba și sarmaciulă după D-lui.

Neferii toți înarmați călări cu baiaraculă loră, câte doi.

Beșléga, cu tacămă curată.

Brésla spătărescă.

Lefegii cu stégurile, călări.

Vel căpitanulă de lefegii cu zapeii seși i buciumulă, toboșulă, sarmaciulă după dînsulă.

Scutelnicii spătăresci înarmați.

După ce au intrat în Bucuresci, au venit — ȋce Dionisie Eclesiarcul — «cu totu alaiulu la biserica domnescă, intru care i s'au cetit molitva de Mitropolitulu, pentru ridicarea la domnie, după obicei» (1).

Poteraşii toţi înarmaţi, călări, cu haine fistichii i albastre i cu moţuri i cu musicanţii lor.

Delii călări, toţi înarmaţi, cu suliţe în mâni, cu odobaşii lor.

Seimeni bulucbaşesci înarmaţi toţi, cu haine roşii şi cu moţuri galbene, cu stégul cel mare, i toba şi sărmaciulu.

Căpitani spătăresci înarmaţi, cu tacămu curat.

Ceaşulu spătărescu, cu Polcovniculu de vânători.

Polcov. de poteră, cu vetafă spătărescu.

Polcov. de seimeni, cu Başbuluc Başa.

Log. spătărescu, cu căpitanu de menziluri.

Vel spataru, cu podoba după obicei.

Stégulu cu stegarulu i buciumuluşi lefegii, cu prapore i trâmbiţe, toba, şi sirmaciû după D-lui.

Păhărnicei, cu copii din casă.

Vetafă de Păhărnicie, cu vetafă de vist.

Aprođii ceauşesci, cu aprođii vetaşesci.

Ceaşulu de aprođi, cu vetafulu de aprođi.

Brésla Portarésca.

Portareş, rëndu, pe josu, cu semnile în mâni.

Alu 2-lea Portaru, cu alu 3-lea Portaru.

Vel-Portaru

D-lor boeri veliţi i alu doilea, cum se aréta în osebita fóie şi înainte

D-lor: starostea cu neguţitori pămînteni şi cu neguţitorii de companie.

Brésla armăşescă

Armăşei, cu puşcaşii.

Alu treilea armaşu, cu alu doilea armaşu

Vel armaşu cu podoba după obicei, avendu pre toţi lăutarii Domnesci.

Stégurile ţerei i trâmbiţaşii domnesci, cu *musicanţii nemţi*.

Tuiurile.

Juruk Bairak.

Săcagii, după orînduelă cu sacale.

Salahorii călări, cu beţile în mână.

Caî domnesci împodobiţi, trăgându-i comişei câte unulu.

Al 2-lea comisû Rahtivan

Al 2-lea postelnicu cu capoturi 6 post. caî şi tacămu curat, asemenea.

Treti post. treti vist.

» Logof. treti log.

Vtori logof. vtori log.

» Post. vel pitar.

» Comis. vel Pah.

Toţi călăraşii cu vetaful lor.

(1) Pag. 167, Tesaurulu, II.

La acestă ceremonie a sacrulei se petrece unŭ faptŭ caracteristicŭ. Vodă, care nu scie grecesce, seŭ romănesce, întrebă de se află în Bucuresci vre unŭ bărbatŭ în stare de a face o cuvântare romănescă. I se recomandă pe unŭ «*dascălŭ domnescŭ*». Acesta, din

6 fustasi cu darde. Cinci capitanii aresci cu saki cu caplan-poşuri

Unŭ ceauşŭ împărătescŭ.
Unŭ capegiŭ împărătescŭ,

altŭ ceauşŭ împărătescŭ.
altŭ capegiŭ împărătescŭ.

6 fustasi cu darde
Cinci capitanii săgăreşti orta cu saku cu planpoşuri

Iuzbaşa

Beizadea cu Ciohodari
i unŭ saraciŭ.

D-lui Memni
Agasi cu Ciohodari Dumisale,

Toţi lipcanit cu odobaşii lorŭ.

Tacămuliŭ Galiongiiloră, rânduiri, câte patru cu căpitanuliŭ lorŭ.

Un satirŭ
» »
» »

altŭ satirŭ.
» »
» »

Mataratia
Saraci Iamac,

Alaiu-ceauş.
icioglan ceauş,

Mataragi baş.
Saracci Baş

Unŭ găvazŭ
Unŭ peicŭ împărătescŭ
Unŭ hanaharlău
Delibaşa cu chehaiaoa
Cu toţi ciohodariŭ

unŭ marzdaclău

altŭ găvazŭ

altŭ peicŭ împărătescŭ
altŭ hanaharlău
Başŭ ciohodarŭ tufecci baş
cu toţi ciohodariŭ

Iar ciohodariŭ şi tufeccii cu puscă

Iar trei marzdaclăi

Trei marzdaclăi

Iar ciohodariŭ şi tufeccii cu puscă

Vătafŭ de divanŭ
cu saidacuri,

Etori spătarŭ cu sabia
şi topuzul.

Semnuliŭ Domniei, Saugiaculiŭ

Toţi copiiiŭ din casă, purtându praporele lângă semnŭ.

D-lui Post. Gherake
» Camin Manolake
» Comis Romano
» Camaraş Gherake

D-lui Clucer Iancu
» Comis. Nicolake
» Pah. Condili
» Vel Gramatic

ordinulă lui N. Mavrogheni ține ună *logosă* cătră adunarea norodului, ca fie-carele să se grijescă a petrece bine și cu fapte bune, căci celui ce se va prinde în vinovăție, *i se va resplăti* de M. Sa Vodă, cu pedepsă grea, în lumea acésta, de nu va mai avé Dumneđeu necazulă a-lă pedepsi pre cea-l-altă ...!

Asemene amenințări nu potă plăcé boerimeî. Étă de ce ună scriitoră, ca Hristache, se bucură de avenirea la tronă a lui N. Mavrogheni, și étă de ce Văcărescu Enache exclamă, că N. Mavrogheni «veni pentru păcatele și peirea țerei... Mavrogheni sosindă în țeră «dete pricină tuturoră a remăné încremenită, după ce faă vedută «ictromă, seă posnă a firei a semăna» (1).

D-lui Armașu Caragea
» » Manu
Vel vist. Romano
Ici cihodară
Vtori cămăraș
Muhurdară

Vel Cupar
Armașu Iatrosă
Ispravnică de curte
Spatar. Stavarak
Vtore Grămătică
Diviktar

D-lui Vel Camarașă

Cu toți edeclii după D-lui și Mehter Bașa cu tótă taifaoa lui, cântândă.

Careta Gospodă.

«Iă Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gosp. zem. Vla. Poruncimă Domnia mé, Vătase de aprođi, i Vătase za Divană, să aveți a însciința D-sale boiariloră i zapciiloră mari și mici și tuturoră mai susă arătațiloră, că Duminecă, la 10 ceasuri ale nopții, cu ajutorul lui D-đeă iaste să fie intrarea Domniei noastre înăuntrulă Bucuresciloră, la Domnesculă Scaună și să fie toți strinși mai de-nainte, la Văcăresci și puși la rânduială, ca la ridicarea noastră să se afe toți gata la picioră, spre a se porni; însă să căutați spre a nu se face vre ună cusură seă vre o atacsă la pornire, că veți fi în vină. Așiderea să aveți a arăta fie-căria brăslă, la mergere să n'aibă a striga și a face sgomotă și amestecătură, ce fie-care cu tăcere să urmeze mișcarea alaiului; iară ună Alai-ceaș să aibă a ambra călare cu necontenită înainte îndreptândă și întocmindă mișcarea alaiului la mergere, ca să curgă cu rinduială bună. I Saam reche Godmi.»

1786. Maiă, 15».

(1) Pag. 293, Tesaurulă. II.

Asemene mod de a cugeta, era atât de general în boerime, că opiniunea rea despre noul Domn se întinsese până și între francezii, cari petrecu printre boeri. In scrierea «*La Moldavie en 1785, faisant suite au journal d'un voyage de Constantinople à Jassy* (1) de Hauterive dice și el, că: «un Mavrogheni, un homme de rien, sans talent, sans esprit, sans savoir, est devenu Dragoman du Capitan-Pacha; il a ensorcelé ce Turc, et quoiqu'il soit si médiocre que ses compatriotes en sont honteux, il deviendra Prince tout comme un autre».

Amenințările *logosului* dela ceremonia ungerii, sunt cu atât mai reali, cu cât N. Mavrogheni, dela Metropolie se întorsă la curtea domnescă, avându după densusul — scrie Dionise Eclesiarhul — o gardă proprie din doi *gelați* îmbrăcați în cămăși de zale. N. Mavrogheni, «omuscăpiv la obraz, nalt și strajnic» (2) pășind după o gardă de doi *gelați*, în haîne de fer, era un spectacol pucini asigurător pentru boerimea ce coruptă, din moment ce i se cerea acei boerimi să înceteze cu împilarea norodului... Emi închipuiesc pre boeri mergându dela biserică să sărute mâna Domnului, în spătăria ce mare și furându-l cu cōda ochiului, să-și dee sēmă pe ce căi l'orū putē aduce în vederile și procedimentele lorū obicinuite!... (3) De Hauterive a definit societă-

(1) Veđi *Revue de géographie*, dirigée par M. Ludovic Drapeyron, III année, Janvier 1880. Ubićini a comunicatū lucrarea acēsta inedită, a comitelui de Hauterive, scrisă după ce petrecusă în Bucuresci și Iași cu boerimea, pre care, de altū-felū o descrie, cu negre colorī.

(2) Dionisie, *Tesaur*, II, p. 167.

(3) Hristache scrie, că dela Metropolie până la Curte, N. Mavrogheni aruncă mereu bani :

«Și cu o galantomie
Plină de elevterie,
In tōte părțile dândū
Bacșișuri și aruncândū:
Leī, essindari mari și groși
Staū asvērliți pe drumū groși,
Er decă sosi la Curte
Să mai veđi bacșișuri multe!
Stă revērșai prin tpsii
Totū stambolī și funduelii.
Și care boer mergē
Mâna de îi săruta.
Vedeai cum îi atărnă
Cu pumnu galbeni prin mână.
Ne miramū toți: ce să fie
Acēstă galantomie?
Și toți mulțāmiamū dicēndū,
Că amū dobânditū Domnū blândū».

(Buciumulū, 1863, N. 8. Veđi anecsa).

tea română din Moldova în câte-va cuvinte, ȳicendũ: «Grande oppression du peuple, grande soumission des grands, grande autorité du Prince... Quant à ces boiard si humbles, qui se tiennent debout et découverts, devient le Prince, qui tremblent en parlant   «M ria Sa Voda», se moquent de lui in *petto* et vont, en sortant de la cour, dire leur façon de penser à des gens qui la rediront au Prince, le dit Prince les craignant plus qu'il n'en est redouté. Il les paye pour qu'ils se taisent, donne des charges à tous ceux qu'il n'aime pas et des pensions à des amis qui mourraient de faim s'ils n'avaient pas la ressource de le voler, quand il ne leur fournit pas le moyen de voler la Moldavie».

De ast  dat  lucrurile nu se par boerime  muntene c  vorũ merge cum le afl  de Hauterive la Ia i. N. Mavrogheni nu va tolera boerime  purtarea ei cunoscut , nici nu o va plăti să *tacă*... C nd va voi ca unũ boerũ să *tacă*, ilũ va amu i de-a binele, lu ndu-i vi e a, ori tr mi ndu-lũ surghiunũ in locũ sigurũ.

A in elesũ boerimea bucure ten  ce omũ e N. Mavrogheni  i deci nu refuză a juca dela in eputũ după cum  i c nt  noulũ domnũ. Departe de a protesta contra numire  lui de Domnũ boerii din Divanũ se gr bescũ a mulțami amiralului turcũ Hasan Pa a, căci din st ruin ele lui li s'a datũ unũ Domnũ ca Mavrogheni.

Carte c tr  luminatulũ C pitanũ-Pa a

Vestese Divanulũ că la 17 Mai aũ intratũ in scaunũ Nicolae Mavrogheni. Mul amescũ M. S. lui C pitanũ-ba a  i se r g  «ca dupre cum numitulũ Domnũ este ciraecũ al M. Tale, a ia  i de acumũ inainte să-lũ aibi la deosebitũ nazarulũ M. Tale  i să-i dai ascultare la cele ce se va ruga pentru seraca raia».(1)

 i nu numai c tr  C pitanũ-Pa a tr mite boerimea mul amiri, ci  i c tr  Vizirulũ  i c tr  luminatulũ *prag*, prin unũ arzũ, prin care  ice, c  «mul amimũ Pr  puternicii Imp r  ii pentru alegerea ce ne-aũ facutũ de unũ Domnũ ca acesta, vrednicũ, fără de pregetũ, destoinicũ, multũ iubitorũ de dreptate  i credinciosũ alũ Pr  puternicului Devletũ  i vomũ ar ta t t  supunerea  i ascultarea la voința

(1) Conдика No. 17, Arch. Stat. fila 27.

lui și povățuirile lui și duple Pré Inaltul și împărătescū firmanū, nu vomū eși nici cum din cuvântulū sēu . . . » (1)

Unū arzū ca acesta fu subscrisū óre de către chiar Enache Văcărescu, care nu a întârzie a fi Vornicū mare în Divan?..

(1) Ță aci în întregime arzul acesta, după copia din Condica No. 17, dela Arh. Statulū, arzū descoperitū de mine.

Arzū la luminatulū pragū

«Cu acestū prē plecatū alū nostru *arzū-mahzarū*, noi credincioșii robī ai prē puterniceī împărății, Mitropolit, Episcopii, Egumenii, boerii, căpitani și totā sāraca raiaua Țerei romānesci, cu plecăciune arētāmū la prē luminatulū pragū alū prē puterniceī împărății, *că la 17 ale lunei acesteia Mai, intrāndū Domnulū nostru celū de acumū, Nicola Mavrogheni V. V. în domnesculū scaunū în Bucuresci, s'au cetitū la curte, intru auđulū tuturorū, celū vrednicū de închinăciune și împărătescū firmanū, cu care prē puternica împărăție orānduesce nouā pre numitulū Domnū și cu mare bucurie și cu cucernicie, după datoria nōstră, înțelegēndū cele cuprindētore la cea vrednică de închinăciune poruncă a nebiruitei împărății, ne amū supusū și amū recunoscutū pre numitulū nostru Domnū și oblăduitorū, pre carele duple cum prē puternica împărăție l-a cunoscutū de vrednicū, înțeleptū, bunū oblăduitorū alū împărătesculū chelerū alū țerei nōstre, prachticosū și iscusitū la împărătescile slujbe, fiindū în multā vreme cercatū și *terbie*, chiar alū prē puterniceī împărății, atātū la slujbe împărătesci *tersane*, câtū și la slujba împărătesculū stolū, *în cât au fostū dragomanū și la multe alte locuri s'au întēplatū de i s'au poruncitū recomāduindulū destoinicū a face zaptū* împărătesculū memlechetū și a ocroti pre sāraca raea cu bine și a sēvārși împărătescile porunci care se vorū porunci, l-au alesū și cinstindu-lū cu împărătesci daruri, l-au orānduitū Domnū Țerei Romānesci, spre care și noi urmāndū cu credință, întocmai cu voința prē puterniceī împărății și socotindū acēstā alegere dreptū mare facere de bine, nouā, în data ce l-amū căstigmatū în pāmēntulū nostru, amū cunoscutū la numitulū Domnū cea mai dinainte cercatā vrednicie și ferbințalā la împărătescile slujbe și deosebitū iubire cătrā raiaua; cu care aceste vrednicii și daruri ce are, nādājduimū că mai multū ca orī-care altulū se va arēta prē plăcutū și harnicū la ocrotirea împărătescei raiale și la împlinirea împărătescei porunci. Decī după cum din tacirurile însuși ale Domnului nostru se va încredința prē puternica împărăție, de fieși-care pricinā, pentru acēstā mulțānimū prē puterniceī împărății pentru alegerea ce ne-au făcutū de unū Domnū ca acesta, vrednicū, fără de pregetū, destoinicū, multū iubitorū de dreptate, și credinciosū alū prē puternicului Devletū, amū arētātū și vomū arēta totā supunerea și ascultarea la voința și povățuirile lui și după prē inaltulū și împărătescū firmanū, nu vomū eși nici cum din cuvântulū sēu. Pentru care înălțāndū mānile nōstre cătrā a Totū Țiitorulū Dumneulū nostru, pentru buna sporire vecinicā și nebiruitā stare a împărăției, ne rugāmū cu plecatā supunere la mare milostivirea ei, ca să se asculte numitulū Domnū alū nostru, la câte arū arēta pentru nizamulū și buna oblăduire, odichna și liniscea împărătescei raiale, și să-lū aibā împărăția sub puternicū și înaltū acoperāmēntū dimpreună cu sāraca raia ce i s'a încredințātū, duple cum și până acuma au fostū sub umbra aripilor sēle, remāindū și noi îndatorāți tot-d'auna cu acea osirdie și credință la împărătescile porunci și la cea de pururea rugā cătrā Dumneđeū, pentru bună fericirea prē puterniceī împărății» (1).*

(1) Urmēzā la fila 20 verso o scrisóre într'același sensū cătrā Vizirū.

În definitiv de ce puteu boerii să fie superați pe Mavrogheni încă de la începutul Domniei? Mavrogheni, urit de Grecii din Fanarū, este dintre rarii Domni, cari nu veni în țeră însoțitū de o cētă de fanarioți hămisiți. «Cu fie-care Domnū noū sosese din Constanti-nopole o cētă nouă de funcționari de Statū și de Curtisanī (1). Mai tot-d'auna ei sunt rudenii ale suveranului lorū până la a două-decelea spiță; dér Mavrogheni, sciindū câtū sunt de setose chiarū de sângele aprōpelui lor aceste lipitōre financiare, avea împrejurulū seū unū numărū multū mai micū decâtū ori-care altulū din prede-cesorii lui.»

Mavrogheni n'ave rudē de căpătuit; ne ținendū a'si da pe față originea josnică, nu aduce la Bucureesci din rudele sale sārache dela Parosū. Unū singurū fostū cumnatū al seū, fostulū consulū alū Veneției la Canea, omū de alt-felū nu pré de trebă în trecutulū seū, fusese trāmisū de N. Mavrogheni la Bucureesci ca Caimacamū până la sosirea lui în țeră. Condili fu apoi câtū-va timpū Cămărașū alū lui Vodă, darū nu târđiū Mavrogheni era gata a'lū băga în ocne decă Condili nu preferia să fugă din țeră (2).

Mai avu Mavrogheni și unū nepotū, Costache Mavrogheni, care în 14 Augustū 1786, fu numitū Vel spătarū. În condica domnescă No. 17 fila 70 este copia circulărei porunci cătră isprāvnicii și vā-tavii de plaiuri, din 16 Augustū 1786, prin care li se vestese nu-mirea de spătarū a lui Const. Mavrogheni.

Era naturalū că comanda ostirei s'o încredințeze Mavrogheni unū omū de încredere alū seū . . .

Nu numai Divanulū țerei fu compusū de boerii din țeră, (3) dér

(1) Memoriile unui grecū din secol. XVIII. „Romānulū“ 1861, Ianuarie 12.

(2) „Romānulū“ din 1861 7 și 8 Ianuar. Condili pretinde că Mavrogheni l'a disgrațiatū pentru că ar fi destainitū originea grēcă a nēmului lui, pe cândū Vodă ținea să fie socotitū urmașū din nēmulū *Morosimitorū* Venețianī.

(3) În Octombree 1786 eată boerii Divanului :

Ienache Văcărescu vel Vor. de țera de josū.
 Gregorie Băleanu » » » » » susū.
 Apoi urmēzā acestuia Stefanū Prāscoveanu.
 Nicolae Filipescu vel log. de țera de josū.
 Costache Mavrogheni vel spătarū.
 Const. Filipescu vel Post.
 C. Racoviță vel comis.
 Ioanū (?) vel Clucerū
 Vasilache(?) vel Paharnicū
 Ales. Văcărescu vel. stol.
 Nicolae Brancoveanu vel vist.

pană și la isprăvnicii nu găsim numiți, din primul moment al
 luării de Mavrogheni a frânelor țerei, decât totu boeri pământeni.
 Numai la Craiova, ca Banu, aflăm nume străine. In Martie 1787 a
 numiți pre Alexandru Ierache (?) Biv. vel Post. (1) apoi acesta fu
 înlocuit în 27. Nov. 1787 cu Tudorache Dibuglu (?) (2)

Eată :

Bocrii Diramului la 1788 Maiu.

N. Brancoveanulă vel Banu
 Manolache Brancoveanulă vel Vor. de țera de susu (3).
 Scarlatu Greceanu » Vist.
 Radu Slătineanu vel Vor. de țera de josu.
 Ioanu (?) vel log. de țera de susu.
 Const. Stirbei » » » » » josu.
 Manolache Mavrogheni vel spat.
 Dumitrache vel Comis (autorulă istoriei even. dintre 1769 1774 (?))
 Teodorache Tufeanulă vel Pah.
 Ales. Văcărescu vel stol.
 X Matei Cantacuzino vel slugeriu.

Eată ispravnicii numiți de Mavrogheni :

Buzeu	{	Stol. Scarlatu Câmpineanu
Saac	{	Pach Dimitre Racovița Med. Const. Movilă
Prahova	{	Șat. Ionița Băleanu Cruc. Dumitrache Stirbei
Ialomița	{	Serd. Grigore Alexianu Sluger. Barbu Văcărescu
Ilfov	{	Pach. Alexandri Pach. Const. Crețulescu
Dâmbovița	{	Cluc. Radu Golescu Biv. vel. post. Marcu
Vlasca	{	Pitar. Scarlatu Hiotu Armas. Mihalache Manu
Teleorman	{	Pitar. Const. Ghiurgiu Pach. Nis. Tarnov

(1) Condicta No. 17, fila 137 verso.

(2) Veji condicta No. 17, fila 197. Arch. Statului.

(3) Condicta No. 17. Fila 184 verso. 1787 Maiu 17. Circulări la vătășii de plaiuri vestin-
 dule numirea lui Manolache Brancoveanulă ca vel Vornicului ca să-lă cunoască de Zabetu alu loru.

Muscelū	{	Serd. Dumitru Papazoglu Şet. Mincu Fălcoianu (1)
Argeşi	{	Stol. Scarlatū Drugănescu Biv. vel. Căpitanū de dorobanţi Sava
Oltū	{	Dumitru Măndru Teodorache Chéscol biv. vel. slug.
Romanaşi	{	Medel Georgiţă Jianu Pitarulū Enache Fărcăşanu
Vâlcea	{	Serdarū Andronache Bengescu Vist. Const. Socoteanu
Doljū	{	Biv. vel. slug. Enache Politimū Pitarū Nicolae Vlădoianu
Gorjū	{	Vist. Filişianu Sord. Tarfara, şi mai apoi în loculū acestuia Biv. vel. Slug. Manolache Grădişteanu
Mehedinţi	{	Stol. Ionū Glogoveanu Slugeriū Alexandru Calfoianu.

Isprăvnicî ce s-au făcutū la leatū 1786 Maiū 28.

Slam Rîmniciū	{	Dumitrache Bi vel. pitar. Biv vel. Medel. Grigore Hrisoscoleū (2).
---------------	---	---

(1) Se scie că Câmpulungul avé o administraţiune privilegiată, a parte. Acestū privilegiū îlū respectă şi N. Mavrogheni şi numi numai unū epistatū (inspectorū) pe lângă judeţū, scū soltuzū.

Eată documentulū relativū, din 23 Iunie, 1786, după cod. XV, fila 40 :

Hrisovulū orăşenilorū ot. Câmpu-lungū

« ... Judelui cu 12. Părgari şi cu toţi orăşenii căţi sunt din oraşulū Domniei mele din Câmpu-lungū, ca să fie în pace şi ertaţi de lucrulū Domnescū şi de vama Monăstirii din oraşū, şi de vama Pitarilorū dela zborulū lui sŃeti Ilic Proorocū: veri ce vorū vinde seū cine ce va cumpăra, aū calū, aū boū, aū peşce, aū veri ce, să nu aibă a lua dela dinşi vama, după cum aū avutū obiceiū, de n'aū datū vama acestū oraşū nici odinioră, şi să nu aibă nimene voie a cumpăra locū de casă în orasū, nici boeriu mare, nici slugă domnescă, nici slugă boerescă, seū să céră locū dela Domnie în oraşū, seū vadū de móră, seū delniţă în câmpū, seū nescareva moşii, seū vii, seū veri-ce de ale acestorū orăşeni, ci numai orăşenii să fie volnici a cumpăra unii dela alţii, şi de vorū fi datorii şi nescareva orăşeni, aū pe la boeri, aū pe la alţi Ńomeni de ţeră, şi li să va întempla acelorū orăşeni mórtea şi nu vorū avé cu ce plăti, să nu fie volnici acei datornici să vênţă la altă parte ori-ce arū rămâne după mórtea acelorū orăşeni, ci numai

(2) Condicta No 17, fila 86 verso. Lista isprăvnicilorū făcuţi la 1786.

Veţi la pagina 14 din Condicta No. 17 o listă aprópe identică.

Condicta 17, fila 99 verso, cuprinde schimbările de ispravnicî făcute în 1786, Octombreg 30 şi unele în 1787.

Nu scimă până întru câtă s'ară putea documenta povestirea ce face Dionisie Ecclesiarculă de faptele imediate ale lui N. Mavrogheni. Elă dăce, că a doua și după intronare, Mavrogheni «a chiămată pe >>

iară la orășeni să aibă a vinde, Așișderea și pentru rândulă judecătîloră orașului, numai județulă și cu Părgariă să aibă a judeca pe orășeni, iar ispravniculă județului, seă alt-cineva să nu aibă voie a se amesteca în judecătîle loră; i să fie în pace și ertați de fumărită, veri-care din orășeni a merge cu carele loră, să încarce peșce dela Baltă, să nu dé fumărită, fără de numai să aibă a da la M-rea din Câmpu-lungă dela ună cară de peșce oca 5, după cum le-au fostă obiceiă și mai înainte vreme; așișderea și pentru erbărită încă să fie orășeniă în pace și ne supărați pentru vitele ce se voră tăia la scaunile de carne care facă tōmna pe deală la vie, și pentru alte vite ce voră stringe pentru hrana loră, nici de cum erbărită să nu dée, precum n'au mai dată nici odiniōră; și iar să fie în pace și ertați de ciohădărită, care din orășeni se voră hrăni cu meșteșegulă cismăriei să nu dea ciohodărită, și pentru gostinărită încă să aibă a scuti orășeniă una mie pe ană, vrendă să-i ducă să-i vândă la Brașovă, să nu dé gostinărită pe această sumă de rămători ce scrie mai susă, și veri-cară din orășeni s'ar hrăni cu negustorie vëndăndă și alte mărunțișuri pe la târguri, nici de cum să nu aibă supărare de cotărită, după cum nici alte dăți n'au mai dată; așișderea să nu fie nimenea volnică să aducă vină sa vîndă în orașă, nici din boeri, nici slugi domneșci, nici boereșci, nici țărani, seă măcară ce felă de omă ară fi, fără numai înșiși orășeniă să vîndă vină într'această orașă, iară altă nimenea. Nimenea din țărani să fie volnică a încărca veri-ce povară din orașă până nu voră încărca ânteii orășeniă, atâtă peste tōtă vremea cât și la zborulă sfântului Ilie prorocă; așișderea și pentru rândulă dijmăritulă și oeritulă, veri-care boeră ară merge cu aceste slujbe la acestă județă ală Muscelulă, să aibă a le da orășeniă pentru chieftuială loră numai un pranză de bucate; și care din orășeni ară avă să plătescă veri-ce dijmărită, să dée de nume numai po bani trei-spre-dece, iară altă nimenea supărare mai multă să nu le facă, după cum au avută obiceiă și mai dinainte vreme; și să aibă volnicie orășeniă din Câmpu-lungă, să nu îngăduescă pre nimenă din cei străini a se hrăni în orașă, cu nici ună felă de negustorie, ci numai orășeniă să se hrănescă într'această târgă. Așișderea și pentru orășani, cară au vii în Delulă Piteștiloră pre moșia Radulă-Vodă, i pre moșia mōnăstirei Nucetulă, în Delulă Ciocăneloră, să nu aibă voie Egumenulă nici odiniōră a le face alte obiceiuri noue, fără numai să aibă a plăti orășeniă vinăriciulă domnescă din dece vedre o vadră și oțina pământulă, după obiceiă, și după ce va scōte vinăriciulă domnescă afară apă să le ié otaștină, și pentru părpără să aibă a da de cramă po bani două-spre-dece; iar pentru puținile cu struguri ce voră face pentru trēba caseloră loră să nu-i supere, nici altă zăciuală din liveșile de pomi ce voră avă pre la viile loră să nu le iée, și să nu aibă voie slugile seă țiganiă acestoră mōnăstiriă să mēsure vinulă ce voră lua din vinăraciă și din otaștină cu mâna loră, fără numai acela cu bucatele să aibă a-și mēsură vinulă ce voră fi să dée cu mâna loră și cu vadră drēptă de zece oca, și să aibă volnicie orășeniă să-și vândă vinurile în delă pe la crămile loră pe cum au avută obiceiă și mai înainte; și iar să aibă orășeniă din Câmpu-lungă a stăpăni nesce munți ce sunt ai orașului din *Descălecătōrea țirci*, ce sunt acolo ot sud. Muscelă, după cum i-au stăpănită și până acum; așișderea și pentru veri-care din boeriă Domniei mele voră merge să fie ispravnică acolo la aceluă județă ală Muscelulă, să nu aibă voie a supăra pre orășani pentru fēnă seă pentru lemne, seă pentru cală de olacă, seă pentru alte clăci, pentru că fiindă acestă orașă la locă de munte și cu anevoie a se hrăni, ne fiindă

Mitropolitulŭ Gregorie ŝi pre Filaretŭ Episcopulŭ Romniculŭ ŝi pre Cosma Episcopulŭ Buzeulŭ la masa domnescă de i-aŭ ospătatŭ, cinstindu-l ŝi îmbrăcându-l cu haine imblănite, scumpe, domnesci. Ear a treia ŝi aŭ chiămatŭ pe boerilŭ ceil marilŭ de i-aŭ ospătatŭ la masa domnescă, cinstindu-l ŝi boerindu-l, dându-le slujbele Divanulŭ domnescŭ. A patra ŝi aŭ pusŭ *satară* de banilŭ pe Mitropolitulŭ, pe Episcopilŭ ŝi pe boerilŭ, încă ŝi pe neguŝitorilŭ ceil marilŭ, să dee, care 60 pungi de banilŭ, care 50, care 40, care 30, 20, 10, care 5; asemenea ŝi pe boerilŭ craiovenilŭ . . .»

Cuvântulŭ pentru care Domnitorulŭ a aruncatŭ acăsta «*Satara*» asupra boerilorŭ ŝi clerulŭl înaltŭ să fie fostŭ reconstruirea curŝilorŭ domnesci din Bucurescilŭ, «că este ruŝine politeielŭ a fi casele domnesci în mijloculŭ oraŝului surpate, de nu are M. Sa unde să ŝedă, ŝi cum M. Sa are cheltuială gré, decil boerilŭ n'aŭ avutŭ ce face, cu voie fără voie, aŭ datŭ ce li s'aŭ cerutŭ de cătră M. Sa cădându-le ospătare scumpă» (1).

Enache Văcărescu, Dionisie Fotino ŝi Pitarŭ Hristache nu amin-tescŭ de acăstă faptă.

În Maiŭ 21, anulŭ 1786, N. Mavrogheni adresă cătră tótă țera o specie de manifestŭ-programŭ alŭ domnieilŭ. Mavrogheni declară,

locŭ de arătură, aŭ fostŭ ertatŭl de tóte acăsté căte scriŭl mai susŭ încă de mai nainte vreme, după cum am văđutŭl Domnia mea Hrisovulŭ reposat. Domnieilŭ séle Mihailŭ Racoviță voivodulŭ, ŝi Hrisovulŭ Domnieilŭ séle fratelulŭ Domnŭ Alecsandru Ipsilante Vodă cu létŭ 1775, Februarie 15, ŝi Hrisovulŭ Domnieilŭ séle ré-posatulŭ Nicolae Caragea Vodă, i Hrisovulŭ Domnieilŭ séle fratelulŭ Mihailŭ Vodă Suțul, cu létŭ 1783, Decemvre, pentru acăste mililŭ ŝi obiceiurilŭ ce se arétă mai susŭ, de acăste ŝi Domnia mé încă m'amŭ milostivitŭ de amŭ ertatŭ, ca să fie de acăste în pace ŝi ne supăratŭ, ŝi amŭ întăritŭ Hrisovulŭ acăsta cu însăŝi credința Domnieilŭ mele Iŭ Nicolae Petre Mavrogheni Vodă, ŝi cu a pré iubișilorŭ Domnieilŭ mele fiilŭ ŝi cu totŭ sfatulŭ cinstișilorŭ ŝi credincioșilŭ boerilorŭ celorŭ marilŭ ail Divanulŭ Domnieilŭ mele, Dumitrache Ghica vel ban, Nicolae Brancovenu vel vistierŭ, Stefan Preșcovenu vel dvor. de Ȫera de susŭ, Pan Enache Văcărescu vel vor. de Ȫera de josŭ, Grigorie Bălenuilŭ vel logof. de Ȫera de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ȫera de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ion vel cluceriu, Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel comis, . . . vel sluj. — vel pit. — ŝi ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel log. ŝi s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acăsta întru întăielulŭ anulŭ alŭ Domnieilŭ năstre, aici în orașulŭ Domnieilŭ mele Bucurescilŭ, la aniilŭ dela Nașcerele Domnuluiŭ nostru Isus Hristos, 1786, Iulie 23.»

(1) *Tesaur de monuminte*, II, p. 168.

ca «cē dântēiū rîvnă și grijă a Domniei mele este a se urmă și a se păzi dreptatea norodului și a supușilor ce ni s'aũ încredințatũ, intru tôte pricinile și trebele lor . . .» (1).

(1) Eată întregũ acestũ actũ importantũ, ce amũ descoperitũ in Condicta domnescă sub No. 17.

Circulara de noua Domnie.

«Iõ N. Mavrogheni, Dumniilorũ boerilorũ ispravnicĩ, i boerilorũ judecãtorĩ, cuviosoilorũ egumenĩ, molitvelor vöstre protopopilorũ, preoții, diaconĩ i mazililorũ, cãpitãnilorũ, negușitorilorũ, breslași, pircalabilorũ duprin sate, și tuturorũ locuitorilorũ țerani din județulũ . . . De obste ve facemũ Domnia vöstrã in scire, cã cu mila și ajutorulũ marelũ Dumneđeũ, aședẽndune in Domnesculũ scaunũ alũ acestei creștinești țeri, cea dântãĩ rîvnă și grijă a Domniei mele, este a se urmã și a se păzi dreptatea norodului și a supușilor ce ni s'aũ încredințatũ, intru tôte pricinile și trebele lorũ, dupre cum aicea suntemũ povẽțuiți și de la milostivulũ Dumneđeũ a totũ sciiitorulũ, ceta ce ne aũ învrednicitũ la acẽsta stãpãnire și pre acẽsta suntemũ orĩnduiți și dela prẽ puterniculũ împẽratũ (a cãruia stãpãnire sã o lãțescã Dumneđeũ peste totũ pãmẽntulũ) ca sã curãțimũ tôte urmãrile cele fãrã de cale și nedreptãțile. Decĩ fiindũ cã din începutũ n'aũ iubitũ sufletulũ nostru nedreptatea, și este fõrte nesuferitã la firea Domniei mele, fiindũ împotriva poruncei lui Dumneđeũ, iatã ne facemũ datoria și vẽ arẽtãmũ Dumneđeiasca poruncã, dupã care asemeņe este și a nõstrã poruncitõre: cea mai dântēiũ vointã a fie-cãruia din D-võstrã ispravnicilorũ, seũ judecãtorĩ, seũ veri-ce zabetũ a orĩ-ce pricinã a norodului sã vẽ purtatũ fõrte cu dreptate dupã tôte si cu friea lui Dumneđeũ și a Domniei Nõstre, sã se pãrãsescã fie-care de cele rēũ obicĩnuite trecute hotãriri judecãțilorũ, sã le faceți dupã S-ta pravilã, de jafuri și de hrãpiri sã-i diafendipsiți și nu numai D-tre sã fiți curați de unele ca aceleași, ci nici pe õmenii D-võstrã, cari îi aveți orĩnduiți cu zapclicuri și veri cu ce epistasio asupra satelorũ, sã nu-i îngãduiți a jãfui, ci fie-care sã se mulțãmescã pe ceea ce este haculũ seũ dreptũ, fãrã de a se lãcomi, cã aceea ce este dreptũ este și blagoslovitũ de la Dumneđeũ, și indestulẽzã atãtũ pe dẽnsulũ cãtũ și pe fiulũ lui, iar ceea ce este nedreptũ, este prafũ și ca vãpaia focului arde și nu numai nu se folosește dintru acestũ felũ de nedreptate, agoniseli, dupã cumũ ei socotescũ, ci și copiii și casele lorũ rēmãnũ la pustiire, precumũ avemũ la acẽsta pildã multe case ce s'aũ stinsũ și aũ rēmãsũ copiii lorũ fõrte sãraci; pe locuitorĩ sã-i primiți cu bunã-voire și cu blãndețe cãndũ vinũ la D-võstrã de a se plãnge pentru cãte ceva și la cele ce vorũ fi cu cale sã i ascultãți, iar la cele fãrã de cale sã le dați rãspunsulũ cu blãndețe, fãcẽndũ-i cu cuvẽntũ și cu deslușire a urma poruncilorũ lui Dumneđeũ și pravilei, ca și inșii ei sã înțelẽgã și sã pricẽpã bine; iar nu fãr de cuvẽntũ infruntãndũ-i sã-i isgoniți. Ușã sã vã fie deschisã și auzulũ deșteptũ in totũ ceasulũ; sã nu diceți sãracului: «Dute, cã nu este vreme! nici sã-i țineți pe la curțile D-võstrã cu țile îndelungate, pãnã a vẽ gãsi vreme de a vẽ impreuna, dupã cum am auzitũ cã pãtimiaũ locuitorii, pentru cã acẽsta fõrte multũ ne tulburã duhulũ, cãnd vomũ auzi-o; luați pildã dela inșine noi și urmați, cã ușã Divanului este deschisã a primi fãrã de pregetũ in totũ cẽsulũ pe fie-care. Și in scurtũ intru tôte sã pãziți dreptatea și buna orĩnduelã și celũ ce va sluji bine și cu credințã chivernisindũ și ocrotindũ pe locuitorĩ cu bunã ocãrmuire și dreptate, sã fie încredințatũ și cu totulũ adeveritũ, cã negreșitũ va dobãndi mila lui Dumneđeũ și evnia Domniei mele, iarã împotrivã, vaĩ de acela ce va cãlca poruncile santei pravile și ale prẽ

Dionisie Eclesiarulă spune că N. Mavrogheni, judeca în Divană față cu divaniștii, une ori față și cu mitropolitul și episcopii și alte ori și singur *pricinele*, însă elă judeca, el hotăria și însuși

puternicei împărății și ale Domniei noastre și 'lă vomă dovedi că au făcută vre-o nedreptate, ori au jăfuită, ori n'au păzită poruncile și povățuirile noastre! Unulă ca acela, nu numai va fi lipsită din slujba Domniei mele și nu va mai fi învrednicită nici-o-dată la slujba și mila Domniei mele, ci va petrece și ceea ce n'au socotită, nici au gândită. Poruncimă Domnia mé și vouă tuturoră breslașiloră și țeranilor, de obște, fie-carele pentru păsurile și necazurile ce veți avé, să vă plângeți la ispravnică și la judecătoria, pentru judecătii și alte nevoi ce veți avé și nădăduimă, că după povățuirile și poruncile ce au dela Domnia mé, a vă face totă îndestularea și dreptatea, iară când dela ispravnică, séu judecătoria nu veți afla dreptate, să năzuiți cu bună nădejde și multă bucurie la mila Domniei mele, și étă ușa Divanului nostru este pururea deschisă, de unde veți afla totă îndestularea și dreptatea vóstră la cele cu cale și . . . (*lipsă*) însă căutați de vă părăsiți și voi de cele ce sunteți rău obicinuiți de mai înainte, și rugându-ve milostivului Dumneđu pentru sănătatea pré puterniciei împărății, voi cu soțiile și copiii voștri, pentru sănătatea noastră, să vă lăsați de minciuni, să ămblați cu dreptate la tóte, să metahirisiți muncă dréptă, ca să vă fie spre îndestularea caseloră vóstre; nu vă cutezați a face piri și jalbi minciunose și nedrepte, nu fiți vicleni, pentru ca să vă ajute Dumneđu, și pentru ca să vă iubim și noi; purtați-vé cu ascultare și supunere la împărătescile porunci și la ale noastre, cari le vomă da în scrisă prin ispravnică județului, pentru că după cum vom pedepsi pre celă ce v'au jăfuită, și v'au luată adichisită, așa vomă pedepsi și pre cei ce voră cuteza dintre voi a ămbla cu jalbi și cu piri minciunose, séu împotrivre cătră orânduții Noștri, și cu viclenie; nu vă veți puté îndrepta cu cuvântulă prostimei și ală nesciinței. Și așa dregătorii să se porțe cătră locuitoră cu troposulă celă cuviinciosă, și locuitoră să se porțe cătră Dregători cu căduta orânduială și supunere la poruncile Noștre. Așiderea poruncimă molitveloră vóstre, protopopiloră, preoțiloră, să căutați după cum sunteți povățuiți de părinții arhieriei, să păziți și să urmați slujbele sfinteloră bisericii cu cea cădută orânduială, făr de cusură, și să vă petreceți vieța după orânduiala cinului, păzindă cinstea daruluiă ce aveți. Și să nu lipsiți întru a sfătui cu învățatură duhovnicescă pre locuitoră și întru a îndemna spre cele ce sunt a le datoriei crestinescă, ca să le urmeze, să le păzescă și să aibă evlavie cătră Dumneđuescă și să fie curați, ispovedindu-vé și grijindu-vé în vreme, și câte se cuvînă la datorie-vé tóte să le săvârșiți. Pentru care iată într'adinsă amă trimesă pre omulă nostru . . . cu acéstă Domnescă a noastră carte, ântéiu la d-tre ispravnică, ca să le cetiți și să ne trimiteți răspunsulă în scrisă că ați înțelesă; apoi să mergă prin orașele și satele aceloră județe să o citescă într'auđulă tuturoră de obște, și să iscălescă în dosulă ei preoții și pâr-călabii sateloră întru adevirire că au înțelesă o toți.»

1786, Mai 21.

Eată ómenii de încredere însărcinați de N. Mavrogheni cu ducerea în județe, a acestei cărți deschisă :

Slam Romnic	}	Stoian cafegiú Iamak
Buzéu		
Saac		

elū poruncia de pedepsia pe ce-lū ce i se păré a fi vinovatū, cu gré bătaie la scară; nu mai rânduia la veliți boeri, séu la Departamentū să cerceteze pricina jăluitorilorū, ci M. Sa hotăria *pe turcie*.

Acéstă acusare ce aduce Dionisie Ecl. lui Mavrogheni, este nu-mai întru atâtū întemeiată, că Vodă reforma judecata boerilorū în pricinile țeranilorū, judecată mai tot-dé-una *nedréptă*. . . .

De altmintrelea N. Mavrogheni n'a desorganisatū *Departamenturile* întocmite de Alex. Ipsilante prin codulū séu, ce amū cercetatū în urmă.

Cum că N. Mavrogheni n'a desființatū departamentele însărcinate cu justiția, staū dovadă, între altele, documentele următore:

Pitaculū acestui Domnitorū cătră veliți logofeți, 1786, Mai 20, poruncindu-le să vestescă judecătorilorū dela câte trele departamentele, să vină în tóte ȃilele la datorie, să nu se facă întârziere cu judecățile «să se ferescă fórte de strimbătate, séu interesuri, ci dreptatea fórte să o păzescă, judecândū după sfinta pravilă și după obiceiulū pământulū» (1).

1786, Mai 20. Cătră veliți boeri ai Divanului poruncă, ca să se adune pre tóte ȃilele cele orânduite de trébă la Domnésca nóstră curte la césuri orânduite, ca să căutați după orânduiala ce aū fostū, pricinele de judecatū ale norodulū, ce se vorū orândui d-vóstră cu poruncile Domniei mele, în scrisū, ca să nu se zăbovescă cei cu jălbile, ca să-și afle îndreptarea lorū, păzindū D-tre întru tóte dreptatea după sfinta pravilă și după obiceiulū pământulū. Și pentru fie-care pricină să arētați Domniei mele hotărîrea în scrisū prin anaforale și să arētați D-lor veliților logofeți și D-lor boerilorū celor-l-aiți, acéstă Domnescă a Nóstră poruncă și căutați să urmați după cum se cuprinde mai susū» (2).

Ialomița	}	Anastase Ieioglan
Ilfov		
Vlașca		
Teleorman		
Prahova	}	Costandin Ieioglan
Dâmbovița		
Muscelū		
Romanați	}	Ionița Ieioglan
Oltū		
Doljū		
Mehedinți		
Vâlcea	}	Stefan Ieioglan.
Gorjū		
Argeșū		

arulū
amănă,

(1) Codica XVII, fila 1'

(2) Codica XVII, fila 27 verso.

Pitacii către boerii de Divanul Craiovei

(Biv vel. cluc. Barbu Știrbei, Biv vel. cluc. Const. Geanoglu, Biv vel. Pach Stan Jian, Biv vel. stol. Ioniță Brăiloiu, Biv vel. stol. Oteteleșanu) orându-i judecători, le dă instrucțiile următoare :

Să se adune de dimineață la Divan, unde-î reședința Caimacamiei.

Să judece cu frica lui Dumnezeu și după sânta pravilă, netălmăcindu rău, ori stricându pravila.

Să fiă cu dulceață și blândeță către celu ce judecă, fără de pismă nici vrăsmășie, nici se injure pre cineva-și din ceia ce se judecă, sub pedepsa urgiei domnesci.

Să asculte forțe cu luare aminte ori cât aru fi de lungi cuvintele lor, să nu le zetignescă cuvântul, ori cum aru fi și disele lor să le scrie în practicele deosebite, iscalite chiar de împricinați, decă sciū carte.

Să ședă judecătorii toți în rânduială bună, fără de vorbe, glume, seū rîsurî.

Să se citească cu luare aminte tôte sineturile pricinatului și să iscodescă cu amănuntul pricina cu minte curată și linisce, fără de prigonire, cumpănind gândurile.

Să nu judece din prieteșug, rudenie, seū din frică «iar de veți fi și siliți de vre unu obraz, să nu vă plecați, căci de vă veți pleca vă veți pedepsi forțe greu, ca unii ce v'ați temutu mai multu de acelu obraz decăt de Dumnezeu, de pravilă și de Domn». Să nu ia mită.

De voru face vre-o greșelă judecătorii pre care ei înșiși o recunoscū în urmă, să aibă voie a lua cartea de hotărîre înapoi să o îndrepteze.

Fără de răvașu de jalbă cu poruncă în dosu, să nu se caute judecată nici zapcii să nu aibă volnicie a trage pe cineva la judecată fără poruncă în scrisu.

Hotărîrele se dau numai în scrisu și de față, iar nu într'ascunsu.

Cartea de judecată să se citească întru auzulu celui osânditu.

Nemulțămîntul are apelu la și hotărâtă.

Decă o parte nu vine la ziua hotărîtă, se va aduce cu *trépădu* și va plăti cheltuiala.

Divanul să fie cinstitu, să lipsescă dihoniele interesului. Să fie activu, să nu zăbovescă pre omeni.

În anaforele să arete cap. din pravile ce aplică în afacere.

«Așisderea poruncimū și pentru cei ce se judecă, de ori-ce stare și de ori-ce tréptă voru fi, să sté în picioare când se judecă și fără de *islică*, forțe cu cucernicie și supunere, grăindū cu smerenie și respundendū cu orânduială bună . . . să nu cuteze a huli pe judecători, seū alu necinsti și alu injura, iarū de va injura pre judecători inscințându-ne Domnia mea, se va pedepsi cu bătae Așisderea celu ce va năzui la unu obraz ca să-lu ajute la judecată, ori va mitui pre judecătoru, unulu ca acela să-și piardă judecata (1).

VI

Țăranul sub Mavrogheni. Moșii. Foișor de justiție. Hoțiile stârpite. Arestul preventiv.

Protecțiunea mare acordată țăranului, celui de josu era indicată în decretul seū din Mai 1786 : «pe locuitori să-1 primiți, ordona adtoriloru diverși din județe, cu bu' voie și cu blândețe când

vină la D-văstră de a se plânge pentru câte-ceva și la cele ce voru fi cu cale să-i ascultați, iar la cele fără de cale să le dați răspunsul cu blândețe, făcându-i cu cuvântul și cu deslușire a urma a poruncilor lui Dumnezeu și a pravilei, ca înșii ei să înțeleagă și să pricépă bine, iar nu fără de cuvânt înfruntându-i să-i isgoniți. Ușa să vă fie deschisă și auzul deștept în totu césul; să nu diceți *săracului*: *dute!* că nu este vreme, nici să-i țineți pe la curțile D-văstră cu țile îndelungate până a vă găsi vreme de a vă împreuna, după cumă amă auzitū că pățiaū locuitorii . . . »

N. Mavrogheni îndemnă pe țeranii nemulțamiți, de judecata judecătorului și a ispravnicului să apeleze la Domnie, «că ușa Divanului este deschisă a primi fără de pregetū în totu césul pe fiecare . . . »

În manifestul său Mavrogheni cere concursul bisericeii pentru a deprinde locuitorii la cele drepte și cinstite. Acestu manifestu nu-lu trămitē ispravnicilor să-l citescă ei în județe, ci delega anume 6-omeni de încrederea lui, cari să le citescă în câte trei județe fie-care. Astū-felū N. Mavrogheni spera că va străbate graiulū lui până la țeranii.

Și pentru ca în adevērū țeranulū să pōtă ajunge până la Domnitorulū Mavrogheni, cu jalba lui contra nedreptățilorū ce i le ar fi făcutū ispravnicii și judecătorii, seū măcarū ori-cine din județū, N. Mavrogheni otăresce, în Iunie 1786, să se facă pentru elū unū foișorū la țergulū Moșilorū, unde să pōtă alū întâlni țărănimea, care vine la țergū, ca să-i spuie pēsurile și jalbele lorū :

Pitacū la vel spătaru din 1786 Iunie 9 prin care amintindū că veliți boerī aū făcutū anaforā să se mute oborulū țergulū de Afară înăuntru, unde se făcea mai înainte, «dar astăđi Marți mergēndū înșine Domnia mea într'adinsū pentru acēsta la numitulū țergū, amū vēđutū că bine este așeđatū în loculū unde se află acumū oborulū (1) la margine, afară din Bucuresci, unde am poruncitū să se facă un foișorū pentru Noi, la care avemū să mergemū la țilele de țirgū pentru a cerceta și a întreba pe locuitorii țerii duple afară: cum petrecū și ce felū se pōrtă ispravnicii și zapcii județului? De unde avemū lesnire a se face acēstă cercetare cândū vom merge. Ci darū să arēți acēstă domnescă poruncă și la vameșū, se șcie; să o citiți și în ți de adunare a țirgului, ca să șcie toți de obște ce hotărire s'aū făcutū: țirgulū de acolo să nu se mai mute; care acēstă hotărire poruncimū să se trecă în condica Divanului». 1786 Iunie 9 (2).

1787 Iunie 17. Carte pentru țergurile de afară i țergulū de la Isvorulū tāmăduirei; findū-că se făcea numai douē țerguri afară din orașū pe septămână,

(1) În anulū următorū iar a fostū întrebare de strănutarea oborului.

(2) Condica No. XVII fila 27 verso.

și acele numai la unŭ locŭ, în interesulŭ îmbelșugărei și ieftinăției pieței și pentru ca să se împuțineze precupețiile, cari sunt, din cauză că sunt numai doue zile de târgŭ la care vin vândători de afară, Domnitorul dispune ca de astăzi înainte să se facă trei târguri de afară pe săptămână, adecă Marți și Vinerea la târgulŭ de afară celŭ obicinuitŭ de până acum, iarŭ unulŭ Joia să se facă la ziua Dohopighi adecă la Isvorulŭ tĂmăduirilorŭ din capulŭ podului Mogoșoiei, alătura foisorului domnescŭ, în maidanŭ, în potriva porții curții foisorului, la care să se facă și oborŭ de vite, după cum trebuie, unde să vie locuitorii cu cele ce au de vândare». Domnitorulŭ poruncește să se citescă porunca în totŭ orașulŭ, iar vel vameșulŭ să execute pe vameșii de la oboru târgului de afară ca să înființeze pe lângă foisorulŭ domnescŭ. (1)

NB. Se vestesce acestă dispozițiune și la ispravnicii județelorŭ vecine, ca ei să vestescă deschiderea noului oborŭ.

Vorbindŭ de ispravnicŭ, e loculŭ să spunem, că cea mai mare grijă ce li dote Domnitorulŭ fu relativă la stărpirea hoților. Să analizămŭ cartea deschisă la toți ispravnicii, din 1786 Ianuarie 1, în privința hoților. Domnitorulŭ Mavrogheni spune, că în trecutŭ hoții sciindŭ că nu sunt pedepsiți cu mörte, ci numai cu ocna și cu bătae, nu desvață de hoții, dăr acum Domnitorulŭ ca bunŭ crestinŭ le vestesce, ca toți să se ferescă de tâlhării și de hoții și să se apuce de muncă, hrană dréptă și să nu se facă nimeni gazdă de hoți și nimenea să nu dea hoților de mâncare, arme, iarbă, seŭ cât de puținŭ lucru, și încă să-i denunțe, căci mai vrednicŭ de mörte ũ are Domnitorulŭ pe gazdele de hoți decât chiar pe hoți; pe unde nu sunt gazde de hoți nu sunt hoți. Decŭ pe viitorŭ celŭ care va fi prinsŭ ca hoțŭ, ori ca gazdă de hoțŭ, dândŭ măcarŭ unŭ codru de pâne la unŭ hoțŭ, să nu se aștepte la altă pedepsă, decât numai mörtea de țepă, unde aŭ tâlhăritŭ, unde aŭ hoțitŭ și unde aŭ găzduitŭ pe hoți:

«De care vă și poruncimŭ îndată după primirea cărței nōstre numai decât aveți a ridica țepi (2) pe la tōte drumurile și rĂspânturile de cherestea grōsă și țepănă, întemeindu-le bine a nu se strica și a nu se strĂmuta în urmă, ca să vadă fieșci-care mörtea lor înaintea ochilorŭ lor, ca să-și aducă aminte și să se păzescă de urmări nedrepte, în care țepi să se scobescă, să se facă slove scriindŭ acestea cuvinte: «Celŭ ce va face hoții, ucideri, seŭ va fi gazdă de hoți, seŭ alte ne-

(1) Condica XVII, fila 192 verso.

(2) Despre aceste țepi amintesce și Dionisie Ecclesiarhul űicĂndŭ: „Poruncit-aŭ acestŭ Domnŭ tuturorŭ zapciilorŭ de prin Județe și tuturorŭ pircalabilorŭ de prin sate, în tōtă țeră, de aŭ făcutŭ țepi de doi stĂnjeni puindu-le la tōte bisericile dinainte în susŭ, scriindŭ pe dĂnsele (vĂdĂndŭ și eu cu ochii) că pe omeni ce furŭ și pe tâlhari și pe cei ce-și jură pĂrinții și-i bate . . . să-i tuțepe fără nici o judecată . . .” (Tasaurŭ de Papiŭ Ilar. T. II. pag. 168).

trebnice urmări va face în potriva lui Dumnezeu, seú nu va petrece viața lui creștină, a merge la biserică și a împlini totă datoria creștină, cu această pedepsă de mórte se va osândi : întepatú.» Pentru care să aveți D-vóstră ispravnicilorú poruncă și hotărîre a nóstră a o ceti în audirea tuturorú de obște prin tóte orașele, satele și cătunele, și deosebitú când eșiți în județe, sfátuiți, povățuiți pe căile cele bune, poruncindú zapeilorú D-vóstre ca asemenea și ei să urmeze și să și ispitescă, aveau și prin taină, de sunt niscare-va gazde de hoți? de s'au făcutú vre-o tovărășie de hoți nouă? care să nu fie eșitú până acum, mai nainte să-i prindă. Și celú ce va aréta slujba Domniei mele a prinde hoții seú gazdele hoțilorú, va avea milă de la noi câte *taleri una sută*, cum în potrivă, va petrece pedepsă cel ce au știutú și n'au spusú. Căutați dar să nu socotiți, după cum erați obicinuiți mai nainte, cu scrisorile și cu primirea poruncilorú, că ne vom *hodini* numai a vė scrie și a vė porunci, ce cu juráměntú vė scriemú, în numele marelui Dumnezeu, de vom aúdi în județulú D-vóstră că s'au ivitú măcar unú hoțú și nu l'ați prinsú, înșine vom încáleca cu totú cepaiulú nostru și fără de veste ne veți vedea că am venitú acolo în județú, de unde nu ne vom ridica până nu vom prinde hoții, pentru că nu o avemú întrú nimica a erna într'o iarnă afară, numai pentru prinderea unui hoțú. Apoi socotiți-vă, atuncea ce se va alege de voi ispravnicilorú? ci dar înțelegeți-le aceste dar bine, și fiți cu strejuire ziua și nóptea (1). 1876 Iunie 1».

Cu referință la hoți avemú încă de semnalatú și alte acte dela N. Mavroghni.

Antěiulú este relativú la neprelungirea arestului preventivú alú hoțilorú prinși de ispravnic. Am vedutú deja pre Alex. Ipsilante cerând judecătorilorú și ispravnicilorú a nu prelungi arestulú preventivú. N. Mavrogheni dete poruncă cătră ispravnic, din 1786 Decembre 19. Domnitorulú a aflatú, că după ce se prindú hoții, îi ținú zile îndelungate închiși la grosuri și nu-i trămitú la judecata Divanului Craiovei, orí că pe unii îi slobodú pentru interesuri. Domnitorulú ordonă să nu-i ție mai multú de 3, 4 zile pentru «*examen*» faptelorú lorú și să-i înainteze la Divanulú Craiovei, necutezândú pre vre unú hoțú să-lú slobodă (2).

Cu referință la areștări, se cade să amintimú măsura luată de N. Mavrogheni în privința areștărilorú de femei :

Circulara din 1786, Iulie 14, ordonă să nu se inchiză muiere împreună cu bărbați, seú la casă de om neînsuratú, nici la conaculú isprăvniciei, ci la parcălabulú satului, decă este omú însuratú, iarú decă nu va fi însuratú, să se dea la altú omú de ispravă, însuratú și de ispravă (3).

(1) Cond. XVII, fila 15.

(2) Condica No. XVII, fila 120 verso.

(3) Condica No. XVII, fila 55.

În anul următor 1787, N. Mavrogheni renoi cu strășnicie circulațiile séle relative la hoți:

Cărți deschise la ispravnic și la polcovnic, ca acum de primă-veară, să prindă hoți, înainte de ce ei să ăsu la drumuri.

1787, Mai 19. Domnitorul scrie către ispravnic, polcovnic și căpitan, deșteptându-i din nou să aibă grijă de prinderea hoților, mai ales acum când boerii merg pre la țără pentru lucrările câmpului și călătoresc mulți la drum, «să nu care cum-va să audim că au călcat hoții vre-o casă boerescă, séu pre vre-unu drumeț, cum nici vre-unu om măcaru cât de prost, pentru că de vomu auzi una ca acésta, după atâtea porunci ce v'am scriș într'atâtea rânduri, că au putut hoții găsi mijlocu între atâția căpitan, potere, polcovnic, o sumă de slujitori ce avem orânduși în țără, și au călcat casa vre unu boer, séu boerinaș, séu pre altul, bine să știți că pre acel polcovnic, séu căpitan într'acăriia plasă s'au făcutu călcarea, ilu vomu pune în țepă acolo la acel loc și cu acestu felu de mórte ilu vomu pedepsi pentru pilda acelor-l-alti. Așiderea și pre ispravnicu acelu județu aducându-i, cu urgie il vomu pedepsi strășnicu» (1).

VII

Administrațiunea. Nizamul spătăresc.

Alexandru Ipsilante reorganiză totă administrațiunea țerei hotărind drepturile și datoriile ispravnicilor, a polcovnicilor de județe și a zapciilor breslei spătăresci. Abusurile ce comitau acești diversi agenți ai administrațiunei ca săși acopere avalețul, séu darea la care erau obligați către șefii lor au atrasu atențiunea și a lui Mavrogheni, care hotăresce avalețuri mici și dispune ca toți agenții acestuia să fie numiți prin carte domnescă. Mavrogheni dă următorul hrisov al breslei spătăresci:

«Fiind-că din vreme în vreme nizamul breslei spătăresci venisă la próstă stare, din lenevire și nepurtarea de grijă a zapciilor spătăresci înmulțidu-se

(1) Condica XVII, fila 185 verso.

1787, Iunie 2, aflăm iarăși circulați către ispravnic, polcovnic și căpitan pentru hoți. Domnitorul le spune că hotărîrea lui e neschimbată și va pedepsi cu mórte pre zabiții din circumscripțiunea căroră se vor întempla hoții.

(Condica XVII, fila 188 verso).

În 1787, Iulie 31, mai aflăm circulară iarăși pentru hoți, la polcovnicu din județ, că s'au simțitu pe la unele locuri hoți, ceea ce dovedesce că polcovnicu iar s'au dat la lene. Domnitorul le vestesce, că le va trãmite *spion* printr'ascunsu să inspecteze modul de străjuire a fie-cărui polcovnic «și pe care vomu dovedi că nu urmază poruncilor noastre, să știți că țepele ce le vedeți puse pe la drumuri sunt puse pentru voi, și cu acestu felu de osîndă a morței înțepați v'e veți pedepsi . . . că iată eșim din păcatu: fiți următoru a face străjuire și paza cuviinciosă, fiindu că Domnia mea pentru una ca aceea v'am ridicat havaturile și plocónele ce dați, ca să puteți sluji la poruncile noastre cu silință și cu toți ómenii voștri deplinu, de care v'e și poruncim să nu v'e cutezați în protiva hotărîrei hrisovului nostru, a da câtu de puțin mai multu, vre unu havaetú séu plocónu, ci în tocmai să fiți următoru și slujba voastră să o căutați cu deșteptare».

(Condica XVII, fila No. 213 verso).

cu adausul cusururilor, jafuri și nedreptăți, pentru pricina că dau pré multă avaețú, peste măsură, celorú după vremi dregători ai spătăriei cei mari, când să orânduescú zapcii, cari pentru ca să scóțá acea grea dare a lorú, să nu o pá-gubescá, ci să câștíge, nu cautáu datoria pe deplinú a slujbii, ci le era gândulú numai și numai la agonisire, din care acéstá priciná nu se pázea nici străjuirea tâlharilorú precum se cade, nici nizamulú celú cuviinciosú alú menzilurilorú și alú marginilorú și altorú asemenea nizamurí, și tóte ajunsesse la catachrisisú; pentru aceea déră neputendú Dómnia mea a suferi acéstá atacsie a curge, ca o necu-viinciosá și ne dréptá, étá déră, după cum din mila lui Dumneșeu și la altele multe am datú nizamulú dreptáței, grijindú mai nainte ca tóte să curgá și să se lucreze cu mijloculú și cuvéntulú celú dreptú, așa am socotitú și la acéstá cele cu cale și de folosulú țerei, spre a lipsi de aici înainte cusururile și pricinile zulumurilorú și a nedreptáțilorú ce să fácea de cátrá zapcii, și punemú în scrisú print'acéstú Domnescú alú nostru hrisovú, nizamulú bresleí spătărescú în ce chipú are de aici înainte a se urma, orânduindú anume atâtú venitulú spătăriei, care dregătorie ca o veche ce este nu voim a se lipsi de cele drepte și cu cale iraturile ei, ce-í facemú și adausú de léfá dela Visteria Domniei mele precum să arétá mai josú, ca să nu se îndrăsnescá a lua mai multú avaețú și altele peste ceea ce orânduimú mai josú, câtú și iratulú care se cade a lua zapciiú cei mari și cei miciú ai spătăriei, pe câtú se cuvine, după dreptate, iar nu mai multú, adecá talerí de ce mii doué sute léfa dumnélui vel spátarú dela Visteria Domniei mele pe fieșce ce anú, optú mii talerí, fénulú i ploconulú dela toți slujitorii, însă unú leú vechiú pentru carulú de fénú, și altú leú vechiú ploconú, care se dá numai odatá într'unú anú, talerí dar trei sute dela vel căpitanú alú Menzulurilorú, carele să aibá talerí una sutá léfá dela Visteria Domniei mele, și să nu se cuteze a se întinde la câtú de puținú furțișagú de fénú, i din orzulú cailorú Menzilhanelorú, ori a sfeterisi cevași din cea orânduitá chieltuialá ce se dá din Domnesca nóstrá Visterie, ca unulú ce pentru acésta l-am scăđutú de celú greú peste măsură avaețú ce dá, și pentru acésta are și léfá din Visterie, ci să îngrijescá pentru caii Menzilurilorú a fi hrániți bine și deplinú, precum și Menzilgiú toți, căci de vomú vedé și după acéstá din urmă vre unú cusurú la Menzilhanele, strașnicú il vomú pedepsi, fără de a nu-í asculta nici unú felú de îndreptare; talerí 150, dar dela log. spătărescú, carele să aibá talerí 45 léfá pe luná, din Visteria Domniei mele, și talerí doui dela fieșce-care căpitanú de lefegii, carele nu are altú fără decât nádájduesce numai și numai la venitulú străji i a grosului séú, și la obicínitulú ploconú i fénú după cum s'au đisú, adică câte doui lei vechi; talerí doué-đeci, darú dela Buluc-Bașa, carele să aibá talerí doué-đeci și cincí, léfá pe luná din Visteria Domniei mele și altú nímica, talerí noué-đeci, darú dela polcovnicú za seimeni, fiindú-cá și elú nu are altú iratú fără de numai talerí trei-đeci pe luná, léfá din Visteria Domniei mele, talerí doué sute dela polcovniculú de poterași, carele să aibá talerí trei-đeci léfá pe luná dela Visteria Domniei mele; afará de alte întéplátóre ce ie dela tâlhari, cum și obicínitulú ploconú i fénú dela ómenii séi; talerí doué sute dar dela polcovniculú de vênători, carele să aibá talerí trei-zeci pe luná, léfá dela Visteria Domniei mele, afará din alte întéplátóre dela tâlhari, cum și obicínitulú ploconú i fénú dela ómenii séi; talerí trei sute dar dela céușú spătărescú, carele să aibá talerí doué-đeci și cincí léfá pe luná, i talerí doui dela fieșce-care căpitanú, dela celé de pe afará căpitániú când se va face, talerí patru-đeci dela stegariulú carele să aibá talerí trei-spre-zece pre luná léfá, dela Visteria Domniei mele, și să ie avaețú dela noué-spre-đece căpitaní ce slujescú în Bucuresci, cum și vátafulú spătărescú să aibá talerí cincí pe luná dela Visteria Domniei mele, și să iae avaețú talerí doui dela fieșce-care căpitanú de pe afará când se face; talerí 680 darú dela șépte-spre-đece polcovniciú ai județelorú, carele să aibá talerí

două-deci léfă pe lună dela Visteria Domniei mele; care acestea tóte facú talerî două-deci și una de mii, una sută șépte-deci (21.170) iratú alú spátarului pe fiesce-care anú; lângă acestea poruncimú Domnia mé, ca ántéiú toți căpitaniî de obște să nu dée avaețú spátariului, ci numai acei căpitaniî de pe afară să dée la cei ce s'au numitú mai susú, și afară din cele mai susú însemnate să mai dée áncă talerî doui la *etpailú* D-lui vel spátarú, și alti doui talerî la cartea gospodú de căpitánie, care să aduná talerî dece, care a da fieși-care cândú să face căpitánú. Alú duoilea, căpitaniî cei de pe afară să se facá cu cărți Domnesci, și de se va dovedi cinevași fără de cartea gospodú, acela nu numai să se scótá, ci áncă să-și iae căzuta pedépsá. Alú treilea, căpitaniî de pe la margini să fie datori să însciințeze Domniei mele amesos pentru pricinile márginiilor cele trebuin-cióse prin dumnélui vel spátarú. Alú patruilea, toți polcovnicii de prin județe, și toți căpitaniî de obște, atátú cei din náuntru, câtú și cei de pe afară, să-și pue toți ómenii lor la slujbá cu rândú să slujescá Domniei și Térii, după datoria lorú, fără a nu tiné vre unú omú, ca să iae bani de sétémáná, iarú de care-cumvași se va îndrásni a urma in potriua acestor, cinevași, acela, strajnicú să se pedepsescá; cum și slujitorii de nu vorú urma să slujescá, să se dée la dajdie in visterie. Alú cincoilea, polcovnicii i căpitaniî de prin județe i după margini, toți de obște să fie datori să pázescá împreună cu toți slujitorii lorú ziua și nóptea cu priveghiáre hotarele lorú, inconjurándú ináuntru lú tinutului lorú, ca să nu se întéple vre unú cusurú și atacsie, atátú la buna oránduiála pázii margi-nilorú și a tálharilorú, cât și altorú porunci ce sunt date de Domnia mé, fiindú-cá pentru acésta ne-amú milostivitú Domnia mea de le-amú rádicatú de asupra lorú avaețulú celú peste măsurá ce da după vremi. Alú séselea, breslele de aici ale slujitorilorú, adecá, siimenii lefegii, poterașii, vínatorii și scultelnicii să între de obște, la slujbá; fără de a nu cuteza vre-unú zapciú din cei mari, séú din cei mici, să fie pe cinevași cu platá, fiindú-cá de se va dovedi într'acéstú chipú, are să se pedepsescá cu grea pedépsá. Alú șéptelea, vel spátarulú ce să va afla după vremi, să se ferescá de celú mai puținú zulumú și ne dreptate, și să nu póta fără de scirea și porunca Domniei mele, a necinsti, séú a rédica vre unú boerú, veri de ce tréptá va fi, cum nici din partea bisericescá, și să fie cu purtare de grijá, ca nici unulú din zapcii să nu iasá din oránduiála Nizamului ce mai susú poruncimú, fiindú-cá de se va dovedi cinevași din zapcii cá au făcutú vre unú zulumú și nedreptate, eșindú din oránduiála poruncilorú ce dămú, acela are a se pedepsi cu cea mai gré pedépsá a Domniei mele. Al optulea, ispravnicii județelorú să aibá tótá purtarea de grijá spre a pázi nestrámutatú acéstú nizamú, atátú polcovnicii câtú și căpitaniî de prin județe, și când cinevași dintr'énșii vorú face vre unú cusurú împotriva celorú mai susú di se porunci, să aibá a însciința ispravnicii Domniei mele, pentru ca să iae unii ca acei căduta pedépsá, după vina lorú, spre pildá și invétátura acelor-l-álți, fiindú-cá de va veni in auđulú Domniei mele vre unú réú herechetú alú zapciilorú de pe afară, nu numai acei se vorú pedepsi, ci și inșiși ispravnicii, pentru lenevirea lorú cu cea mai grea pedépsá, ca unii ce ei sunt mai ántéiú vinovați la cusururile ce se vorú întépla când nu ne vorú da in șeire. Poruncimú Domnia mé, să se pázescá numitulú nizamú nestrámutatú intru tóte după cum oránduimú, spre a nu se întépla vre unú cusurú la vre-o poruncá a Domniei mele, ci să fie odihná și liniștire in tótá țera Domniei mele, fiind-cá cu acéstú mijlocú când se va urma se stinjenescú și réutáțile tálharilorú și făcătorii de réutáți, și să pázescé nizamulú menzilurilorú, i marginilorú și se sávârșescú tóte câte se cuvine la dregétoria spátáriei, cu ránduiála lorú, cum și poruncile Domniei mele, ce să dá aici in orașulú Bucureștilorú și in tótá țera Domniei mele, se sevârșescú in vreme fără de cusurú. Decí pentru ca să se pázescá de acum inainte acéstá dréptá oránduiála și bunú nizamú la brésla spátárescá, precum oránduimú mai susú, in scrisú fără de schim-

bare, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta, cu însăși Domnēscă nōstră iscălitură și pecete, care pentru ca să fie sciutŭ la toți, și se nu se deē uitării, după vremi, această drepță hotărîre, seŭ să dîcă cinevași din zapciî, că n'au știutŭ această orânduială, poruncimŭ ca mai înteu să se trecă hrisovulŭ acesta la condica Divanului și a visteriei Domniei mele, unde poruncimŭ dumitale vel visternicŭ, să se așeze și lefile precumŭ mai susŭ dîcemŭ în catastihŭ, și să șcie atătŭ cei ce se află acum în zapcîlacurî, cât și cei ce se vorŭ orândui după vremi, făcendu-se și cuviincioșele porunci ale Domniei mele, pe afară la ispravnicî i polcovnicî și căpitani de înștiințare, după acesta să se deē la sfânta Metropolie, ca să se păzescă în bună păstrare, adevărindu-o și cu mărturia pré iubiților Domniei mele fiî, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și a dumnélorŭ cinstiților și credincioși boerilorŭ celorŭ mari ai Divanului Domniei mele, Pan Dimitrache Ghica vel banŭ, Ștefan Prăscovenu vel vornicŭ de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brăncovenu vel vorn. de Țera de josŭ, Nicolae Filipescu, vel log. de Țera de susŭ, Costache Ghica vel log. de Țera de josŭ, — vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel Cluciu — vel păhar, Alexandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comisŭ — vel slugerŭ, Antonie vel pit., și ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel logof. Și s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeția Divanului Domniei mele, la létŭ 1787, Martie 4» (1).

Acestŭ hrisovŭ îl promulgă Mavrogheni cu următorele :

Cărți deschise la 17 județe și caimacanulŭ din Craiova, din 1787 Martie 5.

«Vē facemŭ în scire, că vędendŭ D-nia mea multe cusururi ce facŭ la slujba domnēscă Zapciî breslei spătărescî, cei din Bucuresci și cei de afară, atătŭ la altele câtŭ și la prinderea hoților, la paza mărginilorŭ și la trēba nizamului, căutandŭ numai la agonisire, cu pricină că li se ia avaieturî grele, de către vel spătarŭ, ce este după vremi, și de aceea se silescŭ să scōță acea dare ce au datŭ și cheltuiala ce li s'au pricinuitŭ, iată am dat Domnia mea Nizamulŭ cel cuviinciosŭ la tōtă brēsla spătărescă și la toți zapciî mari și mici, prin hrisovŭ și am pusŭ în scrisŭ anume și pentru polcovnicieile de pre afară de prin județe, i de prin căpitani de pe mărgini și de prin județe, cât avaietŭ se dea când se orânduescŭ la polcovnicie, seŭ căpătenie, adecă polcovniculŭ să dea la D-lui vel Spătarŭ taleri 40 darŭ, iar alt nimic mai multŭ și polcovnicul să aibă taleri 20 lēfă pe lună de la Visteria D-niei mele; iar căpitani să nu aibă a da spătarului nici un felŭ de avaiet, ce numai taleri 2 la logof. spătărescŭ, doi la ceaușulŭ spătărescŭ, 2 la ecpaiulŭ D-sale vel spătarŭ iar 2 la avaietulŭ cărței domnescî ce i se va da la mână de căpătenie și atătŭ polcovnicî cât și căpitani cei de pe afară toți să aibă a se face de acum înainte cu cărți domnescî, iar carele se va găsi fără carte domnēscă la mânilorŭ lui, de căpătenie, acela nu numai să se scōță ce să se și pedepsescă și să fie datorî căpitani dupe la mărgini a înștiința D-niei mele amesosŭ pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincioșe prin D-lui vel spătarŭ. Deci fiindŭ-că acum au lipsitŭ avaieturile ce li se luau mai înainte și cheltuiala ce avea și nu pot avea nici o pricină de îndreptare, ori a lua dela slujitori bani și să nu fie ómeni de pază și de slujbă la trebile domnescî, cu pricină ca să-și scōță cheltuiala ce au făcutŭ, ori a se lenevi la slujba și la datoria lor, iată că vē scriemŭ, să arētați această a nōstră Domnēscă hotărîre și poruncă polcovnicilorŭ și căpitanilorŭ căți sunt în acelu județŭ, ca de acumŭ înainte slujba și datoria lor să o caute cu mare stăruiță, ziua și nōptea, neador-miți, înconjurandŭ atătŭ polcovniculŭ coprinsulŭ județului, cât și căpitani oco-

(1) Cond. XV, fila 42.

lulă hotarului lor, în totă vremea făcându străjuirea cea cuviincioasă pentru prinderea hoților, pentru paza marginilor și pentru tréba nizamului a se urma întocmai după poruncile și povățuirile D-niei mele, fără de nici un fel de cusur. Și atât polcovnicii, cât și căpitani, să nu mai cutéze de acum înainte, precum mai susă dicem, a lua de la slujitori bani și să lase locurile mărginei deschise cum și județul fără de ómenii, cei trebuincioși, ci pe toți să-i aibă în slujbă, ómeni harnici și vrednici, cu cai și cu arme, fiind pururea toți gata la picior.

«Pentru care datori să fiți D-vóstre ispravnicilor ai județelor să-i cercețați în totă vremea a fi următori polcovnicii și căpitani poruncelor D-niei mele. Și când vre unul dintr'ansii se va purta în potriua celor mai susă díse, să aveți a însciința D-niei mele, fără de a vă lenevi, séu a trece cu vederea, pentru că avem a cerceta cu ómenii nostri într'adinsu printr'ascunsu de he-recheturile polcovnicilor și căpitanelor și cându în potrivă vom auzi, să sciți că nu numai acelú polcovnicú séu căpitanú se va pedepsi strașnic, ce și D-vóstră însivé veți fi vinovați la cusururile ce se va întâmpla și veți cădea în urgia D-niei mele. Căutați dar, atât D-vóstră cu slujitorii ce-i aveți, cât și polcovnicii i căpitani cu ómenii lor, de fiți împreună următori, spre a fi odihnă și liniște în totă țera D-niei mele, curățindú locurile de hoți și ómeni răi, și păzind nizamul și mărginile și sévêrsindú tóte poruncile Domnesci în vreme și fără de cusur și se avemú Domnia mea însciințare, atâtú de la D-vóstră ispravnicilor, cât și de la fieși-care polcovnicú și căpitanú deosebitú, cum că s'au cetitú de voi de toți acésta a nóstră Domnescă carte și că au înțelesú și că sunt următori (1). 1787 Martie 5».

VIII

Justiția. --- Condicari. — Tabula.

Décă pentru hoții prinși N. Mavrogheni ceruse ispravnicilor neprelungirea arestului preventiv, nu erau dóră împedicați polcovnicii de județe și potirele a nu-i ucide, décă nu se dădeau prinși. Capulú celui ucisú era trámisú la Bucuresci și cel care 'lú ucidé primia rêsplătire. Eată un documentú din care se póte vedé cum N. Mavrogheni nu se lása a fi înșelatú asupra cui are a face să vină rêsplătirea domnescă pentru uciderea unui hoț:

Carte legatú către Caimacanulú Craiovei, din 1786 Iunie 17.

S'au însciințatú M. S. de hoțulú ce s'au omoritú *al cărú capú s'a trámisú la curtea Domnescă, că n'au fostú ucisú de cătane, ci de un ciobanú; pentru roinicia lui Vodă poruncesc să'l aducú înaintea Divanului de Craiova, să-i arete că'i trámite M. S. blagoslovenie și darú talerí 10, și osebitú preste 3 luni să-lú facú și zapciú de cătane* (2).

NB. Asemenea carte saú trámisú și la mâna ciobanului ca să o aibă, ca un privilegiú în totă viața.

Dispozițiunile lui N. Mavrogheni pentru a stârpi hoțiile au isbutitú în bună parte, cel puținú în Bucuresci.

(1) Condica XVII, fila 150.

(2) Condica No. XVII, fila 53 verso.

«Poruncit-a, — scrie Dionisie Ecclesiarcul — ca nimenea în Bucuresci să nu-și închidă porțile casei sale, nici ziua, nici noptea, și de se va întempla vre-o pagubă casnicilor, de furțișag, se u orî-ce, va implini M. Sa din Visteria lui; și a u început a âmbra ziua și noptea pe ulițe și prin curțile boeresci, une orî tiptil, alte orî de față, când cãlare, când u pe jos, cu doi trei arnãuți dupã el, și cercãnd u, care cum se aflã pe la casele lor?»

«Iar pe furi de-i gãsia, se u îi arãta u alții, numai decãt porunca gelaților (fiind u gelați dupã el) de-i spânzura u în ulița de o prãjinã în furci și-i lãsa de sta spânzurați cãte o zi, apoi îi luã de-i scote țiganii afarã și i îngropa, și se face mare fricã tuturor.»

Cã a u isbutit u N. Mavrogheni cu terorea însuflatã, a mai stirpi hoții, o recunosce Dionisie Ecclesiarcul, dicẽnd u cã «nu (mai) era a vedẽ, se u a aud i, gãlcevind u-se ómenii în sate, se u a se ucide și nu se aud ia nume de hoți unde-va și cãlãtoria ómenii și neguțitorii orî unde fãrã fricã» (1).

Justiția sumarã ce fãcea cu hoții, de-i spânzura pe ulițe, nu însemna — cum deja am dis u mai sus, — cã N. Mavrogheni desființase organizarea justiției, dupe condica lui Ipsilante.

Eatã circulara ce adresã, la Iunie 23 anul u 1787, cãtrã judecãtorii Departamentelor u:

Pitac u cãtre boerii departamenturilor din 1787 Iunie 23.

«Fiind u-cã judecata este a lui Dumne de u se cade tuturor celor u ce merg u înaintea judecãtorilor u sã se judece cum și judecãtorilor ce judecã, când sunt în locul u judecãtoriei la departamentul u cel orãnduit u, sã stea cu cuviința și cu sfiãlã. Drept u aceea, ca se aibã pildã ce-i ce merg u sã se judece, atãtu pãrãșii cãt și parãșii, spre a sta înaintea judecãții cu smerenia ce se cade, poruncim u D-nia mea, ca toți boerii judecãtori de pe la departamenturi, când u sta u la judecãți sã se pãzescã de tóte alte vorbe și glume se u risuri; șelerea sã le fie cu sistolic și fãr de ciubuce, fiind u-le gãndul u numai la trãba judecãții și eugetul u la Dumne de u, ca sã-i lumineze la dreptate, iar sã nu facã atunci cã în vremea judecãții, glume, risuri se u alte vorbe, nici sã nu cuteze a bea tutun u, cã osebit u de scãrba și uriciunea ce va avea de la Domnia mea, scãrbindu-ne fórte asupra unia ca aceluia, dar nici lui Dumne de u nu va fi plãcute și suferite acestea. Pentru care poruncim u D-tale vel log. de țera de sus, sã rãnduiesci la Divanul u D-niei mele un logofțel u cu acest u domnesc u al nostru pitac u sã-l u citescã la departamenturi, ca sã-l audã judecãtorii, spre a pãzi atãtu D-lor u aceste vo-

(1) Pag. 168. Tom, II din Tesaur u de monuminte, de Papi u Ilarian.

ințe ale Domniei mele, cât și logofiteii și zapcii, iar mai vartosu piriții și piriții ce se judecă, să urmeze a sta înaintea judecătorilor cu șfală și cu rușina socotindă fie-și carele ca și cum ar vedea însuși pe D-nia mea stândă în mijlocul judecătorilor» (1). 1787 Iunie 23.

Ținerea condicelor înființate sub Ipsilantă la fie-ce județ, pentru controlul justiției, este rigurosă menținută de către N. Mavrogheni, prin circulara sa către condicari, din 1787 Feb. 24 (2).

Atâtă ține Mavrogheni să nu se sustragă nimene dela asemenea dispozițiune, că în Aprilă 1787, Domnitorul scrie Mitropolitului să pedepsască foarte aspru, «*cu închisore strașnică pe unu preot care ș'a făcută diată și n'aă trecut'o în condica domnescă, împotriva povățuirilor date*» (3).

În 1786 Maiă 20, adecă îndată după sosirea în Bucuresci, N. Mavrogheni luase din nou dispozițiune, ca să se mențină condicele și să se trecă în ele toate judecățile și intabulările de vândări, tocmele, zapise etc.

Eată pitacul lui N. Mavrogheni în această cestiune :

Registru de vândări și intabulări.

Ordinul la ispravnicii: «Vă facem în scire, că dă multă trebuință amă socotită Domnia mé, a fi să se trecă în condici și să se înfățișeze înainte de judecătorie, vândare de moșii, dă vii, de țigani și de ori-ce. Cum mai vartosu sulfurile ce facă cinevașă între dênșii, i zapise de izbăvirii, i zapise de așezământuri și tocmele, ca să se adevereze acele zapise și de judecătorul acelu județ, ori de ispravnicii acelu județ și așa să aibă temeiu, când se voră arăta acele zapise la Divanul Domniei noastre, să le putem da credință a face otărîrea ceea ce este cuviinciosă a dreptăței. Decă fiindă-că acesta este și pentru siguranța și buna odihnă celui ce are acelu sinet de aședământ, cum și pentru înlesnirea Divanului, étă vă poruncim, ca de acum înainte ori-cine va cumpăra lucru nemișcător, séu voră face sulfurii, séu aședământuri pentru veri-ce pricină, unul cu altul, să aibă amândouă acele părți a veni la judecător, séu la ispravnicii iară, adecă și judecătorul, séu ispravnicii cercetând și vedând că este cu bună orânduială, de bună voie adevărit, și nu este împotriva și cu pricină de gâlcăvă, acelu aședământ și vândare, séu iconomicos, să adevereze cu iscălitura ispravnicilor și judecătorilor, să se trecă și în condică și așa va avé tărie. Iar într'altă chipă să scie toți, că nu se va ține în sémă și să avemă răspunsă de urmarea acestei vestitore porunci dela D-stră. Acésta. 1786, Mai 20» (4).

Asemené, s'a făcută cătră vechiul spătărescu, cătră vel aga, totă cu ifosul cărței de sus, și s'a dată la vechilul de spătărie.

(1) Condica No. XVII, fila 194 verso.

(2) O dăm în anecă după fila 243 condica No. XVII.

(3) Condica No. XVII, fila 176 verso.

(4) Condica No. XVII, fila 6 verso.

Religiunea sub Mavrogheni

În «Istoria lui Nicolae Mavrogheni» din «Anastase» său «Memoarele unui grecu din secolulü XVIII», autorulü ne arëtã pre boierü amicü acestüi Domnü, declarându-l, când *superstițiosü*, când *ateü* (1).

Contrastulü acesta de *superstițiosü* și *ateü* nu-lü aflãmü în scrierile lui N. Mavrogheni, relative la bisericã. Din contra, Mavrogheni cerea bisericeï sã fie organulü celü putinte de moralizare și de cultivare a omenireï (2).

Prima mësura luatã de N. Mavrogheni, fu ca tôte bisericile sã fÛe deschise peste tötã ziua, ca sã pötã creștinüi la ori-ce öre intra în bisericã sã se ruga (3).

Așa dér pre preoți îi silea sã-și caute mereü de slujba bisericeï. Pitarulü Hristache, amintesce despre acestã dispozițiune a lui N. Mavrogheni. ñicëndü :

«Apoi dëcã mãi trecu,
Altã ceva nou fãcu:
Dete strașnica poruncã
De puse pe popi la muncã,
Ca, cãte biserici sunt,
Și cãte s'or fi aflãnd
Sã stë pururea deschise
Și cu lumînãri aprinse
Și popa sã nu lipsescã
De lângã ea, s'o pãzescã,
Pentru vre o întemplantare
Ori de mörte, seü de bóle;
Ca, când ilü va cãuta
Sã'lü pötã curëndü afla.
Sãracii popi, ce pãțise
Și ce potopü le sosise!
Ce muncã și ce canonü,
Cã nu lipsea din anvonü!
Cãt era ziua de mare
Sta priveghiü în piclóre,

(1) „Romãnulü“ pe 1861, Ianuarie 18. Veđi anexa nãstrã cu acestã lucrare.

(2) Veđi și Pitarulü Hristache cum ilü crede.

(3) Mavrogheni scrie *Mitropolitulü, în 1786, Iunie 6*, sã dea poruncã tuturorü egumenilorü, epitropilorü dela mönãstiri și preoțilorü dela bisericile mahalalelorü, din totü orașulü București, ca fie-care bisericã sã stë tötã ziua deschisã de dimineța pãnã seera, la unü cësü din nópte, ca sã gãsescã creștinüi vreme ori-cãnd potü merge sã-și facã în bisericã rugãciunile. Tot-d'auna sã stë unü preotü la bisericã pentru pazã, de dimineța pãnã la unü cësü din nópte. Candelile dela icónele împërãtesci și pristolü, sã stë aprinse. Slujba intrãrii sã se facã de cu seera; fãcëndu-se de dimineța nu potü veni creștinüi.

Cu ochii pre drumă sticliți
 Și cu dinții totu rânjiți,
 Să nu cum-va să sosescă,
 Și pôte să nu-î găsescă!...
 Că scie c'obicinuesce,
 De-î lovea totu făr de veste,
 Când nu le trăsniă prin gându
 Atunci îl vedé venindü,
 Orî cu vr'o cialma în capü,
 Séu cu vre unü camilafü,
 De nu putéi să-î alegi,
 Nicî ca să-lü mai înțelegi,
 Că sta bieții popi săraci
 În spangă, scii, ca soldați,
 Tótă ziua nelipsiți,
 Uitându-se pe la sfinți,
 Avându-î parigorie
 La a lorü melancolie,
 Iar, colea, mai în seratü,
 Când gândiaü că aü scăpatü,
 Iar începea a toca
 Și iar la slujbă intra.
 La ortronü de diminéță,
 Apoi iată, uite viața!» (1).

N. Mavrogheni introduse la preoții români potcapulü grecü în loculü pălăriei și a caucului :

«Apoi le mai porunci,
 Și alta îi sfătui,
 Ca toți să pue în capü
 Câte unü grecescü potcapü ;
 La nime să nu-lü mai ié,
 Cum unii obicînuia,
 Ci ca unü darü, neclătitü,
 De totü să fie opritü.
 Deci ș'acésta o urmară,
 Toți cauculü lepădară.
 Gata la poruncă fuse
 Și toți potcapuri își puse» (2).

(1) Buciumulü, de Cesar Boliac, anulü I, No. 7, Ianuarie 1863. Veđi anexa noastră.

Serie despre acésta și Dionisie Eclesiarchul: «Se îmbrăca une-orî, Mavrogheni Vodă, în haîne popesci, alte orî se îmbrăca cu rasă și podcapü călugăresce. și mergé pe la bisericî se vađă cum slujescü preoții și pe ce vreme sevârșescü slujba. Poruncise a fi pururea la tóte bisericile ușile deschise, ziua și nóptea, și preotulü celü de rândü să se afie nelipsitü în biserică, peste tótă vremea, cu cuvëntü, că orî-cine va trece pe lângă biserică, să intre să se închine, séu să-și facă paraclisü, si de cu séră să se slujescă utrenia împreună cu vecernia, cu cuvëntü că de diminéță nu potü veni ómenii la biserică, mergëndü la lucru, iar la zile de serbători, cu micü cu mare, toți să vie la biserică, că celü ce nu va merge la biserică, se va bate rëu, fără milă. Și așia se amplea bisericile de ómeni de frica poruncei, iar nu pentru dragostea lui Dumneđu».

(2) Buciumulü, 1863, Ianuarie. Veđi anexa noastră.

Ca să nu pôtă avé pretext boerimea, că este pré frigü în bise-
rica iérna și se îmbolnăvescú, N. Mavrogheni orândui, în februarie 27,
anul 1787, să se facă sobe în mai multe biserici. Dăm în notă
decizatul domnescú în acestú objectú (1).

(1) *Hrisovulú mănăstirilorú ce s'au orânduitú a se face sobe*

«Fiindú-că partea locului acestuia din firea pământului seú face răceli și
geruri strașnice în vreme de iarnă, din care pricină mulți din creștini și din cei
slabi ce nu pôtă răbda iușimea gerurilor, rămânú unii fără de biserică în vremi
furi ca acelea și pécătuescú, cei-lalți iar care mergú pôte să se catirisescă în
cât sedú cu capetele góle la sfânta leturghie și să rămăe cu patimă, cum și
preoții cei ce sunt slujitori la sfintele taine, fiindú-că lucréză cu mânilé, nu
puțină discolie pătinescú și cu multă răbdare de iușimea gerurilor vedem să-
vârșindú sfintele ierurghii pe care aceștia toți, parte mirenescă și bisericescă,
vôdendu-í Domnia mea că pătinescú, ne-amú îndemnatú din rivna și din dragostea
ce avemú cátră cei ce iubescú sfânta biserică, și ca să nu pricinuiască lorú
acesta vre-o zătignire la datoria cea creștinescă, care noi ne silimú din totú
sufletulú, și cu hierbințalá dorimú ca să o vedemú urmărindu-se în faptă de cátră
toți supușii noștri creștini, ce ne-au incredințatú Dumneđeú sub a noastră oblă-
duire, iată am hotărítú, ca cu a noastră cheltuială, să facemú la tóte aceste sfinte
biserici ce s'au numitú mai josú, din orașulú Domniei mele Bucuresci, câte o
sobă cu care să se facă óreși-care căldură înăuntrulú bisericilorú la vremi de
răceli, iarna, când se slujescú sfintele leturghii, să pôtă fieș-care creștinú sta, de
ași face rugăciunea și închinăciunea fără a pătimi și a se săcătú de iușimea
gerului, cum și preoții asemenea, și osebitú am rânduitú dela Visteria Domniei
mele și câte duoí scutelnici din pământeni, la tóte aceste sfinte biserici cu sobe
pentru adusulú lemnelorú, pe cari scutelnici găsindu-í preoții seú epitropii bise-
ricilorú acestora, să-í ducă la dumnélorú ispravnicii județului, ca să cerceteze și
să le dée adeverință pe numele și chipulú lor, după care adeverințe să li să dée
pecetluitarile Domniei mele dela Visterie, ca să fie nedajnici de tóte dăjdiile câte
arú eși pe anú dela Visteria, seú dela câmara Domniei mele, pe cei-l-alți de
obște, aceștia de tóte să fie ne supérați, însă să n'aibă preoții seú epitropii bise-
ricilorú a metahirisi pe acești scutelnici la ale lorú slujbe, seú poslușanii, nici
să cheltuiască lemnele acelea la alte părți, ci numai pentru căldură în biserică,
și scutelnicii să fie numai și numai pentru adusulú lemnelorú bisericeí, fără de
a-í dărvări la altele, seú a le lua bani; care acéstă hotărîre vréndú Domnia mé
a săvârși în faptă, amú și datú din Visteria Domniei mele, banii cei trebuincioși
pentru cheltuiala sobelorú la tóte aceste biserici, în mânele preoțilorú dela
fieș-care biserică, pe care-í îndatorimú. ca însuși să pórte grije de încălditulú bi-
sericilor, cu îndestulare, după iușimea vremii, să nu facă vre-o lenevie la acésta,
câci vomú avé a trămite omú dinadinsú întru cercare, și la care va fi neputare
de grijă, nu va puté avé acelú preotú nici unú răspunsú de îndreptare, și pentru
ca să se pázescă acéstă orânduială, de mila ce am făcutú Domnia mé sfintelorú
acestora biserici, cu scutelnici, și cu urmarea facerii sobelorú, a fi tot-d'a-una
nesticite și cu căldură în lăuntru-lú bisericilorú, amú datú acestú Domnescu
nostru hrisovú, întăritú cu însăși Domnesca noastră iscălitură și pecete, care după
ce se va petrece în condica Divanului și a Visteriei, poruncimú să se dée în
păstrare la sfânta Metropolie, mărturie puindú și pre pré iubiții Domniei mele
fii, Costandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și pre dumnélorú cinstiți și cre-

Bisericiile fiindu mereu deschise, ca să fie îndemnat și poporul a le frecuenta, Domnitorul, încă în 1786 (Dembre 13) trâmise cărți legate la ispravnici, să inscințeze locuitorii:

«Că este porunca Domniei mele, fieși care de obște, acum la acésta S-ta ȕi, (Crăciunŭ) să se ispăvăduiască și să se grijéscă, partea bărbătéscă și femeiască cu copiii lor, fiindŭ folosulŭ și binele sufletulŭ lor, la care sunteți și D-vóstră ispravnicilorŭ, datori a-î îndemna și a-î sili spre acésta, după cum am grăit P. S. S. Mitropolitŭ cum și părințilorŭ, Episcopi, ca să scrie la Protopopi și Preoți. Ci dar cusur să nu faceți la acéstă datorie, ce să fiți cu luare aminte, ca să nu rămăie nimenea negrijiți, făcându-vé și înșivă pildă cu urmarea, fiindŭ că și D-vóstră ispravnicilorŭ aveți a da sémă înaintea lui Dumneđeŭ, cândŭ nu veți griji pentru acésta ca nisce dregători ce vé aflați rânduiri de către D-nia mea. Acésta și fiți sănătoși . . . » (1)

NB. In aceeasi ȕi Domnitorul a scrisŭ Episcopilorŭ și Mitropolitulŭ căruia îi ȕice, că are mare evlavie și iubire pentru dânsulŭ, să poruncéscă la ómenii bisericilorŭ, ca toți să se spovéduéscă și să se grijéscă.

dincioși boerii cei mari ai Divanului Domniei mele, Pan Dumitrache Ghica vel ban, Ștefan Prescovean vel vorn. de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncoven vel vorn. de Țera de josŭ, Nicolae Filipescu vel logof. de Țera de susŭ, Costache Ghica vel logof. de Țera de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Vasilache vel păharnicŭ, Alexandru Văcărescu vel stolnicŭ, Nicolae vel comisŭ — vel slujerŭ, — vel pit., și ispravniculŭ Nicolae Filipescu vel log., și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeția Divanului Domniei mele, la létŭ 1787, în luna lui Februar, în 28».

Bisericile anume :

Biserica Curții gospod. veche.
 Biserica Dómnei Bălașa.
 Biserica sfințilorŭ Apostoli.
 Sfântulŭ Ión.
 Sărindariŭ.
 Sfântulŭ Sava.
 Zlătariŭ.
 Biserica Dómniŭ.
 Patru-zeci de mucenici.
 Sfântulŭ Dimitrie.
 Sfântulŭ Nicolae ot Șelariŭ.
 Biserica Dintr'o-ȕi.
 Schitulŭ Maicelorŭ.
 Sfântulŭ Nicolae din Prundŭ.
 Sfântulŭ Ión alŭ Domnului vornicŭ Prășcoven.
 Biserica Albă a sfântuluiŭ Nicolae din Postăvariŭ.
 Adecă șése-spre-zece (2).

(1) Conдика de la Arh. Stat. No. XVII, fila 110. 17 cărți legate la ispravnic.

(2) Conдика XV, fila 39.

De Paști (1787 Martie) iar repetă Mavrogheni aceste dispozițiuni (1).

Une-orî N. Mavrogheni luă ocașiune dela vre-o sêrbătoare, ca să adreseze țêranilor, circulari prin cari să nimicescă temerile și ura de boerimea căuta să insinueze între ei, contra Domnitorului. Așa, ca exemplu, aducemū una din Oct. 20 anulū 1786, pe care o expediasc Domnitorul de ocașiunea Sf. Dumitru, prin tótă țera, în 17 *cărți deschise* către locuitori. Prin acêsta Domnitorul le promitea milă, ferire de nedreptăți și de necazurile «*ce pătîmêți mai înainte*», ca să fie fericiți și mulțămiiți, atâtū despre supêrări, jafuri, necazuri și nedreptăți, orî în ce chipū și ver dela cine, cât și despre rëndulū dăjdiilor visteriei.» Boerimea împrăștiă vorbă, că Mavrogheni o să adaugă rēu dăjdiile, că o să introducă dări *noue*. Mavrogheni arêta că acêsta e o scornitură dușmănescă și că departe de a se adăoga dările s'au mai scăđutū.

Eată în analiză actulū, care dovedesce, că adevêrată era aserțiunea lui Dionisie Eclesiarcul, că sub N. Mavrogheni. «*dăjdiile raialilorū nu pré era grele*» (2):

17 cărți deschise către locuitoriī din județe. Domnitorul la ocașiunea sêrbătorii Sf. Dumitru «*când împêrații și Domnii obicînescū a da domnescele lor inscîntări în țeră și blagoslovenie asupra supușilorū sêi*», đice, că trâmite și el acêstă blagoslovenie și nu lipsesce de a scrie locuitorilor, măcarū că și înainte le au scrisū cărți «*prin care v'am dat să înțelegeți câtă milă avemū de voi și câtă grijă purtămū pentru a fi feriți de nedreptăți și necazuri ce pătîmêți mai înainte, precumū veți fi cunoscutū în faptă dreptatea carea o iubimū spre toți și lucrăm cu durere a lipsi tôte cele mai dinainte ca să petreceți în đilele Domniei mele fericiți și mulțămiiți, atâtū despre alte supêrări, jafuri, necazuri și nedreptăți, orî în ce chip și ver de la cine, cât și despre rëndulū dăjdiilor visteriei și a altorū neobicînuite scóteri de dări nouē a nu fi încărcați; care tôte acestea am fostū datū trebuincioșele strașnice porunci către ispravnicī și către zabiți i către toți slujbașiī domnesci de obște, ca toți urmândū voinței nóstre ce avemū asupra vóstră, să le fie milă de voi, să se pórte cu mijloculū ce se cade și mai multū să nu vê supere nimeni întrū nimica, preste dreptulū ce este obicînitū. Și deosebitū am trâmisū și trâmitemū și ómenii nóstri pe afară într'adinsū pentru cercetarea a vóstră petrecere. Dar cu tôte acestea, iată și acum, după neadormita grijă și durere ce avem de voi, nu am lipsit de a vê scrie, ca de care cumva verī-unu din cei ce se bucură de slăbirea vóstră, cari nu voesc binele vostru și sunt vrăjmașiī patriei, netemêtori de Dumneđeu, sēu mai vêtos să đicemū Farmazoni, vor âmbla scornindū și preserândū, între voi nescareva deșertăciuni de vorbe mincinóse, orî pentru scóterea de dăjdiī neobicînuite și alte dări nouē, orî alte minciuni, care turbură odihna vóstră, să sciți că tôte acelea sunt*

(1) Condtea No. XVII, fila 155 verso.

(2) Tesaurū II, pag. 168.

deșertăciunii ale acelora ce nu voiesc a vă vedea pe voi însuflețiți, și cu acesta să vă facă spaîmă și grijă, a vă intrista; pentru care Domnia mea vă adeverim că nu numai vre un adaus mai mult și încărcătură de dăjdi, seú altă scötere de dări nouă, peste cele obicinuite și drepte, nu veți cerca nici-cum, ce încă deosebită ușurință veți vedea de la D-nia noastră, la care vă încredințăm cu jurământ pe viața de la imputernicul împărat, să fiți bine nădăjduiți că veți vedea de la D-nia mea din ți în ți ușurință și mântuire de cele mai de nainte și nu veți fi supărați cu nimic mai mult din cea ce se cade, ce cum ăicem, din vreme în vreme ușurință, dupre cum ați și vădută că am făcută la séma trecută, căci avem milă și durere de voi și iubim pe séraci dintr'adîncul inimei nöstre. Dreptă acea, lepădându tóte gândurile și necređind minciunile, se rugați pre milostivul Dumneđeu, pentru viața milostivului împărat (a căruia stăpânire să o facă Dumneđeu mai biruitoare ca tóte altele) și pentru starea D-niei nöstre, făcendu-vă hrana și alișverishul vostru cu tragere de inimă și cu bucurie, și să vă arătați cu căđuta supunere, ce vi se cade, către ispravnic, către zabiți, cinstind pe mai marii voștri și împlinind dreptă datoria vöstră cu bună-voire, în vreme. De care iată și acum am scrisă cărțile D-niei mele la ispravnic, ca asemenea și ei să se arete către voi cu dreptate, dându-le cuviinciosele porunci, ca să vă păzescă dreptatea întru tóte și să le fie milă de voi; dar și voi, după cum ăicem, să urmați datoria și supunerea vöstră fără de cusur, ca să nu ne scărbiți. Ci dar, văđendă acéstă domnescă a nöstră poruncă în tot chipul, să fiți bine chipsuiți, la mai sus arătatele nöstre povățuir și porunci și proslăvindă pe prea tot puternicul Dumneđeu, cu gândul ca să ne ajute, să putemă curăți cu totul cele de mai înainte patimi, care trageți, și de care cumva oră vre-unul din ispravnicii, oră vre-unul din slujbașii cei rânduți, vă va supăra preste poruncile nöstre, pentru unul ca acela să ne arătați și veți afla dreptatea pe deplină (1). 1786 Oct. 20.

NB. Urméză 17 cărți legate către ispravnicii de pe la județe în sensul proclamațiunei de mai sus.

Dintre măsurile lui N. Mavrogheni, cari privesc religiunea, vom aminti încă câte-va.

Iată una:

«Carte gospodă cătră țigani lăeși domnesci, că aú trimesă Vodă duhovnic să-ı boteze și să-ı sfătuescă a merge la biserica, că n'ăú nici o lege și nici o rânduală până acum. Duchornicii vor primi lăfă de la visterie ca să-ı învețe pravoslavnica credință și fără nici o cheltuală să-ı boteze și să-ı îngrijescă. Vodă ũ îndemnă să se lasă de furțigă, că vor fi pedepsiți de acesta cu mörte de țepă. Ispravnicii să dea ajutoră duhovnicilor trămishi prin județe» (2). 1786 Aug. 13.

(1) Conдика No. XVII, fila 94—95.

Trămitera de către Mavrogheni de emisari anume ca să facă dreptate țeranilor, este amintită de Dionisie Eccles. unde ăice: „Poruncitaă la 4 boeri mari ai Craiovei și la alți din Bucuresci, să ămble prin țără, să judece pricinile locuitorilor de prin sate ce vor avé, fără mită de bani, numai conacă să le facă, iar dovedind că vor face mănăcatorie, în Ocnă vor putreți“. Tesaur II. pag. 168.

(2) Conдика No. XVII, fila 68.

Pitacū pentru înmormântarea celor sāraci 1786 Iunie 6, către marele spāt. și marele aga. Zapcii cāndu află *vre-un mortū sāracū și strēmū fără rude să vestescă spātarului sēu agiei, care sū dea ba îi de cheltuială, ca sū se îngropē după rānduiala creștinescă* (1).

Ca să-și dea sēmă de aprōpe de modulū cum îngrijitorii Monastirilor cāută de Monastiri și de averele lor, Mavrogheni ordonă, în Iunie 26 anulū 1786, la toți isprāvnicii sū vestescă tuturorū egumenilor de Monastiri, epitropi și stariți de metoce și schituri :

«Să se scōle înșii, să vie la Bucuresci cu tōte lrisōcele monastirei (2) ca sū vedemū orānduiala ce este făcută pentru acelea monastiri de către rēposati titori (3).

Cum cā Mavrogheni ceru egumenilor de monastiri sū deē sēmă în regulă despre administrațiunea lorū, pōte sta de dovadă următorulū :

Pitacū către starostele de negustori, sū ia socotēla Epitropiei mōnăstirei Colțea.

«Fiindū-cā ne-amū pliroforisitū Domnia mea, dela dumnēlui credinciosulū Domniei mele, Dumitrascu Racoviță, biv vel vornicū, cum cā sfānta mōnăstire Colțea, din aicea, din orașulū Domniei mele Bucuresci, din rea chivernisire a epitropilorū ce aū fostū, nu numai a ajunsū la o prōstā stare, ci și la datorie a încāputū, pentru care, după datoria ce are dumnēlui, ca unū ctitorū alū acestei sfinte mōnăstiri, a cerceta tot-d'a-una starea acestei mōnăstiri, fiindū-cā s'au adevēritū într'această chipū. iatā orānduimū Domnia mea pe Șetrarul Chiriac Arbur, epistatulū starostiei de negustori, din preună cu doui-trei negustori practicoși, cărora vē poruncimū, ca după dieta repositulū ctitorū, ce a ziditū numita mōnăstire, sū aveți a lua sēma epitropilorū ce aū fostū, de totū venitulū și cheltuiala mōnăstirei, de cānd epitropescū până acum, și sū arētați socotēla în scrisū sub iscāliturā, și de vreme ce epitropii ce aū fostū până acum, ca nisce rēi economi, lipsescū și nu vorū sū între la socotēlā a-și da sēma, iatā după cererea d-sale vornicului, rānduimū pre S. Ta Pārinte Zecho, epitropū la numita mōnăstire; fiindū-cā te-ai aflatū și mai înainte în lāuntrulū mōnăstirei și ai șciințe de totū. sū ieși asupra S. Tale tōtā trēba mōnăstirei, după cum va arēta sfintiei Tale dumnēlui vorniculū ctitorū și sū le chivernisești cu bune economi, până îți vom da și Domnia nōstrā mai pe urmă povățuire și poruncă» (4).

Toliko pisah gpd. 1787. Oct. 9.

(1) Condicta No. XVII, Arh. Stat., fila 23 verso.

(2) O carte dela Epis. Buzēu din 1786, Iunie 6 dā dreptulū Mon. Buzēu sū aibā bălcinul Drāgnica. Cond. No. XVII, fila 17 verso.

(3) Cond. No. XVII, fila 46 verso.

(4) Condicta XVII, fila 235.

La propria lui biserică, Mavrogheni, rânduesce epitropie specială. Așa la 1788, August 28, dă cărți de renduire ca epitropi, a lui Ioan Hagi Moscu, Dumitrache Turnavitu Dimancea, Nicolae Venețianu, Teodosie Gramaticul și Ioan Odobescu, d'împreună cu câte unul din cele-l-alte isnafuri ale breslei neguțitorilor din cei aleși fruntași(1).

Unu faptu curiosu, cât privesce biserica, de sub domnia lui N. Mavrogheni, este hrisovulū prin care elū donéză mōnăstirei Cernica mōnăstirea Argeș, ca s'o administreze Cernica «cu economie», ne-avēnd altū personalū decât 4 preoți, seū călugări, unū proistosu cu nume de economū și 2 călugări. Aceștia sunt chiar trāmiși «să facă zaptū mōnăstirea Argeș pre numele Cernicāi» (2).

Unū altū faptū este relativū la icōna făcētore de minuni dela Mōnăstirea Sārindariū. Acolo se aduna multă lume și pare că sub pretext de vindecare a bólei, se făcea acolo adunări de totū felul. Domnitorul N. Mavrogheni dete:

Pitaculū Domnescū, cătră egumenulū mōnăstirei Sārindarului, din 1786. Iunie, să nu șadă nimenea în mōnăstire, fără numai egumenulū și soborulū mōnăstirei și bolnavii de ambe sexe, care cercă vindecare la icōna făcētore de minuni a Maicei Domnului (3).

Dar procesulū pentru nesce lemnū sfântū, cât nu agitā Divanul? (4)

N. Mavrogheni ajutā și bisericile romāne din Ardél. În 1786, Octombree 17, Mavrogheni dete carte domnescă protopopolulū Stefan dela *Scheii* din Brașov, «să aibă voie de a ține la pășune în țerā 20 de cai, împreună cu oile lor, fără neci o supērare de dări» (5).

(1) Condica No. XVII, fila 321.

(2) Cartea lui N. Mavrogheni, din 26 Iulie, 1788. Cond. No. XVII, fila 310.

(3) Condica No. XVII, fila 42 verso.

(4) 1786, August 22. Procesū între ciohodarū și boerulū Gligore Băleanul vel logofetū pentru *nesce sfântū lemnū* mōște. Acestū procesū a urmatū și sub Alecandru Vodā Ipsilant.

Mōștele aceste aū fostū amanetate de ciohodarū la unū preotū Popa Iōn dela Biserica Neguțitorilor.

Băleanul le-a cumpērat dela popā cu 70 lei. Ciohodarulū voia să le rescumpere fiindū-cā erau amanetū, iar Băleanul țice, că nu le mai are, că aū fostū jăfuite în timpulū mai din urmă.

Vodā scutesce pe boerū de pretenția ciohodarului.

(5) Condica No. XVII, fila 92.

Protecțiunea ce biserica află la N. Mavrogheni, nu l'opria, la trebuințele țerei, a impune mănăstirilor unele sacrificii. Așa la 1787, Ianuarie 17, Domnitorul dă către Mitropolit unŭ pitacŭ domnescŭ : (1)

«Fiindŭ-că nu vine zaharea destulă în Bucureșci și din cauză că morile sunt înghețate, Vodă ordonă, că *prisosulŭ de bucate dela mănăstiiŭ să se aducă spre vânzare în Bucureșci, cu rizapazarŭ, fără de nici o pagubă, că de nu se vor supune egumenii, vodă va trămite omeni într'adinsŭ, cari «vor călca tôte gropile, jignițele și hambarele și se va lua apoi totŭ grâulŭ fără bani și osebitŭ de pagubă vor fi și blăstemați de Domnia noastră».*

Totŭ asemené în timpulŭ resboiului, N. Mavrogheni e silitŭ a avé în de aproape vedere pre servitorii altarului, căci mulți erau instrumente a le politicei rusesci, politică ce nu o servia N. Mavrogheni. Dar despre aceste măsuri vom avé a grăi ceva mai departe.

X.

Bresle. Industriă, comerciŭ.

N. Mavrogheni în scurta și agitata lui Domnie găsi timpŭ a se ocupa de interesele comerciului și ale industriei. El acordă protecțiune bună breslelor. Sub domnia lui se uniră în 1788 în un singur rufet, breslele Ișlicarilorŭ și a cojocarilorŭ Bascalii. (Hrisovulŭ din Maiŭ 25 an 1788), după ce în 1787 cu un alt hrisov din Febr. 23 se despărțiseră de blănari. Eată ambele hrisove :

Hrisovulŭ Breslii cojocarilorŭ i Ișlicarilorŭ Bașcalii ce s'au datŭ în urmă.

«Datamŭ Domnia mea acestŭ Domnescŭ al nostru Hrisovŭ Breslii Ișlicarilorŭ și cojocarilorŭ Bașcalii, ce suntŭ uniți prin zapisulŭ seŭ a fi un Rufetŭ, ca să aibă a fi Rufetŭ, după cum sunt și la tôte stăpânirile ale pré puterniceii Impărății, cum și la alte țeri, spre a nu se amesteca alții la meșteșugulŭ acesta, și a nu metahirisi alții alișverisulŭ acesta, afară din cei ce sunt Isnafŭ, să aibă Rufetulŭ acesta Proistos după obiceiul lor, și a patru bătrâni aleși de tótă bresla spre a căuta tôte pricinile și socotelile lor, să ție cutie de milostenie cum țin tôte Rufeturile, și după hotărirea ce am făcutŭ prin Hrisovŭ de asidosie de la Visterie pentru tôte Rufeturile de obște din Bucureșci, să aibă a fi ne dajnici de tôte dăjdiile visteriei și ale Cămărei; poruncim Domnia mea și tuturorŭ zapciilorŭ ce au avut ne schimbatŭ, pentru care am întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu domnesca noastră iscălitură și pecete, mărturie puidŭ și pe pré iubiții Domniei mele fi, Constantin Vodă, Petru Vodă, și Iosif Vodă, și pe Dumnelorŭ cinstiți

(1) Conдика No. XVII, fila 124 verso.

și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele. Pan Nicolae Brâncovénu vel Ban, Manolache Brâncovénu vel vorn. de Țera de sus, Scarlat Greceanu vel vist. Radu Slătînénú vel vor. de Țera de jos; Ioan vel log. de Țera de sus, Constandin Stirbeiu vel log. de Țera de jos, Manolache Mavrogheni vel spăt., Constandinú vel Post., Manolache Mavrodin vel slugerú, Dumitrache vel comis, Teodorache Tufénulú vel Pahar., Alexandru Văcăresculú vel stol., Mateiú X Cantacuzino vel sluger., Stavrache vel pit., și Ispravnicu Ioan vel log., și s'aú scrisú Hrisovulú acesta aici în orașu Domniei mele Bucurescî, la lét 1788. Maiú 25» (1).

Hrisovulú Islicarilorú din Bucurescî.

«Intre alte rufeturi trebuinciose obștiei, fiindú și Islicarii din Bucurescî, prin jalba ce deterá Domniei mele, cerurá ca sá fie osábiți rufetulú lor, de rufetulú blánarilorú, și sá li se pue în orânduiala ce se cuvine, obiceiurile ce aú avutú, pentru care obiceiuri ale lor, în vremea reposatului Domniei sale Nicolae Vodá Caragea, făcându-se de Dumnélorú Boerii Epitropi cercetare le aú găsitú bune și le-aú dat și Hrisovulú, care ni-l aréță del vėđumú cu létulú 1782, i hrisovulú Domniei sale Mihaiú Vodá Suțulú, care iarási il văđumú, cu létulú 1784; decí acum cercetându-le și Domnia méa, și văđendu-le cá sunt cu cale, le întárimú ca sá li se pázescá întocmai precum mai josú poruncimú: adecá rufetulú acesta sá fie osábiți de brésla blánarilorú, întru tóte, și întru nimic sá nu aibá a face Chiurciu-Bașa al cojocarilorú cu dínșii, de vreme ce blanarilorú nu li se pricinește nici o stricáciune, séú scádere la Hrisovulú ce aú și ei pentru ale meșteșugului lorú; de aceea iată orânduim, ca Islicarii, dintre dínșii sá-și alégá un Proestos, care este Calpacci-Bașa și patru meșteri, cari i vor avea mai de Ispravá, cu meșteșugú mai bunú și mai vrednici și cari sá fie Epitropi și Purtátori de grija rufetului lor, cápi dará sunt meșteri vrednici cu șcința meșteșugului acestuia deplinú primiti de proești și de bréslá, sá aibá dupá orânduiala rufetului lor ași lua și pecetluri Domnești de rufet dela cámara Domniei mele, trecéndu-se la catastihulú breslelorú, ca sá fie șciuți și cunoscuți, spre a nu fi volnici alți afará dintr'aceia a lucra meșteșugulú islicáriei, fără numai acești ce s'aú făcutú rufetú, și supt dínșii sá aibá un ciauș pentru stríngerea banilorú la cutia lor, și pentru cei cari vor fi chiámați la judecatá când se va întâmpla priciní și între dínșii, Islicar cu Islicariú, séú când va strica lucru cui-vași, când se va întâmpla priciní de judecáți între dínșii pentru ale meșteșugului, pentru ucenici și cálfii i pentru cei cari vor face stricáciune lucrului cuivaș, și pentru cei ce vor fi neurmátori la vreme din una din câte sunt legați și hotáriți prin hrisovulú acesta al Domniei mele, sá se stríngá la un loc pentru a face longe dupá obiceiulú rufetului lor, unde sá chiami pe cel cu pricina, și când acela de sineși nu va urma a veni, dupá șcința ce-í va face Proestosulú cu Epitropii, atunci sá aibá volnicie a trimete pe ceaușulú lor sá-lú aducá făr de voie și sá ia și trépád baní 40 și sá hotárescă pricina acea sub iscáliturile lor, dupá dreptate și dupá obiceiulú meșteșugului lor, și pe cei cari vor fi cu pricina de îndreptare sá-í îndrepteze, iar pe cei ce va fi cu viná, de va fi vina luiú mai micá, sá-í facá ei cercetare și dojaná dupá obiceiulú rufetului, iar pe cel ce va fi cu viná de pedépsá, sá aibá a-l aréță la d-lui vel cámaráșú dimpreună cu alegerea lor în scrisú, ca cercetându-í se viná sá-l pedepséscá, însă pe unii ca aceștia vinovați sá-í hotárescă a da și câte oareși-care geremé la cutia de milostenie a breslei lorú dupá

(1) Condica XV, fila 94.

...ura vinei în loc de pedepsă; iar dumnului vel. Agă cum și alți zapcii ai
...gului să nu se amestece a-i trage pentru ale meșteșugului islicărei, ci să ur-
...ze după cum se arătă mai sus; să aibă a ținea și cutie, cum au și alte ru-
...turi, în care să se strângă în toate simbetele săptămânilor, de la fieși-care
...meșteru cu prăvălie câte 6 bani, cum și de la călfile cele cu simbrie mai bune
...câte bani trei; așisderea și cel ce va deschide prăvălie, să aibă a da la această
...cutie câte tal. 10, care cutie să se pecetluască de Proestos și de acei Epitropi,
...și așa pecetluită să se păstreze în sēma lor, purtându de grijă ca să se strângă
...venitul ce este orânduitu; și cându din brēsla lor, se va întimpla a muri vre
...unul întru scăpătaciune, sēu vre unul din vre o bōlă îndelungată, ori din slăbi-
...ciunea bătrânețelor trecute și nu va fi vrednicu de a se chivernisi, sēu din altă
...întimplare de la D-șeu, va cădea în lipsă desăvârșitu, atunci din cutia aceasta,
...să se deē la aceia ce se cade, ca mortulu să-lu îngrope cu celea trebuinciose
...după orânduiala creștinescă, și săraculu să se ajute după dreptate; însă acea
...cutie să nu se deschidă de altulu, ci față, înaintea proestosului, și acelorū patru
...ce au pusū pecețile să se deschidă, și luând banii, ce va fi trebuință, iarăși să se
...pecetluască la locu.

«Așisderea poruncimū, ca cojocarii bascalii să cumpere ori de la mocani, ori
de la măcelari, numai marfă ce lucrēză ei la meșteșugulu ce au, iar marfa sub-
țire care este de meșteșugulu Islicarilorū, adecă stărpituri, să fie opriți de a
cumpăra, atât ei cât și alți ori-cine, nici dela mocani, nici dela alt nimenea, iar
cari din cojocarii bascalii se va dovedi că au cumpăratu pelcele stărpituri, ca
să facă ori căciule cazacleșci, sēu boznicesci, să aibă ai arēta rufetulu islicarilor
pe aceia la d-nēlu vel cămărașu, ca să ia marfa subțire ce este de trēba islica-
rilorū pe sēma cămării; dar nici islicarii să nu fie volnici a cumpăra marfă
grōsă de cari lucrēză cojocarii bascalii, căci dovedindu-se, asemenea se va lua și
aceea pe sēma cămării. Cei cari vor fi să iase de la stăpāni ca să-și deschidă
prăvălie, să nu aibă voie de sineși fără de voia stăpānului, și fără de voie de la
epitropi și dela rufetū, ca să-l cerceteze mai āntāiu de este vrednic a avea pră-
vălie și a se numi meșter, și de scie meșteșugulu desevârșitu; iar după ce va
lua voie, și se va vedea că este destoinicu la aceasta, să deē āntāiu tal. 40 de la
cutia lor, și așa să aibă voie a deschide prăvălie; uceniculu să nu fie volnicu să
iasa de la stăpānū până la sorocū, cât îi va fi tocmēla, nici să-l primescă altul
nimenea din ișlicari; așisderea și după ce-și va împlini ucenicia încă să nu fie
volnicu să iasă, nici să-l primescă nimenea, până nu va sluji și stăpānului sēu.
cu simbrie, un an, care simbrie să i se hotărăscă de brēslă cât să iae, precumū
șiseră că au fost obiceiū; așisderea și calfa de va fugi mai înainte de sorocū
fără de pricină vrednică, să rămāe păgubașu de totă simbria lui ce au slujitū,
și altulu să nu-l mai primescă, iar de-l va goni stăpānulu sēu fără de vină, să-i
plătescă totă simbria lui pe cât au slujitū. Cându se va întimpla a veni nescareva
ișlicari dintr'alte țeri să nu fie volnici a-și deschide prăvălie aici până nu-și va
lua āntāiu birū între cei-l-alti ișlicari și până nu se vor cerceta de pāmēteni isli-
cari de au scința meșteșugulu, iar după ce-și va lua birulū și va fi vrednicu să
scie meșteșugulu deplinū, atunci cu scirea rufetulu să aibă voie a-și deschide
prăvălie dānd și banii cutiilorū; așisderea fiind că numiții islicari, din jalba ce
deteră Domniū mele, ne arētară cumcă cojocarii bascalii nu-și lucrēză numai
meșteșugulu lor, ci se amestecă de cumpără de pe unde găsecū hārșii albastre
de fac căciule și le vënd pe la mușterii, care cu acēsta le pricinuesce pagubă
și cerură de a fi opriți; decī de vreme ce acelea pelceli albastre ne adevērimū
că din începutu s'au lucratū și să lucrēză și acum de ișlicari, ca un lucru dară
ce este de trēba meșteșugulu ișlicarilorū, poruncimū ca de acum înainte să nu
fie volnici cojocarii-bascalii a cumpăra acest feliu de pelcele și a le lucra, sēu a
ținea prin prăvăliile lor, ci cu totulū să fie opriți, ca de un lucru ce nu este

de treba meșteșugului lor. Decî precum și Domnia mea am întărit această bună orânduială a rufetului lor, așa să fie și ei în totă vremea a vinde marfa lor cu preț drept, și a lucra meșteșugul lor curat precum se cade, ferindu-se nici a strica islicul cuivași, nici a schimba pelceaua, nici a face vre un alt cusur, și prețul să-l ceie după cum se cade, nelăcomindu-se la câștig, spre înșelăciunea și nedreptatea cumpărătorului, pentru căci de acesta se va face cu dinadinsul cercetare în totă vremea, de față și pe subt cumpăt, și pe cari islicari îi va dovedi că au luat preț mai mult peste cea ce se cade, nu numai va perde, ci se va și pedepsi. Acestea toate câte scriem mai sus pentru acest rufet al işlicarilor, poruncim Domnia mea tot-d'auna să urmeze și să se păzescă nestrămutat, și am întărit hrisovul acesta cu însăși credința Domniei mele fi Nicolae Petre Mavrogheni Voivod și cu credința pre iubitorilor Domniei mele fi Constandin Voivod, Petru Voivod, Iosif Voivod, și cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boerilor, celor mari ai Divanului Domniei mele, Pan Dimitrache Ghica vel Ban, Stefan Priscoveanu, vel vorn. de Țera de sus, Manolache Brâncovenu, vel Vor. de Țera de jos, Ienache Văcărescul, vel Vist., Nicolae Filipescul vel log. de Țera de sus, Costache Ghica vel log. de Țera de jos, Costache Mavrogeni vel spăt., Constandin Filipescu vel post., Ion vel clucer, Vasilache vel păhar., Alesandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comis. . . vel slujer., . . . vel pit. și ispravnicu Nicolae Filipescu, vel log. de Țera de sus, și s'au scris hrisovul acesta la întâiul an dintru întâia Domnie a Domniei mele, aici în orașul București, la anii, de la nascerea Domnului Dumneșu, letu 1787, Febr. 12, de Gheorghe logofetulu za Divan (1).

Cojocarii groși și blănarii subțiri, capătă și ei dela N. Mavrogheni un hrisov, cu privilegii mari, protecționiste, contra comerțului austriac, căzăcescu și chiar turcescu. Hrisovul este din 20 Octombrie 1786 (2).

Am vădutu deja în volumele noastre anteriore importanța breslelor în genere și a cojocarilor și blănarilor în deoseb. In tomul I, la paginile 558 și 563 am adus hrisovele cojocarilor și ale altor meseriași lucrându obiecte de blană, precum, de exemplu, işlicarii. De sigur nu toate dispozițiunile vechilor hrisove ale cojocarilor se schimbă prin cel reînosit acum de cătră Mavrogheni, ci numai în parte.

Eată acest hrisov reînosit și pe alocurea modificat, al lui N. Mavrogheni :

«Hrisovul cojocarilor din București.»

«Intre alte cuviinciose ce ne muncim și ne nevoim Domnia mé, a le pune la bună orânduială în faptă, spre folosința cea de obște a păzitei de Dumneșu, creștinescii Țeri aceștia, ce mi s'a incredințat, fiind și rufetulu blănarilor subțiri i cojocarilor groși, cărora cădendu-se a li se întări și lor privilegiurile ce au avut, și li s'au urmat, s'au făcutu din porunca Domniei mele cercetare și câte s'au găsitu cu cale și trebuinciose, atât pentru dênșii cât și pentru folosul

(1) Condica XV, fila 37.

(2) Veđi la anexă și hrisovul reînosit rufetulu bărbierilor din 22 Octombrie, 1786.

obștiei, le întărimŭ printr'acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, ca sã li se pãzescã nestrãmutatŭ, adecã numai cei ce sunt sciutŭ și cunoscutŭ de meșteri cu dajde la visterie și primiți de rufetŭ, aceia sã lucreze meșteșugulŭ acesta, erã alții strãini fãrã de cãpãtãiu și nestatornici, sã nu fie volnici pãnã nu-și va lua birulŭ dela cãmãrã și voie dela Chiurciu-Bașa, i bẽtrãni rufetului ca sã-lŭ cerceteze de este vrednicŭ cu sciința meșteșugului pre deplinŭ; din care meșteri sciutŭ și cunoscutŭ de vrednici, cari vor fi mai de ispravã, bẽtrãni și cu pracsisŭ, sã se alegã șese, insã patru din cojocari subțiri și doi din cojocari groși, care sã fie proești ai breslei, ca cu dẽnșii împreunã sã aibã Chiurciu-Bașa a-și povãțui brẽsla lor, și a purta grije preste totã vremea, a se urma și a se pãzi cele ce orãndimŭ mai josŭ, anume: anteiŭ sã aibã Chiuciu-Bașa împreunã cu acei proești, a cãuta pricinele și judecãțile breslelorŭ pentru ale meșteșugului, pentru ucenici, cãlfi, pentru cei ce vor face stricãciuni la lucru cuivași și pentru cei ce vor fi neurmãtori la vre-una din cãte sunt legați și hotãrãtŭ a le pãzi prin hrisovulŭ acesta alŭ Domniei mele, de care cãnd va fi trebuința, strĩngẽdu-se la unŭ locŭ, Chiurciu-Bașa, adecã cãnd va fi în pricinã împreunã blãnari, sã se adune numai blãnari, iar cãnd va fi în pricinã cojocari, sã se adune iar proești ai acestui meșteșug, care împreunã cu Chiurciu-Bașa i cu cei-l-alți, sã trimitã sã chieame pre celŭ cu pricina, și cãnd același de lenesŭ nu va urma a veni dupã sciința ce-ĩ va face Chiurciu-Bașa și cu cei-l-alți proești, prin trimisŭ atunci sã aibã volnicie, a-lŭ aduce și fãrã de voie cu cẽuși de cojocari și sã-ĩ iae trẽpãdŭ banĩ 40, dupã obiceiulŭ ce a avutŭ, sã hotãrescã pricina aceea în scrisŭ, sub iscãliturile lor, dupã dreptate și dupã obiceiulŭ meșteșugului lor, și pre cei ce va fi cu pricinã de indreptatŭ sã-ĩ indrepteze, iar pre cei ce va fi cu vinã, de va fi vina lui mai micã, sã-ĩ facã cercetare și de fațã, dupã obiceiurile rufetului, iar pre cei ce va fi cu vinã de pedepsã sã aibã a-lŭ arẽta la dumnẽlui vel cãmãrașŭ din preunã cu alegerea lor în scrisŭ, ca cercetãndu-se vina, sã-lŭ pedepsescã, insã unii ca aceia vinovați sã-ĩ hotãrescã a da și cãte oreși-care geremea la cutia de milostenie a breslelorŭ, dupã mẽsura vinei în locŭ de pedepsã, iar altulŭ nimenea sã nu se amestece la pricinele și judecãțile ce se intẽmplã între dẽnșii pentru a le meșteșugului lor; sã aibã a ține rufetulŭ acestã cutie, dupã obiceiulŭ ce a avutŭ, în care sã se strĩngã de cãtrã orãnduitulŭ cẽușŭ a lui Chiurciu-Bașa, în tãte sãmbetele sãptãmãnilorŭ cãte trei bani de fieși-care prãvãlie, ori blãnãrie, ori cojocãrie; așisderea sã se strĩngã la cutie și de totŭ negustorulŭ cazacliŭ, insã Raelẽ ai prẽ puternicii Impãrãții, cãnd va vinde ori-ce felŭ de marfã cazacliãscã, dela vindẽtori tre-đeci de bani la suta de lei, cum și de la cumpãrãtori Raelẽ a prẽ puternicii Impãrãții, iar alții trei-đeci de bani la suta de lei, asemenea sã se strĩngã la cutie și orașŭ, care geremele dela unii ce vor fi hotãriți de cãtrã dumnẽlui vel cãmãrașŭ dupã cum am đisŭ pentru vinele lor, cum și dela alții care deosebitŭ le vor da mãna a face de sineși vre-o milostenie și vor vrẽ inșiși a arunca la cutie; așisderea sã strĩngã și cei cãte talerĩ đece dela cei ce va eși meșteri a deschide prãvãlie precum mai josŭ se cuprinde; care acestã cutie în care este sã se strĩngã acestŭ venitŭ de bani, sã se pecetluescã cu șese peceti a le proestoșilorŭ ce s'au đisŭ mai susŭ, și așia pecetluitã sã o pãstreze din preunã cu acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, în sãma unui proestosŭ pãmãntean pre care-lŭ va alege Chiurciu-Bașa și totŭ rufetulŭ, purtãndŭ Chiurciu-Bașa de grijã ca sã se strĩngã venitulŭ ce este orãnduitŭ, și cãnd din brẽsla lor se va intẽmpla a muri vre unulŭ intru scãpãtãciune, sãu vre unulŭ de vre-o bolã indelungatã, ori din slãbiciunea bãtrãnețilorŭ trecute, nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, sãu de altã intẽmplare dela Dumneđeu va cãdẽ în lipsã deseversitã, atunci din cutia acestã sã se deẽ ceea ce se cade, ca mortulŭ sã se îngrope cu cele trebuincioșe, dupã rãnduella creștinescã, și sãraculŭ sã se ajute dupã datorie; insã acea cutie sã nu se deschidã de altulŭ, ci iar de fațã fiindŭ înaintea acestor

șase ce au pusă pecetele să se deschidă, și luându banii ce va fi trebuință iar să se pecetluască la locu, și de nu vor fi cei d'ânteiu cari au pusă pecetele, să fie alții în loculul loră a pecetlui, cinci seú șese de ispravă din blănari i cojocari: canzanlii și alți negustori, ce aducă marfă de Țera căzăcască, din Brașov și dela Lipsca, însă Raelele ai pré puternicii Impărății, să nu fie volnici a o deslega, ci anteiu să deé scire Chiurciu-bașii, carele cu șese proesti să mérgă ca să fie față la deschiderea mărfii, și puindă prețu ce se cade prin tocméla ce vor face între dênșii, fie-carele după acelu prețu să cumpere și să iae cât le va fi de trebuință. Marfa de Rumeli să nu fie volnici negustorii cei ce o aducă nici să o deslege fără de scirea Chiurciu-Bașii și acelor-l-alți proesti, nici să o lucreze ei aici, nici să o vëndă cu blana și cu pelea, ci anteiu să deé de scire Chiurciu-Bașii să mérgă din preună cu cei-l-alți proesti să o tocmescă și dândú prețu să o iae; tótă cu rădicata așiderea și cazaclii cum și lipscanii, însă raele a pré puternicii Impărății totú cu rădicata să o vëndă la brésla blănarilorú, iar să nu fie volnici a lucra ei marfa aice; Vulpele, jderii, pisici, și alte măruntaí de cojocărie nime a stringe, fără numai de o va stringe și de va cumpéra pentru trebuința sa, a-și face lui-și haíne de purtatú, iar într'altú chipú de se va amesteca la marfa ce este a blănarilorú, și-lú va dovedi Chiurciu-Bașa cu isnafulú seú, să-í iae pe séma cămarii Domnesci acea marfă. Bogasierii să nu aibă voie să cumpere, seú să lucreze marfă cojocărescă, nici să ție în právalie, seú în casa lui haíne blánite, nici să blánescă gordii seú tivilichii, seú jubele, seú veri-ce altú pentru negustorie, seú a scóte în tégú să vëndă, ci cu totulú să fie popriți a nu se amesteca întru nimicú la meșteșugulú cojocăriei; nici unulú din blănari să nu fie volnicú a merge să lucreze la vre-unulú, ci fără de ai fi meșteșugulú cojocăria, ar cumpéra marfă pentru negustorie, căci dovedindu-se i se va face pedépsă, afară numai când va cumpéra cine-va marfă pentru a sa trebuință și îmbrăcăminte. Când va veni marfă, adecă sângeapú, cacomú, lațcă, dihorú, pisici, altă marfă mai ușorá, să aibă blánarii a o împărți cu toții, iar de nu le va ajunge spre a lua fiesce-care cât 'i este trebuința, atunci să iae doui blánari până la cinci sute de sângepi, ca cu acestú mijlocú să se póta chivernisi toți; hârșile dela mocani și peile dela scaune, care vor fi de trebuința meșteșugulú cojocăriei, să se protimisescă anteiú cojocarii páménteni ai breslei a cumpéra, apoi ce va rămânea să iae și stréinii, însă cojocarii páménteni să aibă a da fóie la Chiurciu-Bașa de câtá sumá de pele va fi trebuință la totú rufetulú peste anú, care acea sumá să o cumpere cu prețulú ce vor da stréinii și cele-l-alte să se vîndă la stréinii. Așiderea, fiindú-că s'au fostú jăluitú în anii trecúți toți islicarii asupra cojocarilorú bașcalii, că nu urméză a cumpára marfă de cojocărie grosá numai, cele ce le este trebuință meșteșugulú lor, adecă hârși negre de căciulá de pre la mocani, și pei de blaná de cojóce de pre la măcelari, ci dela o séma de vreme incóce, s'au apucatú de stringú și marfă subțire, ce le dicú stárpiturí, care este de trebuința meșteșugulú islicarilorú și o precupescú vinđend-o printr'ascunsú pre la stréinii, altele le vîndú din právălii de-amáná la mușterii, iar cele próste ce le rămánú le vîndú lorú cu prețu mare. Și au cerutú islicarii, ca să aibă dreptate la acésta, spre a fi opríți, a cărorá jalbá și cerere fiindú cu cale după cercetarea ce s'a făcutú, am aședatú și acestú pontú în hrisovulú acesta alú Domniei mele, ca cojocarii bașcalii de a nu mai cumpára nici dela mocani, nici dela măcelari numai marfă ce lucréză și la meșteșugulú ce au, precum mai susú se arétá, iar marfa subțire, care este de meșteșugulú islicarilorú, să fie opríți numiții cojocari bașcalii, de a nu mai cumpára, nici dela mocani, nici dela alții nimenea, ce le sunt obicínuite de le stringú islicarii, iar carele se va găsi, să scie că acea marfă se va lua pe séma cămerii. Cei cari vor fi să se iae dela stápani ca să-și deschidă právălii, să n'aibă voie de sineși fără de voia stápanului și fără de voia dela Chiurciu-Bașa și de la rutetú, ca să-lú cerceteze anteiú de este

vrednicu a avé prăvălie și a se numi meșteru, și de scie meșteșugulă desevêrșitū. Iar după ce va lua voie și se va vedé că este destoinicū la acésta, să dée întéiū talerī 20, după cum le-au fostū obiceiū, însă talerī 10 Chiurciu-Bașei și talerī 10 la cutie, și așia va deschide prăvălie; ucenicii să nu fie volnici să iasă dela stăpānū până la sorocū, cât îi va fi tocméla, nici să-lū primescă altū nimené din cojocarī. Așșidera și după ce-și va implini ucenicia, încă să nu fie volnicū să iasă și să nu lū primescă nimené până nu va sluji stăpānului sēu cu simbria unū anū, cum a fostū obiceiū. Când se întempla a veni nescaī-va cojocarī strēini de prin tr'alte părți, să nu fie a deschide prăvălii aici, până nu-și vor lua întéiū bir dela cămară, și să nu-lū va cerceta Chiurciu-Bașa și rufetulū, iar după ce-și va lua birū și se va cerceta, de va fi vrednicū, cu meșteșugulă pre deplinū, atunci cu scirea Cniurciu-Bași și a rufetului să aibă voie a deschide prăvălie, dāndū baniī cutiei. Să aibă Chiurciu-Bașa, din preună cu totū rufetulū lor purtare de grijă, în tótă vremea a cerceta și a găsi pre toți cei ce ar vrea să păgubescă vama Domnescă, dintre acéstū rufetū alū lor, și pre cure-lū va dovedi intru acéstă faptă, să aibă alū da la vel vameșū, ca să-și plătescă vama obicinuită pe deplinū, și încă să-i facă și cercetare ca să fie spre pilda altora. Chiurciu-Bașa să aibă purtare de grijă pentru blānile de ori-ce felū, care facū cojocarī, ca nu numai curatū să le lucreze, ci nici micī să nu fie, făcēndu-le întocmai după mēsură și . . . celū cuviinciosū, ferindu-se de a nu le face micī și prōste sēu putrede, aū ne potrivite sēu ne cusute bine, pentru că nu numai vor perde privilegiulū acesta, ci se vor și pedepsi; deosebitū țicem mai cu strașnieă poruncă, pentru prețū a tōte feliurimele de blane, să se ferescă ori-care blānariū a nu cere prețū mai multū preste ceea ce se cade, după nāravulū ce aū avutū, ci numai cu prețū dreptū să-și vinđă marfa, pentru căci de acésta se va face cu dinadinsulū cercetare în tótă vremea, de față și pre sub cumpētū, și pre care blānarū lū vom dovedi, că aū cerutū și aū luatū prețū mai multū preste ceea ce s'au căđutū, nu numai că-lū va perde, ci se va pedepsi fōrte. Aceste tōte câte orānduimū mai susū, pentru numitulū rufetū alū blānarilorū și alū cojocarilorū, strașnică poruncă să aibă Chiurciu-Bașa de împreună cu cei-l-alti proestī ai rufetului a le păzi nu numai ei, ci și pentru toți căți se află în numărulū rufetului, cu meșteșugulū, să aibă purtare de grijă în tótă vremea, spre a le cerca ca să le urmeze ca unii ce ei aū a răspunde și a da sēma pentru toți cei-l-alti, iar când vre-unulū în potriiva poruncii va urma cevași, ori va face blană mai mică din mēsură cea hotārită, putredă și ne potriivită, ori va cere și va lua prețū mare preste ceea ce s'au căđutū, ori va mizdui vama Domnescă, acéi proestī și cu Chiurciu-Bașa, ca nisce însuși vinovați vor avea a se pedepsi și ei fără de a nu avea cuvētū și pricină de îndreptare că n'au scitū, sēu să arete pre celū vinovatū, de a remāné ei îndreptați, căci pentru aceea sunt rānduiți proestī să-și cerce și să-și povățuiască rufetulū în tótă vremea, și ómenii rufetului să fie aleși și sciuți, și pentru aceea li s'au făcutū de cătră Domnia mé aceste privilegiuri la câte scriemū mai susū. Căți dér lucréză aceste meșteșuguri, acéi aū a se cunōsce de blānari și cojocarī la brēslă, și ei aū a cunōsce de mai marele lorū și povățuitorū pe Chiurciu-Bașa și a se sci pe sineși fie-carele dintr'ēnșii că sunt legați la brēslă și supuși Chiurciu-Bașii a da ascultare în tótă vremea, iar pre cei nesupuși să aibă Chiurciu-Bașa ai arēta, ca să se pedepsescă de cătră Domnia mé. Intārimū dér hrisovulū acesta cu însuși credința Domniei mele Iō Nicolae Petru Mavrogheni Voevodū și cu credința pré iubiților Domniei mele fiī Constandin Vodă, Petru Vodă, și cu totū sfatulū D-lor cinstiților și credincioși boerilorū celorū mari ai Divanului Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banū, Nicolae Brāncovēnu vel vist., Stefan Parscovēn vel vornicū de Țera de susū, Pan Ianache Văcărescu vel vornicū de Țera de josū, Gregorie Bălēnu vel log. de Țera de susū, Nicolae Filipescu vel log. de Țera de josū, Costache Mavrogheni vel

spăt., Costandin Filipescu vel post., Costache Racoviță vel comis, Ioan vel cluc., Vasilache vel păharnicū, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel slujer, — vel, Pitar și ispravnicū, Nicolae Filipescu vel log. Scriindu-se hrisovulū acesta întru ântâiulū anū dintru ântâia Domniei a Domniei mele, aici în orașulū scaunulū Domniei mele Bucuresci, de Gheorghe logofetū za Divanū, la anii dela nascerea Domnului Dumneșeu și mântuitorulū nostru, létū 1786, Decembre 20 (1)».

Eată și bărbierilorū cum le renouiesce Mavrogheni privilegiirile :

Hrisovulū bărbierilorū din Bucuresci

«De vreme ce rufetulū bărbierilorū meșteri, cari locuescū aici în orașulū Domniei mele Bucuresci, au avutū obiceiurile și așezământurile ce se cuprindē mai josū, încă mai din nainte, din vechime, așiderea au avutū și unū proto-meșterū mai mare preste dēnșii, adecă staroste pentru purtarea de grijă și chivernisirea rușfetulū lorū, cari obiceiuri cerēndū a li-se întări și de cătră Domnia mé, după ce m'amū pliroforisitū ântâiū că le-au avutū acestea, și amū vēdūtū înșine la mâna lorū, atâtū hrisovulū Domniei sale fratelū Grigorie Alexandru Ghica Vodă ot létū 1768, i hrisovul Domniei sale Alexandru Ioan Ipsilantū Vodă ot létū 1775, cum și o anafora întărită iarū de Domnia sa Alexandru Vodă mai în urmă făcută la létū 1780, i din hrisovul Domniei sale răposatului Nicolae Vodă Caragea, cu létū 1782 Maiū 12; amū poruncitū să alēgă staroste și s'au ales pe căruia i-amū datū acestū hrisovū alū Domniei mele, ca să aibă a fi staroste și purtătorulū de grijă preste toți bărbierii de aici, și elū împreună cu 6 epitropi meșteri ai breslei acesteia mai bătrâni și mai de cinste ai lorū ce vorū fi să păzēseă orânduiala ce au între ei, adecă :

1) Toți câți lucrēză meșteșugul acesta aici în Bucuresci, ori pământeni, séu străini, din ori-ce parte arū fi venitū, séu Călăraș, Dorobani, Sărbii, séu ori-ce felii de slujitorii arū fi, să aibă a asculta de starostea și de cei 6 epitropi la celea ce-i va povățui pentru ale meșteșugului.

2) Pentru ucenicii când vorū vrē să iasă de pe la meșteșug, să fie datorii a da de scire stărostiei și epitropilorū, ca prin scirea și voia lorū să iasă, iar de sineși să nu fie volnicū, nici vre-unulū din meșteri să nu îndrănescă a luă uceniculū altuia.

3) Când se va întâmpla, ori greșală să facă vre-un bărbierū, de a nu lucra bine, ori de a nu păzi bine Duminica și alte sērbători, séu judecată să aibă unulū cu altulū pentru ale meșteșugului, să nu fie volnicū boerulū mare, aga séu alți zapcii a-i judeca, fără numai starostea dimpreună cu epitropii să-i judece și să-i îndrepteze după obiceiū și orânduială, certându-i și dojenindu-i după vina ce vor face.

4) Până nu-și vorū deschide meșterii mai de cinste prăvăliile, să nu aibă voie cei-l-alti bărbieri a-și deschide. Și pentru cutia de milostenie ce au avutū obiceiū a ține brēsla acēsta, să iae dela totū meșterulū câte bani trei, i de calfă câte bani doi, dândū acești bani ori-cine arū lucra meșteșugulū acesta, și să se stringă în cutie la starostea, care cutie să se ție pecetluită, atât de starostea cât și de epitropi cu peceșile lorū și să se păzēscă preste anū ca dintr'acei bani să se cheltuiască la praznic prapodomnei Paraschiva ce-lū prăznuescū ei, i la mórtea vre-unulū meșterū din brasla lorū, ce nu va avē cu ce să i-să facă trebuincioșele îngropării și ale pornirii, dintru acei bani, să-lū slujēscă și să-i facă pomēnirile lui; cum și de va rămīnea vre un meșterū de ai lor la slăbiciune și la sārăcie din bōlă, séu din altă întâmplare, iară dintre acei bani să-lū ajutoreze cu cea ce

să fi cu cale după starea lui, pentru care aceste cheltueli când se va întâmpla
 la trebuință a se face, cu toți împreună să deschidă cutia, și cu sfat de obște
 al epitropilor să se cheltuască, și atât de banii ce vor strânge la cutie, cum
 și de cheltuiala ce se va face la celea mai sus arătate, în toți anii să aibă
 starostea ași da socotela înainte acelora șese Epitropi, ca să i-se cunoscă de-
 este slujba cu credință se nu, care acestea obiceiuri și aședământuri le-au avut
 brésla barbierilor încă mai dinainte vreme, după cum ne-am adeverit din hri-
 sóvele fraților Domni ce s-au disu mai sus. Dreptu acea și Domnia mea, le-am
 întărit vechiul obicei și orânduiala lor, ca să se urmeze precum poruncim,
 pentru carele s-au dat domnescul acesta hrisov întărit cu însăși credința Domniei
 mele Iă Nicolae Petru Mavrogheni Voevod și cu credința pré iubiților Domniei
 mele fii: Constandinú Vodă, Petru Vodă, mărturii puind și pe Dumnelorú cinstiți
 și credincioși boeri cei mari ai Divanului Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica
 vel Ban. Pan Nicolae Brăncovenu, vel vist., Pan Stefanú Prașcovenu vel vor.
 de Țera de susú, Ienache Văcărescu vel vor. de Țera de josú, Costache Ma-
 vrogheni vel spát., Costandin Filipescu vel Post., Ioan vel Cluceriú, Pan Co-
 standin Racovița vel comisú, Vasilache vel páhar, Alecsandru Văcărescu vel
 stol., — vel slug., . . . vel pit., și s-au scrisú hrisovulú acesta, întru ántáulú anú
 al domniei nóstre, la leat de la zidirea lumii 7292, iar dela nascerea Domnului
 Dumneđeú și mántuitorului nostru I. Hristos, lét 1786, Decembrie 22 (1).

Toți boiangiú se oferescú să renunțe la prăvălii deosebite și
 constituescú prin asociațiunea muncii lor, o *kepxane*, o anume in-
 stalare pentru vapsirea stofelorú. Domnitorulú le dá un anume
 hrisov.

Hrisovulú ce s'au dít rufetului boiangilorú.

«Fiind-că boiangii din Bucuresci după hrisovulú ce li s'au dat de cătră
 Domnia mea, spre a fi și ei rufetú întocmitú cu nizamulú ce li se cade și cu
 privilegiulú Domnescú, ca un meșteșugú trebuinciosú ce este și acesta norodului
 Bucurescilorú, după cum și tutarorú altorú rufeturi li s'au dat hrisóvele Domniei
 mele, ne-au datú jalbă în urmă, cum-că s'au unitú cu toți cei ce au intratú la
 rufetulú acesta, și s'au așeđatú ca să fie numai o cherhana de lucru meșteșu-
 gului acestuia aici în Bucuresci, la care să lucreze toți cei ce sunt rufetú, făr
 de a nu ținea aiurea prăvălii de boiangerii în Bucuresci, și din bună voia lor
 au făcutú așeđământú cu egumenu mónăstirii Zoodoh-Pighi de le-au dat o prăvălie
 a mónăstirii, lângă pórtá de josú a curței vechi, să o facă cherhana, și să deé la
 mónăstire pe tot anulú câte tal. 300 și 20 oca făclii de ciară albă, în séptémána
 cea mare a postului de lângă pașci, ínvoindu-se și pentru cheltuiala cea tre-
 buinciosă acum la facerea binalii, și au datú la mónăstire Zapisú iscălitú, care
 s'au vedú de Domnia mea, cu coprindere pe largú de tótá simfonia lor, asupra
 căruia au cerutú de la Domnia nóstrá întărire, a cărorá cerere fiindú cu cale și
 fără de nici o stricăciune, seú vre o pagubă obștei, s'au primitú și de Domnia
 mea, și le-amú datú acestú Domnescú al nostru hrisovú, prin care întărimú
 așeđământulú ce-lú au cu mónăstirea Zoodoh-Pighi pentru prăvălia cherhanalei.
 Ca să se urmeze întocmai și întru tóte după zapisulú lor, poruncimú ca ni-

menea altulă să nu fie volnică a ținea altă prăvălie de boiangelic, nici să lucreze meșteșugulă acesta, ori basmagiă, ori rufetă de altă brésălă, ori măcară veri-cine, după hrisovulă ce li s'au dată, afară numai dintru această cherhanea, la care să lucreze toți aceștia ce au intrată la rufetă și au dată zapisulă de aședământulă la Zoodoh-Pighi, fără de a nu avea nici însuși ei voie unul de a deschide aiurea prăvălie și a lucra meșteșugulă acesta într'altă parte, fără numai la ună locă întru o cherhanea ce s'au numită mai sus; după cum s'au unită și s'au aședată ei între dînșii în scrisulă; de care poruncimă Dumitale Vel. Agă să opresci pe toți aceștia a nu lucra acestă meșteșugă și a nu ținea altă prăvălie de lucru boiangelăcului, fără de numai această cherhanea a loră să lucreze; dară și ei să aibă a păzi dreptatea meșteriloră la plata boiangelăcului, spre a nu căuta cu această pricină de oprirea altoră prăvălii, preț de plată scumpă peste cea ce se cade, și după cum s'au urmată și până acumă cu acelă prețu obîșnuită să lucreze și de acumă înainte fără de a nu strica haina cuivași, s'au a face alte înșelăciuni, pentru că Domnia mea, după cum voim folosulă loră spre a se hrăni și a se agonisi din munca meșteșugulă loră, asemenea voimă și dreptatea norodulă de obște să se păzescă; și am întărită hrisovulă acesta cu însăși Domnesca noastră iscălitură și pecete, și cu mărturia pré iubiților Domni mei fi: Constandină Vodă, Petru Vodă, Iosifă Vodă, și a Dumnéloră cinstiților și credincioșiloră boeriloră cei mari ai Divanului Domni mei: Pan Nicolae Brăncovén, vel ban, Manolache Brăncovén vel vorn. de Țera de susă, Scarlată Grecén vel vist., Radu Slătinénu vel vor. de Țera de josă, Ioană vel log. de Țera de susă, Constandin Stirbei, vel log. de Țera de josă, Nicolae Mavrogheni vel spăt., Costache vel post., Dumitrache vel comis., Ienachi Mavrodin vel clucer., Teodorache Tufénulă vel pahar., Alexandru Văcărescu vel stol., Mateiă Cantacuzino vel slug. Stavarache vel pit. și ispravnică, vel log. scriindu-se hrisovulă acesta întru al treilea ană al Domniei mele aici în orașu Bucuresci la 1788, Iunie 13, de Răducană Poienariă logf. de Divană (1).

Importante sunt și următoarele două acte ale lui N. Mavrogheni, relative la Evrei. Primulă le dă staroste și scutiri de biruri, regulându-lă la ruptă. Ală doilă le acordă dreptulă de a-și construi o casă de rugăciună în mahalaoa orașului în Bucuresci. Ambele sunt din 1787, Ianuarie 10. Starostele Iosif Simon ni e deja cunoscută.

Hrisovulă starostei de Evrei.

«Datamă Domnia mé acestă hrisovă lui Iosif Simon, pre care l-amă făcută Domnia mé, staroste de evrei, pentru care văduiă Domnia mé hrisove Domnesci întru care scrie, cum că au avută aceste obiceiuri, adecă, era elă împreună cu toți evreii, apărăți de alte dăjdiă ce eșe peste ană dela visterie, fără de numai ruptorea loră, după cum era aședată la cămara Domnescă. Pricinele cele mai mici ce avé evreii între dênșii le judeca starostea, iar cele mai mari în care nu era odihniți pe judecata lui, dumnélui vel cămărașu. Starostea și casa lui era apărată de fumărită și de alte orândueli, dijmărită pe drepte bucatele lui. Pentru căți stupi avé nu plătea, și când stringea banii dăjdiei dela evrei, lua de nume câte bani trei-șeci pentru ostenela lui, și înindă și vechilă de hahamă-bașa, lua

(1) Condica XV, fila 87.

de totŭ ovreiulŭ casnicŭ câte talerŭ 1 pre anŭ și alte venituri a le hahamului, după orânduela lor. Asemene ține ovreiŭ și povernile ce le-aŭ avutŭ făcute cu cheltuiala lor în Bucuresci, pre loculŭ ce li s'aŭ datŭ dela Domni și Sinagoga lor. Decŭ acele mili și obiceiuri ce le-aŭ avutŭ și dela alți frați Domni, cari mai susŭ arătă, ne-am milostivitŭ și Domnia mé de le-am întăritŭ; pentru care poruncim și vouă tuturorŭ ovreilorŭ să aveți a-lŭ sci de staroste, să-î dați supunere și ascultare ce se cuvine. Așisderea să-lŭ protimisitiți ori unde și întru tôte locurile ca pre unŭ staroste alŭ vostru, că pre celŭ ce va arăta starostea împotrivorŭ, neurmătorŭ și nesupusŭ, se va pedepsi. Și amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu ineseși iscălitura Domniei mele și pecete și cu credința pré iubiților Domniei mele fi, Costandin Vodă, Petru Vodă, martori puidŭ și pre dumnelorŭ cinstiți și credincioși boeri cei mari ai Divanului Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Ștefan Preșcovén vel vorn. de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovénu vel vorn. de Țera de susŭ, Grigore Bălén vel logof. de Țera de susŭ, Nicolae Filipescu vel vorn. de Țera de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviță vel comisŭ, Vasilache vel pâharnizŭ, Alexandru vel stolnicŭ — vel slugerŭ. — paharnicŭ — vel pit. Și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la anulŭ dela spăsănia lumii, 1787, în luna lui Ghenarie 10, de Răducanu, logof. de Divanŭ» (1).

Hrisovulŭ ovreilorŭ pentru case de rugăciuni.

«Tuturorŭ ovreilorŭ câți sunt locuitori aici în orașulŭ Domniei mele Bucuresci, ca să aibă voie printr'acestŭ alŭ nostru hrisovŭ, Domnescŭ a-și face o casă cu două odăi, ca să le fie pentru rugăciunea lorŭ cea din tôte zilele, aici în mahalaua Popescului, pe unŭ locŭ care, în Divanulŭ Domniei noastre, s'aŭ adeveritŭ că aŭ fostŭ alŭ lorŭ cumpăratŭ mai din nainte, pentru care aŭ făcutŭ cu toții jalbă și plângere dicendŭ, că și mai dinainte aŭ avutŭ casă pentru rugăciunea din tôte zilele aici în târgŭ, și ca să ne încredințămŭ mai bine de adevăr, am cercetatŭ prin marafetulŭ dumnelui vel cămărașŭ, trimițendŭ omŭ credinciosŭ alŭ Domniei mele la acea mahala, unde aŭ fostŭ avutŭ casa acea mai din nainte, și pliroforisindu-ne Domnia mea, cum că adevăratŭ a fostŭ avutŭ, ne-amŭ milostivitŭ și le-amŭ fostŭ datŭ voie printr'acestŭ hrisovŭ alŭ Domniei mele, ca să-și facă după plăcerea lorŭ o casă cu două odăi, unde să-și facă rugăciunea din tôte zilele, ne supărați de nimene; pentru care poruncimŭ Domnia mé zapciilorŭ să apărați ca să pótă fi ne supărați atât de cătră mahalagiŭ, cât și de cătră nimené, nici unŭ felŭ de supărare să nu aibă, că așa este porunca Domniei mele. Și am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși iscălitura Domniei mele și pecete, și credința pré iubiților Domniei mele fi, Costandin Vodă, Petru Vodă, marturii puidŭ și pre dumnelorŭ cinstiți și credincioși boeri Divanului Domniei mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Ștefan Preșcovén vel vorn. de Țera de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vornicŭ de Țera de josŭ, Gregorie Bălén vel vorn. de Țera de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Țera de josŭ, Costandinŭ Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviță vel comisŭ, Vasilache vel pahar., — vel slugerr., — vel sârdar. — pel pit. Și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la létŭ 1787, Ghenarie 10, de Răducan Poenariŭ vel log. za Divanŭ (1).

(1) Condica No. XV, fila 31.

Totû la regularea breslelorû numerămû şi alte douë hrisóve dela N. Mavrogheni.

Primulû este actulû relativû la rufetulû şelarilorû din 1787, Octomvre 9 (1).

Cartea starostri de şelari, 1787 Oct. 9.

«Dat-amû cartea D-niei mele lui pe care l'amû făcutû staroste şi purtătorû de grijă peste toţi şelariî de aicea din Bucuresci, ca împreună cu 3, 4 epitropi meşteri ai breslei aceştia, mai bătrâni şi mai de cinste ai lorû, se păzescă orânduiala ce aû între ei, adecă toţi câţi lucréză meşteşugulû acesta al şelăriei aicea în Bucuresci, ori pământeni sêu străini, să aibă a asculta de staroste şi de acei epitropi la cele ce i va povăţui la cele pentru a meşteşugulû. Pentru ucenici, când vor voi să iése de pe la meşteri să fie datori a da de scire starostiei şi epitropilorû, ca prin scirea şi voia lor să iasă, iar de sine'şi să nu fie volnicû a eşi, nici vre unulû din meşteri să nu îndrănescă a lua uceniculû altuia. Cândû se va întâmpla ori greşelă se va face de vre un şelarû de a nu lucra bine, sêu judecata unuia cu altulû pentru ale meşteşugulû, să nu fie volnicû nimenea a judeca fără numai starosteale dimpreună cu epitropiî să-i judece şi să îndrepteze după obiceiû şi orânduiala lor, certându-i şi dogenindu-i după vina lor. Aşişderea se aibă a ţinea cutie de milostenie (după cum aû tóte rufeturile) în care cutie să se ia de tot meşterulû, din Duminecă în Duminecă, câte bani trei, i de calfă câte bani doi, dându-i aceşti bani ori-cine ar lucra meşteşugulû acesta şi să-i strîngă în cutie la staroste, care cutie să se fie pecetluită atâtû de staroste cât şi de epitropi cu pecetile lor şi să se păzescă peste anû, ca dintr'acei bani să-i cheltuiască la mórtea vre unû meşterû din brésla lor, care nu va avea cu ce să facă trebuincioşa inmormântare şi ale pomenirei, dintr'aceia să-l slujescă şi să facă pomenirile lui. Cum şi de va rămâne vre un meşterû de ai lor la slăbiciune şi la sărăcie, din bóla sêu din altă întâmplare, iarăşi dintr'acei bani să'lû ajuto-reze cu cea ce va fi cu după starea lui. Pentru care acestea cheltueli, cândû se va întâmpla trebuinţă a se face, cu toţi împreună să deschidă cutia şi cu sfatû de obşte al epitropilorû să-i cheltuiască şi atâtû de baniî ce vor strînge la cutie cum şi de cheltuiala ce se va face la cele mai susû arătate, în toţi anii se aibă starosteale aşi da seamă inaintea acelorû epitropi. Câţi străini şelari vor veni din străinătate în Bucuresci să lucreze meşteşugulû acesta al şelăriei, să aibă datorie a da în scire întâiû starostei şi epitropilorû, ca să se cerceteze de este cu sciinţa meşteşugulû pe deplinû şi aşia cu scirea să aibă voie a deschide prăvălie, dândû havaetû la cutie taleri dece şi starostei taleri doi şi bani 90; şi calfa cândû va eşi şi va vrea să deschidă prăvălie se aibă a da iarăşi la cutie taleri 5 şi havaetulû starostei; iar feciori de şelari ce vor rămânea în loculû tatălui sêu, acela să nu se supere a da nici la o parte, nici la alta, ce se urméze a pune şi el paraua pe sêptămână, cum aû pus'o şi tatălû sêu. Pentru care poruncimû Domnia mea tuturorû şelarilorû, să aveţi al sci de staroste şi să-i da-ţi supunere şi ascultare căci celui împotrivorû are voie să-i facă certare după vina lui».

(1) *Condica XVII, Arch. Stat., fila 239.*

Prin acestălaltă actă se numesce G. sin Ghica cuiungiă generală peste toţi cuiungiă din Bucuresci :

«Dată-amă această Domnescă a noastră carte, slugii Domniei mele Gheorghe sin Ghica Cuiungiă, pre care l-amă făcută Domnia mă Cuiungiă-başa preste toţi Cuiungiă din Bucuresci, ca să aibă a fi purtători de grijă rufetului acestuia împreună cu bătrânii lor întocmai după hrisovulă Domniei mele ce are rufetulă acesta, ca să fie păzite dreptatea şi obiceiulă loră. Pentru care poruncimă şi vouă tuturoră cuiungiiloră din Bucuresci, să-lă cunoscă de Cuiungi-başa şi proestosă al vostru şi să-i daţi căduta supunere şi ascultare la poruncile Domniei mele, ce se vor da printrînsulă şi la obișnuită orânduială a rufetului ce se coprinde în hrisovă. Cătră aceste, fiind-că numitulă Cuiungi-başa se află slugindă cămărei Domniei mele la trebile şi poruncile ce-i dă, ne-amă milostivită asupra lui şi i-am dată să aibă şi un omă scutită şi apărată de tôte dăjdiile şi angariile visteriei şi ale cămărei domnesci, întră nimică să nu se supere, ca să potă fi de poslușania casei lui. Așiderea şi alte privileghiuri şi obiceiuri ce va fi avută Cuiungi-bașii până acum, acelea precum s'au urmată la cei-l-alți Cuiungi-bași, așa să se urmeze şi la el, spre a le avea». 1788, Sept. 9 (1).

Dcă breslele aă primită dela N. Mavrogheni vechia protecțiune, el nu se cređu datoră a înțelege practica comericiului, cum îl pricepă unii economiști astăđi, ci esercită controlul cel măi nețermurit asupra lui, măi alesă în orașe.

Imediată cum veni în Bucuresci, stabilese, la 1786, nartu redusă pentru băcăniă şi lucruri de mănecare. Acestă nartă fu combinată de vel Aga, de Ión Medelnicerul (?), Pahaniculă Enache Lehliu şi Nicolae Stolniculă (?) (2) :

Pitacă cătră boerii epitropi din 1786, Măi 22, ca împreună cu Aga se facă cercetare de nartă «băcăniiloră, de tôte felurimile, pentru pâne şi pentru carne, în ce chipă era nartulă cu care se urma până acum şi cum este cu dreptate de a se urma? ... şi pentru tôte să ne daţi pliroforie în scrisă, cu arătare pre largă» (3).

În Iunie 26, anulă următoră 1887, se promulgă cu pitacă domnescă ună nartă generală întocmită de o comisiune, în care a lucrată şi Stolniculă Dumitrache, autorulă istoriei evenimenteloră care se termină cu pacea dela 1774 (4). Acestă nartă generală (5) este din Cod. No. XVII a Arh. Statului, la fila 202—208. Prețulă

(1) Cod. XVII, fila 327 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 16 şi 17.

(3) Cod. No. XVII, fila 7.

(4) Veđi lucrarea mă în analele Acad. române, pe 1888.

(5) Urmează în anexă.

ocalei de carne de oie 3 parale și o lescaie și cé de vacă 2 parale și o lescaie (1).

În același an, 1787, Iunie 20, N. Mavrogheni, dete pitacū stabilindū nartū și la cărămidă :

Pitacū cătră vel Spăt. și vel Aga, punendū nartū cărămidei și obligandū pre cărămidari să o facă bună, adică miia, taleri doui pre locū, iar chiria adusului taleri 2 1/2. Totū-o-dată Domnitorulū ordonă ca veliții boeri să fie convocați a doua și, ca împreună cu Mitropolitulū se facă nartū și pentru cele-l-alte lucruri. 1787, Iunie 20 (2).

Nu numai *narturi* impuné N. Mavrogheni la neguțitori, dér « făcea, — dice Dionisie Ecclesiarcul — și cercări pe la cei ce vindeau pâne și alte bucate, și pe la băcăni — cumpărând (incognito) câte ceva și de-î găsea cu vîndare ré, îi ridica și-î pedepsia fôrte rěu, și le lua glóbă » (3).

Décă pune narturi reduse la productele mîncărei și chiar la haine, N. Mavrogheni îndemna pre locuitori Bucurescenī să-și facă proviziuni de lemne și de mîncare în timpū utilū. Este curiosū pitaculū următorū cătră vel Aga, ca să îndemne pre orășani a nu-și cheltui paralele în lucruri zadarnice, ci să-și cumpere la vreme cele de nevoie caselorū lor (4).

Pitacū cătră vel Aga, să îndemne pre orășeni, care anulū trecutū s'aū plânsū că n'aū lemne de focū și sunt pré scumpe să se îngrijescă de ele, « să cumpără din vreme, că și jivinele pămîntului încă grijesc din vreme, precum este furnica; vėđută de față e ómenilor, câtă mișcare face și câtă gătire pentru agonisita hranei ei cei de iarnă, care este cea mai mică jivină pe fața pămîntului, cu cât mai virtosū ómenilorū, li se cade a socoti cele trebuinciose a lorū de iarnă a-le strînge . . . pentru acea dér fie-și carele, precum găsesce de facū cheltuelele la altele în zadarū, și își risipescū agonisita lorū la *lucruri zădarnice, mai bine să cumpere* cele trebuinciose ale caselorū lorū, precum, lemnele de foc, zahareaua mîncării și să se desobișnuescă a risipi cheltuēla lor în zadar ». 1787, Iulie 14.

Asupra cheltuelilorū zadarnice ale boerimeī, N. Mavrogheni era fôrte aspru. Pitarulū Hristache, spune :

«Apoi mai dede (N. Mavr.) un nizam,
Să nu umblămū cum umblamū
În zarificuri și'n plimbări,
Și în alte desfrînări,

(1) Cod. No. XVII, fila 208 verso. 1787. Iulie.

(2) Cod. No. XVII, fila 194.

(3) Tesariū, t. II, pag. 168.

(4) Cod. XVII, fila 211.

Ci óreși-ce măi feríți,
 C'apói vom fi pedepsiți.
 Noí după a nóstră fire,
 O socotém îngrozire
 Cu care Domnii s'arétá
 Puțin ínteiú, d'ocamdatá;
 Și tot nu-í dam cređemíntú
 Védându-l la fire blándú,
 Ci o socotém drept glumá,
 Dar văđurám cá nu-í buná;
 Cá de o mică priciná
 Te pomenéi cá-l *aminá* !....

Măi avé obișnuitá
 Unú tunú séra, nelipsitú,
 La unú césú íl slobođe
 Când stréjile se porné,
 Ca să fie semnú de stréjă
 Micú și mare s'aibă pazá,
 Dela unú césú să nu âmble,
 Nimeni, nici să se măi plimbe.
 Nici călare, nici cu butca,
 Cá ștréngulú íi va fi munca.
 Deci, noi ne măi speriarám,
 De plimbat ne măi lăsarám;
 Și cum auđém dând tunulú
 Număi toți p'a casá drumulú!
 Și nimeni nu índrăsné
 Să sté la musaaverea....» (1).

Pentru ajutorarea afacerilor publice și ale comerțului, N. Mavrogheni, avu ochiul atent la menzilirii seú poste. Domnitorulú căutá să împucineze abuzurile ce se făceaú cu menzilirile și, între altele, dete pitacú la toți căpitanii de menzilirii de pre margine, cá a aflatú Vodá cá ei daú teskerere de câte 2 cai și íncá și unú surugiú cu calulú seú, la orí-cine vine de peste Dunăre și din Moldova, și cá sunt obligați să le dé apói și căpitanii de menzilú din láuntrulú țerei, în locú de unú *calú* de călărie pentru olacú și unulú cu surugiulú. Să lipsescá *edeculú* adaosú de unú alú duoilea calú. Număi la cei cu fermanú seú buiulurtari să dé doui cai (2).

Intre măsurile lui N. Mavrogheni relative la vămii, amú aflatú unú pitacú din 1786, Iulie 18 (3) oprindú intrarea în Țera Munte-nescá a păcurei din Moldova.

(1) Buciumulú, de Boliac, 1863, pag. 28.

(2) Cod. No. XVII, fila 181 verso.

(3) Cod. No. XVII, fila 55 verso.

La Ianuarie 1, 1789, vămile de la fruntarie nu erau arendate. Decî N. Mavrogheni a trimisă pitacū circularū la toți ispravnicii, să rânduască la fie-care vamă câte unū omū de încredere pre lângă vameșulū celū vechiū, cari să strîngă venitulū anulū ce începe, *cu catastifū deosebitū*, până se va rîndui altū vameșū (1).

Va se dîcă erau vămile după unū tarifū specialū, iar nu în totulū conforme cu prevederile tratatelorū comerciale ale Austriei cu Turcia, de a se plăti o taxă fixă de 3‰.

Ne arendarea vămilorū pe 1788—1789 pare a se explica pe împrejurările răsboiului. Nu s'au găsitū cumpărătorī acestui venitū în vreme de *resmeriță* (2). Sunt cărți deschise la 22 județe de dincolo de Oltū, cu data Octombrie 31, anulū 1788 și alte 5 porunci cătră 5 județe oltene, trimise sub adresa lui Pah. Ioniță Buzescu și Iordan Teodosie, ispravnicī de Dolj, ca ei să caute vămile în regie, prin ómenī de bună credință.

De alt-mintrelea pucin a trebuitū să fi produsū vămile, despre Austria mai alesū, de óre-ce încă din Iulie 11, anulū 1787, Mavrogheni opresce exportulū în Austria de *zahere*.

Circulară cătră vătășeiī plaiurilorū, oprindū exportulū de zachere, fie câtū de puțină, prin mocani bārsani, îngăduindu-le să ia numai porumbulū câtū le va trebui pentru mîncare aici în țeră la strînsū, dēr nu a și-lū exporta. Domnitorulū ordonă pentru acēsta, să se întărescă drumulū și potecile plaiului. 1787, Iulie 11 (3).

Acēstă probițiune a exportului zaharelei, ba chiar și a importului de orī-ce marfă din Austria și Ungaria, este generală la Februarie 3, anulū 1788, din cauza împregiurării răsboiului :

Cărți la vătășii plaiurilorū

Domnitorulū le ordonă să întărescă strașnicū paza hotarului și drumulū mergerei în lăuntru, «și de astădi înainte să nu îngăduiți mai multū a trece în lăuntru, nici suditū, nici marfă de a lor, nici zaharea, nici rămătorī, nici altū-felū de lucruri a le lorū, cum nici din lăuntru a veni aici în țeră asemenea să nu îngăduiți sudiți, seū vre unū felū de marfă a lor, și cu totulū să fie opriți, iar întâmplându-se venindū din lăuntru vre unū negușitorū raia ca să iasă în țeră, pre acela numai să-lū lași să vie cu marfa lui împreună, neopritū, care acēstă pază să o faceți negreșitū cum o poruncimū, că veți cădea în mare urgie».

(1) Cod. No. XVII, fila 121.

(2) Cod. No. XVII, fila 345.

(3) Cod. No. XVII, fila 191 verso.

Cu privință la protecțiunea ce N. Mavrogheni acordă orașelor în desvoltarea lor, avem de înregistrat aci hrisovul Ploescilor, din 1786, Iunie 24, ca vornicul Moruz să nu le ia taxe, orî chiriî de casă, și nici unû amestecû să nu aibă Moruz cu orașul și nici cu locul din jurul orașului până la ore-care raze, fiind-că orașul, acesta este și a fostû moșie domnescă slobodă și cu nedreptate Alex. Ipsilant a datû orașul lui Moruzi. Ba încă la 1781, cunoșcându-și greșala, însuși Ipsilant a revocatû hrisovul său datû lui Moruzi. In urmă Nicolae Caragea V. V. și apoi Mihaî Suțu iar cu nedreptate aû datû Ploescii lui Moruzi. Contra acestor hrisove ultime aû reclamatû ploesceniî cătră Mavrogheni, care acum iarăși declară Ploescii de oraș liberû (1).

XI.

Edilitatea publică.

Centralisarea puterei în mânilor Domnului, îl obliga a se ocupa de toate cestiuile. Din dispozițiunile luate de N. Mavrogheni, din direcțiunea edilităței Bucurescilor, avem de menționatû aci reintocmirea gardurilor înconjurătoare Bucurescilor, garduri făcute, cum scimû, sub Alex. Ipsilante :

«Iô N. P. Mavrogheni VV... D-ta vel Spătarû, fiindû-că ne înscîințămû cum că gardurile care aû fostû făcute de jurû împrejurû Bucurescilor s'aû stricatû și prăpăditû la unile locuri, cu totul remăindû vracisce, deschise, pe unde pôte intra și a eși nu numai cu piciorulû, ci și cu carulû și fiindû-că mahalagiiî sunt datorî alû face și alû drege la locû, ca unulû ce este pentru însăși a lor împrejmuire ; iată poruncimû dumatule, să rînduesci zapciiî harniciî prin toate mahalalele marginei, ca să pue pre mahalagiiî să drégă și să facă gardurile pe unde sunt stricate, întemeindu-le bine, precum aû fostû înteiû făcute și în grabû să le săvîrșescă până este și vreme bună, stândû zapciiî d-tale mumbașiriî asupra lor, până îlû vor isprăvi, cum poruncimû, fără zăbavă, remăindû deschise numai drumurile podurilor ce sunt cu străji. 1788, Octombre 28. (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 44.

Se vede că de Moruzesci nu era mulțămîtû Mavrogheni. El luă în 10 Iulie, 1786, dela Vornicul Moruzi și 14 sălășe de țiganî ce i s'aû fostû dăruitû dintre cei domnesci, de cătră Mihaî Vodă Suțu, sub cuvânt că acei țiganî sunt de preste Dunăre, răia a impar. turcesci, ce potû fi considerați ca țiganî domnesci, iar nu ca țiganî particulari.

Cod. XVII, fila 29 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 338.

Ună asemené gardū nu era numai pentru vama oraşului, dér şi pentru siguranţa publică sub Mavrogheni. Iată unū pitacū curiosū adresatū de Domnitorū cătră Logofētulū Spătăriei şi cătră Ceauşū — din 1787, Februarie 4, — imputându-le că o muġere a pututū fugi din Bucuresci fără scirea străjilorū :

Pitacū cătră Logofētulū spătăriei şi cătră Ciauşū, din 1787 Februarie 4. Poruncimū Domnia mé cătră Logofētulū al spătăriei şi d-tale Ciauşū spătărescū, fiindū-că amū luatū D-nia mé însciinţare cum că *astă-nópte ai fugitū o muiere din Bucuresci, de care forte ne-amū tulburat D-nia mé asupra-vă* : de ce se nu fie strejile cu paza cea cuviinciosă ? şi ce fel de strejă păzescū, când potū şi muerile a eşi din Bucuresci nóptea fără de nici o oprire ? cu adevăratū vrednicū sunteţi de pedépsa cé mai gré. Ci dar, deschideţi-vé ochi şi întăriţi *strejile bine pre tótū marginea Bucurescilor*, de jurū împrejurū, ca se nu se mai întample altă dată a puté dosi omū seū muiere din Bucuresci şi a nulū prinde strejarii, că în credinţa lui Dumnezeū vé spānzurū încălţaţi-îmbrăcaţi! (1).

Pentru grija pavelor, a curăţeniei stradelorū, era şi sub Mavrogheni totū *Epitropia* întocmită sub Ipsilante. Cutia acestei epitropiū era însa slăbită în fondurī, din caasă că boeriū nu-şi plăteaū sumele datorite la îmbrăcare de caftanurī.

Atuncī N. Mavrogheni, însciinţatū că boeriū ce îmbracă caftane de boerū, cum şi ispravnicī ce se orânduiescū şi egumenī, nu mai daū *avaetulū* lor la cutie şi fiind-că aceşti bani servescū la podurile din Bucuresci: «într'acéstă vreme când sunt cheltuelile grele ale d-lor boerilorū şi ale egumenilorū, să aibă deosebire şi uşurinţā la data aceluī havaetū, din ceea ce da mai înainte, şi să dea totuşi şi ceva la cutie, . . . otărimū că dela vel Banū până la vel Postelnicū, să dé la cutiā câte talerī 20, şi dela vel Clucerū până la vel Comisū să dea câte talerī 10; iar dela vel Sărdarū în josū, când vor îmbrăca domnescele caftane, orī halia orī paialicū, până la celū micū, cum şi ispravnicī, să dé câte talerī 5, şi egumenī mōnăstirilorū mari câte talerī 20, iar ai mōnăstirilorū celor-l-alte câte talerī 10. După care acéstă orinduială să aveţi d-vóstrā boeriū epitropi a urma». 1789, Martie 24 (2).

Domnitorulū avé în considerare dificultăţile boerilorū în timpulū resboiului şi de aceea reduse darea lor la cutia epitropiei.

Indată după sosirea în ţerā a lui N. Mavrogheni, el aflāndū cutia

(1) Cod. No. XVII, fila 126 verso.

(2) Cod. XVII, fila 349.

epitropiei sleită, ordonă Spătarului și Agei să oblige la repararea podurilor său pavelelor, pre chiar prăvăliașii său proprietarii de case, fie-care în dreptul casei sale.

Eată pitacul în resumat :

Pitacul către spăt. și Aga din 1786 Iunie 20. Vodă a găsit podurile din tirgă câtă și de prin mahalale foarte stricate, așa că pe unele ulițe nu pôte obștea să trecă nici călare. Poruncesce ca tirgoveții, prăvăliașii și mahalagii să fie obligați a drege pavéaua dinaintea prăvăliei și a porții, pe unde este podul cu podéua să facă totă cu podene, iară în mahalalele pe unde sunt făcute lesi cu tufă și cu paie să le repare cu de acestea (1).

Podurile pe apa Dâmboviței se făcea, cum vędurăm, mai adese de cătră mahalagii. Podul dela Radul Vodă a fostă făcută de cătră egumenul Mönăstirei. La 1787, Aprile, fiindă stricată, Mönăstirea fu silită, cu mumbașiră, să-lă restaure, dér la 14 Aprile, se ridică mumbașirulă. (2)

Mai este ună Pitacul din 1787, Decembrie 9, cătră boerii epitropi, pentru podul ce se face în mahalaua sfinții Apostoli (3).

Epitropia este silită a da sémă în 1788, August 31, prin cartea Domnitorului (4).

Una din preocupările lui N. Mavrogheni, fu înmulțirea apei în Bucuresci. Dăm la anexe actele lui, relative la întemeierea conductelor de ape, adusă la casa principală de ape, lângă biserică lui, unde construi ună chioșcă frumosă, care deveni locul de preămlare a totă orașul și a lui Vodă. Acolo avé el și o villă, de care vorbesce Anastase în Istoria lui Mavrogheni (5).

(1) Cod. No. XVII fila 39.

(2) Pitacul scutindă pre mönăstirea Radu Vodă de a face pod lângă mönăstire pe Dâmbovița, după cererea mahalagiilor, fiindă-că acel pod este pentru usul lor și decă mönăstirea nu e obligată al reface. Pre celă vechiă l'au fostă făcută ună anterioră egumenă din bună-voință. Acésta s'a adevérită de Filaret Episcopă Rîmnic, și de boeri din Divană D. Ghica vel Ban, Manolache Brâncoveanu vel Vornică de țera de jos. Să i se ridice decă *mumbașirulă* de esecuțiune.

Cod. No. XVII, fila 176.

(3) Cod. XVII, fila 246.

(4) Carte la epitropii cutiei. din 1788, August 31, cerend dare de sémă generală de banii cutiei. Veliții logofei să aibă a trămite acéstă carte.

Cod. No. XVII, fila 321 verso.

(5) Veți Buciumulă din 11 Ianuarie, 1861.

14 cărți date la boeri pentru cișmele din 1786 Noembrie 11

Domnitorul țice, că cu ajutorul Maicei Domnului a căruia Bună-vestire se prăsnuesce la scaunul nostru din curtea veche, și cu cheltuiala sa (a Domnitorului) s'a adus pentru podoba poliției și îndestularea orașului «apele dela Crețulesci făcându-se cișmele curgătoare atât în lăuntru curții și afară din portă cât și în deosebite locuri și părți ale poliției, iar mai virtos afară la câmp de marginea Bucurescilor în locul ce se numesce la căpătâiul podului Mogoșoiei am ridicat o înfrumusețată zidire făcându chioșc cu odăi și cu totă podoba sus și jos și havuz precum este de față vedută, unde pot ajunge și toți locuitorii ai poliției, de merg pe jos, fiind aproape, și și fac priveala lor». Aceste ape Domnitorul le închină lui Dumneșcu care l-a ajutat și pe care l'rogă să-l ajute și la aducerea altor ape de la «Giulesci» într mai multă îndestulare. Deci fiind că dintr'aceste ape ot Crețulesci, am bine-voit și din însăși proerisul Domniei mele am cugetat ca să arătăm har către dumnului cinstit și credincios boerul Domniei mele într cinstea și îndestularea casei d-lui și a tuturor ómenilor casei d-lui și a împrejurașilor mahalagii, am dat d-sale acéstă domnescă carte, ca să aibă una măsură de apă, care măsură de apă să fie d-lui volnică a o metahirisi la casa d-lui. Pentru care hotărîm ca nici o dinióră să nu se imputineze, nici să i se ia acéstă măsură de apă . . . atât d-sale cât va avé viața dela Dumneșcu, cât și după sevârșirea d-lui să rămâie la casa d-sale vecinică și ne strămutat, ca un har ce dintr'a noastră ostenelă și cheltuială i-am făcut, după volnicia ce am avut pe a noastră dreptă lucrare. Drept aceea, poruncim d-vóstră epitropilor, ce veți fi după vreme asupra cismelelor din Bucuresci, cum și fie *suilgi bașa* și meșterilor suilgii, și vouă scutelnicilor ce sunteți orânduți pentru șanțul cișmelelor, nu numai să vă feriți a face după vreme vre-o scădere de măsură de apă a d-sale, și încă ajutorul cel cuviincios să aibă a-i da meșterii suilgii în vreme ce va avé trebuință de vre un meremet și de curățenie».

Iată boerii cari au căpătat apă :

Vel Banu Ghica, Pach. Crețulescu, Cluc. Slatineanu, Vor. Moruzi, Mönastirea Sf. Sava, vel Banu Filipescu, Vor. Racovița, Cluc. Ionița, Cluc. Zamfir, Vorn. Ianache Văcărescu, Logof. Dudescu, Vorn. Pârșcoveanu, Logof. Manolache Brâncoveanu, Logof. Greceanu (1).

Cismelele erau un venit al cutiei epitropiei obstesci. Pentru regularea acestui venit, N. Mavrogheni dete o carte din 1787, Iunie 25, ce o aducem aci, după Cond. No. XVII, dela Arh. Statului, fila 196 verso.

Prin hrisovul primitiv al cișmelelor, Mavrogheni dăduse îngrijirea lor și a adunării veniturilor lor, la obstesca epitropie :

«Dér socotind Domnia mé, că dându-se la cutie póte să se cheltuască la alte trebuințe, și când va fi trebuință de a se drege séu a se meremetisi vre una din aceste fântâni, când se va întâmpla să se strice, să lipsescă bani; de aceea, printr'acéstă carte a Domniei mele, orânduim pe iubitorul de Dumneșcu

(1) Cod. No. XVII, fila 103.

Pār. Episcopŭ de Rîmnicŭ, Chir. Filaret, ca sǎ se strîngǎ banî din eratulŭ fîntânelorŭ la Sf. sa, ca unulŭ ce este celŭ mai ănteiŭ epitropŭ alŭ acestorŭ fîntâni ŝi priu a Sf. sale epistasio ŝi a d-lor sale celor-l-ălŝi boeri epitropi, sǎ se cheltuiescǎ la cele ce va fi de trebuințǎ, urmândŭ însǎ Sf. sa din preunǎ cu d-lor boeri epitropi, pentru cheltuela fîntânelorŭ ŝi pentru prisosulŭ ce va rămănea din banî pe anŭ, întocmai dupǎ coprinderea hrisovului Domniei mele ŝi acesta spre a se strînge eratulŭ la Sf. sa, sǎ urmeze în cît va avé viațǎ, iar dupǎ petrecania sf. sale sǎ remăie a se strînge iratulŭ iarăși la cutie, prin d-lor epitropi».

Maî esistǎ unŭ pitacŭ la isprăvnicia din Muscel, 1786, Maî 27, sǎ trămițǎ la Bucuresci 11 olari romăni, sǎ ajute la regularea cismelorŭ cu plata hotărîtǎ. Asemenea s'au cerutŭ alți 11 olari din jud. Dâmbovița (1).

Alte măsuri de edilitate :

Oprire de a slobođi arme în orașŭ.

Pitacŭ cǎtrǎ vel Spătarŭ ŝi vel Aga.

«Fiind-cǎ este ŝi lucru de primejdie ŝi de spaimǎ a se arunca în lăuntru Bucurescilor, întru norod, pistole ŝi pusei, fără de nici o trebuințǎ, iatǎ poruncimŭ d-tale Spătarŭ ŝi d-tale vel Agǎ . . . sǎ dați porunci la toți zapciiŭ d-vóstrǎ, cǎ ori pre cine va prinde aruncândŭ pistolŭ, seŭ pușcǎ, ver pre ulițǎ, seŭ prin curți, pre unulŭ ca acela sǎ aibǎ voie zapciiŭ d-vóstrǎ a intra ver unde va fi ca sǎ-lŭ aridice sǎ-lŭ aducǎ la D-nia mé ; însǎ sǎ dați ănteiŭ de scire cu pristavŭ la tótǎ obște, ca sǎ fie însciințați de acestǎ poruncǎ ŝi dupǎ aceea când nu se vor supune sǎ urmați dupǎ cum vė poruncimŭ (2)». 1787, Iulie 25.

Regule pentru slugi.

Pitacŭ domnescŭ cǎtrǎ vel Spăt. ŝi cǎtrǎ vel Aga, pentru slugi, în ce chipŭ sǎ le dé stăpăniŝi simbrie.

Slugile sǎ servescǎ pânǎ la sorocŭ.

La eșire, stăpănulŭ sǎ le dée adeverințǎ la mână, ca sǎ-i serve acestŭ atestatŭ de a intra la altŭ stăpănu, ŝi fără de care nimeni sǎ nu-lŭ primescǎ în slujbǎ.

Cu pristavŭ sǎ dée de scire în totŭ orașulŭ Bucuresci, cǎ este opritŭ a da simbrie mai mare decăt se urmézǎ, ŝi cǎ nu e liberŭ sǎ se primescǎ slugǎ ŝi poslușnicŭ pre celŭ fără rǎvașŭ dela stăpănulŭ anteriorŭ. Sluga care va cerc mai mare simbrie, decăt a avutŭ, ŝi stăpănulŭ care va da mai mare simbrie, se vor pedepsi. Se va lua dela dănsulŭ la cutia de milostenie, banii ce dǎ mai multŭ ca simbrie, de vreme cǎ-i risipesce fără de rânduialǎ. Stăpănulŭ ăncǎ este datorŭ sǎ dea slugii rǎvașŭ de bunǎ purtare. 1786, Iunie 5 (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 12.

(2) Cod. XVII, fila 201.

(3) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 22.

Coșari și măsură pentru focă.

Pitacū cătră vechilulū spătăriei și cătră d-lui vel Aga, din 1786, Mai 20, ca prin «*pristavū să dce scire la toți de obște, atâtă casnicilorū câtū și prāvāliașilorū*» să aibă grija de a-și mătura coșurile în vreme. Asemene să dați «*strașnica poruncă coșarilorū, ca nelipsitū să āmble în tōte țilele prin mahalale*». Pitaculū mai adaugă că toți prāvāliașiī să aibă după obiceiū puțină cu apă, care să fie totū-d'auna plină, sub pedēpsa grea, în casū de focū din pricina lui și cu amenințare de a respunde pagubile. Aga și vechilulū spătăriei, se privegheze de aprōpe, spre a nu se întâmpla primejdie «*căci și asupra d-stră ne vom turbura și nu veți avea nici unū respunsū*» (1).

Umblare cu trāsuri.

Pitacū Domnescū cătră vel Spăt. si vel Aga, din 1787, Martie 6. Domnitărulū poruncese ca butcile, carele și căruțele să nu mai āmble iute pe ulițe, că s'au întâmplatū și mōrte de omū, cum a fostū casulū cu Ion Surugiul, când s'a călcatū o muiere și a omorit'o cu rōta carului, «*fiindū aprōpe de cunoscintū că vizitiī din blestemata firea lor, obicīnuīfi fiindū a se întrece unulū cu altulū și a alerga cât potū cu butcile și carcele pe uliță, și fiindū-că pe uliță pururea nelipsitū urdinā ōmenī pre josū și călări, la trebuința lor, negreșitū se potū întâmpla multe ca d'alde acestea. «Cu pristarū să se restēscā tuturorū: archirci, seū boeri mari să-și infrīnceze vizitiī, să mērgū încetū pe uliță, privegliāndū și de o parte și de alta, strigāndū înainte să se pāzēscā, iar mai vērtosū când este bulucū, ori să aștepte să se curețe și să se lārgēscā loculū de a trece, seū se urmeze mergerea cu mare liniste și încetinelū. Domnitorulū ordonā zapciilorū și căpitānilorū de respāntie a-lū da josū de pe caprā pre contra-venitorū și a-lū trāmite prin spătārū și aga la Domnū să-și ia pedēpsa. Toți să fie cu priveghere, căci și zapciī și căpitāniī de respāntiī și aga vor fi respunđetōri*» (2).

XII.

Mavrogheni și poporulū.

Dionisie Fotino dīce, că N. Mavrogheni «*cātră poporū se areta protectorū și generosū, iar cătră boeri desprețuitorū și tiranū*» (3).

Acēstā apreciere, cum vēđurām, e drēptā. Este însă util s'o documentāmū prin câte-va acte inedite.

(1) Cod. No. XVII, Arh. Stat., fila 7. Amintēscā-și cititorul de mēsurā luatā de oprire a fumāreī de tutunū pe strade ba chiar și în prāvāliī (Veđi la domnia lui M. Șuțu).

(2) Codica XVII, fila 159.

(3) Ist. Daciei, t. II.

Așa este pitacul circular, ce N. Mavrogheni trimisă tuturor proprietarilor de moșii, mănăstiri, schitură, boeri mari și alu doilea, boerinași, mazili.... curându după ce soși în Bucuresci, la 28 Mai, anul 1786, și prin care Domnul își manifestă otărira de a apăra pre țeranul clăcaș, contra asupririlor moșierilor.

Eată actul ă acestă fôrte importantu :

Cărți deschise la 17 isprăvnicii despre *clacă și religione*.

«Cuvioșilor Arch. egumeni și epitropi de pe la mănăstiri, stariților de pe la schitură, d-vostre boerilor mari și al doilea, boernașilor, mazililor și tuturor celor ce aveți moșii și sate în județul sănătate, vă facem Domnia-Mé în scire, că viind de acum înainte vremea a totu lucrul pământului, a dijmei bucatelor, a trebilor casei fieșcărui stăpân de moșie, când aveți a cere de la sătenii ce vă locuesc pe moșii, datoria cea ce vă sunt datoră a lucra și a da pentru dreptul pământului, nu am lipsitu mai dinainte, din vreme, a vă da domnescele năstre învățături și porunci și a vă arăta scoposul și voința Domniei mele în ce chip este, ca să povățuiți pe isprăvniciei ce-i aveți, în ce chip să se pörte cu locuitorii, cum și înșiși cuvioșia văstră și d-văstră să fiți următori, după cum mai jos se coprinde :

«Fieși care stăpân de moșie să nu supere pe locuitori peste poruncile domnesci și preste dreptul acela ce este alu moșiei obiceiutu și scrisu prin condici, nici la clacă nici la dișmă, nici să metachirisască pe locuitori ca pe țigani seú ca pe nisce robi, a-i frământa și a-i sfărâma fără de milă, nici să-i căsnască. să-i bată, seú să-i ocărăscă cu injurături nesuferite, pe dênșii, seú pe soțiile lor, socotindu-vă fieși care, că toți zidirea lui D-șeu suntem și toți frați întru Christos ne numim, după cum șice șfanta evanghelie, și aceia ne sunt dați ca un amanet de la care ne folosim și ne îndestulăm. Pentru aceea trebue să-i metachirisim pe dênșii după cum este voia lui D-șeu, cu blândete, cu bunătate și cu cuvintă de omenie, fiindu-ne milă de prostimea lor și atăta la lucru de clacă să nu-i îngreuneze preste obiceiul pământului, seú preste vreme, seú a-i trimite pe la moșii depărtate, cât și la luatul de dișmă să nu-i păgubască a le lua ori mai multu preste drépta deciuială și preste cuprinderea poruncilor domnesci, ori cu banișe mai mari și preste vreme, ori a alege și a le lua fruntea bucatelor, ci precum le dă lor D-șeu rodul bucatelor, așa și stăpânul moșiei să primască și din bunu și din prostu și întru tôte să păzască dreptatea și orânduela lor, făcând pe celu prostu, cu cuvântul a-l înțelege și a implini datoria lui, care este dreptul stăpânului moșiei, seú când se întemplă între dênșii vre-un rău omu, semețu și împotrivoru, pe unul ca acela să-lu arătați la dregători, ca cu judecată și cu dreptate să-lu supue și să-lu facă se urmeze, iar să nu pedepsască cinevași de sine și nici înși-vă, nici cei orânduiți omeni ai voștri. că pentru aceea avem orânduiți dregători și zabeți pe afară. Ci daru să fiți următori toți după poruncile Domniei mele, căci cine se va îndrăsnu a face vre-o urmare preste porunca Domniei mele, să scie, că va fi căzut în urgie. Lângă acestea tôte, se cade cuvioșilor văstre, egumenilor, protopopilor, preoților, ce sunteți parte bisericască, cum și d-văstră boerilor mari și al doilea, ce sunteți cu sciința învățătorei, ca și pentru ale legăi, să arătați celor prosti, *invățându-i cu blândete și cu durere cum să viețuiescă, ea nisce pravoslavnică curați, făcându-vă la acésta întăi d-văstră paradigmu cu urmașea celor bune, ca să vailă cei prosti, să se îndemneze*

să nu petrecă dobitocesce, fără de biserică și fără de grijanie și spovedanie la vreme, și în scurt ca pe niște fii ai voștri să-i aveți și să-i iubiți; căci avem a da sēmă pentru acēsta înaintea lui D-zeu; drept aceea nu numai d-vóstră să urmați datoriei creștinesci, ci mai virtosū pe copiii voștri când mergeți la biserică să-i trageți, ca păstorulū oile séle, și cât pentru d-vóstră de ați mersū séu nu, nu este atāta pēcatū, când vede Dumneđeū că aveți credință și dragoste, iar supușii voștri, cari locuescū pre lângă voi, cei ce aveți sciința învățaturēi, cari spānzurā la a vóstră chivernisire, cum și copii voștri de nu vor petrece creștinesce, să sciți că pēcatū este în grumazul vostru; iar când veți avea grijā pentru dēnșii, cum dicem, se sciți că mai multū harū veți afla dela milostivulū Dumneđeū pentru dēnșii decāt pentru rugāciunile d-strā. Dar și locuitorii sātenī trebuie, la cele ce sunt datorī cātrā stāpānulū moșiei, să nu se împotrivescā, ci cu protimie să implinescā datoria lor și dreptulū acela ce este al stāpānului moșiei, claca să o facā pe deplinū în țilele cele orānduite și obicinuite și de vreme fără nici o împotrivire, lucrulū lorū, și cu înbārbāție, iar nu silitu și fără tragere de inimā; țioa să o apuce de diminēțā însuși casniculū și celū vrednicū de muncā, iar să nu trāmițā copii séu muierile lor; dișma să 'și-o dea deplinū cu dreptate și de vreme, ca să nu pāgubescā stāpānulū moșiei întrū nimicū de dreptulū lui; pentru că cum voim binele și fericirea lor, și precum îi iubim pre dēnșii, așa voim și drepturile stāpānilor de moșie să se pāzescā și să nu suferimū nedreptatea, séu paguba, nici la o parte, nici la alta; cei mici celor mari să le dea cinstea cuviinciosā, să cunoscā pre stāpānulū moșiei de volnicū pe pāmēntulū séu. Poruncimū și d-vóstrā ispravnici ai județelorū, tóte acestea câte poruncimū mai susū, să pāziți a se grijī, atātū pentru stāpāniī moșielorū, ca să nu supere pre locuitori mai multū peste obiceiū, la lucru de clacā, séu la cerere de dișmā, nici să-i cāsnescā, séu să-i metahirisescā fără de milā ca pre țigani și robī, cât și pentru locuitori a nu se împotrivi la cele drepte și obicinuite ale stāpānului moșiei și a se purta și ei cu orānduiāla cea bună și cuviinciosā, făcēndū pre cei rēi cu cuvēntulū să înțelēgā spre a urma, și dāndū ajutorulū celū cuviinciosū stāpānului de moșie la cele drepte și cuviinciose. Să nu aveți grijā numai āntēiū când vē viue porunca nóstrā și apoi să o dați uitării, aū să mai acceptați a doua și a treia poruncā, pentru câte o trebā ci și dupā acēsta, pururea și în tótā vremea în urmā să aveți luare aminte ca să se pāzescā voința nóstrā, pentru că a doua poruncā vē va fi cu urgie, și cartea acēsta să puneți să o citescā întrū auđulū egumenilorū, boerilorū și tuturorū stāpānilorū de moșii; așiderea să o citescā întrū auđulū tuturorū sātenilorū ca să o înțelēgā de obște, și în scurtū să o faceți acēsta cunoscutā și sciutā tuturorū, la mari și la mici, și să avem rēspunsū (1). 1786, Mai 28».

Nu numai că ceru N. Mavrogheni ca moșierii să nu încarce pe clăcași în lucru peste ponturi, dér, unde putea, el mai scădea chiar și din țilele datorite de sātenī.

Așa, avem o carte de judecatā, a sātenilorū de pre moșia Mitropolia-Tirgoviștea. Domnitorulū apērā pre sātenī contra pretențiunilorū îngrijitorului Mitropoliei, care le cere clacā 12 țile pre anū, pe când

(1) Cod. No. XVII, fila 17.

Domnitorulŭ ȳ recunósce datorŭ numai cu șese ȳile, și ameninȳă cu pedepsă grea pre dichiułŭ mōnăstirei care a maltratatu pre țeranŭ (1).

Sub N. Mavrogheni aflăm întemeiate unele slobodŭi de Sirbi (bună oră la Cornășelŭ în Ilfovŭ) cu anume învoeli de clacă și ruptă la visterie (2).

XIII.

Cultura publică sub Mavrogheni.

Din două privinȳi ne remăne a mai vorbi despre N. Mavrogheni înainte de a ne ocupa de evenimentele din anulŭ 1787 și înainte, cu referinȳă la politica externă și la resboiŭ.

Prima întrebare este cu referinȳă la cele ce Mavrogheni, ori cari sub Mavrogheni s'aŭ realizatu, pentru cultura generală a țerei.

Este necontestabilŭ, că scólele reorganizate de Alex. Ipsilant, aŭ primitŭ protecȳiunea lui N. Mavrogheni.

În August 25, anulŭ 1786, Mavrogheni ordonă tuturorŭ ucenicilorŭ dela scóle, să asculte de Filaret, episcopulŭ de Romnic pre care l'a orînduitŭ nazirŭ asupra scolilorŭ domnesci. Eată pitaculŭ :

«Fiind-că dumnélaŭ iubitorulŭ de Dumneȳeŭ, părintele episcopŭ Rōmnic Filaret, este orînduitŭ de Domnia mé asupra scólorŭ domnesci nazirŭ, și purtătorŭ de grijă, poruncim tuturorŭ ucenicilorŭ dela scólă, să nu arétați împotrivire povățuirilorŭ séle, ci să fiți următorŭ și ascultătorŭ, mulțămindu-vé cu mila ceea ce vé este orînduită de Domnia mé, care să nu o socotiți ca léfă și datorie, ci să o cunósceți o milă dela Domnia mé rînduită spre mângăerea și ajutorulŭ vostru, în vreme ce voi nu slujiți Domniei, séu altuia, ci înșive voué, vé slujiți folosulŭ și procopséla vóstră. Pentru aceea dar, mulțămindu-vé la mila ceea ce este orînduită, să fiți sîrguitorŭ la învățatură, ca să arétați rodŭ, pentru că celŭ nemulțămítŭ și neurmătorŭ, pre acela arétându-ni-lŭ sf. sa, îl vom lipsi și-lŭ vom isgoni» (3). 1786, August 25.

Încă în primulŭ anŭ alŭ Domniei séle, N. Mavrogheni se otărăsce să înfiinȳeze o scólă în seraiulŭ românescŭ din Constantinople, unde

(1) Cod. No. XVII, fila 62. Veȳi anexa.

(2) Cod. No. XVII, fila 130. Veȳi anexa.

(3) Cod. No. XVII, fila 73 verso.

să învețe 7 tineri pământeni limba turcă. Domnitorul însărcinează pe vel Banu Enache Văcărescu cu alegerea tinerilor bursieri ai Domnului, din fiu de boeri mari câți-va, și câți-va din boerii de al doilea, orfanii seii cu părinți.

Eată pitaculă către boerii epitropi obstesci :

Pitaculă către boerii epitropi

«De vreme ce între alte necuviințose lucruri ce prin băgare de sémă am vețut Domnia mé că se află aici în țera Domniei mele, este unul și acesta de a nu se afla între pământeni, nici în orânduiala boerescă, nici în cé de al doilea, vre unul ca să aibă sciință de carte turcă, ce este limba *cé mai trebuinciosă într'acéstă țără*, care se află sub stăpânirea pré puternicului othomanicesc Devlet, și socotind Domnia mé, că și la acésta nu este pricină alta decât neîndeplinirea datoriei ce se cuviné să aibă luminații Domni, selefii noștri; asupra acestei faceri de bine amă cugetatū Domnia mé, din rîvnă părintescă fiind porniți, ca să împodobim țera întru cât Dumneșcesca providență ne-au orânduit otcărmitor, mai virtos pentru acéstă facere de bine, și cu învățatura acestui cinstit și trebuinciosū dialectū, pentru ca să rămăie deapururé pomană; dreptū aceea, de osebi de scopș ce avemū și aici dascăli de acéstă învățatură, fiind că am hotărit să facem școlă a țerei la Tarigrad, în saraiul țerei Romănesci, cu cheltuiala Domniei mele, unde se învețe 7 tineri pământeni acéstă limbă, poruncim să cercetați fără zăbavă, ca să aflați 7 pământeni, atât din fiu de boeri scăpătați, doi-trei, cât și din orânduiala de al doilea trei-patru, seii cu părinți, seii fără părinți, cari să voiască a merge să dobândescă acest lucru rîvnit, dupe cum dicem, cu cheltuiala Domnescă. Și de vreme ce acești ucenici, pentru ca să se îndestuleze fără zăbavă de acéstă învățatură, face trebuință a avé oșescare însciințare și de gramatica grecescă, amă orânduitū Domnia mé cercetătorū acesteii pricine și purtător de grije pe d-lui vel vorn. Ianake Văcărescu. Decī dintre aflândū acești ucenici dupe mijloculū ce vė poruncimū se-ī trimeteți la d-lui vel vornicū, ca urmândū a face cuviințosa cercetare dupe pârunca ce i-am datū a-ī griji și a-ī găti dupe voința Domniei mele și așa se-ī pornescă la Tarigrad, în numele lui Dumneșcu și cu blagoslovenia Domniei mele, ca se învețe și să se procopsescă, să fie de folosū țerei, bucurie stăpânirii și pomenire Domniei mele deapururea». (1) 1786, Octombrie 1.

În 1787, Iunie, esista scóle romănesci în Focșani și Tîrgoviște, cum rezultă din pitaculū lui N. Mavrogheni (2), în coprindere :

«Dumnelor boerilor epitropi, din taleri 50 ce era a se da doctorului Manicat, eată vė poruncimū, taleri 15 să dați dascălului ce s'a orânduitū cu deosebită carte a Domniei mele la Focșani, și taleri 15 să dați dascălului ce s'a orinduitū la Tîrgoviște, jud. Dâmbovița». 1787, Iunie 8.

(1) Cod. No. XVII, fila 120.

(2) Cod. No. XVII, fila 199.

Sciința este reprezentată în țără abé prin doctori, apotecari și câți-va ingineri (1). Spitalul Colțea din Bucuresci, are și el doctori și spițeri proprii. Cu pitaculă din 21 Iunie 1786, Mavrogheni numi pre doctorulă Constantin, medică ală *scóleloră*, iar ală Bucurescilor pre cunoscululă doctoră Caracași. La orfanotrofie întări pre doctorulă Silvestru.

Eată pitaculă de rânduire al doctoriloră :

«D-lor boeriloră epitropi, fiindă-că m'am pliroforisită Domnia mé pentru Caracași dohtorulă politiei de aici, cum că este *practicosă* și *prothimosă* la trebunțele țerei, de care toți sunt mulțamiți, *éta-lă* orinduim și Domnia mé a fi iară dohtorulă ală politiei, căruia, poruncim să dați din banii cutiei pre lună câte 100 taleri; așiderea să dați și lui Silvestru, ce este dohtorulă la orfanotrofie, pre lună câte 25 taleri, și lui Constantin ce s'a orânduită dohtorulă la scólă, pre lună câte 25 taleri» (2). 1786, Iunie 21.

Anastase Grecul, dăce că tóte meșteșugurile și artele le esercita în țără numai țiganii și că în diua când aceștia s'ar sui în căruțe și ar emigra din țără, acésta ar remăné lipsită de cântători, de danțatori, de musicanți și de mesteri, și nu s'ar mai găsi nici căldărari, nici lăcătuși, nici cucieri» (3).

Cu tótă acéstă aserțiune, se póte proba, că nu numai țiganii erau meșteșugari, din atâtea hrisóve de rufeturi. Apoi în alaiuri câte specii de musică n'am vedută ? Eată, aci, dăm în extractă, în notă, o poruncă a lui N. Mavrogheni, din care se vede că și *trimbătașii domnesci* aveaă șcólă anume (4).

(1) Carte din 1787, Martie 14, pentru léfa doctorulă și a spițerulă dela Craiova și a doctorulă dela R.-Vâlcea. Lefile acestora rânduite aă fostă de Mihai Vodă și Ipsilant Vodă, și anume: taleri 200 din vama Craiovei;

- » 200 dela Ocnele-Mari;
- » 200 din vinderea oeritulă;
- » 200 din dijmărită;
- » 200 din vinărică.

care facă taleri 1000. Peste acéstă sumă, Domnitorulă, cu acéstă carte, mai adaugă încă taleri 100 totă din slujbele mai susă arătate, care acéstă sumă, are a se împărți la cei doui doctori și la spițeri.

Cod. No. XVII, fila 165.

(2) Cod. XVII, fila 39 verso.

(3) „Románulă“ pe 1861, 12 Ianuarie.

(4) Carte de numire a lui Nițu, în slujba de vătăfă de trimbătași domnesci, ca să-î povățuiască la meșteșugă și să-î învețe. Poruncesce trimbătașiloră să-lă asculte, și care nu-lă va asculta să-lă ducă la armașă să-și ia pedépsa.

Cod. No. XVII, fila 54.

Musica vocală, pentru care amă văduțu în anii trecuți înființându-se anume scôlă, nu a fostă neingrijită sub N. Mavrogheni :

Cartea ce s'aũ datũ în 1788 Noembre 17, lui Dimcea cântărețul bisericeii Domnesci, «dupe vrednicia meșteșugului sêũ ce are la cântările bisericesci și dupe slujba cu care s'aũ aflatũ slujindũ din mică vêrstă și până acum, s'aũ făcutũ destoinicũ de mila Domnêscă; iată ne-am milostivitũ Domnia mé de l'am făcutũ deftereulũ bisericeilor domnesci. Va avé orânduiala ce este a deftereulũ bisericeilor domnesci» din veniturile ce sunt orânduite tagmei preoteșci și cântăreșilor domnesci prin hrisov. Asemenea și deosebite scutiri (1). 1787, Noembre 17.

Cu pitaculũ din 21 Iunie, 1786, N. Mavrogheni a ordonatũ Epi-tropiei obstesci, să deé Dascălului Mihalache dela clasa de musică, câte 40 taleri lêfă pre lună și câte 15 taleri pre lună pentru trei scolarĩ cântăreși dela Mitohulũ Episcopiei Rômnic «cum și *vătafului copiiilorũ*» dela aceeași scôlă (Mitohulũ Episcopiei Rômnic) câte 5 taleri pre lună.

Nimeni mai poffitorũ de glorie și de laude ca N. Mavrogheni. Biografulũ lui, greculũ turcitũ Selim (Anastase) ne spune, că «una din principalele slăbiciuni ale lui Mavrogheni, era dorința sa cea mare de a figura în istorie» El se silia de a acorda dovedĩ de distincțiune tututurilorũ acelora pe care îi credea capabilĩ de a-i da lui ôre-care celebritate, fie în versuri, fie în prosă. Și Bucuresciĩ ar fi devenitũ o grădină de scriitori de ode și de sonete, deca nu ar fi fostũ fórte anevoie a-i intra pe placũ (2).

Era în adevêrũ în Muntenia o emulațiune de scriere și de arte, grație acestei poffe de laude a lui N. Mavrogheni. Negreșitũ mai multũ grecesce se scrie, dar se tipărescũ și cărți în străinătate, dedicate lui N. Mavrogheni (3), cari cărți, orĩ-cum, aũ meritulũ d'a atrage atențiunea Europei asupra țêrilorũ nôstre.

(1) Cod. XVII, fila 340.

(2) „Românulũ“, 1863, pag. 34.

Alusiune la scena curiosă, când Mavrogheni primi cu răcêla dela unũ poetũ grecũ coșatũ, nisce versuri de laudă. Autorulũ se rugă, vêdendũ răcêla lui Mavrogheni, să-i corêgă însuși, ceea ce crede rêũ în poema lui. Mavrogheni șterge totũ și lasă numai vorba : „*Mavrogheni*“, đicendũ că acestũ cuvêntũ spune mai multũ decăt tôte versurile lui.

(3) Așa la 1787, *Ioan Zaneti Olucerulũ* imprimă la Viena cartea : *Réfutation du traité d'Ocellus : de la nature de l'Univers*, și o dedică în o prefață și francesă și grecă, lui N. Mavrogheni. În acêstă prefață fericesce Valahia că are asemenea mare Domnũ.

Avem dela N. Mavrogheni unŭ tabelŭ *naivŭ*, în colorŭ, zugrăvitŭ de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuarie 1789 și însoțitŭ de numeroase versuri, cari sunt cea mai fidelă icônă a picturei și poesiei la 1789 și despre care vom avé a mai vorbi când ne vom ocupa de resbóele lui Mavrogheni din 1787—1789. El alăturăm aci în reproducere necolorată.

Aci vom termina aceste note asupra culturei, amintindŭ că Mavrogheni nu introduse limba grécă în Divanŭ, cu escluderea celei române, dar, nesciindŭ românesc, Mavrogheni ceru să se facă în limba grécă unŭ resumatŭ al coprinsului, pe marginea anaforalelorŭ ce i se vorŭ aduce.

Eată acestŭ actŭ :

«Poruncimŭ Domnia mé, d-vóstră cinstițilorŭ și credincioșilor boerilorŭ velișŭ aŭ Divanului Domniei mele, pentru orŭ câte judecâșŭ căutașŭ și așŭ căutatŭ, a căroră anaforale, séu cărți de judecată, aŭ a veni înaintea nóstră, să le aușimŭ ; totŭ acele anaforale, séu cărți, îndoindu cóna de hârtie până în mijlocŭ, să se scrie de o parte românesc, iar la o parte grecesc, și așŭ de desubtŭ să iscălișŭ d-vóstră. Asemené poruncimŭ să urmeze și boerii judecătorilorŭ dela fieșŭ-care departamentŭ negreșitŭ ; de care să arétașŭ d-vóstră velișŭ boeri porunca nóstră departamenturilorŭ tuturorŭ. Care anaforale, séu cărți, aveșŭ d-vóstră a le face cu mijloculŭ care am arétatŭ d-vóstră, pre scurtŭ scriindŭ temeulŭ în care spânzură tótă pricina și hotărirea dreptăței, care aveșŭ a face după pravilă. Intr'acestŭ chipŭ este voia și porunca nóstră să urmașŭ» (1). 1786, Iunie 12.

Trebue să constatămŭ, că porunca lui N. Mavrogheni în acéstă privinșă n'a fost îndeplinită decât la rari anaforale și anume relative la procese, ca să póta Domnitorulŭ a-șŭ da sémă, cine din procesanșŭ avé dreptatea. În adevérŭ, numeroasele codici de Divanŭ din domnia lui și peste 200 de acte diverse ce posedemŭ înșine dela N. Mavrogheni, sunt tóte exclusivŭ în limba românescă.

Întru cât va fi contribuitŭ la manșinerea limbei române ca limbă de Statŭ, unŭ Enache Văcărescu, visterniculŭ lui N. Mavrogheni, noi nu putem spune. Dar vom aminti, că la 1787 publică Enache Văcărescu *gramatica* limbei românesci (2).

(1) Cod. XVII, fila 36 verso.

(2) „Observașŭ séu băgări de sémă asupra regulelorŭ și ordinelilorŭ gramaticiei românesci adunate și alcătuite acum ântóiu de dumnulŭ Enache Văcărescu, celŭ de acum dicheofilaxŭ al bisericei cei mari a Răsăritului și mare vistierŭ al principatului Valahiei. În tipografia Sfintei Episcopii a Rómnicului la 1787“. *Veșŭ anexa relativă.*

Negreșit, astăzi nu se mai poate susține că Enache Văcărescu este primul gramatician al Românilor. Deja la 1757 românii aveau un gramatician. Macarie, apoi Măzăreanu archimandritul, care preda gramatica românească în școala dela mănăstirea Putna, apoi la 1779 gramateca româno-rusă tipărită la Iași de *Toder Sholerul* și imprimarea în 1788 la Blaj a gramaticii românești, a doctorului Molnar, probază că Enache Văcărescu nu este a fi considerat ca inițiatorul studiului gramaticii între români, ci că el este un demn de laudă factor, dintr'o mișcare deja existentă între toți românii. Nu împuținăm în nimica laudele cuvenite *boiarului* E. Văcărescu, dar facem *istorie!*

XIV.

Dările sub N. Mavrogheni.

Una din cele mai grele acuzări ale lui Enache Văcărescu contra lui Mavrogheni, a fost că acest Domn a jăfuit și prădat țera.

La 1 Ianuarie, 1787 (1), după cererea lui Mavrogheni, Enache Văcărescu, trece dela vornicia mare la visterie. Dacă ar fi fost adevărat că N. Mavrogheni a scornit biruri nouă și grele, ar fi putut-o spune visternicul. Am vădit cum însuși N. Mavrogheni, în circulara sa către țera, desminte acele scornituri boeresci, că va pune biruri nouă. Apoi Dionisie Ecclesiarcul dăce lămurit că «*dăjdiile raelelor nu pré erau grele*» (2).

Condicele domnesci dela Arh. Stat. nu conservă nici ele urme de adăogiri de biruri și de scornituri de biruri nouă.

Așa slujba tutunăritului pre 1787, este de pogonă cultivată și măsurată cu stinjenulă pecetluită, câte 4 taleri vechi și ploconă de nume, bani 40 (3). Totu așa era și mai nainte de N. Mavrogheni. Monopolul sărei urmăză regula din trecut. Cămarășia Ocnei nu pare să fiă produsă venită îndoită, în 1787, Martie (4).

(1) *Tesaură* II, pag. 293.

(2) *Tes.* II, pag. 48.

(3) Cod. No. XVII, fila 196.

(4) Cod. No. XVII, fila 161.

Oeritulŭ continuă ca în trecutŭ.

La 9 Octombree, 1788, Domnitorulŭ trămite carte la taxildariŭ slujbei oeritului, să grăbescă incasările și să trămită baniŭ acestei slujbe: «să trămiteŭ sume bune și adesea aicé la nazirŭ, că visteria are mare *trebuință*, atâtŭ de plata lefilorŭ ascherliilorŭ, cum și cum-părătorea zaherelilorŭ, *cum și cu alte necurmate cheltueli*, că de nu veŭi urma după cum vę poruncimŭ, nu numai că veŭi fi păgu-biŭi cu grele trępede, ci veŭi cǎdę și în urgia Domniei mele».

Avem în cod. No. XVII, fila 329 verso, 17 cǎrŭi relative la *slujba* oeritului pre 1788 (Sept. 23), și din ele nu se vede că darea să se fiă îndoitŭ.

Vinăriciulŭ, după *ponturile* pe 1788, adecă chiar în timpulŭ resbelului, nu este sporitŭ (1).

Sub N. Mavrogheni, s'aŭ menŭinutŭ, celŭ pucinŭ în anii 1786 și 1787, contribuŭiunea de șoimi în natură pentru unele județe mun-tene. Așia aflu aceste douę acte relative :

1786, Mai 22. Poruncă legatǎ la vătășeiŭ plaŭurilorŭ : «fiindŭ-cǎ Sahagi-bașa a venitŭ pentru șoimiŭ obicinuiŭi, iatǎ cǎ-ŭi poruncimŭ, primindŭ Domnėsca nŭstrǎ carte, să aibǎ a trămite șoimiŭ ce sunt orânduiŭi dela acestŭ plaŭŭ, fǎrǎ de a se zǎbovi cu aducerea. Acęsta iŭi poruncimŭ Domnia mę».

Plaŭurile anume : Plaŭulŭ dela sudŭ Dămbovița ;
 » » » Muscel ;
 » Nucșora sud Muscel ;
 » Ialomița » Dămbovița ;
 » Argeșŭ » Argeșŭ :
 » Lovistea » »
 » Prahova » Prahova.

Totŭ așia la 1787, Mai 5 și în 1788, Mai 23, Vodǎ făcu cǎrŭi legate la vătășii de plaŭuri «să trămită datoriŭi șoimiŭ bunŭ, frumoșŭ, iar să nu fiă niscai-va giurele; și acęsta să sciŭi că Domnia mę nu voŭŭ a cumpăra și a aduce dintr'altǎ țerǎ, fiindŭ că se aflǎ aici, ca să nu pricinuimŭ cheltuielǎ plaŭului».

(1) Cod. No. XVII, fila 319 verso, din August 22, anulŭ 1788. Aci se cere ca și în 1787 Iunie 17 :

«De tŭtǎ litra bani 13 noi și ploconŭ de nume, adecă celŭ ce va avę dela 10 litre în susŭ, ori cǎt de multŭ, să plătescǎ cǎte bani 13 și ploconŭ bani 80, iar care va avę cǎte 10 numai, să plătescǎ bani 14 fǎrǎ altŭ ploconŭ. Slujba e datǎ pǎnǎ la Septembrie 1 și cu scutirile obicinuite».

Veŭi în anexa rǎnduiala acestei dǎri pe 1 86 și a tutunǎritului după cod. XVII filele 56 și 57 verso.

Plașurile	Șotmit
Dâmbovița (Dâmb.)	1
» (Muscel)	1
Nucșora »	2
Ialomița (Dâmb.)	1
Argeșul (Argeși)	1
Lovistea »	2
Prahova (Prahova).	2
Teleajenă (Saac).	1
Despre Buzău (Saac).	2
Parscovului (Buzău)	1
Slănicului (Buzău)	1
	15

Dionisie Fotino în T. III al său dă lista tuturor slujbelor, adică a dărilor. Aceste nu le aflăm în 1786/7 urcate de cum erau sub dominația din urmă, deși Dionisie Ecles. dice că «vinariciul, oeritul și dijmăritul îl lua indoit și întreit» (1).

Negreșitul în timpurile grele și mai ales în 1788/9 N. Mavrogheni a avut recursul la mijloace de tot felul, ca să capete bani (2). Între acele mijloace, să amintim pe cel de care grăescă cronicile: boeriă ori pre cine pe bani. Dionisie Ecles. dice încă că N. Mavrogheni «boeriă cu sila pre cel ce află că au ceva bani, le trimite caftane și cărți domnesci cu ciohodari și ori pre unde-l află îi îmbracă și le lua bani, iar care nu se supun și nu primia, îi ducă Arnăuții la Nazir și la Dervișu Aga, care era cațmacam și-l pună la grosul vartei în putore și așa nevrându, primia caftanele de pînă și da la bani, cu cuvintul că trebuie lui Vodă să de lefi la oști (3).

Nu pré fără voiă era asemenea boerire; decă întrebăm pre Pitarul Hristache, elu ne spune :

«Deci după alte multe
Cisluiți mari și mărunte,
Ce le preșeră prin țără,
Atâtă aici cât șafară,
De ne luasem de gânduri
Cu cisle tot rânduri rânduri.
Mai află un vicleșug
Să-l ie cu alt meșșug

(1) Tes. II, pag. 174.

(2) Așa «punea satarale de bani pre boeri mari și mici și pre companii și pre toți breslașii și pre toate rușeturile.» Dionisie Ecles, Tes. II, pag. 174.

(3) Tes. II, pag. 174.

Și 'ncepu a se porni
 Spre cei mici a-i boieri,
 Făcându pre unii șetrari,
 Pre alții pitari, serdari,
 Ca să vadă cei mai mari
 Să se 'ndemne a da bani.
 Apoi d'aci să te ții
 Și să mai vezi boierii!
Alergându care de care
 Să ie caftanul mai mare,
 Măturându totu de prin casă
 Și dându până la cămașă,
 Numai și numai să fie
 In rândul l'arhontologie,
 Să nu remăe mai josu
 Decât unu altul mai prostu;
 Chiar se puné și țeranii
 De da cu duifulu banii
 Și care nu-ți trecé 'n gându
 Vedei caftanu îmbrăcându
 Și dintr'unu mojicū plugarū
 L'auđia! : «arhonū șetrarū!»
 Decī cu mijloculū subțire,
 Ii spălase de totu bine» (1).

Deci nu numai cu *deasila* boeria Mavrogheni, carele după legendă de altu-feliū își băté jocu de *boerie*, îmbrăcând cu caftanu și pe calulū seū de paradă, ce se numea Tablabașa, dându-i rangul de *Cluceriū* (2).

In conversațiunile lui N. Mavrogheni cu Selim seū Anastase, el esplică asemenea stórceri de bani astu-feliū : «Lumea đice că sunt o fiară nesătulă de răpiri? Apoi, te rog, spune'mi cum este cu putința fără bani să resping o invaziune și să mă menținū și eū la putere? Decă nu voiū aduna sumele necesarie pentru a face óste și a întreține o armie, Austriacii vor intra preste o lună in Bucuresci și decă nu voiū porni mereu., ca până acum, daruri și *pescheșuri* lui Căpitanū Pașa, marelui Vizirū și Sultanului, mă voiū vedé destituit până la anulū» (3).

In definitivū, birurī sporite nu aflămū la N. Mavrogheni înainte de resbel, ș'apoi *visterniculū* Enache Văcărescu nu imparte cu Mavrogheni răspunderea sporirei dărilorū, decă sporire a fost?

(1) Bucūmulū, 1863, No. 10.

(2) Dionisie Fotino. T. II, pag. 175.

(3) Romānulū 1861, pag. 30.

Deră în timpul războiului și în trebuința acestui război Domnul recurge la un mijloc nepotrivit ca acel al *boerirei* pe bani; apoi mai bine era să impună dări noue și grele țeranului, decât să specule pe deșertăciunea omenescă ?

XV.

Vizite la București. Pregătiri de rebel.

Cătră finea anului 1786 (Noembre 20) N. Mavrogheni primi cu onoruri în București și în țera sa «pre Cinst. Baron agentul C. C.» El îi primise asemenea, cu câte-va luni mai înainte (în Iulie), pre scriitoarea engleză Lady Craven (1) (Elisabeta Berkeley). Despre recepțiunea agentului austriac, etă pitacul domnesc :

Pitacul cătră ispravnicii din Argeși, 1786 Noembre 20, vestindu-le că vine cinst. Baronul agentul C. C. și ca vătășii de plaiuri să se aple la hotar când va sosi să dea tot ajutorul și să aibă omeni destui de pază la locurile rele și strimtorose ale plaiului, spre a călători d-lui cu odihnă și fără stenahorie. Așisderea și voi căpitanilor, să aveți a rândui pe lângă d-lui omeni de pază până la căpitania dinainte, iar d-vastră ispravnicilor să aveți a face d-lui totă cuviincioasa cinste, spre a petrece odichnită și mulțămită de a le drumului, dela intrare până în București. S'a orînduit și mechmandar din București pe Polcov. Nicolae Hiotu, cu care ispravnicii vor avea a răspunde pentru cele ce se cuvine la cinstea și călătoria agentului (2).

Anul 1787 vine cu pregătiri de război mai amenințătoare decât orî și când (3). N. Mavrogheni, dete în Ianuarie 1787 Visteria pe mâna lui Enache Văcărescu, care așa puté însuși să se convingă de nevoile țerei de bani și să critice mai puțin apucăturile Domnului.

(1) Veđi articolul d-lui Gion Ionescu în „Revista Nouă“, anul III No. 45 pag. 184. Veđi „Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786 par Milady Craven, traduit de l'Anglais par M. Guédon de Berchère notaire à Londres, 1789“.

(2) Cod. No. XVII, fila 106 verso.

(3) Choiseul cătră de Vergennes despre pregătirile de război și ordinele date Domnilor din Iași și București :

„Les armements continuent avec célérité dans l'arsenal et il passe déjà des corps de troupes considérables qui se rendent sur le Danube. Le nouveau Prince de Moldavie est parti et l'on a expédié des ordres à Iassy et à Bucarest pour faire transporter à Okzakow des vivres et le bois nécessaire pour en palissader l'enceinte.“

Vol. II, supl. I, Hurm.

Nu târziu sosiră la București firmanuri ca să se trimită multă zaharea la ambarele Isacei, și salahori și chereștea la Ozu (1). Ună altă firmană cere care, salahori și chereștea la Ismail. Ună firmană mai sosi îndată, din Ismail, tot de asemenea natură. Nu era, deci, pentru nimeni din țără un secret, că războiul nu va întârzi de a izbucni. În Divanul Domnescu Vodă începuse a se întreba cu boierimea, care e rolul țerei în acel război? Sfatul boierilor, în frunte avându pre însuși vestitul Enache Văcărescu, nu pre era după placul lui N. Mavrogheni.

— Să stăm, așa dară, cu mâinile încrucișate? dice întristat N. Mavrogheni, lui Enache Văcărescu.

— D'apoi cum?... Cum vrei Măria ta să amesteci țera în gilcéva dintre trei împărății, răspunde *patriotul* Enache Văcărescu. *Rolul nostru nu e să ne batem, că Românul nu mai scie să se bată, ci să dé proviantă ostirilor străine...*

Văcărescu susține, că războiul nu va fi numai între Turcia și Rusia ci și cu Austria. Mavrogheni, fie ca să nu se descurageze pre mult boierimea, fie căci era rău informat, susține că Austria nu va lua parte la acest rebel.

Mavrogheni se înșela cât privesce politica Austriei, dér în fond, înțelegé bine, că o alianță definitivă între Austria și Rusia nu era posibilă, interesele acestor două staturi isbinduse în peninsula balcanică și în Principate.

Cugetându a fi util deocamdată pentru el a se ține cu Austria în bune relațiuni, îl vedem, în 30 Februarie 1787 dându un pitacă cătră velișii boeri, cătră spătarul și Aga și cătră ispravnicii de județe, vătași de plaiuri, căpitanii, vornicii, zapcii deprin plăși. Prin acest pitacă, Vodă aplică la sudișii Austriaci, la procesele lor. pon-

(1) Choiseul cătră Montmorin despre repararea cetății Ociacov.

„Ne pouvant me reposer sur le zèle de la garnison d'Oczakow, depuis longtemps fort mal payée, j'ai fait ordonner aux Princes de Valachie et de Moldavie d'envoyer 2000 terrassiers qui seront employés, ainsi que 400 charentiers pris dans cette capitale, à relever les fortifications et à palissader l'enceinte. Cette place est absolument dans le même état où l'ont mise les Russes lorsqu'ils la prirent en 1737. Les brèches sont encore ouvertes. Le magasin à poudre dont l'explosion contraignit de capituler, n'a pas été seulement réparé. Enfin, Mr, si cette place était attaquée du côté de la mer, elle ne pourrait tenir quatre heures et nous savons que les Russes ont fait préparer et cacher dans le Dniester un grand nombre de bombes et de bateaux plats propres à cette expédition.“

Hurm. T. II., supl. I, pag. 43.

turile încheiate de Pórtă cu Austria. Elú ordonă că tóte pricinile su-dişilorú nemşî să se cerceteze după acele ponturî (1). Asemené dá *ponturî* noue pentru ciobaniî ardelenî, pentru învoire de păşunatulú oilorú în plaiurî (2).

În vedere avêndú pregătirile de resbelú şi bine înţelegêndú gândulú boierilorú, Mavrogheni caută a-şî atrage totú mai multú simpatiele claselor de josú ale ţerei.

În Aprilie 5, anulú 1787, N. Mavrogheni cu ocasiunea Pascilorú, repetă manifestulú sêú cãtră tótă ţera, însoţindulú de o altă circulară cãtră ispravnicîl, polcovnicîl şi cãpitanîl de margine, cu aceeaşî dată, prin care ordonă acestora să dé concursulú lorú trãmisulúí adhoc al Domnitorulú, Biv. vel Slugerulú Ianache Politimos, ca acesta să citéscă preste tot proclamaţiunea cãtre ţeră. În acésta ordona proprietarilorú de moşîl, «care aveţi pe moşile vóstre locuitorî, să iubiţi pre mai micîl voştri şi pre cei proşîl, aretãndu-vé spre ei cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca cãtră unîl ce sunt zidirea luî Dumnedeşú, ca şi voi, pentru că Dumnedeşú, douè lucrurî cere dela noi adecă: dreptatea şi milostivirea Să-î povăţuiţi spre cele bune, făcêndu-vé însă mai întéiú pildă, cu urmãri sufleteşci, ca să vadă cei proşîl; şi să înveţe, să vé feriţi de nedreptăţi cerêndú dela dênşîl numai ceea ce este dreptulú iar când aceste nu le veţi urma, să sciţi că întru zadarú vé este mergerea la biserică şi evlavia ce arêtaţi, căci creştinú fără de fapte nu este mântuire » Apoi vestesce ţeranilorú, că nu vor fi încãrcaţi la dãjdîl, ci încã uşuraţi Decî să se apuce voioşî de semãnãturî, să facă róde cu prisosinţă spre a mai câştiga Dãm în anexă ambele acte (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 166.

(2) Veţi anexa A originală şi pitaculú din 1766 Iunie 6. Mai étă o poruncă despre ciobani : Carte legatã la vãtafulú de plaiulú Prahovei, pentru bêrsaniî sudişi, din 1786 Iunie 6.

Opresce pe bêrsaniî sudişi de a esporta mãlai din ţeră, ce numai pentru trebuinţa stãnelorú ce aú în munţii ţerii. Asemenea poruncesce ca caşul făcut la stãne în munţii ţerii să fie datorî a-lú vinde în ţeră, la negustorîl de asemenea articol. Brãnza să nu pótã face pentru casa lor decãt după ce se pogórã cu oile în vale.

Domnitorul mai însãrcinézã pe vãtãvî să cerceteze care din sudişi aú munţi, cari la visterie nu sunt cunoscuţi? ce munţi sunt? sunt proprietate, sêú numai arendaţi? 1886 Iunie 6.

Cod. XVII, Arch. Stat., fila 23 verso,

(3) Veţi anexa,

În vedere de sigurŭ cu pregătirile de resboiŭ, Mavrogheni voiesce ca mica ôste a țerei să fiă sub comanda unui credinciosŭ. Decî în luna lui April, N. Mavrogheni vestesce polcovnicilorŭ de județe, căpitanilorŭ și celorŭ 17 ispravnicî, că N. Mavrogheni, nepotulŭ lui Vodă, este spătarŭ. (1)

Acum Mavrogheni a înțelesŭ că resboiulŭ cu Austria este inevitabilŭ. Decî sub pretextŭ de a urmări hoșii, N. Mavrogheni începe a priveghia de aprôpe pre negușitorii austriaci și muscali. Elŭ ordonă mai ântêiŭ celorŭ 5 ispravnicî de peste Oltŭ cele următore :

Circulara la 5 județe Oltene. Nizamŭ pentru strêinii cari vinŭ acolo ca negușitori strêini, din cari unia sunt hoșii, cari aŭ ucisŭ o întregă casă în Romani, să fie cercetașii toșii streinii cari se dau de negușitori, ce rost aŭ ? și să aibă chezașii vrednice și cari să fie respunșetori pentru ei. Să se ție condicî deosebite pentru numele strêinilor și chezașii lor, să nu călătorescă decăt cu scirea ispravnicilor, a starostiilor și a pârçalabilor satului, însemnându-se șaia și ceasul plecării și la ce loc și la ce trebuinșă ?

Asemene să se ordone și la toșii locuitorii din sate, să nu ascundă pe omul hoș ori rêu ce'l sciŭ între ei și să'l dé în mâna zabitului. Pârçalabii și preoșii să vegheze pentru toșii sâtenii. Să nu călătorescă nimeni fără scirea preotului și a parçalabului satului, ca să să pôtă găsi celŭ ce âmbli în căi rele.

..... «pentru că hotărîre vê dămŭ, înși-ne că venimŭ în părșile locului și vai de ispravniculŭ acela și zabitulŭ într'alŭ căruia ținutŭ se va întâmpla hoșii și nu i-aŭ prinsŭ, dreptŭ acolo, la acelu locŭ vomŭ trage și după ce vomŭ căzni cu cea mai grea pedepsă atâtŭ pe zabișii, pârçalabii și pe frunșaișii satului, vom face și môrte pentru pildă» (2), 1787 Mai 5.

XVI.

Șahim-Gherai și boerii munteni. Aprovizionări.

Între aceste Șahim-Gherai Han, fostulŭ sultanŭ al Crimului, care servea în Rusia (3) trecu prin Principate spre Adrianopole. (4)

(1) Cod. XVII, fila 172 verso. din 1787 April 10.

(2) Cod. XVII, fila 182, verso.

(3) Em. Văcărescu. T. II, pag. 293.

(4) Choiseul către Montmorin despre călătoria lui Șahim-Gherai spre Adrianopole „Par les dernières nouvelles reçues de Bucarest, Shahim-Gueray était à Fokchani, sur les limites de Valachie et de Moldavie, continuant sa route vers Adrinople“.

Vol. II, supl. I, pag. 45.

La această ocaziune N. Mavrogheni ie aspre măsuri să împedice pre boerii de a se întâlni cu Hanulă, ca să nu intrige contra Domniei lui. Iată analiza unui pitacū de această natură (1).

9 cărți la căpitanii de margine pentru a nu trece nimené Dunărea cu mergerea Hanului, fă din boeri, fă din ori-ce tréptă, din neguțatori, ori brésle, ori din partea bisericească, să nu îngăduescă a se amesteca în calabălicul Hanului, nici a se putea întâlni măcar, iar mai virtos a călători împreună, de a trece Dunărea, fără de cartea Domniei mele și fără teschere dela d-lui vel spat, nici pe față, nici întru ascuns . . . că până la viață te vom pedepsi; iar pre carele îl vei dovedi că cu meșteșug într'ascuns tănuindu-se s'aū amestecatū și călătorește cu calabălicul din preună, pre unul ca acela, cu mijloc puind mâna, să-l trimetă la Domnia mé». După ce va trece Hanulă însă va fi liberă trecerea peste Dunăre iar și pentru alți (2). 1787 Maiū 25.

NB. Aceste circulări s'aū adresat la căpitanii de Buzău, Oltenița, Odivoia din Vlașca, Gagel din Ilfov, Gréca din Vlașca, Daia din Vlașca, Fundul Danciului din Ialomița, Mărginenii din Saac.

În vedere cu resboiulă, N. Mavrogheni pregătesce aprovizionarea capitalei și chțar și a orașeloră din județe.

Pitac către Aga din 1787 Iulie 11, ca să însciințeze a și găti fie-cine zaherea, cum și mănăstirile din Bucuresci să facă de tótă mănăst. câte 50 cântare de paximad gata «căci întâmplarea vremei póte să aducă vre-o înpuținare și să nu se pricinuescă ferescă Dumneđeū ver-o lipsă» . . . Domnitorul ordonă egumenilor să facă proviziunile, ca să servescă pentru norod la vreme de trebuință, cu plata.

Domnitorulă promite, că în casū de a nu fi trebuință, egumenii vor fi despăgubiți de plată dela Domnie (3).

NB. Prin circulări se întinde această dispozițiune la tóte mănăstirile din județe.

XVII.

Sudiții ruși. Pregătiri de óste romănescă. Paza hotareloră.

În luna următóre, N. Mavrogheni, ordonă, din porunca Porții, facerea unei catagrafii de toți *neguțitorii ruși, cari în timpū de 6 luni nu vor fi supérați de nimica* și după acest termenū *vor eși din țeră, iar cari nu vor fi sudiți muscali* și vor fi raele născuți,

(1) Din cond. No. XVII fila 187 de la Arh. Statului.

(2) Cod. No. XVII, fila 187.

(3) Cod. No. XVII, fila 224.

ver greci, ver români, ver de altă neamă și vor fi luată patentă rusescă, să se considere iar raele, supuinu-i la haraciul împărătesc și avându în vedere catastifulă dată la Divanul de Consululă rusescă. Domnitorulă cere rezultatulă prin anaforale, ca să-lă vestescă Porții. Aga este rânduită mumbașiră, ca să aducă înaintea Divanului pre nequșitoră spre a-i scrie în catagrafie (1).

Acum N. Mavrogheni nu mai ține sémă de sfatul umilitor al boerimeii — mai ales al lui Enache Văcărescu, și se otăresce să se pregătescă și el de resboiă.

Indată N. Mavrogheni, la 20 August, 1787, rânduesce pre Damian Lubili în slujba de Buluc-bașa, preste neferi, și-i dă însărcinarea să mērgă prin județe să recruteze neferi (2). Iar pre de altă parte, Domnitorulă trāmite pre căți-va boeri ai lui de încredere, cercetătoră prin platurile despre Ardeal, ca să observe mișcările Austriaciloră. Voinescu este numită naziră preste 2 plaiuri, preste toți vātafi din ele. El este obligatū, cu vātafi și cu plăeși sub arme, să împāneze tōte drumurile și potecele, să privegheze și și nōpte hotarele. Voinescu să cerceteze și el pre totū cēsulă, ca să afle ce se lucrēză din colo în vecinātate . . . dēr să nu comunice domniei nescare-va *havadișuri* mincinōse. Eate circulara de rânduire a acestor naziri, în vedere cu mișcarea oștilor austriace :

1787 August 27. Cărți legate către naziri rānduiți la plaiuri.

«Boerulă Domniei mele *Costică Voinescule* Biv. trete logofete, sănātate! vē facemū în scire că într'acēstă vreme delicatā fiindū trebuința ca să avem pe la plaiuri omenii noștri aleși și practicoși, atātū pentru paza cea cuviinciosă care trebue într'acēstă vreme a avea plaiurile, cât mai vērtosū pentru ori-ce s'ar auđi și s'ar lucra înăuntru, să ne facă însciințare. Iatā te-amū alesū pre tine la amēndouē plaiurile județului Dāmbovița și te orānduimū **nazir** și deseversit chivernisitor alū acestorū douē plaiuri și îți dām pe amēndoi vātași sub a ta ascultare. Decī indată ce vēi primi domuēsca nōstră poruncă, numai decāt să te scolī să mergi la numitele plaiuri, dimpreună cu vātași și mai āntēiū să împānezī tōte drumurile și potecile cu plāiași i potecași, omeni harnici, cu arme, care să prāzescă *nāpristavā* ziua și nōptē hotarulū cu privighere; pe care pāzitori adese să-i cercetați, de față și prin ascunsū, de sunt la loculū celū orānduitū nelipsiți și de fac paza cea cuviinciosă, sēū nu. Dar lângă acēsta să aibi cea d'āntēiū trēbă și datorieți a cerceta pe totū cēsulū ca să afli ce se lucrēză din colo în vecinātate și ori-ce vēi auđi că se lucrēză, sēū se arde în părțile loculū, numai decāt într'acelū cēsū și într'acelū minutū, măcarū nōpte, ziua de va fi, să răpedi cu grabă aici însciințare, seriindū totūdată și totū într'o vreme o carte

(1) Cod. No. XVII, fila 214. Pitacū cătră Divanū, din 1787, luna August 14.

(2) Cod. XVII.

cătră D-lui vel Vornicu și alta cătră D-lui vel Spat, dar să'ți deschidî ochii a afla lucruri adevărate și cu bună pleroforie, iar să nu ne scrii niscaiva *havadișuri* mincinoșe și păreri, seú într'un chipu să scrii D-niei mele și într'altu felu la D-lor veliții boeri; cum și când nu se va simți și nu se va auzi nimica, totu să aibi a însciința D-niei mele, pe tóte zilele, fiindu-că acum s'au orânduitu țimirași pe la tóte plaiurile, când aveți mijlocu de a ne trãmite ori în ce vreme cu înlesnire; și ori ce cheltuială veți face la acéstă trebă a havadișuriloru să o arėți la D-lui vel Vornicu cu foie și fiindu cu cuvėntu se va plăti de la D-nia: mea. Ci dar, să aibi omu alu tėu într'adins trimisú înăuntru prin taină, carele să aibă numai acéstă trebă a iscodi și a fi cu privighere spre a afla lucruri adevărate să însciințezi D-niei mele, iar nu vorbe și păreri; și caută dar, după ipolipsis ce avem Domnia mé asupra'ți, să ne slujesci la acéstă trebă și într'acéstă vreme, cu vrednicie, deșteptu și fără cusuru, să nu se întãmple a auzi mai înainte de la alții vre-o vestire și tu să dormi, pentru că vremea este delicatã și îți veți perde viața, iar slujindú bine veți fi miluitú și cinstitú de cătră Domnia mé. Acéstă îți poruncimú și să avemú respunsú. 1787, August 27 (1).

NB. S'au orânduitu cu identice cărți, următorii naziri, afară de acesta

Andrei la plaiulú despre Buzėu sudu Saac și plaiulú Telėjen.

Mihalache la plaiulú Prahovei din Prahova.

George Rucărėnu, Biv. trete. logof naziru pe ambele plaiuri din jud. Muscel.

Stefan Caciulă, vatafú la Lovistea și naziru la plaiulú Aref din Argeșiu.

Leul, vatafú la plaiurile Slănic din Perscov din Buzėu și nazir la amėndouė.

La plaiurile Vălcii ispravniculú portaru Marco să găsescă naziru pentru ambele plaiuri.

La plaiurile Vălcian și Novaci din Gorj, să pue naziru clucerul Grădiștėnu, pe chizeșia sa.

Nicolac, vatafú la plaiulú Vălcian în locul lui Stoian.

La plaiul Mehedinți asemenea să găsescă om cluc. Frusin.

NB. Prin cărți cătră ispravnicii s'au vestit acéstă înființare de naziri, dar să adauge, că și ispravnicii să nu înceteze a lucra împreună cu nazirii pentru paza plaiurilor (2).

Mėsurii riguroșe se iaú la fruntariile despre Austria și Turcia în privința călătoriloru. Mai cu sėmă Mavrogheni voiesce a împedica trecerea la Acacia a boieriloru trădători; de aceea în Octombree 19 anulú 1787, Domnitorulú, prevėdėtoru în tóte, repetă ordinulú să nu pótã eși nimeni din țerã fără teșkerea, «și cu jurãmėntu vė dicu, *pre capulú împėratulului, acolo în margine te vom pune în țepã (de vor lãsa adecã trecerea fără de teșkerea)*, ci dér deschideți ochii...»

(1) Codica XVII, fila 215.

(2) Cod. XVII, fila 217.

Acăstă poruncă e adresată la :

Gradiştea	}	Slam Rõmnicŭ
Măcsineni		
Unturõsa		
Albotesci		

Oraşŭ	}	Ialomiţa
Stolniţa		
Măcăresci		

Ciocănesci	}	Ilfovŭ
Olteniţa		

Gréca	}	Vlaşca
Daria		
Odivoia		

Piatra	}	Teleormanŭ
Zimnicele		

Uda	}	Oltulŭ
-----	---	--------

Islazulŭ	}	Romanaşi
Celeulŭ		

Ciobanŭ	}	Doljŭ
Ghidici		

Calafatŭ	}	Mehedinţi
Prastolŭ		
Vodiţa		

NB. S'au scrisŭ asemené şi vătaşilor de plaşuri.

XVIII.

Isbucnirea rėsboiului. Manifestulŭ Porţei şi alŭ Ecaterinei.

La 13 August isbucni incendiulŭ resboiului între Ruşi şi Turci «*con sorpresa universale*», ũice Abatele Francesco Becattini în «*Storia ragionata dei turchi*» (1).

«Se adună Divanulŭ (turcesc), scrie acest istoric, se luă otărirea de a intima ministrului rusescŭ invitarea a se presintă până în trei ũile la Põrtă, în modŭ publicŭ, prevenindu'lŭ că se putea dispensa

(1) Tomulŭ VII, pag. 68.

de cheltuiala obicnuită pe vase și pentru caii necesari, de ore-ce s'a ordonat de guvernul turc tot ce trebuie pentru recepțiunea lui. O chiămare atât de extraordinară și neprevădută surprinse foarte mult pe D. Bulgakow, care dete despre acesta îndată însciințare Internunțului împărătesc Baronului de Herbert, carele îndată espedi la Pórtă un Draganu ca să întrebe de obiectul acestei neașteptate intimațiunii. Răspunsul ministrului Otomanu fu, că fiindu Turcia și Rusia două puteri cu totul libere și independinte, puteau ele trata împreună după placul lor, fără să fie obligate a da complitu nimenuia, și că prin urmare întrebarea ministrului Cesărescu trebuia să fie considerată ca neoportună» (1).

Atunci ambii miniștri înțeleseră lovitura preparată. Pe dată internunziul, chiar în acé séră, trâmise la marele Vizir pre doui din secretariii săi, însoțiți de doui alți dragomanii, cu unu memoriu în care vestesce că, decă Pórtă va declara resbel Rusiei, elu este datoru a preveni pre ministerul otomanu, că Iosif II, împératul, este aliatul Impératesei Rusiei și că, dec, M. Sa Iosif, nu va puté privi cu indiferință asemené ruptură. Vizirul dormea când sosiră trâmisiil lui Herbert. Elu răspunse, *că nu pricepe cu ce dreptu Iosif II se amestecă în afaceri ce nu-lu privescū*. Trâmisiil respunseră că M. S. Cesarea, oferă putintea sa mediațiune, pentru a se stabili înțelegere cu Rusia și a evita unu resbelu, care *arū puté deveni fatalu Turciei*. Vizirul refuză a primi ca mediatóre Casa de Austria, care este manifestu părtinitóre Rusiei, «sapendosi che (Iosef) si era obbligato a somministrarli (a la Rusia) un soccorso di 30,000 soldati in caso di guerra colla Porta, onde S. M. (il Sultano) voleva piuttosto avere a fare con dichiarati nemici, che con amici equivoci, e che altro più

(1) «Adunatosi il Divano, si prese la determinazione di intimare al Ministro di Russia di presentarsi dentro tre giorni alla Porta in forma publica, prevenendolo, che potea dispensarse della solita spesa de bastimenti o cavalli necessari, attesoche erasi dal governo ordinato tutto l'occorente pel suo ricevimento. Una chiamata si straordinaria ed improvvisa sorprese assassimo il sig. Bulgakow, che ne dette subito parte all' internunzio dell' imperatore, Barone di Herbert, da cui immediatamente si spedi alla Porta un Draganu per rilevare l'oggetto di si improvvisa intimazione. La risposta del Ministero Ottomanno fu, *ch' essendo la Turchia a la Russia due Potenze totalmente libere e indipendenti poteano trattare insieme a loro arbitrio senza esserne obligate a renderne conto a chicchessia e che in conseguenza dovea la richiesta del Ministro Cesarco considerarsi come inopportuna*».

non gli restava a sapere, se non quale sarebbe stato il limite che si era prescritto S. M. di mettere agli ajuti, che erasi obbligato ad accordare a' nemici del gran Signore, oppure se avea determinato di entrare egli pure in guerra contra tutte le sue forze, come sembravano indicare le tante truppe fatte filare in Ungheria, essendo pero libero l'imperatore di operare tutto quello che avesse creduto conveniente ai soi interessi»(1).

Din tóte aceste înțelese Bulgakow că resbelul este gata a izbucni. In ziua de 16 (2) August, după ce s'aũ transportat aiurea arhivele, mersă cu tótă suita, de la Pera la Constantinopole. Primit cu ceremonialul ordinar, fu dus la Divan, unde i se făcură, țice Beccattini, cele mai ciudate propunerı, la care negreșit Bulgakow nu puté respunde, neavëndũ instrucțiunii. Atunci îlũ lăsară să iasă din Divanũ, dar abia eșitũ, fu arestat și dus la *Șepte-tornuri*. La protestulũ unora din Ambasadori, că de ce în contra dreptului gințilorũ aũ arestatũ Pórta pre Bulgakow, Reiz-Effendi respunse, că numai așa îlũ puté scăpa de furia musulmanilorũ.

Cu tóte aceste, numai la 22 August Pórta dete la lumină manifestul de resbelũ contra Ecaterinei.

La 24 August 1787 (stil nou) Pórta remite Ministrului frances Choiseul, manifestulũ sěũ, prin care explică Franciei motivele pentru care ea e silită a face reshoiũ Rusiei.

*Traduction du Manifeste donné par la Sublime Porte contre
la Russie. Remis à M. de Choiseul le 24 Août 1787*

«Il était expressément convenu, que les Oczakowiens auraient l'extraction libre et illimitée du sel des marais salants affectés de tout temps aux habitants de cette frontière. Cependant, on y a toujours rencontré mille entraves et l'on y a éprouvé toutes sortes de mauvais

(1) «Sciindu-se că (Iosifũ) se obligase a da Rusiei un ajutorũ de 30.000 osteni, in cas de resbelũ cu Pórta. Deci M. S. Sultanulũ preferia să aibă aface cu neamicı declarați decât cu amici îndoelnici și că nu-i mai rămâne alta de sciut, decât care este limita ce a otărit M. S. pentru ajutore și decă luase Austria otărirea să intre și ea în resbelũ cu tóte forțele sële, cum pare a indica numeroasele trupe cari se adună în Ungaria, liberũ fiindũ negreșitũ împératulũ de a lucra ori-cum va fi cređutũ cuviinciosũ pentru interesele sële.»

traitements de la part des Russes, et lorsqu'on a réclamé l'exécution des conventions, la Cour de Russie s'y est constamment refusée. Le Consul de cette cour a séduit le Vaïvode de Moldavie, qui a le rang de Prince. Elle en a favorisé la fuite et lorsque la Sublime Porte l'a réclamé, l'envoyé de Russie a répondu que sa cour ne le rendrait point, refus formellement contraire aux traités. La cour de Russie a manifesté ses mauvais desseins en donnant ainsi des interprétations à son gré à plusieurs pareils articles. Elle a débauché des sujets de la Sublime Porte, en établissant des Consuls en Valachie, en Moldavie, dans les Iles et dans des endroits où la présence de ces officiers était inutile, et même préjudiciable aux vrais croyants. Elle a fait passer dans ses Etats des sujets de la Sublime Porte. Elle en a employé d'autres à sa marine ou à d'autres services. Elle s'est surtout souvent ingérée dans les dispositions intérieures de notre administration, en sollicitant, soit la révocation, soit la punition des gouverneurs, des juges, des employés et de tous les officiers qui ne convenaient point à ses intérêts et même du Pacha de Georgie et des Princes des Valachie et de Moldavie.

.

«En conséquence, la Porte donne ce Manifeste à la respectable cour de France, pour lui notifier la résolution qu'elle a prise de faire la guerre à la Russie. La Sublime Porte soumet les motifs qui la font agir aux lumières et à l'équité de ses amis» (1).

Le 11 de Zilcadi l'an 1201. Le 24 Août 1787.

Abatele Becattini dă pre largă manifestulă Porței otomane (1).

Turcia în manifestulă ei se jeluesce că Rusia neconținută, dela pacea din 1774, a făcută să se producă obstacole la continuarea păcei, cu pretențiunii și cereri oneroase, contrarii tratatelor și convențiilor. Așa a invadat pe neașteptate Crimeea, a căreia independență era asigurată prin pacea dela Kuciuc-Kainargi; așa a împins pe Hanul de Tiflis, seú de Georgia, să se rebeleze și să se declare independente de Pórta otomană și Rusia a și introdus oștirile ei în Georgia.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 46.

(1) Vol. 7, pag. 71, veđi Anexa.

Cât privește Principatele, manifestul ȳice (cum veȳurăm) cĂ Rusia prin intermediul Consulului sĂu din Iași, a ademenitĂ pre DomnitorulĂ Moldovei Alex. Mavrocordat, «VasalulĂ imperiului nostru» și cĂ Rusia n'a voitĂ sĂ extradeze pre fugarulĂ DomnĂ, care era culpabilĂ de trĂdare și de rebeliune cĂtrĂ SultanulĂ.

De asemenea Rusia prin stabilirea de consuli în Valahia și Moldova, și încă și în insulele Arhipelagului, n'a avut altĂ scopĂ, decĂt de a dĂuna MusulmanilorĂ și sĂ reducĂ cĂtĂ mai multĂ numĂrulĂ supușilorĂ SultanuluiĂ, fĂcĂndu-i sĂ trecĂ în Rusia.

Rusia s'a amestecatĂ și în afacerile interne ale Imperiului, cĂrĂndĂ destituirea, ori pedepsirea unorĂ Pașale, JudecĂtori, Comandanți și Miniștri, impiegați în VĂmi Ba și a PrincipilorĂ Valahiei și Moldovei, «de noĂ investiți cu guvernĂmentulĂ acelorĂ țĂri.»

Vorbesce apoi manifestulĂ de condescendența cu care PĂrta a fost fața cu negușitorii ruși, lucru remas fĂrĂ reciprocitate din partea Rusiei.

«Finalmente, ministrulĂ Rusiei fu primulĂ care provocĂ la rĂsboiĂ, insistĂnd ca ministru la sublima PĂrtĂ, sĂ i se dĂ în scrisĂ renunțierea expresĂ a Porței de la vechiulĂ nostru DominiĂ Georgia, Kartaliniat; generalulĂ Potemkin avĂ ordine sĂ se apropie de hotarele Turciei cu 100.000 oșteni, ca sĂ ne oblige a acorda cererea ministrului. Ba chiarĂ împĂrĂtesa insĂși era gata sĂ vie în fruntea acestei oștiri. PĂrta s'a mulțĂmit sĂ cĂrĂ d-lui Bulgakow sĂ se remitĂ Crimea în situațiunea ei de la 1783, iar ministrulĂ rusescĂ rĂspunse negativĂ și cu mĂndrie, declarĂndĂ cĂ așla ceva elĂ nu va propune guvernuluiĂ sĂu rusescĂ.

«Pentru tĂte cuvintele de mai susĂ, și alte nenumĂrate, publice și secrete, resbelulĂ a devenitĂ pentru bunii musulmani o afacere de lege și de religiune și acesta e motivulĂ pentru care s'a judecatĂ convenientĂ a se remite acestĂ manifestĂ la respectabilii noștri amici vechi, suverani din Europa, notificĂndu-le acĂstĂ drĂptĂ și întemeiatĂ otĂrire de a declara resbel Rusiei, otĂrire care se supune la înțĂleptă reflecțiune a persĂnelorĂ nepĂrtinitĂre, mĂgulindu-se (PĂrta) cĂ otĂrirea ei va fi privitĂ cu ochiĂ discret și drept». DatĂ în ConstantinopĂle, la 24 a lunei Somado (August) anul Egirei 1201 și al erei creștine în 1787.

De aci înainte numai de răsbóite e vorba preste tot și pretutindene.

La manifestulú Porței, Ecaterina II întimpină cu un contra-manifestú (1). Impărătésa Rusiei răspunde că:

«Non e dunque per nostra volontà, ma provocata dalla perfidia de' nostri nemici e de' *nostri emuli*, che impugniamo la spada e ci azzardiamo a combattere, e perciò abbiamo incaricati i nostri comandanti il general Feldmarechallo Conte di Rumianzóff Transdanubiano, come pure, il Principe di Potemkin il Taurico, di agire ostilmente contro i Turchi, colle truppe...» (2)

Acum, țice Becattini, (3) cunoscu Rusia ce desavantagiu era de a fi restituit ea prin pacea de la Kuciuk-kainargi tótă țera dintre Nistru și Dunăre!!...

Iată cum se daŭ pe față intențiunile creștine ale Rusiei relative la noi.

Respundëndú Manifestulú Porței, Ecaterina II, califică de reŭ intemeiate (4) cererile Porței și între aceste : estradarea lui Mavrocordat și rechiámarea vice-consulului rusescú Selinski, din Iași, sub cuvântú că ar fi îndemnatú pe Mavrocordat să fugă în Rusia.

XIX.

Oceacovulú. Mișcarea în țera Románescă. Volney. Peyssonnel.

În țera Románescă resboiulú declarat ocazionă, negreșitú, mișcări în sensuri diverse. Vechii partisaní ai Rusiei se agitá însă în secret, căci sciú că N. Mavrogheni va fi cu Turcia.

80,000 de Turci mărșuiră spre Oceacovú, pe când o altă armată mai considerabilă naintá spre Dunărea. Oceacovul era să fiá atacatú

(1) Becattini. Veđi anexa.

(2) «Așia dar nu cu voința nóstră, ci provocată de perfidia neamicilorú noștri și a rivalilorú noștri, apucăm spada și încercăm sórta de a combate; și deci amú însărcinat pre comandantú noștri, generalul Feldmareșal Contele de Rumianțov Transdanubianulú și pe Principele de Potemkin Tauricul, de a lucra ostilmente contra Turcilor, cu oștirea.» (Becattini, T. VII.)

(3) Becattini. Pag. 88.

(4) Becattini, T. VII, pag. 84.

de Potemkin. Choiseul în raportulŭ sŕu dela 25 August 1787 arŕtă guvernului frances acŕsta ŕi-ŕi exprimă temerea, că Oceačovul nu va putŕ să se ŕină, din cauza discordiilor din sînulŭ cetăŕei aceŕtia. Inginerul francez de Lafitte «a fait des prodiges d'activitŕ, et si ses conseils avaient été suivis, la place serait en état de faire une longue dŕfense ; mais le peuple et une partie de la garnison se sont rŕvoltŕs lorsque l'on a voulu dŕtruire quelques mauvaises baraques pour faire passer sur leur emplacement un retranchement nŕcessaire. Les firmans les plus menaçants n'ont point été respectŕs malgrŕ les instances du Pacha qui, d'ailleurs est trŕs-faible, sans expŕriance et qui, l'annŕe derniere ętait douanier de la Capitale. C'est un barbier et un cafetier qui examinent et jugent aujourd'hui les travaux de M. de Lafitte. Les janissaires refusent de travailler, ils se livrent entre eux, au milieu mŕme de la ville, les combats les plus meurtriers et il en a dŕjă dŕsertŕ un assez grand nombre, pour que le Prince de Valachie ait ętŕ obligŕ de les repousser» (1).

În 10 Septembrie Choiseul arŕtă din noŕ guvernului sŕu incuria guvernului turcescŭ, nepregătirea lui pentru rŕsboiŭ (2).

Asupra resbelului declaratŭ a începutŭ a scrie, în Octombrie 1787, Volney, cartea sa «Considŕations sur la guerre actuelle» tipărită în Londra în anul 1788.

— «Dans ce conflit des deux puissances, quelle sera — ŕice Volney — l'issue de leur choc ? Oŕ s'arrŕtera, oŕ s'ętendra la secousse qu'en recevra l'un des deux Empires ?» (3).

(1) Inginerul francez de Lafitte «a făcut minuni de activitate, ŕi dŕca consiliile lui erau ascultate, urmate, cetatea ar fi în stare să reziste lungŭ timpŭ ; dar poporulŭ ŕi o parte din garnisonă s'au revoltatŭ când a fost vorba să se dărime cŕte-va prŕste barace, ca pe loculŭ lor să se trecă unŭ retransamentŭ necesarŭ. Firmanele cele ameninŕtore n'au fostŭ respectate, cu tŕte stăruinŕele Paŕei, care pe lângă acestea este forŕe slabŭ, fără experienŕă ŕi care în anulŭ trecutŭ era vameŕŭ alŭ Capitalei. Unŭ bărbierŭ ŕi unŭ cafegiu examinează ŕi judecă astăđi lucrările d-lui de Lafitte. Enicerii refuză de a lucra, ei să apucă la bătăi ucidentore, unii cu alŕii, în mijloculŭ orașului. Unŭ destulŭ de mare numŕrŭ dintre ei au ŕi desertatŭ, într'atătŭ, în cŕt Domnitorulŭ Valachiei a fostŭ nevoitŭ să-ı respingă».

(2) Veđi Hurmuzachi vol. II, supl. I, pag. 47.

(3) «În acestŭ conflictŭ alŭ celor douŕ puteri, care fi-va rezultatulŭ ciocnirii lorŭ ? Unde se va opri, până unde se va întinde sguduirea ce va priimi din acŕstă ciocnire unulŭ din cele douŕ imperii ?»

Autorele mai voiesce să lămurască care e și rolul Franței în acest război și care trebuie să-i fie conduita?

La prima cestiune țice că, cu tôte că Franța a trimis ofițeri și ingineri în serviciul Turciei, elă nu crede că Turcia va eși biruitoare, precum nu crede iarăși că Turcia va fi cu desevârșire perdută (1). Despre Rusia Volney scrie, că ea aspiră să iee pământuri dela Turci și adaogă «D'abord on (la Russie) a demandé l'usage de la Mer Noire, puis l'entrée de la Méditerranée, l'on a exigé l'abandon des Tartares, puis l'on s'est emparé de la Crimée; l'on protège aujourd'hui les Georgiens et les Moldaves; le premier traité les soustraira à la Porte (2). Oui, tout annonce le projet de marcher à cette Capitale (Constantinople) et tout présage une heureuse issue à ce projet: tout, dans la balance des intérêts et des moyens, est à l'avantage des Russes contre les Turcs . . . » (3).

O singură pedică s'ar puté opune Rusiei: resistața ce ar opune curțile Europene . . . dar Volney trece în revidiune statele și nu află pre nimeni propriu și gata la acésta. Spania n'are nici un interes, ori a fi Rusia, ori Turcia la Constantinople, «il est vrai que la cour de Madrid (4), a manifesté des intentions hostiles à la Russie, en s'engageant, par un traité récent avec la Porte, à interdire le passage du Gibraltar à toute flotte armée contre la Turquie. Mais il est à croire que ces dispositions suggérées par une cour étrangère, resteront sans effet: il serait imprudent à l'Espagne, qui n'a aucun commerce à conserver, de prendre fait et cause pour celui d'une autre Puissance, surtout quand à cet égard, elle a de justes sujets de se plaindre de la jalousie de cette même puissance.»

(1) Pag. 25.

(2) Pag. 45.

(3) «Mai întâiu Rusia a cerut folosința Mării Negre, apoi intrarea în Mediterana; a cerut abandonarea Tătarilor, și apoi a coprinsu Crimeea; astăzi Rusia proteje pre Georgieni și pre Moldoveni; primul tratat (ce va mai încheie cu Turcia) îi va sustrage dela Pórtă. Da, totulă anunță proiectul de a ajunge la Constantinople și după tôte prevederile, acésta va fi cu deplină isbândă, căci totulă în balanța intereselor și mijlocelor, este în avantajul Rușilor contra Turcilor.»

(4) Pag. 55.

.... «On peut en dire autant de l'Angleterre» (1). Din contră Anglia în căderea Turciei ar obține căderea comerțului francesu; deci lucrul ți convine!

Francia singură «à raison de son commerce et de ses liaisons politiques avec la Turquie, a de grands motifs de s'intéresser à sa destinée Dér ea în circumstanțele în care se află, pôte-se amesteca în cërta iscată?»

Volney adaogă: «Les états du Nord : la Suède, le Danemark, la Pologne à raison de leur voisinage et de l'intérêt de leur sureté, ont plus de droits de s'allarmer. Mais quelle résistance peuvent-ils opposer ? Que peut même la Prusse, sans le concours de l'Autriche?...» Din nenorocire pentru turci, Impëratul austriacü este aliatul Rusiei. Nu pôte Austria să renunțe la alianța Rusiei, căci fără de ea, ar fi inferiöră neamicilorü ei naturali: Suedia, Prusia, liga germanică și Francia. Vis-à-vis de Turcia, ñice Volney, Austria găsesc folöse înmulțite de a se rësbuna de perderile lui Carol VI-lea, de a recuceri Belgradul și de a obține pământurile care aü pentru Austria cea mai mare importantă (2).

Volney adaugă, că Austria este interesată a pune mâna pe provinciile Turciei, care o despartü de Mediterana.

Asupra chestiunei a 2-a : care sunt interesele Franciei în rëboiulü de față, Volney ñice, că este opiniune destulü de generală printre francezi, că Francia este interesată să mențină integritatea imperiului otoman, cu orï-ce prețü și că acëstä opiniune a devenitü o maximă politică a guvernului francezü. Volney analiză interesele Franciei și conchide în sensü opusü, susținëndü, că interesele Franciei

(1) «Este adevëratü ca Curtea din Madrid a manifestatü intențiunii ostile Rusiei, angajându-se, printr'unü tratatü recentü cu Pörta, a opri trecerea Gibraltarului la tötä flotă armată contra Turciei. Dar este de creütü, că aceste mësuri suggerate de o curte strëină, vor rëmâne fără efectü : va fi förte imprudentü din partea Spaniei, care n'are a păstra nici unü felü de comerciü, să ia parte și causă pentru acela alü unei alte Puteri, mai cu sëmă când în acëstä privință ea are juste cuvinte de a se plänge de gelosia chiär a acestei puteri. Se pôte ñice totü așia și despre Anglia». (Pag. 57).

(2) Pag. 55. „Statele de Nordü : Suedia, Dania, Polonia din cauza vecinătăpei și al interesului siguranței lor, aü mai multä cuvëndü de a îngriji. Dar ce resistență pot ele opune ? Ce pôte chiär Prusia fără ajutorulü Austriei?»

sunt de a fi aliata Rusiei, care este creștină, iar nu păgână și barbară ca Turcii.

Volney nu se sperie de cuceririle Rusiei și ale Austriei: «du moment que la Russie et l'Autriche se trouveront limitropes, l'intérêt qui les a unie les divisera et leur jalousie réciproque rendra l'équilibre à l'Europe. . . Déjà l'on suppose que le partage pourra la faire naître au sujet de Constantinople».

Volney arătă apoi cam ce felu ar fi în gândul celor două monarhi, să facă împărțirea *plăcintei turcesci*.

Austria să iee provinciile dealungului Golfului Adriaticu, cu Raguză și posesiunile Veneției, care va fi despăgubită cu alte pământuri; deci Austria va avé totu pământul, din dreptul Vidinului până la Corfu. Ecaterina va fi recunoscută Impărătesă de Constantinople și restaurătorea imperiului grec...

În contra politicei pronate de de Volney, a scrisu de Peyssonnel, cartea intitulată «Examen du livre intitulé Considérations sur la guerre actuelle, par Mr. de Volney» (1).

Peyssonnel refutază argumentațiunea lui de Volney și, declarându că nu s'ar opune la alianța Franciei cu Rusia, cât privesce comerțul pe Marea Negră și deschiderea de debarșuri pentru comerțul francez, în Rusia, Polonia, etc. nu aprobă însă o alianță care aru deschide rușilor calea Constantinoplei (2). Când Rusia — ȳice Peyssonnel — va posede Bizanța, Babilona, Atena și Ecbatana, Ierusalimul, Tirul și Palmira, va deveni periculósă din tóte privințele politicei și a moralei, destructórea virtușilor, moravurilor și libertăței popórelor...

De aceea Francia are interesu să conserve Imperiulu otomanu (3).

Apărătorii ai Turciei, ca Peyssonnel, sunt și alți scriitorii din acéstă epocă. Voiu mai cita opera «Lettre d'un voyageur à Mr. le Baron de L., sur la guerre des Turcs (Philadelphia? Paris, 1788).

(1) Amsterdam, 8°, 1788.

(2) Pag. 193.

(3) Pag. 206.

XX.

Proclamațiune de rebeliune. N. Mavrogheni. Partidele vechi.

În Septembrie 5, anul 1787, Nicolae Mavrogheni adresează proclamațiunea sa către țeră, cu referință la războiul declarat, în coprinderea următoare :

«Cu această Domnescă a noastră carte scriem și înscințăm tuturor de obște, că Domnia mé din fire avându iubirea de ómeni și dragostea către toți locuitorii țerii mele, cari sunteți incredințați sub a noastră oblăduire, dintr'ună începutu nu am lipsit a griji pentru buna petrecere, odihna și dreptatea vóstră a tuturor, ca să fiți ocrotiți și apărați de orice împotriviți, cu cât mai virtosă acum într'acéstă vreme împărechiată a resmeriței, să știți că indoită purtare de grijă și pază am luat Domnia mé asupra-ne pentru voi toți și ne-am încercat, cu totu sufletul și trupul nostru ca să ne jărtim pentru voi și perul din capul vóstru să nu se clintescă, nici averea vóstră, nici viața vóstră să nu se stingă, dupe cum și vedeți de față durerea și purtarea de grijă ce avem pentru voi, că nu numai cu trupul și cu sufletul stăm, ci și grele cheltueli și haznele vóștră la cele trebuincioase pentru ușurința vóstră, a întâmpina cererile ce se fac și pentru diafendipsis și paza țerii, de care rugăm pre milostivul Dumnezeu ca să ne de ajutor și de acum înainte, până în sfârșit, a sevărși cele ce pohtim spre diafendipsis al vóstru, dupe cum și avem nădejde mare la mila dumnezeirei séle, că cele ce au fost în vremea trecutei resmărite și cele ce ați pățimit atunci, acum nu veți pătimi, nici veți cerea de acel fel de întâmplări ce ați cercat atunci, din pricina mai marilor vóștri, cari netemându-se de Dumnezeu, au călcat cuvântul evangheliei, care dice «*că păstorul cel bun are grijă de oi, iară nuimitul și păstorul cel rău care n'are grijă de oi, vede lupul venind și lasă oile și fuge, și lupul hrăpesc și risipește oile*». Deci fiind că unii din cei rău obicinuiți din fire, mincinoși, a vorbi dela sineși vorbe de spaime și a proroci halturi și păreri deșerte, până ai dovedi Domnia mé și până a-i pune în mână ca să le facem pedepsa ceea ce se cuvine după pravilă, ca unor turburători de odihna obștei, póte într'acéstă vreme să se scornescă dela sineși vorbe și a proroci minciuni de cele viitoare spre a vă îngriji și a vă duce la spaime, ca să vă facă să vă vindeți lucrurile vóstre, fără preț, să-și îndestuleze lăcomia lor, care acelea urmază a vă aduce și la desnădăduire și a vă băga în inimele vóstre întristare și frică, ca să părăsiți munca și hrana vóstră ; de aceea dar nu lipsim cu acestea domnesci ale noastre cărți, a vă înscința și a vă da bună plioforie, ca să nu vă întristați întru nimic ; nu veți pătimi, dupe cum mai sus am dis, nici voi, nici casele vóstre, nici averile vóstre, și fără de a nu asculta și a crede, séu a vă amăgi, după acel fel de halturi, să fiți veseli, să vă lipsescă totă grija și spaime, căutându-vă trebile și lucrurile pământului, cu inimă întinsă, și cu silință, și cu bucurie rugându pre milostivul Dumnezeu pentru armele pre-puternicului împărat, ca să le facă biruitoare asupra vrășmașilor séi, după datoria ce aveți și pentru bună stare a Domniei mele, ca să ne ajute a vă ocroti și a vă apăra până în sfârșit de orice bântuială, după coposul ce avem ; la care aceste plioforii, ce vă dăm Domnia mé, incredin-

țându-vă, voi locuitorii țeranî, și scoțenîlî din inimele vóstre tóte párerile și grijile, și cunoscéndú buna economie ce facemú pentru ale vóstre ușurînte, să fiți dar următorî poruncilorú ce v'am scrisú, de a vè apuca cu siliuță să vè faceți semănături de bucate îndestulú, pentru binele și folosulú vostru, ca să vè faceți alișverisulú, să vè câștigați și ca să se afle și la vre-o întemplerare de trebuință a împărătescilorú porunci zacherea, ca nisce raele credincioși și supuși ce sunteți ai pré puternicei Împărății; să nu găsiți însă pricină cei leneși de muncă, că este vremea acésta și să remânciți fără de arături, pentru că unii ca aceia, ca nisce leneși, vorú fi cu vină. Deosebitú poruncimú d-vóstră boierilorú i boerinașilorú, ca părăsindu-vé de cele trecute, să aveți fiescè-care durerea și grija ce se cade pentru mai micii voștri, că vremea nu este de interesuri, ci dupe cum noi grijimú de odihna și buna petrecerea vóstră. așa și voi cu mai micii voștri să vè purtați cu iubire de ómeni și cu dragoste, ca să puteți avé pre Dumueđeú de pază și de ajutorú întru tóte. Acestea poruncimú de obște și să avem răspunsú dela toți că ați auđitú și ați înțelesú poruncile nóstre, iscálindu-vé în dosulú acestei cărți preoții, párcálabi și sáteni» (1). 1787, Septembrie 5.

Aceste cărți deschise cătră egumeni, epítropi de mónăstiri, propopli, preoți, diaconi, boeri, boerenași, și la toți locuitorii de obște, au fost trimise pre lângă 17 cărți legate, cu aceiași dată, pitace cătră ispravnicii, poruncindu-le să citescă proclamațiunea de mai susú în tóte orașele și satele și să îndemne pre țeranî să facă semănături.

Partida rusescă se agita în țéră. De sigurú, mai cu sémă în clerú, inclinările pentru muscali erau mari. Austriaciú încă numérau partisanii în boerime.

În 22 Septembrie, 1787, Mavrogheni, ca să împedice pre călugări de a propaga prin sate afecțiunea pentru muscali, Ié, sub pretextú de religiune, dispozițiunea, ca nici unú călugărú să nu mai póta eși dela mónăstire și să nu se amestece cu norodulú de óbște :

«*Cu cât mai vèrtosú acuma în acéstú vreme delicatú*». Domnitorulú ordonă o prealabilă catagrafie a călugărilorú : de unde e fie-care? pămènteanú seú stréinú? omú sciutú și cunoscutú egumenului, seú starițului?

După acéstă catagrafie să nu se mai primescă pre nimené și călugării catagrafiați să nu mai aibă voie a eși afară din mónăstire, fără de trebuință, în care casú să aibă adeverință iscálită și adeverită dela mónăstire, indicândú numele trimisului și scoposulú și dílele câte are a zăbovi afară.

Călugărulú care are asemené certificatú, să mérgă dreptú ántéiú la ispravnicii, cari cercetându-i și găsindú că nu sunt ipochimene schimbate și adeverințe mincinóse, va îngádui călugărului să mérgă la trébă.

În acéstú sensú a scrisú porunci la ispravnicii (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 225.

(2) Cod. No. XVII, fila 280 verso, 17 cărți deschise cătră egumeni, stareți și episcopi.

XXI.

Enăchiță Văcărescu. Pregătiri noue ale lui Mavrogheni.

Dintre boerii cei mai marcanți ai țerei Muntenesci de pe timpul a cărei istorie o facem, este neîndoios, Enache Văcărescu. Îi alăturăm portretul.

Despre originea acestei vechi familii, fie legendară, fie istorică, ne-am ocupat în anterioarele volume și vom mai grai în anexa la această pagină.

De sigură am fi foarte mulțumiți să păstrăm lui Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni-lă au prezentat până astă-zi scriitorii cari s'au ocupat de dânsul, scriitorii ca Fotino și Odobescu (1), dar istoria are altă misiune decât de a crea în mod nedocumentat omenii mari și eroii.

Facem deci istorie, când curmăm șirul legendei, arătându pre Enache Văcărescu ceea ce în adevăr a fost.

Negreșit, scăderile ce am constatat și avem a constata în faptele lui și au în parte explicațiunea, deca nu scuza, *în mijlocul societății* în care s'a născut, a trăit și a făptuit. Ori cât s'ar constata în Enache Văcărescu o natură mai de elită și o cultură mai deosebită decât a boerilor contimporani cu el, dânsul e membrul unei societăți date și faptele lui în cea mai mare parte nu-lă despart de loc de acea societate.

Așa vedem pre Enache Văcărescu criticându numirea ca Domnă a lui Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioși *pur sang*, pentru că nu scia grecesce și pentru că era de origine obscură. Ce altă imputa lui Mavrogheni și înșii fanarioșii din Constantinople? Care alte simțuri avea boerii cei mai înstrăinați de țera și mai inconșienți de Românișm?

Apoi când Austria aliată cu Rusia au format proiectul de a-și împărți țerile române, ce pornire află istoricul în sufletul lui Enache Văcărescu de natură a ni-lă arăta că cercă măcar să salve țera sa de această împărțire?

Singură numai Mavrogheni-Vodă ia inițiativa apărării țerei și pentru această, prin nizamul ce am adus îndărăt, reorganizează

(1) Vezi în anexa dela această pagină ce a scris J. Odobescu despre Enache Văcărescu în Tesaur II, pag. 293. Vezi „Revista Română”, anul I, articolul d-lui Odobescu.

oștirea și în măsurile posibile căută să o înmulțescă. Amă vedută deja opozițiunea ce vrednicul Domnitoru întâmpină în acésta dela boierii și chiar dela Enache Văcărescu.

În restulă anului 1787, Mavrogheni se ocupă cu reorganizarea oștirea. Enache Văcărescu nu încuviințeză procederea lui Mavrogheni ca să adune óste. De unde avea vre-o 5—6 mił de ómeni, Mavrogheni ține să ridice numărulă oștirea preste 20. mił. În oștirea sa Mavrogheni primesce și turci. Văcărescu ȝice, că Mavrogheni dândă lefură câte 10 lei pre lună de călăreți, câte 7 de pedestrași, turcii carii dela Sultanulă ca ostași nu primeau asemenea lefi, venira mulți să intre în óstea Domnitorului muntenescă spre a profita de asemenea lefi (1). Văcărescu descuviința asemenea procedare, care o ȝasia în paguba oștirea turcesci....

Mavrogheni, ca să se facă bine vedută la Constantinopole, nu primi plată pentru zaherelele și cherelele date Turciei în 1787. Și acésta faptă o desaprobă Văcărescu, «ca și cum Impărăția, când ar fi vrută să le ie din țera fără plată, nu ar fi putută și ca și cum nu ar fi fostă țera a Impăratului».

Décă contra cūdutei păreri a lui Văcărescu, Mavrogheni dăruia turciloră proviziuni, nu mai puțină energiculă Domnitoru punea străji la Dunăre, spre apărarea țerei de oștiri neregulate și chiar pentru a împedica trecerea de turci, cu titlu de comercianți în țera, acésta conform tractateloră anteriore, de care deja ne-am ocupată.

La ocasiunea serbătoriloră Crăciunului din 1787 N. Mavrogheni, adreséză țerei a doua proclamațiune, în care, din noă, se declară credinciosă ală Sultanului Hamit și îndemnă țera ca să facă ca și elă. Mavrogheni promite țerei apărare bună de invaziuni dușmane; elă speră a «oblădui (pre locuitorii țerei) până în sfirșitū ferii, după pofta inimei mele și după durerea ce avem pentru voi cei credincioși și supuși raele și țerei Domniei mele, după cum și vedeți în faptă grija noastră ce avem asupra țerei, că pentru a vóstră odihnă și ocrotire, ca să nu pătimiti cele ce pătimescū alții, cu cheltueli grele ținemă ostași și facemă feluri de mijlóce, vėrsândă hasnalele nóstre

(1) Veși Tes. II, pag. 294.

pentru a țerei pază și odihnă». Domnitorulă adaogă a ȃice, că și el se va pune în fruntea acestorū ostași și va merge în contra neamicilor, ca să asigure linistea locuitorilor.

Acéstă proclamațiune o dă Mavrogheni după ce primesce dela Constantinopole firmanurî, carî îi dădeaū marî puterî în țeră și carî mai alesū îi autorizaū a împedica trecerea prin Muntenia de oștirî chîar turcescî. Negreșitū, Mavrogheni — pre când încă Austria nu declarase răsboiū Turciei — încredințasă pre Pórtă, că elū cu oștirea sa va apĕra Muntenia și că decî nu este trebuință de a intra în ea oștirî turcescî anume. Acésta convenia Porței, care își ducé tótă puterea spre Bugeac și Moldova. Poruncile dela Pórtă, ca oștirî turcescî să nu trecă în Muntenia se citiră pe la tóte serhaturile de pre marginea Dunărei, cum afirmă însăși proclamarea luî N. Mavrogheni, dela 25 Decembre 1787 (1):

Apelū la țerū de sĕrbători.

«Cuvioșilorū archimandriți, egumenilorū și epitropilorū dela sfințele mōnăstiri și mitoce, molitfelorū vóstre protopopi, preoșilorū și diaconî, d-lorū vóstre boerilorū și boerinașilorū, polcovnicilorū, zabișilorū, căpitanilorū, buluc-bașilorū și neferi i breslașilorū și neguțătorilorū, orașanilorū de prin terguri și orașe, slujitorilorū i vouē pĕrcălabilorū, sindiilorū și tuturorū locuitorilorū căți sunteți locuitori în județul, de obște vĕ facemū domnia mé în șcire, că apropiindu-se acum sĕrbătorile sfāntei nașcerî și a sfāntului a Domnului Dumneșeu-lui nostru Isusū Christosū, nu amū lipsitū, după iubirea de ómenî ce din fire este la noi și după dragostea care avemū către voi, supușii noștrii cĕi credincioși, carî sunteți de la Dumneșeu încredințați sub a nóstră oblăduire, a vĕ trimete printr'aceste cărți domnescile nóstre blagosloveniî, bine cuvĕntându-vĕ ca să vĕ învrednicĕscă Dumneșeu a prăznui aceste sfințe sĕrbători, acum, la anulū și la mulți anî cu bucurie. Pe lângă care aceste blagosloveniî, vĕ dămū și deosebitele Domnescile nóstre încredințări și nădăjdi de bucurie, că după neadormita grija ce avemū pentru toți supușii noștrii spre a petrece în ȃilele Domniei mele feriți de tóte relele, nu vomū lipsi, precumū nu am lipsitū a griji și a gāsi mijlóce într'acéstă vreme de răsboi, pentru ocrotirea vóstră și înșine ne vomū jertî pentru mântuirea și scāparea vóstră dintru orî ce primejdie, ca unū păstorū cu griją de oile sale, ca să implinimū cuvĕntulū sfāntei evangheliî, că «păstorulū celū bunū sufletulū își pune pentru oi»; de care avemū nădejde la mila marelui Dumneșeu și a pré curatei maice a sfinției sale, și la ajutorulū sfinșilorū āngerî, că în urmă după acestea tóte ve'ți avea mare bucurie și mare mângāere toți de obște; ce darū, fără de a vĕ desnădăjdui la vre unū testar pentru acéstă curgătóre vreme a răsboiului, fiți veseli și nu vĕ pĕrăsiți

(1) Veți în anexă purtarea luî Enache Văcărescu și la acéstă ocasiune.

alişverişurile vóstre şi munca caselorú vóstre şi faceţi rugăciuní neíncetatú către milostivulú Dumneđeú pentru viaţa şi biruinţa Devletulú a prea puternicului nostru ímperatú Sult. Hamit, i pentru ţera acésta şi pentru buna starea Domniei mele, ca să ne ajute a vé obládui până în sfârşitú, feriţi după pohta inimei mele şi după durerea ce avemú pentru voi cei credincioşi şi supuşí raele aí ţerii Domniei mele, după cumú şi vedeţi în faptá grija nóstrá ce avemú asupra ţerii, cá pentru a vóstrá odihná şi ocrotire, ca să nu pátimiţi cele ce pátimescú alţii, cu cheltueli grele ţinemú ostaşi şi facemú felurí de mijlóce, vérsându hasnelele nóstre pentru a ţerei pazá şi odihná, cu care ostaşi şi insine suntemú gata, cu neadormire şi fără odihná ziua şi nóptea, ca să sárimú în orí în ce ceas ar fi trebuinţá a ne porni spre a supuşilorú locuitorí ai Domniei mele apérare de orí-ce ímpotrivire. De care íată şi acum scriindú la pré ínalta Pórta şi făcéndú rugăciune pentru al vostru repausú, prin ajutorulú lui Dumneđeú ne aú sositú luminatele ímpérátescí firmanurí, íntru care coprinde a nu mái cuteza nimení din ostaşi a mái trece prin Domnésca nóstrá ţerá. După care trimiţéndú sureturí adecá copii pe la tóte serhaturile, s'aú cititú íntru auşulú tuturorú. Ci darú în vreme ce prea bine sciţi şi aţi auşitú, cá Domnia nóstrá până a nu ne veni acestea ímpérátescí porunci, ne am silitú în tot chipulú a vé ocroti de tóte câte aú fost prin putinţá, ca unú Domnú şi párinte de obşte, ce ne amú aflatú ţerii acestea, cu câtú mái vértosú acumú, după primirea ímpérátescílor firmanurí, ru vomú lása mijlocú câtú de puţin a ne sili spre a vóstrá ocrotire şi apérare şi rugámú pre bunulú Dumneđeú a bine-voi şi a ne ajuta, spre deplina sévêrşire a poruncilorú firmanurí ínvednicíndu-vé şi pe voi a prásnui sfánta naşcere, sfántul botezú al Domnului nostru Isusú Christosú, acum şi acestú viitorú an noú a petrece prin blagoslovenia sântului Vasile íntru fericire, cu sánătate, cu índestulare de bunurí, de rusumaturí şi alişverişurile vóstre şi cu pacea cea de obşte doritóre (1)». 1787, Decembre 23.

XXII.

Proclamări noue. — Garnizone.

Cu tóte asigurările ce dăde Domnitorulú în asemenea proclamaţiuni, carí se diceá «cărţi de parigorie», spaíma se láţia în ţerá, íntreţinută cu ímprăştierea intenţionată de felú de felú de veşti, de cátrá cei carí nu puteá suferi pre N. Mavrogheni. Partizaní muscalilorú, ba şi aí Austriei, nu lipseá de a agita spiritele. Vodá numia pre aceştia «făcétorii de rele şi *farmazoní* şi vrájmaşi aí patriei lor».

Eată o nouă proclamare a lui N. Mavrogheni dela 29 Decembre 1787, cátrá locuitorii Bucurescilorú :

«Fiíndú-cá ne-am ínsciínţatú Domnia mé, cá uní din făcétorii de rele şi farmazoní, aú seménatú multe felurí de vorbe neadevérate spre spaíma norodulú,

(1) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 248 verso,

ca să-și facă cele după obiceiul lorŭ rele gânduri, poruncimŭ d-tale (lui *Aga*) să încredințezi pe toți de obște, ca să petrecă în liniște și fără de frică de orŭ-ce, neguțătorindu-se fără de îndoială și bucurie, nedândŭ creșemântŭ la halturile celorŭ semănători de vorbe mincinoșe, ce nici prin mintea cui-vași trebuie să trecă, căci Domnia mé, cu ajutorul lui Dumneșeu, în ȕilele nŭstre avem purtare de grijă cu priveghere pentru siguranța și repausulŭ domnescului nostru orașŭ Bucuresci și a tŭtei țeri până într'atât cât și viața nŭstră o punemŭ în primejdie când va fi trebuința pentru săvêșita pază a totŭ norodului Domniei mele. Deci fiindŭ și voi locuitorilorŭ din orașulŭ Domniei mele Bucuresci, bine încredințați pentru liniștea și neclintirea vŭstră, nu trebuie să dați ascultare la vorbele celor făcători de rele și vrăjmași patriei lorŭ, pre care unii ca aceia dovedindu-i și prinșendu-i, îi vom pedepsi spre pilda altora, nici să puneți în gândŭ vre unŭ lucru asemené ca acela ce s'a întemplatŭ în cel-l-altŭ rēșboiŭ trecutŭ, din pricina vrășmașilorŭ patriei, pentru că noi, precumŭ ȕicemŭ, cu ajutorulŭ lui Dumneșeu și a pré curatei Maicei Sēle, vê vomŭ păzi de orŭ-ce împotrivre a vrășmașilorŭ și făcătorilorŭ de rele și veți fi întrŭ o liniște și odihnă» (1).

Noutățile cu intențiune împrăștiate de cătră neamicii lui N. Mavrogheni, nu tŭte erau neîntemeiate, ci, în totŭ casulŭ, multe luate din jurnalele austriace, cari încă strēbăteau în țeră la 1787. Insuși Domnitorulŭ primesce asemené jurnale. In condica dela Arh. Stat. No. XVII, fila 241, este unŭ pitacŭ cătră Paharn. «*secretarŭ*», ordonându-i să trâmiiță «*gazeturile din lăuntru, la d-lui Postelnicŭ Jianu*» (2).

Indată după proclamațiunile din finea lui Decembre 1787, Mavrogheni și trâmiițe ostași de ai sēi, douē companii de neferi, sub căpitanii Dumbravă și Baicul, la Oltenița, ca în înțelegere cu Șali-Aga, dela Dunăre, să oprēscă trecerea de Turci în țeră (3). Asemené în Decembre 29, anulŭ 1787, «s'aŭ rânduitŭ la Chitila în Ilfov, Achmed Brat Cheleş Ozman Ghizler Aga, cu 30 de neferi pentru paza drumului ce urmēză pre la numitulŭ locŭ, ca nici de aici afară să nu lase niscai-va neferi se iasă, nici de afară să vie aici, fără de po-

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) Pitaculŭ e din 5 Noembrie, 1787.

(3) 1787, Decembrie 31, s'aŭ scrisŭ porunce gozpode cătră Dumbrava și Baicul, căpitanii ca să se scŭle din preună cu neferii lorŭ să mērgă la Oltenița lângă d-lui Sali-Aga ca să fie de pază.

Cod. No. XVII, fila 249 verso.

runca M. Séle. Pentru care s'au scrisă porunci ispravniciloră de Ilfov ca să îngrijescă pentru conaculă loră, de mâncarea loră și a cailoră loră, a li se da cu plata dela dênșii» (1).

XXII.

Resbelulă și Visteria. — Satarale. — Boeri!

Cu începutulă anului 1788, N. Mavrogheni este silită să iée mësuri mai violente, unele spre a avé mijloce cu care să facă și să întrețină óstea sa, și altele contra boerimeii din partidele rusescă și nemțescă.

Dionisie Eclesiarcul dice, că Mavrogheni aruncă «satarale pre boierii mari și mici și pre cumpanii, și pre toți breslașii, și pre rufeturi». Ca să înmulțescă clasa dela care puté să iée «*satarale*» (căci dela țeranii nu lua aprópe nimica), Mavrogheni a recursă, cum vedurămă, la ciudata mësura, de a *boeri* pre oră-cine voia să plătescă darea caftanului și chiar de a impune caftanulă de boerie tuturoră celoră ce scié că potă să-lă plătescă.

Pe de o parte Mavrogheni făcé boieriă nouă, pe de alta lua, la începutulă anului 1788, mësuri violente contra celor vechi, pre cari îi bănuia că sunt în corespondență cu muscalii și cu austriacii.

De alt-mintrelea boerimea vechiă — fără de a escepta nici chiar pre Enache Văcărescu, — era tótă infectată de celă mai mizerabilă fanariotismă, infecțiune contractată prin o aprópe seculară conve-nire cu grecii din Fanară. Caracterulă fanariotă este manifestă în cele mai multe din actele boerimeii. Vedeți cum descrie pre boieri, turcitulă Selim (Anastase), la o recepțiune la curtea domnescă:

«Intraiă în sala de audiență, ... mă puseiă cu atăta modestie în parte cé mai retrasă a apartamentului... în cât o cétă numerosă de curtezanii ce sta în mijloculă sălei, spre a *atrage tóte privirele* și ală căroră aeră, costumă și maniere, anunțau pretențiunii înalte, abé mă zăriră că mă aflamă și eă acolo.... (2). Când intră Mavrogheni

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) „Románulă“ din 1861, pag. 26, foileton.

în sală: «Fie-care din ei se muncia să trecă cu câte-va degete mai înainte de burta vecinului său...»

Primită cu dispreț, cu batjocură chiar de boierii, pre când încă nu-și declinase titlurile înaintea lui Vodă, vedeți pre acei boierii slugarnici, cum se îndesă în jurul lui, în urma audienței ce Ț-a acordat Domnitorul: «Când apărui din nou — scrie Anastase, — în cercul aspiranților la audiența Domnului, nu mai era nici unul care să nu se pregătescă a viri câte o indirectă observațiune destinată a-i înlesni calea de a se adresa apoi de-a dreptul cătră persoana mea. Acelu ce la intrarea mea se făcuse că nu aude salutarea ce-l adresasem, acum spuné cătră alții, că dintr'unu frigū mare s'ar fi pomenit de o dată cu o asurđire foarte supărătoare; celū ce-mi risese cu hohotū în față, spuné acum că, din ore-carī supărări casnice, i s'aū tulburatū mințile, astū-felū în cât a rémasū zănaticū; iar câtū pentru celū care mă atacase de-a-dreptulū prin cuvintele séle, spuné că elū orī de câte orī vede câte unū străinū de o mare însemnătate, doritorū de a sta *incognito*, elū își cunosce datoria sa de a-l veni într'ajutorū, cu orī-ce chipū, născocindū câte unū mijlocū ingeniosū spre acestū sfirșitū».

«Fie-care aruncându-mi astū-felū mica sa frasă de îndreptare, se făcură în urmă, că sunt în mirare că mă afflu așa de aprópe de dênșii, și începură a mă saluta cu chipulū celū mai grațiosū, și vorbindu-mi, toți vrură să mă încredințeze prin tonulū celū mai de *slugă plecată*...»

Déca cu unū veneticū abé sositū la curtea lui Mavrogheni, se pórtă așa boierii, care era purtarea lorū față cu Mavrogheni, póte orī-cine a-și închipui. Mavrogheni însuși scie, că boierii odată eșiți dela curte il numeau «*Cumplitū ca Alerone riulū Iadurilorū și neimblânditū ca Satana*» (1).

Sciindū bine în ce *stimă* ilū aveaū boierii, Mavrogheni, pe dată ce înțelege, că Austria nu va întărđia de a declara resboiū și ea, se otărăsce să facă imposibilă trădarea boeréscă. De aceea lé măsura de a trāmite preste Dunăre să stée, sub privegherea turcilorū, pre mulți boierii. Insuși En. Văcărescu đice că: «Eū vedđendū că s'a în-

(1) „Românul“, 1861, pag. 30.

cepută ună răsboiă ca acesta, și oblăduitoră țerei noastre este Mavro-
ni, m'am prostită de dregătoria ce aveam, pentru ca să nu fiu ame-
stecată în faptele mai susă numitului, fiindă de totă netrebnice...» (1).

Dar care netrebnice fapte îi imputa En. Văcărescu?

1) Că «i-a intrată o idee: să se facă sesaskier și acēsta a o
catorțosi, aū găsită mijlocă...»

A se face comandantulă oștiriloră și a apēra Muntenia contra
invađiuniloră era o faptă netrebnică?... Căt de josă era simțulă
demnităței și ală iubirei patriei în chīar suflete nobile ca ală lui
En. Văcărescu!... Acesta, veđurămă, că sfātuia pre Domnă să-și mărgi-
nescă activitatea domnescă întru a servi oștiriloră turcesci *proviantă*...
Pre când *romănulă* Văcărescu nu avē credință în valōrea ostașului ro-
mănu, acēstă credință o avu străinulă Mavrogheni; elū cređu în ea și...
istoriculă romănu nepărtinitoră, nu pōte să nu-lū onoreze pentru ase-
menē faptă. Apoi a fi *seraskier* era nu numai afacere de *mândrie*,
ci și mijloculă unică de a protege țera chīar contra oștiriloră *amice*
ale Turciloră.

2) Văcărescu mai adaogă între faptele netrebnice ale lui Mavro-
gheni și aceea că a «*prădată și jăfuită țera*» (2).

Apoi să ascultămă ce răspunde N. Mavrogheni la asemenē acu-
zare: «Spune-mi (đice elū lui Selim) cum este cu puțină fără banī
să respingă o invađiune și să mă mențiu și eū la putere? Déca nu
voiū aduna sumele necesare pentru a face soldați și a întreține o
oste, austriacil vor intra preste o lună de đile în Bucuresci, și decă
nu voiū porni mereū ca până acumă daruri și peșcheșuri lui Căpitană-
Pașa, Marelui Viziră și Sultanului, mă voiū vedē destituită până la
anulă. Lorū dar trebuie să se impute răpirile mele, căci de ași fi
generosă și milostivă, eī m'ar acusa de acēsta ca de o crimă. Căt
pentru asprimea mea, pentru ce gândescă că a făcută Pōrta în fa-
vōrea mea o escepțiune, fără exemplu până astăđi, în regulele sale
obiciñuite? Pentru ce gândescă că mi s'a acordată totă de o dată
și rāngulă de serasckiară turcescă și prerogativele unui hospodară
creștină? Pentru ce m'i-a dată ea comanda mai multoră mi de

(1) Tesarū, t. II, pag. 274.

(2) Tesaurū, II, pag. 294.

soldați musulmani? Nu mi le-a datŭ ore pentru a mē pune în stare de a înlătura printr'o tãrie excepționalã tóte pericolele ce amenințãu țera acēsta? Așia dar când în pozițiunea rarã în care mē pune nascerea mé, într'una din insulele grecesci, calitatea mé de supusŭ alŭ unuî principe mahometanŭ și religiunea grecescã ce profesezŭ, vęđŭ pre greci cã mē urescŭ ca pre unŭ trântorŭ venitŭ de ațurea, pre romãni cã favorizã într'ascunsŭ pre austriaci și pre musulmani cã mē desprețuescŭ ca pre unŭ ghiarŭ și raia, și cã toți aceștia se unescŭ spre resturnarea mé; când vęđŭ cã trebuie sã mē apērŭ de gelozia celui ânteiŭ, de viclenia celui alŭ doilea și de fanatismulŭ celui de alŭ treilea; când sciŭ cã blãndeța s'ar lua dreptŭ slãbicŭne și n'ar aduce decãt îmbãrbãtarea cutezanței lor, și ar grãbi cãderea mea; în sfirșitŭ când nu-mi potŭ ascunde, cã ruina mé ar atrage chĩar ruina țerei mele, nu e ore de a mé datorie sã preîntãmpinŭ prin o apēsare extraordinarã nisce elemente ce sunt gata a isbucni? Trebuie ore sã mē oprescŭ înaintea minuțioselorŭ forme ale legei, în locŭ de a avē recursŭ la o dreptate grabnicã, pentru a lega mâ-nile omuluî bãnuitŭ, a paraliza pre vîndētorŭ și a perde pre criminalŭ?» (1).

Și în adevērŭ N. Mavrogheni, care suferise înainte de declararea resboiuluî, chĩar și în sînulŭ Divanuluî, boieri pre cari îi sciē în relațiunii cu Rusia și cu Austria, în Iarna anilorŭ 1787—88, se vede silitŭ — cum mai susŭ spuserãmŭ — sã-i «paralizeze», surghiunindu-i din țerã în Turcia. Unŭ din ei. însuși En. Vãcărescu, se traserã de bunã voie din țerã. Dupã ce în Ianuarie 1788, intrarea Austriei în rēsboiŭ nu mai putē fi necunoscutã, de ore ce și luî Mavrogheni veni cartea dela generalulŭ austriacŭ din Sibiu, «de propoveduire resboiuluî» (2), Vãcărescu đice «cã neputēndŭ sã-lŭ mai suferŭ și mai vęrtossŭ temēndu-mē sã nu-mi arunce vre-o nãpaste, precumŭ a aruncatŭ la mulți nevinovați(?) ca sã-i jãfuescã, și la mulți pre cari avē pismã, cãci îi surghiunea cu cartea luî la cetatea Giurgiuluî, i-am arētatŭ cã nu potŭ într'aceste vremi(?) ca sã șęđŭ aici în țerã, temēndu-mē de cele împotrivã, și am cerutŭ sã-mi dé voie sã mergŭ

(1) „Romãnulŭ“, 1861, pag. 30.

(2) Cronica otom de En. Vãcărescu. Tesaurŭ, t. II, pag. 294.

la Țarigradū cu casa mé, mai vêrtosū că socia mé era țarigrădencă» (1). Marea influință de care En. Văcărescu se bucura în țeră îl impusese atențiunei lui N. Mavrogheni (2). Turcitulū Selim arétă că Mavrogheni

(1) Socia a doua a lui Enache Văcărescu era Elena Caragea, fiica terzimanului Iordache Caragea. Veđi Tes. II, pag. 288.

(2) Dela domnia lui Brâncoveanu încóce, pe totū anulū sporisă buna vadă a Văcărescilor în țeră. Uciderea împreună cu vodă Brâncoveanul a Clucerului Enăchiță Văcărescu nu puțin contribuī la acésta. Am arétatū, în anteriórele volume, ale seriei 1700—1774, cum după Clucerul Enăchiță remaseră 4 fiī: Constantin, Barbu, Radu și Stefan. Dintre aceștia, Stefan fu cel mai invêțat și mai băgatū în sémă. Insuratū cu Catinca Donea, Stefan fu tatăl lui Enache Văcărescu, de care e vorba mai susū. Oposițiunea ce făcură Văcăresciī Domnilorū, și mai alesū lui Racoviță Gehan, aū cășunatū pe de o parte multe neajunsurī acestei familii, dar de aci și marea ei popularitate. Stefan Văcărescu și Barbu fură otrăviți din ordinulū lui C. Racoviță, la marea indignare a țerei muntencesi. Acésta spori și mai multū stima țerei pentru Văcăresci și noulū Domnū Alexandru Scarlat Ghica socoti a face plăcere țerei, purtându-și atențiunea și buna voință — cum vêđurămū — asupra urmașulū lui Stefan Văcărescu. La 1767 acestū Domnitorū chīamă la visterie pre Enache Văcărescu. D'atunci incepu cariera strălucită a lui Enache Văcărescu. N'avem a reveni aci asupra faptelorū la care a luatū parte până când Mavrogheni făcu din elū pre unulū din cei mai însemnați boierī ai Divanulū sēu. Sub Al. Ipsilante, mare și tare, Enache Văcărescu, năbuși mișcarea *națională* a boierulū Candescu. Când fugiră în Ardélū cei doiī fiī ai lui Al. Ipsilant, Enache Văcărescu și cu alțiī — cum nararămū — mērseră până la Viena să reclame estrădarea beizadelelorū. Acolo Enache Văcărescu luă gustulū luxulū, alū fastulū și alū pompei, de care atâtū abuză apoi, reîntorsū în țeră. Bogățiile lui și buna opiniune în care îl avēu contimporanii, îl impuseră și lui N. Caragea, următorulū Domnū după Ipsilante. Acesta îl făcu chīar și ginere la 1783. Sórta bună nu părăsi pre bogatulū și influentele Enache Văcărescu nici sub M. Sutzū, alū căruia fu visterniculū mare. Déca M. Sutzū era acusatū că pré jumulise *gașca* de țeră, óre nu are vină și marele *crezusū* alū boierimeī muntene, Enache Văcărescu? D. Al. Olobescu în biografia Văcărescilorū (1), ne arétă pre Enache Văcărescu continuândū în slujba de visternicū alū lui M. Sutzū până la finea Domniei. Acésta resultă și din cele ce spune însuși Văcărescu (2). Totuși Selim (3), martorū demnū de credință, đice că Mavrogheni «a *desgropatū pre Văcărescu . . . din retragerea în care trăiu, ne venindū pe la Curte*». — Credem că acésta însemnéză, că după mazilirea lui M. Șuțul, ne remănēndū caīmacamū țerei Enache Văcărescu, elū, omū fórte mândru și ambițiosū, se simți ofensatū și se retrasă la moșie unū momentū. Din acéstă retragere îl scósă inteligentulū Mavrogheni și-lū făcu mai întēiū vornicū (4).

(1) Revista Română, t. I, 1863, pag. 512.

(2) Tesaurū de Papiū, t. II, pag. 512.

(3) Turcitulū Anastasie.

(4) Veđi în anexă detaliile biografiei lui Enache Văcărescu.

«a aflatŭ mijloculŭ (îndată după suirea sa pe tronŭ), să desgrópe pre Văcărescu, «Crezusŭ alŭ boierilorŭ», din retragerea în care trăia, ne venindŭ pre la curte... arătându-ŭ că interesele țerei cerŭ ca elŭ să ocupe unŭ postŭ eminentŭ....» (1). Văcărescu fu ânteiŭ vornicŭ mare, apoi visternicŭ..... Cum de se lepădă de asemenea posturi? Este óre tocmai patrioticŭ ceea ce făcea acestŭ mare boerŭ românŭ?

N. Mavrogheni, care nu puté, deșteptŭ cum era, să nu cunóscă fundulŭ inimei lui Văcărescu, și elŭ însuși «pohtiă» ca Văcărescu să nu mai stée în țeră, decât nu găsia utilŭ să mérgă acolo, la Constantinopole, ci peste Dunăre, la unŭ serhatŭ «unde-mi făcu — scrie Văcărescu — provlima ca să mă ducŭ..... pentru ca să nu céră și alți să mérgă la Țarigrad». Vodă permise lui Văcărescu, care primi să mérgă la Nicopole, de unde apoi să-și trămită casa la Constantinopole, iar elŭ să se întórcă îndărătŭ.

Impreună cu Văcărescu, Vodă scóte din țeră și-ŭ trămite sub priveghere, la Nicopole, pre alți boeri: pre Vorn. D. Racovița, Vorn. Man. Crețulescu, Banul Nicolae Brâncoveanul, Logof. C. Ghica, Clucerulŭ X D. Fălcoianu, Stolniculŭ Alex. Farfara. Deja, mai din nainte erau trămiși la Nicopole trei boeri: Vorn. Enache Moruz, Logof. Scarlat Ghica și Pah. Tudorache Iuliano (2).

Despre aceste deșterări a unora din boeri, sub N. Mavrogheni, scrie și cronica lui Hristache :

«... Că intrasă 'n bănuială,
După a lui socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmașŭ care cumva,
Séu să facă cearșitlicuri
Ș'alte multe haiticuri,
Cu cari sunt obicinuiți
De le facŭ în resmeriți;
Care acé bănuială
O avé fără 'ndoială,
După vremile 'ntêmplărei,
Mai multŭ pre boierii țerei,
Ca cei ce sunt mai semeți
Și la tóte mai isteți;

(1) „Românulŭ“, 1861, pag. 23.

(2) Tesaurŭ II, pag. 295.

Pentru că, cum mai trecu,
 — Nu știu ce i se păru —
 Pre boierii Filipesci
 Îi surghiuni din Bucuresci
 Cu feluri de cazne multe
 Tocmai într'ună vârfu de munte...» (1).

Filipescilor le confiscă Mavrogheni averea, ca trădători.

Totū asemenea făcu cu averea Clucerului Câmpineanu, care fugi în Austria (2).

Asemene făcu și Spătarului Iancu Măgureanu (3).

După cronica lui Hristache, surghiunirea boierilor în Turcia a decis'o Mavrogheni, numai în urma fugei în Austria a lui Câmpineanu și Măgureanu :

«Vodă cum vĕdu așia
 Că 'ncepură a se căra
 Câte unulū câte unulū,
 Numai lasă pre nici unulū
 Și-î porni 'n țera turcĕscă
 Ca să nu-lū mai necăjĕscă» (4).

Dionisie Eclesiarcul încă scrie, că N. Mavrogheni, pe cât era milostivū și bunū asupra supușilorū sĕi, pe atâta «era asupra boierilorū cumplitū și-î pradă de fie-ce vină și încă deca s'a începutū «resmerița, a surghiunitū pre toți boierii *cei mari* din Bucuresci și «pre cei din Craiova în țera Turcĕscă, prin cetăți, cu mare pază, ca «să nu pótă face corespondențe cu nemții sĕu cu muscali, puindū «paze și la Mitropolitū și la Episcopi» (5).

Cu asemenea boierime, care ține corespondențe trădătore cu neamicii țerei, ore N. Mavrogheni era ținutū să âmble cu dulcĕță?

Și iată cine a scrisū și lățitū legenda, că Mavrogheni era ză-naticū, nebuună!

(1) Buciumulū, 1863, pag. 36.

(2) Veți Hristache. Buciumulū, 1863, p. 36.

(3) Id. ibid.

(4) Buciumulū, 1863, pag. 36.

(5) Tesaurū, t. II, pag. 168.

Nu așa era opiniunea boierimei celei de jos și a țăranilor.
Cronicarul Hristache recunoște, că Mavrogheni, în timpul res-
meriței *prăda* de averi pre boierii trădători:

«Adevăr, îi cam prăda,
Dar nevoia 'lă îndemna;
Cum era să odihnescă
Atâta ôste turcescă?
Și de-ar fi fostă ună altă Domnă
Ar mai fi scăpată vr'ună omă
Cu-atâta mare-oștire
Ce căduse pre creștină?

Liponă, la așa amară
Nu era bani zadară.
Oare n'ai fi bucurosă
Dela mörte să fii scosă?
Să nu dai pentru scăpare
Și cămașa din spinare?
Vrei să ȳci că jăfuia;
Jăfuia unde scia,
Pre care scia că n'are
Nu-i mai făcé supărare...» (4).

XXIII.

Oștirea română. Organizarea ei.

Datoră a se premuni în contra trădărilor boieresci, lipsită de bani, luptându contra intrigilor ce i se făceau la Constantinople, energiculă Domnitoră adună ôste cu o activitate preste tötă lauda. Pre când ună boieră română ca Enache Văcărescu sfătua pre Domnitoră (ca în anii trecuți pre Domnitorulă Carol, căruia i se ȳcic să nu ié parte la reshoiulă de peste Dunăre), să se lase de a face oștire și să se mărginescă a hrăni pre a turciloră, streinulă Mavrogheni reîntocmi oștirea națională și adună bataliöne de seimeni și de lefegii de tôte némurile.

(3) Buciumulă, 1863, pag. 36.

Cu ce intusiasmă descrie și salută cronicarul poetu Pitarulă
Hristache, óstea românescă !

«Óste începu a strînge
Pentru vîrsarea de sînge ;
Toți condorații, cismarii,
Precupeții, cârciumarii,
Osebitu români de țeră
Ce-i strînsese dup'afară.
Și le făcu baeracû
După cum le-era pe placû,
Făcendu-i totu cete-cete
Inarmați cu puscî pe spete
Rânduindule și léfă
Numai ca să facă trébă,
Iar pre români de țeră
Ce-i strînsese dup'afară,
După ce le făcu léfă,
Îi mai puse la o trébă
Ca să învețe și muștra
Să scie să dé cu pușca.
Apoi să stai să privești
Și cu dragû să pomenesci,
De românașii voinicî
Incălțați totu cu opincî!
Să te fi datû la o parte
Să veđi regule curate...
Cât eraû de drăgălași
Și născuți a fi pușcași!
Se mira cine-i vedea
Și la ei gura căsca,
Căci păre c'au fostu catane
De când au eșitu din fóle !
De așa muștră curată
Se totu mira lumea tótă,
Cum mergé preste câmpie
Mândri și cu veselie !
Grecii ca nisce măgarî
Se miraû de opincari,
Carii de când s'au născutu
Pușca 'n ochi nu au vėđutu,
Pre cari îi credeaû mișei
Neslujindu-se cu ei,
Căci ei când veniaû în țeră
Intraû cu omeni de-afară!...
Buni pentru ostășie
Nu credeaû români să fie...» (1).

(1) Bucumulu, 1863, pag. 36.

Numai în clasele mijlocii rămăsese încă întregu simțulu naționalității. Hristache este reprezentatorele acelor clase din care va eși apoi ómenii revoluțiunei dela 1821 și a tuturorú mișcărilorú naționale următóre.

Choiseul scriindú cãtră Montmorin nu grăesce însă cu mare intuiasmú despre oștirea improvisată de Mavrogheni la Bucuresci :

«Les Pachas de Bosnie et de Servie ont reçu l'ordre de se tenir prêts à marcher au premier mouvement de l'Empereur, mais la Moldavie et la Valachie sont toujours fort dégarnies. Mauroieni rassemble à Bukarest 5 ou 6 mille grecs qu'un déserteur allemand essaie de faire manœuvrer, et il a pris pour commandant en chef de son artillerie un cordelier échappé de couvent français de Péra. Les troupes commettent sur leur route des désordres affreux et la Porte reste souvent sans nouvelles des frontières parceque ses propres courriers sont dépouillés».

Este loculú să aducemú aci «Ponturile pentru buna orinduială a cetei ostășescei, a slujitorilorú din tótă țera, din brésla spătăriei etc.», adecă organizațiunea dată de N. Mavrogheni ostirei naționale. Eată aceste ponturi :

Pentru slujitorimea ce se află pururea în Bucuresci

1) «Pentru siimeni orânduimú Domnia mé ca să fie 90 stéguri, precum aú fostú din vechime. Stégulú celú mare să fie de liude 100 și 6 alte stéguri de câte 50. Aceștia ca nisce slujitori ce sunt pururea gata cu caii lorú spre orí-ce trebă a țerii și pentru paza Curții Domnesci, orânduimú Domnia mé léfă lui vel căpitanú de siimeni taleri 20 ; odo-bașii câte taleri 2, ciaușului câte taleri 1.60, stegarului câte 1.30 și pre fie-care siimenú câte taleri 1, fiind-că este călărime. Așisderea pre fie-care căpitanú câte taleri 6 și zapcii și slujitorii lorú, să ié léfa asemené ca și dela vel stég. aceștia să aibă datorie a fi pururé gata cu caii lorú, ca în orí-ce vreme se vor porunci să mérgă undevași, fără de nici unú felú de zăbavă să și purcedă ; când va fi vremea să intre la rândú, aceste stéguri să aibă datorie căpitanii a intra cu toți slujitorii lorú fără de a nu avé nici o lipsă ; léfa să aibă a-și o lua în fiesce-care patru luni o dată ; adunându-se în Curtea Domnescă cu zapcii lorú să aibă a-și lua léfa dela Visteria Domniei mele, orânduindú să li se dée și postavurile lorú după vechifulú obiceiú roșii, și căpitanilorú galbine si zapciilorú verđi ; ci în vreme ce i-au léfă și postavuri și sunt scutiți, aú datorie să-și facă cea-l-altă podóbă a armelorú ;

2) Ceuşului spătăresc, logof. spătăresc, stegarului, buciurcaşului şi trâmbişaşilor le orânduimă tuturoră léfă precum se coprinde în catastihulă Visteriei. Aşişderea mai orânduimă Domnia mé aici în Bucuresci brésla spătăriei să mai aibă léfă doué căpităni de scutelnic, cari sunt pentru paza focului, şi căpitani şi zapcii lor, dreptă acea aū datorie, a fi nelipsitū unū stégū pe fiesce-care săptămână din curtea d-lui vel spătarū pentru a fi pururea gata la întêmlătorele ianganură;

3) Arnăuţii, fiindū-că sunt şi aceştia trebuincioşi, am orândnită Domnia mé să fie patru stéguri câte lude 100 şi să ié léfă, şi cu zapcii lor după orânduiala ce s'a făcutū la Visterie;

4) Lefegii spătăresci şi căpitănesci, le-am înmulţitū Domnia mé numărulă la stéguri să fie mai mare, adecă de liude 150 stégulă spătăresc, de liude 100 stégulă căpitănesc, pentru ca să intre la rândū, din destulă să se pótă ajutora neavêndū léfă; scutelnicii asemené, de vreme ce muncescū numai pe scutelă, orânduimă Domnia mé optū stéguri de câte liude 50, pentru căci fiindū vechiū obiceiū a sluji numai pe scutelă, să intre de rândū cu săptămâna, cari să fie datoră a păzi străjile mahalalelor şi căpitani lor să aibă a-şi lua şi postavurile lor. Căpitani de poduri să fie nelipsiţi slujitorilor dela paza marginei podurilor, intrândū stégulă jumătate pre fie-care săptămână;

5) Toţi căpitani de pre la căpităniile de pre afară să-şi ié léfa loră cea orânduită dela Visterie în fiesce-care patru lună o dată; slujitoriloră să se implinéscă după suma catastihului ce este pecetluită la Visterie, ca să se afie sumă îndestulă, nelipsiţi pentru apărarea marginiloră şi a ţerii;

6) Mezilgii să aibă să-şi ié léfa după orânduiala ce amă făcutū Domni-mé prin testamentū;

7) Căpitani de slujitori să aibă datorie să păzescă marginea şi plasa căpităniei séle, atât de ómeni réi, câtū şi de toţi cei ce vorū trece pre la căpitănia lui; să insciinţeze pre d-lui vel spăt. apururea de ori-ce se va întembla în plasa căpităniei séle măcarū de ori-ce pricină mică (1).

Din actulă de mai sus, resultă că óstea lui N. Mavrogheni era compusă :

- a) Din 90 de stéguri a câte 100 ostaşi, decă total 9.000 călări
- b) Din 6 stéguri de câte 50 » » 300 »
- c) 2 căpitani de scutelnic, ca pompier.
- d) 4 stéguri de arnăuţi, a câte 100 lude 400
- e) 1 steagū de lefegii spătăresci 150
- f) 1 » » » căpitănesci 100
- g) 8 stéguri de scutelnic a câte 50 de stéguri pentru
a servi ca *gardă naţională* în oraşū. 400
- h) Căpităniile de afară cu slujitori pe marginele ţerei. ?

(1) Cod. No. XV, fila 90.

Deci, cu aproximațiune, oștirea reorganizată de N. Mavrogheni, număra circa 11.000 oșteni, în care nu scimă încă numărul *potecașilor* și ală slujitoriloră. Ca aproximațiune noi punemă pentru plășile din spre Ardeal, numărulă acestoră păzitoră de granițe la ală 5.000 de oșteni, pentru tôte județele dela Jiă la Putna.

Să nu uitămă a adăogi și ună parcă de artilerie. Preste săcălușile ce aă aflată Mavrogheni în Bucuresci și care serviaă la părădi, Domnitorulă dobândi — cum vomă vedē mai departe — ună numără de tunuri în tōtă regula, dela Turcia și le utiliză cu succesă în rēsboiă.

Asupra oștirea reorganizate N. Mavrogheni rānduesce spătar, în 1788, Ianuarie, pre ruda sa Nicolache Mavrogheni.

Eatā apelulă sub arme a oștirea :

Poruncă la toți polcovnicii și căpitaniă, afară de cei de pre la margine, din 1788, Genarie 16. «Fiindă-că d-lui cinstitulă și credinciosulă boeră ală Domniei mele Nicolache Mavrogheni, vel spăt. Iese afară, din porunca Domniei mele, cu deplină volnicie și putere, să căutați ori în ce cēsă să fiți porunciți de d-lui, numai decăt să vē sculați cu toți slujitorii și ómenii voștrii deplină și într'acelă cēsă să vē aflați lângă d-lui, urmāndă cu supunere la slujba ce veți fi porunciți de d-lui, fără a nu vē cuteza nici unulă a face vre-o zăbavă, seă o împotrivre, pentru că celă ce nu va urma porunciloră, unulă ca acela va fi pedepsită cu spāzurătore» (1). 1788, Ghenarie 16.

XXIV.

Proclamări noue.

Indatā apoi, în Ianuarie 25 (1788), Domnitorul adresēză o nouă proclamațiune către locuitoră mai alesă cătră țerană, în coprinderea următore :

Cărți de parigorie, cătră toți locuitorii de obște, din 1788, 25 Ghenarie.
«Prē cuviosiloră arhimandriți, etc., vē facem în scire că cu bună pliroforie amă luată adevērata însciințare, cum că unii din cei rēi îndărătnică farmasonă nelegiuiți și fără de temere de Dumneđe și de stăpānă, cari sunt vrājmași patriei loră și împotrivoră la poruncile domnescă și la însăși bună-voința prē puterniculă Devletă, ală împărăției, ce are pentru bună odihna voastră, după celă rēu nāravă ală loră nu lipsescă a nu se părasi de urmări rele, spre a scorni și presăra vorbe în deșertă și minciună între norodă, cutezāndu-se a și scire afară în

(1) Cod. No. XVII, fila 254.

țera la săteni și ispravnicilor halturi și vestiri neadeverate, spre a aduce grijă și spaimă în inimele vóstre, ca cu acestea turburându odihna vóstră și cădându la desnădăjduire să vă pricinuiască pagubă și risipă la ale vóstre agoniselii și strămutarea caselor și odihnei vóstre, spre a-și puté ei sevârși cele diavolescii rele scoposurile și interesurile lor, luându fără de prețu agoniselile vóstre, a vă vedé slăbiți și în trebuință de ajutorul lor, lucruri care nu le suferă nici Dumneđu și carele turbură duhulú Domniei mele; ci cât pentru a lorú resplátire avemú bună nădejde și suntem încredințați la dreptatea și judecata marelui Dumneđu, că nu vorú rămâne fără de osínda și pedépsa acea ce li se cade dupe faptele lor. Și trebuie ca pre unii ca aceia să-i dé Dumneđu în mánile nóstre și veți vedé resplátirea după inimele lorú; iar pre voi toți de obște vă încredințamú și vă dămú bune nădejdi de bucurie, ca nimicú să nu vă índoíți, nici să credeți, nici să vă îngrijați de vorbe ca acele, și să fiți bine nădăjduiți cu credința desévêșită la domnescile nóstre diafendefsis, că noi ziua și nóptea străjuimú pentru odihna și apêrarea vóstră de orí-ce, nu numai cu trudă și ostenelă fără nici o adormire, întinđendú auđuulú nostru preste toți supușii noștrii din tótă țera, ce ne-a încredințatú Dumneđu, ci și cu chielueli grele, vêrsându hasnalele nóstre la ostași, pentru paza țerei, și când vomú auđi la orí-ce parte de locú afară în țera Domniei mele, că pátimescú vre unii din locuitorii de orí-ce felú de supêrare, nu numai ómeni de aí noștri avemú de a trámite și a proftacsi ca să apere pre dênșii, ci și ínșine când va fi trebuință suntem gata a încáleca și a ne porni fără nici unú pregetú și în scurtú: capulú ne vomú pune și ne vorú jertfi pentru locuitorii țerei nóstre și pentru celú mai micú măcarú, cu mijlocú ca nici viața vóstră, nici copiii și soțiile vóstre, nici averea vóstră să nu se smintescă íntru nimica, ca unú părinte cu durere și ca unú păstorú cu grijă de oile séle, ca să ímplinimú cuvêntulú evanghelicú ce dice: *«păstorulú celú bunú sufletulú își pune pentru oile séle»*, după cum și altă dată acele vi le-am scrisú. Ci dar, lepêdându tótă índoiala și grija de vorbele vrăjmașilorú patriei și ale farmasonilorú nelegiuiți și socotindu-le acestea tóte ca nisce minciuni, fiți bine încredințați la părintescile și domnescile nóstre ínvêțaturii și vestiri de bucurie ce vă dămú, și nimicú nu vă îngrijați, că avemú durerea ínt'adânculú inimei nóstre; pentru acea facemú numai și numai gătirele eșirei și a mișcárilor nóstre, care auđiți, adecă pentru a vóstră a locuitorilorú țerei mele, bună odihnă și petrecere. Pentru care ínt'adinsú amú trámisú omulú nostru cu acéstă a nóstră domnescă carte ca să vă dé acestea vestiri de bucurie, citíndu-vé a nóstră carte íntru auđuulú tuturorú» (1). 1788, 25 Ghenarie.

Domnitorul se adreséză și cu o proclamare osebită către toți Arhimandriții, egumenii și epitropii de pe la monáștirii índemnându-i «ca parte bisericescă . . . să căutați fiesce carele, după datoria ce aveți, să nu ascultați nici ca să vă amestecați la vorbe mincínose ale nelegiuiților, ci grijindú numai de cele sufletescii și de ale sfintelorú monastirii economii și chiverniselii, să faceți filii bisericescii adevêrați și credincioși către stápánú, nici să credeți la havadișurii mincínose ce

(1) Cod. No. XVII, fila 254 verso.

vē va scrie ori vre unul din obrazele părței bisericescī, sēu vre unul din obrazele părței mirenescī . . .»

Domnitorulū arētă călugărilorū, că are ostire gata pentru paza țerei și odihna tuturor, óste pentru care el își varsă hasnalele...(1)

Domnitorulū avē scire că Rusia, după obiceiulū ei, trāmisese agenți ocultī, carī agitaū mai alesū clerulū. De aci necesitatea acestei speciale cărți adresată, nu mai mult mitropolitului și episcopilor, ci direct la cei mai micī, spre a'i deslega de ascultare, în cele politice, de șefii lor.

N. Mavrogheni nu se mărginesce a chiāma la datoria de romāni pe bisericași, ci avēnd scire de întēțitele nāzuinți ale neamicilor lui și ai țerei pe lângă sāteni, adresēză, 4 zile după ce aū scrisū bisericașilor, o proclamare directă numai către țeranī. Dușoșia cu care le vorbesce și în care le arētă datoria ce aū cătră patriā, de a o apēra contra invađiunilorū, ar face onóre Domnului celui mai de sānge curatū romānescū. Eată actulū acesta în tótă întregimea :

17 cărți deschise la județe, din 1788, Febr. 2.

«Vouă tuturorū locuitori țeranī de prin tóte satele și orașele ot sud . . . măcarū că îndestule v'amū scrisū în trecutele zile printr'altale domnescele nóstre cărți, dar după neadormita grijă cu durere și cu milă ce avemū pururea pentru voi, nu lipsimū iarāși și acumū a vē însciința și a vē da nādejde de bucurie că cu mila lui Dumneđeu și cu silința și truda Domniei mele să știți că veți petrece vremea acēsta fără nici o bāntuială și fără de nici un felū de primejdie, pentru că domnia mea ziua și nóptea privighemū și îngrijimū pentru apērarea și ocrotirea vóstră de ori-ce felū de bāntuiei și suntemū gata ori în ce ceasū și ori în cetro ar fi trebuință să ne pornimū însine pentru ca se vā păzimū și pentru acea deosebitū de ostași și zabiții care îi ținemū aicea și afară în țeră, amū orānduitū și pe D-lui vel. spāt. cu îndestui ostași afară pentru paza țerei căruia se cuvine a da tótă ascultarea ca să săriți cu ascultare cândū vē va porunci, și ori-ce vrășmașū va veni asupra-vē și să vē calce și să vē hrăpēscă, să săriți cu micū cu mare asupra lorū, să dați fără de nici o sfiālă, și cel ce va aduce capulū vre-unui vrășmași ca acela, să știți că aceluia nu numai se va dāruī de către Domnia mea unū bacșișū bunū și încă va căștiga iertāciune de dājdie ca unū vrednicū ce se va arēta. Ci dar lepādāndū tótă grija și întristarea bucurați-vē și fiți veseli, lipsindū tótă frica din inimile vóstre, și nu credeți minciunile voitorilorū de rău ai patriei, că după cum v'amū mai scrisū, în zilele nóstre nu veți petrece nici unū rău, ci fiți bine odihniți și apērați atātū despre alte jafuri și nedreptăți, câtū și despre ale vremilorū întâmplări, fiindū-că ne

(1) Veți în anexă întregulū manifestū după unū originalū ce posedemū.

amă hotărâtă a ne pune viața noastră și a ne jertfi pentru voi, după cuvântul evangheliei; pentru acea dar încredințându-vă bine la domnescile noastre mângăeri și bucurându-vă, căutați-vă alișverişurile vóstre cu inima întinsă, petrecându fără nici o temere și fără nici o întristare și urmați după cum vă scriem mai sus, că după cum Domnia mea priveghem și vă păzim de aicea, așa și voi stați și fiți cu sîrguința ce se cade, sárindú fără de pregetú cu sîrguială la întâmplare de trebuință și într'acestași chipú despre amândoué fiindú silință, nu veți simți nici o durere seú bántuială, și rugați pe milostivul Dumneđeú pentru a Domniei mele bună stare și întárire, ca să ne ajute a vă oblădui până în sfârșitú, după scoposulú ce avemú, spre a îi intru tóte fericiți și mulțămíti, după cumú și avemú mare nádejde de la mila Dumnezeirii sale, că veți cunósce și veți vedea după acestea de față și în faptă mila ce o avemú pentru voi, după cum o și vedeți» (1). 1788 Febr. 2.

XXV.

*Planulú de resboiú defensivú alú lui Mavrogheni. — Boierii
chîamați la arme. — Boierii fugari.*

Intre aceste declarațiunea de rêsboiú din partea Austriei, despre care se scie încă din Ianuarie 1788, se face fapt deplinit.

În prima combinare a planului seú stategic, N. Mavrogheni, cređendú că va avé de luptatú multú timpú numai contra muscalilorú, își concentra cea mai mare parte de oștire la Focșani, ca cu ori-ce mizlocú să împedice intrarea muscalilorú în Muntenia și să'si combine și puterile cu ale Moldovenilorú rëmași credincioși Porței Otomane, și cu ale Turcilorú din acele părți. Cu acestú scopú pornindú oștirea spre Focșani:

«Dete strașnică poruncă
Boierilorú să se stringă
La curte, toți înarmați,
Pe cai buni încálecați,
Carii după ce veni
De rêsboiú îi sfátui
Și-î trámise spre Focșani
Să dé rêsboiú cu muscali».

Acéstă trámitere și a boerilorú în tabera de la Focșani era numai o încercare a lui Mavrogheni să vađă decă boerimea rë-

(1) Cod. No. XVII, fila 258.

masă în țără ascultă de ordinele lui și de și se mulțami cu supunerea la poruncă a mai multora din ei, (1) cari pleacă spre Buzeu și pre cari de acolo îi întorse îndărăt. Ceea ce e mai probabil, Mavrogheni îi întorse temându-se că nu o dată apropiată de muscali, să nu facă și aceia ceea ce făcuseră îndată Câmpineanu și alții: să fugă la neamicu.

Unii din boeri și chiaru neguțitorii din Focșani tot trecură la muscali. Domnitorul fu silitu să le sequestreze averea și în Iulie 1788, dărui averea loră la *sânta* Vlahernă de pre podul tîrgului de afară (2).

(1) Atunci fugiră în Austria, Câmpineanu, Măgureanu și alți.

Pentru înlesnirea oștirea din Focșani Mavrogheni, pre lângă multe alte dete pitaculă următorii :

Cătră vel Aga, din 1788, Ghenarie 9. Domnitorul spune că la Focșani, din porunca Domniei Séle, s'a deschisă o prăvălie de băcănie, dar că n'are orezū de vinđare. Aga să străniță grabnicu totu felulu de băcăni la Focșani care se voru vinde pre bani siguri.

(2) Eată actulū relativu :

Hrisovulu fugariloru dela Focșani de avutulū lorū ce s'a datū la sfânta Vlahernă.

«De vreme ce Ioanū Chesatulū, i căpitanulū Radulū Argintū i Ioaniță Țălăboiū, i Mihalache Blănariū, i Chir Apleșă, i Manolache Polcovnicū, i Tudorache logofetū, i Ioniță Băcanulū și Hristea Blănariulū, pămēteni fiindū, cu locuința aici la Focșani, într'acēstă Țēră ce este memlechetū alū Devletulū pré puternicū Impērății, unde s'aū chivernisitū și s'aū agonisitū din milele Domneșcī petrecēndū cu odihnă și dreptatea lorū, aū cutezatū în potriua legiū și a datoriei supunerilorū de s'aū hainit, fugindū la vrășmașii impērăției, acumū într'acēstă vreme de rēșboiū; după a cărorū pribegire rēmāindū după totū cuvēntulū dreptū averile și lucrurile lorū Domneșcī ca ale unorū haini; Iatā amū hotărītū Domnia mea, ca tōte aceste mai josū numite lucruri nemișcătōre ale numiților fugari ce la aū aici în țēră, să fie de astă-đi înainte aforisite la hramulū ce amū făcutū Domnia mea, aici în orașulū Domniei mele Bucurescī, de pe podulū tîrgului de afară cu numele *Sfânta Vlahernă*, unde se adăpostescū, să adapă și să folosescū creștiniū de obște ceī ce aū credință și fierbințelă către cele sfinte, care pricinuesce bunătate, bunū folosū de a fi îndestulare de obște, acēstă apă curgătōre ce amū izvodit'ō Domnia mea într'acēstū locū dela sfânta Vlahernă, care lucruri le arētāmū anume, adecă: 14 pogōne vie la Vărteșcoiū i Olteni, cu moșia de stânjenī 500, în ținutulū Focșanilorū ale lui Ioanū Chesatulū, 14 pogōne vie în două locuri, Cotești și Vărteșcoiū și moșia de stânjenī 400, la Belciugata ale căpitanulū Radulū Argintū, 12 pogōne vie la Bontescī, și moșia la Budescī de stânjenī 300 ale lui Ioniță Iălăboiū, 6 pogōne vie la Cărliga ale lui Mihalache Blănariū, 6 pogōne vie la Cărliga și casa în Focșani ale

Dela ziua când Turcia declarase resboiul Rusiei, Europa întrégă avé ochii spre Austria, să védă ce pași va face? Se împraștiase vorba în lume, că Iosef II, se înțelesese cu Caterina II asupra planului de a isgoni pre turci din Europa și să-și împartă Statele acestora. Becattini (1) crede că asemenea împărțire nu au avut-o în minte Austria și Rusia, sciindă aceste țeri că asemenea împărțire nu ar suferi-o să se facă cele-lalte puteri creștine, căci ea ară ocașiona o sdruncinare a echilibrului politic. Totu asemenea altă dată Francisc I, regele Franciei, Ludovic XIV și Filip V, regele Spaniei, împlicaseră ruina Turciei și o ajutaseră.

Acésta sciindă, Iosif II se mărginise de o cam dată a aréta Porței, după arestarea lui Bulgakow, că din cauza alianței Austriei cu Rusia, nu va puté să nu tragă spada, cum se întemplantase lucrul și în 1737, contra Turciei, déca ea va ataca mai întâi pre Rusia și că numai în casul când Rusia ar ataca ea întâi pre Turcia, Austria ar puté să remână neutră.

Iosef II, în decursul anului 1787 se oferise ca mediatere, numai Sultanul să depună armele. Dar ca răspuns, Sultanul publică că va fi considerat că trădător de Stat, ori-cine va face vorba de *pace* și de *tratative*. Decât Pórta dăde a înțelege lui Herbert că déca Austria ar voi să nu declare și ea resboi, Turcia va primi

lui Chir Apleza, 8 pogone vie la Cărliga și casă în Focșani ale lui Manole Polcovniculă, 4 pogone vie la Bontesci ale lui Tudorache Logofetulă, 7 pogone vie la Bontesci și casă în Focșani ale lui Ioniță Băcanu, 8 pogone vie la Bontesci și casă în Cărciumă în Focșani ale lui Hristu Blănarulă, toate aceste să le facă zaptă, să le stăpănescă sfânta Vlahernă, care să fie venitulă la acestă haieretă; pentru care amă întărită hotărîrea acésta, cu Domnesculă nostru hrisovă, iscălită și pecetluită de noi, martori fiindă pré iubișii Domniei mele fi, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă și dumnéloră cinstișii și credincioșii boieră ai Divanului Domniei mele, Pan Nicolae Brâncovenu vel Bană, Manolache Brâncovenu vel Vornică de Țera de susă, Scarlat Grecenu vel Vist., Slătinenu vel Vornică de Țera de josă, Ioan vel Logofetă de Țera de susă, Constandin Stirbeiu vel Logof. de Țera de josă, Nicolae (Mavrogheni) vel Spăt., Ioan vel Post., Dumitrache Fălcoianu vel Cluciă, Dumitrache vel Comisă, Tudorache Tufenu vel Pahar., Ioan Știrbeiu vel Stoln., Grigorie vel Sărd., Mateiu Cantacuzino, vel Sluj., Stavărache vel Pit. și Ispravniculă Ioan Damatis vel Logof. de Țera de susă, scriindu-se întru ală treilea ană ală Domniei mele, aici în orașulă scaunulă Domniei mele Bucuresci. 1788, Iulie 30».

Cod. No. XV, fila 94—96.

(1) Becattini, Storia ragionata dei Turchi, vol. VII, pag. 98—99.

să trateze cu ea — după cum atâté orî cerură — despre îndreptarea hotarelorŭ dintre ea și Valachia și Croația. O rectificare de fruntariŭ va să ȃică în limbagiulŭ cancelariei austriace, o usurpare de noi teritorii. Iosif II nu mai puté da îndărătŭ și ordonă concentrarea a 5 corpuri de armată gata de a intra în campanie. Primulŭ corpŭ de 7.300 oșteni staționă la Semlin, la gura Savei, alŭ 2-lea de 17.000 în Bucovina amenințândŭ Hotinulŭ și alŭ 3-lea totŭ de 17.000 ocupă fruntaria Transilvaniei despre Muntenia. Al 4-lea procedă în Banat (20.000 ostași), și alŭ 5-lea de 40.000 ómeni fu îndreptat spre Croația. La 9 Februarie 1788 (stilul nou) se publică manifestul Austriei de răsboiŭ contra Turcilorŭ (1).

Pórta răspunde manifestulŭ dela Viena, cu o întîmpinare-manifest fórte lung, din 1/13 Martie 1788, prin care răsörnă cu destulă logică, tótă argumentațiunea contrarilorŭ ei (2). Intru cât ne privesce pre noi Româniŭ, acestŭ documentŭ amintesce modulŭ *necorect*, dușmănescŭ, cu care Austria ne răpi Bucovina (3) «Avendo essa (Austria) richiesta una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l'estensione e fatti piantare i segni de confini, indi fatta marciar gran truppe minacciando delle fierè ostilita, se l'Eccelse Porta non gliene faceva una immediata cessione. Il sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece de restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, è spedi deputati in quelle parti per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richisto».

Unŭ altŭ punctŭ imputatŭ Austriei, este de a'și fi stabilitŭ în Principate un agentŭ, deși acestŭ dreptŭ nu îl dá nici un tratatŭ. Numaŭ dorindŭ pacea Pórta l'aŭ primitŭ . . .

Vestea declarării răsboiului arétarămŭ că veni la Bucuresci prin *carte* dela generalul Sibiului și chiar mai nainte ceva de acésta carte Domnulŭ primise scirea de la Melechi-Pașa din Vidin. Vodă

(1) Dămŭ în anexa acestŭ Documentŭ, după Becattini, vol. VII, pag. 100—103. Veđi despre înșirarea óstei Austriace și Dionisie Ecles. Tesaurŭ pag. 173.

(2) Dămŭ și acest act în anexă. Becattini vol. VII. pag. 104 - 116.

(3) Becattini pag. 112 vol. VII.

chiamă pre En. Văcărescu și-i arătă cartea dela Sibiū în Febr. 2 (1788) mușcându-și barba — scrie Văcărescu (1).

— «Vedut-ai, Nemții aū aridicat rēsboiū . . . esclama-Vodă. Bine îmi ȃiceai tu și acum ce să fac?».

Emoțiunea lui Mavrogheni trebuia să fie sinceră, căci óstea îi era mai tótă la Focșani și pe fruntaria Ardélului nu avea destulă putere

Ciudat e însă rēspunsulū ce dă Văcărescu Domnitorului:

«Nu te teme, că împărăția de te-ar fi cređutū de atunci te o-moria, cumū îți-amū ȃisū eū, ci acēsta o scie și cređēmētū nu îți-aū datū. . . .».

Se înșelase din contra Văcărescu, cum arētarām: Pórta ca și multe puteri din Europa nu credē în serioșitatea unei alianțe între douē puteri cu tendințe atātū de opuse, cum aū fostū și sunt și astă-ȃi Austria și Rusia.

Și de astă-dată En. Văcărescu sfătuesce pre Domnū să renunțe a face elū rēsboiū, ci să-și mărginēscă rolulū de hrănitorū alū oștilorū turcesci . . .

Apoi după asemenea sfatū trist și rușinos Enache Văcărescu își dă demisiunea și se duce la Nicopole! . . .

Și cu tóte aceste Mavrogheni avé «*epolipsis*» — cum mărturisesce însuși Văcărescu, în acest boerū românū, mai de trebă de câtū cei-l'alți (2). Mavrogheni l'a rechiămatū adese-orī dela Nicopole, dar elū n'a vrutū să vină în țēră, ci a statū la Nicopole dela Martie până la Octombre, totū cerēndū lui Vodă voie să mérgă la Constantino-pole, voiă ce naturalmente Mavrogheni îi refuză (3).

Bravulū Domnū părăsitū de Văcărescu indoi energia și întări marginea despre Ardélū.

(1) Tesaurū, t. II, pag. 294.

(2) Tcs. II, pag. 295.

(3) Văcărescu pretinde că Mavrogheni surgliunindū boerii în Turcia, la Nicopole, „douē lucruri cugetase: unulū, ca să arete la Pórtă cândū va fi în privilegie de vreme că acești boeri aū avutū corespondențe cu Nemții și cu Muscalii mai înainte“ și pentru aceea i-a trāmisū la Nicopole, și altulū pentru că de va vré să se întórcă în țēră vre-unulū, să-i ia mulți bani. . . Văcărescu citéză casulū vornicului Grecianu care a plătitū dreptulū de întórcere a soției sale în Muntenia cu 10.000 taleri. . . , Dar însuși Văcărescu mărturisesce că lui nu i s'aū cerutū asemenea *rusfetū* . . . (Tesaur II, pag. 295).

«Ear Domnulū Mavrogheni, scrie și Dionisie Eclesiarculū, (1) încă aū pusū oște, străji pe marginea țerei, beșlii, cu căpetenii beșlii agale și odobași și cu oștea din țeră, că făcuse căpetenii cu stéguri frumoșe, zugrăvite cu sfinți, îmbrăcându căpitanii cu capoduri domnesci, dându-le și lefti, numindū căpitania lui Sf. Gheorghe și a lui Sf. Dimitrie și alū Sf. Teodor Tiron, și a altorū sfinți; eră și căpitanii de arnăuți cu turci amestecați».

Indată după primirea scirelorū despre declararea răsboiului de către Austria, Mavrogheni dă o nouă proclamare către țeră, făcându-i inștiințare de acestū nou evenimentū:

«Pré cuvioșilorū Archimandriți etc. (2), de obște facemū domnia mé de scire la toți, că de vreme ce prea înalțatulū Vidin Șerascher, Melek Mehemet-Pașa ne aū adevérité în scrisū, cumū că sunt puține țile, francii, nemții în potrița prieteniei și a pravilelor răsboiului și a totū cuvântulū, fără de veste aū năvălitū de aū călcatū Rușava și aū inștiințatū către I. S. cu obrăznicie cum că aū răsboiū cu pré puternica împărăție, nu amū lipsitū și noi, după netăgăduita datorie a noastră, de o parte să adăogăm puterea oștirilorū noastre și să facemū cu ajutorulū lui Dumneđeū cuviincioșă gătire pentru răsboiū asupra vrășmașilorū acestora și să grijimū mai înainte de câte trebuie spre paza supușilorū noștri și nezupărare a domnescei noastre țeri, și de altă parte să vestimū noi la toți vrajba acēsta, ce făr de nici un cuvântū ne aū arētatū în faptă acești frānci, vecinii noștri și să vă incredințamū, că de vreme ce ei s'aū pornitū cu nedreptate și fără de nici uu felū de pricină la vrajbă, osebitū că vor avea mai întâiū împotrivorū și pe însuși Dumneđeū, ba făr de indoială, țicemū, că vor fi biruiți de către purtătorile oștiri ale pré puterniculū Devletū, precumū și alte ori cu ajutorulū lui Dumneđeū s'aū frântū și s'aū biruitū, după cum se și vėd de față biraițele noastre întinse în lăuntrulū pământulū țerii lorū ca nisce semne vii întru pomenire; însă fiind-că în alte vremi de resmerițe s'aū întâmplatū din rea oblăduirea acelorū după vremi domni de a fi patimitū risipe i sărăcii, și urmēzā să aveți într'acēstā vreme bănuială ca acea; pentru acēsta dar vė dămū mai vėrtosū inimă și vė incredințamū, ca să sciți, că nu numai sunteți afarā din ori-ce frică, ci încă nu veți avea nici o deosebire din inșiși otomanicescii ostași fiind-că în țilele noastre *nu se caută cine este musulmanū și cine este raia*, ci se caută acela ce slujesce mai multū și își primejduesce și viața lui când ar face trebuință pentru dragostea pré puterniculū Devletū, care acēsta sîrguință nădăjduimū să o vedemū în puțină vreme de la voi raialelor și fi voștri și să sciți că de veți sări și voi dimpreună cu cele-l-alte oști ale noastre ai lovi când s'ar întâmpla a se ivi în țera noastră cu vre o tâlhărăscă urmare, nu numai va fi acēstā faptă spre mângăerea vōstrā și spre pază de ori-ce altă întâmplare rea, ce puteți bănui, ci încă vė veți îndestula căștigandū atâtea și lucruri de ale frāncilorū, căci noi nu vom cere de la voi alta decât capetele lor și acēsta pentru ca să cunoșcemū pe biruitorulū spre al milui cu bogate daruri și cu ertare de dăjdie în

(1) Tes. II, pag. 173.

(2) Cond. No. XVII, Arb. Statului, fila 259 verso. Actulū este din Febr. 7, anulū 1788.

totă vremea; puneți în gându câte răutăți și câte sărăcii a'ți pățimitu alte ori când au apacatu acești frânci de au intratu în pământul vostru și sirguitive a scăpa de tote acestea și cu mare luare aminte să le stați în potrivă de se vor arăta la vre-unu locu, socotindū câte bunătăți aveți a căștiga indata, cu silință și îndrăsnelă ce veți face, când, precumū űicemū, se vor arăta acești vecini vrășmași și îi veți lovi, dândū cu acēsta nume chiar credinței vōstre către pré puterniculū devletū și nedeosebindu-vē cu îndrăsnelă și sirguința vōstră din Musulmani. veți păzi și veți izbăvi și pe voi și pe țera vōstră. Al doilea veți căștiga și agoniseli îndestule din biruințele ce cu ajutorulū lui Dumneđeu fără îndoială veți face asupra acestorū vrășmași. Al treilea vē veți cinsti cu cinuri, care numai la acēstă vreme le puteți dobândi, și al patrulea vē veți milui câtū veți face izbândă cu iertăciune de dăjdie în veci». 1788 Febr. 7.

XXVI.

Proclamații Austriace.

Austriacii caută să inunde țerile de proclamațiune adresate către români, esplicându-le scopulū rēșboiului ca avantajosū pentru Principate.

Pachete de asemenea proclamațiuni sunt prinse de unil vătășei de la margine, credincioși lui Mavrogheni. Atunci domnitorulū se grăbesce, pe de o parte a răsplăti pe vătășei carī prinseseră manifesturile austriace (1), și pe de alta prin un anume pitacū din 8 Februarie 1788, scrie tuturorū vătășeilorū de plaiuri (afară de Secueni) să fie atenți și să sequestreze ori-ce asemenea publicațiuni ale inamicilor.

Eată acestū din urmă act circularū :

15 cărți la vătășii de plaiului, afară din Secueni, din 1788 Febr. 8.

«Vă inscințamū că astă-űi la 8 ale acestei luni vătășii de plai ot sud Saac ne trimiseră 5 plicuri pecetluite și scrise de asupra către vătășii de plaiū, către ispravnicii județelorū și către egumeni, și într'aceste plicuri 2 manifesturi tipărite la Beciu, grecesce și românesce, de acelea ce pricinuescū înșelăciune la mulți ticăloși proști de minte, de îi aducū la perdere de viață. Numiții vătășii din plaiulū Sēcuienilorū numai decăt aceste plicuri puindu-le în mână fără a nu le publicui, le au trimisū la Domnia mé, după datoria credinței lor, pe carī și

(1) Carte de boerie a vătășilorū din pl. Secuenii cu *Paiana* visternicū al 3-lea, din 1788 Februarie 8. Acești vătăfi se numeau *Andreiū* și *Constantin*. *Post. Andonache* este însărcinatu să ducă caftanele în plaiū și să le citescă porunca imbrăcându-i cu caftane. Asemene și pe vătăfulū *Mihalache din plasa Prahovei*.

Domnia amă trimisă postelniculŭ Domniei mele cu caftane și iamă cinstitŭ și cu boerie și i-amŭ și miluitŭ deosebitŭ după credința și sadacatulŭ lor. Făr de îndoială suntemŭ că și voi, după datoria credinței vōstre, de care cum-va vor fi sositŭ în mână ast-fel de plicuri, le veți și porni la Domnia mé; de nu v'au sositŭ până acumŭ, să fiți cu multă băgare de sémă și cu mare străjuire, ca ori în ce césŭ vor intra în pământurile țerii, să le puneți în mână și făr de a nu se mai aréta la altŭ obrazŭ să se triméță drept aicea la Domnia mé și va fi asemenea și slujba și credința vōstră cunoscută și plăcute Domniei mele ca și acelora, și fiți sănătoși» (1). 1788 Februarie 8.

Ca să preîntimpine cetirea de cătră țeranî, ori în genere, de locuitorii Munteniei, a vre unui manifestŭ austriacŭ, ce arŭ fi pututŭ strébate în țéră, Mavrogheni socóte utilŭ să adreseze din noŭ o proclamare circulară, scrisă pe hârtia grósă turcésă, în formatulŭ hrisóvelorŭ mari și în numărŭ de 40 esemplare (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 260 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 262. 8 Februarie în 1788, coprinde o copią. Noi posedemŭ unŭ originalŭ.

Manifestul acesta s'au scrisŭ și s'au trāmisŭ prin tóte părțile țerii, că de se va întēpla a trāmite împotriva împērāției manifesturî, să nu le credă.

Manifestulŭ e adresatŭ archimandriților, egumenilorŭ, boerilorŭ de tóte clasele, mazililor, breslașilor, neguțetorilorŭ, orășenilorŭ, pārcálabilorŭ din sate, sindiilorŭ și dregătorilorŭ, vātașilorŭ de plaŭ, căpitanilorŭ și tuturorŭ locuitorilorŭ țerei. «Vē facemŭ Domnia mé de scire, că deapuré în vremea rēsmeriței se obicnuescŭ a se trāmite prin țéră de cătră părțile împotrivotóre câte unŭ rândŭ de cărți cu numire de manifesturî, întru care, cu făgădueli mincinóse și înșelátóre, se facŭ îndemnări, cu cari mulți din cei fără minte și fără de pricepere vinŭ la pierderea vieței, precumŭ amŭ vedutŭ că s'au urmatŭ și aicea în pământulŭ acestei țeri în vremea trecută a rēsmeriței și ați auditŭ că s'au întēplatŭ și la alte țeri de au cădutŭ mulți în robicĭune și mulți și-au pierdutŭ viața din pricina acestorŭ felurî de înșelăciuni. Decî fiindŭ că și acum este rēsmeriță și sunt rēsbóie pornite dela douē némuri, nu este îndoială că se póte trāmite aceste felurî de cărți și a se imprăștia prin tóte părțile, cu nădăjduire că póte se va aluneca cu firea vre unŭ ticălosŭ și prostŭ de minte și se va înșela pre acele făgădueli fără de nici unŭ temeŭ, și fără de nici o bună severșire, lucru care este în potriva și a legii și a totŭ cuvēntulŭ politicescŭ, că nici legea nu învață pe supuși a se împotrivi străpānitorilorŭ ce au bine-voitŭ Dumneđeŭ a le orindui, nici cuvēntulŭ politicescŭ, nu voesce a îndemna pre ómeni fără de arme de a se face ostași, împotriva stāpānitorilorŭ lor și oblādutorilorŭ; și acestea tóte cum că sunt semne de neputință, lucrulŭ singurŭ o aréta, căci de au împērāțiile rēsboiŭ, are a se severși de cătră ostașii ce sunt orinduiți și hotărâți, iar nu de cătră locuitorii cei politicesci, cari acestia, după datoria bunei oblāduirî, se cuvne a se păzi și a se ocroti de cătră ostași, iar nu de a se îndemna ei de a se face ostași împotriva stāpānitorilorŭ lor celorŭ după lege și a cădea în cea după urmă robî și a fi pricinuitorî și de robicĭunea altorŭ nevinovați și de pierderea vieței. Intri'aceste manifesturî puteți face socotéla că are a se făgădui și a vi se propovădui paza legii întcŭ și ocrotirea bisericilorŭ și

XXVII.

Ordin de ȃi pe 6ste. Concentrări. Cămpu-lung.

Cinci ȃile după acestă manifestă N. Mavrogheni dete o ordine de ȃi, adresată *pe 6ste*, cum se ȃice astă-ȃi, îndemnându-o să fie credincioasă. Vodă promite neferiloră, cari se vor distinge în luptă, să-i facă privilegiați și nedăjnici în vecie, pre ei și casele lor.

când p6te a fi mai multă ocrotită legea pravoslavnică și orinduelile bisericesci, decât sub ocrotirea pré puterniceii împărății, dupe cum vedeți în faptă, că în totă pământulă țerei romănesci nu se află măcară o geamie seú ună mecetă ală legéi otomanicesci, ce este legea stăpănit6re într'acestă țéră. Are a vi se mai propovedui p6te pre lîngă aceste și privilegii noué, seú paza de privilegii vechi. Puteți înși-vé a vé face sosotéla și din vedere și din aȃdure, atătă de privilegiile țerei romănesci cu ce mijlocă s'a păzită de cătră pré înalta P6rtă, din vremea ce s'a supusă țera și până astăȃi, t6te căte s'a hărăzită dintru începută și din aȃdure privilegiilor țériloră învecinate, adecă a crăiei unguresci, a țerei Ardealului și a Bucovinei, care acestea p6te să fie la toți de obște aȃdite și sciute. vedeți în cea după urmă că în trecuta răsmeriță, după ce s'a stăpănită țera romănescă patru ani de cătră împotrivorii pré puterniceii împărății, cu ce s'a alesă decât a fi lovită și cu a fi jefuită, cu a-i remănea zidirile stricate și dărăpănate și a remănea ticăloși locuitorii, unii cu soțiile robite, cu copii pierduți, cu țérinele, vile și nemestiile lor stricate, precumă ați véȃdută aievea că s'a întemplată și aicea și la Marea Albă și într'alte părți, unde amăgindu-se, s'aú pierdută mai multă decât ună milionă de ticăloși creștini. Care t6te acestea, după ce a rémasă țera iarăși sub oblăduirea cea plină de milostivire a pré puterniceii împărății, încetă încetă s'a îndreptată și a venită iarăși în starea ei cea d'ântéi, încă și cu mai adausă. Dreptă aceea Domnia mé chibzuindă pentru S. V. și d-v6stră și pentru voi toți de obște, de a face nu numai paza ce urméză după datoria domnescă, cu a ocroti țera cu ostași, luândă pre pré puterniculă Dumneȃeú întru ajutoră, ci mai virtosă și paza ce urméză după datoria părintescă, vé sfătuimă pre toți de obște, precumă amă dată acestă sfată și aici în Divanulă Domniei mele, față fiindă P. S. Mitropolitulă țerei, iubitorii de Dumneȃeú episcopii Rîmnic și Buzéu și toți d-lor cinstiți și credincioși boierii cei mari ai Divanului Domniei mele, ca să vé păziți credința și supunerea cătră pré puternica împărăție la care v'aú hărăzită puterea lui Dumneȃeú, precumă ați găsit'6 dela strămoșii și moșii voștri, și să fiți încredințați, că cu acestă mijlocă, nu numai vi se voră păzi t6te privilegiile ce ați avută până astăȃi, ci după puternica sa milostivire vi se voră mai adăoga și altele; și de care cum-va se va întempla a se împraștia acestă felă de cărti înșelăt6re, cu numire de manifesturi și orice felă de scrisori, ori de obște, ori în parte, să le cun6sceți precumă și sunt, adevărată înșelăt6re și pricinuit6re nu numai de a cădea în robie și a și perde viața acei ce din prostime voră putea a da credământă. Și nu este de îndestul de a le pătami aceste numai acei ce se vor înșela, ci vor fi pricina a le pătami și cei nevinovați; pentru care vor rémănea a da sémă și lui Dumneȃeú în munca de veci. Ci dar după cum și în porunca ce vi s'aú trimisă de la 7 al lunei acestia de obște către toți, v'amă arétată, că în ȃilele Domniei mele, între ostași nu se caută cine este

Eată actulŭ întregŭ :

Cărți deschise către zabiți, polcovnici, căpitani, buluc-bași și toți neferii ostași, din 15 Februarie 1788, dela N. P. Mavrogheni V. V. . .

«D-vóstră Zabiților etc. vă facemŭ Domnia mea în scire, că acumŭ este vremea cândŭ trebuie slugile cele drepte și credinciose să'și arete slujba cé credincioasă și dréptă, cu vrednicie și hărnicie în faptă, după datorie și după lege, ca să puteți câștiga într'o răsplătire haruri vrednice, care nu le puteți dobândi la alte vremi. Drept aceea măcarŭ că îndestule v'amŭ scrisŭ și v'amŭ povățuitŭ mai înainte cum trebuie să vă purtați și să slujiți la această vreme, dar pentru ca nu cum-va să vă amăgiți și să slăbiți silința și protimia vóstră, din pricina vorbelorŭ de îngrijare și de spaimă a voitorilorŭ de rău patriei și vre unorŭ haini împărăției, séu după amăgitoarele cărți ce se numescŭ manifesturi, care póte să trămită și pe la voi, vrășmașii împărăției cu feluri de amăgiri și se vă smintiți cevași, iată de isnové vă dăm Domnia mé înscințare, că cei ce se vor înșela a da ascultare la acelu felŭ de amăgitoare cărți, și la sperieturile ce vor face voitorii de rău ai patriei și se va sminti cevași din credința a slujbei lui cé dréptă, și se vor sfi a nu face împotrivirea ce se cuvine la vre-o întâmplare de năvalire a vrășmașilorŭ împărăției, cu vrednicie, ca un bărbatŭ harnicŭ și ca o slugă credincioasă a împărăției și a Domniei mele, séu a face vre-unŭ hainlic, care este și în potriua legéi și a tot cuvântului dreptŭ, unii ca aceia póte să fie pricina de robiciune și de răulŭ patriei, rămâindŭ vinovați și înaintea lui Dumneđeŭ, iar cel ce va sta la această vreme cu desevărșită vrednicie și silință pentru paza țerei și pentru împotrivirea și isgonirea vrășmașilorŭ, unulŭ ca acela își va aréta în faptă slujba lui vrednică și va aréta dragoste către puterniculŭ Devletŭ alŭ împărăției, cu trupŭ și cu sufletulŭ lui, unulŭ ca acela va fi fericitŭ în viața lui, câștigândŭ milele împărătesci și haruri vrednice de la Domnia mé, și pe neferii voștri îi vom face privilegiați și nedăjnici în vecie, pre ei și pe tóte casele lor. Ci dar urmați după cuvântulŭ Sf. evanghelii ce dice : *supuneți-vé mai marilorŭ voștri*. Și să vă vedemŭ bărbați vrednici și credincioși ai împărăției»(1). 1788 Februarie 15.

musulmanulŭ și cine este creștinulŭ, ci se caută acelu ce slujesce mai mult și 'și primejduesce și viața pentru dragostea pré puterniculŭ Devletŭ. Când s'arŭ întâmpla a se ivi și în țera noastră din împotrivitori cu vre-o urmare vrășmășescă și fără de veste, cel ce va ridica arme asupra lor, nu numai i se va cunoșce fapta spre mântuirea țerei și spre sirgiala și credința către pré puternica împărăție, și cunoscându-se acestea, fieși-care va dobândi darurile și privelegiurile ce vi s'aŭ scrisŭ într'acéstă poruncă de la 7 ale acestei luni și în cartea ce vi s'aŭ trimesŭ despre partea pré sântului Mitropolitŭ. Iar de carecum-va veți aréta lenevire la cele ce vă poruncimŭ, va fi cea din urmă amăgire mai rea de câtŭ cea d'ântăiŭ, căci noi pentru acesta vă dăm voie ca să ridicați arme asupra vrășmașilorŭ frânți și slăvitori de altă lege, nemți, ca să vă păziți și pe voi și patria și ipolipsis al credinței și al sadacatulŭ vostru către pré puternica împărăție și către noi, după datoria credinței și a supuneréi vóstre și fiți sănătoși». 1788 Februarie 8.

(1) Cod. XVII, fila 246,

Apropierea oștirilor austriace de fruntaria țerei muntenesci silesce pe Mavrogheni a concentra, pe lângă oștirea națională, și oștirile turcesci. După porunca Vizirului i s'aŭ pus la dispozițiune Ibrahim Pașa cu *indestulă oștire*. Intemeiată pe aceste contingente noi de oște Mavrogheni speră a încredința mai deplină țera că va fi apărată până în fine de invaziunea austriacă.

După cum am disă, totă armata disponibilă, afară de cea din Focșani, ia pozițiunile pe la trecătorile din munți. Posedemă pitaculă domnescă din 17 Februarie 1788 adresată județului din Câmpu-lungă și archimandritului Egumenă al monastirei, cum și boerilor de I-iă și al II-lea de la Câmpu-lungă. Din acestă pitacă, prin care se vede încă o dată cum Câmpu-lungă avă o organizațiune administrativă specială, culegemă informațiunea, că nu pré erau făcute din timpă magazine de aprovizionare pentru oștiri. Acestă se ié prin rechisițiune, însă se promite plata după tescherelele de predare. Ca și în toate proclamațiunile deja aduse de noi, Domnitorulă face apel la credința Câmpulungenilor și le arătă că acestă este o datoriă către țera și către înaltulă Devletă, ba ȳ amenință că la din contra va încăleca însuși și împreună cu turculă Ibrahimă-Pașa și cu numărósele oștiri vor merge la Câmpu-lungă și vor tăia capulă tuturoră celorlă vicleni.

Iată actulă în totă întregimea lui :

«Cuvioase archimandrite, egumenă ală sf. mănăstiri Câmpu-lungă din sud Muscel, și d-vóstră boeriloră d'ântăi și ală douilea, i fie județele dela orașulă Câmpu-lungă sănătate.

Vă facemă Domnia mé în scire, că pentru paza țerei și a cuvioșiei părinților și a d-vóstră boeriloră, trămitemă Domnia mé acei boeri cu o sumă de ostași la Câmpu-lung, ca se vă străjuiască de vrășmași; cari ostași fiindă că aŭ trebuință de hrană, vă poruncimă Domnia mé, ca să aveți a le da zacherea cea trebuincioasă, pentru care aveți voie și volnicie dată de către Domnia mé, ca unde veți găsi zacherea dela veri-cine măcară, să o luați și negreșită că dela sfinția ta și d-vóstră boeriloră și după la alții pe unde veți găsi să împliniți dorința ostașiloră acestora, să nu aibă lipsă, și pe câtă sumă de zacherea veți da să aibă cuvioșia ta egumene a lua *tescherele dela orinduți boeri, după care tescherele vi se va plăti de visteria Domniei mele*, de care amă dată și poruncă spre acestă la visterie; căutați însă de fiți cu osărdie la acestă și siliți-vă a împlini dorințele pentru folosulă vostră și pentru binele vostră, fără de a nu găsi pricină că nu aveți, seă că nu puteți găsi, pentru că, osebită de datoria ce aveți după lege a fi cu protimie la împlinirea celorlă trebuincioase oștiriloră împărătesci și ale Domniei mele, care vă păzescă pre voi și pre țera și care sunt rânduiți a-și vërta sângele pentru voi la vre o întâmplare de trebuință și a fi cu credință dréptă și cu supunere la înaltulă Devletă ală pré puternicei împărății, sub a

căruia umbră a-ți trăit și v'ați chivernisit, și v'ați miluit cu feluri de privilegii într'atâta sumă de ani, voi și părinții voștri, moșii și strămoșii voștri, care nu le puteți aceste toate tăgădai, dér și pildă aveți a răsmerițelor trecute pre cei ce s'au amăgit și s'au înșelat a se haini, ce sfișit bun au avut și cu ce s'au folosit, că au rămas casele lor la pustiire, copiii lor s'eraci, și țere au pricinuit robire. De aceea dar, acestea toate socotindu-le și ca să nu cădeți în ipopsie, cei ce nu vă veți arăta protimi și cu ajutorul ostilor la această vreme, căutați de urmați după cum vă poruncim și vă feriți cugetul a nu vă amăgi și a nu căde la gânduri deșerte, care aduc la primejdie de viață pre cei ce se înșelă și implinind cu dragoste cele trebuincioase ostilor, fiți veseli și nu vă speriați, că avem nădejde mare la pré milostivul și a totu țitorul Dumneșeu, prin silința și truda noastră și a ostilor, să nu petreceți nimica și să fiți iarăși în starea cea bună a voastră și în milele împărătesci și ale Domniei mele. Nu numai arătați credința și supunerea voastră în faptă, după cum și Domnia mé vărsămú hasnalele noastre și ne vomú jertfi pentru voi și iată osebitu de ostile ce avemú pentru alú vostru diafendefsisú, au venit acumú și mária sa înaltulú *Ibraim-pașa* cu îndestulá oste aicea. Iar când în potrivă nu veți implini cu protimie cele trebuincioase ale ostașilor, și vă veți amăgi a cădea din credința și supunerea voastră și vă veți haini, atunci să sciți că nici înșine Domnia mé nu vomú puté scápa viața voastră din primejdie și siliți vom fi a încăleca înșine din preună cu Mária Sa pré înălțatulú Pașa de vomú veni aci cu toți ostași și pre toți cei vicleni, cari vorú aduce ostile de acolo la lipsă și stinahorie cu nedarea celor trebuincioase ale hranei lor, din rëntate și scumpătate și care vorú fi necredincioși și haini ai pré puternicei împărății, *sub sabie împărătescă* îi vomú trece pre toți și casele lor și averile lor vorú fi toate împărătesci ca unii ce după lege sunt vinovați morței. Și cu acesta iată, ne facemú datoria de eșimú din păcatú și vi le arătămú mai din nainte, iar mai vertosú cuvioșiei téle egumene Câmpulungene și-ți poruncim ca unulú ce ești parte bisericescă și duhovnic, să-i sfătuesci pre toți și să-i faci să înțelégă, făcendu-te mai ántéiu însuși pildă cu a te arăta protimon și credinciosú al împărăției și Domniei mele, ca să nu petreceți acesté ce vremea de acum le póte aduce, și a vi se întâmpla astú-felú de sfișitú» (1). 17 Februarie, 1788.

În sensulú cărței de mai susú, și mai aprópe literarú, totú în 17 Februarie 1788, Mitropolitulú și episcopulú împreună cu veliții boierí, scriú o altă carte cătrá egumenii și boierii din Muscelú (2).

XXVIII.

Nouă proclamare. Disciplina în oste.

O di înainte de proclamațiunea cătrá Câmpulungeni, Mavrogheni se adresá la totá țera chámándú în ajutor în contra invaziunii tóte brațele valide, prin următorulú manifestú :

Proclamație cătrá locuitorii.

«Voué, tuturorú locuitorilorú țerei de prin toate satele și orașele, măcarú că în destulú v'amú scrisú în trecutele zile prinr'alte domnesci ale noastre cărți,

(1) Cod. No. XVII, fila 265.

(2) Cod. XVI, fila 266 verso. Veđi anexa.

Iar după neadormita grijă și cu durere și cu milă ce avem pentru voi, nu lipsim fără acum a vă înscința și a vă da nădejde și bucurie, că cu mila lui Dumnezeu și cu silința și truda Domniei mele să știți că veți petrece vremea acesta fără de nici o bătăuială și fără de nici un fel de primejdie, pentru că Domnia mea ziua și noaptea priveghiam și îngrijim pentru apărarea și ocrotirea voastră, de ori-fel de bătăueli și suntem gata ori în ce ceas și ori în cotro ar fi trebuința să ne pornim înșine ca să vă păzim. Și pentru aceea osebit de ostași și zabiți care-i ținem aicea și afară în țară, am orinduit și pe d-lui vel spăt. cu îndestui ostași în țară pentru paza țării, căruia i se cuvine a-i da totă ascultarea, ca să săriți cu sirguintă și cu ascultare când vă va porunci și de se va întâmpla de a veni niscaiva vrășmași ai împărăției asuprași ca să vă calce și să vă răpescă, săriți cu mic cu mare ca să le stați împotriva și să-i stânjiniți. Și celui ce se va arăta cu vrednicie credincios și cu dorire de patria lui la această vreme și va arăta slujba lui în faptă, nu numai se va dăruia de către Domnia mea cu bacșiș bun, ci încă va câștiga și iertăciune de dajdie, ca un credincios al împărăției. Ci dar, lepădându totă grija și întristarea, bacurați-vă și fiți veseli, lipsindu-vă totă frica din inimile voastre, și nu credeți minciunile voitorilor de rău patriei, că după cum v'am mai scris, în zilele noastre nu veți petrece nici un rău, ci fiți bine odihniți că veți fi apărați atât despre alte jafuri și nedreptăți, cât și despre ale vremilor întâmplări, fiindcă ne-am hotărât a ne pune viața noastră și a ne jertfi pentru toți, ca un păstor care trebuie a-și pune sufletul său pentru oi, după cuvântul evanghelic. Pentru aceea dar incredințându-vă bine la domnescele noastre mângăeri și bucurându-vă, căutați-vă așiverișurile voastre cu inima întinsă, petrecându fără de nici o întristare și urmați după cum vă scriem mai sus, că după cum Domni mea priveghiem și vă păzim de aicea, vărsându haznalele Domniei mele la ostași pentru paza voastră, așa și voi stați și fiți cu sirguinta ce se cade, sărindu fără de preget, cu sirguintă, la întâmplare de trebuință și într'acest chip despre amândou părțile fiind silință, nu veți simți nici o durere sau bătăuială. Și rugați pre milostivul Dumnezeu pentru a Domniei mele bună stare și întărire ca să ne ajute a vă oblaui până în sfârșit după scoposul ce avem, spre a fi întru toate mulțamiți și feriți, după cum avem mare nădejde la mila Dumnezeirei sale, că veți cunoște și veți vedea după această de față și în faptă mila ce avem pentru voi, după cum o și vedeți» (1). 16 Februarie, 1788.

De sigur că disciplina nu era ușor de ținută o armată tână, cum era cea organizată de Mavrogheni și între șirurile oștirea turcescă. Mavrogheni, se arăta însă strașnic pedepsitor al infracțiunilor. Pitarul Christache n'are destule cuvinte pentru a lauda energia lui Mavrogheni, care îngrozea chiar și pe ofițerii turci:

«Iar vitezul Mavrogheni
Ca un norocit al vremi
Și ca un cărmuitor,
Strașnic oblăduitor,
Avându putere deplină
Dată prin firman la mână,

(1) Codica XVII, fila 268.

Ce va face, ce va dice,
 Nimeni să nu i le strice,
 Să spânzure și să taie
 Fie măcaru cât de mare,
 Indată orându
 Paznici spre a străji,
 Dându strașnice porunci tari
 Intâi pe la cei mai mari,
 Să fie cu privighere
 Spre făcătorii de rele,
 Că în urmă mai simțind
 Pe vre-un turcū rău făcend,
 Aga le vine de hac

.....
 Unde va simți ostași (Spătarulū și aga)
 Făcendū vr'unū rău undevași
 Făr de altă întrebare
 Să 'l prinđă și să'lū omóre».

Grație acestorū porunci, care se realizară pe deplinū, /turciū nu
 mai făcură supărări locuitorilorū,

«Căci cum auzea de aga
 Tremura turciū ca varga

 Când il vedea prin târgū trecendū
 Se sculaū toți tremurandū

 Brava, Mavroghene, brava,
 Altulū ca tine mai stava,
 Așa totū grantulū să-și ție,
 Cu atâta strășnicie ?
 Unde s'aū mai auđitū
 Și unde s'aū pomenitū
 De-un ghiarū să se 'ngrozescă
 Atâta oște turcescă ?

 Vede-ai gogemite Pașii
 Și atâția mari Bimbașii
 Cu barbele lungi lăsate,
 Așteptandū pe la perde
 Neputandū-i găsi vremea !
 Apoi Voevodū era
 Său a vizirū semăna ?
 Care Domnū a mai stătutū
 Trei tuiuri să fi avutū ?
 Și care altulū să se bată
 Cu doi împărați de odată ?
 De mare cinste e vrednicū
 Mavrogheni celū puternicū (1).

(1) Buciumulū, 1863, pag. 36.

Pe lângă asprimea cu care pedepsea infracțiunile, Mavrogheni mai lua și măsurii prin care înlătura din calea oștireloru cârciumele. Iacă pitaculă prin care prin Mumbașiri, cu data din 20 Februarie 1788 ordonă acêsta. El trâmite :

«Aprođi vătășesci i ceaușesci, copii din casă, de Divană și de visterie i paharniceii, pe drumurile ce se numescă mai josă și cu poruncă către isprăvnicii osebite, ca câte *cârciume* cu vinuri se voră fi aflândă în drumuri, pe tôte să le oprêscă și ridicândă vinurile să le ducă la satele ce vor fi departe de drumuri, în latură și să nu mai pue altele a se vinde într'acêstă vreme. Așigderea și după la sate să nu vândă la ostași străini seă turci măcară ună dramă.

Drumurile	Județele
De aicea până la Oltenița	Ilfov
» » » » Daia	Vlașca
» » » » Zimnicea	Ialomita
» » » » Segarcea	Slam Rimnică
» » » » în dreptulă Darstorului	Busău
» » » » la Slobozia Gospod	Saac
» » » » Focșani	Buzeu
» » » » Ploescă, până în Cămpina cum și în Cămpina	Cămpina
» » » » Tirgoviștea Petroșița și pe	Dâmbovița de susă.

XXIX.

Moldova. Ipsilante.

Lăsândă ună momentă țera muntenescă, să urmărimă evenimintele din Moldova. In urma fugei lui Alexandru Mavrocordată, în Rusia, (1) amă vëzută că țera rămasese administrată de o cămăcănie de 3 boeri; Situațiunea în care se afla Pôrta, aă obligat'ă să primescă de bune esplicațiunile date de boerăi cămăcamăi, prin care se desvinovătaă de purtarea Domnului fugară. Negreșită, după cumă amintescă și Drăghică în Istoria sa, nu numai Cămăcamăi dar și întregă Divanulă și Mitropolitulă cu Episcopăi semnară Arzmagzarulă de disculpare pentru purtarea lui Mavrocordată Alexandru.

Răspunsulă Porței la acestă actă fu favorabilă și urmată îndată de ună curieră anunțândă că s'ău numită Domnă Moldovei, Alexandru Ipsilante.

(1) Veđi Tomulă I, pag. 241.

Numirea lui Ipsilante la tronul Moldovei, nu o protestă Bulgacow, pentru că Ipsilante era *persona grata*, pentru Internunțiul austriac Herbert. Choiseul raportează guvernului său de la Versailles, în 10 Februarie 1787 (st. n.) că Herbert profitându de ocaziunea vizitelor ce toți Miniștrii au făcut noului principe al Moldovei, a stat «enfermé avec lui plus de deux heures» (1).

Choiseul cunoscându relațiunile lui Ipsilante cu Austriaci, aședă ca secretar al acestui Domn pre un francesu :

«Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés ne négligera rien pour se rendre utile» (2).

Ceea-ce interesa pe Choiseul era nu numai de a cunoște faptele Domnului nou dela Iași, față cu Austria, ci mai ales de a urmări de aproape evenimentele războiului ce era a se deschide mai târziu. În adevăr, la finea lunii Ianuarie 1787 după stilul nostru, determinarea Porței de a face război Rusiei era aproape luată. Turcii, dela micu la mare, erau ațțați de dorința de a începe acest război. Fetvatele muftiului la data arătă erau expedite în toate părțile, ca imediat să se adune o oște mare, din care 60,000 au și primit ordine să trecă în Moldova.

Ipsilante nu întârziă de a sosi în Iași, în Februarie 1787, dar scurta lui Domnie nu-i de timp să facă administrațiune . . . Din primele zile avu de a se ocupa de «isvode de zaharele și de cărături pentru trebuința oștirilor ce se aduna din toate părțile prin cetățile Dunărene» (3). Contra acestor angarale se jălucesce țera cu anume arz-magzaru.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 42.

(2) Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 42.

(3) Drăghie Tom. II, pag. 50, edit. 1857. — Iată Magzarul trimis de Divan mulțămindu pentru noua domnie și cerend ușurare de angarale :

«Noi prea plecații și smeriții robii ai Pré puternicii împărății, Mitropolitu, Episcopii, Arhimandriții, Egumenii, boiarii, boerenașii, căpitaniii, bulucbașii și alții zapcii, (său Mitropolitu cu totă partea biserică și toți boerii) către înaltul

În tom. II, supl. I, alû lui Hurm. pag. 43, suntû publicate raporturî de ale Ministrului francesû din Constantinopole din care se vede cumû bieteles nôstre țeri trebuia sã trãmîțã mil de țeranî, cu

și dreptulû Prag și câtre luminatulû și milostivulû Scaunû, prin acest al nostru plecatû adevêratû Magzar înteiû facemû ale nôstre robescî smerite închinaciunî și din adinculû inimeloru mari mulțãmîrî pentru mila cu care cei de îndelungați ani stãpîniî nôstri au voitû a ne milui, din Dumdeescã însuflare fiindû îndemnați a orêndui Domnû otcãrmuitorû pãmêntului acestuia pe credinciosulû supusû alû Pré puterniceî Impêrãții *Alexandru Ipsilant Vodã, carele dîntru începutû s'au arêtatû cu credinciosã rivnã la cele îndatorite slujbe câtre pré înaltulû Devletû și fôrte cu mare dreptate și milostivire au chivernisitû pe supusu Impêrãtesca raia, în cea-l-altã domnie a sa ce au domnitû în megieșã nôstrã țerã mautenescã, fiindû domnû plin de mari darurî și îmbogãțitû întru a minței iscusințã și înțelepciune,* prin care nãdãjdumû sã se reverse și câtre acêstã țerã a pãmêntului Moldovei cele mari milostiviri și apêrãri ale pré puternicului nostru Impêratû. Pentru care de apurerea cu mulțãmitoriû cugetû rugãmû pe dãtãtorulû a tôte bunãțãile Dumneđeu ca sã ție și sã pãzescã pe Pré puternica împêrãție întru cea de îndelungați ani mãrirea și slava sa. Câtre acêsta luãndû noi smerinții robî cé robescã îndrãznelã, facemû plecatã însciințare prin acestû smeritû alû nostru *Magzar* celorû de mulți ani milostivi stãpîni ai nôstri, cã țera acêsta a Moldovei pentru multe nestatornicii ce pãtîmesce de la o sêmã de vreme și mai alesû pentru cé mare lipsã de rodirea și stricãciunea a totû felulû de pãne ce s'au întêplatû în anulû trecutû la cé mai multã parte, au rêmãsû tótã raiaoa acêsta la o stare fôrte slabã, pãtimindû cei mai mulți locuitorî, întru multã sãrãcie și lipsã, în cãt de abia potû suferi petrecerea ñilelorû lorû. Dreptû aceea, din partea a tótã obștea acestoru smeriți supuși a pré puterniceî Impêrãții, cu toțiî cãđêndû la pãmêntû și vêrsãndû lacrimi, facemû rugãminte câtrã înaltulû și dreptulû scaunû, sã se milostivescã milostiviî stãpîniî nôstri asupra acesteî nevoiașã și sãracã țerã și sã i-se facã ușurare de cele peste putințã grele dãri și mai alesû a multelorû havalele de zahirele, chereștele, salahorî și alte mari angãrii care necontentitû în tótã vremea se cer și se rênduescû pe la serhaturile de prin pregiurû, la care n'au mai rêmãsû putințã locuitorilorû acesteî țeri ca sã pôte rêspunde, aflãndu-se cu toți (precumû arêtãmû) la fôrte slabã și ticãlosã stare. Decî dar iarãși adãogãmû smerita și cucernica rugãminte a nôstrã, ca sã nu fimû trecuți cu vederea și neimpãrtãșiți cu aceste cerute mari mile de la marele nostru și milostivulû împêratû, a cãruia sãntulû Dumneđeu sã-i vecinicescã Înaltulû Devletû întru mari slave și norociri de apurerea. Și așa aceste împêrãtesci milostiviri ce se vor revãrsa asupra nôstrã robilorû sêi unite fiindû cu vrednica și drêpta chivernisire a Domnului, care s'au orînduitû, suntemû bine încredințãți și nãdãjduiți, cã cu vremea (s'au în puținã vreme) sã vie țera acêstã la cea mai bunã și norocitã stare sub umbra cé puternicã a milostivireî Impêratului nostru și sub povêțuirea cea vrednicã a credinciosû slugeî sale Domnului ce ni s'au orênduitû. Și în tótã vremea vomû pãzi nestrãmutatã câtre pré înaltû Pragû a milostivi stãpâniî nôstri, cea pré deplinû credințã și supunere, carele avemû moștenire de la strêmoșiî nôstri, împlinindû cu tótã osirdia ca nisce drepti credincioși raiale tôte cele dupã putințã nôstrã poruncã a Pré puterniceî Impêrãții pãnã la cei mai depãrtați urmași ai nôstri».

NB. Acestû actû Pãmû publicatû mai întãiu în Memoriû prezentatû Academiei în 1888, cu titlû : „Documinte dintre 1769—1800.“

transporturi, ori ca să lucreze la cetățile turcesci . . . Câți se mai întorcău la casele loră din acești nenorociți și mai alesă câți își mai ducău a casă boii lor ?

În Iași nu mai era ună secretă pentru Divană, că Domnitorulă celă nouă stă în bune relațiuni cu Austria. Prusia dobândise de curândă recunoscerea oficială de către Pörtă a consulului ce ea, după cumă vedurămă, întrețină de câți-va ani deja în Moldova (1). Era decă ună agentă mai multă pe lângă celă rusescă și cel austriacă, cară urmăriaă de aprăpe toți pașii noului Domnă. O mare parte din boerime și mai alesă Mitropolitulă Moldovei nu voiaă să audă de Austria, ci, în secretă, corespondă cu Rușii. Mai alesă din finea anului 1787 noi amă descoperită destule corospondințe preschimbate între Mitropolitulă și cneazulă Rumianțov, prin intermediulă unui protoereă rusescă Mihailă Strilbiski. Amă publicată în memoriulă ce amă presintată Academiei române în 18 Noembre 1888 cu titlu «documinte dintre 1769—1800» (2) aceste corespondințe.

Cum că Domnitorulă Ipsilante nu era în curentă cu aceste corespondențe, apare de acolo, că Hatmanulă, care se scie că la toți Domniă grecă era omulă de încredere, simțindă relațiunile lui Strilbiski, prigionă pre acesta. Strilbiski spune Mitropolitulă, în o scrisóre de la 20 Noembre 1787 că «fără de veste m'amă dusă dela casa mé, măcară că în multe rânduri amă tremurată cu trupulă și cu inima despre nisce slujitoră ai Hatmanului, cară s'aă lăudată că mă va juca nu popesce ci turcesce, osebită de aceste pe o slugă a mé o închisesse de pe uliță ca să mă spue unde sunt, și pentru aceea scire nu ț'am dată, ca întrebândute, să nu mă scii unde sunt și nici în prepusă să nu poți întra despre cine-va» (3).

Grafulă Rumianțov za Dunaevski în 1787, Noemvrie 12, din *Parafievca*, scie Mitropolitulă Moldovei spre a intra în corespondență cu elă: «spre mântuirea a multoră creștiniă despre cele grele góne, numai cu suspinuri și cu slujbi grele» și-ă promite ajutorulă Impărătesei.

Originalulă în limba leșescă de sigură este la Mitropolia din

(1) Hurmuzachi, tom. II, vol. I, pag. 43.

(2) Veđi anexa.

(3) Pag. 97 a Memoriulă méă din 1888.

Iași. D. Erbiceanu e departe de a fi publicat în «*Istoria Metropoliei*» toate documentele prețioase de acolo. Cu deosebire d-sa a lăsat neutilizate documentele slavone.

Traducerea noastră pare a fi contimpurană cu originalul și după scrisore se vede, că traducătorul era un rus sciind rău românește:

«S'au tălmăcit după cel rusesc.

Inalte și pré multă fericite Stăpâne Mitropolitul pământului Moldovei. Ală meu întru duhul sfântă părinte și mult însciințate făcătoriū de bine.

Inzădarū este aicé a afla încredințarea i ubejdenie unde creștinătatea mijlocește și este cu cé adevărată și mai mare legătură a dragostei unită, și după alcătuirile aceste, și mie mai ales decăt altele imi sunt la scire toate bunătațile așeđământurilor a présfinției tale, asemenea și ale mele cătră présfinția ta cu mai bune și cunoscute gânduri, pentru care eu punū începutū cu acéstă scrisore între amândouă părțile, întocma spre întréga și buna aflare aducēndune la îndatorită îndestulare și înălțare, se cade cu urmare și cu cé peste fire bucurie și cu adevărată mângăere ca să fie pentru mine; prelungirea aceștii trebī, care se scrie, este spre mântuirea a multor creștini despre cele grele gōne, munci cu suspinuri și cu slujbi grele, pentru care după Dumneđu tōte nădejdiile lor să-și pue, spre cé tare și silnică apărare și cu ajutorulū întru totū avgustinei noastre, că între cei mari, mai mare este cu biruințele și cu îndurările, asemenea cé préproslăvite monarhiei și pe ale ei drepte arme mai cu nădejde este ca să le pue; spre care eu cu tōte puterile și cu socotințele și după a mé cé nehotărītă ce m'amū aruncatū cătră dragostea vōstră și a Moldovei, nu o voi lăsa-o cu tōte puterile mele, a o ajutora, și cu aceste simțiri și așeđământuri, cu cé înaltă socotință și cinste în care sunt și rămăiū,

Alū présfinției tēle întru totū cucernicită și ascultătore slugă.

Grafū Rumianțov za Dunaevski.

Noembrie 12: ȝile

1787 anulū

Din Parofievca.

Mai avemū o scrisore din 1787 Noembre, din Kneajoe, semnată de unū Protoiereū alū căruia nume nu ni-lū dă scrisorea, căci este, din nenorocire în parte ruptă, dar pre care l-am aflatū din altă scrisore dela 1788 Fevruarie 21, că se numia: Protoiereul Mihail Strilbisķi.

Din câtū se citește în scrisorea acéstă, destulū apare, că acestū preotū era unulū din spioniū Muscălesci, care, vēdurămū era intermediarulū corespondenței secrete dintre Rumianțov și Mitropolitulū Moldovei. Elū se declară chiar tălmăcitoriulū scrisorei de susū a lui Rumianțov, căci acesta se temea «să nu se pōrte (scrisorea lui) pe la tălmăcitoriū cei ce nu sunt *la o unire* în lucrările cele de taīnă». Strilbiski ȝice, că a tălmăcit'o «*pre câtū ai fostū puterea sciinței lui de limbă moldovenescă*». De aci și din observațiunea scrierei lui (o deterămū întocmai), se vede că elū nu era românū din nascere.

Maî departe agentulŭ acesta secretŭ alŭ Rusiei, învęta pre Mitropolitulŭ, ca sã aręte «*numai celorŭ ce sunt la o unire și la o credință cu biserica Ręsaritului, ca sã se bucure și sã se împle de nãdejde, cãci tóte puterile armiei s'aũ pornitŭ într'acęstã lunã Noembre*», cu tótã iarna grea, ca sã scótã maî în grabã Moldova din grijele ei. Învęta apoi pre Mitropolitulŭ sã ție pre *generalul en chef* în curentŭ de totŭ ce s'aũ maî întęmplatŭ noũ dela 14 Octombree cã acesta aũ oręnduitŭ pe malutŭ Nistrului omŭ împęrãtescŭ, care va aștepta ręspunsulŭ, *numai fãrã zãbavã*, cã oștile sunt pe cale, și ca sã se scie cãte cãtã óste se va oręndui și la ce locuri? unde sunt Turci maî mulți și unde sunt maî puțini? ca sã se pótã socoti suma cu puterea oștirei, cã vorŭ o datã pe tóte pãrțile sã cuprindã și sã slãbescã tóte.... (lacuna începe aci). Din ceea ce a ręmas neruptŭ de pe acęstã filã a scrisórei, se vede cã Strilbiski era recunoscutŭ tãlmaciũ alŭ lui Rumianțov pentru limba romãnescã. Elũ đice Mitropolitulŭ, sã nu scrie în grecesce, cã pe la Muscali nu este cine sã traducã din acęstã limbã (1).

(1) Copie dupã scrisórea protoiereului Mihail Strilbiskii (din „Kneajoe“). dela 1787, Noembre 20, cãtrã Mitropolitulŭ Moldovei :

«Preosfințite și mare stãpãne, Mitropolitũ alũ Moldovei, milostivulũ meũ stãpãnũ.

Plecãciunea mé cé sãracã și umilitã o aducũ înaintę preosfinției tële și mé rogũ ca sã amũ ertãciune cã fãrã de veste m'amũ dusũ dela casa mé mãcarũ cã în multe rinduri amũ tremuratũ cu trupulũ și cu inima despre nisce slujitorĩ aĩ hatmanului, care s'aũ lãdatũ cã mé va juca, nu popesce ei turcesce, osebitũ de aceste, pe o slugã a mé o închisese dupe uliță ca sã mé spuie unde sunt, și pentru aceea scire nu ți-amũ datũ, ca întrebãndu-te sã nu mé sciĩ unde sunt, și nici în prepusũ sã nu poĩ intra despre cine-va. Acęstã carte dela feldmareșalulũ de pe rusie am tãlmãcit'o pe moldovenie și s'aũ pecetluitũ de grafulũ Rum. ca sã nu sã pórte (*sic*) pe la tãlmãcitorii cei ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de tãinã, numai cetindu-o sã pré socotiți cã vorbele ei sunt fórte nalte, cã dupã scurtarea limbei moldovenesci nu póte sã ajungã la înãlțimea ei, dar pe cãtũ amũ (*sic*) fostũ puterea sciinței amũ tãlmãcit-o. Preosfinția ta ca unũ arhipãstorũ și rãvnicũ bunũ pentru pravoslavniciĩ din patria preosfinției tële, bolindũ cu inima pentru întristarea ticãlosului norodũ, și adese ori cãutãndũ la suspinurile lor, bine aĩ voitũ, ca sã le descoperĩ la mulți tãina acęsta ascunsã; dar arętã numai celorũ ce sunt la o unire și la o credință cu biserica resãritului, ca sã se bucure și ca sã se ımple de nãdejde, cãci tóte puterile armiei s'aũ pornitũ într'acęstã lunã a lui Noembrie; necãutãndũ nici îngrijindu-se de gerurile și omãturile cele necentenite, sã silescũ maî în grabũ ca sã scotũ (*sic*) din grijele (*sic*) pe ticãlosã Moldova. Mãcarũ cã eũ și fãrã de spusulũ a preosfinției tële, séũ a boierilorũ țerii, amũ sciutũ maî bine ce sã grãescũ, cum pentru preosfinția ta și pentru boierii Moldovei, așigderea și pentru neguțatorii, așa și pentru

ca țera să se strice cu Turcii(1). Cum-că boerimea era împărțită în vederile politice, se pôte conchide și din grija ce puné Strilbiski și Rumianțov așî feri scrisorile către mitropolitulū Moldovei, de a nu fi citite de cei «ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de taină» (2).

Dămū în anexă și o altă scrisore a lui Strilbiski către Mitropolitū, din 20 Octobre 1787, din care se va vedé, că deși s'a declaratū rēșboiulū în August acelu anū, oștea muscālēcă nu era încă gata de a intra în campanie. Strilbiski scrie, apoi că la Noembre acestū anū «tôte puterile armiei s'au pornitū». Numai acéstă scire a fostū prematură, căci deși se promité Mitropolitulū și boerilorū partizani muscalilorū, că oștea rusēcă va intra în țeră «necăutândū sēū îngrijindu-se de gerurile sēū ometurile cele necontenite», totuși întregimea a anulū 1787—88, oștea rusēcă rēmasă neactivă pe malulū Nistrului.

(1) Darū chiar și dintre boerii opuși acestui curentū au semnatū arz-magzarulū următorū declarândū fidelitate către Porta Otomană :

«Prin acestū alū nostru plecatū și adevēratū Magzarū, arētămū la pragulū înaltei împārātesci māriri, care să fie nebiruită în veci, că inșciunțându-ne acumū de la Domnulū nostru pentru cea după tōtă dreptatea vestire a rēșboiului către vrājmașulū și neprielniculū pré puternicei împērāții, cu toții amū ridicatū mânele către cerū rugāndu-ne pentru îndelungata statornicie pré puterniculū nostru împērātū, și pentru ca să arate biruitoare urmele puterei sale, impilāndū și supuindū sub piciorēle lui pre totū vrājmașulū și împotriviculū, bucurāndu-ne atātū de împērātesculū firmanū câtū și din viu glasulū Domnului nostru, pentru că voința și vrerea curgēndū din nemārginita milostivire a împērātescei sale māriri, este să se păzescă *Kelerul* acesta de tōtă stricāciunea și supērarea; și ascultāndū cu tōtă luarea aminte câte alte s'au đisū pentru îndatorita credința noastră și săvērșirea împārātescilorū porunci, îndatā amū incredințatū pre Domnulū nostru pentru gata plecarea noastră și pentru cea desāvērșitū smeritā sîrguința noastră, care ne-amū rugatū ca să o arēte și către înaltulū pragū. Darū n'amū lipsitū și noi înșine prin acestū alū nostru smeritū Magzarū, ingenuchiāndū să aducemū pentru acéstă nemārginitā milă, cele dintru adānculū inimei ferbinți smerite mulțamiri și cădēndū să ne rugāmū, ca după cum dintru începutū strămoșii noștri s'au umbrītū sub umbra și ocrotirea împērātescei māriri, așa și noi să ne învrednicimū bogatelorū îndurāri a milostivirei și purtārei de grije a puterei sale. Pentru care ca nisce credincioșe și mulțamitoare slugi, rugāmū pre Dumneđeu să nu ridice de-asupra noastră iubirea împērātescei māriri, ca fiindū asupra noastră acéstă împērātescā ocrotire, miluire și umbrire, să rēmānemū nesupērāți și întrū odihnă, ca să putemū, sēvārșindū împērātescele porunci, să aducemū către Sfāntu Dumneđeu necontenite rugi pentru îndelungarea Māriri sale.»

(2) Memoriū de V. A. U., 1889. „Documinte dintre 1769—1800“.

Numai în 17 Fevr. 1788 Ecaterina II adresază Moldovenilor următorul manifest, tipărit la Petersburg :

«Cu a lui Dumnezeu milă noi Ekaterina a dooă imperatrița și avtokratoriță a toate Rusiilor. I proci i proci i proci.

«Présfințiților mitropoliți alı Moldovlahiei, și alı Ungrovlahiei, de Dumnezeu iubitorilorı episcopi, cinstiților cei din partea bisericéscă, cei de bunü némü și către noi cu iubire credincioși boieri, ostașilorı, oroșanilorı, și tuturorı locuitorilorı, din domnia țerei Moldovei, și a țerei rumănesci, a noastră împărătorescă buna voire și milostivire.

La toate descoperirile rezmiriților ce tot dauna fără dreptate aü deschisü sultanii turcesci către Rosia, stremoși noștri și noi Insuși stăpinitori tronului Rosiei luindü arme pentru apărare, n'aü fostü cugetu numai de a birui pe vrăjmașü, ci aü fostü împreunatu cu acé mare rivnä a noastră, spre a scoate norodu celü credinciosü alü lui Iisusü Hristosü, a izbăvi biserica ortodocsiei grecesci, din celü pătimitoriü necinstitü jugü alü agarinenilorü.

Celü dintru pré innălțime Dumnezeu ce aü blagoslovitü armele noastre tot dauna cu biruințe asupra vrăjmașului creștinescü, pentru cele ne cuprinse ale lui judecăți, n'aü învretnicitü la acele vremi pe toți creștinii acestorü îndestulate pământuri, ce sunt căduți suptü chinuitoarea stăpânire a muametenilor, a prăznui ei cu bucurie pe acea desevirșită a lor scăpare.

Și așa cu nădejde de viitoare fericire, sfârșindü cé de pe urmă a noastră rezmiriță cu turcii ce ei aü remasü biruiți, amü întăritü pin legăturile ce noi amü făcutü la pace soarta a tuturorı locuitorilorı creștini de la țera Moldovei și de la țera rumănescă, cu acéste păzindu-le toate folosințele și bunele mijlociri a stăpînirii păři duhovnicesci, și mirenesci, și deosebitü a tuturorı locuitorilorı. Dăspre o parte aveți insciințare de bunătatea inimi noastre, și de acea părintéscă a noastră purtare de grijă pentru voi, ca pentru unü norodü ce este de o lege cu noi, care tot-d'auna aü trasü și trage și acum la dinșii alü nostru acoperemintü; despre altă parte insuși simțiți cu grele închipuirı, a cea ne sfirșită reutate ce izvorasce din stăpînirea Sultanului turcescü, suptü care, oare puteți voi socoti măcarü o qi a nu ve teme de răpunerea vieții și a averii voastre? Uciderea acea chinuită a Ghicai domnului Moldovii, și a altorü ai dumneavoastră boieri, vă dovedesce acea groazneică pildă, când, de la curtea noastră pentru aceste neomenite urmări și pentru alte multe ce s'a făcutü în pământu vostru, s'aü fostü disü otcărnuirei turcesci, cum că acele cu noi puse sfinte legături, ce deopște sunt sciute, zătienescü de a face silă împotriva privilegiurilorı și obiceiurilorı voastre, și în locü de a se căi ei, ne amü întâmpinatü numai cu răotatea, cu înșelăciunea, și cu viclesugu, unite acéste cu călcare dă pravilă, prin care de iznoavă aü deschisü rezmiriță.

Pentru aceea a noastră ostășască putere este pornită asupra vrăjmașului, deci turcii năpădindü la hotarele noastre s'aü întâmpinatü cu a lorü prăpădenie.

Darä după cum noi și la acéstă de acumü întâmplare, iarăși și iară este în inima noastră a diafendevsi legea și ortodocsésca biserică grecească, și ca să aducemü la norocitü stepenu cele creștinesci noroade ce pătimescü din varvariceasca tiranie, întâiü dămü în scire deopște pentru acésta tuturorı locuitorilorı din țera Moldovei și din țera rumănescă, cariü fiindü că suferé vrăjmașéscă gonire și prăpădenia ce li se face de către oștile turcesci, dorescü de acea ortodocséscă și creștinescă legea, și hrănescü în inima lor bună încredințare la diafendevsela

noastră, acestor felu de oameni le făgăduim noi deplină acoperemântu de la armele noastre.

Doao ale noastre puternice armii esu ca să biruască pe acelă vecnică vrajmașă creștinescă; curându o sumă de ostași dantr'aceste armii se pornesc la pământurile voastre, voru goni pe turci din viețuirea lor de acolo, și voru întări a voastră ne primejduire, voru fi pentru a voastră apărare împotriva feții neprietinilor, și locuind cu voi vor fi frați ai voștri. Urmarile trecutei rezmirițe încă sunt proaspete în ținerea minții voastre, odihna voastră dintracea vreme au fostu mai bună și mai adevărată de câtu acea din zilelele păcii; cu asemenea orânduială și dragoste vinu și acum la voi ostașii noștri; otcarmuitorii acestor oști sunt ai noștri feldmarșali Grafu Rumianțov Zadunașki, și Cnezu Potemkin Tavriceskoi; iubirea de oameni și dreptatea lor este îndestulă cunoscută de voi; aceasta vă dă voao o noao mijlocire de a voastră folosință; dumnévoastră boier și totți povățuitorii țerilor, adunațivă intr'o inimă și veniți spre întâmpinarea polcurilor noastre, strângeți vitejii ostași ai pământului vostru, și uniți toată puterea voastră cu ale noastre arme, pentru a birui pe turci pân toate locurile. Acea răvnițoare cu herbintelă silință a voastră va fi cu resplatire folositoare după cumu s'au rasplatit dă la noi mulți pentru acele deosebite ale lor slujbe la trecuta rezmiriță, cu multe feliori de daruri; așșderé și voi sfințita bisericăscă putere, pastorii turmi creștinesci, luați paloșu celu duhovnicesc, după cumu dice cuvântu lui Dumneđu. deșteptați pe acei ce sunt chemați la arme ca să împileze pe vrăjmași ce viforesc biserica lui Hristos: aceasta de acum vreme este acea mai bună; aceste zile sunt cele folositoare; înălțați a voastră rugăciune către Dumneđu, ca să trâmăță din ceriū a sa milă la acei ce diafendevsesc credința ortodocsăscă, să fie o stăpânire după cumu este o lege, acea rusăscă, cu a voastră. S'au datu la tronul nostru în orașu sfințului Petru, la luna Februarie, la 17 zile, de la nascerea lui Hs: la anu 1788: din împărăția noastră la anu 26.

Locul Peceții

La acelă adevăratu s'au iscălitu cu însăși a ei împărătescă mărire mână așa: *Ecaterina*.

S'au tipăritu în Sanctpeterburgu la tipografia pré sfințitului sinodū.

În Februarie 21, anulă curgătoru 1788, Protoereulă Mihail Strilbiski scrie Mitropolitulu Moldovei, din *Breslau*. Ei spune că «graba dinteiū a oștirilor au fostu, că era să calce Cazaci, ce sunt amestecați cu Tătari, pe urma lor și Turcii în țera Leșăscă, ca să o robăscă și să o prade.» Arătă care era planulă de campanie al Turcilor, dar că le a fostu planulă în zadar, că Rușii s'au aședat de la Kamenia până în dreptulă *Ehurluculu* «când va veni vremea, de odată pe tôte părțile să intre în Moldova.» Dă informațiun de locurile unde este aședat ōstea rusăscă, și cere Mitropolitulu, ca cu boierii înțeleși «să descósă peste tôte locurile sciințele ce se mai nasc noi acum în Moldova, despre Țarigrad, de la

Dunăre; Hanul unde este? și în cotro vra să mERGă? La Bălți cine mai este? Si cu câtă sumă? Tătarii de la Kobile cu Sultanul lor în cotro s'aũ trasũ? etc. Cine este pázitorũ în Iași, din Români aũ din Turci? Vodă unde a eșitũ cu urdia sa? Ce scie din Valachia? La Movila Răbăei cine este? La Hotin ce se face?... Cu Nemții cum se aũ?

«Tóte aceste Frea Milostiva monarhina voesce să le scie de la Pré osfinția Ta, cum și de la boierii ce voiescũ Rusiei binele.»

Dă apoi corespondintele sciri despre situațiunea în care se află Rumianțov și cum el trãmite informațiunile Mitropolitului la Impêrătésa. Strilbiski a venit însuși la malul Nistrului cu o escortă de Cazaci să aștepte acolo răspunsul Mitropolitului (1).

(1) *Pré osfințite pãrinte arhipãstoriule al meũ de bine-voitoriã.*

N'am lipsitũ eũ smeritulũ și așternutul piciórelorũ pré osfinției tale, a te însciința cu cele trebuincióse însciințãri, asemenea și celorũ ce voescũ binele patrii sale: graba d'întãiu a oștirilorũ aũ fostũ, cã era să calce Cazacii ce sunt mestecați cu Tătarii pe urma lor și Turcii în țera leșascã ca să o robascã și să o prade, dar viindũ mai înainte oștile Rosiei s'aũ lãsatũ și ei a o robi, cu tot șartulũ lorũ, care ñice cã aũ pace cu Leșii, cã era gândulũ și gãtirea lorũ de o datã să lovascã prin Ucraina și peste Nistru, cã așa se aședase, cum va îngheța Nistru îndatã să trecã, cãrora gândulũ le-aũ fostũ în zãdarũ. Cã oștile Rosiei s'aũ aședatũ de la Cameniță pãnã drept Ehurlucul și când va veni vremea, de o datã pe tóte pãrțile să intre în Moldova. La Tighina altã armie este, și pãnã la Vozia, care și aceștie tot o datã vor să intre; așjderea și cei dupe mare, cum și cei ce sunt în pòtriva acestorũ locuri și a Țarigradului. Pentru aceea este întãrziere. Pré osfinția ta vorbesce și te sfãtuesce cu boerii cari sunt întrũ una, și și voesc binele seũ și a țerei, îndemnã-i ca să descósã peste tóte locurile sciințele ce se mai nascu noũ acumũ în Moldova despre Țarigrad, de la Dunãre. Hanul unde este și încotr'o vrea să margã? la Bălți cine mai este și cu câtã somã? Tătarii de la Cobile cu Sultanul lorũ în cotro s'a trasũ? și mai în scurtũ unde strĩngũ cei mai mulți? în Iași cine este pázitorũ: din boeri, aũ din Turci și cu câtã somã? Vodã unde aũ eșitũ cu urdia sa? Vodã de țera munte-nescã se aude c'aũ eșitũ cu urdie sa spre hotarulũ Moldovei? la movila Răbăei cine e? la Hotin ce se face? se strĩngũ aũ cum? cu Nemții cum se aũ și ce vorbã se pòrtã printre Turci? tóte acestea pré milostiva monarchina voesce ca să le scie, de la preosfinția ta, cum și de la boerii ce voesc Rusiei binele, și fãcend însciințare adevãratã să o trimeteți cu acestũ om alũ meũ ce l'amũ trimesũ cu aceste cereri. Voescũ ca să sciți și acésta, cã cãrțile ce vinũ la Gheneralul Baronũ îndatã le trimite la Rumianțovul, și Rumianțovul și mai în grabã cu curierii le trimite cãtre împãrãteasa, de o însciințezã și de acolo vine orĩ ce poruncã ar fi. Gheneralulũ acesta este mai mare peste tótã armia Ucrãinei și toți Gheneralii ilũ ascultã pre elũ, iarã peste dĩnsulũ este mai mare Grafulũ Rumianțovulũ, iarã peste Rumianțovul este Impêrătésa, și într'aceastã armie a

Baronulŭ Elmpta, din tîrgulŭ polon Braslav, în 20 Februarie 1788 încă scrie Mitropolitulŭ Moldavŭ și-lŭ întrebă directŭ: Ce se face în Moldova și de este ôreși-care adăogire a ostirei? (de Turci, de sigurŭ) Baronulŭ comanda armata din Ucraina, dar stătea sub comanda *en chef* a lui Rumianțov. Elŭ recomandă Mitropolitulŭ pe Mihail Strilbițki și spune Mitropolitulŭ, ca să-lŭ răspundă prin ômenii acestuia :

«Pré înaltŭ preosfințite Stăpâne, milostive arhipăstorule.

Să mă erți, milostive arhipăstorule, că-ți facŭ supărare, și ostenelă cu rugămintea mé, sciŭ că ai multă grijă pentru ticălosulŭ norodŭ al Moldovei, așisderea și a nóstră cé întru totŭ milostiva monarhiă cu faceri de bine în grabă le voesce a fi, și ai slobođi pre ei de năvălirile vrășmașilorŭ ce aŭ venitŭ peste creștini; pentru care, nevoie ne este ca să scim ce să face în Moldova? și de este ôreși care adăogire ostirei? Eŭ nimărui altuia nu mă încredințezŭ atăta câtŭ preosfinției téle, milostivulŭ méu stăpâne, și pentru aceea mă rogŭ să mă îndatorescŭ cu acéstă însciințare, și însciințările ce-mi vei trămite, să întrebŭ și pre cei ce sunt într'o unire cu Pres. Ta ca și ei să-mi trămită într'acéstă parte, prin ômenii ce vorŭ fi orânduiți de părintele Mihail Protopopolŭ Strilbiski, și vé nădăjduiți că o facere de bine ca acésta despre partea vóstră, nu va rămâne fără de îndatorită mulțămire, și încredințare să aveți, că cu cé căduță și cu cé înaltă socotélă, cu cinste amŭ a petrece,

Alŭ Preosfinției Téle mărire milostivulŭ arhipăstorŭ,

Pré plecată slugă.

Baronŭ Elmpta.

20 Febralŭ, 1788.

În leșasca târgușorŭ Braslavă.

aice să pórtă vorba, că în Iași arŭ fi ciumă, mă rogŭ și pentru acésta să mă însciințezŭ».

Întârđierea armatei rusesci de a intra în Moldova, după ce mulți boieri și chiar prelații bisericeii se compromiseră în fața Turciei prin relațiunile lor cu Muscalii, îndémnă pre aceștia să adreseze

Ucrăinei ea este Polcovniță. Iară de vei avé ceva a scrie, care s'arŭ păré că nu-i cu cale a scrie către obrazile aceste mari, scrieți pe largŭ la mine, căci și acele prin mijlocirea mé se tocmăscu și se trimetŭ și acele la Peterburg. Veți sci și acésta că pe mine m'aŭ orânduit de amŭ venitŭ la malulŭ Nistrului cu câți-va Cazaci pentru slujba mé, și acumŭ aștéptă răspunsulă di pe aceste cărți, și cu aceste rămăiŭ ală tuturorŭ de obște slugă credincioasă și mijlocitoriŭ binelui Moldovei. *Protoierei Mihail Strilbițki.*

1788 Fevrar 21

Din Braslavă tîrgușorŭ.

Nurorii mele îi voescŭ totŭ binele și sănătate; eŭ sunt sănătosŭ, într'unŭ locŭ cu feciorulŭ méu Policar podporucicu.»

cătră Impărăția Rusiei unū apelū rugând-o să grăbescă a intra oștirile, să-i apere de Turci.

Dămū, acestū actū, alū căruia originalū va fi de sigurū în arhiva din Petersburg și care, prin o norocită întemplantare a rēmasū în copie în țēră:

«Pré înălțate generalū Feldmarșalū, alū nostru pré iubitoriū și de bine făcētorū Domnū.

«Tocma în vremea când eram înviforați de fortunile celorū mai cumplite spaime și frici pentru apropierea Turcilorū și a Tătarilorū ce într'acele zile ni s'aū vestitū, aū rēsăritū ca o dulce rađă de lumină în mijloculū nostru luminată cartea Înălțimeī Tale, dintru care bine vestindu-ni-se pentru apropierea izbăvireī nōstre, ȕicemū a pré slăvitelorū întru biruințe arme a pré puterniceī *Impărătescī māriri*, cu toți ni-amū cuprinsū de o mare și nespūsă bucurie și înălțându cătră Ceru mânele nōstre, cu ochii vērșându lacrimi amū datū multāmītore laude milostivulū Dumneđeū, pe carele din adīnculū inimilorū ilū rugāmū ca să înalță slava vōstră în necentenite biruinți asupra vrășmașilorū.

«S'aū înțelesū de cătră noi pré deplinū și cu tōtă supusa plecăciune și cele ce Înălțimea ta prin a sa luminată carte bine voiescī a ne porunci, și cu toți din totū sufletulū încredințāmū pre Înălțimea ta, că suntemū și vomū fi cu tōtă osirdia credincioși supuși la tōte cele dupa putință slujbe cătră armia Impărătescī māriri, cum și ispravnicilorū și căpitanilorū de pre la ținuturile din partea Nistrului, după luminata porunca Înălțimeī tēle li se vorū da de la noi trebuincioșele porunci, ca să aibă gata omenī cu sciința drumurilorū; să fie călăuzi împărătescilorū armii, spre părțile unde vorū fi rēnduite a merge. Așīderea și pentru vite și alte ce vorū fi de trebuință pentru hrana oștilorū se va face tōtă cea după putință purtare de grijă, însă pré suntem îngrijați gătīndū aceste mai nainte de trecerea armieī, nu cum-va Hanulū tătărescū, după ce se va înscința, să trimită Tătari să le ia.

«Deci iarăși îndrăsnimū la acea părintescă bunătate și iubire de omenī a Înălțimeī Tēle, cu tōtă plecăciunea și durerea ne rugāmū: fi milostivū asupra acestei ticăloșe patrii, ca să se izbăvescă pre câtū s'a putē mai cu grabă de cumplirea primejdiilorū ce o încunjură despre năvălirea Agarineanilorū ce acumū s'aū apropiatū, căci sciutū să fie Înălțimeī Tēle, că într'aceste zile Hanulū Tătărescū cu Tătarii sēi și cu unū Pașă cu câtă-va sumă de Turci făcēndū poduri peste apa Prutului la țin. Fălciulū, din josū de târgulū Hușii, îmblă prin olaturile acele trecēndū și întorcēndu-se și suntemū coprinși de mare frică ca nu cum-va adăogēndu-se sumă mai multă, să îndrăznescă a se s'ui și mai în susū și să facă stricăciune și perđare în norodū. Dreptū aceea, iarăși căđēndū înaintea Înălțimeī tēle și vērșându lacrimi, cu tōtă supusa plecăciune ne rugāmū, ca să se facă tōtă grăbirea ce va fi prin putință cu trecerea și venirea împărătescilorū armii în pământulū nostru, ca să ne izbăvescă cu unū ceasū mai nainte de valurile primejdiilorū, după înaltele făgăduinți a Impărătescī māriri, care prin luminatū manifestū ni se adevereză, căci de nu va grăbi acest doritū ajutorū ca să liniștescă starea acesteī învăluite țēri, apoi între alte ticăloși ce potū să urmeze, neputēndū locuitorii să-și caute de prășila popușoilorū și de semănatulū mălaiulū,—care acum este vremea acestora,—trebuie să se întemplantare și o mare lipsă de pâne, din care sū se primejduiască locuitorii a peri de fōme în vremea viitorē».

Facerea și semnarea unor asemenea acte de cătră mai mulți din boierii țerei și nu numai de Mitropolitul Leon, alū Moldovei, ne-o putem greū explica fără de părtășia la mișcare și a lui Ipsilante. Negreșitū, acumū cā Austria declarasā resboiū Turciei și cā ea era cunoscutā de aliatā a Muscalilorū, Ipsilante care prin Hatmanulū sēū persecutasā în 1787 pre Strilbiski, acumū n'avea de ce sā nu intre și elū în înțelegere și cu Muscaliī. Părtășia sa la corespondența Mitropolitului Leon și a boierilorū, dela începutulū anului 1788, cu Rușii, se pōte deduce și din chīar vorbele boierilorū, din actulū de mai susū : cum puteau boierii, fiindū Domnū Ipsilante, a promite cā **vor da ei** poruncā ispravnicilorū și căpitanilorū din partea Nistrului, ca sā se punā la dispozițiunea oștirilorū rusesci, dēca la acēsta nu erau înțeleși cu însuși Ipsilante ? De sigurū, Domnitorulū lucra în secretū, căci Turcii și Tătarii erau deja în țerā.

Oștile turcesci în adevēr intrate în Moldova înaintēzā până la Botoșani. Compuse din ianiceri, aceste oștiri devastā Moldova ca o țerā dușmanā. Asemene purtare a oștirei turce, scrie Choiseul, în 10 Ianuar 1788, stilū noū (1) a silitū pre Marele Vizirū sā rechiamē 10,000 de ianiceri cari nu mai puteau fi dominați de oficerii lorū.

Unū episodū raportatū de Choiseul, în acelașū raportū alū sēū, nu ne este cunoscutū din alte isvōre. Ianicerimea arū fi atacatū spre a-lū prāda propriulū palatū alū Domnului Ipsilante. Atunci cēta de arnauți domnesci, ajutatā de 500 cāvālerime turcā, fu silitā a se bate cu ianicerii. «Ce combat a été long et très-meurtrier. Enfin ceux-ci après avoir perdu beaucoup des leurs, ont consenti à évacuer la ville». Dar ca sā iasā din orașū s'apucară, în cursū de douē zile, sā iēe cu dēsila toți caii ómenilorū, la 9000, tōte carele ba până și butcile boierilorū. Speriatū de asemenea scene, secretarulū lui Ipsilante l'Abbé Chevalier, fugi din Iași în Bucovina. Atunci Turcii considerară acēstā fugā ca o trădare a lui Ipsilante; ei điseserā cā Vodā l'a trāmisū pre francezulū Chevalier la Nemți cu misiune secretā și sā le ducā sciri de starea trupelorū turcesci în Moldova. Choiseul desminte acēstā scire și desaprobā «*la lâcheté*» a secretarului (2).

Nu puținū a trebuitū sā imple de îngrijiri mintea lui Ipsilante,

(1) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

(2) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

asemené episodū și bănuielele Turcilorū cu referință la secretarulū sēū fugitū în Bucovina. Credemū că bănuielele Turcilorū despre înțelegerea lui Ipsilante cu Austria erau foarte întemeiate și orī cātū nu crede lucrulū acesta Choiseul, noi vedemū în *Chevalier* unū trāmisū alū lui Vodă Moldavū în tabăra austriacă.

XXX.

Respunsulū noū alū Porței la Manifestulū Austriei. Pregătirile Rusiei.

Intre acesté, la manifestulū Austriei. Pórta răspunde la 28 Februarie, 1788.

«A fost specificată în regularea limitelorū Ociacovului că locuitorii acestui orașū nu vorū fi neliniștiți în lucrările lorū și că ei cu învoiri din partea oficerilorū respectivī vorū fi autorizați să scōță sare din mlāstinile sārute aflātore între castelul Kilburn și Kopkoi, de óre ce acele mlaștinī sārute aū fostū afectate de-apururea locuitorilorū din Oceakov. Amiciția ce domnia între ambele puteri le face o lege să observe acestū artichu, care fusese în vigóre fără cea mai mică cértă în timpū de 5 sēū 6 anī dupā epoca regulārei otarelorū; ba chiar, la o ocaziune, Subl. Pórtā representāndū Trāmisulū Rusiei că Curtea lui făcuse óre-care opozițiune în acéstā privință, acesta dete vina pe comandantulū de fruntarie; și ceea ce probézā că Curtea Rusescā recunoscea bunulū dreptū alū Subl. Porței, este că o asigurā că a ordonatū în modū precisū ca pe viitorū să se evite orī-ce asemené discuțiune. Sublima Pórtā primi, în adevērū, atunci scrisori cari o vestiaū că acéstā afacere e terminată. Cu tóte aceste Rusia s'a îndepártatū de cât-va timpū dela acestū articolū alū tratatelorū. A supératū pre locuitorii dela Oceakow la estragerea sārui și când Subl. Pórtā a renoitū plāngerile ei cātrā Trāmisulū Rusiei, acestū ministru s'a prefăcutū că nu scie de ordinele ce s'aū fostū datū comandantelū fruntariei. Acumū đicea că comisarulū lorū s'a înșelatū în acestū articolū alū regulārei hotarelorū, acumū avé recursū la subterfugii cari făcēū să se vadā lāmuritū că intențiunea Curței lui era de a anula acestū articolū din tratatū. Cu unū cuvētū, la urma urmei a ridicatū formalū jāluire contra îndărātnicieii locuitorilorū din Ocea-

kow de a voi se estragă numai decât sare și aŭ persistatŭ de a-ŭ împedica dela acésta.

«Capitulațiunile spunŭ formalŭ, că acei din supușii uneia și alteia din puteri, cari din cauza unei crime de trădare, ori o faptă de nesupunere, seŭ vre-o altă óre-care vină, s'arŭ refugia din o țeră la cea-l-altă, ca să se ascundă, seŭ să afle adăpostŭ, nu vorŭ fi admiși sub nici unŭ pretextŭ, afară numai de Rușii cari arŭ îmbrățișa islamismulŭ în Imperiulŭ otomanŭ și mahometanii cari s'arŭ face creștini în Rusia; că în ori-ce altŭ casŭ vorŭ fi estrădați la prima cerere, dintr'o parte, seŭ dintr'alta, seŭ celŭ pușinŭ vorŭ fi isgoniți din țera unde s'aŭ refugiatŭ. Cu acésta nu s'a avutŭ altŭ scopŭ în vedere, decât de a se evita neplăceri ce arŭ puté aduce o protecțiune acordată la făcători de răŭ și să se înlătore ori-ce motivŭ de recélă. Era de asemené specificatŭ, că ori-ce supusŭ alŭ uneia din cele doué puteri, fie mahometanŭ, fie creștinŭ, care fiindŭ culpabilŭ de o greșelă, arŭ trece cu ori-ce scopŭ, dela unŭ Statŭ la cel-l-altŭ, va fi pe dată estrădatŭ, la prima reclamațiune a uneia seŭ alteia din Puteri. Aceste doué puncte sunt formale în capitulațiuni; totuși, când Subl. Pórtă a reclamatŭ pre Domnulŭ Moldovei Alexandru, care lăsându-se a fi ademenitŭ de insinuațiunile Rușilorŭ, trecuse în Statele lor, Trămisulŭ acestei Curți a avutŭ recursŭ mereŭ la subterfugii, mereŭ a căutatŭ să eludeze capitulațiunile și până în fine a răspunsŭ categoricŭ, că Curtea lui neci o dată nu va da pre Principele Alexandru, de și S. Pórtă era întemeiată în cererea ei.

«Trămisulŭ Rusiei nu s'a mulțămítŭ de a da asemené răspunsŭ; elŭ a presintatŭ S. Porți unŭ oficiŭ în care anunța că Principele Potemkin se află la fruntari în fruntea a 60,000 de ómeni, că este însărcinatŭ cu punerea la cale a câtor-va puncte în contestațiune și că, cât il privesce, elŭ are ordine de a urma instrucțiunile ce va primi dela acestŭ generalŭ.

«A ține asemené limbagiŭ, era neîndotosŭ a provoca S. Pórtă la resbelŭ; totuși S. Pórtă a socotítŭ cu cale să inchiđă ochii. Acésta conduită îi era dictată de prudență. Ea respunse Trămisulŭ Rusiei, că de óre-ce Principele Potemkin fusese însărcinatŭ cu punerea la cale a unorŭ puncte în discusiune, trebue să-ŭ scrie Trămisulŭ și să-lŭ îndemne a da satisfacere S. Porți asupra dreptelorŭ plângerii ce ea are contra Curții Rusesci. Trămisulŭ Rusiei respunse categoricŭ

că Curtea lui nu va renunța la Hanul de Tiflis, că nu va estrăda pre Domnul Moldovei și că nici-o-dată nu va ceda în afacerea extracțiunii sărei. Ast-felū fură responsurile acestui Ministru. Ele probară cât este de otărîtă Curtea lui a rumpe tôte tractatele.

.

«Sublima Pörtă a favorisatū în mai multe ocasiuni Curtea dela Viena fără să fie obligată la acésta de tractate. Eată câte-va exemple: Curtea de Viena a cerutū o estindere a fruntariilor séle în spre Moldova. Acéstă pretențiune era contrară tratatelorū; ea 'și-a regulatū hotarele cum a voitū; a întăritū fruntariile acestea cu trupe..... S. Pörtă preferindū pacea la o ruptură și unicamente în scopū de a restrînge legăturile de amiciție, cari subsistaū între ambele Curți, a numitū unū comisarū anume și a datū Curței de Viena unū actū care o pune în posesiunea teritorului ce ea cerea.

.

«N'a mai fostū exemplu ca Curtea de Viena să fie avutū Consulī, vre-odinióră, în Valachia și în Moldova; acestū punctū nu e de locū coprinsū în capitulațiuni. Totuși, când Curtea de Viena a cerutū să se stabiléscă agenți în aceste douē Provinciī, S. Pörtă, fără a considera că stabilirea acelorū agenți arū vătăma interesele sale politice și că vorū resulta inconveniente mari pentru ea, a consimțitū la acéstă inovațiune, cu scopū de a da noue doveđi de amiciția ei pentru Curtea de Viena....» (1).

(1) «Il a été spécifié dans le règlement des limites d'Oczakow que l'on n'inquiéterait jamais dans leur travaux les habitants de cette ville, qui munis de titres de la part des officiers respectifs seraient autorisés à tirer du sel des marais salants situés entre le Chateau Kilburn et Kopkoï, ces marais salants ayant été de temps immémorial affectés aux habitants d'Oczakow L'amitié qui régnait entre les deux Puissances leur faisait une loi de l'observation de cet article; il avait été en vigueur sans le moindre débat pendant cinq ou six ans après l'époque du règlement des limites; et même, dans une occasion, la S. Porte ayant représenté à l'Envoyé de Russie que sa Cour avait formé quelque opposition à ce sujet, elle en rejeta la faute sur le commandant de la frontière; et ce qui prouve que la Cour de Russie reconnaissait le bon droit de la S. P-te, c'est qu'elle lui assura qu'elle avait donné des ordres précis pour éviter à l'avenir toute discussion semblable. La S. P-te recut, en effet, alors des lettres qui lui annonçaient que cet objet était terminé. Cependant, la Russie s'est écartée depuis quelque temps de cet article de traités. Elle a inquiété les habitants d'Oczakow dans leur extraction du sel, et lorsque la S. Porte en a itérativement fait ses plaintes à l'envoyé de Russie, ce Ministre a fait semblant d'ignorer les ordres

Incă din luna lui Septembrie 1787 Principele Potemkin, scrie Langeron în «Résumé des campagnes de 1787---1788» (1) mersă la Elisabet, mare oraşu noŭ situatŭ între Nipru și Bog . . . Trupele rusesçi carŭ trebuiaŭ să compună óstea lui Potemkin incă merseră spre Elisabetŭ și spre Cherson . . .

qui avaient été donnés au Commandant de la frontière. Tantôt il disait que leur commissaire s'était trompé dans cet article du réglemeut des limites, tantôt il avait recours à des subterfuges, qui faisaient voir clairement que l'intention de sa Cour était d'annuler cet article du traité. En un mot, il a fini par élever une demande formelle, se plaignant de l'opiniâtreté des habitants d'Oczakow à vouloir absolument extraire du sel et persistant à les en empêcher.

Les capitulations portent formellement que ceux des sujets de l'une et de l'autre Puissance qu'un crime de trahison, qu'un manque d'insubordination, ou que toute autre faute pourrait déterminer à passer dans l'un des deux Etats respectifs pour s'y cacher ou pour prendre un asil, n'y seront point admis, sous quelque prétexte que ce soit, à l'exception des Russes qui embrasseraient l'Islamisme dans l'Empire ottoman et des mahométans qui se feraient chrétiens en Russie; que, dans tout autre cas, ils seront rendus à la première réquisition de part ou d'autre, ou qu'au moins ils seront chassés des Etats de la puissance chez laquelle ils seraient réfugiés. On n'a eu dans cela d'autre objet en vue que celui d'éviter les désagrémens que pourrait amener une protection accordée à des malfaiteurs et d'éloigner tout motif de refroidissement. Il était également spécifié que tout sujet de l'une ou de l'autre puissance, soit mahométan, soit chrétien qui, coupable de quelque faute, passerait, dans quelque vue que ce fut, d'un Etat dans l'autre, serait sur le champ, rendu à la première réclamation de l'une ou de l'autre Puissance; ces deux points sont formels dans les capitulations; cependant, lorsque la S. P-te a réclamé le Prince de Moldavie Alexandre qui, s'étant laissé gagner par les insinuations des Russes, avait passé dans leurs Etats, l'Envoyé de cette cours a toujours usé de subterfuges, il a toujours cherché à éluder les capitulations et il a enfin répondu catégoriquement, que sa Cour ne rendrait jamais le Prince Alexandre quoique la S. P-te fut fondée dans sa demande.

L'envoyé de Russie ne s'est pas contenté de donner une pareille réponse. Il a présenté à la S. P-te un office dans lequel il annonçait que le P-ce Potemkin se trouvait sur les frontières à la tête de 60 mille hommes, qu'il était chargé de l'accommodement de quelques points en contestation et que, pour lui, il avait ordre de suivre les instructions qu'il recevrait de ce général.

Tenir un pareil langage, c'était sans doute provoquer la S. Porte à la guerre; cependant, la S. P-te a cru devoir fermer les yeux. Ce parti lui était dicté par la prudence. Elle fit dire à l'Envoyé de Russie que, puisque le P-ce Potemkin avait été chargé de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrire pour l'engager de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrier pour l'engager à satisfaire la S. Porte sur les justes plaintes qu'elle avait contre sa Cour. L'Envoyé de Russie répondit catégoriquement que sa Cour ne renoncerait point au Kan de Tiflis, qu'elle ne rendrait point le Prince

(1) Hurm., Vol. II supl. I.

La începutul primăverii (1788) Principele Potemkin se apropia de Oczakow . . .

Rumianțov adună armata sa în Polonia în 1787. Cu toate stăruințele puse de Mitropolitul Moldovei și de unia din boeri, (cum vedurăm) Rusia nu intră în Moldova decât după ce Austriacii intraseră. Intrarea muscalilor este din Iunie 1788, pe când în Aprilie și începutul lui Mai stilul nostru, 1788, Austriacii deja erau în Moldova.

Armata lui Rumianțov era împărțită în 3 corpuri, care tustrele trecură Nistrul fără greutate; un corp lângă Hotin, sub ordinile generalului *en chef* Soltikof; al 2-lea corp condus de însuși Rumianțov trecu la Mohila și era destinat să ocupe Moldova, pe când corpul I-iu era menit să se unescă cu oștea austriacă și să asedieze Hotinul. Al 3-lea corp trecu la Iampol cu misiunea de a masca Benderul și de a se uni, la nevoie, cu corpul lui Potemkin . . .

de Moldavie et qu'elle ne se prêterait jamais aux représentations de la S. P-te au sujet de l'extraction du sel. Telles furent les réponses de ce Ministre. Elles prouvaient combien sa Cour était décidée à rompre tous les traités.

.
La S. P-te a favorisé dans plusieurs occasion la Cour de Vienne sans y être obligée par les traités. En voici quelques exemples: La Cour de Vienne a demandé une extension de ses limites du côté de la Moldovie. Cette prétention était contraire aux traités; elle en a réglé les limites à son gré; elle a garni ses frontières de troupes . . . La S. Porte préférant paix à une rupture et uniquement dans la vue de resserrer les liens de l'amitié qui subsistait entre les deux Cours, a nommé un commissaire exprès et a donné à la Cour de Vienne un instrument qui la mettait en possession du territoire qu'elle exigeait.

.
Il n'y avait point d'exemple que la Cour de Vienne eut eu jamais des Consuls en Valachie et en Moldavie; ce point n'est nullement spécifié dans les capitulations. Cependant, lorsque la Cour de Vienne a demandé d'établir des agents dans ces deux Provinces, la S. Porte, sans considérer que l'établissement de ces agents nuirait à ses intérêts politiques et qu'il en résulterait de grands inconvénients pour elle, a consenti à cette innovation, dans la vue de donner de nouvelles preuves de son amitié à la Cour de Vienne.

.
(Suit un commandement aux Cadis, Vaivodes et autres officiers résidents dans les Iles et sur les côtes de Constantinople à Livourne portant que la Cour d'Allemagne s'étant alliée à celle de Russie pour prendre part à la guerre, l'Internonce et sa suite va partir de Constantinople pour Livourne, et recommandant de protéger et de ne pas inquiéter l'envoyé d'Allemagne dans les ports où il aborderait».

Colocț. Hurmuzake. (@dobescu).

XXXI.

Intrarea austriacilor ū în Moldova. Ipsilante prinsŭ de austriaci.

Pe cānd Muscalii totŭ intārđiaŭ de a intra în Moldova (1). Principele Coburg cu 15.000 de osteni ŝi cu cavalerie bunā, intrā în Moldova din Bucovina ŝi atacā Hotinulŭ.

La intrarea oŝtirea austriace în Moldova, mareŝalulŭ austriacŭ, Comitele Lascy, adresēzā, în 1788, unŭ manifestŭ «*cātrā populaŝiunea greco-ort. din Moldova, Muntenia ŝi alte țeri vecine*», prin care spune la toŝi mitropoliŝii, arhiepiscopŭ, episcopŭ, archimandriŝi, egumenŭ, boierŭ pāmētenŭ, norodulŭ, «cā Impērātesa Rusiei fiindŭ duŝmānesce nāvālitā de cātrā Pōrta Otomanicēscā ŝi pentru aceea P. I. Impērātŭ ca credincioŝŭ (aliatŭ) pāzitorŭ legăturilorŭ ce are cu Impērātesa Rusiei, aflāndu-se silitŭ a apuca armele ŝi despre partea sa, ŝi a trāmite oŝtile sale împotriva Porței Otomanicescŭ» ... promite cā vorŭ fi în liniŝte ŝi nesupēraŝi toŝi cei carŭ «vor ŝedē cu liniŝtire, la casa, Mōnāstirea ŝi poporulŭ lor ŝi 'ŝi vorŭ cāuta în pace de meŝteŝugulŭ sēŭ trēba...» respectivā «ŝi se vorŭ arēta... în tōtā vremea cu priință ŝi gata voință spre slujba» Crāescei armate... Pre unŭ ca acela «Impērātesca mārire e hotārītā a-i lua întru puternica apērare, ŝi protecŝia sa întocmai ca pe înŝii vechii supuŝi locuitorŭ din țerile sēle....»

Mai promite deplinulŭ respectŭ ŝi libertate a religiunei ortodoxe... «Bisericile, Mōnāstirile ŝi schiturile dimpreunā cu tōte averile ŝi veniturile sā se pāzēscā în starea lor...» Va respecta privilegiile de care se bucurā partea bisericēscā... Asemēnē ale boierimeŭ, ale țirgurilorŭ... Mai promite Mareŝalulŭ Lascy, cā slujbele āncā se vorŭ da la Romāni ŝi vorŭ fi primiŝi ŝi în oŝte.

(1) Muscalii intārđieŭ, scrie Vēcārescu, din cauzā cā Rumianțov «hrānise o mare urāciune asupra nemțilorŭ, urā din cea-l-altā resmeriță, pentru cāci se dicea cālŭ defāimaserā nemții atunci. Deci acumŭ mai multŭ grijia ca sā jōce pre Nemți ŝi sā-ŭ aducā în stare de a perde rēsbōiele ŝi a remānē biruiŝi, decāt sā facā însuŝi isbāndā ŝi sā fie purtătorŭ de biruință asupra Turcilorŭ».

Țes. II, pag. 295.

Din totu coprinsul manifestului, resare convingerea, că Austria intrându în Principate, spera să le *păstreze*, până în Siret, ba încă amintea, prin unu falsu istoricu, de unu timpu când aceste țeri aru fi aparținutu Ungariei... (1).

(1) Eată întregu manifestul Măreșalulu Comite Lascy cătră populațiunea greco-ort din Moldova, Muntenia și alte țeri vecine, din 1788 :

Despre a sa împărătescă, crăescă-apostolăscă mărire :

«Se face de scire și cunoscutu, cu acestu manifestu cele ce mai josu urmază, de obște tuturor creștinilor ai Bisericei răsăritulu, atâtu parte bisericească cum și mirenăscă, ce se află locuitorii pe hotare turcesci: Dar mai virtosu locuitorilor de Moldova, țera muntenăscă, și alte acestora megieșe țeri, anume mitropolilor, seú archiepiscopilor, episcopilor, archimandriților, egumenilor, și cea-l-alte părți mănăstiresci și bisericesci. Așigderea boerilor pământeni, uorodulu, și unu fieșce căruia din locuitorii acestor țeri, ver de ce stare și rangu să fie.

Impărătesa Rusiei fiindu dușmănesce năvălită de cătră Pôrta Otomanicăscă, și pentru aceea prea înălțatul Impăratu ca credinciosu păzitoru legăturilor ce are cu împărătesa Rosiei, aflându-se silitu a apuca armele și despre partea sa, și a trâmite oștile sale împotriva Porței Otomanicesci, au socotitu mai nainte, după a sa milostivire, la urmările cele triste și atîrnătore de moșinași și de țeranii, care aduce focul răboifulu.

Dreptu acesta, a sa împărătescă mărire, departe fiindu de a întâmpina cu reu creștinilor bisericei răsăritulu ce se află locuitorii în țerile de mai susu numite, și de ai lipsi de casele, vitele, moșiile și averile lor, este mai virtosu hotărită, pre unulu fieșce carele, și pe toți aceia, care cu liniștire, voru ședé la casa, monastirea și poporul lor și și voru căuta în pace de meșteșugulu seú tréba cinulu lor celu bisericescu seú, breslii loru cei mirenesci, și carii împreună se vor aréta cătră împărătesca-Crăescă armie la totu prilejul și în tótă vremea cu priință și gata voință spre slujbă; pre unii ca aceștia dar este a sa Impărătescă mărire hotărită a-i lua întru puternica apărare, și protecția sa întocmai ca pe inșiși vechii supuși locuitorii din țerile sele; apărare, suptu care ei atunci potu fără grijă și în pace a urma de a-și căuta de alișverișu, meșteșugu și trebile lor, în totu locul, precum și mai nainte.

Mai virtosu au mai susu numiții locuitorii creștini ai bisericei răsăritulu despre lege și obiceiurile bisericei lor să nu fie întru nimica supărați: bisericele, monastirile și schiturile, dimpreună cu tóte averile și veniturile să se păzescă în starea lor, și tótă partea bisericească și duhovnicăscă mare și mică să fiă apărata, și privilegiile ce va fi avându, care privescu starea și averea ei, să fiă ocrotite.

Asemené au și toți boerii și moșinașii în țerile de mai susu numite Moldova și țera muntenăscă să fiă, precumu ei s'au aflatu și mai nainte, în vremea ce era suptu stăpînire ungurescă, ocrotindu-li-se tóte pronomiile, întocmai ca și némurile țerii unguresci. Nu mai puțin orașurile și țurgurile au să fiă ocrotite cu dreptățile și obiceiurile lor, care privescu casa, locul, averile lor, și alte ca de aceste.

Dar nu-î destul cu atâta! înaltulu bine voitoru scoposu ai sele (sic) îm-

Muscalii neviindu-i în ajutor, Coburg lăsă apoi Hotinul, la care se întorse numai după ce comitele Soltikoff intră și el cu corpul lui de muscali. Hotinul resistă până în ¹⁶/₂₈ Septembrie 1788.

În extremitatea nordică a Moldovei Austriacii erau în harțe cu Turcii. Colonelul Fabris ocupă Botoșanii și se pregătea să înainteze spre sudul țerei. În oștea lui Fabris se afla și un mic contingent de voluntari Moldoveni, 500 de omeni. Acest corp înaintă contra Turcilor spre Orește (1). La Larga trei ore departe de Iași, Fabris cu Austriacii (6—7000) și cu contingentul român se întâlni, în 7 Aprilie stilul nostru, cu Turcii. Aceștia fură învinși, și perdură «varie, banniere, arme e bagagli. Fabris allora seguendo il corso della vittoria si avanzò fino ad Iassi capitale della Provincia dirimpetto alla quale situò nella sera del ⁸/₂₀ Aprile le sue soldatesche schierandole in ordine di battaglia sopra una collina. Ibraimo colla sua gente si era posto a sinistra della città sopra un'altra collina... (2)

părătescî-Crăescii mării merge încă și mai departe, și este de a pune și a așeza atât în slujba oștinescă, cum și politică pe aceia din pământeni și locuitorii, cari se vor găsi și vor fi, se de aici înainte se vor face destoinici de slujbă și de a-i face părtași tuturor acelor dreptăți și folosuri, cari au vechii supuși locuitori întru țerile împărătescii se le mării cele de moștenire.

Deci dar acelora, cari după toate acestea mai sus arătate s'ar lăsa averea, casa, se altă locuință și meșteșugul lor, fugind în hotare străine, și nu s'ar întorce în scurtă vreme în urmă, unora ca acestora li se va lua totă averea și binele, fără întorcere, și se va împărți în dată în de obște ivelă între satu lui, la cei-l-alti locuitori creștini de aceeași credință, cari au rămas cu liniște la casele și meșteșugul, se trebile lor.

Iar aceia cari, în potriva a totă nădejde, s'ar cumva fura cu mintea de a arăta cel mai mic tarz de vrăjmășie către împărătesca-Crăiasca armie, unii ca aceia se vor socoti de dușmani, și vor fi împreună cu femeile și copiii lor cu ce mai mare strinsore pedepsiți.

Dreptă acésta, pentru ca nimeni să nu se pótă desvinovăți cu nesciința, iată, din înadinsă porunca împărătescî Crăescî mării, noi, cărora împărătesca mărire ne-a încredințat de-asupra-stăpânire peste totă armia sa, facem de scire și cunoscut cele de mai sus arătate tuturor creștinilor bisericii răsăritului, ce se afla locuitori, după cum la început s'au pomenit, pe pământul țerii Moldovii și țerii muntenesci și în alte hotare otomanesci. Așa dar are să se de datornica cinste și cucernicie pre înaltei împărătescî peceți ce s'a pus mai sus.

(După manifestul originalu).

L. S. *Feldmareșalü Graf Fon Lasti.*

(1) Becattini, T. VII, pag. 142.

(2) «Fabris atunci urmărind cursul victoriei, înainte până la Iași, capitala Provinciei, în dreptul căreia aședă, în séra dela 8 (20) Aprilie, oștirea sa, înșirând-o în ordine de bătaie pe o colină. Ibraim cu oștea sa, se aședase la stânga orașului pre altă culme...»

Dar înainte de a nara cele întemplate între ambele oștiri ne-amice, să amintim că, după Drăghici, Domnitorul Ipsilante primise ordine dela seraskierul turcesc să mERGă la tabera turcescă, la Fălciu. «Sciindă însă (Ipsilante) că Nemții forte de grabă avEU să între în Iași, după corespondința secretă ce ține cu dENȘII, Domnul, precumă spună, făcea felurI de chipurI a prelungi călătoria sa ca să'lă apuce vremea în orașu la sosirea acestora. Un turcū însă din aceI de pe lângă dINSULŪ, vEDENDŪ întârzierea ce făcE pe cale, și ne mai putENDUȘI stăpANI mÂNIA și grOZA de nemți, pe care poporul ū aducE din cESŪ în cESŪ, aŪ scosŪ iataganulŪ dela brău și l'aŪ ardicatŪ să'lŪ lovESCă ca pe un trădătorŪ, și puținŪ de nu i-aŪ sburată capulŪ pe locŪ . . . , dECă din norocirea lui Ipsilante, Bim-bașa lui, Vișu, unŪ vestitŪ vitezŪ între arnăuși, nu scotE sabia mai iute ca fulgerulŪ ca să rezeze mĀna (turculŪ) cu iataganulŪ și să i-o dEE la pĀmĒntŪ» (1).

Ipsilante în urma acestui episodŪ, đice Drăghici, s'aŪ încunjuratŪ de arnăuși seI, înlĀTURĀNDŪ Turcimea și eșINDŪ din orașu, ca și cĀND ar fi fostŪ otĀritŪ să mERGă la tabera vizirului, de o dată însă l'aŪ înconjuratŪ un polc de husari, cari uciseră TurciI și făcură prizonierŪ pre Ipsilante cu totŪ bagajulŪ sEŪ, la TĒrgușorŪ, lângă Iași.

Versiunea că Ipsilanti era înțelesŪ mai dinainte cu Austriacii să-lŪ prindă, nu este numai în Drăghici (2).

Despre fapta lui Ipsilante, asemenE Abattelle Becattini (3) scrie

(1) Istor. Mold., T. II, pag 51.

(2) Totuși Iată ce đice Choiscul, de și mai apoi scrie și el că Ipsilant a fostŪ înțelesŪ cu Austriacii :

«Vous aurez été promptement instruit de l'avantage remporté en Moldavie par les troupes autrichiennes. Le Prince Ipsilanti a été fait prisonnier, deux Pachas ont été tués et, à en juger par le grand nombre de blessés que les Turcs ont fait transporter à Ismail, leur perte doit avoir été considérable».

(3) «Domnitorul Moldovei, Principele Ipsilante, considerĀND mai sigură libertatea sa, și pOTE însăși viața, cugetă să se retragă din Iași numai cu 50 de turci din gardă, cari ū remăseseră, fugINDŪ pe la drEPTA dela orașu spre Galați, pe apa Bahlui, care curge pe aprOPE de orașu. Nu putE însă să-și pună în esecuțiune planulŪ sEŪ fără ca Austriacii să prindă de veste, sEŪ fără ca să fiă urmatŪ o înțelegere secretă între đISULŪ Principe și Comandantele CesărescŪ. Acesta expedă pe dată douE jumătăți de escadrONE în gONA cailorŪ, luate din ambele aripe și apoi alte douE diviziuni de întĀrire. Acestea ajunseră pe Vodă forte curĒNDŪ, cĀND era să urce prin munții prin cari se trece în Polonia, ilŪ opriră, uciseră gardia și făcĒNDU-lŪ prizonierŪ, ilŪ conduseră în tabăra imperială,

că «L'Ospodaro di Moldavia Principe Ipsilanti, scorgendo mai sicura la sua liberta, e forse la sua vita, penso di ritirarsi da Iassy con soli cinquanta Turchi della guardia, che li erano rimasti fugendo a destra della città verso Galatz pel fiume Baclui... Non potè però mettere in esecuzione il suo disegno senza che gli austriaci se ne avvedessero, o sia che qualche segreta intelligenza corresse tra il predetto Principe e il comandante Cesareo, spediti sul momento due mezzi squadroni a briglia sciolta staccati dalle due ale e poi due altre divisioni di rinforzo, lo raggiunsero ben presto mentre stava per salire le montagne.... lo fermarono, uccisero le guardie, e prigioniero lo condussero nel campo Imperiale. Insieme con lui furono presi molti de' cortigiani e 40 tra muli e cammelli, che portavano i suoi più preziosi tesauri. Si racconta che nell'atto che stava l'Ospodaro per consignare la sciabla a' vincitori, un ufficiale Turco tentasse di ucciderlo, ma indarno, essendo restato il traditore ucciso egli stesso con un altro colpo di ciabla aventatogli da un ussero».

Totū asemené scrie și Salaberry în Histoire de l'Empire ottoman tome 4e, Paris, 1817, pag. 114: «L'empereur Joseph, qui ne parais-sait que comme auxiliaire et qui s'était déclaré le dernier, fit entrer ses troupes dans la Moldavie, avant que le grand Vizir ou ses bastiments eurent passé le Danube (?). Le colonel Fabris franchissant les défilés de la Transilvanie (?) pénétra jusqu'à Iassy, et enleva l'Hospodar avec une *facilité qui fit croire à la connivence de ce Prince* avec les impériaux. Les autrichiens, maîtres de la Capitale, arborèrent bientôt dans toutes les villes ouvertes de la Principauté l'aigle allemande à la place du *croissant* (!)».

împreună cu mai mulți boeri și cu 40 de catări și cămile, carii ducău comorile lui cele mai precioase. Se povestesc că în momentul când Domnitorul se gătia să-și dea sabia în mâinile învingătorilor, un ofițer turc se încercă să-l ucidă, dar nu isbuti, căci acela fu ucis de altă lovitură de sabie ce-i dete un ușeriș».

Vol. II, pag. 142.

D. profesorul Erbicéanu a publicat în Revista teologică, No. 28 (Noembrie 1886, Iași), ună estrasă din *Ἱστορία τῶν ἐτών 1787 și 1788 παρὰ Α. Α.*, tipărită în Veneția la 1791. Comparând acestă estrasă cu scrierea lui Becattini o găsim identică. A lui Becattini e tipărită la Veneția și totu în 1791. Care pe care s'a copiat dintre Α. Α. și Becattini? Eū presupunū că Α. Α. este grecul plagiator. De aceea nici potū să citez acestă fragment, care, câtū privește episodul prinderii lui Ipsilante, nu este decât o traducere din Becattini.

Enache Văcărescu raportă faptul prinderii lui Ipsilante, cu boierimea moldovenescă, dar fără a bănui sinceritatea Domnitorului moldav. El îi dă încă, că nemții mergându la Iași, sperau că vor fi ajutați îndată de muscali, ceea ce nerealizându-se, se vedură siliți a abandona iar Iași (1).

În oricare casă, evenimentul din Iași avu de consecințe, că Ibrahim Pașa abandonează Iași și că, cum scrie Becattini, fugi la Galați. Becattini pune multă preț pe această victorie a austriacilor (2). Pare că și la Viena era această opinie, căci colonelul Fabbris fu nălțat la rangul de general-maior. Dăm, după o gravură austriacă, din 1788, scena prinderii lui Ipsilante, ce s'ar fi întâmplat mai departe de Iași.

Îndată ce la Pórtă se știu de trădarea lui Ipsilante, femeia lui, o fată și un băiat, fură maltratați de Turci, închiși și despoiați, cu totă intervențiunea și protecțiunea ce căutară a le da Choiseul și alți miniștri streini (3).

(1) Tesaur II, pag. 296.

(2) Tom. VII, pag. 143.

(3) «La famille du Prince Ypsilanti est réduite au dernier degré de l'infortune. L'ambassadeur d'Angleterre, dont il n'avait pas cru devoir acheter la bienveillance, abusant de son malheur, l'accuse publiquement de trahison, soutient qu'après avoir appelé les ennemis il s'est laissé prendre à dessein. Enfin, Mr., pour comble d'horreurs, il a, de concert avec l'Envoyé de Prusse, pressé la Porte de faire arrêter cette malheureuse famille. La Princesse a été enlevée de son Palais et conduite dans une prison destinée aux malfaiteurs. Son fils unique, homme d'esprit et qui pleurait encore la perte récente de sa femme a été emprisonné séparément et on l'a présenté à la question pour savoir où sont les trésors de son père. Comme il n'a indiqué qu'environ deux millions placés chez divers banquiers de cette capitale, on lui a objecté l'assertion de l'Ambassadeur d'Angleterre qui prétend que le Prince en a fait passer plus de vingt à la banque de Vienne. On attend sur cet objet des ordres du Visir. Je crains qu'ils ne soient funestes, et qu'en accueillant cette accusation il ne croie rejeter sur le Prince prisonnier la perte de la Moldavie et justifier par là les mauvaises dispositions que lui-même avait ordonnées.

.

L'Empereur, qui prend intérêt à son sort, a jeté les yeux sur sa famille qui se trouve à Constantinople et à laquelle il craint que la Porte ne fasse éprouver les effets de son ressentiment. En conséquence, M. le Prince de Kaunitz a prié, de la part de S. Majesté Impériale, l'Ambassadeur du Roi à Vienne de demander à S. M. qu'Elle vous charge M. de rendre à cette famille tous les bons offices possibles, afin, de la soustraire au malheur dont elle est menacée. Le Roi a bien voulu agréer cette demande et S. M-té espère que vous obtiendrez qu'on laisse la femme et les enfants du Prince Ypsilanti vivre paisiblement dans l'ob-

*Austriacii nu apără Iași. Boierii ceră din nou
intrarea Rușilor.*

Intrarea în Iași a Austriacilor a putut fi ocaziune de speranță de apărare pentru locuitorii capitaliei Moldovei. Acastă speranță fu de foarte scurtă durată. Fabris nu era îndestul de tare ca să se mănțină în Iași contra unei oștiri mai mari de turci și deci abié intratū în Iași la 8 April 1788, el declară mitropolitului și boierilor rămași acolo, că vré să se retragă neîntârziatū. Atunci gróza cuprinse pre mitropolitū și pre cei rămași în țéră și, sub boldulū acestei gróze, mitropolitul Leonū și boierimea adreséză îndată (la 9 Aprilie) lui Rumianțov următórea scrisóre, rugându-lū să grábescă intrarea armatei rusesci în Moldova:

*«Pré lumine generalū anșefū, alū Nostru întru totū năldăduitū mare
făcțorū de bine.*

«Ne mai remânēdu-ne altă nădejde ca să scăpămū de primejdia cei de istovū perđerī, iată și acum, prin acestū înadinsū trimisū alū nostru, năzuimū iarăși la înaltă Milostivirea a ei Impērătesci māriri și prin acēsta cătră înălțimea ta smerită scrisóre, cu multă plecăciune și cu ferbinți lacrimi, cădēndū cu toți de obște, parte bisericească și politicescă, punemū de față starea nóstră cé vrednică de plângere, și cele umilite rugăciunile nóstre, ca să se milostivescă spre noi Impărătésca mārire, și prin ale sale impērătesci arme de subt comanda înălțimei tale, cum și prin a înălțimei tale mijlocire și iubire de ómeni, să ne izbăvimū de gróznica primejdie a perđerei, de care suntemū îngroziți. Căci sciutū să fie înălțimei Tale, că după biruința ce s'aū mai făcutū în trecutele țile asupra Turcilor de către Kesaricescile oști, la loculū ce se numesce Larga, trei césuri mai susū de Eși, eri sâmbătă, Aprilie 8, aū venitū aici în Iași un corpos de vr'o șase--șapte miū óste Kesaricescă, și fugēndū Turcii în giosū căți mai

scurité à laquelle sa catastrophe les dévoue. Je ne crois pas que pour y parvenir vous ayez besoin de combattre le préjugé qu'on peut avoir sur sa trahison, mais une des plus grandes preuves qu'il ne peut en être accusé, est qu'il a laissé sa famille entre les mains du G. Seigneur. Quoi qu'il en soit, Mr., vous ferez valoir le mieux qu'il vous sera possible l'intérêt que S. Majesté prend à cette famille, d'après la recommandation de l'Empereur, et vous tacherez de convaincre les Ministres de la Porte qu'il peut arriver des circonstances où ils se féliciteront d'avoir donné un exemple de modération en ne confondant point les innocents avec ceux qu'il croiraient coupables».

Veđi Hurmuzake, L. citatū.

era, aŭ prinsŭ Kesaricescŭ pe Domnulŭ de aice *Alexandru Ipsilante* și-lŭ ținŭ în pază. Iar astă-đi ni s'aŭ datŭ rĕspunsŭ de la Polcomniculŭ Comandir, cum că nu are poruncă să sté aicea, ci iarăși fără zăbavă iaste să se întorcă înapoi cu corposulŭ sĕu și cu Domnulŭ robitŭ. Decŭ de va fi una ca acésta, cunoscutŭ și sciutŭ iaste, că îndată Turcii și Tătarii ce sunt în părțile de josŭ a țerei, negreșitŭ trebuie să ne iée în picioare și să pue sabie și focŭ ori pe unde vor ajunge. Ne rugămŭ dar iarăși din adânculŭ inimei, vĕrsândŭ lacrimi cu jalnică plângere: milostiviți-vĕ asupra a atâta norodŭ creștinesc și izbăviți-ne cum mai îngrabă de obștĕscă perđare ce ne stă asupră. Trimisulŭ nostru carele va închina Înălțimei tale acésta smeritŭ din partea năstră scrisore, are sciință din destulŭ, ca să arĕte Înălțimei tale, prin cuvĕntŭ, grija și temerea năstră, cumŭ și starea lucrurilor din părțile acestea.

Noŭ așteptămŭ cu insetată dorire, sosirea aicea cum mai îngrabă a *împĕrătescilorŭ* arme, ca să ne izbăvescă de frica robiei varvarescŭ a Agarineanilorŭ. Nădăjdumŭ să nu fie trecută cu vederea cererea și rugămintea năstră celorŭ de o credință supuși, și remănemŭ a Înălțimei tale cătră Dumneđeu smeriții rugătorŭ» (1).

Leon, Mitropolitŭ Moldovŭ.

Din Iașiŭ Moldoveŭ
1788. Aprile 9.

Pré plecați slugŭ
(NB. Nu este altă semnătură).

Se mai trămite de mitropolitŭ și boerime o petițiune și directŭ cătră Impĕrătĕsa, cerĕndu-l, în un stilŭ oribilŭ, să dé voie Moldovenilorŭ a-l trămite o «diputațiune» ca să o asigure de devotamentulŭ Moldoveŭ și de trebuința ei ca să nu întârđie óstea rusescă a intra în țĕră. Eată acestŭ actŭ ciudatŭ :

«Tótă suflarea norodului pravoslavnicŭ și mai cu prisosință eparhiile acestea cari aŭ dobânditŭ umbrirea apĕrării intru buna sa viețuire, se sprijinesce intru întĕmplătorele nevoi și primejduitorele momenturi din pragulŭ pistolului vostru, neavĕndŭ unde aiure atirna intru a sa mĕntuire. Cĕsulŭ acesta alŭ întĕmplărilorŭ acestorŭ de acumŭ ne face ca cu cele mai umilite glasuri să strigămŭ și să ceremŭ cu suspinătore lăcrimare toți, noi Moldovenii, prin unite plecări, îndurarea Ta, apĕrătoriule alŭ nostru, *prin o sprijinire fără de mijlocire și trecere de vreme a armelorŭ Tale cele pravoslavnice*, ca prin pajora ocrotireŭ semnulŭ Impĕrătescŭ văstre mărirŭ, să ferimŭ o viață a năstră, care se învălucesc în cugetările primejduireŭ și să rămăe iar a ruga pre atot Puterniculŭ împĕratŭ pentru proslăvirea puterilorŭ văstre. Iar credincioșii pravoslavnicŭ Moldoveni cĕi cu bună cugetare și îndatorire vecinică, după starea cé de acumŭ a Patrieiŭ năstre, după puterea și ființa micșurării, însușindŭ către gătirile celorŭ trebuinciose ceea ce se putĕ, și intru nevoi iarăși nădăjdindŭ la Indurarea Văstră, vomŭ jărtvi cugetările năstre cele fără mărgenire către aceste apĕrători puteri, ce le așteptămŭ pentru *o ocrotire grabnică* și lingă înălțarea glasurilorŭ celorŭ rugătorŭ. Pentru acésta

(1) Veđi Documente dintre 1769—1800 de V. A. U. București, 1889.

cu sfiālă cutezămŭ a adăogi: să fii milostivŭ a primi o mângâere a sufletelorŭ năstre: trimeterea la piciorere pragulŭ Vostru a unei *diputațiōne* (sic), prē buuă și credincioasă, cu nemărginirea mulțămirelorŭ năstre celorŭ lăcrimătore și cu năzuire la limanulŭ Pravoslaviei, dela care se va încredința și pentru rīvna năstră și pentru întēmplătorele nevoi.

«A împērătescei, monarhicescii văstre măriri prē plecații și credincioșii supuși» (1).

Din cauza întârzierei Rușilor de a intra în țeră, Iași se deșertară de toți cari puteu se trecă Dunărea. Mitropolitul și boierimea care nu se dusesese cu Ipsilante fugiră pe unde putură. Mitropolitul în 28 Iunie 1788 era la M-rea Slatina.

XXXIII.

Manolache Roset.

Intre aceste Pórta avēndŭ nevoie să existe în Moldova o autoritate națională, ca să facă pe câtŭ posibilŭ a gravita în jurulŭ ei pre țeranii Moldoveni, se grăbi a numi Domnŭ în loculŭ lui Ipsilante pre Manole Roset. Drăgici scrie (2) că «acesta era unŭ boierŭ trăitorŭ la Fălciŭ cu o reputație destulŭ de bună. Cândŭ vizirulŭ cu urdia turcescă s'aŭ opritŭ acolo pentru o vreme, luândŭ sciință că Nemțiŭ aŭ intratŭ în Iași și Ipsilante s'aŭ desvelitŭ a fi cu dēnșii și ajutorulŭ Rușilorŭ, pe de o parte aŭ scrisŭ (vizirulŭ) la Pórta arētândŭ necredința lui și tot-odată avēndŭ trebuință pe lângă armie de unŭ poruncitorŭ către țeră, ș'aŭ aruncatŭ privirea asupra lui Manole Roset, ce se înfățișase la elŭ cu boierii din ținutŭ, și l'aŭ numitŭ Domnu Moldovei după imputernicirea ce avē dela Sultanulŭ, ca să scōțā și să pue Domnŭ pe aceste țeri, la întimplare de trebuință, făgăduindu-i și pentru investitură după obiceiŭ a scrie să i să trimită din Țarigrad».

Cine era acestŭ Manoli Rosetŭ? Eŭ credŭ că nu e altulŭ decât același Manolache Giani Roset, devotatulŭ Domnŭ efemerŭ alŭ țerei muntenești, care nu avu parte de Domnie în urma păcei dela Kuciuk-

(1) Din cartea me „Documinte dintre 1769—1800“ 4° 1889, pag. 25.

(2) Ist. Mold. T. II, pag. 52.

Kainargi (1). Ipsilanti căpătă, cumă vedorămă, domnia în loculă lui Manoli-Vodă din Craiova și în loculă candidatului unei părți din boierime. Era naturală că Manoli-Vodă să fi fostă candidatul de Domnie în loculă lui Ipsilante, trădătoră causei turcesci. Este o părere ce o întăresce și faptulă, că proclamațiunea ce adresază el către Moldova, ca să'și vestescă Domnia, se vede scrisă de ună condeiu muntenescă. Am descoperită acestă documentă la Mitropolia din Iași în 1886. Eată'lă în totă coprinderea lui și cu semnătura fasi-milată. Nu să însemne loculă de scriere, probă că a fostă scrisă în cale, unde-va, în tabera turcescă, seă chiar din Turcia:

«*Iă Manuil V. V. B. M. g. z. Moldavsca.*

«Preosfinția ta alesule de Dumneșeu părinte Mitropolită, Iubitoriloră de Dumneșeu părințiloră episcopi, prea cuvioșiloră archimandriți și egumeni de pe la sfintele mănăstiri și totă tagma bisericescă, cinstițiloră dumnévoștră boieriloră dintăiă și ală doilea, dumnévoștră boieriloră părcălabi și starosti, căpitaniloră, bulucbași, negușitoriloră, orășaniloră, mazili, breslași, vorniceiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră țerei Moldovei, sănătate și totă binele vă poftimă dela milostivulă Dumneșeu ca să vă dăruiască. De obște vă facemă Domnia mé în scire, că pré puternica împărăție Devletă Ali Osman (a căria putere să o întărescă Dumneșeu în veci) pliroforisindu-se de amestecăturile ce s'au făcută aici la Moldova și *dă* (sic) năvălirea neprieteniloră, póte din nepurtarea de grijă a oblăduitorului ce a fostă, ni-au orânduită pre noi Domnă și oblăduitoră acei țeri, dându-ne putere îndestulă ca să curățimă țera de ne prietenii împărăției și să o ocrotimă despre ori-ce împotrivre și necazuri; cătră care iată ne-amă și pornită «eri» și avemă nădejde la mila prea înălțatului Dumneșeu, că în puțină vreme va intra fiesce-care lucru la orânduiala sa și țera își va afla odihna și repaosulă ei. Pentru care nu amă lipsită a vă însciința de acésta, ca să vă veseliți și să vă bucurați cu toți, rugândă pre milostivulă Dumneșeu pentru buna starea prea puternicii împărății și a noastră și a vă sfătui părintesce ca să nu vă amăgiți după *măgliscele* neprieteniloră ce vă arătă cu feluri de făgădueli, căci tóte acelea sunt vremelnice și fără de temei, și cei ce se amăgescă rămână înșelați și căiți până în sfirșită, dape cum aveți pildă *pă* cei ce au cređută unele ca aceste, că nu numai au fostă pricinuitori de rău și stricăciunea patriei lor, ci și-au pierdută și tóte averile, încă până în sfirșită unii și viața; ci ca unii ce sciți cu câtă îndestulată și norocită petrecere ați fostă sub stăpânirea prea puternicului Devletă, trăindă desfățati în milă și în privilegiiuri împărătesci, moși

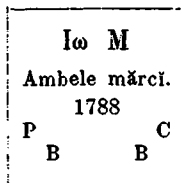
(1) Póte proba acésta asertiune și faptulă, că în sigiliulă pusă sub Manifestă, se vede nu numai bourulă Moldovei ci și stema Muntenescă, după obiceiulă luată de cei cari fusescră când-va domni și la o țera și la altă. Văcărescu Enache spune că „Pre înaltulă Devletă făcu Domnă Moldovei pre Manoil-Vodă, încă dela Sofia mergéndă spre Belgradă, care (Manoilă) trecéndă pe la Nicopole și pe la Bucureși au mersă la Iași. (Tesaură II, pag. 296). Decă nu era boierulă din Fălciă de care grăesce Drăghici.

și strămoșii, cum și înșivă, care vă aflați acum, stăpânindu-și fieși carele moșiile și pământurile lui nesupărată între atâta sumă de ani, se vă arătați acum cu prothimie, mai virtosă d-tră boiorilor i dregătorilor, ca unii ce sunteți căpetenii și otcărmitori celor mai mici, se vă siliți în totu chipul de a găsi mijlocu ca să năvăliți la domnesca noastră milostivire împreună cu câți alți din locuitori veți putea să veniți la noi, unde veți auzi că ne aflăm și nu numai cinste și milă veți dobândi acum, ci va fi cunoscută și în urmă slujba și *sadacatul* acesta la totu nămulu d-tră, a câștiga dela pré puternica împărăție milă îndestulate și privileghiuiri; și câtu despre partea otomanicescilor noastre oștiri să nu aveți nici o grijă și îndoială, pentru că au datu strașnice porunci împărătesci și ale noastre ca să nu supere *pă* raia întru nemică. Iar cei ce nu veți avea mijlocu de o cam dată a scăpa și a veni la noi se vă depărtați din prejurul neprietenilor, spre a nu se întempla unuia ca aceluia primejdia aceea ce o aduce iuțimea resboiului, de care nimeni nu pôte scăpa, nici putem noi sprijini atunci aflându-vă lângă prieteni. Ci dar ascultați-ne sfaturile cari părintesce vă dăm la acesta și puneți silințe verii-care și verii din ce tréptă aru fi, de năvăliți cu îndrăsnelă la mila noastră, ca din preună cu d-tră se putem ocroti săraca țără spre a o aduce la starea ei și veți cunoște în faptă mila Domniei mele și bună oblăduire cu milostivire cătră toți care o avem în cugetu a o sevăși fiindu-ne milă de țără acesta, ca unii ce suntem și noi ca *unul* din patrioți, duple cum ne sciți și pe noi și nămulu nostru. Așiderea și prea sfințiilor voste părinților arhieriei, dupe datoria ce aveți să îndemnați cu învățături și povățuiri *pă* ori câți din pământeni veți putea ca să urmeze dupe cum le scriem, fiindu spre binele și folosul lor, și așteptăm fără zăbavă venirea lor cătră noi spre a le da cuvintele mele povățuiri pentru paza și buna otcărmitură a săracei țări, și fiți sănătoși.

Iscălitu :

1788, 12 Iunie.

folio f. mare.

XXXIV.

Mavrogheni și Domnia Moldovei. Proclamațiunea lui cătră Moldoveni. Acte de Domnă Moldovei. Confiscarea moșiilor lui A. Ipsilante.

Domnia Moldovei înainte de numirea lui Manole Roset, o vedem disputată cu stăruință de cătră Mavrogheni. Oștirea lui, din Focșani opera deja în Moldova, când Ipsilante fu prinsu de Austriaci. Mavrogheni, aflându de întâmplarea lui Ipsilante, adresază, în 13 Aprilie 1788, o proclamațiune cătră locuitorii județelor Moldovei și în deosebi celor ai județului Putnei, prin care le spune că «auđindă Domnia mé întâmplarea de acolo din Moldova, cumă ați rămasă fără Domnă, ca nesce oi fără păstoră, acumă la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusă acéstă întâmplare, ne-aă cuprinsă multă durere și milă de voi». N. Mavrogheni îi asigură, decl, căci îi consideră ca pe proprii săi supuși, că va griji de liniștea și pacea lor ca și de a locuitorilor Munteniei.

Eată întregă actulă :

Cărțile ce s'au scrisă la județe în Moldova, în 1788, Aprilie 13.

«Pré cuvioșiloră archimandriți, egumeniloră și episcopiloră de pe la sfințele mănăstiri și schituri, molitfeloră văstre protopopi, preoți și diaconi i d-văstră starostiloră seă boieriloră, ce sunteți fără de dregători, mazililoră, breslașiloră, căpitaniloră, neguțitoriloră, orășeniloră, pârăcabililoră, sindiiloră, și tuturoră locuitoriloră țerană de prin tôte satele ținutului din Moldova, sănătate. De obște vė facemă în scire, că auđindă Domnia mé întâmplarea de acolo din Moldova cumă că ați rămasă fără de Domnă ca nisce oi fără de păstoră acumă la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusă acéstă întâmplare, ne-a coprinsă multă durere și milă de voi, cari sunteți de același neamă cu noi, pentru care nu amă lipsită print'acéstă domnescă a noastră carte într'adinsă a vė scrie și a vė vesti tuturoră, ca să sciți, că Domnia mé nimicū nu vė vomă deosebi din ceste-l-alte raele ale țerei năstre, la paza și ocrotirea ce trebuie să aveți într'acéstă vreme, ci ca ună părinte de obște și Domnă cu milă și durere de tôte raelele împărătesci, precumă grijimă pentru locuitorii țerei năstre așa vomă griji și pentru voi, ca să nu vė primejduiți de cătră vrășmași și de cătră nimeni; și iată amă trămisă și trămitemă oștiri ale năstre îndestule în acea parte a locului, la Focșani, ca să vė păzescă de vrășmași și deosebitū și însine în puține zile venimă la partea locului pentru ocrotirea deseversită și viața ne vomă pune la întâmplare vremelnică pentru apărarea tuturoră locuitoriloră, după cuvântulă evangheliei ce dice: «păstorulă celū bunū sufletulă își pune pentru oi. Ci dar nădăjduiți la mila și ajutorulă Domniei mele, fiți fără

de nici o grijă și nu vă înfricoșați și nici nu vă temeți de nimic, că după cum vă încredințăm mai sus Domnia mé, avem tótă grija pentru ocrotirea vóstră și fiesce-care să vă căutați alișverişurile și hrana vóstră, fără de a nu vă risipi și fără de a nu vă înstreina, séu de a vă împrăștia pe la depărtate locuri, păzind înșiși voi credința cea dréptă și supunerea cătră Devletulú pré puternicei împărății, precum suntem datorî după lege, fără de a nu vă înșela și fără de a nu vă amăgi cinevași din voi, a vă adăpa în niscare-va cugete rele; și așa cu ajutorulú lui Dumneđeú fiți bine încredințați și nădăjduiți la acestea ce vă scrie Domnia mé, rugându pre milostivulú Dumneđeú pentru biruința armelor pré puternicei împărății asupra vrășmașilorú sěi» (1). 1788, Aprilie 13.

Mai există, din 17 Aprilie 1788, dela N. Mavrogheni și alte proclamațiuni cătră Moldoveni (2).

N. Mavrogheni mai vestesce Moldovenilorú, în 25 Aprilie anulú 1788, că cei cari arú voi să se adăpostescă în Muntenia, din cauza resvrătirilorú și a resmeriței, vorú fi primiți de dēnsulú cu brațele deschise :

«Pré cuvioșilorú arhimandriți, egumeni după la sf. mōnăstiri, d-vóstră boerilorú d'ântēi și alú doilea, d-vóstră boerilorú párcalabi și starosti din ținuturile Moldovei și neguțetorilorú de acolo, sănătate! Aflămú Domnia mé de resvrătirea ce este într'acé patrie, și socotindú că póte unii nu veți fi siguri și odihniți pe la locașurile și locurile unde vă aflați și pentru ca nu cum-va din pricina acésta să arētați că siliți ați fostú de nevoie pentru adăpostulú vostru a vă trage prin părți și locuri ne călcate de vrășmașú, iată de obște vă facemú Domnia mé în scire, ca să arētați și celor-l-alți, tuturorú deobște, cumú că vericari nu se vorú otări de a ședé pe locurile séle și vorú vré a se trage pentru ocrotirea și siguranța lor și a caselorú și a averilorú lor, bine să fie încredințați cu toți de obște, că Domnia mé cu párintesci brațe deschise nu numai vă primimú la Focșani și în pământurile țerei nóstre (după cumú pentru acésta am

(1) Cod. No. XVII, fila 292 verso coprinde o copie ceva alterată

(2) Proclamație la județele Covurlui cu orașulú Galați, la Tecuci, Tutova, Bacău, 1788, Aprilie 17.

«Pré cuvioșilorú archimandriți, egumeni, etc. de obște vă facemú în scire etc. (precumú în proclamația de mai sus) apoi termină așa : «Ci dar după ce veți primi acésta a nóstră domnescă vestire să vă întorceți iar la locurile vóstre căți se va fi strămutatú și apucându-vé de lucrulú pământulú să vă căutați hrana și chiverniscla vóstră, facēdu-vé alișverişurile fără a nu vă înfricoșa și a nu vă speria, că după cumú vă încredințămú, nu veți petrece nimicú. . . » (restulú aprópe identicú ca în proclamația de mai sus).

Cod. No. XVII, fila 293.

Proclamații la Bârlad, la Vaslui, și la cele-l-alte județe din Moldova, din Aprilie 19, 1788 încă posedemú și le dămú în anexele de la acésta pagină.

Veți și Cod. XVII, fila 294.

scrisu și am poruncitū cinstitulū și credinciosulū boierulū Domniei mele Costake Kiaui biv vel Clucerū, Caimacamulū ce se află la Focșani, și încă să sciți că vē vomū ocroti și vē vomū păzi cu tōtă străjuirea și osirdia, întocmai după cum străjuimū și pre cei ai țerei acesteia, nedeosibindu-vē nimica de dēnșii; cumū și cariī veți vrē și veți pofti și vē va fi mai îndemână a vē trage la Brăila, puteți merge cu îndrăznelă și fără de nici o îndoială, unde ca pre nisce raele credinciose și supuse ale Devletulū pré puternicei Impărății primiți veți fi și acolo și veți avē totū ajutorulū de ocrotire și «*emmet*». Ci dar, ca să fiți fără de răspunsū și înaintea lui Dumneđeu și a stăpānilorū, nu amū lipsitū a vē arēta și acēsta prin domnescele nōstre cărți, la cari incredințāndu-vē să fiți următorī a vē trage la aceste numite locuri, cāti nu veți putē sta pe la casele și pe la satele și orașele vōstre. Pentru care amū scrisū Domnia mé și la luminatulū Ibrail Muhafezu și la cinstitulū Ibrail Nazir, și fiți sănătoși» (1). 1788, Aprilie 25.

N. Mavrogheni nu numai că adresēzā proclamațiunii ca acestea la Moldoveni, ci și face acte de Domnū, căci numesce ispravnicī în unele județe, în cursulū lunei lui Mai, 1788. Eată pitaculū de rānduire de ispravnicū la județulū Tecuciū, din Mai, 1788:

«Dat-amū Domnesca nōstră carte pe carele l-amū orānduitū Domnia mé ispravnicū la ținutulū Tecuciulū din Moldova, împreună cu ca unindu-se la tōte trebile ținutulū cu numitulū tovarășulū sēu, și păzindū pe deplinū bunele Domniei mele învățături și porunci ce i-amū datū, să aibā a fi cu multă purtare de grijă și priveghere, ântēiū pentru paza și ocrotirea locuitorilorū de cătră ômeni rēi și împotrivorū, apērāndu-i și ferindu-i de ori-ce împotrivire și nedreptate, spre a-și putē avē odihna și liniștea lorū după bună-voința Domniei mele, așisdera să caute cu silință tōte pricinele și pāsurile locuitorilorū ca să-i odihnescā și să-i așede, mulțāmindu-i pe fiesce-care de dreptulū lui; cătră acestea, atâtū numiții ispravnicī să se ferescā în totū chipulū de jafuri și nedreptăți, cât și pe ômenii și zapcii lorū să nu-i îngādūiascā a năpāstui și a jāfui pe cinevași cu câtū de puținū, căci și pentru aceia vorū avē însuși a da sēmā; și așa slujindū bine și cu credință, vorū câștiga mila și cinstea-i dela Domnia nōstră. Pentru care poruncimū Domnia mé și molitfelorū vōstre protopopi, preoți, diaconi i vouē buluc-bașilorū, căpitanilorū, slujitorilorū, mazililorū, breslașilorū, vorniceilorū de prin sate și tuturorū locuitorilorū țeranī, toți aveți a cunōsce pe numitulū boierū alū Domniei mele de Ispravnicū și purtătorū de grijă vouē, dāndu-i supunere și ascultare, ca să pōtā săvārși poruncile Domniei mele. Tolico pisah». 1788, Maiū, 15.

Mavrogheni nu urmări numai domnia din care fugi Ipsilante, ci și averea lāsată de elū în Muntenia. Elū scrise Vizirulū la Sofia și

(1) Cod. XVI, fila 296 verso.

NB. Este și traducerea în grecesce a acestui actū, la fila 297.

de acolo dobândi firmanulŭ (1) prin care, în Iunie 1788, Pórta autoriză pre Domnitorulŭ Mavrogheni să confisce pentru sineși totŭ avutulŭ lui Ipsilante din Muntenia. În urmă, în August, acestŭ avutŭ Mavrogheni îlŭ trecu cu următorulŭ hrisovŭ pe numele lui Iosif, unulŭ din cei trei fii ai sêi (cei-l-altŭ doi erau Constantin și Petru):

Hrisovulŭ ce aŭ datŭ Măria sa pré Înălțatulŭ nostru Domnŭ, pré iubitŭ fiulŭ măriei sêle Beizadea Iosif, pentru tóte acareturile fugitulŭ Domnŭ Alexandru Vodă Ipsilante, ce le are cu firmanŭ împărătescŭ, cum-că le-aŭ hărăzitŭ fiulŭ Măriei sêle.

«După împărătesculŭ și vredniculŭ de închinăciune firmanŭ, ce ni s'aŭ datŭ la 21 ale Ramazamului 1202, pentru tóte acareturile și lucrurile de aici din țeră ale fugitulŭ Domnulŭ Moldovei Alexandru Vodă Ipsilante, ce a pribegitŭ la vrășmași într'acéstă vreme de răsboiŭ, în care se cuprinde cum-că puternica Impărăție, (Domnulŭ Dumneđeŭ să-i înmulțescă stăpânirea), cunoscândŭ grelele cheltueli ce facemŭ Domnia mé cu mulțimea oștirilorŭ pentru paza țerii și cu

(1) Eată firmanulŭ :

Firmanulŭ pentru acareturile fugaruluiŭ Domnulŭ Moldovei Alecsandru Ipsilante, ce le-aŭ dăruițŭ Impărăția Măriei sêle pré Înălțatulŭ nostru Domnulŭ Țerii Romănesci, Nicolae Petru Mavrogheni Vvd. Iunie, 1788.

«Alesule dintre Domni ai némuluiŭ Mesiei, stăpânule acelorŭ mari din tagma lui Isus, celŭ ce esci acumŭ Domnŭ Țerii Romănesci, Mavrogheni Nicolae Vvd., săvârșiturile să-ți fie bune. Ajungândŭ acestŭ Impărătescŭ semnŭ, în scire să fiă, că de vreme ce s'aŭ arătatŭ din cele scrise ale téle și din tefteru ce s'a trimisŭ, cum că fugindŭ Domnulŭ Moldovii, pre în pământulŭ Țerii Romănesci are îndestule acareturi; de vreme ce s'a arătatŭ la pré Înălțata Pórta, ca după tefterulŭ, ori să se vândă numitele acareturi despre partea *Mirie* la cei ce vorŭ vré să cumpere, séu prin împărătescă poruncă de o dată să se facă zaptŭ veniturile numitelorŭ acareturi; de aceea dar, fiindŭ că amŭ cunoscutŭ cheltuelile cele mari care le faci cu oștirile, și lângă acésta fiindŭ încă cunoscută de toți, că se cade despre partea pré Inaltuluiŭ Devletŭ să și se facă ție ajutorŭ și inlesnire la trebile și slujbele ce sunt asupră-ți, după încredințarea ce avemŭ, cum că numitele acareturi aŭ îndestulŭ venitŭ; iată după Impărătesca mé multă iubire ce avemŭ cătră tine, pentru cunoscuta credință și sîrguință ce ai arătatŭ, te-amŭ miluitŭ hărăzindŭ Impărăția mé ție numitele acareturi; deci spre încredințare s'a datŭ acestŭ Impărătescŭ alŭ meu firmanŭ care și s'a trămisŭ. Ci dar după împărătesca mea iubire ce avemŭ cătră tine, cumŭ s'a șisŭ mai susŭ, pentru multa ta credință și sîrguială încredințându-te bine cum că te-am miluitŭ cu numitele acareturi, le veŭ lua întru nestrămutata-ți stăpânire, după voința ta, și veŭ pune tóte silințele téle, spre săvârșirea Impărăteștilorŭ mele porunci, cu tótă credință și sîrguială; pentru care acestea s'aŭ datŭ acestŭ Impărătescŭ firmanŭ care s'aŭ scrisŭ la 21 ale Ramazanului, 1202 în Sofia.»

iubire de dreptate și cu milostivire judecându cum că pentru acele grele cheltueli și pentru truda și multa osîrdie ce avem, se cade despre partea pré Înălțatului Devletü a se da nouă ajutoru și înlesnire la trebile și slujbele Impărătesci ce sunt asupra-ne, ne-au miluită Impărăția cu toate numitele acareturi, hărăzindu-ni-le și dându-ni-le în nestrămutata stăpânirea noastră, ca să le facem zaptă după tefterul ce ni s'au trămisă, și să le metahirisimă după a noastră bună-voință; deci după puterea Impărătescului firmanü, toate aceste lucruri ca nise bune ipostatice ale Domniei mele, câștigate cu slujbă și cu multă trudă din mila împărătescă, avându asupra lor desăvârșită volnicie și stăpânire, amă bine-voitü Domnia mé din părintesca dragoste și iubire de fiü, de le-amă hărăzitü pré iubitului nostru fiü Iosif Mavrogheni Voevod, ca să le țină și să le stăpânescă nestrămutatü cu desăvârșită volnicie. toate, cum anume se arată în deosebitü tefterü ce ni s'au trămisă dimpreună cu Impărătesculü firman al pré Înălțatului Devletü. Pentru care acestü harü și hotărîrea ce amă făcutü Domnia mé, amă datü pré iubitului nostru fiü acestü Domnescü și bine închipuitü al nostru hrisovü, întăritü cu domnesca noastră iscălitură și pecete, și adeveritü cu credința pré iubiților Domniei mele fiü Costandin Voivodü, Petru Voivodü, și cu mărturia dumnélor cinstiților și credincioși boșerilorü Divanului Domniei mele, Nicolae Brâncoveanu vel Banü, Manolache Brâncoveanu vel Vorn. de Țera de susü, Scarlat Greceanu vel Vist., Radu Slătineanu vel Vor. de Țera de josü, Ioan Damaris vel Logof. de Țera de susü, Costandin Stirbeiü vel Log. de Țera de josü, Nicolae vel Spătarü, Ioan vel Po.t., Dumitrache Fălcoianu vel Cluc., Dumitrache vel Comisü, Tudorache Țufénul vel Pahar., Alexandru Văcărescu vel Stol. Gregorie vel Serdarü, Mateiü Cantacuzino vel Slugerü, Stavarache vel Pit., și Ispravnicü hrisovului acestuia Ioan Damaris vel Log. de Țera de susü, și s'au scrisü hrisovulü acesta într'alü treilea anü alü Domniei mele, aici la scaunulü Domniei mele Bucuresci, în logofeția Divanului, la anii 1788. August 1. (1)

Prociü vel Logofețiü.

XXXV.

Domnia lui Manole Vodă. Corespondența cu Iacob Episcopulü de Huși, cu Mitropolitulü și cu boșerii.

În Iunie 30 încă Manole Vodă nu era intratü în Iași. La data acésta episcopulü Iacob din Huși se afla refugiatü prin păduri cu mulți boșeri compromiși față cu turcii. Acestü episcopü scrie mitropolitulü (care era la Slatina), că la Iași a intratü unü pașă și cu Calga-Sultan dimpreună cu Pah. Mihalache Manu. Mai spune acésta carte a bejănăritului episcopü, că în Iunie 29, Stolnicutü Arghirache Cuza a aflatü dela Vaslui, că pe acolo a trecutü vătavulü de călărași cu cai de olacü inaintea Măriei séle lui Manole Vodă, «care a fost și țicëndü că pöte să se întâlnească orï pe la Bêrlad, séu pe la Te-

(1) Cod. XV, fila 96.

cuciū» (1). Urméză de aci o nouă dovadă că nu din Fâlcii venea noulū Domnū.

(1) Eată scrisórea lui Iacob :

Pré sfințite Stăpâne,

«Cu prea plecate matanii inchinându-mă, sărutū cinstitū blagoslovitórea dréptā preosfinției téle.

Pré cinstita carte a preosfinției téle, scrisă din Iunie 28, astăđi Iunie 30 cu bucurie o amū primitū și fórte m'amū bucuratū că te afi preosfinția ta sănătosū și în liniște, mergéndū bine până la mōnăstirea Slatina. Noi cu blagoslovenia preosfinției téle până acumū ne aflămū șeđetori totū aicé în fundulū Brătielei. însă alții din boiari nimeni nu sunt aicé, că s'aū imprăștiatū cu toții care pe unde aū pututū. Insciințări de aicé : până acumū numai unū pașa și cu Calga-Sultan, dimpreună cu pah. Mihalache Manu se află intrăți în Ieși. Iar Hanu până acumū se află totū peste Prutū. Turciū din Ieși, đicū unii că se slobodū în susū până aprópe de Șipote și intr'acoace spre noi încă s'aū sloboditū până pe la Ke-lișóia, luândū și vre-o câte-va cārduri de vaci de pe unde aū pututū găsi și le-aū dusū la Ieși. Iatā trimiseiū preosfinției téle suretū de pe cartea ce-mi scrie pah. Mihalache Manu, pe care i-amū făcutū și răspunsū mulțămindu-i de acéstā carte cu mângāiere și cumū că cu adevératū eū mē aflu bejănăritū în partea Cārligăturēi cu cāți-va ticāloși de ómeni ce amū pututū scāpa, aflāndu-mē acumū fugitū prin păduri, fiindū împreună cu totū norodulū îngroziți și la mare lipsă în cātū aū începutū unii să mórā de fóme și nu potū eși de prin păduri, că pe de o parte se slobodū Turciū din Ieși și apucā vitele norodulū cāte potū găsi și le ducū la Ieși : pe de altā parte ne desbracă și ne jăcuescū mulțimea tálharilorū și a ómenilorū celorū rēi, ce se aflā în tóte părțile, aflāndu-ne în cea mai amarā și ticālósā stare. Și cā scoposulū meū este ca să mē tragū spre Huși și cā amū trimesū și eū sureturi de bucurie și de mângāiere de pe acea carte a dumisale, pre la păduri pe unde se vorū putea găsi norodulū bejănăritū și acumū de douē đile de cāndū amū trimisū pe unū feciorū alū meū cu răspunsū la pah. Mihalache Manu și încă până acumū n'aū mai venitū, ce a fi pricina nu potū să sciū. Mi-aū mai venitū o inștiințare de la d-lui Stolniculū Arghirache Cuza, de peste codru, cā ieri Jói, Iunie 29, i-aū venitū unū răspunsū dela unū logofétū vechilulū dumisale ce-lū are la Vasluiū, cumū cā arū fi trecutū vātafulū de cālārași pe acolo în caí de olacū înaintea Măriei Séle lui Manole Vodā, care aū fostū și đicéndū cā póte să-l și întelnescā orí pe la Bārlad, séū pe la Tecuciū, și de a fi adevératū nu sciū. Din susū nici de la o parte nici unū felū de insciințări nu avemū nimica, pentru care mē rogū preosfinției téle pentru ceva insciințări de bucurie, ca dor ne vomū mai mângāia și noi pe aicé în cātā vreme vomū mai putē sta loculū pe aicé. Osebitū să fie porunca preosfinției téle cātrā feciorii dela Sinesci, ca cānd oiū avē a insciința pe preosfinția ta să nu pricinuiascā a veni la preosfinția ta, cāci și alaltā-erī i-am chiiămatū pre toți aicé și nici unulū nu s'a priimit să mērgā la preosfinția ta cu acéstā insciințare ce trimiseiū acum. Și cu acéstā rămāiū fiindū

A preosfinției téle pré plecatā slugā

88 Iunie 23.

Iacob, Episcopulū Hușului».

Manole Vodă în efemera sa Domnie s'a încercat să readucă pre boierii în țară. În acestu sensu a scrisu și Mitropolitulu să se întorcă la Iași, dar Mitropolitulu i-a răspunsu în August 5 în modulū următorū :

Pré Înălțate și milostive Dómne,

«Atătū din cele mai dinainte lumnate cărțile înălțimeii tēle, cât și din acēsta, ce ni s'a trimesū acumū într'aceste zile, prea deplinū amū înțelesū folositorēle îndemnării ce ne faci Înălțimea ta prin părintesci și stăpānesci sfaturī, pentru să ne întorcemū la locurile nōstre, ca să stāmū împreună a căuta nizamulū țerii, spre a se aduce la cea d'ântēiū bine norocită stare, după cum iaste celū singurū scoposū și buna-voință a pré puterniculu nostru Impēratū și a celorū de multī ani stăpāni: noi prea Înălțate, precumū amū mai însciințatū Înălțimeii tēle, îndestulū cunōscemū că la acēstā hotārīre a drepteii socotelii, nu numai folosulū și buna stare atātū a nōstrā câtū și a țerei ne îndemnā a urma, ce și acea mare datorīe a supunerei nōstre pentru acele mari milostiviri care moșii și părinții nōstri cum și noi amū avutū și avemū de la pré înălțatulū Devletū, nu mai puținū ne légă. Dar fiindū că noi suntem oprīți aicea prin chipurile ce am arētatū, n'amū lipsitū cu tōte acestea *pe sub cumpētū a face datorīa nōstrā pre câtū ne-aū fostū în puțință, sfātuindū și îndemnāndū atātū pre boierii de a doua stare, câtū și pre mazīli i locuitorii ce aū fostū băjānăriți în părțile acēste, din carii multī prin îndemmulū nostru și prin arētarea celorū din partea Înălțimeii tēle milostive fīgăduințe s'aū întorsū pre la locurile lor până acumū, și socotimū că și cei-l-alti ce aū mai rēmasū se vorū întorce fără zăbavā, iar acumū eū împreună cu episcopulū ce se aflā lângā mine, după ce amū luatū acēstā de pe urmă carte lumnatā a Înălțimeii tēle, îndatā amū scrisū cătrā d-lor boierii ce se aflā împreștiēți pre la deosebīte locuri, ca să vie să ne adunāmū la loculū ce s'a socoti și sfātuindu-ne să ne luāmū cuvințioșele mēsuri, să punemū în lucrare tōtā silința pentru să găsimū chipū și cale să putemū scāpa, ca să nāzuimū la mila și acoperāmētulū Înălțimeii tēle. Măcarū că câtā jale și durere de inimā simțimū oprīrea nōstrā aicea, cu atātū de multā grōzā și frică suntemū coprinși, ca nu cum-va întorcēndu-ne, să ne primejduimū a cădea în urgia pré înălțāților stăpāni, de vorū socoti că depārtarea nōstrā s'a făcutū cu chipū de hainlācū și nu de*

Intr'unū colțū alū paginei a 3-a, ca *P. S.* se mai adaugă :

«Dumnealū pah. Mihalache Manu dicū că se aflā șeșetorū în casele dumi-sale vist. Matei Canta, puindu-și caii la ceairū în grādina cea cu flori. Dicū unii că de când aū mersū răspunsulū dela noi la pah. Mihalache s'aū pusū străji turcesci tari prin prejurulū Ieșului să nu se mai slodódă Turci pe afarā ca să facā rău și nu scimū de va fi adevēratū așa».

Acēstā scrisōre era închisā după cum se închideāu scrisorile fără plic și sigilatā cu cērā roșā cu pecetea episcopulu, avēndū de a drēpta și stānga mitrei literile: *ia cb.*

Formatulū sigiluluī ceva mai mare ca o monedā de 50 de bani. Ca suportū scutuluī: crucea și cărja. Mobilierulū scutuluī nu se pōte vedē bine.

nevoie. Cu toate acestea închidându ochii și încredințându-ne la marea milostivirea și bunătatea cea creștinască a Înălțimei tale, totu chipul de silință vom pune, precumă dicem, ca să scăpăm și să ne întorcem, avându după Dumneșeu întărite nădejdele noastre la acel ighemonesc curat sinidisisu a Înălțimei tale, la care spânzurăm și viața și averea noastră. Și puind pe același înaltu Dumneșeu martur făgăduințelor ce am luat de la Înălțimea ta și judecătoru apărării și acoperământului ce nădăjduim de la mila Înălțimei tale. Deci dar acum mai nainte prin această smerită scrisore năzuind cătră Înălțimea ta, cu multe lacrimi ne rugăm: Fii milostiv asupra noastră și asupra acesti ticălosi patrii și cu chipul ce Dumneșeu va ajuta Înălțimei tale, apără-ne de primejdiele ce ne îngrozesc, ca de se va fi cunoscându asupra noastră vre-o socotelă primejduitoare, să avem de la Înălțimea ta milostivă sfătuire (or cu ce chip se va socoti), ca să nu intrăm de voia noastră în primejdiile de care ne temem. Pentru care rugându-ne iarăși, rămânem așteptându cel de pe urmă răspuns stăpânescu alu Înălțimei tale» (1).

Boierii nu vor să asculte de chiămarea Domnitorului, căci se tem de vre-o cursă și se știu culpabili de *hainlică*, împreună cu Mitropolitul. Dar cum Muscalii nu se decideau a intra în țară și iarna se apropia, când nici atât Rușii nu puteau intra, boierii din pribegie de pe lângă Austriaci scriu celor de lângă Ruși și-i întreabă de cele ce se mai plănuesc și decă n'ar face bine pre câți-va din cei adăpostiți pe lângă tabăra Rusescă să-i trimită la Iași ca să aibă aerul de a reveni cu toții la datorie, și va fi o încercare de ce rezultate aru dobândi boierii, decă s'ar întorce toți. Iată scrisorea :

«Printr'această scrisore a noastră, nu lipsim a cerceta de bună sănătatea d-vastră pe care Dumneșeu să o dăruescă d-vastră de a pururea, înștiințându pre d-vastră și pentru noi că ne aflăm sănătoși, dar cu ore-care parapon, mirându-ne de o mare tăcere ce vedem din partea d-vastră, care totu felul de *ipopsie* ne pricinuesc. Căci nu numai cea din dragoste și din legătura patriotismului îndemnare a ne da și nouă oreși-care idee de curgerea lucrurilor vedem că cu totu au conținut, dar și la cele ce noi scriem câte o dată d-vastră, nu luăm răspuns. Și paraponul nostru nu pôte fi de altu, decă vedem că vremea trece fără nici unu rod din cele ce așteptam să câștigăm. Ne vedem și pe noi și totă țera, că nu suntem nici într'o stare și nici putem chipzui de ne-au mai rămas nădejde de vre-o adăpostire. Și fiindu-că d-vastră ori din audiri prietenești, ori din judecata celor vędute mișcări socotim că puteți a ave trebuinciosă știință asupra acestor aporii, noi neconținut am așteptat ca să fim împărtașiți cu vre-o înștiințare din partea d-vastră. Cu toate aceste iată

(1) Din cartea mé „Documente“ presintate Academiei, 4° 1889 pag. 110.

August 5, fără de nici o semnătură, dar este copie scrisă tocmai din această epocă și de bună sémă din partea Mitropolitului solicitat de Manole Roset, să se întorcă la Iași.

că după cele din trecutele cărți a măriei séle lui Vodă, care sunt vădute și știute de d-vóstră, trămitemă la d-vóstră și pe acésta ce aú venitú acum ca s'o vedeți. Înțelepciunea d-vóstră îndestulú va înțelege și cu adincime va judeca cele scrise, întinđendú cugetulú și cătră cele viitoare nesciute întemplări, séú măi alesú, cătră cele ce și lucrurile ceste de față facú să se prepue. Arhondes, noi cu toți ca unii ce suntemú socotiți de pricinuitoři și a fericitei stări și a tristelorú întemplări a norodului, căruia sórta ne-a pusú a fi cei întâiú, și pentru carele ne aú îndatoritú a avé tótă privegherea, cum că suntemú legați cu o neapérată datorie și multă purtare de grije, nici într'unú chipú nu putemú a ne lepáda. Decí dar, într'acéstă dată nu lipsimú a înșciința pe d-vóstră, că după întârđierea ce se vede că s'aú făcutú până acumú, iaste de prepusú, că de se va face și vr'o poprire de acu înainte, negătirea celorú trebuincióse de ernatú va fi pricina de a nu ernă oștile rusești în pământulú Moldovei și nestándú acelé, iaste cunoscutú că nici aceste *Kesaricesci* nu vorú puté sta, și va remáné țera deschisă și lásată iarăși pe mânele Turcilorú.

Či dar, ca să nu pătiméscă ticăloșia cea măi de apoi, amú socotitú noi, acești care ne aflămú în partea acésta, că de vomú puté găsi, să trămitemú trei patru din boierii ce se vorú primi să mérgă la Iași, ca să se auđă că aú mersú din boieri. Dar la acésta ceremú și sfatulú d-vóstră de găsiți cu cale ca să se facă acéstă *profilacisú*, séú și din boierii ce se află în partea aceia pe vre unii cei veți socoti d-vóstră, puténdú a-i îndupleca să-i trămiteți ca să se întovărășéscă cu cei ce noi nădăjdimú să putemú găsi spre ímplinirea acesteí socotelí. Pentru care poftimú ca fără de zăbavă să avemú răspunsú împreună și cu niscaí însciințări ce vorú fi. De veți socoti d-vóstră veți aréta și Înaltulú grafú cartea acésta domnéscă, ceréndú și a Înáltimei séle părintéscă sfátuire» (1).

Drăghici scrie, că Manole Vodă nu avú nici timpulú de a primi dela Pórtă insignele Domnesci, și că, de abia intratú în Iași, cu oști turcesci, a muritú acolo și a fostú îngropatú la Biserica Domnéscă a sf. Nicolae.

Documentele ce posedemú ne spunú fapte cu totulú din contra aserțiunelorú lui Drăghici.

XXXVI

Moldoveni voluntiri. Mavrogheni scrie voluntirilor să se dée în partea lui. Căpitanul Vițu. Bătălia de la Vasluiú. Cetele rebele urmărite de Mavrogheni și de Manole Vodă. Choiseul despre óstea acestora. Manole Vodă hain.

Măi ántéiú trebuie ca să arétămú, că arnăuții cari eșiseră din Iași împreună cu Ipsilante, trecură în partea Austriacilorú și se organizară în cete de voluntiri dușmane Turcilorú și lui Mavrogheni.

(1) Din cartea mé, „Documinte dintre anii 1769—1800“, 1887. Pag. 112.

În fruntea acelor oștiri de moldoveni *rebeli*, era cu deosebire viteazul căpitanul Vițu, cel care tăiasă mâna turcului, care voise să ucidă pre Ipsilante. Acestui căpitan și la alți 7 căpitanî Moldoveni, adresasă N. Mavrogheni în 16 Maiu, 1788, următorul apel :

Cărți ce s'aũ scrisũ la căpitanii din ținutul Moldovei.

«Căpitane Vitule i Odobașe, i Baraictarule, Ceaușule și tuturor neferitorũ dela acestã căpitãnie, sãnãtate! Vẽ facemũ Domnia mẽ în scire, cã acestã rẽ pornire a vãstrã, care aũ facutũ, de aũ ridicatũ capu și v'aũ pornitũ a vẽ împotrivi cu arme asupra oștirilor prẽ puterniculũ Ali Osman Devlet, care ne este datũ dela Dumneđeũ stãpãnitorũ, sub a cãruia umbrã aũ trãitũ, voi, pãrinții și nẽmurile vãstre, nu o socotimũ a fi din însuși alũ vostru cugetũ, sãu din vre-o semetie și îndrãznelã cu nebãgare de sãmã, ci îndemnați, siliți și amãgiți fiindũ de fãgãduințe deșerte ale vrãșmașilorũ, care nu le veți putẽ cãștiga nici-odatã, aũ facutũ acestã rea pornire ; însă incredințați sã fiți, cã acestã urmare, sfãrșitũ bunũ nu pãte avẽ nici cumũ, ci, ori acumũ, ori mai pe urmã, veri la unũ locũ, veri la atulũ, nu puteți scãpa de osinda morței, pentru cã însuși Dumneđeũ ca unũ dreptũ judecãtorũ, face respãtire dupã fapte fieși-cãruia. Decĩ auđindũ Domnia mẽ de numele teũ, căpitane Vițule, și vrẽndũ sã te izbãvimũ dintr'acestã înșelãciune în care aĩ cãdutũ, iatã, cu iubire de ómeni, într'adinsũ, iți scriemũ, sfãtuindu-te pãrintesce, ca pre unũ fiũ, ca lepãdãndũ ori ce *fantãsie* aũ bãgatũ în capetele vãstre vrãșmașii, sã veniți la cunoscințã, spre a socoti cele din urmã, și spre a nu te înșela la aceste ce sunt tãte trecãtore și vremelnice, și acumũ fiind-cã sunt sã vie acolea *bairacurĩ* cu puteri de oștiri rãnduite de Domnia mẽ în partea locului, cãutați și mai nainte pãnã a nu sosi acolea oștile nãstre, faceți silințã de vẽ trageți și veniți cãtrã noi cu plecãciune de vẽ închinați și nu numai primiți veți fi și nevãtãmați, fãrã de nici o primejdie de cãtrã zabeții și ostașii noștri, cãnd veți veni cu capete plecate, ci încă și cu dragãtorie de boerie vẽ voiũ cinsti și milã veți dobãndi dela Domnia nãstrã. Iar de nu veți putẽ mai nainte a vẽ trage și a veni cãtrã noi, faceți mijlocire cãnd vorũ veni asupra-vẽ oștile nãstre, acolea, de eșiți înainte cu pricinã de a vẽ lovi cu aĩ noștri și de-osebindu-vẽ cu mijloculũ, nãzuiți cu plecãciune închinãndu-vẽ la oștile nãstre, și iatã, cu jurãmẽntũ strãsnicũ vẽ incredințãmũ pe scumpa viața prẽ puterniculũ împãratũ și pe capulũ Domniei mele, cã nu numai nu veți petrece vre unũ rãu, ci veți fi ãndoitũ și ãntreitũ mai folositi și mai cãștigați decãt cu *volintiria*. Și lãngã acestã mai folosiți veți rãmãne fãrã de nici unũ ponosũ și hulã, dupã liniștirea vremei aceștia, a trãi cu odihna, liniștea și cinstea vãstrã. Ci dar ascultã-ne, căpitane Vițule, la acestea ce te ãnvẽțãmũ ca pe unũ fiũ, pãrintesce și creștinesce, și urmẽzã cumũ te sfãtuimũ, fãrã de nici o temere și fãrã de nici o ãndoialã și, ori aicẽ veniți la Domnia mẽ cu ãndrãsnelã, ori în partea locului de veți vrẽ a rãmãne în slujbã, avemũ locuri a vẽ orãndui, și așteptãmũ sã auđimũ a vãstrã ãntãrcere și plecãciune, ca sã ne bucurãmũ și sã te cinstimũ și sã te miluimũ» (1). 1788, Maiũ 16.

(1) Cond. No. XVII, Arh. Statului, fila 299 verso.

Căpitanului Vițu.

» Iane Plastirea.

XXXVII.

Campania din 1788 în Moldova.

Intârzierea Rușilor de a intra în Moldova înlesnesce lui N. P. Mavrogheni conducerea cu succes a campaniei, în anul 1788.

Lucrarea energicului Domn se poate studia de istoric în deosebit, în Moldova și în țera Muntenescă.

Să urmărim mai întâi pre Mavrogheni în Moldova.

Aci, avându centrul puterilor sale în Focșani, sprijinit pe oștea turcască din cetatea Brăilei, Mavrogheni 'și desfășură aripa stîngă prin județul Putnei și ală Bacăului și aripa drepta prin județul Tecuci și Tutova naintînd pînă la Vaslui. Aripa stîngă era naturalmente apărata de munții Vrancei iar cé dreptă se ține în legatură cu oștirea turcască și lătărăscă, cari între Prut și Nistru se urcau mereu spre Iași și Nordul Moldovei.

În aripa drepta a lui Mavrogheni luă pozițiune după numirea sa de Domn Moldovei, și Manole Vodă cu unele cete de Moldoveni, rămase nehainite.

Ambele aripi ale oștirea lui Mavrogheni sunt hărțuite nu numai de Austriaci, ci și de *volintirii* moldoveni trecuți sub drapelul Austriei.

Cu tôte dificultățile ce întîmpina, mai ales din cauza *volintirilor* rebeli, Mavrogheni putu înainta cu aripa drepta pînă în județul Vaslui, pe când aripa stîngă, se ține cu anevoie în județul Bacăului și al Trotușului. Aripa acésta era mai mult pe defensivă; cu cé dreptă nainta, sperând a-și combina mișcarea cu aripa dreptă turco-tatară, a cărei basă de apărare erau cetățile din Basarabia.

În primele zile din Mai 1788 oștea lui Mavrogheni bātu la Vaslui ante-garda aripei stînge austriace. După afacerea dela Larga

Căpitanului Nicola.

» Sava.

Izbașa Hagi Jiuca.

Căpitanu Capsizul.

Delibașa Gheorghe.

Căpitanu Antonie Bekianu.

Austriacii intrară în Iași și cautară a înainta spre Galați, prin Vaslui.

Nu toate cetele de neferi Moldoveni s'au hainit. Așa aflăm în Mai 1788, o ceta de neferi comandați de Dumitru, feciorul lui Moldovanul Ianache, ajutându oștirea lui N. Mavrogheni, în bătăia ce această oștire câștigă la Vaslui. Eată actul din care rezultă această informațiune :

«Fiind că Dumitru, feciorul lui Moldovan Ianache Sprinceană s'au arătat cu slujbă vrednică ostășească la rășoială ce s'au făcut de către oștirile noastre asupra vrăjmașilor nemți la Vaslui în ținutul țerei Moldovei, unde ca un sadacatlău alu pré puterniceii Impărății, au năvălit asupra vrăjmașilor cu bărbăție și i-au lovit și i-au biruit împreună cu oștirile noastre, iată pentru dréptă rășplătire slujbei lui și pentru ca să facem pildă și altor slugi credincioșe ce se vor arăta cu vrednicie, i-am dat această domnescă a noastră carte, prin care otărîm ca să i se dé dela Cămărașia de ocne léfă pe totă ziua câte 10 bani, care această milă de léfă să o aibă nestrămutat în totă viața lui și după mörtea lui să se dé această milă de léfă la copiii lui» (1). 1788, Mai 25.

În urma acestui succes al lui Mavrogheni, la Vaslui, ne esplăcăm decisiunea subită a lui Fabris de a abandona Iași. Austriacii cari cu aripa lor extremă stîngă cercaseră să înainteze spre Vaslui, se deteră îndărăt, întimpinându forțele lui Mavrogheni.

Atunci Mavrogheni simți că Austriacii vor reveni asupra aripei drepte cu atăt mai multă înverșunare cu cât află Coburg, că Ibrahim-Pașa, comandantul trupelor turcesci din Iași făcuse greșală mare, (după ce abandonă Iași în mâinile lui Fabris în urma trădării lui Ipsilante) de a nuși uni trupele cu ale lui Mavrogheni, ajunse în județul Vaslui, ci de a apucă calea pe Prut spre Galați. (2).

În asemenea stare de lucruri, Mavrogheni ordonă, în 26 Mai 1788, trimiterea grabnică de noi contingente de oștire turco-română. Ghiura Tufeci Bașa ce se afla cu oștire în Buzeu, primesce ordinul lui Mavrogheni, ca împreună cu «d-lui cinstit *Daritan Aga Tur-*

(1) Codica XVII, fila 302.

NB. Asemene cărți s'a dat și Toncului, feciorul lui Cara Ivanciu Șiștovliu.

(2) „Questo contratempo (trădarea lui Ipsilante) obligo il Bassa Ibrahim a decampare da Iassi e rivolgersi a briglia sciolta verso Galatz. — Becattini T. VII, pag. 143.

nagiu» să mérégă cu trupele lor grabnică în Moldova. Domnitorulă dá «Saraskieratulă» acestor noué contingente lui Daritan Aga (1).

Intre aceste Turcia comisesse erórea d'a da domnia Moldovei lui Manole-Vodă. Becattini đice, că ceea ce a îndemnată pre Turcia să facă pre Manole Domnu Moldovei, (2) a fost dorința ca să dée a crede Europei, că abandonarea Iașiloră de Ibrahim Pașa și trădarea lui Ipsilante nu aă schimbată în nimica starea afaceriloră ei în Moldova. Becattini însă mai adaugă, că Manole Roset plăti cu jumătate milion de galbeni (?) dreptulă de a se urca pe «*un trono dubbioso ed efimero*» pe care în faptă nu se putu sui, neputéndă purta decât vanulă titlu de Domnă (3).

Negreșită era o greșelă din partea Turciei, nu numai de a mânăni pre Mavrogheni, care se cređuse în dreptă a lua pentru sine administrațiunea și a Moldovei, dar mai cu sémă de a paralisa unitatea de comandă în mișcările trupeloră din Moldova.

Cu tótă acéstă eróre, Manole-Vodă, care ilă vėđurămă altă-dată, în Oltenia, destulă de bravă luptându-se alătura cu Turcii, își combină și de astă-dată puținele trupe ce grabnică se adunară în jurulă lui, în aripa dréptă a oștinei turco-române a lui Mavrogheni, și ambii Domni avură câte-va succese.

Aceste succese, contestate de Becattini, sunt mărturisite de *Choiseul*, care în 20 Iuliă 1788 (stil nou) în ună raportă ală sėu cătră Cabinetulă din Versailles, scrie: că după ce «Manol-Bey 'și-a unită trupele sėle cu ale lui Mavrogheni, Principele Coburg «*n'a pas cru pouvoir résister à un corps supérieur qui marchait à lui*» (4) și a dată îndărătă. *Choiseul* chlar adaogă a spune, că ariergarda óstei austriacă a fostă bătută de Domni români (5).

Aripa dréptă era așia dar în Iulie 1788 stăpână până la Vaslui. Aripa stingă caută și ea a combina mișcarea sa cu a acelei drepte. La începutulă lui Iuliă 1788, antegarda aripei stinge — com-

(1) Cod. XVII fila 302.

(2) „Per mostrare al mondo risolutezza e grandezza d'animo nominò subito un altro Principe nella persona di un rico mercante (?) greco chiamato *Merole* (?) Rosset.“ Tom. VII pag. 144.

(3) Becattini, T. VII, pag. 144.

(4) „N'a cređută că póte resiste la ună corpă superioră de óste, care venia contra lui“.

(5) Hurm. T. II, supl. 1, pag. 56.

pusă numai de 400 ascherlii, făcū o mișcare înainte contra neamiculū care ocupase cu antegarda aripei sēle drepte Târgulū-Ocnei. Austriaciū scoși din acēstă localitate, sunt urmăriți cu succesū, bātuți din noū la Comănesci și alungați peste hotarū, în Ardeal, unde sunt din noū bātuți.

Eată ordinea de ți, dată de Mavrogheni, relatându acestū succesū de arme :

«Cinstiților d-vóstră seraskerilerū, bimbași, agalelorū, zabiților și tuturorū ascherliilor nóstrū, sănătate și vrednică biruință asupra vrășmașilorū, vē pohtimū dela pré puterniculū Dumneđeū să vē dăruiască. Vē facemū Domnia mé în scire, că astăzi Mercuri la 5 ale acesteī lunī (Iulie) ne veni veste de bucurie cum că d-lui *Hagi Suitari Bași-aga* alū nostru numai cu 400 de ascherlii, după ce *aū lovitū și aū gonitū pe vrășmașū nemți dela Ocnele Moldovei*, mergēndū asupra lorū până la Comănesci, asupra hotarului nemțescū, unde acolo fiindū ordia vrășmașilorū întemeiați cu cetate de pământū, cu șanturi, cu tunuri și cu alte dresuri de resboiū, cu îndrăsnelă și cu bărbăție aū iurudisitū asupra lor, pre cariī cu ajutorulū lui Dumneđeū biruindu-i și sfărāmāndu-i fōrte rēū, *le-aū luatū meterezurile cu 4 tunuri ale vrășmașilorū și cu alte multe calabăcuri* și întorcēndu-i în fugă, *mergū ostile nóstre înainte*. Pentru care nu lipsimū a vē vesti tuturorū de obște și acēstă biruință care dă Dumneđeū celū dreptū oștilorū nóstre asupra vrășmașilorū, ca să vē bucurați cu toți și să mulțamiți și să slăviți pre Dumneđeū pre care luāndu-lū și d-vóstră într'ajutorū, să nāvāliți cu îndrăsnelă asupra vrășmașilorū și nādājduimū la mila Dumneđeirei sēle, că veți birui, după cum în tōte părțile unde s'aū arōtatū vrășmași, asemenē aū fostū biruiți și aū fugitū rușinați și bātuți; de care așteptāmū și dela d-vóstră veste de bucurie și fiți sănētoși» (1). 1788, Iulie 5.

Restulū anului 1788 este folositū de Mavrogheni, de Manole Roset și de Turci, pentru a împiedica mai departe înaintarea austriacilorū în Moldova. De altmintrelea și austriaciū, ocupați cu asediulū Hotinului, se ținū și ei în defensivă în Moldova, cu atātū mai multū că Muscalii nu se otăriaū să intre și ei în Moldova, reținuți, cumū vomū vedē, cu alte nevoi despre Suedia. Harțe de antegarde destule dela August până la finea anului 1788. Ceea ce supēra multū pre Mavrogheni eraū cetele de *volontiri* moldoveni, din cari Coburg făcuse ante-garda oștirei austriace. Cunoscēndū, ca Moldoveni, locurile, avēndū legăturī cu satele și cu boierimea, aceste cete sunt mai anevoie de bātutū decât óstea regulatā austriacā.

(1) Cod. No. XVII, fila 311.

Ca să repună volintirii, Mavrogheni face la începutul lui Octombrie 1788 ună nouă apelă la sătenii Moldovenii, le arătă greșela ce făceau *hainii*, și cumă elă cu 40.000 de óste nouă e gata, *încălțându însuși opinci*, să vină să stingă pre dușmanii și pre hainii» (1).

(1) Eată acestă manifestă :

«Io N. P. Mavrogheni Pré cuvioși archimandriți și episcopi a sfinteloră Mănăstirii și schiturii, molitveloră vóstre protopopiloră, preoți și diaconi, d-vóstră boieriloră, părăcălabiloră, și boieriloră ce sunteți fără dregătorie, căpitaniloră, vameșiloră, breslașiloră, negușitoriloră, orașaniloră, vorniciloră, săteniloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră mari și mici din țera Moldovei, sănătate ! S'au auditu la pré Inaltulă Devletă, că vre-o câți-va volintirii învârtindu-se în pământurile Moldovei au ridicatú arme asupra purtătoriloră de biruințe oștirii ale pré puterniciei Impărății și nu numai ei ca nisce hainii s'au făcutú vinovați de totă pedépsa împărătescă pentru a lor îndrăsnélă, ci încă cu alii lor *hainici* au pricinuitú bueloră raele neodihnă și prăpădenie. De aceea cu totă smerenia noastră ni se poruncesce, prin sfintă împărătescú vrednicú de închinăciune hati-humaiumă, să dămú cu puterea lui Dumueđeu țerei vóstre doritú nizamú, adecă pre acei vrășmași volintirii cu ajutorulú lui Dumueđeu să-i prăpădimú și pe credincioșele raele ce și-au perdutú din pricina lor odihna să-i căutămú și strîngendu-i să-i aducemú la urmă și la casele lor. Deci fiindú că după această vrednică de închinăciune împărătescă poruncă, trămitemú de-ocamdată acolo în părțile locului Moldovei vre-o câtevași baierace cu óste de a noastră și în urmă cu ajutorulú lui Dumueđeu este să plecămú, și însine cu câtă óste va face trebuința, iată de obște vé insciințămú și vé adevérimú, că totă socotéla noastră este ca să se prăpădescă volintirii și voi să vé câștigați odihna și să vé stringeți prin casele vóstre ca nisce raele ale pré puterniciei împărății. De aceea dar fiindú-că această este cu totuși pentru mântuința și bună starea vóstră, îndată ce veți vedé această domnescă a noastră carte, până a nu pleca și însine de a veni în partea locului, vedéndú numai baeracele noastre ce se trimiseră de o cam dată, nu numai să vé scoboriți pe la satele și casele vóstre și să vé apucați de muncă și de trebile vóstre, pentru ca să vé agonisiți hrana vieței vóstre, ci încă să și dați totú felulú mână de ajutorú, aretându ostiloră noastre locurile unde veți sci că se află volintirii și făcendu-vé totú una cu ostașii noștri, să izbiți pre acei hainii volintirii ca nisce pricinuitoři sărăciei și peirei vóstre ; nu vé temeți, nici puneți în gândú că este lucru cu anevoie a se prăpădi acei volintirii, fiindú-că fugú și se vîră prin munți și se ascundú prin păduri, căci această este pré lesne de a-i *zătigni* și de a-i înfrânge și de a-i potopi, că Dumueđeiasca putere înlesnesce cele mari și grele lucruri și precumú munții mari cei cu prăpastii și cu râpi mari, cu Dumueđeiasca putere s'au făcutú odinioră noue locuri șese și câmpii și amú supusú pe maniații (?) nemți, asemenea și acumú cu 40.000 de óste de arú face trebuința, ce într'adinsú amú gătit'ó și încălțându și însi-ne opinci, venimú și vomú sdrobi acei volintirii scoțendu-i de prin păduri cu ajutorulú lui Dumueđeu și cu a sf. Nicolae, alú căruia nume purtămú, scriindu-ve această în ziua prăznuirei pomenirei sfinției sele. Acestă numai să păziți, ca voi însivé să vé arătați credincioșe raele ale pré puterniciei împărății și nu numai să vé arătați *adialfori* și

XXXVIII.

Guvernulă austriacū în Moldova.

Austriacii neajutați de muscali și bătuți de Mavrogheni se retragū pe linia Siretului. În Roman se aședă centrulū «*administrațiuneī Cesaro-regescī austriace*» cum să intituleză, compusū din 2 Austriaci (baronulū Herghelet și generalulū Enteberg) și boerulū Constantin, Balș Ciuntul. Acestă administrațiune rinduesce ispravnicī la unele din județele Moldovei de apusū și nordū și prelevă dela aceste dă-rile. Mai multe familii boerescī aū trecutū în partea austriacilorū. Așa vedemū pre un Răducanu Roset și pe Toderășco Balș (1). În

să stați departe de ostile nōstre, căci atunci strașnicū vē vomū pedepsi, ci să scoboriți îndată prin casele vōstre și să vē faceți totū una cu ostași nōștri, ca cu ajutorulū lui Dumnezeu volintirii să se prăpădescă și voi să aflați mântuința și odihna vōstră. Aceste vē însciințămū și fiți sănătoși». 1788, Decembrie 6.

Cod. XVII, fila 344 verso.

(1) De la d-nulū Senatorū Blancfort am dobânditū unū actū, dela „*k. k. administrația a Romanului*“, prin care Răducanul Roset este rinduitū ispravnicū la ținutulū Niamțului, împreună cu cinstitū și credinciosū d-lui Toderășco Balș biv vel Vornic. Actulū e din 1789 Iunie 15 (4). Semnatū de B. Metzburg.

Porunca administrațiuneī din Roman, cătră mazilī, ruptași, slujitorī, vornicī și locuitorī din regiunea Moldovei ocupată de oștīrele Austriace, din 1789, Iunie 15.

«De la Kesaro-Krăiasca administrație a Romanului.

«Socotindu-se de cătră administrație, s'aū rinduitū pre cinstitū d-lui Răducanu Roset ispravnic la ținutulū Niamțului împreună cu cinst și credincios d-lui Toderășco Balș biv vel Vorn. căruia i s'aū dat deplină învățatură ca să cumpănescă starea tuturor și să arētuiască pe toți locuitorī cu buna orânduială și dreptate, neasuprindū pe nimenī întru nimica preste dreptate. Să scrie dar și *vōao (sic)* mazililorū, ruptașilorū, slujitorilorū, vornicilorū, locuitorilorū de prin sate și tuturorū altorū ședători din ținutulū Niamțului, să dați tōtă ascultarea și supunere ce se cade ca unū dregătoriū și ispravnic ce este orânduit, ca să pōtă împlini cu lesnire poruncile împērătescī și slujbele trebuinciose a oștilorū și a țerei întocmai precumū îi se trimete poruncă. Căci pe cel ce se va arēta nesupusū și împotrivorū are deseversite puteri ca să-ī pedepsescă.

Iar de va fi mazilū, seū de altă stare, să-lū trimată aice cu vina lui în scrisū, ca să li să facă căduta cercetare spre pilda și altora». 1789, Iunie 15. Orașulū Romanulū.

Semnatū: *B. Metzbourg.*

L. Sigil
Céră roșă,
Vulturul
bicept.

partea reseriténă a Moldovei administră după intrarea Rușilor, Divanul din Iași. Un documentu din 15 Sept. 1789 semnatu de General Feldmareșalü Baron Spleni scrie cătră boerii Divanului să nu mai se amestice în județele Herța, Dorohoi, Botoșani, Harlău, Suceava, Niamțu, Romanu și Bacău, nici să le requisitioneze, ci numai în județele unde sunt oști rusesci și cari «*de acum* cu ajutorul cu Dumneđeu se vor lua sub stăpânire» de Ruși. Baronulü Spleni țice, că «dupre cum asupra dușmanului prietenesce unindu-ne (cu Rușii) batemü rëboiü, asemenea și pentru cele trebuincioșe amëndurilorü oștilorü trebuie țera să ne deé căđutü ajutorü» (1).

(1) *Memoriü de V. A. U.*, pag. 122 și 113 din 1889. Eată nota intrégă a lui Spleni :

General Feldmareșalü Baron Spleni cătră cinst. D-lorü Boerii Divanului din Iași

«Cu mirarea mé am vëđutü astă-đi o carte a d-lorü boerilorü Divanului depreună cu un zapciü ce este rënduit să vie aice la Roman și la Bacău să zapciiască pe ispravnicü, pëntre împlinirea zaherélei și a fënului ce s'aü orînduitü acestor ținuturi, spre trebuința oștilorü împërătesci rusesci, poruncindü Divanulü, cu un chipü de uitare că ar fi în părțile aceste oștile imper. Kes. mărirü, la care osti nu puținü ajutorü trebuie să deé acéstă țéră și mai alesü la fën, care de aiurea nu se pöte aduce, cum și la cară spre caratulü zaherealei și altorü trebuincioșe oștilorü; Pentru acésta dar, pe zapciulü ce s'aü trimisü de la Divanü asupra acestü ținutü l'amü trimisü înapoi, căci însuși Divanulü trebuie să socotéscă că ținut. acésté pe unde se află acumü oștile Impër. Kes. Mărirü, cum și ținuturile din sus, de unde necontenitü se cară zaherea pentru trebuința oștilorü și mai alesü acumü năđăđuindü că far zabavă se va pogori și luminatulü Prințipü în părțile aceste, trebuie ținuturile: Herța, Dorohoi, Botoșani, Harlău, Suceava, Niamțü, Romanu și Bacău, cu alte rîndueli de cătră Divanü să nu se supere, și de s'aü și trimisü nescai zapciü de către Divanü într'acele ținuturi, năđăđuescü că îndată îi va chiama înapoi. Iar Divanulü cândü nu va conteni și tot va cere rînduele de la ținuturile aceste arëtate (din cari noi nu vom conteni a lua cele trebuincioșe pentru oștile nôstre), nu numai că ținuturile nu vor puté să rëspundă la doué părți, ce pentru cea desevertitü stricăciunea lor, care trebuie să li se întample, Divanul însuși va fi pricină. — Eü năđăđuesc, că înșii d-lorü boiarü Divanului, asupra acestei gingașe madea să facă obstesc și patrioticesc sfatü și să pue la cale, ca să nu se dé zăticnire ostilorü la trebuințele ce sunt și mie să-mi dé în grab rëspunsü la ce cale s'aü pusü acéstă pricină, ca să potü lua măsurile méle. Căci la ținuturile unde sunt oștile împër. rusesci și care de acumü cu ajutorulü lui Dumneđeu se vor lua sub stăpânire întru nimica de cătră noi nu se supëră; după cum asupra dușmanului prietenesce unindu-ne batemü rëboiü, asemenea și pentru cele trebuincioșe amëndurilorü oștilorü trebuie țera să ne deé căđutü ajutorü. Asemené s'aü trimesü înapoi pe zapciulü ce era rânduitü la ținutü. Sucevei și Niamțulü, căci la aceste ținuturi acumü s'aü trimisü eșecüii de cătră mine, să aducă 700 care pentru trebuința ridicărei corpusului méu de aice.—Roman—Sept. 15.»

Acestü actü l'amü donatü bibliotecéi Acad. române împreună cu altele mai susü aduse.

XXXIX.

*Campania din 1789 în Moldova. Hainirea lui Manole Roset.
Proclamarea nouă a lui Nicolae Mavrogheni după hainirea lui
Manole Roset.*

Iarna anului 1788—89 a potolitŭ în câtŭ-va resboiulŭ în Moldova, dar a datŭ timpŭ de pregătiri pentru noua campanie. Căderea Hotinului, intrarea în Moldova a Muscalilorŭ, înaintarea lor spre Iași, aŭ obligatŭ pre Turci și pre Mavrogheni la alte dispozițiuni belice. Aripa stîngă continuă a ține munții despre Ardeal și județele Troțușului și Bacăului, iar aripa dréptă se mai concentrează spre județele Bêrlad-Tecuciŭ. Aripa stîngă se sprijinea pe centrulŭ ostirei concentrate în Focșani, iar aripa dréptă era în legătură cu acestŭ centru și cu Galații și Basarabia sudică.

Grație acestei situațiuni, ôstea comandată de generalii lui Mavrogheni, respinseră în 1788 încercările austriacilorŭ de a sparge centrulŭ, atacându-lŭ între Bacău și Focșani. Totuși aripa dréptă a lui Mavrogheni, din cauză că Turcii din Basarabia nuși combinaŭ bine mișcările lor cu ale Domnitorului munteanŭ, nu numai nu mai progresază, ci, din contra, perde pe tótă dioa terenul. Austriacii simțindŭ slăbirea acestei aripe, eși diregŭ din nou forțele unite spre județulŭ Băcău și al Putnei.

Nu mai puțin ôstea lui Mavrogheni se luptă vitejesce, nu târđiŭ chîar în contra Rușilorŭ și-i opresce cât-va timpŭ de a-și face junctiunea cu ôstea austriacă în sudul Moldovei.

La mônăstirea Adam ôstea turco-română câștigă unŭ frumosŭ succesŭ contra Muscalilorŭ, la începutulŭ lunei Martie, 1789.

Dar unŭ elementŭ nou și neașteptatŭ de slăbire a aripei drepte a ostirei lui Mavrogheni vine în trădarea lui Manole Roset. Acestă desperândŭ de a lupta cu succesŭ și în contra Rușilorŭ, după ce ei intrară în Moldova, preferi să se înțelégă cu ei și se lăsă a fi prinsŭ de Ruși în o ciocnire din Februarîŭ, seŭ începutulŭ lui Martie.

Despre acéstă trădare a lui Manole Roset nu scrie nici unulŭ din puținii noștri istorici. Drăghici dice eronatŭ (vêșurămŭ), că Manole

Vodă a domnită numai 2—3 luni și că mergându la Iași, acolo s'a îmbolnăvită și a murit, îngropată fiindă la Sf. Nicolae Domnescu.

În contra aserțiunei acesteia, stău destule documente inedite. Eată, în primul loc, o proclamațiune a lui N. Mavrogheni, cătră Moldoveni, povestindu-le *hainlicul* lui Manole Roset:

«Pré cuvioșiloră arhimandriți, egumeni și epitropi dela sfințele mănăstiri și schituri, molitvele vóstre protopopiloră, preoților și diaconiloră, d-lor boșeriloră, pircălabi și boșeriloră ce sunteți fără dregătorii, mazililoră, breslașiloră, căpitaniloră, vameșiloră, negușitoriloră, orășaniloră, pașiriloră, slujitoriloră, vorniceiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră țărani de prin tóte satele și orașele Moldovei, sănătate! De obște vó facemú Domnia mé în scire, pentru **hainulú Manole Vodă Roset**, ce era orinduitú cu domnia acesței țeri, că nemulțămitorú și necunosctorú arătându-se la atâta și cinste ce se învrednicise din Devletulú pré puterniculú Impératulú nostru, și călcându pravila și porunca lui Dumneđeú, fără a nu socoti osinda și urgia Dumneđească, care are a găsi pre cei ce sunt împotrivorú și necredincioși stăpânitoriloră ce Dumneđeú le-a datú, și fără de neci o durere și grijă de sáraca raia, care era încredințată sub a lui oblăduire, aú cugetatú în *gândulú sêu viclesugú și aú și săvârșitú fapta netrecnică și vrednică de tótú categoria, fugindú însuși de sineși la vrășmași, fără de nici o nevoie, sêu pricină vrednică de îndreptatú, cu acestú mijlocú, care ne-amú pliroforisitú dela însuși Polcovniculú de Muscali anume Ivan Trumbețcov (ce prin puterca oștiriloră nóstre ce avem rânduite aci în Moldova și prin biruința ce aú datú Dumneđeú oștiriloră nóstre la resboiulú ce aú făcutú cu vrășmași la mōnastirea Adam, l'aú luatú robú viu, prindēndú și alți mulți vrășmași vii și morți și iaú adusú aici la scaunulú Domniei mele), care din lacrimi, cu graulú lui, înainte Domniei mele, a arētatú că l-aú înscințatú numitulú Manole Vodă pre dēnsulú, unde era cu oștirile lui, de aú trāmisú pe furișú o sēmă de ostași, unde eșisă Manole Vodă, afară din Galași. de ilú aștepta, și luindulú de acolo l-aú trecutú la Iași. Decú fiindú că s'aú întēplatú acestú hainlicú alú lui, de aú fugitú la vrășmași și v'aú lāsātú ca pre nisce oi fără păstorú, voi dar să nu aveți nici o frică sêu temere din lipsirea lui, căci Domnia mé avemú din pré puternicú împērātulú nostru hatșerifurú împērătesci date nouă încă mai de nainte pentru țera Moldovei și suntem rinduiți și porunciți a griji și de țera aceea și de raelele Moldovei întocmai ca și pentru raelile țerei aceștia și pentru aceea rânduiemú putere de oștiri ale nóstre precum vedeți în ținutulú acei țeri, pentru isgonirea și lovirea vrășmașiloră și amú avutú purtarea de grijă a vóstră încă până a nu se haini Domnulú vostru și a fugi la vrășmași, cu câtú mai virtosú acumú vomú avé induoitú grijă și durere pentru voi, de care amú datú strașnice porunci și învțături seraskeriloră și tuturoră oștiriloră nóstre, ca să aibă asupra vóstră raelelorú miloserdie și să vó strējuiască, să vó păzescă a nu vó călca vrășmași și a nu vó supēra și a nu vó jáfui alți făcētori de rele hoțomaní și jăcași și veți petrece prin silințe și purtarea de grijă a nóstră fără de nici o primejdie, nedeosebindu-vé nimica din raelele țerci nóstre. Dreptú acesta aveți a sta feteșú carele pe la satele și locurile vóstre, cu toții, fără de a nu vó spāimānta, și nu numai voi cari vó aflați acumú pe la sate și pe la locurile vóstre să nu vó strēmutați, ci și pre alții căți s'aú bejănăritú și aú fugitú, luandú aceste bune vestiri din noi, să aveți a-i însciuța și a-i îndemna ca cu toții să se tragă*

și să vie la locu și urma lor, să vă faceți hrana și chiverniséla vóstră, aflându-vă prin prejurulú oștirilorú nóstre, carií vinú să-și verse sângele pentru voi și să vă păzescă pre voi și pre copiiií voștri și casele vóstre, cătră carií se cade să aveți sirguința a ajuta și voi cu veri-care zaherele, cu slujbă și care cu ce veți puté, după starea și putința vóstră, lepédându din gândurile vóstre tóte cugetele rele și viclesugurile, fără de a nu vé amăgi la lucruri vremelnice și de-gerțe, că aceste sunt tóte trecétóre, la care nici legea nici datoria nu vé îndémná pre voi raelelorú a vé împotrivi, orií a socoti măcar în gândulú vostru cugete rele, séú a dosi și a fugi din préjma oștirilorú nóstre, că și fuga și dosirea iarăși *hainlicú* se numesce, și după cum însuși Dumneđeú poruncesce prin gura apostoluluií dicéndú: «supune-vé-țií mai marilorú voștri și vé plecațií lorú, că aceia priveghiază pentru sufletele vóstre» și după datoria ce aveți cătră stăpânire a acestuí Devletú împératescú, subt a căruia umbre ați tráitú voi și párințiií voștri de atáta sumá de ani, fiți cu supunere și cu credința dréptă, că avem mare nádejde la mila lui Dumneđeú, carele bate resbóiele și la puterea mulțimeí ceí nenumérate, a oștirilorú împératescí, a înfránge, a isgoni și pre vrășmași și petrecéndú vremea acésta, veți fi iarăși în odihna și liniștea vóstră, și căți vé veți aréta credincioși și raele drepte și veți sluji acumú la acéstá vreme oștirilorú nóstre, veți dobândi milií nemárginite, și slujba și credința vóstră va fi cunoscutá și prin dréptá obláduirea și mijlocirea Domnieí mele veți căștiga nume bunú la împéráție și cele ce ați risipitú acumú la acéstá vépae a réșboifulú, tóte le veți pune la locú și le veți întemeia in doitu și întreitú din noianulú celú plinú de îndestulare și milostivire, care din fire are Devletulú pré puterniculú Impératulú nostru asupra supușilorú séi. Așa dar să urmați și fiți sănétosi!» (1). 1789, Martie 17.

O carte însemnată de consultatú asupra evenimentelorú din Principate la epoca ce studiámú este opulú lui Atanasie Kommen Ipsilante (2).

Acestú istoricú dá prețiose informațiuni despre Manole Roset Vodă (3) și câtú privesce hainirea lui.

(1) Dămú în anexá altú actú iar despre Manole Vodă, scrisú chiar de Mavrogheni, în limba grécá, cu data din 20 Martie 1789. (Cod. XVII, flá 348.)

(2) 'Αθανασίου Κομνηνού Ἐψηλάντου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δοδεκά βιβλίον Η', Θ' καὶ Ι', ἡ τοι τὰ μετὰ τὴν ἀλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἐρας μονῆς τοῦ Σινᾶ, publicatá de archimandritulú Gherman Afthonidos Sinaitul, la Constantinopole, în 8º, 1870.

(3) Pag. 705.

«Ἀγγλωματωθέντος τοῦ Μανόλ-Βοδά εἰς τὸ Γαλατῆι ἔγραψεν ὁ Μουρογένης τῇ πατριάρχῃ Προκοπίῳ νὰ καθαιρέσῃ τὸν Μολδοβλαχίας ὡς ὑποταγέμεντα τοῖς Ῥωσσοῖς, καὶ νὰ δώσῃ ἔκδοσιν διὰ νὰ χειροτονηθῇ μητροπολίτης Μολδοβλαχίας ἄλλος πιστὸς τῇ βασιλείᾳ τὸν ὁποῖον αὐτὸς θέλει εἶρεῖ καὶ ἐκήρυττε καὶ διὰ γραμμάτων καὶ δια ζώσης φωνῆς καὶ τὸν Μανόλ-Βοδαν Χαίτην τῆς βασιλείας, με ὅλον ὅπου ἡγγλωματίσθη ἄκων ἄλλ' ὁ Βεζίρης ἐδέχθη καὶ ἀπέτην τὴν σκορπαντίαν, με τὸ νὰ δέχεται καὶ νὰ ἐνεργῇ τὰ ὅσα τὸν γράφει ὁ Μαβρογένης με ὅλον ὅπου ἰξέσβρει βεβαίωτατα πῶς τα πλείω εἶναι ψεύδη, σκάνδαλα καὶ σκορπαντίαι . . . »

Orî-care fie aprecierile lui Ipsilante Komnen despre Mavrogheni faptul că — după aserțiunea verbală a d-lui B. P. Hasdeu — la Kiev este îngropat Manole Vodă, ne probază, că în adevăr el a trecut la Muscali, orî că cu voie, orî fără de voie a fost prins de ei, la Galați. Din declarațiunea maiorului rus, prins la bătălia dela mănăstirea Adam, de cătră Mavrogheni, apare că prinderea lui Manole de Cazaci, a fost de chîr el pregătită....

În totu casulă acestu Manole Vodă, care unu momentu stă în calea ambițiunei lui N. Mavrogheni de a domni asupra ambelor Principate, nu este altul decăt acel Manole Gianî, οἶος τοῦ κληρικῶδ Τζαννῆ. De ce acestu Manole Gianî se numia Roset, ni-o spune cronica lui Dumitrache :

«Să povestim și pentru parțile Craiovei. Era acolo pus de Domnă Caîmacamă, dumnealui Manolache Gianî biv vel postelnicu. Dumnealui dar pentru apărarea țerei, unindu-se cu boierii acei părți de locu, ajungu la muhafazulă Diiului Mehmet Pașa Capăcăran, carele mai nainte fiindu cu dregătorii între ogeaglii, de câte-vași orî îl rënduise Pôrta cu nizamurile țerei.

În locu numitulă Pașă îl face vel Banu, și dându-i cevași ôste, curăți acele cincî județe de *stupaî* (Rusi). Despre altă parte îl înscință Porței la Babadag, de credinciosu și vrednicu, fiindu noû vizirul Halil Pașa fiulul lui Aivat Mehmet Pașa în loculul lui Moldovangi Ali Pașa; și i se făgădui Domnia, cum i s'aû și datu mai la urmă și se numi Manoil Roset, trăgându-se despre mumă» (1).

Nu pré multe hrisóve există dela Manole Geani Roset, necî ca Domnă alu Munteniei ne cum ca Domnă alu Moldovei. Dăm în anexă unul din 7 Aprilie, 1770, în posesia d-nei generalu Macedonski. Reproducem actul cu facsimilea după semnătura lui Manole, care se mărginesce ași dice «I. Manole Roset V.V. «*gospodin*» și nu și «*Ugrovlaticòe*».

XL.

Pregătiri pentru răsboi. Măsurî administrative. Campania în Muntenia în 1788. Emigrarea țeranilor.

Să ne întorcem acum în Muntenia. Aci Mavrogheni, îngrozit de sórta familiei lui Ipsilante (2), dice Becatini, își manifestă cu mai

(1) „Memoriu“ de V. A. Urechiă, prezentat Academei în 1887—88. București 4° 1889.

(2) Ipsilante fusese cazernat de austriaci la Brün.

multă ostentațiune de câtū orî când credința cătră Pórta otomana. Boerîi, fugindū cu tótă oprirea Domnitorului, il iritase rēū și mai multū contra lorū (1).

Mișcarea de emigrare a boerilorū era atâtū de mare, în câtū Domnitorulū fu silitū să dea poruncă, ca nimenî din boerîi de clasa I seū II seū și din neguțitorî, să nu mai âmble prin Bucuresci cu butce, căci împedică mișcarea oștirilorū. Dela acéstă oprire Domnitorulū scutesce numaî pe mitropolitulū, episcopîi, doctorîi, seū vre unulū ce va fi bêtrânū, seū neputinciosū. Prin acestași pitacū Mavrogheni, avēndū în vedere greutatea cu care se ținé disciplina în oștirea turcă, acumū sosită în Bucuresci, ordonă ca jupănesele să nu mai âmble pe strade cu carete, ci să ședă pe la casele lor «căci fiindū vremile împrăștiate și împărechiate, se potū urma multe împrejurări necuviinciose». Domnitorulū poruncesce și femeilorū mahalagiilorū și târgovețilorū că, de câte orî mergū dupē trebuințe, să iasă cu capulū acoperitū și nu cu desfrânări «ca să se pótă păzi edeculū și cinstea fie-căruia» (2).

(1) În Febr. 18, 1788, la 4 ciasurî din ȕi Mavrogheni aū pornitū 4 cărți să ducă ispravnicēi fugarilorū boerî însă la Buzeū copilulū din casă de divanū, la Argeși aprodulū Ceaușescū, și la Prahova i Secuenî aprodulū Vătășesculū i pe ispravnicēi Cămpinenilorū.

Condica XVII, fila 269.

(2) Pitacū către Vechilulū spătăriei și către Aga, din 1788 Febr. 21. Fiindū ca acum după trebuința vremei s'aū adunatū multă sumă de ostași enicerî și levinți și sunt să mai vie și alți de pe la serhaturî, după la ordîi, aicea și fiind-că din pricina caretelorū și a butcelorū se întâmplă de multe orî întâmplări netrebnice, poruncimū D-nia mé D-tale vechilule de spătarū și D-tale vel-agă, ca se dați în scire tuturorū, arētându-le că este porunca D-niei mele, ca nimené din boerîi întâiū și al doilea, seū din neguțitorî, de astă-ȕi înainte se nu mai âmble cu carete seū butce, ci toți de avalma să âmble călări, afară numaî de Mitropolitulū, Episcopîi și din boerîi, seū doftori vre unulū ce va fi bêtrânū, seū neputinciosū însă și acestia să mērgă cu multă băgare de sēmă, ca să nu se urmeze la vre-unū ostașū vre o întâmplare netrebnică. Așișderea să dați D-vóstră în scire și prin graiū și prin alte insciunțări, că și jupănese seū neguțătorese să nu mai âmble pe ulița cu carete, ci se șadă pe la casele lorū fiesce care, căci fiindū vremile împrăștiate și împărechiate se potū urma multe întâmplări necuviinciose și mai vērtoșū să insciunțați și pe femeile mahalagiilorū și târgovețilorū, ci cele ce vor avea să mērgă unde-va pentru vre o trebuință, să mērgă acoperite și nu cu desfrânări, ca să se pótă păzi edecul și cinstea fie-căruia, care Domnia mé grijimū în tótă vreme de a fi ocrotite. Hotărîmū într'acestașū chipū și poruncimū Domnia mé să se urmēze».

Totû în interesulî ordinei Domnitorulî dă specialû pitacû :

Pitacû regulândû hanurile din Bucurescî din 1788 Febr. 28.

Hangiî sunt datorî a avé supravegherea tuturorî acelorî ce locuescû în hanû. Locuitorî din hanurî sã nu aibã arme. Asemenea sã se înlãtureze din hanû orî-cine nu se pôrtã cinstitû (1).

Nu scimû de unde a luatû Becattini informaþiunea, cã Mavrogheni ca sã placã turcilorû, ar fi prefãcutû cãte-va biserici din Bucurescî în geamiî. Acéstã minciunã o aflãmû þi la anonimulî grecû, scriitorulî cãrþei *Ιστορία των έτων* (2). Acesta ðice în adevêrû, cã Mavrogheni «*a ajunsû la atãta neruþinare þi impiositate de a preface mai multû de o Bisericã în Bucurescî în Giamî turcescî*». Becattini, ca þi greculî anonimû, aduce o proclamare a lui Mavrogheni cãtrã țerã, în urma declarãrei rêsboiului de Austria, unû manifestû pre care eû nu l'amû aflatû în condicile Domniei sële, dar care, de altmintrelea concordã cu vederile lui þi cu atãtea alte manifeste ce cunoscemû dela el. Eatã actulû acesta, care este tradusû dupã grecesce de d. prof. Erbiceanu în Revista teologicã (3).

«Noi Principele etc. etc. Vê facemû cunoscutû vouê creþtiniloû, boierilorû, proistoþilorû þi altora din orî-ce rangû þi vê ordonãmã în acelaþû timpû ca sã fiþi supuþi þi credincioþi Autocratorului nostru, sub a cãruia autoritate am trãitû noi pãnã acum. Nu trebuie sã ne lepêdamû noi de acéstã credincioþie, nici mãcar cu mintea, þi vê ordonãmû sã aveþi tótã luarea aminte de a nu vê înþela de viclenia Tudescã (nemțescã); pentru cã Némþulû þi Ruþii sunt de o potrivã uþorî la minte þi uþurei ca frunða deasupra apeî. Rusulû aû începutû o datã rêsboiû cu împêratulû nostru, dar n'aû urmatû multû timpû þi noi am luat din nou domnirea acestei provincii ; acéstã cautã sã facã acum Némþulû. Acela rêsþãndesce scrieri contra nôstrã, acela voesce sã vê asigure cã adecã are sã intre în acéstã stãpãnire (a țerei), dar este cu neputințã sã þi ajungã scopulû sêû. Scopulû sêû este sã semene între noi desbinarea, þ'ar reuþi dar se teme de sine însuþi, pentru cã Autocratorulû nostru este aþa de puternicû, în cãt decã toþi Autocratoriî þi toþi Regiî se ridicã contra lui nu sunt în stare sã'l învingã. Þi eû am putere de cai þi de ómenî, ca alþi Regi þi Dumneðeû este cu mine, pentru cã legea mea este a Creþtinilorû, ier nu a Turcilorû. De aceea veniþi voi creþtinilorû, veniþi cu toþiî în numele lui Is. Christos, înarmaþi-vê, luaþi fie-care armã dupã cum puteþi, sã-geþile, sulitêle, cuþitele, þi orî-ce altû ce v'ar cãdê în mânî, veniþi, veniþi contra

(1) Cod. 17, fila 274 verso. Veþi anexa.

NB. Saû cerutû þi chezeþie de la cei ce gedû prin hanurî.

(2) Revista Teologicã. Iaþi Noembrie 1886.

(3) Iaþi, Noembrie 1886. — Becattini pag. 146, vol. VII.

Nemților. Imputerniciți-vă de a opri invasiunea în țară. Aci cugeta să invadeze pe nesimțite, nu pentru ca să ne cucerească, ci pentru ca să ne jăfuiescă. Dăr va fi alungată și Némțul și Rușii. Rusul și altă dată au invadat în țările noastre, dăr unde este acum? Nu vedeți voi ore că și în prezentă împărătesce Autocratorul nostru? Asvârliți de la voi ori-ce neîncedere cătră pră Inaltul nostru Autocrator, sub a căruia guvernare noi am trăit până acum atât de fericiți. În cât cine rămâne orb, acela este afurisit și condamnat etern în Iad. Noi vă ordonăm în timp propriu să substrațeti și să desființați toate scrierile ce se răspândesc contra sfintei noastre credinți. Celu ce va trăda pe unul din acei ce răspândesc ast-fel de scrieri și'l va preda în mânele noastre va lua un dar de 400 lei, va fi înălțat de la gradul de cetățen în gradul boerilor; și eu cu mâna mea 'l voi îmbrăca cu caftan. Acela însă care va continua a publica ast-fel de scrieri va muri într'un par, fără nici o compătimitire, în aceeși oră. Fiți sănătoși, credincioși creștini, supuneți-vă ordinilor noastre. Plătiți acum darea impusă vouă, după acesta veți fi liberi de ori-ce altă dare fiscală. Veniți, veniți contra Nemților spre a'i învinge. Fiți sănătoși» (1).

În urma declarării de război a Austriei, N. Mavrogheni adresează cătră zabiți și ostași, în 27 Februarie 1788 un ordin dn și prin care le spune că «vrășmașii nemți âmbă ca cu mijlocul de hrăpire și cu feluri de viclesuguri să *calce* (țera) și unde vor puté ajunge să hrăpescă raiaoa și să jăfuiescă». Domnitorul apelă la ostași ca să nu maă aștepte noū ordin dela el, ci pe dată ce vor auzi, că s'au arătat verunde niscariva nemți, numai decât... «să vă porniți asupra lor în grabă, ca cu veste, seū fără veste să'i loviți și nu voimū Domnia mé altă nimică fără numai capetele lor». Domnitorul renunță în favoarea ostașilor seī la toate spoliile de război, ba le promite și recompense «*haruri vrednice și dregătorii care la altă vreme*» nu le potū ostașii câștiga. La din contra, decât ostașii nu'și vor face datoria, vor fi pedepsiți. Termină Mavrogheni a îndemna ostașii să «iurudisescă ca nisce bărbați vrednici, fără sfială... că ómeni sunt (dușmanii) ca și noi, mai vartosū nisce nelegiuiți, pe cari însuși Dumnezeu îi bate pentru nedrepta pornire a lor» (2).

(1) „Revista Teologică“ din 1886, pag. 118 — 119. Vorba „*Tudescă*“ încă probă că anonimul grec a tradus și plagiat pe Becattini.

(2) Eată actul întreg:

5 cărți deschise cătră zabiți și ostași din 1788, Februarie 27.

«Vă facem în scire că de vreme ce vrășmașii nemți âmbă ca cu mijlocul de hrăpire și cu feluri de viclesuguri să *calce* și unde vor puté ajunge să hrăpescă raiaoa și să jăfuiescă, nu trebuie să ședeți nemișcați fără de nici o urmare așteptându numai poruncă dela noi, ci când veți auzi că s'au arătat ver unde

Două zile după acestu ordinu de ȃi, Mavrogheni trãmite oștiriloru unũ nou ordinũ de ȃi cam în aceeași coprindere, darũ li mai vestesce cã la plaiurile Secuenilorũ țeranii munteni aũ sãritũ cu ciomegile asupra oștirei nemțesci și le aũ gonitũ.

Deci Vodã le ȃice sã nu le fiã grijã de ómenii ca și ei, cu atãtũ mai multũ cã acelora le este îndoitã și întreitã frica.... Domnitorulũ promite cãte 500 taleri de capũ de vrãșmașũ neamțũ «și-lũ vomũ cinsti cu cinste și dregãtorie.... ca pre unũ bãrbatũ vrednicũ și viteazũ,» și fãcendũ pre toți neferii luĩ privilegiați și nedãjnici în veci... Domnitorulũ îndemnã pre ostași ași face dãtoria și pentru motivulũ cã se cade «a ne pune viața pentru frații creștini cei de o lege cu noi și pentru patrie și pentru dragostea cea cãtrã pre puterniculũ împãratũ Sultanulu Hamit, sub alũ cãruia skiptru ați trãitũ și v'ați chivernisitũ voi și pãrinții voștrii, dupã cum și Domnia me gata suntemũ a ne jãrtfi cu voi, la întẽmplare de trebuință.... Ci dar sã vã vedemũ fiilorũ!....» (1).

nescarva nemți, numai decãt fãr de a mai aștepta poruncã de la noi sã vã porniți asupra lor cu grabã, ca cu veste, sãu fãrã veste sã-i loviți; și nu voim Domnia mea alta nimica fãrã numai capetele lor și tot avutulũ de cai, arme, și de veri-ce alt veți dobãndi sã fie al vostru folosũ și osebitũ sã nãdãjduiți de la Domnia me cu mare bucurie haruri vrednice și cinste de dregãtorii, care la altã vreme nu le puteți cãștiga. Iar cãnd acẽstã datorire nu veți urma-o și se va întẽmpla de la veri-o parte a se arãta vre-unũ vrãșmaș și nu-i veți lovi, dãndu-le vreme a nãvãli și a cãlca în pãmẽntulũ țerei acestia, atunci sã sciți cã dupã gãtirea ce facemũ de a eși înșine Domnia me afarã, pe care vomũ gãsi cã n'aũ fãcutũ în vreme slujba lui, pe unulũ ca acela il vomũ pedepsi cum va fi mai greũ. Ci dar urmați dupã cum vã scriemũ și îndatã ce veți simți de vrãjmașũ numai decãtũ fãr de a aștepta poruncã de la noi, de o parte sã ne faceți de scire. despre alta sã vã porniți cu graba asupra lorũ ca sã-i loviți și cãndũ veți avea silința deplinũ și veți iurudisi ca nisce bãrbați vrednici, fãr de nici o șfialã, avemũ nãdejde la ajutorulũ marelui Dumneđeũ, cã veți face isbãnda negreșitũ, pentru cã ómeni sunt ca și voi, mai vãrtosũ nisce nelegiuiți, pre care însuși Dumneđeũ îi va bate dupã nedreptã pornirea lor». 1788 Febr. 27.

(1) Eatã actulũ în întregime, dupã cod. No. XVII, fila 269 verso.

Carte cãtrã zabiți și ostași domnesci spre a fi cu priveghãre bãrbați a sãri asupra vrãșmașilorũ nemți.

«Tuturorũ zabițilorũ și vãtașilorũ Domniei mele care vã aflați la sãnãtate și vrednicã biruință vã pohtimũ dela milostivulũ Dumneđeũ ca sã vã dãruiascã. Vã facemũ Domnia me în scire, cã de vreme ce nelegiuiții nemți fãrã de nici o pricinã vrednicã s'aũ pornitũ asupra acestei pravoslavnice țeri, a cãrora pornire nici este, nici pôte fi pentru altũ sfirșitũ, fãrã de numai sã jãfuiascã unde

Cu tóte frumósele apelurî la țéră și la oștirî, cu tóte micile isbânde deja câstigate de ostire și de chiar țeraniî din unele părți contra ante-gardelorŭ austriace, mulți locuitorî din sate ca și din orașe, fiă dupa deprinderea vechiă, fiă ademeniți de spioniî austriaci și rusesci, abandonă casele lor și emigréză. N. Mavrogheeni adreséză acestorŭ fugari o proclamațiune prin care îi indemna să revină la casele lor, unde nimenî nu-i va supêra cu nimica, căci proviziunile ce vorŭ da la oșteni, li se vorŭ plăti directŭ de ei, din lefile ce au. Porunci strașnice s'au datŭ să nu fiă nimenî din locuitorî supêrați cu nimica, ci apêrați de ori-ce jăfuitorî numai să nu asculte de vorbele înșelătóre și de făgăduelile cu care âmblă vrășmașii să-i înșele . . . ,

vorŭ puté ajunge, să calce și să robescă pe frații noștri creștini și se facă răutate țerei, avemŭ nădejde la dreptulŭ judecatorŭ și pré puterniculŭ Dumneđeŭ și la ajutorulŭ pré curatei Maicei séle și alŭ tuturorŭ sfințilorŭ, că se vorŭ întórce rușinați și vorŭ fi bătuți de cătră ostile împêrătesci și ale nóstre, după cum iată am și luatŭ astăzi vestire de bucurie că și la (?) și aici pretutindené unde s'au arêtatŭ, lovindu-se ostile nóstre și biruindu-i s'au întorsŭ rușinați, iar mai vêrtosŭ la plașurile Secuienilor cu cîmagele î-au lovitŭ și gonitŭ. Dreptŭ acea nu lipsimŭ a vê însciința de aceste și a vê scrie, că nu trebuie să vê îngrijați de ómeni ca și voi, la care este încă îndoită și întreită frica, nici se cuvine a le da pricină de îndrăsnélă cu sfiala vóstră, ci luândŭ pre Dumneđeŭ întru ajutorŭ și încingêndu-vé mijlócele vóstre cu briulŭ credinței, să îndrăsniți să iurudisiți cu inimă întinsă ca să-i loviți și să-i sdrobiți când se vorŭ arêta. Și celŭ ce va face biruință și va aduce la Domnia mé capŭ de vrășmașŭ neamțŭ, unulŭ ca acela va lua dela Domnia mé 500 talere și-lŭ vomŭ cinsti cu cinste și dregêtorie care la altă vreme nu póte dobândi, ca pe unŭ bărbatŭ vrednicŭ și vitează făcêndŭ și pre toți neferii lui privileghiați și nedajnici în veci; și nu numai voi care v'ați ostășitŭ veți avé în parte milele dela Domnia mé, ci veți fi pricină pentru toți pămên-teniî de obște a câștiga dela pré puternica împêrăție ipolipsŭ bunŭ și a revêrsa în urmă milele ei cele bogate cătră toți, când prin silința și osirdia vóstră se vorŭ isgoni vrășmașii din țera acêsta. Și pe lângă acestea veți avé și dela milostivulŭ Dumneđeŭ vrednică resplátire pentru mântuirea și isbăvirea zidirei mânilor sf. séle de cătră vrășmașii aceștia, pre care însuși Dumneđeŭ îi va bate, după nedréptă pornirea lor. Lângă acestea trebuie să socotiți că și détori suntem *a ne pune viața pentru frații creștini* cei de o lege cu noi și pentru patrie și pentru dragostea pré puterniculŭ împêratŭ Sultanŭ Hamitŭ, sub alŭ căruia skeptru (!) ați trăitŭ și v'ați chivernisitŭ voi și părinții voștriî, după cum și Domnia mé gata suntem dimpreună cu voi a ne jârfti la întêmplare de trebuință pentru dragostea pré puterniculŭ împêratŭ Sultan Hamit și pentru țéră. Și iată de aicea vê vom proftaaci Domnia mé totŭ felulŭ de imdatŭ și nu vê vomŭ lăsa nici cum fără de ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ când va fi trebuință. Ci dar să vê vedemŭ, fiilorŭ, acum este vreme când trebuie să vê arêtați fieși-care slujba și vrednicia și rugămŭ pre milostivulŭ Dumneđeŭ ca să faceți isbânda aceea care o și nădăjduimŭ. 1788, Februarie 29.

Că cei ce se amăgescū dela credința (cătră țeră) și se înșelăla primejdie de viață vinū . . .

Mavrogheni termină ȓicēndū, că și-a făcutū dētoria crestinēscă mai vestindu-le o dată și că nu mai are pēcatū dēcă eșindū apoi însuși la partea locului, va fi vai! de acela ce-lū va afla neurmătorū: «nu va scāpa de robire și de sabie...» (1).

(1) Eată întregū actulū analizatū pe scurtū :

3 Cărți deschise cătră locuitorii fugari ca să se întorcă la casele lor, din 1788, Martie 3.

«Tuturilor locuitorilorū de prin sate și orașe ot sud sănătate, de obște vē facemū în scire, că fōrte ne mirāmū Domnia mé de urmările vōstre și de mișcările care auȓimū că faceți risipindu-vē de la casele și locurile vōstre și ascundēndu-vē, în potriua învățaturilorū și cărțilorū prin care intru atâtea rinduri v'amū scrisū și v'amū încredințatū, că Domnia mé avemū pentru voi tōtă purtarea de grijă cu durere de inimă și cu milă ca să nu vē bāntuiți, nici să vē primejduiți într'acēstă vreme și pentru truda și ostenēla ce facemū; neadormitū, ȓiua și nōptea, priveghiāmū pentru a vōstră petrecere, cheltuimū în greū și vārsāmū hasnalele nōstre și pentru aceea am orānduitū și la partea locului atāta oștime ca să vē păzēscă și să vē străjuiască, atātū pre voi de cătră vrășmașū, ca să nu vē calce, sēū să vē hrăpēscă și să vē robēscă înstreināndu-vē din locurile vōstre și despārȓindu-vē de nēmurile și rudeniile vōstre, cāt și pentru ale vōstre averi să nu se risipēscă, cărora ostași le avemū date strașnice porunci și învățaturi, ca să nu vē bāntuēscă, sēū să vē facă niscai-va sili și jafuri, ei se petrecă cu voi bine și cu blāndețe ca nisce raiete ce sunteți ai pré puternicului împēratū, care, aū porunca a-și vērsa sāngele pentru voi. Apoi cānd aceste le vedeți de fața în faptă, că le facemū Domnia mé, pentru ce voi faceți urmări netrebnice și mișcări cu care dați pricină de hānuială și inși-vē aduceți lucru la sfirșitū reū și la primejdie? cu adevēratū să sciți, că fōrte ne-amū māhnitū de acēsta și iatā vē scriemū și vē mai sfātuimū pe toți : căutați de vē adunați fiesce care pe la casele și pe la locurile vōstre și ca nisce credincioșe raiete stați pe loc și nu vē temereți că Domnia mé grijimū nu numai pentru vrășmași nemți și vē apărāmū ca să nu vē calce, să vē hrăpēscă, ca și despre oștele nōstre să nu fiți bāntuiți, arētāndu-vē însă cu supunerea și credința aceea ce se cade unorū raiete credincioșe, spre a da ajutorulū celorū trebuincioșe de hrana oștilorū nōstre din cele ce aveți, cu plata vōstră de la ostași, fiindū-că pentru aceea le dāmū Domnia mé lēfă. Nu vē amāgireți la vorbe înșelātore și la fāgăducle cu care āmbli vrășmași să vē înșale, că tōte acelea sunt vremelnice și în zadar, cari nu pōte avea nici un temeiū adevēratū și care aducū pe cei ce se amăgescū de la credință și se înșală, la primejdie de viață. după cumū pildă aveți a vremilorū trecute pe cei ce s'aū înșelatū la vorbele și îndemnările vrășmașilorū, sēū la ale nepretinilorū ai patriei, că n'aū folosit alt, decātū în cea după urmă în robiciunea frațilorū creștini, pentru care aveți a da sēmă și înaintea lui Dumneȓeū pentru ceea ce din pricina vōstră vor pătini.

Dreptū aceea ascultați învățaturilorū ce vē dāmū părintesce și domnesce și fiindū următorī la acestea ce vē scriemū, întorcēndu-vē fiesce carele, ca să auȓimū

XLI.

Protecțiunea acordată Românilor din Ardélă.

Cu tótă aprinderea resboiului contra Austriei, Mavrogheni scie deosebi dintre dușmanii țerei pre români supuși austriaci. Așia vedem că îngădue, cu pitacul seú din 5 Martie 1788, bârsanilor ardeleni să-și țină oile în țeră, numai ordonă ispravnicilor de Römnicul-Sărat, Buzėu, Saac, Prahova, Dâmbovița și Muscel, să nu-i îngădue a sui oile la munte, ca să evite corespondența prin ei cu austriacii (1).

Chiar și mai târziu când rėsboiul e mai aprins, Mavrogheni este bun pentru ciobanii ardeleni și ı lasă în țeră cu vitele lor, prin următorul pitac alú Divanului :

Cartea boerilor la biv vel 3 vist. Andreiú epistatulú amëndurilorú plaiurilorú din sudú Saac, ca «sudiții ce se află cu oile lorú la pașune aici în pământulú țerei romănesci, după a lorú cerere ce aú fostú făcutú în urma deschiderii rėsboiului, spre a li se da voie să trecă în lăuntrulú cu tóte vitele lorú, măcarú că li s'aú datú de cătră M. Sa Pré Înălț. nostru Domnú slobodiciune ca să fie nepopriți și aú și scrisú poruncile M. Séle la toți vatașii plaiurilorú cumú și la D-lorú ispravnicii județelorú, ca să le dați drumulú să se ridice cu tóte vitele lorú să mERGă în lăuntru neopriți. Dar fiindú-că d-ta acumú ai înscințatú, M. Séle lui Vodă, cum-că sudiții ce se află în partea locului cer ca să rămăe cu oile în pământulú țerei să și le pască aice, și făgăduescú că tótă branza ce vor face să o dée la neguțitorii de aice, pentru trebuința capanului împărătescú, rugându-se a li se da voie a cumpăra malaiulú pentru demăncarea celorú ce se află cu vitele la pașune aicea ; la care acésta cu tóte că li aú trimisú

în puține zile, că v'ați adunată și vė aflați pe la casele vóstre, cu sirguinta de ajutorú la împlinirea celorú trebuinciose oștilorú nóstre. Iar cândú nici acumú nu veți înțelege, atunci să sciți, că Domnia nóstră tótă datoria creștinescă ne-amú făcutú-o de amú eșitú din păcatú și cândú vomú eși înșine afară la partea locului, va fi vai de acela ce-lú vomú găsi neurmătorú : nu va scăpa de robire și de sabie ; iar cei ce nu se vor sminti din credința lor și se vor afla nestrémutați de pe la locú și slujindú și ajutându cu cele ce potú la trebuințele oștilorú nóstre, unii ca aceia veți vedé milele Domniei mele de față spre voi și veți câștiga privileghiuri cari nu le puteți dobândi la alte vremuri, rămăindú nedajnici în tótă viața vóstră și pentru puținú ajutorú ce faceți acumú oștilorú nóstre veți dobândi mai mult și veți câștiga îndoitú și întreit și veți fi pricina a câștiga și cei-l-alți pământeni ai vóstri nume bunú de la Devletulú prea puternicei împărății prin arătarea și ajutorul Domniei mele când ne veți asculta». 1788, Martie 3.

Cod. XVII, fila 272.

(1) Cod. XVII, fila 275 verso.

M. Sa Vodă răspunsu prin cartea M. Séle cum să urmeze, dar deosebitu ne-au chiămatu și pre noi M. Sa și ne au poruncitū să'ți scriemū într'acestași chipū, cum-că de vor da sudiți vrednice chezași cum-că remăindū aice în țeră nu vor avé nici un felū de ămbletū și trecere pe potecele plaūrilorū, nici însii ei, nici ómeni de ai lorū, nici rude de ale lorū a trimete de aici în colo, séu de acolo aici, cu nici un felū de pricină și de trebuință, nici *corespondenți* prin scrisori, nici alt-felū de spionlicuri nu vor face, nici vre-o zaherea nu se vor cerca a căra peste hotarū de aici acolo, ci vor petrece cu ferire de tóte acestea, căutânduși numai de hrana vitelorū și cumcă vor plăti tóte rusumaturile visteriei Domnesci la vreme, după vechiulū obiceiū făr de nici o împotrivire, cum și cele-l-alte obiceiuri și dreptăți ale stăpânilorū de moși și ale munțilorū, nepăgubindū pre nimeni de nimică și de te incredinței și d-ta la tóte acestea, că nu vor face vre o urmare împotrivă, printr'ascunsū, care să aducă vre-o nevoie țerei și nouă, și d-tale așa să primiți și slobodiți a rămâne cu oile lorū să și le pască aici în țeră și le veți da pace la câți sunt cu ei aicea în partea locului a nu-i sili și a nu le face nici o supărare pentru mergere în lăuntru, și le veți da voie a cumpăra și malaifulū celū trebuinciosū, numai pentru de măn-carea lorū și a ciobanilorū. Iar să nu se cuteze, cu numele acesta căși ducū merinde pentru demăncarea ciobanilorū la oi, a trece măcarū o oca în lăuntru. Ci dar, după luminată porunca M. Séle lui Vodă, nu lipsimū ați scrie și noi ca să urmezī întocmai, după cum te povățuimū și să întăresci fórte tare potecile și tóte locurile hotarului, ca să nu pótă găsi mijlocū de a trece, că așa ne au poruncitū M. S. Vodă să'ți scriemū și într'acestași chipū veți urma și pentru plaifulū Teliajinului, fiindū-că este datū asupra D-tale, să nu se facă vre unū cusrū, că apoi nu te veți putea mintui de urgia și primejdia domnescă și să avemū răspunsū» (1). 1788. Maiū 22.

La Martie 6, anulū 1788 Mavrogheni permite lui Ioniță Lungu suditū, care a avutū prăvălie în Pitești, ca împreună cu alți 11 sudeți bărbați și muleri și cu totū avutulū lorū să se retragă în Transilvania (2).

Ba mai multū, cu un cavalerismū de laudă, Mavrogheni cere de la Pórtă voie ca să permită a eși din țeră nesupăratū și agentulū Austriacū Sior Marchel (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 301.

(2) Cod. XVII, fila 275 verso.

(3) «Cartea dată la divanulū țerei românesci de Sior Marcheli pentru întórcerea sa și supușilorū astriacesci la patria lorū, din 1788 Martie 11 e după firmanulū dobânditū la cererea lui Nicolae Mavrogheni-Vodă. Marcheli recunósce că li s'a datū voie să iasă cu toți cu totū avutulū lorū. Au mai rămasū în țeră numai sudiți 5, aretați anume, până ce-și vorū termina afacerile, după care se vor libera și ei în siguranță».

Cod. XVII, fila 284.

XLII.

Planulŭ de r̄esboiŭ alŭ Austriei. Mavrogheni împănéză pasurile munŭilorŭ. Apelŭ la arme alŭ tuturor! Austriaciŭ la Jiul de susŭ ŝi la Cămpu-lung.

Făcendŭ din Timișora ŝi localităŭile vecine loculŭ de centru alŭ oștirea seŭle, Impăratulŭ Austriei căuta, prin aripa dreptă să invadă Serbia ŝi Bosnia, ca să fiă siliŭ Turciŭ a-șŭ împărŭti oștirea ŝi a se slăbi în Principate. Cu aripa stingă Austriaciŭ se îndreptaseră prin Bucovina spre Hotin, ca să-șŭ dăe mână cu óstea aliată rusescă. Orŭ câtŭ de mare era relativŭ oștirea austriacă, întinsă pe un frontŭ de atacŭ dela Hotin la Bosnia, acéstă oștire nu era în stare de a lua ofensiva în orŭ-care punctŭ alŭ frontului ei. Negreșitŭ ŝi Mavrogheni cu Turciŭ, cređendu-se dētori a ține peptŭ Austriacilorŭ prin tóte punctele pe unde ei arŭ fi pututŭ strēbate în Moldova ŝi Muntenia, cădură ŝi ei în greșēla austriacilorŭ, împrăștiindu-șŭ totŭ mai multŭ forțele. Ce-i dreptulŭ, Mavrogheni avu ochiulŭ mai multŭ așintitŭ la Focșani, ca să împedice de a fi învăluitŭ pe acolo de neamicŭ ŝi apoi să se afle între foculŭ austriacilorŭ de pe hotarulŭ munŭilorŭ ŝi acé oștire ce arŭ fi rēșbitŭ pe la Focșani. Dar nu mai puținŭ Mavrogheni caută să apere pasurile principale ale Carpaŭilorŭ dintre Ardeal ŝi țera muntenescă.

După ce prin proclamaŭiunea ce amŭ adusŭ mai susŭ N. Mavrogheni rechiamă pre fugariŭ din sate ŝi orașe, apoi în 5 Martie acelașŭ anŭ, el adreséză o specială proclamare numai cătră locuitoriŭ din orașe ŝi tērguri, obligându-i a lua parte activă cu óstea la apērarea localităŭilorŭ unde locuescŭ: «Ca nisce raele credincióse să staŭ dimpreună cu ostile nóstre la vre-o întēmplare de năvălire a vrajmașilorŭ, sārindŭ cu micŭ cu mare, . . . ŝi avemŭ nădejde la mila lui Dumneđeu că veŭi birui, *după cumŭ s'aŭ înfrântŭ* ŝi pe la alte locuri unde s'aŭ arētatŭ până acumŭ (1).

(1) Proclamaŭiune la locuitoriŭ, din 1788, Martie 5.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin orașe ŝi tērguri ot sud iarășŭ de obște vē facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră bună pace

Intre acestea Mavrogheni nu putu dispune de atâta oștire cât să trâmă și la estremitatea Olteniei. Pe acolo oștirea austriacă aflându nepăzite trecători în munții Jiului-de-sus, au intrat și înaintară până la târgul Jiului, pe când alte cete austriace cercară se înainteze la Câmpu-lung și Rucăr. Oștirea română unită cu cete din oștirea turcă au isbutit în să în primele zile din Martie să isgonască — cu pagube — pre austriaci din Jiū și să l scotă din țără. La Câmpul-lung s'a întemplat asemenea luptă, în care austriacii fură învinși și fugăriți până peste hotarele Ardélului. Noi dăm în notă buletinul acestorū victorii, din 8 Marte 1788 (1). Domnitorul ie ocașiune din acestă victorie, ca să

și strejuire, care trebuie să aveți într'acestă vreme spre a nu vă călca și a vă hrăpi nescare-va vrămășii ai împărăției, avem tótă purtarea de grijă diua și nóptea cu durere și cu milă ca de nisce raele credincioșe și supuse și pentru acea am rânduít la tóte trei trebuincioșe părțile locului îndestui ostași precum a-ți vădút, căroră ostași strașnici porunci le-am dat Domnia mé, ca să petrecă cu voi raele cu blândețe și su bună orânduială, dându-le trebuincioșele sacherelle și lefi dela visteria Domniei mele, ca să nu fiți voi supărați și năcăjiți, și așa veți fi și despre vrășmașii nemți ferți cum și despre oștile nóstre nu veți păți nici un rău. Dreptú acea fiți veseli, nu vă întristați, nici vă risipiți cu strémutarea și cu fuga de la casele și locurile vóstre, ca să nu scadem cu acesta din credința vóstră și veți da o pricină de bănuială, ci că nisce raele credincioșe să stați dinpreună cu oștile nóstre la vre-o întâmplare de năvălire a vrășmașilor, sáringú cu micú cu mare ca să le stați împotrívă și să-i loviți. Și avem nádejde la mila lui Dumneđu că veți birui, după cum s'au înfrânt și pe la alte locuri unde s'au aréat până acum și cine va fi bărbatú vrednicú și va aréta slujba în fapta cu osirdie asupra vrășmașilor împărăției, unul ca acela va cástiga mili vrednice, care nu le póte dobândi la alte vremi, făcendu-lú Domnia mé nedejnic în veci; cumú împotrívă, celú ce se va sminti din credința lui și nu va urma datoria acea ce este datorú după lege raelele cele supuse cátră stăpânitorii ce Dumneđu le-au datú și se va amági și după înjelăciunile vrășmașilor și a voitorilor de rău patriei, unul ca acela nu numai lui își va pricinui sfírșitú rău, ce și celor-l-alți frați creștini primejdie de viață și robiciune, pentru care vorú rămâne și vinovați a da sémă înaintea lui Dumneđu.

Ce dar urmați după învățăturile care părintesce vă sfátuimú și care v'amú sfátuitú într'atâtea rânduri până acumú, ca să nu vă căiți pe urmă». 1788, Martie 5. Cod. XVII, fila 275.

(1) «D-vóstră agalelorú, i boerilorú zabiți, i polcovnicii buluc-bași, căpitani și tuturilorú ostașilorú ce sunteți orânduți pe afară în țără Domniei mele, sênătate.

«De obște vă facemú Domnia mé în scire, ca astă-đi ne-au venitú alú doilea veste de bucurie a biruinței și a vitejiei ce au făcutú purtátorele de biruințe otomanicescele oștiri și ale nóstre de la Câmpu-lungú asupra vrășmașilorú, care oștiri năvălindú cátră dênșii cu celú obișnuitú iureșú alú lorú i-au gonitú nu numai în trecutele zile până la Rucăr, ci trecendú podulú au iuruditú în lăuntru în

îndemne cu intusiasmă țera și ostașii la noue lupte și victorii. Și pentru ca îndemnul să fie mai eficace, Mavrogheni trimite carte de răspuns la căpitanii săi, lui cămărașu al doilea, și la Buluc-bașii săi Spiru și Luca cari au reputerat victoriile mai sus arătate, prin care cărți de răspuns spune că pre al doilea cămărașu, îl ridică la rangul de mare serdaru «și facem totu nemul și casa ta apărata de toate dăjdiile visteriei și alte multe și să aibi și cămărășia al doilea *arpalacū*». Lui Luca și Ipir (seu Spir?) îi «cinstim cu paiaoa polcovniciei Craiovei». Cu cartea lui Mavrogheni e trimisă anume boieru dela Divanu cu trei caftane ca să-i îmbrace în tabără. Domnitorul întinde respălătirea și la polcovnici și la catane: «vê hărăzim privilegiul ca în tota viața voastră să fiți apărați de toate dăjdiile și orânduile visteriei. Și de va fi căduțu vre unulu din voi în răsboi, hărăzim această apărare fiiloru săi, cari prin sciința voastră luându adevărînța dela d-lui Caimacamul și dela d-lor boierii Divanului Craiovei, să vie la Bucuresci ca să li se dea și cărți din Divanul Domniei mele pe acestu privilegiu....»

Mavrogheni mai trimite și 500 taleri cari să se împartă tuturor de vel serdarul (1).

pământurile lor și pe unii diutr'ensii i-au omoritu și pe alți mulți i-au rănit. Ne-au adus și atâtea capete de vrășmași și vii și mulți. Asemene biruințe au făcut și oștile noastre de la Craiova, atât otomanii cât și creștinii, care dându navală au mers la Tergul-Jiului și de acolo gonindu pe vrășmași și lovindu-i au omoritu mai mulți; ne-au adus și de acolo capete de vrășmași pre multe și vii robi, au prins și pe un băraictaru cu baiaracul lui și pe toți cei-l-alți vrășmași i-au gonitu până la hotarele lor. Acestea vi le însciințăm și ca să vă bucurați și ca să le vestiți la toți ostașii noștri ce se afla acolo, arătându-le pre largu cu buna înțelegere neputința vrășmașilor și dându-le îndrăsnelă la năvălirea cătră dênșii. Ce daru acum cându s'au făcutu la toți cunoscută neputința vrășmașilor, nu perdeți vreme, ci săriți cu neîndoișă nădejdie și prin Dumneșca putere și a noastră blagoslovenie îi veți birui și îndată să avem veste de bucuria voastră, pentru că milostivul Dumneșcu îndestule semne și începuturi bune ne-au arătat și ne arătă cu biruința ce da ostiloru nôste asupra vrășmașilor și rămâne numai la *gavretulă* D-voștre zabiților și ostașilor Domniei mele, ca să faceți îndrăsnelă ca nisce barbași vrednici. Dreptu acea urmași după cumu vê scriem și să vê vedem fiiloru!!!». 1788, Martie 8.

Cod. XVII fila 278.

(1) «Boierul Domniei mele al doilea cămărași i slugilor Domniei mele Ipir și Luca buluc-bașiloru, i voue catanelor, ostașilor Domniei mele ce v'afi purtat cu credință și cu vitejie și ați făcutu biruințe asupra vrășmașilor pre puternice împărății, sănătate. Cartea ce ați trimis la Domnia mé vestitoare fiindu

XLIII.

*Pregătiri de intrare a lui Mavrogheni în Ardeal. Manifestul
lui către Ardeleni.*

Incuragiatu de izbândile mici dela Jiu și Câmpu-lungu, Mavrogheni să dispune să intre în Ardélü. Atunci în cursul lunei Martie 1788 adreséză Brașovenilorü o proclamațiune, care o dămü aci integrală, fiindü förte curiosă și importantă :

Cărți de înscințare către locuitorii dela Brașovü, din 1788 Martie.

«Tuturorü locuitorilorü din ținutulü Brașovului parte bisericescă și mirenescă, cu dregătorie politicescă și ostășescă, sănătate și totü binele vë poftimü

de biruință ce puterea lui Dumneđeü v'au härăzitu asupra vrășmașilorü, o amü primitü și veselindu-ne amü datü mulțămită mare lui Dumneđeü pentru ajutorulü ce v'au făcutü și pentru credința și sirguiala cu care v'ați purtatü de obște, pentru cinstea Domniei mele și a țerei. Iată și Domnia mé vë facemü cuviinciosă respălătire și pe tine alü duoile cămărașü ca unü credinciosü boierü alü Domniei mele, iată te cinstimü cu dregătoria serdăriei celei mari și facemü totü némulü și totă casa ta apërată de tôte dăjdiile visteriei și alte multe și să aibi și cămărașia alü duoilea **arpalacü**; iar pe tine Luco buluc-bașa și pe tine Ipir buluc-bașa vë cinstimü cu paiaoa polcovniciei Craiovei și dămü Domnia mé volnicie pentru acësta boierului Domniei mele . . . Post ce s'au orânduitü cu trei caftane de aici din Divanulü Domniei mele ca să vie în partea locului și prin sciința d-sale caïmacamului Craiovei, ori unde vë va întempica se vë îmbrace umerile vöstre cele credinciose cu caftanele Domniei mele cele härăzitoare de ciuste și se vë numescă cu mai susü numitele boierii. Și voi boierilorü Domniei mele polcovnicilorü să fiți iarăși apërați de tôte dăjdiile visteriei. Iar voi catanelorü credincioși ostași ai Domniei mele, ca unii ce v'ați purtatü cu credința cea cuviinciosă către Domnia mé și pentru aceea v'ați învrednicitü de către puterea cea Dumneđeiască a fi biruitori; vë härăzimü Domnia mé privilegiulü, ca în totă viața vöstră să fiți apërați de tôte dăjdiile și orânduelile visteriei și de va fi cădutü vre-unulü din voi în rëșboiü, härăzimü acëstă apărare fiilorü sei, cari prin sciința vöstră luändü adeverința dela d-lui caïmacamulü și dela d-lor boierii Divanului Craiovei să vie la Bucuresci ca să li se dea și cărți din Divanulü Domniei mele pe acëstü privilegiü. Și iată vë trämitemü și darü taleri 500, care să vi se împarță prin mâna d-sele vel sãrdarü. Cu toți dar acum remänendü împärtășiți de domnescele nöstre daruri ce am făcutü spre respălătirea acestei credințe ce ați arëtatü, acumü să vë sirguiți iarăși totü cu acëstü hairëtü și credință, ca să aduceți și altă biruință asupra vrășmașilorü, cu ajutorulü marelui Dumneđeü și a blagosloveniei Domniei mele, ne avëndü nici unü felü de indoială că iarăși după pärintesca și domnesca nöstră datorire vë vomü împärtăși de altă cinste și mili, atâtü pentru ca să remäie mulțămite ostenelele vöstre, câtü și pentru a sta pildă și altorü slugi ai Domniei mele, ca să ne slujescă cu credință și cu dreptate. Și tu postelnice, sevârșindü porunca Domniei mele, să aduci adeverința dela toți cei mai susü numiți și înscințare dela d-lui caïmacamulü Craiovei; hotăritü într'acëstü chipü să urmezü, că acësta este porunca Domniei mele». 1788, Martie 8.

de la milostivul Dumneșu să vă dăruiască! Vă facem Domnia me în scire, că din césulă ce s'a stricat pacea dintre Inaltul Devletul cu imperăția Rusiei, am avut desevărsită voie ca să aducem aci în principatul nostru din tôte părțile mulțime nenumărate de ostași, însă iubirea de omeni și firésca miloserdie ce dela Dumneșu ne este în inimă sedită, spre a nu îngreuna norodul de aicea, ne-au zătignit, mai vėrtos aflându-se aicea în principatul nostru sumă de sudiiți din vecinătate, atât neguțitori, cât și de altă stare sálășluiți, ne am îngrijat pentru a lor pază și fericire, ca nu cum-va să li se întemplă primejdie de viață, atingere de cinste și pagubă cât de puțină la avutul lor. Dar fiind-că făr de veste și făr de nici un cuvėnt de dreptate au deschis rėsboi și împėrăția nēmțului în potriva Devletului, și vėdėnd mișcări necuviinciose la o persoană împėrătescă și creștină, căci până a nu se vesti stricarea păcii au semănat prin plaurile țerei nōstre manifesturi îndemnătore de a'și eși norodul din cuviincioasa supunere, cuprinđėndu într'ınsele o hotărre desevirșită pentru cele viitoare, care numai unui Dumneșu sunt sciute, că singur este a totu puternic, și îndată după acėsta nu numai locurile Devletului au călcat, ce încă au intrat și în hotarele principatului nostru, au hrăpit din supuși nōștri, s'au vėrit și în mōnăstiri vecine de hotar și au turburat cu totu felul odihna norodului acestuia, făr de a nu socoti vėrsarea de sange ce aduce acestu fel de urmări și mai vėrtos nepurtăndu grija nici măcar de inșiși sudiiții lor, ce erau aicea, ca să nu se primejduescă; pentru acea dar *siliți am fost ca să aducem mulțime de oste, nu numai spre în potrivirea acestor mișcări vrăsmășeci, ci încă spre rėsplătirea nedreptății care s'au pornit asupra-ne. Și cu tôte că se cuvine ca și noi asemenea făr de veste să ne pornim și intrăndu cu ajutorul lui Dumneșu aici în lăuntru să pricinim vėrsare de sange, robire și perđare tuturor celor-ce pornirea ostașilor i-ar fi întâmpinat; dar iarăși creștinesca nōstră datorire și firésca *evsplachnic* ne-au poprit de a ne porni făr de a nu vė face atâtă scire, cum-că venim, și atâtă să vė sfătuim pentru binele ce vė roim ca se vė dați inșivă supunere făr de rėsboi și împotrivire și se vė alcătuiți iarăși la acestu principat de unde v'ați desglinat și vė primim cu ori-ce legături și privilegii vė veți socoti inși-ve a vė fi mai de folos, atât la partea biserică, cât și ostășescă, i politică. Care aceste capitulațione ni le veți trimite cu cel mai de cinste și de credință și mai de virstă dintre obștea de acolo în soroc de ȓile . . . ca să le aprobălim și să le întărim cu domnescile nōstre hrisove și o să vė căștiți liniștea și ocrotirea avutului vostru, și să vė îndestulați de privilegii pline de milostivire și iubire de omeni și cei politici și mai vėrtos cei ostășeci, cu adăugire de întreită plată de lėfă. Și deosebit vė căștiți totu felul de haruri dela Dumneșu, fiindu ocrotiți sub oblăduirea ce cu totul odrășlesce roduri ale credinței următore propovăduirei a sfantei evanghelii; iar de care cumvași nu veți da ascultare sfatului nostru, iată ne spălăm mările de vinovăție pentru sangele ce are să se verse și pentru înfricoșata junghiere și amară robie a soților și a copiilor voștri și pentru focul și prada ce are a se urma ce desevărsită prăpădenie pământului ce se va călca de ostași. Care tôte acestea socotindu-le numai ne aduc mare scərbă și mahnirea sufletului și nici într'unu chip nu am voi perđarea și stricaciunea vōstră, dar nici putem a mai popri mulțimea oștilor ce sunt gata a năvali acolo în lăuntru despre tôte părțile, și nădăduim la mila pré puter. D-deu ce este rėsplătitor nedreptăți și ocrotitor celor asupriți, cum că ne va ajuta și va încununa oștile nōstre cu biruință și cu isbândă. Acėsta vė însciințăm și fiți sănătoși. 1788 Martie (1).*

(1) Cod. XVII, fila 287.

Lectorul va observa cu emoțiune, credem, vorbele din manifestu : „**să vă dați inși-vă supunere fără de război și împotrivire și se vă alcătuiți iarăși la acestu Principatū (Valachia) de unde v'ați desghinatū**“. Negreșitū, istoricesce nu prē se potū explica vorbele aceste, dar ele ne arētă, că mintea lui Mavrogheni, ori a celorū din boierī cari nu-lū părăsiseră și-lū încunjuraū, era conscientă de comunitatea de naționalitate cu Munteniū a *Românilorū Ardeleni*, pre cari Domnitorulū îi invită să nu mai fie «desghinați» de mama patrie.

XLIV.

Mavrogheni lăudatū la Constantinopole. Darurile Sultanului trāmise lui Mavrogheni: baterie de tunuri. Nouē tradări. Confiscarea averilorū Jianilorū, a lui N. Topliceanu etc. Austriaciū trāmitū cărți la Craiova, cerēndū proviziuni. Noile circulări ale lui N. Mavrogheni. Săteniū ademeniți de Nemți. Apelulū cătră ei. Volintiri.

Intrigile boierimeī nu sunt băgate în sēmă la Constantinopole. Domnitorulū N. Mavrogheni se bucură de cé mai bună opiniune la Pōrtă și marele Amiral n'are decât a se lăuda de *ceraculū* sēu. Sunt convinși la Divanulū turcescū, că Mavrogheni este celū mai vrednicū oșteanū și că serviciile lui, în timpulū războiului, vorū fi de mare utilitate Turciei.

Scirea de norocitele prime rezultate dobândite de cătră Mavrogheni la începutulū campaniei 1788, sunt primite cu mare bucurie la Constantinopole. Atunci Pōrta dăruiesce Domnitorului Muntēnū unū numărū considerabilū de tunuri. Acestū darū l-amū aflatū consignatū în condica No. XVII (Arhiva Statului) fila 291, cu litere marī și în

țiunii secrete cu unii boierii din Craiova și în genere de peste Oltu. Neașteptat s'aun hainit de Mavrogheni Hagi Stanu Jianulu Post, și fiulu său Gheorghe, și Pitarul Nicolae Toplicenu (1) și cari au fugit în tabăra Austriacă. N. Mavrogheni dete Divanulu de Craiova ordine de sequestrare a averiloru acelorū hainii (2) cum sequestrasă și confis-

(1) «S'aun făcutu carte domnescă la mânelu dumnului clucerulu Chénis, ca tôte lucrurile și averile pitarulu Nicolae Topliceanu ce s'aun hainit fugindū la vrășmașii împărăției, să-i fie dăruite întru veșnică stăpânire, pentru slujbele ce au arătatu și arătă dumnului cu războiū împotriva acelorū vrășmași».

(2) *Carte către Caimacamul Craiovei să iac în scris avutulū Jianulu și să trâmîță în scrisū către Măria Sa.*

«Cinstitū și credinciosū boierulū Domniei mele Teodorache Dibooglu biv. vel. Post. Caimacamulū Craiovei i d-vostră celor-l-alti boeri ai Divanulu Craiovi, sănitate. Vă facemū în scire pentru Hagi Stan Jianul Post. i pentru fiulū său Gheorghe, care pământenu fiindū al țerii aceștia ce este Memlechet al Devletulu pré puternicii Împărății, subt a căruia umbră au trăitū îndestulați și s'aun chiveruisitū petrecendū în mili Domnesci cu dregătorii de boerie și cu multe privileghiuri, încă mai cu deosebire acum în zilele Domniei mele, miluindu-se de către Domnia mé și cinstindu-se cu cinstea de boerie mare, la care aceste tôte bunătăți fiindū necunoscători și nemulțămitori arătându-se, s'aun sculatū, în potrive legii, și în potrive datoriei, care se cuvine a avé cei supuși la stăpânitori ce dela Dumneșeu li s'aun datū, și hainindu-se au fugitū din patria lor, pribegindū în Țera Neaștească la vrășmașii Împărăției într'acéstă vreme de răsămiriță, după care pribegire a lor rămăindū după poruncile Împărătesci, după obiceiū și după tótă dreptatea, lucrurile și averile lor tôte Domnesci ca a unorū haini și pribegi, am hotăritū Domnia mé, ca tôte averile lor celea nemișcătore, care au rămasū Domnesci, să fie de astăzi înainte aferoma la hazneaca apelorū de aici, ot. Zoodohul Pighi de unde se adapă totū norodulū Bucurescilor și la sfănta Mănăstire dela acéstă numită haznea, pentru care am datū și domnesculū nostru hrisovū deosebitū cu acéstă cuprindere, ca să aibă volnicie epistatulū dela zoodohul-Pighi a le face zaptū, și a le stăpâni biserica și hazneaua apelorū în bună pace, strîngendū și luandū tôte veniturile lor, din care venituri să cheltuiescă la trebuințele haznelii apelerū de acolo dela Craiova de unde se adapă norodulū deobște al orașulu Craiovei, epistatulū de aici dela zoodohul Pighi, iarăși să porțe grijă a trimite cheltuiéla cea trebuinciosă, pentru care venituri și cheltuieli să aibă a arătă la Domnia mé pe tótă vremea socotéla și prisosulū ce va prisosi din venituri peste cheltueli, se va orîndui de către Domnia mé unde să se dea, ierăși la locū cuviinciosū, ieră cele mișcătore tôte vindendū-se să se trimită banii la Domnia mé. Pentru care ietă trimitemū într'adinsū pe cu carele primindū acéstă domnescă noastră poruncă, să aibi d-ta biv. vel. Post. caimacamulū Craiovei a face catagrafie de tôte averile Jianilor: case, prăvălii, acareturi, locuri, moșii, vii, mori, țigani, dobitoce, stupi, mărfuri, haîne, giuvaeruri, bani, da-

casă și averile lui Constantin și Iordache Cantacuzino (1). Averile aceste le donéază Mavrogheni la hasnéoa apelorŭ și la biserica lui dela actuala șose (grădina Kișelef).

Asemenea purtare a boiarilorŭ motivéază următórea proclamațiune adresată de Mavrogheni boerilorŭ d'ântáiŭ și alŭ doilea și la toți locuitorii prin care le ȃice :

«D-vóstră boerilorŭ d'intăi și alŭ doilea, polcov., căpitanilorŭ, și catanelorŭ țerei, neguțitorilorŭ, breslașilorŭ și orășenilorŭ din Craiova sănătate. De obște vó facem Domnia mé în scire pentru vrășmașii nemți ce s'au arátatŭ la Gorjŭ că fiindŭ neputincioși a sta înaintea oștilorŭ nóstre au trámisŭ *ccarșitŭ* cu cărți frânceșei care s'au prinsŭ de către ostașii nóstri și s'au trámisŭ aicea la Domnia mé, prin care e scrisŭ cătră voi acia la Craiova dregătorilorŭ și cerŭ ajutorŭ de imdatŭ

torii cu zapise séŭ fără zapise și orí-ce, tóte prin cercetare bună să le faci zaptŭ, să le scrii până la una, apucându cu strínsóre pe fiesce-care omŭ al lor ca să le aréte întrú adevéru, și de o parte acum mai ántéiŭ să aibŭ a trimite la Domnia mé catastih iscálit de tóte averile lor, iér de altă parte să puŭ ca să vinđă tóte cele mișcátóre cu prețulŭ lor cel cuviincios, și cu Mumbașirulŭ acesta să trimiți la Domnia mé baniŭ ce se vor stringe ántéiŭ și rindurŭ ; asemené să urmezŭ a trimite și cei-l-altŭ bani, după vinđarea lor, cu fóe anume iscálită de fiesce-care lucrurŭ cu ce prețŭ s'au vindutŭ, la care să nu faci vre-unŭ cusur. Ji saam recelŭ». 1888, Martie 17.

Cod. XV, fila 77.

(1) Cod. XVII, fila 28, din 1788, Martie 12, coprinde fóia țiganilorŭ lui Const. și Iordache Cantacuzino (129 de suflete) confiscați din cauza hainiei acestorŭ boeri.

Constantin Cantacuzino ȃisŭ și Dudescu nu áșteptase declarațiunea răsboiului dintre Austria și Pórtă, ca să se apropie de politica austriacă, căci deja în 1787 Iulie, elŭ obținuse dela împératulŭ Carol VI, unŭ krisovŭ autorizându umblarea și locuirea lui în Statele austro-unguresci și asigurându-i protecțiunea guvernului austriacă și ungrescŭ. Constantin Cantacuzin invocase, pentru a obține acestŭ actŭ, acte anterioré dobândite de familia Cantacuzin, dela Austria, în 1711. Dámŭ în anexă acestŭ actŭ alŭ căruia originalŭ muinitŭ cu sigilulŭ statului Austriacă și semnătura lui Carolŭ VI este în posesiunea nóstră.

Să arétămŭ îndată că nu tóte averile confiscate pe cuvântu de *hainic* dela boerii pribegiți la neamicŭ, au rămasŭ bune date de Mavrogheni la *hazmanu* apelorŭ și la biserica lui, dela Capulŭ podului Mogoșoiei. Átátŭ după uciderea lui Mavrogheni, cumŭ vomŭ vedé, câtŭ și sub domniŭ următorŭ dela pacea din 1791, se restituescŭ moșii și averi la boerii hainiți de Mavrogheni. Dámŭ în anexă actele, bunăórá, prin care Alex. Const. Moruzi restitué, la 1793 Augustŭ, averea nemışcátóre a frațilorŭ Constantinŭ și slugeru Gheorghe Măgurénu și a sulgereseŭ Maria Verguléa și Nicolae Vergulu din 1793 Septembrie 2. — În aceste acte de restituire nu se cruța de sigurŭ memoria lui Mavrogheni, iar temeiulŭ restituireŭ il ia Divanulŭ și Moruzi-Vodă din proclamațiunea porței, după pacea din 1791 și 1792 de iertarea tuturorŭ celorŭ căduți în vină de hainicŭ.

ca să le proftacsiți ca să stați dinpreună ca dênșii la rêsboi în potriua oștilorú nóstre, lucru ce nici legea nici cuvântulú politicescú nu slobóde pre supuși a se împotrivi, séu a ridica armă asupra stăpânitorilorú ce de la Dumneđeú sunt orânduiți, mai vértosú asupra unei stăpâniri sub a căria umbră a'ți tráitú și v'ați chivernisit îndestulați voi și părinții și moșii voștriú de atáta sumá de ani și care pricinuesce primejdie de viață și vătámare la obștea celor-l-álți frați creștiniú ai patriei. Pentru care nu lipsimú a vé scrie și acumú acésta domnésca nóstrá carte la toți cá nu numaiú să vé feriți a nu vé cuteza la o făr' de lege faptá ca acésta și să nu vé înșelați a vé împotrivi oștilorú nóstre, orí a ridica arme și a da vre-unú ajutorú vrășmașulú fiindú-cá acestea sunt trecétóre și nevrednice, la care nu trebuieú să vé înșelați a pune vre-unú temeiú, încă ca nisce datori după lege și ca nisce credincioși raele supuse și drepte ale prea puterniculú Devletú alú împărăției, să vé siliți cu oștile nóstre, care vorú să-și verse sângele pentru voi și cu inimí curate și cugetú dreptú, fărâ de violenție și meșteșugurí ascunse purtându-véú să dați oștilorú nóstre ajutorulú celú cuviinciosú, ca prin credința și slujba ce veți aréta acumú la acéstá vreme trebuinciosá câștigându și voi și tótá patria voastră ipolipsisú bunú și milí împărătescí și ale Domniei mele și nu numaiú voiú să vé feriți de urmăriú împotrivotóre, ce încă și pe álți ce-í veți pricepe dintr'ênșii, séu ver-care se dá după cugete rele și metachirisesce minciuni pe unii ca aceiaú să nu-í acoperiți și ca pe nisce pricinuitoriú de însuși alú vostru réu și ca pre nisce hainiú să-í descoperiți, să-í dați de față, să-í trámitetiú legați la Domnia mé, pentru cá de nu veți fi următoriú după cumú vé poruncimú și vé veți înșela la urmăriú netrebnice, să sciți cá hotărîre avemú a veni înșine acolo în partea loculuiú cu puteriú de 30.000 de óste și pe toți pe sub sabieú vé vomú trece și vé arétámú eșind din păcatú». (1) 1788, Martie 24.

Cu 3 zile numai înainte de acéstá proclamațiune, la 21 Martie 1788, N. Mavrogheni se adresá la tótá țerá, să nu credá în vorbele ce se răspândescú de nemți și de muscali, ci să-și caute fie-cine de tréba sa, căci Vodá îi apérah cu oștile séle și «*cátú pentru un cavalerú obláduitorú alú Sibiului, suntemú Domnia mé vrednicí, cu ajutorulú marelú Dumneđeú și cu puterea oștilorú ce avemú a răspunde și ai veni de hac*». Pe cel ce se va dovedi cá împărăștie vorbe de nemți și de muscali, îi vor denunța ómení *ascunși* ai lui Vodá, vor fi prinși, legați și vor fi trámiși la domnie, «dar și hotărîrea nóstráú să o sciți, cá nu avemú altá pedépsá a le face, ci numaiú capulúú să i-lú táiemú îndatá» (2).

(1) Cod. XVII, fila 292.

(2) Eatá proclamarea :

Carte din 1788, Martie 21, cătrá toți de obște.

«Cu acéstá Domnéscaú a nóstráú carte scriemú și insciințámú la toți de obște egumeniú de pe la monóștiri, preoți și protopopi, boeriú d'intái și alú doilea, breslași

Nu numai boerimea era acum trădătoare, dar și unii din locuitorii din județele muntene, agitați de agenții muscali și austriaci. Locuitorii din Secueni, cu toate isbăndeile oștirea lui Mavrogheni și cu toate îndemnulurile și apelurile lui de a nu fugi, de a nu-și părăsi casele, fugă și dosescă prin păduri. Domnitorul le adresă în Aprilie 19, anul 1788, următorul act, prin care le arătă reoa purtare nepatriotică și îi bănuiesc că s'au înțeles cu vrăjmașii Nemți... Și le dă termen de 5—6 zile să revină la casele lor, unde vor fi nesuperați. La din contra vor fi robiți și trecuți sub sabie.

i neguțitori, și tuturor locuitorilor de prin satele și orașele țerei, că ne-am înscințat Domnia mé de unii cari nărași rău în netrebniții și obișnuși a vorbi halturi și minciuni nu lipsescă a scorni și a presera vorbe de nemți, de muscali, cu mijlocă care dau îngrijare și spaimă oștilor împărătești și ale Domniei mele ce se află rânduie la părțile locului celor trebuincioase pentru împotrivire vrășmașilor și pentru paza însăși a vóstră și a țerei de obște. De care acésta fórte multă ne-am turburat Domnia mé și ne dați pricină că cu totă dreptatea să ne pornim cu nemilostivire și fără de milă asupra vóstră, în vreme ce este bine cunoscută, că acei ce facă acest fel de vorbe cu adausul de vrășmaș și pricinuesc grijă în inimile ostașilor sunt necredincioși și haini; pentru care iată că vă scriem la toți de obște boeri, neguțitori și locuitori, parte biserică și mirenă și ne facem datoria creștină de vă sfătuim părintesce fieși carele să se părăsescă și să nu se cuteze mai multă a vorbi, ori cum de nemți și de muscali, ci căutându-vă trebile caselor vóstre, alișverișurile și hrana pământului, să petreceți ca nisce raele credincioase și supuse ale prea puternice împărăției, precum sunteți datori după lege, fără de a vă eși din gură vorbe care nu vi se cade și așa petrecându cu credință și cu supunere fiți fără de nici o grijă și fără de nici o îndoială și nu vă temereți nici de vre-o supărare a oștilor vóstre, când veți fi credincioși, nici de vre-o hrăpire și călcare a țerei despre vrășmași, în vreme ce câtă pentru un cavaleră oblăduitoră ală Sibiului, suntem Domnia mé vrednică cu ajutorul marelui Dumneș și cu puterea oștilor ce avemă a răspunde și a veni de hacă! Iară când nici după acésta nu vă veți părăsi de vorbe ca acelea, să știți că avemă într'adins ascunși ómenii noștri, ca să afle și să dovedescă pe celă ce va vorbi de nemți și de muscali ori cum și deosebită că avemă porunci date la toți zabiții noștri, ca să prină pre aceia să-i lege ori-care va fi acela și legat să-i trămită la Domnia nóstră; dar și hotărîrea nóstră să o știți că nu avemă altă pedepsă a le face, ce numai capulă să i-lă tăiem, îndată cu mórte să-lă pedepsim, pentru că nu numai odată vi le-am scrisă acestea și într'atâtea rinduri și nu mai rămâne ertare greșelilor după ce am ertat odată și de două ori. Ce dară urmați după cum vă poruncim și feriți-vă să nu cădeți în primejdie, fiindcă datoria creștină ne-am făcut'o. Să știți că hotărîre avemă și înșine să venim în partea locului și pe unii că aceia pe sub sabie i vom trece». 1788, Martie 21.

Eacă proclamațiunea :

«Vouă tuturor locuitorilor dela județ. Secuenilor, vă facem Domnia mé în scire, că ne amă înscințatū Domnia mé pentru ale vóstre netrebnice și nesuferite urmări, cum-că în locū de a vă arēta cu sîrguință împrejurulū oștilorū nóstre, cari sunt orînduite pentru a vóstră ocrotire, spre a-și vĕrsă sângele pentru voi și a sluji pentru pămēntulū vostru și pentru datoria care aveți ca nisce raiale ce sunteți, iar voi împotrivă făcēndū, și nemulțamitorī și necunosctōrī fiudū de truda și de cheltuēla cea gré ce facemū Domnia mé pentru a Vóstră isbăvire de cătră vrăjmași, v'ați ridicatū după la casele și după la satele vóstre și fugindū și depărtāndu-vē de lângă oștirile nóstre v'ați ascunsū prin munți și v'ați apropiatū la vrăjmașii noștrii, cu gînduri ca să slujiți printr'ascunsū vrăjmașilorū și ca să faceți mijlōce și povățuirī vrăjmașilorū, ca să hrăpēscă dela ostașii noștri lucruri, care ne dă pricină a ne porni fără de nici o milă, ca să lāsămū lovirea vrăjmașilorū și să vĕ lovimū pre voi, dāndu-vē în mānile ostașilorū ca să vĕ facă *ciabun* și să petreceți cele ce n'ați gînditū și care noi n'amū voit'o a vi se face. În vreme ce noi nu așteptāmū acumū dela voi altū decât numai o slujbă în préjma oștirilorū nóstre și o credință dréptă, căci *dăjdiele visteriei vedemū că vĕ împotriviți de nu le rĕspundeți*, zaherelile cele trebuinciose de hrana oștilorū iarăși nu le dați voi ca nisce datorī ce sunteți a-i hrāni, ci ale cumpĕra Domnia mé cu grele cheltueli din alte părți și le trimetemū noi de aice, cum și lefile lorū și tōte trebuințele oștirilorū le împlinimū vĕrsāndū hazelile nóstre; vre o primejdie iarăși n'au pătimitū de cătră ostași căți au stātutū și căți staū din locuitorī în orașū cu sîrguință și cu slujbă și se află neclintiti, nepetrecēndū nici un rĕu, afară numai de vre-unū hainū și spionū al vrăjmașilorū noștrii. Apoi care pricină vrednică aveți a fugi și a dosi? séu ce greutate și spaimă vĕ silesce de a nu sta în locurile vóstre, prin préjma oștirilorū nóstre, decâtū numai o rĕutate viclĕnă și un cugetū rĕu, cu care singurū voi cereți perirea vóstră cu faptele ce le urmați? Pentru care să sciți, că până aicē au fostū tótă milostivirea și rĕbdarea nóstră și mai multū nu vomū putē suferi și cu hotărĭre vĕ scriemū acēstă din urmă poruncă, ca să eșimū din păcatū; să cāntați toți de obște, mic și mare, parte mirenēscă și parte bisericēscă, până în 5—6 dīle să eșiți de prin păduri și de prin munți, să vĕ depărtați din préjma vrăjmașilorū și întorcēndu-vē toți pe la sate, să aveți a fi prin préjurulū oștilorū nóstre, ca să le slujiți și să vĕ sîrguiți în trebile ostașilorū ca nisce raiale, precumū sunteți datorī, fără de a nu dosi mai multū, pentru că de nu veți fi următorī, pre viața împĕratului Ne jurāmū, că vomū întorce asupra vóstră oștile nóstre de vĕ va face *ceabun*, de vĕ va sfărĭma și vĕ va zdrobi. Ci dar ascultați la aceastea ce vĕ poruncimū, ca să nu petreceți aceea ce n'ați gānditū și mai multū nu vĕ vomū mai scrie, fără decât așteptāndū respunsulū întōrcerei vóstre. Tolco pisah gospod. Iar de vĕ va lua cinevași cevași să veniți la Domnia mé și vĕ voiū împlini tōte inapoi, că de nu vĕ veți veni la urmă-vē, și să eșiți din păduri și locuri ascunse, să sciți că inși-ne Domnia mé voimū să dāmū porunca să vĕ robēscă și să vĕ trecă sub sabie ca nisce nesupuși» (1). 1788, Aprilie 19.

(1) Cod. XVII, fila 296.

Pe când pre țeranii îi silea să se întorcă la casele lor, de boierii amărâtu-lu Domnă voia să scape, punându-i — cumă vędurămă — sub privegherea Turcilorū, peste Dunăre. Boierii nu pré voiaū să męrgă acolo.... Ei găsiră pretextū, că aū copii mici și că doicele nu vorū să męrgă peste Dunăre. Domnulū înlătură acestū pretextū, poruncindū în 11 Martie 1788, ca slugele și doicile să męrgă peste Dunăre cu haremulū boierilorū, unde nu li se va întęmpla nici unū rēū. Spătarulū și Aga se arēte porunca doicilorū și slugilorū. Cele care vorū fugi se vorū pedepsi și se vorū trāmite fāră de voia lor la stāpāni peste Dunăre (1).

Negreșitū, de țeranii avē nevoie Mavrogheii să-i păstreze, pentru ca să se facă arăturii și să fie proviziuni de hrană în țēră. Chiar îi obligă la lucrarea pāmēntului. Eată cārțile adresate de Domnă în Aprilie 18, anulū 1788 cātră protopopi, preoți și la locuitorii spre spre acestū scopū (2):

Io Nicolae Pētru Mavrogheii Vod. i gospod. zem. Vlas.

«Moliftelorū vōstre, protopopilorū, preoțilorū, diaconilorū, mazililorū, breslașilorū, slujitorilorū, orășenilorū, pārcālabilorū de prin satele și orașele țērei Domniei mele și tuturor locuitorilorū, de obyte vę facemū Domnia mé în scire, că după neadormita grijă ce avemū đina și nōptea nelipsitū pentru paza țērei și a vōstră a vę feri și a vę ocroti de ori-ce nedreptate și inpotrivire, am trimisū și trimitemū oștire la trebuincioșele locuri ca să stē inpotriva vrășmașului și să nu le dé vreme a vę călca și a hrāpi lucrurile vōstre, care oștire fiind că aū ale lor trebuincioșe, rinduite și sciute de unde să le ié, avemū Domnia mé date strașnice porunci ca să nu vę supere și să vę bāntăiescă pre voi, ci iēr să fiți încredințați la acēsta, că atātū oștile ce sunt în partea locului dinainte trimise, cât și cele ce se mai trimetū de aicea sunt numai pentru a vōstră străjuire de cātră vrășmași, și după poruncile ce aū date de la noi, se vor feri și nu veți petrece nici unū rēū dela dēnșii, și pentru aceea nu numai a vę îngriji de ei nu trebuie, ci încă să vę înveseliți, primindu-i cu bucurie ca pe

(1) Cod. XVII, fila 279.

Pre țeranii și desertorii nu-i lasă să trecă peste Dunăre.

«Carte din 1788, Aprilie 11, cātră Daut-bașa, rânduitū cu 15 neferi paz-nimicii la punctulū Gigalia pe Dunăre să împedice trecerea peste Dunăre a desertorilorū și să inlesnescă intrarea în țēră a celorū ce vorū să ia slujbă în óstea din țēră».

Cod. XVII, fila 292 verso.

(2) Cod. No. XV, fila 81, Arh. Stat din Bucuresci.

unii cari voescă să-și verse sângele și să se jertfescă pentru a vóstră mântuire de cătră vrășmașii Nemți; pentru care lipsindă ori-ce întristare din inimile vóstre, să vă apucați cu toții de lucrul pământului, ca să vă faceți arăturile și semănăturile cele trebuincioase, mai vartosă la semănătura de orz să vă siliți mai mult, a ara mai mult, să aveți la vreme de cerere, ca să nu fiți siliți atunci a cumpăra dintr'altă parte bucate, curățindu-vă locurile i livețile vóstre de hrană, și făcendă câte sunt tóte spre chivernisirea caselor vóstre, fiind că timpul cu mila lui Dumnezeu se arétá fôrte bun, cu ploii și cu semne de îmbelșugare, și veți stringe ródele și ostenéla mânilor vóstre cu bucurie, pentru că Domnia mé suntemă hotărâți a ne pune viața în primejdie ca să păzimă țera și pe voi cu tóte averile vóstre, nevătămați de cătră vrășmași, *tolco pisah gospod.*. 1788, Aprilie 18.

Ori câtă energie pune Mavrogheni de a ține în frâu oștirea turcă, ea neliniștea, pe alocurea locuitorii. Aștia s'a întemplată la Câmpu-lungă, care fu prădată de Turci.

Domnitorul era amărită de acésta. Credendă că țerații ară fi mai încredători în vorba boierilor din Divană, pune atunci pre acei boieri cari îi remăseseră credincioși, să adreseze ei locuitorilor fugiți din județul Muscel, apelulă următor, din 11 Maiă 1788 :

Cărți dela boieri cătră locuitorii din județul Muscel, a veni de unde sunt fugiți.

«*Hristos a învîiată*»,

«Pré cuvioșiloră egumeni de pe la sfintele mănăstiri și schituri, molitfeloră vóstre protopopiloră, preoți și diaconi, i d-vóstră boieriloră, mazililoră, neguțitoriloră, breslașiloră, orășaniloră Câmpulungeni, plăiașiloră, pârcașiloră de prin sate și tuturoră locuitoriloră săteni de prin tóte satele ot sud Muscel, părintescă blagoslovenie trămitemă de obște, iar dela noi boierii dragoste și sănătate pohtimă dela milostivulă Dumnezeu ca să vă dăruiască. Măcară că indestulă v'amă sfătuită părintesce printr'atâtea rinduri de scrisori și v'amă povățuită pe largă, cu pohtă din dragostea și durerea ce avemă, ca nisce patrioți, în ce chipă trebuie să vă purtați acumă la acéstă vreme, cu credința dreptă după datoria ce avemă cătră pré puterniculă Devletă împărătescă, pre carele dela Dumnezeu il avemă stăpănitoră, sub a căruia umbră amă trăită toți de obște și ne-amă chivernisită într'atâtea sumă de ani, ferindu-vă de tóte cugetele, urmările și mișcă-rile, cari caută vrășmași a vă înșela și a căde din credința și supunerea vóstră cé bună; dar fiind-că vrășmași nu voră fi contenită nici acumă a amăgi pre norodă cu feluri de înșelăciuni și cu urmări netrebnice și fără de nici ună temeiă, silindă spre a vă face să eșiți din rândulă supunerei vóstre, nu lipsimă iarăși de isnová printr'aceste cărți a vă scrie și a vă aréta că înși-vă vedeți și audiți urmările vrășmașiloră, că nici ună temeiă și nici o putere vrednică, seú scoposă bună nu aș asupra acesteii țeri, ci numai ca să hrăpescă și să jăfuiască pe unde

voră puté ajunge hoşesce şi apoi fugă şi se întorcă ruşinaţi înapoi la hotarele lor. Decî când aceste sunt vedute şi cunoscute de faţă că puterea şi temeulă la dênşii nu este, nu trebuie să aşteptaţi nici dela Măria Sa Vodă porunci, nici dela noi sfătuiră şi învăţatură, avendă pildă totuşi fapta lor, ci însuşi din sine-vé să vé feriţi de amăgitoră cu care amblă să vé înşele fără de a nu căuta la cestele ce sunt vremelnice şi trecătoare şi stândă întemeiaţi la credinţa şi supuneră vóstră, să aveţi a vé trage din prejurulă lor, să fugiţi de ori-ce spionlică şi slujbă printr'ascunsă a vrăşmaşiloră şi să vé aflaţi pe lângă oştile domnesci, nedepărtaţi cu slujba şi cu sirguintă, fiindă că aceia mergă să-şi verse sângele pentru voi şi pentru noi toţi şi aú straşnice porunci date dela Măria Sa Vodă, a se purta cu voi bine şi a nu vé face nici ună rău, în vreme ce Măria Sa Vodă le trămite şi zaherelele cele trebuincioşe şi lefi din destulă din haznalele Măriei Séle şi remăne la voi numai o slujbă şi sirguintă a arăta împrejurulă lor. Iar pentru cele ce împotriva voinţei Măriei Séle aú urmată acei făcători de rele ostaşi, aceia în Câmpu-lungă de aú hrăpită şi aú jăfuită mănăstirea şi pre oraşani, şi aú fugită, multă scărbindu-se Măria Sa Vodă, auşindă de acestea, îndată aú înscinţată la însăşi pré puternica ordie împărătescă şi la serhatură, după unde aú fostă acei ostaşi ca să-i prindă şi ca să dé focă caseloră lor să ardă cu totulă, pedepsindu-i cu mórte. Şi pentru a vóstră pagubă ni-aú încredinţată pré bine Măria Sa, că tóte până la una vi se va implini din visteria M. Séle. De care veţi avé a arăta la urmă M. Séle pagubele vóstre şi vé veţi afla la tóte dreptatea şi îndestularea. Ci dar ascultaţi-ne la acestea ce ca pe nisce fiă iubiţi vé învăţămă cu dragoste şi cu durere şi nu vé îndoiţi, nici vé spériaţi, că Măria Sa Vodă aú trămisă şi trămite necontentită putere de oştiră îndestule asupra vrăşmaşiloră de-i lovesce şi pe tóte ţilele aduce la scaunulă M. Séle vii şi capete de vrăşmaşi, precumă auşiti şi avemă mare nădeje, că până la urmă voră fi biruiţi deseversită şi vomă avé petrecerea noastră iarăşi cu odihnă şi cu linisce, rugăndă pre milostivulă Dumneşeu, ca să vé dăruiască pacea cea dorită, care o şi nădăjduimă» (1). 1788, Maiă 11.

În urma repeţiteloră isbāde din munţi, Mavrogheni obligă prāvāliăşii din Muscel, Argeş şi Prahova să-şi redeschidă prāvāliile şi să-şi urmeze în linisce negoţulă lor :

3 cărţi deschise din 1788, Martie 19 la ispravnică de Muscel, Argeş şi Prahova să siléscă neguţatoră din Piteşci, Câmpu-lung şi Ploeschă ca să deschidă prāvāliile să vină fără frică, de ore-ce óste numerosă din ţeră 'i apără de ori-ce bāntuire, de vreme că şi de cătră vrăşmaşi nu aú mai remasă vre-o grijă căci cu mila şi ajutorulă lui Dumneşeu pe ori unde s'aú arătată «lovindu-i purtătoarele de biruinţe domnescele noastre şi otomanicescele oştiră i-aú înfrântă, i-aú sfărāmată şi aú curăţată locurile de dênşii. Iată că vé poruncimă să se citéscă acéstă domnescă a noastră carte acolo în oraşulă întru auşulă tuturor, ca fiescācare prāvāliăşă şi neguştiră să aibă a-şi deschide prāvālia şi marfa lor, ca să-şi

(1) Cod. No. XVII, fila 298.

facă alisverișul și neguțătoria loră fără de nici o grijă și sfială de către nimeni, cărora să le arătați și acesta, că ori-ce pagubă li se va întâmpla și cât de puțin lucru li se va lua de cinevași în silă, Domnia mé vom respunde de la înșine» (1). 1788, Martie 19.

Nici vorba lui Vodă, atât de energetică și atât de corespunzătoare adevăratelor interese ale țerei, nici sfatul de mai susă ală boșieriloră din Divană, nu putură opri pre unia din locuitoră, împinși de austriaci și de muscali, de a se face cete de așa diși «*volintiri*», dar cari erau adevărate bande de hoși, ce prădaă și nelinișteaă țera și ucideaă ici-colo și câte ună turcă, ca să nu fie dișă că nu sunt *ostași*.

Acastă stare de lucruri provocă pre Mavrogheni să dé în 26 Maiă 1788 următorea nouă proclamațiune :

«Tutororă locuitoriloră de prin satele și orașele țerei Domniei mele, sėnitare! De obște vė facemă de scire Domnia mé, că într'acastă vreme pôte vre-unia din făcători de rele cari sunt din firea loră nărăviși la hoșie și la fapte netrebnice să cugete din sineși în gândul lor a se porni la câte rele și cu nume de *volintirie* să prade și să jăfuiască pre unde voră puté ajunge; precumă și cei ce sunt voitori de rău patriei și de neodihna vóstră a raeleloră, pôte să pue la cale pe vre-unulă din cei proști pământeni spre a eși din rinduiala supunerăi loră și se voră înșela a se porni cu arme și aface vre-o îndrăznială; ca să ucigă și să omóre vre-ună turcă, séu cu nume de *volintirie*, cumă s'au întâmplată în în cea-l-altă trecută rezmeriță și va aduce asupra vóstră locuitoriloră vre-o bănuială care să vė pricinuiască vre-o peire și primejdie. Pentru care vė dămă în scire, că Domnia mé avemă rinduite în tóte părțile și potiri pentru hoși și făcătorii de rău și puteri oștiri pentru lovirea vrășmașului, cumă și a celoră ce pörtă nume de *volintirie* și nu voră puté lucra și săvėrși nici ună scoposă rău ală loră, nici voră puté fi urmările acele ce au fostă în cea-l-altă rezmeriță. Dară cu tóte acăsta fiindă-că vremea este împărechiată și amăgitóre, cândă pôte iarăși să se înșele vre-unulă din cei proști fără de minte și nărăviși mai dinainte, a cugeta în gândulă loră vre-o pornire rea, și fiindă-că Domnia mé voimă să trecemă fără de nici o bănuială asupra-vė și fără de nici o primejdie, curgerea acestui rėshoiă, după cumă așa și nădăjduimă la mila lui Dumneđeă, nu lipsimă a vė scrie la toși de obște, că după cumă Domnia mé nu lipsimă, cu multă trudă și grijă pentru voi și facemă atăta cheltuială, vėrsămă haznelile nóstre pentru paza țerei și a vóstră tutororă raeleloră, despre ori ce făcători de rău, așa și voi trebuie să fiți cu privighere și cu bună luare aminte pentru ună ca acela ce se adapă în gânduri deșerte ca acelea ca să nu cadă, cum đicemă, asupra vóstră vre-o bănuială cândă se va întâmpla a face vre-ună făcătoră de rău vre-o pornire rea, a ucide vre-ună turcă și vė veți primejdui voi cei nevinovați, și pre care veți pricepe că se află într'acastă

(1) Cod. XVII, fila 288.

felu de cugetu și gătiri mai dinainte să'lă dați de gātu și să'lă arętați la zabiții noștri; cumu și cându se voru aręta de față unulu ca acela ămblandu la aceste fapte de hoție și de volintirie, sęu voru fi eșitu din partea loculu vre-unulu, numai de cātu dându de scire potiritoru și zabiților noștri, să săriți și voi asupră-le cu toții dinpreună mari și mici cu ciomege și cu sape, ca să dați într'ęnșii să-ı loviți, să-ı prindeți, să-ı sdrobiți și să-ı ucideți fară nici o șială ca pe nisce hoți pricinuatori de rēlulu vostru ș'alū patriei. Așia să ne aveți blagoslovenia! urmați după cumu vē scriemū pentru binele și folosul vostru și celū ce va fi următorū și veți prinde niscare-va hoți de aceia, sęu îi veți ucide, acela nu numai va ave blagoslovenia lui Dumneđeu, ca unū mntuitorū și izbăvitorū fraților lui creștini de făcătorī de rēu, ce și de la Domnia mé veți căștiga mile și respłătiri pentru slujba și credința vóstră». (1) 1788, Mai 26.

XLV.

Incercarea austriaciloru d'a sparge centrulū liniei de frontū a lui Vodă. Victoriū nouē. Recompense la viteji. Bătaia la pasulū Buzeu și la Curtea de Argeșū. Desertoriū austriaci.

În aceleași zile, dela finea lui Maiū 1788, pela 26 Maiū, oștirea lui Mavrogheni avu o nouă isbândă contra austriacilorū. Centrulū oștirei lui Sax-Coburgū cęrcă să spargă centrulū oștirei lui Mavrogheni din direcțiunea Focsanilorū, dar, cum deja arętarāmū, nu isbuti de astă dată. La Odobesci se dete bătălia, în care austriaciū fură respinși. Care încărcate de capete de ale vrăjmașilorū, mulți prinși vii, unū baeracū, osebitū de multe lucruri și agaoniseli fură spoliile opime (2).

(1) Cod. XVII, fila 302 vers.

NB. La fila 305 este un alt act aprópe identic.

(2) Cărți cătră zabiți de biruința ce s'aū făcutū la Focșani, din 1788 Maiū 29.

«Ciustiților D-stră Serascheri, Bimbași, Agale, Zabiți și tuturorū Ascherliilor ot sud . . . sęnătate și vrednică biruința asupra vrăjmașilor vē pohtimū dela milostivulū Dumneđeu. Vē facemū Domnia mé în scire, că astă-đi lunī la 29 zile ale acesteī lunī ne veni mujdea dela Focșani în scrisū arętată, cum că biruitoarele oștile nóstre lovindū pre vrăjmași ce sę arętase acolo și biruindu i-aū înfrântū și i-aū isgonitū și ne trimitū care încărcate de capete de ale vrăjmașilorū și vii mulți și baieracū de ale lor, osebitū de multe lucruri și agonisele cu care s'aū folositū oștile nóstre de la vrăjmași. Pentru care nu lipsimū a vē vesti acęstă biruința, ca să arętați D-tră zabiților și la toți ostași spre a se bucura de acęstă biruința ce dă Dumneđeu oștilorū nóstre și asemenea D-vóstră

Nouă răsplatiri se dau în 30 Maiu 1788 la oștenii distinși în această luptă. Lui Enache Buluc-Bașa i se va da dela Cămărășia Ocnei, o pensiune de bani 15 pe Ți și câte 10 bani pe Ți la neferii Dumitru Baraictaru, Stoica neferulu, Iane, și «pentru slujba ce s'au arătată la războiul ce s'au făcută la Odobesci i Focșani în potriva vrăjmașilor nemți (1).»

La începutul lunii Iunie, fiindă domnitorulă la Văleni în munte, i-au venită veste de isbândă nouă asupra austriaciloră la vama Buzeului.

Despre această luptă (nu mă încumetă să Țicu războiul) vorbesce Pitarulă Hristache așa :

.
 «Îi veni bună vestire
 Că cei despre Austria (2).
 Au făcută o vitejie,
 Adecă, mergendă în susă,
 Pân' la vamă au ajunsă,
 Și că vama au coprinsă,
 Pre nemți cu totulă i-au stinsă...
 Decă de grabă porunci,
 Tunurile sloboȚi.
 Pe-atunci trăsnia tunurile
 De le mergé fumurile,
 De trăsnetă multă și de plesnetă,
 IȚi sbura pèrulă din creștetă.
 Iar peste pucine Țile
 După acé isbândire,
 Vêdurămu numai că vine
 Vr'o sută de nemți, mai bine,
 Aducendă-i din apoi
 Turciă ca pe nisce oi;

de acolo, luândă pre DumneȚeu în ajutoră, să năvăliȚi cu îndrăznelă asupra vrăjmașilor, că nedejduimă la mila și ajutorulă lui DumneȚeu că veȚi birui, după cum în tôte părȚile unde s'au arătată au fostă biruiȚi și s'au întorsă rușinaȚi și bătūȚi, de care așteptămu și de la D-tră veste de bucurie și fiȚi D-tră sănătoși». 1788 Maiu 29.

Cod. XVII, fila 303 verso.

(1) Cod. XVII, fila 304.

Maș sunt și alte nume, cari par a fi de străini, ca Ivanciu Neferul, Zahul Neferul, Gheorghe Sideri, biv căpitan za dorobanȚi și Ioan Siștovlău asemenea. Acestoră doi Vodă li asigură câte 15 bani pe Ți pe tătă viaȚa loră și a copiilor loră. (Același cod. XVII, fila 304).

(2) Oastea sa dela munte,

Unii vii, alții răniți,
 Și alții prin masdrace 'nfiți
 Vedeai pe turci, pe veri-care
 Cu câte un cap la spinare.
 Iar Mavrogheni vedându
 Atâția nemți aducându,
 Cu tunuri, cu terhanele
 De iarbă și cu ghiulele,
 Chiamă pre Turci, pe agale
 Și-i îmbrăcară cu blane,
 Pe alții i-a 'mpodobitū,
 Cu celenchiuri de argintū,
 Celenchiuri, blane, capode
 N'avé cin' să le mai porțe,
 Atâta era de dese,
 Nici marfă mai rămăsese.
 Croitorii, cojocarii
 Și sêracii argintarii
 Nu mai puté totū lucrându
 Blane, celenchiuri făcându...»

Acolo cădură 1000 de ostași austriaci, și au fostu mulți prinși vii cumă arătă Domnitorulū în următorea ordine de ți pe oștire:

«Cinstiților d-vóstră serascheri, bimbași, agale, zabiși și tuturorū ascherliilorū ce vè aflați . . . sănătate și vrednice biruințe asupra vrășmașilorū vè pohtimū dela pré puterniculū Dumneđeū; vè facemū Domnia mé în scire, că astăzi Duminică la 4 ȝile ale lunei Iuniū, ne veni veste bună la Valeni, cum că purtătorea de biruință oștirea nóstră iurudisindū asupra vrășmașilorū nemți dela vama Buzelui, i-au lovitū fôrte rêu, pre cari cu ajutorulū lui Dumneđeū biruindu-i, peste 1000 au omoritū, au prinsū vii și au rănitū, osebitū de multe lucruri și agoniseli, cari au dobânditū oștile nóstre dela vrășmași. Pentru care nu lipsimū a vè vesti tuturorū acéstă biruință care dete Dumneđeū ostilorū nóstre, ca să vè bucurați asemené și d-vóstră luândū pe Dumneđeū într'ajutorū să năvăliți cu îndrăsnelă asupra vrășmașilorū și nădăjduimū la mila lui Dumneđeū că veți birui, dupe cum în tóte părțile unde s'au arétatū vrășmași au fostū biruți; de care așteptămū și dela d-vóstră vestire de bucurie, să fiți d-vóstră sênătoși»(1). 1788, Iunie 4.

Altă hartă se întâmplă la Curtea de Argeșu totū în primele ȝile din Iunie 1788. Mavrogheni resplătesce la 10 Iunie 132 neferi și 10

(1) Cod. XVII, fila 364 verso.

Buluc-Bași pentru că, la curtea de Argeșu aș apărâtă artileria, atacată de austriaci și aș isgonitū pre aceștia (1).

În urma acestorū isbānde N. Mavrogheni trāmite cārți dela boerii Divanului cātră vātașii dela plațuri, prin care cārți, cu data de 5 Iunie 1788, Domnitorulū ordonā tuturorū pāzitorilorū de hotare să lase libera intrare în țēră tuturorū desertorilorū din ōstea austriacă (2).

XLVI.

Bātaia la Timis. Victorie. Oastea lui Mavrogheni intră în Ardeal. Turnavitu caimacam.

În Iuliū ōstea lui N. Mavrogheni caută să străbată la Brașovū. Cetele din oștire, cari aveā apērarea vāiei Prahovei, avēndū tabăra la Cāmpina, plecară spre Predeal și strebătură la Timișū în Ardeal unde întēmpināndū ōste austriacă, s'aū bātutū cu acea și aū dobānditū victoria, după care aū mersū totū înainte (3).

(1) Cod No. XVII, fila 307 verso. Cārți date la neferii din Argeș :

«Fiindū că (buluc-bași, seū baraietarū, seū neferū feciorulū lui, bucureșcianū seū edrinelaū) s'aū arētātū cu slujbă și cu saidacatū la Curtea de Argeș, stāndū cu viața lui de aș pāzitū tunurile împērātesci, ș'aū făcutū trebuincioșele mijloce ostāsesci de aș gonitū pe vrāșmași, iatā pentru respălătirea slujbei lui amū datū acēstā domnēscā a nōstrā carte, ca să aibā a lua lēfā dela Ocne, pe și cāte bani de ce în tōtā viața lui și dupe mōrtea lui să aibā copiii lui acēstā milā». 1788, Iunie 10.

NB. S'aū scrisū 132 cārți asemenē la neferi și 10 la buluc-bași.

(2) «Boerii seriū acestorū agenți administrativi, că Vodă s'aū însciințatū că vin soldați desertori din Ardealū cu dorința de-a se supune Domului, dar că nu cutēzā a trece din cauza oștilor rānduite la hotarū. Domnu poruncesce ca în taină vatajii să vestēscā desertorilorū, că M. S. Vodă după firēscā iubire de ōmeni porunca aș datū serascherilorū ce se afla cu oștile la hotare, «ca cei ce cu capete plecate și cu supunere vorū veni spre închināciune, nu numai să nu-i vāteme întru nemicū ce āncā cu blāndețe primindu-i și cu bună siguranție de paza lorū la drumū, cu tōte ale lorū intrăgi și cu îndestulare de cele trebuincioșe ale māncării, să-i trimitā pānā aice la luminatū scaunu Domniei, unde vor afla māngāere de la mila M. S. Vodū». 1788, Iunie în 5.

Cod. XVII, fila 306 verso.

(3) «Cinstițilorū Dumnēlorū Serascherilor (formula ca la cele-l-alte avisuri de victorii). De obște vē facemū Domnia mé în scire, că oștile nōstre dela Cāmpina, luāndū pre Dumneđeu întru ajutorū și nāvālindū asupra vrāșmașilorū,

Pitarulū Hristache amintese de pornirea oștirea în direcțiunea Brașovului:

«Iar înapoi îi porniră
Dreptū la Brașov ca să-lū ia . . .»

Domnitorulū eșindū însuși la oște, lăsă în Bucuresci o căimăcămie, dar sufletulū guvernului era *Turnavitul*, contra căruia energicū scrie Pitarul Hristache. Mai ântēiū acestū cronicarū arētă că Mavrogheni:

«Găsi dar a fi cu cale
Ca însuși să se pogóre
Cu toți Turcii după el,
Să s'alégă la un felū,
Orī spre bine, séu spre răū,
In mila lui Dumneđeū,
Că se supărasă fórte.
Vēdēndū că nici cum nu pôte
Nici Brașovulū ca să'lū ié,
Nici Turcii spre Ruși mergé,
Incepu a se găti
Spre vrājmași a se porni
Și strinsă tótă Turcimea
Și tótă a lui boerimea
Și aī curței marī și micī
Ciohodari și epaici,
Spătar, aga, dorobanți
Și Zapcii toți cei alți (1)
Și merse 'ntaiū cu ordia
In câmpū sub Mitropolia.
Șeđu dar câte-va țile
Acolo sub Monăstire,
Apoi iar se ridică
Și dreptū în susū apucă,
Luându'și oștirea tótă
Spre vrājmași ca să se bată.

ca să intre în lăuntrulū lorū, pe la Timișū. unde întâmpinândū pe vrājmași și lovindu-i fórte răū, i-aū zdrobitū și i-aū sfărīmatū, luândū mulțime de robi soldați vii și rōbe, cu stēgurile lorū, dimpreună și cu tobele, iarū capete nenumērate ale celorū omorīți, din cari mulți vii și capete aū adusū astăđi aice la *scaunulū Domnicī mele* și mergū înainte. Pentru care nu lipsimū a vē vesti și acēstă biruință (ca în cele anteriore)». 1788, Iulie 11.

Cod. No. XVII, fila 311 verso.

(1) Fotino țice că oștea adunată în țeră de Mavrogheni se urcă la 100,000. T. II, pag. 176, trad. Sion. Asemenea D. Papadop. Calimah în Revista D-lui Tocilescu pe 1890. pag. 125.

Ear *aicî* în Bucuresci,
 Ți-era scârbă să privesci,
 Că-și lăsase pre iubitul,
 Adecă pre Turnavitul,
 Vechil în loc ca să-î fie.
 Apoi veți blăstemăție,
 Din câți boeri rămăsese
 Pre dînsul il alesese
 Mai harnic, mai practic os!
 Mojić, grosu și necioplîtă
 Ș'un fudulă deosebită...

Până și ună bîetă Pitar Hristache se supără că ună omă de rîndă ajuge la o mare demnitate în țără!...

«Vai, o! țără românească.
 Veți cin să te stăpânească?
 Un Dumitru Turnavit
 Care n'ai fi mai gîndită.
 Păi să te dai la o parte
 Și să veți ale lui fapte!

Ca ce fapte?

Apoi avé o mândrie
 Lipită de mojićie
 Și atâta semetie
 De nimeni nu vré să scie.

Dar puté Turnavitul alt-felă să aibă autoritate asupra boierimeî rîă nărăvită?... Da, elă era aspru și măreță cu boierimea:

«Veniaă la dînsulă boeri
 Pentru niscare-va trebî
 Ca la un stăpânitoră,
 Țereî oblăduitoră,
 Iar el ca ună blestemată
 Ședé resturnată în pată
 Și boiarî în picîore,
 Staă cu capetele góle.
 Alte orî staă prin pridvor,
 Până se sculă din somnă.
 In scurtă se afla al vremi
 Al doile Mavrogheni,

Nu puteu boerii suferi un mojiu la aia rang de locotenent domnescu. Dar era el Turnavitu in adeveru om mandru, semeu? Insuși Hristache descrie portulu lui simplu, fara de nici o pretentie, de rendu :

«Ave in cap o caciula,
 Tuguiata ca o sula
 Si cu ghebe in spiuare
 De nu faceau cinci parale,
 De aba rosie, rupta,
 Cu afa alba cusuta,
 Cu poturi, cu iminei,
 Se deprinsese cu ei.
 Iar salu fi vedutu calare
 Chiaru vatafu de haimanale,
 C'o gramada de voinici,
 Toți arnauti, socarici,
 Avendu pe langa dinsul
 De nu puteai sa ti fi risul...

Turnavitulu represinta pentru istorie ace clasă de boierinași și neguitorii romani, cari singuri ramasesera credinciosi lui Mavrogheni și cari, urandu boierimea instreinata, incepe sa aiba constiinta de nationalitate și de dreptu. Eată strébunii celoru cari la 1821 și 1848 voru lucra la mantuirea țerei de fanarioți, dar și de oligarhia boerescu.

XLVII.

Atacu simultaneu in muntii Carpati. Apelul la cei din Valeni-de-munte. Isbanda dela Porceni. Noulu atacu la pasulu Buzelui. Impresurarea Brasovului.

In același timp candu Mavrogheni și pusese in gindu sa iee Brasovulu, el ordona sa se faca simultaneu atacuri și pe la alte puncte. Aia ilu aflamu dand ordine ceteloru sele sa atace Ardélulu pe la vama Buzelui, pe cand peste Oltu inaintau in muntii și pe la Orșiova cete de Turci. La acesta ocaziune N. Mavrogheni adreseza locuitoriloru din județulu Secueni și celoru din Valeni urmatorulu

apelu ca să ajute oștirea spre a o înlesni să mergă înainte și li promise scutirea de biru, a lor și a copiilor lor.

Eată acestu apelu, din 14 Iulie 1788 :

«Tuturorū locuitorilor de la Văleni și din prejurul Vălenilor ot sud Saac sănătate. Fiindū-că cu ajutorul lui Dumneđeu oștile nōstre aū a face acumū năvălire asupra vrășmașilor la vama Buzăului ca să-i lovescă, nu lipsimū a vē scrie și vouă, că acumū este vremea cândū trebuie să vē arătați credința și datoria aceea ce vi se cade cătră prea Înaltul Devletū pré puternicei împărății pentru cea dintr'atā sumă de ani viețuire și chivernisělă cu care ați trăitū sub umbrele cele pline de milostivire ale împărăției sale, voi și părinții voștri și totū nēmulū vostru și acumū este vremea cândū puteți a căștiga și a dobândi mil și privileghiuri, care nici odată nu le puteți dobândi la altă vreme. Ce darū căți din voi veți arēta acumū slujbă împrejurulū oștirilor nōstre la năvălirile împotriva vrășmașilor împărăției și veți da ajutorū la cele de trebuința oștirilor silindu-vē arētindū în faptă credința vōstră cu tragere de inimă și cu rivnă ferbinte, silindu-vē cu slujba vōstră spre înlesnirea mergerei înainte și isbānda oștirilor nōstre, bine să sciți că nu numai nedajnici vē vomū face în veci pre voi și pre toți copii voștri, ci încă și cu alte mile de privileghiuri și cu daruri vrednice vē vomū hărăzi pe voi și pe totū nēmulū vostru, care veți fi deosebiți din totū norodulū celū-l-altū de obște. Pentru aceea dērū nu vē leneviți, nici perdeți această vreme, care vē pōte face norociți, ci înși-vē vē porniți din sine-vē ca să urmați câtū de mulți oștirilor nōstre la această pornire, cu slujbă și cu credință și veți cunoșce în faptă milele Domniei mele» (1). 1888, Iulie 14.

Numai la finea lunei Iulie 1788 se realiză încercarea dela pasul Buzăului și la vama de acolo. Pe la acestu punctū — mai lesne de āmblatū decât cum era pe atuncī Predealulū, — oștea lui Mavrogheni înaintă victoriōsă spre Brașovū, pre care îl și impresurā. Eată ordinea de ăi prin care N. Mavrogheni vestesce această isbāndire :

Cinstiților D-lorū Serashierī (formula).

«Vē facemū D-nia mé în scire, că alaltăeri lunī pré slăvitulū Ali-Pașa cu D-lorū agalile, zabiții și cu toți ascherlii noștri de la Văleni, luāndū pe Dumneđeu într'ajutorū aū făcutū iureșū la vama Buzăului, unde intrāndū oștile nōstre aū făcutū zaptū vama și tōte meterezurile și șanțurile vrăjmașilor de acolo. Aū luatū oștile nōstre intru stăpānire și tōte tunurile vrăjmașilor căți aū avutū acolo; iar pe vrăjmași nemți căți s'aū aflatū la meterezuri în vama Buzăului pe toți i-aū stricatū și i-aū omorītū și de acolo, cu ajutorulū lui Dumneđeu intrāndū în lăuntru în hotarulū vrăjmașilor și mergēndū înainte aū ajunsū până la Brașovū: aū făcutū și Brașovulū muhaserea, pe care nădăjduimū la puterea marelui D-đeu ca să stăpānimū și cetatea Brașovului, în vreme ce tōtă puterea vrăjmașilor nemți aū fostū la vama Buzăului. Pentru care nu lipsimū a vesti . . . » (2) (formula).

(1) Cod. No. XVII, fila 312 verso

(2) Cod. XVII fila 314.

Era de sigurŭ, o isbândă însemnată acésta dela Pasulŭ Buzeuului. Nu putemŭ crede ceea ce Ńice Mavrogheni în ordinea sa de Ńi, că acolo era «*tótă puterea*» austriacilorŭ, dar, negreşitŭ intra în planulŭ lor de a întări multŭ acestŭ punctŭ, căci cu mişcarea aripei stinge austriace care înaintă spre Odobesci şi Focşani, trebuia să fie combinată o pogorire de oştire austriacă din pasulŭ Buzeuului, ca să coprindă între două focuri óstea română-turco din Focşani. Victoria dela Pasulŭ Buzeuului asigură spatele centrului oştirei lui Mavrogheni şi sub impresiunea bună a acestei victorii. care 'i deschide calea spre Braşovŭ, începe ataculŭ general alŭ liniilor austriace din Oltenia.

XLVIII.

Mersulŭ campaniei în Oltenia. Luarea Ruşavei. Şenlic la Bucuresci.

Maî numeroase ordine de Ńi avemŭ cu referinŭa la succesulŭ trupelorŭ din Oltenia spre munŃi şi peste munŃi. Dămŭ în notă aceste diverse ordine de Ńi. Primulŭ este din Iulie 31, anulŭ 1788, relativŭ la lupta dela 27 Iulie, la Ruşava. Oştirea turco-română luă Ruşava şi Lazaretul şi Jupalnicul şi satulŭ Tufurile. Aŭ peritŭ 2500 Austriaci şi s'aŭ luată 10 tunuri. Scirea acéstă o dă lui Vodă căpitanŭ Mihaiŭ Stiucă ispravniculŭ din MehedinŃi, din chiar locurile din Ardélŭ unde strebătu óstea (1).

(1) Eată şi ordinea de Ńi relativă, comunicată şi boerilorŭ din Nicopole, doarŭ vor intriga maî puşinŭ :

CinstiŃilorŭ d-vóstră Seraschierŭ etc. (după formulă ordin.).

«De obşte vă facemŭ în scire, că astăŃi luândŭ Domnia mé însciinŭare cum că purtătorile de biruinŭă oştile pré puterniceŭ împărăŃii şi cu oştile nóstre dinpreună cu M. S. Hasanŭ paşa Seraschierulŭ şi cu Maimişŭ paşa, Joi în 27 ale acestei luni la 3 césuri din zi, lovindŭ pre vrăşmaşii nemŃi la Ruşava, cu ajutorulŭ pré puternicului DumneŃeŭ i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ şi după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Ruşava călcândŭ şi lazaretulŭ nemŃescŭ, asemenea i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ şi de acolo. Şi intrândŭ înăuntru în hotarele lorŭ aŭ făcutŭ oştile nóstre zaptŭ dinpreună cu *Ruşava şi Lazaretulŭ şi Jupalniculŭ şi satulŭ Tufurile*, la care acestŭ

În același ordinu de ȕi Mavrogheni vestesce și altă mică isbândă dela Porceni din susu de Tergulü Jiului. Despre acéstă isbândă este și unü altü ordinü de ȕi deosebitü, din Augustü 4 (1788) (1).

Al treilea ordinü de ȕi, din Augustü 6, vestesce înaintarea oștireî turcesci pe Dunărea, după luarea Orșovei, și luarea cetăței Inic-Calesi (2).

resboiü peste 2500 de vrășmași nemți, ostași, aü cădütü morți și s'aü prinsü vi-afară de alți robi și röbe, le-aü luatü și 10 tunuri cu gebhanelele lorü și multe alte *lafuri* aü dobânditü și s'aü îndestulatü oștile noastre de la vrășmași. Unde trecëndü de altă parte și din împărătescă ordie a Devletului împărătesc, Măria Sa Cherkez pașa cu putere de obște, aü iurudisitü cu toțiî înăuntrulü hotarelorü vrășmașilorü și cu ajutorulü lui Dumneđeü mergü înainte. Care acéstă vestire o scrie Domniei mele chiarü din lăuntruľü lazaretului nemțescü Căpitanü Mihaiü Știucă ispravniculü Mehedințilorü și cu Capikihaiäoa nöstră, cari aü fostü rinduiți dinpreună cu oștirile și deosebitü ne-aü pliroforisitü și prin cuvëntü cătane din ale țerei ce aü adusü Domniei mele aceste cărți de vestire, cari aü vëdütü cu ochii lorü aceste biruințe și sunt adevérate. Pentru care acéstă bună vestire făcëndü cuviincios *șentlic* aice la scaunulü Domniei mele, nu amü lipsitü mai äntei a proslăvi numele marelü Dumneđeü celü dreptü judecătorü, carele întru respłătirea nelreptei porniri a vrășmașilorü i-aü osinditü chiarü în loculü unde aü făcutü ei äntia începere a pricinei resboiului, de aü călcatü și aü datü pricină de pomină a oștilorü Devletului pré puternicei împărății, dändü biruința oștilorü nöstre de i-aü junghiatü și i-aü sfărîmatü. Osebitü de aceste biruințe ce s'aü făcutü la numitele locuri ni-aü venitü și altă veste dela Tergulü-Jiului, cumü d-lui Cara Mustafa, cu 300 de *allü* lovindü pe vrășmașii ce era la Porceni, unde spărgindu-le ordia, peste 200 de *ceadiruri* le-aü tăiatü, le-aü sfărîmatü și din vrășmași multă sumă aü omoritü și aü prinsü vii și pe căți aü scăpatü i-aü înfundatü într'unü locü strimtü făcëndü-i muhaserea din töte părțile, cari nädăjduimü la mila lui Dumneđeü că nici aceia nu vorü scăpa. Deci nu amü lipsitü printr'acéstă Domnescă a nöstră carte a vesti și d-vöstră tuturorü (*Restulü după cumü în töte*) 1788, Iulie 31.

Cod. No. XVII, fila 313.

Asemené carte s'aü scrisü și la d-lor boerii de la Nicopole.

(1) « în scire, că pré slăvitulü Ibraim Pașa cu d-lui Cara-Firtaf (?) i cu d-lor zabiții și cu töte oștile ce era la Tergulü Jiului, plecändü asupra vrășmașilorü la Porceni, i-aü lovitü și le-aü sfărîmatü ordia de acolo dela Porceni și stricatü cu puterea lui Dumneđeü, förte reü. Din care förte mulți aü omoritü și aü luatü vii robi cu töte ceadirurile lor, de aü și tăbăritü și aü rémasü oștile nöstre într'acelü locü ce aü făcutü zaptü și de acolo inträndü oștile nöstre în lăuntru hotarelorü vrășmașilorü aü iurudisitü asupra Sibiilor. Pre care nu lipsimü a vesti d-tră acéstă biruință . . . » (formula) 1788, August 4.

Cod. XVII, fila 314 verso.

(2) « Scire, că după ce cu puterea lui Dumneđeü oștile nöstre a făcutü zaptü Rușava, Jupalnicul, Tufurile (*sëü Tufurile?*) și aü sfărîmatü pe vrășmașii ce era acolo, mergëndü înainte pe hotarele vrășmașilorü, pe Dunăre în susü, aü

Oștile din Jiū, după bătălia dela Porcenī, mergū înainte și iaū vama Vulcanului, unde Austriacii perdū 4 tunuri și multe proviziuni diverse. Ordinulū de ȃi din 7 Augustū 1788 vestesce acēstā isbāndā și dā sciri și despre luarea Mehediei (1).

Dupā fie-care victorie, la Bucuresci se face «*senlic*» adecā paradā și slobodire de tunuri de bucurie. Asemene isbānde Mavrogheni nu utā sā le vestescā și boerilorū din Nicopole, ca dōrā sā stē liniștiți și sā nu cuteze a intriga.

În direcțiunea Cāmpu-lungului încă, în primele ȃile din Augustū, intrarā oștile de sub seraskieratulū lui N. Mavrogheni, de prădarā în Ardēl mai multe sate (2).

iurudisitū asupra cetăței ce avea vrășmașii pe Dunăre, care cetate se numesce Inic-Calesi, Măria Sa Hasan-Pașa seraskerulū cu luminatulū Laz Meimiș-Pașa după uscatū și după Dunărea ceta Caiclarā și Șaicī, unde avēndū vrășmașii cinci tăbiī cu tunuri indetule, aū bătutū resboiū cinci cēsuri cu vrășmașii, pre cari cu ajutorulū lui Dumneȃeū i-aū biruitū oștile nōstre făcēndū zaptū cāte cinci tăbiile lor și pre toți vrășmașii acei cetăți i-aū chirdositū fōrte rēū. Pentru care acēstā biruință amū datū slavā lui Dumneȃeū și amū făcutū șenliculū celū cuviinciosū cu foculū tunurilorū, aici la domuēscā nōstrā curte. Decī nu lipsimū a vesti și d-tre» (formula). 1788, August 6.

Cod. No. XVII, fila 315.

(1) « Scire, cā d-lui Cara Mustafa Bimbaș cu cei-l-alti zabiți și cu tōte ostile nōstre dela Tīrgu Jiului, după ce cu puterea lui Dumneȃeū aū bătutū pe vrășmașii ce era la Porcenī, sfārmāndu-le fōrte rēū ordia, totū aceste oști, mergēndū de acolo înainte biruitori, aū făcutū zaptū și vama Vālcānului, unde mulțime de vrășmași aū omoritū și aū prinsū vii; le-aū luatū și 4 tunuri cu gephanelile lor, cēdiruri, zaherele și totū ce aū avutū și de acolo intrāndū în nāuntrulū hotarelorū vrășmașilorū, mergēndū înainte, făcēndū biruință și luāndū prāȃi dela vrășmași; de altā parte M. Sa Hasan-Pașa Seraschierul, precum v'amū însciințatū, după ce cu puterea lui Dumneȃeū aū făcutū zaptū Rușava, Jupanic, Tufurile și aū făcutū acolo atāta sfārimare vrășmașilorū, mergēndū înainte biruitori, aū făcutū zaptū și cetatea Mehedia, unde multe zaherele și alte agoniselī aū luatū ostașii nōstri dela vrășmași și iarāși cu ajutorulū lui Dumneȃeū mergēndū înainte, făcēndū biruință, pentru care acēstā bunā-vestire amū datū slavā lui Dumneȃeū făcēndū *șenlicū* celū cuviinciosū aice la Domnesculū nostru scaunū cu foculū tunurilorū. Ci dar nu lipsimū a vesti și d-tre . . . » (formula). 1788, August 7.

Cod. XVII, fila 315.

(2) « Scire cā astāȃi amū primitū veste de bucurie dela Cāmpu-lungū, cum cā dintre ostile nōstre ce avemū rīnduite acolo, o sumā de ostași creștini adecā Ghiuler-Agasi cu buluc-bași și cu o sumā de neferi aū intratū în hotārele vrășmașilorū, aū sfārimatū fōrte rēū pre vrășmașii ce aū întēpinatū,

La 16 Augustu se vestesce intrarea oștilor turco-române și pe la pasul Branu în Ardél, cu intențiunea de ași face junctiune cu óstea trecută prin pasul Buzéului, ca să realizeze înconjurarea Brașovului (1).

Câte-va zile apoi (August 21 și August 26) Domnitorul aduce la scirea tuturor, că óstea sa turco-română, intrată în Mehadia, a fostu din nou atacată de óstea austriacă, dar că acéstă fu bătulă, după care óstea turcă înaintă în Ardeal și «aú făcutu și Temišóra muhaserea» (2).

omorindú mulți și luândú vii; aú călcátú sate de unde mulțime de robi și de róbe aú luatú, familii întregi și copii, erghelii de cai, 200 oi și alte vite aú luatú oștile nóstre. Pentru care nu lipsimú a vesti și d-tre» (formula). 1788, August, 10.

Cod XVII, fila 316.

NB. Asemené cărți s'aú trámisú la boierii din Nicopole.

(1) « scire, că astă-đi ne aú venitú veste de bucurie dela Câmpulungú, cum-cá pré slávitulú Osman-Pașa cu puterea oștilorú ce avemú rînduite acolo, cu ajutorulú lui Dumneđeú aú intrátú în vama dela Branú, unde lovindú pre vrájmașii nemți fórté i-aú stricatú, de care 5—600 aú omoritú, între cari aú căđutú și unú oșterú mare și 3—400 aú luatú vii. Aú luatú și 6 tunuri ale vrájmașilorú și multe alte agoniselí aú dobânditú oștile nóstre și așa după ce amú biruitú acolo și amú făcutú numita vamă zaptú, intrândú în lăuntru mergú oștile nóstre înainte asupra Brașovului, care și acela nádăjduimú alú stápani cu voia lui Dumneđeú. Pentru care acéstă biruință amú dat slava lui Dumneđeú făcendú *șenlic* celú cuviinciosú aicé la Domnésca nóstră curte cu focu tunurilor. Decí nu lipsimú . . . » (formula). — 1788, Augustú 16.

Cod. No. XVII, fila 317.

(2) scire, că după ce cu ajutorulú lui Dumneđeú, oștile pré puterniceí nóstre împărății, aú făcutú zaptú Mehadia trecendú și în lăuntrulú atáta cale, precumú v'amú însciințatú în trecutele zile, vrájmașii căți scăpará dintr'acéstú rėsboiú mai înmulđindu-se și ispitindu-se acum de isnóvă resboi împotriva puterilorú oștireaí nóstre totú acolo, asupra cărorú iurudisindú M. Sa pré slávitulú Hasanú Pașa seraskierú cu puterea oștilorú împărăției, i-aú biruitú și acumú cu ajutorulú lui Dumneđeú fărámendu-i fórté rėú, luândú iarășí mulți robi vii și atátea tunuri. Și astăđi se află intinse corturile oștilorú nóstre cu M. Sa Seraskierú înlăuntru în Mehadia și dincolo de Mehediá, înainte de atáta cale. (íormula *șenlic*, tuunri etc. . .). 1788, Aug. 21.

Asemené cărți și la boerii din Nicopole.

Cod. No. XVII, fila 318.

« scire că M. Sa Cerchez Pașa Seraskierulú, și pré slávitulú Meemișú Pașa, cu putere de oștiri din ordia ruma după ce aú făcutú zapt Mehadia și cetate Enikale și aú făcutú atáta biruință luândú mulțimi de

Din ordinul de ȃi pe oștire, dela 26 August, se vede că oștea lui Mavrogheni nu însocescce pre Turci spre Timișora, căci ținta operațiunilor ū séle belice, era coprinderea Brașovului și defensiva pe hotarele despre munții Carpați. Când e vorba de «*Timișora*», Mavrogheni scrie, că se speră că acea cetate o vor ū lua în stăpânire «*oștile pré puternicului împăratū*» iar în ordinea de ȃi dela 16 August scrie, «că mergū oștile **nóstre** asupra Brașovului, care și acela nădăjduimū *alū stăpâni*».

În același timpū oștea turcă din Belgrad luase Zemlinul. În Bosnia cu puține ȃile înainte oștea turcescă dobândise biruință contra ostirei austriace (1). Aripa stângă a oștirei turcesce pășia din isbândă în isbândă.

robi vii și morți, capete neumărate, și atăta sumă de tunuri ale vrășmașilorū, precumū v'amū însciințatū, mergendū înainte biruitori, aū făcutū și Temișvarul muhazerea. Pentru care ne însciințeză capichehaiaoa noastră din ordihumaium cum că M. Sa pré înălțatū, pré luminatū stăpînulū nostru vizirū, aū scrisū vrășmașilorū ce se află închiși în Temișvarū, cumū că de se vorū închina și de se vorū supune a se da făr de resboiū și a se închina la oștile nóstre, vorū avé rași și tótă milostivirea și nu vorū petrece nici o primejdie. De care și așteptămū negreșitū însciințare cumū că s'aū închinatū și aū făcutū cu voia lui Dumneȃeu zaptū și Temișvarulū, după prósta starea și neputința în care se află vrășmași. De altă parte veți sei, că M. Sa Abdi Pașa Seraskierulū, cu puteri de oștire din Belgradū iurudisindū asupra Zemlinului laū făcutū cu ajutorulū lui Dumneȃeu zaptū și astăȃi se află sub stăpînirea oștilorū pré puternicului împăratului nostru și este otărire a pré luminatului stăpînului nostru (Dumneȃea să-ȃ fie ajutorū) că despre amëndoué părțile aceste ad. M. Sa Cerchezū Pașa cu slăvitulū Meemișū Pașa despre Timisvarū și M. Sa Abdi Pașa despre Moncaci, cu puterea oștilorū ce aū mergendū înainte să ia și *Budinulū* vrășmașilorū, pe care și nădăjduimū la ajutorulū lui Dumneȃeu să-lū stăpânescă purtătórele de biruinți oștile pré puternicului împăratului nostru». 1788, Aug. 26.

Cod. No XVII, fila 319.

(1) « . . . Scire că purtătórele de biruință oștile pré poter. împăratului nostru, după ce aū făcutū zaptū Mehadia și aū prăpăditū pre vrășmași séi, aū intratū și cale de doué césuri în lăuntrulū hotarelorū vrășmașilorū, luându-le neumărați vii și capete și 50 de tunuri din care 10 aū opritū M. Sa Seraskier Asan-Pașa lângă M. Sa, iar 40 leaū trimesū la *ordihumaium*. Și iarăși am luatū veste cum-că vrășmași intrândū în Bosna cu atăta óste, cu ajutorulū lui Dumneȃeu s'aū întorsū rușinați și stricați fórte réu. Aū prinsū și mulți robi unde aū fostū acolo la acéstă bătălie și însuși imperatorulū nemșescū și s'aū juratū cu otărire asupra Bosniei să nu mai cerce cu resboiū. Și iarăși am luatū veste cumcă vrășmași ce aū fostū în potriua Belgradului s'aū trasū cătră partea Mehadiiei lăsândū câte-va óste pentru paza Belgradului. Asupra cărora năvăindū

Despre isbândeile dela Mehadia s'aŭ bucuratŭ multŭ și Divanulŭ din Constantinopole, carele trâmise lui N. Mavrogheni unŭ firmanŭ vestitorŭ isbândeii. Urméză atunci noua proclamare din Septembre 8 anulŭ 1788 prin care N. Mavrogheni vestesce sosirea și coprin-derea firmanului (1). Acestŭ actŭ era de natură a mai potoli și amâna intrigele boierimei, dar nu și a le curma definitivŭ. Eată actulŭ acesta :

Patru cărți ce s'aŭ făcutŭ de vestire pentru răsboiulŭ ot Mehadia și altorŭ locuri de acolo.

« Zemli Vlahiscoe Cinstitorŭ D-tre saraschierŭ, bimbași, agale, zabiților și tuturorŭ ascherliilorŭ ai Domniei méle. — Vă facemŭ în scire, că prin vrednicŭ de închinăciune pré înaltului împărătescŭ firmanŭ, care acunŭ ne aŭ venitŭ cu d-lui cinstitulŭ Huseinŭ Aga Bârbier-Bașa al pré înălțatului Vizirŭ, ni se vestesce, că cu ajutorulŭ lui Dumneđeŭ, purtătorele de biruințe oștiri ce aŭ fostŭ pornitŭ spre răsboiŭ din câmpulŭ Fetislamului și aŭ trecutŭ pe la Vidinŭ dincóce în pământulŭ țerei românesci, cu povățuirea înălțatului Hasan-Pașa seraskierulŭ, aŭ luatŭ sub stăpânire lazaretulŭ ce este aprópe lângă palanca Rușavei și pe Nemții cari erau înlăuntru, ca la 6000, pe cei mai mulți i-aŭ trecutŭ sub sabie, pre cei-l-alți i-aŭ robitŭ, care lazaretulŭ fiind-că era locașŭ neguțitorilorŭ, aŭ dobânditŭ purtătorele de biruință oștiri întregi magazii, pline de feluri de averi, argintării și mulți robi și róbe. Care aceste auđindu-le oștile ce era în potrivă la Fetislam, cu mare rîvnă aŭ alergatŭ și ei la răsboiŭ. Decŭ vedëndŭ pornirea purtătorelorŭ de biruință oștiri, vrăjmașii aŭ perdutŭ nădejdea mântuirii lorŭ și precumŭ cei ce se innécă în marea, coprindŭ în brațe cât de micŭ lemnŭ ce arŭ găsi, cu nădăjde că vorŭ puté păzi (scapa), aŭ făcutŭ șanțuri i meterezuri late și adânci aprópe de unŭ munte care este la Boazu Mehadie și cu parcanes și șarampoi aŭ făcutŭ mare tabie cu meștesugŭ învățatŭ și bine sciutŭ și înăuntru șanțurilorŭ ce aŭ făcutŭ aŭ abătutŭ și girle ce trece pe dinaintea Mehadie și pe dinapoai aŭ întăritŭ tabiile puindŭ tunuri multe și cumbarale. Și cu acestŭ mijlocŭ măcarŭ că se vedé lucrulŭ cu anevoie, dar nădăjduindŭ la Dumneđeŭ într'ajutorŭ, aŭ năvălitŭ purtătorele de biruință oștile împărătesci asupra pâlancei ce este în partea dreptă a Boazului și după ce s'aŭ răsboitŭ vitejesce țile trei, în cé după urmă, cu multe năvăliri, vântulŭ biruinței aŭ suflatŭ în partea otomanicescilorŭ oștiri și așa s'aŭ luatŭ în stăpânire și numita palancă și vrăjmașii cari erau în lăuntru toți saŭ prăpăditŭ, și la 25 ale

M. Sa Abdi-Pasa, cu ajutorulŭ lui Dumneđeŭ i-aŭ prăpăditŭ și aŭ intratŭ purtătorele de biruință oștile pré putern. împératulŭ nostru în pământulŭ vrăjmașilorŭ cale de 8 césuri înlăuntru. Pentru care aceste biruinți s'aŭ făcutŭ șculic mare la ordihumaium cum și noi aici la Domnesca noastră curte amŭ datŭ slavă lui Dumneđeŭ cu foculŭ tunurilor. Decŭ nu lipsimŭ a vesti și d-tre» (formula) 1788 Augustŭ 13.

Cod. No. XVII, fila 316.

(1) Veđi En. Văcărescu, și Dionisie Eclesiarcul despre aceste fapte în Tesaur de mon. T. II.

lunei zilcada, Joi, în numita palancă care este în vârful muntelui scoțându câte-va tunuri a început războiul din partea otomanescilor oștiri asupra meterezurilor nemțesci ce era în celălă adevărată boază, bătându cu focu de trei părți purtătoarele de biruință oștirile noastre ale împărăției, care oști năvălind cu sabie și cu sulițe și nădăjduind la Dumneșcesculă ajutoru, a intrat frica în inimile vrăjmașilor și deznădăjduindu-se gheșnerulă nemților a fugit împreună cu oștea sa. Care fugă a lor făcându-se cunoscută a doua și dimineță, a intrat purtătoarele de biruință oștirile împărătesci de a făcut zaptă meterezurile. Decă numitulă Serasker-Pașa gonind pe fugiții nemți dela cetatea Mehadii două trei ceasuri înainte, s'a făcut și altă războiu cu *Ungurii ce sunt îmbrăcați în heru*, cari erau spre ajutorulă fugiților Nemți și în cē după urmă și *îmbrăcați în heru* nesuferind năvălirea oștirilor otomanesci a fugit și ei. Și așa cetatea Mehadii rămăind deșertă de omeni, fără de greutate s'a stăpănit de cătră pre puternica împărăție. La această dar mare biruință sunt nenumărate vitele și robii și rōbele și averile cari a intrat în mâșnile biruitorilor otomani. Cătră acestea locul ce se numeșce *Inicu (Enicale)* care este chieea Dunărei fiind stăpănit de oștile otomanesci, o sumă de vrăjmași luând cele trebuincioșe cu dēșii a mers și s'a oștit cu dēșii acolo și așa oprindu-le trecerea Dunărei. Pentru care orinduitulă care era acolo asupra lor Mimiș Pașa năvălind asupra vrăjmașilor și multă strimtorindu-și s'a închinat și cu acest mijloc a luat întru stăpănire totulă acela și s'a deschis drumu spre Belgrad pe Dunăre; care aceste vestiri de bucurie ale marelor biruințe ce a făcut otomanescile oștiri, ni se porunceșce prin mai sus numitulă înaltulă firmanu, ca arētându-le la cei ce se cade, *să ne silim cu oștirile ce sunt orinduite aice, a înlesni mijloce spre luarea Brașovului*; dreptă aceea nu lipsimă a vesti și d-vōstre această pre largă adevărite pentru mai sus numitele mari biruințe care a dat și dă Dumneșcu oștirilor noastre asupra vrăjmașilor, ca să vă bucurați și să slăviți pre Dumneșcu pre carele luându-l și d-tre într'ajutor să năvăliți cu îndrășnelă asupra vrăjmașilor». (1) (după formula cunoscută). 1788. Sept. 8.

În cursul unei Septembrie nouă victorii sunt semnalate prin ordine de și ale lui Nicolae Mavrogheni. În 13 și 19 Septembrie 1788 Domnitorulă anunță victoria mare dela Caransebeș, unde Turcii luară nu mai puțin de 5000 prizonieri și 200 tunuri de diverse calibruri. Caransebeșulă rămăse o ruină în acest războiu (2).

(1) Unu originalu în mâșnile noastre.

(2) « în scire, că astăzi la 13 ale unei acesteia ne-a venit veste de bucurie, cum că purtătoarele de biruințe ostile pre puterniculă împărățulu nostru, lovindu-se cu oștile nemțesci în lăuntru la Caransebeș, cu ajutorulă lui Dumneșcu a biruit și a sfărmată puterea nemțulu, făcându și Sabeșul zaptu, unde a fost și însuși Craiulă lor, carele spăimântându-se de lovirea oștirilor otomanesci, noștea, Sămbătă spre Duminică, la 8 cēsuri, a fugit și pentru care această bună vestire amă slăvit . . . ». 1788, Septembrie 13.

Cod. XVII, fila 323.

În 18 Septembrie nouă avantaje fuseseră obținute contra austriacilor, pe linia Vâlcanului. Numerose sate se supuseră și oștea română-turco înainteză contra Sibiului (1).

(1) « în scire, că d-lui Cara-Mustafa Aga, și cu slăvitul Ibrahim Pașa din preună cu oștile de la Craiova după ce au făcut zapt Lazaretul Vâlcanului și au călcat tôte cele din prejur sate ale vrăjmașilor, luând atâtea robî și robe și mulțime de vite în multe rânduri, au eșit și au intrat la ceabun oștile noastre mai în lăuntru, întindându-se cale de trei césuri, de unde cu multe agoniseli se întorcea îndestulați și folosiți până au ajuns și la locul ce se numesce Poiana, unde era la 6000 de vrăjmași îmbrăcați cu fier și alți soldați ostași, cari spăimântându-se de puterea oștilor noastre, s'au sculat de la locul lor și au fugit. După a cărora fugă toți locuitorii satelor părții locului vedându-se că au rămas singuri, nefiind vrednici stăpânitorii lor, s'au închinat la oștile noastre și s'au supus a fi raele ale pré puternicului împératului nostru cerându ca să aibă milă și mângâere. De care acéstă fugă a vrăjmașilor și supunere a tôte satele părții locului, aducându răspunsul numiților la căpetenii ot oștirile noastre, s'au pornit tótă puterea oștirilor, de merg înaintea asupra Sibiului, care, cu vrerea lui Dumnezeu nădăjduim a-l stăpâni și pre acela. Decî făcându obicinuitul șenlic cu focul tunurilor aice la domnesca noastră Curte nu am lipsit a vesti și d-vóstră». (*formula ordinară*) 1788, Sept. 18

Cod. No. XVII, fila 327.

« Eri v'amî însciințat biruințele care cu ajutorul lui Dumnezeu au făcut oștile otomanicesci în partea locului din Lazaretul Vulcanului până la poiana unde este cetatea vrăjmașilor, astăzi iarăși am primit și alte noui vestiri de bucurie, cum că oștile noastre, ce sunt sub chivernisirea lui Naime Ibrahim Pașa și a d-lui cinst. Bimbaș al nostru Cara-Mustafa Aga, după ce au intrat și s'au lătit în lăuntru în pământul țerei vrăjmașilor, coprinzându îndestulă parte de loc, făcându ceabun au ajuns și la ținutul și la orașul Ahcea, care sunt departe în lăuntru ca la 15 césuri și prădându din prejur satele le-au și făcut zapt și au rămas acolo oștirile, de unde îndată atât boerii, neguțitorii ce se afla acolo, cât și din cei de jos cei mai aleși au scris arzuhal cerându la oștile noastre ca să le dea (*pace?*) că se supun singuri, făgăduindu-se să se facă și ei raele, ale pré puternicului împératului nostru și să plătescă haraci, a cărora plecăciune primind-o oștile noastre, au intrat în lăuntru în *casa bali* (?) de unde au făcut zapt armele vrăjmășesci câte se afla acolo și gephanele îndestule, și astăzi se află oștile noastre în numita *Casa Ahcea* dându-le locuitorii părții locului tainuri zaherele cele trebuincioase oștilor noastre. Deosebit de acestea acum ne-au scris și M. Sa pré înălțat și pré luminat vizir stăpînul nostru vestindu-ne pe larg răboiul și biruința ce au făcut oștile otomanicesci la Caransebeș, de care am scris cărțile Domniei mele de însciințare D-vóstre, de prăpădirea vrăjmașilor, unde au fost și împératul lor, carele spăimântându-se, noptea au fugit din preună cu oștile sale, în care fugă a lor dându pedestrima peste călărime ca nisce înfricoșati și socotindu-se unii pe alții de vrăjmași s'au sfărmat tăindu-se și injunghiindu-se între densii și într'acé junghiare a lor au pornit M. Sa pré înălțat vizir odată asupra-le cu mare năvălire puterea oștilor M. Sale, și lovindu-i au luat 5000 de robî și peste

XLIX.

*Macrogheni în Ardél. Șapte sate se supunū.
Proclamațiunii diverse.*

N. Mavrogheni împedicat-a maltratarea de către Turci a Românilor din Ardél? Lucrul acesta era greu de făcut, totuși vedem că, cu autorizarea lui, se făcură în Muntenia, pe alocuri, adevărate subscrieri ca să se adune bani cu care *Popa Ion dela Sf. Stefanū din Bucuresci* răscumpăra dela Turci Români robiți de dinșii (1).

Maî uza Mavrogheni și de altū mijlocū spre a scăpa pre Români Ardeleni, de măcelulū și jafulū Turcilorū: li cerea să se închine lui și să se strămute în țera românească; ba și cei ce vor rămâne pe acolo vor fi apărați, decât se vor declara raele. Eată, ca model, următorea proclamațiune din 19 Septembrie 1788 adresată de Mavrogheni la orașeni delă Casabaoa Ahcé (?) din Banat:

«... Vlahiskoe, vouă tuturorū orașenilorū din Casabaoa dă Ahcea și dela celelalte orașe și sate ale părții locului din ținutulū Transilvaniei, din țera nemțescă, sănitate! Ne-am însciințatū Domnia mé dea d-lui Cinst. Bimbaș al nostru Cara Mustafa, cum că după ce cu ajutorulū lui Dumneđeū aū intratū oștile nōstre prin Vulcan, aicea către partea locului, în țera vrājmașului, voi locuitorii din Casabaoa Ahcea ați trimesū elciū către Dumnelui maî susū numitulū zabitū alū nostru de v'ați închinatū, pentru care amū luădatū buna urmarea vōstră de supunerea și plecaciunea ce ați făcutū, cu care vă arētați, de care étă și Domnia mé vă scriemū printr'acéstă Domnescă a nōstră carte acéstă veste de bucurie, că după firēscă iubire de ómeni ce avemū, căți cu capete plecați și supunere drēptă se vor închina la noi făcându-se raele ale pré putern. imperatului nostru, nu numai primiți sunteți, ci și totū felulū de mângăere veți avea și întru nimicū

204 de tunuri mari și mici și tóte gephanelele și gătirile ostășesci, fără de a scăpa nici unū vrājmașū. Aū fostū și 2 ghinărari din care unulū s'a omorit și pre altulū l'aū prinsū rānitū preste totū. Și așa aū intratū și intră cu tótă óstea M. Sale în pāminturile vrājmașilorū, supuindū mulțime și noróde și pe toți vrājmași și improtivnicii, iar Caransebeșulū l-aū arsū cu focū. Acésta vă însciințamū și fiți sănătoși». 1788, Sept. 19.

Cod. No. XVII, fila 326.

NB. S'aū scrisū asemenē la boerii din Nicopole.

(1) Veđt cod. No. XVII, fila 317, arh. Statului.

«Rēscumpărare prin subscriere în Bucuresci de căți-va Romāni din Ardél, robiți de Turci. *Popa Ion dela Sf. Stefanū a dat chezașic de desrobire tl. 200*».

supărați nu veți fi, și pentru câți din voi veți vré a vé trage și a veni aice, iată amú scrisú la d-luí zabitulú oștilorú nóstre ca să vé trimită cu bună siguranțe de paza vóstră la drumú și cu tóte lucrurile vóstre întregi aici la Domnia mé, unde și locú îndestulatú de odihnă și chiverniséla vóstră avemú a vé da. Ci dar ori-câți și ori de ce tréptă veți fi, veri din ce parte de locú, veți avé acéstă bună socotélă în cugetulú vostru, să fiți bine încredințați la acésta ce vé scriemú și cu bucurie să năzuiți la mila Domniei mele: cu acestú mijlocú de supunere și cu plecăciune arétându-ve nu vé va întâmpina nici o lovire ostășéscă. Acésta și fiți sănătoși!» (1) 1788, Septembre 19.

Oștirile înaintându în Septembre contra Brașovului, din mai multe părți, cetele române din calea Buzéului și Timișului, ocupară satele din jurulú Brașovului. Domnitorulú prin proclamațiuní cătră românií din șapte sate îi îndémnă să se supune țerei românescí. Aceste șapte sate trámiseră câte unú *elciú* la Domnitorú să declare supunerea lorú, iar Domnitorulú le răspunde următorulú importantú manifestú, din Octombre 6, anulú 1788:

Carte ce s'aú scrisú la șapte sate ce s'aú închinatú. Scrisă pe cólă mare, de hârtie turcéscă.

«Voué tuturorú locuitorilorú dela satele ce se numescú Sácelele, Tirlungenii, Zazenii, Purcărenii, Podila, Prejmile și Hármanú, din ținutulú Brașovului, sănătate! Amú luatú Domnia mé însciințare pentru supunerea și plecăciunea vóstră, cumú că după ce ați primitú domnescile Nóstre cărți vestitóre de milostivirea ce facem Domnia mé spre voi, v'ați bucuratú și prin șapte elcií trimesi ai voștri, cătră Seraskierii oștilorú Domniei mele, dela Văleni, anume Gheorghear Deleanu, Ioniță Barbel, Bratulú Coinac, Ioan Bratul, Ion Bucșă, Ion Bratul și Achim Olteanul ați cerut ca să vé faceți raele ale pré puterniculú împératulú nostru, cu supunere sub stăpânirea Domniei mele, ceréndú dela mila Domniei mele sa să fiți primiți sub ocrotirea nóstră. Pentru care ne-aú părutú bine de acéstă bună socotință a vóstră, carele pentru binele și folosulú vostru ați făcutú. Și iată și Domnia mé nu lipsimú printr'acéstú domnescú alú nostru sinetú a vé încredința că atâtú voi, locuitorii satelorú din mai susú numitele sate ce v'ați închinatú, câtú și alții de ai voștri ver de ce tréptă ar fi, care din sineși, mai nainte de a fi întâmpinatú puterea oștirilorú nóstre se vorú închina și vorú avé a se supune la noi și a se trage cu locuința într'acéstă creștinéscă oblăduire a Domniei mele, în țera românéscă, veți petrece fericiți sub stăpânirea pré puterniculú Devletú alú împératulú nostru, care din fire are milostivire asupra raelelorú sale, și sub dréptă și creștinéscă ocrotirea Domniei mele, iubindú pre supușií noștri cei credincioși ca pe nisce fií și pre cei din tagma ostășéscă îi vomú oríndui în slujbă cu bunú folosulú lorú, învrednicindú la cinste de dregătorií, iar pe locuitorii cei muncitori și casnici îi vomú multămi cu tótă odihna și dreptatea lorú, pe moșile Domniei mele, care se numescú Uluiții ot sud Ialomita, o moșie mare în sud

(1) Cod. XVII, fila 326, Arh. Stat.

slamă Romnică, i moșia Giulescii din sudul Ilfovului, i moșia Afumați în sudul Ilfovului, i moșia Zimnicele în sudul Teleormanului, se vede unde veți veni și veți plăcea locul de locuință voastră, ori toți la un loc, se vede deosebiți, sunteți primiți și aveți voie a vă așeza cu toate casele voștre. Pentru care și porunci am scris atâta ispravnicilor, cari sunt rânduți de Domnia mea purtători de grijă numitelor moșii, cât și d-lor dregătorilor, ispravnici ai județelor, ca viind voi din năuntru, să vă primescă cu toată mângăierea și să vă așeze în locul unde veți plăcea spre mulțămă și odihna și hrana voastră și a vitelor voștre, și deosebită avem porunci date la d-lor Seraskierii și Zabiții noștri, ce avem orânduți cu oștile pe margini, ca la esirea voastră să aveți tot felul de pază și de străjuire, și nici pre voi să vă supere, nici ale voștre lucruri să nu se cîntescă într-o nimică, ci încă și ajutorul ce veți avea la drum, pentru ale mîncării voștre să vă de. Dreptul aceea fiți bine nădăjduți la acesta ce veți scriem Domnia mea, și atâta voi locuitorilor din mai sus numitele sate, vă porniți a veni cu bucurie, și fără de nici o îndoială, se vede temere de cevaș, cât și pentru acei de ai voștri îi îndemnați și vă înștiințați unii pe alții ori de ce tagmă vor fi, ca să știe că Domnia mea, după firească iubire de oameni ce avem, pe fie-care veți primim cu brațe deschise și toți veți afla odihna și milostivirea dela Domnia mea». (1) 1788, Octomb. 6.

L.

Istoricii străini despre izbânde la Mavrogheni. Bătăia dela Mănăstirea Sinaia. Austriacii respinși de acolo. Austriacii reduși la defensivă de oștirea româno-turcă.

Becattini, care este favorabil Austriacilor, nu tăgăduie diversele ciocniri din luna Aprilie și August 1788, dar le impută importanță. Elu dice că: «Trupele cesaree se împotrivesc cu obstinație și aujunseră a face mereu fără rezultat atacurile lor (*ale Turco-Românilor*) obligându-i a da îndărăt cu furie, asemenea la pasul Turnu-roșu, alu Buzelui și la Vulcan. *Fabris* (unchiul celui care luase Iași) luă în posesiune în acele zile bogata mănăstire dela Sinaia unde s'ară fi putut menține daca nu era copleșit de forțele

(1) Cod. XVII, fila 332 verso.

La fila 334 sunt și cărțile scrise la ispravnicii pentru 7 sate ce s'au închinat, ca să-și așeze la odihna lor când vor veni:

La județul Slam Romnică
 » » Ialomița
 » » Ilfov
 » » Teleorman.

superioare ale neamicului. Se apără însă Fabris acolo, dar silită a abandona pozițiunea cucerită, n'o lăsă decât după ce incendiă mănăstirea» (1).

Mai apoi însă recunoște că aceste ciocniri diverse ori «*scaramucchie distrasero gli Austriaci da maggiori intraprese nella Valachia per tutto il mese di Agosto*»(2).

Apoi decă óstea lui N. Mavrogheni n'ar fi isbutitū decât atăta, de a împedica descinderea oștilorū Austiace în inima țerei, încă laudă se cuvine bravului Domnitorū.

Și nu mai multū isbulise óstea Austriacă, a înainta sub feldmareșalulū Conte de Vantersleben Fiamingo, oficerū de meritū. Din luna Aprile încă, spre Servia și la Dunăre . . . «remasă monarhulū (Iosif II) mai multū de trei luni în acé ultimă a sa cetate de fruntarie, suspendândū operațiunile ulterioare ofensive, contra unū neamicū, care *nu era atătū de desprețuitū*, cum ilū cređuseră la începutū (3).

Ceea ce împedica pre Iosif II de a nu lua ofensiva mai energicū contra fruntariei turcesci era și încetinela cu care oștirea rusescă descindea spre Moldova (4).

Cum se face că Austriaciī sunt mereū bătūți pe tótă linia munților? *De Chénier* în «*Révolutions de l'Empire Ottoman*» (5) la pag. 249, recunoște că Turciī (respective Munteniī) «avură câteva

(1) «Le trupe cesaree fecero un ostinata resistenza, e giusero a rendere colà sempre infruttuosi i loro attachi, obligando li a dare adietro con furia, ugalmente che alle angusta di Torres (Turnu-roșū), Boza (Buzăū) e Vulcan. Il Fabris (unchiū celui care luă Iașiū) si impadroni in quei giorni del rico Monasterio di *Sidinay* (Sinaia), ove si sarebbe potuto mantenere si non fosse stato sopraffatto dalle forze superiori degli avversari. Vi si difese tutavia in tal modo, che non abandono la sua conquista se non dopo aver veduto consunto dalle fiamme il monastero stesso». Veđi despre bătăia dela Sinaia în anexa ce scrie *Ioan Zanetti*.

(2) Că aceste harțe distraseră pre Austriaci del a mai mari întreprinderi în Valachia în tótă luna lui Augustū.

(3) «Dimoro il Monarca (Iosif II) per più di tre mesi in quella sua ultima piazza di frontiera, sospendendo le ulteriori operazioni di offesa contro un nemico che non era poi tanto da disprezzarsi, come dapprima si era creduto».

(4) Veđi ce scrie de acéstă întârziere Văcărescu Enake în „Istoria Imperiului Otomanū“. Tesaur, II.pag. 295.

(5) Paris, 8°, 1789.

bănde despre Ardeal, după ce atacaseră de mai multe ori posturile amice, cu cé mai mare obstinațiune, ei strebătură (Turcii), în Sclavonia și în Banat, unde făcură multă pustiie (1).

Și mai departe: «In diferitele ciocniri ce avu în Transilvania, otomanii puseră atâta încăpățănare, că în două zile ei renoiră atacurile lor de mai multe ori» (2).

..... La 1-iū Septembrie 1788, Austriacii voindū (3) să forțeze pasulū Oituz, óstea turco-munténă il apēră și sili pre generalulū austriacū Roll să dea îndărătū. Apoi Banatul fu invadatū de turco-munteni.... Mersulū răpede alū acestora spre Ungaria «respândise gróza. Austriacii otăriră să dē focū la mai multū de 60 de orașe, ca să împedice pre Otomanii de a le coprinde» (4).

Asemene perderi le explică Abatele Becattini prin greșelele planulū de resboiū conceputū de Imperatorele Iosef II: «In locū de a trece Dunărea și de a merge dreptū contra Otomanilorū, în centrulū chiar alū țerei lorū, elū le lasă timpulū de a aduna oștirī și întinse unū frontū fără profunditate pe o linie cu multū pré lungă. Acestū principe la care activitatea era dreptū geniū, fără însă a-lū înlocui, otărise singurū planulū mixtū de campanie ce adoptase» (5).

(1) «.... eurent quelques avantages du côté de la Transilvanie, après avoir attaqué plusieurs fois les postes ennemis, avec la plus grande obstination, ils pénétrèrent dans l'Escavonie et dans le Banat, où ils firent bien des ravages».

(2) «Dans les différents engagements qu'il y eut en Transilvanie, les Ottomans mirent tant d'opiniatreté, que pendant deux jours ils renouvelèrent leurs attaques plusieurs fois». (pag. 250).

(3) Același autorū, pag. 250.

(4) «.... avait répondu la consternation. Les Autrichens se déterminèrent même à mettre le feu a plus de 60 bourgs, pour empêcher les Ottomans de s'en emparer....».

(5) «Au lieu de passer le Danube et de marcher droit aux ottomans, dans le centre même de leurs provinces, il leur laissa le temps de rasssembler des armées, et étendit un fond sans profondeur sur une ligne beaucoup trop longue. Ce prince, chez qui l'activité remplaçait le génie, sans le suppléer, avait arrêté seul le plan mixte de campagne qu'il avait adopté».

Pag. 115. Vol. VII, 1817, Paris et Londres.

LI.

*Considerațiuni politice. Principele de Ligne în Moldova.
Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica externă și despre
răsboiul Suediei.*

Turcia, declarându răsboiul Austriei și Rusiei, comptă pe sprijinul Suediei și al Poloniei. «Ambasadorele Angliei dăduse Turciei să spere, că aceste țări, (Suedia și Polonia) vor lua armele în favoarea Porței, și că și regele Prusiei se va însărcina să se opună împăratului Iosif» (1).

În aceste împrejurări se deosebi, ca diplomat și oștean, Principele de Ligne.

Mareșalul Principe de Ligne care joca un rol destul de important în răsboiul din 1788—1791, pe lângă ambele armate Rusescă și Austriacă, se afla în Noembrie 1788 la Iași. De aci trimite Principelui Kaunitz o scrisore, apoi în 1 Decembrie 1788, altă scrisore la o persoană nenumită. Ambele aceste scrisori le dăm în anexă, după cum le-a publicat Staël-Holstein în «Lettres et pensées du Prince de Ligne» (2).

În prima scrisore *de Ligne* face mai mult politică; judecă pe Muscali în purtarea lor față cu Austriacii în resbelul de față și arată lentorea de mișcare a oștirea lui Potemkin. *De Ligne* i-a spus că dacă el, Potemkin, ar fi voit să înainteze oștirea pe țărmii Mării-Negre la Dunăre, el, *De Ligne*, ar isbuti să facă din Potemkin Hospodarul *Moldovei* și *Valahiei*. Potemkin ar fi răspuns că ar pute fi rege al Poloniei de ar voi; a refuzat să fie Duce de Curlanda.. Cu totu disprețul manifestat de Potemkin pentru tronul Românilor, noi vom vedea că acestu desideriu l-a avut și a cercat mai apoi să-l realizeze.

(1) «El embajador de Inglaterra le habia hecho concebir esperanzas de que se armarian estas dos naciones en favor de la Puerta, y ademas que el Rey de Prusia, se encargaria de oponerse al Emperador Iose.»

Historia de la Turquía de Iose Maria Iouanin y Julio van Gaver, — tradusă în l. Ispaniolă de „una sociedad litteraria. Barcelona, 1840 pag. 358.

(2) Viena, 1 vol. 8° mic, 1818.

De Ligne a îndemnatŭ apoi, Ńice elŭ, pre Potemkin sŕ facŕ Rusia Ńerile Romŕne independente de Turci Ńi sŕ fie ele guvernate de proprii lor boeri, sub protecŃiunea celor doue imperii.... Potemkin raspunde: «*Nous verrons!*»

Am vęduŃu noi Romŕniŭ, apoi, ce gŕnduri hrŕniaŭ Rusia Ńi Austria despre noi!

În a doua epistolŕ Principele *de Ligne*, din tabŕra dela *Movila Rŕbŕei* Ńi *IaŃi*, face unŭ minunatŭ Ńi simpaticŭ tablou alŭ societŕtei moldave Ńi pledęzŕ cu multŕ cŕldurŕ cauza Ńerilorŭ romŕne În faŃa lumei culte. Descrierea plasticŕ Ńi viu coloratŕ a unei case boieresci, din epistola lui *de Ligne*, este proprie a ne arŕta cŕ o datŕ cu ocuparea IaŃilor de cŕtrŕ Muscali, chiar În anulŭ 1788, boierimea se reintorsese În IaŃi Ńi ore-care siguranŃŕ Ńi Încredere În viitorŭ Înlocuise spaîma Ńi grŕza dela Începutulŭ resboiului.

SimŃimintele acestei boierimi, dupŕ *de Ligne* n'arŭ fi decŕt de laudŕ. Elŭ Ńice cŕ boierii: «*bŕnuiŃi de RuŃi cŕ au preferinŃŕ pentru Austriaci, suspecti acestora cŕci ii credŭ În legŕturŕ cu Turcii, ei (boierii) dorescu totŭ atŕta plecarea unora pe cŕtu se temŭ de revenirea celor-l-ŕlŃi*» (1).

Regretŕmŭ cŕ nu putemŭ confirma aserŃiunea nobilŕ a lui *de Ligne* despre boierimea Moldovei. De sigurŭ *escepŃiuni* se vorŭ afla Între boeri, cu asemenea *naŃionale* simŃiminte, dar noi amŭ arŕtatŭ cum boierimea acŕsta a chŕmatŭ ea ÎnsŕŃi pre Muscali.

Ce e de mirare, de altmintrelea, cŕ boierimea nŕstrŕ de acumŭ 100 de ani sŕ nu fi avutŭ deŃeptatŕ conŃiinŃŕ *naŃionalŕ*, cŕnd *de Ligne* ne spune, cŕ *cocŕnele* boierilorŭ «*męprisent la langue de leurs ępoux*»?

Din lęgŕnŭ primindŭ asemenea dispreŃŭ a totŭ ce e naŃionalŭ, apoi Înstreinatŭ sufletulŭ junelui fiŭ de boierŭ prin educaŃiunea gręcŕ, cŕnd ajungeau În vęrstŕ *Ńera*, *patria* pentru ei era numai mijloculŭ d'a se *ÎntreŃine*, d'a dispune de venituri cu care sŕ-Ńi satisfacŕ largŭ trebuinŃele de *luxŭ*, de risipŕ... Cele 150 de curŃi boieresci din IaŃi erau de sigurŭ — mai tŕte — *exploatatŕre*, ęrŕ nu *conducętorę devotate* Ńi *generŕse* ale poporului romŕnŭ.

(1) Staël-Holstein, pag. 236.

Și când facem această durerósă constatare, noi nu urmărim scopul — ce nu admitem la un istoric — de a denigra o clasă a societății în favoarea alteia; noi facem numai funcțiunea medicului deștept, care «*nu ascunde rana nevindecată*», căci scie că atunci póte deveni cangrenă.

Trebbe, în sinul unei societăți ca cea descrisă de *de Ligne* să fi existat undeva, în vre un strat obscur, și *semînța binelui*, a *naționalismului*. Acea aștepta numai timpul propice ca să încolțescă!

Principele de Ligne se sili a dejuca politica englesă și prusescă în Polonia (1). Prin Principele Czartoriski se înțelese ca Potemkin să dé 4000 de puscă dela Tula la Poloni, cari sub pretext d'a se înarma contra Tătarilor, să fie gata a se ridica contra regelui Prusiei. Principele de Ligne isbutise a proba Polonilor «că Regele Prusiei âmbă să ia ce mai rămăsese plus-minus independinte din Polonia după prima împărțire».

Despre pretenția lui Gustav al III al Suediei în timpul războiului declarat de Turci Muscalilor, ca flota rusescă din Baltica să salute ea mai ântâiu flota suedeză, Becattini aduce mai multe informațiuni în tom. VII, pag. 200 și 221, dar nu este locul a ne ocupa de această. Ca să dejuce pre Suedeză, Ecaterina câștigă în favoarea Rusiei pre Danemarka. Acesta declară război Suediei (2). Anglia, care împinsese pre Suedeză contra Rusiei, nu voesce ca Dania să fie o pedică în calea Suediei și aduce lucrurile, că împedică pre Danemarka de a face război regelui Suediei, prin tratatul ce Anglia subscrie cu Prusia la 13 August 1788, tratat prin care Prusia se légă la această și âncă și de a agită Polonia rusescă contra Muscalilor (3).

(1) Veđi *Lettres du Prince de Ligne* (Viena 1818, pag. 140 și 150). «Sous pretexte de s'opposer aux Turcs, j'ai engagé le Prince Potemkin à livrer 40,000 fusils aux Polonais, s'ils veulent former une confédération appuyée par les deux cours imperiales. Plusieurs grands signeurs polonais que j'entretiens dans ce projet, n'attendent que son exécution pour etouffer le parti prussien. Je ne leur demande seulement que de n'être rien que polonais». etc.

(2) Becattini, vol. VII pag. 225.

(3) Becattini vol. VII, pag. 238.

Principele de Ligne — cum ȕiserămŭ — lucră ŝi elŭ în acestŭ sensŭ în Polonia.

Totuŝi Suedia fu liberă a urmări răsboiulŭ. Acéstă scire este foarte plăcută la Constantinopole ŝi ea este comunicată ŝi țerei românesce, prin următórea proclamațiune, din Septembrie 15 (1788):

Cărți de înscințare de răsboiulŭ ce aŭ făcutŭ Sfeți asupra Rușilorŭ. 1788, Septembrie 15.

« în scire, că cu adevăratŭ Sfeții aŭ pornitŭ răsboiŭ ŝi pe uscatŭ ŝi pe mare asupra Rușilorŭ ŝi la începutulŭ lui Iulie cândŭ aŭ eșitŭ armata rușilorŭ până la Zarețŭ ca să vie la Marea Albă cu 30 de corăbiŝi mari ŝi mici, armata Sfețilorŭ, după ce aŭ popritŭ eșirea lorŭ la marea Baltică cu înfricoșatŭ răsboiŭ, pe unile din corăbile lor cele mai multe le-aŭ înecatŭ ŝi cele-l-alte care abia scăpândŭ prăpădite s'aŭ întorsŭ înapoi. Așisderea ŝi pe uscat făcendŭ Sfeții năvalire asupra hotarelorŭ rusesce, le aŭ luatŭ ŝi o cetate ce se numesce ŝi aŭ intratŭ la cele mai dinainte locuri ale Rusiei, apropiindu-se ca 20 de césuri cale până în Petersburg; care acéstă aŭ pricinuitŭ mare spaimă în Petersburg în cât ŝi craiasa s'aŭ dus la Moska. Decŭ nu lipsimŭ a vesti ŝi d-tre acéstă strimtorélă ŝi slăbire de neputința a vrăjmașilorŭ ruși, întru care se află acumŭ, casă sciiți la ce stare se află vrăjmașii noștri ŝi fiți d-vóstră sănătoși.» (1) 1788, Septembrie 15.

LII.

Noi pregătiri de invađiune a Ardélului. Noui proclamări. Apelŭ la hainiți. Suitariulŭ trădătorŭ. Intrigele lui Văcărescu ŝi ale boierilorŭ.

În pređioa unei noue încercări a lui N. Mavrogheni d'a resbi în Ardealŭ, el adresă țerei o nouă carte de parigorie, în care-i spune că «*suntemŭ hotăriți a rămâne săraci ŝi a ne jărtoi pentru mântuirea vóstră.*» El apelă la țera să ajute ŝi ea sărindŭ în ajutorulŭ oștinei cu ce póte, căci, ȕice el cu duioșie «*ale Domniei mele cheltueli ŝi pagube sunt nenumărate ŝi nesocotite, până în cât am ajunsŭ . . . a ne vinde ŝi hainele ŝi acareturile nóstre ca să fie țera ŝi locuitorii ei păziți ŝi necălcați de vrăjmașii ŝi de*

(1) Veđi ŝi Cod. XVII fila 323.

ómenî rei» (1). Ce puté face mai multú N. Mavrogheni și cât e mai odiósă, față c1 frumoása lui purtare, acé a unora din boierí páméntenî!

Unú apelú ultimú mai face vitézulú și amáritulú Domnú chiarú și la *hainiți* de țéră. Acesta e motivatú póte de intrigele boierilorú

(1) Cod. XVII, fila 335.

Cărți de parigorie cãtră toți de obște

«Cuviosilorú egumení sănătate vė poftimú de la milostivulú Dumneđeú. De obște vė facemú Domnia mé în scire, că pentru a vóstră ocrotire și străjuire de cãtră vrájmași și de cãtră orí-ce făcëtorú de rău, cari caută într'acéstă vreme rezvrãtită a vė călca și a vė hrăpi, nu lipsimú Domnia mé, đioa nici nóptea a ne chipzui și a face totú feliulú de mijlóce, orínduindú puterí de oștire în tóte părțile, precumú sunt vėđute de față și priveghindú în totú césulú ca să fi fiți feritiți și ca să petreceți curgerea acestuí rău resboiú fără de primejdie, la care nu numai viață ne-o cheltuimú cu truda și ostenéla ce facemú fără de nici o odihnă și adormire, avéndú durere dintr'adínculú inimei pentru voi raelele ce sunteți încredințați dela Dumneđeú subt a nóstră oblăduire, ci și tóte haznelile noastre amú cheltuitú și cheltuimú până încátú sfirșindú totú ce amú avutú și neputéndú întimpina grelele cheltueli, amú vëndutú și tóte tacámurile, rafturile și haznelele Domniei mele spre ímplinirea grabnicelorú trebuințe ale grelelorú cheltueli ce pe tóte đilele facemú necurmatú cu atáta sumă de oștiri ce le hrănimú pentru paza și ocrotirea țerei și nu vomú lipsi până în sfirșitú a sta cu viața și cu averea nóstră, ca să vė păzimú și *suntemú otãriți a rămáne sũraci* și a ne jertfi pentru mántuirea vóstră. Deci aceste tóte sciindu-le voi, că se facú de cãtră Domnia mé fără de nici unú cusurú, și că sunt adevérate și de voi vėđute, priveghindú cu durere ca unú părinte cãtră fií sėi, să nu vė întristați, nici vė îngrijați de niscareva rele întâmplări ale vremei acesteia, nici să vė pară rău de óreș-care pagubă și risipă ce s'ar fi întâmplátú cuivași într'acéstă vãpae a resboiului, căci ale Domniei mele cheltueli și pagube sunt nenumérate și nesocotite până încátú amú ajunsú, cumú đicemú, a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țera și locuitorii ei păziți și necălcați de vrájmași și de ómenî rei, ci rugați pré milostivulú Dumneđeú, ca să ne dé ajutorú a vė străjui după scoposulú și buna-voința Domniei mele, după cumú și nádájduimú la puterea dumneđeirei sale, că prin silința și truda ce facemú veți petrece curgerea acesteí vremi fără de nici o primejdie și veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră cea dorită, stăpánindu-vė cu pace páménturile și veniturile vóstre, și tótă risipa care aú pricinuitú cuivaș rezvrãtirea vremei aceștia, și pagubele, le veți ímplini la locú, în đilele Domniei mele și vė vomú face Domnia mé indestulați a vė agonisi índoitú și íntreitú, pentru cele ce acumú dați la trebuințele oștirilorú, numai fiți credincioși până în sfirșitú și, cumú đicemú, veți avé dela dreptatea Domniei mele totú feliul de ajutorú spre índestularea vóstră. Așia dar fiți urmátori și vė mângãeți, lepádândú tótă grija și întristarea, avéndú bună nádejde la mila lui Dumneđeú și la privigherea Domniei mele, că veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră și veți cunósce în faptă durerea ce avem pentru voi. Acesta și fiți sãnãtoși». 1788, Octombre 8.

din Nicopole. În toamna anului 1788 Mavrogheni află că Enache Văcărescu și alți boieri, dela Nicopole au adresatŭ o petițiune la Pörtă, cerëndŭ, — contra otăririi lui Mavrogheni — învoirea de a merge la Adrianopole. «Acestŭ arzohalŭ după ce l'au luatŭ vizirulŭ, ne-au trămisŭ răspunsŭ să slămŭ acoloa (Nicopole) până ce va face otărire. După ce au sositŭ la Rusciuc (vizirul), viindŭ la Bucuresci și pîrindu-ne Mavrogheni cu multe pîri mincinöse, dăndŭ și la hasnea o sumă de banî, au pututŭ face ca să se trămișă fermanŭ cu unŭ ceaușŭ împărătescŭ și să iée și pe 6 boieri să-î ducă la Rodosŭ surgunŭ și așa lăsându-ne familiile la Nicopole, la sfârșitulŭ lui Noembrie, am purcesŭ după poruncă și am mersŭ la Rodosŭ» (1).

N. Mavrogheni isbuti și de astă dată a dejuca intrigile lui Văcărescu și ale lui N. și Manoil Brâncoveanu, Constantin și Scarlat Ghica, Ión Moruzi etc.

Nu suntemŭ de părerea învățatului istoricŭ și amicŭ al nostru D. Papadopol-Calimah, că acești boieri și cu marele Banŭ Pană Filipescul cu fii săi Nicolae și Constantin, constituiau în țeră unŭ partidŭ «*al păcei*» în înțelegere cu Alex. Ipsilant. Ce *pace* era posibilă în țeră, decât Austria și Rusia împărțiau țerile năstre și imperiulŭ Otomanŭ, cum proiectaseră? Eraŭ acești boieri conscientŭ de *naționalitatea* lor, când lucrau cu Alex. Ipsilante, *fugitŭ* la Nemți? Tote vorbele și faptele acestorŭ boieri nu le dau dreptulŭ a fi considerați ca unŭ *partidŭ politicŭ și mai alesŭ naționalŭ*. A fi în contra lui Mavrogheni și a căută să mērgă la Constantinopole ca să intrige contra celui care dela începutulŭ rēsboiului să luptase cu atăta energie cu așa succesŭ contra oșlirei austriace, era a avē puținŭ, forțe puținŭ deșteptată conscință națională. Mavrogheni — ori-ce țiice Enache Văcărescu, — lucră ca om care cunosce și pre Văcărescu și pre cei-l-alți boieri, când obținu ezilarea celorŭ 6 boieri (între cari și Văcărescu) la Rodos și când pe marele Banŭ Pană Filipescul și pre cei doi fii ai lui îi surguni la monăstirea Meteora (2).

(1) Văcărescu. Ist. Imp. Otom. Tes. II, pag. 296—297. Veđi Ist. lui Naum la anii 1787.

(2) Veđi „*Dare de sēmă*” de Papadopol-Calimah . . . în Revista arheol. a d-lui Tocilescu pe 1890, pag. 125.

În țără Jianii și Șerban Otetelișanu. cum vedurăm, erau din cei mai de curându hainiți. Dar până și *suitarul*, omu care mânca pâinea Domnitorului, îl trădă și se haini fugindă la nemți, precum se constată din o carte a lui Vodă, din Noembre 20, 1788, prin care dă lui Nicolae Polcovnicul Delibașa folosința unei prăvălii de *cahvene*, pe locul curței domnesci, la pörta curței, care cafené tot Vodă o dedesă suitarului, adecă bufonului său. Acumă o dă noului său servitor credincioșu Delibașa N. Polcovnicul (1).

În apelulă său cătră *hainiți*, mai alesă la cei cari formaseră bande de așa dișii volintiri contra oștirilor turcesci și decă și domnesci, le promite iertare, decă se întorcă la datoria lor, ba le promite chiar orînduire în slujbe cu bună folosă, la din contra vor fi trecuți sub sabie (2).

(1) Cod. XVII, fila 342.

(2) Eată aci acestu actü :

«. Vouë tuturorü celorü ce din próste cugetele vóstre și din rele îndemnări și amăgituri deșerte și mincinoșe v'ați înșelatü de v'ați abătutü din calea cea bună și v'ați pornitü în urmări netrebnice, petrecendü în hoții cu supërarea locuitorilorü din sudü vë facemü Domnia mé în scire, că după iubirea de ómeni ce avemü spre toți și spre cei greșiți și după cugetulü nostru celü părintescü care avemü și spre voi, cei ce v'ați înșelatü, ca să vë isbăvimü dintr'acéstă netrebnicie, v'amü scrisü cartea Domniei mele de însciințare, cu bune făgăduințe cumü că sunteți ertați de Domnia mé pentru greșala ce ați făcutü și nu numai vorü fi nepomenite greșalele vóstre, ce încă veți dobândi și milă dela Domnia nóstră, orînduindu-vë în slujbele Domniei mele, cu folosulü vostru, numai să vë părăsiți de urmările ce ați apucatü și să veniți la cunosciință mai nainte, până a nu vë întâmpina puterile de zabiți și poterași ai noșți, și până acumü următorü nu v'ați arëtatü sfăturilorü nóstre. De care să sciți, că aceste urmări sfürșitü bunü nu aü și a vë scăpa din primejdia ceea ce aduce Dumneđeü judecătorulü celü dreptü pe unii ca voi și de pedépsa și de urgia Domniei mele puțină nu este, și eată de iznóvă ne facemü creștinésca datorie de vë mai scriemü odată: ca să vë luați séma bine spre a nu rămâne căiți pe urmă, și de vë veți părăsi de acéstă cale ce ați apucatü și veți veni acumü după primirea acesteï de al doilé porunci spre închinăciunea Domniei mele, să sciți că după cumü mai susü vë arëtămü, sunteți ertați, și veți căștiga dela Domnia mé milă și chivernisélă, orînduindu-vë în slujba Domniei mele cu bunü folosulü vostru, iar de nu veți fi următorü nici acumü, după acéstă să sciți că nu veți scăpa de robie și de sabie, neputendü mai multă a vë ocroti și a vë răbda și păcatulü va fi în grumazul vostru». 1788, Oct. 17.

Cod. No. XVII, fila 337.

LIII.

Campania din 1788 dupe colecția Hurmuzaki și după scriitorii naționali. Potemkin Principe de Ligne despre Ruși. Luarea Hotinului.

Pucine sunt în colecțiunea Hurmuzake scirile despre mersul războiului în anul 1788. La pag. 55 a volumului II, suplimentul I, Doc. XCII,—XCVII, se dau sciri pucini importante dela 9 Iunie la 22 Iulie. După Choiseul, la 1 Iulie 1788 se lășise scirea în Constantinopole, că Rușii au trecut în fine Nistrul și au intrat în Basarabia și că Mavrogheni a bătut un detașament de oște austriacă, dar că a fost rănit în luptă și că din această rană a și murit după câteva zile. «Ces nouvelles sont très-incertaines», adaugă Choiseul (1).

Dela Iuliu la Octombrie 1788, Potemkin își perdu timpul în jurul Oceacovului. La 1 Octombrie Principele de Ligne scrie din tabăra dela Oceacov: «*Nous ne serions plus ici si les deux grandes armées des deux grands empires n'avaient pas été si long temps en compliments, à qui passerait l'une le Bog et l'autre la Save, et si j'avais été cru, elles se donneraient à présent la main à Nicopoli*» (2).

Numai în 17 Decembrie 1788, pe un geru de 23 grade, Oceacovul cade. Austriacii, cari cum vedurăm, se retrăseseră pe linia Siretului, își concentrăse principala lucrare la asedierea Hotinului. Dar numai în Septembrie 1788 Hotinul capitulă cu condițiuni favorabile pentru asediați (3).

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 55.

(2) Pag. 223. «Lettres et pensées du Maréchal Prince de Ligne» par M-e la Baronne de Staël-Holstein, Vienne 16—1818. «Noi n'amă mai fi aci decă cele două mari armate ale celor două mari împărății n'arū fi statū atātū de lungū timpū pe complimente, că cine să trecă una Bugulū și cea-l-altă Sava și decă ele mă credeau, acumū ș'ar da mâna la Nicopoli».

(3) Luarea Hotinului se datorește trāmiterei unui contingentū de Ruși, după mijlocirea Principelui de Ligne (Lettres du Prince de Ligne, pag. 164). Văcărescu pomenesce de acēsta (Tesaur II, pag. 296). Muscalii lăsară Hotinul în

Căderea Oeacovului arŭ fi pututŭ da mână mai liberă Ruşilorŭ, deca nu arŭ fi avutŭ de furcă cu resboiulŭ cu Suedia (1) ŝi deca nu exista în fundulŭ sufletului lor o tăinuită ură contra austriacilorŭ, de altmintrelea ură seŭ gelozie împărtăşită ŝi de Austriaci contra Ruşilorŭ. Principele de Ligne spune, că unŭ oficerŭ de geniŭ austriacŭ însărcinatŭ să someze garnizóna dela Hotin de a se preda, arŭ fi đisŭ garnizonei: «Temeţi-vă de Muscali; nu vă predaţi lor; grăbiţi-vă a vă preda Principelui de Coburg, căci Ruşiŭ aŭ đisŭ că aŭ să vă violeze femeile ŝi să vă scótă afară intestinele» (2).

Dela scriitorii contimporanii români seŭ ŝi străini, dar cari aŭ scrisŭ în ţeră despre cele petrecute în cursulŭ anului 1789, încă putemŭ culege câte-va informaţiuni utile.

stăpânirea Austriacilorŭ ŝi ei plecară spre Iaşi, de unde isgoniră pre Domnul ŝi pre Hanul de acolo, cari se retraseră în Bulgaria ŝi Galaţi. Atăta isbândă a făcutŭ feldmareşalul Rumanţov în acestŭ anŭ (1788). Care *Domnŭ* isgoniră Muscalii din Iaşi? Manole Vodă? Văcărescu înţelege că *Domnulŭ* fu silitŭ a se retrage din *Moldova*, iar nu din Iaşi, unde nici pare să fie intratŭ.

Afacerile străine cătră Choiseul despre ocuparea Hotinului de cătră Coburg ŝi despre continuarea răsboiului:

«Chokzin est pris du 19 Septembre et cet événement peu important par lui-même le devient par la circonstance parcequ'il laisse M. le Prince de Cobourg maître de venir au secours de la Transilvanie, ou de marcher avec M. le M-is de Romanzow vers la Moldavie. (Hurm. Vol. II, supl. I. pag. 59).

«La prise de Ckokzin a été confirmée par l'arrivée d'un courrier. La résistance qu'a faite pendant trois mois cette place qui, suivant les règles de l'art, ne devait tenir que trois jours, prouve aux Cours impériales qu'elles paieront bien cher les moindres succès. On assure que l'armée combinée s'est vu forcée d'abandonner pour la seconde fois la Moldavie et qu'elle vient d'évacuer Jassy».

«Je puis mettre — đice Prince de Ligne, pag. 164 — encore Chokzin au rang de mes exploits militaires puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer, et au rang de mes exploits politiques, puisque j'ai obtenu de l'impératrice qu'elle nous en assurât la poossession quelque paix que l'on fasse».

(1) *Choiseul* credea că în primăvera anului următorŭ 1789 se va face pacea cu Suedia ŝi că atnci Ecaterina va puté trămite flota în Mediterana spre a activa resboiulŭ. Choiseul adaogă: «Cette princesse, quoiqu'elle manque d'argent, continuera la guerre de terre, et si, pendant l'hiver, elle occupe la Valachie et la Moldavie, elle menacera au mois de Mai les provinces à la droite du Danube».

Hurm. T. II, supl. I, pag. 60.

(2) Lettres du Prince de Ligne, pag. 161.

Până aci am citat, din această privință pre Enache Văcărescu, Dionisie Eclesiarculu și Pitarulă Christache, căci aceștia scriseră cu gându otăritu de a face istorie. Dar mai sunt scriitorī, carī nepropunânduși a face anume *istorie*, prin lucrările lor atingū același scopū. Sunt apoi alți carī scriū cronice, carī ori-cât de răpeđi și nestăruitoare, caută să fie băgate în sémă.

Din această categorie este scrierea protosinghelu Naum Rômniceanu. Cronica acestuia se întinde dela 1768 la 1810 și coprinde timpū vēđutū de autore. Dămū în anexă, după manuscrisulū academieī No. 322, părțile din această cronică, relative la Domnia luī Mavrogheni. Despre mersulū campaniei din 1788 puține scrie Naum, dar el ne aū păstratū numele boierilorū surghiuniți peste Dunărea și la Rodos de cătră Mavrogheni. Dela scrierea luī am adusū înșine mai susū acele nume.

O altă operă, cu mai multe amănunte asupra vitezei campanii din 1788 a luī N. Mavrogheni este cea tipărită la tipografia *dela Cisméoa luī Mavrogheni* în 1789; este cea cu titlulū «*Povestire scurtă de faptele viteze ale Pré înălțatuluī, Bine credinciosuluī și biruitoruluī Domnuluī nostru și stăpânitorū a totă ungrovlahia Domnu Domnū I. Nicolae Petru Mavrogheni, alcătuită de nobilulū și învățatuluī boierū marele Caminar D-luī Manolache Persiani.*»

Deși această filadă de 47 pagine, din Februarie 1789, este semnată de *Manolache Persiani*, ea coprinde lucrările în lauda luī Mavrogheni ale mai multora scriitorī. Așia fură: Matei Mitropolitulū Mirelorū, Filaret episcopulū de Romnicū, Alexandru Calfoglu mele comisū, Ioan Zaneti mare logofetū, Teodor dascălulū de la Sf. Sava, Dumitru Zisu asemenea dascălū la Sf. Sava, marele postelnicū Eustație, George Slătineanu și frate sēu Scarlat Slătineanu. Toți aceștia scriū, care prosă, care versuri, spre a lăuda faptele de rēsboiū ale luī N. Mavrogheni. Publicămū în traducere română, la anexe, aceste scrieri, din care, cât privesce campania din 1788, lectorulū va culege totū mai multe informațiuni decât amū aflatū în Hurmuzaki. Isbândile luī Mavrogheni la *Câmpu-lung*, la *Tîrgoviștea*, la *Focșani*, la *Văleni*, la *Sinaia*, la *Câmpina*, la *Căneni*, sunt descrise și

cântate de diversii aceștia scriitori. Viteziile Domnitorului Muntean, împlu totu orientulă până la Bagdad. Organizarea armatei se le minuna chiar și pre Turci. Gaziulă Sahip Devlet veni anume din Giurgiū la Bucuresci să vadă óstea lui Mavrogheni și rămase în admirațiune în fața ei. Unia đicū că acéstă armată trecé de 100.000 de ómeni «armați și echipați de minune» (1). Noi am adusū mai susū părerea nóstră asupra numărului ei, care era multū mai redusū.

LIV.

Nowile dispozițiuni bellice ale Austriei. Mavrogheni intervine pentru pace la Choiseul.

Cu tóte neînțelegerile secrete și gelozii dintre cele douē armate sorțile resboiului începū a suride de acumū înainte mai multū Austriacilorū. Corpulū de armată alū lui Fabris rămăsū neocupatū după căderea Hotinului, putu să se îndrepte, în mare parte, spre Ardeal, ca să întărescă corpulū de acolo, atātu de maltratatū de óstea lui Mavrogheni și acé turcésca (2).

Noile dispozițiuni bellice ale Austriei erau ajutate și de faptulū că în Moldova, la instigarea Austriei și a Rusiei, se înființaseră, cum vedurămū, cete de voluntiri dintre locuitori, cari cu gândū de pradă, hărțuiaū pre Turci și pre ai lui Mavrogheni.

În Iași, după căderea Hotinului, sosindū muscalii lui Rumianțov, s'aū organizatū guvernū naționalū. Divanulū fu lăsatū să administreze cel puținū județele unde nu erau nemți, sub președința unui superiorū rusū Lascasov senatorulū. Mai importanți în Divanū erau, scrie Drăghici, Logofétulū Iordache Ghika și Vorn. N. Rosnovanul, «dela care aceștia cerea tótă răspunderea».

(1) Veđi „Dare dé sémă“ de Papadopulo Calimah în *Revista pentru istoria a d-lui Tocilescu*, pag. 125.

(2) Choiseul scrie în 26 Octobre 1788, la Versailles: «L'Empereur, dont l'armée est considérablement diminuée, attend le corps de M. le Prince de Cobourg qui a quitté Chokzin après la prise de cette place et qui s'avance dans la Transylvanie».

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 60.

Orî-cât se lăuda Mavrogheni cu óstea sa de 40.000, el, deşteptû cum era, nu puté sã nu începã a se îndoi de sórta rêsboiului. De aceea îl şi vedemû esprimândû, în mai multe scrisorî cãtrã Choiseul, dorinþa de a se face pace, dorinþã împãrtãsitã apoi şi de marele vizirû, în decursulû luneî Noembrie şi Decembrie anulû 1788. Mavrogheni stãruia pe lângã Choiseul «à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au grand vizir. Quoigne l'intérêt de Mavrojeni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer». Choiseul totuşi nu destãinuesce decãt mai târziû lui Mavrogheni cã deja în sensulû pãceî lucrasã şi vizirulû (1).

(1) Hurmuzachi, vol. II, supl. I, pag. 61, Doc. CVII.

Choiseul cãtrã Montmorin despre dispoziþiunile Turcieî pentru pace şi despre dorinþa lui Mavrogheni de a comunica el marelui Vizirû mijlocirî de pace.

«Ces détails ne permettent point de douter, M. le Comte, que le Grand Visir n'ait que le désir réel d'entrer en négociations et qu'il ne soit toujours dans l'intention d'employer les bons offices de la Cour de France.

Une lettre que j'avais reçue quelques jours auparavant du Prince de Valachie en est également la preuve. Il m'avait déjà érit plusieurs fois, ainsi que j'ai eu l'honneur de vous le mander, M. le C-te, pour m'engager à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au G. Vizir. Quoique l'intérêt de Mauro-Ieni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer, cependant, son personnel mérite si peu de confiance que je crus devoir mettre la plus grande réserve dans mes réponses. Il s'est plaint aujourd'hui et me presse de m'expliquer comme vous le verrez dans sa lettre, que je joins ici.

Après ce qui se passe entre le Visir et moi depuis deux mois, je n'ai plus de raisons pour me tenir sur la même réserve avec le Prince de Valachie; mais, comme il paraît ignorer la négociation déjà commencée, je n'ai rien dit qui put la lui indiquer.

J'ai confié à Rachid-Effendi la demande de Mauro-Iéni, afin qu'il ne put me soupçonner de manquer de confiance en lui, ou de vouloir conduire à son insu une double négociation, et je crois que ce Ministre n'a appris qu'avec plaisir cette circonstance qui, en cas de quelques mauvais succès, lui laisserait le moyen de les rejeter sur un autre».

Extrasû din scrisórea lui Mavrogheni cãtrã Choiseul despre tractarea pãciî între Rusia şi Austria cu Turcia :

«Le commencement de la lettre est rempli de compliments et ensuite de quelques détails sur des prisonniers de guerre pour lesquels je l'avais prié de solliciter du Visir uu meilleur traitement.

Par rapport à l'affaire de la guerre, persuadé comme est le Suprême, de mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et de mon empressement pour les intérêts de mon auguste souverain, et ayant, comme j'ai dit, pour moi de la

Dar acéstă pace dorită e încă departe.... Insuși Choiseul mărturiseșă guvernului său, în 13 Septembre, 1788, că «Turciî nu voru

bonté et bienveillance il m'a assuré que ses sentiments pacifiques et son humanité ne lui permettaient pas de considérer sans chagrin l'effusion de sang et la ruine du genre humain lorsqu'il commença à combattre avec valeur l'ennemi; mais comme les intérêts de la Sublime Porte exigeaient un prompt secours, il se pressa de les défendre par la voie des armes; qu'ainsi, S. Altesse, le suprême Visir ne négligerait pas le moindre moyen qui puisse concourir au rétablissement de l'ancienne tranquillité de cette partie d'Europe, pourvu qu'il ne soit pas contre la gloire de l'Empire ottoman, puisque cela a été son principal but et connaissant outre mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et mon inclination pour la paix, il m'a permis d'accepter la proposition et de traiter de cette affaire, ce que je fais de bon coeur.

Je prie donc V. Excellence si elle a la permission de son auguste maître d'entrer et de traiter de cette importante affaire, de vouloir bien déclarer à l'avenir avec plus de décision ses sentiments touchant ce propos lorsqu'elle voudra m'honorer de ses lettres, afin que nous puissions profiter de l'occasion (par la proximité de notre ministère) de faciliter les moyens pour en accélérer la fin. Autrement, Mr. avec des lettres semblables à celles que jusqu'ici ont formé notre correspondance, nous ne pourrons rien conclure.

Răspunsul lui Choiseul trimis lui Mavrogheni cu privire la intervenirea Franței pentru facerea păcii.

«J'ai reçu hier la lettre que V. Altesse m'a fait l'honneur de m'adresser le 8 Noembre S. V. et je ne perds pas un instant pour avoir celui de lui répondre et de la remercier de la justice qu'elle rend aux sentiments généreux de mon auguste Cour. Sans-doute, Mon Prince, elle est, comme vous l'observez, la plus ancienne et la plus fidèle alliée de la S. Porte, et la seule puissance qui, depuis tant d'années qu'elle a contracté ces liens d'amitié, n'ait jamais donné lieu à la plus légère discussion ou à un seul moment de refroidissement. L'avenir ne peut jamais démentir l'heureuse expérience du passé, et cette inaltérable harmonie est dans les décrets de la Providence qui a placé nos Empires dans des rapports de politique et de commerce si intimes qu'ils ne pourront jamais séparer leur fortunes et que les mêmes intérêts ne cesseront jamais de leur être communs.

L'immortel Visir qui vient de rendre aux armes ottomanes leur ancienne gloire est trop éclairé pour ne pas sentir que, de toutes les Puissances de l'Europe, la France est la seule qui ne puisse être soupçonnée aujourd'hui d'agir par des motifs personnels. Elle n'a et ne peut avoir en vue, M-r, que la prospérité de la Sublime Porte; et c'est pour cette raison qu'elle désire lui voir promptement conclure une paix avantageuse qui puisse devenir une barrière insurmontable pour l'ambition de ses ennemis.

V. A-esse aura facilement saisi les raisons qui jusqu'à présent, m'ont empêché de m'expliquer plus clairement dans les différentes lettres que j'ai eu l'honneur de lui écrire. Je devais attendre que j'eusse reçu quelques lumières sur les dispositions de la Sub. Porte avant de lui communiquer entièrement celles du Roi mon maître.

âmbla seriosă după pace decât, seú când voră fi fostă reú bătută ca la Pasaroviț și la Kainardgi, seú când voră fi avută mară isbânde (1).

Je vous prie aujourd'hui, M-r, de faire connaître à Son Altesse le Suprême que ma Cour s'empressera d'interposer sa médiation aussitôt que la S. Porte témoignera le désirer; qu'elle a déjà pris des mesures pour agir avec efficacité auprès de Cours ennemies; qu'enfin elle ne se refusera absolument à aucun des moyens qui pourront paraître nécessaires pour rendre cette paix stable et permanente à jamais.

Telles sont, M-r, les assurances aussi sincères qu'illimitées que je suis autorisé de donner à la S. Porte.

Le Suprême appréciera l'étendue et la grande utilité de ces dispositions du Roi mon maître, s'il daigne se rappeler le zèle et le succès de la Cour de France en 1739, lors de la glorieuse paix de Belgrade, laquelle subsisterait encore si, en 1747, les Ministres qui gouvernaient alors l'Empire Ottoman ne s'étaient hâtés de renouveler prématurément cet accord, sans la participation de la France, à son insu et dans le moment où elle était en guerre avec la Cour de Vienne.

Les circonstances actuelles sont semblables à celles de 1739; les vœux de ma Cour sont plus ardents que jamais pour la prospérité ottomane et l'on ne saurait douter, M-r, du succès d'une négociation entreprise sous de si heureux auspices.

Je prie donc Votre Altesse, de faire connaître au suprême Visir les sentiments du Roi mon maître et de m'instruire des intentions de ce chef de l'Empire afin que je puisse me livrer à mon zèle et accélérer, s'il est possible, l'heureux instant qui doit rendre le repos à l'Europe et consolider la gloire de Yousouf-Pacha.

Je vais, M-r, en attendant votre réponse, engager le Ministère du Roi à continuer ses démarches secrètes et à préparer les voies: mais V. Altesse sentira combien il est nécessaire qu'il ne soit pas exposé à perdre des occasions précieuses et qu'il sache si la sublime Porte accepte exclusivement l'utile médiation de la France.

Puissiez-vous, mon Prince, inspirer au Suprême des sentiments de modération et d'humanité si dignes de lui et l'engager à m'accorder une confiance que je mérite par mon zèle sans bornes pour sa gloire personnelle, par mon attachement inaltérable aux intérêts de cet Empire que je regarde comme une seconde patrie. Je m'estimerai très-heureux, M-r, si l'amitié que je vous ai vouée peut devenir un moyen de commencer le salutaire ouvrage de la paix et je me féliciterai de toutes les occasions où je pourrai vous renouveler l'assurance de la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être etc.»

(1) «Les Turcs n'ont jamais fait la paix que lorsqu'ils y ont été contraints par de grands revers, comme à Passarovitz et à Kainardgik, ou lorsqu'ils ont obtenu de grands avantages, comme au traité de Belgrade. Ni l'un, ni l'autre de ces deux cas n'aura lieu, au moins de quelque temps, puisque la campagne n'est pas loin de sa fin.

Il ne faut pas oublier que lorsqu'ils ont accepté les conditions de la paix de Kainardgik, ils étaient épuisés par six campagnes; ils avaient perdu toute

Însă diplomația profită de iarnă, de încetarea silită a războiului, ca să schimbe note cu referință la acest război. Încercarea lui N. Mavrogheni d'a provoca, prin Choiseul, negocieri de pace, nu rămâne fără rezultate, căci Choiseul, cum vedurăm, negocia, de și nu voia să amestece în negocieri pe Domnitorul muntean. În o notă a ministrului din afară franceză către Choiseul se vede, că la finea lui Ianuarie 1789, Choiseul comunicase la Paris condițiunile cu care Rusia și Austria ar primi să trateze de pace. Acestea cereau ca baza negocierilor *uti possidetis*. Ministrul dela Verasles dice că: «*Uti possidetis* qu'on propose pour base de la négociation pourrait effrayer au premier aspect. Il semblerait qu'on voudrait y comprendre la Moldavie et la Valachie, dont en effet les Cours impériales occupent une partie. Les explications que j'ai eues avec M. le Comte de Mercy (ambasadorul Austriei la Paris) ont dissipé mes doutes à cet égard»(1). Hotinul, dice Mercy, e totu ce cere Austria. Ba chiar dacă Turcii ar refuza această cetate, totu Austria nu va rumpe negocierile. «Quant aux autres places ou plutôt aux postes dont l'Empereur est en possession, ils me semblent qu'ils sont si peu considérables qu'on peut se flatter que la Porte ne fera pas beaucoup de difficulté de les céder. Dans le fait, il n'en résultera qu'un arrondissement de frontières pour la Cour de Vienne, qui ôtera peu de choses aux Turcs et fixera les limites dans cette partie d'une manière plus solide et moins sujette à discussion.

leur marine; ils craignaient à chaque instant de voir monter jusqu'à leur capitale une flotte victorieuse. La Moldavie et la Valachie étaient conquises; l'ennemi avait passé le Danube et s'avancait. Leurs troupes sans confiance dans leurs généraux et frappées d'une terreur panique, fuyaient sans oser combattre; et malgré tous ces motifs, M. le Comte, ils auraient encore prolongé leur résistance si le souverain, qui après 50 ans de captivité, venait de monter sur le trône, avide de repos et de plaisirs, n'avait cru pouvoir séparer sa gloire de celle de la nation et terminer à quelque prix que ce fut une guerre entreprise par son prédécesseur . . . »

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 59.

(1) «*Uti possidetis*» ce se propune ca basă a negociațiunei ar pute speriă la primul aspect. S'ar păre că în elu o să se coprină Moldova și Valachia, din care curțile imperiale ocupă în faptă o parte. Explicațiunile ce am avut cu d-nu Comite de Mercy au risipit îndoelele mele în această privință.

La négociation avec la Russie présentera, je crois, plus de difficultés» (1). Suedia însă, Gustav III alu ei, împinge pre Turci la luptă!... (2) Aşa dar Austria, dupe deprinderea ce-I cunoscem, cere numai «o rectificare de hotare»!...

La 22 Martie, 1789, Choiseul, care a înţelesu pre Ministrulū seū unde voesce să ajungă negoiaştiunea, respunde mai limpedendū în cât-va cestiunea (3).

(1) «Câtū privesce cele-l-alte localităţi seū mai curendū *posturi* ce posede acumū împēratulū, mi se parū atātū de pucinū considerabile în câtū este de speratū că Pōrta nu va face multă împotrivre de a le ceda. In faptă, nu va resulta din acēstă cesiune decāt o rotunđire de fruntariū pentru Cūrtea Vienei, care va lua putinā trēbă dela Turci şi va ficsa hotarele în acē parte în unū modū solidū şi mai pucinū supusū la discusiune».

Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 64.

(2) In 3 Maiū, 1789, guvernulū dela Versailles, adăogi a serie lui Choiseul :

«La modification de l'*uti possidetis* me paraît offrir beaucoup de facilité. Il me paraît clair que l'Empereur ne cherche définitivement qu'à assurer ses frontières et les sacrifices que les Turcs auront à faire pour remplir cet objet me paraissent bien peu considérables, car alors il ne serait plus question de Chokzin et même, si j'entends bien la dépêche de Mr. le Prince de Kaunitz, la restitution de cette place pourrait devenir le prix des cessions peu importantes (?) que les Turcs seraient dans le cas de faire».

Veđi şi Hurm. vol. II, supl. I, pag. 66.

(3) Choiseul cătră Montmorin despre pretenştiunile Rusiei şi Germaniei, şi despre condiştiunile păcei :

.....
«Je sens-bien, Mr., que la Cour de Vienne ne tiendra pas invinciblement à l'*uti possidetis* qu'elle exige d'abord et les expressions mêmes du Premier Ministre m'autorisent à le supposer. puisqu'il ajoute que ces sacrifices seront de peu d'importance pour les Turcs, expression qu'il n'emploierait pas sans doute s'il avait réellement en vue la cession d'Oczakow et de son territoire, celle de Chokzin, de toute la Principauté de Moldavie, Dubizza et Novi. Mais il serait bien à désirer, comme vous l'avais pensé, Mr., que les Cours Impériales réduisissent promptement leurs demandes aux prétentions qu'elles veulent définitivement conserver et qu'elles ne perdissent pas en d'inutiles tentations un temps précieux dont sauront profiter les ennemis de la paix.

.....
J'espère désabuser les Turcs de la vaine espérance de reprendre Oczakow dont ils se bercent encore et je suis persuadé qu'ils consentiront, après la démolition de la place à laisser entièrement désert tout le territoire compris entre le Bōg et le Dniester, moyen terme qui remplit également les vues de la Russie.

Cum puté accepta Pórta să trădeze pe baza *uti possidetis*, când Rusia ocupa o așia de mare întindere de teritoriū în Moldova, și pe aiurea. Insuși orbitulū De Merci ministru dela Versailles pricepe imposibilitatea acésta și scrie lui Choiseul in 31 Martie 1789, că a arêtat Cabinetulū rusescū, prin ambasadorulū francesū dela Viena, ca să atragă atențiunea Principelū de Kaunitz asupra acestui punctū (1).

Fată cu condițiunile puse de împêratulū Austriei, Pórta stabilește pre ale séle, din care amintim :

1. Restituțiunea teritoriilor și piețelorū ocupate de trupele austriace și anume Hotin, Sabatz și Palancele Bosniei.

2. O despăgubire de spese de rêsboiū ce Hamidi Zadé vizirulū o socoti a fi de 50.000.000.

Choiseul dice, că condițiunea acésta nu pré este rigurosū susținută de Turci. Choiseul a objectatū Porței, că Austria ar puté consimți să evacueze Moldova și Hotinul, dar că nu le ar puté remite otomanilorū, de óre-ce în Moldova sunt și Rușiți aliați Austriei și ocupațiunea Hotinului este comună. Acestū rêsponsū al lui Choiseul este din 2 Iunie.

Intre aceste, se întêmplă și mazilirea vizirului, care se lăsase a fi bătutū de austriaci și de muscali. Hasan-Pașa amiculū lui Mavrogheni devenise vizir.

La Moldavie serait évacuée et, peut-être, si l'Empereur l'exigait absolument, pourrait-on convenir que la ville de Chokzin restera dans l'état où elle sera rendue sans que les Turcs puissent y ajouter de nouveaux ouvrages.

Le vieux Orsova et les terrains à l'orient de l'Unna resteraient à l'Empereur qui restituerait Novi et Dubizza. Les anciens traités seraient confirmés».

Hurm. Vol. II, supl. I.

(1) Afacerile străine către Choiseul, despre condițiunile păcei și mijlocirea Franciei :

«L'objet de M. de Prince de Kaunitz en vous donnant l'*uti possidetis* pour base a été de montrer des facilités de la part de son maître, puisqu'il est vrai que l'Empereur gagnerait peu de chose en l'obtenant, mais pour la partie qui regarde la Russie, il présente une masse de possessions dont la Porte ne peut pas faire le sacrifice. Vous aurez, selon toute apparence, été bientôt à portée d'instruire M-r le Prince de Kaunitz de la répugnance de la Porte à traiter sur ce pied. J'ai écrit dans ce sens à M-r le marquis de Noailles et j'espère que l'Empereur se relâchera de cette première proposition, d'après les observations que vous transmettez à son Ministre».

Turcitolū Anastase scrie, că la numirea noului vizir Hasan-Paşa «Mavrogheni recăştigându niţelū curagiū şi speranţa . . . se duse de grabă să'l întâlnească».

Intâlnirea lui Mavrogheni cu amiculū sēu fu plină de emoţiuni: «Stoicul celū mai nesimţitorū n'ar fi privitū pe aceste doue personaje, fără a simte óre-care plăcere, când işi frecaū barbele unulū de altulū îmbrăţişindu-se, pe când ei se cunosceaū aşia de bine între ei. Se đice că la cea d'ântâiū a lor sărutare emoţiunea ce simţiră amēndoi fu aşia de mare, încât pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrimi de bucurie. In faptă vizirulū şi Domnulū eraū cu toţulū unulū pentru altulū. Lui Hasan i-se păré, că cu ajutorulū lui Mavrogheni ar puté avé ceva succese diplomatice, şi lui Mavrogheni i păré razimulū lui Hasanū mai necesar de cât existenţa» (1).

«Mavrogheni ce venise pe la Arvanitohori dela Şumla, într'acé iarnă şi mērse la Sistov, ceru ca să fie rēnduitū lângă Iusuf-Paşa seraskier de Diiū (Vidin) şi se duse acolo». En. Văcărescu scrindū aceste, amintesce că «Hasan-Paşa Gezaerliul (Hagiul) cercase ca să afle un mijlocū de a puté închié o pace şi cu muscaliī şi cu nemţii, întimpinându cererī marī, nu sevērşi nimicū până i-se întēplă şi mórtea de lingóre» (2).

Asemené Selim (Anastase) đice, că speranţele şi ale lui Hasan, şi ale lui Mavrogheni le curmă in 20 Martie 1790 o mórte grabnică unū đicū că ar fi fostū otrăvitū «dar era de 90 de ani când muri» (3)

LV.

Incetarea luptelor în timpulū iernei. Bătăliă nouă la Mănăstirea Adam. Muscaliī la Iaşi.

Iarna anului 1788—89 dă óre-care đile de odihnă relativă oşti-rilorū din Principate. Totuşi óstea lui N. Mavrogheni făcu in Februarie 1789 o năvălire până la 18 ore distanţa dela Focşani la Mo-

(1) Romānulū 1867, pag. 55.

(2) Tesaurū II, pag. 298.

(3) Romānulū 1861, pag. 55.

nastirea Adam. Acolo se urmă o hartă în care óstea lui Mavrogheni eși biruitoare remănându în monăstire, din care isgoni pre neamicu și punându mâna pe multă «zaherea». Acestu avantagiu fu serbatu la Bucuresci ca o victorie deosebită (1).

Muscalii ocupându Iași după căderea Hotinului, boerimea Moldovenă se întórse, în mare parte în capitala Moldovei. Aci în Noembrie 1788 petrecu Principele de Ligne și de aci el scrise Principelui Kaunitz acé remarcabilă epistolă (din Noembrie 1788), prin care-i spune că a propusú lui Potemkin să'lú facă Principe peste Moldova și Valachia numai să grăbescă Rumantzov a merge cu óstea sa în Bucuresci. Cerându acésta de Ligne lucrà în scopu de a ajuta óstea austriacă mereu bătută de Turci și de N. Mavrogheni. Diversiunea

(1) Eată ordiné de și a lui N. Mavrogheni relativă :

« Vlahisloi — cinstiiloru d-lor Serashierilor (*formula*) . . . în scire că astă-đi la 2 đile ale acestei luni ni au venit veste dela Focșani, cum-că vrăjmașii fiindu strinși multă sumă la Monăstirea ce se numesce *Ada* (Adam) în ținutul Cuhurluiului în Moldova, cale de 18 césuri din Focșani, unde face adunare de zaharele și alte gătiri de răsboiú, cu scopos de a lovi oștile nóstre ce avemú în partea locului trimise, gindindú că dor ostașii nóstrii dormú fără de nici o priveghere; de care acésta însciințandu-se ostașii nóstrii s'au pornitú cu ajutorulú lui Dumneđu asupra lor și lovindu-i atâtú caraula vrăjmașilorú ce se afla înainte-i au prinsú vii și au omoritú câți-va și dintr'înșii și cei-l-alți ce au scăpatú, alergându la numita Monăstire, unde erau cei mai mulți vrăjmași, îndată ce au luatú veste de puterea oștilorú nóstre numai decâtú ridicându-se înfricoșati s'au pornitú în fugă cu mare grabă lăsându tóte ale lor în locú, iar oștile nóstre după lovirea și sfărímarea caraulé lor năvalindú asupra-le au mersú până la aceeași mănăstire pre care au făcutú o zaptú, au intratú într'insa și astă-đi se află oștile nóstre în lăuntrulú ei în loculú vrăjmașilorú, biruitorí. de unde nu puțină zaherea și alte multe feluri au agonisitú dela vrăjmași și de acolo pornindu-se oștirea, mergú cu ajutorulú lui Dumneđu înainte; pentru care acésta vestire și biruința ce face oștile nóstre au slăvitú numele marelui Dumneđu făcendu *șentliculú* cel cuvinciosú cu foculú tunurilorú aice la Domnesca noastră curte. Decí nu lipsimú și D-tre a însciința ca să vé bucurați și ca să cunoșteți ca Dumneđu cel tare și pré puternicú este ajutorú oștilorú nóstre și biruința este a nóstră; nu ședeți dar nici D-tră în locú nemișcați, ci luându pre Dumneđu într'ajutorú, faceți pornirea cé cuvinciosă asupra vrăjmașilorú făr de a nu pune înainte *discolia* vremei și a drumurilorú, că Dumneđu cel pré puternicú tóte le înlesnesce și cele colțoróse și cu anevoie el le face căi netede și drepte. De care așteptámú și dela D-tre bunile vestiri de bucurie. Acésta vé însciințámú și fiți sănătoși». 1789, Martie 2.

Cod. XVII, fila 345 verso. — Dela 31 Noembre 1788 la 2 Martie 1788 nu mai este nici unú actú în condica 17. Lucrulú se esplică, căci răsboiulú a încetatú în timpulú iernei, iar Mavrogheni este și elú peste Dunăre dusú să se înțelégă cu noulú vizirú și cu seraskierii cei-l-alți.

acésta a Ruşilor spre Bucuresci, ar fi degagiată oştiră austriacă din Ardél şi ar fi putut să se concentreze în Bănală unde Turcii, cum vedurăm, înaintaseră atât de mult.

Cerëndu un duumvirat pe 3 ani, pentru guvernarea Moldovei de Ligne, de sigur scrie în urma vre unei discusiuni cu boerii cei doi Iordache Ghyca şi N. Rosnovanu, cari duceau atunci trebile ţerei.

LVI.

Pregătirile lui Mavrogheni pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabac. Turcii la Movila Răbăei. Mavrogheni face erorea de a slăbi corpul din Focşani. Oastea austriacă mai bine pregătită. Suvaroff. Nou plan de bătăie al Ruşilor.

Mavrogheni abia înţelesu cu vizirulă amiculă seşu, işi vedu speranţile perdute prin mórtea subită a lui Hasan-Paşa. Totuşi elu nu rămase inactivu, şi întorsu în ţeră, încă în Februarie 1789, el se puse pe lucru. Deci chiamă pe 1 April 1789 oştiră sub arme şi pre toţi boierii ca să işi iee locurile lor în armată. Eată acestu pitacú domnescú :

12 cărţi ce s'aú scrisu la 12 judeţe de a merge toţi la ordia Măriei Séle.
« . . . D-vóstră boieriloru de starea ántéiu, a doua şi a treia, câţi v'áţi cinstitú şi áţi îmbracatú domnesci caftane, cari vé aflaţi la judeţulú . . . sănătate. Vé facemú Domnia mé în scire, cá acumú la di ántéiu a lui Aprilie otárimú a veni, cu puterea lui Dumneđeşu şi ajutorulú Maicei Preciste şi a sfinţilor ángerí, să eşimú însi-ne Domnia mé cu mulţime de oştirí afară pentru lovirea vráşmaşilorú şi pentru mántuirea ţerei; ci dar fiind-cá la acéstă vreme sunt détori toţi supuşii şi credincioşii Devletulú pré puterniculú Impératulú nostru, cum şi tagma boerescă care s'aú cinstitú şi s'aú chivernisitú din milele domnesci cu privileghiuri osebite din locuitorii ţerani, a urma Domniei mele; íată vé porucimú ca toţi de obşte, mare seú micú, afară din cei ce sunt rinduiţi de Domnia mé cu slujbă în tréba domnescă, toţi cei-l-álţi de obşte, boieri mari seú mici şi zapcii câţi aú îmbracatú caftane domnesci, gátindu-vé, să vé sculaţi să veniţi fátă zábavă la ordia Domniei mele. Pentru care porucimú şi d-vóstră ispravnicilorú judeţelorú să aveţi a însciinţa porunca şi otárireá acéstá la boierii şi boierinasii aceluí judeţú, ca să n'aibă pricină cá n'aú sciutú şi n'aú auđitú porunca » (1). 1789, Martie 27.

(1) Cod. No. XVII, fila 350.

Iar la 5 judeţe oltene s'aú scrisu ca să mórgeá la Craiova la d-lui Turnagi Ismail Aga, vechiulú Catmacamú.

Intrarea Ruşilor în campania, schimbasă însă multu mersul războiului. În faţă cu oştirea rusescă, care nainta între Nistru şi Prut spre Dunărea, aripa dreaptă turcă era multu distrasă dela mişcările oştirei lui Mavrogheni, concentrată la Focşani. Acestă împrejurare slăbia linia de apărare alésă de Mavrogheni. Acesta făcu greşală de a sprijini el aripa dreaptă turcă prin detaşarea de oşteni din corpul dela Focşani. Cu acestu contingentu Turcii bătură pre muscalii la Tabac şi înaintară până la Movila Răbăei, detaşându din ea pre Muscali şi sperându a puté să intre în curëndu şi chiar în Iaşi.

În Basarabia începu campania în primele zile din Aprilie. Turcii fură, cum arëtarăm, victorioşi la Tabac:

Proclamaţie la seraskieri

« . . . în scire, că oştile pré puternicului împëratului nostru, Dumnedeu să-î înmulţescă stăpânirea. făcëndu mare război cu vrăşmaşi la Tabac Chiuprusă apröpe de Ismail cale de 4 césuri şi ajutându Dumnedeu oştilorü noastre au biruitü pre vrăşmaşi, din carü mulţime nenumărată au prinsü vii şi au omoritü, au luatü dela vrăşmaşi şi 18 tunuri dimpreună şi cu alte multe lafuri şi câţi au pututü scăpa, gonindu-î oştile nöstre, au mersü Măria Sa Hanul dimpreună cu oştile biruitoare şi astăzi se află Măria Sa cu puterea oştilorü la Hantepesi. (Movila Răbăei) De care avemü nădejde la ajutorulü pré puternicului Dumnedeu şi în noroculü milostivului împëratü, a goni pre vrăşmaşi şi dela Iaşi, cum şi din töte părţile. Decü nu lipsimü a vesti şi d-vöstră » (*formula*) (1). 1789, Aprilie 29.

În primăvéra anului 1789 östea austriacă avé căpeteniü mai încercate şi mai abile. Bolnävindu-se împëratulü Iosif II după bătaia dela Caransebeş, 1788, unde austriacii fură învinşi, se întörsă la Viena, numindü comandantü în părţile Sclavoniei, pre mareşalulü Laudon şi în părţile Ungariei pre Hadik. Apöi, întêmplându-se mörtea mareşalului Hadik, se dete comanda acestuia mareşalului Laudon.

Sub conducerea acestuia Austriacii vorü relua o fericită ofensivă în 1789.

Campania nouă din 1789, era să se deschidă, când muri în 7 Aprilie st. noü (2) Sultanul Abdul-Hamid în vërstă de 65 de ani.

(1) Cod. No. XVII, fila 351 verso

Pinea codicei No. XVII este cu un actü relativü la pogonări, din 1789, Iunie 25.

(2) Enake Văcărescu dice *Martie* 1789. *Tesaur*, II. pag. 297.

Acestŭ evenimentŭ nu fu remarcatŭ — scrie Salaberry (1) decăt în lăuntrułŭ Seraiulułŭ și n'avu în afară necŭ o influință. Selim III fiulułŭ unicŭ alŭ Sultanulułŭ Mustafa, se urcă pe tronŭ în vĕrstă de 25 de ani. Acesta dete îndată ordine de întărire a oștirea la Dunăre și în Basarabia. În contra lułŭ Iosif II małŭ bucurosŭ mergeău Turciłŭ, małŭ aleși în urma victoriilorŭ deja căștigate în Banat.

În Moldova oștea rusescă avu și ea comandantulŭ schimbatŭ.

După ce Suvaroff, îndreptându-se de rana ce căpătase la Oceacov, fu trămisŭ în Moldova, Rumianțov bolnavŭ de unŭ piciorŭ se retrase (2) curĕndŭ apoi și Potemkin remase peste ambele corpuri de armată combinate. În noulŭ planŭ de campanie, Rușiłŭ nu'și małŭ îndreptară tóte anevoințile numai spre a ocupa pământulułŭ și cetățile dintre Prut și Nistru, ci înțeleseră că era indicată întărire a aripei stînge a austriacilorŭ, care nu putĕ sparge frontulułŭ ce-ı presinta Mavrogheni între Comănesci și Milcovŭ. Rușiłŭ împinseră decŭ oște și pe linia Bĕrladulułŭ, ca să ajungă a'și da mâna cu Austriaciłŭ pe linia Siretulułŭ, în județulułŭ Tecuciŭ.

În fruntea acesteı oștiri era generalulułŭ-locoteninte Derfelden. Acesta isbuti să bată pe Turci nu departe de Bĕrlad și ocupă acestŭ orașŭ.

LVII.

Campania din 1789. Suvaroff își face junctiune cu Austriaciłŭ la Ajud.

«În anulŭ 1789, scrie anonimulułŭ oșciosŭ alŭ cărței: *Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey* (3) noroculułŭ favorisă armele austriace în unŭ modŭ

(1) Hist. de l'Empire Ottoman. Tom. IV, pag. 122.

(2) Rumianțov, care nu făcea nimicŭ, perdu comanda. En. Văcărescu scrie că «mareșalulułŭ Rumianțov, bolnavŭ de unŭ piciorŭ, defăimându-se de ocărnuirea ce făcuse până acumŭ, din care s'au pricinuitŭ și Nemțilorŭ stricăciune și Rușilorŭ neisbândă, îi ridică comanda din mână împĕrătĕsa, și cu mijlocŭ disgrățiatŭ se orîndui a ședĕ la Jijia în Moldova fără trebă și se dete și comanda sa totŭ asupra Principelułŭ Potemkin, care și veni la Iași». Decŭ ambele armate se uniră sub Potemkin, de care ascultaŭ generalii Kamenski, Soltikoff, Repnin și Suvaroff. Aceste oștiri rusesci fură reintregite cu noi recruți în timpulŭ iernei.

Teș. II, pag. 297.

(3) Wien. 1791, 4 vol 8 micŭ, pag. 95. Dritter Band.

estra-ordinarū, așia că acēstă campaniă fu una din cele mai gloriose înregistrate în analele Rēsbóelorū.»

Lauda ce trage pentru oștirea austriacă ne arētă strașnica resis-tință ce opusă acestei armate centrulū óstei turco-română din Focșani.

Autorulū anonimū voiesce a esplica perderile Austriacilorū din Campania anterioră pe motivulū că óstea turco-română fusese pu-rurea în numărū covērșitorū, și că oștenii austriaci erau îngroziți de rāpediciunea și impetuositatea atacurilorū óstei neamice și mai denainte spāimēntați de obiceiulū turcilorū de a tăia capetele celorū căduți răniți pe cāmpulū de bātaie, de maltratarea prizonierilorū și de strigātele gróznice de alah! în timpulū atacului. «Dar Austriaciī acumū se deprinseserā cu d'alde astea și începurā a avē consciință de *superioritatea* lor . . . »

Adevērulū este aiurea : amū arētātū deja că Turco-Romāniī fă-cuserā greșalā a'și slābi óstea dela centrulū frontului de bātaie, cu gēndū să oprēscā pre Ruși în Basarabia, pe cāndū Coburg ne mai avēndū Hotinul de asediatū, își îndreptā în josū tótā puterea. Apoi și altā împrejurare schimbā mersulū resboiului. Impēratulū Iosif îmbolnāvindu-se de lingóre, se retrasā din fruntea oștirei, la castelulū sēū dela Laxemburg și Hetzendorf ca să-și caute de sǎnētate, și dete comanda nepotului sēū Arhiducele Frantz, ca să-și facā edu-cațiunea militarā, în acestū însemnatū rēsboiū. Comandamentulū efectivū însă ilū avu Feldmareșalulū Grafū de Habick. Cavalerulū Laudon comandā intrunitile armate Slavono-Croate. In loculū Feldma-reșalului leitenantū Grafū de Wartensleben, care se retrasā din cauza de bólă, Feldmareșalū leitenantū Clairfait luā comanda corpului din Banatū. Corpulū din Ardealū care continuase a fi comandatū de generalū feldzeigmeister Fabris în quartierele de iarnā, în primāvērā dobāndi ca șefū pre Feldmareșalulū leitenantū Principe de Hohenlohe, iar Principele Coburg păstrā comanda oștirei din Galiția și Bucovina, lucrāndū în înțelegere, în Moldova, cu óstea rusēcā sub comanda generalului Grafū Suvarow.

La inceputulū lunei Martie ante-garda aripei stīngi austriace era comandatā de Baronulū de Kiemnayer. El avē misiunea de a observa mișcāriile óstei lui Mavrogheni și a turcilorū din Focșani. Lagărulū

austriacŭ era așeđatŭ la Podulŭ Beizadeleĭ, pe malulŭ Siretului la o milă și ceva, în linie dréptă dela Bacău, unde trupele austriace erau sub comanda Colonelului Karaiciaĭ. Acesta își combină mișcarea cu a antegardei de sub Kienmayer și cu mișcarea a douē bataliōne și douē diviziuni de cavalerie, cari din Ardélŭ primescŭ ordine de a ataca și ele pre neamicĭ (Turco-români) din flancŭ.

Din Focșani auđindŭ de mișcările oștirea austriace, încă se mișcă contra austriacilorŭ unŭ corpŭ de 8000 oșteni sub comanda lui Hagi Suitariŭ Seraskierulŭ. Obligați Turco-Româniĭ a se apēra nu numai de óstea lui Coburg, dar și de cea a Muscalilorŭ, ei nu puteau prudentŭ să iēe ofensiva. Colonelulŭ Karaiciaĭ între aceste luă o pozițiune naturalŭ întărită și proprie de a împedica înaintarea oștirea turco-române în Moldova pe linia Focșanilor. Pasurile Oituz și Ghimus pre la cari arŭ fi pututŭ să fie învăluiti Austriaciĭ de o mișcare încunjurătoare a Turco-Românilorŭ, fură acoperite în timpŭ utilŭ de austriaciĭ.

La 14 Aprilie (stilŭ nouŭ) ante-garda lui Hagi Suitariŭ, tare de 8,000 cavaleri stete la *Petruscani*, localitate situată cam la mijlocŭ între Adjud și Ocna, pe apa Trotușŭ. De aci óstea acēsta Turco-Română apucă calea prin munți până la Parava, totŭ pe drumulŭ mare care ducē dela Bacău la Adjudŭ. Va să dică scopulŭ Turco-Românilorŭ era de a încunjură pre Austriaciĭ.

Pe dată ce Karaiciaĭ prinsă de veste de mișcarea Turco-Românilorŭ trāmisă câți-va husari și unŭ detașamentŭ de Arnăuți Moldoveni comandați de căpitanulŭ Sava, din tabăra dela Faraoni, cu misiunea de a recunósce mersulŭ și pozițiunea Turco-Românilorŭ.

Prindēndŭ la rēndulŭ lor de veste, Turco-Româniĭ nu înaintară mai departe, ci se întórseră îndărătŭ pe lângă apa Trotușului. Austriaciĭ însă îi urmăriră, ucigēndŭ eăți-va și făcēndŭ 4 prizonieri. Cam pe atâția perdură și Austriaciĭ. Era o simplă luptă de anteposturi și durere! la aceste posturi se bătură Româniĭ lui căpitanŭ Sava cu Români de ai lui Mavrogheni!

Cinci đile apoi, la 19 Aprilie stilŭ nouŭ, urmă o afacere mai serioasă la Valea Seacă. Dămŭ în facsimile planulŭ acestei bătălii, așa cum l-amŭ aflatŭ făcutŭ de cătră Austriaciĭ (1). Bătaia urmă între

(1) Veđi planulŭ anexat.

oștea comandată de Karaiciai, și acé de sub comanda lui Hagi Suitariu, împrejurul Faraoanilor. Hagi Suitariulú revenisă și se apropia de Austriaci cu vigóre pe drumulú dela Agiudú spre Bacău. Pe datá Karaiciai ordoná ca cele 3 diviđiuni de cavalerie Levenehr, Barco și Imperialá și unú batalionú de infanterie a lui Kaunitz să ié grabnicú poziđiune la Valea Sécá, la drepta dela drumulú pe care era angagiata oștea lui Suitariu. De abia esecutaserá Austriacií acéstá mișcare, când étá și Turco-Românií, la 5,000 oșteni cavalerie alésá, comandați de Hagi Suitariul, unú Pașá, unú Bimbașá, trecú cu mare grabá șanțurile în care se întáriserá Austriacií și daú unú atacú formidabilú («*mit ungemeinem Muth*»). Austriacií se retragú cu ordine înapoia artileriei lor și întâmpiná grózniculú iureșú alú Turco-Românilorú cu unú focú de tunuri atátú de susținutú, în câtú obligá pe ai noștri să se retragá. Atunci unú noú atacú impetuosú datú în flanculú stíngú alú Austriacilorú, nu isbuti mai bine, din cauza artileriei austriace. Unú alú treilea atacú la flanculú dreptú și la centru comandá Suitariulú, însă și acestú atacú fu respinsú. Atunci Hagi Suitariul vedéndu-și fără rezultatú atacurile, s'apucá de aduná la unú locú morțií și ránițií sêi și retrecu cu tótá prudentá șanțulú, ca dincolo să-și reforme oștirea pentru unú noú atacú. Acéstá nouá încercare n'avu locú, cáci, urmáriți de Austriaci, Turco-Românií se retraserá spre infanteria lásatá îndárátulú lor și a doua đí se înapoiará până la apa Trotușului, lásându, cum scrie anonimulú (1) în mânilé Austriacilorú doué drapele, 40 de morțií și 200 de prisionieri și alte averi. Scriitorulú care ne dá asemené informađiuni, pretinde cá cavaleria austriacá n'a voitú să facá prisionieri, ci i-aú ucisú ca să-și résbune de identice procedimente ale Turcilorú. Mare credință nu putemú pune în cifrele istoricului oficiosú, care scrie, cá cele trei atacuri ale Turco-Românilorú nu aú ocasionatú Austriacilorú decât 14 morțií și 32 de ránițií!

Principele Coburg la primirea scirei despre acéstá victorie trámise mulțámiri călduróse colonelului Karaiciai și descinse îndatá și elú cu oștirea din Roman spre Fărăóni, urmándú rápede calea spre

(1) In „Geschichte des Krieges“, pag. 103.

Adj. Feld-mareşalul Laitenant Spleeni şi colonelul Karaicial mer-seră dreptu asupra Focşanilor. Oştirea acestora se compunea din 5 bataliōne infanterie, 6 diviziuni husari, 35 tunuri şi toţi arnăuţii români ai căpitanului Sava. Restulū corpului de armată alū lui Coburg coprindea 5 bataliōne de infanterie şi 9 diviziuni de cavalerie, deci peste totū armata Austriacă era de 32,000 de ómenī. Pe planulū întitutatū «Lager bei podulū Peysedey», lectorulū va urmări cu înlesnire situaţiunea înaintátore a armatei austriace până în primele zile din Maiū. Restulū acestei luni se întrebuinteză de Coburg pentru a descinde câtū mai iute spre Roman restulū trupelorū din Nordulū Moldovei. Principele Coburg primi întăriri din aripa dréptă austriacă despre Ardeal şi înaintă spre Focşani(1).

Linia turco-română, precumū vędurāmū era de mică profundi-tate, afară din oraşulū Focşani, unde era concentrarea ceva mai mare. Se tot aşteptă sosirea trupelorū noi din Brăila şi se speră a se puté opri intrarea lui Coburg în Muntenia, decă acesta ar fi cercatū să facă acéstă intrare prin Focşani. El însă isbuti să facă o mişcare la care nu se aşteptău cei din Focşani. Lăsândū Focşanii neatacaţi, Coburg împinse o parte din oştirea sa în ţera românescă spre apa Buzéu până la 8 mile mai josū de Focşani, întindēnduşi frontulū şi spre Târgulū-Ocnei ca să evite soluţiune de continuitate cu aripa Austriacă din Ardél. De sigurū Coburg urmărea planulū să iasă înainte oştirei turcesci aşteptată de la Brăila, pe care bătēnd'o, apoi să înconjóre Focşanii. Intre Faraóni şi Ocna, se afla Feldmareşalul Spleeni cu o importantă parte din oştire, iar în lături pe apa Trotuşului luă posi-ţiune colonelul Horwath cu 4,000 ómenī trupe ardelene.

Pe dată însă Coburg simţi că greşise în mişcarea sa precipitată, căci află cum că o oştire turcă tare de 20,000 ómenī este concen-trată nu departe, în susū şi în josū de Focşani. Nesimţindu-se destulū de tare nici pentru a merge înainte nici pentru a menţine poziţiunea ce luase, principele Coburg se retrage şi trimite olac la Bêrlad, unde se afla Suvaroff cu oştire Rusescă şi-lū îndemnă să'şi facă grabnic juncţiunea cu armata austriacă şi să înainteze împreună spre Focşani.

(1) Veşi planulū indicatū.

După autorul cărței «Incercare de Istoria Răsboeloră, a Contelui Alexandru Suvaroff (1) Rymniksky», oștirea rusescă din Bêrlad se compunea din 3 regimente de carabinieri de câte 5 escadrone, regimentele de cazaci ale colonelilor Grekow, din 1,000 arnăuți, adică oșteni Moldoveni, 12 bataliune de infanterie și pe lângă tunurile regimentelor încă 16 piese de câmp. Acastă oștire fusese până acum sub comanda Generală-Leitenantului Derfelden. Acestași anonim scriitor spune, că Suvaroff de și nu cunoscea personal pe principele Coburg, simpatisa foarte mult cu el și nu întârziă să lege o strînsă amiciție. Acest scriitor țice, că oștirea turcă în marș spre Focșani era nu de 20,000 ci de 40,000 de ómeni. Pe dată ce Suvaroff primi invitarea lui Coburg, lăsă o bună garnisonă în Bêrlad și în fruntea oștirii apucă deadreptul pe căi aprópe neámblate prin munți, ca să străbată la Adjud. Óstea merse și și nópte și trecu Siretul pe un pod de pontóne austriac.

Intr'o și și jumătate Suvaroff percurse o cale de 12 mile, ceea ce abia putu crede Coburg, care veni să 'l întîmpine în tabăra ce Rușii aședară la aripa stîngă a armatei Austriace. La 30 Iulie ora 11 de nópte ajunse óstea rusescă la tabăra Austriacă și luă aci o pozițiune ascunsă, ca să nu bage de sémă turco-românii că s'a făcută junctiunea muscalilor cu Austriacii.

In ziua următoare se construiă 3 poduri pe Trotuș, unul în drumul Domnescilor și douē la gura Domoșitei. Colonelul Baron Karaiciai fu însărcinat cu protegerea primului pod, cu detașamentul sēu, iar cele-l-alte douē poduri fură date în sēma colonelului Kepiro comandând 2 divisiuni de husari și un batalion de infanterie. Coburg și Suvaroff în comun acord făcură planul de bătăiă. Corpul Austriac ținu flancul drept cu 5 bataliune în prima linie, douē bataliune într'a doua linie, fie-care batalion format în careu cu câte 5 tunuri, la distanță de 300 pași și artileria de rezervă fu împărțită și ea în aceste intervale. Cavaleria venea după infanterie în a 3-a linie.

(1) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymniksky (Friedrich Anthing) Gotha 1795—96, 2 volume 8°.

Aripa dréptă era comandată de Feldmareşalulŷ Spleeni. La aripa stînga comanda Feldmareşalŷ Leitenantulŷ Levenehr.

Corpulŷ de armată rusescŷ era la flanculŷ stîngŷ cu 3 careurŷ, dar în frunte păşia unŷ şirŷ de armată Austriacŷ cu scop de a masca Turcilor prezenţa Muscalilor. Cavaleria rusescă venea în alŷ 3-lea rëndŷ.

La 31 Iulie dimineţa la 3 ore se puse în mişcare armata aliată pe 3 colóne, trecu Trotuşulŷ şi merse până la Călimănesci, avëndŷ ca ante-gardă: Ruşii pre colonelulŷ Karaiciai şi aripa Austriacŷ pre colonelulŷ Kepiro. De la Călimănesci armata înainte până la Mărăşesci. Aci corpulŷ rusescŷ luă o poziţiune ascunsă în satŷ, iar corpulŷ Austriacŷ se răzímă cu aripa stîngă de corpulŷ rusescŷ avëndŷ Siretulŷ la spate.

Din Mărăşesci Suvaroff trămise unŷ oficerŷ cu 30 cazaci ca cercetaşii (éclaireurs). Aceştia aduseră veste, că aŷ zărit patrule turcesci. Suvaroff detaşeză 1500 cozaci şi volintiri Moldoveni (tot-d'auna ei erau puşi în frunte!) Antegarda turcă era de 3000 oştenei, sprijiniţi pe un lagăr de 7000 oştire, comandată de Osman-Paşa şi aşedatŷ dincóce de Putna, cu scop de a tăia calea neamicului spre Muntenia. Nimicŷ nu isprăvi se pare acestŷ detaşamentŷ de cozaci, de óre-ce însuşi apologistulŷ lui Suvaroff scrie, că faţa cu numérulŷ mai mare al oştirei turco-române «*mussten die Russen zurück*» tură siliţi Ruşii a se întórce îndărătŷ. Totuşi ar fi perdutŷ óstea turco-română în acéstă harţă cu Cazaci, sprijiniţi de Austriaci, la 600 ómeni.

Acum însă urméză o afacere mai seriósă: acé a trecerei Putnei de către Austro-Ruşii sub foculŷ tunurilorŷ turcesci. Posedemŷ şi dămŷ în facsimile(1) planulŷ trecerei Putnei în nóptea de 31 Iulie stil noŷ 1789 spre I Augustŷ, faptŷ belicŷ care deschide calea armatei aliate spre Focşani. Acestŷ planŷ. ce presupunemŷ dresatŷ de principele de Ligne şi care se conservă în manuscriptulŷ originalŷ de Bibl. Academieiŷ nóstre, va înlesni bărbaţilorŷ speciali urmărirea, pas după pas, a mişcărilorŷ ambelorŷ armate, care'si dau la Focşani şi apoi la Rómnicŷ o bătălie aprópe definitivŷ otăritóre pentru sórta Turciei şi a lui N. Mavrogheni.

(1) Veđi facsimilea.

Antegarda Austriacă nu putusă a se menține dincóce de Milcovü, până la sosirea lui Suvaroff și retrecusă îndărätü, luändü armata austriacă și ruséscă pozițiunea *A* indicată pe planulü anexatü. Dincóce de Putna era, cum aretarämü, tabära lui Osman-Paşa. In față cu tabera turcă Austriaciü construescü nóptea podü, după ce colonelulü Karaiciai bate anteposturile turcesci și le alungă.

Indată apoi Austriaciü și Muscalilü trecü podulü lor de luntre *B. B.* și cavaleria prin vadü și atacă tabära lui Osman Paşa. Acesta nu resistă și se retrage spre Focşanl, luändü acolo pozițiunea *K. K. K.* La aripa lor stîngă Turco-Românulü punü cavaleria, la centru aşedă infanteriä și la drépta totü infanteriä sprijiniä in spate de monăstirea sf. Samoil și alte Biserici. Turciilü cugetăü că, sprijiniți pe întăriturile făcute la Focşanl, să învăluéscă pre neamicü luändü-lü pe la spate. Decü detaşară unü corpü de spahilü și aceştia primiră ordine să apuce pe departe prin lunca Putnei și să înconjure neamiculü, luändü pe la spate aripa dréptă austriacă. Dar Austriaciilü prinseră de veste la mişcare și in punctulü *E* de pe planü respinseră primulü atacü alü Turcilorü. Aceştia reveniră cu mai multă impetuositate, pe totü frontulü austriacü, dar lipsiți de artilerie și secerați de cea austriacă din aripa dréptă, sub comanda lui Spleeni in equer, ei nu putură nainta decât până la punctulü *G* de unde, după acestü al doilea atacü, se retraseră in pozițiunea ocupată in jurulü și înlăuntrulü Focşanilorü. Austriaciilü își desfășurară mai multü aripa dréptă in *I* și pe o linie de frontü profundă, profitändü de terenulü favorabilü, avëndü in față uuü câmpü greu de ämblatü, din causă că era plinü de spinilü și de tufărişü și de unü faldure de delişiorü, cum se póte vedé pe planü, ei apucară din noü ofensiva, atacändü din ambele aripilü cu óste de cavaleriä pe când infanteria și artileria păşia nainte in centru și luä nouă pozițiune îndărätulü ataculü cavaleriei. Turciilü și Românulü nu putură a se susține contra acestulü atacü și se întórseră in linia lor de apărare in jurulü și in läuntrulü Focşanilorü. Cavaleria austriacă (3 dividiunilü) strebäturä in punctulü *M* și inlesnirä ast-felü inaintarea altorü trei dividiunilü de cavalerie in punctulü *N*, chiar la marginea oraşului, in partea stîngă privindü despre Milcovü. Altä dividiune de oştire austriacă își combinä iute mişcarea cu cele din punctele *M* și *N* și

strebatŭ cu o manoperă identică în punctulŭ *O*, isgonindŭ pre Turci și Români.

Din aripa stîngă Suvaroff și infanteria mergŭ și ei înainte ca să încunjure Focșaniŭ din partea dreptă, cum privescŭ dela Milcovŭ. Suvaroff nu se opresce naintea retranșamentelorŭ marcate pe planŭ la stînga privitorului, ci trece și ia pozițiune între Milcov și Focșaniŭ la sudulŭ orașului, înapoi, străbate chiar în orașŭ lângă pîrăulŭ de hotarŭ. De aci, ajutatŭ de infanteria austriacă, atacă pre Turci și Români adăpostiți între zidurile Monăstirei Sf. Samoil și ale altorŭ Biserici ce se potŭ vede indicate în altŭ planŭ ce anexămŭ. Turcii și Româniŭ disputară neamiculŭ pasŭ cu pasŭ stradele orașului (1) care remasă o ruină fumegandă.

După o apărare de mai multe ore siliți fură cei din Monăstire a se preda, iar cei cari putură se retraseră, Româniŭ mai multŭ spre Râmnicŭ și Turcii pe calea Brăilei.

Anonimulŭ austriacă pretinde (2) că oștea turco-română bătută era de 30.000 de oșteni și că a lăsatŭ în mânilorŭ învingătorilor totă artileria, munițiunile, magazinulŭ și tabăra. Sunt multŭ esagerate, aceste spoliŭ, decă amintimŭ că același scriitorŭ arătă că aliații nu prinseră vii în acéstă victorie decăt 96 oșteni!

Și mai esagerate sunt cifrele date de Istoria Campaniilorŭ lui Suvaroff (3), ba chiar și în Salaberry aflămŭ erori de cifre. După primulŭ scriitorŭ germanŭ însă dămŭ în anexă planulŭ resboiului dela 21 (31) Iulie 1789, cu esplicațiunile lui. Naréză și Salaberry pe scurtŭ acestŭ resboiŭ cam așa :

«Indată se află (de Coburg) că 40,000 Turci din Brăila aŭ plecatŭ

(1) Insuși scriitorulŭ austriacă mărturisesce, că o monăstire din Focșaniŭ fu încunjurată de Austriaci și că din turnulŭ ei cei împresurați trăgeă focuri. Cândŭ comandantulŭ Austriacă isbuti să intre în Monăstire găsi o garnizonă numai de trei oșteni . . . Infanteria austriacă înfuriată căci trei oșteni cutesezară a-î resiste, îi măcelări miserabilmente! Chiar și în Monăstirea Sf. Samoil nu mai aflară Austriaciŭ decăt 56 oșteni, cari cutezaseră a ține meterezele contra oștireaŭ aliate, ca să deé timpŭ grosului armatei a se retrage.

Ausführliche Geschichte des Krieges. — „Wien 1791. pag. 123.

(2) Pag. 122, opera citată.

(3) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suwarow Bymnikski II, Theil Gothá, 1796.

spre Focșani. La 12 mile dela tabăra turco-română Coburg era cu un număr mai mic și deci ceru ajutorul lui Suvaroff, care pe loc se pune în marșu forțat lăsându ceva oște și în Bêrlad (1).

Sultanul Selim întărise și el oștea din Moldova și dela Dunăre cu 150,000 oșteni, dar greși înlocuind și pre Vizirul Iusuf Pașa, prin pașa dela Vidin.

Coburg înainta contra trupelor turcesci, pre când Suvaroff mergea la Horopșesci și pe Prut ca să încunjore pre Turci. Coburg luă linia de bătaia la Milcov».

În marșurile acestea precipitate bieții țeranii români erau siliți, și noapte, să lucreze la drumuri din nou deschise... Să lucreze? să moră sub caznă, lipsiți până și de mâncare! (2).

Între aceste, oștea turco-română, fără să fie adăogită încă de cei 40.000 oșteni dela Brăila și Buzău, cari nu sosesc la timp, face o mișcare înainte și primele șiruri sosiră lângă Mărășesci (3).

Suvaroff mergându și el spre a învălui pre turco-români, își băgă un ac în picior de unde turcii îl numiră apoi *Topal* adică Schiopul.

La 21 Iuliu 1789 se dete bătaia. Austriacii și Muscalii avură grija să-și dividă trupele în mici carele și lăsară să trecă între intervale mulțimea de spahii pe cari îi fulgerau apoi cu tunurile aședate la unghiurile carelelor. Era în luptă, dice de Salaberry (4) 18,000 Austriaci și 7,000 de Ruși. Turcii fură zdrobiți, de și comandați de însuși Hasan Pașa.

«Turcii nu prinsese de veste de juncțiunea Austriacilor cu Rușii, căci lucrul se tainui pré bine, punându-se totu Austriacii în antegardă. La Mărășesci ajungându armata unită, începuse harțele cu anteposturile turcesci. Turcii fură bătuți și fugăriți unii spre calea Bucurescilor, alții apucându spre Brăila, în 31 Iuliu, 1789».

Acésta fu prima bătaia câștigată de Austriaci de când începuse resboiul.

(1) Histoire des campagnes de Suwarow, pag. 51, T. II.

(2) Histoire des Campagnes de Suwarow, pag. 67.

(3) Pag. 75, ibidem.

(4) T. IV, pag. 131.

Insuși autorul istoriei lui Suvaroff recunoște acesta ȃicȃndu: «Für die kaiserliche war es die Erste Feldschlacht die sie in diesen Kriege gewannen» (1).

Avem informații positive, cȃ la Focșani nu se afla și Mavrogheni în persoanȃ, dar neîndoios se afla și ȃste Romȃnȃ. Dȃcȃ ne amintim de chiamarea — mai susȃ adusȃ — a tuturor boȃrilor în tabarȃ, la quartierul generalȃ, la începutul campaniei, puteamȃ presupune cȃ se afla la Focșani și Mavrogheni, dar în capitolul de mai la vale vom arȃta cum vitȃzul Domnȃ era în timpul acesta ocupatȃ cu rȃsboiul în Carpați. Cum cȃ totuși la Focșani erau și Romȃni, se pȃte înȃlege și din faptul cȃ retragerea oștinei dupȃ învingere, se face nu numai spre Brȃila, ci și spre București. Presinȃ Romȃnilorȃ o afirmȃ și Anastasie Turcitulȃ.

Bucuria despre victorie e mare în tabȃra aliatȃ.

Dȃm în anexȃ reproducerea unui tabelȃ în care sculptorele Schubert ne arȃtȃ cum Coburg și Suwarow și în genere Muscali și Austriaciȃ se îmbrȃțișȃzȃ și se felicitȃ de isbȃnda (2) unei lupte care ținȃsȃ dela 6 ore diminueȃ nu mai puȃinȃ de 10 ore!

Principele Coburg fu respȃtitȃ de Impȃratulȃ sȃu cu Crucea mare a Mariei Teresa. Același Impȃratȃ Iosif trȃmisȃ lui Suvaroff o tabachierȃ bogatȃ cu cifra sa, însoțitȃ de o epistolȃ autografȃ din 13 August 1791, ce dȃmȃ în anexȃ (3). Asemene reproducemȃ epistola adresatȃ lui Coburg. Același lucru fȃcu și Ecaterina cȃtrȃ Coburg.

Cu multȃ inteligenȃ fu combinatȃ îndatȃ ataculȃ ce la 2 August stilȃ noȃu deterȃ trupele Turco-Romȃne contra aripei drepte a Rușilor dela Bȃlad, pe Siretȃ și pe Prutȃ. Acestȃ atacȃ sili pre Suvaroff sȃ abandone pre Coburg la Focșani imediatȃ dupȃ victoriȃ (4). Coburg ne mai fiindȃ sprijinitȃ de corpulȃ rusescȃ, nu cutezȃ sȃ urmȃrȃscȃ pre Turco-Romȃniȃ în retragerea lor. Austriaciȃ se mulȃmirȃ a

(1) Pag. 71, tom. II.

(2) Veȃi gravura anexatȃ.

(3) Veȃi anexele.

(4) „Ausfȃhrliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey“. Vol. III, pag. 124.

lua pozițiune la o oră distanță de Focșani pe apa Milcovului (1). Colonelul Karaiciai fu trimis la puțină distanță înainte cu ante-garda.

Restul lunei August Austriacii nu cutezară a nainta, iar Suvaroff este strinsă ocupată de mișcarea Turcilor din Basarabia sudică și Galați-Brăila.

LVIII.

Unde era Mavrogheni când se dete bătălia dela Focșani? Lucrarea oștirei române în Munții Carpați.

Simțindu-se în Focșani de pregătirile de atac ale lui Coburg, încă dela desprimăverarea anului 1789, Mavrogheni care, cum vedurăm, chiamase pe boiari în tabăra dela Focșani, și luă misiunea de a ataca oștea austriacă de-alungul Carpaților, ca să impedeze adunarea de mai multă oștire Austriacă pe linia Centrului Focșani-Galați.

În luna lui Iuliu Mavrogheni conduce cu vigore oștirile turco-române pe la diversele pasuri din munți contra oștirilor austriace din Ardeal și Banat (2).

Anonimul Austriac (3) în tomul al IV-lea al «Istoriei Răsboiului», urmăresce din punctul său de vedere, atacul diverselor pasuri și aședarea trupelor Austriace în timpul ernoii pe la aceste. La Pasul Vulcanului, bună-ora, în primele zile din Martie se găsea două batalioane din primul regiment românesc, două batalioane a lui Spleeni, două Belgiojoso, unul dela Esterhazy, două divisiuni dela

(1) „Der Graf (Suvaroff) hatte Nachricht, das die Türken in seiner Abwesenheit von Berlat aus Bessarabien über der Pruth setzen, und diese Gegenden überfallen wollten. Er begab sich deshalb Tags nach der Schlacht bey Focsani auf den Marsch“.

T. II, pag. 73 a Versuch einer Kriegsgeschichte des grafen Alexander Suwarow Rymniksky. Gotha, 1796.

(2) In Iulius zeigten sich sehr häufig feindliche Truppen an den Pässen Bocza, (Buzău), Tömösch, Altschanze und Törzburg. Man vernahm dass dieselben zu dem unter dem comando des Fürsten der Wallachey, Mavrojeny, versammelten Korps gehörten, und die Absicht hätten, zu gleicher Zeit unsere Grenzen von Siebenbürgen aller orten anzufallen.

(3) Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. Vol. IV, pag. 7. Viena, 1791.

Husarii de Toscana, o divisiune de dragoni de Savoia și un escadron de voluntari.

La Pasul Turnu-Roșu erau un batalion Oross, unul Spleeni, unul Aloinzi, o divisiune de husari Toscana, o divisiune de dragoni și vre-o câte-va sute de voluntari călări și pe jos. La Temeșiu, autorul anonim pretinde că se găsea numai un batalion Oross.

În pasul despre Câmpulung se găseau 2 batalioane din al 2-lea regiment românesc-austriac care făcuseră parte în trecuta campanie din armata prințului Coburg.

Cum se ridică zăpada din pasuri pe la finea lui Marte, Mavrogheni dete ordin de mergere înainte, de și încă dinsul nu se afla în munți.

Prima ciocnire se întâmplă între Câmpulung și Rucăr. La 8 Aprilie st. n. turco-românii atacă ante-posturile austriace dar, după cum scrie anonimul istoric austriac, atacul nu isbuti, de și Turco-Românii arău fi avut 253 morți. După obiceiul lui, istoricul nu acuză morții din oștea austriacă decât un *secuiu!*... Răniți fură, dice, mai mulți și durere! cei mai mulți dintre ostașii din regimentul românesc. La acest atac luară parte, din partea oștii austriace și un escadron de voluntari români, din cei cari la îndemnul înstreinașilor boeri, abandonaseră pre Mavrogheni. Un oficer din acest escadron, anume Burtă, încă fu rănit.

Oastea româno-turcă se retrasă ceva mai îndărăt, în Valea Muierii (*Walja Mulieri*), cautându a se mai întări, sprijinindu-se acastă ante-gardă pe trupele din Câmpulung, cari făceau recunoscerea până în lăuntrul Ardélului.

La 25 a aceleai luni (stilul nou), 1500 Turci, și la 4000 Arnauți munteni erau gata să năvălescă dela Romnicul Vâlcei în Ardeal, cu intențiunea de a ocupa punctul Șease-sate peste munți. S'au și însinuat turco-românii pe la Cozia și Cornet cu scopu de a ataca pe Austriaci pe țermul stâng al Oltului, cari aveau ante-posturile la Gura-Lotrului și la Piatra. După 7 ore de bătăia aprinsă de ambele părți, românii și Turcii luară pozițiunile dela Gura-Lotrului și Piatra și dela Fôrfica până la Cornet. Acastă mănăstire fu prada flacărilor în mijlocul acestor harțe. La 1 Mai (stil nou) turco-românii căutară să mergică înainte dincolo de Cornet și isbutiră un

momentu să coprindă înălțimile dela Iona și să delogeze pre inamică din Sărăcinesci, dar, după arătarea anonimului austriac (1) întreprinderea nu isbuti.

In definitivă aceste harțe erau menite numai să împedice pe austriaci de a se însinua în România, căci adevărata încercare de a merge în Ardeal, urma să se facă numai în lunile viitoare și a nune după sosirea la Câmpina a Domnitorului Mavrogheni.

Anonimul austriac recunoșce, că restul lunii lui Mai se menținuse și Austriacii și Turco-Românii în pozițiunile ocupate, iar în luna Iuniu Turco-Românii întreprinseră noue atacuri asupra pasurilor Transilvănene.

Este de amintit curagioasa încercare a Turco-Românilor dela 18 Iuniu (stil nou). Deprinși a urca călări munții cei mai prăpăstioși, ei se hotărâră a lăsa pasul unde 'i așteptau Austriacii și să trecă de a dreptul peste munți pentru a coprinde Făgărașul. Neamicul luase toate precauțiunile pentru a evita surprindere dela Munte. Așa el făcu să sară cu iarbă de pușcă o gróznică stâncă care constituia un fel de punte între două prăpăstii pe unde era singurul loc de trecere în spre satul Breaza, care vine la o mică depărtare de Făgărași, iar dincolo de această prăpastie făcu întărituri prin șanțuri și aședă puține trupe pentru apărarea acestor întărituri.

Ajungându la locul unde Austriacii săltaseră în aer stâncă, Turco-românii se puseră pe lucru și prăvălind petre reîmpreunare ambele maluri. Acum óstea noastră trecu acest loc dificil profitându și de o negură désă, dar sgomotul ce făcuseră pietrele prăbușite pentru a constitui puntea de trecere, deșteptă atențiunea sentinelei Austriace dela șanțurile din apropierea stâncei. Pe dată sentinela dă foc șumăiagului dela prăjina de alarmă. Din prăjină în prăjină semnalul e dat pe o mare întindere în Ardeal, și trupele Austriace din împrejurime se pun în mișcare, îndreptându-se la locul de bătaie, iar o parte cercându să strebată la Câmpulung, și se taie linia de retragere a cutezătoarei trupe Turco-Române.

(1) Oplu citat, pag. 16, vol. IV.

Spaima fu mare și în oștirea Austriacă și în Făgărașu, unde tocmai era și de târgu la 19 Iunie (stilu nou) (1).

Turco-Românii de și isbutiră să delogeze dela șanțuri garda și să-și deschidă cale implându-le și pe acestea cu pământu, vedându că mișcarea lor este simțită și temându-se ca să nu li se taie retragerea nu mai înaintară și se întorseră îndărătū la pozițiunile lor, nu fără a se apăra de ataculū combinatū alū neamiculū care țșnia din tôte părțile.

În luna Iuliū însă, precumū arătarămū, avea să se întempe marea și ultima încercare a oștirea muntene de a străbate în Ardeal prin pasulū Timeșulū. Mavrogheni înțelesū cu Turcīi din centrulū frontulū de bătaia dela Focșani lăsă o parte din oștirea sea acolo și cu o altă parte veni însuși la Cămpina luându misiunea de a-și combina ataculū în pasulū Timeșulū cu încercarea oștirea din Focșani de a întâmpina pre Coburg la Putna. Mavrogheni ordonă unū atacū simultaneū prin tôte pasurile Carpaților.

Hagi Suitariul din corpulū dela Focșani înaintase cu 8000 de călări între Adjud și Ocna (14 Aprilie stilū nou). La 15 Aprilie st. n. Mavrogheni va să atace pe Austriaci la Temeșiū ca să producă o diversiune puternică, care să impedeze întărirea neamiculū din fața Focșanilorū.

Mavrogheni avé cu sine, în acéstă expedițiune 30,000 oșteni, pre cari îi concentrase la Cămpina. De aci elū naintă la Sinaia. Acolo detașă 6000 de ómeni cu misiunea de a cerca să trecă prin pasulū Temeșulū (2).

Austriaciū, sub comanda generalū-maiorulū Oross, luaseră la

(1) In Fogaras war an diesem Tage eben Wochenmarkt. Der Schrecken und die Bestürzung unter dem Volke war unbeschreiblich. Die Bauern, um sich leichter flüchten zu können, boten den Kübel Waizen, den sie vorher um 8 Gulden nicht geben wollten, um 1, und eine Fuhr Holz, für die sie sonst zwey Gulden verlangten, um drey Groschen zum verkauf an (În Făgărașu era în acea și târgu șeptemănalū. Spaima și neliniștea în poporū era de nedescrisū. Țșraniū, pentru a putea fugi mai ușorū, ofereaū pentru vinđare, banița de grăū, pe care mai nainte nu o dedeaū cu 8 florini, cu unulū, unū carū cu lemne, pentru care de obiceiū cereaū 2 florini, pentru trei groși). Vol. IV, pag. 21. Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. Viena, 1791.

(2) „Wirklich gieng auch bald darauf die Nachricht ein, der Fürst Mavrojeny sei mit 30.000 Mann von Kimpina aufgebrochen und bis Sinay vorgerückt“, pag. 22, opulū citatū.

Predeal o pozițiune favorabilă și se întăriseră în ea cu șanțuri și parapete.

În ziua de 15, la 6 ore dimineața, ante-garda lui Mavrogheni atacă aripa dreaptă și stângă de o dată eșind din pădure, și când fu aproape de șanțuri îndreptă trei tunuri asupra fortificațiilor austriace. Unul din aceste tunuri fu însă îndată scos din serviciu cu o lovitură de tun (Sechspfünder) austriac.

Cu mare vigore fu condus atacul fortului. Oștirea atacătoare nu afla însă pozițiune avantajoasă. Totuși 12 viteji oșteni (1) avură cutezarea să sară în șanțuri sub ploia de glonțe și începură a bate pirone pe parapete ca să își formeze scări de urcat pe ele. Șapte din acești bravi fură săcerați de morțe și cei-l-alți siliți a renunța la temerara întreprindere.

Până la 10 ore ținu atacul. Dar sosind un nou contingent de oștire austriacă, sub comanda căpitanului Maina, al lui Mavrogheni simțiră că ar pute fi luați între două focuri și preferară a se retrage.

Urmăriți de Austriaci, retragerea fu penibilă până la Valea Țapului, lângă Sinaia. Autorul austriac pretinde, că Românii lăsară 191 morți și 33 cai. Cu prinși nu se laudară Austriaci decât cu *trei* și cu 6 drapele. Negreșit că scriitorul oficios austriac nu denunță, după obicei, decât vre-o 30 morți austriaci!

În același timp, după cum arătarăm, urma ca oștirea Turco-Română să ia ofensiva pe totă linia Carpaților, ca să împedice concentrarea Austriacilor în număr mare la Focșani. La 16 Iulie stil nou, urmă la pasul Turnului-Roșu, la Priporu, o harță a căreia descriere părtinitore Austriacilor negreșit, o dăm în anexă (2).

În totu restul lunii Iulie mai urmară diverse harțe de ante-garde în principalele pasuri Carpatice (3).

(1) Eată cum narază însuși autorul oficios austriac acestu episod: „Zwölf Waghälse hatten die Kühnheit in den Graben der Schanze zu springen, wo sie Nägel in die Pallisaden schlugen, und so hinauf klettern wollten; aber der Herr Posten-Kommandant, Obristwachtmeister von Layritz liess Mannschaft auf das parapet (Brustwehre) steigen die 7 von ihnen erschoss“.

(2) Vezi anexa.

(3) Opul citat austriac, T. IV, pag. 27.

Domnitorul Mavrogheni, după harța dela pasul Timeșului, pregăti ună nouă atacă pentru primele zile din August, combinându-lă cu o mișcare simultanată despre Vălenii de Munte.

În momentul când se pregăti și se dete bătălia dela Focșani, mai multă decât ori-când Mavrogheni și corpul său de oștire luară ofensiva în Carpați (1). Cu deosebire însă atacul fu îndreptat mai cu putere în pasul Buzăului, ca să se provóce mai în apropiere de oștirea lui Coburg, diversiunea dorită, care să împedice întărirea corpului lui Coburg cu nouă contingente din Ardeal. Pasul Timeșului fu apărat de Austriaci contra ante-gardei lui Mavrogheni de 4000 oșteni, pe când în pasul Buzăului se concentraseră peste 9000 oșteni, mai multă Turci, cu 6 tunuri. Atacul violent dată aci sub comanda lui Soliman Pașa cu două tunuri, în cursă de mai multe zile îngroși pre Austriaci. Feldmareșalul Leitenant, din Ardeal, se răpedi însuși la pasul Buzăului să aducă ajutóre oștirea austriace din acelă pasă (*gieng selbst nach Bocza ab*) (2).

Dămă în anexă pe largă după istoricul oficiosă ală campaniei austriace, narațiunea diverselor harțe urmate la pasul Buzeului. Bravul Soliman își făcu datoria cu sacrificiul viăței sale. Alătura cu Turcii se luptară vitejesce și mai mulți oșteni români comandați de Anastasie.

Acești vitezi împedică junctiunea armatei Austro-Rusesci din Focșani cu óstea Austriacă care lucra să resbescă prin pasul Buzăului, dar nu putură schimba sórta resboiului dela Focșani!

De sigură încurajiați de isbânda lui Coburg, și a lui Suvaroff, dela Milcov, comandantii Austriaci cari apăraș pasurile Carpatice în contra lui Mavrogheni, începură, cătră finea lui August (stilă nouă) a lua ofensiva și a descinde pasurile. La 22 August (stilă nouă) 2 colóne austriace purceseră a descinde pe valea Oltului. O colónă se opri la Racovița iar alta trecu Oltulă pe la Căneni. Austriacii se insinuase în Valea Topologului.

Acolo întâlneș o ante-gardă de câți-va turci sub comanda lui

(1) Am I und 2-ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsächlich aber bey Tömösch und Bocza (Buzeu).

(2) T. IV, pag. 31, opulă citatū. Veđi narațiunea lui Anastasie (Selim).

Osina Bimbaşa Seraskier şi Bostan-Ulu Bimbaşa şi 300 de poteraşi Munteni, comandaţi de Armaşul Dumitru Lamciul (1).

Acastă mână de vitezi ce puté contra înmiitelorū puscî ale Austriacilorū? Ei se luptară câtū putură şi isbutiră a se retrage prin păduri spre Curtea de Argeş. Armaşul Dumitru şi cu căpeteniile turcesci, luară din Curtea de Argeş încă ceva oştire şi ca la 1000 de ómeni se întórseră aprigi contra Austriacilorū, ca să-l opréscă de a merge înainte. O nouă harţă remasă fără rezultatū mai bunū pentru Romano-Turci, căci era imposibilū ca 1000 de oşténi să ţină lungū timpū contra unorū forţe cu multū mai mari. Că s'aū luptatū minunatū poteraşii Armaşului Dumitru, staū de mărturie cei 200 de morţi şi numeroşi răniţi ce arétă istoriculū Austriacū că aū remasū pe câmpulū de bătăie din óstea română. Numaī 11 oşténi români se lăsară să fiă prinşi de vii!

Resistenţa acastă vitéză a poteraşilorū Armaşului Dumitru, pusă pe gânduri pe Austriaci. Ei se opriră din mersulū lor înainte, mărginindu-se a se întări în posiţiunile ce apucaseră. Aci remaseră în tótă luna Septembre (2).

La pasulū Ruşavei încă s'aū petrecutū harţe şi bătăi între Turci şi Austriaci, în legătură unele din aceste bătăi cu acea dela Focşani. Din documentele până acum cercetate de noi nu resultă că în 1789 se afla pe lângă óstea turcésă din acestū punctū şi oştire românesă, de aceea nici nu vomū insiste a descrie diversele aceste harţe şi bătăi care se întindū în Transilvania până dincolo de Mehadia şi descindū în ţera Muntenésă în judeţulū Mehedinţului.

Asemené nu ne putemū ocupa aci de operaţiunile belice turco-Austriace din spre Serbia, Croaţia, Slavonia, etc. Orī câte succese aū pututū avea Turcii icī-colea în aceste regiuni, bătălia care se dete la Rómnicū, şi de care urméză încă a ne ocupa, le-aū făcutū inutile, acésta hotărândū definitivū sórta rėsboiului.

(1) Opolū citatū, t. IV, pag. 41—45.

(2) Istoriculū austriacū pretinde că de aceea óstea austriacă fu liniştită în Septembre în aceste părţi, căci Romano-Turcii nu mai cutezară a o ataca. Dar de ce nu înaintară Austriacii mai la vale în ţeră?!... (pag. 46, opū citatū, vol. IV).

LIX.

Atac la Bêrlad. Rêsboiul dela Rômnic. Evenimentele la Bucuresci.

În lipsa lui Suvaroff, vedurăm că Turcii ca să facă diversiune voră să trecă Prutul și să atace ariergarda din Bêrlad. Dără a doua și după victorie Suvaroff plecă din Focșani, și la 27 era ear cu ôstea la Bêrlad. Ună altă corpă de Ruși detașatū de Repnin se posta între Bêrlad și Fălciū, sub comanda Principelui locotenent-generalū Volgonski ca să acopere flanculū stângū alū lui Suvaroff.

Ne rămâne să studiăm acum și a doua mare bătăliă, acé dela Rômnic, după chîar autorii germani.

Să observăm mai ânteiū că victoria dela Focșani nu prea era în definitivă așia de mare, de ôre-ce ôstea turco-română nu numai nu fu urmărită, dar că să retrasă relativū în destulă bună ordine și anume cea mai mare parte din cavaleriă pe drumul la Rômnicū și Buzêū, cea mai mare parte de Ianiceri pe drumulū Brăilei (die meiste kavalerie auf dem Wege, nach Rumnik und Buzeu, die meisten Ianitscharen auf dem Wege Braila). Negreșitū, în mânile Austro-Rușilorū învingetori remaseră cele ce nu erau lesne de luatū în retragere și âncă nu tôte, căci Austriaciū nu aflară abandonate în retranșamente decăt vr'o 10 tunuri.

Amū vedutū atunci că pe când se petrecea acéstă bătăiă la Focșani, Domnitorulū Mavrogheni se afla în Carpați.

În bătăliile aceste ultime jucă ultima sa carte și N. Mavrogheni. Sciindū că sôrta lui era legată acumū de acé a rêsboiului, scrie Selim (Anastasia): «Mavrogheni își slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială un corpū nou de oștire alăturându pe lângă acésta și ôstea ce mai putu aduna din tabăra dela Focșani, porni spre Rômnicū pentru a organisa acolo un atacū generalū, care să se pôtă da totū într'unū timpū și în contra tuturorū strîmtorilorū Transilvaniei, âvëndū speranță că inimiculū, vedëndu-se silitū de a se apăra din tôte părțile de odată, s'ar puté află mai multū deschisū din vre o parte. Mavrogheni se și încercase a cărmui însuși o expedițiune contra strîmtorei dela Temiș». (1).

(1) Românul 1861, pag. 54. Veđi anexa.

Despre corpul de armată a lui Coburg în urma bătăliei dela Focșani și până la jumătatea lunii Septembrie (st. n.) nu se mai vorbește de loc. Insuși Istoricii Austriaci recunosc această. După acesta Coburg la 17 August lasă Focșanii și ia pozițiune nouă mai în apropiere de Carpații Ardeleni. Această mișcare a corpului lui Coburg se explică prin faptul atacului violentu ce Turco-Românii dedeau la pasul Buzăului, la Timeș și la cele-lalte pasuri. Coburg rămase inactiv, nedându-și bine seamă de cele ce se petreceau în munți și temându-se de a înainta spre Bucuresci, pe câtu timpu la Brăila era o armată importantă Turcă și că din munți putea îndată descinde armata lui Mavrogheni, așa în câtu Coburg putea să se aple între două focuri. In totu casul, repețim, bătălia câștigată de Coburg și Suvaroff la Focșani, era departe de a fi fostu o victorie așa de strălucită cum au voit s'o califice acești două conducători de oștire, de ore-ce n'a cutezat Coburg să urmeze calea spre Bucuresci.

Câtu auți de învingerea dela Focșani, Domnitorul se repeși cu o parte din trupele sale spre Râmnic pentru a căuta să împuțineze desastrul. Elu provocă imediat o nouă concentrare de oștire Turco-Română. Marele Vizirü dela Măcinü, se puse însuși în fruntea a 100,000 de turci și trecu Dunărea pe la începutul lunii lui Septembrie, *debarcându* la Brăila.

Îndată Principele de Saxa Coburg află că vine această oștire turcă de 100.000 oșteni sub comanda marelui vizirü în persoană. Coburg cere grabnicu ajutorü dela Suvaroff.

Mișcarea turcilor și a lui Mavrogheni simțind-o Coburg, detașeză pre maiorul Kienmayer cu câte-va cete de oșteni ca să facă o recunoșcere spre Râmnicu. Se pare că Mavrogheni nu concentrase încă toate puterile turco-române aci, căci aflându de apropierea lui Kienmayer de Râmnicu, ori rău informatu asupra puterilor cu care acesta venea, preferi să lase Râmnicul și să ia pozițiune la 5 mile dincolo de Buzău, mai aproape de Turci.

La 18 Septembrie stilu nou, înainte de amiazi, Coburg primu limbă că Marele Vizirü cu mare putere, cu multă artilerie, cu mare numărü de cămile, a trecutü Buzăul la Grădiștea și că chiar în acești o să întâlnească pre Coburg la *Martinesci*, dincóce de apa Râmnic;

afându-se deja la o distanță de 4 ore de lagărulŭ Principeluŭ, pe drumulŭ ce duce dela Brăila la Focșani.

Cu acestă veste se trimise imediatŭ unŭ curierŭ la generalulŭ Suvaroff, iar corpulŭ Principeluŭ de Coburg și trămisă tóte bagajele la Focșani, și și construi o întăritură care adăposti manutanța și magasiile.

Apărarea acestei întărituri fu încredințată maioruluŭ Klein de Khevenhüller care avea sub comandă 700 ómeni infanteriă, 100 cavaleriă și 6 tunuri.

Corpulŭ Principeluŭ plecă după amiază, la 3 ore, în 2 colóne, o oră la stânga, apoi dreptŭ înainte luându pozițiune ast-felŭ că trecu frontulŭ pe drumulŭ dela Brăila la Focșani, avendu flanculŭ stângŭ cătră Milcovŭ, iar celŭ dreptŭ lângă o dumbravă cătră riulŭ Rimna.

Brigada generaluluŭ Karaiciaŭ care se compunea din 2 batalióne împărătesci și infanterie Kaunitz, 2 divisiŭ Levenher chevaux légers, 1 divisie Barco, 1 divisie husari săcuŭ și arnăuți (Români și Moldoveni) fu aședată la flanculŭ dreptŭ, pentru a acoperi tot-de-odată drumulŭ ce duce dela Bucuresci prin Buzeu, Rômnicŭ la Focșani.

Corpulŭ de trupă se aședă apoi în ordinea de bătaia hotărîtă în careurŭ, infanteria pe 2 linii, cavaleria într'a treia linie.

Acestă pozițiune era favorisată de terenulŭ alesŭ, protegendu pe Principe, în casulŭ când inamiculŭ ar merge asupra Focșanilorŭ, a-lŭ putea ataca fără de veste în flancŭ.

Turcii și Româniŭ luŭ Mavrogheni încă luaseră pozițiuni bune. Marele Vizirŭ ocupă cu lagărulŭ oștireaŭ sale Martinesciŭ, pe flanculŭ dreptŭ alŭ luŭ Coburg și arier-garda o avea spre Odaia, avendu spatele acoperite cu garniziónele din Galați și Brăila. La 19 Septembre sosi din spre Buzeu Mavrogheni cu oștirea română și înființă la 20 Septembre (st. n.) tabără nu departe de tabăra Marelui Vizirŭ (1).

(1) „Den 20 September war alles ruhig, um Mittags aber wurde wahrgenommen, dass der Feind auf den an der Seite unsers rechten Flügels liegenden Anhöhen, jenseits der Rimna, ein beträchtliches Lager aufschlug“ Patrula austriacă aduce scire, că „dass dieses neue Lager (lângă cel de la Martinesci al Marelui Vizir) aus den Truppen des Fürsten Mavrojeni bestehe, die bisher zu Buseo waren“ pg. 151 I-III din „Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und Türkei. Wien 1791.

După planul de bătaie întocmit cu Marele Vizir, óstea Turco-română ocupă Crângul Meilor, o ridicătură de pământ, care servia ca post avansat între Martinesci și flancul drept al oștii Austriace. Acolo se improvizară întărituri volante apărute de 30 tunuri.

Turco-Românii ocupară Bogza, Tîrgul Cucului, satul Caiata avîndu în acésta parte la spate, pădurea Caiatei, și decî dela Martinesci la pădurea Caiatei se întindea frontul oștii Turco-Române, care răspundea așa la ambe aripele Austriace.

Dăm în anexe douë diverse planuri ale acestui resbelu, unul reproducu după un plan manuscriptu, ce amu aflatu în Biblioteca Academiei (1) și carele este decî ineditu și poté chiar originalul planu întocmitu de Austriaci, după bătaie, și alu doilea după altu planu litografiatu în color și anexat de istoricul campaniilor lui Suvaroff (2). Mai anexăm și o vedere generală a bătăliei, după același istoric.

Lectorul, ajutat de explicațiunile dupe planul 1-iu va pute cu lesnire urmări fazele acestei bătălii memorabile.

Scopul urmăritu de Vizir în înțelegere cu Mavrogheni era, după cum se înțelege lesne din privirea pe planul anexatu de a întinde o linie opritoare descinderii mai departe a Austriacilor între Brăila și pasul Buzelui. Acésta linie deveni învelitoare oștii Austriace între Martinesci, Bogza, Caiata și Tîrgul Cucului. Lacul de sub Martinesci, apa Slivnicului de altă parte și marile păduri dela Caiata și Tîrgul Cucului cu apa Rômna, ajutau multu scopul urmăritu de Turci. Tabăra turcescă din Martinesci aședă în Crângul Meilor (punctul *Q* de pe planu) 30 de tunuri apărute de șanțuri. De aci cugeta Mavrogheni să se întindă o a doua linie de frontu prin punctul *K* unde în adevêr și isbutiră turco-românii a aședa o baterie până în flancul drept al pozițiunii turcesci la Tîrgu Cucului-Caiata. Bateria din punctul *K*, de isbutea să se mențină

(1) Plan von der Hauptschlacht an dem Rymnick-Flusse den 22. September 1789. — Veđi anexa.

(2) Plan de la bataille près du Rymnick din opul: „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymnikski 2 vol. 8° la Friedrich Anthing. Gotha 1795.

oprea mergerea înainte a antegardei lui Karaiciai din punctul *I*, și devenea o a doua linie de apărare în contra neamicului, pogorându-se dela Focșani. Dispozițiunile fuseseră luate foarte bine și Mavrogheni cu Vizirul puteau spera victorie. Grecul Anastasie, amicul devotat al lui Mavrogheni și care cu multă vitejie se răsuise alături cu el pe la strimtorile Carpatice și în deosebi pe la Timeșu și Buzău, ne spune că și de astă dată Austriacii au fost salvați de învingere numai prin sosirea la timp a lui Suvaroff. În adevăr, onorurile bătăliei istoria trebuie să le atribuască Rușilor, căci aceștia trecându dela Jorăsci și Bogați luară flancul drept al armatei austriace și-și îndreptară atacul prin punctul *H* în *O* asupra liniei Târgu-Cucului-Caiata, făcându să tacă bateria română din *K* și acoperindu ast-fel deplin spatele corpului Austriac, care prin *MN* se apropie de Crângul Meilor îndreptându-și puterile spre Martinesci. În fața bateriilor din punctul *Q* se desfășură frontul corpului Austriac care sili pre Turco-Români după o rezistență formidabilă să se retragă spre Mărtinesci. Pe punctul *R* între Bogza și Crângu Meilor și apoi pe ambele flancuri *S, S*, după ce flancul stâng al Turco-Românilor fusese spart și risipit de Suvaroff, Muscalii și Austriacii năvălesc asupra Mărtinescilor în ziua de 22 Septembrie (stil nou) 1789 sperându a prinde chiar în tabără pre Hassan Pașa Marele Vizir, și pre Mavrogheni. Cu totă insistența lui Mavrogheni, care simțea bine că pierderea bătăliei avea să însemneze pentru el pierderea Domniei, Domnitorul nu putu îndupleca pre Vizir la o rezistență desperată în Martinesci. Turcii fugiră abandonându tabăra și lăsându în mâna neamicului numeroase trofee, arme și munițiuni de preț de peste 3 milioane. Mica armată română după o luptă eroică susținută dela răsăritul soarelui până la apusul lui, trebui să urmeze și densa pre Turci în fuga lor desordonată. În 23 Septembrie încă Austro-Muscalii urmăreau pre fugar. La 24, Suvaroff își aședă tabăra îndărătul Milcovului, iar Coburg se întorse în pozițiunea dela Golești.

Șese zile durase această memorabilă bătăia cu pregătirile ei.

Dece mii de turci și Munteni cădură morți, și inecați în Rîmnic și Buzău. Anastasie dice că «cursul Dunărei se opri prin numărul multelor care ce rămaseră într'ensa și prin corpurile celor care cercase

să trecă undele ei crușite de sânge». 68 de tunuri rămăseră în mâinile creștinilor, 100 drapele și proviziuni numeroase.

Victoria dela Rîmnic fu celebrată la Viena și la Petersburg. Suvaroff căpătă titlul de «Romnikski» iar Coburg marele cordon al ordinului Mariei Tereza. Dămă în anexă scrisorile adresate lor de Imperatorul Austriei și de Ecaterina.

Eată cum narează Selim cele petrecute la Bucuresci în urma învingerei lui N. Mavrogheni la Râmnicu :

«In Bucuresci tótă lumea dela mare până la mică erau în consternațiune. Cei mai mulți dintre curtezanii lui Mavrogheni îl părăsiră până chiar și rudele lui cele mai de aproape și nepoții lui. Unele dintre persoanele însemnate ale țerei părăsiră capitala înainte de plecarea principelui, și pe când principele eșia din orașu pe o pörtă spre a merge în Turcia, boiarii săi eșiau pe alta pentru a complimenta pe nemții, cari după bătălia dela Râmnicu plecaseră îndată spre Bucuresci».

Din aceste vorbe se vede că Mavrogheni după învingere reveni la Bucuresci, dar că aci nu rămase multe zile, creșdendă că Austriacii și Muscalii se voră grăbi să descindă până la capitala Munteniei, deci lăsându căimăcămie în Bucuresci, se grăbi a trece Dunărea. Insuși Becattini recunósce că numai după fuga acesta a lui Mavrogheni din țeră, putură pune mâna pe Muntenia. Acestu succesu descuragiându și pe Trucii din Serbia, Belgradul și el se predă Austriacilor (1).

In urma bătăliei, Mavrogheni, dice En. Văcărescu, a lăsată în Bucuresci puțină óste și el s'a retrasu la Giurgiu. Aci proiectă Domnitorul să se facă o *treugă* cu Potemkin «întru care să lege, ca să nu vie Muscalii și Nemții în țeră și să tragă și el Turcii din țeră până se va face pace. Trămisulă ce a fost însărcinată cu această solie ajungendă la Focșani găsi acolo pre prințulă Coburg, ce cu tóte că fusese biruitoră la această campanie, dar nu se

(1) «Aperta (fu) alle armi vittoriose la Valachia colla fuga dell'Osposodoro Mavrogheni, che vide rovesciato irremissibilmente il suo trono, facilitato in fine l'acquisto di Belgrado non meno che l'altro di Bender e di presso che tutta la Bassarabia».

îndrăznia să vie la București . . . » (1). Emisarul lui Mavrogheni a fostu pare-se unu trădătoru, care asigură pre Saxe-Coburg că pôte în totă liniștea să mERGă la București, că óste nu este în cale nicăieri.

După Pitarulú Hristache, avemú altă versiune despre acestú trâmisiú. Cronica în versuri, ñice că dupe victorie Nemþii naintase până la Buzeú :

Maí pân' la Buzéú venise.
 Apoi ca să se maí bată (2)
 Venia tréba cam ciudată,
 Că Turcii se risipise
 De frică maí toþi fugise.
 Decí vEđéndú și elú așia
 Că nimicú nu isprăvia,
 De totú se desnădájduise
 Și țera o părăsise
 Și trecu în țera Turcésca
 Să nu se maí nevoiască
 Remăindú vr'o duoí-trei Pași
 În București, cam golași,
 Cu vre-o mie de Turci,
 Toþii, toþi iar nu maí mulþi ;
 Care și ei aștepta
 Prilejú d'a se depărta ;
 Când de când să se strecóre
 Nu cum-va să-í impresóre
 Că Nemþii se întinsese
 Tótă țera coprinsese
 Iar Mavrogheni gândi
 Incă pân' ce nu fugi
 Că 'n București au rămasú
 Vr'o câþi-va Turci de pripasú
 Și nu cumva să ié scire
 De a Nemþilorú venire
 Și până ei a sosi (3)
 Să 'ncép'a parladisi

(1) Istoriculú Austriacú anonimú áncă ne spune că în tabéra Austriacá dela Gárlicele și Golești a sositú Episcopulú de Rómnicú, trâmisiú de Mavrogheni pentru a negocia unú armistiþiú, dar că acesta nu trată numai cu Potemkin, cum scrie Vácărescu, ci în deosebí cu Coburg. De altmintrelea Potemkin nici nu era în tabără.

Mavrogheni luándú decisiunea de a negocia el armistiþiulú își asigura unú ultimú mijlocú de salvare a Tronulú.

(2) Mavrogheni.

(3) Nemþi.

Deci chiamă pre Filaret
De-lă trâmise la *Nemți* dreptă . . .
Ca să-î parachiuiescă
Câtă mai curându să pornescă . . .

Va să ȳică, din contra părerei lui Văcărescu, că Filaret ară fi fostă trâmisă la Muscali.

Mitropolitulă Filaret află, după Hristache, pre Austriaci spre Buzău. E mai de cređut însă versiunea istoricului Austriaci. Coburg esită d'a asculta de Filaret:

«Stătură la indoială,
Arătându multe cuvinte
Și nu îndrăsniaă să intre
Pentru c'aflase că Turci
În Bucuresci sunt cam mulți.

Atunci Coburg porunci cetel de arnăuți și volintiri (1) ce-î avé strinși din Moldova, să mērgă ei ca ante-gardă, la Bucuresci.

Coburg trimitēndă în ante-gardă pre arnăuții români, urmărea scopulă de a trage în partea sa pre Bucurescenă, arătându-le că cu dănsulă ține deja o parte din țeră și pe de alta făcea actă de prudentă netrimitēndă oștire Austriaciă în ante-gardă, neîncredințēndu-se deplină în apelulă ce-î făceaă boerilă rēmași în Bucuresci, în asigurarile ce-î dedeaă că aci Austriaciilă voră fi bine primiți.

De o dată se lăștesce vestea în Bucuresci, că oștea nemțescă va intra în orașă ne întărđiată. Comandanțilă garnisōnelă turcescilă se hotărescă a retrage oștea la Văcăresci.

Pitarulă Hristache ȳice și el că :

«Arnăuții ce s'aflase
Toți pe cai încălecasse
Și spre Turci se ridicasse.
Merse de le dete veste
Că Nēmțulă pe marginilă este (2)
Și decăt să se lovescă
Mai bine să se pornescă

(1) Pag. 208, tom. III, *Ausführliche Geschichte des Krieges.*

(2) Adică barieră.

Și Dunărea să o trecă
 Și spre Giurgiū cu toți să mērgă,
 Turcii numai zăboviră
 Ci îndată se porniră . . .

Turcii ajungēndū la Văcăresci stau locului, și nevedēndū pre Austriaci apărēndū nicăirea, sunt otăriți a reintra în Bucuresci și a-l prăda nainte de intrarea Nemților :

«Ia spune-mi acum ce faci
 Și unde să te mai bagî?»

întrebă Hristache cu dreptū cuvēntū. La scirea acestei întōrceri a Turcilor, confusiunea și spaīma fură la culme în Bucuresci. Fugiau toți care în cotro puteau :

«Unii spre Nemți apuca,
 Alții prin hanuri intra.
 Nemții nu se mai vedea
 Turcii se apropia! . . .

Cele patru poduri de căpelenie ale orașului nu mai sunt destuū de largi pentru tōtă lumea care cercă a fugi spre a-și scăpa avutulū și mai cu sēmă viața.

Bejānie cumplită!

Se închidū prāvāliile . . . Lēgānele cu roți aurite și chervanele gemū de femei și de copii căutāndū să plece în direcțiunea opusă Văcărescilor, cu risiculū de a muri de fōme, orī de a fi uciși de hoți în cale . . . Cine n'are măcar unū calū de încălecatū 'și duce lada de Brașovū, orī sipetulū, la una din mōnāstirile incongiurate de zidū și se pregătesce a 'și-o apēra, împreună cu alții asemenea lui, impușcāndū dela meterezele zidului, în Turci când vor nāvāli.

Acum se petrecu în Bucuresci legendara-salvare a orașului de *dascālulū Florea* și *învēțācei* sēi dela șcōla romāno-slavonă din sf. Gheorghe.

La mōnāstirea sf. Gheorghe, dascālulū Florea învēța liniștitū vre-o douē-șeci de ucenici să citēscă la psaltire și pe bucovnă.

— Ce faci, dascāle, strigă din pragulū ușei intrāndū părintele Onofrei? Dă drumulū ucenicilorū pe la casele lor, că peste unū

ceasû-douë totû oraşulû e perdutû, că turcii aû hotăritû să-lû prade şi să-lû arđă până nu vinû nemţii în Bucuresci. Grăbesce, dascăle, că nu mai e vreme de «cruce ajută buche az, ba; ce e césulû reû de mare cumpênă!»

Băeţii ucenicî 'şi punû cartea în traistă şi daû busta spre uşă.

— Ho, ţeră! strigă dascălulû Florea, alergândû în pragulû uşei şi împedcândû eşirea ucenicilorû.... ho, ţeră! că Mavrogheni totû e domnû, de Turci nu-î habarû!

— Dar Mavrogheni a fugitû, dascăle, adaugă a dice popa. Cu nasulû în cărţi, dascăle, ăi şi nópte nu mai scii ce-î prin ţeră.... Dă drumulû ciracilorû, că dascălii greci dela sf. Sava aû tulit-o la fugă âncă de a-séră...

— Da eû nu sunt grecû, părinte.... Ce aû Turcii de împărţitû cu noi?

— Eşti nebunû. dascăle? Décă Nemţii nu sosescû peste unû ceasû în Bucuresci, grecû orî românû, totû de sabie perimû...

— Care va să ăică părinte, decă vinû îndată Nemţii scapă oraşulû?

Şi fără să mai aştepte răspunsulû preotului, dascălulû Florea pune pólele antereului în briû, şi ţişnesce pe uşa şcolei strigândû : «după mine băeţi».

— A înebunitû bietulû dascălû gândi părintele Onofrei, care căutândû şi el să-şi scape ăilele, fugi în vre-o parte a ţerei.

De odată, pe la amiaăi, răsună aerulû de glasulû clopotelorû mari şi micî de pe la tóte mănăstirile din Bucuresci.

Sgomotulû este asurđitorû şi tótă lumea se opresce din fugă, întrebându-se: Ce este? ce se întêmplă?

La mănăstirea Văcăresci, căpeteniile turcesci împărşiseră desû de diminéţă glónţe şi iarbă de puşcă la oştire. Tóte măsurile erau luate pentru ca, cum va înnopta, Turcii să năvălescă în oraşû să prade şi să măcelărescă pe bieţii locuitorî.

De o dată se audû la Văcăresci răsunările clopotelorû din Bucuresci.

Intr'o clipă căpitenii şi oşteni aû eşitû din corturi şi pe sub pórtă mănăstirei, întrebându-se unulû pe altulû :

— Ce este? ce se întêmplă?

— Ce să fiă mărite agale, strigă dascălulŭ Florea, oprindu-și calulŭ în fața unui Iusbașa turcŭ. Fugiți, fugiți agale! Aŭ intratŭ Nemțiŭ în Bucurescŭ... Sunt mulți ca frunđa și iarba.... Aŭdiți clopotele cum răsună... Mitropolitulŭ cu boeriŭ primescŭ pe Nemți cu cinste mare... Fugiți!

Amesteculŭ celŭ mai cumplitŭ produce vorba dascălului Florea. Intr'o clipă Turcŭi aŭ încălecatŭ câte douŭ și trei pe unŭ calŭ și călări și pedestri o tundŭ în direcțiunea Giurgiului...

Bucurescŭi sunt scăpați, fără ca Nemțiŭ să fi sositŭ măcarŭ la marginea orașului. Ce se întemplantase?

Dascălulŭ Florea împărțiŭse pre cei douŭ-șeci de ucenicŭi ai lui pe la clopotnițele tuturilorŭ mănăstirilorŭ din Bucurescŭ.

— Mă băeți, când o fi sórele a chindie, trageți mă clopotele, tóte clopotele până la vremea tócă-ŭ de vicernie și Dumneđeŭ cu noi.

Acéstă frumósă legendă Pitarulŭ Hristache o strică atribuindŭ tragerea clopotelorŭ la preoți.

Atunci preoțiimea, ștece el, dete năvală la clopotele bisericilorŭ. Turcŭi cum le aŭdia din Văcărescŭ cređeură că sună în onórea intrărei Nemțilorŭ și

«Nu scieaŭ cum s'orŭ întórece!...»

Voluntirŭi Austriaci și puțină călărime intrară în Bucurescŭ, numai în séra acelei ștele memorabile de 28:

«A doua ște aŭ intratŭ
Totŭ obuzulŭ regulatŭ
La létulŭ opt-șeci și nouă
Octobre douŭ-șeci și nouă (1).

Intrarea în Bucurescŭ a lui Coburg o descrie istoriculŭ oficiosŭ austriacŭ în tomulŭ III, și o pune la 10 Noembre, stilŭ noŭ (2).

(1) Buciumulŭ, 1863, pag. 40.

(2) «Hierauf kamen alle Bojaren, Kaufleute und Arnauten der Stadt unserer Mannschaft entgegen, und führten dieselben, bei der schon eingebrochenen Nacht, durch die mit Menschen angefüllten Gassen, bis jenseits der Stadt, wo der Trupp auf dem Wege nach Giorgiewo Posto fasste, und den übrigen Theil der Avantgarde erwartete.

Negreșitū tótă boerimea din Bucurescī, după cum mai susū arētarāmū din Istoria lui Mavrogheni, a lui Anastasie Turcitulū, nu așteptă intrarea lui Coburg în Bucurescī pentru a i se închina, ci pe întrecutele eși întru întâmpinarea lui la mari distanțe. Dăm după o naivă iconă anexată la Istoria campaniei Austriace, închipuirea cortegiului eșitū din Bucurescī pentru a întâmpina pre Principele Coburg la intrarea sa în capitala munténă (1).

Austriacii intrândū în Bucurescī la 10 Noembrie stilū nou, și Baccattini, (2) fu «incontratto da tutti i boiari, mercanti ed arnauti». Tutto il clero aprestavalo fuori di una porta, ed nel tempo del suo ingresso suonavano tutte le campane e il popolo esclamava ad alto grida: *viva l'imperatore*. Ben volentieri si prestarono i boiari e tutti gli altri ceti di persone a prestar giuramento di fedeltà all' Augusto Regnante, il cui ritratto stava appeso pubblicamente sotto il trono, convenendo di buona voglia relativamente alle contribuzioni da pagarsi dalla rendite del paese per l'avanti adette al fuggitivo Prince Maurojeni, e circa le somministrazioni di commestibili di ogni genere».

Serbării numeróse, mese, rugăciunī prin bisericī, tóte înlesnirile pentru înquartirarea oștirei, nimicū nu refusară cei 800 boiării (!) ce

Den 10-ten traf auch der Feldmarschal Prinz von Koburg mit dem Hauptkorp bey Bucarest ein. Bey 800 Bojaren, und mehr als 17000 Einwohner ritten und giengen dem Prinzen entgegen, und empfinden denselben vor der Stadt an einer kleinen Kirche. Von allen Seiten ertönte ein grosses Freudengeschrey, die Glocken von allen grossen und kleinen Kirchen wurden geläutet, alle Stände standen in den Gassen unde verherrlichten den Einzug des Prinzen, und des Kaiserlichen Heeres in diese Hauptstadt. Der Prinz rite auf einem Schimmel, der mit goldenen Steigbügeln und grösster Pracht ausgezieret war, und welchen die Bojaren ihm entgegen geschickt hatten, der Prinz hatte seine Feldmarschalls Uniform an und war mit allen Orden, die er hāt, behängt».

Eacă cum naréză intrarea Austriacilorū „Moniteur Universel“ francesū, No. 110, din Noembrie, 1789 :

«Nous recevons les details suivants sur la prise de Bucharest, par le prince de Cobourg. Les quatre Bachas qui avaient occupé cette ville ont été saisis d'une telle frayeur à l'approche des troupes Autrichiennes, qu'ils se sont retirés sur le champ vers Giurgevo dans le plus grand désordre.

La noblesse et le clergé de Bucharest ont été recevoir le Prince de Cobourg jusqu'à une église située hors de la ville, et lui ont fait une pompeuse réception»

(1) Veđi anexa.

(2) Vol. VII pag. 335.

Coburg află în Bucuresci. Bietulă Mavrogheni totă mai spera la țermul Dunărei că Austriaciă nu voră intra în Bucuresci și că doar se vor găsi căi-va boiări cari să vină după el măcăr în semnă de protestă contra invasiunei Austriace.

LX.

Batălă la Porcenă și Vlădenă. Oltenia ocupată de Austriaci.

Turciă mai susținură câte-va zile răsboiulă în munțilă Olteniei și după învingerea dela Rômnică. La Porcenă și Vădenă erau 17000 de turci sub Pașa cu două tuiuri Kara Mustafa, cel care, în 1788 dusese cu multă strălucire oștirile destulă de adincă în Valea Hațegului.

Contra taberelor dela Porcenă și Vădenă își îndrăptă totă puterea disponibilă Principele de Hohenlohe. Turciă apără vitezese pasul, dar fură bătuti la 8 Noembre (stil nou). Hohenlohe 'și deschise calea spre Craiova. În același timpă, oștea austriacă dela pasul care conduce la Rômniculă Vălcei sub comanda maiorului Brugglach, încă isbuti să răsbească — bătândă pe Turci și Munteni — spre Olănescă și Horez, la 5 Octobree (st. nou). La 6 Octombree oștea Austriacă apucă la Cozia. De aci descinse la Călimănescă și Capu-Piscului. În antegarda acestuilă detașament de oștire austriacă era Boerul Băbeanu, care trădase pe Mavrogheni cu un numără de poterași români. Acestă nu împedică pre poterașilă răsmași credincioși lui Mavrogheni să 'și facă datoria până în fine. Așa ei se luptară împreună cu Turciă în contra Austriaciloră și a frațiloră loră trădători, la Ocna și în mai multe puncte din calea Austriaciloră până la Craiova.

La 7 Octombree antegarda austriacă se afla la Fântăna Banului. La Rômnică 500 de turci deli și 200 de poterași români căutară fără rezultat să împedice intrarea neamicului.

Românilă și Turciă cari puteau să'și apere viața se retraseră spre Craiova. Dar într'acolo mergea acum și biruitoarea oștire Austriacă intrată prin pasulă Rômniculă. Pe la Căineni țîșnise detașamentulă austriacă sub comanda Locotenentului Colonel Wilhorsky cu scop

«pentru a descinde în Valachia (*um tiefer in die Walachey einzudringen*) (1).

Prin pasul care duce la Câmpulung apucă alt detașament austriac sub colonelul V. Kray care se îndreptă în marș repede spre Craiova. La 8 Noembrie (st. nouă) Kray se găsește la 2 ore depărtare de acestu orașu, la Isalița. Aci 50 de credincioși oșteni de al lui Mavrogheni arseră vitejește ultimul praf de pușcă în contra austriacilor lăsându 5 morți și mai mulți răniți în retragerea lor.

Se mai întorseră curându apoi turcii și Muntenii dar era prea târziu. Ca și la București boerii din Craiova eșiră împreună cu mulți locuitori din orașu întru întâmpinarea colonelului Kray și'l introduseră ei singuri în orașu punându la dispozițiunea austriacilor provisiunile necesare și primindu'i cu mari manifestațiuni de bucurie (2).

Scriitorul Austriac adesea citat de noi recunoște că acesta a fost ultima afacere belică a corpului de Armată Austriac în acest război. De altmintrelea sosirea ernei pune capăt campaniei austriace în țera românească.

Despre intrarea Austriacilor în Craiova scrie și Dionisie Eclesiarchul.

Eaca cumu naréză cronica intrarea Austriacilor în Craiova :

«Nemții au sosit și au intrat în orașu cu pace, eșindu-le înainte boerii schimbați în haie boieresci (3) și întâmpinându-i cu rugăciune i-au poftit de au venit la Episcopii, eșindu-le înainte cu

(1) Vol 4, pag. 68. Ausführliche Geschichte.

(2) «Hierauf wurde der Oberste Kray mit seiner Mannschaft von den Einwohnern von Krajova ebenso freundschaftlich aufgenommen, als Prinz Coburg mit seinem Heere von den Bewohnern Bucarest's. Viele Bojaren und ein grosser Theil der Bewohner dieses ziemlich ansehnlichen Städtchens kamen dem Herrn Obersten auf eine Stunde weit entgegen. Verschiedene von den Bojaren, liessen unter die Mannschaft, welche auf ihren beschwerlichem Marsche schon durch zwei Tage ohne Brot war, Brot, Fleisch, Wein, und andere Erfrischungen austheilen. Hierauf nahm der Oberste, unter Bedeckung eines Kavalleriedetachements und der Scharfschützen, begleitet von alen Bojaren zu Pferde, bey läutung aller Glocken, gegenseitiger Begrüssung der Artillerie, und Rührung des Spiels von dem städtchen Besitz».

(3) Cara-Mustafa cu Turcii din Craiova (avându și catane români) cu o lună înainte de ce Austriacii să se apropie de acelu orașu, după spargerea taberei dela Porcenii au avut o falsă alarmă. Coprinși de frică fiind, țioa pe la prânțu au dat fuga Intr'unu sfertu saū multu jumătate ceasū, nici unu n'au

litanie bisericescã, adecã preoții cu Sf. Evanghelie și cu S-ta cruce în pridvorul bisericeî, unde Oberster Craiũ cu oficerii lui (care acestũ Oberster era venitũ înainteã oștilorũ cu piota pedestrimei și cu volintirii) și sãrutãndũ sfintele, aũ intratũ în bisericã toți, cântãndu-li-se axion, dicẽndu-se de diaconũ citirea pentru biruința improtivnicilorũ, pomenindũ pre Impãratulũ Iosif, și li s'aũ fãcutũ masã mare în Episcopie de cãtrã boierii, ospãtãndu-i bine. Mai vãrtosũ boierii Bibescu, fiindũ unulũ din ei la Nemții pre carele îndatã l-aũ fãcutũ ispravnicũ. Apoi aũ sositũ și generali cu multã óste cãlãrime....» (1).

LXI.

Quartiere de Iarnã. Belgradulũ capitulatũ. Succesele Rușilorũ. Mișcãri politice. Apreciãri despre rãsboiulũ dela Rõmnice. Mavrogheni.

Coburg acum își stabili quartierulũ de iernã, pe cãnd Principele de Hohenlohe fãcu tot asemenẽ la Craiova, în 26 Oct. 1789, dupã spargerea taberii romãno-turce dela Porcenã județulũ Jiului și dela Cãmpina (2).

rẽmasũ în orașũ și fugindũ pãnã la Mõnãstirea Jitianu, unde este podũ mare stãtãtorũ pe apa Jiului, acolo aũ stãtutũ sã vadã ce se face, și vedẽndũ cã era alarma falsã, s'aũ întorsũ în Craiova și bãnuintu-și pre boierii cã ei aũ pricinuitũ spaima lorũ, aũ chiãmatũ pre toți boierii și i-aũ juratũ sã ție credințã cu ei și sã le spue adevãrulũ cãnd se va întẽmpla sã vie Nemții și *le-aũ poruncitũ de s'aũ schimbatũ și s'aũ imbrãcatũ în haïne turcesci lepãdãndu-și ișlicele și puindũ cãciuli negre lungi în capũ . . . »*

Turcii voiaũ cu acẽstã schimbare de haïne, ca în casũ de nãvalã a Austriacilorũ sã fiã în pericolũ și boierii și decã ei sã nu tãnuescã de Turci scirea invãziunii oștirea austriace în oraș Dionisie adaoge cã la ultimulũ momentũ cãnd Nemții aveaũ sã intre, Turcii eraũ gata sã prade Craiova, decã boierimea și negușitorimea arũ fi refuzatũ de a da lui Cara-Mustafa 70 pungi banii, sumã ce în urmã boierii aũ pus'o pe țerã și aũ scos'o cu pristosũ! . . . »

Tom. II, pag. 178—179. Tesaur, P. Ilarian.

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) «Nemții decã s'aũ implinitũ trei ani, aũ intrat în țerã de o datã pe la tóte schelile într'ođi, cã așa și tocmise sfaturile între dẽnsii și Prințulũ Coburg aũ intrat în Bucuresci cu generalulũ și cu oștile lorũ, coprinđendũ tótã țerã peste Oltũ și nu i aũ stãtutũ nimene împotrivã; la Craiova aũ venitũ în đioa de Sf. Dumitru 26 Octombrie Prințulũ Henzerberg, . . . iar la Cerneți aũ venitũ doi generari cu oști pedestrime și cãlãrime, cu multe tunuri, venitaũ și regimentulũ militarilorũ romãni ce le đice *Frãtuși*, iuți la rãsboiũ.

Tesaur II, pag. 178.—Dionisie Eclesiarcul, veđi povestea turcilorũ din Craiova la acelașũ loc.

Victoria dela Römnic demoraliză pre Turci . . . Garnizona din Belgrad sub Abdi-Paşa capitulă cu onorurile belice şi se retrase în Bulgaria. Abdi fu descăpăţinat de Sultanulă ca pedepsă.

Ruşii, la gurile Dunărei, mergeau şi ei din cuceriri în cuceriri. Benderul işi deschise porţile înaintea lui Potemkin (1). Galaţulă fusese ars de Kaminski. Ismailulă mai ţine încă. Suvaroff înainta ca să-lă asedieze.

La strigătulă de aman! al Turciei, Anglia şi Prusia se agită seriosă. Sub auspiciile acestoră două state, Poloniă se aliéză cu Pórta, o armată navală englesă se dispune a protege diversiunea regelui Suediei, care nu ceré altă decât se fie sprijinită . . .

N. Mavrogheni trecendă la Dunărea, «acolo porunciă turciloră să stée cu răsboiă asupra Nemţiloră să nu-i lase în ţeră, dar turcii adaoge Dionisie Eclesiarchul (2) vedendă că şi el au dată dosulă de au fugită din ţeră, nu-lă mai băgaă în sémă.

«Scria Mavrogheni şi boeriloră ţerei cară îi lăsase caimacamă la scaunulă Domniei, că decă vor veni Nemţi în Bucuresci, să le dé zaherea şi să ocrotéscă ţera, precumă şi Măria Sa s'au nevoit de au scăpat-o de robie» (3). Bravulă Domnă voia cu oră-ce preţă să scape ţera de pustiire.

Nu putemă încheia acestă capitolă ală ocupaţiunei ţerei de cătră Austriaci fără de a înregistra aci aprecierile unora din scriitoră asupra acestui Domnă câtă privesce purtarea lui în răsboiă şi chîr faţă cu ţera, cât şi aprecieră străine asupra răsboiului dela Römnică.

Langeron în memoriulă sêu despre campaniile Ruşiloră şi Austriaciloră scrie că triumfulă lui Coburg în Muntenia e datorită

(1) Dămă în anexă stamă reprezentandă luarea Benderului.

(2) Tesaurulă, Tom. II, pag. 177.

(3) Dionisie Eclesiarchul scrie că, după învingerea dela Römnic «Turcii se gătise să robéscă ţera, (ca ţeră neamică) şi au venită ună paşă mare cu óstea lui, şi adusesse sacă arari pline de strénguri şi curele şi lanţuri să lege robii şi mai multă Bucurescii îi era în minte. Dar Domnulă Mavrogheni cu mare meş-teşugă şi cumpătare au tăiată pre acel paşă pe Dunăre şi l'au aruncată în apă, nesciindă nime din Turci».

Tesaur, Tom. II, pag. 177.

numai lui Suvaroff, carele sili pre Coburg să adopte planulŭ sĕu de bătăie la Focșanŭ și la Rômnic. «Le prince de Coburg, dominé de sa gloire et croyant que la victoire s'était trompée, vainquit presque malgré lui!» (1)

Turcitulŭ Anastasie (Selim) în istoria lui N. Mavrogheni, însu-și activŭ în bătăliile dela Focșanŭ și Rômnicŭ, atribue victoriile totŭ lui Suvaroff. «Nu voiŭ mai întreprinde să deslușescŭ în ce chipŭ... fură scăpați de douē ori Coburg și Austriacii prin activitatea fără esemplu a lui Suvaroff căci de douē ori era să fie prăpădiți de cătră turci» (2).

N. Mavrogheni, care după mărturia lui Selim se luptă vitejesc la Rômnicŭ, esplica învingerea sa prin nedisciplina oștirea sĕle și a celei turcescĭ. Ordinele lui nu erau esecutate, acĕsta vedĕndŭ el în tabera dela Focșanŭ:

«Selim, esclamă sĕrmanulŭ Domnŭ, scii bine că eŭ lașŭ nu sunt; am datŭ doveți de vitejie chiar pe când postulŭ ce ocupanŭ cerea dela mine să fiŭ mai multŭ prudente. De nu ar trebui aici de câtŭ curagiŭ de a se asigura isbânda, nu m'ași teme de loc c'o să mă biruĕscă; dar, privesce oștirea ce avemŭ, veți de are cine-va pe ce se rădima, spre a se flata că va birui.»

După perderea bătăiei, eșindŭ din Bucurescĭ însoțitŭ de credinciosulŭ Selim, care ũ urmă de și schiopătândŭ în urma unor rânŭ căpătate în lupta ultimă, Mavrogheni era trist și dĭcea: «Cine s'a pusŭ vre-odată pe un tronŭ, și a pututŭ sta pe dĭnsulŭ în liniște? Cine a alergatŭ ca mine după favórea unui Sultanŭ, fără să aibă a se teme de perderea capului sĕu? Vie dar mórtea când va pofti, destulŭ am trăitŭ decă am fostŭ Domnitorŭ!» (3)

«Acĕstă dispozițiune de spiritŭ se schimbă însă, scrie Selim — când sosirămŭ pe malurile Dunărei. Vedĕndŭ acĕstŭ mărețŭ fluviiŭ, pe care'l trecutŭ căți-va ani mai înainte pentru a merge să ia în posesiune demnitatea cé mai înaltă la care el puté să aspire, și pe care se gătia să'lŭ trecă acum îndărătŭ, fugarŭ și despoiatŭ de totă

(1) Hurm., Langeron, pag. 92.

(2) Românul 1861, pag. 54.

(3) Românul 1861, pag. 55. Veđi anexa.

mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese Domnă, se opri spre ași arunca ochii în urmă cu mahnire și nefindă în stare să se smulgă de odată dela tot ce fusese obiectulă ambițiunei vieței séle întregi, el refuză de a merge mai înainte până nu se va încredința de a intratū în adeverū Coburg în capitala sa.»

Acéstă scire o află îndată Mavrogheni... Ba mai află, cum védurămū, că boerii, cari se otăriseră să rămână pe lângă dinsulū și-i juraseră credință... «aū primitū cu brațele deschise» pre austriaci...

Atunci N. Mavrogheni intră în barca care-lū aștepta și dișe ultimulū adio unei țerei care nu-lū înțelesese și nu-lū iubise că nu-lū înțelesese....

«Iar Domnulū Mavrogheni i-aū *rēmasū* Domnia» dișe Dionisie, voinďū să înțelégă că-i s'aū terminatū Domnia, după intrarea lui Coburg în Bucuresci. Celū puținū Dionisie nu'lū mai înfrunta, pe când En. Văcărescu scrie : «Mavrogheni în vremea ce aducea Turcii isbānde în Bosnia și în Ungaria, aducé și elū cu Turcii ce avea (nici pomenesce de óstea romānă!) aici isbāndă pe la hotarele Transilvaniei și apoi se întórcé și *jāfuia* (?) Mānāstirile țerei și lua și odóre și sfintele rase de prin biserici și vasele călugārilorū(1) și sfārīma zidurile curțilorū, cumū aū făcutū la Cozia și la Argeșū și scrie la Devletū, că aū luatū dela Nemți *Cozia calesi* (2). Ear într'acestu anū (1789) ce s'aū împotrivitū noroculū biruinței. Pré inaltulū Devletū, neavēndū ce se mai facă și Mavrogheni aici, cari nu avé ce se mai prade și să mai jāfuésca, nici mai rămāsese boierinași și mazilași

(1) Acésta era în timpulū când Craiova urma să fie apărată de Turci. Văcărescu.

(2) Dionisie Fotino spune aceste fapte așa : «Mavrogheni cu oștile ce avé, avu noroculū a repurta câte-va învingeri asupra austriacilorū, atâtū la mānāstirea Sinaia câtū și la Cozia de peste Oltū și în alte locuri. Acele loviri deși nu fuseseră de câtū nisce mici harțe totuși Mavrogheni cătră Turci le representă ca bātālii mari și mōnāstirile le numise cetāți întārite, intitulāndu-le Sinaia-Kalesi, Kozia-Kalesi și altele. Pentru asemenea succese, Sultanulū i-a trāmisū *Kiliț-Kaftan*, adecă sabie împērătésca și haină, cu felurite laude și binecuvēntāri». (Trad. de Sion, Tom. II, pag. 177.

Și de ce nu le puté Mavrogheni considera ca cetāți acele Mōnāstiri în conjurate de ziduri cu metereze? Ca cetāți le luase austriaci și le apērase până ce ii rēsbi óstea lui Mavrogheni. Despre prādările vaselorū sfinte, n'amū aflatū de câtū în Văcărescu. Dar lucrulū era și posibilū, cu îndisciplina oștinei turcesci. Ce puté Mavrogheni contra acestei nediscipline, el o făcu tot-d'a-una.

(auđiți pe boerulŭ celŭ mare cum nu voiesce să  să în fruntea țerei din *prostime!!*) de a'ı da dregătorie fără de voie (vedı Pitar Hristache ce scrie din contra) și apoi ıı jăfuia și trimet  caftanele pe la județe și ııbrăca fără voie pe cine auđia că are bani... Făcuse și Caimacan Craiovei turcŭ și Chehaia turcŭ și Capigilor Chehaia turcŭ și ne av ndŭ ce altŭ a mai face aici, cu pricin  că merge ca să'și facă cercetare ordiilorŭ, umbla prin sate și *ııbrăca pe țeranı cu caftane* și apoi ıı punea la ıncisore ca să-ı de  bani.... Sp im ntatŭ după t te aceste... s'au trasŭ la Giurgiu» (1).

Așa ceva n'  scriit nici Dionisie nici pitarŭ Hristache.... Este limpede strev dută ura *boierului* Văcărescu ın ce spune de *democraticulŭ* Domnitorŭ! Eaca cum ap r  și Selim pre Mavrogheni de acuzările ce i se aduce u :

Pe c tŭ timpŭ era încă primejdia mare, și era trebuință de multă energie, el era trebuinciosŭ ; dar căderea protectorelui lui, Hasan Pașa, puse ın mișcare t te limbile invidiei, și ın secretŭ se pregătiră *o mulțime de acuzări pe care 'și propunea inemicii să să le asvârle asupra lui la cea mai d' nt ii ocasiune favorabile. ın faptŭ, nu există nici o crimă sau greșel  care să nu 'ı-o impute. Se  icea c  administrase r u treburi cu care nici că-lŭ ıns rcinase cineva vre-o dată ; că ,și ınsușise sume pe care nici odinioră nu le primise ; c  tăiase capete care încă st te u f rte solide pe umerii lor. Dacă adev rulŭ s'ar afla ıntre am ndou  extremele, s'ar fi pututŭ privi el ca omulŭ celŭ mai perfectŭ, căci i se făceau imputările cele mai contradictorii și cele mai nepotrivite. Totŭ de o dată lŭ făceau și cumplitŭ și risipitorŭ ; și lașŭ și ındr snețŭ ; și superstițiosŭ și ateŭ ; și prea bl ndŭ și prea aspru ; și prea prudente și prea nesocotitŭ. Dar de și nu era prea lesne de a vedea cu deslușire care ı erau crimele, totŭ era evidente c  ped psa ı era neap rat  și că ı se va face, ındat  ce sentința se va put  pune ın lucrare fără primejdie, căci era deja pronunțată ın secretŭ. Despre ac sta era chıar el convinsŭ ; și pe orı-ce grecŭ vedea plec ndŭ spre Bucuresci, i se părea că o să fi  unŭ pıritorŭ care mergea să dea dovad  ın contra lui».*

(1) Tesaurŭ, Tom. II, pag. 297.

LXII.

*Muntenia sub Austriaci. Bucurescii în iarna anului 1789 - 90
Potemkin la Iași. Noul vizir și resboiul. Bătălia
la Calafat. Negociări de pace la Iași.*

Pentru administrațiunea potitică a Munteniei se trămită, mai târziu, din Viena, Baronul Thugut și Consiliarul Stefan Raicevici fostul agent al Austriei în Principate. În Bucuresci continue însă Divanul din boierii de ai țerei. La finea anului 1789 și în anul 1790 aflu în Divan pre boierii: Dumitru Ghyca Banu, Radu Slătineanu Vornic, Drăghiceanu Greceanu Visternic, Manolache Grădișteanu biv vel. Visternic, Episcopul Filaret (Römniceanu), Ioan Damaris, Matei Fălcoyanu, Constantin Stirbei.

Alătura cu boierii din Divan semnază *oficialul* austriac *Marchelius* și «Măria Sea pré înălțatul Prinkip, său *general-feld-marșal leitenant Baron fon Entiberg*».

În decursul iernei 1789—90, Bucurescii resunără de petreceri organizate de Austriaci. Baluri, ospețe neîntrerupte..., «Nemții după ce s'au aședat în Bucuresci și în Craiova s'au apucat — dice Dionisie Eclesiarcul — de musică și de baluri, după obiceiul lor și nu pré grijia de resboi... și iubea și boierii, mai vartos muierile, musicele și balurile nemțesci, că se aduna cu ei la acele veselitoare» (1). Se mărgini Coburg a pune străji pe marginea Dunărei la toate schelele, ceva oștire regulată și mai ales *volintiri* români, sîrbi, arnăuți... (2).

Acelși petreceri la Iași, unde Potemkin ține curte ca un adevărat Monarc. «Suita lui cé strălucită și mare, scrie Drăghici, nu înfățișa tipul unui statū-majoru de general, său de mareșal, ci glota unei curți de monarcu oriental, după îmbrăcăminte ce purta, fiind încărcat de aur, și de argint pe toate cusăturile straelor...

«Șefii cei mai atașați de Potemkin nu ridicau capul dela petreceri ce se dau în toate zilele, când la un boier când la altul

(1) Tesaur II, pag. 178.

(2) Ibidem.

pentru ca să facă mulțămire sfetlișului, titlu de *serenitate* ce purta acestu prințu (1).

Langeron amintesce că «après la prise de Bender, le Prince Potemkin vint s'établir à Iassy, où toutes les dames russes suivant sa cour vinrent embellir le séjour de cette capitale et faire l'ornement des fêtes que le Prince y donna!» Amorurile lui Potemkin cu cocónele moldovene și mai alesu cu dómna de Witt, femeea unui generalu polonú, nu erau scandaluri tainuite nimenui... (2). Aceste pe-treceri nu erau de natură a activa preparativele campaniei anului 1790.

Mórtea lui Hasan Pașa ridică curagiulu partidulu contrarú păcei. Ii succedă Celebi Aga Zadé Serif Hasan Pașa, ce se afla la Rahova Muhafir, neamicu alú lui Mavrogheni (3).

În asemené condițiuní, noulú Vizirú puté spera succese militare, și decí a fi contrarú la tratativele de pace. De aceea, cum scrie En. Văcărescu, provocă pe Prusia să se conforme tratatulu de alianță din Ianuarie, și cu deschiderea campaniei din 1790, Frederic să intre și elú în acțiune.

N. Mavrogheni, după eșirea sa din Muntenia nu státu neactivú, nici indiferentú la cele ce se lucrau. După ce încercarea lui de a dobândi armistițiú dela Potemkin nu isbuti prin faptulú lui Filaret, Mavrogheni readună din sfărământurile oștírei sale și o complectă cu turci, concentrându-și acéstă oștire în fața Calafatulu.

Domnitorulu plánuí să atace, cu óstea dela Vidin, Calafatul. Dionisie Eclesiarchul díce că acestú atacú urmá la 15 Ianuarie, pe un mare gerú. Mavrogheni și Turcú aú isbutitú a trece Dunărea și a se întári la Calafat. Auđindú de acésta, boierú și neguțitorú din Bucuresci se înfricoșarú «răpstindú asupra Nemțilorú că nu staú de resboiú, ci staú de tractorú și de halurú... Apoi s'aú gătitú Nemțiú și aú mersú

(1) T. II, pag. 54 și 55. Ist. Moldovei.

(2) Hurm vol. II, supl. I, pag. 92, Memoriile lui Langeron.

(3) «Celebi Zadé Hasan Pașa — díce En. Văcărescu — după ce sosi, despre o parte întári gătirile resboiulu, despre altá parte pré înaltulu Devletú îndemnă și pre Craiulu Prusiacú ca să se ridice asupra Nemțilorú dupe datoria alianței ce făcuse cu Pórta».

Tesaur II, pag. 298.

asupra Turcilor și era unŭ gerŭ cumplitŭ și zăpadă, însă nóptea pe lună, cu putere de oști și tunuri, și lovindu-se cu Turcii i-aŭ biruitŭ și i-aŭ băgatŭ în Dunăre să se scalde și să bea apă; prins-aŭ și vii robŭ și aŭ luatŭ și câteva tunuri dela Turci, iar pe cei morți i-aŭ cotelitŭ Nemții și ce aŭ găsitŭ aŭ luatŭ și i-aŭ aruncatŭ salahorii în Dunăre. La acestŭ resboiŭ aŭ fostŭ și Vodă Mavrogheni cu Turcii și avé și carăta lui cu sine, căci avé gândŭ să scape dela Turci la Nemți (?) Dar n'aŭ pututŭ, că l'aŭ priceputŭ Turcii și luă aminte Pașii de elŭ; încă i s'aŭ imputatŭ că aŭ venitŭ la resboiŭ cu careta ca muierile, iar nu calare ca voinicii și careta cu telegarii i-aŭ răpitŭ în răsboiŭ ostașii nemțesci!»

De unde a mai luatŭ Dionisie și acéstă nouă trădare pusă pe socotéla lui N. Mavrogheni? Și de când unŭ șefŭ de armată nu avé voie să aibă cu sine o caretă? Este unŭ ce escepționalŭ acéstă?

În urma acestei victorii, Coburg se mărgini a mai trămite două trei escadrone de óste sub colonelulŭ Craiŭ (din Craiova) să înconjure cetatea Turnu «în un ostrovŭ nu departe de dênși» scrie Dionisie Eclesiarchul, (1) iar Coburg rămase până în primăveră inactivŭ în petreceri, la Bucuresci.

La Iași însă erau negociațiunii pentru pace cu Principele Potemkin, pe câtŭ timpŭ răsboiulŭ continua în tómnă și iarna anului 1789—90 (2). Rușii ridicaseră asediulŭ Ismailului ca să-și adune toți puterile contra Benderului, în Octombrie 1789 (3). La provocările

(1) Tésaur II, pag. 179.

(2) Ministrulŭ afacerilorŭ străine din Versailles scrie în 19 Martie 1790 lui Choiseul: «Nous sommes fondés à croire que la négociation entre le G. Vizir et le Prince Potemkin n'est pas rompue. D'un autre côté, ce Prince agit à Jassy, comme s'il était assuré d'y demeurer toujours».

Hurm. II, supl. I, pag. 74.

(3) Parte din traducțiunea unui biletŭ turcescŭ trămisŭ ambasadorului de unŭ din agenții săi:

«Les Russes se sont éloignés d'Ismail et ont formé avec toutes leurs forces le siège de Bender. Cette place a tout au plus deux mois de vivres, et la Porte la regarde comme perdue. On ne peut pas même y envoyer du secours d'Ismail, puisqu'il s'y trouve tout au plus 10 à 15 mille hommes».

Hurm. Doc. CXXVII, vol. II, supl. I.

Prusiei (1) în favoarea Turciei, Ecaterina II (în 8 Ian. 1790 stilu nou) răspunse prin Neselrode, că și ea dorește să înceteze calamitățile războiului și că, ca titlu de încredere personală și exclusivă în regele Prusiei, ea va primi pacea cu condițiunea următoare: «Dacă se va pute învoi la facerea păcei, că tóte țerile situate între Nistru, țermii Mărei Negre, Dunărea, Oltul și fruntariile Austriace, cunoscute sub numele de Basarabia, Moldova și Valachia, să pótă forma pe viitoru unu Statu liberu și independinte guvernatu de unu Principe de religiunea (*Potemkin?*) domnitore în țera și care Statu nici o dată să nu pótă fi supusu la altă putere, ci să servescă pururea de barieră veciniloru sêi, ca să se înlătore între aceia totu cuvântulu de discussiune și de cértă, care certe nascu pré adese din cauza unei vecinătăți imediate. Cu acestu modu este de speratu că va lipsi pe viitoru orî-ce motivu de discussiune și că pacea și liniscea voru fi solidu stabilite din o parte și din alta» (2).

Va să dîcă Rusia încercă încă o dată cu sistemulū ei: a face pre Români independenți, ca apoi să li se întempe și lor ceea ce pățiră Tătarii din Crimea declarați independenți!

În aceeași lună 31 Ianuarie 1790 Pórtă semnă cu Frederic Wilhelm al Prusiei unu tratatū de alianță în tótă regula. Acestu tratatū convenia Turciei, dar convenia și Prusiei, care nu s'ar fi dat în lături să lase pre Rusia și Austria să ié pre séma lor Moldova

(1) Provocări interesate: «Non era un mistero, che il Re di Prussia tirava tutte le sue linee perche gli venissero cedute le città di Danzica, di Thorn nella Prussia, state dichiarate amesse sempre alla Polonia nel trattato di membramento».

Becattini vol. VIII, pag. 100.

(2) «Si l'on peut convenir à la paix que tous les pays situés entre le Dniester, les côtes de la Mer Noire, le Danube, la rivière d'Aluta et les frontières autrichiennes connues sous le nom de Bessarabie, Moldavie et Valachie puissent former désormais un Etat libre et indépendant gouverné par un Prince de la religion dominante du Pays et qui ne puisse jamais être soumis à aucune autre Puissance, mais servit toujours de barrière à ses voisins, afin d'écarter d'eux tout sujet de discussion et de querelles qui ne naissent que trop souvent d'un voisinage immédiat, on pourra se flatter par là que tout sujet de discussion pour l'avenir serait ôté et la paix et la tranquillité solidement établies de part et d'autre».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73.

și Valachia, numai acele s'o lase, pre ea Prusia, a lua și ea o parte din Polonia. In acestu sensu încă în Oct. 1789 Prusia negoțiasc în secret cu Rusia și Austria (1).

La umbra tratatului cu Pôrta din Ianuarie 1790, Prusia concentrează oștirii amenințătoare Austriei. Leopold e silitu să ducă și el oștiri spre fruntaria nordică, căutându să disimuleze prin mari pregătiri de răsboi, temerile sële reale relative și la situațiunea internă și la cea esternă. Adevărat că succesele bellice contra Turcilor, obținute de către mareșalulă Laudon, erau îmbucurătoare (2) dar tocmai aceste succese agitaă nu numai pre Prusia, ci și pre Anglia. Ministrulă englez Pitt nu voiesce desmembrarea Turciei în favoarea Rusiei.

LXIII.

Bătălia la Giurgiu. Negocieri de pace. Reichembach. Purtarea Austriei. Ecaterina continuă a cere înființarea unui regatū românescū. Joculū politicū alū Prusiei.

Pre când ast-felū curgea politica la curțile beligerante și la Berlin, Londra, Coburg se pregăti să atace Giurgiul în primăvera anulū 1790. Acēsta se întēplă încă înainte de môrtea lui Iosif II.

(1) Choiseul către Saltan, despre intrizele și duplicitatea Prusiei față cu Turcia :

«La Cour de Prusse, en même temps qu'elle excite la S.-Porte à continuer la guerre en la berçant de nouvelles promesses, négocie secrètement avec les deux Cours Impériales et offre de leur laisser prendre la Moldavie et la Valachie et même de leur en assurer la possession par sa garantie, à condition que ces deux Cours lui laisseront prendre une partie de la Pologne. C'est ainsi que la Cour de Berlin sacrifie entièrement l'Empire Ottoman à ses propres intérêts».

Harm. vol. II, supl. I, pag. 71. Doc. CXXV.

(2) «I prodigiosi progressi del Maresciallo Laudon e del Principe Coburgo contro i Turchi, ighalmente che quelli della Russia erano sempre più a Londra e a Berlino un oggetto d'inquietudine, ed i rispettivi primi Ministri Pitt ed il Conte de Hertzberg stavano ponderando i mezzi di conservare la bilancia politica, che veramente si videva minacciata dalle conquiste luminose dei due Imperi Confederati».

Becattini, VIII, pag. 18. Veđt în anexa despre aceste împrejurări ce serie Johann Willh. Zinkeisen în tom. VI, sub titlu: *Orientalische Politik Preussens* și „Die Weitgreifenden Pläne des Ministers von Hertzberg“ apoi și în „Modification der Orientalischen Politik Preussens“, pag. 671-700.

De acestu evenimentu nu se amintesc în Hurmuzake, dar este descris pe largu în Dionisie Eclesiarchul și mai pe scurtu în Enache Văcărescu (1).

Eată cum îl naréză Dionisie Eclesiarchul (2):

„Turcii din cetatea Giurgiovul, vedëndu pre Nemți negrijulivi și zăbavnici în răsboi, ei s'aũ gătiti să-i lovească fără de veste, și așa într'una de zile, fiindu oștile nemțesci la lagărũ afară în câmpu cu corturile și negătiți de răsboi și caii călărimeii priponiți la pășune. Ave și multe muieri cu ei, după obiceiul nemțescũ, unele ale ostașilorũ, altele cu oștile se ținũ, de spală rufe și curvescũ cu cine potesc, cã acestũ lucru este la Nemți fără de sfială, și Muscalii încă o aũ acesta fără perdea. Avea Nemții cu ei și vaci și capre, pentru lapte, și acelu lapte era pentru generari și oficeri de-lũ be cu cafea; aveaũ posadnice și slujnice țitõre cei mai mari. Deci oșit-aũ Turcii fără de veste din cetate, ca la vr'o trei patru sute și aũ isbutitũ acolo la lagărũ, unde fiindũ și Principele cu totã ofiçerimea și dândũ nãvalã în Nemți i-aũ începutũ a secerã cu săbiile și cu iataganele ca pe verde și cumplitũ îi tăie de rëndũ; iar muierile și copii țipãu, ostașii strigaũ ajutorũ și se vãitãu. Prințu Coburg cu generarii tremura și striga: Husari, Husari, Arnautũ! Arnautũ! . . . cã nu sciẽ ce se facã de mare fricã, cã-și perduse cumpëtulũ». Aũ sãritũ Ungurii, cari aveaũ lagărũ deosebitũ și aũ sãritũ și Arnãuții, volintirii romãni sub conducerea șefulu lor, maiorulũ Mavrodin. Acesta a luatũ pre Turci pe la spate și cu vitejia lor aũ scãpatũ din mânele Turcilorũ tunurile Nemțilorũ cu tõe spoliile și robii. Totuși 6000 Nemți aũ cãdutũ în acẽstã bãtae. Coburg dãdea vina pentru acẽstã pierdere pe unũ maiorũ, care ar fi fostũ trãdãtorũ, fugindũ la Turci în Giurgiu și cã acesta arũ fi venitũ cu Turcii în modũ așa neașteptatũ asupra taberei austriace.

Noulũ vizirũ nu ascẽptã nici el desprimãvãrarea pentru a se gãti de răsboiũ contra Austriacilor. Avea de gãndũ, zice Dionisie Eclesiarchulũ, sã robescã Bucurescii și totã țera. Acesta aflãndũ Boerii din Bucuresci, și ei cunoscẽndũ slãbiciunea Austriacilorũ de la intẽmplarea de la Giurgiu, s'aũ grãbitũ de a trimite o delegațiune la generalulũ Suvaroff, în înțelegere cu Mitropolitulũ și Episcopii, rugãndulũ, în numele creștinãtãței, sã vinã cu oștiri grabnice sã scape Bucurescii. Suvaroff primi chiãmarea și expediã îndatã oștiri și artilerie importantã spre țera Romãnescã, iar el veni în Bucuresci cu cai de poștã sã se înțelgã cu Principele Coburg.

Frate, te temi de Turci cu atãția voinicii ce ai? dice Suvaroff lui Coburg.

Ei făcură planulū de bătaie contra urdiei vizirului. Victoria rămase aliașilorū, grație artileriei rusesci, între care 2 tunuri pe care le trăgea cu câte 40 de boi.

«Și așa aū izbăvitū D-zeū țera de peire Deci după acéstă isbândă aū venitū Suvaroff, Generalū comandirū cu óstele în Bucuresci întimpinându'lū boerii cei mari și Archiereii cu mare cinste, făcendu'i ovații pentru vitejie și biruințe și petrecēndū Muscalii ca o lună de țile în Bucuresci, se veseleau și cântau și beau și împreunându-se soldații Muscali cu Nemții pe la cărciume, după ce se îmbătau și unii și alții, se băteau pe poduri și Muscalii răsbea pe Nemți că-i bătea la fâlcă cu pumnii și-i da josū» (1).

Intre aceste se întâmplă mórtea lui Iosef II-lea, la 20 Febr. 1790 și-i urmă în tron Leopold II Duce de Toscana.

Acéstă împreurare, adausă la agitațiunile seniorilorū din Ungaria, nemulțumiți cu legile liberale și egalitare ale lui Iosef II, și cu amenințările Prusiei, împingea pre Austria spre pace, încă trăindū Iosef al II-lea. Intre Ungurii nemulțamiți āmbiau agitatori Francesi, Flamanzi, și Turci (2) ca să-i rēscóle contra lui Leopold, căutāndū să impiedice ast-felū pre Austria de a urma mai departe rēsboiulū cu Pórta.

În Polonia austriacă și în Ardélū nu erau mai puține agitațiunile. Totuși asemené silinți ale emisarilor streini nu dădură rezultatele așteptate. Leopold făcu seniorilorū Unguri concesiuni mari și ei se liniștiră, (3) atunci când la Roma, Neapoli, Paris, Londra, Berlin, se credē că Austria va fi în rele condițiuni, cu atâtea zarve lăuntrice și cu Prusia în spate, de a mai continua rēsboiulū cu Turcia.

Murise Ahmet IV; murindū și Iosef II numai rămase actorū în rēsboiū de cât Caterina II. Selim III doria pacea; pacea o doria și

(1) Cronografulū lui Dionisie Ecclesiarchul, Tesaur vol. II pag. 180—181.

(2) Becattini, VIII, p. 67 :

«Per vero dire era piuchè certo, che nell' Ungheria erano insorti da qualche tempo de' torbidi degni di riflessione, quantunque la Corte di Vienna procurato avesse di nascondere con ogni cautela immaginabile la perigliosa sua situazione. Gli emmissarj Fiaminghi, e Francesi uniti agli Ottomani soffiavano per tutto il fuoco della ribellione, persuasi i primi de non poter mantenersi e i secondi non poter salvare il vacillante loro Impero, che col procurare ovunque delle sollevazioni e rivolte.

(3) Becattini, VIII, pag. 72--80.

Leopold II, căci avé pe lângă altele, socotelî de regulatú cu Frederic Wilhelm II.

Prusia deveni periculósă Austriei și mai multú în urma tratatului de alianță inchiatú de Frederic cu Turcia la 31 Ianuarie, 1790 (1). Un asemené tratatú făcu Prusia și cu Polonia, cu condițiune ca ea să dé contingentú de óste contra Austriei (2).

Rusia schimba și ea note cu Berlinul (3) note de natură a da bănueli curței de la Viena.

Succesele bellice din primăvéra anului 1790 nu erau însă de natură a împinge pe muscalî și pe Austriaci la pace. Negociațiunile incepute la Iași fură întreprinse în luna lui Martie 1790 (4). Nicî

(1) Becattini, VIII, pag. 88.

(2) Vezi anexa dupe pag. 92 a lui Becattini vol. VIII.

(3) Vezi pag. 96 T. VIII a lui Becattini.

(4) «Les négociations à Iassy sont rompues. La Porte Ottomane ne veut entendre parler d'aucune cession et d'aucun traité, sans la participation de la Suède, et sans l'intervention de la cour de Berlin.

Ou est très-impatient d'apprendre quel effet produiront les dépêches qui ont été envoyées dernièrement par des couriers à Berlin, Varsovie et Petersbourg. Ces dépêches étaient le résultat du conseil qui avait été tenu la veille. La cour de Berlin ne s'est pas encore expliquée sur l'objet de ses préparatifs militaires. M. de Cachet, chargé d'affaires de la cour de Vienne à Varsovie, a envoyé à sa cour des dépêches dont le contenu a paru très-satisfaisant. On espère que la République acceptera les offres qu'on lui a faites. Son envoyé à Vienne, le général de Woyna, est très-porté pour une aliance avec cette cour : si elle a lieu, il est plus que probable qu'il n'y aura pas de guerre avec la Prusse, puisque cette cour attendu la neutralité de la Saxe Electorale, manquera absolument son but.

Voici les propositions qui ont été faites par la cour de Vienne à celle de Berlin : 1. La cour de Berlin donnera son consentement aux articles de paix proposés dernièrement à la Porte Ottomane, par les deux cours alliées, et les garantira ; 2. dans le cas où la Porte voudrait continuer la guerre, la cour de Berlin n'y prendra aucune part, à moins que les deux cours aliées ne s'éloignent des demandes faites à la Porte, ou de l'équité naturelle ; 3. La cour de Berlin fera tout ce qui dépendra d'elle pour déterminer les Etats Belges à la tranquillité et à une soumission raisonnable ; 4. Enfin cette cour s'expliquera sur ce qu'elle exige des deux cours alliées. Les propositions qui ont été faites à la République de Pologne portent en substance ce qui suit : 1. La maison d'Autriche s'engage à garantir l'indépendance et l'indivisibilité des provinces qui composent actuellement les possessions de la République ; 2. les Polonais propriétaires de terres dans la Galicie, seront traités comme les domiciliés dans cette province, et ne paieront, quoique absence, que la contribution simple ; 3. on diminuera, autant qu'il sera possible, le prix du sel fossile de Wieliczka ; 4. On accordera à la République autant et plus d'avantages de commerce qu'aucune autre cour ne pourra lui en offrir, et cela sans demander aucun sacrifice quelconque».

„Moniteur Universel“, No. 96. Coresp. din Viena 20 Martie 1790.

Turcii nu o voiaŭ. Choiseul scrie în 22 Martie guvernului său de la Versailles, că: «Il n'est que trop vrai que les fanatiques et ceux qui sont soudoyés pour désirer la guerre, l'ont emporté sur tous les efforts du Grand Vizir et que le Grand seigneur a rejeté les propositions avantageuses et malheureusement tardives des cours impériales... La continuation de la guerre est résolue» (1).

Totuși, subŭ presiunea ministrului Englezŭ Pitt, și mai alesŭ a armatei lui Frederic Wilhelm, care era gata de a intra în răsboiŭ contra Austriei, Imperatoarele Leopold, cum arătarăm, primi negociațiunile de pace (2). Se decise ținerea unui congresŭ la Reichembach în Silesia Prusiană, Aci se adună pe lângă reprezentanții Austriei și al Prusiei, plenipotențiarii ai Angliei și Olandei, ca să se concerteze asupra preliminarilor (3).

În primele conferințe dela Reichembach (4) se tratară afaceri privindŭ mai multŭ pre Polonia decât Orientulŭ. Wilhelm ceru Danzigul și Torn. Austria pentru acésta să despăgubescă pre Polonia cu restituirea unei părți din Palatinatul Zamosc și a salinelorŭ de Veliczka, iar Austria să păstreze cuceririle ei din Croazia, cele două sangiacuri de Belgrad, de Semendria și Oltenia (Valachia mică) până în Oltŭ, restabilindu'și otarele dela Pacea de Pasarowitz din 1718. Leopold refusă și energia refusului său de a ceda din teritoriulŭ ce ȳ

(1) Hurm vol. II, supl. I, pag. 74.

«Nu este de cât pré adevăratŭ că fanaticii cari sunt plătiți pentru a dori răsboiulŭ, au paralizatŭ tôte stăruințele marelui Vizir și că Sultanulŭ a refusatŭ propunerile avantagiöse, din nenorocire târziș ale curților imperiale... Continuarea răsboiului este hotărîtă».

(2) «Se ne stavano già da qualche mese gli eserciti Austriaci e Prussiani accampati in alcune parti a vista l'uno dell' altro, quasichè dovessero ad ogni momento combattere, quando apertosi un regular carteggio tra due Sovrani, si convenne di unanime accordo tra loro di aprire un pacifico congresso a Reichenbach».

Bec. VIII, pag. 107.

(3) Vezi în anexa corespondențele despre acésta publicate în Monitorul Universal francez din primele luni ale anului 1790.

(4) Austria fu represintată în Congresŭ de Principele de Reus trâmisiulŭ său extraordinar la Berlin și de Baronulŭ de Spielmann; Prusia prin Comitele de Hertzeberg și Marchesul Lucchiesini; și Domnișă Evart și Baroaul de Reede pentru Anglia și Olanda.

lăsase Maria Tereza mai potoli pretențiunile lui Frederic Wilhelm. Pertratările la acestu congresu tărăgăiră mult timp fără rezultat, și numai din când în când apăreau la lumină reciproce declarațiuni și contra declarațiuni. În fine Baronul de Lusi fu trimis de Regele Frederic Wilhelm la Viena să se înțelgă direct cu Leopold. Acesta arătă Imperatorului Austriacū, că Prusia nu mai pretinde teritoriile sus arătate, dar și Austria să renunțe la cuceririle sale peste Dunărea, Sava și Unna. Frederic Wilhelm promite mediațiunea sa la Pörtă în favoarea unei rectificări de otare despre Croația și că-i va da și votul său la prosima alegere de imperatorū Romanū. Leopold, sfătuit de ministrulū său Kaunitz, se decise a primi propunerile, numai să i se dea o mai mare întindere de otare în Croația și Rusava vechiă să i-se lase, ca punctū de apărare a Banatului și ca Regele Prusiei să se unescă cu el pentru a readuce sub ascultare Țerile-de-jos și Belgice.

În 27 Iuliū stilū noū 1790 Prusia și Austria sēmnară la Reichenbach convențiunea în acestū sensū (1).

Totū-odată Regele Frederic Wilhelm lăsă să se împrăștie vorba, că Representantulū său la Constantinopole, *Dietz*, închiăind cu Pörtă în Ianuarie 1790, tratatū de alianță *ofensivă și defensivă*, și cu obligațiunea pentru Prusia de a intra în rēsboiū alătura cu Turcii, trecută peste puterile lui . . . Aștia ceva păré că este să se înțelgă din faptulū rechiămărei lui Dietz dela Constantinopole și a înlocuirii lui cu alt represinfant.

. Luându cunoscintă de cele otărite la Reichenbach, părerile fură diverse în Divanulū de la Constantinopole. Unia voia să se primescă fără rezervă cele acolo decise, ca să fie liberă Pörtă de ași întorce toate puterile contra Muscalilorū; iar alții, basați pe tratatulū închiatū de Turcia cu Prusia, cerēu să se restituie Crimeea, Benderulū, Ociovulū, Basarabia și totū ce era în mâniale Rușilorū. Mai ales se cerē de unia din Divanū respingerea condițiunilorū ce Austria puse pentru libera navigațiune în marea Négră și pentru dreptulū de a avé con-

(1) Becattini v. VIII, pag. 113.

sulf în toate scalele și porturile Turciei. Divanul trăgână de a răspunde cate-va zile, dar în fine Sultanul primi condițiunile propuse.

Frederic Wilhelm cercă să aducă și pre Ecaterina la tratare de pace. Ea răspunse, că Turcia a trasu atâtăi spada și că Rusia nu vă pune pe a sa în tēcă decât în ziua când Turcia va recunósce de bună posesiunea de Rusia a Crimeei, și i se va da Ociacovul cu teritoriul seú . . . Ecaterina, necređendú utilú politicei séle să cėrá și Principatele, procedă pentru ele, cum procedase în 1774 pentru Crimeea. Ea propuse, vėđurámú, ca condițiune de pace, să se declare Principatele nedependinte, cu un Domnú suveranú, ca barieră între Rusia și Turcia . . . Ecaterina punéndú asemenea condițiunii adăugă, că dēcă ele nu convinú Prusiei, cu care Rusia n'are nici o cėrtă — Rusia e gata să ı răspundă prin arme, că soldații Muscali cunoscú deja drumulú ce duce din Rusia la Berlin !

Din acestú răspunsú luă ceva curagiú și Leopold, care făcu cunoscutú, că în orı-ce cas, Austria avéndú alianță cu Ecaterina II, oștile austriace vor trebui să lupte alătore cu cele Rusesci în ziua când Prusia ar voi să invade páménturı rusescı, și că nu pot oștile austriace evacua Principatele, până ce Turcia n'ar face pace și cu Rusia, căci aceste principate aú fostú ocupate de Austria ca aliată a Rusiei.

LXIV.

*Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat.
Proclamațiunea austriacă despre Victoriă. Boeriș esilați. Văcărescu
în favóre la noulú Vizir, cere capulú lui Mavrogheni.*

Pe cândú asemenea negocieri continuaú, campania a 3-a bellică urmá în Principate și peste Dunăre. Coburg înțelesú cu Suvaroff deciseră să trecă peste apa Timokuluı, care desparte Serbia de Bulgaria. Turcii se mărginiră așı concentra, din acéstă parte, puterile, spre a definde Vidinul. De altă parte Mavrogheni, cumú deja vėđu-

rămă mai în urmă, retrecuse Dunărea (1), cu un corp considerabil de oștire «*presso il luogo ove esistono le reliquie dell'antico ponte di Trajano*». De aci Mavrogheni se apropie de Calafat, unde se întări în tranșee. La 26 Iunie stilul nou, în faptulul zilei, generalul Brugglach cu 9 batalioane de infanterie și cinci diviziuni de cavalerie, în marș forțat înaintă spre tabera lui N. Mavrogheni. Lupta începu violentă, dar Mavrogheni se apăra vitejește, cu desperare, dar fu silit, părăsit de turci, cari fugiră peste Dunărea, să treacă și el cu mari greutate la Nicopole. Austriacii uciseră 800 oșteni de ai lui Mavrogheni, făcură prizonieri vr'o 700, dobândiră câte-va tunuri, steguri și șaiice înarmate. Calafatul rămase în mâinile Austriacilor . . . (2)

(1) Selim scrie că «la 14 August, Iusuf, (Pașa Vidinului) porunci diviziunii lui Mavrogheni să treacă Dunărea, avându de gând, că îndată ce oștea lui Mavrogheni se va întări cu șanțuri lângă satul Calafatului, din dosul căruia voia să se așeze, să treacă apa puțin mai sus cu restul armiei sale, ca să pue pre inamic în două focuri. Dar inamicul nepoliticos nu lăsă să se împlinescă acest proiect, ci, înaintându noaptea, fără a fi vădit, ne atacă la 26 August în faptulul zilei cu oștire multă mai mare decât a noastră».

Selim descrie apoi cu penă de maestru episoadele când crunte, când de risu ale războiului (vezi anexa).

(2) Mavrogheni abia scapă cu viață în o luntre . . . «o ghiulă sparse barca lui Mavrogheni chiar în minutul când el se pogorise într'însa și de ar fi isbit-o cu o clipă mai apoi, principele 'și-ar fi aflat sfârșitul în Dunăre, dar nu era această morțea ce i se destinase lui, ci o alta! . . . »

Românul din 1861, pag. 70, foileton. Vezi anexa.

Mavrogheni și oștea lui s'au bătut ca nise adevărați viteji. Resultă această informațiune din chiar proclamațiunea adresată Bucureștilor și țerei de Divan anunțându victoria ast-fel :

«Cătră dumnului cel Spătară, i cătră dumnului cel Aga, pentru biruința ce s'a făcută la Calafat»

Publicație pentru biruința ce au făcut generalul Feldzeugmeister Graf Clerfait — la Calafat, cum că stringându-se acolo opt mii de Turci, au mers numitul general asupra lor cu 9 batalioane de pedestre și cu 5 diviziuni de călărime, și la 26 ale aceștii luni după călindarul nou lovindu-se de dimineță în inșei șanțurile turcești, și neputându a-i scote numai cu bătaia tunurilor, s'au aflat silit, și cu năvălirea puștelor i-au scos din șanțuri, și cu toate că vrășmașii au stătu foarte tare și cu mare împotrivire, dar, iar oștirile erăiesc după firea lor bătându tare război, i-au înfrânt pre vrășmași cu mare omoriciune și cu inecare în apa Dunării, care fără greșală au rămas morți

Nouă succese în Bosnia fură ultimele victorii ale Austriacilor, căci îndată apoi interveni armistițiul de care vorbi-vom mai jos.

Între acestea boierii români, esilați la cererea lui N. Mavrogheni la Rodos și pe aiurea, stăruiă să li deă voie Pórta a merge la Têrnova, unde și aveau mulți familiile. În Febr. 1790, scrie Văcărescu (1) sosi boierilor (itlaculă) la Rodos, prin care Sultanul învoi boierilor să mérégă la Têrnova. Ajunseră boierii la Chio numai când murindă amiculă lui N. Mavrogheni. se făcu viziră neamiculă lui, Celebi Aga Zade Șerif Hasan Pașa.

Sosiți boierii în jurulă Tirnovei, ei cari nu putéu să nu scie în ce situațiune se afla acum N. Mavrogheni, mai ales în fața noului viziră, aș stăruiă și aș obținută firmană să mérégă la Adrianopole cu familiile loră și *acolo să se odihnéscă*. La începutulă lui Iulie 1790 sunt boierii acolo. Marele Viziră care nu puté suferi pre N. Mavrogheni, nu întârziă a chiama la el pre Enache Văcărescu. Vizirulă țice lui Văcărescu, că desaproabă surgunirea lui și a boierilor de cătră Mavrogheni și că *«să mă scol (Văcărescu) să mergă la ordie la Rusciuc»*.

«Deci, scrie Enache Văcărescu, lăsându-mi soția și un copilă mai mică ce aveamă la o doică, amă plecat cu menzil și amă mersă la Rusciuc. În césulă ce amă sosită, amă descălecată în ordie la Bostangilar-Oda-Pașa, care și îndată dând veste la luminatulă Chehaia-Beiu, Chehaia Chatibi-Efendi, chiamându-mă m'ău luată și m'ău dusă dreptă la Vizirulă.

în locă, ca la o mie cincă sute, luându-li-se și ună tună, i vre-o câte-va stéguri. Iar din partea oștiriloră crăieșci aș murită ună ofițeră și s'ău rănită ună maioră i optă ofițeri, și soldați ca vre-o optă-deci morți și răniți; încă mai viindă ajutoră Turciloră cu șăici de pe apă, iarăși mare stricăciune li s'ău făcută cu tunurile oștiriloră crăieșci și îndată ce aș luată șcire de venirea armieiă asuprăle, tóte tunurile câte li se găsea, nóptea și ziua le-ău întorsă înapoi; deci acéstă biruință să o publicuiți dumnévóstră la tótă obștea polițieiă Bucuresciloră, ca să facă mulțămită lui Dumneđeș cu toți și fie-care să se bucure și să se veseléseș avéndă nădejde la ajutorulă marelui Dumneđeș și la puterea oștiriloră crăiesci, că vom avea și alte vestiri de bucurie pentru mai mari biruințe și sfărîmarea vrășmașiloră. 1790, Iunie 20.

Entenberg, ghegeneral-feld-marschal-leituant Baron fon; *Römmie Filaret*, *Dimitrie Bană*, *Marchelie*, *Manolache Grădișteanu*, *Dimitrie Logof*.

(1) Tesaur II, pag. 298.

«După ce m'au primită cu milostivire și cu cinste, m'au pusă de amă ședută și între alte vorbe și întrebări ce mi-au făcută pentru pricinile războiului și ale țerei românești, mi-au poruncit să scriu boțeriloră dela Bucuresci și să le arătă, că o să vie ordia împărătescă la Bucuresci, ca să deă războiă Nemțiloră . . .».

Turciă simțiau nevoia, aflându dora cumă boțerii se dedeseră toți la Nemți și Muscali, să aibă măcară câți-va cu dênșii. Vizirulă se gîndi tocmai la cei nemulțamiți de Mavrogheni, pôte deja otărit să'lă părădă pre acesta. Vizirulă promitea, deci, prin Văcărescu, deplină milostivire asupra boțeriloră ce voră abandona pre Nemți, numai să nu dosescă din țeră, în ziua când Austriaciă vor fi învinși. En. Văcărescu lucră acumă ca neamică neîmpăcată a lui N. Mavrogheni. Invitată de Viziră să scrie boțeriloră din țeră, elă refuză dîcînd: «In vreme ce sciă toți din Bucuresci că Domnulă Mavrogheni este la Diiu, și este *halea Domnă*, și fiindă isbânda turcescă are să vie la Bucuresci, nu este cu puțință să-mă deă ascultare mie, ci toți trebuie să dosescă (1).»

Vizirulă întrebă: «*Până acolo urescă Româniă pre Mavrogheni?*».

Cu socotělă încărcată En. Văcărescu nară Vizirului ceea ce el pretinde că sunt faptele rele ale lui N. Mavrogheni. Până acolo împinge lucrulă Enache Văcărescu, că dîce Vizirului, că decă ar sci că în mergerea Turciloră, va fi luat și el cu Vizirulă spre Bucuresci, el va preferi să *dosescă*, decă va sci că Mavrogheni tot este Domn!...

Aceste declarațiunî le repeti En. Văcărescu și înainte a trei alți miniștri turci seă «*rigialî*.» Aceștia fură de opiniune să se raporteze la Constantinopole declarațerile lui En. Văcărescu... Era totă ce voia Vizirulă: — «Mergă, dîce el lui Văcărescu, *de scrie la boțeri și 'i încredințeză că nu va mai fi Mavrogheni Domn!*»

Ca să fie mai tare în joculă seă politică, En. Văcărescu ceru Vizirului să se chiăme lângă dînsulă și cei-l-alți boțeri din Arvanitohori și din Adrianopole. Acēsta o dobândi lesne și pe dată En. Văcărescu scriserile boțeriloră din țeră. Scisorea lui nu o aflămă publicată

(1) Tesaură II, pag. 200.

în «*Istoria Impăraților otomani*», deși lăsase loc pentru decopierea ei. Ar fi un document de mare învețăminte și decă s'ar afla copia între hârțile familiei Văcărescu s'ar aduce cu publicarea ei deosebită lumină în istoria acestor timpuri grele. Póte că ar fi și de natură a mai apăra și onórea politică a lui En. Văcărescu.

Destul că din acelu momentú En. Văcărescu este omnipotentú pe lângă Vizirú și serbătoritú în óstea turcescă din Giurgiu și Ruscuc. Vizirulú îi ordonă «*să fiă nelipsitú dela corturile lui*» pe tótă ziua «*făcendú și dragomanlic în Divan în tótă curgerea de vreme ce am fostú la ordie într'acéstă campanie*» (1).

Din aceste țile capulú lui N. Mavrogheni este otărítú peirei!

Greculú Anastasie (Selim) mai dá și altă explicațiune la căderea și perirea lui N. Mavrogheni: ura învechită contra unui nepotú al său, Stefan, dragomanulú arsenalului turcescú. Selim arétă, că acestú Stefan era omú modestú și stăruitorú în *slujba* sa, dar nu voia să se amestece în intrige..... N. Mavrogheni interpretă acéstă rēcélă și indiferență tocmai din contra în planurí neamice lui. «*In fine Mavrogheni se otări să întrebuinteze puțină stare și puținulú creditú ce-í mai rămăseseră pentru ca să cumpere disgrăția nepotului său, chîar și mórtea aceluia, de-í va fi trebuință*».

În deșertú Selim îi arétă că făcea rău, că lui chîar își făcea rău, căci perdea unú razimú sigurú perdéndú pre Stefan, orí câtú el nu manifestă sgomotos serviciile ce adusese și mai poté aduce unchiului său. Mavrogheni «*amărítú de necazurí, scrie Selim, ajunsese incapabilú de a mai judeca cu sânge rece. El semănă ca unú omú care, urcândú o stâncă răpede cu ochii mereú ațintiți spre vêrfú, merge cu pași fermi și siguri, dar la coborîșú vedéndú prăpastia deschisă sub piclórele séle, își perde totú cumpétulú și se aruncă într'énsa chîar de frica ce are de a cădé în întru*» (2).

Așia fiindú acum Mavrogheni, el nu ascultă de sfatulú bunú al lui Selim, și striga spumegândú de mânie: Nu sunt încunjuratú decât de *trădători*! Ați luatú cu toți parte la complotú; toți v'ați înțelesú că să-mi rēpuneți viața!...»

(1) Tesaur II, pag. 299.

(2) Românul din 1861, No. 22, foiletonú. Veđi anexa.

Avea dreptate Selim. Dăcă Stefan nu fusese de mare ajutorŭ lui N. Mavrogheni, fu pentru el de peire înlocuirea lui Stefan în postulŭ ce avé prin *Hangerliul* «a căruŭ ură contra lui Mavrogheni, scrie Selim, nu avé marginŭ!»

LXV.

*Hangerliu. Intrigile lui. N. Mavrogheni în fața morții.
Uciderea lui. Aprecieri despre acesta.*

Acestŭ Hangerliŭ începu a intriga în contra nenorocitului Principe Mavrogheni. El amintia cum zarafulŭ Petrache își perduse capulŭ din cauza lui Mavrogheni și că «Mavrogheni s'ar fi îmbogățitŭ din comorile aceluia» (1). Asemené intrigi se întâmplă — prin o coincidență fatală, — tocmai când Mavrogheni perdé bătălia dela Calafat... Atunci Mavrogheni simți — inteligentŭ cum era — că e perdutŭ. Acestă convingere îl aduse la cea mai de pe urmă descurajare și chiar la ezaltare à la Ludovic XI. Selim naréză o scenă gróznică de asemenea sureccitare (2). Dar asemené bólă și desperare nu-l întunecă multŭ timpŭ pătrunđetórea vedere politică. « — Selim, exclamă el — în urma unui paroxismŭ de nervi — ora după urmă s'a apropiatŭ pentru mine; ași fi nebunŭ de m'ași flata că potŭ s'o îndepărtezŭ!...

În tot-d'auna pe N. Mavrogheni 'l-amŭ vęđutŭ viteazŭ, desprețindŭ mórtea și însetatŭ de glorie, de lauda Istoriei. Până la ultimulŭ momentŭ atarŭ fură simțirile lui. El întrebă pre Selim — credinciosulŭ și ultimulŭ sęu amicŭ — ce ar fi mai cuviinciosŭ pentru gloria lui: să se ucidă singurŭ «sęu să *așteptŭ cu liniște și curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?*»

Selim pledă căldurosŭ contra sinuciderii. Apoi Selim voi să męrgă la Constantinopole să dejóce intrigele lui Hangerliu. Nu avu timpŭ. Abia plecatŭ, dela Vidin, dupe o despărțire de Mavrogheni, care merită să fie citită în scrierea lui Selim, — și abia Mavrogheni să

(1) Románul, 1861. pag. 81. Veđi în anexă scrierea lui Selim.

(2) Veđi anexa.

mutase de lângă Vidin âmbândă rătăcitoră din sată în sată, și iață cã la localitatea țisã *Bela* il întâlnești Capigiulă trãmisă de Viziriulă «însãrcinată de *a-i aduce cununa nemurirei*», cum scrie Selim.

Mavrogheni mai uzã de ună mijlocă de scãpare, ce-lă plãnuise de mai dinainte: el scõse, de fațã cu Capigiulă, ună mică corană din sînă, și se declarã partizană al legei lui Mohamet...

Dar planulă nu-i reuși. Capigiulă nu-i dete decãt timpulă necesară a-și face rugãciunile dupe corană. Ingenunchiãndă, Mavrogheni exclamã: --- Meritamă o altă respãtire dela suveranulă meă. Mãcar sã mai gãsescã Sultanulă în totă imperiulă sãu celă vastă, ună singură grecă sã-i fie credinciosă ca mine!...»

Dupã aceste cuvinte își goli însuși cu fermitate capulă și lãsă sã i se trecã la gâtă strãngulă fatală!... (1).

Ca sã legitimizeze fapta uciderii, neamicii lui inventaserã minciuna, cã la bãtãlia dela Calafat, Mavrogheni otãrise sã fugã la Nemț. L'am vãdută, de sigură, bãtãndu-se contra Austriaciloră cu desperare și cãutãndu-și apoi adãpostă totă pe țermulă turcescă. Cine 'l opri de a fugi la Austriaci, cãnd acestia erauã învingãtorii, decã în adevãră fusesese înțelesă cu ei?...

Scirile despre trãdarea închipuită a lui N. Mavrogheni, âncã din 1789 se respãndisc de Austriaci, carii nu puteauã uita cu ce vitejic Domnitorulă îi ținuse în respectă în Carpați atãta lungă timpă. Așa veste duceauã jurnalele germane și la Paris, unde *Moniteur Universel* înregistra asemenea scornituri (2).

1) Românul, 1861, foiletonulă dela pag. 82. Veți anexa.

(2) «La défection de l'hospodar Mavrojeni se confirme par des lettres de Frankfort du 23 Novembre: il est en négociation avec les chefs des armées impériales. Il offre de faire cause commune avec les Autrichiens et les Russes, si les deux cours consentent à lui assurer la souveraineté de la Valachie».

„Moniteur Universel“, No. 106, din 7 Noembre, 1789.

«Les dernières nouvelles de la Valachie annoncent comme certaine la mort de l'Hospodar Marrojeni. Ce prince a été décapité, par ordre du Grand-Visir, dans un bourg, près de Widdin. C'était le seul moyen qu'on eût de s'assurer de sa personne. Le Ministre, dit-on, l'avait mandé pour lui faire quelque reproche, l'hospodar refusa de venir, et le Grand-Visir lui renvoya un capigibachi qui, dans les formes de ce genre de procédure, lui trancha la tête. Cette nouvelle a besoin d'être confirmée».

„Moniteur Universel“, No. 311, 22 Oct. 1790.

Eacă în ce modă rece și indiferentă naréză En. Văcărescu uciderea lui N. Mavrogheni :

«Intr'acéstă vreme Mavrogheni aă purcesă dela Diă, ca să vie la ordie, avëndă la dënsulă vre-o 7—8000 de óste și vre-o 20 de tunuri și fiind-că Români (nu și Văcărescu ?) printr'ună magzară arëtaseră tóte faptele séle la Vizirulă și Vizirulă la Impëratulă, aă venitū hatisherifū și aă trãmisū Vizirulă pre unū Sultanū și pre frate-sëū, care era Capigi-Başa și Mirahor-Paiasi și întãlnindu-lū pe cale viindū, într'un satū ce se numesce Bela, i-aă tăiatū capulū și l'aă adusū la ordie și chiãmãndu-më Vizirulă pre mine, m'aă trimesū la Leilec-ceadir cu caftangiulū mãriei sale *să-î vedū capulū* și întorcëndu-më mi-aă poruncitū să scriū la Bucuresci boțerilorū o carte, *ca din porunca Mãriei sale*, și să le arëtū, că dreplatea prë puterniculū impëratū aflãndū de faptele lui Mavrogheni ce aă făcutū în țara Romãnescă, i-aă făcutū rësplãtirea, și dupã porunca îndatã i-amū însințatū și s'aă bucurat cu toții !

Auđiți ! *s'aă bucurat cu toții !* ca și Enache Văcărescu !
Cu aștia boțerime, ce putea face unū angerū, necumū Mavrogheni ?

Totū mai omenosū este Dionisie Eclesiarculū, care đice : «iar pe Domnulū Mavrogheni l'aă tăiatū Vizirulū cu fermanū impërãtescū, dar n'a fostū fermanū făcutū cu scirea impëratulū, ci cu *vicleșugū* aă pusū vizirulū pre capichehaiaoa lui de aă pusū pecetea impëratulū, *avëndū vizirulū pismă pe el*, încã din când era seraschier la Diă, că atunci îi poruncia Mavrogheni lui să mërgã la óste, să nu stëe în cetate . . . (1)».

Eatã cüm scrie și Choiseul despre uciderea lui Mavrogheni :

«Sa expusū astã-đi la pórta Serațului capulū Principelui Vala-

«La nouvelle de la mort de l'Hospodar de Maurojeni est confirmée : sa tête a été envoyé à Constantinople. Ce malheureux prince avait cru pouvoir se soustraire à ce cruel sort, en embrassant la religion de Mohamet : mais cet expédient ne l'a pas sauvé. Le Grand Seigneur lui a donné pour successeur de la dignité d'hospodar de la Valachie, le Prince Mauro Cordato. La famille de l'infortuné Maurojeni s'est sauvée à Carlsbourg en Transylvanie, avec une partie de ses trésors».

„Moniteur Universel“, No. 312, 23 Oct. 1790.

(1) Tesaur II, pag. 181.

hiei N. Mavrogheni. Acesta fu victima geloziei ce marele Vizir și ceilalți Pași prinseseră contra lui din cauza isbânderilor lui celorlaltă și a silințelor stăruitoare ce puse pentru cauza otomană. Neamicii lui aș obținutū ântei dela Sultanulū, care stima pre Mavrogheni, ordinulū să fie esilat. *Resistența* (?) ce puse de a se supune s'a părutū marelui Vizirū unū motivū suficientū ca să ordone *dela sineși* să'l ucidă. Vizirulū a rechiămatū trupele ce Mavrogheni comandă și apoi lipsitū așia de oștire, Domnitorulū n'a pututū evita lovirea ce pregătia ura contra lui. Oastea pare că fu nemulțamită de acestă crudă ucidere și nu se pôte vedé decăt cu durere, că zelulū celū mai statornicū și cele mai generose silinți ale acestui Principe nenorocitū, aș fostū neconsiderate până la acelū punctū de a-i se imputa ca *trădare* demersurile ce el făcé ca să-i fie răsplătite și să'lū condamne a'și perde viața în modū neomenosū» (1).

(1) «On a exposé aujourd'hui à la porte du Sérail la tête du Prince de Valachie, Nicolas Mavrojeni. Il a été victime de la jalousie que le Grand Vizir et les autres Pachas avaient conçue de ses premiers succès et de l'opiniâtreté de ses efforts pour la cause ottomane. Ses ennemis ont obtenu d'abord du Grand Seigneur, qui l'estimait, l'ordre de son exil. La résistance qu'il a apportée à s'y soumettre a paru au Grand Vizir un motif suffisant pour ordonner de son chef qu'il fût mis à mort. Il a fait rappeler les troupes qu'ils commandait; et, abandonné ainsi à ses propres moyens, il n'a pu éviter le coup que la haine lui a fait porter. L'armée paraît avoir été mécontente de cette cruelle exécution, et on ne peut voir qu'avec douleur que le zèle le plus constant et les efforts les plus généreux de ce Prince infortuné aient été méconnus au point de lui avoir fait imputer à trahison les démarches qu'il faisait pour en obtenir la récompense, et l'aient fait condamner à perdre ignominieusement la vie».

Signé: Choiseul-Gouffier.

Harm., Vol. II supl. I, pag. 77.

Altmintrelea esplică abatele Becattini mórtea lui N. Mavrogheni în vol. 8, pag. 135. Elū pretinde că Coburg a reclamatū la Viziru contra lui N. Mavrogheni, pentru că acesta, în timpū de armistițiū «spediva intimazioni a que' Boiari o Gentiluomini per aver viveri e denari. Stanchi quelli gia del tirannico suo governo, e di soffrire ulteriori avanie, consegnarono in mano del Principe di Coburgo supremo comandante dell'Armata Austriaca le lettere di detto Ospodaro per ottenere nuova retribuzione . . . Sdegnato il Maresciallo, che costui, in *tempo di armistizio* nutrisse l'ardimento di chiedere tributti da una provincia di cui non era piu in possesso perchè occupata dalle forze Austro-Russe, spedì per un Ufficiale queste lettere al gran Vizir, per fargli comprendere come erano rispettati i suoi ordini, domandando nell atto medesimo un adeguata soddisfazione. Il grand Vizir trasmese queste lettere al giovane Sultano, il quale

LXVI.

Negociări de pace la Giurgiu. Văcărescu administră țera din tabăra turcăscă. Armistițiul.

Pe când se întempla bătaia de la Calafat negociațiunile de pace erau intrate în o fază nouă, chiar la tabera Vizirului, ca o consecință a convențiunei încheiate de Austria cu Prusia la Reichenbach.

Impărătesa Ecaterina vedëndu noua față ce lua lucrurile, după convențiunea dela Reichenbach, se grăbise a se împăca cu Regele Suediei, prin condițiuni onorabile pentru ambil suverani, la Varela, în 14 August 1790, cu intervențiunea Spaniei.

Ecaterina II otări că ea va continua singură resbelul (1).

Muntenia în acestu timpü era administrată de Divanulü mixtü de boieri și impiegați Austriaci. Mai la vale vomü studia faptele acestei administrațiunii *sui-generis*.

O altă administrațiune ocultă mai exista în țera în același timpü.

Enache Văcărescu, înainte ca și după uciderea lui N. Mavrogheni, este administratorulü supremü alü țerei în numele și din tabăra turcilorü, măcar că Pörta după uciderea bravului Domnü, numise îndată în locu-ı pe Alexandru Mavrocordat, ȓisü și Delibeı. Acesta nu făcu nici un actü de domnie, țera findü în mánile nemțilorü, cu stete în tabăra Vizirului (2). Văcărescu însă scrie pentru provisiunı, care

in un istante di collera invio al suo ministro il comando di far decapitare l'inquieto Mavrojeni»:

Becattini ȓice, că Mavrogheni a fostü chiămatü la Vizirü și că acolo i se tăiă capulü. Selim a fostü celü mai bine informatü și cele scrise de el concordă cu cele scrise de En. Văcărescu, cum vedurămü.

Că Austriaciı nu fură streini la uciderea lui Mavrogheni, cum aü fostü părtași la acé a lui Gregorie Ghica, nu ne indoimü, căci vitezia cu care Domnitorulü le ținu calea în munți devenise «frica și *spăima* Nemțilorü»:

Φρίκη Καὶ θάρος τῆς Περσικίας . . . cum scrie Caminarul Persiani. D). Papadopulo-Calimach însă afirmă că «noulü Vizirü, **cumpératü de Austria** decapită mișelesce pe Vodă N. Mavrogheni, fără scirea Sultanului, la satulü Pelina (?) apröpe de Șistovü în Iulie, 1790.

Revista pentru Istoriă și liter. de d. Gr. Tocilescu, 1890, pag. 125.

(1) Salaberry — Histoire de l'Empire Ottoman, vol. 4, pag. 137.

(2) Vedı Fotino, II, pag. 180—181, trad. Sion.

de requisitiuni etc.; el e în comunicațiune cu Mitropolitul și cu Episcopii, deși aceste toate se fac în secret de Austriaci (1).

La 1 August 1790 trecuse urdia turcă cu Vizirul la Giurgiu (din Ruscuc), însoțită de Văcărescu. La $\frac{2}{21}$ August, Turcii pregăteau planul de bătaie — căci din Prusia Porta spera ajutor... A doua zi la $\frac{3}{15}$ August era să plece oștea turcă spre Daia, ear la $\frac{8}{20}$ «să porcedem noi (Văcărescu și boierii) cu Vizirul».

Dar la $\frac{6}{18}$ August Văcărescu venind la Giurgiu din Ruscuc, vedu la cortul lui Hagi Eieni Aga Capigi Bașa nisce *Evropet*. Intre ei era comitele Lusi. Cu acesta Văcărescu grăi italianesce, căci evita de a vorbi grecesce, ca să nu-l bănuască Turcii. Lusi era sol pentru pace. Primit de Vizirul, fu îmbrăcat cu blană de samur... (2) Vizirul trimise stafetă la Constantinople. Resultă un armistițiu între Austria și Porta, cu începere dela 21 Septembrie stil nou, până la finea lui Mai 1791. Eată în ce mod este redactat acest armistițiu, după cum îl aflăm în Becattini (3):

«Se face de scire la totă armata de sub ordinele mele și de asemenea la cele-lalte armate ale Majestaței Săle Apostolice, Regele Ungariei și al Bohemiei, cum că primind Porta otomană condițiunile stipulate între Majestatea Sa și Majestatea Sa Regele Prusiei la 27 Iuliu trecut. Eu Feldmareșalul principe de Coburg am fost autorizat din partea prea grațiosului nostru suveran, precum de asemenea și Marele Vizir Șerif Hasan Pașa a fost autorizat de Sultanu a încheia un armistițiu între respectivele două armate, austriacă

(1) «Iar mie-mi orîndui (Vizirul) tréba țerei românesce ca să se caute de mine totă». . . (Tes. II, pag. 299). Scrisorile mele ce am scris în județele țerei românesce au fost dindestule la înduplecarea și credința ce au firese (?) Români cătră pré puternica Porta, ca să pornescă pre locitorii ai tuturor județelor după marginea Dunărei, să care zacherea și să vină la serhaturile turcesce și să o vină la Turci, aflându-se nemții la Bucuresce. În hasul Giurgiului, 1700 familii veniseră cu carele lor din Ilfov, Vlașca și din Teleorman și hălăduia sub ocrotirea mea... În totă această curgere de vreme, judecările și pricinile lor so căuta de mine... Într'acest chip am otcărmit trebile țerei cu multă plăcere a stăpînilor până când s'au făcut armistițiu cu Nemții».

Tesaur II, pag. 299 - 300.

(2) En. Văcărescu în Tesaur II, pag. 300.

(3) Vol. 8, pag. 129—131.

și turcă, spre a da locu la negociațiunile de pace. In consecință, noi, comandanții generali ai Țiselorū armate prin mediațiunea Contelui colonelū Luzzi din serviciulū M. S. Prusiane, amū priimitū și semnatū reciprocamente următorele articole cu cele mai josū scrise pacturī și condițiunī :

1) Din ȡiua subscrierei armistițiului supraȡisū, 21 Septembre curentū, va înceta orī ce ostilitate atătū pe uscatū cătū și pe apă între trupele austriace și otomane, cari trupe până la subscrierea tratatului de pace vor rēmānea în posesiunea provinciilorū și fortărețelorū ce actualmente sunt în puterea lor, și între aceste se vor sili cu tōtā stāruința de a evita orī ce manifestare de neami-ciție, fiā directā fiā indirectā, care ar putea da ocaziune de întōrcere, ast-fel cā din ambele părți sā se observe o perfectā liniște și concordie.

2) In casulū cānd, contra a tōtā așteptarea, s'ar comite, dupā publicarea presentului armistițiū, dintr'o parte sēū dintr'alta vre o devastare, invasiune, daună, furtū, rāpire sēū altā faptā de ostilitate, ambele părți se obligā de a'și da reciprocā deplinā satisfacere și despāgubire și sā pedepsēcā rigurosū pre autori, favorisatori și executori.

3) Atătū corpulū de armată regescū Austriacū cătū și acelū otomanū se vorū deosebi. Trupele austriace nu vor intra nici în numērū mare, nici în numērū micū în județele Tūrnu, Giurgiū și Brāila și din contra Marele Vizirū nu va ține dincōce de Dunāre dealungulū fruntariilorū Valachiei, ocupatā de armata Austro-Rusā altū numērū de soldați, decāt necesariulū pentru garnisōnele ȡiselorū trei cetāți. Assemenea trupelē turcesci nu vor trece nici în numērū mare, nici în numērū micū fruntariile Valachiei în districtele cele-l-alte ocupate de Austriaci. Navigațiunea Dunārei va fi liberā pentru ambele părți în susū și în josū de a lungulū țermului respectivū ocupatū, darū fără a se apropia de țermulū opusū.

4) Loculū de destinatū pentru congresulū de pace se va fixa în țērā cu totulū neutrā, și se vor lua mēsurile cele mai eficace pentru siguranța lui și pentru comoditatea și libertatea miniștrilorū cari vor avea sā asiste la el.

5) Din ȡiua publicārei presentului armistițiū se declarā, cā rē-

mâne deschisă între ambele părți o reciprocă comunicațiune precum era și mai înainte în timpul de pace.

6) Fie-care din supușii respectivi, care va voi să trecă de pe teritoriul unuia său altuia, va trebui să aibă pasportul semnat de comandantul său și cu acesta va putea âmbra pentru afacerile sale fără nici o împedcare.

7) Rămâne hotărîtă și stabilită că armistițiul acesta nu va fi parțial ci general pentru toate armatele și pe toate hotarele M. S. Apostolice, Regelui Ungariei și al Bohemiei, câtă și ale Porței otomane, și va trebui să dureze 9 luni, adecă până la finea lui Mai 1791.

LXVII.

Turcia față cu Rusia în noua campanie 1790. Răsboiul naval. Totul negociări de pace. Prusia aliata Turciei. Luarea Benderului de Potemkin. Situațiune grea pentru Potemkin. Turcia exigentă. Răsboiul Rușilor cu Suedia.

Turcii sperau că după facerea armistițiului vor putea ași duce toate oștirile contra Muscalilor. Deci Vizirul plecă din Rușciuc spre Silistria, ca de acolo să facă pregătire contra Rușilor din Moldova. Flota turcescă era la gurile Dunărei (1), pe când muscalii se pregăteau să atace Kilia. Prin faptul că Austriacii nu îngăduiau pre Turci în favoarea armistițiului, să trecă prin Valachia spre Moldova, campania contra ostilor rusesci mergea greu. În Septembrie Sultanul ceru Austriei să-i restituie Valachia — deși pacea cu ea nu era făcută, — măcar pe 6 luni, ca să pôtă conduce prin ea oștire spre Moldova. Supune această *naivă* cerere Choiseul către Ministrul său Montmorin (din Versailles) în nota ceî trâmite, din Constantinople, în 8 Februarie 1790:

»Le Grand Seigneur veut que — sans attendre seulement la signature des préliminaires, sans savoir si l'on pourra convenir des premières bases de la paix, — l'armée autrichienne évacue la Valachie,

(1) Veđi corespondința lui Choiseul din 22 August 1790. Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 75.

par ce qu'il en a, dit-il, besoin pour attaquer les Russes en Moldavie, et, dans le cas où l'on ne pourrait convenir de la paix, il rendrait cette province qu'on lui aurait ainsi prêtée pour six mois» (1).

În 22 Septembrie Choiseul scrie iarăși la Versailles, că Sultanul primindă dela Austria refuză la cererea de susă. a trimisă olac la Viziru ordonându-i să reîncepă războiul cu Coburg. Norocă, țice Choiseul, că Vizirul măi puțină înverșunată partizană al războiului decâtă Sultanulă, apucase a semna convenținea de armistițiu cu *Comitele Lusi*.

Campania cu Muscali fu anevoiăă pentru Turci în 1790. Pe marea Négră, în 19 Iuliă, 36 de vase turcesci fură bătute de contră-amiralulă rusă Uschakow și nu putură scăpa în parte la Sinope, decâtă fugindă favorisați de întunereculă unei nopți. Lupta nu fu decisivă «ma le forze Turche non tornerono a valeggiare per molto tempo» (2).

De altă parte Principele Potemkin «non tralasciava niun preparativo per uscire validamente in campagna coll' armata di terra» (3).

Între aceste, la Iași, cum vedurămă, se afla unia din miniștrii Porței cu scopă de a negoția pacea. Ministrulă rusă Bulgakoff arestată de Turci, fusese liberată cu gândă de a facilita negocierile. Dar Pórta nu se lăsa de pretenționile sale, relative la înapoierea Crimeei de Ruși, în situaținea celă puțină în care o pusese tratatulă dela 1774, și acésta nu puteauă admite Muscali cu nici ună preță. Eacă de ce în Martie deja erau rupte negocierile dela Iași (4). La

(1) Sultanulă vrea ca fără a aștepta semnătura preliminariloră, fără a sci decă se va putea ajunge la primele base ale păcei — armata austriacă să evacueze Valachia, pentru că, țice el, are necesitate de acésta spre a ataca pre Ruși în Moldova, și în cas când nu se va putea încheia pacea, el va înapoia acésta provincie, care i se va împrumuta pe șase luni.

Vol. II, supl. I, Hurm. pag. 76.

(2) Lupta nu fu decisivă dar forțele turcesci nu se măi încercară la luptă multă timpă, iar acele rusesci se folosiră de acésta pentru a se retrage la Caiffa, ca de aci să dea mână de ajutoră armatei de uscată protegiând'o și procurându'i provisiuni și Artilerie.

Becattini VIII, pag. 140.

(3) Ibidem.

(4) Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73, Doc. CXXX.

acéstă se deciseră Turcii, — cum vedurămă, — împinși de Regele Prusiei (1).

Pe când unū corpū de oștire, la ordinele lui Kaminski, ataca Galații și 'l ardea, Suvaroff 'l amă vedutū ajutându pre Coburg în bătăliile dela Focșani și dela Râmnicū (lângă Mărtinesci) la 22 Septembre.

Principele Potemkin începu campania cam încetū, în Augustū 1790, făcu demonstrațiunī în jurul Benderului, luă Akermanul (cetatea Albă). La Bender ajunse Potemkin numai în Octombre. Benderulū cădu nu prin luptă și prin trădarea Pașei. Acesta plăli la Constantinopole cu capulū trădarea cetăței.

Turcii, la favórea armistițului cu Austria, îndoescū silințele contra oștirilorū rusesci. Acéstă ne esplică afirmațiunea lui Choiseul în nota sa către ministrulū Montmorin, din 1 Sept. 1780, că : «La position du Prince Potemkin est cruelle, et le voilà loin de réaliser ses chinières. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir» (2).

Choiseul afirmă încă că acumū Potemkin propuné, prin trâmisiulū său Lascaroff, negoțiări de pace și că Turcii refusară : »*Ses avances ont été refusées*». Decă, adăogă Choiseul, Polonii s'ar decide a intra în acțiune și ar descinde iute dealungulū Nistrului. ei pe de o parte

(1) Choiseul către Montmorin, despre proiectulū de alianță între Turcia și Prusia :

«M. Dietz » pris enfin le seul parti qui ne permet plus aucune objection de la part des Turcs, ni aucune résistance de la mienne. Il adopte généralement toutes les conditions exigées par la Porte et il ne manque plus pour la signature du traité que le consentement du G-d Visir, auquel on vient d'expédier un courrier. On ne prévoit pas les motifs qu'il pourrait alléguer pour rejeter une convention entièrement rédigée suivant les désirs de la Porte. En voici les articles tels qu'ils me sont communiqués par l'agent plus fidèle et le mieux instruit qui, pour tout dire, les tient du Ministère lui-même :

Le Roi de Prusse promet de déclarer la guerre le printemps prochain aux deux Cours Impériales et de n'entendre à aucune proposition de paix que de concert avec la Porte. Il s'engage à lui procurer une paix solide, avantageuse et conforme à ses désirs, à lui faire restituer tout ce qu'elle a perdu dans cette guerre, et, de plus, la Crimée, objet qui forme seul un article séparément rédigé dans les termes les plus clairs».

2) Hurm. II, supl. I, pag. 75.

pe de alta cei 80.000 de Turci din nou expediți contra lui Potemkin, ar pune pe Ruși în grea situațiune.

Pörta devenia în așa ocuringă, și mai neînduplecată în cererile (1) Pe de altă ea împlé «tutte le corti di Europa di lagnanze sopra la durezza del imperatrice nel ricusare a dessi (Turci) la pace, al che essi deduceano che si vedea chiaro l'oggetto da essa presso di rovesciare il loro impero» (2).

Ecaterina II, cu scopü de a potoli réua impresiune făcută în Europa de acuzările Turcilorü, puse pe Conte de Ostermann să transmite tuturorü ministrilorü reședinți pe la curțile europene un memoriü circularü, desmințindü vorbele turcesci, că Rusia ämblä numai după cuceriri teritoriale. Impărătesa acuză pe Pörta, ca începătoare räsboiului, apoi arëtă că ea nu cere spre a face pacea decât:

1, Renoirea simplă a vechilorü tratate și a transacțiunilorü ulterioäre păcei de la 1774.

2. Inființarea unui Statü independinte din Moldova, Basarabia și Valachia.

(1) Choiseul cătră Montmorin, despre greutățile Rușilorü și cererile din ce în ce mai mari ale Turcilorü pentru încheierea păcei.

«La position du P-ce Potemkin est cruelle, M. le C-te, et le voilà loin de réaliser ses chimères. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir. C'est en vain qu'il a renvoyé plusieurs fois Lascarof au camp turc pour y entamer à quelque prix que ce füt une négociation. Ses avances ont été repoussées et quatre-vingt mille Turcs marchent en ce moment contre lui. Si les Polonais se décidaient à la guerre et se portaient rapidement le long du Niester, il lui deviendrait au moins très-difficile de regagner Oczakow.

Je crois, M. le C-te, pouvoir assurer que le G-d S-r ne se désistera point de ses prétentions sur la Crimée, et vous pouvez en juger par celles qu'il se dispose à élever dans la rédaction du traité définitif avec la Cour de Vienne. Ce n'est pas assez pour lui, après tant de revers, d'obtenir l'entière restitution de ce qui lui a été enlevé, de se voir rendre Chokzin, toute la Valachie, les deux villes d'Orsova, Fétislam, Belgrade, Semendria, Sabatz, toute la Servie et un tiers de la Bosnie; il prétend encore aujourd'hui annuler toutes les concessions acordées par son prédécesseur à la Cour de Vienne, se reporter à l'époque de la paix de Belgrad».

Vol. II, supl. I.

(2) «töte curțile Europei de jăluiri asupra neînduplecării Impărătesei, care refusă turcilorü pacea, din care refusü ei deducü că se vede clarü scopulü hotărütü alü Impărătesei de a le ruina imperiulü».

Beccattini VIII, pag. 141.

«Considerându-se bine, dicea Ecaterina II, întinderea țerei și numărul cetăților cucerite de oștirea rusescă și pe care voim să le restituim Porții, cesiunile nefinseminate ce-î cerem sunt de natură de a ne garanta contra a orî-ce bănuială de ambițiune nemăsurată. Cererea privitoare la independința celor trei provincii, din orî-ce parte s'ar considera, nu pôte păre decât desinteresată din partea noastră. Opresiunea și devastările de tot felul, sub care ele gem, reaua administrațiune și depradările, le fac de puțină importanță chiar și pentru Pörtă. Primind deci acest punct va perde mai puțin de cât va câștiga nimicind orî-ce scânteie aprindătoare de război greu prin spese și crud, care atât de des se întâmplă din cauza acestor posesiuni» (1).

Asemenea notă a guvernului rusesc era din 8 Iunie 1790.

De sigur *moderațiunea* (?) Ecaterinei II venia în mare parte dela situațiunea Rusiei în război cu Suedia, cu care încheie pace numai în 14 August 1790 (2), și dela amenințările din partea Pru-

(1) «Considerandosi bene, l'estensione del paesto ed il numero delle Piazze conquistate dalle armi russe, e che vogliamo restituire alla Porta, le meschine cessioni che le domandiamo sono di tal natura da garantirci da ogni sospetto di smisurata ambizione. La domanda riguardante l'indipendenza delle tre provincie, da qual si voglia parte si consideri, non puo parere se non desinteressata per parte nostra. L'oppressione e le vessazioni di ogni genere sotto di cui gemono, la cattiva amministrazione, e le spoliacione, le rendono di poca importanza alla Porta istessa. Accettando dunque questo punto, perdera assai meno di quello che non guadagnera a stradicare affatto ogni incentivo di guerre dispendiose e crudelo cagionate con tanta frequenza di que' possedimenti».

Becattini, vol. VIII, pag. 144—148.

(2) Victoria oștirii rusești din Iulie 1790 asupra Suediei, a fostă anunțată în București de Austriaci și serbată prin Telem. Eată publicațiunea trimisă în 19 Iulie 1790 de Divanul către județe și la Aga și Spătar :

*Publicați la toate județele și la Aga și la Spăt. pentru biruința
Moscalilor cu Sfeți*

«Măria Sa pre luatul Prinsipe Coburg prin Orderu înștiințază Divanul cum că i-a venit veste dela Iași, cum că Măria sa Georgis Gheneralu-maioră apropiindu-se cu flota muscălescă de strămtorea Mării către Viiburg, unde sta totă flota Sfeților cea mare și cea mică au venit însuși Craiul Sfeților cu flota lui cea mică înaintea flotei moschiesci, și izbindu-se au ținut bătaia multă vreme, în cât atât de mult s'au biruit și s'au bătut flota Sfeților, câtă au fostă

siei. De alt-mintrelea convenia, cum arătarăm, Rusiei declararea independenței Principatelor, cum îi convenise asemenea independența Crimeei la 1774....

Inchierea păcii de Gustav, regele Suediei, la Varella, cu Ecaterina II, surprinse neplăcutu pe Turcia ca și pe Anglia și pe Frederic Wilhelm II. Sultanul făcu chiar imputări reprezentantului Suediei despre această pace, pe când Suedia se legase cătră Turcia ca aliată, să continue resboiul contra Rușilor (1).

La acuzările Divanului turcesc, Suedia respunse cu unū memoriū circularū (2), din 18 Noembre 1790, că Regele Suediei s'a răsboitū contra Rusiei în trei campanii, împedcândū ast-felū forțele navale rusesci de a fi duse din Baltica contra Turciei, în Arhipelag. Suedia, în negociările sale de pace, cu intermediarea Spaniei, ceruse Rusiei ca să facă pace și cu Turcia și să se restituie Crimeea sub vechii sēi Hanī. La această cerere Rusia a răspunsū, că amesteculū altorū curți și mai alesū acē dela Berlin, face imposibilă asemenē împăcare și că de aceea ea, Rusia, însărcinase pre Principele Potenkin să negocieze directū cu Pōrta, fără nici o intermediațiune streină. Regele Suediei n'a voitū totuși să facă singurū pacea, dar în 20 Iulie Rusia a declaratū că va restitui Turciei tōte cuceririle făcute dincolo de Nistru, (adecă în Principate) conformū trat. dela 1774, și că cetatea Bender și altele intermediare vorū fi dărimate. Intre aceste Suedia

trebuintă, a eși și flota cea mare vrëndū ca să taie drumulū Muscalilorū, pe care flota ānsă Rușii puindu-o āncă înainte aū bātut-o mai cu asupră și de totū i-aū sfārimatū, și aū cāscigatū Muscalii la acēstā bātālie 7 corābii mari și trei mici, iar o corabie mare și douē mici și alte șāici spārgēndu-le s'aū prāpāditū cu totū și s'aū prinsū vii din Sfeți ca la 6000 de omeni, în scurtū tōtā flota Sfeților, unii s'aū stricatū de totū, alții s'aū prinsū, atātū cātū nici o corabie n'aū pututū să scape, și fōrte mulți omeni s'aū inecatū în apă; s'aū luatū de Muscali optū-sute de tunuri, și insuși Craiulū Sfeților la bātālie cānd rēmāsese numai patru corābii mutāndu-se dintr'una în alta, care corābii iarāși s'aū luatū de Ruși și nu se scie Craiulū ce s'aū făcutū: decī nu lipsesce Divanulū a insciința dumné-vōstrā, ca să pupliciți în totū județulū ținutului acestuia de biruința ce s'aū făcutū. — 1790, Iulie 19.

(1) „Il Divano fu quello, che strepitò altamente, e chiamato il segretario di legazione Suedeze Signore Aspo gli rimproverò in termini assai forti di avere il suo Sovrano manifestamente violato ed infranto il Trattato di alleanza“. Becattini tom. VIII, pag. 185.

(2) Veđi anexa după Becattini, T. VIII, pag. 186—189.

perdu o bătăie navală și mai vedând că Frederic Wilhelm II împinge Pôrta la o pace izolată cu Austria, iar că Anglia și Olanda nu dădău banî și oștire pentru continuarea răsboiului, ce Suedia nu-lă mai puté continua, silită fu Gustav regele a face pacea, mulțămindu-se cu declararea Ecaterinei II «*che assicurase alla Porta una pace non svantaggiosa*».

Ce displăcea mai multă Porței era că Suedia recunoscuse prin tratatulă dela Warela, titlulă Impărătesei de «Czara della Crimeea e della picola Tartaria, non meno che di Sovrana de' Regni di Cabardinia e Giorgia».

LXVIII.

Congresulă dela Sistovă.

La Șiștovă (1) se adunaseră între aceste, de și totă cu trăgănare și «*non con molta sollecitudine*» reprezentanții Austriei, în fruntea căroră era baronulă de Herbert, fostulă internunțiu austriacă la Constantinopole. Asemené sosiră acolo reprezentantulă Prusiei, al Angliei și al Olandei, totă așa cum aceștia luaseră parte la tractatulă din 1698 (Carlovitz). Ungaria pretinse să atbă și ea ună reprezentant (trattandosi di dover regolare de' confini spettanti al loro regno) (2). Comitele Esterhasi avu acéstă misiune, la marea satisfacere a Unguriloră, cari, spre a mulțami lui Leopold, îl rugară să grăbescă a face serbarea încoronărei ca rege al Ungariei.

(1) Loculă de adunare fu lungă timpă discutată. Pôrta propuse Bucureșcii ori Șumla, în lănea lui Septembrie 1790 stilă vechiă. Eată ce se scrie la 8 Octombrie 1790 stilă noă, din Constantinopole :

«Le Congrès se tiendra probablement à Bucarest ou à Chumla, le Grand Seigneur exigeant absolument qu'il se tienne sur son territoire».

• • • • •
«Du 1-er Octobre. — Le Drogman s'est rendu aujourd'hui che MM. les Ambassadeurs d'Angleterre et de Hollande pour les inviter de la part du Grand Seigneur à se rendre à Bucarest et faire valoir la médiation de leurs cours pour terminer l'ouvrage de la paix entre la Porte et le Roi de Hongrie.

(2) Becattini, vol. VIII, pag. 132.

Din partea Turciei era — scrie En. Văcărescu — «pre slăvitul Reiz Efendi Biri Abdulah și pre învățatul Meche Molasin și Ordu-Cadisi, Ismet Bei-Efendi și slăvitul Oruznamegi Etendi Duri Mehemet. Dragomanul fu Alexandru Moruzi» (1). Din partea Prusiei era Comitele Luchesini.

X Spătarul Ion Cantacuzino, personajul important în timpurile de care ne ocupăm, nu atât prin lucrarea lui în țară, cât prin cunoștințele ce are cu bărbații la putere în Rusia și pe aiurea, ne a lăsat în unu memoriu alu său, în limba rusescă, unele informațiuni ce n'afarămă nicăiurea, relative la Congresul dela Șiștovă. Așa el ne spune, că după cererea lui Luchesini, Divanul din București X trimisă pe el, Ion Cantacuzino, ca să arăte Congresului și în deosebi lui Luchesini, dorințele și drepturile țerei. «Scopul lui Luchesini — X scrie Ion Cantacuzino — era d'a scuza purtarea Turcilor și de a depărta pre Români din partida Rusiei și Austriei, căutându să dovedescă, că unirea cu aceste puteri nu le va fi de nici unu folos, de vreme ce cu toate făgăduelile lor, sorta acestor ambe țeri nu se va putea hotări fără cele-lalte puteri ale Europei». La aceste vorbe, X Cantacuzino îi răspunse hotărît și cu vrednicie: «Cu nedrept, marchise, imputezi Românilor necredința cătră Turci. Țera Românilor este o țară liberă, ea își are drepturile sale; și acei ce voru voi a le desprețui, său a le silui noi îi vomu numi și pe dênșii tirani și îi vomu urî ca și pe Turci. Aplecarea cătră Rusia se pôte erta privind tractatele dela Kainardgi și conferința dela Auluncavac și nici una din puterile Europei n'au făcutu până acum pentru țară aceea ce au făcutu Rușii. Nu uita, domnule, că țera Românescă în vreme de trei vécuri s'a luptat cu Turcii, pe când Turcia era în temelul puterei séle, și când ea făcea să tremure Europa. Silită de împrejurări fatale, țera Românescă trebui în urmă să se plece, să se recunoscă sub protectoratul Turciei, iar nici o dată ai fi robă». Cantacuzino în urmă adăogă: «Pentru ce Prusia în locu d'a apêra interesele Pozi nu ia sub protecția sa țera Românescă, care ar fi mai mulțămîtă să fie sub protecția ei decât sub a unor State vecine tari

(1) Tesaură II, pag. 301.

și puternice, și prin urmare tot-d'auna primejdiöse pentru dënşa în rivalitatea lor? Prusia prin poziția sa geografică nu pöte fi primejdiösă pentru țera Românescă, dër interesele, mai cu sëmă cele comerciale le ar fi comune. Ea ar putea vinde Principatului produsele sële manufacturale, și să primescă în schimbü produse brute. Më mirü cum Marele Frederic II l-a scäpatü acësta din vedere, și latä acum o ocazie care îi se infäșișezä ca să facä fericirea Principatului întemeiatü fiindü pe interesele Prusiei, și eü cređü că în împrejurările de acum, domnia-ta, veï putea cu înlesnire să dobândesci învoirea și rözëmulü Porții pentru acësta». Ioan Cantacuzino în urmă, cu curățenia de inimă ce îl caracteriza, făcu cunoscutü acëstü cuvëntü Prințului Potemkin.

«Ministru Olandezü, unü bëtänü slabü ce ocupa postulü de ambasadorü la Constantinopol, era mai de totü uitatü de cabinetulü sëu. El își arëta intusiasmulü pentru totü ce era orientälü, iubea pré multü portulü boțerilorü și era mändru că vorbește turcesce. Gelosü de influința ce Marchisulü Luchesini începuse a dobändi între boțeri, el începu a-i încredința, că nu trebue să dea nici unü cređëmëntü acëstui ministru, căci el nu are nici o instrucție dela cabinetulü sëu, decât numai ca țera Românescă să se întörcä Turcilorü, fără nici o condiție. Ministrulü englezü era prea rece cu boțerii și întemeia numai vorbele Ministrului olandezü. Aceste împrejurări credemü că făcurä ca relațiile între boeri și Ministru prusianü să inceteze (1).

Trägänarea lucrării Congresulü o esplicä Văcărescu prin aceea, că Rușii, avëndü succese bellice contra Turcilorü. Austria voia să le dëc timpü să înainteze, ca să-și impunä și ei condițiunile de pace (2). Mai multü credemü că trägänarea veni de acolo, că Austria sperä să dobândescä la tratatü cu atâtü mai bune condițiuni, cu cât Turcia va fi mai rëu incolțită de Muscali....

(1) Veđi Magaz. Istor. p. Dacia. T. I, pag. 197.

(2) «Și cu töte că se începuse Congresulü dela Noembrie 1790 și preliminările păcei erau hotărîte, vëđëndu-se însă biruințele Moscalilorü, Nemții, după datoriä, prelungia pacea, potrivitü vremea de a o sevërși, sëu de o dată cu Moscalii, sëu öreși-ce mai înainte».

Văcărescu, Tesaur II, pag. 301.

În adevăr, la începutul lui Octombrie, armata rusescă cu Potemkin, ajunsese la Bender și — cum vedurăm — luă cetatea — fiă și prin cumpărarea Pașei ce o apăra.

Luarea Kiliei, totu în Octombrie, după opt zile de bombardare, de leutenant generalul Gudovic, deschise oștirei rusești calea spre Tulcea. La 1 Noembrie 1790, Rușii intrară în Tulcea (1); de și era apărată de 6000 cavalerie turcă, 400 muscali temerari intrară în oraș și Turcii speriați fugiră (2) fără de a cerca să lupte!

LXIX.

Luarea Ismailului.

La 12 Noembrie, flotila rusescă străbătu pe Dunăre la Isaccea, luă iar fără luptă și acestu oraș unde aflară 48 tunuri și multe munițiuni de răsboi și proviziuni, ca și la Tulcea.

Dela Isaccea, flotila merse de organiză asediul Ismailului, din insula Cetal, după ce susținu o harță pe Dunăre cu flotila turcă, care se retrase sub bătaia focului din Ismail. Pe când la Versailles se credea, că campania anului 1790 s'a terminat și că Potemkin «va prendre ses quartiers d'hiver à lassy» (3), iată că în noptea dela ¹⁰/₂₁—¹¹/₂₂ orașul Ismail fu luat de Muscali sub Suvaroff: «La prise d'Ismail — țice Langeron — est certainement le plus extraordinaire de tous les événements de guerre arrivés depuis bien des siècles» (4).

Rușii trecură sub ferul spadei 27000 de ostași turci din gar-

(1) «Une partie de l'armée russe a passé le Danube et s'est portée à Badag. Un corps assez nombreux de Tartares qui occupait ce poste s'est promptement replié sur l'armée du Grand Vizir, toujours campé à Chumla. Constantinople, 8 Decembre, 1790»,

(2) Memoriul lui Langeron, Hurm., pag. 96.

(3) Hurm. Doc. CXLII, tom. II, supl. I, pag. 79.

(4) Hurm., pag. 97. Memoriul Langeron. «Luarea Ismailului este în adevăr unul din cele mai extraordinare evenimente de răsboi întemplate de mai multe secole.» Amintim că fortificarea Ismailului de Turci s'a făcut după îndemnul lui Moruzi, Domnulu Moldovei.

nizona Ismailului (1). La Sistov însă congresul, la data acésta «*continue tranquillement ses séances*» (2). La Constantinopole când veni scirea căderei Ismailului, puțin de nu isbucni o revoluțiune.

(1) Les détails qui vous seront parvenus directement sur la prise d'Ismail ne sont que trop vrais. Les Russes, irrités d'une horrible perfidie, conseillée par un Prince Tartare, ont emporté la place d'assaut et passé au fil de l'épée 27 mille hommes qui y étaient enfermés. Les chefs n'ont pu parvenir à modérer la fureur du soldat et ont à peine préservé deux ou trois cents hommes de ce massacre général. Le Prince Tartare, frère du Kan, et deux ou trois Pachas ont péri les premiers.

Choiseul către Montmorin, în 22 Ian. 1791, pag. 79, Tom. II, sup. I. Hurm.

Veți Panorama Universal — Hist. de Turquie de Iouanin, pag. 361. Becattini dă și raportul lui Suvaroff despre aceste mari fapte de armă, în tom. VIII, pag. 219 :

«Dopo la pace di Kainardgi la Porta si era determinata a fortificarla (Ismail) e renderla un antemurala della Romania per consiglio di Morusi allora Hospodaro di Moldavia, e quelle opere consistenti in una triplice fossa con un grandissimo argine della maggior consistenza fortissimo ed erto con palizzate duplicate erano state costruite negli anni 1776 e 1777, sotto la direzione di un Ingegnere nativo di Catalogna il quale trovandosi nel 1771, in Polonia si era impegnato al servizio di Mustafa III. Aveano costate queste qualche milione di piastre dovute sborsare dai Moldavi e Valacchi, che furono inoltre obbligati a somministrare provvisioni, operaj, e tutti i materiali nella maggiore abbondanza. Il gran Visir, che conosceve l'importanza di questa gran fortezza, e che l'apprezzava come l'unico baluardo degli Stati del suo padrone, distacco dal suo esercito un Seraschiere, due Bassà, tra Principe della deposta famiglia di Crimea, tutto il corpo de suoi Gianizzeri, ascendenti intorno a diecisette mila, e tredici mila Asiatici armati, con precisa istruzione di morir tutti pria che cedere e parlare di rendersi. L'assedio incomincio verso il dì 25 di Novembre, e il bombardamento nel dì 6 Dicembre, ma il numeroso presidio che potea dirsi piuttosto un armata, non lasciava avanzare di un passo gli assediati, che non ascendevano più che a 25 mila uomini. Non era mai forse avvenuto in guerra che un corpo sì poco numeroso ne assediase un altro di 32 mila. Il Principe di Potemkin vedendo, che le operazioni erano per andare in lungo, e temendo la cattiva stagione, e che una gran parte delle sue truppe non restasse consunta dalle vigorose sortite della guarnigione, scrisse risolutamente al Ten. Generale Conte di Suvaroff (che si trovava sulla sponda sinistra del fiume Sireth per tenere a tenore di quanto si é detto, intercetta la comunicazione tra Ibrail, e l'assediata piazza) facendogli sapere, che egli voleva ad ogni costo Ismail nelle mani, e che perciò ne affidava l'impresa al suo sperimentato valore. Il prode Uffiziale, di cui abbiamo già enunciate le azioni, e la gloria acquistata unitamente al Principe di Coburgo, nelle due vittorie di Foskani, e di Martinesti, ricevuta appena questa commissione si trasferì a gran passi in faccia ad Ismail con una scorta di circa quaranta Cosachi che gli servivano di guardia, lasciando al Seret il Generale Kaminskoi per comandare alle sue gentii

(2) Hurm, Tom. II, supl. I, pag. 79.

LXX.

Administrațiunea țerei sub Nemți.

Pe când Congresulă caută la Sistov să ajungă la o pace ce întârzie iar Muscalii pășescū din victorie în victorie la Basarabia și

Giunto al campo, venne ricevuto con i maggiori applausi, e visitati i posti comando le disposizioni perchè fosse disposto l'assalto senza perdita di tempo. destinandone la memorabil giornata. Prese tutte le opportune misure, fu diviso tutto l'esercito, rinforzato da varie Pulke di Cosacchi. in sette colonne di due mila cinquecento uomini per cadauna compresi quelli del Generale Ribas, e distribuite vennero agli Uffiziali le rispettive inconbenze. Si pose egli alla testa delle due prime colonne e per incoraggiare i soldati tenne loro in brevi parole il seguente energico discorso: *Ricordatevi amici, che non vi è mai stato assalto per gli eserciti Russi, che non sia loro riuscito. Non vi possono essere per anche sfuggiti dalla memoria quelli di Oczakow, di Kilburn, e di Kilia, in cui avete sempre trionfato. Non ostante le numerose forze degli Ottomanii voi gli avete sempre battuti.* Il rimbombo uniforme delle voci feci comprendere l'universal desiderio di venire alle mane, onde immediatamente comparvero i segnali per avanzarsi ad assalire le combattute mura. I difensori trovavansi già preparati per la resistenza, essendo già stati minacciati di morte se si dimostravano neghittosi e vili, e al contrario allettati colla speranza di doviziosi premi se opponevano una coraggiosa difesa, talchè la loro costanza, ostinazione, e ferocia non poterono esser maggiori. Il Suwaroff prima di eseguire il suo piano avea fatta intimare la resa alla Piazza su della quale aveano i Musulmani tanta fiducia, che le aveano dato il nome di *Hordu Kalessi*, o sia Fortezza dello Stato. *Ajdaj Meemet* Bassà a tre code, che ài comandava colla dignità di Seraschiere, contando sulla validità della città, e sul numero e risoluzione de' Giannizzeri dette una risposta piena di disprezzo. ed aggiunse anche alla fieraza l'insulto. Gli fu soggiunto, che se volea attendere l'estremità le sue truppe sarebbero passate tutte a fil di spada, e gli fu mantenuta la parola. I Russi cominciarono animosamente l'assalto, la matina del dì 2 Gennaro 1791, secondo il nostro stile, verso le ore sette di Francia, vale a dire cinque ore avanti il mezzo giorno. I Turchi oltre quello di fuori aveano eretto un trinceramento interno guarnito con cinquanta quattro cannoni di bronzo. Le batterie della Flottiglia incominciarono il cannoneggiamento nel giorno precedente, che durò per ventidue ore continue. Dalla parte di terra quattro mila Cosacchi furono le prime a montare le scale. Dalla parte del fiume ne seguirono l'esempio dieci battaglioni, e tre altri mila de' predetti Cosacchi. Ogni colonna fu ricevuta con un fuoco infernale a mitraglia, di ucili, granate, carcasse e altri strumenti di morte, Malgrado questi ostacoli, resto eseguita la scalata, e giunti che furono gli aggressori sul baluardo, attaccarono colla picca e la bajonetta i Turchi armati di lance, spade e pugnale, e dopo non lunga resistenza ne fecero prigionieri cinque mila. Incalorito sempre più il combattimento, i Giannizzeri battendosi comme disperati, respinsero i Russi per ben cinque volte. e in tal congiuntura

Dobrogiã, sã aruncãmũ o retrospectivã ochire asupra administraþiunei țerei muntenesci sub Coburg.

Deja am menþionatũ, cã Principele Coburg mãntinuse administraþiunea țerei Muntenesci prin Divanũ, cu adãogire de cãþi-va reprezentanþi austriaci. Despre acestã regulare memoriulũ rusescũ alũ lui X Ion Cantacuzino scrie, cã avu poruncã Coburg din Viena de a *con-*

molti restarono uccisi e non pochi feriti da ambe le parti. Il Generale Suwaroff fermo sempre ed intrepido senza niente alterarsi si occupava ad ispirar coraggio alle milizie, e sostituendo nuovi soldati agli estinti, ordinò un sesto attacco col rinforzo di alcuni Reggimenti di cavalleria. Questo ebbe luogo con tal bravura, buona direzione, e ordine, che fu inutile ogni riparo, e fu superata la breccia fatta già a forza di continuo fuoco. Le colonne Russe entrarono furibonde nella fortezza tagliando a pezzi, chiunque loro si presentava davanti. Più di 26 mila Turchi rimasero trucidati colla più orribile carnificina che forse siasi veduta in questo secolo; il rimanente fino a 42 mila uomini oltre gli abitanti si gettarono in ginocchio chiedendo la vita, il che non dee recar maraviglia, quando si consideri esser la Città di dieci Verste o siano intorno a sette miglia Italiane di circuito. Cinque e più mila Russi perdettero la vita ne' diversi attacchi senza annoverare i feriti, contando-i fra gli estinti molti Uffiziale dello Stato maggiore, e tra secondi il Generale Besborodoko fratello del primo Ministro nel dipartimento degli affari esteri della Corte di Pietroburgo. E' questa la maggior perdita di gente, che essi abbialo fatta in tutto il decorso della presente e forse anche della decorsa guerra, perchè i Turchi discacciati da' baluardi, si barricarono nelle strade, ed ogni edifizio puo dirsi, che sostenesse un particolare assedio, onde vittime furono del lor coraggio tre Generali maggiori, un Brigadiere, sei Colonnelli, più di quaranta tra Tenenti Colonnelli e Maggiori, cento sedici Capitani, e cento ottanta quattro altri Uffiziali subalterni. Il comandante Mnsulmano, scorgendo i vincitori penetrare per ogni dove, si rinchiuse con una scelta truppa di più di mille uomini, chiamati bravi, entro una Moschea ove si difese fino all' ultimo sangue ricusando di abbassare le armi, fino a tanto che vendette cara la sua vita unitamente a tutti i suoi seguaci. Uno spaventevole saccheggio seguì l' orrendo conflitto, e non terminò se non passati due giorni, avendo guadagnato i vincitori un bottino considerabilissimo. Furono ritrovati tante ne' due argini, che nelle opere, e sulle batterie erette alle sponde del Danubio dugento e sessantacinque cannoni, trenta mortari, quattromila porzioni di polvere da cannone, sedici stendardi, ventotto bandiere, e infinite provvisioni da bocca. I prigionieri ascesero a sedici mila cinquecento, compresi gli Ebrei, ma tre mila in circa ne morirono in pochi giorni, mille distribuironsi tra gli Uffiziali, e il rimanente fu spedito a Nikolaw sul fiume Volga. Oltre al Seraschiere *Aydes Meemeth* perirono nella strage quattro Bassà a due code, e sei sultani Tartari avanzo dell' infelice famiglia de' Gueray proveniente dal famoso Gengiskan, che ne tempi delle Crociate avea soggiogata quasi tutta l'Asia. Tutti gli Ingegneri esteri vale vale a dire, Prussiani, Francesi, e Inglesi che si trovarono in Ismail perirono nell' assedio, e il sanguinoso macello fu tale, che fecero rossegiare le acque del fiume in molta distanza della Piazza. Siccome nel tempo dell' attacco la flottiglia Russa combatteva con ugual valore contra la squadra leggiera Ottomana, che si trovava in un braccio del Danubio

serva intru tôte legile țerei. Imperatorele Iosif numi însă directū pre Ión Cantacuzino *Spătarū* și pre Scalat Câmpineanu *Agă*, ca pre unil ce-l cunoscea, de când fugiseră la Sibiu abandonându pre Mavrogheni. Cel-l-alti membri ai Divanului, după memoriulū lui Ion Cantacuzino, fură: Președinte Principele Coburg, Vice-președinte General Entenberg, secretarū și translatorū Hofrath Markelius, Mitropolitulū Cosma, Filaret Episcopulū de Râmnic, Episcopulū de Buzău Dositeiū, marele Banū D. Ghica, marele Vistierū Scarlat Cornescu, marele Vornicū Radu Slătineanu, marele Logofetū Radu Golescu, Ión Damali, Const. Drăgănescu, Vistierulū Matei Fălcoyanu.

in soccorso degli assediati, con una pioggia incessante di palle incendiarie, e infuocate getto a fondo una gran porzione de' bastimenti Turchi, e astrinse il rimanente a rendersi con tutte le munizioni e cannoni. Tra gli Uffiziali trovati a bordo vi erano non pochi Svedesi e delle altre surriferite nazioni, che tosto colla morte riceverono il giusto castigo di avere impugnate le armi in favore de' Maomettani contro i Cristiani loro fratelli. Non si sa comprendere come a fronte di tanti infelici esempj si trovi tra gli Europei chi osi passare in servizio de' Turchi, giacchè l'esperienza ha fatto vedere, che l'esser guidati i Musulmani indisciplinati e inesperti nella tattica da Uffiziali Cristiani ben poche volte è servito a far conseguir ad essi delle vittorie. Il Duca di Lorena, e il Principe Eugenio ne aveano sacrificati al loro giusto sdegno quanti ne aveano potuti aver nelle mani

Fu detto, che il Principe de Potemkin avesse prescritto che non si desse quartiere ad alcuno in questo memorabile assalto, non in vista dell' insolita ostinata resistenză, ma per aver saputo, che a Costantinopoli erano stati poc' anzi a sangue freddo trucidati tutti i prigionieri presi ultimamente dagli Algerini sopra la piccola squadra del Lambro Cazioni nell' Arcipelago contro ogni costume e diritto della guerra. L'Harem o sia il Serraglio delle vaghe donzelle, e degli Eunuchi del Seraschiere, procuro salvarsi alla meglio su' navigli appostati sotto il medesimo, ma caddero tutte in mano de Cosacchi Zaporowiensi, che erano smontati da cavallo per sostenere i loro compagni destinati a salir le scale. Il *Cadi*, e il *Capigi Bachi*, il figlio medesimo del già Kan di Crimea *Kerin Gureray*, il figlio del Seraschiere, il Bassà di Kilia, e molti altri Uffiziali e Ministri Ottomanni di primo grado si gettarono prostesi a terra avanti il vittorioso Generale Suwaroff, che pieno di modestia avea scritto al Principe di Potemkin per avvisarlo dell'ottenuta conquista in questi termini: *Le mura, e gli abitanti d'Ismaïl sono sottomessi a piedi di S. M. Imperiale. L' assalto è stato micidiale, ed io ho l'onore di farvi i miei complimenti per sì grande acquisto. Il Gen. Ribas ha presi a' nemici cento sedici bastimenti. Tutti i soldati si sono arricchiti. Noi siamo i padroni di tutta la spiaggia dritta del Danubio, e di togliere al gran Visir i modi di trar la sussistenza durante l'inverno. Ne' bastimenti Turchi inceneriti dal General Ribas vi erano quattrocento sessanta cannoni de' quali cento e ventiquattro sono stati presi, e trecento quaranta colati a fondo del fiamme.*

Negreșit că în Divanul esereită o deosebită influință *Spătarului* X Ion Cantacuzino și cu *Aga* Câmpineanu, ca cei cari fuseseră directu dela Viena recomandați lui Coburg.

Acestu Divanul va fi nu mai pucinu în secrete legături cu Enake Văcărescu din Giurgiu, din tabăra turcescă și după pacea dela Șiștov va primi îndată modificări în sensulu vederiloru lui Enache Văcărescu.

X Este locul să înregistrămă aci, ceea ce Ion Cantacuzino *Spătarulu* ne spune despre modulul curiosu cum Divanulu prestă lui Coburg jurământulu de credință.

Coburg ceru asemené jurământu după unu formularu scrisu în limba germană și românescă. Acestu formularu coprinde, că nemții mântuindă țera de robia Turciloru, numai prin puterea armelorū, Românii jură pentru dênșii și pentru urmașii lor, credință și supunere Austriei, „**ca unii ce au fostu o dată tributari Regilorū Ungariei**“. Spătarulu Ion Cantacuzino și boierii ne găsindū cu cale a recunósce prin jurământu acéstă aserțiune a Austriacilorū, eată cum I. Cantacuzino isbuti a face ca țera să nu jure pe *formularulu* întocmitu de Coburg: «Sciindū că prin împotrivire n'ar câștiga nimica, X hotări (I. Cantacuzino) c'ar fi mai bine a înșela pre Nemții. Nedescoperindu-se Divanulu, el merse numai la Mitropolitulu și-l dișe să numescă o comisie secretă, care să cerceteze jurământulu propusū». Se întocmi comisiunea din Episcopulu Filaret, Cornescu și Ion Cantacuzino. Des de diminéță se adunară aceștia, în ziua când la ora X 12 boierii avé să depună jurământulu la Mitropolie. Cantacuzino dișe colegilorū săi: «Nemții sunt prevêdători, noi însă le vomū dovedi că suntem mai isteții decât dênșii, când e vorba de fericirea patriei nóstre; să aruncămū dér jurământulu românescū scrisu de dênșii și să scriem altulu întemeiatu pe celū mai mare folosū alū țerei. Noi îl vomū da apoi Mitropolitulu ca să-l scôță din sînu în minutulu ce va trebui a jura. Nemții nu vorū pricepe nimicū; translatorulu Markelius să fiă înconjuratū de boierii, cari să-l caute a-l distra și să facă sgomot multū în câtū el să nu aușă articolele jurământulu» (1).

Naivū mijlocū de a elude proiectele Austriacilorū asupra țerei!

(1) Apud. Balusm. Magazinū Istoriciu pentru Dacia, t. I, pag. 194—195.

Totuși istoriculă caută să țină sémă boieriloră și în deosebi Spătarulă Cantacuzino și pentru intențiune.

Din fericire joculă politicei Prusiei, al Angliei și alte împrejurări apărări la Șiștov țera în modă mai eficace de incorporare la Austria decât *intenția* boerimeii la prestarea jurământului.

Décă față cu Austria Divanulă se pörtă destulă de romănesce, reacțiunea boerescă contra regimului ce l'amă puté numi *democratică*, al lui Mavrogheni, fu extremă. Oamenii lui Mavrogheni fură persecutați și țeranii nu mai puțină . . . Par-că boieri voiau să'si răs-bune asupra loră, de puțină considerare în care Mavrogheni îi avu-sese pre ei boerii. Inșăși Austria era în mirare vedëndă pre boerime cum își apăra privilegiile fără nici o considerațiune pentru îngenu-chiarea de tot a contribuabililoră țeranii. În Moldova Coburgă totă is-buti să facă pre boerii din județele ocupate de óstea austriacă, să ié și ei parte la nevoile răsboiului, contribuindă ca și țeranii cu care, proviant etc. Coburg cercă să dobândescă aceșai lucru și dela Divanulă Muntenescă. Dar eată ce răspunsă energic cât și reacționară, și dușmănescă pentru țeranii, dá Divanulă la cererea lui Coburg:

Cătră Prințip, dela Divană

Am primită cu plecăciune vredniculă de închinăciune pré luminatulă or-dărulă Înălțimeii, Tale prin care ni se poruncește cum că, fiind-că țeranii cei-l-aiți tragă tóte greutățile oștiriloră, să facemă porunca Divanuluiă cătră d-lui vel Vistieră ca să dea și *scutelnicii boieriloră tuturoră* câte ună cară de fenu și câte ună cară de lemne cu cuvëntă că scutelniciiă au fostă pună acum nesupărați de nimică. Acéstă poruncă după cum și cele-l-alte am fi vrută să o sėvirșimă cu osirdie, când nu am fi avută datorie să arėtămă cătră Măria Ta aceea ce aduce prihană la oblăduirea Înălțimeii Tale, ce ai asupra țerii, împotriva buneloră făgă-dueli ale Mărieii Tale și ale Înălțimeii Sale Feldmarechalul Lasi, tipărită, și împo-triva firesceii și obicnuteii milostirii ale pré puterniculă Impărată și Craiulă, spre a se păzi privilegiurile. Tótă lumea scie că la fitesce țeră *o parte care se numescă boieri nėmuri, au privilegiuri cu care se deosibescă dintre țeranii*, ce nu au, și aceste privilegiuri, razimă la hieroițăla ce au și la ostėnelile ce facă cu sãngele lor aceștia, ca să păzescă forma oblăduirii. De a avea *boerii scutelnici razimă la ună mai mare, mai vechiă privilegiu, care-lă dobândise din slujbele și din vitejia lor, adică cei vechi Domni întru respłătirea vre-unei mari slujbe ce au sėvirșită cătră dēnsii și cătră patrie, le-au hărăzită sate întregi robi, cari se numea vecini și rumăni*; cei după urmă Domni, cu gândă tirănescă vrėndă să surpe nēmulă boiereseii i-au lipsită de acestă mare privilegiu, și pentru ca să-i mângăe óreși-cum, în locă de câte 500 și de câte 1000 și mai multă, care avea

mulți, le-au dat mai întâi câte 200, 300 ómeni din birnic și celor-l-alți după analogie mai câte puțin, ca să le slujescă la vii, la mori, la adusă de lemne, la bucate, întocmai ca să împlinescă cu slujba lor locul robilor, ce îi luase și-i făcuse birnic: care acestă privileghiă 'l-amă avută tot-d'auna deplină, mai virtosă în vremea resmeriței cei-l-alte, amă avută și celă din urmă privileghiă, spre a avea scutelnici, și amă dobândit și celă d'ânteiă privileghiă spre a avea *salguardie (?) osebită sate întregi precum avem la acesta și doveđi în scrisă*. După încheerea păcii dela *Caimargi*, cu tóte că era în tractatú să avem tóte privileghiurile, dar *Domniú* iarăși după tirănesca rivenă care avea, ne-au stricată privileghiulă de o sumă mare de ómeni a nedajnicelor sate; cu tóte acestea ne-au lăsată cel-altă privileghiă, adecă a avea scutelnici și poslușnici, până la *Domniul* *Maurogheni Vodă*: acesta iarăși a păzitú după vederea obiceiului vechiú, și aú datú scutelnici cu pecetluituri i poslușnici, dar după ce s'au deschisú răsboiul, fără de a ni-i strica de totú, lăsându numai numele lor 'l-au pusú de aú datú zacherele, fenu, care și ori-ce da și birnicii, până într'atátú, câtú s'au prăpăditú vitele și tóte ale lor, de nu putea să ne fie de nici o trebuință, seú folosú întru nimicú: acum după buna venire a creștinescilorú împărătesci oștiri, după ce aú rămasú dela visterie a fi nesuperați și nu s'au pus la zacherele și la altele, nu potú a ne fi iarăși de nici unú folosú, seú de vre-o trebuință întru nimicú, mai virtosú de se întemplă a avea cineva vite și care, căci *ispravnicii fără de porunca Visteriei îi ia în slujba oștirilorú, iar acolo pe unde se află pălcurile îi iaú însuși ostași cu totulú și îi metachirisescú în slujbele séle fără de a nu-i slăbi nimicú, și neadeverată și nedreptă este acestă arătare, ce s'au făcutú cătră Înălțimea Ta, cum că scutelnicii aú fostú nesuperați până acum și nu aú datú nimicú, căci întru nimicú osebiți de cei-l-alți n'au fostú, ei și fenuri, care și vite li s'au luatú, încă mai cu asupra lor decât celor-l-alți, ponosuindu-se și pismuindu-se că aú nume de scutelnici boeresci, și sunt acum chiar în slujbele ostașilorú ei și carele și vitele lor. Decí ca să dăm porunca *Divanului* cătră d-lui *rel visteriá* spre a pune pe scutelnici a da câte unú carú de fenu și câte unú carú de lemne, acesta este tocmă a se strica privileghiulă boerilorú; și totú acesta este care aduce mare prihană la Înălțimea Ta, cum că s'au stricată privileghiurile țerú, care lucru datoría și adevărul ne șitesece a vréta *Măriei Tále*, în vreme ce noi avem nădejde să ceremú dela Înălțimea Ta ca să ne înoesci celú mai vechiú privileghiú, spre a ne da sate întregi precum am avut dela cei vechi Domni, și o aveam în vremea resmeriței cei-l-alte și totú o dată nădăduiamú să ne întârescă Înălțimea *Măriei Tále* și celú de al duoilea privileghiú, spre a nu se supera scutelnicii și poslușnici de cătră ispravnici și de cătră pălcurile ostășesci. Dreptú aceea, cu plecăciune rugăm pe Înălțimea Ta, pentru amendoné ca să cunoșcemú și noi cum că am vedatú *slobodnie cu bună-venirea și înfățișarea împărătescilorú oștiri, și cum că nu mai suntem supuși sub jugul rarcărilorú, care eram în vremea Gospodarilorú, de a face ori-ce vrea și ori-ce li se părea după fandasile și retele lor socotiște, spre interesulú lor, și punem înaintea *Măriei Tále* suma scutelnicilorú și a salguardiilorú ce aveam în vremea resmeriței cei-l-alte, și sumele ce am arutú în vremea păcii, cum și suma ce se numesce că 'i avemú acum, ca să veđi *Măria Ta* nedreptatea noastră când vom perde și aceste puțin ce ne-au rămasú într'această vreme» (1).**

(1) Cod. No. XVIII. fila 348.

Acestu documentu iscălitu de toți boierii Divanului negreșitu va intrista pe toți acei, cari s'au deprinsu cu procedeulu istoricu adoptatu până astăzi, de a pune tôte relele pe vina Domnitoriloru, nu numai fanarioți ci și naționali, și de a atribui totu binele la clasa boierescă. Vață-se o dată mai multu cum această boierime, tocmai în momentul când în Franția se punea capătü privilegiuriloru boieresci și alătura cu Ardélulu, unde Horia și ai sei ceruseră, expunându-și capulu, dreptate pentru țărănime, vață-se, dăcemu, cum că n'a învățatu nimicü, și cere întorcerea la timpurile iobăgiei, desființate de Mavrocordat.

Eată și altu Documentu de valórea acelu de susu :

Către Prințip, în privința careloru ce au pusü să dea boerii la óste.

«Am priimitu cu plecăciune vrednicü de închinăciune pré luminatulu order a Înălțimeii Tële, prin care ne arēși Măria Ta, că în anulü trecutü arētându Înălțimea Ta boeriloru Moldovei cum că ca să nu se supere numai țăraniü, să ajute și D-lorü la care de óste și cunoscând'o D-lorü că este spre folosü, această arētare au dat de bună-voia D-lor 230 care pentru slujba campaniei și cum că, după pilda Moldoveniloru, trebuie și noi de bună-voia noastră să dămü 600 care câte cu 4 boi și câte cu un omü și osibitü 200 de cărauși, ca o mai mare ce este țara românească decâtü județele Moldovei. Pré Înălțate Dómne, adevăratü nici o dată nu primimü a fi mai josü decâtü Moldovenii la óstrea slujbei către óstirile împărătesci precum nici suntemü mai jos la hiebrințelea căznirei din mánile turcesci prin înaltele bresari ale creștinesțilorü împărătesci óstiri. Numai ne rugămü să primească înălțimea Măriei Tële a lua sēma, că Moldova n'a avutü nici o asemănare cu țera Românească, nici în creștinesc și nici în turcesc ca unü ce au avutü Domni creștini și cât era prin putința mai mieșora și împuțina în ania turcilorü, iar noi am avutü Domni pe Mavrogheni-Vodă, carele unü anü și jumătate mai nainte resmeriței deschisese rēsmerețe către bisericescile țagme, către boeri și țărani (?) și îi muncea, îi tiranisea, cum nici în vremea resmeriții; căci rēsmerețea s'au deschis la 5 ale lunei lui August și la Aprilie în prelungire de șase, șapteszeci și unü și iarna s'a mântuit de către turci Moldova, până a nu simți încuțarea resmeriței; noi am avutü cum dăcemü și pe Mavrogheni Domni și o suvü mü de turci încă altü anü duoi și jumătate după deschiderea resmeriții în care vreme numitul Domni despre o parte și turcii despre altă parte, au prăpăditü cu totulü țera și adevăratü au pățimitü multü țăraniü, dér ochii isgonitorilorü și timpilorü noștri au fost cu mai multü răutate asupra bisericescii țagme și asupra boerilorü (1). asupra

(1) Așa dar mărturisescü înșiși boierii, că pentru țărani Mavrogheni era bună. Mai la valé boierii credü a-și justifica refuzulu de a da și ei care, pe cuvântulu că s'au luatü tēte carele din județulu Vlascei. Dar de ce dau ei ca exemplu unü județü în care Turcii erau în putere, la Giurgiü, și din care Văcărescu adunase și el care și proviantü pentru Giurgiü? De sigurü țera era ingenuchiată de rebelu peste totü, dar cei mai sărăciiü erau óre boierii, cei mai mulți fugari peste otare ?

neguțătorilor și orășanilor și de atâta de bine au nimerit și au săvârșit gândul lor, în câtu ne-au prăpădit și ne-au sărăcit cu totul, care nici vite ne-au rămas, nici care, nici zaharele, nici altu venit și alor, ci încă și după intrarea împărătescilor crescinesci oștiri ne avându vreme să resuflăm din grabnicele trebuințe ale oștirilor astăzi câte care și vite sunt în țără, toate se află zaptu în slujba ostașilor și spre semnu de dovadă pus-amu într'acesta și o copie de care a d-lui poroșnicului Sentepli din județul Vlăsiei întru arătare. că ale tuturor care s'au luat și să ia *dela toate breslele și bisericesci și boeresci, și scutebnicesci și poslusnicesci și slujitoresci* și sunt în slujba oștirilor; deci de vomu face cislă de acestă sumă de care la partea bisericescă, la boerii mazili, la neguțorii, i la rufeturi, nici unulu dintre aceștia n'au care, seú vite să dea în natură, ci se va face numai o mare turburare și mâhnire în zadaru la toți: de le vomu socoti iar în bani care facu 300 și mai multu de pungă și vomu cere a da bani nacht, abia să se găsească la dece, două-deci, unulu care să potă ori da banii lui, ori cu datorie să plătescă cislă lui, cei-l-alți toți n'au și *mun-bașirii voru să ample închisorile și să învoimă cu acesta véculu lui Marrogheni*. Cum dér să aretămú noi proheresis, acela ce-lu pohtimú din totú sufletulu nostru, acolo unde nu este puțină de a săvârși unú faptú și acolo unde aduce prihană la buna oblăduirea Înălțimei Tële și la milostivirea pré puterniculu Impératulu și Craifulu. Pentru care după datoria noastră arătămú dreptú adevéru și ticălosă starea noastră la bunătatea și la iubirea de ómeni a Máriei Tële, ca să nu fimú vinovați în urmă când nu se va putea implini că nu am arétatú Máriei Tële, ci rămănemú la mila Máriei Tële»(1). 1790, Ghen. 5.

Cu totă protestarea acesta a Divanulu, Austriacii otărăescú, că boerimea, mănăstirile și breslele, fiindú-că n'au care, să plătescă o sumă óre-care, ca să servescă a închiria carele necesare. Eată unú documentú probândú acesta.

Orânduia s'au făcutú dela Divanú de orânduiala a 200 care mocănesci pentru căratulú zaharelú dela Focșani

«Dumnevoastră ispravnicilorú ot sud... vé facemú în scire, că fiindú trebuință de o sumă de care, ca să aducă zaharale dela Focșani, și vedéndú neputința și lipsa țeranilorú, amú socotitú că la acestă vreme când este atâta lucru, de a'și căpăta cineva trebuința vieții lui peste totú anulú și după atâtea supărări a se supéru și cu acésta le va cădé fórte cu greú săracilorú locuitorú; deci dér socotindú aceste toate discoliú, s'au socotitú cu cale ca să se facă de țără 200 care mocănesci cu câte două chirigiú, și să fiă în acestă podvadă până se va căra zahareaua de orzú și de făină, căroră să li se plătescă chiria de care pe o lună câte tal. 60, și acestă chirie se va plăti după orânduiala ce s'au făcutú din banii ce s'au orinduitú să se stringă dela mănăstiri, dela preoți, dela boeri cu scutebnici, dela bresle și dela slujitorú ce sunt pe afară. Iată dér că și la acestú județú se orindui

(1) Cod. No. XVIII, fila 349—350.

a se face care, care socotină că îndestulă va fi chiria, și nici o împotrivire seă discolia se va găsi; ci luându porunca, numai decât să căutați să faceți aceste care, să fiă care bune, țepene, ca să pótă lua povară de 30 saci cu ovėsă, și de trei burie cu făină, însă să fiă carele cu câte optă cai și două cărași, și făcându-se carele pe deplină, cu tóte ale lor, după cum vi se scrie, să le dați în mâna Mumbașirului și la mâna unui armaș, seă slujitoră, ca să le ducă dreptă la Focșani, și de acolo aș să-și iae chiria lor pe o jumătate de lună dela boerul celă orînduită, și viindă cu povara aici la București, își va lua și cea-l-altă chirie pe jumătate de lună, dér până la sfîrșitul acesteă luni negreșită să se afe tóte carele duse la Focșani; socotiți-vă dér, că nu puteți găsi nici o pricină, seă împotrivire, să diceți că nu sunt care, pentru că noi vedemă aici tot-d'auna viindă care cu cai cu buți cu vină și cu altele; nu potă să găsescă pricină și să dică că âmbă în angarele, pentru că îndestulată chirie li se dă pe o lună și scapă și de angara, și este dela Dumneđă și vară vreme bună, și fără nici o cheltuială își hrănescă caii, socotiți-vă câtă trebă delicată este, care este în grabă să se aducă această zaharea, ca să nu se întempe lipsă la ordie; să nu cum-va să urmați cu amelie, seă cu vre-o nebăgare de sémă la această poruncă. pentru că nu va ajunge cu pedepsă de a scăpa, ci să știți că veți cădea în primedie de viață, și să avemă răspunsă» (1). 1790. Maiă 25.

(1) Cod. No. XVIII, fila 161.

«Porunca ce s'aă făcută în dosulă reportulă comisiei visteriei pentru cislă némuriloră, de banii ce s'aă pusă a da pentru carele de căratulă zaharelei, care cislă poruncesce Divanulă să se facă după puterea fiesce-căruia, și să o deă la d-lui vel spăt. ca după aceea să facă tacsilu baniloră». 1790, Iunie 13.

Entenberg, ghegeneral-feld-marschal-leutenant, Românice Filaret, Dimitrie Ghica Bană, Radu Slătineanu, Marchelic.

Dămă aci și două alte acte relative la carele de transportă ale oștirea, unulă din 23 Ianuarie 1790 și ală duoilea din 16 Februarie 1790 :

Dela Divanulă Principatului țerea Românescă cătră d-lui vel Vist.

«Măria Sa pré Înălțatulă Principe, prin luminatulă orderă dela Februarie 2. ale acestui următoră ană, poruncesce la Divană, cum că carele cu transporturile ostășescă, din pricină că nu sunt sub povață ostășescă, nu numai carele se strică. ci și ómenii dela care se năpustescă și fugă din lipsa branii, unde n'aă purtare de grijă să se căpuiască de Vist. și poruncesce Măria Sa, ca Divanulă să deă în grabă poruncă, să se facă cislă pe tóte județele, de optă sute de care, și până la đă ântetă de Martie să fie tóte aceste care strinse la ună locă, ca să se pótă da la magasie spre a se aduce transporturile mai în grabă; să nu aibă locuitorii mai multă supărare, ci să aibă fiesce-carele vreme să se apuce de lucru pământului, și să-și caute de muncă spre rodirea pământului. Decă Divanulă nu lipsesce a scrie și a face dumitale cunoscută porunca acesta, ca îndată după primirea acestui pitačă, numai decât să se facă de cătră Domnia Ta cislă acestor 800 care pe fiesce-care județă, după starea lor, și cum mai fără zăbavă să se pornescă cu ună césă mai nainte poruncă cătră ispravnicii din tóte județele ca în đina sorocului să fiă tóte carele gata, veș socoti însuși Domnia Ta. câtă este

În privința acestor 200 care, există nizamul întocmit de Divan și orânduirea la «*epistasia*» carelor, a Divanistului biv vel Vist. Manolache Grădișteanu (1).

de scurtă vremea sorocului, la care se cer aceste care; de aceea d-er d-icem, că trebuie ca și poruncile să se facă cu strășnicie, și cu mare grabă să se pornescă spre a nu se zăbovi nici lucrarea ispravnicilor județului pentru săvârșirea poruncii acestia». 1790, Ianuarie 23.

Cod. No. XVIII, fila 8-9.

Alta. «După înștiințarea vistierului Drăghiceanu Greceanu, pentru carele ce sunt orânduite, că nu se pot găsi precum se cer, s'a făcut răspuns la d-lui vel vistier, că de nu se pot găsi carele gata cu fier și făcă orânduială și din cele ne legate cu fier, numai să fiă țepene și sănătoase, fiindu-că se cer cu grabă». 1790, Februarie 16.

Cod. No. XVIII, fila 29.

(1) *Cartea ce s'a dat d-lui Vist. Grădișteanu pentru epistasia carelor. Dela Divanul Principatului țării Românești, către d-lui biv vel Vist. Manolache Grădișteanu Divanistul.*

«Pentru două sute care mocănesc ce s'au rânduit a se face dintr'aceste 12 județe pentru căratul a patru-șeci de mii saci cu ovės și două mii butoe cu făină dela Focșani până în București, cu plată de chirie pe lună câte taleri 60 unu car, Divanul a găsit cu cale pentru buna săvârșirea acestei trebi, a primi d-ta asupra-ți atât epistasia carelor ce au venit până acum și vor veni și de acum înainte, spre a le primi cu zapt dumneta, cât și a socotelei banilor de plata chirii acestor care prin mâinele dumitale, cum și purtarea de grijă și silința până în sfârșitul a căratului acestei zaharele din Focșani până aici cu orânduile care și cu omenii cei trebuincioși ce se vor rândui lângă dumneta.

1. După primirea acestia, mai întâi să cere d-le dela comisia Visteriei suma orânduilei carelor la care județe anume sunt orânduite, și câte cât dela fie-care județ, și care județe sunt poruncite de a trâmite carele drept la Focșani și cu ce mijloc, și care județe sunt poruncite de a veni drept aici la București? ca de aici să se trâmite drept la Focșani să încarce numita zaharea, din care avem raportul dela comisia vistierii, că au și venit, spre a avea dumneta scire de unde să aștepti orânduile care ce sunt pentru treba acesta.

2. Pentru ajutorul dumitale 'ți orânduiesce Divanul și pe.
ca să-lu metahirisesci la treba acesta a carelor după buna socotelă a dumitale și el să aibă a urma după porunca și povățuirea dumitale, fiind cu léfă ce are orânduită pe lună tal. . . . Așiderea să ceri dumneta dela comisia Visteriei patru din boerinași, cari sunt orânduți cu léfă dela cămara Craiască a sluji la întemplantorele trebi de acestea, cărora li se va face și dela Divan ajutor, cari săi orânduiesci dumneta unul peste câte 50 care, carele acel boerinași are a merge de împreună cu carele la Focșani, trimițându-le dumneta drept la Pitaru

Și pre când boerii refuză să contribuie la greutățile țerei, ca și țeranii, fiind-că ei sunt boeri, ei ceru «*Printipului*» austriacii adăogire de venituri prin următorul raportu :

*Responsă ală Divanului către Printipă, pentru slujbele boeresci
asupra Divanului.*

«Rezimându-ne la bunătatea Înălțimei Tăle, îndrăsnim a ruga pe Înălțimea Ta pentru venitul lui vel cămărașu, vel căminaru, vornicului Curții, al lui vtori armașu, al lui vtori spătaru, al lui vel cupar, al lui ică cîhodaru, ca să le dă-

Asanache Robescu, ce este orânduitu acolo la Focșani pentru încărcatul acestii zaharele, ca să le încarce cu zaharea, și iarăși de împreună cu carele încărcate cu zaharea să vie la drumu până aici, și până se va descărca zahareaua aici în Bucuresci, ca iarăși printr'ensulă să se descarce la magazia proviantului, și să iae adeverință dela magazieru pe câte burie cu făină, ori saci cu ovėsă au făcutu teslimu și în câte cară, care adeverințe să le strângi în mâinile dumitale ca să-ți dai sēma.

3. Acestorū care au să se începă plata chirilorū din diua ce se vorū încărca cu zaharea din Focșani, căroră să le socotesci dumnēta chiria pe lună câte taleri 60 precum s'au tocmitu, dreptu aceea să te ajungi dumnēta cu numitulū Pitaru Asanache Robescu dela Focșani, ca să te insciințeze pentru fiesce-care căraușu, cătu și în ce di au încărcatu și au plecatu din Focșani dāndu numitulū orānduitu fiesce-cāruia căraușu cītantă la mână cu arētare anume: cutare din cutare județu, din cutare satu, din cutare cētă, a încărcatu în cutare di atăția saci, sēu atātea burie, sub purtarea de grijă cutāruia boerinașu, precum și d-lui asemenea ii vei da scire când trimiți de aici carele, cu cine anume din postelniceii le trimiți prin sōe, și când s'au pornitu de aici.

4. Fiindū că la orānduiala de suma acestorū douē sute care, a socotitu Divanulū și povare ceea ce pōte încărcā fiesce-care carū dintr'acea sumă de zaharea, cu măsură și pe puterea dobitōcelorū. De aceea der dumnēta să povățuesci și să poruncesci orānduiților ce merg cu aceste care, a grijii ca fiesce-care chirigiū să fie datorū a încărcā intr'unū carū câte 30 saci, ca să pōtā încărcā în fiesce-care carū și câte douē butōie cu făină, pentru care să nu-i îngādūiască a face zābavā la călētorie āmblāndū incetū, cu gāndū de a le trece luna numāi cu unū căratu sēu douē, spre a lua plata de 60 de lei, ci să āmble cu silință ca fie ce carū să care intr'o lună măcarū de trei ori câte atāta povarā.

5. Baniū pentru chiria acestorū care sunt rānduiți a se da dela pré sfinția sa părintele Mitropolitu, pe mōnăstiri, i preoții, i de sfinția sa părintele Buzēu, i dela comisia Visteriei ce vinū de pe la județe și dela d-lui vel Spătaru, cari implinesce după eisla ce au făcutu Divanulū prin catastihū auume pe Bucuresci, ci dēr dumnēta să ceri dela d-lor cu cartea acēsta a Divanului baniū ce va fi trebuință să dai acumū la pornitulū carelorū, cum și mai pe urmă la pornirea fie-cārei cete, unde vei da dumnēta adeverință de baniū ce primesci, iar dumnēta dāndū chirigiilorū pe mână fie-cāruia, să iaī dela māinele lor cītantă cu numele, porecla, satū și județu, a căroră platā de chirie este alū socoti dumnēta, precum

ruiască înălțimea Măriei Tële la Divanū, fiindū-că acestū felū de venituri era tot-d'auna câștiguri boeresci, și nici o dată nu intra la veniturile Domnilorū, și fiindū-că fiesce țeră are veniturile ei în parte ale séle; cu acéstă bunătate a Măriei Tële, Divanulū va puté lucra fapta bună la scăpătați, vrednicii de ajutorū, la îngropări, la vèduve și la alte locuri cuviincioșe ca acestea; suma este pré mică, iar mângâerea va fi pré mare. Și tóte acestea faceri de bine se vorū adăoga la bunătățile Măriei Tële⁽¹⁾. 1790, Ghenarie 21.

Ne existându Domnū, nu erau numiți slujbașii: vel cămărașū, vel căminarū, vorniculū Curței, armașulū al 2-lea, al 2-lea spătarū, vel cuparulū, iciciohodarulū . . . Boerii rămași din Divanū vor să cumuleze veniturile acestorū oficii . . .

O slujbă a Curței, dispărută sub regimulū Austriacū, a fostū și *vel cafejiulū*. Avaetulū acestei slujbe era dela *cafenele*. Abuzivū acestū venitū, 10 taleri de cafenea, în 1789—90, îl percepu pentru sine vel aga. Divanulū otăresce în 21 Octombree, 1790, ca venitulū să se percepă în folosulū cutiei milelorū, afară de taleri 10 pe lună, cari se

dicemū dumitale mai susū, din ziua ce încarcă zahareaua dela Focșani și plécă la Bucuresci și de aicea înainte de rândū pe câtă vreme vorū face mergëndū și viindū până la sfârșitulū căratulū a tótei sumei de numita zaharea are a le ămbla chiria acéstă și acum îndată să pornesci dumnéta fără zăbavă o cétă ce va fi gata carele în Bucuresci, ca să plece la Focșani, fiindū-că strigă și se jăluescū căraușii cum că ședū de-și perdū vremea, căroră să le dai dumnéta acum înainte bani pe câte o jumătate de lună, ca să aibă de chieltuală.

6. Sevêrșindu-se căratulū de tótă suma acestei zaharele și făcându-le teslimū la magasia proviantulū, să aibi dumnéta să-ți dai séma la Divanū pentru isprăvirea trebiī, ca cu cîtanțele magasierulū de teslimatulū acestorū patruzeci de miī de saci cu ovēsū, și douē miī butoīe cu fâină, cu care împreună să arēți dumnéta Divanulū și socotéla banilorū prin catastih anume iscălitū câți bani ai primitū dela d-lui vel Spătarū, câți ai plătitū la căratulū acestei zaharele cu cîtanțele chirigiilorū deosebitū ale fie-căruia, arētândū și adeverințele Pitarulū Asanache, cu ziua ce aū încărcatū fie-care din Focșani și cu vremea de când și până când a ămblatū acéstă chirie, și în câte rânduri aū făcutū povară, și câtă chirie a luatū fie-care, așteptândū dumnéta porunca Divanulū pentru slobođenia carelorū; deci pentru urmare spre sevêrșirea acestei trebiī poți dumnéta a te ajunge și cu comisia visteriei, și cu ispravnicii județelorū, unde sunt orânduite aceste care, precum și dela Divanū se va da dumitale oreși ce ajutorū și porunci vei avea trebuință, și adese să raportuesci dumnéta Divanulū de urmarea trebiī acestia, puindū silințele dumitale pentru săvêrșirea fără de zăbavă. 1790, Iunie 14.

Cod. XVIII, fila 205.

1) Cod. XVIII, fila 344.

voru da ca léfă vâtafului de coșari, organizatū în interesulū bunei grije de incendiū (1).

Lui vel aga Scarlat Cămpineanu, i se dă însă îndată o compensare pentru acestū avaețū ce i se luă. Se vede că aga Cămpineanu reclamase că i s'a scăduțū venitulū. Decī Divanulū rënduesce la Noembre 1790, o cercetare: care anume fost-au avaețurile *ab antiquo* ale agiei?

Dela Divanulū țării Romănesci, cătră d-lui Stolnicu Dumitrache i cătră d-lui Stolnicu Niculescu.

«Pentru avaețurile agiei dela vătăjiile rufeturilorū din Bucuresci, fiindū că s'aū hotăritū dela Divanū, că acele avueturi pe câtū era în vremea Domniisale Alexandru Vodă Ipsilant, i a domniisale Mihaiū Vodă Șuțul, și a Domniei sele Mihaiū Vodă Caragea să se dée la dumnélui *vel aga Scarlat Cămpineanu*, Divanulū orănduesce pe dumnévóstră amēndouī, ca nisce practicoși și cu sciințe de aceste, ca împreunāndu-vē la unū locū, unde aducēndū și pe vatași rufeturilorū, atâtū cei ce sunt acum, câtū și cei ce aū fostū, bētrāni mai de înainte, și pliroforisindu-vē dreptu întru adevērū atâtū din cercetarea acestora, câtū și din alte doveși, câtū era obiceiulū de se da în vremile a trei Domniī, după acelu obiceiū urmāndu-se și acum să aibă a se da avaețulū d-lui vel aga, care avaețū implinindu-lū dumnéta Stolnice Costandine Nicolescule, după porunca ce ai, să-lū faci teslimū la d-lui vel aga și să raportuesci Divanulū». 1790, Noemvre 15.

Enteberg, feldmarschal-leitnant, ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banū, Ioan Logof. Costandin Știrbeiu.

(1) *Dela Divanulū Prințipatului țării Romănesci. Poruncă cătră boerū epitropi.*

«Dela cafenele din Bucuresci obiceiū era de se lua de cătră vel cafegiū pe totă luna avaețū care era venitū al seū, fără de a nu avea a face nici zapcii târgului, nici altū nimenea la acelu avaețū; acum fiindū că vel cafegiū lipsesce și fiindū-că s'aū adevēritū Divanulū cum că pe totă luna plătescū la agie totă cafeneaua câte talerī dece, fără de a nu fi avutū *agia acestū obiceiū*; Divanulū a găsitū cu cale, ca acestū avaețū, câte talerī dece pe totă luna de totă cafenēua, să se facă venitū la *cutia milosteniei* de obște, din care să se plătescă *vâtafului de coșari*, care slujesce iarāși pe totă obște, léfa lui câte dece talerī pe lună, iar cei-l-alți bani să se cheltuāscă cu scirea Divanulū la milosteniī de săraci și văduve care este folosū sufletescū de obște. Decī poruncesce Divanulū d-vóstră ca să luași în scrisū câte cafenele sunt în totă poliția Bucurescilor, și de totă cafenēua să aveși a lua câte talerī dece pe lună, care să-i stringeși la cutie, din care dāndū pe totă luna vâtafului de coșari câte talerī dece, pentru cei-l-alți să aveși a vē da socotēla. trecēndū și acestū avaețū alū cafenelilorū între cele-l-alte venituri ale cutiei». 1790, Octombre 21.

✕ *Dumitrache Banū, Ioan Damaris, Matheiu Fălcoianu.*

Cod. No. XVIII, fila 285.

Boierii încă ceru regimului Austriacū ca să li se deé și sare gratis din ocnele țerei :

Cătră Prințipū pentru obiceiulū ce ai avutū boerū de a li se da sare.

«Cu plecăciune însciințămū Inălțimei Tēle, că din sarea ce ȳasă din ocnele acestei țeri, am avutū totū-d'auna orīnduială la toți Domniū dupe vremi, de se da la boerī pāmāntenī cum și la jupānesele vėduve, sarea cea trebuinciosă pentru casele nōstre fiesce-cāruiā dupā trebuința stării sēle, care acestū obiceiū s'a pāzitū și se da de cătră cāmārași în toți anii și când era ocnele vėndute și când era în credință ; pentru care rugāmū pe Inălțimea Ta să bine-voesci a porunci la d-lui epistatulū ocnelorū ca să nu fim isterisiți de acestū obiceiū din mataculū pāmēntulū nostru, să ne împārtășimū pentru trebuința caselorū nōstre cu acēstā orīnduială de sare dupā obiceiulū ce l-am avutū din vechime» (1). 1790, Ghen. 26.

Iată și douē pitacurī pentru aprovisionarea cu sare a oștirei austriace :

«Cătră Cāminariū Hagi Moscu. Dupā însciințarea Vistierulū Ghiurghiu, că este trebuință de sare la lagărū în județulū Ialomița, pentru vāndare aū īndestulare, i se poruncesce a griji de acēsta și dela Ocnele ce vor cădea mai aprōpe să trimită sare cu īndestulare la lagărū, ca să cumpere sare ostași, și de n'are mijlocū de cară să scrie Vist. . . . , ca orī din carele lagărulū, sēu din județū să trimită să o īncarce».

«Dupā orderulū pré Inaltulū Prințipū s'a făcutū poruncă la Cāminariū Hagi Moscu, epistatulū Ocnelorū, ca să scōtă sare din destulū, și Ocna Slāniculū ce pānă acum era īnchisă să se deé īntru ajutorulū celor-l-alte spre a se scōte sare de ajunsū, adecă 200 sēu 300 de cāntare, și să nu se facă vre-o risipă din folosulū cāmării īmpērātescī, iar cheltuiāla ce-i face-o la trebuința acestui lucru, să se dea din banii venitului alū Ocnelorū și alū vāmii». 1790, 5 Iulie.

Și o datā porniți în acēstā dicecțiune, de ce să nu cēră boerī Divaniși și alte privilegii ? In interesulū aprovizionārei oștirilorū se opresce vīndarea în țēră și exportulū vitelorū de tōtā specia. De grabă boerilorū le vine în minte, să cēră administrațiunei austriace scutirea boerilorū de așīa proibițiune. Țēranulū, omulū din prostime nu va cumpēra, sēu vinde o vită, măcar orī ce nevoie arū avea . . . Boerulū īnsă, va putē face acēsta, de asemenē mōnāstirile și preoții . .

(1) Cod. XVIII, fila 346—347.

În actulŭ acesta ce dămŭ în notă aci, mai este amestecată și altă dispozițiune, iar ca excețiune, pentru boeri. «Ceî ce se întemplă în vinovății și greșeli» urmază a se pedepsi cu bătaie. «Dar fiindŭ-că între cei-l-altîi proști potŭ să cađă la vre-o vină și vre-unîi din cei de cinste, cari nu se cuvine a se pedepsi cu bătaie, Divanulŭ a socotitŭ că acela să se osîndescă cu strafŭ, după măsura vinei lui, care acestŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniei» (1).

(1) Eată acestŭ actŭ :

*Publicațiŭ la 12 județe, și una la Caminaru Moscu pentru vite a fi opriți
lŭcitorii să vîndă și negustorii să cumpere.*

«Măria Sa pré Înălțatulŭ Prințip, poruncesce prin luminatŭ orderulŭ Înălțimeî Séle, ca nimené din lŭcitorii să nu aibe voie a vinde vite, căci cu acésta să pricinuesce mare stingherélă la trebuinciose care și vite de slujbă, și cum că acésta voie este să o aibă numai partea boerescă și bisericescă, care nu dau care la trebuința oștirilorŭ, a-și vinde vitele lor ce vorŭ avea de prisosŭ, și cum că pentru ca să fie îndestulare în țeră, atâtŭ pentru hrana oștirilorŭ. câtŭ și pentru trebuința țerii, poruncesce Înălțimea Sa, ca dela ți întéiŭ a lunii viitoare, după carindariiŭ nou, să fie opritŭ a nu mai trece de aici, nici la Ardeal, nici la Banat niscareva vite: boi, vaci, oi, séu capre. Deci după înaltŭ orderulŭ Înălțimeî Séle, vă poruncesce Divanulŭ să fiți următori și după ce veți publicui acésta poruncă atâtŭ la toți lŭcitorii și negustorii de vite i la vameșii țergurilorŭ, câtŭ mai vĕrtosŭ la vatașii plaiurilorŭ, să aveți apoi purtare de grijă, ca nimené să nu cuteze printr'ascunsŭ a face vîndare, căci și celŭ ce va vinde se va osândi și celŭ ce va cumpĕra va păgubi și va lua și pedépsă, cum și pentru de a trece vite de aici din țeră cu totulŭ să fie opriți. Pe lângă acésta vă mai însuciințămŭ, că la ale luneî aceștia s'aŭ trimisŭ d-vóstră publicații pentru cei ce se întemplă în vinovății și greșeli de a nu se globi cu dare de bani, dér fiindŭ-că între cei-l-altîi proști potŭ să cađă la vre-o vină și vre-unîi din cei de cinste, care nu se cuvine a se pedepsi cu bătaie, Divanulŭ a socotitŭ ca numai acei să se osîndescă cu strafŭ după măsura vinei lui, care acelŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniei de oște, ci dér așa să urmați și să aveți a însuciința Divanului pentru unîi ca acei vina lui și starea și pârlegiulŭ întru care se află, dreptŭ într'adeverŭ, după care să socotiți câtŭ este cu cale a da după viuovăția lui, care să-i și împliniți și să-i trimeteți dreptŭ la Divanŭ, cu însuciințare în scrisŭ, ca să se dée la cutia de milostenie fără de a nu se face alte urmări în potrivă, séu a se mistui acestŭ venitŭ alŭ cutiei. Veți sci că acum într'acești ciasŭ veni alŭ duoilea orderŭ alŭ Înaltului Prințipŭ prin care întăresce fórte strașnisŭ porunca oprirei a vînderei vitelorŭ cu hotărĕre de a nu avé nimenea voie să cumpere vite dela lŭcitorii, căci de se va face împotrivă aveți a căde în mare osîndă de pedépsă, iar ori negustorii, séu liferanți, adică cumpărătorii împĕrătesci de se va întempla a âmbla să cumpere, să aibă voie numai dela mŕnăstiri boeresci, popi ce vorŭ fi avĕndŭ de prisosŭ și de vîndarea cărora li se vorŭ da pășușurile cele cuviinciose fără de plată; așĭderea întăresce Înălțimea Sa

Sub totu regimulū austriacū, noi n'amū aflatū renoire de privilegiū pe la mōnăstirī. Posedēmū unū singurū actū din 19 Aprilie 1790. în favōrea mōnăstirei Radu-Vodă. Se scutescū de beilicuri lemnaři și zidari, cari lucră la mōnăstire :

«S'a făcutū pitacū cu poruncă cătră dumnēlū vel spătarū i vel aga, după jalba lui David, episcopulū mōnăstirīi Radului Vodă, a nu se supēra cherețelele și alte trebuințe de lucru mōnăstirīi, care le va avea tocmitē a se lua la beilicuri, cum și pentru lemnaři i zidari ce se însemnară mai josū, să nu se supere la fie ce beilicū, fără de numai când va fi o trebuință grabnică, să iconomisescă a nu rămānea nici lucru mōnăstirīi josū cum și pe lemnaři să-i supue după aședemētū a lucra, ca să nu găsescă pricină cu beilicurile și să facă alte meșteșuguri și înșelăciuni mōnăstirīi» (1). 1790, Aprilie 19.

Lemnaři : Manole Grecu, Oprea, Manea, Sima, Stoica, Petre, Ștefan, Gheorghe, Ioan, Stoica, Marin.

Zidari : Dumitru Tipografu, Ioan, Dinu, Dumitru, Gheorghe, Paraschiva, Nicola, Sandul, Ioan, Petre, Neacșul.

Din causă că toți lemnaři, dulgheri, se requisitionaseră la lucrulū podurilorū pe căile de comunicațiune, era fōrte greū a se afla meșteșugari de aceștia în Bucurescī (2).

Amū dīsū că scutiri deosebite, ori renoiri de mili la mōnăstiri nu aū făcutū regimulū Austriacū. Adevēratū că în 23 Ianuarie 1790: «S'aū făcutū Pitacū la pré sfinția sa părintele Mitropolitū, a da de scire tuturorū egumenilorū și episcopilorū mōnăstirilorū, spre a-ș

oprirea trecerīi, dīcēndū că pōte să se întēple cu nume de lucruri cāștigate în rēsboiū, a se trece în țērile acelea cu liniscire cai, boi, vaci, oi și capre de aici din țēră și totū cu acēstă numire să se pricinuiască și paguba cămārei de a nu plăti nici vamă, de aceea dēr cu totulū sunt oprite a nu eși din țēră acēstū felū de vite, atāta numai cai ce vorū fi de prețū peste 30 galbeni și cu adevērū că sunt cāștigați la rēsboiū, aceia să fie slobodū a-i trece, ci dēr să întāriși strajnicū paza acēsta, mai vērtosū vātașii de plauri». 1790, Maiū 20.

(1) Cod. XVIII, fila 106.

(2) «După raportulū dumnēlū vel Vist. ce a însciințatū dumnēlū vel Aga, că nu mai pōte găsi dulgheri să lucreze la trebuințele spitalurilorū și la casele dumnēlū Vorniculū Văcărescu, s'a datū poruncă cătră dumnēlū vel Vist. ca din 73 de dulgheri ce sunt arētați în fōie, să facă trei cete, cea d'ântāiū cāte 20 dulgheri care să se iae după analoghia ce va găsi dumnēlū cu cale, și să lucreze cāte 3 zile de rāndū, apoi să se schimbe să intre altă cētă».

Cod. XVIII, fila 118.

arêta hrisóvele i sineturile de milele ce va fi avëndü, ca să și le înolască»(1).

Acastă poruncă n'avu însă nici o consecință. Din respectulü bisericeii nu aflămü decât unü actü de constituire de léfă pentru preotulü duhovnicü alü pușcării(2) și o curiosă notă a Divanului cătră «*Inalta Crăiască gubernie a Prințipatului Transilvaniei în scaunulü cetăței Sibiü*», cerëndü restituirea dela unü preotü dela biserica grecésă din Brașov a capului st. Acsentie, dela mönăstirea Cotroceni(3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 6—7.

(2) *Porunca ce s'a făcutü în dosulü jălbii popi Barbu duhovnicü ot pușcărie și în dosulü anaforalii d-lui vel Armașü, ca să i se deé léfă dela Visterie câte taleri 5 pe lună.*

«Fiind-că s'a adevéritü Divanulü și dela Comisia Visteriei cum că a avutü preotulü, duhovniculü pușcării, léfa acesta, și fiind-că după slujba sa în care se află cu primejdia vieții lui, i se cade cu totă dreptatea a-și avé orânduiala ce a avutü, poruncesce Divanulü dumitale vel vist. ca din veniturile țerii să i să dé pe totă luna câte acei taleri cincî léfă, aședëndulü în catastihulü lefilorü, de care nu suntemü la îndoiälă că și Măria Sa pré Înălțatulü Prințipü cu bună voire va primi această puțină léfă, ce cu totă dreptatea se cuvine numitulü Preotü ; așiderea poruncesce Divanulü, ca să i se păzescă și privilegiulü scutelii de ori ce dări și angarii» 1790, Maiü 17.

Entenberg, feldmarșalü-leitnantü, ot Rómnic Filaret, Iocn Damaris, Constantin Știrbei, Matei Fălcoianu.

(3) «Cătră Inalta Crăiasca gubernie a Prințipatului Transilvaniei, în scaunulü cetății Sibiului, însciințare după arêtarea ce a făcutü la Divan Ignatie Egumenu mönăstirei Cotroceni de aici de lângă politia Bucurescilor, ce este închinată la obștea mönăstirilorü ot sfetagora, cum că unü eromonahü și duhovnicü, Hristofor sfetagorețulü dela mönăstirea *Cseropotamulü*, ce de mulți ani se află preotü slujitorü la biserica grecésă a companiei din Brașov, a fostü primitü în păstrarea sa, prin mânele dumisale vel Ban Ghica Divanistulü, în cea-l-altă rësmiriță trecută, capulü sfântului Acsentie celü nou și mâna sfântului Acsentie celü vechiü, trimise de aici dela egumenulü ce era la numita mönăstire Cotroceni ; dintr'acăruia păstrare cădëndü aceste sfinte mōște la mânele sfinției sele părintelui episcopü Ardélului Chiru Gherasim și se află și acum sub pecetea sfinției sele ; pentru care au adusü egumenulü Cotroceanu, la Divanü, doveđi înscrisü dela toți părinți sfetagoreți căți se află aici, anume sfinția sa părintele archiereü Chir Gregorie Stavropoleos, cuviosulü arhimandritü, David, epitropulü mönăstirei Radului-Vodă și cuviosulü archimandritü Chiril, egumenulü mönăstirei Mihaiü-Vodă, cum că aceste sfinte mōște nu au fostü ale numitulului Hristofor, ci trimise dela egumenulü mönăstirei Cotroceni în păstrarea sa pentru turburarea vremii, ca când

Administrațiunea Austriacă, în țera Muntenescă este anevoie de a se califica în două vorbe; în genere ea lasă să subsiste vechile deprinderi și obiceiuri.

Mai înainte de toate să amintim aci, din nou, că nu numai Coburg are administrațiunea țerii, ci că pentru administrațiune s'a mai trimisă dela Viena și pre Baronul Tugut și consiliarul împărătesc Raicevici. N'amă aflată nici un act de administrare semnată de acesta, dar mai aflărmă semnați adese și pre două cancelariști ai curței și ai statului, pre Marchelie și Raab. Amă vădută pe *Raab* numit în comisiunea socotelilor. Toți aceștia primiau lef și tainuri dela visteria țerii(1).

«*Printipul*» avé cancelaria proprie, la care dela 1 Mai, 1790 stilă nouă, funcționa un cancelaristă român anume Dimitrie și un scriitor *Anton fon Fișer Mazurcovič*. Primului i se plătia 25 taleri

se voră cere iarăși să le deé, precum și d-lui vel Bană Dumitrache Ghica Divanistulă asemené dete mărturie și pliroforie Divanului, și fiindă-că acumă se ceră acestea de părinții sfetogoreți, ca ună lucru al lor, pohtesce pre Inalta gubernie, ca să bine-voiască a însciuța sfinției sele părintelui episcopului Ardélului spre a da aceste sfinte moște la orânduitulă epitropă, ce aduce cartea acésta, ca să le trimită aici cu siguranță, la locul lor».

Cod. No. XVIII, fila 194—195.

(1) «După orderulă pré Inăltatului Printipă, pentru Escelenția Sa Baronulă Tugut, i consilierulă Impărătescă Raiceviciu și cei doi cancelariști ai Curței și ai Statului. d-lor Marchelie și Raab, ca să li se deé pe și, pentru Escelenția Sa Baron Tugut, 12, pentru d-lui Raiceviciu 6, la două cancelariști de fie-care câte patru adecă porțiōni de fēnă, i de orză, după care s'a făcut pitacă cătră d-lui vel Vist. ca întocmai să deé acele porțiōni dela și întēiū a lui Martie». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 35. (Veți și pag. 327).

Porunca ce s'a dată cătră d-lui cinst. vel Vist. în dosulă copiei d-sale sinior Marchelis, ofichelulă Impărătescă, pentru tainulă d-séle.

«Veți vedé d-ta nota d-sale Sinior Marchelis ofichialulă Impărătescă, cum și cuprinderea lumnatului Orderū alū Mării Séle pré Inaltului Printipă, și să aduci d-ta pre Ispravnici să-i întrebă, cu ce cuvintă să împotrivescă a nu da acéstă orânduială de orză, i fēnă, și de aū altă poruncă împotrivă să arēte, iar de nu, datoră sunt după Porunca Inaltului Printipă, a urma și a da deplină acéstă orânduială». 1790, Sept. 6.

Cod. XVIII, fila 253.

și celui din urmă (Mazurcoviți) 35 taleri pe lună (1). Acesta se vede din «cartea pentru lefa ce se orânduiește la unu canțelistu și unu scriitoru de la Escelența sa generalu», dela Divanul Principatului țerei Romănesci către *Comisia Visteriei*.

Chiar din întitulatura actului de susu se vede, că pentru administrațiunea financelorū țerei era rânduită o *comisiune*, ȡisă «*a Visteriei*». In acestă comisiune intră și Raab, de care amū grăitū mai susu. Comisiunea avē condicari specialū pentru tôte lucrările sēle.

Divanulū compusū din boierii și prelații deja numiți de noi mai susu, era executorulū ordinelorū lui Coburg și alū celor-l-ați capi tramiși dela Viena. De-altmintrelea Divanulū ține, ca și in trecutū, condicā de tôte lucrările sēle. In Ianuarie 1790, Divanulū ceru lui Coburg rānduirea logofētului Raduc, ca condicari (2).

Rānduirile in slujbe la județe, le făcea Divanul, dar negreșitū mai adese dupā indicațiunile capilorū Austriaci.

(1) «Măria Sa pré Inaltul Prințip, dupā reportulū Escelenții Sale Feld-marșal-Leidnant Baron fon Ențenberg poruncesce prin luminatū Orderulū Inălțimi Sale, ca de la ȡi āntēiū de Maiū dupā calendarul nou, să intre la lefa cu totū 25 pe lunā unū canțelariștū anume Dimitrie, ce slujesce la canțelaria Escelenței, și osebitū să intre la lefa și altū trebuinciosū scriitorū la canțelaria Escelenței Sale, anume Anton fon Fișer Mazurcoviți, cu totū 35 pe lunā, de la 27 ale lui Maiū dupā calendarulū nou, spre a li se da aceste lefi, fiind-cā slujăscū, pentru care poruncesce Divanulū, să bine-voiască, cinstita comisie ai așeȡa in catastifu lefilorū și a li se da hotărīta lefa dela numitele ȡile». 1790, Maiū 22.

Cod. XVIII, fila 159.

(2) *Cātră Prințip, dela Divanū*

«Insciințamū Inălțimeii Tēle, că la Divanulū celū mare este mare trebuință de unū condicari cumū este la Comisia Visteriei, deosebitū, numai la trēba acestā, adecā ca să ție condica Divanulū și să fie cu grijā de a se trece tôte luminatele Măriei Tēle ordāre și raporturi ale Divanulū și or-ce porunci și cārți sē dau dela Divanū afarā in țerā pentru ori-ce trēbā. Pente care nu lipsim cu plecăcīfune a ne ruga Măriei Tale, să bine-voesci a sē orāndui unul ce va fi vrednicū, anume Rāduc logofētū, căruia să i sē orānduiască dela Măria Ta lefa, cāte taleri 30 pe lunā, cum este și alū visteriei.» 1790, Ianuarie 18.

Cod. No. XVIII, fila 345.

Austria avé doué categorii de amici pre cari ține să-î respălătescă și în favórea cărora intervinea pe lângă Divan. Orî erau indiviđi, cari ajutasera în unú mod óre-care, descinderea în țéră a oștirea Austriace, orî boiării pre cari voia să-î căpătuiască cu slujbe. Așa în 4 Ianuarie 1790, după ordinul lui Coburg «s'a datú cartea Divanului lui Panait și Ion frați sin Dámian vátiful i Radului Bărleanu de la satulú Brăesci jud. Buzéu, pentru slujbele ce au arétatú la venirea armelorú chesáricesci, să fie apărați de tóte orándueile și dările ce vor fi pe țéră (1).

Unia din boiári se făcú cunoscuți Austriei, înocindú óstea lorú prin județe. Eatá unú exemplu :

«S'a datú cartea Divanului, cu poruncă cătră dumnélor ispravnicii Ialomiței, că s'a rânduitú dumnélui Ghiurghiu, lângă Escelența Sa ghenéralú Horvat, și dumnélor să-î dée totú felulú de mână de ajutorú cu mazilii breslasí i slujitorii de ajunsú la cele ce va avé trebuință, și de va fi trebuință să fie și unulú din dumnélorú ispravnicii lângă dumnélui». 1790, Aprilie 27.

La fila 36 a cod. No. XVIII, din timpulú regenței Austriace, aflu asemenea că, «după orderulú pré Inaltulú Prințip s'a făcutú pitacú la d-lui vel Vist. pentru Constandin Duca, pentru care voesce pré Inaltulú Prințip, ca unde va fi privilegiú, să se oránduiască Ispravnicú la vre-un județú și-lú curtenesce către Divan». 1790 Februarie 24.

Câte odatá Divanulú cutéză să resiste la unele ordine date în favórea vre-unui boiár de a fi rânduit în slujbá, orî pentru a des-titui pre unú altulú. Eatá unú casú :

«Amú primitú luminatulú orderulú Înălțimeí Téle, dela Fevruarie 11, prin care ni se arétá cu máhnirea Înălțimeí Téle, cum că Divanulú n'a fostú următorú la luminatulú orderulú Înălțimeí Téle ce s'a datú dela No. 38 pentru Ioniță Drágănescu dela Vlașca, ca să se scótá din ispravnicie, ci am făcutú împotrivá arétare. Pré Înălțate Dómne, noi nu cutezámú la nici o luminatá poruncá a Înălțimeí Téle, a ne aréta neurmătorí, ci fiindú-cá s'a întemplatú de a venitú aici Armașulú Nicolae, ce este rinduitú epistatú să facá vasele podului, a arétatú că n'a fostú Ioniță Ispravniculú pricina de cusurulú lemnelorú podului, ci altá priciná a fostú, unde aflându-se aici și d-lui einstitutulú Maíorul ce a fostú rãportitú pentru Ioniță Drágănescu, au mersú Paharniculú Alexandri, socrulú numitulú Ioniță de a grãitú cu d-lui, iertându-í greșéla, i-a datú fãgãduință că v-rãportui de acolo Înălțimeí Téle spre a-í da iertãcune. Acum dar, după lumia

(1) Cod. No. XVIII, fila 5.

natulŭ orderulŭ Inălŭimei Téle, numai decât lipsindŭ pe numitulŭ Ioniŭă intr'acest ceasŭ am făcutŭ ŝi ispravnic în locul lui pe Vtore Vist. Răduc. Fărcășanul, căruia i-amŭ trimisŭ ŝi cartea Divanului de isprăvnicie, ŝi osebită poruncă pentru graba lucrului vaselorŭ podului»(1). 1790, Februarie 1.

Regimulŭ Austriacŭ caută a-șî apropia ŝi pre boierii pribegiți în Turcia ŝi pe aiurea, din timpulŭ lui N. Mavrogheni. Eată unŭ actŭ relativŭ la familia Filipescilor :

«După Orderulŭ pré Inălŭtatului Prinŭipŭ dela 27 ale lunei aceștie pentru cocóna Smaranda ŝi Zoița Filipescilor, ale căroră boeri se afla în ticăloșie surghiuniți, aŭ făcutŭ rugăciune Mării Sale să nu li se supere țărani, ci să-i lase să fie pentru slujba d-lor, s'aŭ poruncit prin pitac la d-lui vel Vist. că fără de a se pricinui ne isprava la binele obștiei, ŝi la slujba ostășască, să le facă ușurare ŝi ajutoriulŭ acela ce va fi prin putinŭă». Februarie 22.

Din propria sa iniŭiativă Divanulŭ încă intervine pe lângă vre unulŭ din miniștri, în favórea a câte unŭ personagiŭ. Așia în Februarie 15, anulŭ 1790 «după rugăciunea ce în scrisŭ a făcutŭ Divanului biv. vel. Ban Ienacache, s'aŭ făcutŭ răspunsŭ la d-lui vel Vistier, ca să se orîndușască fiulŭ d-lui Banului Ispravnicŭ la unŭ județŭ ŝi în loculŭ ce va găsi cu cale să răportușască Divanului»(2).

Unele numiri în funcŭiunile județene le face Divanulŭ după gășirea cu cale a ispravnicilorŭ respectivî :

«S'aŭ făcutŭ răspunsŭ la Ispravnicii Buzélului pentru Dinul, ce aŭ fostŭ vătafŭ la plașulŭ Părscovului ŝi după arătarea d-lor s'a orânduit în locu-i Petre Matei; fiind-că ŝi cel-l-altŭ iar după arătarea d-lor s'a orânduitŭ, să caute să nu fie ŝi acesta ca cel-l-altŭ»(3). 1790, Februarie 24.

Orî ŝi câtă umbră de autoritate mai lasă regimulŭ Austriacŭ Divanului de boiarî alŭ țerei, se gășiră unia boierî, cari nu mai vorŭ să scie de acestŭ divanŭ. Așia aflămŭ, bună óră, un rebelŭ contra Divanului, în Ianuarie 1790, pre Postelniculŭ Hieruŭă Bocșănescu, numitŭ în actulŭ următorŭ :

Cătră Prinŭip pentru Hieruŭă Bocșănescu Post.

«Am văđutŭ luminata poruncă a Inălŭtimii Téle, ce s'aŭ datŭ pentru Heruŭă Bocșănescu Postelniculŭ, ca să-șî cêră în scrisŭ ertăciune dela Divanŭ, ŝi să se osândêscă cu închisóre de trei đile în casa lui; mulŭămiți suntemŭ Măriei Téle,

(1) Cbd. No. XVIII, fila 352.

(2) Cod. No. XVIII, fila 28.

(3) Cod. No. XVIII fila 35.

pentru care aducându-l pe Heruță în Divanul și s'a-l citit într-o audiență luminată orderul a Înălțimei Tăle, ca despre o parte să-și cunoscă greșala, și să urmeze poruncii a-și cere iertăciune în scris; despre altă parte să ne arăte pe Polcovnicul anume și unde se află, ca să trimitem să-l aducă spre a intra cu dînsul în judecată, să-și căutăm dreptatea ce are cu acel Polcovnic, care și dintru înteu aceta, i-amu dis-o fără de a nu-lu opri, nici a-și cere zapisu pentru polcovnic, și elu iară-și urmatoru n'au fostu, nici iertăciune a-și cere în scris, nici pe Polcovnic a ni-lu arăta; dreptu aceia s'au pus aici la căraula Divanului până să-și cêră, după luminata poruncă Măriei Tăle, iertăciune în scris spre a se întorče asupra lui necinstea aceea, care o ceremu de la Măria Ta, fiind-că cinstea Divanului este cinstea Măriei Tăle» (1). 1790, Ianuarie 19.

Cum nici regimul Austriac, nici Divanul nu puteau da slujbe tuturor boșerilor, cei rēmași afară din budgetul țerei, după obiceiul lor, grăiau de rēu pre Austriaci și laudau administrațiunea rusescă dela Iași, ori nu deșerta antecamerile capilor Austriaci, făcēndu-le țile rele, ca solicitatori de slujbe. E probabilu chiar, că unia din ei, nemulțamiți că nu capătă slujba dorită, erau gata de a conspira acum contra Austriacilor, cum conspiraseră altă dată contra lui N. Mavrogheni. De aceea Austriacii iēu unele mēsurī de ordine polițienescă, interesāndu liniștea și buna rēnduială a țerei. Intre acestea fu și isgonirea din Bucuresci a tuturor boșerilor, *carī n'aveu slujbe*, trāmițēndu-i pre toți pe la moșiele lor. Nu-i vorba, pitaculu cu aceta dispozițiune, se întemează pe nevoi igienice ale Capitalei!... (2).

(1) Cod. XVIII, fila 344.

(2) *Delu Divanulu Prințipatulu țerei Romānesci. Poruncă cătră d-lui vel Spătaru i d-lui vel Aga.*

«Măria Sa prē Inaltul Prințipū, prin luminatū orderū Înălțimei Sēle, poruncesce pentru toți boșerii i boerinași, ce se află în Bucuresci, căți nu sunt la slujbă, ca să li să deē de scire, și să fie siliți a eși afară pe la moșiele lor, căci dîn mulțimea și multa adunare a norodulu în Bucuresci, să pricinuesce nu numai scumpătate, lipsă și ne ajungere la tōte ci și bólele se înmulțesc, acum mai vērtoșu în vreme căldurosă de vēră; decī după luminatū orderul Înălțimei Sēle, Divanul poruncesce d-vōstră, ca să înscințați porunca la toți, căți sunt fără nici o slujbă, sēu trēbă în Bucuresci, și să-și siliți ca negreșitū să iasă afară fără de zăbavă, și să arētați Divanulu de urmarea poruncii». 1790, Iunie 13.

Entenberg, ghegeneral-feld-marschal-leitenant, *Dimitrie Banu*, *Răducănu Slătineanu*, *Rōnnic Filaret*, *Marchelic*.

Cod. No. XVIII, fila 196.

Măsura acésta contra boierilorŭ fu precedată de o altă măsură contra călugărilorŭ *streini*... Pare-se că vineău pré mulți, cari făceau — la adăpostulŭ rasei — meserie de spionl. Mitropolitulŭ — de sigurt la intervenirea lui Coburg, ori a lui Tugut — cere Divanului asemenea poruncă de oprire de intrare a călugărilorŭ streini, la ocasiunea isgonirei din țéră a lui Iosif Proin-Radul-iotul și Diaconul Eugenie (1).

(1) Eată ordinea adhoc :

«Aŭ cetitŭ Divanulŭ acéstă însciințare a pré sfinții séle Metrop. și s'aŭ găsitŭ cu cale socotéla pré sfinții séle, și de trebuință, și eata pentru Iosif Proin-Raduliotul și Diaconulŭ Evghenie ce aŭ fostŭ izgoniți de aici pentru ale lorŭ rele urmări, și aŭ cutezat a se întorče iarăși aici în țéră fără de scirea și fără de voia Divanului și a pré sfinții Séle, s'a făcutŭ poranca Divanuluiŭ cătră d-lui vel spătariu, ca să-i rădice în pază să-i trimiță spre a-i scóte afară din hotarele țerii, unde aŭ fostŭ făcut surghiunți, dându-se și poruncă Ispravnicilorŭ mărgineni de a nu-i lăsa altă dată a se mai întorče, nici să calce mai multŭ în pământulŭ țerii, iară pentru cei-l-alti călugari ce se vorŭ întimpla de acumŭ înainte a veni aici în țéră, întocmai după cum aŭ găsitŭ pré sfinția sa cu cale, s'aŭ făcutŭ poruncile Divanului și cătră Ispravnicii județelorŭ margeni și cătră Vătașii de plaiŭ, ca nici de cumŭ să nu-i lase a intra în țéră pre călugari, ci poprindu-i la hotarŭ și cercetându-i cine sunt, de unde sunt și din ce locŭ vine, și cu ce trebă și unde cere să mérgă, să însciințeze Divanului, și Divanulŭ arătându pré sfinției vóstre de vorŭ fi primiți de sfinția ta a veni, așa li se va da slobođenie, iarŭ de nu, vorŭ fi popriți, izgonindu-se înapoi». 1790, Martie 20.

Cod. XVIII, fila 67.

Șapte cărți totŭ după acéstă hotărîre la Slâm-Rômnic, Buzeu, Saac, Prahova, Dâmbovița, Mușcel și Argeș.

«Pré sfinția Sa părintele nostru Mitropolitulŭ țerii aŭ însciințatŭ Divanuluiŭ dela 15 ale lunii aceștia, pentru mulțimea călugărilorŭ străini, cari ne cercetați și nesciuți de unde sunt, și cu trebă și ce felŭ de ómeni sunt, vinŭ în țéră slobođi, din care póte unŭ să fie goniți din locurile lorŭ de ómeni réi, pentru care sfinția ta aŭ găsitŭ cu cale, unŭ ca aceștia ce sunt fără de nici unŭ căpătaiŭ și ne sciuți, să fie opriți și ne primiți aici, și să lipsescă acestŭ réu obiceiŭ, mai vartosŭ acumŭ într'acéstă vreme, ceréndŭ prea Sfinția sa ca de acumŭ înainte să se facă ántei cercetare la hotarŭ unora ca acelora, care acésta găsindu-o și Divanulŭ cu cale și de trebuință într'acéstă vreme, iată se poruncece atât d-stre, câtŭ și vătașilorŭ de plaiŭ, să aveți purtare de grijă, de acum înainte, și cândŭ se va aréta vre-unŭ călugărŭ, veri din ce parte ale vecinătăți, ori străinŭ, ori pământénŭ, oprindu-lŭ, să-lŭ cercetați cu deamăruntulŭ, ori străinŭ ori pământénŭ, cine este? de unde este și la ce vine? și făcéndŭ însciințare Divanului, după porunca ce vė va veni, veți fi următori, ori al slobođi să vie, ori a nu-lŭ lăsa să intre în pământulŭ țerii întorcéndŭ-lŭ înapoi; căutați însă de fiți următori, că apoi veți avé a răspunde». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 68.

De sigură asemenea măsură interesa de aproape mersul războiului. Totu cu vedere la război, în timpul noii campanii din 1790, aflăm date de Divan ordinile următoare, oprind, în Aprilie 25, și mai departe oră-ce comunicație a țerei, a comercianților și de oră-ce natură cu cei de peste Dunăre.

Eată aceste două ordine :

«Poruncă către d-lui vel Spătar și către d-lui vel Aga, fiindcă s'a apropiat vremea de a eși oștirile afară la laghe, să înscințeze la toți de obște, că oră-căți vor fi avându până acum comunicații și alșverșu la marginele Dunării, de acum înainte să conteneze, ca nici să ducă, nici să aducă marfă, nici pentru altă alșverșu seă trebuințe, căci oră-care se va prinde, totă marfa aceea se va lua și se va și pedepsi, iar de va fi altul cu târgul și cu Ocna se va pedepsi; să nu găsească vre unulă pricină că n'a sciută». 1790, Aprilie 25.

«Poruncă către Căminariul Hagi Moscu, cum că toți cei ce se află cu trebă de vămă și cu altă alșverșu de negustorie, oră de altă comenecații cu marginea Dunării, trebuie să se tragă, fiindcă este să iasă oștirile la lagăr afară, să arate d-lui pe toți cei ce vor fi orânduți, prin fole anume Divanului, oră la trebă de vămă și de ale ocnelor la scheli, împreună cu omenii lor, și la ce locu se află, în ce județ, și cu ce trebă este orânduți? care arătare să o facă fără de zăbavă». 1790, Aprilie 26.

Cu referință la vămă, dăm în note o colecție însemnată de documente, unele relative la arendarea lor, la condițiile de arendarea lor, altele arătându ce articole nu se puteau importa, oră exporta și în genere măsură luate pentru regulata percepere a vămilor din toate părțile țerei românești (1).

(1) *Dela Divanul Prințipatului țeri Românești. Poruncă către d-lui Camin. Hagi Moscu epist. vămilor.*

«Pentru trebuința obștei spre a fi seă din destul la lumînările de aici, este cu cale a fi poprită totă seă, să nu iasă afară din țeră, nici de cum, până nu se va face îndestulare și împlinire de suma cé trebuinciosă aici; dreptă acé Divanul poruncește d-le, că câte seuri se află aici acum, și pe afară și voră vră ca să le rădi ca să le întrecă în alte părți, d-ta să nu dai nici de cumă voe de a se rădica, nici Tescherele de trecătoare, până cândă cumă șisemă, se va face îndestulare trebuinți ce avemă aici, de care cumă că s'a făcută îndestulare trebuinții, atunci numai să te încredințezi d-ta când vei vedea adevcrință în scrisă a d-lui Biv. vel Stolnicu Constandin Neculescu, cuprindătoare care să dică așa, că s'a împlinită slujba cea trebuinciosă aici, ca pe unulă ce pre d-lui lă are Divanul încărcat cu treba Narturilor târgului, și are a griji de a nu fi lipsă

Se iaă negreșitū mēsuri extraordinare în Bucuresci, în timpulū ocupațiunei austriace. Eată ponturile cu care sunt să se urmeze ni-

în orașū, și de a nu se precupi de cătră vëndători cu prețū nesuferitū; și după ce vei vedea acestū feliū de adeverință a d-lui, apoi pentru seulū ce va mai prisosi peste suma cé trebuinciosă aici, acela va fi slobodū de a se rădica și a se vinde la alte părți; ci intra acestū chipū, vei protacsi d-ta și porunci la toți vameșii de pe la tôte schelele ca sēurile să nu le slobodă a trece nici de cumū până nu vorū avea alū doilea însciințarea d-lui de slobozenie». 1790, Octom. 18.

Enteberg, gheeneral-feld-marschal-leitnant, *Cozma* alū Ung. Vlah. *Ioan Log.*, *Marchelie* oficialul Impērătescū.

Cod. No. XVIII, fila 297.

Dela Divanu Prințipatului țerii Romănesci. Poruncă cătră Ispravnicī ot sud....

«Ve facemū în scire pentru vînzarea vămilorū a anului viitorū leatū 1791, să faceți într'acesta-și chipū, adecă cea d'ântăi strigare fiind-că aū fostū la 15 ale acesteī luni, a doua strigare este să se facă la sfârșitulū acesteī luni, după noulū călindarū, iarū a treia strigare cândū cu hotărire este să se dea vămile, este să se facă la 12 a lui Ianuarie, létū 1791 după noulū călindarū, care vine la 1 de Ianuarie după vechiulū călindarū, începutulū anului cum se obicei-nuește în țera acēsta; ci darū acēsta se o publicarisitiți în tôte județele și la toți cei ce vor vrē a fi mușterii, ca să o auđă și se o înțelégă, spre a veni fieșce-care în vreme să se afle or-ce mușterii aici, căci în urmă de se va găsi cineva și că n'aū sciut, veți fi d-stră în vină». 1790 Decembrie 12.

Enteberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret*, *Ioan Log.*, *Manolache Grădișteanu*, *Const. Știrbei*, *Marchelie*.

Cod. No. XVIII, fila 336.

Dela Divanulū Prințipatului țerii Romănești. Poruncă către Ispravnicī ot sud Teleorman.

«S'aū cititū la Divanū însciințarea d-stre, ce faceți de la Noemvrie 29 pen-tru 29 buți ce a'ți găsitū descărcate acia în Zimnicea, trecute de peste dunăre în pămîntulū țerii în potriua privileghiului țerii și a poruncilorū Divanului, pen-tru care macarū că scrieți d-stră cum că cercetândū v'aū arētat omul cel orîn-duitū asupra căminăritului, cumū că sunt trecute cu o lună înainte, dar acestea sunt cuvinte de îndreptare, pentru că oprirea vinurilorū este încă de mai îna-inte din vremea domniilorū, care aceli obiceiū fiindū sciutū și împotrivă făcēndū, acēstă urmare era vînovați de a-i osândi să păgubescă totū vinulū acesta, cu câtū mai vartosū, că aū întăritū și Divanulū acumū aceli obiceiū alū opririi vi-nurilorū străine după cumū aū fostū. Pentru aceia darū, Divanulū poruncesce ca tôte aceste vinuri să le întorcă înapoi și pentru ca să nu se facă alte mijlociri, iată într'adinsū orânduitū și acestū mumbașirū sluga Divanului, carele să stē acolo mumbașiru până cândū se vor trece tôte aceste vinuri înapoi, cu carele se aveți a însciința Divanului cumū că s'aū săvîrșitū și s'aū împlinitū porunca,

zاملۇ اتاتۇ ىن لائىنرلۇ تىرگولۇ، كات ىي پرىن ماحالالە، پرىن بوئەرىي سپاتارى ىي آغا :

«Dumnélui vel Spătarū să aducă pe toți hangii de pe la hanuri, cum și de pe la mănăstiri, unde ședū boierii și negustorii să-î pue să dea catastihū fie-

fiindū și de acumū înainte cu luare aminte și cu priveghiere, și dândū în scire la toți ca să nu se cuteze cine-va de a trece vin de peste Dunăre aici în pământul țării, căci le vorū pierde cu totū». 1790, Decembrie 10.

Enteberg, gheeneral-feld-marschal-leitnant, ot Rômnic Filaret, Dumitrache
 X *Banul, Radu Slătînému, Ioan Log., Damari, Matei Fălcoianul, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 339.

Publicație la tôte județele și la Spătar i Aga cumū și la Căminaru Moscu pentru cêră cã este oprilă.

«Sê face d-stre în scire pentru cêra ce aū fostū slobodă pe acestū anū trecutū a eși din țêră, cã deosebitū de lipsa și scumpătatea ce aū pricinuit acêstă slobodenie fără de socotêlă de aū ajunsū luminările la unū prețū fôrte mare, și la o lipsă încâtū pătîmesce politia și totū norodul de obște; darū este cunoscutū, cã va să rêmâe lucru a nu sê puté găsi nici pentru trebuința sfințelorū bisericii. Decî ca sê nu ajungă trêba la o lipsă ca acêstă desăvêrșită, sê poruncesce d-stre, ca să însciințași la toți cã cêra este oprită a nu eși din țêră mai multū fără de scirea și porunca Divanului în scrisū, până nu se va îndestula ântêia trebuință de obște a politiei și a țerii; pentru care sê aveți a arêta porunca Divanului la Vătășei de plaiuri, la Vameși schelelorū și la căpitanii de margine, ca să nu sê cuteze a slobodi macarū o oca de cêră fără de cartea Divanului. Iarū de se va întâmpla a face cercare vre-unulū fără de porunca Divanului în scrisū, nu numai acela ce va da slobodenie se va pedepsi, ci și cêra se va lua contraband». 1790, Decembrie 19.

Enteberg, gheeneral-feld-marschal-leitnant, Rômnic Filaret, Radu Slătînému, Ioan Log. Manolache Grădișteanu, Const. Știrbei, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 340.

Cătră cinstita dregătorie a Impêrătescîi vămî, dela crăiasca cetate a Brașovului

«La 2 ale nōstre de Martie, primindū Divanulū cartea Impêrătescîi vămî, sub No. 462 dela 2 ale lunei lui Martie létulū 1790, pentru negustorulū Friderich fon der Remnic, carele a tăinuitū în vama Impêrătescă unū cêsornicū de aurū, prețū de 22 galbeni, sêū 99 florinți, am adusū pe numitulū Ioan Friderich față la Divanū, spre a-lū îndatori la cererea Impêrătescîi vămî, ca să facă teslimū orî la negustorulū *Scufa*, sêū la vama Impêrătescă la Brașov acêstă sumă de bani și dete rêsponsulū lui înscrisū sub a lui iscălitură, de curgerea pricinii, al căruia rêsponsū, nu lipsimū după prietenésca vecinătate a-lū trimite alăturatū într'acêstă carte a Divanului, dela care va vedé cinstiții dregători ai Impêrătescîi vămî, cum

care hangiu de toți câți sunt de ședū în hanuri și în mōnăstiri, anume cum îlū chiamă? de unde este? de câtă vreme a venitū? și cu ce trebă? și egumenii și hangii să aibă datorie a da în scrisū pe tōtă ziua cine a lipsitū dintr'acelū hanū și mōnăstire, și cu chiezășie a lipsitū, și cu ce trebă și unde s'aū dusū? cum și

că acēstă pricină este încheiată prin cinstită administrație a crăescilorū vămī ale Transilvanii dela Sibiū, de care nu lipsimū a face însciințare spre răspunsulū la mai susū numita carte a Impērătescii vămī, și de va fi vre unū cusurū iarășī va avea Divanulū în scire». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 53.

«La ispravnicii ot sud Slam Rōmnic; s'a făcutū răspunsū la ispravnicī pentru vameșii dela Focșani, care nu urmēză obiceiulū vechiū la luatulū vămīi, ci face supērări în potriua ponturilorū; s'aū poruncitū ispravnicilorū ca să nu îngăduiască a urma în potriua obiceiulū, trimițēndu-li-se din ponturi și capulū al 19, care este pentru Focșani ritos, și de vor mai face vameșii și de acum înainte nescari luări în potrivă, să-ī pue să plătēscă îndoitū». 1790, Aprilie 3.

Poruncă către ispravnicii ot sud Saac.

«Fiindū-că dumnēlui Hagi Moscu, epistatulū vămilorū a arētatū la Divanū, că cu porunca ispravnicilorū, ce aū datū vātafulū plaifulū nu îngădue de a intra înlāuntru unii-alții cu lucruri de cele ne poprite, și așa se păgubescū vameșii de Văleni, li s'aū poruncitū să dēe poruncă dumnēlor, ca pentru cele ce sunt slobode a intra în lāuntru să nu se poprēscă nici de cum, fiindū și folosulū cāmării Impērătescii». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 48.

«După însciințarea ispravnicilorū dela Muscelū, pentru jafurile ce face lōcuitarilorū, trimișii și Mortasipii vameșilorū dela Pitești, s'a datū poruncă la ispravnicii dela Argeș a nu-ī îngădui să facă urmări în potriua catalogulū și a ponturilorū, și ceea ce va fi luatū rēu să-ī întōrcă. Asemenea și la ispravnicii Muscelului s'aū făcutū răspunsū a nu îngădui pe Mortasipi, cum și la cāmīnarulū Hagi Moscu, epistatulū vămilorū, s'a poruncitū a scrie vameșului ca să se părăsēscă de acelū felū de urmări, că va cădea în grea pedēpsă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 11.

Poruncă către ispravnicii ot sud Prahova, ca să apuce pre cumpērătorii de rachiū din Podgorie să dēe vamă.

«S'a jălunitū la Divanū cumperătorii vamei aceluī județū alū Ploiescilorū, cum că de pe la Podgorie aū cumpērātū și cumpēră negustorii sumă de rachiū pentru vīndare și pentru alișverīșulū lor, dela care rachiū cerēndū vameșii dreptul vămīi, nu se supunū a plăti, nici vīndētorii podgoreni, cu cuvēntū că n'a fostū obiceiū, nici cumpērătorii negustori, pentru care căutāndu-se catalogulū vămilorū, se găseșce pontū anume pentru acēsta, unde dīce chiar așa: «rachiulū ce-lū aducū

cei ce vină de unde au venită? cu ce trebă și cu ce credință? și să li să iae zapise hangiioră din mână cum că voră păzi acestă nizamă, și cum că de se va întâmpla vre ună furțisagă seă în altă pricină, vre-unulă dintr'acei hangii să deă sēma, iar care hangii nu va urma acēta, dumnēlor Spătar și Aga să-i arēte cu raportă la Divană, ca să-și iae pedēpsa.

dela Podgorie, are a plăti vameșului de ciuială la de ce bani unulă » ; deci după acestă pontă dreptate are vameșulă, ca dela totă rachiulă acela ce-lă coboră și-lă aducă negustorii dela Podgorie, a lua de ciuială, adecă dela cumpērătorii, iar cu vîndētorii Podgoreni, să nu aibă a face alta, fără de numai dētorii sunt acei vîndētorii a arēta într'adevēr suma ce au vîndută, și la cine au vîndută ; dreptă aceea Divanulă vē poruncesce, să aveți a da totă ajutorulă celă cuviinciosă vameșului, ca acei cumpērătorii să deă totă venitulă vămiloră la tōtă suma vedreloră ce au adusă, seă voră aduce dela Podgorie, fără de a nu mai aștepta altă poruncă ; dēr și pe vîndētorii podgoreni să-i apucați ca să aibă a-i arēta întru adevēră tōtă suma rachiului ce au vîndută și vîndă, iar ne urmândă a arēta, atunci ca pe nisce vicleni și înșelătorii ce sunt de venitulă cămarii Impērătesci, să-i apucați să plătescă totă venitulă vămii. 1790, Iulie 1.

Entenberg, Cozma ală Ungro-Vlahiei Rōmnice Filaret, Vel Bană, Ioan Damaris.
Cod. No. XVIII, fila 218.

Cătră d-lui Căminarulă Moscu, epistatulă vămii.

«După orînduiala ce s'au făcută la 21 ale lui August, leată 1790, ca din ziua dint'ăiă a lui Septemvrie începēndă, câte vite se voră scōte din țēră să se plătescă la acelea adăogirea cea hotărîtă, fiindă-că până acum nici ună felă de socotēlă nu s'a dată, nici banii acestui venită nu s'au rēspunsă lă cămară, și fiindă-că la sfârșirea anului după călindarulă nouă trebue să se închee socotēla, și apoi înainte la tōtă luna trebuie să se dea banii aceia la camera crăiască. Pentru acēta dēr, Divanulă poruncesce dumitale: îndată după primirea acesteia, să aibă a face în scrisă acēstă socotēlă și cu toți banii împreună să se adune ca să se dea la cămară». 1790, Dec. 29.

Cod. No. VXIII, fila 342—343.

Publicație la tōte județele i la Spătară și Aga, pentru vămii ce voră să se vîndă.

«Fiindă-că la 13 și la 20 ale lui Decembrie după călindarulă nouă este să se strige vîndarea vămiloră a anului viitoră, iară la 27 se voră vinde aici la Divană, și celă ce va da mai multă la cochii-vechi acela le va lua, se poruncesce d-stre să însciințați de obște făcându-o acēsta cunoscută la toți, spre a se afla la ziua acē orănduită or-care va fi mușteriuilă, căroră li-se încredințēză că vîndarea acestoră vămii va avea tōte acelea după cumă le-au avută și în anulă trecută ; încă mai are acēstă deosebire, că în anulă trecută tōte câte se aducea pentru armie nu plătea vamă. Iară acumă tōte sunt să se plătescă, afară numai din vină i rachiulă, verdețură și făină, ce va aduce pentru trebuința armiei acelea nu voră plăti vamă, pentru care este și lucru vēdută că a patra parte nu au rēmasă ostași încată au fostă în anulă trecută». 1790, Noembrie 24.

Entenberg, gheenerală, ot Rōmnice Filaret, Const. Știrbei.

Cod. No. XVIII, fila 321—322.

«Dumnélui vel Spătarū i d-lui vel Aga, atâtū prin târgū câtū și prin mahalale, să așede vătășei în toate mahalalele, ómeni de ispravă și cu bună credință, a cărora nume să se trecă în condica spătăriei și agiei.

Pentru 30 creștari ce este a se lua de unū rimătorū la slobodea eșirū din țeră după raportulū caminarulū Hagi Moscu; s'aū făcutū acéstă carte cătră numitulū Hagi Moscul și osebitū 6 cărți la Divanulū Craiovei și la cincē județe.

«Cătră căminaru Hagi Moscu epistatulū vămilorū și ocnelorū. Fiind-că rimătorii aū fostū popriți a eși din țeră, iarū la Ianuarie 25 ale acestui următorii létū aū datū Măria sa pré înălțatulū Prințipū Orderū la Divanū, cumū că celū ce va vré a scóte rimătorī să dée peste obicinuita vamă câte trei-șeci creștari de unū rimătorū pentru slobodeie, care bani să se dée la cămara Impăratéscă, iată s'aū făcutū poruncile Divanulū și cătră ispravnicii și vameșii din cincē județe ot peste Oltū, după raportulū d-tale, ca să fie următorī a lua dela rimătorii ce vorū trece înlăuntru câte acei trei-șeci creștari peste obișnuita vamă, dară deosebitū să dă d-tale poruncă și volnicie, ca să aibi a cerceta și pe cine vei dovedi dela venirea oștirilorū și până acumū, orī ispravnici județului, orī din zapcii, orī din vameși, séu veri cine că aū luatū dela negustori de rimătorī, orī acești câte trei-șeci de creștari, orī mai multū, séu mai puținū, și peste poruncă aū sloboditū nescareva rimătorī, pe unii ca acei să-i apuci să împlinescă banii ce vorū fi luatū, ca să-i răspunđi la cămara Impăratéscă». 1790, Aprilie 10.

Cod. No. XVIII, fila 89.

«Cătră d-lui vel. Vist. După reportulū d-tale vatașii de plaiū și Potecași cari prindū pe unii-altii, cari trecū peste plaiū cu lucrui cele oprite și furtișaguri, și cerū a avé slobodeie, cât vorū găsi asupra lorū să fie ale lorū, Divanul a datū respunsū la acésta, că pe cine va prinde să aibă a înșciința Divanulū pe cine anume aū prinsū și cu ce? și Divanulū va orândui ce să iee vatașii și ce să iae potecașii, și întru acestū chipū să răspundă d-lui vist. vatașilorū și potecașilorū i ispravnicilorū județului». Maiū 11.

Dela Divanulū Prințipatulū țerii Romănesci.

«Pentru 12 buți cu vin și 12 buți cu struguri ale Radului Catană Brașovenului, ce aū făcutū în viile séle, care le are aici în țeră, se poruncesce d-stre ispravnicilorū i vatașilorū de plaiū i vameșilorū dela schele, să aveți, a da voie ca să și le rădice și să le și trecă înăuntru la Brașovū, fără de nici o oprire. după cumū slobodī aū fostū Brașovenii în toți anii a-și trece vinurile lorū ne opriti, pentru care să aibă a-și plăti vama ca unū suditū ce este, după tarifă. câte vrei la sută, fără altă supărare, numai să grijiți, ca pe lângă aceste vinuri din viile sale, să nu ridice și altele de cumpăratū, fiind-că cu acésta se păgubesce venitulū vamei». 1790, Octombrie 29.

Enteberg, ghenerarū, Cuzma alū Ungro-Vlahiei, Dumitrache Ban. vel Vist. Ioan Log., Constandin Știrbeiū, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 300.

«Preotul mahalalii și vătășei aceia, ce se voru aședa, să aibă datorie acum în grabă să dea catastihă de toți câți sunt ședători, anume, de când și cu ce negustorie, seú alișverișu, atât pământeanu seú străinu, însuratú seú ne însuratú?»

«Să aibă purtare de grijă, ca pe totă ziua a da în scrisú târgoveții la d-la vel Aga și mahalagii la d-lui vel Spătaru, câți voru veni de afară, ori pământeanu

«S'au făcutú poruncă cătră Ispravnicii din sud Prahova, că au luatú Divanulú înștiințare, cumú că în locú de a da mână de ajutorú vameșilorú a nu se pricinui pagubă la venitulú cămării Impărătesci, ei sunt pricină a nu puté face târgú, că descarcă mărfurile și iaú carele și vitele, și li se poruncesce a se părăsi de acestú felú de urmări, încă să deé mână de ajutorú vameșilorú după ponturi și catalogú la venitulú vămii, că vor fi învinováțiți a răspunde paguba ce li se va pricinui». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101.

«Poruncă cătră ispravnicii ot sud Oltú după jalba vameșilorú de acolo, cumú că mergéndú cu porunca Divanulú la ispravnicii, ca să le împlinească banii dela începutulú anului până a se vinde vămile și să și iae ispravnicii deciuală, următorii n'au fostú a da banii și să-și iae ispravnicii deciuală, ci se află orânduitulú vameșú păgubașú, de nu are cu ce răspunde sferturile la cămară; au mai făcutú vameșii arétare, împreună cu preoții i orășenii și toți locuitorii dintr'acelú județú, cumú că d-lor ispravnicii i zapcii d-lor au datú poruncă de au opritú târgurile, după cumú arétă vameșii unú răvașú a lui Mihalache Mardagiu zapciulú plășii Vedii, în care scrie, că negreșitú să trimiță parola de erii, că apoi embodiscesc târgulú; jalba lorú rânduinduse la d-lui căminaru Hagi Moscu, ca să înștiințeze Divanulú de este vre-o poruncă pentru oprirea târgurilor, și înștiințeză, că acumú nici o poruncă de a se opri târgurile nu este, fără numai cândú era turci, pentru routățile ce făcea în țeră, era poruncă dată a fi oprite târgurile de pe la vale, iarú acumú fiindú liniște de turci, nici o poruncă nu au a opri târgurile. S'au trimisú mumbașir a aduce pe acelu zapciú; osebitú s'au mai jaluitú vameșii i târgoveții și toți locuitorii de acolo, cumú că zapcii și slujbașii de județú, cu nume de havaetú iaú câte o leiță și unú zlotú de pe la ispravnicii cu cuvintú de obiceiú, care aceste rele urmări fiind-că s'au rădicatú încă din domnia mării séle Alexandru Vodă Ipsilant, Divanu le poruncesce, ca să se părăsescă de acestú felú de rele urmări, că de vorú mai face și se va mai înștiința Divanulú, se vorú aduce și se vorú pedepsi». 1790, Iunie 10.

Cod. No. XVIII, fila 194.

Dela Divanulú Principatului țerii Românesce, cătră ispravnicii ot sud...

«Se face dumnévostă în scire, că în potriva obiceiulú și privilegiulú țerii a înțelesú Divanulú cum că unii alții aducú vinuri străine de peste Dunăre și nici o vamă nu plătescú, care pentru acesta fiindú-că nu s'a datú nimulú vre unú pașusú de slobodeenie, nici a avutú voie cinevași, de aceea se poruncesce dumnévostă, ca să cercetați în totú județulú, și câtú vinú se va găsi aici în județulú dumnévostă, străinu, seú rachiú adusú din țera turcescă, să aveți a apuca pe aceia cu strinsóre să plătescă vama indoitú. Din cari banii drepti ai

«...străin, de unde au venit? cu ce trebă au venit și la cine este în gazdă? Căroră acestora veniți de pe afară le va face dumnéloru cercetare după porunca ce au.»

«Dumnélui vel Spătaru să urmeze a avé căpitani, zapcii de ispravă și cu străjari la podurile cele mari, la margini. și la străjile drumurilor, ce sunt

«...cămii să se dée la cămara Impărătéscă, iar îndoiala să aveți a o trimitte aici cu însciințarea dumnévóstră în scrisu, și cu fôie anume dela cine și pe câte viuuri? care o și așteptăm. măcar că se cădea acele vinuri i rachiuri să se facă controbontu, ca unile ce știută a fostu acestu obiceiu de oprire încă din zilele Domnilor, dér de acésta dată a făcutu Divanul miloserdie cu dênșii și au lăsatu a plăti numai vama îndoită, iară după acésta în urmă de vor mai veni și alte viuuri și rachiuri străine, să aveți dumnévóstră a le face controbontu pe tóte fără de a nu aștepta a doua poruncă, și luându-le în scrisu, numai decât să dați scire Divanului, ca să se vîndă și să se dea banii la cutia milosteniei de obște; așiderea și pe acei, cari prin mijlocirea lor, se vor slobođi acele viuuri, să-i aré-tați, ca și ei să se pedepséscă și să se străjuiască, dér să aveți a însciința la toți de obște, făcendú porunca acésta cunoscută fie-căruia, că sunt oprite viuurile i rachiurile străine a veni în țéră, precum a fostu obiceiul; de care măcar că s'a datú strașnică poruncă și la dumnélui vel Spătaru, ca să întărăscă paza marginilor, dér și dumnévóstră să aveți grije de acésta. Așiderea se poruncesce d-vóstră, ca să dați în scire vâtașiloru de plaiu, i vameșiloru mărgineni, cum și căpitaniloru, ca fără de pașușul meu, al feldmareșalului-leitnant Baron fon Entenberg, nici vinu, nici vite, nici zaharea, nici de ale mîncării, ori de ce, să nu iasă din țéră, și tóte acelea ce se vor găsi fără de pașușul meu, să se iae controbontu și să se arete». 1790, Noemvrie 1.

Entenberg, gheeneralu, Filaret Rómniceanu, Dumitrache Banu, Ioan Logof. Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 303.

«Asemené poruncă s'a făcutu și cătră căminarulú Moscu, ca să găséscă pre toți cei ce au adusú în Bucuresci vinuri străine, să-i apuce cu strînsóre, și după ce va lua dela dênșii vama dréptă, care să se dée la cămara Impărătéscă, să-i apuce să plătescă îndoiala, pentru care îndoială să reportuiască Divanului anume de câți bani sunt, iar de acum înainte de vorú mai veni alte viuuri să se iae controbontu pe séma cutiei milosteniei obștei. Așiderea s'au mai însciințatú pe la tóte marginile, ca nici vinu, nici altă zaharea de ale mîncării să nu iasă din țéră fără de pașușul escelenții séle ghegeneralului. ci darú se dá în scire și d-le de acésta». 1790 Noembrie 1.

Cod. No. XVIII, fila 304.

La boerú epítropi pentru viuuri și rachiuri străine ce se vorú mai aduce să se iae controbontu pe séma cutiei.

«Pentru cei ce de aici înainte vorú aduce viuuri și rachiuri străine, din țéra Turcésca, în urmă după însciințarea acéști porunci, s'au făcutu hotărîre, ca tóte acele viuuri i rachiuri să se facă controbontu și vîndendu-se. banii lor să se

alătura, cari să privegheze neadormiți ziua și noaptea, să raportească de toți cei ce voru eși din București, unde mergu și cu ce trebă? cari acei toți căți voru eși din București, ori slugi, omeni boieresci, ori alți omeni, veri ce felu, să aibă răvașul d-lui vel Spăt. câtu și de cei ce voru intra, de unde vinu și cu ce trebă? care de aceștia toți pe fie-care sérá să raportească dumnélui vel Spătaru cu catastihă la Escelența Sa Generalulă, iar fără de răvașu pe nimenea să nu lase a eși din București afară.

«Dumnélui vel Spătaru și dumnélui vel Aga, după datoria ce aú, atâtú ziua câtú și noaptea să ámble prin târgú și mahalale, străjuindú pururea cu priveghere, câtú și toți zapcii dumnélor, mari și mici, cu ómenii lor din preună, cercetándú pentru cei cunoscuți, cât și pentru cei necunoscuți, făcéndú cercetare tot-d'a-una, cu mare luare aminte pentru d'alde acestú felú de ómeni.

«Dumnélui starostea de negustori, cu cei 24 de negustori, să aibă datorie cu negustorii și cu rufeturile a străjui noaptea pentru prăvăliile lor, orânduindú din tóte rufeturile pe rândú cu strajă, ca să nu se întâmple vre-o primejdie de focú, ori din felinare, séú diu uscăciunea ce este, séú din altă întâmplare.

«Toți prăvăliașii, atâtú mari și mici, pe la prăvăliile lor, câtú și se aibă tocitori și putini pline cu apă tot-d'auna, care pentru acésta, cum și pentru felinare, cu priveghere să aibă purtare de grijă d-lui vel Aga, după cum din începutú a fostú acestú nizamú obicinuitú, și pe care va dovedi că n'are puțină, séú tocitóre plină cu apă, îndată *ridicându-lă la grosú*, să-lú aréte la Escelența Sa Generalulă, ca să se pedepséscă pentru nesupunerea lui; cum și pentru ogeaguri datori sunteți de obște a griji de curățenia lor.

«Toți boierii mari și mici, parte bisericescă, séú mirenescă, *până la trei césuri de noapte să ámble fieși-care* la tréba sa, iar dela trei césuri să nu mai ámble nimenea, iar carele nu va urma, se va pedepsi la închisóre, însă dela unú ciasú să ámble toți cu felinare.

«Fiindú-că la cafenele se face adunare numai de ómeni străini și netrebnicí, și este și foculú ce arde într'ensele neconținutú lucru de primejdie, găsímú cu cale să se închidă tóte cafenelele și să stée închise o lună de zile.

«Dumnélor, boierii zapcii, după cercetarea ce voru face apururea, pentru cei cu iposie și bănuială, numai decât pe care voru cunosce în vre-o bănuială să-í aréte Escelenței Séle Generalulă și cu grabă să urmeze a-í și scóte unde va fi orânduítú.

«Dumnélui vel Spătarulú să aibă datoria a pune pe mahalagii de pe margine ca să închidă cu gardú tóte drumurile și locurile deschise, unde nu sunt

dée la cutia de milostenie, ca unile ce și mai înainte aú fost oprite, și aú călcatú obiceiulú și prevelegiulú țerii și porunca Divanulú, afară din vinurile ce aú apucatú de aú adusú până acumú, la care aú făcutú Divanulú milostivire de le-aú lăsatú ca să plătescă vama îndoită, din care vama dréptă este a cămării Impérateșci, care acésta hotărîre s'aú însciințatú și la ispravnicii județelorú pe afară, și li s'aú poruncitú să se urmeze în faptă, ci dér și d-stră să aveți a griji, ca să aflați vinurile i rachiurile ce se voru mai aduce în urma poruncilorú acestora». 1790, Noembrie 1.

Entenberg. ghenéralú, ot. Rómnic Filaret, Dumitrache Ban, Ioan Log, Marchelic.

străji, pe care esă din Bucuresci, ca să nu rămăe mai multă locă slobodă, decât acolo pe unde sunt străjile, care la acésta cu mare străjnicie să facă strinsóre deș-căruia, ca în grabă să se închidă tóte marginele Bucurescilor de jură împrejură.

«Pentru marchitanii și soldații ce se află risipiți în Bucuresci, ședendă prin mahalale fără de nici ună cuvântă, să bine-voesci Înălțimea Ta, a da poruncă, ca să se ridice aceștia toți să esă la lagăr, seă să se deé voie și porunca Excelenței Săle feld-mareșal-leitnant Baron von Entenberg, ca să-i ridice să-i scólă pe toți la lagăre. Fiindă-că catanele au începută de strică și sfărămă gardurile acele ce sunt în préjma Bucurescilor, la vii, i grădină, care acestea sunt pentru o pază și oprire de intrat și eșit din năuntru politiei Bucurescilor, la ómeni răi și fură de vite și de altele; ne rugămă Înălțimei Tăle să bine-voesci a da porunca străjnică, ca să nu strice acele garduri, fiindă, cum șicemă, pentru a politiei străjire»(1).

Cu tóte măsurile escepționale luate, justiția continuă a se da în Divană și în Departamenturi.

Puține prefaceri în personalulă Departamenturilor aflămă sub Austriaci. Ei nu lasă pre toți boierii ce-i află la intrare, dér remănă mulți neschimbați. În Februarie 1790, «prin pitacă s'a orânduită judecătoră la Departamentă Sărd. Dumitrache Brezoianu, în loculă Clucerulă Istrate Crețulescu»(2).

Cu deosebire a ținută Coburg să favorizeze pre unulă din judecătorii Departamentulă, cu numele Saul. Acesta a motivată următóarele trei acte :

«Cătră Comisia Visteriei, că alaltă-ori s'a făcută poruncă Divanulă cătră Comisia Visteriei pentru dumnelă Paharniculă Saul, ca până la Martie 1 să i se deé pe patru luni trecute câte taleri 40, iar dela Martie de cândă au intrată la judecătorie să iae câte taleri 150. Dér fiindă-că Înălțimea Sa pré Înălțatulă Prințip a bine-voită și prin orderă cu hotărăre poruncesce ca dela și atâtă de Noemvrie să i se deé lăfă deplină câtă ună Divanistă, care i s'a și orânduită câte taleri 150, trebuie să urneze întocmă. Și poruncesce Divanulă ca din veniturile Visteriei țerii să deé câte taleri 150 dela și atâtă de Noembrie și să orânduiască pe Saraf ca astăzi să-i deé negreșită și cu cartea acésta și cu orderulă Înaltulă Prințip se va ținea în semă la socotăală». 1790, Martie 15.

«După Orderulă Înaltulă Prințip s'a făcută poruncă cătră Comisia Visteriei, pentru Paharniculă Saul, judecătoră dela Departamentă, ca să aibă lăfă ca și boierii Divaniști, și din ziua d'atătă de Noembrie 1789, până la sfirșitulă lunii lui Fevruarie să i se deé ceea ce i se face, pentru care Divanulă orân-

(1) Cod. No. XVIII. fila 241 -243.

(2) Cod. No. XVIII.

duesce pe lună câte tal. 150, adică tal. 60 ai judecătorei și 50 ai nomocratorului și tal. 40 prisosă după orderul Inaltului Prințipă; dér fiindă-că léfa judecătorei și a nomocratorului până la sfirșitul lunei lui Fevruarie, s'a datú celorú ce aú slujitú, rămíne a i se da d'imaélui dela Noemvrie până la sfirșitul lui Fevruarie câte tal. 40, iar de acolea înainte pre ceste-l-alte luni până la sfirșitul lui Aprile fiindă-că a luatú câte tal. 110, să i se dée și acei tal. câte 40 și a i se urma pe fie-care lună, de acum înainte câte tal. 150, darea lefiú pe fie-care lună».

«Cătră dumnélorú boerii epitropi, poruncă; după arătarea Paharnicului *Saul*, că a avatú mai nainte dela epitropie orânduială de i se da câte tal. 50 pe lună, fiindă-că Inaltul Prințipú voiesce a i se pázi acéstá orânduială, Divanulú nu a lipsitú a-i înschiința». 1790, Maiú 8.

Avemú de înregistratú în privința Departamentelor acestora, noua lor regulare — mai uniformă cu deprinderile apusene, prin următórea:

Porunca Divanulú pentru buna orânduială și nizamulú Departamentulú.

In dosulú Anaforalei:

«Aceste raportuite de cătră dumnévóstrá, făcându-se cunoscute la Divanú, s'a văđutú că cu bună orânduială și cu cale este cererea ce face printr'acéstá, și primitá fiindú arătarea dumnévéstrá, s'a și poruncitú a se pune tóte în lucrare, și s'a și rânduitú casá într'adinsú pentru a se căuta judecáțile, cu masá numai în mijlocú și cu scarne în prejarú, firá de paturi, séi láviți, precum și soldații Impércátesei de pizá la ușa casei de julecatá s'a rânduitú; pentru care se poruncesce și tuturorú zapeilorú Divanulú, ca în vremea judecáței nu numai însi-vé să stafi cu *sevasá* ce se cuvine și cu luare aminte la *isihie*, ci încă să fiți cu pr veghere și asupra celorú ce se judecă, ca să stée cu simlă, și să nu se îndrásnescá nimenea a cuvénta nimicú până nu se va ítreba de judecátóru și se gráiescá numai ale judecáții, și deosebitú să aveți a rândui pe tótá ziua câte unú zapeiú de cei mici, ca să stée afará la ușa împreună cu soldații cei rânduiți, carele să fie d'etéri a sloboși intrarea în lăuntru numai acelora ce vorú fi trebuincioși și cu priciná vrednicá, iară altú pe nimenea să nu lase a intra în lăuntru fără trebá, iară când óre-cine nu se va aréta cu supunere și nu va fi urmátóru poruncii, ci se va obrásuici nepázindu-se orânduiala ce se cuvine, pre unulú ca acela dumnévóstrá boerii judecátóri aveți a-lú aréta cu Anafora în scrisú»(1). 1790, Ianuarie 28.

Avéntulú ce íe influința Austriacá în urma intrárei oștirilorú cu Coburg în Bucuresci, este atâtú de mare, că până și negușitorii Austriaci căuta, la umbra acelei ínriuriri, a se impune Románilorú, până la abusú. Nu unú casú avemú, ci numeróse, când vedemú

(1) Cod. No. XVIII, fila 21.

negustori și meseriași români dați afară din propriile lor prăvălii, ca să se instaleze în acele sudiți austriaci.

Iată un raport al Divanului către «pre Înaltul Prințip» prin care, în 8 Februarie 1790 constată această invaziune de marchitani Austriaci în proprietățile Românilor:

«Istrate Islicarul de aici din Bucuresci, a jăluit divanului, că în prăvălia unde-și lucra meșteșugul său de-și scotea hrana cea din toate zilele, nouă săptămâni de când a intrat un marchitan cu niște marfă de Bécs, prăvălia nu este a lui Istrate ci o are luată cu chirie, a dat și bani jumătate înainte, a cheltuit și taler 10 de a dres-o, altă prăvălie nu mai are ca să se potă chivernisi, cinci soldați împărătesci ține în casă, cu lemne, cu luminări și cu alte trebuințose; Divanul după jalba lui a poruncit d-lui vel Agă, ca să facă pe acel marchitan să iese din prăvălia jăluitoare; d-lui Aga înștiințază Divanului, că trâmțind de-a chiama pe acel marchitan, nici a vrut să vie ca să stea față. Deci nu lipsim a înștiința Înălțimei Tăle de acesta și a arăta, că acest jăluitoare datorie ca fieșce-care pământ și o împlinesce, fiind-că ține unei ostași împărătesci în casa lui, pentru prăvălia acesta el plătesce chirie, când va fi scos din prăvălie, ne avându unde să-și lucreze meșteșugul, urmăz să fie lipsit și de hrana vieții; marchitanii aceștia se cuvine a-și găsi prăvălie să intre cu învoială, fiind-că facă alisverisul pentru folosul lor. Să bine-voiescă Înălțimea Măriei Tăle, ca cu luminata poruncă ori către d-lor cinstiții comandanți, ai părții ostășești, sau către d-lor zapcii dregători ai politiei, să scotă nu numai pe acel marchitan din prăvălia jăluitoare, ci și pe alți marchitani, care asemenea a intrat cu sila pe la alte prăvălii, precum din jalbele stăpânilor prăvăliilor ce pururea dau la Divan ne-amă adevărit, ca să rămăe slobodă ca să se hrănescă și seracul acesta»(1). 1790, Februarie 8.

Cătră Prințip.

«Punem într'acest plecat raport jalba ce a dat la Divan Stefan Polc. ca să se vedă de Înălțimea Ta; pentru care să bine-voiescă Înălțimea Ta a porunci pentru acei marchitani, că ori să se plătescă chiria după dreptate și așa să ședă să-și facă alisverisul și câștigul lor, ori se slobodă prăvălia jăluitoare să se potă chivernisi cu alii săi»(2). 1790, Ianuarie 26.

Urmărirea contra amicilor lui Mavrogheni și a conluptașilor, cari i-au rămas mai lungă timp credincioși, nu e una din cele mai

(1) Cod. No. XVIII, fila 357—358.

(2) Cod. No. XVIII, fila 341.

micii preocupățiunii a Divanului ocupațiunii Austriace, în decursul anului 1790 (1).

«După arătarea d-lui vel Log. Golescu s'a orânduită Mumbașir a strînge ravașele slujbașilor vinăriceri ca să se potrivescă catastihu spre a se vedé stertirismosul și furțișagul ce au făcută slujbași. 1790, Ianuarie 22.

(1) *Carte ce s'a dată dela Divană pentru oprirea mărfită Turnavitului.*
Cătră starostea de Negustori

«Astă-đi au dată jalbă la Divană d-lui vistu Mateiu Fălcoian cum că l-a prădată Turnavitulă cu 17 pungă de bană și taleră 150, osebi de 50 pungă ce i-au luată domnul Mavrogheni, așiderea și căminariu Hagi Moscu au dată jalbă cumă că l-au jăfuită Dumitrache Turnavița și cămărașul Iancu Mavrogheni cu taleră 2500, osebi de taleră 8000 ce i-au luată juvaeruri domnul Mavrogheni, și iarăși căminariu Hagi Moscu, au dată jalbă cumă că au oprită Dumitrache Turnavitul banii ai ciocănașilor dela Telega taleră 800 și ai ciocănașilor dela Slănic taleră 1200. Așiderea și Sultana Medelnicerăsa au dată jalbă, cumă că are să iae dela Turnavitul taleră 4845 și bană 74, cu hotărîre de judecată, și au făcută cerere la Divană, prin jalbile d-lor, ca ori să deé făgăduința în scrisă Dimitrie Armașopolon comisionerulă Turnavitului, la care este marfa a Turnavitului trimisă, cumă că le va plăti acești bană, ori să deé poruncă Divanulă a se opri marfa Turnavitului după analagon sumei banilor, și osebită de aceștia au măi jăluită și alți cumă că au să iae dela Turnavitulă, și au cerută dreptate și aji toriulă Divanului, unde viindă de față și Dimitrie Armașopolon, comisionerulă Turnavitului, la care se află marfa Turnavitului trimisă; s'au întrebată ce respunde la aceștia jălbi de pricină de bană ce să jăluescă numiți că au să iae dela Turnavitulă, și au dată Divanului respunsă hotărîtă, că nici este vechilulă Turnavitului a respunde la pricinile lui, nici sê amestecă la plată de vre-o datorie a Turnavitului; decă Divanul neputendă a izgoni pe cei ce dau jălbi și ceră dreptate, acumă cândă se află marfa Turnavitului aici, și fiind silită Divanulă a face îndestularea jăluitoiloră sau răspunsulă numitulă comisionelă ală Turnavitului, cumă că de vreme ce elă să lépădă și nu va să răspundă la jalbile aceștia, să șcie că marfa Turnavitului este oprită, iar d-tale își poruncesce Divanulă, că îndată după primirea aceștii porunci să mergă la Armașopolon la care sunt 27 tencuri cu mătase ale Turnavitului, după însuși arătarea numitulă Armașopolon, care tencuri să le pecetluescă cu pecetea starostiei și cu pecetea numitulă Armașopolon, comisionerulă Turnavitului, și făcendu-le tôte zaptă, să dai adeverință iscălită la mănile comisionerului pe atâtea tencuri pecetluite cu mătasa, cumă că le-ai făcută zaptă din porunca Divanului după jalbile numițiloră jăluitoiri, și să iei și d-ta adeverință dela mănile, comisionariului iscălită, pe atâtea tencuri pecetluite, cu mătase, ce sunt ale Turnavitului, care tencuri cu marfă să aibi a le pune la ună locă sigură într'o bună pază și păstrare a nu se strica, și a nu li se întâmplă vre-ună pericolonă, unde să stee poprite până se va face hotărîre pentru jalbile ce s'au dată asupra Turnavitului, și precum și se va porunci cu ală doilea poruncă a Divanului așa vei fi următorulă». 1790 Maiă 17.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Coshua al Ung. Vlah., Buzeu Dositeiu, Marchelie, Ioan Damaris, Manolache Grădiștén, Constandin Știrbeiu, biv vel Sardaru,
Cod. No. XVIII, fila 105.

Puțină timpă după acésta boierii se împacă cu Turnavitu și mijloescă acésta poruncă nouă, din 5 Iulie 1790:

Poruncă cătră starostea de negustori pentru slobodēnia Mărfii Turnavitului.

«Marfa Turnavitului, care după jălbile boierilor jăluitoi este oprită, fiindcă însiși acei boieri jăluitoi aū datū acumū iscăliturile d-lor în scrisū la Divanū ca s'ă se slobodă, s'ă aibă dară a o face tótă teslimū în mânilor lui Armașopolou comisionerulū Turnavitului, carele aū datū la Divanū adeverință sub iscălitura sa în scrisū cumū că aū primit' o tótă întrégă precumū aū fostū, care adeverință s'aū pusū în păstrare la caștilaria Divanului lăngă jălbile jăluitoilor ce aū cerutū opirea aceștii mărfi și aū primitū acumū slobodēnia ei»(1). 1790 Iulie 5.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Rōmnice Fīlaret, Ioan Damaris, Costan. Știrbeiu, Mateiu Fălcoian.

Nu numai în averea lor aū fostū isbiți amicii nefericitului N' Mavrogheni, ci și în viața lor. Sub acuzare de «mare viclenie și de vîndători de patrie», sunt spānzurați în August 1790, doi nenorociți foști slujbași Gheorghe Logofetulū și Cămărașulū Gheorghe Poliz (1).

(1) Două publicații și la Spătarū și la Aga pentru doi inși ce s'aū hotărîtū de spānduratū, cătră ispravnicū ot sud.

«Gheorghe Logof. și Gheorghe Poliz Cămărașū, prin corespondența ce aū făcutū cu partea vrășmașului, s'aū aflatū următori de mare viclenie și vîndători de patrie, după a căroro fapte judecata ostășescă i-aū hotărîtū a se osudi cu pedepsa funiei, care judecată din porunca pré Inaltului Prințipū la 27 ale acesteii luni, după calindarulū noū, are a se împlini cu mai susū numiții: deci pentru pilda tuturorū s'ă aveți d-vōstră ispravnicii a publicui acésta făcend-o sciută și cunoscū'ă tuturorū de obște». 1790, August 15.

Cod. No. XVIII.

Eată și alte două acte, unulū urmărindū o întrégă serie de slujbași ai lui Mavrogheni și al duoilea de surghiunire din țēră, a unuia din omenii lui Mavrogheni:

Dela Divanulū Prințipatului țērū Romānesci

«De vreme ce ispravnicii, menzilari, taingii și sameși, ce aū fostū la județulū Buzēului în vremea Domnului Mavrogheni, a căroro nume s'aū însemnatū mai josū inși-și s'aū doveditū pe sine în Divanū cu căștiguri nedrepte și dobândi de mânăcătorii de pe la săracii locuitorii, pria împliniri de rēmășițuri din rāndueli ale Visteriei, luate din județū și împărțite între dēnșii, fără de a le arēta la Visterie că le-aū împlinitū, și prin alte felurimi de hoții cu mēsurațuri nedrepte zabare-

Dacă amicii Turciei și ai lui N. Mavrogheni, erau maltratați, surghiuniți când nu spânzurați, de Austriaci, erau ore mai bine tratați Românii în genere din țera Românăscă?

lelorū spre paguba și încărcătura săracilorū și spre înșelăciunea și paguba socolorū Visteriei țerei, dobândindu-se pe sineși, pe cari furțișaguri și câștiguri nedrepte, neputându-se învoi și a se împărți între dênși, au cutezatū a se îndrăsni de a eși și la marele Divanū fără de nici o șială, unde s'au vędutu de față relele umări ale lor, de tăgăduite de însiși acele câștiguri și hoții, tal. 7050, carele le-au luatū mai josū numiții, cerendū analogū dreptū a le împărți această hoție la toți tovarăși, și pe urmă, după ce dau Divanului această pliroforie și arătă de față această hoție a lor, facū într'adinsū învoielī și sulfure de împăcăciune întorcendū unulū altuia, care aceste urmări ale lor nefindū cuviință și cu cinste Divanului a le primi, sėu ale trece cu vederea, după ce s'a făcutū de față vędutele și datorū fiindū Divanulū a face pildă pentru alți slujbași și dregători, osândimū pe toți acești tovarăși de furțișaguri să deie din însuși acelū câștigū de tal. 7050 *una mie galbeni Impėritesci la cutia milosteniei* săracilorū de obște, pentru care rānduimū zapciū pe ca atātū pe acești ce sunt aici dintr'ensii să-i apuce cu strinsore să implinescă dela toți această cu analoghie partea lor, cātū și pe Panait Slujeru, Vistieru Neagu și Sameșu Gheorghe, ce se află afară la Buzău, să implinescă dela toți această mie de galbeni în sorocū de zile cārora nici unū felū de pricinuire să nu primescă, ci până la numitulū sorocū de nu va implini această sumă de galbeni, *să-i ridice pe toți în fiare, pe toți să-i aducă la Divanū*; pentru care poruncesce Divanulū și dumitale orānduitule zapciū Mumbașirū, de nu vei face implinire să scii că te vei cunoșce de nevrednicū și vei fi călūtū din orānduiala slujbei tēle». 1790, Iulie 2.

Câștigurile ce au fieș-care după socoila Comisici delu Maii 14, 1790.

Taleri

- 2000 Stolniculū Răducanu ca tal. 500, rāsura semilorū obicinuite ce au luatū fără a nu eși din județū.
 1500 Ilie Cāmărașul cu tal. 500, rāsura acestei semī, tal. 1000, luați din județū cu nume de a se cheltui la trebile județului și nu i-au cheltuitū, bez tal. 300 dau Pit. Génet, ce a slujitū la magazie.
 1000 Iamandi Căpitanulū
 1600 Hagi Ene.
 300 Panait Slujeru.
 250 Vistierulū Neagu.
 400 Sameșulū.

7050

Alta. S'a făcutū volnicie cu mumbașirū să aducă pe Medelnicerul Ianache dela sud Dâmbovița ce a fostū ispravnicū în sud Vâlcea la létulū 1788, tovarășū cu Marcu Portarulū prin scirea ispravnicilorū, aici la Divanū, ca să răspundă pentru arătarea ce a făcutū cătră Domaulū Mavrogheni atuncī la fuga numitului Portarū Marco în Sibiu, cum că a luatū numital Portarū din județū tal. 13294 banī ai Măriei Sēle, după care s'a pornitū numitulū Domnū de a luatū dela suditiī Austricesci, talerī 9028». 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 223.

Nu numai pe capul său nu era sigură nime, dară nici pe proprietatea și avutul său. Trebuie administrației Austriace, în Ianuarie 1790, casa de școlă și de bibliotecă de la st. Sava? Școlă încetă, iar bibliotecă și muzeul didactic erau strămutate ori și unde (1). În localul școlii, Austriacii făcuseră spital militar. Dară nu se respecta mai mult proprietatea privată. Se dă afară din casele seclerului Otetișanu, fiindcă convină casele lui Oberfervalterului spitalului din st. Sava. Pivnițele lui Lehliu și a clucerului Racoviță se deșertă cu sila spre a le ocupa Austriacii... (2).

Alta. «După jalba lui Dumitrache Sandagiul și după anafora dumnului vel Spătară pentru închisorea ce se află cu prepuere de bănuială pentru cei *ce au fugit din țera Turcească*, și arătă dumnului vel Spătară că el a fost și isgonit aici, *ca un om al lui Mavrogheni* și în potrive poruncii pré Inaltului Prințipă s'au întors, s'au găsit cu cale de către Divan și s'au poruncit dumnului vel Spătară ca să-l surghiunească de aici din pământul țerii, trimițându-l cu paznici, de unde să nu mai aibă voie a se întorci, și se înștiințeze și pe ispravnicii Focșanilor de a nu-l lăsa să mai calce în pământul țerii; asemenea și pentru o mușere ce era în sălăluire fără cununie și âmbra cu jâlbî numind-l de bărbat, să grăiescă pré sfântiei seclerului Mitropolită ca să cerceteze și să facă cuviincioasă îndreptare la acesta». 1790, Mai 24.

(1) «S'au dată porunca Divanului prin pitacă la d-lor boerii epitropi, după orderă ce au venită la Divan, ca să se deșerte o oda ce este în sfântu Sava Viviotichi, fiindă trebuincioasă a se pune într'ânsa hainele bolnavilor ostași Impărătesci, să rânduiască d-lor un gramatică cu știință de învățatură și cu *Andreiu dascălă latină*, ca să facă catastih de toate cărțile anume, cum și de alte meșteșuguri ale învățaturii și să se așeze ori în măștirea sfântului Gheorghe său în altă parte, unde voră socoti locă bună a nu se strica». 1790 Ianuarie 28.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(2) După raportul d-lui vel Aga, ca după cererea d-lui Retmaisteru a i se da o pivniță să fie deponitoriu al spitalului dela sfântu Sava, au urmată porunca Divanului, ca ori pivnița din curtea ce veche să i se dea, său a paharnicului Lehliu, ci pentru pivnița din curtea ce veche au dată răspuns că este pentru altă trebă a spitalului de acolo, iar pivnița dela paharnicu Lehliu vând-o i-au plăcută, dar au cerut și casele de desupra toate ca să ședă Oberfervalterul spitalului, în care case fiindă că șede cluceriu Otetișanu cu chirie, l-au făcută de au primită numai casele jumătate, și cere poruncă ca să scotă calabalăcurile din pivniță și să ședă și cluceriu în jumătate casele: s'au făcută răspunsă către domnului vel Agă, că pivnița clucerului Racoviță nu s'au luată, căci are vinuă într'ânsa, apoi ne arătându de sunt vinuă în pivnița Lehliului, cum și pentru a șede cu cluceriu Otetișanu în jumătate casele, iarăși nu arătă de s'au mulțamit și cluceru, ci să deschidă pivnița

În orașu nu mai putea resbate nime fără de a fi pungășit... Țeranulă care aducé la Bucuresci de vîndare din produsulă câmpului seú, zaherele, lemne, legume etc. era dispoiatú de ele de cătră soldați, «*luaú dela ei cu deasila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducú de vîndare; dela alții iaú banii la drum, și așa numai îi slobod de merg*»...

Numai în 5 Februarie 1790 Divanulú isbutesce a dobândi voia să trămită la județe și la spătarulú Aga din Bucuresci următorulú ordinú pentru stărpirea acelorú jacmănií austriace:

Publicațiú la 12 județe pentru cei ce facú rēntăți, celorú ce aducú de vîndare cele trebuinciose la tãrgú. Dela Divanulá Prințipatulú țerú Românesci. Poruncă cătră vel. Ispraenicú ot sud...

«Fiind-că de apururea vinú jãlbí Divanulú, cumú că ómenii ce arú fi viindú dela țeră cu lemne, la tãrgú, cu zaherele, legume și orí-ce de ale mîncării se supără, se necăjescú, și se págubescú de ómení rēi, și de cătră soldați, luându-le cu désila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducú de vîndare, dela alți iaú bani la drumú și așa íí slobolú de mergú, din care acésta sporiindu-se locuitorii, se embodisesc de a aduce cu tragere de inimí cele trebuinciose la tãrgú de vîndare, și se pricinuesce dintru acésta și lipsă la obștea norodulú, cum și acelorú locuitorí ticăloșie; decí noi, pentru partea ostășescă, iată amú datú cu feld-marschal-leitnant strașnice poruncí cu jurămētú tare, cumú că pe cari din ostași se va găsi în faptă dintr'acésta, pe unulú ca acela ílú voiú vedea întocmai ca pe unú hoțú drumașú, și dupá judecata ostășescă i se va orândui pedépsa lui cu mórte, și comandantii companiei ce nu va ținea în orânduială ómenii seí se vorú pedepsi și mai strașnicú, iar pentru cei-l-alți ómení rēi și hrăpitori, cari supera pe locuitorii ce aducú unele altele de vîndare la tãrgú, s'au poruncitú la d-luí spatara, la d-luí Agá, și la d-luí Armașú ca nișce zabiți ce sunteți să deé tare poruncă zapeilorú d-lor de pe la margini și de pe la respântii și din lăuntru politiei, cumú și pe afará, în drumurile care intrá la Bucuresci, să rânduiescá ómení de pază, ca să străjuiescá, de față și prin taină ascunși, cu priveghere mai vėrtosú în tãrguri în lăuntru, și pe orí-care va vedea că se îndrăsnescú cu obrăznicie a face *hrăpirea bietulú țeranú*, orí a-í face veri-ce supără, numai decătú să ésa întru ajutorú și priuđendú pe acela și legăndulú, de va fi soldatú să-lú aducá la mine împreună și cu tacirulú lui, iară de nu va fi soldatú să-lú aducá la Divanú, ca să-í facá cu pedépsa lui pildá la toți, iarú împotrivindu-se cineva-și la aducere, îndată fără alta să-í impușce. Decí se po-

și de vorú fi vinuri să insciințeze Divanulú și să caute altá pivniță împrejurú, iar de vorú fi alte calabalacuri să le scótá: iar pentru casá fiind-că arétá la X Divanú d-luí Vist. Fálcoianu, că numai trei odái sunt drese în care șede cluceriu, iar două odái sunt stricate, ci să grăiescá cluceru seú cu stăpănu casii, ca să se drégá și acelé stricate, la care să deé și d-luí ajutorú».

Cod. No. XVIII, fila 14.

runește și d-stră ca acestu Nizam, să-lă faceți d-stră cunoscutu și la toți locuitorii cei înfricoșați ca fie-care să se îndemne la drumul și venirea lui, și când va fi supăratu de cinevaș, să strige cu glas mare la poterași și la paznicii zapcii să le mērgă intru ajutoru să-î prinđă, și deosebă să poruncesce și zapciiloru. căpitănilorū de poterași de pe afară, ca să fie și ei cu purtare de grijă pentru acesta; care aceste porunci ce s'aū dat la d-lui spătaru, la Aga, la Armaș și la d-tre, veți șci că le-amū făcutu eū feld-marschal-leitnant cunoscute și la partea ostășescă ca să le șcie» (1). 1790, Noembrie 5.

Asemenea s'aū făcutu și la spătaru Aga și Armașu, ca să privegheze în Bucuresci și pe la margini.

Aga orașului nu pōte apēra pre nimeni și nimica de oștenii Austriaci; nici chiar ruinele curților domnesci arse nu le pōte protege: Austriacii fură lemnul, ferul, desgrădescu curtea «cārora n'aū pututū căpitanulū agiescū să le stē impotrivă»(1):

(1) «După porunca ce aū datū Divanulū încă de când s'aū arșu casele curții nouē, la dumnului vel Aga, ca să rānduiescā paznicii a nu se lua de cătră cinevași herulū, petrele, cărāmida și ori-ce din cele rēnase, aū reportuitū Divanulū d-lui vel Aga la Decembrie 11, cum că soldații lângă alte māruntae de fierū ce aū luatū, de care aū spusū de atunci și d-sēle cinstitulū comandantū, aū luatū și o ușă de fierū; acum iarāși aū reportuitū Divanulū d-lui vel Aga dela 6 ale acestei luni, cum că ostașii nemți aū mersū la două grajduri ale curții despre vii, afară din cuprinsulū curții și le-aū desgrăditū de jur-impjurū de uluce, cārora n'aū pututū căpitanulū agiescū să le stea în potrivă; pentru care nu lipsimū cu plecăciune a însciința Înălțimei Tēle». 1790, Februarie 8.

Dēr decă în orașe Austriacii dădeaū iureșū în avutulū și casele ȍmenilorū, ce se urma pe afară, prin județe? Țēra mai era devastatā și de așta ȍșii *volintiri*, cari, sub pretextū că sunt partizanii ai Austriei, vagabondaū, prādaū, jāfuitā... Insuși Coburg fu silitū a-și purta atențiunea asupra acestorū *hoți*, cari organizați în cete, cu steagū, nelinișteaū țēra întregă.

Așia, în 25 Ianuarie, 1790, Divanulū ordonā vel Spătarului, *să se iē la caraulū pre Radu Căciulă, Radu Herghelegiu, Toder Moraru, Stan Drăgan, Voică Trăistarul și Gheorghe Vasile, foști «in slujba ostășescă lângă Dumitrache Strajmaistru sin Mi-*

(1) Cod. No. XVIII, fila 305.

halache, care după netrebniciile lor s'aŭ scosŭ dela slujba ostășescă, să-î pedepsescă cu câte 30 de toiage la tălpi» și cu oca pe totă viața la recidivă. Aceștia sunt trecuți la birŭ ca pedepsă, și «vel Vist. va încărca satele cu numele lor, «Iar Dumitrache Strajmaistrulŭ s'a datŭ la spitalulŭ Colței fiindŭ bolnavŭ»(1).

Altŭ 27 de volintiri ai Majorului Stefani, pradă locuitori din Dâmbovița. Aceștia sarŭ cu toți și obligă pre Maiorulŭ Stefani să deé zapisŭ că din léfa acelor 27 de hoți — diși volintiri, — va plăti cu încetulŭ tóte pagubile. Divanulŭ intervine în 28 Februarie, 1790, la dișulŭ Maiorŭ Stefani «*ca unulŭ ce iubescce dreptatea (?) și nu voescce a se ponoslui numele dumnélui, să facă îndestulare*» la cererea celor cu zapisulŭ(2).

Eată unŭ altŭ casŭ în care intervine Divanulŭ cu raportŭ la Principele Coburg, ca să se aducă la Divanŭ unŭ altŭ voluntarŭ hoțŭ, *Hristea Bulucbașa:*

«Insciințămŭ Măriei Téle pentru unŭ Hristea Bulucbașa volintirŭ, ce se află în slujbă lângă Maiorulŭ Nicola, pentru care jăluindu-se la Divanŭ Spătarulŭ Hangerliu cum că este détorŭ cu taleri 600, așîș.lerea jăluindu-se și unŭ Gheorghe Boșneagul, că aici în Bucuresci l-aŭ jefaitŭ de totŭ ce aŭ avutŭ asupra lui, aŭ scrisŭ Divanulŭ la Maiorulŭ Nicola ca să-lŭ trimită spre a se judeca cu davagiŭ lui, când fiindŭ-că numitulŭ Hristea de sineși venise în Bucuresci, aŭ mersŭ zapciulŭ Divanului cu cartea ce era scrisă pentru dênsulŭ de i-aŭ arêtatŭ chîamându-lŭ să vie la judecată, și ântêiŭ a dișŭ că va veni a doua și însu-și la Divanŭ, iar după acêsta mergêndŭ zapciulŭ să-lŭ chîame, nu numai n'a vrutŭ să vie, ci âncă luândŭ cartea Divanului din mânele zapciului, cu înșelăciune, a încălecatŭ să plece; și cerêndŭ-i zapciulŭ cartea să i-o dea, el l-a și gonitŭ lovindu-lŭ cu scara calului și așîa în silă a luatŭ și cartea Divanului diu mânele zapciului și s'aŭ dusŭ, nevrêndŭ să dea nici o ascultare. Pentru care să binevoesci înăițimea Ta a porunci să se aducă acêstŭ Hristea la Divanŭ, ca să se caută prin judecată aceste jâlbî ce sunt asupra lui»(3). 1790 Ianuarie 30.

(1) Cod. No. XVIII, fila 10.

(2) «După jalba lui Bucur i Neculae și Radul din Valea-lungă sud. Dâmbovița pentru 27 volintiri ai Maiorulŭ Stefani ce i-aŭ prădatŭ și a luatŭ zapisŭ dela numitulŭ Maiorŭ, ca din léfa lor să le plătescă cu încetulŭ; care l-aŭ arêtatŭ și la Divanŭ de s'aŭ vêdutŭ, s'aŭ scrisŭ Maiorulŭ Stefani, ca unulŭ ce iubescce dreptatea și nu voescce a se ponoslui numele d-lui, se facă îndestulare de dreptatea lor». 1790, Februarie 18.

(3) Cod. No. XVIII, fila 351—352.

Maî inserămû în notă și altû documentû de acéstă natură (1).

În 10 August, 1790, Divanulû căpătă invoice dela Coburg să ia măsuri maî seriose spre stârpirea hoțiilor și jafurilor așa ȃșilorû ostași și voluntari Austriacesci.

Publicațîi la 12 județe și la Craiova pentru hoții și făcătorii de rău.

«Fiindû-că într'acéstă vreme de primăveră, mulți din cei nărăviți de maî din nainte la fapte rele, vor cuteza a cerca gândurile lor cele deșerte spre a se porni în hoții, și rēutățile ce era obicnuiți, alții din prôsta minte a lor, îndemnați de cei răi, socotindû să se folosescă cu agoniseli nedrepte, se vorû înșela la aceste netrebnici, cari pentru ca să amăgescă norodulû, să pôta a-și sevêrși relele faptelorû lor, se vorû și schimba în haîne ostășesci, spre a nu fi cunoscuți de hoți, iată ântēiû pentru ostașii cei bunî spre a fi cunoscuți, Escelența Sa Feldmarechalul-leitnant, din porunca pré Inaltulû Prințipû, aû datû nizamulû celû cuviinciosû scriindû la tôte tisturile ostășesci pe afară în țeră, ca ori-care din ostași, veri cu ce trebă ar fi orânduiți în județû, să aibă dela comandirulû regimentulû adeverință la mâni iscalită, cum că este ostașû *Impêrătescû*, și cum că este orânduit seû trâmisiu cu cutare trebă, spre a fi cunoscutû; iară carele se va găsi fără de dovadă în scrisû la mânilor, âmblandû după jafuri și fapte rele. cu pricină că este rânduitû la trebă, fără de dovadă la mânilor lui. pe unii ca

(1) *Hotărîrea ce s'aû făcutû în dosulû amajoralei departamentulû de cremenalionû pentru Ștefan fecioru Bratulû a se trimete la ocnă, și alți doi a se slobodi pe chiezășii, cu porunca cătră boerii judecători de la aceliu departamentû.*

«Câtû pentru Ivan Turculeț și Gregorie Geianu, fiind-că după arêtare d-stră n'aû pe nimeni Dovagiû, prin chiezășie vrednică, (că ori când se va arêta pe urma lorû vre-unû păgubașû să aibă a-lû da de față), să se slobodă dela închisore, iarû pentru Ștefan fecioru Bratulû, măcarû că arêtați că nici acesta n'are pe nimeni Dovagiû, dară pentru acești feciori ai Bratulû destui pãrisi le sunt înșeși faptele lorû, ce de atâta ani până acumû, apururea n'aû contenitû din jăcmăniî și tâlharii, șciute de obște, precumû chiar și acumû la venirea armiei cu mijlocu că aû intrat volintiri la slujba împêrătescă, asemenea aû începutû rele urmări și tâlhării ale lorû, după cumû însuși dela comandiru lorû aû luatû Divanulû înșciințare, că pentru aceste urite fapte, ca pe nișce tâlhari i-aû și izgonitû din comanda sa; dreptû acé divanulû poruncește d-tale vel Armaș, ca iudată ce vei primi porunca acésta, numai decâtû pe acestû Ștefan feciorulû Bratulû să-lû pornești cu grabă la Ocnă, ca să stee acolo în pedepsă, și fără de porunca Divanulû, nici de cumû să nu fie slobodû a eși». 1790, Martie 16.

Cod. No. XVIII, fila 61.

Poruncă cu Mumbașir cătră cămărașul dela Ocnă Telega, ca să pue în Ocnă pe Ștefan fecioru Bratulû, și fără de porunca Divanulû să nu-lû slobodă, dândû adeverință la mâna Mumbașirului că l'aû făcutû teslimû. 1790 Martie 16.

aceia, aŭ voie locuitorii să sară cu toții să-i prinďă și cu pază să-i trămiteți dumnévostă la tisturile ce vorŭ fi mai aprópe; decí de altă parte dumnévostă să întăriți strejuirea și paza cea cuviincióasă în totŭ coprinsulŭ aceluí ținutŭ pentru hoți, orânduindŭ poterași într'adinsŭ la părțile loculuí cele trebuincióse, și la drumuri pe Polcovniculŭ județuluí cu toți poterașii luí, căpitanii cu slujitorii lor, cum și zapciilorŭ de prin plăși, să le dați porunci a priveghea de acésta, cari să facă totŭ felulŭ de străjuire cu toții spre a simți și a cunoșce mai dinainte pe acei ce aŭ cutezatŭ acésta și sunt porniți spre fapte rele, ca mai nainte să-i întimpine, nedându-le vreme a săvirși vre unŭ rău, iar întâmplându-se a călca pe cinevași, ori la casele lor, seŭ la drumuri spre a-i jăfui și a le face vre un rău, numai decăt profcacsască cu unŭ ciasŭ mai nainte poterașii și cu satele din preună, mare seŭ mic, să sară cu toți să-i prinďă, să nu scape, seŭ de se vorŭ depărta să le íee urma și să-i puneți în mână negreșitŭ, atât pe dênșii câtŭ și pe gazdele lor, căci hoți fără de gazde nu potŭ fi, și să-i trimeteți în bună pază cu ecsamenulŭ lorŭ aici; pentru care să și faceți cercetare în tot cuprinsul județuluí de arnăuți volintiri și depărtați dela comăndile lorŭ, sêrbi seŭ și din pământeni, care ámbliá încunjurându-se prin județŭ, cu arme asupra lorŭ, ca să vé dée sémă cu ce trebuință este? de cine este orânduítŭ? și cu ce dovadă în scrisŭ la mânilorŭ? și pe acei ce-i veți găsi fără nici un căpătăiŭ și fără de trebuință cunoscută, ne șciută și cu bănuială, să aveți a-i prinde și cu pază să-i trimeteți aici la Divanŭ cu inșciunțarea d-stră în scrisŭ, iarŭ mai vértosŭ pentru țigani ce sunt ámblátori în țeră, ori domnesci, mônăstiresci, seŭ boeresci, să aveți a chiama pe toți vátavii lorŭ să le luați chezáșie bună dela mânilorŭ, ca să-și pórte grijă fieșcecare vátavŭ pentru toți cetășii luí a nu cugeta la câtŭ de puțină hoție, și a se părăsi de năravurile lorŭ, căci pe lângă hoți și însuși vátavu acela se va pedepsi strașnicŭ; așíșderea și párcálabilorŭ, preoșilorŭ de prin sate, și fruntașilorŭ orășeni de prin orașe să le dați în șcire și să le porunciți, ca fieșce care să grijască în satulŭ seŭ, seŭ în orașŭ a nu se afla vre-unŭ omŭ rău necunoscutŭ, seŭ gazdă de hoți; să aibă și datoria acésta, și pentru cei ce vorŭ fi în bănuială ori de hoți seŭ de gazdă de hoți, fără de a nu-lŭ trece cu vederea, să-lŭ dée în șcire la ispravnicí, că de se va dovedi în urmă, că din satulŭ și orașulŭ acela aŭ eșit vre-unŭ omŭ rău, pe lângă aceluí hoțŭ va fi și párcálabulŭ în osindă; dreptŭ acé dară să grijii fórte de acéstă bună petrecere a locuitorilorŭ și drumetilorŭ, fără de grijă și temere de hoți și ómeni răi, ca nișce deregători ai județuluí ce sunteți, căci veți fi vinovați când nu veți avé acéstă purtare de grijă, mai vértosŭ că nuŭ ca acești făcători de rău ne înfránați fiindŭ, s'aŭ cutezatŭ în vremurile trecute și la ómeni, ofișeri Impărâtești a face ucidere de mórte, și socotiți-vé când se va întâmpla una ca acésta în ce nevoie veți intra!»(1). 1790, Aprilie 13.

Acéstă circulară e repetită sub o altă formă numai 2 ȝile după aceea, ínsă cu acésta de a doua circulară Divanulŭ íe, cu o dușoșie care tocmai bine nu-lŭ prinde, apêrarea țeranuluí și ordonă ispravnicilorŭ să le facă dreptate la jalbele lor. ȝice Divanulŭ și aceea, că «*la orânduiala oblăduirei ce ne aflămŭ*», adecă sub regimulŭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 97-98.

Austriacū, nu încape că pentru una și aceeași afacere Divanulū să repete zadarnicū ordinulū ce dă *după cum aveai ispravnicia rēu obiceiū din trecutū*

Iată întregulū actū :

Publicațiū la 12 julețe, cătră ispravnicī, pentru cei ce facū rēu ostași, să-i înștiințeze Divanulū, cumū și la pricinile de judecāți ori-ce porunci le vinū să le urmeze, iară să nu lase pe locuitorī să se întorcă în deșertū.

«Macarū că și alaltăieri prin cărțile ce vi s'au trimis dela Divanū pentru nizamulū hoților, s'au arētatū cumū că locuitorī aū voie să sară să prinđă pe care din ostași vorū āmbra după jafurī și după fapte netrebnice, supērāndu-i și necājindu-i, fără de a avē la mānile lorū pașușū și dovadā în scrisū dela mai mari comāndilorū, cumū că este orānduitū cu vre-o trebā; dară iată acumū într'adinsū să poruncesce d-stre, ca să aveți în grijā pentru unī ca acei ce se vorū găsi în județū fără de pașușū și fără de dovadā în scrisū la mānile lorū, cumū că este rānduitū cu trebā, să-i puneți să-i prinđă negreșitū, și să-i trimeteți în pazā la tisturile ce vorū fi mai aprōpe; pentru că așia s'au și datū porunci la tōte tisturile ostāșesci de pe afarā, încă și cei ce cu trebuință aū venitū să cērā dela ispravnicia județului trebuințele lorū ostāșesci, iarū de sineși nu sunt volnicī a supēra și a necāji pe locuitorī intru nimicū; pe lângā acēsta vē înștiințāmū de obște, că multe porunci pentru multe felurī de pricinī, judecāți și de altele ce să dau odatā dela Divanū, d-strā ne urmāndu-le, ne săvārșindu-le, se întorcū jāluitorī în deșertū, fără de nici o ispravā și fără de nici un rēspunsū, se înștiințare dela d-strā, de li se pricinuescū cheltuelī și trēpādū perđēnduși vremea lucrului lorū; așiderea și pentru alte trebuințe ostāșesci și Nizamurī ale țērii, cāte douē treī rāndurī de porunci vi se trimet până le puneți în faptā cu lucrarea, pentru care să știți, că acēstū rēu obiceiū cu care ați fostū invēțați, de a aștepta pentru o trebā cāte douē treī porunci, nu este acumū suferitū la orānduiala oblāduirii ce ne aflāmū, ci pentru ori-ce pricinā mare seū micā, porunca Divanului ce s'au datū o datā, are ași avē puterea și urmarea ei fără de a nu rămānea josū, supuindū pe cei ce sunt îndatorāți la acē hotārīre și poruncā a Divanului, a fi urmātorī fără de voia lorū, și mai multū să nu așteptați alū doilea și alū treilea poruncā, căci acē de al doilea poruncā să știți că are a vē veni cu urgie și cu mare osindā; asemenea și pentru supērārile ce se jāluescū locuitorī pe tōte dīlele, că aū de cătrā ostași, vē poruncesce Divanulū, ca fără de a nu lāsa pe sārāci să se trepede pe aici cu jālbī perđēnduși vremea lorū, să aveți d-strā Ispravnicilorū, ca nișce dregātorī ce sunteți cu datorie a ajuta pe locuitorī la pāsurile lorū, unde veți aūdi că aū făcutū verī-care din ostași vre-o supērare la vre-un satū, și aū luatū de sineși, orī vite, orī care, orī bucate, seū verī ce, să aflați pe acei ostași dela ce regimentū anume sunt, și cu grabā să înștiințați Divanulū, că într'altū chipū nu pōte face Divanulū zaptulū acela ce se cuvine, seū pedēpsa aceluī ostașū și implinire de dreptulū sārācilorū, cānd acei ostași nu sunt știți și cunoscuți, și pe lângā înștiințarea de regimentu lorū, să aveți a înștiința Divanulū și pentru hrāpirile ce arētā jāluitorī că li s'au făcutū, cātū și ce supērare aū făcutū fieș-care, cu dovadā, fără de asuprire mai multū»(1). 1790, Aprilie 15.

(1) Cod. No. XVIII, fila 112.

La 9 Iulie 1790 nouă circulară la cele 12 județe și la Divanul Craiovei i la d. vel spătaru, pentru volintirii ce âmbă prin județu fără nici o trebă, ci numai spre a jăfui. (1)

Totuși asemenea circulară n'au fostu de vr'unu realu ajutoru țerei, decă judecămă după faptulă că ele mereu se repetă.

O asemenea repetițiune găsimă în 1 Noembrie 1790. De astă dată Divanulă apelă la locuitorii să se înarmeze și să sară, ca să prindă *voluntariii*, să-i desarmeze și să-i trecă ispravniculă peste hotarū în Austria, darū să nu-i lase a trece la Turci, ori la Ruși.

Dela Divanulă Prințipatului țării Româneșci, cătră ispravnicii ot suul.

«Fiindă că mulți arnăuți și volintirii ce s'au lăsatū din slujba ostășeșcă, mergū înarmați și călări prin țeră, fără de nici o trebă și prin târguri bulucū,

(1) *Publicații la 12 județe și la Divanulă Craiovei, i la vel spătaru și la vel Agă, pentru volintirii ce âmbă prin județu fără nici o trebă ca să sară să-i prindă. Dela Divanulă prințipatului țării Româneșci.*

«In multe rândueli s'au arătăt că este porunca Mării Séle pré Inălțatulă Prințipū pentru volintirii ce âmbă răzniți din comăndile lorū înapoia lagărilorū, prădăndū, jăfuindū și făcēndū totū felulū de răutăți, ca pe unii ca aceia cu ori-ce mijlocū se va putē să se desbere, încătū și voie s'au datū poterilorū, ca să-i prindă și să-i ducă la lagărulū celū mare; acumū dară fiind-că au luatū pré Inaltulū Prințipū bună pliroforie, cumū că mulți omeni străini cu nume de volintirii se respândescū și âmbă prin tôte locurile, făcēndū felū de felū de supărări, jafuri și alte netrebnice urmări, pentru care cu tōtă puterea pré Inaltulū Prințipū se dă slobođenie la toți căpitaniii, slujitorii, părcălabii și săteni, ca ori-unde se vorū afla acestū felū de omeni âmbândū fără de căpătăiū și prăvălindū, jăfuindū, făcēndū lucruri tâlhăreșci, să sară cu micū cu mare să abată ca să-i prindă, și legāndu-i să-i aducă dreptū aici, darū de nu-i va putē prinde vii, să deē să-i omōre, încă de care cumvaș vor fi și nescari-va căpitani, tisturi Romāni, decī lorū să le facă asemenea ca unora ce se învoiescū dēnșii la urmări de fapte rele. Decī Divanulū vē poruncesce, ca să sciți atātū d-stră ispravnicilorū, cātū și la toți de obște să insciințați, că acēstă voie au dat-o însuși pré Inălțatulū Prințipū, și negreșitū să pue în urinare porunca acēsta fără de a nu se sfi nimenea de a face cu îndrăzuēlă silință să-i prindă pe unii ca acei, și legāndu-i să-i aducă dreptū aici, de care așteptāmū și respunsū cumū că s'au publicitū porunca acēsta întru auzulū tuturorū de obște, atātū la târguri i orașe, cātū și la tôte satele județului». 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Filaret Rōmnicēnu, Marchelic oficial Impērătescū, Manolache Grădiștēn, Constantin Știrbeii.

Cod. No. XVIII, fila 227.

care cei mai mulți sunt de alte țări și nu locuitorii de aici din țera Românească căsătoriți, care de multe ori s'au întemplat a face hoții și jafuri și pôte negreșit și acum asemenea îndemnare să aibă. Divanul poruncește strașnic, ca pe uni ca acei ce au fost în slujbă ostășească găsindu-i în țera ămblând, arnați sevă volintirii, să aveți a-i opri cu bine, sevă cu sila, luându armele lor cu puterea poterașilor, a zapeilor și a slujbașilor de județ, sevă la întemplare de trebuință, când voru fi mai mulți, să ridicați și omeni din țera armați spre a-i duce și a-i scote cu pază bună peste hotar, unde să fie depărtați și dela oștea Rusescă și dela oștea Otomanicească, și mai vartos a nu se puté împreuna între densii, și după ce se voru trece peste hotarul țerii Chesaricesci, atunci să li se deé armele, ca să mergică unde voru vré, iar împotrivindu-se unii ca aceia a da armele lor, nici a se lăsa ca să-i ducă, și nu aru vré ca să asculte la cuvintele cele bune, să li se metahirisescă și sila unora ca acelora; de care se cade și d-stră ispravnicilor să deșteptați pe locuitorii, și să-i povățuiți ca să fie silitorii pentru folosul și odihna lor, spre a se înarma și ei și a sări, care cu arma, care cu ce va puté; așiderea să dați ajutoru unui ispravnicu altui ispravnicu de alătura județului la prinderea unora ca acelora, de care mai nainte să dați șcirea locuitorilor pentru venirea și trecerea unor făcători de rele ca aceia, făcându-i cunoscuți locuitorilor și când se voru împotrivi, și nu va fi altu mijlocu a se prinde, să deé să-i omóre, ci daru așa să urmați» (1). 1790, Noemvrie 1.

Entenberg ghenărar, Filaret Römnicén, Dumitrache Ban, Ioan Log. Marchelic.

Negreșit că de asemenea fapte ale volintirilor vagabonđi, ba chiaru și ale ostașilor regulați, nu vomu face răspunđători pe căpeteniile Austriace (2), daru nu mai puțin ele au fostu cauza de grele suferinți pentru țera, cumu se pôte înțelege și constata și din actele ce aduserămu mai susu.

Dreptatea cere să adăogămu încă, că multe din acele rele dominau contra voinței capiloru oștirea Austriace, grație conivenței cu hoții și volintirii vagabonđi, a slujbașilor naționali din județe. Că lucrulu așa este, se pôte vedé din următorea circulară ce Divanulu adreséză la toți ispravnicii:

(1) Cod. No. XVIII, fila 302.

(2) Și cu tôte aceste iată barem unu cazu în care acuzările se potu repurta la șefi și în care cazu Divanulu muntenescu avu meritul d'a cuteza să cêră dreptate de la Coburg :

Cătră Prințipă pentru doi husari.

«Cu plecăciune înșciințăm, că ispravnicii dela Ialomita înșciințéză la comisia visteriei și comisia înșciințéză Divanulu, că un domn căpitan Baron von Kereszti, de husari, trimițendu doi husari la țera ungurescă, la întorcere au mai venit cu alți trei, aducendu haîne și alte calabalicuri și viindu pe la satulu

*Cârți la toate județele pentru hoții ce se prind, că s'au înscuințat Divanul
că nu urmază obiceiul a-i trimite la spătarie.*

«D-stră ispravniciloră ot sud..., sănătate, vă facem în șcire, că luând Divanul înscuințare cumă că mulți hoți s'ar fi prinsă la acelu județu dela venirea armiei încóce, unii cu vinovății de ucideri, alții căznitori de ómenii, furii de dobitoce și borfași, și d-stră prin mijlocirea de mituirii îi slobođiți, precumă acestea pricinii s'au și cercetată spre dovedire unele și s'au cunoscută adevărate, și măcară că sunt a vi se arăta d-stre una câte una aceste pricinii de căți vinovați ați slobođit și voră fi să se cêră, dară până a se săvârși cercetarea acêsta și a se pliroforisi Divanulă mai desevârșit, iată dela Divană vi se porunceșce, să șciți că orânduiala acestei pricinii a hoților curge înstr'acestă chipă, adecă: ori-ce felă de hoți s'ar prinde în județu, nu suuteți volnici a-i ținea mai multă de cătă trei zile la grosulă d-stre, ori ucigași fie, ori căznitori de ómenii, seú furii de dobitoce, seú borfași, iar a patra și sunteți datorii a-i trimite la Bucuresci cu examenuloră, dreptă la d-lui vel spătar, după obiceiă, și d-lui are a-i da la cremonalionă și acolo a se cerceta și după canonele, după orânduiala pravileloră are a li se hotări pedépsa, după vină; ci dară acestea ce ați urmată până acumă, să nu vă îndrăzniți a le mai urma de acumă înainte, și ori-căți vinovați vi se va afla în grosă, în ziua ce veți primi cartea acêsta, cu ori-ce pricină de hoție, numai decătă cu examenulă loră să-i porniți să-i aducă dreptă la d-lui vel spătar, și pe căți veți fi apucată a-i slobođi cu mituirii, să-i prindeți și iarăși cu examenele loră să-i trimeteți, până a nu rămânea lucru să vi se cêră cu mustre, și de acumă înainte să vă feriți să nu se măi auđă la Divană, că s'au urmată fapte ca acestea, ci după cumă mai susă vă dicemă, ori-ce vinovați de hoție se vor prinde, după trei zile să-i trimeteți dreptă la d-lui vel spătară, că ne urmândă după cumă vi se porunceșce, veți fi învinovățiți fără de cuvântă de îndreptare; acêsta și fiți sănătoși.»

Iacă și altă actă de așa natură :

«D-stră ispravniciloră ot... sud Buzeu; aici la Divană veniră cu jalbă Gheorghe Tunsoiu i Nica Marda dela Istrița sud. Saac, arătândă, că ună călugără, care este purtătoră de grijă pe moșia Istriți, a m-rii sf. Gheorghe, i-apucă pe ei și pe alți săteni din satulă loră, să plătescă taleri 213, paguba ce dice că s'au fă-

Jilava și întemplantă-se masul acolo, aș apucată pe Părcălabu satulă de i-aș dat doi locuitori să păzescă de strajă nóptea la carele în care era acele haine, pe care locuitori peste nópte trimițendu-i cu caii să-i adape, diminéța aș pusă pricina că le-aș perită din cară calabalică, de taleri 35, și aș luată din sată trei boi; acuma cei séraci stăpânii boileră își ceră vitele loră, ne fiindă nimică vinovați și ceră ispravnicii luminata poruncă a Înălțimii Téle, cătră acelu căpitan de husari baronulă von Kereszti, ca să dé boii săraciloră, ci să bine-voiască Înălțimea măriei Téle a se da acêstă poruncă, căci ni se pare că nu era cu cuviință să pună locuitori să păzescă de strajă, ci se fi pusă cătane să păzescă, care șciă obiceiulă, seú încăi să nu fi trimisă peste nópte cu caii să-i adape». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 346.

cută de cătră o sumă de hoțomanî, cari la venirea armiei l'au călcată și l'au prădată, cu cuvântu că și ei au fostă împreună cu acei hoțomanî la acă pradă, de care numiții jăluitori arătă, că cu adevăratu de au și fostă împreună cu aceia, dară ei n'au luată nimicū dela acelu călugărū, ce vorū fi luatū tôte cei-l-alți hoțomanî, și cumū că atunci la venirea armiei, prinși fiindū, au încă-putū la închisorea d-stră, și după ce li s'au luatū de cătră d-stră tot ce au avutū asupra lorū, le-ați luatū și glóbă la 7 inși din satulū lor câte tal. 27 de omū și i-ati slobođitū și cerū acumū dreptate a nu fi apucați ca să plătescă acă pagubă de tal. 213, ca unii ce ei totū ce au avutū li s'au luatū de cătră d-stră și au datū și glóbă pentru vina lorū; decī șciutū este Divanulū, că atunci la venirea pré puternicii oștiri aici în pământulū țerii, prindēdu-se 43 de hoțomanî, cari jăfuisse pe mulți, s'au făcutū teslimū toți la închisorea d-stre, cu tôte ori-ce s'a găsitu asupra lorū, dādu-vi-se poruncă de cătră d-lui einstitulū ofichelū împărătescū siniorū Marchelie, ca să sté la închisore până vorū veni toți pāgubașii să-și iée fie-care dreptulū seū dela acei hoțomanî și în urmă ați fostū însciințatū Divanulū, cumū că acei hoțomanî, spārgēndū grosulū unde i-avēți închiși, au scăpatū și au fugit, ci fiind-că acumū după arătarea jăluitorului, se vede că d-stră ați făcutū însciințare divanulū ne adevărată, fiind-că nici au spartū de sine, ci însuși cu voința d-stre i-ați slobođitū, luādu-le de omū câte 27 de lei rușfetū, ca să-i lăsați, care urmare a d-stră este împotriva poruncii ce ați avutū, ea să nu-i lăsați până vor veni toți pāgubașii, și fiind-că acéstă faptă a d-stră vē face tovarāși cu acei făcētori de rele, dreptatea silescē ca Divanulū să hotārască pe d-stră a plăti tôte pagubele la ori căți pāgubași sē vorū arēta de acumū înainte jăfuiți de cătră acei hoțomanî, însă, care pagube arū puté să le dovedescă cu bune și vrednice dovedī, pentru care și se porunceșce d-stre, ca jăluitorilorū supērare nici într'unū chipū să nu li se facă, fiind-că ei au eșitū numai cu trupu din închisorea d-stre, și vina lorū ș'au plătit-o la d-stră cu câte 27 de lei; ci darū așia să urmați negreșitū, că mai viindū și jăluindu-se, ori din pāgubași, ori ēnsiși aceștia, să șciți că veți fi aduși cu trēpādū și după ce veți plăti pagubile, vē veți și necinsti».

Dumitrache Banu, Manolache Grădiștenu, Dumitrache Log. Marchelie ofichelū Impărătescū.

Cod. No. XVIII, fila 20-24.

Și când fapte de asemenea natură se petrecū în tótă țera, reacțiunea boierescă contra țeranilorū este în tótă plenitudinea. Monastirile și boerii, neascultați sub N. Mavrogheni, cât privesce *claca* respiră sub regimulū austriacū, care dă aspre ordine, orāduindū *mumbașiri* să facă locuitorilorū zapcēlicū spre a se supune la tôte cele prevēdute de *ponturi* și de sigurū și peste ponturi (1).

1) Cetimū în cod. din timpū:

«S'au datū douē cărți ale divanulū M-rei Délulū din Sud-Dāmbovița, pentru locuitorii ce sunt șeđetori pe moșiile M-rei, că nu urmēzā datoriiilorū a-și face clasa și a-și da dijma precumū și la cele-l-alte obiceiuri; s'au poruncitū la ispravnicii județului, ca după condică să-i supue».

Fi-va acéastă situațiune gré pentru țeranū, causa pentru care un întregū satū, Neculesci, din județulu Rômniculū Săratū, a fugitū din țera Muntenescă în munții Vrancei ai Moldovei (1), orî spioniî ruși aū îndemnatū la acestū actū pre sătenî, ca să arete țerei Muntenesci, că Românulū e mai fericit sub administrațiunea muscălescă? Póte că ambele explicațiuni sunt bune.

Dar atunci și Coburg se puté felicita cu 30 de familii, cari emigrară din raiaoa Giurgiulu și cerură regimulu Austriacū locū de aședare în altă parte a țerei muntenești. Acestū locū li s'a datū în județele, muntene și fură și scutiți de biruri (2).

S'aū făcutū cartea Divanulu cu Mumbașir, dupa anaforaana pró sfânției. Părintelul Mitropolit, pentru locitorii de pe la moșia Gherghiții din sud. Ilfov, că nu vor să urmeze la obiceiurile și adeturile moșiei, poruncindū a le face și a le împlini tóte adeturile, și a-i opri dela vîndarea vinulu i a rachiulu.

(1) «După doué însciințări ale ispravnicilorū ot sud Slam Rômnic și după reportul d-lui vel Vist, s'a făcutū răspunsū la d-lui vel Vist, ca pentru satulū Neculesci ce aū fugitū în Moldova i pentru niște volintiri rusești ce trecū dincoce în pământulū țerii și facū stricăciuni, s'aū făcutū rēportū la pré Inaltulū Prințipū, ca să scrie unde va socoti, cumū și pentru trei sute scânduri i 70 cosorovi, bună este urmarea ce-aū făcutū și pentru căratul șăicelorū să facă silință, iarū pentru vitele ce i se cerū să dé la tăiat și să plătescă ocaua pe parale patru arétă discoliî, că nu se potū găsi, la acestū răspunsū dá Divanulū că și d-lor era datorî a nu lăsa să trecă vite din județulu d-lor în Moldova, căci boii împărătești acuma nu se potū aduce și să economisescă d-lor a nu fi lipsă». 1790, Februarie 25.

A mai emigratū și altū satū în Aprilie 1790, anume *Jitia*, cumū se vede în acestū actū:

«Răspunsū la Ispravnicii din Slâm. Rômnic: la însciințarea ce aū făcutū pentru unū satū anume Jătia din plaiu Rômnicū ce aū fugitū în Moldova la vornicia *Vrancei*, în ținutulū Putniî, care era postașū în Rômnic, care ținutū fiindū în stăpânirea Austriecescă, aū scrisū eselenția sa genăral Feld-marschal-leitnant baron fon Enzenberg la Roman, ca să poruncescă a da acești ómeni, numai și d-lor ispravnici să caute a trimete fóie de numele lorū și ómeni de paza lorū la drumū spre a-i aduce». 1790, Maiū 8.

(2) «Pitac cătră d-lui vel Vist pentru 30 familii ce aū eșitū de Raiaoa Giurgiulu, căroră li s'aū datū la mână luminatū senetū al Inaltulu Prințipū pentru odihna lorū în pământulū țerii. aici, și fiind-că la locul ce cerū ei a se aședa, aū socotitū Divanulū că nu vorū avé odihnă, s'aū trimisū la d-ta cu vătavă de visterie ca să socotescă un locū în partea muntelulū, la Prahova, séu la Dâmbovița a se aședa, și să li să dée și cuviinciosă carte cătră ispravnicii de apărare». 1790, Martie 13.

Nevoile și greutatea ce apăsaș pe țără din cauza ocupațiunei străine și a războiului nu împedicaș pe popor d'a mai petrece, după deprinderile străbune, la ocaziunea sărbătorilor bisericeș. Așa vedem, că bucureșceniș petrecuș totuș în baluri și mese cu Austriaciș, iarăș și starea negutitorăș și cé de jos nu lipsescuș așși petrece pascele la jocuri și la dulapuriș. Aceste din urmă nu lipsescuș a se înființa cu anume voie a Divanului (1).

Birurile și veniturile țerei se adună după obiceiș prin comisia Visterieiș, în care este reprezentantuluș Austriacș Raab (2).

Dămăș în note acte relative la darea fumărituluș pe 1790 (3).

(1) *Carte pentru Dulapă.*

«După obiceiș ce s'aș urmatuș din vechime în toți ani, s'aș datuș prin această carte a Divanului șloboșenie luș Balaș Săraciul i Iancu Ciohodariul i Pauait Bucșaruș și luș Dumitru Căpitanuș, ca să aibăș voie a face la Radul Vodă dulapuluș celuș obicșnituș la sărbătorile șfintelorăș pasciș ale Invieriș Domnuluș ce țineș trei șile de rândăș, pentru mângăerea și privelaș noroduluș de obște și pentru oșreșicare agoniselaș și chiverniselaș lorăș, cu care se foloseșcuș cu dela venituș acestuș dulapăș, pentru cheltuiala și oștenelaș ce facăș, urmânduș-se orânduiala acestuș dulapăș întocmaiș după obiceiș ce s'aș urmatuș și mai nainte; pentru care se poruncesuș și d-străș zapciilorăș politieș, supărăre să nu li să facăș împotriva obiceiuluș, ci să fie șloboșă». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 75.

(2) După orderuluș pré Înălțatuluș Prințipăș s'aș făcutuș pitacuș la d-luș vel Vist, că s'aș orânduituș din preună cu cei-l-altș la comisia șocotelilorăș, d-luș cinstit Raab, ca să fie nelipsituș dela această trebăș». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 33.

(3) *Cartea ce s'aș datuș la mâna fumaruluș, cu ponturiș, dela cine are a lua fumărituș. Dela Divanuluș Prințipatuluș țereiș Romănesciș.*

«Fiind-căș slujba fumaruluș din Bucuresciș este venităș aluș cămăriiș crășesciș, care s'aș viudutuș din poruncaș Măriiș Selaș pré Înaltuluș Prințipăș oblăduitoruluș țereiș la mezatăș în Divanuluș țereiș, pentru care răspundeș cumpărătoruluș avaturileș hanilorăș pe totăș luna la cămaraș crășiască și fiind-căș auș jălmituș Divanuluș cumpărătoruluș aceștiș slujbeș, cumăș că ceiș maiș josăș numișși nu vorăș să plătescăș acestăș obișnuituș venităș al cămăriiș, după datoriaș lorăș, pentru prăvăliileș și cărcimelileș cu care se negustorescuș și își facăș alisverisuluș pentru șolosuș și căștiguluș lorăș; s'aș datuș dela Divanăș aceastăș carteș, de volnicieș la mânilorăș cumpărătoruluș de fumarituș, prin care să șporuncesuș pentru fieș-careș în parte să se urmezeș pre-

Nu mai puțin continuă a se percepe și darea căminăritului deși

cumă să cuprindă mai jos: 1) Pentru sudii, pentru marchitanii, pentru ovrei, câți dintrînși țină prăvălii de se negustoresc aici înăuntru politiei Bucurescilor, ori prăvălii cu feluri i meșesuguri, seú cărciumi cu vëndări de vinu i rachiu, toți acestia sunt datori a plăti acestu venitü alü cămării, fără de nici o împotrivre, după ponturi și după vechiulü obiceiü, și numai marchitanii și negustorii armiei, cari sunt la lagăre afară și-si țină prăvăliile lorü acolo de vîndü mărfurile la armie, acei aü a fi nesuperați de nimicü și în bună pace, dar înăuntru politiei Bucurescilorü făcendü alisverisulü ca și cei-l-alți prăvăliași ai politiei trebuie să plătescă obișnuiturile veniturii ale cămării, cumü plătescä cei-l-alți prăvălieși ai politiei fără de nici o deosebire, pentru că nu potü a pretendirisi scutela cu nume de marchitanii și sudii, cândü ei se negustoresc aici în politie, iarü nu la armie; pentru care se poruncesce d-tale vel Agă, să orânduți zapcii harnici, ca cu ajutoru și dela d-lui plațmaiorü să făcă împlinire dela toți acei de acestü venitü al cămării.

2-lea. Pentru câți cărciumari și negustori prăvălieși aü luatü cărți ale Divanului dela boerinași și dela alții ce aü privileghiuri de scuteli, fiind-că în privileghiurile și cărțile lorü scriü să scutescă drepte bucatele lorü, iarü nu ale altora străini dela aceste cărciume și prăvălii ce se vorü dovedi că nu sunt bucatele privilegiaților, nici cărciumele seú prăvăliile lorü, ci aü vëndutü privileghiulü lorü la cărcimari și prăvălieși, să se iae acestü venitü alü cămării, și d-ta vel spătarü i d-ta vel Agă să dai fumariului tot cuviinciosulü ajutorü a se împlini dreptulü seú dela fieș-care cu zapciu orînduitü într'adinsü, afară numai din logofeții Divanului și ai Visterii, după anaforaua ce s'aü vëndutü la Divanü dela lét. 1783 Septembrie a d-lor boerilorü Divanului țerii, întărită și cu hotărîre de judecată domnescă a Mării Séle Mihaiü Vodă Suțul, acestia câți se afla în slujbă, care slujescü cu deosăbire ziua și nóptea în totă vremea ne lipsitü și fără de nici unü felü de rîndü, să aibă a scuti câte o pivniță, macarü a lorü, macarü străină, să fie în pace și nesupărată, păzindulise privileghiurile și la acele cărciume ale lorü să nu aibă a face fumarii nici o supărare.

3-lé. Pentru mănăstiri scrie la Ponturile Divanului, capulü 14 alü vîndării fumăritului, cumü că mănăstirile celé mari, după vechiulü obiceiü, aü scutită câte o pivniță, care pentru acé câte o pivniță să nu aibă a face fumariulü nici o supărare, iarü pentru câte alte cărcime seú prăvălii vorü fi pretendirisindü a scuti mai multe, trebuie să aibă privileghiuri domnesci de milă deosebită, pentru care privileghiuri fiindü că atâtü de obște s'aü datü porunca Divanului încă de astă iarnă după venirea oștirelorü, câtü și însuși la ponturile de vîndarea vămilorü și a slujbelorü cămării, care s'aü publicuitü de față în auđulü tuturorü, scrie la capulü 30 cumü că privileghiurile dela trei domni: Alexandru Vodă Ipsilantü, Nicolae Vodă Caragea și Mihaiü Vodă Suțul, fieș-care mănăstire arătându-le la Divanü să se întărescă cu cartea Divanului, și așia să fie păzite și urmate, urméză dară după cuprinderea acestorü ponturi și după orânduiala cé cuviinciosă, că câți vorü avé privileghiurile lorü întărite cu cartea Divanului, să li se păzescă, să fie nesupărați de fumăritü pre câte prăvălii seú cărcime le va fi scriindü cartea Divanului, iar care nu va avé cartea Divanului, să aibă a plăti, macarü mănăstire, macarü negustori străini ai companiei; dreptü acé să poruncesce d-tale vel Spătarü i d-tale vel Agă, după acestă orânduială să urmați.

numai la orașe, cumă rezultă din actulă ce dămă în nota din 8 Noemvrie 1790 (1).

Birulă țiganiloră este de aprăpe urmărită (2). Austriaciă reintroduseră

și să-ă dați ajutorulă celă cuviinciosă a se împlini dela fieș-care dreptulă fuma-riului». 1790, Iulie 3.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Cozma, ală Ung. Vlah. Dimitrie Ban, Ioan Damaris log., Manolache Grădiștén Biv. vel Vist., Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelic ofichelă Impăratescă.

Cod. No. XVIII, fila 216.

(1) *Dela Divanulă Prințipatulă țeră Romănescă.*

«Dela Divană aă venită jalbă dela tôte satele plăeșescă din Plaiă, despre Buzeă sud. Slăm-Rômnic, cumă că orânduitulă ce este cu slujba căminăritulă la partea loculă, în potriua vechiulă obiceiă, a cărții Divanulă și a ponturiloră de acéstă slujbă ce aă dată la mână, aă supărată și supără pe locuitorii de prin satele acestui plaiă, ca să plătescă căminăritulă, cu pricină că aă plătită în anulă trecută ală Domnulă Mavrogheni, pentru care *fiind-că obiceiă aă fostă a se lua căminăritulă numai prin orașe și târguri, iară nici prin sate plăeșescă în plaiă, nici în satele cele-l-alte dela vale nici o dată căminăritulă n'ăă fostă*, după care obiceiă vechiă și Divanulă urmândă aă dată la mână căminăritulă cărții cu asemenea cuprindere, anerisindă nedrepta urmare ce s'ăă făcută în anulă trecută ală domniei lui Mavrogheni și s'ăă dată acéstă carte a Divanulă la mânilă tu-turoră sateloră dintr'acéstă plaiă, să se apere acumă și tot-dé-una de slujbașii căminări, și pentru că aă făcută orânduitulă cu acéstă slujbă a căminăritulă estimpă urmare în potriua vechiulă obiceiă a ponturiloră Divanulă, spre a jăfui pe locuitoră—se dă volnicie slugi Divanulă... să mērgă și prin silința d-loră ispravnici județului, după ce va împlini dela dănsulă totă înapoi ce aă luată dela locuitorii plăiașii, apoi rădicândă pe acelu căminărită ce-lă va găsi în plaiă făcēndă supărare sateloră, să aibă al aduce la Divan; de care se poruncesce și d-stră ispravniciloră ai județului să aveți a da șcire și celorl-ălți tovarăși cămi-nări în cele-l-alte plăși ale județului ca să se părăsescă de acestă felă de urmări, și să nu supere pe locuitorii de prin sate pentru căminărită, ci numai prin orașe și târguri să aibă a âmbă». 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rômnic Filaretu, Dumitrache Ban,

Ioan Log. Mateiu Fălcoian, Marchelic.

Cod. No. XVIII, fila 310.

(2) *Cătră d-lui vel Armaș pentru birulă țiganiloră.*

«După orderulă pré Înălțatulă Prințipă, cumă că voiesce Măria Să a sci câtă trebuie să plătescă birulă cele trei feluri de țigani, ad. rudari, ursari, și spălători de aură, și în ce vreme acești bani trebuie să se deă? care acéstă arē-tare o cere Măria sa până în trei zile, ci dară îndată ce veți primi d-ta porunca acēsta numai decătă să răportuăscă Divanulă în grabă, care arētare să o facă după temeinice lucruri, adecă, după condică și cataștișe pecetluite, că este să se reportuăscă Înaltulă Prințipă». 1790, Martie 14.

Cod. No. XVII, fila 56.

darea «cerăritului»; (1) nu este uitată de regim (2), agiulă aurului, forțându cursul galbenilor; Puțurile de păcură dela Câmpina fură

*Cătră vel Armaș pentru țigani de peste Oltă că s'au dată
subt stăpânirea dunnealui.*

«Măria Sé pré Inălțatulă Prințipă prin luminatu orderulă Măriei Séle dela cincî ale aceștiî lunî, face șcire Divanului, pentru țigani domnescî ce sunt trecuți în ținutulă Craiovei peste Olt, cumă că d-ta ai tótă voia a strînge dăjdia loră și aurulă din totă cuprinsulă Prințipatulă țerii Românesce, și ca să nu să dée vre o zătignire slujbiî, de acea aș dată Măria Sé acéstă voie a trece zapcii d-tale și de cé parte de Olt, pentru care pricină aș poruncită Măria Sé și Divanulă Craiovei de a nu face vre-o zătignire ómeniloră d-tale de cătră veri-cine, fiindcă d-tale și s'au dată tótă voia și stăpânirea țiganiloră domnescî, după cumă mai susă se cuprinde și este Măria Sé încredințată, că și d-ta vei face catastihă curatū și vei pune silință de a găsi pe toți țiganii, ci încă și la vreme vei face împlinela dăjdiiloră cu rânduială, atătă a baniloră câtă și a aurulă și după ce vei face istovulă 'lă vei și da la casa răsboiului; ci dară nu lipsimă a arêta d-tale luminata poruncă Măriei Séle Inaltulă Prințipă pentru volnicia ce și se dá, spre a fi înscințată, după care să faci urmare». 1790, Martie 29.

Cod. No. XVIII, fila 76—77.

(1) «După jalba Bițului negustor, chiezaș ce este a lumînăriei de céră, pentru céră ce prin Ponturi este hotărîtă a da negustoriă la lumînărie, că cu pricină că n'au céră nu voră să-î dée nimicū, și elă aș doveditū céră pe la negustori. numai i cere câte parale 70 pe ocă, s'au făcutū poruncă la starostea de negustori, ca să mijlocescă a-î învoi și a-î da acumă macarū trei patru miă ocă céră din céră cé hotărîtă, că de nu voră urma apoi se va lua cu porunca Divanulă acestū alisverișă dela negustori». 1790, Martie 8.

(2) «S'au dată poruncă Divanulă la căminaru Hagi Moscu, pentru bani ce ia din vămî, să iae jumătate argintū și jumătate galbină, pe care asemenea să-î dée la cămara Impărătescă, care acésta s'au făcutū după orderulă pré Inălțatulă Prințipă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 10-11.

«După luminatulă orderū ală pré luminatulă Prințipă, s'au dată poruncă la d-lui vel Vist ca tóte dările de bani ce să daū la cămara Impărătescă, să se dée jumătate în galbenî și jumătate în bani de argintū, asemenea și d-lui să dée poruncă la ispravnicî prin județe, ca ispravnicii ce bani voră lua și voră trimite la Visterie, așa să-î trimiță, de care acésta s'au dată poruncă la căminaru Moscu, ca și d-lui cu bani din vamă așa să fie următoru». 1790, Ian. 28.

Inscințându-se Măria Sé pré Inaltulă Prințipă din jălbile ce i-au venitū din tóte părțile, cumă că negustoriă și locuitoriă nu voră nici să iae. nici să schimbe galbenii în prețulă loră celū poruncitū, strașnicū poruncesce la Divană prin luminatu Măriei Séle orderu dela 25 ale lunei aceștia, ca să se facă publicație în țeră, ca cela ce nu va vré galbenii dreptū cincî florinți, câtă de puțină,

puse sub pază de soldați austriaci și venitul acestor puțuri — prin arendare — atribuită cămărei împărătesci (1), seî că proprietarii puțurilor fură requisitionați de ea.

seî să schimbe, unul ca acela va fi osândit pentru un galben să deă altul, și de-î va fi marfa de mai mult preț va fi osândit să deă mușterului glóbă prețului mărfii, ne fiind cu cale a lăsa pe negustori să câștigate îndoit câștig cu această urmare; deci Divanul poruncește d-stră să înștiințeze această poruncă prin tóte orașele i târgurile și satele aceluî județ, ca fieș-care să scie că cel ce nu va vré nici a lua nici a schimba galbenul întru acestu mai susu numit preț, hotărît bine să scie, că se va osîndi cu osânda acésta negreșit, ce poruncește Inaltul Prințip, de care să și aveți purtare de grijă, ca să aflați pe unul ca acela ce nu va fi următor, și numai decât să înștiințeze Divanul». 1790, Februarie 15.

Asemenea s'au făcutu pitacul Divanului cătră d-lui vel Agă, pentru Bucuresci, cum și cătră d-lui vel Vist.

Cod. No. XVIII, fila 27—28.

Publicații de la Visterie la căminaru Moscu, la spătaru, la Agă și la toți ispravnicii pentru galbeni, ca să se primescă la tóte dările câte taleri 5.

«Până acum galbenii și în alte dăjdi a țerii au urmat și s'au primit la casa ostășască câte 5 lei și 10 parale, iar acum în țeră la obște nu se pot da galbenii mai mult decât taleri 5 și cămara nu suferă mai mult paguba acésta; se face d-tale în șcire, că din ziua dintăii a lui Noemvre după călindarul nou, galbenii în ori-ce fel de dare nu se va primi la casa ostășască mai mult decât taleri 5, precum nici casa nu-î va da în mai mare preț, pentru care se dă d-tale în șcire mai de vreme, ca cu acésta orânduială să urmez d-ta a primi și a da galbeni la cămara crăiască, de care s'au dat în știre și pe afară la ispravnici, și la slujbași și la toți de obște». 1790, Oct. 8.

Cod. No. XVIII, fila 27.

(1) «Cumpărătorii ce au cumpăratu estimpu vama dela Cămpina cu păcurile de acolo au dat jalbă Divanului cum că la puțurile cu păcuri păzesc soldați și nu-î îngăduesc a lua păcura ce este obicînită a vameșilor, pentru care fiind-că păcura ce iese dintr'acele puțuri peste orânduile curții este venit alu cămărei împărătesci, care s'au vindutu la mezatul Divanului, pentru care vameșii răspund sferturile de bani aici la camera resboiului, să bine-voești înălțimea Ta a porunci să se ridice acei soldați și să fie sloboși vameșii a-și lua păcura, ca să nu se pricinuiască nedreptate cumpărătorilor vămii; așiderea jălușce numitul vameș, că acolo la Cămpina i s'au pus șese soldați în cfartir, pentru care se rógă Măriei Téle a se porunci la d-lui ofichelu ce este acolo la Cămpina spre a i se sloboși casa vămii de cfartir, să potă căuta tréba și strîngerea banilor camării: pentru care nu lipsim și de acésta a aréta Măriei Téle». 1790, Februarie 3.

Cod. No. XIII, fila 356.

«Poruncă către ispravnicii din sud saac după reportul căminarului Moscu ca să siléscă pe stăpâni ce cu puțurile de păcura ale lucra cumă să cade fiindă trebuință de o sumă de păcură ce să cere la oștiră și nu are de unde o împlini». 1790, Mai 6.

Peste dările obicinuie, țera mai plăti după găsirea cu cale a lui Coburg, o îdoită dare estraordinară, una în bani și alta în natură. Ispravnicii fură orînduiți să preleve și să dé socotelii de aceste dări, sub pedépsă *militară*, precumă resultă din actulă ce dămă, ună raportă către Coburg, din partea Divanului din 6 Februarie 1790. Ună curiosă biră trecătoră fu și acela ală adunărei din unele județe de brósce cu țest(1).

Administrațiunea Austriacă este fôrte energică în stingerea dărilor acestora. Coburg impută Divanului la 15 Februarie 1790 (stil noă) întârzierea perceperei, iar Divanulă respunde așa :

Cătră Măria Sé pré Înălțatulă Prințipă dela Divanulă țeră.

R E P O R T

«Cu plecăciune amă primită luminatulă orderulă Înălțimei Séle, ce este dată dela Februarie 15 lét 1790, astăđi la șese ale nóstre de Februarie, intru care se poruncesce pentru ispravnicii județeloră, cumă că patru lună n'ău urmată să trimiță raporturile loră și socotelile cu isprava dăriloră ce s'ău poruncitū în țeră, adecă o parte în bani și o parte în natură, pentru care îndată după priimirea luminatulă orderū, numai decăt s'ău dată porunca Divanuluiă către d-lui vel Vist. ca să trimiță în grabă poruncă strașnice la toți ispravnicii de obște, ca în sorocolă ce poruncescei Măria Ta, de 14 đile, să trimiță negreșitū reporturile loră și socotelile și cu isprava dăriloră la Divanū, arătândū ispravniciloră însăși coprinderea luminatulă orderū alū Măriei Téle, că cel-ce nu va fi următorū nu numai i se va opri léfa, ci încă vorū cădea și în pedépsă ostășesce și îndată ce vorū veni numai decătū le vomă arăta Înălțimei Téle». 1790, Fevr. 6.

Birurile ordinare se prelevăă greă, nu numai din cauza lipsei de mijlôce a țeranului, dar și din cauza amestecului ostășimei austriace. Acéstă lipsă este atât de evidentă, că Divanulă caută să urmeze, ori măcarū să împuțineze unele abusuri ordinare la prelevarea

(1) «S'ău dată poruncă la ispravnicii Ilfovului ca să găsésce 300 brósce țestosa, séu să găsésce negustoru să le stringă, fiindu trebuințiose pentru ună obrază și cu plată bună se vorū lua.

dărilor. Intre acesta era și *cercătura oeritului* și a altor venituri. In 29 Ianuarie 1790 Divanul a autorisat pre vel Vist, după raportul lui, ca să se vîndă la mezat cercătura oeritului, însă cercătura să se facă numai asupra slujbașilor *stringîndu rîvazele lor, iar asupra locuitorilor să nu se facă nici o cercătură, nici să-i numere oile, nici să-i cîră parale, măcar cu orice fel de numire fiindu-le îndestul locuitorilor cele ce au pătimit.*

Acastă *cercătură* a oeritului se arendă numai cu 5500 lei pe 1790. Pentru a se face posibil prelevarea acestui venit, Divanul intervine la Coburg cu următorul raport, din 7 Februarie 1790:

«Inălțimei Têle cu plecăciune însciințăm, că cercătura slujbei oeritului s'au vîndut cu taleri 5500, și fiind-că cumpărătorii acestei slujbe au trebuință de cinci lumnate porunci ale Inălțimei Têle, să li să de către comandirii ostirilor, adecă o poruncă către Măria Sé ghegener Oros aflându-se în cvartirul la sud Ialomița, altă poruncă către d-lor comandirii ce sunt la cvartirul la sud Ilfov i altă poruncă către comandirii din sud Vlașca și altă poruncă către Măria Sé ghegener Horvath dela Focșani; în care porunci să se poruncască de către Inălțimea Ta să nu se supere slujbașii aceștia de către cineva-și din cinurile ostășesci, ci să aibă voie a-și căuta slujba cercăturii de oerit întocmai după cărțile Divanului și ponturile comisiei Visteriei, ci să bine-voesci Inălțimea Ta a porunci să li se facă lumnatele porunci ale Inălțimei Têle»(1). 1790, Februarie 7.

Cod. XVIII, fila 353.

Desigur că venitul vămilor mergé foarte slab în 1789-1790 din cauza resboiului și a ocupațiunei austriace. Esportul de produse și vite (1) era oprit. Importul încă primea restricțiuni numeroase. Nici chiar cöse nu se putéu aduce în țără fără anume permisiune, căci Austriacii considera cösele ca arme periculöse în mă-

(1) Iacă un act din care se vede cu ce grijă Divanul opra exportul și alu cailor

(1) «Inălțimei Têle cu plecăciune însciințăm, că d-lor ispravnicii din sud Saac facu arătarea acesta: Că locuitorii din Transilvania cu pașurii trecu din-cöce în țără de cumpără cai de pe la herghelii și după unde găsecu de i ducă înăuntru și dicu că sunt pentru trebuința împărătescă; pentru care arătăm inălțimei Têle, că a fi acestu felu de cumpărătorii fără de scirea Divanului, pöte a se întâmpla multe pricinuri și pe lângă aceia și alții de aici din țără putem dice că și pentru alisverisu lor iară-și voru cumpăra cai, cu nume că pentru tröba ostășescă facu și aceia strinsură de cai, locuitorii fiindu supărați de podveți cu luarea cailor cu luarea dobitöcelor, cu a răspunde poștile, și mai alesu

nile țeranului român și ale celorlalte de peste Dunăre. Iată un permisiv de import de cöse din Gratz:

Cătră Măria Sa.

«Constantin Grigoriu neguțător al țării de aici cere slobodenie a aduce dela Gratz șapte buți cu cöse ce le are mai dinainte tocmit de omul său acolo, pentru care fiind-că Divanul l'au pus de a dată zapisă aici la Divan cum că în altă parte nu le va scote, nici va trece câtă de puțin în țera turcescă, ci sunt de trebuința țării, iar dovedindu-se cu câtă de puțină că au trecut dintr'acea marfă ațurea să se pedepsescă cumă va fi mai greu, să bine-voescă Înălțimea Ta a-i da pașaport și slobodenie a aduce numitele șapte buți cu cöse» (1). 1790, Ianuarie 26.

«S'au făcută Pitacul la Divanul cătră căminaru Hagi Moscu epistatul vămilor a scrie la vameșu dela hotarul pentru șapte buți cu cöse ce este să aducă Constantin Grigoriu pentru trebuința țării aceștia, ca să le slobodă a veni, plătind însă vama ce obicinuită». 1790, Februarie 9.

Cred că același motiv explică și controlul vânzării ierbei de pușcă și a plumbului. De asemenea plumb și ierbă de pușcă fuseră confiscate dela Turnavitu, cunoscutul credincios al lui N. Mavrogheni.

«S'au făcută Pitacul dela Divanul la Februarie 7, 1790, cătră starostea de negustorie, după anaforana starostii ce s'au cetit la Divanul pentru 532 oca plumb în 13 lospe, și pentru 732 oca iarăși plumb vergele într'o puțină, și pentru 40 oca iarbă de pușcă într'un buriu, și pentru 160 oca fisicuri testele ce sunt luate la starostie din magazia lui Chir Dumitrache Turnavitu, cumă că

împuținându-se nutrețul, cei mai mulți voescă a-și vinde caii ca c'ună cuvintă că n'au dobitoce să scape de podveți, alții putemă dice că avându rudenii săi prieteșuguri cu din locuitorii ședători înăuntru, potă face vre-o mijlocire cu ceice se numescă cumpărători de cai împărătesci și fără a-și vinde dobitocele să și le trecă înăuntru la rudele și să scape de podvețile țării; ci dar de va fi cu puțință, bine este să se zățicnescă cu totulă această cumpărătoare a cailor, ca să nu se pricinuiască lipsă de vite aici în țera, iară de nu va fi această prin puțință, atunci face trebuința a se pune această de Măria Ta în orânduială, încunosciințând pre Divan, de acești ómenii căți cu adevărat și cu numele lor, sunt acei rânduiți de-a cumpăra cai pentru trebuința împărătescă și fiesce-care câtă sumă de cai are poruncă a cumpăra și când se va întorče să fie iarăși prin scirea Divanului sciută suma de cai ce voră trece înăuntru. De această facemă scire Înălțimei Tăle și ne rugămă a se pune la bună orânduială de Măria Ta cu a nu se da pricinuirii de zeticniri aici în țera la cererile trebuințe loră ostășesci ce să ajutorăză cu dobitocele acestor locuitorii ai țării». 1790, Ianuarie 31.

Cod. No. XVIII, fila 353.

(1) Cod. No. XVIII, fila 347.

«S'au găsită musteriile ale cumpăra acestea, însă plumbulă ocăua pe banii 60, iarba ocăua po talerii 1, fisicurile suta de testeale talerii 14, ci fiind-că pe acestu prețu nu se împlinesce léfa ce au a lua Neferii, să cerceteze starostea cu ce prețu le vindă acei musteriile, și de este îndestulă acestu prețu la analogul vindării, ca să nu se deé în pagubă și așa să urmeze a le da, rēportândū și Divanului ce sumă au eșitū, ca să iae poruncă».

Lipsa de importū era și ea mare. Nu mai era ferū de ajunsū în Bucuresci (1) și pentru trebuința podurilor se adusă din Roman. Acéstă lipsă motiva următorele ordine din 22 Ianuarie 1790:

S'au făcutū poruncă la starostea de negustori, ca îndată să cerceteze forțe cu de amănuntulū în totū târgu pe la toți negustorii unde se află ferū de vindare, și la ori-cine va găsi, ori câtū ferū, anume în grabă să reportuiască Divanului». 1790, Aprilie 18.

«S'a datū poruncă prin pitacū la starostea de neguțitori, după orderulū pré Inaltului Prințipū, ca să dé în scire la toți neguțitorii că cei ce vorū vré a cumpăra ferū să mérgă, seū să trāmițā să ridice dela Sibiū, fiindū îndestulū, și după locū are se-lū plătésca funtul... creițarii seū opt, ori-ce felū de fierū arū vré». 1790, Ianuarie 22.

Starea acéstă de decădere a comerțului nu se puté impuțina, de sigurū, cu ordine ca acesta:

«S'au datū poruncă Divanului la ispravnicii ot sud Saac pentru târgu Găjeni, Orlați cu Bucov, să se silésca ispravnici pentru stringerea târgurilor și pentru facerea obórelorū a nu se întâmpla pagubă vāmiī ce este venitū alū cămārei împērātesci». 1790, Februarie 16.

Cod. XVIII, fila 27.

«S'a facutū Pitacū la starostea de negustori, după luminatu orderū dela 6 ale aceștii lunī și după catalogu de o sumă de cărți ce au datū, care sunt de vindare, să deé de scire la toți de obște și care va vré să cumpere să arete la cinstitulū Ștaps auditorulū, unde este să se facū mezatulū acestorū cărți». 1790, Februarie 25.

Cod. XVIII.

Și acéstă stare decădută a comerțului provine în mare parte și din cauza requisitionilor de tótă natura în folosulū oștirilor de ocupațiune. Requisitionile avéu a se face, ce-i dreptulū, cu *cislă*, pe județe și cu óre-care plăți minime. Acéstă se vede din următorele

(1) Cod. No. XVIII, fila 22.

ordine ale Divanului, unul delă 25 Ianuarie 1790 și altul din 29 Ianuarie:

«După reportul d-lui vel Vist. pentru a mai avé locuitorii unde sunt ostași ușurare, cumu și ostașii a nu avé lipsă de carne, s'au datu delă Divanul răspunsu d-lui, ca să poruncescă să facă cislă pe doué plăși la Ilfov, unde nu sunt ostași ispravnicii județului, la care să se dée totu felul de strașnice porunci, a nu găsi cine-va mijlocu de vre-o mâncătorie, fără de numai cislă să fie de cincideci de vaci și cei ce voru da vitele să-și iae peile și plată câte parale *trei pe oca*».

După reportul d-lui vel Vist. pentru județu Buzeului, că nu mai are vite a se da la hrana oștirilor, până și vacile cu viței s'au tăiatu, că să taie pe totă ziua câte 15 vaci, cum și pentru satele plaiului, i ungureni că nu potú a răspunde zahareaua în natură, s'au datu poruncă la comisia Visterii, ca să facă orânduială la vre-unu județu, de vite, în puțină vreme până voru sosi vitele împărătesci, cumu și pentru cei ce nu au a răspunde zahareaua în natură să o răspundă în bani și întâiu darea de bani să se dée pentru împrumutarea ce au făcutu Divanul prin zapis, și să se iae zapisul. 1790, Aprilie 29.

«După înscințarea ispravnicilor delă sud Teleorman și după reportul d-lui vel Vistier pentru vitele ce se mănâncă de ostași, ca se taie pe fieștecare și câte patru-deci vaci și până acumú numai dintr'acelu județu s'au datu, au găsitú și Divanul cererea ispravnicilor dréptă și reportuirea d-lui vel Vist. cu cale, spre a se da vite și din județulu Oltului și s'au datu răspunsu la d-lui vel Vist. ca să facă orânduială și la Olt de vite.

Deci: *trei parale pe oca de carne* era prețul ce se promité de Austriaci

Pentru tăierea vitelorú requisitionate ast-felú, cât pe ce să se *requisitioneze* și măcelari români. A trebuitú să intervină unú noú ordinú în 20 Maiú 1790 ca să se împedice asemenea requisitionări(1). Măcelarii n'avéú voie să cumpere vite tinere pentru consumațiunea orașelorú. A trebuitú intervenirea unei jălbí a lorú, din Aprilie 1790, ca să li se dée voie.

(1) «După reportul d-lui vel Agă că nu voru măcelarii a merge cu carne de tăiatu la lagăre, s'au datu răspunsu că de vreme ce aréta, că porunca este a nu face silă, ci de bună voie cine-va vré să mérgă, nu încape poruncă, nici orânduială a face». 1790, Maiú 24.

«La jalba măcelarilorŭ din Bucuresci ce aŭ datŭ, cã nu îi îngãduescŭ marchitanii ostãşesci sã cumpere vite tinere, și d-lui vel Agã le face sicletŭ a fi carne la scaune îndestulã, sã rógã a avé voie sã cumpere vite cumŭ vorŭ gãsi; li s'aŭ datŭ porunca Divanului, cã vite tinere nu sunt slobodŭ a cumpãra, ci d-lui vel Agã sã arete numele măcelarilorŭ cãŭi sunt adevãraŭi măcelari și sã li se facã cãrŭile Divanului la mãni, spre a avé voie sã cumpere vite, ne mai supãrandu-i marchitanii cu luarea vitelorŭ, avënd și cãte un ostaşii împreunã». 1790 Aprilie 17.

«Dupã însciinŭarea d-lui vel Ghiurgiu i s'aŭ fãcutŭ rãspunsŭ cã fiesce-care regimentŭ are a grŭji pentru măcelari, fiindŭ orãnduitã plata lorŭ, ne fiindŭ țera datore, iarŭ de nu aŭ ómeni cu acestŭ meșteșugŭ s'aŭ scrisŭ la ispravnici Sãcuïenilorŭ i Prahova, ca sã trimitã și sã slujescã cu platã dela regimenturŭi; s'aŭ datŭ poruncã și la d-lui vel Agã, ca cãŭi vorŭ vré din negustori, sã mergã cu cele trebuincoșe de mâncare la lagãrŭ ca sã vîndã cu folosulŭ lorŭ». 1790, Maiŭ 3 (1).

Dãmŭ în note o serie de ordine relative la requisitiunŭi militare și la modulŭ cumŭ se prelevaŭ. Iatã însã unŭ documentŭ care probezã cã asemenea requisitiunŭi nu se fãcëŭ tot-déuna în modŭ regulatŭ și dupã o anumitã *cislã* (2), ci ca o adevãratã jãfuire :

«Dupã însciinŭarea ispravnicilorŭ dela sud Teolerman pentru ostaşii ce trecŭ în susŭ și în josŭ, cã aŭ luatŭ dela locuitorŭi și care și vite și fën și porumb și ori-ce aŭ gãsitŭ de l'aŭ mâncatŭ, încãtŭ s'aŭ speriatŭ locuitorŭi, s'aŭ fãcutŭ rãspunsŭ cã întru atãtea rãndurŭi li s'aŭ scrisŭ ca sã afle pe ostaşii ce facŭ rëŭ, dela ce regimentŭ sunt, și cumŭ chŭamã pe comandirŭi și tisturile acelorŭ regimenturŭi? și n'aŭ urmat'ó acésta, din care sunt vinovaŭi, cãci din pricina acésta nici unŭ rãspunsŭ sevãrșitŭ nu potŭ lua, ci sã caute sã însciinŭeze numele comandirului i regimentului, ca sã se scie spre a se puté face îndreptare și sã însciinŭeze dreptulŭ adevãrŭ cea ce s'aŭ luatŭ dela locuitorŭi de ostași, iarŭ sã nu scrie vre-o minciunã, cã vorŭ cãdã în mare urgie și se vorŭ scóte și din ispravnicie» (3). 1790, Aprilie 24.

(1) Cod. No. XVIII, fila 125.

(2) «*Cislã* era mai multŭ o vorbã gólã, cãci se luaŭ dela unele județe tóte vitele. Iatã dovadã:

«Dupã însciinŭarea ispravnicilorŭ județului Ilfov și dupã raportulŭ d-lui vel Vist. pentru trebuinŭa ce este de vite a se tăia la ostași din cvartirŭ dela acestŭ județŭ, cãci vite nu se mai gãsescŭ în județulŭ Ilfov, s'aŭ datŭ rãspunsŭ la d-lui vel Vist. ca suma ce va gãsi cu cale și în care județe va socoti din Dãmbovița, Argeș, i Saac, sã cisluiascã, care cislã sã o arete și Divanului». 1790, Februarie 19.

Cod. No. XVIII fila 31.

(3) Cod. XVIII, fila 113.

Și nu numai proviziuni în natură și vite se requisitionau. Morile particulare erau luate în serviciul manutanțelor oștirilor (1).

Lemnul la poduri pe căile de comunicațiune, se taie și se cară requisitionalmente. Ba chiar vase de plutire pe Dunărea, Olt se fabrică în același mod (2).

(1) *Cătră d-lui stolnicul Constandin Nenciulescu pentru cheltuiala morilor ce se face, unde se macină zaheréua Impăratéscă.*

«După orderul pre Înălțatului Prințipă, dela 3 ale lui Aprilă, pentru măcinășul zaherelilor ce se facă la morile de aici și ceră stăpăniilor morilor a nu rămănea de totă păgubași avēndă multă cheltuială și oium nu li se dă și că voesce Măria sa a aréta stăpăniilor morilor cheltuiala ce au la meremeturi și-și va lua plata, s'au făcută poruncă către stolnicul Constandin Nenciulescu și către alți stăpăni de mori, ca să arete cu catastihă totă cheltuiala ce au la meremetul morilor, arătându-se cuprinderea lumatului orderă întocmai». 1790, Martie 28.

Cod. No. XVIII, fila 79.

(2) «După orderul pré Înălțatului Prințipă dela Martie 3, cumă că d-lui maiorul de Podari Hoembruc, aréță, că afară din 8 vase ce sunt făcute la Căscioare s'au isprăvită și trei șeici din cele 12 poruncite și s'au pusă și pe apă, și cumă că de ară fierul celă trebuincios s'ară isprăvi și celelalte până la sfârșitu lui Martie și cumă că fierul dela Roman ce s'au adusă la Focșani este trebuincios a se aduce în grabă și cumă că mai face trebuință de lemne, de scânduri și de funie gróse ca să mai redée; de care poruncesce, ca ispravnicu județului Vlășcii celă din urmă celă află la Căscioare, să facă gătirea cé cuviinciosă și se ducă tóte ale podului la locul celă orânduită și să-lă și facă. Așisdere aréță Măria Sa, cumă că pentru acelea 12 șeici este trebuință de 220 de fulăi la lópeți, care trebuie să se dée din județu Vlășcii i al Ilfovului și cumă că să se poruncescă armașului Nicolae să porțe grijă, ca până la sfârșitul lunei aceștia, ómenii să fie strinși și ca să rămăie și să stée acești ómeni în slujbă să nu fugă, să cuvine să nu se supere de dări și să le plătescă fieșcăruia pe di din capitalulă țării câte dece creițari și câte o ocă malaiă de porumbă și după trebuință să-și schimbe, pe lună, séu cétă, cu rândulă; pentru care acésta póte să porțe grijă și să ție socotélă armașu Nicolae care au slujită la rēsmirăța trecută la muscali lângă luntrașii vaseloră și are sciința apeli și a locuriloră și trebuie să ămble după poruncile ce i se va da; pentru care aceste tóte poruncesce să se facă rânduelile cele cuviinciose în grabă și fără de mică zăbavă; decă după lumatu orderă Mării Séle, care întocmai pe largă arétămă d-tale, să nevoești atâtă pentru hieru, pentru lemne, pentru ispravnicu Vlășcii, pentru lopătariii din județu Vlășcii și Ilfovului, cu rânduiala mănăării și plata lor i pentru acéști armașu Nicolae, a face trebuincioșele porunci pentru orânduiala și urmarea săvârșirii și împlinirea acestora în vreme fără de zăbavă». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII.

Serviciulŭ requisitiunilorŭ (1) pentru armata austriacă nu se

Către Dumnélui vel Vist.

(1) «După orderulŭ pré Înălțatului Prințipŭ dela 24 ale lui Martie cumŭ că de vreme ce slujba cere a se lua socotéla zaharelorŭ ce s'aŭ datŭ pentru ostași din județele de peste Olt și a se face rânduiială atâtŭ pentru ceea ce trebuie să dé de acumŭ înainte, câtŭ și pentru darea carelorŭ și alte slujbe pentru campania viitoare, și așa să se facă măsurile cele trebuinciose, atâtŭ pentru vremea trecută, câtŭ și pentru vremea viitoare; Divanulŭ să poruncéscă d-tale și să te însciințeze, că trebuie să mergi la Craiova cu d-lui Oberst-Laitnant *directoru zaharelorŭ Helăser*, ca să întocmești acolo cu Divanulŭ și să faceți orânduelile obicinuite atâtŭ pentru binele slujbei, câtŭ și pentru mântuința țerii și să faceți reportŭ de tóte ce se vorŭ face de d-ta acolo; pentru care nu lipsesce Divanulŭ a însciința cuprinderea orderului spre a fi următorŭ». 1790, Martie 16.

Iacă și diverse acte relative la requisitiuni, acte promise mai susŭ, la pagina 386:

«După însciințarea comisii Visterii țerii și după reportulŭ d-lui vel Vist. la pricina ce este între Ienache Ciupescu cu locuitorii dela Fulga pentru bani ce i să cere de zaharelele ce aŭ luatŭ, fiind-că elŭ tăgăduesce că nu aŭ luatŭ bani din județ dela ispravnicii ce nu aŭ fostŭ și că sunt și la alte sale ne plătitŭ, aŭ făcutŭ Divanulŭ răspusŭ la d-lui vel Vist că s'aŭ orânduitŭ stolnicŭ Movilă ca împreună cu Polcovnicu Izvoranu i cu Ciupescu să facă cercetare de aŭ luatŭ ispravnicii din județŭ acei bani și lui nu-i aŭ datŭ, la care să facă cărțile comisii Visterii». 1790, Februarie 15.

Cod. No. XVIII, fila 28.

«După însciințarea ce face d-lui vel Vist. cumŭ că la cuptórele unde se cóce páné ostășéscă arŭ fi fostŭ trebuință de 4 care cu *butii* să care apă și fiind-că era mare cheltuiala, s'aŭ făcutŭ unŭ puțŭ după arétarea lui Constandin Gramaticu epistatul dela cuptóre, ci Divanulŭ să ráportuiască cătră înaltulŭ Prințipŭ, ca să slobódă acești bani ai cheltueli să se dée celorŭ ce aŭ făcutŭ, d-lui vel Vist. să facă cercetare prin vederea lucrurilor de față cele ce s'aŭ lucratŭ la acelŭ puțŭ de sunt precumŭ le arétă orânduitulŭ epistatŭ și de este cheltuiala lorŭ atâta, ca să nu fie arátarea lui cu prisosŭ». 1790, Aprilie 22.

Cod. No. XVIII, fila 210.

«După raportulŭ d-lui vel Vist. pentru lude 36 ce are a ținea ispravnicu de curte, pescari, acumŭ se află numai 24, din care acești lude 7 sunt la Vlașca, de unde nu potŭ aduce pesce și cere vel ispravnicu a se schimba și să i se dée dela Ilfovŭ cumŭ și cei ce lipsescŭ, să i se dée din cei intrați în orândueli, s'aŭ făcutŭ răspusŭ la d-lui vel Vist. ca pe cei dela Vlașca să-i schimbe precumŭ cere, iarŭ pentru cei ce lipsescŭ să fie îngăduitorŭ până se va istovi zahareua și să i se dé». 1790, Aprilie 26.

Sése cărți cu 6 Mum-bașiri orânduiți la 6 județe pentru care i salahorii ce aŭ fostŭ porunciți și nu s'aŭ implinitŭ, care sunt trecute din cuvintŭ în cuvintŭ cu datoria feș-căruiă județŭ, arătate pe anume.

«Fiindŭ-că pentru carăle i salahorii ce sunt mai josŭ arétați, cari aŭ fostŭ orânduitŭ a veni dela județŭ Vlășcii pentru trebuința lagărului cu ți de sorocu

lăce numai de hoierii rînduiți de Divanū, ci era unū anume *Di-*

orânduitū spre a se afla la orânduitele locuri, în trei rînduri s'au trimisū poruncile comisiei Visteriei la ispravnicii județului, întâiu la Aprilie 25, alū doilea la Aprilie 26 și alū treilea la ȕi întâiu a lunii aceștia, cu care aceste porunci din urmă s'au trimisū și Mumbașiri într'adinsū, arētându-se ispravnicilorū cātū este de mare și grabnică acēstă trebuință, și cātă silință și osirdie sunt datorī să pue la acēstă trebă spre a se afla la sorocū, cumū și ce primejdie le va veni cāndū vorū face vre-o zăbavă și nu numai la soroculū celū orânduitū nu s'au arētātū sevărșitori poruncei, nici pānă astă-ȕi, carele i salahorii n'au venitū la lagărū, pentru care volnicesce Divanulū pe să mērgă cu mare grabă la numitulū județū, ca să vadă întru adevērū, care este pricina de aū zăbovitū și zăbovescū ispravnicii trimeterea acestorū care i salahori? de sunt adecă care în județū și ispravnicii i cu Mum-bașirii n'au făcūtū cāduta silință a le trimete pānă acumū, seū de este elū embodisit care zătignesce și pricinuesce lipsă și discolie la împlinirea aceștii marii trebuințe, din ce anume curge acēsta ne urmare și ne împlinire a poruncilorū și de va fi pricina din nesilința ispravnicilorū și a orânduitulū Mumbașir, numai decātū să iae de grumaz pe ispravnicī să āmble în județū ȕiua și nōptea, ca să facă orānduita sumă de care i salahori să le pornescă cu grabă la orānduitele lagāre și pānă nu va săvārși trebă să nu slābescă pre ispravnicī nici unū cēsū și după ce va porni carele i salahorii, apoi să rădice atātū pe unulū din ispravnicī, cātū și pe acēlū Mumbașir, ca pre unū nevrednicū și becișnicū ce n'au împlinitū slujba lui, să-i aducă aici la Divanū ca să se pedepsescă, iarū de va fi altă pricină adevērātă și vēdūtă de față, care zătignesce și pricinuesce lipsă și zăbavă la împlinirea aceștii orāndueli, numai decātū cu mare grabă să rāportuāscă Divanulū cu mizil dreptulū adevērū, arētāndū cu pliroforie bună și cu înțelegere curată și pe anume, acēsta poruncesce Divanulū». 1790, Maiū 7.

Cod. XVIII, fila 135.

«Respuns cātră comisie la raportū ce aū darū d-lui vel Vist. pentru luminările ce aū datū unii din ispravnicī la trebuințele ostășesci și cerū a se scādea la socotelile ce se încheie pentru zahereua ot Noemvre, s'au datū poruncă ca ispravnicii să arēte cu catastihū suma luminārilorū, la cine aū datū și cāndū? și vēdēndu-se de Divanū catastihu, apoi se va da poruncă în ce chipū se va găsi cu cale». 1790, Maiū 20.

Cātră comisia Visteriei țerii după raportu comisii pentru luminările ce cerū unii din ispravnicī a se scādea, ca să se arēte cu catastihū la ce județū și unde aū dat, ce s'au cerut de Divanū a se vedea, arētă cā ispravnicī aū trimisū catastihe, numai pānă acumū fiind sumă puțină de ajunge pānă la tal. 200, darū pōte să se mai întâmple de acestea și cere hotārīre cumū să urmeze: să le ție în séma ispravnicilorū, seū să le iae dela locuitorī? S'au datū respunsū dela Divanū, cā Divanulū cere ca să vadă unde și la ce locuri s'au datū, spre a se face poruncă, atātū pentru celea de acumū înainte, ce pōte să se întimple trebuință la ce locuri se cuvine a se da, și unde nu este poruncă a se da, cātū și pentru cele date pānă acumū, după ce se vorū vedē locurile unde s'au datū să se facă orānduiālă de unde să plătescă și cu ce mijlocū și pentru locurile ce

rectorŭ alŭ zaherelelorŭ, oberleitenant Heliser.

nu este cuviință a se da, să scie de acumŭ înainte a nu se mai da; și face trebuință a se vedea acelŭ catastihŭ la Divanŭ». 1790, Maiŭ 23.

Cod. No. XVIII, fila 157.

«După orderulŭ pré Inaltulŭ Prințipŭ dela 13 ale acesteŭ luni, că după însciințarea ce aŭ luatŭ Măria sa dela directorulŭ zaherelelorŭ polcovniculŭ Heliser, la socotela ce aŭ arătătŭ de zaherele ce aŭ datŭ țera în natură, pentru brutariŭ de aici care-și cerŭ plata lorŭ pentru pânea ce aŭ datŭ diutr'lorŭ la venirea oștirilorŭ în țeră și poruncesce Măria Sa ca să încarce pre d-lui vel Vist. ca din banii ce vinŭ de pe afară de pe zaherele să mulțămescă și pre acești brutari și tescherelele de dare se va scădé la socotelă de către directorul, ca să facă urmare și săvârșire aceștiŭ porunci, de care se arete și Divanulŭ ca să răportuiască pré Înălțatulŭ Prințipŭ». 1790, Martie 4.

«Cătră d-lui vel Vist. ca să orânduiască a se face merimet ce trebue cu cherestea la grajdu din mănăstirea Sărindariŭ, ca să se pue caii escolențiŭ Scele generalulŭ Maior Salm ce este în conacŭ la d-lui vorniculŭ Cătunén, ne avëndŭ locŭ în curtea d-lui a pune». 1790, Aprilie 26.

«După raportulŭ d-lui vel Vist. și după însciințarea ispravnicilorŭ Muscelŭ, pentru scăđemântŭ ce cerŭ la județŭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ, ca asemenea să facă și la acestŭ județŭ cumŭ s'aŭ făcutŭ la județele Prahovei, spre a face ispravnicii extractŭ cumŭ este starea județului și puterea și atunci ceea ce se va găsi cu cale se va face scăđemântŭ». 1790, Ianuarie 25.

«După raportulŭ d-lui vel Vist. pentru tal. 70. 60 ce s'aŭ cheltuitŭ la facerea a trei cuptore la Ciupag și unulŭ la Ruși, în sud Teleorman și după adeveriința ce aŭ arătătŭ a oficialulŭ Impăratescŭ de acolo, s'aŭ făcutŭ respunsŭ d-lui Vistierulŭ, că oriŭ dela Visterie seŭ din județŭ să se deé acei bani». 1790, Ianuarie 25.

*Carte pentru înbrepțarea drumului și gătirea conacilor de artileriile
ce vinŭ pela Câmpu-Lung.*

«Astă-đi... Martie luămŭ orderulŭ mării Séle pré Înălțatulŭ Prințipŭ, întru care ni se poruncesce pentru artileria ce vine din lăuntru pe drumu Câmpu-Lungului, să orânduimŭ unŭ boeriŭ pentru purtare de grijă, credinciosu, cu pracsis, ipolipsis și cu vrednicie; decŭ dară Divanu aŭ ales pe d-ta... de a merge la Câmpu-Lung și acolo unde întâlindu-te cu d-lui vei da porunca ce ți se dă dela comisia d-lui cinstitulŭ Ghenarar Oberslaitnant Eliser, unde ai a urma întocmai după cumŭ mai josŭ ți se arétă, și dimpreuă cu artileria a d-lui a veni pâună în Bucuresci și a purta de grijă de tóte celea trebuinciose, însă din Bucuresci pâună la Câmpu-Lung tóte podurile pe unde vorŭ fi stricate să dai poruncă ispravnicilorŭ, boerilorŭ, mazililorŭ, brestașilor să drógă podurile după povățuirea d-le, pe unde vor fi gropi și noróe, să astupe cu tufe și cu pădure ca să póta inlesni trecerea fără primejdie.

Requisițiunile mari de produse agricole avură și alte consecințe, căci nimiciră o industrie care era pe la 1790 foarte răspândită: fabricațiunea spirtoselor din grâne și porumburi. Ca să nu se împuțineze grânele pentru magazinele oștirilor, *povernele* întâmpinară mari și serioase pedici, căci nu mai putură lucra decât foarte reduse la număr și numai cu mari garanții și pedepse, pentru proprietarii povernelor, că nu voră lucra decât produse agricole stricate.

Se poate vedea acestea din actele ce dăm în note toate din anul 1790 (1).

2. Fînd-că artileria vine cu 1200 vite, în 1070 cai și 130 boi, pentru pânea la cărași și pentru ovăz și orz de cai este de a li se da dela magazia Piteștilor, care pentru acestea la fieșce-ce conac trebuie 1070, tainuri de orz, pentru orz și pentru pâine făcîndu ispravnici care să-lă încarce d-lor și să-lă trimită pe la conacele cele orânduite și la locurile ce veî socoti d-ta împreună cu..... ca să fie conacele de poposală, veți orândui de a pune câte 1200 porțiune de fîn, dîndu poruncă ispravnicilor, ca negreșit fînul fără zăbavă să-lă pue la conace deplin, care vină care 12 de măsură, în fieșce cară câte 80 porțiune și porțiunul de ocă 5, puind d-stră și omeni salahori să lege fînul și să facă porțiune, ca să nu se risipescă și să nu de iama chirigii a lua fără orânduială, că atunci nu va ajunge îndoitu și întreit.

3. Aveți această voie și poruncă, ca să orânduiți boerii și boerinași de împreună cu ispravnici pentru înlesnirea trebi și pentru discolia carelor de a cumpăra porumb pentru grăunțele cailor de unde voră găsi să iae și cu fitanțiile d-lui să se plătescă chila Brăilii de 240 ocă po tal. 7, care plată se va da dela d-lor ispravnicii și cu fitanțiile d-lui se voră ținea în sémă la Visterie.

4. Fiind-că cu aceste dobitoce ce vină cu artileria, cai și boi, este să se întorcă înapoi, trebuința este de a se pune iarășu la acele orânduite conace cătu fîn și porumb, cum și la al doilea venire ce este să se mai aducă altă conac la venire, și altul la al doilea întorcere, iarășu d-lui să aibă purtare de grijă a orândui pe ispravnicii județelor, de împreună și cu boerii, mazili, brășlași ca din vreme să strîngă fînul să-lă aibă făcută gata porțiune, să cumpere porumbul să fie gata bătut, după cumă dicem că se plătesce dela Visterie, ca să nu se supere locuitorii pentru care, ci lăndu d-lui porunca Divanului numai decât cu olac să purceși și în faptă să puî tréba, dîndu poruncă cu strășnicie, ca fără de zăbavă să se pue fînul și porumbul la locurile de conace, unde se voră socoti, orânduind căte un mazil și căte un slujitor a fi magasier a primi fînul și porumbul, ca în vreme să se deé iarășu cu porunca d-lui, avîndu răspuns în scris dela d-lui, că ai primit porunca, și ai purcesu și ai pus tréba în faptă cumă și se poruncesce și fii sănătosu». 1790, Martie 10.

Cod. No. XVIII, fila 47.

(1) «După porunca ce ni s'au dat prin cinstitul pitac al Divanului supundu-ne acei porunci, amă mersu înșine la povarna ce o are anastasia Negustoriu din

Orî-câtû de nesuferitû regimul requisitiunilorû, totû s'arû fi în-

mahalua Gorganului, carele acestû Anastasie acumû se află la Rusia și la numita povarnă, găsirămû pe Constandin nepotulû sêu, ce-lû are lăsatû vechilû pentru acêstă trêbă a poverniî, căruia cerêndu-î ca să ne arête bucatele ce le are strînse pentru lucru poverniî, ca să le vedemû de sunt stricate, netrebnice pentru hrana, mâncarea obștiei, sêu de sunt bune, precumû așa ni-se poruncesce de către cinstitulû Divanû, niaû arêtatû trei feliurimî de bucate, însă vre-o 10 chile de porumbû, i vre-o 10 de meiu și vre-o 2000 ocă de mălaiû și porumbû măcinatû, care aceste bucate ni le-aû arêtatû: tôte sunt stricate, cu adeveratû netrebnicî de hrana obștiei, fără numai de trebuința poverniî; întrebândulû de mai are la altû locû aici în Bucuresci alte deosebite bucate strînse, ca să mergemû să le vedemû de sunt stricate sêu bune și ne dete respunsû, că elû până acumû alte bucate nu are strînse, fără numai acestea ce arêtamû mai susû și că este să mêrgă afară prin județû unde va afla bucate stricate să cumpere și să le aducă; după acêsta l'amû dusû la epitropie și după porunca cinstitulû Divanû l'amû pusû de aû datû zapisû prin chezășia unû Diamandi Angheni negustorû, cuprinđetorû întocmai după porunca cinstitulû Divanû, prin care se lęgă elû și cu chiezașulû lui, că în tótă vremea câtû va lucra acêstă povarnă nici într'unû chipû nu va face vicleșugû de a cumpêra bucate bune, ca să le lucreze împreună cu celea stricate, fără numai pre câtû i se va da voie dela cinstitu Divanû, la o sută de chile bucate stricate, cincî chile de bucate bune, iarû mai multû nu, iar dovedindu-se cu vre-un vicleșugû că aû cumpăratû bucate bune pentru trebuința poverniî mai multû peste acelea cincî chile la sută, atunci deosebitû de strafalû ce se va hotărî de cătră cinstitul Divanû ca se dé unde i se va porunci, ci să se osândescă și cu *pedêpsa de perderea viețiî*, elû și cu chiezașu lui, ci noî după porunca cinstitulû Divanû nu lipsimû a face însciințare, ca să i se facă cuviincioșa hotărîre, cumû Dumneđeû va lumina cinstitulû Divanû». 1790, Martie 12.

Constandin Clucerin. Nicolae Păhar. Stefan Medel.

Intărîrea Anaforali dela Divanû.

«După încredințarea ce aû datû Divanulû prin chezașû la epitropie cumû se vede într'acêstă Anafora a epitropilorû, i s'aû datû slobođenie, ca să aibă voie a lucra numitele bucate ce are și altele ce va cumpêra stricate, pentru care se poruncesce d-tale vel spăt. i d-tale vel Agă și tuturorû căți se cuvine, să nu fie povarna oprită mai multû, ci slobodă a lucra cu acestû felû de bucate, fără de a nu se supêra de către zapciî întru nimicû». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 55.

Pitacû către boeriî epitropî pentru povernî.

«S'aû cetitû la Divanû Anaforaua d-vóstră de cercarea ce ați făcutû bucatelor lû Anastasie povarnagiu și de chezășia ce a-ți datû, căruia după chezășia ce aû datû, i s'aû datû slobođenie dela Divanû a lucra ne opritû, ci darû să grijiți d-vóstră de acêstă trêbă a povernelorû, după porunca ce ne-aû venitû și dela Măria Sa pré Inaltulû Prințipû, prin orderû dela 22 ale lunei aceștia, prin care poruncesce Divanulû: (ca să iae aminte Divanulû a nu

dulcitu, decât, precum se promitea, se plăteau requisitionatele pro-

se cheltui bucate bune la acestu lucru de băutură și că să se lucreze acestu lucru numai de acei ce s'au hrănit cu această meserie :) și atâtu acestu Anastasie să nu aducă bucate bune peste porunca slobodeni ce i s'au dat, cât și alți, cari auđim că lucrăză bucate la poverni în Bucuresci séu afară să cercetați d-vóstră, cine sunt, cu ce volnicie și cu ce poruncă au deschisú poverni de lucru? și cu ce felú de chezáșie? cumú și ce felú de bucate lucrăză la poverni? și să arétați negreșitú Divanului. Decí este Divanu datorú, după orderulú Inaltului Prințipú a face cercetare de această trébă și a fi pliroforisitú pentru fieș-care povarnă; cu care purtare de grijă sunteți dela Divanú, d-vóstră încărcați și aveți a respunde și fără de cartea Divanului nu este slobodú nimeni». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 58.

11 Cărți, publicații la 11 județe, afară din Muscol, pentru povarnagi ce vorú să cumpere bucate stricate.

«După jălbile unora din povarnagi ce au fostú obicínuiți a se hrăni cu acestu lucru a povernelorú și din poruncă au fostú opríți, ráportuindú Divanulú către Măria Sa pré Ináltatulú Prințipú, s'au milostivitú Măria Sa atáta pentru dínșii, spre a nu fi lipsiți de hrana acé cu care au fostú obicínuiți, dándú autéiú chezáșie aice la Divanú și Divanulú să li dée slobodenie numai pe bucate stricate ce nu vorú fi de alte trebuințe fără de numai de lucru povernilorú, câtú și asupra acelora ce au acestú felú de bucate stricate, ca să póta prinde cevașú pe dinsele să nu le pérđă cu totulú, pentru care ne-au datú Măria Sa Prințipú orderu la Divanú, dela 22 ale lunei aceștia, cum-că Divanulú să iée aminte și să póte grijă a nu se lucra pe lângă acelé stricate și bucate bune și să se încredințeze bine la acestu Divanú; Decí Divanulú au órânduitú tréba acésta asupra epítropilorú ca să iae chezáșie dela fieșce-care după poruncile ce li s'au datú și aréténdú Divanului cu Anafora, să li se dée cărțile Divanului de slobodenie, căci într'altú chipú, fără de cărțile Divanului, nu sunt slobodí nimenea, dar cu tóte acestea Divanulú vă poruncesce și d-vóstră ispravnicilor, să nu cumva vre-unulú din cei ce li se va da voie de bucate stricate prin cartea Divanului să ridice și se aducă de pe afară la acestú felú de lucru de bătură și bucate bune, să căutați să purtați de grijă, poruncindú și zapciilorú ca să nu îngăduiască a face ínpotrivire la Ináltă porunca Mării Séle Inaltului Prințipú, spre a ridica bucate bune, nici să fie slobodí a lucra pe afară cinevași povarnă fără de cartea Divanului și de este acia în județu d-vóstră vre-o povarnă, să aveți a cerceta, cine este acelu povarnagiú? și cu ce poruncă și slobodenie lucrăză? și negreșitú să ínsciințezi Divanului, oprindú negreșitú pe celú ce nu va cărțile Divanului». 1790, Martie 15.

Cod. No. XVIII, fila 65.

Carte către Iordache Niculescu, ce s'au órânduitú de Divanú asupra povernelorú.

«Eți facemú în scire, că nimenea nu este slobodú a avea povarnă și a lucra lucru de bătură ce se face din bucate, nici în Bucuresci, nici afară în țéră, fără

ducte, fie și cu prețuri derisoriu, dar promisiunea nu se realiza mai

de numai celū ce va avea cartea Divanului de sloboḃenie pe bucate stricate, după porunca și hotărîrea pré Înălțatului Prințipū, prin orderulū ce aū datū la Divanū, dela 22 ale lunei lui Martie lét 1790, în care scrie chiarū așia, că paza ce se face într'aceste vremi de a nu se lucra rachiū din grău bunū este pré bună și trebuința este de a lua aminte Divanu, a nu se pune la facerea rachiului bucate bune, decâtū stricate și rachiulū să se facă numai de acei ce s'aū hrănitū până acumū cu acéstă meserie; decī amū socotitū să orândimū într'adinsū unū boerū cu bunū epolipsisū, asupra căruia să dămū tréba acésta a Nizamului povernilorū, spre a păzi să nu se facă în potrivă urmări; iată Divanu aū alesū pe d-ta și-ți dămū tréba acésta asupră cu asfetulū celū cuviinciosū dela d-lui vel spătarū, ca mai întéiū dupe ce vei primi porunca acésta a Divanului să aibi a face cercetare în toți Bucurescii și afară ca să afli unde și cine lucréză povarnă și cu ce poruncă și sloboḃenie și pe ceta ce nu va avea cartea Divanului numai decâtū să-lū popresci, să-lū inchiđi și să pecetluesci povarna, ca unuia ce aū făcutū îndrăznélă împotriva lumnatei porunci Mării Séle Inaltului Prințipū, care din începutū aū fostū datā prin orderū spre a fi poprite povernile, pe care să-lū aréți Divanului: de când și ce felū de bucate aū lucratū? și vei avea poruncă; de altă parte, să faci cunoscutū la toți povarnagii vechi, cari se hrănescū cu lucru acosta, spre a șci cum-că esci orânduitū de Divanū asupra Nizamului povernilorū, însciintāndū pe unii ca aceia, că Măria Sa Inaltulū Prințipū s'aū milostivitū atātū asupra povarnagilorū spre a nu se isterisi de acestū alisverisū cu care aū fostū obiċnuiți de s'aū chivernisitū, câtū și asupra celorū ce vorū avea bucate stricate spre a puté prinde pe dinsele cevașū să nu le piardă cu totulū și le dă voie, însă cu acéstă orânduială, să aibă întéiū a da chezazū la d-ta în scrisū cum că nu va strica bucate bune ce sunt de trebuință mănăcării, la acestū lucru de bēntură peste porunca d-lui, iarū de se va prinde, atunci să se pedepsescă și să piardă și bucatele acelea și d-ta luāndū acéstă chiezășie și pliroforisindu-te bine, ca unulū ce însuși ai a respunde la întimplare împotrivă, să aréți Divanului cu Anafora în scrisū unde și cine anume? ca să se dée cartea Divanului de sloboḃenie a lucra și a face hrana sa și așia cu cartea Divanului va fi slobodū: dreptū acea se poruncesce d-tale vel spăt. să orânduesci un zapciū cu căți-va slujitori, ca să se afle la tréba acésta, lângă numitulū stolnicū». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 77—78.

Către stolniculū Iordache Neculescu pentru povarnagii ce li se dă voie să lucreze.

«Vasile Grecu ce ține povarna Iancului la Fântăna Boului, după obiceiū vechiū, după chezășia ce aréți prin reportulū d-tale dela patru ale lunei lui Aprilie, că aū datū prin zapisū în scrisū, iată i s'aū datū sloboḃenie, ca să aibă voie a lucra rachiū de bucate stricate, pentru care s'aū datū la mânăle lui cartea Divanului de sloboḃenie, ca să nu fie popritū, ci darū să grijesci bine, ca să nu se cheltuășească la acestū lucru de bēntură zahare ce este bună de mănăcare, peste orânduiala și peste porunca ce este datā. căci nu numai el va cădē în mare vino-vășie și va păgubi cu totulū acele bucate, ci și d-ta vei avea a respunde, ca un orânduitū asupra acestei trebī». 1790, Aprilie 6.

nicî odată și ómenii remăneaă cu «fitanții» neplătite, ba une-orî contestate, sub unŭ cuvântu orî sub altulŭ (1).

Apoi pe lângă nevoile requisitiunilorŭ mai se impunĕu, ca în timpurî liniștite și narturî. Adevĕratŭ cĂ «boerii epitropi» se camŭ sfiiaă de a impune narturî, dĕrĂ Divanulŭ, împinsŭ de regimulŭ Austriacŭ, cerĕ acele narturî și otĂria, bunĂ-órĂ, ca carnea de mielŭ sĂ se vĭndĂ cu nartŭ la scaune dupe sf. Gheorghe :

«Dupe reportulŭ d-lui vel Agă, cumŭ sĂ se urmeze pentru carnea de mielŭ a o vinde măcelarii la scaune? fiind-cĂ sfeti Gheorghe aŭ trecutŭ, s'aŭ datŭ poruncă cĂtre boerii epitropi, ca sĂ cerceteze atĂtŭ pentru acĕsta, cĂtŭ și pentru celelalte felurimi de cĂrnurî și nartul ce se va gĂsi cu cale sĂ-lŭ arĕte Divanului și d-lui vel Agă sĂ ducĂ pe măcelari la boerii epitropi și sĂ aducĂ Anafora. 1790, Aprilie 24.

«Poruncă cĂtre boerii epitropi, cĂ din ziua sfințilorŭ Impĕrațŭ Constandin și Elena aŭ avutŭ poruncă a pune nartŭ la carne și nicĭ pĂnĂ acumŭ nu s'aŭ vĕdŭtŭ nicĭ o urmare, ci darŭ dupe porunca ce aŭ sĂ facĂ nartŭ și se arĕte Divanului Nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, la care d-lui vel Agă se facĂ epistasia a se urma porunca». 1790, Maiŭ 24.

DĂmŭ în note preciose documente referitoare la diverse narturî stabilite sub regimulŭ austriacŭ, între carĭ :

«Lui Dumitru Grecu povarnagiu ce are povarnă aici în Bucuresci la Fântana Boului după raportulŭ stolnicului, dela 5 ale lui Aprilie, asemenea carte i s'aŭ datŭ». 1790, Aprilie 6.

«Lui Gheorghe Grecu povarnagiu ce are povarnă aici în Bucuresci la Fântana Boului dupe reportulŭ stolnicului dela 5 ale lui Aprilie asemenea carte i s'aŭ datŭ»(1). 1790, Aprilie 6.

Cod No. XVIII, fila 83.

(1) IacĂ un exemplu :

«Dupe reportulŭ d-lui vel Vist. pentru cei ce li s'aŭ luatŭ bucate în venirea crescinescilorŭ oștirĭ și li s'aŭ datŭ fitanții, cumŭ și pentru douĕ fitanții ale magazierilorŭ i a d-lui vel Agă, ce s'aŭ luatŭ bucate dela Ioniță Nicola șalvaragiŭ, i Dragomir i Tudorache și Pilat ovreifulŭ, de aici din Bucuresci, care nicĭ în catastihŭ ce aŭ datŭ magazierii nu se gĂsescŭ trecute, cĂ de unde este porunca a li se plĂti, fiind-cĂ iși cerŭ împlinirea dreptului lorŭ? s'aŭ datŭ responsŭ la d-lui vel Vist. cĂ pentru acele fitanții va face Divanulŭ teoria pricinei, iarŭ pentru plată, dupe cumŭ și d-lui gĂsesce cu cale, sĂ fie îngĂduitorĭ pĂnĂ se va încheia socotelile județelorŭ». 1790, Februarie 18. Ad. colendasgraecas!

Cod. No. XVIII, fila 30.

a) Nartulŭ pe verdeŭri ŝi legume din 15 Septemvrie 1790. b) Nartulŭ pe lucruri de bęcăniŭ, din 8 Noemvrie 1790. c) Nartulŭ pe carne, 15 bani oca. d) Nartulŭ pe pâne. e) Nartulŭ pe luminări de seŭ. f) Nartulŭ pe luminări de cęcă ŝi altele(1).

(1) *Nartulŭ luminărilorŭ în ce chipŭ s'aŭ găsitu cu cale a vinde ocaua de luminări de cęcă. Către luminatul Divanŭ alŭ Prinŭipatuluŭ ŭeriŭ romănesci, dela noi cei mai josŭ numiŭi, Anafora.*

«Dupe jalba ce aŭ datŭ luminatuluŭ Divanŭ celŭ ce ŭine pe acestŭ următorŭ anŭ, cherhaneaua vîndării făcliilorŭ de cęcă, dupe poruncă ni-amŭ adunat la un locŭ ŝi prin cercetare îndestulându-ne de cumpărătorea materialurilorŭ la această vreme ŝi de alte cheltueli, iată se arėtă mai josŭ :

Părale

70 Cumpărătorea unei ocă de cęcă.
 7 Se încarcă la đece una scăđemētuluŭ cerii la topitŭ ŝi lucru.
 3 Pentru 9 dramuri bumbacŭ ce intră la ocă.
 7 Pentru lemne, chiria prăvăliei ŝi simbria slugilorŭ.
 7 Căștigulŭ luminăraruluŭ, la đece unulŭ, dupe preŭulŭ cumpărătorei unii ocă
 94 de cęcă. Inșă cu acestŭ nartŭ va putė fi până la vremea strînsuluŭ de miere, iarŭ atunci razemă trėba iarŭ la porunca luminatuluŭ Divanŭ; de acesta însciinŭțămŭ ŝi cė desăvărșită hotărire se va face de către luminatulŭ Divanŭ».

Dumitrache Stolnicu, Ioniŭă Căminariu.

Dela Divanuluŭ Prinŭipatuluŭ ŭeriŭ Romănesci.

«De vreme ce s'aŭ cunoscutŭ de față paguba luminăraruluŭ, poruncesece Divanuluŭ ca să aibă voie, de acumŭ până la vremea strînsuluŭ de miere, a vinde ocaua de făcliŭ de cęcă roșie cāte părale 94. Inșă făcliile să fie de ciară curată, fără de amestecătură ŝi fitiluluŭ dupe potrivă, iar atunci eșindŭ cęcă nouă va face Divanuluŭ cercetare ŝi va pune nartulŭ celŭ cuviinciosŭ; dreptŭ acea să aibă scire ŝi d-ta vel Agă, spre a face cuviincioșă publicaŭie».

Cod. No. XVIII, fila 93.

Pentru luminările de cęcă cu ce preŭŭ pėte să le vîndă ocaua luminăraruluŭ.

«S'aŭ făcutŭ poruncă la căminariuluŭ Moscu epistatulŭ vămilorŭ ŝi al ocnelorŭ i către stolniculuŭ Dumitrache judecătoruluŭ i către sārđ: Chiriac Arbut, dupe jalba luminăraruluŭ ce ŭine cherhanaua de cęcă, ca să socotescă cumpărătorea cerii cāte parale 70 ocaua i cheltuiala ce are la bumbacŭ i la lucrători ŝi ori-ce ŝi se arėte Divanuluŭ câtŭ 'lŭ ŭine ocaua cu tőtă cheltuiala luŭ, ca să se pótă cunosce cumŭ pėte să vîndă ŝi elŭ luminările». 1790, Aprilie 8.

Din cauza acestor narturi nu mai aduceau sătenii lucruri de

Dela Divanul Prințipatului țării Românești.

«Poruncesce Divanul d-vastră boerilor epitropi ca din preună cu d-lui stolnicul Constandin Nicolescul (pe carele îl are Divanul încărcat cu treba narturilor târgului) să mergeți la d-lui vel Vist. unde făcându-se cercetare la toate aceste ce se jăluescu zalhanagii cum și de s'au urmat și în anii trecuți a se lua seuri de pe la zalhanagii și câtă sumă de oca s'au luat și cu ce preț s'au vîndut seulă an și anșerțu, și cu ce preț se vinde acum? să se facă o chibzuire în ce chip s'ar putea face îndestulare pentru suma seului ce este trebuincios a se cheltui peste an, aici, și a nu se pricinui scumpete luminărilor și dupe ce se va găsi mijloc și se va face îndestulare și împlinire de suma cea trebuinciosă, apoi veți urma d-vastră a pune și nartulă celă cuviincios, cu ce preț să vîndă luminării ocaua de luminări la obște, care nartu ce veți găsi cu dreptate a se pune, să-lu aveți alu arêta Divanului în scris, ca să se deé poruncă către d-lui stolnicul, Niculescu, spre a griji ca să fie nartulă păzitu, și să urmeze fără de a se face vre-o înșelăciune la vîndare». 1790, Octomvrie 18.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Cozma ală Ung. Vlah. Marchelie oficheal Impărătescă, Ioan Loyf.

Cod. No. XVIII, fila 280.

Boerilor epitropi, pentru nartulă cărnii.

«Dupe însciințarea d-lui vel Agă și aiarulă ce s'au făcutu pentru carnea de vacă, că nu potă să vîndă măcelarii după nartu, fiindu vitele scumpe și se încarcă ocaua de carne câte bani 15 afară din cheltuiala lor, s'au orânduitu dela Divanul la d-lor boerii epitropi și la d-lui stol. Dumitrache, ca să alégă prețul celă dreptu cu care se cuvine a fi vîndarea cărnii, vîdîndu și aiarulă ce s'au făcutu de d-lui vel Agă și să însciințeze Divanului în ce chip voră găsi cu cale». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 56.

Către d-lui vel Agă pentru narturi.

«S'au făcutu poruncă către d-lui vel Agă, dupe orderulă pré Inaltului Prințipă, ce au dată la Divanul, Aprilie 3, pentru nartu, ce s'au făcutu de astă-tómă spre a se vinde cele trebuinciose zaharele de brana vieți și nu s'au urmatu de d-lui vel Agă, i s'au datu strașnică poruncă să urmeze negreșitu, arêtându-i-se și cuprinderea orderului întocmai». 1790, Martie 26.

Către d-lui vel Agă, pentru nartulă cărnii.

«Dupe orderulă pré Inălțatului Prințipă, că s'au pliroforisitu însuși Măria Sé, că nu potă măcelarii să vîndă oca carne câte bani 12 și au hotăritu a vinde

vîndare în oraş. Aşia că Austriacii siliţi fură a publica, că unele arti-

până la sfântul Gheorghe oca carne câte bani 15, s'aū datū porunca Divanului la d-lui vel Agă arătându-se şi cuprinderea orderului întocmai, ca să pórte grijă a se urma acestū nartū şi să fie carne de îndestul şi bună». 1790, Martie 27.

Cod. No. XVIII, fila 78.

«S'aū datū poruncă la d-lui vel Agă pentru brutari, ca Nartulū să-lū păzescă şi să fie îndestulare, iarū în pâne să aibă voie a amesteca mălaiū de meiū şi de porumbū şi să scōţā la tîrgū şi mălae, iarā pentru cele-l-alte rufeturi care nu vorū urma nartului, pe care-lū va dovedi, să-lū aducā la Divanū». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101

«Dupe însciinţarea beerilorū epitropi pentru rîndulū măcelarilorū, că nu se pōte a se pune nartū, fiindū vitele totū slabe, li s'aū datū poruncă, ca să grijāscā la vreme, fār de altā poruncă să pue nartū». 1790, Maiū 6.

Porunca ce s'aū datū în dosulū reportulū vel Agă pentru nartulū cārniū de vacā.

«Fiind-cā a se face aiarū la carnea de melū este orînduitū d-lui vel logf. Ioniţā şi cu d-lui, sinior Marchelie ofichelul Impērătescū, orānduesce Divanulū şi pentru carnea de vacā, iarāşi la d-lor, unde viindū şi chirū Panait Dimancea să facā şi la acēsta aiarū celū cuviinciosū şi să arēte d-lor Divanulū preţulū celū dreptū dupe care să se dēe nartū măcelarilorū, ci darū d-ta vel Agă să dai ajutorulū celū cuviinciosū la d-lor pentru trēba acēsta». 1790, Iunie 21.

Cod. No. XVIII, fila 118.

Porunca ce s'aū făcutū în dosulū Anaforalei Epitropilorū, pentru nartulū cārniū. Dela Divanulū Prinţipatului ũrii Romānesci. Poruncă către d-lui vel log. Ioniţā Damaris i către siniorū Marchelie.

«Veţi vedea d-vōstrā acēstā carte ce aū făcutū d-lor boerii epitropi şi nartulū ce punū la vîndarea cārniū, care fiindū că ni se pare a fi scumpā, acumū într'acēstā vreme, cānd mieii crescēndū s'aū mai ingrāşatū, d-vōstrā să bine-voiţi ca înşivē să faceti cercare acea ce socotiţi că trebue pentru buna cunoscintā şi de faţă vederea preţului ce-i cuviinciosū, decī impreunāndu-ve amāndoi în curtea conacului d-sale sinior Marchelie, unde aducēndū şi pe chir Panaiot Dimancea ca un practicosū în ale vitelorū, să faceţi d-vōstrā aiarū ce urmēzā, cu bună luare aminte, ca pentru o trēbā ce este a obştiei şi se arētaţi Divanulū în scrisū nartulū celū dreptū, care se cuvine într'acēstā vreme a se da măcelarilorū; pentru care poruncesce Divanulū şi D-tale vel Agă să urmezī la cea ce vorū avea d-lor trebuinţā asupra trebei aceştia». 1790, Iunie 17.

Feld-marschal ghenaral leitnant baron fon Entenberg, Cozma alū Ungro-Vlahiū, Rōmnic Filaret, Radu Slătineanu.

Cod. No. XVIII, fila 203.

cole, necesare la spitale, se vorü cumpëra fără nart, cu prețuri bune (1).

Dela Divanulü Prințipatului țërii Romănesci.

«Aducëndu-se față în Divanü, atätü pe luminărarii, câtü și pe unii din negustori, zalhanagii, măcarü că și luminărarii ämblä sä-și micșoreze vinovăția lorü, arëtändü că și în alți ani äü fostü îndatoriți zalhanagii de le-äü datü lorü câte o sumä ocä de seü, și că ei n'äü vindutü seü seü luminări făcute la negustori din țëra Turcëscä, darü acestea le vinduse la o parte, ämü întreatü numai äcësta sä arëte, ädecä pänä a *nu se face armistițiä* de era seulü mäi efinü, de câtü acumü? și nici de cumü nu puturä sä-și tägäduiască, ci cu graiulü lorü märturisirä, că ädevëratü era mäi efin; dupe äcësta le ñiserämü iaräșü: pentru ce atuncü când era seulü mäi efinü nu grija ca sä fie cuprinsü seulü celü trebuinciosü peste änü, ca unii ce ei sunt rufetü legatü sä ție orașulü de luminări, sä griiască în tötä vremea a nu fi lipsä și alții sä nu fie volnici a deschide luminării, decätü rufetulü lorü? și la äcësta nu avurä nici unü cuvintü vrednicü de respunsü; i-am mäi întreatü: de vreme ce ñicü că li s'äü datü și în alți ani seü dela zalhanagii și äcësta vorü sä facä și ca unü obiceiü hotäritü, sä arëte la Divanü vre-o carte de poruncä Domnëscä, prin care sä se hotärască ca sä fie datorü zalhanagii în toți ani sä le deë câte o sumä ocä de seü, și nu avurä, fără numai cu gura ziserä, că äșia s'äü urmatü; decü äcëstä problemä a lorü ne fiindü carte și hotärire Domnëscä la mijlocü, Divanu nu pöte sä o primëscä ca un obiceiü hotäritü și mäi virtosü, că de cumpëra ei seü din vreme, pe când era efinü, acumü nu arü fi avutü nici o trebuință de a cere seü dela zalhanagii; și macarü și carte Domnëscä sä fi fostü, pentru pedëpsa vinovăției lorü, Divanu, cu sfatü de obște, äü hotäritü ca luminărarii sä cumpere seü ori unde vorü putea găsi și cu cât prețü se vorü putea tocmi și vindärea lorü la obște sä fie ocaua de luminări pe parale 20, iarü nu mäi multü; ci darü dupä äcëstä hotärire poruncëscë Divanu și d-tale stolnicü Niculescule, ca sä priveghezü a nu se vinde luminările mäi scumpe, ci sä se päziassä nartulü äcesta far de nici o schimbare, iarü pe care din luminării se va dovedi că urmëzä în potrivä și vindü luminările, ori cu lipsä din suma dramurilorü ocalii, ori cu prețü mäi susü, seü va pune în luminări amestecäturi, pe unulü ca acela sä-lü pedepsescü d-ta cu bätaie în fața präväliei lui pentru pilda și vegherea celor-l-äü tovaräși äi rufetulü lorü; längä äcësta sä le arëți d-ta că totü seulü de aici din țërä, veri a cui va fi, cu porunca mä feld-marschal-leitnant baron von Entenberg este de totü opritü a nu eși din țërä la nici o parte și poruncëscü luminärarilorü ca sä cerceteze și ori unde vorü dovedi seü scosü ca sä-lü trecä în alte părți veri a cui va fi sä-lü iae controbonü și jumëtate dintr'acelü seü sä se iae pe sëma cätanilorü Impërätesci, iarü jumëtate sä se iae pe sëma luminärarilorü, fără de nici o platä». 1790, Noemvrie 11.

Entenberg, Cozma al Ung. Vlahiei, Dumitrache Banü, Ioan logf.

(1) «Poruncä cätre ispravnicii ot. sud Ilfov, ca sä de în scire la toți de obște ce vorü ävé untü, găini, ouë, lapte de vindäre, sä le äducä în Curtea cea veche ca sä le vändä pe bun prețü». 1790, Maiü 10.

LXXI

Abusulū cu sudiții. Evreii. Turcii.

În vedere cu greutățile ce apăsău asupra țeranului și spre a le mai ușura, Divanulū se tânguesce lui Coburg, în 12 Februarie 1790, că «Ungurenii» «*ce sunt cu locuința și legați cu darea și rîndulū țerii*» acumū, de cândū aū intratū oștea austriacă în țera, mergū la cancelaria lui Coburgū și capătă pasporturi cu cari se ducū la Transilvania.... Divanulū dice, că «țera este încărcată la suma liușilorū, cu toți ungurenii, la darea datoriei zaharelelor», apoi decă ei sunt slobođi a se duce în Ardél, cumū remānū satele încărcate cu quot-partea lorū?

«Poruncă către d-lui vel Agă, fiindū că la spitalurile din Bucuresci este trebuință a se cumpăra untū, oue, găini, lapte, s'aū poruncitū d-lui să deé în scire prin mahalale i celorū ce vinū la târgū cu de acestea de vîndare, pentru hrana soldașilorū bolnavi, ca să se stringă în Curtea cea vechiă pe marginea gârlei făcēndu-se ca unū târgușorū unde să-și vîndă lucrurile lorū cu prețū și cu tocmelă făr de a li se face vre o silă, seū a li se pune nartū, ci darū într'acestașū chipū să urmeze d-lui». 1790, Maiū 11. Iacă aci avemū originea halorū actuale din Bucuresci de pe malulū gârlei.

Cod. No. XVIII, fila 141.

Cărți la opt județe pentru seuri de trebuință a luminărilorū.

Dela Divanulū Prințipatului țerii romānesci. Poruncă către ispravnicū, ot sud. «Find-că pentru lipsa ce este de luminări aiciă în orașu Bucurescilorū, aū hotăritū Divanulū, ca toți neguțatorii ce aū strînsū vite aiciă în țera și le-aū tăiatū la zalhanale să deé o sumă oca de seū la luminări de aiciă din Bucuresci, ajutorū pentru trebuința obștei, din care sumă după analogia ce s'aū găsitū cu cale, s'aū orînduitū și la acelu județū ca să deé neguțatorii ce aū strînsū vite oca seū:.... Dreptū aceea primindū d-vostră porunca acēsta a Divanului, numai de câtū să aduceți neguțatorii căți vorū fi strînsū vite și le vorū fi tăiatū la zalhanale aiciă în județulū d-vostră și puindu-i să-și facă cisia ei între ei să aveți a împlini dela toți acēstă suma oca de seū ce mai susū se arētă, și aducēnd-o aiciă să o facă teslimū la vătafulū de luminări, cărora să li se plătescă de luminări mia de oca câte taleri 450, iarū nu mai multū, ca să pótă vinde și luminării la obște după nartulū celū hotăritū, care bani prin marafetulū d-lui stolniculū Constandin Neculescul epistatulū narturilorū țirgului, să li se împlinescă pe șinū dela luminări, adecă cu o mână să deé seulū și cu alta să primescă banii». 1790, Noemvrie 15.

Entenberg, Cosma alū Ung. Vlachici, ot Rōmnic Filaret, Dumitrache Banu, Constandin Știrbei.

Cod. No. XVIII, fila 318.

Iacă anaforaua Divanului:

«Înălțimei Tële cu plecăciune însciințăm, că dela o sémă de vreme încóce vedem că unii dintre ungurenii de aici, ce sunt cu locuința și legatî cu darea în rîndul țerii, vinu la canțelaria Înălțimei Tële și luându-și pașaporturi mergu și la d-lui vel spătaru și scotu răvașu de drumu, ca să mergă în Transilvania cu casele lor, precum vei vedea Măria Ta și pe aceste cinci case ce s'au scosu pașaporturi a merge și Divanul dela Înălțimea Ta n'are nici o poruncă ca să scimă de sunt slobodi a merge din d'acești în Transilvania; atăta scimă, că țera este încărcată la suma lușilor și cu toți ungurenii la darea datoriei zaharelilor, precum s'au datu înălțimei Tële însemnare de totă suma ungurenilor; și de sunt dintre dânșii slobodi a merge în Transilvania să se dea luminată poruncă Înălțimei Tële la canțelaria Măriei Tële, ca cându li se dă pașpórté să-î trimită la comisia visteriei, ca să se scóță cu numele lorú din catastihulú unșurenilorú, ca să nu rămăe țera încărcată cu numele lorú și pentru aceștia adeverulú arétămú Înălțimei Tële, că la lét., prin silința d-lui siniorú Marchelie ofițerú împărătescú, au fostú slobodi și ne opriți a merge în Transilvania, și nici au avutú voie să mergă, acumú vedéndú aceștia că s'au îmúltitú aici în țera podveșile și trebuințele oștirilorú împărătesci, cerú să mergă și iară-și peste puțină vreme ne astâmpărându-se la un locú, potú iară-și a veni, ci să scimú și noi de sunt slobodi de către Înălțimea Ta, iarú de nu sunt slobodi iarăși să se poruncescă a nu li se da slobodenie și atătú pentru aceștia ce ș'au scosu acumú pașapórté cât și pentru alții ce s'au mai dusú și alții ce vorú vrea să mergă, ci de acumú înainte să avemú porunca Înălțimei Tële: în ce chipú să urmămú?» (1).
1790, Februarie 12.

Contra altui némú de prigilegiași încă se tânguesce țera și Divanulú obține învoirea a se pune la birú toți *ovrei*, făcéndú o specială catagrafie «că âmbă cu înșelăciuni, ca se póta fi apérați.... și nu dau nici o dare nimicú, nici în țerile împărătesci **de unde vinú**, nici aici în pămîntulú țerii dupe ce sosescú, și pricinuescú numai o greutate țerii» (2).

Publicațiú la 12 județe și la Craiova pentru ovrei, a se pune la birú.

«Fiindú trebuință a se sci căți ovrei se află cu locuința aici în pămîntulú țerii, atătú cei căsătoriți și întemeiați cu familiile și casele lorú, câtú și cei ne căsătoriți, ce se ținú cu felú de felú de negustorii și mesteșugú, între cari

(1) Cod. No. XVIII, fila 360—361.

(2) «Deci acestú actú spune de evrei, că vinú dela împărățiile vecine, și ne arétă câtú de întemeiată e teza evreilorú autochtoni în Dacia și în ori-ce casú, câtú de puținú erau evreiú pămîntenú în Muntenia, pe la 1790! Se va vedé acésta și din actele ce sucesivú vomú mai publica, între cari o minunată statistică a Bucurescilorú din 1820.

se găsesc mulți evrei, care âmbă cu nume că sunt veniți din năuntru din țările Impărătesci și cu altă cevașu numiri nu sunt intrați în vre-unu felu de dare, ci âmbă cu înșelăciuni, ca se pôtă fi apărați, și așa dupe vicleșugulă cu care se pôtă nu dau nimic, nici în țările Impărătesci de pe unde vină, nici aici în pământul țării dupe ce sosesc și pricinuesc numai o greutate țării, fără de a nu se folosi cămara Impărătescă cu nimic dela ei; pentru care fiindu la toți datorie întregă, ca după starea, puterea și mesteșugulă ce are fiesce-care să facă cuviosu ajutoru și folosu cămării; iată cu sfatū de obște se găsi cu cale și se poruncesce d-vóstră, să faceți cercetare cu amăruntulū în totū județul acela, și să-l luați în scrisu pe toți evreii căți se vorū fi aflândū, arătândū pe fiesce-care cu familia lui și ce mesteșugū și negustorie are și de unde se numesce că este? așa făcendū catastihū curatū, întocmai precumū vi se poruncesce, să aveți a trimite la comisia visteriei, însă până la 11 ale viitoarei lunī lui Martie, după numărulū testamentulū celui vechiū și să sciți d-vóstră și acesta, că orī-care evreiu căsătoritū, seū necăsătoritū, aședatū, seū ne aședatū, se va afla slujindū marchitanū în tréba armadii Impărătesci, aceia sunt a fi fără de dare, dară totū trebuie să se iae în scrisu și să fie arătați în catastih cu deosebire, unde slujescū, iară cei-l-alti aū să plătescă la Visterie, dela și antéiū de Noemvre lét 1789 până la sfârșitulū lui Octomvre lét 1790, pe unū anū întregū câte tal... cea-ce veți găsi cu cale și cu dreptū să arătați în catastihū pentru fieș-carele, cumū și zaharelele celea orânduite, precumū respundū și locuitorii țării și care din evreii ce vinū din alte țări se vorū adeveri că și-aū plătitū darea lui acolo, pentru anulū

Continuăm cu actele relative la *narturi*, începute la pagina 395 :

«Poruncă către Aga Ischistambol și Armașu Arcuda, că nu sunt următorii zapisulū și prinsorei ce aū datū pentru pânea a o scóte mai mare și deplinū la dramulū după zapisū și Divanulū după zapisulū ce aū datū are a le cere răspunsū, ci primindū porunca să aibă a da nizamulū celū cuviinciosū, ca să se facă pânea după nartū și prinsórea ce aū datū, să nu cađă în vină pentru catahrisisū alū trebiū aceștia» 1790, Junie 24.

Cod. No. XVIII, fila 211.

Către d-lui vel Agă pentru nartulū vinulū.

«S'aū datū poruncă dela Măria Sa Ghenerarul Entenberg și dela cei-l-alti Divaniți, la d-lui vel Agă, pentru nartulū vinulū: a se vinde ocoa dréptă și vinulū ne amestecatū, pe pările șése». 1790, Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 80.

Narturile pentru lucrurile mánăcării în ce chipū s'aū găsitū cu cale a se vinde.

<u>Părale</u>	<u>Părale</u>
Unt de lemn 40	Săpunul celū bunū 36
Orezu 16	Fideua de Veneția 50
Năhutul 12	Pastrama de vacă de zalhana . . 12
Măslinile 20	Săpunul prostū 20
Brânza de oi din Burduf 16	Meiul 24
Cascaval 22	Icrile tescuite 50

acesta acela va fi apărată de zaharele, iară nu și de darea ce se face acumă hotărâre, însă această dare voră respunde cu cislă între ei, ca să nu simță vre

	<u>Părale</u>		<u>Părale</u>
Icrele negre moi	46	Morcovi ocaua	3
Mălaiul de porumb măcinat	3	Capere	2
Mălaiu meu măcinat	2	Gulia mare una	2
Făina de orz	2	Gulia de mijlocu una	1
Ciapă	4	Guliile cele mărunte 2	1
Fasole	6	Ridichile, 6 de lună	2
Lintea	6	Rădichile cele mari, ocaua	2
Mazărea	8	Țelina ocaua	4
Bobul	10	Merele crețesci 8	1
Prunele uscate	5	Merele amestecate 15	2
Usturoiū 6 căpățini	1	Nucile 30	1
Prazul celū mare 5 fire	1	Apa, în ocolulū Agescu, sacaua	4
Prazul mărunțū 10 fire	2	In mahala, apa, sacaua	5
Spănac ocaua	4	Orzul ce se vinde la hanuri și la	
Pătrânjel ocaua	6	băcâniū ocaua	4

Dela Divanulū Prințipatului țerū Românesci.

«După acestū nartū ce s'aū găsitū cu cale a fi vîndărea acumū într'acéstă vreme la fieș-care felurime, precumū mai susū se arētă, poruncesce Divanulū d-tale, biv. vel stolnice Neculescule, să dai cuviinciosulū nizamū, ca cu acestū prețū să fie vîndărea lucrurilor ce se numescū mai susū, iară nu mai scumpe» 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, Dumitrache Banū, Ioan logf. Constandin Știrbeiu, Mateiu Făl-coian, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 313.

Poruncă către boerū epitropi pentru nartulū pâniū.

»Fiind-că Aga Ischi-Stambol și cu Armaș Arcuda ce aū avutū asupra lorū nizamulū pentru nartulū de pâne aici în Bucuresci, aū fostū datorī ca numai pâna la grăulū nou să aibă acea epistasie, acumū dară, d-vóstră să dați nizamulū acesta, adecă să cercetați prețulū grăulū nou cu care-lū cumpără brutarii din tîrgū, atătū celū de frunte, câtū și celū de alū doilea și alū treilea, să faceți apoi și cea cuviinciosă socotelă brutarilorū, după prețulū grăulū ce cumpără, cu ce nartū se cuvine a vinde pânea în Bucuresci? însă căutați bine să nu faceți vre-unū cusurū la această socotelă, precumū nu ați făcutū cercetarea cea dréptă și cuviinciosă la grăulū vechiū și s'aū aflatū acei doi boeri, de aū luatū tréba asupra lorū, cu multă deosebire și folosū norodulū; și nu numai acumū să faceți această urmare și să arētați Divanulū în scrisū, ci tot-déuna, în vremi, să cerce-

unul năpăstuire, asemenea și la altă cheltuială ce voru răspunde rufeturile» (1).
1790, Aprilie 14.

tați prețul grâului și după aceea să urmați a face și nartă brutarilor și iar să arătați Divanului, de care așteptăm răspuns» 1790, Septembrie 13.

× *Ioniță Logofetiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie, Biv. vel Sărdariu.*

Cod. No. XVIII, fila 259.

Anaforaua episcopilor pentru nartulă precupeților.

«După luminată poruncă amă făcută cercetare, pentru legumile și verdețurile ce vindū la obste precupeții în târgū și vedemū cumū că vindarea le este cu prețū ne suferitū, darū noi după cercetarea ce facemū de prețul cu care cumpără precupeții de pe la locuitorii de pe afară și de pe la grădinarii de aici din Bucuresci și după starea vremii, socotimū a fi cu cale să se vindă legumile și verdețurile cu prețul ce însemnāmū mai josū, însă acumū de o camū dată, dar mai asupra tōmniū de se vorū mai eftini vomū purta de grijă și în ce chipū va fi atunci vindarea vomū face deosebita pliroforie cinstitulū Divanū, ci pentru ca să se păzescă vindarea cu acestū prețū, să fie luminată porunca cinstitulū Divanū cătră d-lui vel Agă, ca să deē poruncă tuturorū precupeților în ce chipū să le fie vindarea; de acesta însciintāmū cinstitulū Divanū». 1790, Septembrie 10.

Costache Cluceru, Nicolache Păhar.

Cod. No. XVIII, fila 261.

	<u>Părale</u>		<u>Părale</u>
Fasolea oca	7	Pătrânjel fire 15	1
Lintea oca	6	Morcovi fire 10	1
Mazărea oca	10	Gulia una	1
Bobul oca	8	Brojbe două	1
Ciapa oca	5	Sfecle mai mari 3	1
Varza, căpățina mare	2	Sfecle mai mici 6	1
Iar cea mică	1	Spânac, ocaua	6
Usturoiū, căpățini opt	1		

Divanulū Prințipatului țerū Romănesci. Poruncă către d-lui vel Agă.

«Cu acestū prețū ce aū socotitū cu dreptate întru acestă vreme, să poruncești d-ta precupeților de a fi următorī spre a vinde fiesce-care felurime de legumă, supuindu-ī fără de voia lorū la acestū nartū; iarū pe celū neurmătorū se va pedepsi, arētândū d-ta tuturorū de obște prețulū acesta, ca să fie sciut la toți cei ce cumpără». 1790, Septembrie 15.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rōmnic Filaret, Ioan Damaris, Manolache Grădișteanu, Constandin Știrbeiu.

Cod. No. XVIII, fila 262.

(1) Cod. No. XVIII, fila 104.

O altă categorie de locuitorii de care se preocupă regimul austriac în Muntenia, sunt turcii. La favoarea armistiției, negustorii turci au voie să vie în țară, pe timp limitat și cu *pașușu* dela feld-merschal-leitnant Entenberg. Se face însă catagrafie de toți turcii remași în țară, ascunși pe la locuitorii țerei, cu scopul de a fi considerați ca «robi» și a servi apoi la schimbul pe prizonierii austriaci, robiți de turci. Iată actele relative la această categorie de locuitori:

Publicație la toate județele și la Agă i la Spătar, pentru turci.

«Dela Divanu Prințipatului țerii românescei.

Poruncă către ispravnicii ot sud....

Pentru neguțătorii turci ce vin cu firmanuri, ați avut porunci date dela mine feld-marschal-leitnant, că unii ca aceștia ce vin cu firmanuri să aibă în mâinile lor și pașușurile mele, în care pașușuri cu deosebire să poruncesce d-vóstră, că numai în locul unde este șederea ispravnicilor să aibă a se neguțitori, fără de a nu âmbra prin sate, care au voie a rămânea numai până când voru fără negustoria lor; acum am înțeles, după cum și însuși cei mai cinstiți turci se jăluiesc, că o mulțime de turci fugari și alt-fel de ómeni răi aru fi fugind de peste Dunăre și aru fi venind aici în țera românescă fără de nici un fel de firman și s'aru fi ascundându pe la locuitorii pîn păduri și în alte locuri; pentru care strașnic se poruncesce d-vóstră, ca să aveți a urma după poruncile ce aveți date dela mine feld-marschal-leitnant și pe acel fel de turci fugari, ce n'au firmanuri, séu pașușuri dela mine, să aveți a-i prinde, me-teherisindú ântéiu cuvinte dulci, după cum aveți povățuire și să le luați armele dându-se la cel mai de aproape comandantú ostășesc, ca să-i trimită la mine, împreună cu armele lor (iarú mai virtos d-vóstră ispravnicilorú i căpitanilorú dupe margine fórte să străjuiti marginea și turc fără de firman să nu lăsați a trece și intra în țară, dar să urmați negreșitú» (1). 1790, Noemvrie 22.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rómnic Filaret, Ion Damaris, Const. X Știrbeiu, Matci Fălcoianu.

Publicație la toate județele și la Spătar i Agă, pentru turcii ce se voru fi aflându remași în țară.

«Copie întocmai dupe orderulú excelenței Séle feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, care au datú la Divanulú țerii.

Suntemú pré încredințați, că atât pe la țară, câtú și cu deosebire în orașú în Bucuresci, mai înainte intrării armiei Cesaro-crăesci în țera românescă i la vremea când intra armia și după ce au intratú, mulți turci, de locuitorii țerii au fostú luați în slujbă și ântéiu că saú opritú aici în țară, séu sub altú chipú, după cum toți aceștia ce sunt de legea lui Mohametú, unii fiindú în slujba înaltei porți, au purtatú arme asupra armelorú crestinesce și au cădutu

(1) Cod. No. VXII, fila 320—321.

robi la noi, cari sunt a se metaherisi întru asemenea chipă, precum și ei metachirisesc pe ai noștri; deci să bine-voiască cinstitul Divan a face cele mai strașnice porunci pe largă, atât pe la isprăvnicături, cât și la spătărie i la alte, dregătorie, ca fiesce-care în ținuturile și în popórele lor să cerceteze cu amăruntul: unde și câți turci se află? să se trimită foi la cinstitul Divană, care dregătorii să aibă a ținea în pază acestă felă de turci, seă să se lase cu îndestulată chezeșie, ca când voră fi ceruți să se dea, ca să se pótă da la comisionulă schimbării de robi; numai pohtescă pe cinstitul Divană, ca îndată ce va veni foile de pe la județe și dregătorii, să facă ună catastihă de tóte și să ni se trimită». 1790, Decembrie 9. (st. n.)

Entenberg, feld-marschal-leitnant.

Dela Divanulă Prințipatului țării romănescă.

Poruncă către ispravnică, ot sud...

«După coprinderea mai susă arătatei porunci, poruncesce Divanulă să aveți a urma întocmai, de care asteptămă fără de zăbavă respunsă cu fóie anume» (1). 1790, Noembrie 29.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot Rômnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Marchelie.

LXXII

Edilitatea sub Coburg.

Ocupațiunea austriacă făcu óre-care bine, dóră în direcțiunea edilităței. Pentru prima dată se gândesce guvernulă țerei la regularea piețeloră publice, la curățenia și pavarea stradeloră din alte orașe decâtă Bucurescă. Acésta grijă este energică, mai alesă spre finea anulul 1790, din cauza bólei ciumei, care amenința țera, la acésta dată.

Acésta curățenie a orașeloră, în interesulă igienic, cumă și măsurile de luat cu referință la tăierea viteloră, le aflămă în circulara Divanului, către tóte 17 județe, din 6 Aprilie 1790. Se otărescă pe depse bănescă dela contravențiună, în folosulă *casei spitalului*. Dămă în note actele relative. (2) Eată ordinul relativ la Bucurescă:

(1) Cod. No. XVIII, fila 328.

(2) *Cărți la 17 județe pentru curățitulă ulițeloră de prin orașe.*

«Fiind-că curățenia politiviloră și a orașeloră, de spurcăciună, de leșiură, de gunóe și de oră-ce murdarlicură și putoră, este paza sănătăței de obste, căci aceste molipsecă aerulă celă sănătosă și pricinuescă bóle; iată se poruncesce d-vóstră,

Dela Divanul Prînzatului țării Românești. Poruncă către d-lui vel Agă.

«Curățenia unei politii plină de norod și de alisveriu are deosebire la sănătatea obștiei și la o bună ocârmuire de orânduiala țării (1); iată un deosebit lucrul care învrednicește luare de sémă la toți! Pentru aceea dară, pré bune și înțelepte orândueli ale mării Sale pré Înălțatului *Prînzatului de Sacsonia Coburg*, au fost date Divanului d-lui; porunci în multe rânduri de a se aduce acest multu trebuinciosu lucrul la urmare în faptă, ca și cel mare și cel mic să strîngă gunoiul dinaintea casei sale și din curțile sele cu silință să-l scotă afară din tîrg; dar fiind-că acestu nizam nu se păzeste, s'au făcutu hotărîre în Divan, ca nu numai cei mici, adecă prăvăliașii, negustorii, rufeturile, mahalagi, parte mirenescă, cum și bisericescă, ci și boerii toți de obște să strîngă dinaintea casii sele de doué ori pe septemână și să-l scotă afară din tîrg, pentru care s'au rânduitu hotărîre și glóbă de banî la cei ne ascultători, iar deosebitu va metahirisi esceleția sa feld-marschal-leitnant silă cu esecuția ostășiască strașnică în câtu cel mai dinteiu va sta atâta vreme în casa sa neslobodă până când va fi desevărsită așia curățenie, care este spre binele de obște; deci acéstă hotărîre, după ce s'au vestit și s'au făcutu cunoscută în Divan spre înțelegerea fieș-căruia obrazu, iată să trimite d-tale, ca să o faci publică și la tótă obștea, cum și fieș-căruia în parte, la care acéstă trébă și porunceste Divanul strașnicu să fi cu purtare de grijă acum și în tótă vremea și să silesci pe fieș-care ca

să purtați grijă pentru târgurile și orașele acelu județ, ca pururea în tótă vremea să fie tóte ulițele grijite și curățite, făr de gunoe și făr de nici un murdalicu, putori, seú leșuri, ca tóte aceste să se scotă afară din orașu la locu depărtat iar să nu se arunce pe uliță și pe lângă ziduri și uluci; așîderea măcelarilor să le dați poruncă și nizam, ca să taie vitele la un loc mai deosebitu, afară, unde să arunce măruntaiele și spurcăciunile ce esú din trînsele, că murdalicul face mare putore nesuferită, care negreșit molivsesce aerul sănătăței, iar mai virtosu zalhana să nu fie în lăuntru târgului și a orașului, ci afară, la locu depărtat; deci la acéstă datorie să faceți supuși și următori pe fie-care, iar cel neurmătoru poruncii, să scie, că mai întéiu are a se pedepsi cu tal. 2 a doua órá cu tal. 4, a treia órá cu tal. 8 și așia înainte totu îndoitu să se pedepsescă, care acești banî sunt să se pue la casa spitalului; să se scie, că acéstă pedépsă fără nici o deosebire a stărilor să urmeze». 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 84.

(1) «După raportu d-lui vel Agă, pentru luminăria de cêră și pentru alte cherhanele de luminări de seú și de săpun, cum și boiangii, cari varsă pe poduri putori spre molipsirea aerului și arétă că arú fi bine să fie opriți cherhanagiul a nu mai lucra în tîrg, cum și boiangii asemenea, s'au datu poruncă către d-lui vel Agă, că bună este acéstă socotelă a d-lui și să le urmeze în faptă, ca să lucreze la mahalale și să le aducă gata în prăvălii spre vinđare». 1790, Maiu 6.

Cod. No. XVIII, fila 128.

«S'au datu porunca Divanului la d-lui vel Agă, pentru lemnele, i fênu și cherestele ce vinú de vinđare la tîrg, să pórte grijă d-lor a veni numai la lo-

negreșită politia să fie curățită de apururea; așisderea să grijesci d-ta și de alte necurățenii și putori, cari molivnescu aerul sănătății, după povățuirile și poruncile ce ai date și mai dinainte pe larg, ca să nu fie cusur trebei acestia din nepurtarea de grijă și nesilița d-le» (1). 1790, Octombrie 23.

Entenberg feld maschal-leitnant, *Cozma ală Ungro-Vlah*; *Dumitrache Banul*,
 X *Ioan Logf. Manolache Grădișteană, Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie oficial Impărătescă.*

Poruncele date în April nu avură efectele dorite, de ore-ce aflăm o anafora a boerilor epitropi, din 3 Maiu 1790, arătându modul de organizare a polcovniciei podurilor, atributele acestuia și beneficiile lui și cerându Divanului readucerea ca polcovnicu a logof. Stoica, spre a se ocupa seriosu de podurile, adecă pavelele din Bucuresci.

În urma acestei anaforale aprobată de Divan, acesta, în 7 Maiu 1790 rînduesce pre vel Spătar și vel agă ca mumbașiri pe lângă

curile celea orînduite, să se strîngă ca să nu se mai primescă îmbulđirea careloru pe ulițe, însă pe podu caliciloru lângă Antim, pe locul Leurdencei, de lângă șetrăresa Fălcoianca, i lângă mănăstirea Mihaiu Vodă, pe maïdanu lângă Dâmbovița, i pe podu lui Șerban Vodă, maïdanul unde au fostu dulapul, i pe podul tîrgului de afară pe locul Măinescului, de lângă polcovnicu de călărași Stan și pe locul Martagiului, iar pe podul Mogoșoai fiindu multe virane deschise, unde va socoti acolo să fie adunarea careloru, și de acēsta să porțe grijă și d-lui vel spătaru». 1790, Ianuarie 26.

*Porunca ce s'au făcutu în dosul Anaforalii epitropiloru pentru curățitulă podurilor.
 Dela Divanu l'rințipatului țerii Romănesci.*

«Obiceiul care au fostu, poruncesce Divanul a se urma și acum și să aibă volnicie polcovnicu de podu a sili cu acēstă poruncă pe toți prăvălieși și casnici ca înaintea namestiilor sale fiesce-care să măture și se curețe podu; așisderea poruncesce Divanul, d-tale vel Spătar și d-tale vel Agă, mai înteu să poruncesci la toți străjarii mărginilor și respăntieși ca să deē în scire locuitorilor ce intră în lăuntru politiei, arătându-le locurile cele orînduite unde au a trage fără de a se popri mai multă pe podurile ulițiloru, cari locuri datori sunt d-lor boeri epitropi să le arēte anume după cum mai înainte au fostu porunciți, ca să fie sciute, atātu acelor locuitori, cātu și orașenilor politiei, făcându acēsta sciută, cunoscută cu publicare cătră toți de obste, apoi și locuitorii ce se voru găsi stându pe uliță să fie siliți a trage la locurile cele orînduite». 1790, Iulie 1.

Cod. No. XVIII, fila 112.

(1) Cod. No. XVIII, fila 289.

polcovnicu de poduri și Epitropia obștească, pentru ca să repare podurile din capitală.

Iată aceste acte:

*Anaforaua dela boerii epitropi cu întărirea Divanului, pentru care s'au orânduit polcovnicu de poduri logf. Stoica.
Către cinstitul și marele Divan al Prințipatului țării Românești. Dela departamentul Epitropiei Anafora.*

«Insciințăm cinstitul Divan, că polcovnicia podurilor, măria Sa Alexandru Vodă Ipsilante prin hrisovă au legat'o subț povața epitropiei obștești împreună cu toți oamenii stégului său, asemenea urmăz și la măria Sa Nicolae Vodă Caragea, i la măria Sa Mihai Vodă Suțul, precum și la anul dintăiu al mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni; fiind-că după cuprinderea hrisovelor epitropia este încărcată cu purtarea de grijă a facerei și meremetului celor patru poduri mari domnesci, de către epitropie să alege om vrednic de slujbă și credincios, pe care arătându-l epitropia la Domnie ilu cinstea cu imbrăcăminte de domnesc castan, dându-i poruncă de a fi silitor spre lucrarea și meremetul acelor patru poduri, făcându teslim subț povața Epitropiei împreună cu toți oamenii stégului său, ca numai de epitropie să asculte, iar aceștia nici o trebă cu el, se cu oamenii lui, să nu aibă, rămăind numai și numai pentru treba podurilor, ne supărat fiind polcovnicu de vre-o cerere de havaet, cum și oamenii stégului său de alte podveși și lucrări să nu se iae și așa urmându-se, podurile cele mari totdeauna, în curgere acelor ani, era bune, fără nici un fel de stricăciune, iar dela al doilea an al mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni, ne mai urmându orânduiala hrisovelor și polcovnicia podurilor făcându-se fără de scirea Epitropiei, prin felurimi de gerimele, cu dare de havaeturi, nici un fel de lucrare nu s'au făcut la lucrarea și meremetul dăselor poduri mari, rămăind suma de podine grămădi pe marginea podurilor ne puse la locurile unde era trebuință de meremet, care podina totă au ars-o ostași ascherlăi, din care pricină a polcovnicilor de poduri fiind oameni nealeși de epitropie, însărcinați cu dări de havaeturi și cu luare de oameni din stégul său, la alte deosebite poslușanii domnesci, au rămas câte patru podurile cele mari la o prăstă stare, precum este cunoscut cinstitul Divan; pentru care ne rugăm cinstitul Divan, ca să bine-voiască a-și păzi orânduiala polcovnicului de poduri și a oamenilor se după puterea hrisovelor domnesci, pe alegerea ce acumă au făcut epitropia, să se orânduiască la slujba polcovniciei de poduri Stoica Logf, care este om vrednic, cercat și credincios la toate trebile epitropiei, aflându-se slujind de câți-va ani și bine-voind cinstitul Divan a se orândui acest mai sus numit la slujba polcovniciei, fiind de însine sciut și ales de vrednic, având și satele ce sunt podinari ai epitropiei, mila cinstitul Divan de a fi nesupărați la alte podveși, ca să potă aduce în Bucuresci suma podinii ce sunt tocniți, se vor meremetisi câte patru podurile cele mari; noi fiind pentru această trebă a obștei, îndrăsnim a face în scire cinstitul Divan, arătând puterea hrisovelor și în ce chip se pot îndrepta podurile, iar hotărîrea rămâne a se face cum D-zeu va lumina cinstitul Divan (1)».

1790, Mai 3.

(1) Cod. No. XVIII, fl. 131.

«S'au dată poruncă către d-lui vel spăt. i către vel Agă, după orderulă pré Inaltulă Prințipe, care poruncesce, că după altă poruncă dela 11 a trecutei lună a lui Aprilie pentru făcutulă și dregerea podurilor, atâtă celea din târgă, câtă și celea de prin mahalale și nu s'au făcută nici o urmare, pentru care foarte s'au scârbită pré Inaltulă Prințipă și poruncesce, ca să facă de isnovă poruncă, că fără de zăbavă să se dregă, căci și eră era să se întâmple primejdie la 6 cai crăesci și de nu se va face de acéstă dată urmare, nu va trece cu vederea Inaltulă Prințipă și fără de milă se va turbura asuprale, ne mai dândă ascultare la nici ună felă de pricinuire și ce primejdie se va întâmpla voră respunde d-lor; ci pentru podurile celea mari s'au dată strașnică poruncă la boerii epitropi, ca fără de zăbavă să pue să le dregă, iară pentru podurile mici și de prin mahalale, să pue d-lor pe târgoveți și mahalagiă ale drege fără de zăbavă și să se astupe tôte baltacurile, stândă d-lor Mumbașiri, cumă și pentru curățenia politiei și măturatu podurilor să urmeze poruncei, ce are dată dela 15 ale lui April și să nu mai aștepte altă poruncă, ci în tótă vremea să urmeze» (1). 1790 Maiu 7.

«Poruncă către d-lui vel spăt. ca prin tôte mahalalele să cerceteze și unde voră fi drumurile stricate să rânduiască zapcii asupra mahalagiilor, ca cu tufă, cu fărămătură de zidă, cu cenușă, să se dregă negreșită, până afară la câmpă, că apoi va avea d-lui a respunde» (2). 1790, Maiu 6. (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 130.

(2) Cod. No. XVIII, fila 128.

(3) Iată și alte acte relative la pavelele din Bucuresci :

«Insciintămă Inălțimei Tèle, că zapciulă ce este purtătoră de grije asupra podurilor, adecă polcovniculă de poduri, jălui la Divană, cumă că slujitorii ce are la steagă, adecă podarii, fiindă șeșetori pe afară în sud Ilfov, nu-i lasă ostașii ce locuescă prin casele loră ca să vină în Bucuresci să-și împlinescă datoria slujbeloră, la tréba podurilor, care s'au stricată neavendă cu cine să lucreze și cere cuviincioșa îndreptare la acestea, ca să nu fie elă căduț în vină, că podurile sunt necurățite și stricate, ci fiind-că acești podari este trebuință a nu lipsi din slujbă, să bine-voescă inălțimea Ta a se da luminată porunca Inălțimei Tèle către comandirii ce voră fi printr'acele sate, ca să slobodă pe acei podari să vie spre a-și împlini datoria slujbeloră, adecă a fi înșiși ei să lucreze la trebile podurilor seú cu bani să-și plătescă septemăna la alți ómeni de aici din Bucuresci ca să lucreze, spre a nu se aduce podurile Bucurescilor la mai mare derăpănare și stricăciune», 1790, Februarie 5.

Cod. No. XVIII, fila 354.

«După reportulă d-lui vel Agă, că i vine porunci adese pentru meremetu podurilor și polcovnicu de podă nu-i dă ascultare, dicendă că boerii epitropi are a-i porunci, s'au dată respunsă către d-lui, că polcovnicu de podă este supusă la epitropie și pentru podurile celea mari să fie datoră a aréta la epitropie, iar pentru celea-l-alte să urmeze obiceiulă a pune pe cei cu case și prăvălii să le dregă», 1790. April 24.

«Poruncă către boerii epitropi, ca după datoria ce au a purta grijă pentru poduri, să fie drese, fiind-că în tôte părțile sunt stricate, să orânduiască d-lor

Reorganizarea spitalelor dela Pantelimon și dela Mărcuța, cu scopu de a conține până la 1000 paturî(?) încă e o dispozițiune a regimului austriacă:

«După orderulú pré Înălțatului Prințipú s'aú făcutú Pitactu la d-lui vel

polcovniculú de podurî, cu podină dela epitropie a drege podurile cele mari, iar pentru podurile celea mici, cari sunt datorî mahalagiiî și prăvălieșii a le drege, fiind-că găsescú pricină că nu se găsesce podină, s'aú datú poruncă osebită la comisia Visteriei a scrie cărți la ispravnicî să pornescă pe locuitorî cu podină de vîndare, dar și d-lor să orânduiască polcovniculú de podú ca să le deé ajutorú cu podină de cea veche, ca să drégă și acele negreșitú, să nu se întimple vre-o hata că vorú avea a da sémă». 1790, Aprilie 28.

«După anaforaua boerilorú epitropî pentru podari ce sunt cu pecetluiturile comisiei Visteriei a fi apêrați, cu pricină că se supêră de cătră ostași, nu vorú a veni la lucru podurilorú, s'aú făcutú poruncă în dosulú Anaforaliî, că fiindú strașnică poruncă dela Înaltulú Prințipú a se drege podurile negreșitú, pentru care se rânduiesce Mumbașir zapciú polcovnicescú, ca cu voie fără voie să-î aducă pe toți acei podari nesupuși la lucru și se poruncesce și la toți zapciîi plășilorú să nu se supere mai multú acești podari; așîderea se poruncesce și de cătră escelenția sa feld-marschal-leitnant la tótă partea ostășescă, ca să slobođe pe acei podari, a nu le face nici o supêrare». 1790, Maiu 23.

Dela Divanu Prințipatului țerii Românesci.

«D-ta vel Agă fiind-că podulú ulișii care începe dela hanulú lui Șerban Vodă și urméză la vale până la pórtă din susú a curții domnesci, cei vechi, este fórte stricatú, câtú se primejduescú caii și vitele trecetorilorú și fiind-că podurile ulișelorú mici precumú este acésta sunt datorî a le drege mahalagiiî, ulicerii și prăvălieșii căți ședú de rândú pe acéstă uliță și de oparte și alta, Divanulú poruncesce d-tale, ca să puî pe toți mahalagiiî, ulicerî și prăvălieși, căți ședú pe acéstă uliță și pe de oparte și pe alta, rânduindú zapciî asupra lorú, ca să-î siléscă a drege acestú podú negreșitú, precumú trebuie, de temeiú, iarú de vorú pricinui că nu aú cherește și podine, Divanu este pliroforisitú, că chereștea aú începutú a veni la tîrgú de vîndare din destulá, precumú și astăđi vinerî ne-amú însciințatú că aú venitú de vîndare din destulá la Tîrgu-de-afară, de unde potú să cumpere din tîrgú și să drégă podulú negreșitú». 1790, Octombre 25.

Dela Divanulú țerii Românesci. Poruncă cătră d-lor epitropî.

«Podulú din pórtă de susú a curții vechi peste apa Dâmbovița și de rîndú până la conacul d-lui Ministru Erbet fiindú fórte stricatú, vă poruncesce Divanu să aveți a'lú drege, la care să orânduîți pe polcovnicu de podurî și tóte locurile stricate să le împliniți și să le întocmiți și să nu rămăe mai multú stricatú». 1790, Octombrie 25.

Cod. No. XVIII, fila 292.

Vist. ca să orânduiască a se face celea trebuincioase pentru două spitaluri mari, unul la Pantelimon și altul la Mărcuța, în care să încapă câte o mie ómení și de urmarea și începerea ce va face să aréte Divanului, ca să reportuiască pré Inaltului Prințípú, care acelea să se cisluiască pe județe după mészura ce va da polcovnicu de ingineri(1). 1790, Martie 1.

În Mai 1790 se construesce casă de spitalú și la Bănésa, cumú probéză doue acte, pe lângă spitalulú esistentú dela Colța(2).

De aceste spitale îngrijesce încă Epitropia obștésză.

De acésta și continuă a fi îngrijite și podurile mari din Bucuresci. Aduserămú mai susú câte-va ordine relative la podari și polcovniculú de poduri, sub administrarea austriacă. Podurile mici se repară de právăliași și proprietarií de case din stradele laterale. Îngrijirea de podurile de pe Dâmbovița(3) și de mészurile de apărare de focú nu

(1) Cod. No. XVIII, fila 40.

(2) «Se vede acésta din nota d-lui siniorú Marchelie oficalialú Impérátescú pentru stufulú ce se găsesce de vîndare la mahalagii și pe la sate, că cerú prețú nesuferitú și trebue la spitalulú ce se face la Bănésa». 1790, Maiu 29.

«Poruncă către comisia Visteriei a rândui 60 care celea trebuincioase la spitalulú ce se face la Bănésa, care care să nu se supere, nici să se iée la alte podvóde și angarií; pentru a fi cunoscuți să li se dée pașusurí dela comisia Visteriei și dela escelenția sa ghenearalú». 1790, Maiu 29.

Cod. No. XVIII, fila 173.

«Poruncă către părintele Zehno Arhierulú epitropú m-rii Colții, fiind-că s'aú orânduitú la spitalulú monástirii doftorú d-lui șátrariulú Ioan, care aú fostú și mai nainte, ci să fie însciințatú și pe d-lui să-lú cunóscă de doftorú alú spitalulú, dându-í orânduita léfá de tal. 60 pe lună». 1790, Iunie 17.

Cod. No. XVIII, fila 204.

(3) «Fiind-că s'aú făcutú cheltuialá din poruncă la cele trebuincioasă tacámuri de tréba focului, i la meremetu caselorú Divanului tal. 2459 și bani 117, care cheltueli fiindú că sunt pentru a obștei trebuintă și folosú cu care nu se îndatoresce cămara Impérátescá a o respunde; Divanulú poruncesce d-le sard. Arbut, ca unulú ce ai fostú și mai nainte la cislele de cheltuelile orașului și lefile Neferilorú, ce să plătea de rufetulú Bucurescilor, după acea orânduialá urmândú, de împreună cu starostea de negustori, să cisluești cu dréptá orânduialá acéstá sumá de bani, cari bani ímplinindu-se cu zapcialicu d-sale vel Spátar, i d-sale vel Agá, să-í faceți teslimú la Visterie, ca să se pue în locú la cămara Impérátescá de unde s'aú luatú de s'aú cheltuitú și să aibí d-ta sárd. Arbut, i d-ta staroste a aréta cisla ce veți face, la Divanú». 1790, Martie 1.

Cătră Hagi Chiriac starostea, pentru a ímplini banii după cisla ce s'aú făcutú.

«Pentru cheltuelile ce s'aú făcutú la cele trebuincioase tacámuri ale focului i la meremetu casei Divanului și la alte trebuincioase, care s'aú cisluitú pre bres-

sunt uitate sub regimulŭ ocupațiunei austriace; spesele pentru ele și pentru reparațiunile la casele Divanului, le plătescŭ însă rufeturile.

În Mai 1790 s'aŭ strămutatŭ la turnul Colței «*foișorulŭ de focŭ*» unde mai fusese și mai înainte (1).

Unŭ obiceiŭ vechiŭ nu se perde sub Nemți: *cęta masalagiilorŭ* continuă a avę cătare!... Câte solemnități, ămblări nŭptea și chefurŭ nu aŭ fostŭ luminate de acei masalagi, cari pe lângă scutire, aveau dreptŭ și la 4 rindurŭ de cisme pe anŭ (2)!

lele din Bucuresci după pitacu Divanului dela Martie 1 și intrândŭ și sfințele țile ale patimilorŭ și ale sfintei învierŭ, aŭ fostŭ porunca Divanului dată ca să nu se supere nimenea într'aceste țile; acumŭ dară, după septemăna acęsta, poruncesce Divanulŭ să se iae împlinirea acelorŭ țile în bani dela fie-care, pentru care și se dă ajutorŭ pentru acęstă trebă pre Ioniță cupeț negustorŭ dintre liptcani, i pe Hagi Anton Blănariu dintre blănari, i pe Hagi Nedelea dintre bogasieri, după orânduiala ce aŭ fostŭ mai nainte, ca să aveți a face împlinire dela tŭte breslele și dela toți, după cisle ce aŭ făcutŭ, cari bani împlinindu-i să aveți a-i face teslimŭ la visteria țerii, de unde s'aŭ luatŭ banii de s'aŭ cheltuitŭ, fiind-că nu este datŭre cāmara Impęrătęscă a respunde cheltuelile aceaste ce s'aŭ făcutŭ la trebile politiei țerii; decŭ se poruncesce d-tale vel Spătar i d-le vel Agă, să dați ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ cu zapciŭ și ȃmeni orânduieți din destui, cari să ămble a face taxilŭ banilorŭ dela fieș-carele». 1790, Martie 26.

Cod. No. XVI, fila 79.

Dela Divanulŭ Prințipatului țerii Romănesci, către boeriŭ epitropi ai obștei.

«Pentru podulŭ de peste apa Dâmboviței, care cobŕă către Mihaŭ Vodă, primind porunca Divanului, să aveți a orândui pe polcovnicu cu podarii, ca să facă parmaclicuri de stinghiŭ pe amędoue marginile pentru sprijinęlă a nu se face vre-o primejdie vitelorŭ și trecętorilorŭ acumŭ în vreme de iarnă pe înghețŭ cumŭ și meremetu găurilorŭ și podinilorŭ stricate de acilea să le întocmieți». 1790, Decembrie 3.

Cod. No. XVIII, fila 390.

(1) «Cătră d-lui vel Agă, că s'aŭ cetitŭ raportulŭ d-lui pentru foișorulŭ de focŭ în care sunt paznici pentru întâmplare de focŭ, cumŭ că s'aŭ slăbitŭ și paturile de susŭ s'aŭ stricatŭ și pentru ca să nu se întâmple primejdie cere a avea voie să mute paznicii la Colța, unde aŭ fostŭ și mai nainte și este și mai înaltŭ; i s'aŭ datŭ respunsŭ, că de sunt numai paturile stricate, să pule ȃmeni să le dręgă, ca să se păzescă totŭ acolo și acea puțină cheltuială ce va merge la acelu patŭ va areta-o într'alte cheltueli, iarŭ de este de susŭ până josŭ slabŭ, să aibă voie a muta paznicii de focŭ la Colța și să reportuiască Divanului, ca să se căpuiască și pentru acelu foișorŭ a nu se face vre-o primejdie». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 147.

(2) «Poruncă cătră comisia Visteriei, după porunca Inaltului Prințipŭ pentru vameșii dela Cămpina, că din banii ce sunt să dęe la căminaru Moscu arŭ fi

O altă măsură de edilitate, dar menită a produce unŭ venitŭ, din strafurile otârîte de 3 și 6 galbeni, este cea ce împune neguțitori-lorŭ cumperarea de măsurî cu marca țerei, fabricate sub controlulŭ Divanului. Eată acestŭ documentŭ din 9 Iulie 1790 :

Dela Divanulŭ Principatului țerrŭ Româneșci. Poruncă cãtră d-luî vel Spãtarŭ.

«Fiindŭ-că apururea se jãluescŭ atãtŭ ostașii, cumŭ și norodulŭ de obște, cumŭ-că cârciumarii ce vindŭ vinurî și rachiurî, după ce-șî iaŭ prețulŭ acelu dreptŭ, care este hotãritŭ dela Divanŭ, cu folosulŭ câștigului lorŭ, fãrã de nici o pagubã, apoi nu vindŭ cu oca dreaptã, ci fiindŭ slobođi, în voia lorŭ, cu măsurî neînsemnate și necunoscute, facŭ felurî de meșteșugurî și violenții cu înșelaciuni la ocale, vinđendŭ cu măsurî mai mici, din care se pricinuesce pagubã la totã partea ostășescã, cumŭ și la totŭ norodulŭ de obște, și cu acestŭ mijlocŭ nici nartulŭ vinului nu se pãzeșce și intru înzadarŭ este nizamulŭ ce s'aŭ datŭ la prețulŭ vinđerii cândŭ măsurile nu sunt drepte, deci fiindŭ cu cale a se pune și acẽsta la orãnduiala cea cuviinciosã spre a avẽ cârciumarii măsurî însemnate și pecetluite cu semnulŭ Divanului, ca unŭ lucru ce este pentru trebuința și dreptatea de obște a totŭ norodului, după cumŭ și la alte politii din țerrile europe-neșci sã urmeazã, nu ca sã mai mãreascã ocalele din dreaptã măsura lorŭ cea obișnuitã, care este a țerrii, urmãtore din ceputŭ și pãnã acumŭ, adecã ocaua drẽptã de patru sute dramurî, ci ca sã nu se facã înșelãciune și vicleșugurî la acelea drepte ocale a vinde cu alte mai mici măsurî, înșelãndŭ norodulŭ; iatã dar din porunca Divanului s'aŭ fãcutŭ măsurile celea cuvincioșe ale țerrii de her albu, pecetluite cu semnul peceții Divanului, cari sunt drepte și întocmai la dramurî, adecã cea dintãiu oca drẽptã de dramurî patru sute, jumẽtatea de dramurî douẽ sute, litra de dramurî una sutã, și cindcã de dramurî cincideci, care țî sã dã d-tale pentru cârciumile ce sunt în mahalaua ținutului spãtarii, spre a le împãrți și a da la toatã cârciuma de obște cãte patru de acestea, fãcãndu-le teslimŭ în mãnile cârcimarului, dela carele veî lua d-ta cheltuiala acestora pentru cãte patru, tal. doi și un ort, care banî sã-i aduci d-ta toți deplinŭ pe suma ocalelorŭ ce primeșci, ca sã se dẽe de unde s'aŭ cheltuitŭ, cu care aceste măsurî sã aibã a vinde toți cârcimarii, fãrã de a nu se cuteza sã facã vre-o schimbare acestorŭ măsurî, sãu a vinde cu altele ce nu vorŭ fi pecetluite cu semnulŭ peceții Divanului, iarŭ carele se va prinde în urmã cã nu

opritŭ cea ce se face la pãcura masalalelor, ca acei banî sã se întorcã dela Visterie d-luî cãmînarului și se va ținea în sãmã, ci dar sã urmeze poruncii». 1790, Maiu 20.

Cod. No. XVIII, fila 153.

«Dupã reportu d-luî vel Armaș, pentru obiceiulŭ ce aŭ avutŭ masalagiiŭ a li se da de patru orî într'unŭ an cisme și acumŭ nu li se dã; s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luî vel Vistier, ca sã cerceteze și de va fi avutŭ cu adevãratŭ acestŭ obiceiŭ vechiŭ, poruncesce Divanulŭ sã li sã punã în orinduialã obiceiulŭ ce aŭ avutŭ, ca sã li se dea». 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII, fila 320.

vinde cu acestea măsuri drepte, unul ca acesta să deé șese galbeni împărăteșci, și se va închide prăvălia seú cărcîma acea, cu hotărîre ca nici odată în urmă să nu se mai facă alisverigu și vîndare întrînsa; ci darú după ce vei face teslimú aceste măsuri, să publicuești totú de odată întru o vreme nizamulú acesta la toți de obște, ca să șcie fieș-care cumpărătorii a cere dela cărcîmarú să-î vîndă cu ocaua cea pecetluită, iar care cărcîmarú nu va vrea, îndată să vie cumpărătorulú la d-ta, să deé de șcire, spre a se urma hotărîrea ce arătămú mai susú, pentru care se va face în urmă osebite cercetări pe subt cum-petú de a pune în mână pe unul ca acela cu însăși ocaua acea nedréptă și schimbată, asemenea și la toți vîndătorii de untú-de-lemnú, oțetú, rachiú, să albí d-ta a da măsurile aceste pecetluite, de care așteptamú și pentru aceștia asemenea foae de căți sunt la numărú toți pe anume» (1). 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marșal-leitnant; Cozma alú Ungr.-Vlah.; Merchelius, oficheal împărătescú; Manolache Grădiștenú; Costandinú Stirbeii.

Asemenea poruncă ca acésta s'aú făcutú și la d-luí vel Agá.

Dám în note aci și altele documente relative la măsurí, ocale, coturí etc. din Sept. și Noemb. 1790(2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 225.

(2) *Poruncă către boerú epítropi pentru coturile de pe la prăvălii.*

«Fiindú că s'aú înștiințatú Divanulú, din jálbi, cumú că cei ce vîndú marfá cu cotulú în Bucureșci, prăvălieși, ovrei și bucureșteni, înșelá norodulú de vîndú cu coturí nedrepte, mai micí din măsura lorú și mincinoșe, care pricinuescú multá nedreptate și scumpete, pentru care fiindú că coturile celea drepte cu care trebuie să vîndá fieș-care prăvăliașú, sunt șciute și cunoscute, însemnate cu semnulú cămărei Domneșci și date întradinsú pe la toți prăvălieșii, care acelé se vedú că le-aú ascunsú și facú vîndare cu altele, se poruncește d-vóstrá, ca îndată după primirea aceștii porunci, fără de veste și cu mijlocú pe sub cum-petú să cercetați întradinsú pre la prăvălieși orí-care va fi, ca să puneți în mână de acelé coturí mincinoșe cu care înșelá norodulú, și numai decátú să înștiințáți Divanulú.» 1790, Sept. 6.

Carți la 12 județe și la Bucureșci pentru a se împărți coturí la cei ce vîndú marfá. Divanulú principatului țerú Românesci.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea de obște la vîndarea mărfurilorú cu cotu și să nu se înșele mai multú norodulú de către vîndătorii mărfurilorú, care s'aú prinsú cu coturí schimbate și mai micí din măsura lorú, Divanulú cu so-cotélá de obște urmándú și obiceiulú ce aú fostú, aú făcutú coturí drepte de herú carí saú pecetluitú la améndoué capetele cu semnulú peceții Divanulú și s'aú datú ca să se împărță la toți, orí căți vîndú orí-ce felú de felurime de marfá cu cotulú, atátú aici în tótá politia Bucureșcilorú, cumú și pe afará în tótá țera, de obște, nu numai la negustorii pámăntení, i străini, ci și la brașovení și la ovrei, fără de nici o deosebire, ca unii ce aici în țera negustorindu-se, sunt

Un câștig realu avu țera, sub regimul austriac, din grija mai mare pusă pentru a face practicabile drumurile mari și de a se

datori ași vinde marfa cu cotul țerii care se urmază la obște, pentru care coturi măcaru că în vremea Domnilor obișnuitu era de plătea negustorulu un galbenu, dar Divanulu făcendu ușurare și scădere dintru acesta ce era obișnuitu, orândușce cu hotărîre de obște(a se lua numai câte 60 parale de cotu, și fiindu că pricina a două coturi ce obișnuiau prăvălieșii de ținea până acumu, unulu adecă mai mare pentru un felu de marfă, era o lesnire a se înșela norodulu prostu ce nu avé știința a măsurii coturilor, Divanulu aș rădicatu de totu acelu mai micu cotu și orândușce, că numai unu cotu să fie la tôte felurimele mărfi, cu care acela să vîndă negustorii tóta marfa lor, și să-și iee prețulu; dreptu acea orândușce Divanu pe — ca la toți de obște să deé cotu de heru pecetluitu cu pecetea Divanului, și să iee dela fieși-care câte 60 de parale, și împărțindu aceste coturi noué, să stringă dela toți pe celea vechi, după obiceiu, ca să nu rămăe mai multu a metahirisi cu acelea vre-o înșălăciune, după care acestu nizam porunceșce Divanulu tuturor negustorilor de obște a fi următoru, și fieși-care cu acestu cotu să-și vîndă totu felulu de marfă a lor ca celu ce se va găsi cu altu-felu de cotu să șcie că se va pedepsi.» 1790, Octom. 21.

Dumitrache Ban, Ioan Logf., Mateiu Fălcoianu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 288.

Publicați la Aga și la spăt. și la tôte județele.

«Primindu porunca Divanului, să aveți a face catastih de câți vîndu marfă cu cotulu în țerguri și în totu județul acela, veri pămêntenî, veri străini, veri ovrei, veri Brașovenî, veri care vinde ori-ce felu de marfă cu cotulu să luați în scrisu numele lor și numêrul; așîderea să faceți catastih de câte cârciumi cu vîndare de vinu, i rachiu, cumu și câți vîndetori de unt-de-lemn se uțetu, care vîndu cu măsuru de ocale în totu județulu acela, prin țerguri și pretutindenea? pentru toți făcendu catastih, să trimeteți Divanului, carele așteptă aceste fără de zăbavă.» 1790, Octomvre 11.

Insă în Bucuresci saș scrisu numai pentru coturi.

9 porunci pentru a se împărți ocale pe afară în județe. Dela Divanulu principatulu țerii Romănesci.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea la vîndarea vinulu și rachiulu, untu de lemn și ori-ce cu măsurile celea drepte și obișnuite ale țerii, iată după hotărîrea ce aș făcutu Divanulu încă dela trecuta lună lui Iulie 9 a acestui următoru anu prin cartea iscălită de tóta obștea Divanului, făcendu-se ocale de fieru alb, și pecetluindu-se cu semnulu peceții Divanului, după măsuru țerii, adecă ocaua de dramuri 400, adecă patru sute, iată după cumu și aici în lăuntru poliției Bucurescilor s'aș urmatu, să trimite și afară la județe omulu Divanului, anume, carele să aibă a da la toți câți vîndu rachiu, câți vîndu vinu, untu de lemn, uțetu și ori-ce bătură, câte unu tacămu de patru ocale, care este una de dramuri patru sute, alta jumătate, de dramuri două sute, altă litră

construi poduri pe apele de pe căile mari. (1) Negreșitul aceste lucrări se făceau totu prin requisitiuni impilătore, dar celu puțin totu se mai folosi și țără din acele requisitiuni. Principala cale îngrijită, între Muntenia și Ardealu, fu acea dintre Ploesci-Câmpina-Timișu. Dămă

de dramuri una sută, și alta de cincideci dramuri, veri prin țerguri, prin orașe, prin sate, pe la drumuri, pe la cărcime megieșeci, boeresci i mănăstiresci, și la toți ori căți facu vîndare petutindenea și în totu locul, datori să fie de obște a primi aceste măsuri, ori străini, ori pămîteni și a vinde cu dinsele, pentru care aceste câte patru are a lua doi lei și unu ortu vechiu, iar mai multu nu, că se va pedepsi; deci se poruncește d-vostră ispravniciloru ai județulu să dați ajutoru la acéstă, orînduind unu slujitoru de ai d-vostră, de impreună cu orînduitulu Divanulu să amble să arête tôte cărcimile din județu, cumu și pe alți ce vîndu cu măsuru de ocale spre a se da la toți măsuru drepte, căci în urmă are să se cerceteze, și de se va dovedi că nu s'au arêtat la orînduitulu Divanulu toți acei cari vîndu cu măsuru, ca să li se deă măsurile Divanulu și că nu urmêză a vinde cu acelea, veți fi învinovațiți; așisderea vi se poruncește, atăt d-vostră, i zapciiloru de prin plăși, i căpitaniloru, i vatafloru de plaiu și altoru slujbași, să dați totu feliu de mână de ajutoru orînduitulu acestuia, ca să pôta săvirși trêba cu lesnire, supuind negreșitu pe cei ce se voru arêta cu împotrivire.» 1790, Noem. 5.

Entenberg, feld-marșal-leitnantu, Römnic-Filaretu, Dumitrache Banu, Ioanu
 X *Damaris, Manolache Grădișteanu, Mateiu Fălcoianu, Marchelius.*

Cod. No. XVIII, fila 307.

(1) Brudina pentru trecerea pe poduri servia, atăt statulu, câtu și particulariloru, pentru întreținerea podulu. Acéstă brudină nu o plătescu nici ostașii nemți, nici podvodarii loru.

Dela Divanulu principatulu țării Romănesci, către ispravnici ot. sud. Ilfovă, Vlașca, Oltu, Buzeu, Prahova, Ialomia și Argeșu.

«Să sciți că la transporturi cu trebuințe ostășeci, cumu zaharele și altele, cumu și dela ostași și ômeni împărătesci nu are a se cere nici o plată la trecerea poduriloru peste apă, nici de către stăpâni moșiloru, nici de către cumpărătorii venituriloru aceloru poduri, nici de către căpitanu seú podari, pentru care Divanulu vă poruncesce strașnicu să insciințați de acestea la toți, ca să nu se cuteze nimenea din cei ce au poduri peste ape, a face vre-o supărare căraușiloru cu acestu felu de transporturi, spre a le cere vre-o plată de trecetóre, nici să le facă podarii dintr'acéstă pricină vre-o zăbavă la trecere, căci nu numai unul ca acela va întorce îndoitu și întreitü, ci încă se va și pedepsi.» 1790, Iunie 13.

Entenberg, ghegeneral-feldmarșal-leitnantu, Dimitrie Banu, Răducianu Slătinenü, Römnicu Filaretu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 195.

«Către comisia visteriei după notă d-lui cinstitului obers-leitnantu fon Eli-

în notă (1) actele din 30 Ianuarie 1790, 5 Mai, 23 Iulie, 7 Sept.,

șer, proviant-maister, pentru drumurile și podurile ce cadă dela Focșani până în Bucuresci, mai vartos pentru podul dela Molpoveni, ca să facă fără de zăbavă întocmirea și dregerea lor, pentru care acesta s'a mai dat în multe rânduri porunci către comisie, și să facă cumă mai în grabă, ca unu lucru ce este de mare trebuință.» 1790, Mai 27.

Cod. No. XVIII, fila 167.

Pentru podul dela Moldoveni s'a mai scrisu deja în Aprile.

Pentru podul dela Moldoveni sul Ialomița și pentru dregerea drumurilor.

«După orderul pré Înălțatului Prințip, astăzi, la Aprilu patru, s'a făcutu poruncă la ispravnicii Ialomiței, ca să facă podul stătătoriu la Moldoveni, poruncindu-le ca cu grabă să se facă și să drégă și drumul bine, care s'a trimis cu lipcanu întrădinsu la Aprilu 5 dimineța, și osebită poruncă s'a făcutu și la ispravnicii Ilfovului, ca să drégă drumul ce cade într'acestu județu.» 1790, Aprilu 4.

Cod. No. XVIII, fila 82.

«După reportul d-lui vel vist, că după însciințarea lui Nicolae Andronescu, ce este asupra podurilor ot Căsciore, că n'are cujnițe de ajunsu, s'a făcutu poruncă la d-lui vel armașu ca să proftacsescă cujnițe negreșit.» 1790, Februarie 20.

Cod. No. XVIII, fila 32—54.

(1) *Către Prințip, pentru Ion și Manole.*

«Amu înțelesu luminata porunca a Mariei Tale ce ni-se dă pentru Ioan și Manole, carele în drumul Timeșului au făcutu cârciumi în care va să pue vinu și alte trebuințose pentru conacu călătorilor Transilvaniei; pentru care să dea Divanul pâruncă a nu fi supăratu de vamă, nu lipsimă cu plecăciune a însciința Mariei Tale, că pentru această pricină dându stăpânul moșiei jalbă Divanului, amu reportuitu înălțimei tale cum-că Divanul au socotit pentru ca să nu-și piardă nici stăpânul moșiei stăpânirea aceea ce are asupra pământului său după dreptate, și nici acestu jaluitor care au apucat de au făcutu cârcimele să nu se păgubescă întru nimic, să bine-voesci, Maria Ta, a ne porunci ca să punem pe stăpânul moșiei să plătescă nu numai cârcimele pe câtă va fi cheltuită până la unu ban, ci și vinuri, fenu, orz și ori-ce va fi adus să le plătescă cu prețul acela ce aru fi putut vinde cu folosul lui și să remăe cârcimele la stăpânul moșiei; pe carele să-lu îndatorescă Divanul a purta grije de-a avé tôte cele trebuințose drumului pentru odihna călătorilor, la care răspunsu cu plecăciune rugăm pe Maria Ta, să bine-voesci a o priimi această, pentru ca să nu se facă nici stăpânului moșiei nedreptate cu a-și pierde pământul său, nici paguba celuia ce au făcutu cârcimele acestea întru nimic și va fi îndatorat stăpânul moșiei a avé tôte cele trebuințose pentru odihna călătorilor.» 1790, Ghenarie 30.

Cod. XVIII, fila 350—351.

18 Noembre și 22 Noembre 1790, care se ocupă, fie de repararea călei, fie de aședare de «*traktiruri*» pentru călători pe această cale.

«Poruncă către ispravnicii ot sud Prahova, după cererea d-lui Eperieșu, comisareșul țării, pentru dregerea drumului dela Sinaia, că are însciunțare dela comisareșul Ungarū a-i se da pe totă ziua 150 lucrători și să i-se rânduiască două sate seū mai multe din plaiū, se poruncește ispravnicilor ca să se ajungă cu comisareșul ungarū, ca nici lucrătorii să nu rămâe fără de arături, și de urmarea ce vorū face să aibă răspunsū Divanulū.» 1790, Maiū 6.

Dela Divanulū Principatului țării românescei, către Egumenulū Sinaii.

«S'aū cititū la Divanū răspunsulū ce faci pentru unū trachtirū ce este trebuinciosū a se aședa acolo, cu toate cele trebuincioșe, întru care arēți, că pentru trebuința călătorilorū ai făcutū două cărcime, una din susū și alta din josū m-rei, care aceste cărciumi potū fi pentru a conăci cei proști, iarū cândū se va întempla a trece alte persōne și obraze cinstite, trebuie să-i priimești înăuntrulū m-rei; pentru care Divanulū aū socotitū, ca înăuntrulū m-rei să faci, cuvioșia ta, o despărțire cu unū rindū de uluci și în partea despre răsăritū unde este și portița de intratū și eșitū cu câte-va odăi până într' această parte, seū partea despre amiață-ți, unde cade și cuhnia cu câte odăi sunt la acea parte să le deosebești cuvioșia ta, cumū dicemū, deschidēndū și o portiță pe unde să aibă intrarea și eșirea musafirii, gătindū acele odăi și puindū cele trebuincioșe pentru odihna și mulțămirea ofițerilorū și altorū persōne cinstite, spre folosulū m-rei, ca cu acēsta să se facă și trebuința, și să fie și biserica i mōnăstirea nesupērate; ci darū acēsta gătire trebuie să o faci, cuvioșia ta, negreșitū și fără de zăbavă.» 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII. fila 319—20.

Dela Divanulū Prințipatului țării Românescei. Poruncă către Medel. Grigorie Hrisoscoleo.

«Ți facemū în scire, că încă de astă-iarnă după bună-venirea ostirilorū crăesci s'aū datū în scire, prin ispravnicii județului Prahova, la toți stăpânii moșiilorū din drumulū Timișului, ca să se apuce să facă cărciumile aceluī drumū la locurile celea obicinuite, unde să așede și tōte celea trebuincioșe de conacū, ca să găsescă călătorii și omenii Impērătescei ce mergū și vinū pe aceluī drumū, cu zaharele de hrana ostirilorū și cu alte trebuințe, adăposturi pentru dânșii și pentru vitele lorū și cele trebuincioșe, cu plată de bani, cu folosulū și câștigulū lorū, fără de nici o pagubă, și ne urmândū stăpânii moșiilorū a griji de acēsta. aū pătimitū reū atâtū călătorii ce venea din lăuntru și cărăușii ce aducea proviantū, de lipsa celorū trebuincioșe și de ințimea vremii de iarnă, ne avēndū conacū de adăpostire, în câtū unora li s'aū întâmplatū și mōrte din viforulū ce aū datū întâii; dreptū acea trebuință aū silitū a face Înaltulū guvernū o urmare cuviincioșă la acēsta și s'aū aședatū unū Ioan Manole cu tovarășulū seū, marchitanii, de aū făcutū cărciume din pagiște cu cheltuiala din cămara crăiască, unde aū pusū de tōte cele trebuincioșe pentru odihna și îndestularea călătorilorū;

Alte cale îngrijită în căl-va fu cé dela Focșani la Bucuresci.

după cum s'ă urmăze și până acum, daru fiind-că d-ta ai datu jalbă Divanului pentru cărciuma din valea Ursului, ce este pe moșia d-tale, bănuind pentru ce s'ă facă acestu alisverisū pe moșia d-tale altulu, și ai cerutu a o ținea d-ta și răspunđi cheltuiala ce aū făcutu; Divanul primesce această cerere a d-tale după dreptatea ce ai, ca o moșie ce este a d-tale, care nici Impărăția nici Inaltul Prințipū nu voesce acesta a te păgubi, seū a te isterisi de veniturile, însă fiind-că banii cheltuelilor ce s'au făcutu la aceste cărciumi se ceru acum la cămara crăescă, după cum și orderul dela Inaltul Prințipū s'au datu la Divanul în doue rânduri pentru acesta și pe lângă acesta fiind-că celū ce va să ție cărciumele de iarnă, trebuie de acum să fie așețat spre a putea căpui atâtu fēnulū celū trebuinciosū de conace alū gāti și alū stringe de acum până nu trece vremea fēnului, cum și grăunțele și tōte cele-lalte trebuie din vremea lorū să le căpuiască, la care aceste, cere Divanul bună încredințare și siguranță dela d-ta că le vei păzi, după cum și numitulū Ioan Manole asemenea este legatū la înalta Gubernie; iată într'adinsū să scrie d-tale această poruncă, la care ceremū responsū hotărītū dela d-ta în scrisū până în cincī-șese zile, adecă de vreī d-ta să ieī cărciuma asupra d-tale, să plătesci acum banii cheltuiți, ce s'au făcutu la cărciumă și la împrejmuirile ei, care sunt să se deē la cămara crăescă, să plătesci d-ta și luī Ioan Manole natura ce va fi strinsă la cărciumă, cum vinū, rachiū, bucate pentru trebuința căletorilorū, cu prețulū ce le-arū fi vindutū elū, și pentru ca să fie Divanul bine nădăjduitū, că d-ta vei fi însuși silitorū, a avea tōte cele trebuinciose pe iarna viitorē, cum: vinū, rachiū, pāne, fēnū, grăunțe și adăpostire de odihnă căletorilorū și nu se va face vre-unū cusurū, să puī d-ta la Divanū, ca unū amanetū, tal. doue miī să stē în păstrare, ca cândū se va face vre-unū cusurū și se va întâmpla a pātimi căletorī vre-o lipsă de cele trebuinciose, seū primejdie din neaflarea adăpostirei, să răspunđi cu acestū amanetū, iarū cândū d-ta aceste nu le vei primi a le face, atunci va rămānea asupra numitulū Ioan sin Manole, încātū numai va fi vremea rezmirāței, iarū nu mai multū, pentru că d-ta ai dreptate adevērată, ca unū stāpānū alū moșiei, a le ținea acestea, dară și trebuința vremei resboiului urmăze a înlesni trebuințele oștirilorū și acelorū ce căletorescū pentru oștiri, care este folosū alū țerii și bine de obste, ci darū la una dintr'aceste doue așteptāmū responsū hotărītū». 1790, Iulie 23.

Asemenea poruncă și la Egumenu Mărgineanu, cum și la Egumenu Sinait, Cod. No. XVIII, fila 235.

«Divanul aū luatū însciințare dela Escelenția Sa comandantulū Sibiului prin Măria Sé pré Inaltul Prințipū, pentru drumulū ce urmăze dela Cāmpina în susū spre Timiș până la valea Ursului, cum că după poruncile ce li s'au datū nici unū dresū n'au făcutū; se dă dar de iznōvā poruncă a pune totū felu de silință, ca cu un ciasū mai nainte să facă totū dresulū celū cuviinciosū la aceste trebuinciose locuri, fiind-că acum este să trecă oștirea și alte transporturi pe acelea drumuri și la fieșcare trecere a oștirilorū să orānduiască câte unū boerinașū din conacū în conacū pentru a întorce carele înapoi, iarū alte care să se afe înainte de schimbatū». 1790, Septembrie 17.

Cod. No. XVIII, fila 203.

Căile din ditecțiunea Ialomiței, spre Dunărea, în vedere cu mișcarea ostirei în primăvera anului 1790, aū preocupatū de timpuriū pe Divanulū țerii. Incă din 31 Martie s'a scrisū despre podulū dela *Moldoveni* de pe Ialomița (1).

În Mai se repetă ordinile pentru poduri pe Argeș și în genere peste apele din Ilfov, Buzeu, Ialomița (2).

Dela Divanulū Prințipatului țerii Romănesci. Poruncă către Egumenulū sfintei mōnăstirū Sinaia.

«Trebuință este negreșitū atâtū pentru ostașii Impăratesci și pentru ómenii călători și āmblători în slujba Impăratescă, ca acia la mōnăstirea Sinaia, ce este aproape la hotarulū Ardélului, să se orānduiască unū trahtirū, care să aibă atāta iscusire și avere ca să pōtă găzdui ofițirī și alți ómenī de cinste; decī Divanulū protimiseșce pe cuviosia Ta la acestū alisverișū, catun stăpānū alū moșiei, după dreptate și iatā într'adinsū cu acestū lipcanū și scriemū: de voescī a lua asuprāși și a face trahtirulū acesta, cu de tóte cele trebuincioșe și fără de cusurū, a putea găzdui, cumū dicemū, ofițirī și alți ómenī de cinste, să aibī a da respunsulū d-le, trimitēndū și incredințare în scrisū subț iscăliturāți, cumū că vei avea purtarea acēsta de grijă cu tóte cele trebuincioșe și îndestulare pentru găzduire și bunā odihnā; care acestū respunsū 'lū așteptāmū fără de zābavā și fār a trece iarāși cu tēcerea, că iatā vremea este și trebuie a se afla în grabā trahtirulū gătitū, iarū de nu, să avemū iarāși respunsū și va orāndui cinstitulū ghereralū — comandā altū omū vrednicū acolea, căruia i se va da totū felulū mână de ajutorū pentru căștigu lui». 1790, Noembrie 18.

Entenberg, ot Rōmnic Filaret, Dmmitrache Banu, Ioan Logf. Mateiu Fălcoian, Marcheie.

Cod. No. XVIII, fila 308.

(1) *Cătră comisia Visteriei pentru a se face podu la Moldoveni peste Ialomița, i a se trimite fierulū celū trebuinciosū la Hierășci.*

«Dela April 10 piin luminatū orderulū Mărie Séle pré Inaltulū Prințipū, însuciințezā la Divanū, cumū că este trebuință a se face la Moldoveni, peste Ialomița, podū pe vase stātătorū și visteria are datorie a trimite fierulū celū trebuinciosū la podu Herășci ocā 200. 6 Ȫiganī meșteri de fier, 15 podari și poruncesce Măria Sa Divanulū, ca numai decātū să aibă purtare de grijă a se pune la orānduialā, comisia Visteriei să aibă a face cu urmarca și săvărșirea trebiī în grabā, la aceste poruncite de Inaltulū Prințipū, fără zābavā». 1790. Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 82.

(2) «Poruncă cătră ispravnicī ot sud Ialomița, Buzen și Ilfov, fiind-cā d-lui Zape meșterulū de poduri, din porunca Mării Séle prea Înălțatului Prințipū, pentru întocmirea și aședarea podurilorū peste apele din Ilfovū i din Ialomița și

LXXIII.

Postele. Ispravnicii de județe. Măsurii administrative. Cutia milelor.

Pentru nevoile administrațiunei și ale oștrei, continuă a esista menzilurile, darū nu parū a fi în bună stare. Oficerii austriaci iēū dela menzilurii caii fără sēmă și serviciulū suferē. (1) Se iēū unele dispozițiunii de îmbunătățire.

Buzeū, Divanulū le poruncēscē ca totū ajutorulū ce va fi trebuinciosū de salahorī i chereștele, meșteri și orī-ce să aibă a le da negreșitū și în grabă fără de zăbavă să proftească cele ce va cere, fiindū trebă mare și delicată, că de va scrie că din pricina d-lor nu se pōte sevărși întocmirea, vorū fi în vină». 1790, Maiu 12.

Cod. No. XVIII, fila 142.

«Poruncă cătră Fotache Știrbeiu serd. fiind-că este mare trebuință, pentru podulū ot Prisiceni de peste apa Argeșului a se întemeia, că este să trecă artileria pe acolo și fiind-că după însciințarea ce aū luatū dela vel Vist. că i aū datū și patru omenī de poslușanie la podū, cumū și poruncă cătră ispravnicē a-i da ajutorū, dela alū căruī venitū este să se folosēscă, îi poruncēscē Divanulū, ca să pue totă silința să-lū facă și să-lū întărească bine, tocmindū două vase cu cheltuiala d-lui și altele ce va fi trebuință și câtū mai curēndū fără de zăbavă să-lū săvârșēscă, fiind-că este strașnică porunca Inaltului Prințipū, la care s'aū orânduitū și Mumbașir să stēe asupra-i să-lū săvârșēscă». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 146.

(1) «După însciințarea esceleinței sale baronū Entenbergh ce aū făcutū la ispravnicē Argeșului, pentru aședarea și îndreptarea poștelorū, de dincōce de apa Oltului și de dincolo de apa Oltului, s'aū orânduitū dela Divanū — cu carte către Esceleința sa, ca dincōce de apa Oltului, și cei de dincolo de apa Oltului, ajungēndu-se între dișii să facă aședarea și îndreptarea poștelorū, la care să bine-voiascē esceleința sa a se face acēsta bună întocmire și aședare.» 1790, Ianuarie 26.

Anafora la Coburg pentru poște :

«Din alăturatulū reportū ce se pune într' acesta, alū epistatului poștelorū, veī înțelege Măria Ta supērările ce aū poștele.

Pentru care Divanulū cu plecăciune arētă înălțimeī Tale părerea sa pentru îndreptarea lorū, spre a lipsi aceste supērări, prin luminatele poruncēle Mărieī Tale, ca să nu se prapădească și poștele și va avē și Divanulū mustrare pentru zăbava și zăticnirea trebilorū din pricina stricăciunei poștelorū.

1. D-lorū oficerii, ce sunt afară, în cfartirurī, sōū omenii d-lorū, āmblandū

Dacă regimul austriac introduse unele modificări în compunerea Divanului, cum vădurmă, el lasă neschimbată compunerea autorităților județene, adăogându numai la acesta, pe alocure, câte un *«oficial Cesaro crăescă»*. Totu doi ispravnică administră

prin țără cum și la Bucuresci, viindă, întorcându-se, pentru tréba d-loră, să nu supere poștele, ci să âmble cu caii d-loră.

2. Pentru câți slujbași împărătesci mergă și vină cu forșpanuri, să nu se supere poștele, ci să âmble cu caii forșpanuriloră.

3. Pentru d-loră oficerii și ostași ce sunt la cfartiră prin satele poșteloră, să se dăe poruncă, ca trebuințele ce voră avea pentru căratulă zaherelei să și le facă cu caru cu boii ce sunt piutre acele sate, iară să nu opréscă pe postași cari sunt datoră a veni cu caii la slujba poștii, fiind-că se prepădescă caii poștii de aici.» 1790, Februarie 9.

Cod. No. XVIII, fila 359.

«După orderulă escelenției sale ghenărală Entenberg ce aă luată insciințare dela oficială ce este în județulă Dâmbovița, pentru satulă Voinescă și țemenele, că pôrtă poșta și se supără și de care la căratu zaharelii, și că poștea ce aă fostă la podu Bărbierului s'aă rădicată, din care se pricinuesce prăpădenie cailoră, neputându ținea 12 césuri, s'aă făcută poruncă la d-lui vel vist. ca îndreptarea ce va găsi d-lui cu cale a se face să aréte Divanulă în scrisă.» 1790, Aprilie 29.

Cod. No. XVIII, fila 118

Publicații la tôte județele pentru poști. Dela Divanulă Principatului țără Romănescă. Poruncă către ispravnică ot sud.

«Fiind-că Măria sa pré înaltulă Prințipă are hotărăre și poruncă strajuică dată atătă la Medelniceriu Gregorie epistatulă poștiloră, câtă și la tôte stățiile dintr'acéstă țără, ca pururea să se afle în totă césulă gata cai alesi, la fie-care poștă, pentru curieri și estafeturi, adecă câte 12 cai cu hamuri, șese surugii și trei căruțe, și fiind-că s'aă făcută socotelă, cum-că de multe ori se va întempla a nu putea epistatulă poșteloră să ajungă cu cercetarea ce este datoră a o face adese; de acea Divanulă poruncesce d-vóstră strajnică, ca în tótă vremea să aveți a face cercetare pe tôte septemănilă de câte două ori, pe la poștele ce se affă într' ală fie-căruia județă și de veți găsi nescai cai lipsă, seă surugii, seă căruțe, îndată, făr' de a mai aștepta altă poruncă, să-î impliniți dela postași, ce sunt datoră a avea caii aceștia de slujbă, căci de se va întempla, ferească Dumneđeă, a se pricinui vre-o zătignire, vre-unulă curueriu din pricină că nu s'aă aflată cai, negreșită vă veți învinováți și d-vóstră întocmai de opotrivă cu epistatulă poșteloră; lângă acéstă vă mai insciințămă, că nu sunteți volnici d-vóstră ispravniciloră, precumă nici alți nimenea a lua cai de poște, și ai dărvari în-cóce și în colé; ci dară vă poruncesce Divanulă și pentru acéstă, să nu vă îndrăzniți mai multă a lua cai de poște.» 1790, Iunie 15.

Cod. No. XVIII, fila 202.

judetului, cum ū se vede ū din circulara următoare adresată acestorū ispravnicū din tôte județele, în 22 Aprilie 1790 :

Publicațiū la 12 județe ū la Craiova pentru ispravnicū, a ambla prin județe, iarū sã nu șcdã amendoū la scaune.

«Fiind-cã s'aũ inșciințatū Divanulū pentru totū ispravnicū de obște, cumū cã mai nicū o datã nu se mișcã din locū a eși inșșiș prin județū, atãtū pentru trebuința ostașilorū ce se aflã în județū, ca sã cãpuiascã de celea ce trebuie sã cãpuiascã, de celea ce trebuie, care le sunt orãnduite, cãtū ū pentru locuitorū sã vadã cumū petrecū, despre zăpcii ū slujbași, ci amendoū staū la un locū ū poruncile ū trebuințele ce sunt le trimetū numai cu zăpcii ū cu slujitorū fãrã de a se arãta ei pe la d-lor comandirū ū tisturile ostãșescū, ca sã grãescã ū sã pue la cale de trebuințele ce sunt ū fãrã de a face alte cercetãri pe urma zăpcilorū ū acelorū orãnduiți, ci precumū vorū acei zăpcii ū slujbași, așfa necãjescū ū supãrã pe locuitorū cu urmãri ū cu cereri mai multū peste cele orãnduite, pentru interesurile ū cãștigurile lorū; ū iarãși la celea obicūnute ale lorū de mai nainte aũ cãdutū zăpciiū ū slujbașiū ū pe lângã greutateãle trebuințelorū aũ ū de cãtrã dinșii jafuri cu luãri mai multū peste cererile ce sunt cu poruncã, ū de acãsta d-votrã nimicū nu grijiți: pentru care Divanu vã poruncesce: fiind-cã la totū județū sunteți cãte doi, sã cãutați unulū din d-votrã sã aveți tot-dãuna a eși în județū, ca sã vã incunjurați pe plãșile ū satele județului, una pentru a griji de trebuințele ostãșescū ū de poruncile ce vi se daũ, alta pentru ca sã cercetați urmãrile ū faptele zăpcilorū d-votrã, sã ve pliroforisiți inșivã de adevãrulū lucrurilorū, în ce chipū sã pørtã ū cumū metaliriescū slujbele ce li se daũ? care acãstã datorie sã o urmați acumū ū tot-dãuna: a eși cãte unulū în rãndū, iarū sã nu ședeți amendoū la unū locū, fiind-cã acãsta este de mare trebuințã a vedea inșivã cele ce urmezã zăpciiū ū slujbașiū d-votrã ū cumū petrecū locuitorū». 1790, April 22.

Mãsurū de încetare a jafurilorū administratorilorū aũ luatū Divanulū sub administrația austriacã, de ū nu în genere, cãci nu voia Coburg sã-și inștrãineze aci boerimea, care trãia din acele abuzuri. Este unū casū inșã în care, la 28 Ianuar 1790, vedemū cumū se dã poruncã de Divanū, ca cu «Mumbașir sã mãrgã la Cãmpu-Lung sã se cerceteze jalba orãșenilorū din Cãmpu-Lungū, de cãtrã Gheorghe Slujerul ispravnicu ot cu... Mumbașir dinpreunã pentru jafurile ce adecã s'aũ fãcutū de cãtrã Sterie ce aũ fostū județū ū sã aducã inșciințare orãnduitulū Mumbașir împreunã ū pe piritulū județū, ca aici sã se facã implinire, iarū nu acolo (1).

În interesulū buneū orãnduelū s'a dispusū, în 5 Iulie 1790, facerea unei catagrafiū de tôte casele, unde se vinde vinū ū în genere de cãrciune, spre a se veghia asupra lorū (2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 107.

(2) *Dela Divanulū Prințipatului ūerei Romãnescū. Poruncã cãtre d-lui vel spãt.*
«Iudatã ce vei primi d-la porunca Divanului, numai decãtū sã pui pe

Cutia mililor și în genere Epitropia obștească a fostă bine-văduțată de administrația austriacă. Acestă organă administrativă, orî de idilitate, fu menținută. Veniturile casei Epitropiei obștesci aũ fostă îmbunătățite. Mai alesă cutia milelor aũ primită adause de venituri, cumă deja văduțurămă, bună oră din venitulă cafeneleloră din orașe. Ispravnicii și în genere slujbașii, cumă amă arătat, erau ținuți a da la cutia mileloră o sumă de bani, la «*orânduire*». Acești bani nu pré intraũ regulatū în casă și de aceea Divanulă expediă circulare provocândū la respectarea dispozițiunei(1).

vătavu de cărciumari ca să facă foie anume de câte cărciumi mari seũ mici sunt în totă cuprinsulă plășiloră d-tale, de prin mahalale, câți facă vîndarea de vină? veri cine ară fi, pămenteană seũ străină? pe tôte să le arăte în numără, cu castihă, care catastihă să-lă trămiți fără de zăbavă la Divană, fiind-că are a da Divanulă prin d-ta măsurile celea cuvincioșe la vîndarea vinulă, cu care și ei să se folosescă la alișverishulă loră, dară și dreptatea cumpărătoriloră să se păzescă cu bună orânduială, însă trebue să i arăți d-ta vătavulă de cărciumari, să seie, că Divanulă are a face deosebită cercetare în totă politia Bucuresciloră, și care cărciumă, seũ magasie, seũ casă cu vîndare de vină mare, seũ cătă de mică, veri a cui va fi, nu se va găsi arătată în catastihulă vătavulă, nu numai elă se va pedepsi, ca ună înșelătoră la porunca Divanulă, ci pe lângă densusulă va pătimi și acelă cărciumară; ei dară așteptămă cătă mai curândă acea foie, cătă și pe alți orî căți vîndă, orî untă de lemnă, oțetă, rachiū, cu măsură, pentru toți să faci foie.» 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 221.

(1) *Cărți la 17 județe pentru hacactu cutiei.*

«Vă facemă în scire pentru obișnuitulă avăetă ală cutiei de milostenie care sunt orânduți de daũ ispravnicii câte tal 50, după hrisovele Domnesci ce s'aũ urmată tot-déuna, fiind-ca acestă pușină ajutoră ce faceți d-vóstră la cutia milosteniei, este trebuința obștei, cumă și însăși d-vóstră, și l'ați trecută cu vederca, mai aducându-vă aminte de acésta datorie, care de asta nebăgare de sémă va fi pricinuitoare de smintelă, în vreme cândă de lume este șciută câte dări se da de ispravnică mai nainte, de unele cu rușetă, de alți prin sila tiraniei ce sugruna pe toți; iată vi se poruncese, primindă cartea acésta să aveți a trămite acésti bani fără de altă prelungire la Epitropie, luândă adevărință de primire, căci neurmândă din proerisis a vă împlini datoria d-vóstră cu acestă pușină ajutoră, să șciți că vă veți osândi la mai mare strafă.» 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 89.

Câteva zile apoi, cu ocaziunea unei circulari de aflarea unor cai austriacesci, Divanul repetă ordinea în cestiune. Apoi în Decembrie 19, anul 1790 nouă repetire. (1)

Divanul dela Craiova crezuse un moment, că banii avaelului dela cele 5 județe oltene să-l oprască la Craiova. În 19 Maiu 1790 Divanul dela Bucuresci scrie celui din Craiova :

«Către Divanul Craiovei. După raportul ce au trimisul dela 16 ale lui Aprilie pentru taler 50 de pe la ispravnicul, al cutiei de milostenie, ce ceru a se opri acolo, s'au dat porunca Divanului, ca să se trimită aici, fiind-că în hrisóvele de orânduiala acestor bani al cutiei scrie să se trimită aici, iarú nu acolo.(2)» 1790, Maiu 1.

(1) *Publicații la 12 județe pentru doi cai ce au fugitú dela Afumați și pentru avaelul cutiei a-lú trimete.*

«D-vóstrá ispravnicilorú, vé facemú în șcire că la 28 ale lunei lui Aprilie, după carindariu noú, au fugitú doi cai dela satú dela Afumați din câmpú de unde păștea, améndoí caí 'nalți de mijlocú, la tóte picerile potcoviți cu poteóve nemțesci, unú calú este vinétú, altulú este murgú și cómele la améndoí sunt în drépta, carí acești cai sunt al lui Daniilú Borșú Popa dela regimentulú Oros, pentru care bunú bacșiș are a capéta acela la care se va găsi acești cai, ei d-vóstrá să dați în șcire la toți de obște pentru acésta. Vé mai însciințamú pentru avaelulú cutiei, de ispravnicie, pentru care vi s'au mai poruncitú, și nu s'au arétatú dela d-vóstrá nici o urmare, căutați de nu faceți prelungire, ca să nu vé păgubiți cu trepede.» 1790, Aprilie 25.

Cod. No. XVIII, fila 114.

Dela Divanulú Prințipatului țerei Románesci.

«Fiind-că d-lorú mai josú numiți boeri ce au stătutú ispravnicul la numitele județe, n'au urmatú a da obicínitulú avaelú la cutia de milostenie după orânduiala hrisóvelorú Domnesci, care iaste cu cale și drept. Și fiind-că epitropiul cutiei sunt siliți din porunca Divanului a-și da socotéla de tóte aceste venituri ale cutiei, carí prin report făcurá arétare Divanului în scrisú, că de la acești mai josú numiți boeri ce se aflá acumú în Bucuresci, nici pân' acumú n'au pututú primi acești bani, după doué porunci ale Divanului, ce li s'au scrisú, se dá volnicie oránduitulú de la Epitropie, carele să apuce pe fieșce-carele din d-lorú cu striusóre să implinésca negreșitú acești bani la cutie, pentru care poruncesco Divanulú și d-vóstrá numiților boeri, fiind-că acestú avaelú este obicínitú să aveți a-lú da fără de priciná de împotrivire, căci veți fi siliți și cu alte mijloce a-lú da fără voia d-vóstrá.» 1790, Decembre 19.

Fidenberg feld-marsal-laitnant, Cosma al Ungro-Vlahici, Rómáncu Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Logf., Manolache Grădișteanu, Const. Știrbei, Matei Fălcoianu, Marchelins.

Cod. No. XVIII, fila 340—341.

(2) Cod. No. XVIII, fila 19.

În 10 Octombrie 1790, s'a cerutŭ dela epitropia obŃtŃescu sŃmă generală de gestiunea fondului Casei(1).

LXXIV

Rechiămarea băjenarilor. MăsurŃ relative la agricultori

Întru mŃsurile de administraŃiune, de sub guvernulŭ austriacŭ, se cuvine a cita Ńi silinŃa ce-Ńi pune elŭ a rechiăma în plaiuri pre lŃcuiitoriŃ fugiŃi. În felulŭ acesta este cartea din 4 Ianuarie 1790 (2).

Cu circulara din 8 April 1790, aŭ fostŭ invitaŃi săteniŃ a cultiva pămîntulŭ, alŭ semăna, promiŃŃndu-li-se, că de acumŭ înainte nu li se vorŭ mai lua bucatele fără de preŃŭ. Regimulŭ austriacŭ nu ezită de a pune chiarŭ MumbaŃiri, pre soldaŃii sei, de prin sate, ca să scŃtă ŃŃraniŃ la arăturŃ Ńi semănăturŃ de primăveră:

18 CărŃi lu 17 judeŃe Ńi la Divanu Craiovei, cătră ispravnicŃ, a indemna pe lŃcuiitori la semănăturŃ.

«D-vŃstră ispravnicilorŭ ot sud.... Sănătate, vă facemŃ în scire pentru rindulŭ semănăturilorŭ de bucate, că trebuinŃa o cunŃŃeŃi cătŭ este de mare, spre a indemna Ńi a sili pe lŃcuiitoriŃ toŃi de obste, să iasă cu plugurile lorŭ a face arăturŃ de bucate mai cu îndestulare decătŭ în alte vremŃ, ca să pŃtă fi Ńi pentru împlinirea datoriilorŭ ce aŭ cătră hrana ostirilorŭ ce se află în ŃŃră de pază Ńi ocrotirea lorŭ de cătră vrășmaŃi Ńi de ale prisosi Ńi pentru alisveriŃŭ Ńi

(1) «D-vŃstră boerilorŭ epitropŃ, care sunteŃi după orânduiala hrisovelorŭ patru la numărŭ, ad. d-lui biv. vel Clucer Costache, i d-lui paharniculŭ Nicolae, i d-lui biv. vel Clucer Iordache Colfescule, ce te-ai fostŭ orănduitŭ în loculŭ reposatului stolnicu Ianache Palade Ńi d-lui, biv. vel Medel. ȘtefăniŃa, primindŭ porunca Divanului, să aveŃi a veni înainte mitropolitului Ńi a părinŃilorŭ epitropŃ, ca să vă daŃi socotelă de tŃte veniturile cutiei până la orŃ-ce, i de cheltuelŃ, împreună cu tŃte pitacurile Ńi seneturile datoriilor, care socotelă căutându-se cu deamăuntulŭ de sfinŃia lorŭ părinŃii ArhireŃ, după orânduiala hrisovelorŭ Ńi iscălunduse să se aducă la excelenŃia Sa feld-marschal-leitnant baron von Eutenberg, fără de zăbavă». 1790, Octombrie 10.

Cozma Mitropolit. Dumitrache Ban, vel Vist., Ioan logf., Manolache Grădișteanu, Constandin Știrbeiu, Mateiŭ Fălcoianu, Radu Goleșcul.

Cod. No. XVIII, fila 272.

(2) «S'aŭ datŭ cartea Divanului lui Damian ce aŭ fostŭ vătavŭ, ca să fie epistat Ńi Nazir peste vataŃi de plaiŭ, la doue plaiuri în sud Buceu Ńi să povățuiască pe lŃcuiitori a-Ńi stringe la urma lorŭ Ńi a păzi Nizamulŭ cumŭ se cade». 1790, Ianuarie 4.

câștigul lor într'această vreme, când acum nu li se mai ia bucate fără de preț, ci se câștigă și se folosesc cu preț, care la alte vremi nu-luău și când se vor sili a face arături de bucate mai îndestule este însuși folosul și interesul lor; dară fiind-că unii din locuitorii au venit cu jălbi la Divanul jăluindu-se, că nu-i slăbesc și nu-i lasă tisturile și ostașii ce sunt la fartiruri ași putea face arăturile lor, alții din locuitorii pôte din lenevirea lor se vor zăbovi și nu vor sili la această trebuincioasă lucrare a pământului; de aceea dară, iată că Măria Sa ghenăralu feld-marschal pré Inaltul Prințipău a dat porunci la toate tisturile ostășesci de pe afară, ce sunt la fartiruri, ca și însuși să fie Mumbașir a îndemna și a sili pe toți casnicii și familiașii unde se află la cfarțiruri să iasă cu vitele lor și cu plugurile lor la arături de bucate și nu vor fi locuitorii mai mult opriți de către ostași, nici ei, nici vitele lor și rămâne acum numai la a d-vóstră silință de a pune această faptă în lucrare, ca să orânduți ómeni într'adinsu de a scóte pe fieșce-carele cu plugu la arături de bucate și îndemnându să facă câtu de multu semănături; dreptu aceea dară căutați de nu faceți cusuru la această trebă, care este cea dintâiu și mai mare a țării, ci mare silință să puneți, până nu trece vremea arăturilor, și faceți pre locuitorii a se îndemna și însuși ei cu tragere de inimă pentru folosul și alisverisu lor, și pentru îndestularea țării și să avemu respunsu» (1). 1790, April 8.

O altă măsură luată, sub regimul austriac, cu referință la agricultură, fu oprirea de a se da *pârjole* la țărini(2).

(1), Cod. No. XVIII, fila 86.

(2) 12 Cărți la 12 județe pentru locuitorii a nu avea voie să dea pârjole, și a-i îndemna la hrana pământului. Dela Divanul Prințipatului țării Românești.

«D-vóstră ispravniciloru ot sud... sănătate; pré Inaltul Prințipău oblăduitoru țării prin luminatu orderu Mării Séle dela 3 ale lui Februarie de acestu anu 1790, însucinițeză la Divanul pentru pârjolele ce se obiceiuesce într'această țără în primăveră a se da pe la liveđi de fenețe și peste câmpuri, că lipsa ce este de fenu nu slobóde a se urma estimpu acestu obiceiu; pentru acea poruncesco Inălțimea sa a se zătigni această urmăre de pârjole pe la luna lui Aprilie spre a putea găsi pășune dobitoțelorú, transporturilorú, asemenea și pentru holdele de bucate poruncesco Inălțimea Sa, să începă țeranii a lucra din vreme, ca să se facă îndestulare de bucate, căci afară din hrana ce-și dobândescú prin buna lucrare a pământului vorú avea mare câștigú din vîndarea bucatelorú lorú la mulțimea oștirilorú Impărătesci ce se află în țără, căci toate li se vorú plăti cu bani gata cu deosebită urmăre dintru a oștirilorú otomanicesci. Decí după luminatu orderu Inălțimii Séle, Divanulú poruncesco d-vóstră, să faceți cunoscută și sciută porunca acesta la toți de obște în totu cuprinsulú județulu acelaia, atâtaiú pentru pârjole, mai multu pe locurile unde sunt trecetőrele transporturilorú și pe lângă drumuri să nu se facă până la luna lui Aprilie spre a putea găsi vitele pășunca lorú fiindú lipsă de fenu; a doua pentru holde, să-i îndemnați pe toți locuitorii țării de obște, prin arătări cuviincioșce, ca să se siléscă din vreme a le lucra și a face arături cu îndestulare pentru binele și folosul lorú, făcendú

Acésta dispozițiune fu repetită și în 14 Noembre 1790. (1)

În interesul agriculturii, regimul austriac a menținut și întărit vechile dispozițiuni, ca țeranii să nu fie trași în judecăți în cursul lunilor Iulie și Octobrie, ca săși pólă cauta de tréba câmpului, a viilor și a culesului porumburilor. Numai pentru București funcționează Divanul odată pe septemână în Octobrie.

Publicație la 12 județe a nu se trage nimenea la judecată în totă luna lui Iulie.

«D-vóstră ispravniciloró ot sud... fiind-că aprópe este vremea secerișului bucateloró cumú și cositura fânéțeloró și stringerea a tuturoró sémánaturiloró, cândú întru acésta vreme trebue să conténeze pricinile de judecăți și de jálbi între locuitorii țeranii, precumú și obiceiuló aú fostú; Divanuló vė poruncesce să publicarisiti porunca acésta la toți de obște, ca să scie, că în totă luna lui Iulie pricinii și jálbi de judecăți nu se caută și fieș-carele săși caute de lucru, fără de a nu trage și a duce d-vóstre pe nimenea într'acésta vreme la judecată, ci încă și pe cei ce sunt intrați în judecată să-i slobodiți, dândú sfirșitú priciniloró în grabă, fără de a ținea mai multú, ca să nu-și piérđă acésta trebuincióasă vreme.» 1790, Iunie 21.

Publicații la 12 județe pentru luna lui Octobrie că este vacanție.

«După obiceiú ce aú fostú și după trebuința ce urméză în vremea culesului viiloró și a porumburiloró, a nu trage nimenea prin judecăți, se poruncesce

pe toți să înțelégă, că are a lipsi dela acea, ca în vremele trecute, spre a li se lua bucatele fără de plată și fără de prețú, ci toți vorú fi folosiți și căștigați din munca lorú; dreptú acea și pe cei leneși să-i siliți la acestú folosú și îndestularea lorú și în faptă să urmați porunca acésta, de care să avemú respunsú». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(1) *Publicații la 12 județe către ispravnici pentru pârjole.*

«Pentru pârjole s'aú însciințat d-vóstra încă de astă primăveră din porunca Mariei sale pré înaltului Prințipú Coburg, că trebuința ce este într'acésta vreme de oștiri pentru a putea găsi vitele împărătesci hrana lorú peste câmpuri nu slobóde acestú obiceiú, mai vėrtosú acumú în vreme de iarnă, cândú nu sunt atâtú trebuincióse pârjolele, iar vitele arú putea găsi pășunea lorú peste câmpú, deci fiind-că aúdimú că acea poruncă nu se păzesce, ci în totú loculó se dá pârjole, Divanuló vė poruncesce strașnicú, să aveți a opri negreșitú spre a nu se mai dá pârjole, mai vėrtosú acumú cândú nu sunt, după cumú dicemú, atáta trebuincióse, căci de se va mai încmpla undevași, să sciți ca ispravniculó aceluí județú se va pedepsi și se va scóte din slujba sa.» 1790, Noemvre 14.

Eutenberg, Ioan Logofță, Malciú Fálcoianu.

Cod. XVIII, fila 315.

d-vóstră să faceți publică în totu ținutul, că în totă luna lui Octomvre este vacanție și Divanul se face numai odată pe săptămână Vinerea pentru trebî ale Bucurescilor, ci daru fiesce-care într' acéstașu lună să se astîmpere de judecată și să-și caute de culesul viilor și de arăturile bucatelor.» 1790, Septembre 24.

Vorbindu de justiție, e locul să ne otârimu a anexa la acestu volumu o serie de acte din 1789/91 cu referință la diverse procese cercelate de departamenturi și de Divan. Din aceste anexe lectorul va puté ași da sémă de progresele și schimbările întemplate în legile și obiceiurile țerei românesce. la finele secolului alu XVIII-lea.

LXXV.

Licenciarea volintirilor. Noulu neamicu: Ciuma!

La Sistor. Muscalii victorioși în Basarabia și Dobrogea.

Vizirul strangulat pentru uciderea lui Mavrogheni. Bucuria la Petersburg. Condițiunile de pace. Intervenirea Prusiei. Rescôla Șistovenilor contra plenipotențiarilor. Turcii cu Văcărescu voru să apuce pre Ruși pe la spate. Coburg face diversiune.

Semnarea păcei la Șistov. Analisa tratatului.

Amu întârziatlu pre lectorul nostru cu cercetarea și documentarea administrațiunei din anii 1790/91, dar istoria nu mai este numai înșirarea de nume proprii și de date de răsbóie, ci tocmai cercetarea evoluțiunei culturale a națiunei, iarú acéstă evoluțiune se manifestă tocmai prin documentele de categoria celor care le amu adusú mai susú.

Finea anului 1790 se semnaléză prin licenciarea tuturor celor de volintiri, formate de Coburgu în țera. Divanul vestesce ținuturilor, prin circulară din 30 Decembre 1790, acéstă desființare și reintrarea cetașilor sub legea comună, fiind-că *într'acéstă vreme «nici unul n'au rămasú trebuinciosú mai multú în slujbă.»*

Actulú acesta, prin unu amestecú de lucruri, ce nu face onóre cancelariștilor Divanului din 1790, coprinde și o întrebare către ispravnici, decă ei cu adevăratú ș'au arogatú dreptulú de a lua câte trei lei de fié-ce vila ce se vinde în țera, séu să esportă? (1)

(1) *Publicație la tote județele pentru volintiri și pentru vitele ce se slobodú.*

«Se face d-vóstră în scire pentru toși căți au fostú volintiri în slujba

Dar țera abia scapă de cetele de vagabonți, de volintiri, și ea este amenințată greu de bóla ciumei. Se iéu încă din Decembre 1790 măsuri profilactice contra întinderii acestei complite bóle, care în 1791 este violentă în multe părți ale țerei și în totu Orientulü Europei. Instrucțiunile necesare date vorü urma în anexă. (1)

Pe când la Șistov, cumü vëdurămü, continua molatecü negoțiarile de pace între Austria și Turcia, muscalii culegeaü succese repețite la Dunărea, în Basarabia, în Dobrogea. Vizirulü Hasan fu spânzuratü și capulü lui expusü, în Februarie 1791, la Constantinopole, la pórtá Seraiului, cu o inscripțiune, că era leneșü, ineptü și trădătorü. I se impută și uciderea lui Mavrogheni, fără scirea Porței și a Sultanului.

oștirilorü chesaro-crăesci, că într'acéstă vreme nici unulü n'aü rămasü trebuinciosü mai multü în slujbă, ci toți de obște să sciți, că sunt ridicaiți, lipsiți și fără nici unü felü de slujbă séü pretenție. Decí, pentru ca nu care cumva unii ca aceștia purtându totü numele acela de volintiri, se vorü împotrivi, ori a nu merge la judecatoriile țerii, cândü se va întempla a avea vre-o pricină de judecată cu cineva-și, ori a se purta cu nescare-va urmări netrebnice, de aceea vë dămü în scire, că nu numai d-vóstră să o sciți acésta, ci și la toți de obște să o faceți acésta cunoscută, că fieș-carele dintr'insii are a fi următorü la poruncile ispravnicilorü, ale dregătorilorü și la datoriile țerii. Pe lângă acésta vë mai însciințămü, că pentru tótă vita ce se vinde în țéră și se scóte din țéră s'aü auđitü, că ispravnicii iaü câte trei lei; pentru care așteptă Divanulü răspunsü dela d-vóstră de ați făcutü vre-o urmare ca acésta, ori de aü luatü altü-cineva, séü cumü este pricina acésta?» 1790, Decembre 80.

Cod. No. XVIII, fila 342.

(1) 13 Copü după orderulü ghenearului la tóte județele și la Aga i Spătar pentru lăzăretulü de ciună și la fiesce-care s'aü făcutü câte o poruncă cumü este mai josü.

«Dela Divanulü Prințipatulü țerii Romănesci.

Cătră ispravnicii de sud.....

Veți vedea d-vóstră orânduiala ce s'aü făcutü de acestea lăzăreturi la numitele locuri pentru care Divanulü vë poruncesce ca să le faceți cunoscutü la toți de obște după poruncă». 1790, Decembre 8.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Rómnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Matei Fălcoianu, Marchelic. (Veți instrucțiunile în anexă).

Cod. No. XVIII, fila 341.

«Și în urmă (a uciderii) aŭ făcută dómna lui Mavrogheni dava la împératulŭ cu harzoval, cumcă Domnulŭ ei a fostŭ credinciosŭ împérației, aŭ slujit cu dreptate în oștire, Impératulŭ aŭ poruncitŭ de aŭ tăiatŭ capulŭ vizirului, învinovățindulŭ că aŭ tăiatŭ pe Mavrogheni cu firmanŭ viclean», scrie Dionisie Eclesiarchulŭ (1).

Pe câtŭ era spaimă și tristeță la Constantinopole în urma succesorŭ Rușilorŭ, pē atăta mare era voia-bună la Petersburg. Medalii de aurŭ se bătură în onórea lui Suvaroff, o scrisóre autografă trámise Ecaterina lui Potemkin, cu darŭ unŭ palatŭ. (2) Se ținŭ aci în Martie consiliŭ noŭ pentru continuarea noiei campanii, ba și a posibilulŭ resboiŭ contra Prusienilorŭ. Se decisă, ca Potemkin și Suvaroff să lase comanda armatei dela Dunărea lui Replin și Solticoff, cari să se țină în ofensivă, iarŭ Potemkin și Suvaroff să mérgă la corpulŭ de armată destinatŭ a se bate cu Prusia, spre Livonia, Polonia, Rusia Albă. În Aprilie 1791 Rusia avea gata 340,000 ostași: *il che rendea estatici tutti gli emuli di questa potenza*» ad. «Ceea ce făcusă să încremenescă toți protivnicii acestei puteri.» (3)

Austria deși negoția la Șistov, ținé strînse relațiunile cu Rusia. Potemkin era directŭ informatŭ, la Iași (4), de toți pașii ce făcea Austria la Șistov. (5)

(1) Dionisie Fotino încă scrie, că firmanulŭ pentru tăierea capului lui Mavrogheni fusese falsŭ, fără scirea Impératului, fiindcă faimosul vali de Kethudasi, care era Taraphana Eminis, fiindŭ neamicŭ alŭ lui Mavrogheni, a mijlocitŭ mórtea sa prin Sala Mahmud, ce fusese crescătorulŭ lui Sultan Selim și cu tóte că vizirulŭ a trámisŭ la Constantinopole capulŭ lui Mavrogheni descriindŭ culpa ce a cerutŭ mórtea sa, dar Sultanulŭ s'a supératŭ fórté; pentru acésta nici averile lui nu s'aŭ vîndutŭ în folosulŭ haznelei împérațesci, după obiceiŭ, ci s'aŭ lăsatŭ dómnei și copiilorŭ seî». T. II, pag. 180 și 181. trad. Sion.

(2) Becat. 8, pg. 225.

(3) Becat vol. 8, pg. 228.

(4) Potemkin petrecé la Iași în iérna 1790—91. Veđi descrierea petrecerii dela Iași de Langeron la pg. 98. În Martie 1791 elŭ merse la Petersburg, unde cheltui în petreceri 4 milioane și apoi fu silitŭ de împérațesa să se întórcă la ósté în principate. La finea lui Iulie 1791 e în Galați. (Hurm. Langeron pg. 104).

(5) Becat. 9. pg. 231.

Victoriile Rușilor la Ismail, Isăccea, Tulcea nu puțin contribuira a muia cerbicea plenipotențiarilor turci dela Șistov. De unde turcii susținéu mereu, că prin vorbele «*statu quo ante bellum*» să se înțelégă întórcerea la Moldova a Bucovinei și a tuturor pămînturilor ocupate de austriaci în timpul resboiului, acum, influențată de victoriile de peste iernă ale Rușilor, Pórta primi, în 27 Ianuarie, *statuquo* relativú la posesiunile din ajunulú resboiului, decí recunoscú din noú spoliatiunea Moldovei de Bucovina. Totuși Turcia îndemnată de Prusia cere să se facă mențiune în tratate, ca lucrare preliminară, convențiunea dela Reichembach. In ruptulú capului nu primi Imperatoarele austriacú acésta și Prusia îndemnă pe Pórta să nu mai insiste, destulú fiind-că Austria să primescă în tratatulú seú cu Pórta, la Șistov, acelea condițiuni folositoare Porței, ce fură prevédute la Reichembach. Austria puse în Mai 1791 urmátóarele condițiuni pentru pace: I. Să i se cedeze de Turcia totú teritoriulú Croației turce, până la apa Unna. II. Să i se cedeze cetatea Orșovei vechi cu totú districtulú seú, fiind-că Pórta nu împlinise articolulú din tratatulú dela Belgrad. Acelú articulú dispuné, că acé forteréța și vecinanțele ei vorú fi înapoiate Imperatorului «*sè dentro un anno, la Porta non avesse a sue spese fatto prendere altro corso al fiumicello Cerna, e fatto în modo che circuisse il distretto della medesima, affinché fosse intieramente separato dal territorio appartenente al Bannato di Temiswar*(1). III. Libertatca de navigare și comerciú pentru supușii Austriaci pe Dunărea și pe Marea Négră și pe tóte mările, fluviile și porturile, șcalele și radele Turciei. IV. Despăgubirea supușilor Austriaci de tóte pagubile suferite din cauza resboiului. V. Să se anuleze articolulú din pacea dela Belgrad, care opresce pre Austria de a construi cetăți pe Dunărea și pe Sava și pe ori-ce hotarú despre Turcia. VI. Finalmente, că Hotinul și Principatele vorú remâne ocupate de Austria până când va dura resboiulú Turciei cu Rusia.

(1) «Dacă în unú anú de zile Pórta nu va fi datú, cu spésele séle, altú cursú apei Cernei într'ășia felii că ea să încunjóre districtulú acelei cetăți, ca să fie cu totulú separată de teritoriulú aparținénd Banatului Timisórei.» In calea spre Mehadia, călétórulú vede și astăzi resturi de apaducte imense, din lucrarea încercată de Turcia, ca să conducă pe acolo *Cerna*. Acésta lucrare nu se realiză și România perdu o bună parte din teritoriulú seú.

Acestū *ultimatum* surprinsă și înmărmuri pre plenipotențiarī otomanī. Ei cerură instrucțiunī dela Constantinopole.

Acumū era terminată și luna lui Maiū și armistițiulū avea să înceteze, când sosi la Șistov chiarū marele noulū Vizir Iusuf Pașa. Acesta cređu, că arū putea să intimideze pre plenipotențiarī austriaci, resculându (1) contra lorū pre poporulū din localitate. «Puținū lipsi ca (plenipotențiarī) să nu remână victime ale turbăreī plebee» (2), scrie Becattini (vol. 8 pg. 262). Siliți fură plenipotențiarī să fugă și să se adăpostescă la Bucuresci (3). Asemene purtare a lui Iusuf Pașa displăcu multū miniștrilorū Olandezū, Prusianū și Englezū, mediatorī dela Șistov. Ei espediră curierī la curțile lorū, cari protestară contra acelei purtări.

Turcii surescitați unū momentū de cutezanța plebei dela Șistov, se declară gata a începe campania cu vigóre. Marele Vizir spera triumfurī. El aruncă, ajutatū de Văcărescu, în secret, unele poduri pe câte-va ape în Valachia și pe Dunărea, lângă Silistria, cu gândū de a lua pe muscali de pe la spate, prin Valahia. Acestū planū nu isbuti. Rusia și Austria prinseseră de veste. Austriaciī făcură grabnică diversiune cu óste spre Cladova și întăriră óstea lui Coburg, din țera Romănescă. Rușiī înainteză grabnicū și ei în sinulū Turciei, «a gran passi si aprivan l'adito per penetrare fino sotto le porte del serraglio!» (4) «Cu mari pași își deschidēu intrare ca să strebată până sub pórtă Seraiului.»

Puterile mediátore amenințau la rēndulū lorū. Ele provócă reînnoarea negoțiațiunilorū la Sistovū. Lucrarea se grăbi de astă dată

(1) Dămū în anexă corespondențele ce publică Monitorul francesū din 1791, cu referință la cele ce se petrecēu în orientū și în deosebi cu referință la resboiulū de care ne ocupărămū și ne ocupămū.

(2) „*Poco manco che non restassero quelli vittime del furore plebeo*“.

(3) Choiseul scrie la Paris în 25 Iunie 1791: (Doc. CXLV Hurm. II supl. I, pg. 80):

«M. de Noailles vous aura instruit exactement de la marche du Congrès de Sistowa et des difficultés qui, au dernier moment, ont amené une déclaration très-ferme des Ministres autrichiens, et enfin leur retraite à Bucarest. Quoiqu'ils aient en même temps évité tout ce qui pouvait donner à cette démarche l'apparence d'une vraie rupture, et quoiqu'ils aient ménagé aux Plénipotentiaires ottomans toute facilité pour renouer la négociation, elle me paraît cependant exposée à de grands dangers».

(4) Becat. vol. 8, pag. 264.

și în 5 Augustă, și creșută faustă de superstitioșii Turci, se semnează la Sistovă pacea «*permanenta et perpetua*» și îndată se semnează și convențiunea anexă separată. (1)

Să analizăm tractatul :

În art. I al lui, Turcia acordă amneștiă completă tuturor supușilor ei, din Valachia și Moldova, cari au luat armele contra ei și voru a se întorce liniștiți în țeră și la moșiile lor. În art. II Pôrta recunoșce și ratifică din nou «convențiunea din 7 Maiu 1775» *relative alla cessione della Bucovina, quella de 22 di detto mese 1778, sulla fissazione de 'limiti de detta provincia.*» «Relativă la cesiunea Bucovinei, și cé din 22 Maiu 1778, asupra fixărei hotarelor țisei provincii.» (2)

În art. III se dispune, între alte asigurări date, libera navigațiune a supușilor Austriaci și Toscani și renoirea firmanului din 1786, relativă la dreptul de intrare, petrecere și eșire din Moldova și Muntenia a ciobanilor români (Mocani).

În art. IV Austria se lęgă a restitui Porței și a le evacua, tôte țerile, provinciile, posesiunile, terenurile, cetățile, fortarețele, cu tóta artileria și palancele ce a ocupat în timpul resboiului, coprinđându-se «*tutto il Principato della Valachia e i distritti dela Moldavia occupati dalle trupe imperiali,*» și a restabili otarele cum erau la 9 Februarie 1788 când s'a proclamat resboiul.

Art. V dispune, că Cetatea Hotinului cu *raiaoa* sa se voru restitui Porței numai în ziua când ea va fi făcută pacea cu Rușii, până cândă acésta cetate va sta în mânil Austriacilor, neameste-cându-se înse nici directă, nici indirectă în resboiul Rusiei cu Turcia.

Evacuațiunea, țice art. VI, se va începe îndată după ratificarea păcei și se va termina în 30 țile.

În fine prin actul separată, la art. 6, se lęgă Austria din nou, a evacua principatele până în 30 țile dela ratificarea păcei.

Acésta pace fu de mulți aplaudată și de mulți criticată. Noi Români scaparăm de a fi încorporați la Austria și Rusia, grație intervențiunei Angliei, Olandei și a Prusiei.

(1) Veđi în anexă întregele acte, după Becattini vol. 8, pag. 264—278.

(2) Becattini vol. 8.

Deșertarea Munteniei de Austriaci. Actul de predare a țerei în mâinile guvernului Românesc.

Ocupațiunea austriacă, mai ales cu Oltenia, dură încă și peste timpul otârît în tratat. «Néoa cădută în munții vecinî Banatului întârđiară restituțiunea micî Valachiî.» (1)

Deja noulă Domnă ală țerei Muntenescî este numitū de Pórtă. Măcarū că, după cum vędurămū, îndată după uciderea lui N. Mavrogheeni fusese numitū în loculū aceluia Alex. Mavrocordat Deliu, dar Austria și boeriî isbutiră, după pacea de la Sistovū, să fie înlocuitū acestū Domnū, care nici o đî nu domni în Muntenia, prin fostulū Domnū-Mihaî Suțu. Deși țera era încă ocupată de o parte din oștirea austriacă, Suțu veni în Septembrie 1791. Coburg însă nu mai este în țeră; (2) Capėtenie oștirei de ocupațiune este comitele de Mitrowski. Acesta predă definitiv țera, prin reprezentanții sęi Comitele Strasoldo locot.-colonelū și Cavalerulū de Caballini Ehrenberg major, în primirea reprezentanților noului Domnitorū Șuțu, cu actulū din 9 Septembrie 1791, anume marele serdarū Dumetraki și cancelarulū Domnitorului, Panaitache Codrică.

Dămū în notă, în limba originalului, actulū într'o próstă redacțiune francesă, prin care aceste 4 persóne recunoscū implinită misiunea lorū, iar aci eatălū în trăducere: «Stipulatū fiindū în tratatulū de pace dintre Inaltă Pórtă otomană și Curtea de Viena prin plenipotențiarii acestorū douē puteri, în 4 Augustū, că trupele M. S. I. și R. A. vorū deșerta marea și mică Valachie, cumū și județele Moldovei de dincóce de Siretū, A. S. Principele a tótă Țera Rumânescă,

(1) „Le nevi cadute per tempo sulle montagne limitrofe al Banato, ritardarono la restituzione della piccola Valachia“. (Becattini 8, p. 270).

(2) Veđi Fotino II, pag. 181.

Ioan Mihail Constantin de Șuțu, grațiosulă mēu Domnū, în virtutea deplinei sēle împuterniciri, destinându-ne pre noi doi, pre marele seū Serdarū și pre mine în calitate de secretarū alū seū, ca să asistemū din partea sa, ca reprezentanți ai autorității Domnului Nostru, la cesiunea formală a țerei țeri, ce d-vōstră domnilorū destinați din partea E. S. Comandantulū generalū comte de Mitrowski aveți a o face în calitate de plenipotentiari, reprezentându autoritatea Es. S.; Noi doi nu putemū decâtū a fi fōrte măguliți de a avē chiamarea să împlinimū cu tōte formalitățile cerute, comisiunea nōstră. Noi doi vē putemū asigura, d-lorū, mai denainte, că M. S. S. grațiosulū nostru Principe este îndemnatū cu bună-voință a acorda supușilorū M. S. I. și R. A. totū ce cere buna armonie, care esistă între cele douē puteri respective, câtū și totū ce pōte proba propriile sēle simțiminte. La Bucuresci, în 9 Septembrie, 9 ore diminetă, 1791.» (1)

(1) «Ayant été stipulé dans le traité de la Paix entre la sublime Porte Ottomane et la Cour de Vienne, par les plénipotentiaires de ces deux Puissances, le 4 d'Août, que les troupes de S. M. I. et R. A. évacuassent la grande et la petite Vallachie, aussibien que les districts de Moldavie en deçà du Schiret. S. A. R. le Prince de toute la Vallachie Jean Michel Constantin de Suzzo, mon Grâcieux Prince, en vertu de son plein pouvoir ayant destiné nous deux: son grand serdar et moi en qualité du son secrétaire, pour assister de sa part comme représentant l'autorité de notre Prince à la cession formelle du dit pays que Vous M. M. destinés de la part de S. E. M. le Commandant général Comte de *Mitrowski* devraient faire en qualité de plénipotentiaires représentant l'autorité de S. E. Nous deux ne pouvons que d'être bien flattés d'avoir à remplir avec toutes les formalités requises notre Commission.

Nous deux ponvons vous assurer MM. d'avance que S. A. S. nôtre Grâcieux Prince est porté de bonne volonté à accorder aux sujets de S. M. I. et R. A. tout ce que la bonne harmonie qui existe entre les deux puissances respectives exige, aussi bien que tout ce qui peut prouver ses propres sentiments. A Bucarest, le 9 Septembre, 9 heures du matin, 1791.»

Δημηθρακη μεγας σερδαρις,

Le Comte Strasoldo m. p.
lieut-colonel.

Le Secrétaire de I. A. S.
Panajottaky Cancegliery Codricca m. p.
Le Chlier de Caballini
Ehrenberg m. p., major.

LXXVII.

Rușii continuă războiul. Batalia la Macin. Incendiul la Constantinopole. Tulburări în capitala Turciei. Intervenirea lui Pitt. Intervenirea Danemarcei. Cererile Rusiei. Reprin. Negotiații de pace la Galați, cu Potemkin. Apoi la Iași. Planurile lui Potemkin, după Langeron. Mărtea lui Potemkin. Negotiațiile continuă după mărtea lui Potemkin. Scriitorii români despre Potemkin. Inscricțiune la Golia.

Muscalii continuă războiul și după semnarea păcii dela Sistov. Principele Galițin, sub comanda lui Reprin, cu 25000 ruși (1) mai bătut pe Turci, la Maiu în 17, în anul 1791. Aci Rușii luau 500 corturi, 26 tunuri, 5 stéguri, 26 bandiere și alte trofee și numeroși prizonieri. Reprin amenință Varna. Iusuf Pașa, de a două oră vizir, era neconsolat de atâtea pierderi, cu atât mai mult că știe, că toată Turcia dorea pacea, căci toți erau convinși, că Rusia nu va mai putea fi oprită de a merge înainte. Nenorociri neașteptate adăugă la suferința de Ruși în Constantinopole: 4 incendii nimiciră acolo dela 20 Maiu la 26 Iunie, la 9000 de case, prăvălii, averi colosale. (2) Satirele și pamfletele se înmulțeau în Constantinopole contra Porței. . . . Chiar sultanului Selim III, i-se arunca Vinerea, mergându la moschee, reclamațiunii cerându pacea. . . . (3)

Divanul Otoman, vedându mișcarea acésta, cauta să provóce pre Prusia și Anglia a se ține de promisiune și a ajuta Turcia cu oștire, ca așa Rusia să fie silită a face pace. Ambele cabinete se marginiră la intervențiunii diplomatice, iar nu bellice. În Londra ministrul Pitt declară, ce-i dreptul, că va espedia o flotă de 35 vase în Baltica, ca să oblige pre Ecaterina a accepta pacea cu Pórta pe baza de *statu-quo*, se pregătea chiar flota de plecare, dar lucrul se mărgini la plecarea unei singure fregate de resbelu cu două bas-

(1) Veđi și Langeron, pag. 101.

(2) «De Salaberry în Histoire de l' Empire Ottoman, vol. IV, pag. 139, ȑice că aceste incendii erau puse anume: «chaque nuit le feu etait mis dans un quartier de la ville ou dans un autre; des malintentionnés étaient les auteurs secrets de ces attentats impunis. Le fanar, le quartier des princes grecs, fut incendié presqu' en entier.»

(3) Veđi Becattini, t. 8, pag. 285.

timente armate. Aceste se marginiră a face recunoscere în Beltul mare, apoi se duseră la St. Elena. Parlamentul englez nu aproba intervenirea armată. Poporul englez nu voia nici el războiul cu Rușii, ca să nu pierdă comerțul cu ei. Pitt nu putu învinge nici Parlamentul, nici opiniunea neguțitorilor. Curtea de Danemarca, vechea amică a Rusiei, se interpusă, ca să împedice ruperea cu Anglia. Ea declară la Londra și la Berlin, că Ecaterina nu va subscrie pace cu Turcia, silită de intervenirea cuiva, dar că dacă cabinetele de Londra și Berlin au nisca-va propuneri equitabile și acceptabile de făcut în asemenea scop, Rusia le va auzi cu plăcere, căci ține să scie lumea, că la orice glorie preferă pe aceea de a reda Europei liniștea, destulă că acesta să fie împacată cu onoarea sa și ca să se stabilească o nouă frontieră, care să nu fie favorabilă Turciei pentru planuri ofensive (1).

«Un asemenea răspuns, scrie Becattini,(2) conceput cu atâta demnitate (eu Urechiă, voiți dice: astuție) a făcut să înțeleagă Cabinetul britanic și cel prusian, că nu era posibil nici cu amenințările, nici «colle offerte» (cu propunerile) de a sdruncina otărîrea celui dela Petersburg. De aceea ministrul Pitt trâmise pe Fawkener în Rusia, ca să între în negoțiară, pentru a obține pentru Turcia cele mai bune condițiuni posibile. Cu acest scop trâmisiu Angliei și al Prusiei, prezentară împărătesei Ecaterina un memoriu, în 27 Iunie, la care guvernul rusesc răspunsă cu o lungă notă adusă de abatele Becattini (3): Guvernul rusesc a înțeles cu plăcere dorința sinceră și leală a Angliei și Prusiei d'a vedea restabilită pacea între Rusia și Porta. Dar de ore-ce Rusia a suportat greutatea războiului, i-se cuvine să caute o pace care s'o respălătescă de sforțările făcute. Ce cere Rusia este just și moderat.» Ce cere?

Cele două curți aliate oferă să propună Divanului de a ceda pe tot-deauna Rusiei districtul Ocaikov, dela Bog până în Nistru, «*in tutta proprietà e sovranità*». Rusia va demantela însă cetatea

(1) Curând și Choiseul din partea Franței consilia pre Turci să fie moderați și să primescă condițiunile pazei. Veđi Hum. pg. 81, Doc. CXLVII din 1791, Iulie 13.

(2) Tom. VIII, pag. 278.

(3) Tom. VIII, pag. 279.

Oceacovului, spre liniștea Turciei. Turcia va conserva toate cetățile de pe țărmul Nistrului și de dincóce. Turciei voru rămâne toate țerile de dincóce de Nistru, căci Rusia nu ș'a pusă în gându să-și mărească teritoriul cu paguba Turciei. (!) Inșă cere, ca Turcia să nu împedice navigațiunea liberă pe Nistru, ci încă s'o protégă. Rusia nici odată nu s'a gânditū la distrugerea Monarchiei Otomane, nici la daunarea echilibrului generalū, cumū aū hîrfitū numai neamicū sēi (!). Așléptă Rusia să vadă ce voru face, în acestū sensū, puterile amice ale Angliei și Prusiei.

Cele două cabinete acceptară propunerea Rusiei. *«Il popolo inglese non voleva sentir parola di guerra; il re di Prussia giudicava di non dovere entrare egli solo in un impegno si grande.»*(1)

Marele vezir, cumū vęđurămū, între aceste fusese rău bătutū de Ruși. Atâte disgrati și informațiunile primite de Pórtă, că Anglia și Prusia o abandonă, decă nu va accepta condițiunile de pace ale Rusiei, în unū momentū cândū oștirea rusescă avé cale deschisa spre Constantinopole, ilū îndemnă se espedieze la tabăra lui Reprin plenipotențiarī, ca să cęră pacea și să semneze o suspensiune de arme. Comandantul rusescū respunse, că pacea se póte acorda numai cu condițiunile următoare :

I. Să nu mai fie vorba în congres despre Crimeea și de Tartaria-mică, cari voru rămâne pe deapaurerea cumū sunt, sub suveranitatea Imperiului Rusiei, conformū convențiunei din 20 Ianuar 1784, care convențiune va fi confirmată în toate părțile ei și considerată în deplină vigóre.

II. Cesiunea de Pórtă cătră Rusia a cetăței Oszacov, cu totū districtulū seū, Nistrul devenindū hotarulū între Rusia și Turcia.

III. Libertatea de navigațiune pe Nistru pentru ambele țeri.

IV. Tractatulū dela Kuciuk-Kainardgi din 1774 în toate articolele lui, cu referință la libera navigațiune a bandierei rusesci pe toate fluviile și mările supuse Porței Otomane, și specialmente în Marea Négră, cumū

(1) „Poporulū englezū nu voia s'audă vorbă de rebelū; regele de Prusia socotia că nu trebue să se bage singurū în așa gré trébă.“

și toate convențiunile posterioare, principalmente că din 1779, voru rămâne în deplină vigore.

V. Turcia va putea construi orî restaura fortărețe, dar departe de Nistru, ca să nu supere navigarea liberă.

VI. Liberarea prizonierilor de ambele părți, fără rescumpărare.

VII. Pôrta nu va fi în dreptu, pe viitoru, sub cuvintu de felonie de a schimba ospodariu de Valahia și Moldova, și nici unu turcu nu va mai putea pe viitoru a-și stabili domiciliu în aceste doue principate.

În fine, ca ultimă condițiune, Rusia propune, după primirea preliminarilor de susu, unu armistițiu de *optu luni*, pentru a conveni în acestu timpu și de cele-l-alte puncte remase indecise (1).

Perderea de turci a unei bătăli navale în fața Varnei și bóla ciumei care decima ostirea loru, (dealtmintrelea și pre cé Rusescă (2), adaoase aceste la toate cele-l-alte, silescu pre Pôrta să negoțieze grabnicu pentru pace. Deci, la 11 August 1791 (stilu nou), se deschiseră negocierile, la Galați, unde Potemkin se afla, urmându-și viața sa delucs, ca unu adevăratu Suveranu.

Potemkin deși muria lumea în jurulu seú (3), persista a sta

(1) După Choiseul iată ultimele condițiuni primite de Vizir dela Reprin : (pag. 81, vol 1718—1781 Hurm.).

«Le Reis-Effendi me fait communiquer en ce moment, Mr., les conditions de l'acte préliminaire, signé par le G. Visir et par le P-ce Reprin.

Ils se réduisent à trois articles très-succints et qui seront susceptibles de grandes discussions lorsqu'il faudra les traiter définitivement.

1°. — Une suspension d'armes de huit mois, à compter du 1-er Août jusqu'au 1-er Avril (vieux style).

2°. — Le Dniester formera la limite des Empires, mais avec des modifications sur la manière dont sera possédé le terrain cédé à la Russie.

3°. — Il sera apporté en faveur des Turcs des modifications à quelques articles des anciens traités.»

.

(2) L'Epidémie dont on avait commencé à sentir la maligne influence dès le mois de Juillet, augmenta bientôt dans toute l'armée avec une fureur indicible. A Galatz surtout, où, dans les années précédentes, on avait enterré légèrement un grand nombre de victimes des batailles,... les maladies furent affreuses. Tout ce qui habitait cette ville en fut attaqué. (Langeron pg. 104).

(3) Murisă și junele Principe Carol de Wirtemberg. (Langeron pag. 104.)

acolo (1), negociândŭ. Atinsŭ însă de bŏlă și elŭ, se grăbi să se ridică să mérgă la Huși....(2). Apoi, urându-i-se și aci, trece în cinci șese locuri diferite, scrie Langeron (pg. 104) și în fine merge la Cerdam, «jolie maison de campagne à 5 verstes de Iassy».

Cerdam pare să fie Cerdacul lui Ferentz. Decî Potemkin a trebuit să locuască la palatulŭ lui Duca Vodă, la Cetățuie.

La Huși câtŭ stătu, congresulŭ pentru pace se ținu și acolo, după Becattini.

Congresulŭ se continuă apoi la Iași. Aci sosiră plenipotențiarŭi turci cu o suită de 3 la 400 persoane.

Potemkin, care nu isbutise în proiectele lui de a domni asupra Curlandei și a Poloniei, acumŭ nutrea speranțe săși țină pentru sine Moldova, pŏte și Valahia. Langeron recunŏsce, că decă Potemkin trăia, s'arŭ fi opusŭ la retrocedarea Moldovei: «Acéstă dorință din parte-i nu era condusă de dorința binelui patriei sale, ci de al seŭ. Măguit cu gëndulŭ plăcut și nu chimeric de o suveranitate independinte, după ce nu isbuti în proiectele sele asupra Curlandei și a Poloniei, Potemkin considerasă Moldova ca ceva al lui și avënd asemenea proiect, el alcătuisă acele doue monstruoase regimente de 12 batalione de granădirŭ fie-care și de 12 escadrŏne de cuirassieri, cei mai frumoși și mai buni soldați. El destină aceste bataliŏne Principelui Moldovei și speră că Imperatésa i le va da lui.» (3)

Langeron chŭamă monstruoase acele regimente pentru că Po-

(1) «Le Prince etait fort bien établi à Galatz. Il y avait fait richement meubler une très-jolie maison; le grand visir lui envoyait tous les jours des fruits et de la glace. Que lui importait le reste?» (Langeron pg. 104).

(2) «Il vient à Huși, joli village, à 80 verstes de Iassy. Sa maladie augmentée, il pleure, il gémit, il invoque tous les saints, se confesse, communie, maltraite valets et médecins, envoie cinquante courriers par jour, l'un cherche un fruit à Iassy, l'autre un légume en Crimée, un troisième un joujou à Moscou». Langeron pg. 104.

(3) Pag. 105. „Ce désir de sa part n'était pas dirigé par celui du bien de sa patrie, mais par le sien propre. bercé de l'idée flatteuse et non chimérique d'une souveraineté indépendante, après avoir échoué dans ses projets sur la Courlande et sur la Pologne, il avait regardé la Moldavie comme un bien qui lui appartenait et c'est d'après ce projet qu'il avait composé ces deux monstrueux régiments de 12 bataillons de grenadiers et de 24 escadrons de cuirassiers des plus beaux et des meilleurs soldats de l'armée. Il destinait ces deux corps au Prince de Moldavie et espérait que l'impératrice les lui donnerait.“

temkin, ca să se conforme unei stipulațiuni ce se negocia de Turci, că Rușii după reînnoirea păcii să nu aibă dreptul a ocupa Moldova cu mai multă óste decâtú doué regimente și doué escadróne, ca să respecte *litera* învoielei, dar să aibă óste în Moldova, Potemkin mări regimentele și escadrónele și în locú de câteva mií de ómení, voi să țină în țera 24000 de muscalí în ȕioa când ar deveni Domnitorú.

Darú planurile omului, fie acelú omú chiarú gloriosulú și neintrecutulú în mării Potemkin, sunt nimicite de sórtă Potemkin nu putu ajunge să semneze pacea; bóla lui se înrêi. La finea lunei lui Augustú 1791, Potemkin refusă orí-ce remediú, trăindú câtva timpú prin forța temperamentului sêú. Apoi bóla se întetescce In o ȕi cândú credé, că este mai bine, anunțá proiectulú de a lása Iașil și a se duce la Nicolaiew. Medicii se opunú; elú îi maltratá. El tácurá și elú plecá din Iași, pe calea Copoului, în 25 Aug. (6 Sept.) cu Massot, chirurgú francesú, Timan doctorú germanú și cu nepóta sa Comtesa Branitska. In cale se opri, ne mai putendú continua cǎlétoria. «Il descendit de voiture et ayant fait jeter un matelas par terre ce coucha dessus et expira.» (1)

Petrecerea lui Potemkin în Iași a rēmasú legendará prin luxulú desfășuratú. «Dupá povestirea bētránilorú din véculú alú 18-lea, s'ar poté alcátui, (scrie altú bētránú istoricú, Draghici(2) unú tomú întregú, la istoria țerei de era prin putințá a se ține unú jurnalú de tóte urmárilor cele mai însemnate ale viețuirii sale ȕilnice.»

Și fiind-cá citámú pe Draghici, să amintimú că elú scrie, că Potemkin se ducé la Petersburgú, fiind-cá căđuse în opiniunea Ecaterinei și că «în drumú aú muritú pe teritoriulú Moldovei, *otrăvitú* precumú spunú, de dușmaní, de unde întorcēndu-lú la Iași, i-aú fácutú operație (voesce să ȕică *autopsie*) și măruntaiele le-aú îngropatú

(1) «Langeron ȕice, că corpulú lui Potemkin fu dusú la Kherson și îngropatú în monástirea Cetaței, unde rēmasá, cu tóte ordinile contrarie ale ímperatului Paul.» (Langeron, pg. 105).

(2) Tom. II, pag. 55 a Istoriei Moldovei.

unde și aș datŭ sufletulŭ, iarŭ trupulŭ, balsamându-se, le-aș trimisŭ la Petersburgŭ (?) spre a se înmormenta» (1).

- Potemkin fiindŭ mortŭ (2), negociațiunile continuă după câțva timpŭ prin comitele *Bedborodko* (3). Acesta fu mai conciliant, de și ceru și elŭ în numele Ecaterinei 12.000.000 lei ce pretinde Rusia ca spese de resboiŭ. Pacea fu semnată în fine, la *Iași în 9 Ianuarie 1792* (4).

Ecaterina ca să se arête magnanimă și generosă în fața Europei, iertă Turciei cele 12.000.000 lei. (5)

Ast-felŭ se termină acestŭ resbelŭ, în paguba Turciei, de și ea sperase a eși învingătoare prin ajutorulŭ Angliei, a Prusiei, a Suediei și chiarŭ și a Poloniei. Dămŭ în anexă întreg tratatulŭ Păcii dela Iași (6).

Consecința cé mai daunătoare a acestui resbelŭ, pentru Principate, fu stabilirea în mintea Românului a convingerei, că Rusia până în puținŭ anŭ va nimici pre Turci și deci totŭ mai mare deveni înfruri-

(1) O curiosă otărire luase unŭ momentŭ consistență în capulŭ lui Potemkin: elŭ voia să pună a se traduce și tipări la Iași operele lui *Horatiu*.» Vom reveni asupra acestei informațiuni.

(2) CXIX. Choiseul către Montmorin, despre mórtea principelui Potemkin și întârziarea lucrărilorŭ Congresuluiŭ din Iași. Constantinople, 31 Octobre 1791.

«La mort imprévue du P-ce Potemkin apportera nécessairement quelques délais aux opérations du Congrès de Jassy. Les trois Ministres plénipotentiaires ont déclaré qu'ils n'avaient reçu leurs pouvoirs que du P-ce Potemkin et qu'ils étaient, par conséquent, obligés d'en demander de nouveaux à l'Impératrice.»

(3) CL. Choiseul către Montmorin, despre reînceperea negociațiunilorŭ la Iași. Constantinople, 12 Decembre 1791.

«Le C-te Bedborosko, arrivé à Jassy déjà depuis quelques jours, a repris les négociations entamées par le feu P-ce Potemkin, et il paraît que ses manières conciliantes, si différentes de celles qu' affectait son prédécesseur, achèveront de lever les difficultés qui s'opposaient encore à la paix.»

(4) Becattini pune data de 11 Ianuarie (loco citato). Cu această pace se termină scrierea lui Becattini și a lui de Salaberry.

(5) «Avendo avuto l'imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12.000.000 di piastre di cui andava creditrice per le spese.» (*Becat.* pag. 293, vol. 8).

(6) Veđi anexa.

rea muscalilor în Principate, unde, cu puțin mai înainte, după afirmațiunea chiară a unui istoric partizan calduros al Rusiei, Draghici, «Poporul se teme atunci de Muscali ca și de oștea turcăscă, fiind că țin calea oamenilor pe drum, îi desbracă, îi stlcea și făcea multe necuviințe pe la case, de nici se mai pot povesti.» (1)

Acum Potemkin este cântat de un versificator Român, (2)

(1 (Tom. II, pag. 56).

(2) In codicele No. 154 din biblioteca Academiei se află următoarele versuri:

«*Intâmplările vitei feldmarșalului Onézu Potemkin al Imperăției Moscovi, în stiluri*».

O ! tu deșertă lume !
 — Ne putându a-ți da alt nume,
 Pentru ale tale schimbări
 Ce faci într'acestea stări, —
 Văd în tine norocirea
 Coverșită cu mărirea,
 Cu așa aședemânt
 Ca-cum n'ară avé sfârșit.
 Perdéo când o ridică,
 Te uiți, nu scii ce se dăci...
 Atunci te arăți schimbată,
 Precum firea și-i lăsată,
 Ori-cu a morței grăbire
 Séu în vr'o nenorocire.
 Și ne întrebându de nime
 Ești iei darul iar la tine
 Iară pre ticălosul om
 Il dărîmă ca pre un pom,
 De cinste și de dulceta,
 Mai pe urmă și de viață,
 Și-l aduci la așa stare
 De-l faci vermilor mâncare.
 Precum acum voi să dăci :
 Și la mare și la mic
 În lume s'au auzit
 De Potemkin cel vestit,
 Că acest mare bărbat
 Fiind cel antei de sfat,
 Ministru impărătesc,
 Feldmarșalul ostășesc,
 Vitejilor celor mari
 Ai Rusiei cei mai tari,
 De care ntr'acastă vreme
 Siliți sunt mulți a se teme,

După ce s'au ostenit,
 Ca un comandir vestit,
 De-au supus și-au biruit
 Și cetăți au risipit,
 Ismailul și Vozia,
 Cu puternică tăria,
 Benderul și alte multe
 Care sunt de toți știute ;
 Prins-au în a sale mreji
 Pre viteji cei aleși
 Și-au cerut să facă pace
 Neavându altă ce mai face.
 Din Turcii cei mai aleși
 Au venit și-aici în Eși :
 Reiz Efendi și-alți mulți
 Pentru pace hotărâți.
 Eată și mortea sosește,
 Tâlhariul cel fără veste,
 Și cu mare îndrăsnelă
 Il face de esă-afară
 Din curțile und'era,
 Bolnav, precum se afla,
 Gândind acesta cu cale
 Ca să facă o primbare,
 Când spre Nistru au purcesu,
 Din oraș, de-aici din Iași,
 Căutându loc de scăpare
 Dintr'a morței vătămare ;
 Iar ceasul cel otrăvit
 Mai mult n'au îngăduit
 Și când au mersu o di cale,
 Unde se numesce — o vale
 Codrul, Fundul-Bicului,
 După starea locului,

și pe zidul intern al bisericii Golia se înscrie numele, titlurile lui și ziua morții. Este ultima amintire ce rămăsese în Moldova dela Potemkin. (1)

Și vădendă că ajungă
Mórtea carea îl goné.
Acolo aú poruncitú
Să-î așternă pre pământú,
Să îngădué puțin,
Stându-î careta în drumú.
Deci privindú în tóte părți
La câmpii frumoși și verđi,
Din ochi lacrimi îi curgé
Lumei dându-î defaimare
Cumcă nici unú prețú nu are
Că celú-ce tare o iubése
La sfîrșitú multú se căesce.
Aú ăisú și cuvêntú mai tare
De-a vieței lui scurtare :
«Nici averea mé cé multă
Acumú nimicú nu-mi ajută.
Diamanturî și berlanturî,
Nu-mi trebuiți, stați-în laturî !
Cinurî și cavalerii,
Acumú vă lasú celorú vii !
Prietenii credincioși
Acumú sunt neputincioși
Și decâtú rudele tóte
Moartea este mai aproape
Și grăbesce cu tările
Făcendú a sa datorie.

Iar puterea ei cé dată
Taină de noi neafiată !
Veniți ostași într'armați !
Gătiți caii, inhămați,
Ca să mă pornescú îndată
Unde n'amú fostú nici odată,
Să lasú ai mei cunoscuți
Să mergú la cei nesciuți...»
Deci ceru să-î dé la sine,
Icóna să i se închine
Și spre ea a căută.
Aú strigat să vie toți
Ostași lui inarmați.
I-aú învățatú cu cuvinte
Ca cumú le-arú fi fostú părinte
Și le aducé aminte
Ca pre densusulú să nu'lú uite,
Ca unulú ce vede bine
Că perú tóte de la sine.
Iar după aceste tóte
Schimbă viața lui spre mórte
Și se dusă sprintenit
La polculú cel'aú gătitú,
Să ié a sa resplátire :
Orî milă, orî osîndire . . .

Acestú cnézu s'aú severșitú la anii dela Hristosú 1791 (fila 33—36 din codex 154 al Academiei. Codicele e e copie din 1837 în 4°.)

(1) În monastirea Golia dela Iași, pe păriletele din drépta, este o lungă inscripțiune rusescă în litere aurite, cu referință la Potemkin. Iată traducerea dată de P. S. Episcop Melchisedec :

«Reposatulú în Dumneđeú pré luminatulú Kneaz Gregorie Alexandrovič
«Potemkin Tauricul, generalú feld-marschal alú Rusiei, comandantú șefú alú armilorú rusesci operátore la sud, alú tótei cavalerii, ușóre, regulate și neregulate, alú flotelorú din Marea Neagră, Azov, Caspică și Mediterană, Senatorú,
«presidentú al colegiului ostășescú alú statului, generalú guvernatorú alú Tavriei
«și Charcovului, generalú adjutantú, actualú camerierú alú M. Sèle Imperiale,
«generalú instpectorú alú oștilorú, sub colonelú alú Leib-guardiei, alú polcului
«preobrajenski, șefú alú corpului cavaler-garđilorú, alú polcului de Chiurasieri,
«cu numele seú, alú polcului de dragoni de Sant Petersburg, alú celui de granadirí de Ecaterinoslav, supremulú șefú alú palatului fabricărei de arme și cavalerú alú ordinelorú rusesci; alú st. apostolú Andrei celú întéiú chiămatú, alú

Ceea ce nu puțin contribuie la terminarea resbelului fu și marele eveniment din Franța, *revoluțiunea* poporului contra vechei monarhii. Acestu evenimentu aruncă panica în toate curțile creștine: «Un sentiment spontané d'alarmes, scrie Salaberry (pag. 148 vol. 4) et de haines saisit à la fois toutes les têtes couronnées de l'Europe et une croisade presque universelle fut tramée contre une seule nation, que de grandes erreurs et de grandes fautes devaient précipiter dans le gouffre de l'anarchie». Un sentiment spontaneu de îngrozire și de ură coprinde totdeodată pe toate capetele încoronate ale Europei și o cruciadă aprópe universală fu urzită contra unei singure națiunii pre care mari erori și mari greșeli avéu s'o precipite în prăpastia anarchiei.

«st. Alexandru Nevski, alu ordinului ostășescu alu st. marelui martir Gheorghe «purtătorul de biruințe și al st. întocmai cu apostoli Cnez Vladimir, de clasa I-a: «al ordinilor regale polone: al vulturului alb; alu st. stanislaș, alu ordinului «prusianu vulturul negru; alu elefantului danez; alu ordinului suedez; alu Scrafilor și alu marelui Principatú Holstein, grafu alu Rusiei, mare hetmanu «alu oștirilor cázăcesci de Ecaterinoslav și de Marea Négră, celu mai zelos pen- «tru Domnitoriú; credinciosu fiú alu Patriei, carele a întrunitu cu Imperiulu ru- «sescu Crimeea, Tamanul și Cubanul, întemeitorulu și ridicătorulu flotelorú vic- «toriose în mările sudice, învingătorulu puterilor turcesci, pe uscatú și pe mare, «cuceritorulu Basarabiei, alu Oceacovulu, Benderulu, Akermanulu, Kiliei, Is- «mailulu, Anapei, Sugiuc-cale, Suniei, Tulcei, Isaccia, alu insulei Berezan, Hagi- «Beiful și Palancei, carele a făcut să tremure capitala și a sgduitu inima im- «periulu Otoman prin victoriile pe mări; carele a acoperit de glorie armia ru- «sescu în Europa și Asia și a pus temelii gloriosei păci cu Pórta otomană, fun- «datorulu și ridicătorulu a multe orașe, protectorulu sciințelorú, industriei și co- «merciulu, bárbatu împodobitu cu toate virtuțile publice și cu cucernicie, a «terminatú glorioasa curgere a vieței sale în Principatulu Moldovei, la 37 verste «dela orașulu capitalei Iași, în 5 zile ale lui Octombrie la alu 52-lea an dela «nascere, aruncându în abisulu máhniciei nu numai pre toți aceia cărora le-áú «făcutú bine, ci și pre acei cari 'lu cunoseaú».

Loculu unde muri fu pólele délulu *Bácul*, care se întinde la nordulu Basarabiei. P. S. Melchisedec a vizitatú monumentulu ridicatú acolo lui Potemkin, venindú la 1851 dela Kiev.

Intrebându pe unu Român Basarabian, ce este acelu stílpú, acela i-a respunsú că-i *stílpulu lui Sfetlicii*.

Bietulu Român dáde lui Potemkin vechiulu lui titlu de «*Sctlei sîi*» adecá «pre luminat».

— Darú de ce chiamă așa, ilú întreabá Episcopulu român.

— Pentru că *a sfecti'o aici!* respunde glumeșulu român. (*Notițe istorice și archeologice, Bucuresci 1885 pag. 243*).

ANEXE
LA TOMULŪ III

Tomul I din seria 1786—1800

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre intrigile ce se făc la Pörtă pentru punerea lui Mavrogheni la domnia țerei românești.

«J'ai eu l'honneur de vous informer avant-hier par le courrier de Vienne du changement général arrivé dans le Ministère et de l'élévation de Yussuf Pacha de Morée, qui, après avoir été l'un des derniers valets du Capitan Pacha, avait obtenu depuis quelque temps toute sa confiance. Les grands de l'Empire, tous ceux qui ont déjà occupé les premières places voient avec peine l'usage violent que le Gd amiral fait de son crédit et, malgré la terreur qu'il inspire, les gens de loi ne dissimulent point leur mécontentement. Je crains, Mr, que le nombre de ses adversaires n'augmente encore si, comme on me l'assure, il persiste à vouloir faire son drogman Pce de Valachie. Il l'avait tenté vainement il y a quelques mois, et je ne vous informai point de cette intrigue, parceque je ne pensais pas qu'elle put se renouveler. Les circonstances sont changées, et ce genre d'événement autrefois très-indifférent, pouvant avoir aujourd'hui des suites embarrassantes, je vous prie d'excuser quelques détails dans lesquels je vais entrer.

Le G. S. étant venu l'été dernier passer la journée dans la maison de campagne du Capitan Pacha, celui-ci se jeta aux pieds de S. Hautesse et lui demanda la Principauté de Valachie pour son drogman. Le G. S., suivant son usage, la lui acorda sur le champ, donna sa parole impériale de déposer le lendemain le Prince de Valachie contre lequel il n'y avait aucunes plaintes, et de nommer à sa place Mavrogheni; mais lorsqu'il voulut faire dresser le Hatishérif, ses Ministres lui représentèrent le danger d'un changement qu'il n'avaient pas conseillé et il fut entièrement de leur avis. Toutes les grandes familles grecques, malgré la haine qui les divise toujours, se réunirent pour empêcher un paysan de l'archipel de leur enlever une place qu'elles regardent comme leur patrimoine et se cotisèrent pour convaincre tout le Divan de l'incapacité de Mavroieni. Cependant celui-ci ne désespérant point encore de son élévation, voulut s'assurer que la Russie n'y mettrait point obstacle et vint me demander des conseils que je me gardai bien de lui donner; mais l'ambassadeur d'Angleterre, moins prudent ou plus empressé de l'obliger, lui offrit, avec les assurances les plus positives d'un plein succès, des services qu'on ne lui demandait pas et fit avec beaucoup d'éclat et de gaucherie à Mr de Bulgakov des offres que ce Ministre rejeta avec humeur. Cette fausse démarche ayant bientôt transpiré, il crut même devoir té-

moigner encore plus fortement son indignation. Il déclara dans un office remis à la Porte que Sa Souveraine ne souffrirait jamais l'élevation de Mavroiéni, et que, satisfaite de la conduite du Prince actuel, elle exigeait qu'on le maintint dans sa dignité.

Cette affaire parut alors absolument manquée, mais elle va se renouveler. Mavroiéni qui, à beaucoup d'esprit joint l'audace la plus inébranlable, a su persuader à son maître que son honneur était engagé à emporter une grâce qui lui avait été enlevée publiquement et Hassan Pacha m'a dit à moi-même qu'il saurait tôt ou tard venger cet outrage.

Je ne doute point, M-r, que la Cour de Russie ne s'oppose à ce changement par une suite de l'extension qu'elle donne à tous les articles des traités qui peuvent être utiles à ses vues. D'ailleurs, le Prince actuel de Valachie a fait passer des sommes considérables à Pétersbourg, et on le dit fort protégé de M. de Bulgakow, dont la conduite est sans doute fort approuvée de l'Impératrice, puisqu'elle le comble de bienfaits.

Vous saurez apprécier, M-r le Comte, le degré d'importance que l'on doit attacher à cette intrigue».

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre numirea lui Mavrogheni la domnia țerei românești. (10 April 1786).

«La négociation de la mer Noire, dont je suis occupé, est encore dans une situation qui ne me permet pas d'en prévoir les suites et de hasardées démarches.

Le Drogman du Capitan Pacha, ce Mavro-Ieni dont j'ai eu l'honneur de vous entretenir, Mr, dans ma dernière dépêche, vient d'être nommé Prince de Valachie, lorsqu'on s'attendait le moins au succès de ses intrigues et je n'espère plus qu'après avoir profité de l'influence qu'il avait sur le Visir pour ses propres intérêts, il apporte le même zèle à seconder nos projets. J'ignore encore, Mr, si la Russie avait été consultée sur ce choix, auquel son Ministre s'est opposé longtemps. On assure que son Drogman a témoigné quelque humeur, mais on ne peut juger par là des véritables dispositions de sa Cour. Il n'est cependant pas vraisemblable que la Porte ait voulu contrarier ouvertement une Puissance pour laquelle elle est accoutumée d'exagérer les ménagements».

Bulgakow către Simolin despre nemulțămîrile Rusiei față cu Turcia pentru schimbările de domni în țările române. (27 Mart 1787).

«La Porte ne se montre pas mieux disposée relativement à ce qui se passe dans la Cuban et aux environs d'Oczakow. Elle ne prend aucunes mesures pour contenir ces peuples et donne même asile aux transfuges qui passent de la Russie dans son Empire. Il est vrai qu'il a été publié des firmans pour mettre ordre à ces divers objets, mais ils restent sans exécution.

D'un autre côté, elle se permet toutes sortes de vexations contre les peuples de la Valachie et de la Moldavie qu'elle ruine par de fréquents changements d'Hospodars, dont le choix fait même peu d'honneur à son humanité, car celui de Valachie, par exemple, gouverne de la manière la plus tyrannique.

Ces griefs ne sont pas les seuls que la Russie ait à reprocher aux Turcs».

*Choiseul către Afacerile străine despre preparativele Turciei pentru
răsboiul cu Austria.*

«Le Ministre (l'Internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des Turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrirait d'ailleurs, en compensation d'un avantage si réel, que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance; mais il est possible que M. d'Herbert ignore les projets de sa cour ou veuille les cacher et peut-être même son affectation à démontrer ses principes pacifiques doit-elle être pour moi un nouveau motif d'observer ses démarches. Il a profité de la visite que les Ministres ont faite au nouveau Pce de Moldavie pour rester enfermé avec lui plus de deux heures et, depuis quelque temps, il a pris divers prétextes pour multiplier ses agents en Valachie et en Moldavie. Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire, un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés, ne négligera rien pour se rendre utile.

Mes mesures sont également prises, M. le Cte, pour être bien instruit de toutes les déterminations que la Porte pourra prendre et de la disposition où seront successivement les esprits. Dans ce premier moment, la nation s'indigne de la perfidie qu'elle éprouve. Elle sent qu'elle a épuisé tous les sacrifices qui pouvaient éloigner l'orage, et les regrette, puisqu'ils n'ont servi qu'à encourager de nouvelles usurpations. Le même sentiment des Ministres a passé jusqu'aux derniers soldats et la fermentation est extrême. Les Fetfa du Mouphti ont été envoyés dans les provinces avec ordre d'y rassembler sur-le-champ toutes les troupes, et 60 mille hommes sont désignés pour former une première armée d'observation en Moldavie, Depuis quatre jours on enlève tous les charpentiers de la ville pour le service de l'arsenal et tout ce qui existe de vaisseaux est mis en armement».

ANEXE LA PAG. 17

*Istoria fapteloră lui Mavroghene Volă și a răzmiriței din timpulă lui pe la 1790.
Scrisă la 1817 de pitarulă Hristache.*

O poveste minunată
Când s' întemplă câte o-dată.
La vre o parte de locū
Din alū acei țeri norocū,
Tôtă firea e pornită
A n'o avea tăinuită.
Ci pentru o pomenire
O punū în publicuire,
Ca după vremi să citescă,
Ce nu șciū, să pomenescă:
Dreptū aceea dar și eū,
Cu mila lui Dumneđeū

Incepū după a mea idee,
Cu vr'o câte-va condee.
Povestea Mavroghenescă
De la țeră Românescă,
Că nu e după dreptate
A o lăsa la o parte.
Fiindū lucruri minunate
Și peste fire ciudate,
Intemplări nepomenite
Și fapte neauđite,
Care de le-oī scri pe tôte
Mavroghenescele fapte.

Nu'mi ajunge nici hârtie
Nici condee 'n mâni să'mi fie,
Ci din cele mai mărunte,
Să nu vi se pară multe,
Și vă rogă ori căți nu sciiți:
Ascultați să pomeniți.

La leatu optă-deci și șese
După ce s'aridicase,
Cu Domnia din norodū
Mihai Șuțulū voveodū,
Nu trecu câte-va zile
Ș'auđimū de Domnū, că vine,
Unulū ce a fostū în trebă
Dragomanū pe marea Albă,
Ce'i dice și Mavrogheni
Iscusitū și omū alū trebi,
Și încă unū darū mai are
Căci e omū și vitezū mare;
După care ađure,
Cu atăta'-mpodobire,
Toți cu mare veselie
Ilū așteptămū ca să vie.

După ce intră 'n Bucuresci,
La ce antei să privesci?
La galantomie mare,
Séu la blanda'i căutare?
Că'lū vedeai c'o plecăciune,
Incătū era o minune.
Și cu o galantomie
Plină de elefterie,
In tóte părțile dândū
Bacșișuri și aruncândū,
Lei, essindarii și groși
Sta asvirliți pe drumū groși.
Iar decă sosi la curte
Să mai veđi bacșișuri multe!
Sta revărșati prin tipsii
Totū stamboli și fonducli.
Și cari din boieri mergea
Mâna de îi săruta,
Vedeai cum îi atirná
Cu pumnul galbeni pîn mână.
Ne miramū toți ce să fie
Acéstă galantomie?
Și nimeni nu pricepea
Acésta ce'nțelegea,
Și toți multămiamū, dicendū,

Că amū dobânditū Domnū blândū.
După ce s'a aședatū,
De nizam s'a apucatū;
Și puse tóte la cale
După a s'a cugetare,
Arétandū o hârnicie,
Cu o mare strășnicie.
Dete 'nteiū poruncă mare
Ca toți săi dea ascultare,
Că cele ce elū va dice
Nimene să nu'i le strice,
Fie bune, fie rele,
Elū 'și-o da sēma cu ele.
Apoi mai dete-unū nizamū
Să nu ămblămū cūm ămblamū.
In zarificuri și 'n plimbări
Și în alte desfrânări,
Ci óreși ce mai feriti,
C'apoi vomū fi pedepsiți.
Noi, după a noastră fire,
O socotiamū îngrozire,
Cu care Domni s'arétă
Puținū, anteiū, d'o-cam-dată
Și totū nu'i damū cređemētū
Vēđendu'lū la fire blândū,
Ci o socotiamū dreptū glumă,
Dar vēđurāmū că nu'i bună;
Că de o mică pricină
Te pomeniai că'lū anină.
Numai ce'lū vedeai d'o-dată
P'in tãrgū trecendū, fără glótă,
Cu vr'o doui trei, din preună
Cu câte o sopă 'n mână,
Și după ce se întorcea
Vedeai coala și coala
Câte unulū atárnatū
De vr'o șiandrama legatū.
Iar pe afară prin câmpuri
Staū țepele 'nfipte pãlcuri.
Pe unii în țepi căznindū
Iar pe alții spânzurândū,
In câtū ne camū speriarāmū,
Și toți la grijă intrarāmū.
Vēđendū fapte întocmite
Și lucruri deosebite,
Care altulū n'au avutū
Din căți Domni amū petrecutū.
Decă mergeai și la curte
Vedeai altele mai multe,

Te uitaî prin spătărie
 Rămăneî la aporie,
 Vedeai săbiî ferecate
 Totû prin păreî spēnzurate,
 Mai pistole, busdugane,
 Mădrace și iatagane,
 Suliî, angere, cuîte,
 Ca acile ascuîte,
 Măciuci, mai pușci ghintuite,
 Tôte prin păreî lipite;
 Apoi stăi, te socotiai
 Și'n rostû nu puteai să'i dai.
 Vedeai casele d'o parte
 Numaî de arme 'ncarcate,
 D'altă parte te uitaî
 Și la elû și ingheîai
 Că'lû vedeai c'unû hărzû străinû
 Nu'și semăna a creștinû.
 Cândû îlû auđiaî vorbindû
 Incremeniaî tremurândû,
 Din damuitû și din chiafărû,
 Și din as și din caldărû,
 Nu'lû mai puteai potoli
 Nici a'lû mai încoteni.
 Atâta unû darû avea
 Fôrte-e vlaviosû era.
 Și la cel e-l-alte tôte
 La ch pû, la vorbă, la fapte,
 Nu avea deosobire
 Dintr'unû păgânû d'altă fire.
 Avea câți-va spēnzuraî
 In portû schimbatû îmbrăcaî,
 Cu nisce mintene scurte
 Numaî pân' la brău făcute,
 Cusute cu găitanurî
 Și la brâne iataganurî,
 La capû cu salurî turceșci
 Cu șalvarî largî încălțaî,
 Și cuța pân' la genuche
 Cu găitanurî pe muche,
 Cu iminî în picioré
 Și cu genuchile gôle,
 Cu mânicile sumese
 Și prin mânî glônțele dese,
 Galeongii, le dicea,
 De lângă elû nu lipsea.
 Cândû facea vre-o plimbare
 Nu mergea cu pompă mare,
 Ci călare voinicesce.

Și la capû legatû turceșce:
 Cu galeongii dimpreună
 Și mazdracû țindû în mână:
 Și pe unde nu gândeai,
 P'acolo îlû întălniai:
 Tiptilû, pe josû și călare,
 Prin târgû și prin mahalale;
 Une-orî în portû turcescû,
 Alte-orî călugărescu.
 Mai avea obicinuitû
 Unû tunû, sêra nelipsitû,
 La unû cêsû îlû slobođia,
 Cândû străjile se pornia,
 Ca să fie semnu de strajă,
 Micû și mare s'aibă pază.
 Dela un cêsû să nu âmbe
 Nimenî, nici să se mai plimbe
 Nici călare, nici cu butca,
 Că ștrēngulû îi va fi munca.
 Deci noi ne mai speriarămû,
 De plimbări ne mai lăsarămû;
 Și cumû auđiamû, dândû tunulû,
 Numaî toți p'a casa drumulû;
 Și nimenî nu îndrășnea
 Să stea la musaverea,
 Că câtû era nôptea mare.
 In straja făcea preâmbulare.
 Și te pomeniaî cu elû,
 Tiptilû, în portû felû de felû:
 Turceșce, călugăresce,
 Schimbatû ca dômne feresce.
 Apoi decă mai trecu
 Altû ceva mai noû făcu:
 Dete strașnică poruncă,
 De puse pe popî la muncă:
 Ca, câte bisericii sunt
 Și câte se vorû fi aflândû,
 Să stea pururea deschise,
 Și cu luminări aprinse;
 Și popa să nu lipsescă
 De lângă ea, s'o păziască,
 Pentru vre-o întēmplare,
 Ori de môrte, sêu de bóle:
 Ca, cândû îlû va căuta
 Să'lû pôte curēndû afla.
 Săracii popî, ce pășise
 Și ce potopû le sosise.
 Ce muncă și ce canonû
 Că nu lipsiaî din amvonû:

Cătă era ziua de mare
 Sta priveghind în picioare.
 Cu ochii pe drum sticliți,
 Și cu dinții tot rînjiți,
 Să nu cum-va să sosescă
 Și pôte să nu-î găsescă;
 Că scia c'obicinuesce,
 De-î lovea totu făr' de veste,
 Cându nu le trăsnea prin gându,
 Atunci 'lă vedea venindū,
 Ori cu vr'o cēlma în capū
 Sēu câte unū camilafū,
 De nu putea-î să-î alegi,
 Nicī ca să-î mai înțelegi.
 Ci sta bieții popi sāraci,
 In sbangă, șciī, ca soldați,
 Tōtă ziua nelipsiți
 Uitāndu-se pe la sfinți,
 Avēndu-ī parigorie
 La a lorū melancholie,
 Iar, colea, mai inseratū,
 Cândū gādeau cā aū scăpatū,
 Incepea iar a toca,
 Și iar la slujbā intra,
 La ortonū de diminētā....
 Apoi iatā, uite viața.
 Apoi le mai porunci,
 Și alta-ī mai sfātui:
 Ca toți să pue în capū
 Câte unū grecescū potcapū;
 La nimeni să nu'lū mai ea,
 Cumū unii obicinuia,
 Ci ca unū darū neclătītū
 De totū să fie opritū.
 Decī s'acesta o urmarā,
 Toți căciula lepădarā,
 Gata la poruncā fuse
 Și toți potcapiuri puse;
 Că n'avea cumū să nu pue
 Vēdēndū cā nādejde nu e
 A-ī mai sta cu 'mpotrivre,
 Sēu a-ī mai da sfātuire;
 Că se temea de elū forțe
 Să nu 'ncapā la vr'o mōrte,
 Că'ntru nimicū nu avea
 A tăia ș'a spendura.
 Incā elū făcea unū hazū
 A țice *al* și nu *az*.
 Ci ce cāntecū le cānta

Acele și ei juca.
 Ne miramū toți ce să fie
 Acestū focū și greu urgie?
 Și nimeni nu putea s'afle
 Ce închipuescū aste fapte?
 Unii țicea că i omū bunū,
 Cei mai mulți că e nebonū;
 Alți 'lū țineaū de prostū,
 Si nimini nu-ī da de rostū.
 Cândū ședeai cu elū la sfatū
 Chiarū nebonū adevēratū;
 Cândū începea numa'ți spune,
 Nisce hasne de minune.
 Cumū și se felū s'aū purtatū
 Și nōptea ce a visatū.
 Unele ilū întrebaī
 Alte rēspunsuri luaī.
 Iar la țile 'mpērātesci
 Cândū vreaī să'lū heretisesci,
 In locū de logosū să facā
 Spunea dupā Marea Albā;
 Apoi uite-te și veđi
 De puteai să-ī mai alegi.
 Ci care, cumū țicū vorbea,
 Dupā cumū să pricepea
 Și nimeni de nicāirea
 Nu putea să-ī afle firea.
 Și mai avea încă una:
 Că credea lesne minciuna:
 La dēnsulū câtū te-aī fi dusū
 Vr'o minciunā să-ī fi spusū,
 Pe locū intraī la nazarū
 De te avea mai mandarū;
 Inșā ce felū de minciunā:
 Cu zavistia 'mpreună
 Să șciī să paradosesci
 Și să categoriseșci,
 Pe unii de bunī d'o parte,
 P' altulū de rēū d'altā pārte:
 Și-așa prohoriseai
 Și cinste iți dobāndeaī.
 Numai să te ții și bine
 C'apoi ride-orū toți de tine,
 Cumū păți bietulū Deșliū
 D'o pomeni mortū și viu:
 Așa 'ntrase d'o-cam-datā
 Și elū la acēstā trēptā,
 Avēndu'lū la unū nazarū,
 Incātū îi dete caftanū,

De armaşii mare, pafta
 După slujba ce-i făcea,
 Şi așa o surdisi
 Până cându' o și greși.
 C'atâta mi'lă forfecară,
 De nu nemerea pe scara:
 Și i fuse într'unu' zădaru'
 Mavroghenesculu' nazaru',
 Și să fi sciutu' sërmanulu'
 La ce-o să-lu' scotă caftanulu'
 Mai-mai că, s'ar fi lăsatu',
 D'acestu' caftan pipëratu'.
 După ce-și perdu nazarulu'
 Intră de rându' Perdicularu',
 Cu minciuni, dicëndu' că șcie,
 Fôrte bine astronomie.
 Adicăte că-i ghicitoru'
 Și de stele cititoru'.
 După care amăgire
 Credea 'ntr'ensulă peste fire,
 Șcii, ca Turci 'n Moametă
 De-lu' ține omu' sântu' și dreptu',
 Ast-felū și elū ilū ținea
 Și de tôte ilū credea:
 Nóptea căuta pe stele
 Diua venea cu mușdele,
 Arëtându lui Mavrogheni
 Cursulū anilorū, ș'alū vremi,
 Și cele întēplătore
 Ale vremei viitôre.
 Apoi nici elū n'o lungi,
 Că inceptu a-lū părasi,
 Pentru că vedea că i spune
 Nisce minciuni de minune.
 Une ori bîetū le ghicia,
 Iar mai adesea mințea.
 După ce eși și elū
 Dintr'acestu' meșteșugelū,
 Apoi altu'n locū cădu
 Care pân'in sfârșitu' fu.
 Adecă-te: Turnavitulū
 Dimitrache, procopsitulū:
 Cu șoptele, cu momele
 De'i intrase pe supt piele,
 Ori-ce i-ar fi arëtatu'
 Nu eșa dintr' alū lui sfatū,
 Atâtū i-se 'ncredințase.
 Incâtū pe toți îi uitase.
 Numai, avea și dreptate

Că îi semăna la tôte.
 Adevëratū, își găsise
 Omulū după cum poftise,
 Cu tôte încoronatū
 Chiarū Iuda celū spēnzuratū.
 Acumū dar să mai lăsămū
 Ș'altă vorbă s'apucămū.

La létulū optū-deci și optū
 Dete spaimă în norodū
 Auđindu-se că vine
 Oste turcescă mulțime,
 Avëndū Turcii și Tătarii
 Grósnicū rēsboi cu Muscalii.
 Deci iarăși luarămū veste
 De rēsmiriță că este
 Și vedurămū ca unū aslanū
 Pe Mavrogheni în divanū.
 Incepëndū a se găti
 Rēsboiulū a'lū întocmi,
 Și de grabū sabia scôte
 Și în spătărie o trase,
 Din tēcă pe jumētate
 Cu pioșchiolurī atărdate.
 Ș'a colea o spândurā
 Semnū de rēsboi arētā.
 Apoi scôte și sangéculū
 Adecă: tuilulū și stégulū
 Și le aședā în curte
 A fi la toți cunoscutē,
 Că sunt puse într'adinsū,
 După cum mai susū am đisū.
 Dup'aceea porunci
 Să facā catagrafi,
 De câți Nemți se aflā 'n țerā
 Și pe toți să i scoț' afarā;
 Pe sudiți și cei-l-alti
 Și câți sunt lorū înclinați,
 Cum mai în grabū să i pornescā
 Să plece 'n țera nemțescā:
 Avëndū și cu ei bātae
 Grabnicā și fôrte mare.
 Că pân' a 'ncepe cu Rusia
 Să sculase ș' Austria.
 Iar după ce îi pornirā
 Tôte scheile se pornirā;
 Și porunci cărți de scrise.
 Prin județe le trāmise,
 Intr'auđū să le citescā

Prin tótă țera românească ;
 Cu bună plioforie
 De acéstă bătălie,
 Și nimeni să n'ăibă frică,
 Ci să stea toți în odihnă,
 Că pe toți îi va păzi,
 Nimicū nu vorū pătimi,
 Numai să stea cu credință
 La acéstă rēsmiriță ;
 Că intrase 'n bănuelă
 După a lui socotélă,
 Să nu fugă cine-va
 La vrājmașū care cum-va,
 Scū să facă ceașitlicuri
 Ș'alte multe hānlicuri,
 Cu cari sunt obicīnuiți
 De le facū în rēsmiriți ;
 Care acea bănuelă
 O avea fără 'ndoială,
 După vremile 'ntimplārei,
 Mai multū pe boerii țerei,
 Ca cei ce sunt mai semeți
 Și la tóte mai isteți ;
 Pentru că cumū mai trecu,
 Nu sciū ce-i-se păru,—
 Pe boerii Filipeșci
 Îi surghiuni din Bucureșci
 Cu feluri de cazne multe,
 Tocmai într'unū vērful de munte.
 Iar după ce'i surghiuni
 Dreptū la case nāvāli
 Și tóte zaptū le facū
 Scule și alte ce avu ;
 Butci, rădvane și carete
 Ș'alte lucruri mai mērunte.
 Decī până Turcii sosi
 El câtă vreme a găsi,
 Să strīngă și de aici
 Vre-o sumă de voinici
 Să dea o ajutorință
 La acéstă rēsmiriță.
 Óste începu a stringe
 Pentru vērșare de sânge ;
 Toți condorații, cismarii
 Precupeții, cărcumarii,
 Osebit Romāni de țeră
 Ce'i strīnșese după afară ;
 Și le facū baeracū
 După cum țera pe placū

Făcēndu'i totū cete cete,
 Inarmați, cu puscī pe spete,
 Rīnduindu-le și lēfă
 Numai ca să facă trēbă,
 Iar pe Romāni de țeră
 Ce'i strīnșese dup'afară,
 După ce le făcu lēfă
 Îi mai puse la o trēbă :
 Ca să învețe și mustra
 Să scie să dea cu pușca.
 Apoi să staī să priveșci
 Și cu dragū să pomeneșci
 De Romānașii voinici,
 Incălțați totū cu opinci !
 Să te fi datū la o parte
 Să veđi regule curate,
 Cātū erau de drāgālași
 Și nāscuți a fi pușcași !
 Se mira cine 'i vedea
 Și gura la ei cāsca,
 Căci pārea c'au fostū catane
 De cândū au eșitū din fole !
 De așa mustră curată
 Se totū mira lumea tótă,
 Cumū mergeaū peste câmpie
 Māndri și cu veselie !
 Grecii ca nise māgari
 Se mira de opincari,
 Care de cândū s'au nāscutū,
 Pușca în ochi n'au vēđutū,
 Pe cari îi credea mișei
 Ne slujindu-se cu ei,
 Căci ei cândū veneaū în țeră
 Intraū cu ómeni d'afară ;
 Bunī pentru ostășie
 Nu credeaū Romāni să fie.
 Ș'acumū în óste de'i punea
 Mai multă fală făcea.
 Iar după acestea tóte
 Vēđurāmū că alte scóte :
 Dete trașnică poruncă
 Boerilor să se stringă
 La curte, toți inarmați,
 Pe cai bunī încālicați ;
 Cari după ce veni,
 De rēșboi 'i sfātui
 Și'i trimise spre Focșani
 Să dea rēșboi în Muscali.
 Boeri plecāndū se duse ;

Până la Buzău n'ajunse
 Și trimise să se-ntorcă
 Zăbavă să nu mai facă.
 Nu'i trimetea d'altă ceva
 Numai firea le-o 'ncerca,
 Ca să vadă cumu s'arată:
 Supuși se'u haini d'odată?
 Iar clucerul Cămpinénul
 Ca să scape de tiranul.
 Adecă de Mavrogheni.
 Apucă drumul Vieni,
 Spre părțile țerei Nemțesci,
 Lăsându'și tóte 'n București,
 Numai călare, cu trupul,
 Ca óea cându vede lupul.
 Mavrogheni cumu simți,
 Ca unū balaurū scrișni,
 Și de grabū orindui
 Casa de pecetlui,
 Orinduindū într'adinsū
 De le-au luatū tóte 'n scrisū:
 Haine, scule, argintării,
 Carete, moșii și vii,
 Și orī-ce au mai aflatū
 Pe tóte le făcu zaptū.
 Atunci să fi vėdūtū jale
 Și plângere fórte mare,
 Că după ce i le luă,
 Pre cocóna 'i rădică,
 Din preună cu copii
 De'i supuse la urgi:
 In Țarigradū îi trimise
 Acolo îi surghiunise.
 Iară decă mai trecu
 Ș'altulū iar așa făcu:
 Spătar Iancu Măgurenulū,
 In urmă după Cămpinénulū.
 Vodă cumu vėqu așa
 Că 'ncepur-a se căra,
 Câte unulū, câte unulū,
 Numai lăsă pe nici unulū,
 Și'i porni 'n țera Turcésca
 Ca să nu'lū mai necăjésca.
 După ce dar îi porniră
 Iată și Turciī sosiră,
 Nenumérată mulțime
 Cu tunuri și cu țarime.
 Unulū și unulū delii
 Resgrăseni și vīndelii

Hotoneni și Nicopeni
 Șiștoveni, Turtucăeni,
 Manafi, Arapi, Anatoleni,
 Dancălici și Giurgiuevi,
 Ortale peste ortale
 Cu feluri de saltanale.
 Gemea țera românésca
 Numai de óste turcésca,
 Cari după ce veniră
 La conace năvăliră,
 Deșertindū casele tóte
 Ce era mai imbrăcate,
 Toți cei mai mari, agale
 Ce aveau pompă mai mare;
 Iar cei mai mici năvăliră
 Care pe unde putură,
 Amblândū totū inverșunați,
 Șcii, ca nisce căni turbați;
 Nimeni n'avea să le dică
 Vre o vorbă câtū de mică,
 Că cumu te ar fi auđitū
 Punea mâna pe cuțitū;
 Mē cutremurū cândū gândescū
 La acelu fursaltū turcescū
 Și la acelu căpătēiū
 Ce lū avea Turciī antēiū!
 Atātū avea semeție
 De nimeni nu vrea să scie
 De *avrad și d'anasina*
 P'atunci se 'ngroșase gluma.
 Mulți se lipsiră de case
 Și toți prin hanuri intrase,
 Ne fiindū obicinuiți
 A ședea cu atăția Turci:
 Cari decă mai trecu
 La zurbale incepu,
 Și la alțe multe rele
 Ce era deprinși cu ele.
 Nu era și netrecută
 A nu fi zurba făcută,
 Numai auđia trântindū
 Pistóle, pușci, slobođindū.
 Iar vitezulū Mavrogheni
 Ca unū norocitū alū vremi
 Și ca unū cărmuitorū
 Strașnicū oblăduitorū,
 Avendū putere deplină,
 Dată prin firmanū in mână,
 Ce va face, ce va dice,

Nimene să nu le strice,
 Să spânzure și să taie,
 Fie măcaru' câtu' de mare,
 Indată orîndui
 Paznici spre a străjui.
 Dăndu' strășnici porunci tari
 Inteu' pe la cei mai mari,
 Să fie cu privighere
 Spre făcătorii de rele,
 Că în urmă mai simțind
 Pe vre unu' Turcū rēu făcendū.
 Dela ori' ce haeracū,
 Aga le vine de hac;
 Asemeni fu poruncii
 Și cei-l-alfi ai lui zabitī,
 Adecă: Spătarulū, aga
 Cumū și a lorū tōtă tagma,
 Unde vor simți ostași,
 Făcendū vr'unū rēu undevași,
 Fără de altă întrebare
 Să'lū prinđă și să'lū omóre.
 Apoi d'aci să te ții,
 Să veđi bătăi la zapciū,
 Totū cu sopa neghiobeșce
 Vedeai numai că i lovesce,
 Nu căuta nici de mână,
 Nici de piciorū, nici de gură.
 Unde le venea lovea,
 Vai! de ei ce pătimea!
 In câtū și ei se sperieșe
 De aceste bătăi dese,
 Ce pătimea bieții Turci,
 De zapcii și de-arnăuți,
 Atătū de cei spătăreșci,
 Mai virtosu' de cei ageșci.
 Că cumū auđia de aga
 Tremura Turciū ca varga,
 Șciindulū că e deliū.
 Ce îi dicea Hangerliū:
 Atătū îi luase frica
 De nu mai dicea nimica;
 Cândū 'lū vedea prin tîrgū trecendū
 Se scula toți tremurandū.
 Șciū, ca cândū ar fi trecutū
 Vr'unū Turcū mare, cunoscutū,
 Așia se scula la rāndū
 Toți cu toții tremurandū.
 Bravo, Mavrogheii brava,
 Altul ca tine mai stava

Așia totū grantulū să'și ție,
 Cu atăta strășnicie?
 Unde s'aū mai auđitū
 Și unde s'aū pomenitū
 D'unū ghiaurū să se 'ngrozescă
 Atăta oște turcescă,
 Și cu răcorile numa
 Să'și sigurifsescă slujba?
 Mă rogū ce putere tare
 Și ce strășnicie mare,
 Ce avea omenii lui,
 Te întrebū, mie să'mi spui:
 De n'arū fi fostū Mavrogheii
 S'ar fi sumețitū puterii
 Ci cu răcorile lui
 Se temea și de ai lui,
 Că toți Turciū ilū scia
 Ce fursaltū mare avea;
 Vedeai gōgēmite pași
 Și atăți mari bimbași,
 Cu barbele lungi, lāsate,
 Până la brău spānzurate,
 Așteptandū pe la perdele
 Ne putendū-i găsez vreme!...
 Apoi voivodū era,
 Sēu a vizirū semāna?
 Care Domnū aū mai stătutū,
 Trei tuiuri să fi avutū?
 Și care altū să se batā
 Cu doi Impērați d'odată?
 De mare cinste e vrednicū
 Mavrogheii celū puternicū.
 Adevēr, spunū, că prāda,
 Dar nevoia 'lū îndemna:
 Cumū era să odihnescă
 Atăta oște turcescă?
 Și de ar fi fostū altū Domnū
 Ar fi mai scăpatū vr'unū omū,
 Cu atăta mare-oștire
 Ce căduse pe creștinū?
 De câte ori' s'aū ispititū
 Și 'n câte rinduri s'aū pornitū
 Să dea focū și să robescă
 Și să iarmaladisescă,
 Și elū, cu a sa putere,
 I-aū opritū de aste rele!
 Pe căți pași și Turci vestiți
 I-a omoritū, surghiuniți.
 Numai eaci se ispitise

La rău, iar nu se și pornise?
 Liponū la așa amarū
 Nu 'i era banii zadarū.
 Ore n'ai fi bucuosū
 Dela mórte să fii scosū
 Și să dai pentru scăpare
 Și cămașa din spinare?
 Vrei să ȕici că, jăfuea...
 Jăfuea unde scia...
 Pe care scia că n'are
 Nu'ī mai făcea supérare,
 Ci unde vedea mai glótă
 P'acolo da câte o rótă.
 Să lăsămū dar până aici
 Să 'ncepemū de resmiriți.

Veni vremea să pornescă
 ȕste spre țera Nemțescă;
 Decī facu mare gătire
 Pentr' a Turcilorū pornire;
 Și găti vr'uo ȕece mie
 Cu o mare protimie.
 Tutororū lefi împărți
 Și spre Brașovū īi porni;
 Iar pe cei mai mari agale
 īi îmbrăcă și cu blane;
 Sfātuindu-ī cum se facă
 Și pe la ce locuri să trecă,
 Pentru Brașovū ca să-lū ia,
 După cumū nădăjduia.
 Apoi după ce-ī porni
 Altă ȕste mai găti,
 Atătū Turci cātū și Tătari
 Și-ī trāmise spre Muscali.
 Iar peste puține ȕile
 Priimi o rea vestire,
 Cumū că Russia s'a întinsū
 Și Moldova a cuprinsū,
 Și din câți Turci s'aū aflatū
 Mai nici unulū n'a scăpatū.
 După care aȕdire
 Iarăși mai făcu oștire
 De ostași să mai trāmită
 Spre a da ajutorință,
 Ca să mērgă drept la Iași
 Să gonescă pre vrājmași.
 Și porni o sumă mare
 De leniceri și ortale
 Îmbărbătându-ī cu vorba

Ca să stea să ia Moldova.
 Iară cumū plecă din locū,
 Scii, ca cândū dete pe focū,
 Că toți Turcii se topiră,
 Nici unulū nu mai veniră.
 Apoi vedēndū că nu póte
 Pe Muscali din Iași a-ī scóte,
 Se mai lăsă de Moldova
 Și s'apucă de Europa;
 Căci vedea că cam spre Nemți
 Venia Turcii mai semeți;
 Iară în colo spre Ruși
 Cum se ducea era duși;
 Rarū când unulū de scăpa
 De voinicū se lăuda.
 Decī pân'a găti oștire,
 H veni bună vestire
 Că cei despre Austrie
 Aū făcutū o vitejie,
 Adecă: mergēndū în susū
 Pân' la vamă aū ajunsū
 Și că vama aū coprinsū
 Pe Nemți cu totulū i-aū stinsū.
 Decī de grabū și porunci
 Tunurile-a sloboȕi;
 P'atunci trāsna tunurile
 De le mergea fumurile
 De trāsnetū multū și de plesnetū
 Hți sbura pērulū din crestetū.
 Ear peste puține ȕile
 După acea isbindire,
 Vedurāmū numai că vine
 Vr'o sută de Nemți, mai bine,
 Adducēndu-ī din apoi
 Turcii, ca pe nisce oi:
 Unii vii, alții rāniți
 Alți prin masdrace 'nfiți
 Vedeai din Turci pe ori-care
 Cu cātē-unū capū la spinare.
 Iar Mavrogheni vedēndū
 Atăția Nemți adducēndū,
 Cu tunuri, cu terhanele
 De earbă și de ghiulele,
 Chiāmă pe Turci, pe agale
 Și-ī îmbrăcară cu blane;
 Pe alți i-a împodobitū
 Cu celenchiuri de argintū.
 Celenchiuri, blane, capóte
 N'avea cin' să le mai póte,

Atâta era de dese.
 Nicî marfă mai rămasese.
 Croitorii, cojocarii
 Și săracii argintarii
 Nu mai putea totu lucrându
 Blane, celenchiuri făcându. —
 Apoi după ce-î cinstiră
 Iar înapoi îi porniră,
 Dreptu la Brașovū, ca să-lū ia.
 Darū nimicu nu folosia,
 Că oștea de tot slăbise
 Și Turcii se mai rārise,
 Unii la rēsboiū perise,
 Alții de frică fugisă.
 În susū a se mai întinde,
 Sēu a mai merge 'nainte,
 Vedea cā nu isbutise
 De cāte ori se pornise :
 Da numai cāte-o nāvalā
 Și se opria iar la vamā,
 Și de la vamā prin giurū,
 De făcea cāte-unū ceaburū.
 Gāsia cāt'-o caraulā,
 Cumū amū ōice murā 'n gurā,
 Și cāndū le venia 'ndemānā
 Stergea cāte-o cāpātinā,
 Și la Bucureșci nāvalā
 Ca să le dé Vodā blanā.
 Asta le era isbānda,
 Totū cāstigulū și dobēnda.
 D'antēiū de nu borbonia
 Incai totū mai frunđaria.
 Iar de la o vreme-'ncōce
 Așa-ī vedea-ī cā se 'ntorce.
 Vēdēndū așa Mavrogheni,
 Cā se dedeserā leni,
 Se socoti, ce să fie
 Acēst'a lorū mișelie
 Și împotrivā norocū
 Cā cumū mergū așa se 'ntorcū?
 Și fiind-cā pentru lēfā
 Nu-ī tragū inima la trēbā
 Și nu scia cā din fire
 Și din a lor norocire
 Nu potū să prohorisēcā
 Pe vrāșmașiū să-lū biruēcā.
 Decī dup' ale-alte multe
 Cisluiū mari și mārunte,
 Ce le presāra prin țērā,

Atātū aici, cātū ș'afarā,
 De ne luasemū de gānduri
 Cu cisle totū rānduri, rānduri :
 Mai aflā unū viclesugū
 Sā-ī ia cu altū meșteșugū.
 Și 'ncepu a se porni
 Spre cei mici a-ī boeri,
 Fācēndū pe unii șetrari
 Pe alții pitari, serdari,
 Ca să vadā cei mai mari
 Sā se 'ndemne a da bani
 Apoi d'aci să te ții
 Și să mai veđi boerii !
 Alergāndū care de care
 Sā ia caștanulū mai mare,
 Māturāndū totū de prin casā
 Și dānd pānā la cāmașā,
 Numai și numai să fie,
 In rēndū 'l arhontologie,
 Sā nu rēmāe mai josū
 Decātū unū altulū mai prostū ;
 Chiarū se punea și țēraniū
 De da cu duiumulū banii
 Și care nu-ți trēcea 'n gāndū
 Vedeaī caștanū îmbrācāndū ;
 Și dinti'un mojiēcū plugarū
 L'auđiaī : arhon șetrarū !
 Decī cu miđlocul subțire,
 İi spēlase pe toți bine.
 Apoi vēdēndū cā oștirea
 Totū nu-și pārāsese firea
 Sā facā și ei vr'o trēbā.
 După ce le dete lēfā ;
 Nu, ci se ducea în munți
 Și se 'ntorcea jumuliți,
 Gāsi dar a fi cu cale
 Ca însusī să se pogōre
 Cu toți Turci după elū
 Sā și alēgā la unū felū,
 Ori spre bine, sēu spre rēū
 In mila lui Dumneđeū.
 Cā se supērase fōrte,
 Vēdēndū cā nicī cumū nu pōte
 Nicī Brașovulū ca să-lū ia,
 Nicī Turcii spre Ruși mergea.
 Incepu a se gāti
 Spre vrāșmași a se porni
 Și strīnse totā turcimea
 Și tot'a lui boerimea

Și ai curții mari și mici
 Ciohodari și epaici
 Spătaru, aga, dorobanți
 Și zapcii toți cei-alți,
 Și merse anteu c' urdiă
 In câmpu sub Mitropoliă;
 Șeđu daru câte-va țile
 Acolo sub monastire,
 Apoi iar se rēdică
 Și dreptu în susu apucă,
 Luându-și oștirea totă
 Spre vrājmași, ca să se bată.
 Iar aici în Bucuresci
 'Ți era scārbă să privești;
 Că 'și lāsase pe iubitulū,
 Adecă pe Turnavitulū,
 Vechilū in locu-i să fie.
 Apoi veđi blāstemāție!
 Din cāți boeri remasese,
 Pe dīnsulū ilū alesese
 Mai harnicū, mai credinciosū
 Și la trēbă practicōsū,
 Mojićū, grosū și necioplitū
 Ș'unū fudulū deosebitū.
 Vai! o țēră Romānescă
 Veđi cin' să te stāpānescă?
 Unū Dumitru Turnavitū,
 Care n'ai fi mai gānditū.
 Pāi să te fi datū d'o parte
 Și să veđi ale lui fapte!
 Că făcea prin Bucuresci
 Totū tarturi Mavroghenești;
 Apoi aveā o māndrie
 Lipitā de mojie
 Ș'atāta o semeție,
 De nimeni nu vrea să scie!...
 Venia la dīnsulū boeri
 Pentru niscare trebī.
 Că la unū stāpīnitoriū,
 Țērei oblāduitoriū;
 Iar elū, ca unū blāstematū,
 Șēdea in patū rēsturnatū
 Și boeriī in piciorē
 Stāndū cu capetele gōle.
 Alte ori sta prin privdorū
 Pānă se scula din somnū.
 In scurtū se afla alū vremi
 Alū doilea Mavrogheni.
 Avea in capū o cāciulă

Țuguētă, ca o sulă,
 Și o ghebă in spinare
 De nu făcea cincī pārale,
 De aba roșie ruptă
 Cu ață albă cusută:
 Cu poturi, cu iminei, —
 Se deprimse cu ei.
 Iar să-lū fi vēđut cālare
 Chiarū vātafū de haimanale,
 C'o grāmādă de voinici
 Totū arnāuți, socarici,
 Avēndu-i pe līngă dīnsulū
 De nu puteai să 'ți ții risulū;
 Și da prin tirgū cāt'o raită
 Că să-lū vađă lumea totă
 La ce trēptă a adjunsū
 Și cātū s'a nālțatū de susū.
 Afferim Dimitrāchiță
 D'ar mai fi vr'o rēsmiriță
 Și unū Mavrogheni Domnū,
 Șciū că tu te-ai face omū!
 Acumū iați nādejdeā, frate,
 Că aia nu se mai pōte.
 Ce gāndiai? c'a ta Domnie
 Pānă 'n sfirșitū o să ție,
 De āmb lai așa pe susū
 Cātū fu Mavrogheni dusū?
 Nu socoteai că e vēntū
 Asta ce āmb lai făcēndū,
 Care suffāndū te 'ngrozese
 Apoi iar se potoleșce?
 Nu sciei să lumea este
 O rōtă ce se 'nvirtese,
 Care altă trēbă n'are
 De cātū să sue, pogōre?
 Cu tōte aceste dar
 Să đicemū că e unū dar
 Și unū noroc negānditū
 De la Dumneđeū venitū
 Că tōte la omū cāndū vine,
 Ori rele vorū fi, ori bune,
 Sunt totū după norocire,
 Iar nu nāscute din fire.
 Darū să le lāsămū d'o parte
 Să 'ncepemū de alte alte:
 A vedea sfirșitulū trebi
 Ce a făcutū Mavrogheni.
 După ce eși afară,
 Se plimbă cāt-va p'afară

Și plecă dreptu spre Focșani,
 Să dea răsboiū în Muscali.
 Apoi vĕdu că nu i vorbă,
 Că-i dete unū prafū de tobă,
 Atâta de oțetițū
 In câtū n'a mai zăbovitū,
 Ci pe locū s'a strecuratū
 Și spre Nemți a apucatū.
 Nemții încă se pornise
 Mai pân' la Buzeū venise.
 Apoi sta: ca să se bată,
 Venia trĕba cam ciudată.
 Că Turcii se risipise,
 De frică mai toți fugise.
 Deci vĕdĕndū și elū așa,
 Că nimicū nu isprăvia.
 De totū se desnădajduise
 Și țĕra o părăsise
 Și trecu 'n țĕra Turcĕscă
 Să nu se mai nevoiască,
 Rămăindū vr'o duoi trei pași
 In Bucuresci camū golași,
 Cu vre-o mie de Turci
 Toți-toți iar nu mai mulți;
 Care și ei aștepta
 Prilejū d'a se depărta,
 Cândū de cândū să se strecóre
 Nu cum-va să-i impresóre.
 Că Nemții se întinsese,
 Tótă țĕra coprinsese.
 Iar Mavrogheni gândi,
 Incă pân a nu fugi,
 Că 'n Bucuresci aū rĕmasū
 Vr'o căți-va Turci de pripasū,
 Să nu cum-va să ia scire
 De a Nemților venire
 Și până ei a sosi
 Să 'ncĕpă a parladisi.
 Și chiămă pe Filăretū
 De 'lū trāmise la Nemți dreptū,
 Ca să-i parachinisĕscă
 Cum mai curĕnd să pornĕscă.
 Sântia sa plecă, se duse
 Și spre Buzeū îi ajunse
 Și i-a întilnitū viindū
 Spre Bucuresci coboriindū,
 Că poruncă priimisă
 Și d'aceea se pornise.
 Dupĕ ce s'apropriară,
 Stăturā la îndocĭlă,

Arĕtāndū multe cuvinte:
 Și nu îndrāsnia să intre
 Pentru c' aflase de Turci
 Că 'n Bucuresci sunt cam mulți.
 Dup' aceea se sculară
 Arnăuții ce s' aflară
 Și toți, caii 'ncălecară
 Și spre Turci se rĕdicarā.
 Merse de le dede veste,
 Că Nemțulū pe margini este
 Și decātū să se lovĕscă,
 Mai bine să se pornĕscă
 Și Dunărea să o trĕcă,
 Ca spre Giurgiu cu toți să mĕrgă.
 Turcii nu mai zăboviră
 Ci îndată se porniră,
 Plecă pân' la Văcăresci,
 Apoi gândi 'n Bucuresci
 Pentru ce însă așa,
 Să nu le facă ceva?
 Intĕiū s'armaladisĕscă
 Și mai apoi să pornĕscă
 Mai vĕrtosū că Nemți nu sunt,
 Ci raea i-a amăgitū.
 Așa dar se socotiră
 Iar înapoi se porniră.
 Ia spune-mi acumū ce faci
 Și unde să te mai bagi?
 Unii spre Nemți apuca,
 Alții prin hanuri intra.
 Nemții nu se mai vedea,
 Turcii se apropia.
 Ce milă Dumneđĕscă
 Făcu legea creștinĕscă!
 Că pe toți Turcii orbi
 Și înapoi se porni.
 Dar totū nu se întórcea,
 Clopote de n'audia;
 Ci cumū începur'a trage
 Nu scia cumū s'or întórcea,
 Socotindū adĕvĕratū
 C'atunci nemții aū intratū.
 Iar nemții tocmai pe sĕră
 Aū intratū și ei d'afară;
 Însă din volintirime
 Puțini și din călărime;
 A doua și a intratū
 Totū obuzulū regulatū,
 La létulū optū-deci și nouĕ
 Octombre douĕ-deci și nouĕ.

(Dupĕ unū codice propriū. Veđi și *Bucianul Român* din 1862, 23 Ian.—2 Februar).

Istoria lui Nicolae Mavrogheni, Domnulŭ țerei Românesce.

(Fragmentŭ din Anastase, scŭ „Memoriile unui grec în secolulŭ XVIII“)

I.

S U M A R I U

Anastase se otăresce să mērgă în Valachia la Mavrogheni, care ajunsese domnŭ în acea țēră.— Trece Balcanii și Dunărea și se întâlnește cu niște călători franci. — Indiscrețiunea unui egumenŭ grecŭ. — Elŭ întâlnește pe Condili, care lășase serviciulŭ lui Mavrogheni.

De multŭ timpŭ aveam dorița d'a merge în Valachia, să cercŭ noroculŭ meŭ pe lângă Mavrogheni, care se făcuse Principe alŭ acei provincē. Din Egipt trecui la Constantinopole. În timpulŭ acela Iusuf fusese înălțatŭ la demnitatea de Mare Visir. Din momentulŭ numirei sēle, Iusuf pregăti rumperea păcii cu Rusia și rebelulŭ isbucni fără declarațiune formale. La 18 August 1787 Turcia făcu ambasadorulŭ acestei puteri politetă de a-i da unŭ apartamentŭ la șepte turnuri (1) pe socotēla Sultanului și garnisōna turcēscă de la Ociacof atacă fortăreța de Kinburn într'unŭ momentŭ în care acēsta se credea în pacea cea mai deplină. Chiarŭ de arŭ fi dobânditŭ turcii succesulŭ celŭ mai complet într'acēstă lovire, totŭ n'arŭ fi pututŭ să fie apērați de pata acestei fapte de rea credință, dar neisbândirea lorŭ adaogă mai mult rușinea pentru dānșii. Impēratulŭ găsi acumŭ unŭ pretextŭ seriosŭ pentru a se uni cu Rusia și declară rebelŭ Porțel la 9 Februarie 1788. Acēstă întâmplare se păru că va face neapăratŭ din Valachia teatrul rēșboiului în cursul campaniei următoare, și de aceea se îndoi dorița mea d'a merge în acea provincie. Dobândiŭ dela Hassan scrisōre de recomandățiune către Iusuf și către Mavrogheni.

Marele visir tăbărise oștirea sea la Daud-Pacha și aridicase stindardul sacru alŭ Profetului; elŭ adunase în jurulŭ sēu marea oște a credincioșilorŭ pentru apērarea Imperiuluiŭ Otoman. Aveamŭ proiectulŭ de a-i face o vizită în trecătŭ; dar sperândŭ a juca unŭ rolŭ mai strălucitŭ pe pământulŭ Valachiei, mă otării a merge la Mavrogheni.

Cu tōte că tōte dispozițiunile și scrisorile de recomandare 'mī erau luate pentru plecare, mai petrecui însă încă vre-o patru zile în capitala Turciei, pentru a me deda la tōte plăcerile ce acestŭ scurtŭ spațiu de timpŭ imi permitea d'a'mi procura. După ce 'mī luai adio într'acestŭ chipŭ dela Constantinopole, plecai cătră teatrulŭ rebelului și alŭ pericelilorŭ, alŭ căroră drumŭ este adesea încoajuratŭ de mai puține pericle decât alŭ plăcerilor. Echipagiurile mele erau fōrte ușōre: ele nu consistau de cât în cea ce calulŭ meŭ putea să porțe, pe lângă persōna mea. Nețindu indestulŭ de bogatŭ pentru a'mi da o escortă numerosă, cređui că voiŭ călători în chipulŭ acesta cu mai puțină temere decât când aș fi fostŭ însoțitŭ de unŭ cortegiŭ neindestulătorŭ pentru a mă apēra.

Mersei la tabăra lui Iusuf. Visirul 'mī era cunoscutŭ de mai înainte de când era Kehaia al lui Hassan. Iudată ce el mări numărulŭ scrisorilorŭ mele

(1) Inchisōrea de Statŭ la Constantinopole unde Porța, în cas de rumpere de relațiuni, aresta pe Miniștrii puterilorŭ străine, sub pretextŭ d'a-i apăra de insultele populațiunei.

cătră Mavrogheni, înaintaia călătoria mea, căci și Iusuf se pregătea pe curând să pornescă cu oștea sa în câte-va locuri însemnate, unul după altul, pentru ca să dea timp Zaimilor și Timarioșilor de prin toate provinciile Rumeliei a mări numărul armiei sele și doriama să întâlnesc în calea mea cât se va putea mai puține din aceste despărțiri de drept—credincioși de ai lui Mohamet, cari supuindu-se chiămărei ce le făcea Vicariul Profetului (1), erau să alerge din toate colțurile să se așeze sub ordinele loeșitorului său.

Dela Daud-Pașa până la Heracli nu mi se întâmplă nimic extra-ordinar. Trecerea Balcanului ar fi putut da plăceri mari unui alt om decât mine. Eă însă care eram mult mai doritor d'a cunoște sfârșitul lucrurilor de cât începutul lor, fusei încântat în ziua când vădui muntele Emu la spatele meu și cu atât mai mult când maiestosa Dunăre începu a rostogoli sub ochii mei valurile sele mărețe; iar după ce trecui acestu riu mândru și pusei piciorul pe câmpiile bogate ale Valachiei, atunci bucuria mea nu mai avu margini.

Spre a profita pe cât 'mi era cu putință de bine facerile Cristianismului și a da o probă de stimă ce purtam încă pentru instituțiunile sele 'mi propusei a petrece întâia noapte după sosirea mea pe un pământ creștinesc, într'o mănăstire ce era în drumul meu ș' ai căria călugări aflasem că viețuia în abundență și că puteau cu înlesnire să dea călătorului din bogatele rămășițe ale mesei lor, și din dormitorul lor un colț pentru odihnă. Mănăstirea se cotropise cu o oră mai înainte de către o ceta de Franci ce călătoreau avându la mână o ordine otăritore dela guvernul provincial pentru a fi bine primiți și ospătați ori unde în calea lor.

Dicu că schitul era cotropit de densii, căci numărându stăpanii, slugile, curierii, mekmandarii (2) și dragomanii, credu că nu erau mai puțin de trei-deci, și călugării fuseseră scoși de prin chiliile lor pentru a face loc acestor numeroși oșpeți. Credui mai înteu că o măsură așa de estraordinară, trebuie să aibă o cauză de aceeași însemnătate, și că negreșitu capul acestei cete va fi cel puțin un trâmias al vre unei puteri creștine, d'a se duce la Pörtă spre a trata niscaj afaceri importante. Mă otării dar în liniște a'mi odini calul în ori-ce colțisor mi s'ar acorda. Vrusei cu toate acestea să mă asigură decă bănuiele mele erau adevărate și adresându-mă la un fel de curier jumătate elvețian jumătate italian, carele dădea ordinele sale către economul mănăstirei într'o limbă amestecată cu italianesce și elvețienesce, fără ca economul să înțelgă un singur cuvânt din vorbirea lui și totu ce putui descoperi fuse că domnul T*** patronul său era un ténér posesor de o stare mare și care, desgustându-se d'a găsi a casă la densul tótă odihna, și de-ași vedea ordinele esecutate îndată ce le dedea, s'a apucat să rătăcescă prin lume, pentru a'și procura plăcerea, seú d'a se culca fără cină, seú d'a continua călătoria sa fără a se odini într'un pat. De aci avea gându să se oprască mai înteu la Constantinople; dar de acolo înainte nu era otărit încă de va merge la China pe uscatu, seú la Peru pe mare, acesta nu se șcie încă.

(1) Acestu titlu se purta de Sultanul ca urmaș alu Califloru. În toate resbelele sele în contra puterilor străine creștine, stindartul sacru alu Profetului era tot-dé-una desfășurat spre a face pe poporul seú să credă, că resbelele sele erau întreprinse tot-dé-una pentru apărarea Islamismului.

(2) Impiegații ce se însărcinază în Turcia d'a însoți la drumu pe ambasadorii și voiajorii de distincțiune și de a implini trebuințele ce au.

De și invasiunea francilor lipsise pentru puțin pe călugări de chiliuțele lor, dar starefulu nu avusese nici o supărare. Eū înțelesesemū, că acesta vędându-mē că mē făcusemū familiarū cu óspeții sēi din nóptea trecutā și că aveamū către dēnșii o purtare puțin obișnuitā unui mahometanū, începuse a prinde bănueli despre mine. Temēndu-mē dar să nu facā la Bucuresci vre-unū raportū rēu în contra mea, crequī că pentru astā datā ași putea fără cāință să mē lepādū de Profetulū. Il trāseși dar la o parte și-i țiseși cu unū tonū de confidență misteriosā, că eū sunt unū grecū venitū tiptilū, ceea ce-i fu ușorū de cređutū auđindū vorbirea mea în limba grēcā, și că sunt unū emisarū al Rusiei, însărcinatū a afla dispozițiunile călugārilor de religiuea grecēscā către marea împērătēsā. Atunci elū îndatā 'mī deschise inima sa, 'mī arētā cea mai vie admirațiune pentru Ecatērina, și mē ruga s'o asigur cu cea mai întāe ocasiune, că pārintele starețū Kiril este unulū din cei mai devotați partisanī ai ei, adăogānd chiar, că schitulū ar fi avēndū mari înlesniri d'a întreține o corespondință secretā între persónele distinse d'a servi intereselor acelei principese. N'amū datū uitārei buna sa voință cānd, mai în urmă, avui trebuință d'a supune la contribuțiuni, seū d'a trimete în acelū districtū oștiri pentru a sta în cartiere.

Imī luași iarāși drumulū, cufundatū în gānduri, printre nisce locuri bāltóse pre unde prea încetū puteamū merge, ast-fel încātū abia zārii pe unū călārețū alū căruia echipementū nu prețuia mai multū decāt calulū seū, și carele venea din partea către care mē dirigeam eū. — La câți-va pași departe de mine, el 'și opri calulū strigāndū: «Selime!» și tot într'unū timp strigaiū și eū: «Condili!» —

Domnulū Condili ce era o datā catolic romanū, avusese de întēiā soțā p'o sorā a lui Mavrogheni, prin urmare o grēcā. Rēmāindū vėduvū peste optū-spredece luni dupē cāsātoria lorū, crequ că celū mai bunū mijloc d'a proba dorul și iubirea sa către soțā ce perduse era d'a îmbrāțișa religiuea ce ea profesase; cu tóte acestea însă el se reínsurā cu o catolicā romanā înainte d'a ímplini anulū doliului. — Pārasi și pe acēstā a doua soție pentru a intra în o monāstire, și eși și din monāstire, pentru a se însura d'a treia órā cu o femeu mai junā decāt cele douē d'intāiū. — În politicā el nu fusese mai statornicū decātū în amóre: Consulū alū Veneției la Canea, el vīnduse turcilor interesele republicei; și trimis fiind apoi de turci la Zante, i-aū trādat pe acestia în favórea Venețianilorū. — Eū 'l cunoscesemū la Constantinople, unde 'și da aere de importanță, ca cumū în māneca lui ar fi purtatū trāsnetulū lui Ioue. — Cānd Mavrogheni fusese însărcinatū cu principatulū Valachiei, trāmise înainte sa aci pe acest demnū cununatū alū seū, ca Caimacamū din parte'i. — Cāndū sosi el însuși, il numi Cămārasū al seū și 'l credeamū esercitāndū încă acēstā funcțiune din urmă.

— Unde ai plecatū Iordache? il întrebai: la Constantinople, seū la Tabără?

— Unde m'o māna noroculū, imī respunse elū, căci iacā-mē iarāși obligatū a'lū căuta.

— Asta este o întâmplare cu care te vei fi obicinuitū, îi țiseși. — Dar Mavrogheni de ce te-a alungat?

— Spunā cine póte! imī respunse el ridicāndū din umeri, căci cū unulū nu potū. Cānd un omū are unū spiritū familiarū de care se conduce tot-déuna, noi āștia bieții muritorī nu mai suntemū admiși dupē perdea. Acei ce lucrēzā prin inspirațiune potū face orī-ce le trece prin capū. Vei fi auđitū negreșitū

vorbindă de bogatul Văcărescu, Cresus al boierilor, care credea că s'a putut apăra de ori-ce prădare din partea lui Mavrogheni prin nevenirea sa nici o dată la curte și prin neprimirea ori-cărei funcțiuni s'eu distincțiuni. Ei bine, Mavrogeni, grație consilierului s'eu celui nevedut, a aflat mijlocul d'a desgropa pe Văcărescu, — I a trimis răspuns că cei umiliți urmază a fi înălțați, și că interesul țerei cere, ca el să ocupe un post eminente.

— Și pe semne n'a găsit totu aceeași rațiune pentru a te opri pe d-ta în servițiul s'eu?

— Demonul s'eu cel familiar Ț-a băgat în cap, că numele s'eu grecesc este o corupțiune, că el se trage dintr'o vechiă și nobilă familie venețiană, Morosini, și acum si dă numele de Mauroceni. Limba mea din nenorocire a alunecat într'o Ți și Ț-am dat numele ce purta tată-s'eu, și pentru această crimă el m'a condamnat, pe mine cumnatul s'eu, consilierul s'eu, cămărașul s'eu, eu care aveam dreptul d'a gusta fie-ce pahar cu vin cu bea el, m'a condamnat, Țic, să viețuesc cu pâne și apă în ocnele de sare! — Am găsit cu cale mai bine să mă fac nevedut mai înainte de executarea sentinței; dar după ce voi trece otarele principatului s'eu, atunci voi vorbi!

Imi păru că d-lu Condili nu aștepta momentul acela pentru executarea amerințării ce făcea; dar nevoind a'mi perde timpul în care nu așteptam să găsesc nici un cuvânt de adevăr: «Iordache, îi Țisei, d-ta care pleci, poți avea rațiunea d-tale de a vorbi, dar eu care sosesc abia, aș fi greșit când te aș așulta. Cunosc lumea îndestul pentru a șci, că aerul ce încongioră pe un om disgrățiat este contagios, și nu poți să desaprobi, deca ai fost și d-ta tratat ast-fel precum ai fi tratat și însuȚi pe alȚi în asemenea casă. — Așa dară, adio; Ți doresc tôte fericirile.»

După aceste cuvinte mă depărta, dar, cu tötă graba plecării mele, totu nu putu să nu aud pe Condili strigându, că va îngriji pe drumul s'eu să poruncescă a se ține cai gata pe la poști pentru întorcerea mea. Nu mă mai apuca să dau răspuns și făcându tötă putinciôsa silinȚă, sosi chiar în s'era acea la Bucureși.

II.

S U M A R I U

Anastase sosesc în Bucureși. — Curtea lui Mavrogheni. — El se presintă la vechiul s'eu patronu. — Serviciile s'ele sunt primite. -- Politica lui Mavrogheni. — Anastase se numesce cap alu Arnăușilor gardei. — Situațiunea unui ospodar. — Slăbiciunea lui Mavrogheni — Mersul armiei cătră Focșani.

Din minutul când resbelul se declarase contra Austriei, Mavrogheni, prevedându că Valachia va deveni teatrul bătăliei, își trimise înapoi la Constanti-nopole pe Dôrna sa cea grôsă d'împreună cu tötă escorta ei; mă mira mult de această înțelptă măsură, care m'î păru a fi de bun augur pentru mine. Pentru a se pune în stare d'a purta cheltuelile trebuinciôse la apărarea prințipatului s'eu, el puse contribuțiuni grele, nu numai asupra mirenilor, dar chiar și asupra membrilor clerului, cari, ca miniștri ai păcii, nu pricepeau în ce chip putea să-Ți privescă pe d'ensii resbelul, căci ei credeau, că nu trebuia a se pre-tinde dela d'ensii decât rugăciuni pentru scăparea țerei lor. Osebitu de acesta prin-

cipele trimisese în esilū în Turcia, sēu pusese la oprēlā în țērā, pe aceia d'între boeri pe cari îi bănuia, că întreținū înțelegeri secrete cu Austria. Elū incredințase la vre-o șapte, sēu optū miū de seimeni, sēu soldați provinciali, paza gurelor și a potecelorū ce formēzā singura trecētoare printr'acea înfiorătoare barierā de munți care desparte Transilvania de țera Romānilor. Prin îngrijirile sēle, Bucuresciū, oraș d'o întindere fōrte mare, aședatū într'o cāmpie, pentru apērarea cārui natura n'a făcutū nimicū, și artea n'a pututū face mai nimicū, Bucuresciū, dicū, devenirā unū orașū așia de bine întăritū pe cât situațiunea sa putu permite. Fiecare han fu prefăcut într'unū fortū; tōte mōnăstirile furā schimbate în fortărețe; palatulū arhiepiscopului și biserica mitropoliei chiar, clādite pe singura înălțime ce putea servi ca punctū de apērare, se transformā într'o cetățue; și, unū scandalū neauđitū pentru Romāni, se vēdurā soldații principelui locuindū acolo unde până aci nu se auđise decāt sfintele serviții; ghiulele de tunū se grāmădirā acolo unde era înfiptā sf. cruce, puști și sabii stau înșesate acolo chiar unde preotulū presinta sfintele taine înaintea credincioșilor rugători.

Tocmai pe când se făceau aceste pregătiri de resbelū intrainū și eū în Bucuresci. În apropierea acestei cetăți, nu întâlnea călătorulū altū decāt cete de familii ce fugeau dintr'insa înspăimēntate și lăcrimāndū, și despărțiri d'între oștirea turbulentă care nāvăleau înăuntru. Ori pe unde 'mī opriamū mersulū meū în cetatea acēta n'auđiamū vorbindu-se decāt de esiluri, de strafuri, de confiscări, de arestări, de recrutări, de fortificări și de planuri de atacū și de apērare. «Fōrte bine!» țisei în gāndulū meū, «tōte aceste sunete discordanți sunt pentru urechile mele o armonie desfătătoare. Ele 'mī promitū aceea ce 'mī trebuesce, aceea ce 'mī place mie mai multū decāt ori-ce: confusiunea și turburarea, cari se parū c'ar fi ajuns a fi elementulū meū; resufu și eū aici, și o să înnotū acumū în largulū meū». De auđiamū vorbindū că vre-unulū din cei mai d'întēi funcționari ai statulū ar fi scăđendū din favōre, sēu că se anunță pe curāndū căderea vre-uniua din cei mari: «Bravo!» 'mī țiceamū în sine'mi; «este trebuintă ca să'mi deschidā și mie cine-va loc». Mē asemēnamū cu acele paseri rāpitōre pline de esperiință, care chiar din momentulū ce se începe bătălia, batū deja din aripe așteptāndū cāștigulū ce li se pregătesce.

Însă, după ce se astimpără prima furie a simțurilor mele, când mē gāsii cufundatū pe gānduri în singurătatea camerei mele, visurile de mārire nu'mī mai furā tot așia de strălucitōre. «Amū intratū» 'mī țiseiū, într'o «țērā unde n'amū nici unū amicū, nici măcarū unū cunoscutū, unde fie-cine urmēzā a mē privi ca pe un trāntorū, contra cāruiua toți aū interesū a se uni; sunt în māna unū singurū omū, și omulū acela este Mavrogheni! Mavrogheni care, chiar în vechea sa pozițiune dependinte, nu putea erta să'l contra-țică cine-va; care se guverna mai multū de capriciulū sēu decāt de rațiune, și care în vechia sa condițiune de supusū, după ce atāta timpū s'a luptatū cu setea sa pentru gloria ce acumū a cāpătat'o, se îmbatā astā-țī în fie-ce minutū din cupa lingușirilor și a puterei! Este adevēratū că portū în sīnulū meū calitāți de acelea cari, în situațiunea sa de astā-țī, urmēzā a fi prețiose în ochii sēi, și în buzunarulū meū amū recomandațiuni pe care propriulū sēu interesū 'lū obligā ale lua în ore-care bāgare de sēmā. Cu nise scrisori așia de favorabile pentru mine, din partea celor douē personaje, cari sunt mai puternice în imperiulū Otomanū, marele-vizirū și Cāpitan-pașa, ar trebui abia să amū timpulū da'mi declina numele și d'a declara ceea ce dorescū, pentru a dobāndi totulū. Dar de unde șciū eū, decā Mavrogheni, cu tōte că nu e nici elū prea scrupulosū în materie de religiune, nu va privi schimbarea mea de lege

ca o pedică la înaintarea mea în principatulul său grecesc? Nu cum-va va fi conservându-vre-o rea suveniră despre maniera puțină cavalerescă a eșirei mele din casa sa? Nu este probabilă iară-și, ca să fie supărată că n'amă mai mersă nici odată să-l întâlnesc, să ceră protecțiunea lui, și umbrirea mea sub aripele seale? În faptă mă încredințasem în mai multe rînduri, că era de o fire așa de neapropiată, încât, de ce l'ai fi strînsă mai de aproape, de aceea 'ți opunea mai multă rezistență. Aveam dar a mă teme, că recomandările mele vor să servescă numai spre a-i da ocasiunea d'a arăta independința sa, neluându-le de loc în sémă; așa dar cu toate frumosele mele speranțe, vrémă să fiu pregătită a suferi primirea cea mai rece, și otării a înainta cu atăta prevedere, încât un refuș să nu pótă nici a mă compromite, nici a mă rușina.

După planul acesta, departe de a face o toaletă complectă pentru a mă duce a doua și la audiența lui Mavrogheni, departe d'a prevesti pe toți trecătorii pe ulițe, prin aerul meu de importanță, că mă duc la Curte; departe d'a anunța printr'un ton d'authoritate, la sosirea mea în palat, că aduc cu mine recomandățiunile marelui-vizir, ale marelui amiral și ale primului dragoman al marinei, am dat chiar în escesul contrariu; și nevoind a rădica tonul încât să mă vedă silit să cobor la casă de nereușire, venii într'o îmbrăcăminte așa de simplă, intrai în sala de audiență cu atăta modestie, în partea cea mai retrasă a apartamentului, cu mânele vîrite pe mânece, încât o cétă numerosă de curtesani ce sta în mijlocul sălei spre a atrage toate privirile, și al căror aer, costum și maniere anunțau pretențiunii înalte, abia zăriră că mă aflam și eu acolo.

Ei nu întrerupseră pentru mine nici desele și lungile lor căscături ce le dedea un aer de neastămpăr, nici convorbirile lor ce păreau destinate a ajunge până la urechile auditorilor celor mai depărtați și se atingeau când de cel din urmă *bon mot* ce făcuse banul Craiovei, când de cea din urmă băgare de sémă făcută de d. cămăraș, când de cea din urmă trăsura de spirit a d-lui Spătar.

Aușisem și eu, că ar fi un loc unde modestii se vor înălța prin laude, dar locul acela negreșit că nu era anticamera lui Mavrogheni. Credincioșii săi nu păreau de loc dispuși a acorda unui străin o pozițiune mai ridicată decât aceea ce el însuși voia să și dea. ce 'i ar fi lăsat deplină mulțămire a dorințelor seale decă ar fi găsit el cu cale d'a se ține la coddă. Esta pré adeverat, că din timp în timp primeau a mă onora cu atențiunea d-lor, dar acesta pentru a mă măsura cu ochii dela cap până la picior, iar nici de cum pentru a mă invita prin ochii lor măcar să ia parte în nobila lor cétă. Acel esamen tăcut merse atăt de departe, în cât în sfîrșit perdui răbdarea și începui și eu, la rëndul meu, a'i esamina cu atăta mândrie în cât puțin câte puțin le camă tăiai pofta de vorbă și siliu privirile lor cele mărețe a se schimba într'o uitare silită. Unul d'intrênșii, în sfîrșit otarit a se ridica în luptă, se deslipi din cétă și veni surișind, cu un fel de politeță mușcătoare până la scaunul unde ședusem și mă întrébă cu un aer insolent: decă societatea d-lor are onóra d'a-mi fi plăcută? Fără altă întrevorbire eram să 'i răspund că nu, când totu odată se deschise ușa cabinetului lui Mavrogheni și toți aspiranții la onóra audienței seale se aședară în cerc în jurul camerei, pe când unul din ofțerii săi se înainta spre a alege pe acel fericit muritor pe care 'lă va presinta mai întâi înălțimeii Seale.

Fie-care din ei, sperândă acéstă distincțiune, se muncia să trecă cu câteva degete mai înainte de burta vecinului său. Căt pentru mine în acel mo-

mentă critică, eramă cea mai de pe urmă persoană de care 'și ar fi adusă aminte ei să se ocupe. Și m'ar fi uitată cu totul, de n'ași fi informată pe ușieră de prezența mea, ridicându-măna peste capetele tuturor celor ce se împingea d'înaintea mea, și arătând nisce hârtii, care fură un talismanu la vederea căruia ușierul împinse cu grămada pe cei ce stau d'înaintea mea și mă trase spre el. Îi dedei atunci scrisoriile mele de recomandare și 'mă făcuă plăcerea viclenă d'a numi în gura mare pe acei ce le scrisese. Elu le duse îndată principelui, și întorcându-se chiar în acea clipă, 'mă țise, să intru în cabinetul său. Imi aruncamă ochii asupra celor ce lăsamă în anti-cameră; și părea c'a'au fostu d'odată isbiți d'unu trăsnetu. Unulu era palidu de consternatu, altul roșiū de ne-cazū; toți se trăgeau cu respectu să mă lase să trecu, și fie-care părea că se ocupă a afla mijloce să repare cu dibăcie imprudinta sa, când marele personagiū ce se presintase incognito va trece iară-și prin anti-cameră.

Dar, de și amă fostu chiămatu așa de iute de principe, nu dobândii pentru acéstă o primire mai mulțamitoare. Mavrogheni nu vru nici măcaru să 'mă adreseze o privire plină de surprindere la care mă așteptamă. Elu continua a da atențiunea sa trebilor celū ocupaū, fără a arēta că a băgatū de seamă că mă aflu în fața sa, lăsându'mi totă inlesnirea d'a privi dărăpănarea ce a săvârșitū ambițiunea mai multu decât virsta în trăsurile feței séle, ce erau de felu comune și grosolane. Pasiunea sa dominantă, prin întunecarea naturală a ochiului său celui dreptu, adăogase în ast-fel de gradū uitarea crucișă a ochiului stîng, încât privirea sa devenise cu totulu prevestitoare de rău. Elu se uita în vezi în lături. Pentru a vedea bine pe celū ce 'i vorbea în față, 'și întorcea capulū intr' o parte. Este adevēratū, că partea de josū a obrazului său compensa ciudata asprime a părței de susū. Barba și mustățile pe care le îngrija fōrte multu, erau negre ca cernela, surisulū ce eșia din buzele séle ast-fel incongiurate era atitū de dulce pe câtū era de spăimântătoare posomorirea sprîncenelor séle; buzele séle desvleau când vorbea douē rînduri de dinți albi ca zăpada, și nimeni nu șcia mai bine decât dēnsul a'i arēta la ori-ce ocaziune.

Tocmai după ce săvârși d'a dicta o scrisore de trei fețe către Reis-Efendi, și după ce termină tōte cele alte treburi ale séle, chiar și curățitulū unghiilor pe care le îngrija în cea mai perfectă liniște, abia atunci Mavrogheni, prefăcându-se în sfirșitū, că mă zăresce, mă întrebă cu unū tonū posomoritū, decă eu sunt celū ce 'i a adusū acele trențe de hârtii, arētându'mi bietele mele scrisori, ce erau asvârlite pe sofa, fără să fie deschise? Îi rēspunsei, că da, și mă plecaū cu unū aerū respectuosū. «Dar m'amū însărcinatū cu dēnsele din întâmplare, îi adăogai, căci sciū eu fōrte bine, că recomandațiunile sunt cu totulū de prisos către Înălțimea Vōstră; că chiar talentele nu sunt de ajunsū, decă se înfățișeză însoțite de îngâmfare, și că trebuie numai ca o rađă din bunătatea Înălțimei-Vōstre să pice de bună-voie asupra aceluia ce veți avea bunătate să 'l favorisați».

Acestū complimentū, făcutū caracterului independinte al principelui, 'mă păru că mai tocesce spiniū cu carū era sbârlitū. Trăsurile feței séle mai perdură din asprimea lor; 'mă păru că vēquī unū felū de surisū de mulțamire, și în sfirșitū 'mă mărturisi chiar prin vorbă satisfactiunea sa. «Aī dreptate, 'mă țise, voința mea este singura mea lege. D'ai fi măcarū Archangelul Gabriele, coboritū din înălțimea cerurilor, trebuie mai întâiū să găsești mijlocū d'a 'mă plăcea mie, pentru ca să capeți de la mine vre-o favōre, în Valachia celū puținū.» «Dar, 'mă adăogă desposomorindu-se cu totulū, tu sciī că cu tōte nebuniile tale eu totū te-amū iubitū tot-dēuna. Eraī vestitū în sburdălniciū la tinerețe; sperū că

timpul 'ți a mai datú minte, fără ați stinge foculú acela. Spune'mi, căci sciú c'ai fostú Kiașef în Egipt, cumú ai ajunsú la acelu rangú, și din ce causá 'l ai perdutú» ?

Îi povestii pe scurtú tóte întâmplárilor mele din pámêntulú Mamelucilor, fără însă a pune în acea descriere atita esactitate și adevêrú ca în acéstá carte. Nu vrusei sê 'i cercú credulitatea vrêndú a mē face sē trecú dreptú unú modelú de înțelepciune și de virtute; dar 'mi zugrăvii vinele și greșelile mele cu condeiulú indulginte al unuí amicú, a căruí chiar defăimarca este tot-déuua mai puținú asprá decât lauda inamiculú. Celú din urmă obiectú de care îi vorbii fuse întâlnirea mea cu Condili, la intrarea mea în principatulú sêú, și-í spuseiú că luase drumulú spre Turcia.

— Nu, 'mi díse Mavrogheni: sciú bine că merge drept la Viena. Elú nu face ocolulú acesta decât pentru a mē amági. Dar ce 'mi pasá? sunt sigurú că elú a fostú în totú timpul mai periculosú pentru amicii de cât pentru inamicii sei: de aceea și eú amú datú ordine, ca tóte drumurile sē 'i fie deschise. Dar cu tine voi face cu totulú din contra».

Incredințai pe beifulú, că eú unulú mē constituaiamú prisonierulú sêú de bună-voia; și vêdêndú că dupá acéstá nu 'mi mai face nici o întrebare, îl salutai și mē trasei.

Intr' acestú timpú, lungimea audiinței ce dobândisemú, și despre care în anticamerá începuserá a crede, că nu se va mai sfârși, confirmase pe deplinú ideea ce 'și formaserá toți despre însemnátatea persónei mele. Misterulú ce mē învêluia, asemánatú aburilorú ce învêlescú vârfulú muntelú, făcea și mai multú sá creșcă pretinsa mea importanță; de aceea, când apáruí din nou în cerculú aspiranțilorú la audiința principelú, nu mai era nici unul care sá nu sē pregátescá a víri câte o piezișá observațiune, destinátá a 'i înlesni drumulú d'a se adresa apoi d'a dreptulú către persóna mea. Acelú ce, la intrarea mea, sē făcuse că nu aude salutarea ce-í adresasemú, acum spunea către alții, că d'intr' unú frigú mare s'ar fi pomenitú d'odatá cu o asurđire fórte supărátore; celú ce 'mi rísese cu hohotú în față, spunea acum că, din óre care supărări casnice, i s'au turburatú mintile, ast-fel în câtú a rēmasú zánaticú; iar cât pentru celú ce mē atacase de-a dreptul prin cuvintele sale, spunea, că el orí de câte orí vede unú străinú de o mare însemnátate doritorú de-a sta incognito, el 'și cunósce datoria sa de-a 'i veni intru ajutorú cu orí ce chipú, născocindú câte un mijlocú ingeniosú spre acest sfirșitú. Fie-care aruncându-'mi ast-fel mica sa frasá de îndreptare, ca și când ei, bieții ómeni, n'ar fi gânditú că vorbele lor 'mi ar atinge urechiele, se făcurá în urmă că sunt în mirare d'a mē saluta cu chipulú celú mai grațiosú și vorbindu-'mi toți de o datá vrurá sá mē incredințeze prin tonulú celú mai de *slugá plecatá* că, dar nu știú despre ce voiau sē mē incredințeze, căci n'amú vrutú a mē opri nici o clipá măcar pentru a 'i asculta; ei despiciând mulțimea, cu unú aerú de demnitate, îi lásai pe toți sē 'și împarță între dênșii o salutare pliná de mândrie ce le aruncaí.

A doua și primii dela Mavrogheni ordine d'a merge sē 'l întâlnescú la o casá de țérá ce avea afará din orașú, unde însuși el desemnase și plantase o grădiná fórte frumósá. Acéstá ordine este de bunú augurú, mē gândii eú. Intr' unú timpú, Mavrogheni, când intra în grădina'sa, 'și lása importanța la ușá. Este prea adevêratú că în mijloculú lalelelor și garófelor sale, caracterulú lui lua o înfáțișare mai voiósá, devenea și elú de colórea roselor; dar ca și aceste regine ale florilor, ascundea tot-deauna câte unú ghimpe. Printre voioșia ce domnea în

conversațiunea sa descoperiamă o greutate staționară, ce 'i apăsa ânima, precum se vede în stânca nemișcată sub undele limpedi, cari în cursul lor o acopere, dar nu o ascundă. Cuvintele ce 'mi dăse nu se păreau a fi pregătite din 'nainte, dar ținta lor evident era d'a descoperi în ce chip vorbește lumea, despre dânsul. «Nimicū mai plăcutū. 'mi dăse elū, decât d'a șci ce dăce lumea de noi, și nimeni ca omului streinū (pe care nu 'lū cunoșce nimeni, și de care nu se știeșce nimeni), nu 'i vine mai bine să afe acestă, din causă că elū nu ține de nici o partită. Unū omū nou venitū aude adesea lucruri pe care omul celū mai iscusitū nu pôte isbuti a le scôte la lumină. — «Suliman celū dreptū, de gloriôsă memorie, îi dăse cu o mare seriositate, ori de câte ori se întâmpla ca supușii să desaprobeze faptele sële, avea obiceiū d'a tăia nu numai limba la cei ce rideă, dar chiar și urechile la cei ce 'i aușia.»

— «O înțelepte Solimane! strigă elū, cu unū suspinū, însă fiind-că nu sunt supremulū arbitru al imperiului, ar putea fi o desfătare pentru mine să auș diferite opinii ce are lumea despre meritulū administrărei mele.»

— «Stăpâne, îi respunsei fiind, la mare îndoială că 'i ar putea face plăcere să auș opiniū, cari tôte se sfârșiau cu o defăimare, ce ar putea să afe Înălțimea Vóstră, decât că supușii se întrecū care mai de care să vorbescă de Măria Vóstră cu mai multă iubire și respectū?»

— «Dar care este virtutea mea pe care o laudă mai multū din tôte,» respunse elū? «Fi-va ore blândeșea, seú neinteresarea mea?»

Acestă întrebare mă punea pe unū tărîmū fôrte alunecosū. Aci trebuia să iaș lingușirea cu asaltū, și isbindu'lū ast-fel despre partea cea mai slabă a sa, trebuia să'lū expui a lovi și a răni pe cei ce 'l uraș, de și avea tótă buna-voință de-a se arêta numai cu iubire și cu mângăiere. Laudele prin cuvinte deșerte și generali, câtū de pușinū meritate să fie, își gășesc locul tot-déuna cu inlesnire. Dar, în momentulū acesta, Mavrogheni se părea a fi ast-fel de setosū de laudele cele mai nepotrivite cu constitușunea sa, încât mă temui, că n'ar putea să mistuiască tôte laudele câte dorea să i se facă. Acestă întrebare ce 'mi făcea elū, nu era ore o cursă pentru a descoperi pe lingușitorulū, și a 'și ride apoi de mine? Mă munceamū să citescū pe fașa sa ceea ce trebuia să creșū; dar trășurile lui erau în nemișcare, fisionomia sa era nemișcată și nimic un putui afla.

Îi trebuia însă unū respunsū. «Stăpâne» îi dăsei, cine nu cunoșce câtū de bunū și de dulce este caracterulū Mării Tale, și tótă lumea este încredinșată că, decă câte o dată esci sforșatū să dai o ordine cu asprime, ânima cea mult bună a Mării Tale geme de nevoia care te-a îndatoratū a o face.»

— «Vedū, 'mi respunse elū cu nerăbdare, că n'o se pot scôte nimicū de la ține. Dar 'ți voiș proba că n'amū trebuință să 'mi respunși la cestiunea ce 'ți amū adresatū. Lumea dăce că sunt o fiară nesătulă de răpire și de reutate.»

Mă arêtai fôrte surprins de aceste cuvinte.

— «Dar, continuă Mavrogheni,» se dăce că sunt cumplitū ca Alerone riul iadurilor, și neîmblânditū ca Satana; și cu tótă mirarea ce vreș să 'mi arêș despre acestă, o cunoșci însă și tu ca și mine. Dar ceea-ce în adevărū pôte că nu scii, este că publiculū ar trebui să 'mi fie recunoscetorū că sunt ast-fel precumū sunt.»

Pentru astă dată mirarea mea deveni adevărată, dar mă ferii d'a 'i o arêta.

— «Sunt douē lucruri, dăse Mavrogheni, pe care creș că nu le poți tăgădui.» Eramū să 'i respundū: negreșitū așia este! dar mă oprii la timpū. — Una este

că această provincie trebuie să fie apărată; alta, că nimeni nu e mai în stare de cât mine a o apăra».

Făcui din capu unu semnă de aprobațiune.

«Spune-mi acum, cumu este cu putință fără bani să respingă o invasiune și să mă mențiu și eu la putere? Decă nu voi aduna sumele necesare pentru a face soldați și a întreține o armie, Austriacii vor intra peste o lună de zile în Bucuresci; și decă nu voi porni mereu, ca până acum, daruri și peșchesuri lui Căpitan-Pașa, marelui visir și Sultanului, mă voi vedea destituit până la anul. Lor dar trebuie să se impute răpirile mele, căci, de ași fi generos și îndurător, ei m'ară acusa de acesta ca de o crimă.

«Cătu pentru asprimea mea, adăogă el după ce 'și mai trase resuflarea, pentru ce gândesci că a făcutu Pórta în favoarea mea o excepțiune fără exemplu până astă-zi în regulile sale obicnuite?

Pentru ce gândesci că 'mi a acordat tot de o dată și rangul de Seraskier turcescu și prerogativele unui hospodar grec? Pentru ce imi a dat ea comanda a mai multor mii de soldați musulmani? Nu mi le-a dat ore pentru a me pune în stare de a înlătura printr'o tărie estraordinară tóte periclele ce amenințau această provincie? Așia dar, când în pozițiunea rară în care mă pune nascerea mea într'una din insulele grecesci, calitatea mea de supus al unu principe mahometan și religiunea grecescă ce profesz, vedu pe greci că mă urescu ca pe unu trântor venit de aiurea, pe romani că favoriză într'ascunsu pe Austriaci și pe Musulmani că mă desprețuescu ca pe un ghiaur și raia și că totu acestia se unescu spre resturnarea mea; când vedu că trebuie să mă apăr de gelosia celui d'antă, de veclenia celui d'al doilea și de fanatismul celui d'al treilea; când șciu că blândețea s'ar lua dreptu slăbiciune și n'ar aduce decât îmbărbătare cutezanței lor și ar grăbi căderea mea; în sfirșitu când nu 'mi potu ascunde, că ruina mea ar trage după dinsa chiaru ruina provinciei mele, nu este ore datoria mea să preintâmpin, printr'o apăsare estraordinară, nisce elemente cari sunt gata a isbucni? Trebuie ore să me oprescu înainte minutióselor forme ale legei, în locu de a avea recursu la o dreptate grabnică, pentru a lega mânele omului bănuít, a paralisa pe vinđător și a perde pe criminali?»

Se opri aci pentru ca să vadă efectul produsu asupra-mi prin talentele séle oratorice și se arătă mulțamit. După ce dar scuză într'acestu chipu, după plăcerea sa, necesitatea în care se afla d'a goli la lădi și d'a trânti la capete fără să mă céră voie dela proprietarii lor, trecu dela trebile séle la ale mele.

«Din ora de când ai sositu, 'mi dise, 'mi ai ocupatú necurmatu gândirile. Din nenorocire, după capitulațiunile acestorú provincii, este totu așia de greu în Valachia pentru unu musulmanu, pre cât este în Constantinopole pentru unu grecu, ca să dobândescă înaintare. Sunt fórt puține posturi la care unu turcu ar putea să pretinđă; și cu tóte acestea ași dori pentru tine o funcțiune și avantajósă în sine, și care să nu te prea depărteze de persóna mea. M'am gândit multu până să 'ți găsescu una, care să reunescă aceste doué condițiuni. Dar în sfirșitu, convinsu că cu talentele tale trebuie să isbutesci, în ori-ce carieră, te orânduescu să fii Divan-Efendi al meu (secretarú al Divanului). Veí avea să schimbí spata pentru a ținea péna.»

Bagatele! mă gândii eu în mine: totu cu acea întorsură de mână cu care s'ar fi sburatu capul unu inemicu, se voru înmulți esercițiile de péna pe hârtie. Imi voi închipui, când voi sta în cabinetul meu să aședú simetricese fraze și vorbe, că aședú companii de soldați în linie de bătaie; și acesta totu cu aceeași

țință, adecă de apărare și de atacū către inemici. Miniștrii vor fi neapăratū ono-rați multū de noul lor corespondent, și scrisorile mele vor deveni monumente de conservatū, ca de modelurī de stilū diplomaticū, pentru meditațiunea secolilor vii-tore. Dar eū cunoscemū bine caracterulū lui Mavrogheni și nu' i arētai nici mi-rare, nici nemulțămire. «Stăpāne, ū dīsei, cu serioșitate, Inălțimea Vōstrā a făcutū până astā-dī indestule minuni, și acumū va mai face încă una: d'a mē metamor-fosa pe mine de odatā într'unū secretarū înțeleptū și aședatū, stārcitū câtū e diua de mare pe călcāie să tragū la linie drepte și să rotunjescū la periōde. Este ade-vēratū, că eū nu cunoscū decāt dialectulū poporārū alū limbei turcesci; dar mē voiū sili a studia limbagiulū curței, pentru ca cei mari în capitalā să nu gāsescā a critica nimicū în scrisorile nōstre cele provințiale».

Acēstā întrebare pare că puse pe gândurī pe Domnu Mavrogheni. Pe cānd 'l salutām ca să plecū: «mai așteptā! 'mī dīse, gândurile de-al doilea sunt adesea mai bune decāt cele d'intēiū, și mī se pare c'ar fi mai bine să te facū Beșli-Aga alū meū. In calitatea acēsta, veī avea comanda regimentulū de Ianiceri ai mei; veī fi însărcinatū a transmite ordinele Sultanulū în diferitele provințe, a orāndui escortele marilor funcționari ai Porței, și șciū bine că veī îndeplini de minune sarcina acēsta. Va trebui în adevērū să ții și unū felū de tribunalū de justiție, pentru a lua cunoscință de contestārile ce s'ar ivi între Musulmanī și raiele; și să'ī judeci după regulele condiceī mahometane; dar ce ne pasā? cānd Dumneđeū ne dā o funcțiune, totū elū ne acordā și talentele trebuitore spre a'ī îndeplini funcțiunile. Postelniculū meū este unū minnatū ministru de Statū, cu tōte că nici nu șcie să'și subscrie numele, și pōte că din cauza acēsta este elū și mai bunū. Vistierulū meū este fără cusurū, de și nu cunōșce nici măcar regula de trei. Și câtū despre spātarulū nu cum-va este elū mai rēū ministru alū poli-ției, pentru că cāte odatā nōptea se desfātēzā spārgēndū la ferestre pe la orāșeni și făcēndū sgomotū prin ulițe? Veī face și tu ca toți cei-l-altī: veī lua unū aju-torū bunū, care va fi plătitū mai puținū și care va face trebā mai multā decāt cāpetenia sa, și ast-fel vor merge bine tōte. In casurī grele însă și îndoioșe, in-chipueșce-ți tot-dēuna că musulmanulū are dreptate și f'ā' l să cāștige pricina».

Funcțiunea de Beșli-Aga nu'mī plăcu nici de cumū mai multū decāt cea de Divan-Efendi; dar mē rezimai pe caracterulū nestatornicū alū principelū pentru a'și preschimba ore-cumū proiectele sēle; și șciamū că pentru a le face să nu se mai preschimbe, era de trebuiță numai ore-care împotrivire să'ī arēți. Il salutai darā din nou și mē retrāsei fără a'ī face cea mai micā obiecțiune.

A doua di iar mē chiamā, și tocmai după gândulū meū se întorsese vin-tulū: «Scanavi este de părere, dīse Mavrogheni, zārindu-mē» că o să fii unū prostū judecātorū; elū dīce, că nici odatā n'o să aibi gravitatea necesară într'o salā de audiență, și că n'o să'ți placā mai bine să coborī virfulū mustāșilor decāt să'l rēsucesci în susū. Nu înțelegū nici eū însu-mī pentru ce'mī parī că doresci așia de tare funcțiunea acēsta. Crede-mē pe mine, comanda arnāușilor mei 'ți-ar con-veni cu multū mai bine». Tocmai acēsta era ceea ce'mī plăcea mai cu osebite; și, spre a'lū întāri mai bine în rezoluțiunea acēsta, nu' i arētai, nici bucurie, nici rivnā. Eramū chiar să începū a discuta asupra îndatoririlor și atribuțiunilor ace-s-tei funcțiunī, spre a'mī asigura și mai bine posesiunea ei prin ore-care contradic-țiune, pe cānd 'mī tăie cuvēntulū: «șā nu'mī vorbești! strigā Mavrogheni, eū mai bine decāt tine cunoscū ceea ce 'ți convine. Orānduirea 'ți amū și scos'o; ia-tā-ți-o: dute de'și ia postulū în posesiune și mulțāmesce lui Dumneđeū c'a tri-misū predecesorului tēū o lungōre, care a lāsātū vacantū unū locū așia de bunū.

Orânduirea ta va face pe mulți să te rîvnescă, dar câte-va hapuri de plumb le va împuțina numărul și alu acestora, pe curîndu».

Mă arunca la piciorle principelui spre mulțămîta de favoera sa, și după aceea nu mă mai gîndii la altu, decăt a mă achita de noua mea funcțiune. Făcui curîndu cunoscînță cu oficerii din corpul meu de oștire, și ajunsei, de și cu ore-care anevoință, a dobîndi și supunere de la soldați. Mai înainte de meseria lor de astă-đi, cei mai mulți d'între dînșii avusesse meseria de bandiți și se păreau dispuși a sfârși viața lor precumă o începuse. După câte-va đile de campanie, ne învoirămă cu desevărsire.

Fiind-că nu mă așteptamă să staă timpă multă la ună locă, nu făcui nici cheltuială pentru instalarea mé. Lăsăndu principelui Brăncoveanu plăcerea d'a pune pe frumoșele séle rrobe să 'i facă vîntă într' un chioscū poleitū, armāndu-le cu cōde de pāuni albi, eă mă mulțāmii d'a locui într'o casă de lemnū și cu căți-va țigani pentru a mă servi: este obiceiū d'a vorbi rēu de rasa acesta de ómeni agerī, flecarī, mincinoși și hoți, cari, inchināndu-se lui Mahometū cu turcii, și santei fecioere cu creștinii, lucrēzā în Valachia a stōrce aurū din gunoiele orașelor, cu aceeași adresă cu cari scōte foitele de aurū din luciosulū cristalū alū pâraelor ce se coborū din munții acestei țeri. Decă țigani s'ar sui iar în căruțele lor și ar părăsi țera acēstă, provinția ar rēmānea lipsitā de cāntători, de dānșuitori, de musicanți și de ursitori, și nu s'ar mai gāsi nici cāldārari, nici lăcātuși, nici cucieri. Cātū pentru mine, n'amū fostū nemulțāmîtu de servițiulū lor. Ei sunt prea multū desprețuiți pentru ca să pōtā fi onești, dar sunt și prea sficioși pentru ca să se dea la crime de mare cruđime; nici o-datā nu lipseșcū d'a isbiti în orī-ce meserie ce întreprindū, decă le trebeue mai multā istețime decăt curagiū, mai multā îndemānare decăt muncă.

Desorganizarea imperiului Otomanū silesce adesea pe suveranū a alerga la viclesugū pentru a și ținea dreptulū ce 'i dă Constituțiunea țerei asupra vieței supușilor sēi cei adevērați. De aci vine că guvernulū turcescū infățisezā adesea unū contrastū ciudatū de învederatā viclenie, cu ore-care bună credință adevēratā; căci elū observā tractatele cu mare îngrijire, și în purtarea sa față cu provințiile grecesci, Valachia și Moldavia a datū despre acēstă unū exemplu demnū de mirare. Cānd se supuserā aceste provinții armelor turcilor, (1) ele stipularā păstrarea religiunei și dreptulū d'a se governa de către pricipii de națiunea lor. Acēstă capitulațiune a fostū tot-deauna păzitā fără abatere. Li s'a și datū guvernatori, cānd d'între nobiliū țerei lor, cānd d'între neguțătorii din Fanar, cānd ómeni a căroră naștere le dedea dreptū la acēstū postū emininte, cānd însfășit ómeni ce n'aveaū altū titlu spre a ajunge aci decăt bogățiile lor; însă, până astă-đi, într' una ca și în cea-l-altă provinția, clopotnițele bisericilorū creștine se înalță mai presusū decăt minarelele moscheelor turcesci, și inchinātorii lui Christ au președerea asupra celor ce credū în Mahometū, celū puținū în cea ce privesce organizațiunea din întru, căci afarā de acēstă, ospodarulū grecū primeșce dela suveranū puterea cu care este investitū. întocmai ca și un pașā turcū. Despotū în provinția sa,

(1) Acēstă scriere coprinde mai multe inexactități istorice și amēnunte lipsite de fundamentū pe cari însă nu le rectificămū, din causă ca nu dāmū acēstă operă ca istorie, ci ca o narațiune din timpulū lui Mavrogheni, care, cu tōte neexactitățile, aruncă ore-care lumină asupra acelei epoci și asupra deprinderilor și datinelor de pe atunci, cari sunt fōrte puținū cunoscute încă. (*Nota Redacțiunei.*)

dar sclavŭ cu tôte acestea alŭ sultanului, capulŭ sŕu pôte, în ori-ce momentŭ, sŕ se gŕsescŕ numeratŭ între acele patru-spre-dece ce are dreptulŭ sŕ cŕrŕ dela supuŕii sŕi pe fie-care ŕi, fŕrŕ a da vre-o seamŕ de dŕnesele împŕrŕtescului ucidŕtorŭ de ômeni (sultanului): acŕsta este o împregiurare ce în ideea multor ômenii ar scŕdea cŕt-va din fericirea d'a posedea o curte alcŕtuitŕ, în tôte departamentele sŕle, întocmai dupŕ curtea foŕtilor împŕrŕi greci.

Cu fie-care principe nouŭ sosescŕ din Constantinople o cŕtŕ nouŕ de funcționari de Statŭ ŕi de curtisani. Mai tot-dŕuna ei sunt rudeniŭ ale suveranului lor pŕnŕ la a douŕ-decilea spiŕŕ; dar Mavrogheni, ŕciindŭ cŕtŭ sunt de setôse chiar de sŕngele aprôpelui lor aceste lipitôre finanțiare, avea împrejurulŭ sŕu unŭ numŕr multŭ mai micŭ decŕt ori-care altulŭ d'între predecesorii lui. Sosirea mea dar fŕcu societŕței sŕle intime unŭ adaosŭ, care nu'î fu neplŕcutŭ. Abia trecea cŕte-o ŕi fŕrŕ sŕ trimițŕ sŕ mŕ aducŕ, ca sŕ'mi plŕtescŭ partea mea la petrecerile sŕle; elŭ se sfia de greci ŕi se temea de Turci. Eŭ eramŭ unŭ felŭ de dobitocŭ amfibiŭ pe care'lŭ privea ca neavŕndŭ nici ghiare, nici aripi de înotatŭ; elŭ dicea adesea ori: «n'amŭ fricŕ cŕ Selim sŕ mŕ sfŕșie, sŕu sŕ'mi aluneca din mânŕ».

Favôrea însŕ de care mŕ bucuramŭ nu era ŕi ea fŕrŕ ôre-care inconveniente. Barometrul dispozițiunilor Principelui era tot-dŕuna la variabile: adesea se ridica la timpŭ frumosŭ; adesea iar se coboria la furtunŕ, ŕi în cazul acesta Marea Nŕgrŕ chiar nu se arŕtŕ mai furtunosŕ, în luna lui Martiŭ, decŕt elŭ. Aceste variațiuni depindeau mai cu osebite dela ŕcirile ce'î veneau din Constantinople. Cŕnd vedeamŭ venindŭ vre-unŭ trimisŭ dela Pôrtŕ, aveamŭ grijŕ a mŕ ține în lŕturi pŕnŕ ce se afla obiectulŭ misiunei aceluia. Intr'una din țile 'lŭ gŕsiŭ așia de spŕimântatŭ, ca cŕnd Parcele ar fi venitŭ sŕ'lŭ silŕscŕ sŕ le urmeze.» Ia citeșce coala, 'mŕ dișe cu unŭ tonŭ de desperare, ia veți ce scrie aici». Eŭ mŕ așteptamŭ celŭ puținŭ sŕ gŕsescŭ vre-unŭ hatîșerifŭ conținndŭ scôterea sa din Domnie. Dar nici de cumŭ: era o gazetŕ de la Viena; ŕi acea mare nenorocire nu consistea decŕt într'unŭ articolŭ trimisŭ din Bucuresci, în care într'adevŕrŭ elŭ era forțe maltratatŭ. «Acŕstŕ diatribŕ miserabilŕ, continuŕ elŭ, compusŕ în vre-o cafenea de la Viena pentru a face petrecerea celor ce n'au de lucru, se va culege de toți blŕstemații de scriitori de țiare din Germania spre a se tipŕri; va fi privatŕ în totŭ restulŭ Europei ca unŭ documentŭ autenticŭ, ŕi în sfîrșitŕ istoriografii serioși îi vor da unŭ caracterŭ durabilŭ, ŕi o vor face sŕ trecŕ în istorie, pentru viitorŭ, ca unŭ adevŕrŭ netŕgŕduitŭ. Voiŭ fi defŕimatŭ de strŕini în tôte secolile viitorŕ, ŕi nici unulŭ din concetŕțeniŭ mei nu va întrebuița pŕna sa spre a mea justificațiune. Ah! de ce m'a asvŕrlitŭ sôrta în mijloculŭ unui neamŭ așia de miserabilŭ? Eŭ aveamŭ în mine generositate, o mŕndrie onorabilŕ, multŕ noblețŕ în sentimente; ŕi numai cŕnd veđui cŕ virtutea întŕritŕ mai multŕ neîncredere decŕt vițiułŭ, ŕi vițiułŭ fericitŭ rŕpindŭ pentru dŕnsulŭ laudele cuvenite virtuții, atunci ŕi eŭ amŭ pŕrăsitŭ calitŕțile ce nu puteau sŕ semene decŕt pedici în drumulŭ carierei ce 'mŕ propuneamŭ sŕ petrecŭ. Atunci devenii ŕi eŭ ca cei-l-alti: falșŭ, invidiosŭ, fŕrŕ credințŕ. Nu trebuie dar sŕ cadŕ vina asupra mea; greutatea greșalelor mele ŕi responsabilitatea lor este a acelora ce au sunitŭ spre rŕu dispozițiunile mele cele bune».

Pôte conchide cine-va din aceste cuvinte ale lui, cŕ una din principalele slŕbiciuni ale lui Mavrogheni era dorința sa cea mare d'a figura în istorie. Adesea faptele sŕle n'aveau altŭ scopŭ decŕt d'a le ŕci așeđate în analele timpilor. Elŭ afla chiar unŭ felŭ de mulțŕmire în evenimentele acelea, la care de ŕi nu era elŭ amestecatŭ, însŕ în sinele trebuia sŕ aducŕ unŭ subiectŭ de întristare generalŕ.

De exemplu, decă s'ar întâmpla unŭ cutremurŭ, o inundare, unŭ focŭ, care să cenusescă jumătatea unui oraşŭ, elŭ atunci bătea din palme, şi striga cu unŭ aerŭ de satisfacţiune: «Eată câte-va pagini pentru istorie. Urmaşii noştrii vor dice: Acésta s'a întâmplatŭ sub domnia principelui Mavrogheni». Şi pentru a face pe urmaşi să'lŭ pomenescă, gândescŭ c'ar fi fostŭ în stare, ca Nerone, să dea focŭ capitalei séle. Acéstă sete de o glorie după mórte, da tuturor faptelor séle o turnură teatrală, care era cu totulŭ ciudată pentru unŭ ospodarŭ alŭ Valachiei, şi care 'lŭ făcea să facă lucruri de acelea ce în ţerile creştine catolicei l'ar fi înălţatŭ până la cerŭ, de óre-ce, ţera acésta, îlŭ făcea să trecă dreptŭ unŭ lipsitŭ de minţi. Nimicŭ nu'lŭ spăimânta ast-fel ca amerinţarea de-a fi luatŭ în rîsŭ în una din scrierile publicate în ţera francilor(1); şi aşi putea numi două séu trei capete cari rémaseră între urerii posesorilor lor, numai din frica ce avea Domnulŭ ca nu cum-va să'lŭ sfâşie jurnalele Vienei când le-ar fi tăiatŭ. Adesea îi venea să imite pe principele Cantemir şi să scrie elŭ însuşi istoria timpului séu' pentru a fi sigurŭ cu chipulŭ acesta, că va figura acolo aşi-a precumŭ elŭ dorea; dar n'avea îndestulŭ timpŭ ca să se ocupe de acésta, şi amâna acéstă lucrare după finitulŭ resbelului. Alte ori gândea să mă facă pe mine istoriografulŭ séu. Ceea ce'lŭ oprea, era că nu i se părea că spiritulŭ meŭ ar fi îndestulŭ de seriosŭ, şi se temea să nu facă pe cititori să riđă. Alte ori îi venea dorinţa s'aducă lângă sine vre unŭ învăţatŭ francesŭ; dar tóte capetele lor era smintite prin ideile cele revoluţionare, şi unŭ asemenea omŭ ar fi pututŭ face să résune şi în Turcia strigarea de libertate. Până a se otări însă la unŭ felŭ asupra acestui subiectŭ, elŭ se silea d'a acorda doveđi de distincţiune tuturor acelora pe cari 'i credea capabilŭ d'a-i da lui óre-care celebritate, fie în versuri, fie în prosă; şi Bucurescii ar fi devenitŭ o grădină de scriitori de ode şi de sonete, decă nu ar fi fostŭ fórte anevoie d'a-i intra în placŭ. În mijloculŭ laudelor celor mai estravagante, nu trebuia adesea decăt unŭ cuvântŭ pentru a întăriţa mânia sa, şi obicinuia a trimete pe autorŭ să corigă cuvântulŭ acela la ocele de sare, locŭ minunatŭ pentru a răci intusiasmulŭ poeticŭ şi a face să se stârpescă ori-ce născocire literară.

Acéstă temere însă nu putu îngheta curagiulŭ unui fiŭ pocitŭ alŭ lui Apoline, carele se credea destinatŭ a restabili în Grecia modernă gustulŭ elinescŭ în tótă a sa curăţenie. Acela presintă lui Mavrogheni o odă în onórea sa, compusă în forma odelor lui Pindar. După esemplulŭ poetului ce luase de modelŭ, elŭ turnase laudele principelui în câte-va cuvinte, şi se întinsese fórte multŭ asupra căderii Babilonului şi asupra cutremurului dela Lisabona, subiecte ce 'i dedeau ocaziune să facă o mulţime de perióde resunátore, după placulŭ séu. Acésta însă nu era şi gustulŭ mai puţinŭ clasicŭ alŭ ospodarului: şi poetulŭ vedéndŭ că versurile séle nu produceau impresiunea la care s'astepta, îlŭ rugă cu umilinţă d'a şterge dintr'insele cele ce nu 'i-ar plăcea; şi atunci Mavrogheni luă condeilŭ şi înegri tótă scrierea osebitŭ de numele séu, đicând că acel cuvântŭ singur dice mai mult decăt versurile lui tóte.

Autorulŭ închisă în mica sa persónă tótă mânia de care este capabilŭ unŭ poetŭ şi unŭ cocoşatŭ. Nu răspunde nimicŭ Domnului; dar 'şi vëndu casa ce avea, desfăcu şi starea sa mişcátore tótă, şi se retrase în Austria. De acolo, ne

(1) Turcii numeau pe atunci franci pe toţi Europeii apusenii, fără osebite, cari locuiaŭ din afară din hotarele imperiului Otoman,

mai avându a se teme de ocnele Valachiei adresă principelui o scrisoare, pentru a-lu vesti, că elu avusese proectul d'alū alege pe dēnsulū eroulū unei poeme epice, dar că de ore-ce versurile sēle n'au avutū noroculū s'ī fie pe placū, elū o s' se mulțămescă s' serie în prosă: că a făcutū tocmelă cu unū librarū dela Lipsca pentru a compune istoria resbelulū, și că nu va uita nici una din faptele principelui Mavrogheni.

Dar pe acelu timpū principele începea a avea ocupațiuni mai seriose decât aceea d'a se gândi la producțiunile muselor. Granița despre mēdă-nopte a Principatului sēu, deși lipită cu Austria, dar 'ī pricinua temere puțină. Natura o întărise îndestulū printr'o barieră de munți, între cari nu se afla decât câte-va poteci strimte, ale cărora înălțimi fiind mai peste puțină d'a se apropia, apărarea lor devenea lesniciosă și trecerea prin ele cu desăvârșire primejdiosă. Partea cea lesne de isbitū a Valachiei era despre răsăritū și lesne putea cine-va s' răsbescă într'insa despre Moldavia, care era deja ocupată de Ruși; chiar de când s'a deschisū resbelulū, acești barbari intraseră în provincia acēsta, luaseră capitala ei Iașiū, și făcuseră prizonierū pe principele Ipsilante, ospodarulū ei; și cu tōte că fuseseră în urmă respinși spre Hotin, ei amerințau în fie-care și d'a recăstiga tēremulū ce perduseră și d'a se înainta până la unū pāriū ce curge pe unū locū șesū și formeză linia despărțitōre dintre Moldavia și Valachia.

Spre apărarea otarului despre partea acēsta, care era celū mai tare amenințatū, Mavrogheni 'și ficsase încă de mai înainte ca *rendez-vous* alū puterilor sēle celor mai tari, câmpia Focșanilor, care pōrtă acestū nume după unū orașū fără de ziduri, așezatū la hotarulū amēndorura principatelor, și din care orașū fie-care principatū posedeză pe jumătate. În Aprilie primū ordine d'a merge acolo, din Bucuresci, cu arnăuții, a cărora principală divisiune o comandamū eu, și cu oricāți seimeni, orī eniceri s'ar fi pututū aduna din provincie. Se porni totū odată dela Sofia, totū asupra acestū punctū mai multe divisiū de infanterie și de cavalerie din oștirea cea mare, căci acolo 'și avea Marele visirū cartierulū generalū alū sēu, compuse acele divisiuni de eniceri cu lēfă sub ordinele sangiacilor lor (sēu șefi prin înaintare), și de oștiri ținutale de spahii sub ordinele agilor lor (sēu comandanți cu dreptulū de moștenire). Când se reuniră la Focșani puterile aceste tōte, ele puteau s' se ridice la vre-o douē-spre-șee sēu trei-spre-șee miū de omeni. Dar cu trupele aceste nu putea cine-va a se răzima decât asupra arnăuților, ce erau din natura lor bravi, și cărora nu le lipsea decât disciplina și ore-care cunoscință în tactică. Mai toți eniceri și infanteria veneau din Anatolia. Eraū omeni obicīnuiți a se ocupa de profesiuni pacifice și nu mergeau pe josū decât când erau în neputință d'ași procura cai. Spahii din contra, cari formaū cavaleria, erau în cea mai mare parte omeni cari căpătaseră dela vre-unulū din oamenii mari ai imperiului unū Ziamet sau unū Timar (1) ca titlu de rēsplată pentru serviciile lor casnice; și adesea chiar erau locțiitori trimiși de către titularii lor, cari titulari era chiar o femeie sēu unū copilū. Abia șciēū aceștia s' stea pe cai și ar fi avutū înfățișare mai bună ca pedestrime. Indatorați a'și îngriji inșile de îmbrăcăminte și de hrană, n'avea altă grijă decât d'a calcula timpulū absenței lor de a casă și minutulū unde ar putea s' se

(1) Ținuturi d'aruite militarilor, care se deosebescū între dēusele numai după numērulū de ostași de cavalerie ce titularii sunt obiigați d'a da guvernului în timpū de resbelū pe a lor socotelă.

întórne în vetrele lor. Ei nu staú subt stéguri decât atâtú câtú găseaú mijlóce să trăiască jăcmăniundú pe amici și pe inamici; și îndată ce acéstă înlesnire le ar fi lipsitú, ei se credeaú descărcați de ori-ce obligațiune, și se făceaú nevêduți, fără concediú. Provisiunile date de guvernú, și asupra cărora capii făceaú negoțú, erau după obiceiú, neîndestulátore și de calitate próstă; ast-fel încát era anevoie de a ghici care era cauza adevérată a celei mai mari mortalitáți, îmbelsugarea séú fómetea? Neavêndú nici unú felú de magasiú în regulă, oștirile ar fi fostú bántuite de mórte din pricina hranei celei rele, séú a fómetei, de n'ar fi avutú o mulțime nemésurată de telali, séú împrumutátori de bună-voie de cari tot-déuna se găsescú în suita unei armii turcesci, care împedecă marșulú ei, și poprescú retragerea sa. Când léfa soldaților se întâmplă a nu le fi de ajunsú, acei ómeni, ce se împacă cu puținú, primescú în locú de bani armele, obiectele de echipamentú, caii; de unde resultă, în momentulú bătăii, că jumétate din infanterie este fără arme, și jumétate din cavalerie fără cai.

Mavrogheni vedea tóte neorânduielele acestea, dar nu putea să le aducă nici o tãmăduire. Principatulú séú nu dedese decâtú o parte din oștirile adunate la Focșani, și se temea d'a aduce aminte celor-alți că omulú pe care lú pusese în capulú atátor musulmani nu era altulú decâtú unú grecú, unú ghiaurú. Când însă sosi la tabără și vêdu acea adunătură gróznică de trupe nedisciplinate, să spăimântă și tremurá că sfirșitulú nu va corespunde de locú dorințelor séle. Intr'o di când merse să dea o rótă cu mine, să se asigure decă se esecuta nisce reglemente noué, la care vêdu că nu se conformaú cu nici unú chipú, nu putu să se opréscă d'a striga: «Selime, scii bine că eú lașú nu sunt; amú datú doveđi de vitejie chiarú pe când postulú ce ocupamú cerea dela mine să fiú multú mai prudentú. De nu ne-ar trebui aici altú decâtú curagiú spre a se asigura isbânda, nu m'ași teme de locú c'o să mă biruiască; dar, privesce oștirea ce avemú, veđi de are cine-va pe ce să ređima spre a se flata de-a eși biruitor?—«Asupra foculuiú aceluia netăgăduitú ce lipsește cu totulú dela bandele acestea de creștini, așa de réu disciplinate și dênsele, îi rêsponsei pentru a'lú popri de-a se preda la descuragiare, reazimă-te pe ceea ce ține locú de ordine, de tactică și de subordonațiune între rîndurile soldaților turci; reazimă-te pe fanaticismú, pe acélú in-tusiasmu a privi mórtea fără spaimă, fiind-că o crede unú pașportú sigurú pentru a ajunge la fericirea eternă».

Acestú discursú se páru că 'lú însuflețesce. «Este de mirare, imi díse elú zîmbindú, că tocmai unú grecú să doréscă așa tare să se conserve foculú fanaticismului turcescú; să caute a popri glótele cele cu cai albi despre Nord d'a veni să înfigă din nou sfânta Cruce pe malurile Bosforului! sórta mea cea neînțelésă voiesce ast-felú, și aducú cerului rugăciuni ferbinți să 'mí acorde grația acésta».

III.

S U M A R I U

Lovirea cu Austriaci.—Avantagiurile dobândite de către Anastase.—Voiesce să trecă strimtorile pentru a merge spre Brașovú. Este respinsú. — Corpulú de oștire tureescú se întórce la Văleni.

Marele visirú ședuse așa multú în nelucrare la Sofia, încátú pe la Constantinopole începuse a se murmura în gura mare. Pentru a se restabili veselia în

capitală, Iusuf otări să sacrifice o parte din armia sa. Banatul Temişorei fu teatrul ce el ūi alesese pentru această tragedie. Trebuința era însă să începă a trage asupra vre-unui altă punctă băgarea de sémă a oștirilor austriace, ce ocupa provinția acesta. Avendū planulū acesta, generarulū primarū ordonă lui Mavrogheni să atace una după alta tóte pasurile munților, ce se aflaū între Valachia și Transilvania, și îi trimise unū adaosū de patru mii de ómenī de oștire próspătă, jumătate infanterie, jumătate cavalerie. Cu puterile acestea și cu cele ce putu scóte din cāmpulū Focșanilor, principele cercă una după alta să invingă îngrozitórele strimtorī dela Terzburg, dela Vulcan și dela Turnul-Roșu. Dar după ce vėdu că nu isbutese la nici unū unū punctū, dori să renunțe la nisce cercări atâtū de omorítóre pe câtū erau și de nefolosítóre. Dar acesta nu intră în planurile vizirulū. Acesta trecendū Dunărea la Vidin, și inaintāndū cu armia d'a lungulū otarulū despre apusū alū Valachiei, dete principelū ordine noue de a'și îndrepta armele séle spre strimtorile ce mergū la Brașovū, orașū bogatū și fórtē comerciantū, unde boerī fugiți din principatū trāmisese avuțiile lor, ca într'unū locū de siguranță. In urmarea acestui atacū Mavrogheni organiză la Văleni o nouă tabără alcătuită din vre-o trei mii de spahii, care mai fusese întrebuințați deja la atacurile precedente, și din douē mii cincī sute de ómenī de oștire próspătă, arnăuți și enicerī, scoși din tabăra dela Focșani, și încă neobicinaiți la resbele de felulū acesta. Căți-va desertorī Nemți ce cunoseaū bine potecile și puncturile ce erau păzite le serveaū de călāuze, și otări să atace mai întēū strimtórea dela Bozan (?).

Pe mine mă alesese, ca să conduc espedițiunea acesta. Eū eramū chiamatū să'ī daū gloria, séu să'ī suferū rușinea; de acea mă și otării a nu uita nici una din îngrijirile și din privigherile, cari ar fi pututū servi spre a'ī asigura succesulū, căci este de prisosū să mai adaogū vre-o vorbă pentru curagiulū meū. La 9 August pornī, din Văleni, șese sute de spahii, cari ajunseră totū în ziua acea în mare apropiere de Austriaci, și care luaseră posițiune în fața linielor lor. La 10 mă pusei pe drumū, în fruntea divisiunei principale, compusă din optū sute de arnăuți și din 200 de spahii. Mē oprii la trei leghe depártare de ante-garda mea, și peste câte-va ore, imī sosi restulū cavaleriei și infanteria tótă. La 11, diminēta, tóte puterile nóstre erau concentrate pe vírfulū dola Poru Ilki, primulū punctū pe care era nevoie a ne face stăpāni.

Pe câtū era de importante, totū atâtū era de anevoie de-a lua în stăpānirea nóstră înălțimea acesta, care domnea tóte jururile locului. Ea se cobora spre linia Austriacilor printr'o clină ușóră; și îndată ce ei ar fi prinsū de veste de planulū nostru, n'ar fi lipsitū de-a pune s'ō impresóre printr'o cėtă de cavalerie aședată în observațiune despre partea lor cea dréptă. Pentru a înșela corpulū lor, împinsei pe spahii și pe enicerī mei, ca și când n'ași fi avutū altū gândū decât de-a ocoli muntele acela. Pe când colóna lor prelungită și inaintāndu-se cu încetulū deștepta băgarea de sémă a inamicilor, arnăuții mei ascunși ochilor lor de către acelu munte, se urcaū din partea opusă peste stānci, cu o greutate necredută; și tiraū acolo după dēnșii artileria nóstră. Când veniseră fórtē aproape de vírf, și până a nu'ī afla Austriaci, trāmisei ordine oștirilor celor-l-alte de-a se întorce cu spatele și de-a urca și dēnșii stāncile muntelū. Indată ce cavaleria inemică vėdu mișcarea acesta, ghici intențiunile nóstre, și plecā în fuga mare să'și apuce locū pe poiana acea; dar într'același momentū ea dări vírfulū muntelū coplesitū de arnăuții nóștri, cari răcniudū în gura mare, asvārliră îndată la foculū din bateriele nóstre ce le și aședaseră.

La această vedere neașteptată austriacii se opriră și priveau încremeniți când pe arnăuții, cari erau stăpâni ai înălțimei, când spahiți, cari se urcau pe munte pe unde nu puteau fi atacați. În sfârșit se traseră înapoi și merseră să-și reia pozițiunea lor cea d'întei.

Era o frumoasă priveliște să fi vădută acele oștiri cari până aci merseră în liniște prin fundul străimptorei, încurajate de strigările de bucurie ale camaraziilor lor cari ocupau deja înălțimea, cum se repedeau pe còstele cele rãpedi ale stâncilor, cum își făceau drumul de trecere printre mărăcini și crânguri, cum se suiau pe nisce înălțimi ce se păreau a fi neapropiate, cum săriau ca nisce căprioare dintr'unul virf de munte într'altul, cum picau jos și se ridicau, își dedeau unii altora ajutorul, făcându-se pio și scară, și toate acestea sub focul neîntrerupt al inamicului, al cărui sgomotu era năbușit, potu dice, de strigările de mulțămire ale soldaților noștri.

În fine, ómenii din aripa mea cea stângă biruiră toate pedicile și toate nevoile și prinseră și ei locu pe poiana aceea d'impreună cu camaraziții lor din aripa dreapta, care de cât-va timpu deja o luaseră în posesiunea lor.

Nóptea o petrecurăm în pozițiunea acesta respectabile, comandând în frunte liniile Austriace și protectați la spate printr'o perdea de pădure fórte désă, care nu permitea inamicului să cunoscă puterea noastră séu să cerce a ne muta din loc. Nóptea fuse frumoasă, și stelele luciau pe firmament ca nisce diamante; dar în revărsatul ziorilor se înalță o ceață așa de désă în cât se părea că acopere natura întrégă cu un vèl nepătruns și obiectele deveniră atunci și mai întunecose în orele zilei de cum fuseseră în orele nóptei. Voind să profitu de acea perdea nepipăită ce ne coplesia, pusei să atace cavaleria austriacă în șanțurile ei prin ante-garda mea de spahiți; și acești eroi, neputându cunósce numărul nostru, fură coprinși de spaimă, apucară la fugă chiaru dela 1-iulu focu ce dederăm și pãrsiră în mânilor noastre minunata pozițiune ce ținea.

Coborâșu atunci corpul meu de armie după munte. Eram protejați în dreapta prin continuațiunea tufișului de pădure, prin întru căreia pătrunseseră arnăuții mei; și în față-ne avému ceața aceea care nu ne lăsa nici să vedem nici să fim văduți de câtu pênă în depãrtare de vre-o două-șeci de pași.

Un închipuitu desertoru austriac se angajase a ne arêta drumul cel mai bun pentru a da ocolu șanțurilor inamicului. Mișelul acela mergea alături cu mine, dar fiind-că 'lă bănuiam, îi priveghiam cu multă grijă toate mișcările séle. De odată 'lă vădăși oprinduși calulu; se întorce cu căți-va pași înapoi sub un pretextu de nimic și creșendu că a nemeritu unu momentu favorabilu și porni calulu în fuga cea mai mare.

Ajutoratú de ușurința și de iuțela sa, inamicul ar fi aflatú tocmai în momentul cel mai criticu și sosirea noastră și numărul nostru și dispozițiunile noastre. Gonii calulu după acestu trădatoru în fuga cea mai rãpede, trãsei și eu amëndou pistólele în direcțiunea ce elu luase, căci să 'lă ochescu nu puteam, fiind-că ceața mi'lú furase dinaintea ochiloru chiaru din minutulu fugei séle. Dar nu profită de înșelătoria lui; d'abia făcu o sută de pași și audii un sgomotu surdu ca când ar fi picatú ceva greú dintr'o înălțime; totú de o dată mă pomenii și eu pe marginea unei ripe și din fundulu ei audii eșindú nisce gemete care 'mi deteră să pricepú că trădatorulu nu scăpase de glónțele mele decâtu pentru a își zdrobi ósele peste stânci.

În iuțela gónei, eu mă depãrtasemú ore cumú de ómenii mei și ocolindú după unghiulu unei stânci pentru a-i reintâlni, mă trezii de odată în mijloculu

mei cete de husari austriaci, cari eșiseră din rëndurile lorŭ pentru a face o recunoscere și pe care 'i atrăsesse în partea acēsta sunetulŭ pistolelorŭ mele. La a lorŭ întâlnire, eŭ mă cređui perdutŭ. Vrusei însă să facŭ o încercare pentru a le scăpa mai înainte d'a mă preda ca să facă cu mine ori-ce arŭ vrea. «Amici, le dișei în limba italiană, auđit-ați semnalulŭ meu? veniți în ajutorulŭ unui creștinŭ, care caută să fugă; scăpați-mē de turbanulŭ acesta din capŭ și curindŭ dați-mi vre-o căciulă».

La aceste cuvinte, mă primiră cu mari strigări de veselie; fie-care luă în mână-și căciula ce purta și o ridică în aerŭ, dar profitândŭ de momentulŭ unde mânele lorŭ erau ast-felŭ prinse, porni în galopulŭ celŭ mai mare. Auđiamŭ deja sgomotul mersului oștirilorŭ mele și în puține minute ajunsei iară corpulŭ meu de oștire. Husari, auđindŭ și ei acelŭ sgomotŭ, ce le vestea că îi ajunge inamiculŭ, nu mai cređură de trebuință să mă urmărescă, ci se înturnară trimițendu-mi dreptŭ escortă câte-va glônțe, cari, multămită ceței, șuerară pe lângă urechile mele, dar mă lăsară să trăescŭ. Mai făcurămŭ încă vre-o douē sute de pași și cēta se respândi îndată și ne vedurămŭ numai la o bătaie de pușcă de parte de liniile austriacilorŭ. Un foc spăimântătorŭ din tōte bateriile lorŭ ne salută de o dată. Eŭ le respunsei dândŭ semnalele de năvălire; și pe când spa-hi, cari respuseseră corpulŭ de cavalerie, loveau pe inamicŭ în lature, eŭ mergeamŭ dreptŭ într'insulŭ cu oșteea cea-l-altă.

Arnăuții noștrii ajutorați de săbiile lor, se suiră peste redutele asupra căroră erau puse bateriile, și enicerii noștri scōseră cu dinții lor fitilulŭ dela tunuri; rupseră îngrădirile de castramente, și împlură șanțurile cu corpuri grămădite, căci mulți bravi periră mai înainte de-a se întări liniile. În sfirșitŭ foculŭ inemiculŭ începu a se domoli și numērulŭ lui a se împușina. Ne făcurămŭ cu tunulŭ unŭ drumŭ prin ei și trupele nōstre năvăliră din tōte părțile ca o gârlă răpede. Găsirămŭ în tabără grămēđi de morți, dar nici unŭ corpŭ cu viață. Austriacii fugiseră cu atāta zorŭ mare, încātŭ nici nu astupaseră tunurile ce părăsiseră.

Înaintându-ne spre contumață (vamă) și cele-l-alte clădiri, din dosulŭ taberei, le găsirămŭ asemenea pe tōte pustii. Din delulŭ de unde se aflau edificurile acestea, se vedea prea lămuritŭ trupele inemice, cari erau deja la o distanță însemnată, și cercaŭ să apuce pasulŭ ce ne despărțea de Brașov (Cronstadt), prin partea cea mai strîmtă a acelui pasŭ. Cātŭ eramŭ de prăpădiți de osteneală nu vrusei să oprescŭ mersulŭ nostru nici unŭ singurŭ minutŭ, ci continuarmŭ a urmări pe fugari. Ajunserămŭ peste puținŭ la o ripă, unde trei sute de omeni otăriți ar fi pututŭ lesne să oprescă o armie întregă. Dar ameteła Austriacilor era așia de complectă, în cātŭ fie-care soldatŭ fugea deosebitŭ. Vre-o trei deți însă se raliară și vrură cât-va timpŭ să se opue mersului nostru, dar nu le folosi acēsta la altŭ nimicŭ, decātŭ de-a se preda singuri în mâna morții.

Îndată, din virfulŭ unui dealŭ, zărirămŭ de departe câmpia în care da strîmtōrea aceea; și la a ei vedere, speranța și chiarŭ încredințarea de-a putea ajunge până la Brașov scōse din pepturile nōstre strigări de o bucurie generală. Unŭ singurŭ lucru ne cumpēta: Austriacii păreau a se ralia din nou la gura potecēi și a se pregăti să intre iară într'insa pentru a ne disputa trecerea. Cređurămŭ întēiŭ, că ne înșelau ochii noștrii, dar ne încredințarmŭ în curēndŭ că acēsta nu era o iluziune de optică. Îndată ce se aflase la Brașov, că trecē-tōrea strîmtōrei dela Bozan fusese învinsă, se trāmisese trei mi de omeni, ce formaŭ garnizōna aceștei cetăți, ca să vie în ajutorulŭ corpului austriacŭ ce fu-

sese învinsu de armele noastre; ei întâlniră pe fugari, se întruniră cu dênşii, şi' aședară la arier-gardă, ca să isbescă cu trupele cele odinite pe soldații noștri cei obosiți.

Nu eram în stare să luptăm cu năvălirea unei cavalerii ce nu trăsese încă nici un foc, și într'o clipă trupele acestea noi, pornind din delul în virful căruia le văduserăm, cădură peste noi cu totu avantajul ce le da clina terimului. Otării cu toate acestea să le țină peptu, numărul lor nepărându-ni-se prea considerabil; dar când vădui, după rezistența mea la lovirea acestei d'înteu divisi, că mai ese totu de pe delul acela încă o a doua divisiune și mai numerosă, simții bine, că nu mai e speranță de-a reuși, și că nu ne mai rămănea altă partidă de luat decăt de-a ne întorče înapoi.

Când vădusem pe inemicu că începea a se reuni, înțelesesem că trebuia să alergu la mijloce extraordinare spre a reinvia ardorea soldaților mei obosiți; prin urmare le împărțisem câte unu paharu mare de *curagiu*, subt formă de *rachiu*. Acastă doctorie făcu efect: le încălzi inima, și aburii ei li se urcă în capu. Câți-va din ei se simțiră așa de înflăcărâți de dorința de-a se sui la ceru prin drumul celu mai scurtu, încăt nemulțămindu-se d'a fi uciși în ripă, se suiră pe munții din prejur. De acolo asvirleau ca ploe arbori, petre, bucăți din stânci peste Austriaci împedcându-le ast-fel mersul, pe când restul armiei își sêvârșea retragerea în bună ordine. Dederăm focu vamei în trecere; și părăsind tabăra cea cu șanțuri, unde plătiserăm atât de scumpu cea d'întei victorie, reintrarăm în Valachia, fără altă pierdere decăt a câtor-va intusiaști dintre noi, cari prea multu se devotaseră. Nôptea în sfârșitu veni și ea, ca să mai domolescă atâtu gona ce ne dau Nemții, câtu și iutela fugei noastre și ast-fel puturăm cu ceva orinduială mai bună să reintrăm în partea Valenilor.

O împrejurare pricinui o simțitore mahnire trupelor mele, căci perdurăm în timpul retragerii noastre pe cei mai mulți dintre prizonierii ce prinseserăm în gona nemților. Cei mai vonici și mai activi găsiseră mijlocu să scape la primul momentu de confusiune și ne rămăsese numai din cei răniți și obosiți de ostenelă, cari mai multu ne împedcau mersul decăt ne folosiau. O parte din ei avură norocalu d'a muri pe drumu; cât pentru cei ce se păreau dispuși să trăiască, fără altu motivu decăt d'a ne încurca drumul, nu fuse bine de dênșii; mai toți suferiră o operațiune hirurgicală, care țintea a deosebi trunchiul de extremitatea superioară a corpului, căci soldații mei nu primeau a se încurca cu calabalicu de prisosu și capul unu inamicu le era îndestul a căpata recompensa obișnuită. Mē silii să conservu pe la locul loru câte-va capete care imi însuflau milă; dar vădui că mijlocirea mea la acesta, nu plăcea eroilor mei: «Ei vreau, diceau ei, să le lasu sarcina asta asupra-le s'o săvârșiască după voia lor».

După ce amblarăm mai tētă nôptea fără a ne opri, odinirăm la cele dintăiu rațe ale aurorei. Plecarăm apoi și sera reintrarăm în Valeni, unde nu fuserăm lăudați multu pentru laurii ce udaserăm cu sângele nostru, cu toate că noi făcuserăm multu mai multu decăt toți aceia ce cercaseră, mai înainte de noi, a lua vre-o strimțore. Și apoi noi aduceam și prea puține capete și mē tem, că arnăuții mei ar fi luat ca să-și împlē sacii, chiaru capete de ale tovarășilor lor uciși, decă soldații musulmani n'arū fi avut înțelēpta îngrijire d'asī rade capetele, pentru a nu se întâmpla greșele ca acestea.

Decă cititorilor li se pare că am datu o socotelă pré amănuntă despre expedițiunea acesta, îi rog să se gândescă, că eu scriu pentru petrecerea mea

mai multă și apoi care evenimentul din resbelul acesta poate fi pentru mine mai interesant, decât bătălia dela Bozan, în care eram eu chiar eu însumi eroul?

La Văleni, aflăm în dată nuvela, că nu numai strămtorea acesta, dar și toate câte duc în Transilvania, fuseseră fortificate și se păziau, pentru a nimici ori ce nouă încercare d'a le mai lovi. Renunțăm dar la acest proiect și mi se dă ordine d'a porni totă oștirea spre Focșani, punctul către care din toate părțile se păreau a veni să se grămădescă norii noi.

IV.

S U M A R I U.

Frigul aduce un armistețu cu nemții. — Luarea Ociacofului de către Potemkin. — Selim succede lui Abdul-Hamid la 7 Aprilie 1789. — Disgrația lui Hassan și a lui Iussuf. — Incurcătura în care se află Mavrogheni. — Armistițiu la 20 Maiu 1790. — Mórtea lui Hassan. — Stefan, nepotul lui Mavrogheni este înlocuit prin Hangerliu. — Reinceperea ostilităților cu Austriacii. — Cele din urmă lupte ale lui Mavrogheni. — Esecutarea lui.

Rușii sub comanda lui Romanțof luaseră iarăși Iașii, chiar dela deschiderea campaniei. Austriacii, sub ordinele lui Coburg, se înaintaseră până la Ajud. Departe de a se sfii de un bimbașă (colonelul turc), ce trămisese Mavrogheni cu 1800 de ómeni, pe la jumătatea lui Octombre, ca să scóță ante-posturile lor din acel oraș, ei continuaseră mersul lor și luaseră în sfârșit și orașul Focșani.

Valachia se părea atunci a fi în cea mai mare primejdie; numai din pricina apropierei iernei se mai amână sfârșitul. Armieele combinate, crezându că este îndestul pentru anul acela biruința Moldovei întregi, se aședară în cuartirurile lor de iarnă, Rușii la Iași și Nemții la Roman; iar noi stam destul de rău în tabăra noastră nu departe de Focșani.

Treble nu înfățișau un aspect mai favorabil dincolo de Valachia. Prin năvălirea sa în Banatul Temișórei, vizirul Iusuf impluse imperiul otoman întreg de cea mai mare veselie, și apoi de odată cufundase toate inimile într'o forțe mare întristare. Luarea acestei provincii fusese așa de grabnică, spaima răspândită prin succesul vizirului fusese atât de mare, încât Buda și chiar capitala Austriei credea deja, că vedu pe Turci la ușa lor; dar o mână mai puternică decât cea omenescă însemnase Mehadia ca termenul cel din urmă al progreselor lui Iusuf. Sub zidurile cetății acesteia, aerul ciumat al acestui loc mlăștinós, se făcu îndoit vătămător sănătății, din pricina timpului umedós, și decimă așa de teribile rindurile soldaților săi, încât pentru a nu'i perde pe toți, se vedu silit d'a părăsi cu cea mai mare grabă biruințele séle. Totu cu acea iuțelă cu care condusesse în Banat o oștire numerosă și plină de ardóre, totu așa de răpede scóse elu înapoi o mână de trupe slăbănogite prin bóle, și se vedu silit la sfârșitul anului, d'a închia, pentru trei luni, cu Nemții, unu tăe-armistițiu umilitor.

Confidența Turcilor în comandantele puterilor lor pe mare înceoară la mine penbire totu așa de completă. La începutul primăverei din 1788 pitan-pașa, se suise în Marea Négră cu optu-spre-dece corăbi în ce chipu, după evenide fregate și o sumă nenumărată de șalupe canoniere, fură scăpați de doué ori Coburg escadra rusescă lângă Kinburn, imperiul însuși a lui Suvarof, căci de doué ori erau ranțe de reușită; dar când trecu timpu Suvarof bātu cu desevărșire pe turci, odată la

când întei șalupele canoniere ale lui Hasan fură prăpădite în Liman de către Nasaū; când apoi flota sa se respinse cu o pierdere însemnată de către Paul Iones la Gluboca; când în fine totă pregătirea corăbiilor se le de rebelū fu prăpădită prin acești doi comandanți de mai susū, împreunați în dreptul Kinburnului, atunci inimile tuturor musulmanilor se implură de spaimă și de temeri; toți se acoperiră cu saci și cu cenușă, toți vedoră mâna lui Dumneșeu ridicată în contra celor ce au turburatū pacea.

Cătū fu de mare desperarea bine-credincioșilor, când, la 17 Decembre, Potemkin se făcu stăpānū peste importanta cetate dela Ociacof! Efectulū produsū prin evenimentulū acesta este mai presusū de ori-ce descriere. După unū anū ca acesta, însemnatū prin amenințatorulū pericolū alū Valachiei, prin pierderea Moldaviei, desființarea armiei turcesci, nimicirea flotei otomane, rușinosulū armistițiū încheiatū cu Austria, și luarea unuia din bulevardele imperiulū de către Rusia, calamitățile se păreau că nu vor mai înceta decâtū după ce nēmulū lui Osmanū s'ar fi isgonitū din Europa cu desevēșire. Poporațiunea a căreia nemulțămire pricinuită de tōte aceste nenorociri se mai amārise și mai tare vedēndū mereū despārțiri din armia marelui visirū, că se întorceaū în tōte țilele, trecēndū Bosforulū, în starea cea mai miserabilă; începu atunci poporulū să ceră capulū lui Iusuf, totū aceleași strigări furiōse cu cari mai înainte ceruseră numirea sa de visirū.

Insă, renunțāndū la ori-ce proiectū de rebelū ofensivū, visirulū otārī să concentreze, pe cātū va fi puțină puterile se le la unū locū, spre a se ocupa de apērarea imperiulū. Trimisese lui Mavrogheni unū adasū de cinci mii de omeni cari imprăștiindu-se între Curtea de Argeș, Rōmnicū, Brāncoveni, Văleni și Cāmpina, se păreau a fi de ajunsū spre apērarea otarului Principatului seū, și intrā apoi și elū însu-și în Basarabia, pe când ostilitățile se suspendaseră.

Iși rădică deja mâna spre a da în acea parte o nouă lovitură în Moldavia și și promitea, că succesele se le de mai înainte se vor renoi, când o împrejurare neașteptată veni să vestejescă tōte speranțele Turcilor și să ne paralizeze puterile.

Acēsta fu mōrtea Sultanului Abdul Hamid, căruia îi succese nepotulū seū Selim, și la împrejurarea acēsta nimeni nu era pregătitū. Fără a fi pututū prevedea o așīa mare preschimbare, acestū Principe trecu de odată, la 7 Aprilie 1789, din umbra haremului la splendoarea tronului despoților otomani.

Ca cei mai mulți tineri, Selim se ocupă a strica totū ce făcuse ipredecorulū seū. Barba lui abia era de cinci-spre-dece țile și acei doi favoriți principali ai unchiului seū, Iusuf și Hasan, cădură îndată din posturile înalte ce ocupaū. Nu-i trată însă de totū cu asprime. Virsta lui Hasan, îndelungele se le serviciū, vechile se le isbāndi, inspiraū încă pentru acestū eroū veteranū unū felū de venerațiune, la care era lumea obicinuită și căria noulū monarhū credu că trebuie să se plece. Iși ascunse dar disgrația sa prin aparința unei favori noi, și ilū orāndui Begler-bei alū Rumeliei, iar pe căpitan-bei (care era până aci comandantū alū marinei, sub ordinele se le), anume Geretlu-Husein, ilū puse în loculū marelui amiralū.

Nu numai că Hasan se depărta cu acestū chipū de elementulū seū naturalū, dar, osebitū de acēsta primi ordinū de-a pleca în fruntea armiei din Basarabia, în calitate de Seraschier, să desrobescă fortăreța Ociacovului. Iusuf, ce era cu mult mai puținū întemeiatū în dragostea poporului suferi o disgrație mai completă. Din rangulū de vizirū mare ilū kobori la acela de pașă de Vidin; și spre a învenina și mai multū săgēta cu care ilū rāni, demnitatea ce elū perdeea, fuse dată guvernatorului acesteī cetăți, chiarū inemicului seū celui mai de-

clarat. Acestu nou comandant primar era supranumit Dgenase, adică Mor-tul, supranume ce i se dedese din cauza slabei sănătăți.

Cât despre Mavrogheni, nu i se făcu îndată vre-o schimbare în situațiunea sa. Pe cât timp era primejdia încă mare, și era trebuință de multă energie, el era trebuincios; dar căderea protectorului lui puse în mișcare toate limbele invidiei, și în secret se pregătiră o mulțime de acuzări pe care își propuneau inamicii săi să le asvirile asupra lui la cea mai d'întâiu ocaziune favorabilă. În faptă, nu există nici o crimă, sevă greșală, care să nu-i o impute. Se știe că administrase rău treburi cu care nici odinioară nu le primise; că tăiasse capete, care încă stau foarte solide pe umerii lor. Dacă adevărul s'ar afla între amândouă estremele, s'ar fi putut privi el ca omul cel mai perfect, căci i se făcuseră imputările cele mai contradictorie și cele mai nepotrivite. Totu de odată îl făceau și cumplit și risipitor; și laș și îndrăzneț; și superstițios și ateu; și prea blând, și prea aspru; și prea prudent, și prea nesocotit. Dar deși nu era prea lesne de-a vedea cu deslușire, care-i erau crimele, totu era evident, că pedepsa îi era neînlăturată și că i se va face, îndată ce sentința se va putea pune în lucrare fără primejdie, căci era deja pronunțată în secret. Despre acesta era chiar el convins; și pe ori-ce Grecu vedea plecându spre Bucuresci i se părea că o să fie un păitor, care mergea să dea dovadă în contra lui. asemenea și pe ori-ce turcu vedea că sosese aci, gândea că este vestitorul însărcinat a-i aduce disgrația sa.

Aflându-se în pozițiunea acesta și știind, că pierderea principatului său va trage după sine și pierderea lui chiaru, ne avându să aștepte nici un ajutor de la noul vizir, care dorea să 'l vadă încercându pagube în resbelu mai bine decât isbândi, Mavrogheni își slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială un corp nou de oștire; și alăturându pe lângă acesta și oștea ce mai putu aduna din tabăra dela Focșani, porni spre Râmnic, pentru a organiza acolo un atac general, care să se potă da tot într'unu timp în contra tuturor strimtorilor Transilvaniei, avându speranță că inamicul, vădându-se silit d'a se apăra din toate părțile de o dată, s'ar putea afla deschis mai mult din vre-o parte. Mavrogheni se și încărcă a cârmui însuși elu expedițiunea în contra strimtorii dela Timiș. Dar, sevă că au aflat Austriicii scopul său, sevă că l'au bănuit, căci ei îi apucară înainte printr'unu atac atât de puternic, în cât chiar până să nu aibă timpul d'a da semnalele lovirii, ce combinase elu, fuse respinsu cu o pierdere considerabilă și silitu de a se înapoia spre Ploesci. Vădându-și dar ast-fel proiectele zădărnice până a nu avea timpul de a le îndeplini, își rechemă trupele seve dela otarele Ungariei și se întorse descurajat cu totul, la Râmnic, unde își aședă cartierul generalu.

Dela începutul focului elu fusesem rănit la cósă printr'unu glonțu, care, atingându-mă la osu produse încetu încetu o esfoliațiune foarte durerósă. Rana acesta mă pusese pentru cât-va timp în neputință d'a servi, de aceea părăsi Râmnicul și mă întorse la Bucuresci, unde chirurgul lui Vodă, singurul tăetoru de oșe de omu din principatu, carele era în stare d'a deosebi un osu de picioru dintr'unu ciocănelu de tobă, fu trimis de vre o două ori la mine pentru a-mi grăbi vindecarea.

Nu voiu mai întreprinde să deslușesc aci în ce chipu, după evenimintele acestea mai mărunte, de care vă vorbiți, fură scăpați de două ori Coburg și Austriicii, prin activitatea fără esemplu a lui Suvarof, căci de două ori erau să fie prăpădiți de către turci. Suvarof bătutu cu desevârșire pe turci, odată la

Focșani și alii doilea la Râmnic; acestea sunt fapte pe cari analele neuitate ale istoriei le-a scăpată din întineric. Ast-felă, de mare era amețela turcilor la Râmnic, în cât, cu toate ca Djenaze, comandantele loră, ordonase să se împușce chiară soldații săi, cari ară fugi, dar totă tabăra otomană cădu în puterea inamicilor loră. Cursulă Dunărei se opri prin numărulă multoră care ce rămăseseră într'însa și prin trupurile aceloră, cari cercară să trecă undele sele împlute de sânge.

În Bucuresci, totă lumea, dela mare până la mică, eră în consternațiune; cei mai multă dintre curtisanii lui Mavrogheni îl părăsiră, până chiară și rudele lui cele mai de aproape și nepoții lui. Unele dintre personele însemnate ale țerei părăsisiă capitala, înainte de plecarea principelui și pe când principele eșia din orașă pe o portă spre a merge în Turcia, boerii săi eșiau pe alta pentru a complimenta pe nemți, cari, după bătălia dela Râmnică, porniseră îndată spre Bucuresci.

Cât despre mine, fără a căuta să mă laudă de credința mea și cu toate că așă fi putută găsi causă pentru a rămănea în Bucuresci, căci rana mea mă silea a schiopăta în suita principelui, făcu nerodă de a merge după dănsulă. Temerea mea cea mai mare era, că 'lă vedeamă cufundatū într'o desevărsită întristăciune de a părăsi suveranitatea a cărei căpătare 'lă costase atât de multă; dar mă vėdui cu mulțămire înșelată asupra acestui punctă. Cu toate că atâtea resbele, perdute unulă după altulă, dedeseră gânduriloră sele o colóre pré întunecósă, călătoră pără a-î schimba gândurile și a-î rechiama veselia: «Cine s'a pusă vre-o dată pe ună tronă, îmi dise elă, și a putută sta pe dănsulă în liniște? Cine a alergatū ca mine după favorea vre unui Sultan, fără să aibă a se teme de perderea capului său? Vie dar mórtea, când va pofti; destulă amă trăitū, Idécă amă fostă principe».

Acéstă dispozițiune de spiritū se schimbă însă, când sosirămă pe malurile Dunărei. Vėdendū acestū mărețū fluviū, pe care 'lă trecuse, cu căți-va ani mai înainte, pentru a merge să ia în stăpânire demnitatea cea mai înaltă la care elă putea să aspire, și pe care se gătea să 'lă trecă acumă înapoi, fugarū și despoiatū de totă mărirea, Mavrogheni, cu toate că fusese principe, se opri spre a și arunca ochii în urmă, cu mahnire, și nefindū în stare să se smulgă de odată dela totū ce fusese obiectulă ambițiunei vieței sele întregi, elă refusă d'a merge mai înainte, până nu se va încredința de-a intratū în adevărū Coburg în capitala sa. Dar șcirile rele aū aripă; elă află îndată, că inemicii nu numai aū intratū în Bucuresci, dar chiară că nobilii 'i aū primitū cu brațele deschise; și ast-felă, dăcendū adio pentru tot-déuna principatului său, elă intră în barca care'lă aștepta.

Binele câte odată se nasce din rău. Perđendū bătaia dela Râmnic, Djenaze perdu și demnitatea de mare-visiră; dar, fiind-că elă chiară de acumă purta numele de mortū, Sultanul Selim, cređu, se vede, că pôte să'î lase viața. Însă neisbutirea locotenentului său și a celor-l-alti generali ai săi îlă desgustaseră de rebelă, și elă alese, pentru a înlocui pe Djenaze, pe vechiulă nostru Căpitanpașa, Hasan, ale căruia sentimente pacinice conveneauă mai bine dispozițiunilor celor nouă ale suveranului. Cumă se orândui, noulă visiră se duse la cuartierulă generală, la Șumla; și Mavrogheni recăștigandū nițelă curagiū și speranță după aflarea acestei noutăți, se duse de grabă să'lă întâlnească.

Stoiculă celă mai nesimțitor, n'ar fi privitū pe aceste două personaje fără a simte ore-care plăcere, cândū și'frecaū barbele unulă de altulă îmbrățișandū-se, pe când ei se cunosceauă așă de bine între ei. Se dăce, că la cea întă a lor să-

rutare, emoțiunea ce simțiră amândoi fu așa de mare, încâtŭ pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrimi de bucurie. În faptă, vizirulŭ și principele erau cu totul unulŭ pentru altulŭ. Lui Hasan i se părea, că ajutorulŭ lui Mavrogheni i ar chezășui ceva succese diplomatice, și lui Mavrogheni îi părea reazimulŭ lui Hasan mai necesarŭ decâtŭ esistența; dar vai! bucuria celui din urmă fu scurtă. Intocmai ca Moisi, Hasan era destinatŭ a privi numai de departe obiectulŭ tuturor dorințelor seŭle, ținta tuturor bucuriilor seŭle: pacea cea de multŭ căutată, și pe care în sfârșitŭ abia o vedea licărindŭ în depărtare, sôrta poruncise ca elŭ să nu guste din închierea ei. După o iarnă întrégă petrecută în negociațiunilŭ spinôse și ostenitôre, numai unŭ armistițiŭ se încuviințase, și la 20 Martie 1790, Gazi-Hasan, după o zăcere care nu ținu decâtŭ câte-va ore, termină lunga și strălucita sa carieră. Unii inculpaŭ pe inemicii seŭi de a-î fi scurtatŭ țilele, dar era de nouă-deci de ani când muri.

N'a mai rămasŭ acumŭ lui Hasan decâtŭ memoria; dar ea va trăi înconjurată de splendore, câtŭ timpŭ va ține imperiulŭ turcescŭ. Unŭ singurŭ norŭ, ce ar întuneca sôrele la apusulŭ seŭ, n'ar putea face să se uite atâtea ore în timpulŭ cărora elŭ a aruncatŭ pârae de lumină. Fusesemŭ martor, în tinerețea mea, la expedițiunea din Morea; mai târziu 'lŭ amŭ urmatŭ în Egipt, și destinata sa esercitase asupra alei mele aceeași influință depărtată, dar neîntreruptă, ce eserciteză asupra naturei întregi marea făclie a lumelŭ. Precumŭ am vădutŭ pompa amedișilei seŭle, vădŭ și rașele din urmă ale apusului seŭ; și nu numai că în timpulŭ viețelŭ lui Hasan, sôrta mea a stătutŭ legată indirectŭ de-a lui, dar încă și după môrte'î sôrta mea se află înfășurată în negrulŭ întunecimelŭ ce acoperi imperiulŭ Otoman.

Intimplarea acêsta ridică curagiulŭ partidelŭ, care voia resbelulŭ. Un simplu agă dela Rușciuc fu numitŭ ca succesori al lui, numai din pricină, că, cu câți-va ani mai înainte, acelu turburătorŭ musulmanŭ insultase pe principele Repnin(1), carele trecea, ca vestitor de pace, prin orașulŭ ce guverna elŭ. Mânia personală fu privită ca o chezășuire despre sciința militară. N'amŭ trebuință să adaogŭ că cu câtŭ mai multŭ Hasan s'a arêtatŭ amicŭ alŭ lui Mavrogheni, cu atîtŭ succesoriulŭ lui se creșu dator de a-î deveni celŭ mai neîmpăcatŭ inemicŭ; dar Mavrogheni mai avea încă unŭ inemicŭ secretŭ, de carele nu se temea nici de cumŭ, și era cu multŭ mai periculosŭ decâtŭ toți aceia a cărora dușmănie se declarase: acelu inemicŭ era chiarŭ elŭ însuși.

Acestŭ inemicŭ îi inspirase, puținŭ câte puținŭ, o ură învechită în contra nepotului seŭ Stefanŭ, dragomanulŭ arsenalului; și acêsta fără cuvintŭ, căci Ștefanŭ era unulŭ din ómenii aceia ciudații, cari preferŭ unŭ postŭ modestŭ cu care să'și potă crea prin muncă o existență liniștită și dulce, rêsplata unei oneste și modeste industrii, iar nu posturi multŭ mai înalte, cari sunt și cu multŭ mai sguđuitôre și nesigure, unde ambițiunea este legănată pe genuchii pericolului. — Ștefan, pentru a priveghia mai bine cursulŭ și a preveni consecințele intrigilorŭ, ce se urzeau împotriva unchiului seŭ, s'a abținutŭ totŭ-dé-una, cu o neađită staruință, d'a se amesteca elŭ însu-și în intrige, și nu'și slăbise puterile în strigări deșerte, nici nu iușise înrêutățirea inemicilorŭ seŭ prin lupte nefolositoare.

O conduită atătŭ de diferită de a sa, urma să pară de bănuir acestui unchiŭ

(1) Principele Nicolae Repnin, ambasador Rusŭ la Constantinopole, și apoi generalŭ în ôștirile Rusiei, care luă mai multe biruințe în contra Turcilor.

ne cu minte; și omul care se mulțămise de a se ține de datoria postului său, care văduse pe Gazi-Hasan înlocuit în comanda marinei prin Hasan de la Creta, și pe acesta înlocuit prin Hussein Georgianul, carele sub favoritul sultanului ca și sub acela căruia i-se închina poporul, nici odată nu s'a schimbat din credința sa către cei mai mari ai lui, nici din devotamentul său pentru cei de aproape lui, nu putu dobândi dela nesocotitul de unchiu al său decât o dușmănie înrădăcinată drept răcompensă a tuturilor calităților sale celor bune și a serviciilor ce-i făcuse. În fine Mavrogeni se otări să întrebuițeze puțină stare și puținul credit ce-i mai rămăseseră pentru ca se cumpere disgrația nepotului, său chiar și morțea lui, decă va fi trebuință.

Spăimântându-me de această otărire a lui, a căreia executare trebuia neapărat să se aducă ruina principelui și a tuturilor celor de pe lângă dînsul, mă dusei să-l întâlnesc, și fără multe perifrasede îi pusei înainte toate consecințele cele rele ale acestui scop nesocotit. — Dar amăritul de necazuri, Mavrogeni ajunsese incapabil de a mai judeca cu sânge rece. Elu semăna cu un om care urcându o stâncă răpede cu ochii tot-dé-una ațintiți către vîrf, merge cu pași țepeni și siguri, dar la coborișu vădend prăpastia deschisă sub picioarele sale, își perde totu cumpetulu și se aruncă într'însa chiaru din frica ce are d'a cădea în intru. — Ofensatu de îndrăsnela mea, dar incapabil d'a găsi cuvinte puternice în contra argumentelor mele, elu nu'mi răspunse la toate muștrările mele, decât prin ocări. «Nu sunt încungiuratu decâtu de trădători», 'mi striga elu, spumegand de mânie; «ați luat cu toții parte la același complot; toți v'ați legatu ca să'mi luați viața; toți v'ați deschis brațele, ca să'mi apucați rămășițele averei mele.»

Nu credui de trebuință să cautu a'i da răspunsuri la atâtea înculpări nemeritate; mă mărgini a'i spune, că decă va persiste a lucra după plăcerea inamicilor săi, răsturnand și pe acestu din urmă rezim al casei sale, apoi amicii săi se voru vedea siliți a-și îngriji de siguranța lor, și-lu lăsa să se mai gândească la avisulu ce'i dedit.

Nu'i fuse de nici unu folosă. Elu continuă să intrigeze pentru isgonirea din funcțiune a nepotului său; și, fiindu că ceea ce elu cerea cu atata rivnă, se întemplase a fi de acordu cu dorințele chiaru ale inamicilor săi celor mai înverșunați, elu ajunse la ținta ce-și propusese. — Ștefan fu destituit, dar Mavrogeni avu mahnirea d'a vedea orânduitu în locul lui pe Hangerliu, a căruia ură asupra lui Mavrogeni nu avea margini.

Ași fi pututu, fără vre o muștrare de cugetu, să mă despartu de dînsulu în aceste momente, dar din două motive rămăsei încă cu elu: o rămășiță de dragoste îi mai păstram încă, cu toate nedreptățile lui și apoi nu 'mi venea să-mi dau demisiunea tocmai în momentul când tămăduirea rănei mele îmi permitea de a'mi relua serviciulu.

Adevăratu este, că acel serviciu se cunoșea că nu o să ție multu timpu. Geniulu păcei pe care lu văduserăm unu minutu întindend aripele se deasupra consilieru Portei, își luase sborul de aci spre Nordu și se oprise în Austria. Iosif II, autorulu acestui rebelu, acelu Principe, care, prin chipulu nesocotit cu care vruse să execute scopurile se folositoare în sine-le, dar care în locu de a se sfirși după dorința lui, a aprinsu foculu rebeliei în toate statele se, dela Dunăre până la riulu Escaut, Iosif II murise. După ce a stinsu flăcările ce elu ațitase, desființand de o dată pe patulu său de morțe toate reformele ce ocupaseră cu ostentă viața sa întrégă, elu și-a datu sufletulu, împovăratu

de vederea atătorii nenorociri publice și private, ce adăpară cu amărăciuni minutele din urmă ale unui om plin de mândrie și de simțire. Leopold, fratele și urmașul său, care cu părere de rău părăsise malurile pacinice ale râului Arno, căci nu se bucura d'a se espune vijeliilor, care bubuiau atunci împrejurul tronului imperial, Leopold dedese trupelor Austriace deja niște idei așa de diferite din ale trecutului, încâtă într'o vară întregă, ele se mulțămără de a privi în liniște pe turei dela ună mală ală Dunărei până la cel-altă. Din nenorocire, Iusuf, pașa vidinului, care nu iubia odihua, luă liniștirea acăsta a loră dreptă o dovadă de slăbiciune și își inchipui că puterile se le unite cu acelea ale lui Mavrogheni, ară fi îndestule spre a isgoni pre Austriaci din vecinătatea sa. Elă invită pe principele fără principată să vie cu oștirea, ce-ă mai remăsese, să se unescă împreună și acesta se duse lângă elă îndată.

La 14 August, Iusuf porunci divisiunei lui Mavrogheni să trecă Dunărea, avândă de gândă, ca după ce acelă despărțimânt se va întări cu șanturi lângă satulă Calafatulă, din dosulă căruia voia să se așede, să trecă apa puțină mai susă cu restulă armiei se le, ca să pue pe inamică între doue focuri. Dar inamiculă nepoliticăsu, nu lăsă să se îndeplinescă acestă proiectă, ci, înaintândă noptea fără a fi vădută, ne atacă la 26, în faptulă zilei, cu oștire multă mai multă decătă a noastră. Adevărulă este că, atacându-ă dela spate, îi făcui a crede ună momentă, că planulă nostru reușise și că Iusuf elă însuși ă-ară fi atacândă; dar acăstă diversiune venea prea târziu spre a ne scăpa: inamicii erau deja în deplină posesiune a liniiloră noastre.

În mijloculă vărsărei de sânge ce urma după acăsta, nu sciă de imă va fi iertată de a vorbi despre sôrta unei căldări, care, câtă de prostă obiectă se pare a fi și ea, a formată însă ună episodă însemnată în tabloulă generală. De ună timpă nepomenită, acăstă sculă a bucătăriei fusese consolațiunea, reazimulă, punctulă de împreunare ală unei odale (regimentă) respectabile de ieniceri. Trupele acăstei divisiuni o căraă după dănsela în fugele loră, cu totă iufela ce putea să permită forma, mărimea și greutatea sa, și căldarea făcea cu maiestate retragerea sa în mijloculă funcționariloră devotați serviciului său, cari erau dela bucatărarulă primară. Așei-bașa ală odalei, până la celă de pe urmă rândușă ală regimentulă. Ună despărțimântă de husari de ai inamiculă o zări și otări să se facă stăpână pe dănsa. Ienicerii a căroră era căldarea, otăriră și ei, pe de altă parte, să apere până la môrte ună instrumentă ca acela, care de atâtea ori susținuse existența lor și restartornicise vigorea loră. Lupta fu lungă și sângeră: când Austriaciă biruitori duceau căldarea în triumfă, când ienicerii, atacându-ă ca niște desperați, se puneau iarăși în posesiunea ei. În fine, d'abia când victima pasivă a acăstei contestări înversunate, târită într'o parte, târită într'alta, vėdu că periră toți apărătorii sei cei musulmani, d'abia atunci trecu din mânele bine-credincioșiloră într'ale păgăniloră(1), fără să se arête îngrijată de a șei cine voră fi aceia, cari voră împla de aci înainte larga sa capacitate și cine va fi însărcinată de a mai ațița foculă sub pântecelă sale cele năprasnice.

Voi care dați tot-de-una mai mare importanță cuvinteloră decăt lucruriloră, veți întôrce capulă cu dispreță dela o asemenea scenă și veți privi-o ca ună faptă de vitejie nebunăscă! Aflăți dar, că organizarea fundamentală a ieniciloră, face din căldarea ce servă la fertura din tôte zilele punctulă de împreunare ală regimentulă loră, face obiectulă a căruia perdere împla, pe acelă

(1) Păgăni aci sântă creștinii, iar bine-credincioși sânt musulmanii, Anastase e turc.

corp, ce n'a știut s'o apere, cu o pată neștersă și rușinosă și că îndestul este, ca soldatul să aibă un obiect ore-care a cărui păstrare să fie pentru dânsul un punct de onoare, căci puțin ne pasă ca obiectul acela să fie un vas de aramă, s'eu un peticu de mătăsa împetriștat de mai multe fețe (ca stindardul), s'eu o aquilă, s'eu o căldare.

Divisiunea mea pătimise mai puțin de cât tôte în bătaia acesta a noastră; mă întorsei dar la Calafat, ca să protegă reîmbărcarea celor-l-alte trupe, dar nu putui opri o scenă de o grozavă confușiune. Sute de nenorociți, neputând ajunge la barcele adunate pe riu, se aruncară în apă cu speranță d'a le ajunge și valurile Dunărei uciseră un număr mai mare de soldați de ai noștri, decât armele nemților. Barca plină de soldați fu cufundată în apă de către artilerie; o ghiulea sparse barca lui Mavrogheni chiar în minutul când el se coborise dintr'însa și d'ar fi isbit-o cu o clipă mai înainte, principele s'ar fi sfârșit d'ilele în Dunăre; dar nu era acesta morțea ce i se destinase lui, ci alta.

Fiind-că rămăsesem pe urmă pe malul inamicului, cu o mână de arnăuți, mă așteptam să beau paharul muceniei, cu tôte că b'utura acesta nu 'mi era de loc pe gust, când zării la căți-va pași o luntricică pitită în stuf, pe care n'o luase nimenea de acolo, neputând-o scote. O arătai la vre-o patru cinc d'între soldații mei cei mai vrednici; alergărăm degrabă la d'însa și aruncându-ne înaintu, traserăm cât putem, cu brațele în loc de vâsle către malul turcesc. Artileria inamică gărise în noi un semn ca să lovască, dar pentru norocul nostru iuțela cursului Dunărei ne împinse curînd spre locul sc'apării; și cu tôte că ghiulele șuiera pe lângă urechele noastre, nici una însă nu ne a atins de morțe. Mi-au lăsat numai prin cărnuri vre-o două rani spre suvenir de dioa aceea, dar eu m'asi fi lipsit bucos și de aceea, cu tôte că, după cum dice Coranul, din rănile făcute de armele necredincioșilor ese un miros plăcut lui Mahomet; și cu atât mai multă, că turcii sunt atât de supuși voințelor providenței, în cât nici nu obicinuesc a tări după oștirile lor omeni de aceia, cari strică decretul cerului și cari se numesc chirurși.

Reușirăm ast-fel a trece Dunărea; ne stabilirăm cu șederea în apropierea Vidinului. Printr'o întâmplare ciudată trecerea noastră în Turcia se făcea chiar în momentul când Hangerliul deșteptase în capitală vechia istorie a zarafului Petrache și de a da de față pe Mavrogheni, că s'ar fi îmbogățit din comorile ce perduse Sultanul din pricina morței silite și grabnice a acestui bancher. Asemenea loviri date principelui, una după alta, se păreau a face neapărată pierderea sa; fie-care silință ce făcea el pentru a se mai ridica nu servia decât pentru a răpedi căderea sa și mai mult și sorta pare că voia să 'lă conducă din nenorocire în nenorocire, pentru a încovoia puțin câte puțin orgoliul s'eu până la pământ, nevrînd să-l dobore dintr'o singură lovitură.

În mijlocul silințelor neroditoare ce făcea el pentru a conserva mândria sa cea neobicinuită, se vedea într'însul pe tôte d'ilele simptome de o pierdere de curagiu crescîndu neîncetat. Incepuse să credea el însuși la voia secretă a povățitorului supranaturale cu care în timpii seî de fericire, îi plăcea să facă a crede pe lume, că are relațiune; chiar el se temea acum de acel povățitor; căci, în loc de a fi un geniu bun, acel spirit familiar al s'eu devenise o furie răsbunătoare, care-l muncia dioa și noptea. — Cu ochii țintiți el se adresa din timp în timp către acea ființă închipuită, ca când ar fi vădat-o înainte-î, și i cerea să-și mai precurme persecutările, s'eu alte ori se apuca d'împreună cu acel spirit să apere și să îndrepteze conduita și admini-

străția sa. Intr'una din zile, în mijlocul unui cercu numeros, aromindă câte nițel, căci dela unu timpă încôce, somnulă acesta îi amorția adesea simțirile și dedea o odină scurtă grijiloră ce-lă sfășia, 'lă vëdă mișcându-și buzele câte-va minute, ca și cândă ar fi șoptită ceva către altă persônă, și apoi sculându-se de o dată, totă corpulă sguduită de convulsii, deschidëndu nisce ochi turburați, și răcnindă cu o voce ca tunetul: «Ba tu minți, duhă necurată! căci n'amă dată eă focă magasieloră celoră gôle, ce se credea că sunt pline cu grâne; n'amă reclamată eă léfa desertoriloră, cară nu părăsise nici odată stégulă suveranulă loră; nici n'amă îngropată eă în câmpă casa cu bană a oștiră, care după de-peșile mele, o răpise o cétă de ulană nemțescă; nici paharulă cu otravă nu 'l-amă dată.....».

Inghețândă de orôre și de spaimă, îi puseă mâna pe buze și reușă a opri acestă isvoră desvelitoră de taîne; îl trăsă din cameră afară și abia pută să domolescă rătăcirea minșitoră séle. «Selime» îmi dăse elă atunci, «ora de pe urmă mi s'a apropiată, așă fi nebuună de m'așă flata că pocă s-'o depărteză; spune-mă dar cu sinceritatea ta cea obicinuită, ce ți pare a fi mai cuviinciosă glorieă mele: să-mă sfârșescă eă singură zilele, ca să nu lasă pe persecutoră să triumfe după dorința ce aă, séu să așteptă cu liniște și curagiă lovitura fatală ce mi se pregătesce?»

— Stăpâne, îi respuseă, cu serioșitate, toți cunôscemă că unu rege, ună generală, ună omă de Stată, potă fără nici o muștrare de cugetă, să jertfescă unei politice rele și nesocotite, ună necază nebușcă, ună punctă de onôre amăgitoră, atâtea victime inocinți pe câtă ară găsi cu cale. Cunôscemă iarăși că ună particulară pôte sacrifica o parte din membriă corpulă séu pentru conservarea celor-l-alți. Dar, oră câtă de uriciôsă ară deveni existența ună omă pentru elă însu-și și pentru cei-l-alți, nu vedemă nicăeri să ne dică, că 'i este ertată de a alerga la sinucidere și acésta este cea mai grozavă din tôte crimele.....».

— «Nu-ți amă cerută eă să-mă înșiri» strigă Mavrogheni «tôte teoriile și ideile creștiniloră și mahometaniloră; căci așă, luându-ne după acești din urmă, ei ne ară dăce pôte că ora morței nôstre fiindă-ne scrisă pe frunte, nu este în mâna nôstră de a o grăbi. Eă te consultă pentru a sci care din aceste două partite m'ară face să figureză mai cu folosă în istorie? Amă vëdută, că s'a dată laude la ună eroă din vechime, cară s'aă ucisă fără nici o trebuință; amă vëdută iar, că s'aă cântată dintre cei modernă, cară s'aă supusă răbdărei d'a viețui fără ca să mai conserve vre-o speranță câtă de mică și nu pré sciu care din aceștia insuflă lumeă mai multă admirațiune».

— «Aceia cară trăescă, îi strigă fără îndoială. Cei vii figură pretutindenea multă mai bine decâtă morții. Și apoi afară de acésta, este și obiceiulă pământulă ast-felă și este o datorie de a se conforma lui. S'ară bănuă că vre-o bolă mizerabilă și rușinôsă te a lipsită de onôrea ștréngulă de mătasă și martoră acestei fapte eroice s'ară pune la pedepsă pôte ca nisce ucigași».

Mavrogheni pe ascunsă totă mai conserva ôre-care dragoste pentru viață. Nu numai că otări să sufere viața și să n'o mai scurteze pe câtă îi rămăsese; dar, pentru ași asigura mai bine și acésta rămășiță, elă otări a o feri de mâna lui Iusuf, care devenise acumă inemiculă séu.

Eă mă dispuneamă încă odată a'lă urma, căci nu mă puteamă otări de ală părăsi tocmai la nenorocire; dar, spre mirarea mea cea mai mare, în locă de a-mă fi recunoscătoră de devotamentulă meă, elă îlă privi ca o sarcină supără-tôre. «Amă vëdută eă, îmi dăse elă, că Iusuf te are de aprôpe; sciu eă că

esci spionul lui, și adăogă că sigurul și cel din urmă serviciu ce ași fi trebuit să mai facă încă unui stăpân care a fost plin de bunătați și de indulgență pentru mine și căruia ar fi trebuit încă să-i mai dau ore-care supunere, este de-a mă depărta pentru tot-déuna dinaintea ochilor săi». Cât-va timp mă împotrivi; dar vedându, că în toate zilele îmi făcea muștrări noue, că n'amă plecatu, luai și eu otărîrea de a-lu satisface. Bătaia dela Calafatú fuse pentru mine unú câmp de onóre, și 'mă mărise reputațiunea mea militară; prin urmare eramú fără grijă despre destinul meu. Căutaí unú momentú, în care îmi páru că Mavrogheni se bucura de ore-care liniște de spiritú și, intrându în camera sa, îi sárutaí mânia și îi ceru ordínele séle pentru capitală.

Se făcu galbenú auđíndú vorbele mele, și se uită la mine cu unú aerú așia de speriatú, ca și când nici odinórá nu m'ar fi ordonatú să mă ducú. «Stăpáne, îi dísei, nu m'ai învinováítú însu-ți, chiarú eri, dícendu că m'amú împízmuitú a ședeá lângă D-vóstră?» «Ah! strígá elú, trebuia tu să ascultí unú omú amáritú de atátea nenorocírí grámádite pe capulú sée? Situațiunea mea nu-ți mai lasá nici o speraná, se vede, de ore-ce au venitú lucrurile până aci!» Și se preámblá cu pași mari și cu unú aerú turburatú. Apoi opríndu-se și cercându-se a se aréta mă liniștitú îmi díse: «Nu, nu se póte; Sultanulú nu voiesce să mă perđá pe mine; elú scie bine câtú amú făcutú eú pentru binele imperiulú».

Mé încercaí să í întárescú în minte ideea acésta mângáetóre și gándeamú că și-a mă luatú puținá odíhná, când de odatá sberá cu o sálbáticie măi mare ca tot-déuna. «E de prisosú să cercú a'ți ascunde aceea ce simt. O grózá întunecósá îmi apasá sufletulú; nisce fantasme de totú felulú șe ținú după mine și íau forme cele măi îngrozítóre de esme, de náluce ímprejurulú pașilor meí. Chiar acuma íatá doué, trei, o cétá íntregá de aceste esme ínfáțíșézá ímagínațiunei mele pre-vestirile cele măi nenorocíte».

— «Eí bine, dar printre atátea duhurí de ale întunereculú, îi ziseí eú, nu se vede ore vre unú ingerú strálucitor, care să'ți aréte, că ducendu-mé eú în capitalá voiú putea lucra pentru restabilirea posițiunei Domnieí Tale? 'Țí este cunoscutá vechia mea íntimitate cu Spiridon, ínfluínța ce are acesta asupra tatálui sée, legáturile acestuí din urmă cu Hangerliulú, creditulú ce cest-l-altú are în Divanú, bogáțiile și ambițiunea lui Mavrocordat. Cunoscí câtú de multá a dorítú acesta o domnie pentru fiulú sée. Nu s'ar putea lua mészuri cu densusulú, în puterea cărorá elú să'și întrebúínțeze starea și creditulú ce are pentru a'ți scápa viața și rangulú ce ocupí, subt condițiunea ínsá, ca să lași fiulú sée, după ínceherea pácei, tóte drepturile ce aí măi putea să aibí asupra Valachiei?»

Acésta fu ca și cumú ași fi íntínsú unú paiú unuí omú care se ínnécá; dar príncipele se agáță de elú cu mare zelú, și mă sili să pornescú, ca să aducú proectulú acesta la índeplinire. Când ímí luai adío dela densusulú, ímí strínse mânia íntre mânele séle, carí erau ínmuíate ínt'r'o sudóre rece: «Selime, ímí díse, Selime, tu care m'ai cunoscutú din tinerețile tale, tu, care tot-déuna aí desprețuitú bunátáțile mele; tu, pe care nici odatá nu te-amú perdutú din ochí meí, nici chiarú când te gándeai că te párásisemú cu totulú, acordézá-mí și tu singura részplatá, care póte sta în puterea ta; nu suferi să se atribue íncapacítáței mele aceea ce a fostú unú efectú alú ordínelor sórteí. Când veí auđi vre odatá críticándú conduita mea din timpulú Domniei, opune acelor ínvinováítírí tabloulú puținelor și slabelor mijlóce ce amú gásítú; spune ce amú făcutú acolo, și cu ce le-amú făcutú. Când s'ar uni lumea íntregá să mă condamne, tu nu'ți uita pe vechiulú téú amicú, și aibí cutezanța d'a lua apérarea memoriei séle».

Mă simții atinsă ; eramă în punctul de a renunța la călătoria mea, dar în ce-î ară fi putut fi de folos presința mea? Trăsei atunci încetșoră mână mea din mânele séle și-î țisei, că sper ală vedea triumfând de toți inamicii séi.

— Fie pe voia lui D-șeu, îmi țise elă, cu ună tonă mai odinită : plécă și să-ți dea D-șeu norocire !»

Plecaî, dar nu fusei norocită.

Mavrogheni se mută curindă de lângă Vidin, dar nu se depărtă pré multă. ci ămblă cât-va timpă rătăcindă din sată în sată, fără să se fixeze nicăeri, ca și când i-ară fi fostă frică să nu 'lă urmărescă cine-va, însă nici o dată nu se depărtă de lângă otarele principatului séu, întocmai ca fluturulă de nópte ale căruia aripe s'au părțită prin flacăra vre unei luminări și tot continuă a fâlfai împrejură, micșorândă cercănulă din ce în ce, până la minutulă otărită pentru sfârșitulă séu.

Minutulă acela sosi pentru Mavrogheni la Bela. Acolo vedă sosindă de o dată înainte-î, nu o fantasmă plăsmuită de imaginațiunea sea, ci ună capigiă însărcinată a-î aduce cununa muceniei (căci după prejudecățile musulmaniloră, favórea ștréngului de mătasă trimisă din partea Sultanului, asigură pe lumea cea-l-altă tóte resplătirile muceniei). Elă păstrase pentru scăparea sea cea mai din urmă, ună mijlocă ăscusită, în puterea căruia avea tótă credința. Elă țise trimisulă din partea Sultanului : «De multă timpă recunoscusemă eă într'ascunsă, cu câtă este islamismulă mai adevărată credință decâtă tóte cele-l-alte ; singura mea dorință ar fi să îmbrățișeză în publică acéstă sfintă religiune și să mă prenumără și eă între cei bine credincioși».

La aceste cuvinte principele scóse din sinulă séu ună mică corană pe care 'l purta asupra sa cu scopulă acesta, 'l sărută cu cuvioșie și ceru să-și facă profesiunea sa de credință. O asemenea cerere nu se putea refusa.

Capigiulă îi lăsă totă timpulă trebuinciosă pentru a-și face rugăciunile, ăngenunchierile și spălările după religiunea sea cea nouă și tocmai după ce își termină tótă ceremonia îi mărturisi satisfățiunea sa de a putea trămite la ceruri ună bine credinciosă adevărată.

Ce mai putea face Mavrogheni atunci? Nu se afla de loc acolo la îndemână ună poporă fanatică tot-dé-una gata de a lua sub protecțiunea sa pe neofitulă acela, a cărei etate ténără ar fi putut da nascere unei compătimiră publice în favórea sa ; păcătosulă cu părulă albă nu avea dinaintea sa decâtă ună esecutoră cu sânge rece, carele nu se gândea la nimică altă decâtă, a se achita de misiunea sa. Vedéndă dar că oră-ce meștesugire devenise netrebuinciosă, principele se armă în sfârșită cu resoluțiunea de a se supune destinulă séu. Nu se putu opri însă de a striga ăngenunchiândă : «Aș fi meritată o altă resplătire, celă puțină dela suveranulă meă. Măcară să mai găsescă în totă imperiulă séu celă întiusă, ună singură grecă, care să-î fie mai credinciosă decâtă mine!» După cuvintele acestea își goli capulă și lăsă să-î petrécă ștréngulă celă fatală și cu chipulă acesta se rupse existența lui Mavrogheni.

(Románul din 1861 Ianuariu),

ANEXE LA PAG. 18

Ună strenopotă ală lui N. P. Mavrogheni, actualmente consulă generală ală Turciei la Marsilia, publică o lucrare cu titlu: «*Les Mavroyéni*», la Firmin Didot din Paris. I-am comunicatū, la cerere, cōlă după cōlă, lucrarea mea și d-sa mi-a trāmisū pānă acumū (Februar 1892) vre-o 5 corecturi pe colōne după lucrarea sa. Estragemū aci, cele ce scrie despre originea lui N. P. Mavrogheni. Este multă *fantasie* în acēstă parte a lucrărei d-lui Consulă generalū, darū nu mă îndoescū, că ea va fi citită cu profitū de istorici și că va servi la discernerea adevărului.

«... Voilà, en un mot, ce qu'est Paros, après tantôt soixante et dix ans de régénérescence.

C'est donc encore dans son passé qu'il faut rechercher les véritables éléments qui constituent la plus solide gloire de Paros.

Le dernier des hommes remarquables qu'elle ait produit est incontestablement Nicolas Mavroyéni, auquel les Pariens, entre parenthèses, auraient dû conserver un plus fidèle souvenir, une plus constante gratitude.

Les avis sont partagés au sujet de l'origine de cette famille. On pense communément qu'elle se rattache à celle du fameux conquérant vénitien, François Morosini, qui s'immortalisa par l'asservissement du Péloponnèse à sa patrie et en reçut, comme marque de reconnaissance, le titre de «Péloponnésien».

Ceux qui partagent cette croyance, se basent sur une similitude de nom, admissible par le séjour prolongé des Morosini dans le Levant et surtout en Eubée; sur la figuration du lion de Saint-Marc au pied du blason des Mavroyéni, sur les traditions orales conservées par ces derniers à cet égard, et enfin sur le témoignage de plusieurs historiens et généalogistes, comme Félix Sales, C. M. Couma, M. Persiani, Thomas Hope, etc.

En ce qui concerne les traditions existant dans la famille encore maintenant, nous renvoyons le lecteur à ce que nous disons au sujet de la perte des papiers du prince Pierre, dans la biographie que nous consacrons à ce personnage.

L'affinité des Mavroyéni avec les Morosini par la ressemblance orthographique et vocale des noms est trop bien expliquée dans les ouvrages de F. Sales, archéologue-paléographe de Vienne, en Autriche, pour que nous cherchions, ici, à ajouter quoique ce soit à l'interprétation de ce savant.

Quant au séjour des Morosini dans le Levant, les événements qui les y amenèrent ne sont pas d'une date fort reculée et sont, par cela même, faciles à raconter; c'est la simple histoire de la conquête vénitienne en Orient et principalement sur le sol des anciens Grecs, occupé et stérilisé durant des siècles par la domination inintelligente des Ottomans.

François Morosini, qui personnifie cette conquête, fut le plus illustre des membres de cette famille renommée et un des plus grands capitaines qu'ait eu la République de Venise. Né en 1618, il ne tint pendant de longues années qu'une place secondaire dans les fastes de son pays. Le véritable point de départ de sa glorieuse fortune ne commence guère que vers 1685, pour se maintenir jusqu'à sa mort.

Débarqué en Morée au mois de juin 1685 avec une armée de huit mille

hommes, effectif alors respectable contre une nation qui s'acheminait déjà vers la décadence, François Morosini acheva la prise de possession de la Chersonèse moraité par la bataille de Patras, le 23 juillet 1687. En décembre, une fois Athènes prise et abandonnée comme d'aucune utilité stratégique, restait encore Négrepont.

Bien que le doge Justiniani vint à décéder sur ces entrefaites et que le conseil des Dix l'élut à sa place, le 3 avril 1688, Morosini ne s'en rendit pas moins le 9 du même mois à Paros pour y organiser cette expédition. Les préparatifs achevés, il parut le 23 juillet devant Négrepont et la bloqua sans effet jusqu'au 21 octobre. Alors, il dut lever le siège, tellement ses troupes avaient été diminuées par des combats partiels; et très-fatigué lui même, il tomba malade et fut obligé de revenir à Venise en 1689.

Cependant, la guerre continuant toujours en Orient, on crut que la présence du doge y était nécessaire. On le nomma généralissime pour la quatrième fois, quoique âgé de soixante et quinze ans. Il partit donc en 1693. Arrivé à l'armée, il mit plusieurs fois en déroute la flotte turque et prit Malvoisie, ce qui assura la conquête définitive de la Morée. Enfin, accablé d'infirmités, il tomba malade et s'éteignit à Napoli de Romanie, le 6 janvier 1694, universellement regretté. La correspondance d'Anne Akerhjelm, dame de compagnie de la comtesse Koenigsmark, témoin oculaire, nous montre que c'est dans l'île d'Eubée que le chef vénitien dépensa le plus de temps, d'efforts et de talents. Son corps fut rapporté à Venise, où le sénat lui fit élever un monument avec cette inscription :

FRANCISCO-MAVROCENO-PELOPONNESIACO

SENATVS

ANNO MDCVIC.

Bien que les dépouilles mortelles du doge aient été ramenées dans sa patrie, nous avons tout lieu de croire qu'un ou plusieurs des siens, de ses propres enfants peut-être, demeurèrent en Eubée après sa mort et y formèrent souche, à l'imitation de celui de ses parents qui, nommé duc Crète, succomba dans cette île au commencement du dix-septième siècle, comme l'indique cette épitaphe que nous devons à l'obligeance de l'archevêque orthodoxe de Candie :

D.

M.

DONATO MAVROGETO CRETAE DVCL.

OMNI VIRTVM GENERE ADMIRA

TIONEM EXCVLTISSIMO.

MVLTI EIV. AD COMMUNE BONVM

GESTIS CELEBERIMO.

ANO. SAL. MDCXIX.

ANGELO CRADONIC COSIL ET

THOMA CVRINOPROCSIL.

C'est de cette manière, c'est-à-dire par des Morosini restés dans le Péloponnèse, que les Mavroyéni se rattacheront au doge François.

* Les Mavroyéni, dit C. M. Couma, sont originaires du Péloponnèse. Ils sont

ainsi qu'eux-mêmes l'affirment, une branche des Morosini, qui ont commandé avec gloire sur Venise, et que des ouvrages latins nomment Mauroceno» (1).

M. Persiani est aussi explicite dans son *Tableau Synoptique* publié à Bucharest en 1789. Il affirme que cette descendance est incontestable, mais la citation que nous en ferions serait beaucoup trop longue; et nous préférons y renvoyer le lecteur.

Pourtant, si nous nous en référons aux autres versions publiées à ce sujet, leur origine serait beaucoup plus ancienne et remonterait au Bas-Empire, à une de ces familles chassées de Constantinople par Mahomet II. Cette filiation est indiquée par Pouqueville et a été copiée textuellement dans les œuvres de l'auteur du *Voyage en Grèce*, par tous les écrivains que la guerre de l'indépendance hellène poussa à prendre la plume en faveur d'un peuple esclave.

«Les Mavroyéni, écrit Pouqueville, sont issus d'une de ces maisons primitives qui conservèrent, après la prise de Constantinople, quelques lambeaux de leur illustration passée. Leurs aïeux possédèrent longtemps des fiefs dans l'île d'Eubée; et un de leurs ancêtres, après avoir perdu la ville de Carystos, passa au service de la Porte (2).

Outre cette diversité d'opinions qui, cependant, tendent à nous confirmer l'existence de la parenté qui unit les Mavroyéni aux Morosini, nous ajouterons que telle était la conviction du prince Nicolas Mavroyéni lui-même, qui, pour indiquer plus clairement son origine, signait tous les actes officiels de son gouvernement du nom de «Mauroceno». (??)

D'un autre côté, voulant élucider ce point, comme aussi reproduire ici, avec la plus scrupuleuse exactitude et avec toute l'authenticité voulue, les armes de la famille Mavroyéni, nous nous sommes adressés à des personnes dont la compétence, en la matière, est indiscutable et reconnue par les archivistes paléographes les plus autorisés de France et de l'étranger. Ces personnes sont: M. Louis Blancard, archiviste en chef du département des Bouches-du-Rhône, et M. de Grasset, dont les connaissances dans l'art héraldique ne le cèdent en rien à celles du savant directeur des archives de Marseille.

Consulté par nous sur le point de savoir son opinion sur la parenté des Mavroyéni avec la famille du doge Morosini, de Venise, M. L. Blancard, sur les attestations que nous lui avons fournies et après avoir pris l'avis de plusieurs de ses collègues et confrères, a exprimé un avis absolument favorable. En outre, M. L. Blancard, ayant bien voulu nous adresser à M. de Grasset pour l'examen du blason des Mavroyéni, nous avons présenté à ce savant une estampe de 1790. Au-dessous de cette estampe, grossièrement lithographiée, on lisait ces vers :

„Πόλιον ἐκτρέφεν ἠδὲ σὲ τίς τε κόραξ ὄχι ἄριστος,
ἤχημόνων θαλίης κοίρανε Νικόλαε.
„Ἐκκεῖς ἀρετῆσι βροτῶν πάνθ', ὡσπερ ὄπλοισι,
Γερμανοῦς ἦρε τῆς κορίου χάριτι.
„Ἐὶς ἐτέων ἀμέλειαις Θεὸς σώσειν ἐλίξεις,
πολλὰς ἐνθώων ἐς τέλος ἰδρυμένον.

(1) „Οἱ Μαυρογέναι ἦσαν Πελοποννήσιοι. Τὸ γένος των, καθὼς βεβαιώνουσι οἱ αὐτοὶ, εἶναι κλάδος τῶν εἰς τὴν Βενετίαν ἐνδόξως ἡγεμονευσάντων Μοροσινίων, οἱ ὅποιοι εἰς λατινικὰ συγγράμματα ὀνομάζονται Μαυρογέναι“. — *Histoires des actions humaines* [Ἱστορία τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων]; C. M. Couma. Vienne, 1812, t. I, p. 388.

(2) *Histoire de la Régénération de la Grèce*; F.-C.-H.-L. Pouqueville. Paris, 1826, t. IV, p. 216. — *Les Iles de la Grèce*; L. Lacroix. Paris, 1853, p. 425. *Excursions en Roumélie et en Morée*; Dora d'Istria. Paris, 1863, t. II, p. 230.

«Le corbeau [symbole de la Valachie] a nourri Élie [le Prophète]; à toi Nicolas, le meilleur des princes et le souverain de la Dacie, il t'honorera et servira d'emblème

«Tu vaincs tout mortel par tes vertus, comme tes armes ont vaincu les Allemands par la grâce de Dieu.

«Sois persuadé que Dieu te conservera de nombreuses années sur le trône».

M. de Grasset, après une étude attentive de cette estampe, a eu la complaisance de blasonner et d'expliquer, comme suit, les armes de Mavroyéni dont nous offrons la reproductin et qui sont les seules véritables dont cette famille puisse faire usage. (?)

«Armes. — D'argent au corbeau de sable la tête contournée à dextre tenant en son bec un rencontre d'or, sommé d'une croix de sable, accosté à senestre d'un soleil à seize rais d'or, et posé sur tertre de sinople. L'écu bordé d'une guirlande de laurier de sinople orlée et liée d'or, environné d'un cartouche d'azur à lambrequins d'or et d'argent, posé sur une épée d'argent et un sceptre d'or en sautoir, supporté par deux bustes de hérauts, têtes et bras de carnation revêtus de tuniques de sinople sonnans des trompettes d'or, et soutenu par une tête de génie de carnation ailée d'or posant sur un lion ailé au repos aussi d'or. Le tout posé sur un manteau de gueules fourré d'hermine surmonté d'une couronne princière d'or formée de gueules».

C. M. Couma, M. Persiani, Pouqueville et autres se complètent mutuellement et nous donnent, pensons-nous, la clef de l'énigme non résolue, jusqu'à présent, sur l'origine des Mavroyéni.

Après la mort de François Morosini, la possession de l'Eubée, dont il avait assuré la conquête ainsi que celle de la Morée tout entière, fut confirmée aux Vénitiens par le traité de Carlowitz, le 26 janvier 1699. Mais la République italienne, malgré son habileté politique consommée et peu scrupuleuse, ne sut point conserver cet accroissement de territoire et se laissa reprendre par les Turcs, en 1715, ce qu'elle leur avait enlevé par la force de ses armes et la stratégie de son défunt généralissime. L'armée ottomane, commandée par le sultan Ahmed III et le grand vizir Damad-Ali-Pacha, débuta au mois de mai par la prise de l'île de Tinos dans l'Archipel. Elle entra ensuite dans la péninsule; Corinthe, Napoli de Romanie, Egine, Coron, Navarin, Modon, le Château de Morée, ouvrirent leurs portes. L'île de Cérigo, et, dans l'île de Candie, la Sude et Spinalunga tombèrent tour à tour. A la fin de novembre 1715, les Vénitiens ne possédaient plus rien dans la mer Ionienne, ni dans la Morée; les Maniotes retirés dans leurs montagnes, continuèrent à défendre leur indépendance, les armes à la main. La Grèce était redevenue ce qu'elle était au seizième siècle.

Or c'est probablement à l'issue des péripéties de cette lutte si meurtrière et si désastreuse pour Venise que nous pourrions faire remonter, — en nous autorisant de la version de Pouqueville, — la dépossession de la ville de Carystos au détriment des Mavroyéni, et leur retraite dans l'archipel de la Grèce, comme nous l'indiquerons plus bas d'après C. M. Couma. L'abandon de ce domaine dut leur être très sensible, car l'Eubée, à laquelle les Vénitiens donnèrent le nom de Négrepont, était renommée dès la plus haute antiquité pour sa richesse végétative (1). On citait son doux climat et on parlait de ses oliviers, de ses vi-

1) Les Vénitiens transformoient volontiers la plupart des appellations locales; c'est ainsi que le fief propre des Mavroyéni, Caristos, devint *Castel-Rosso*, à cause de la teinte des pierres dont il était bâti.

gnes, de ses céréales et de ses pâturages comme des meilleurs de la Grèce (1). La parenté qui existait entre les Mavroyéni et les Morosini fut peut-être le motif de la fuite de ceux-ci dans les Cyclades. Les Turcs, vainqueurs et intraitables comme on les connaissait, n'auraient certainement pas manqué de faire retomber leur courroux sur les vaincus et principalement sur la famille de l'illustre chef vénitien qui, tant de fois, leur avait livré les plus cruels combats. Pour éviter la vengeance des Ottomans, les Mavroyéni prirent la fuite. C. M. Couma, que nous citerons encore, écrit à ce propos :

«Il est incontestable que quand les Turcs conquièrent le Péloponnèse, en 1715, deux Mavroyéni, Pierre et Étienne, réunirent leur fortune mobilière et se transportèrent dans l'île de Paros où ils achetèrent des propriétés. Ils étaient très riches, car Pierre fit reconstruire à ses frais l'église de cette île, vouée à la Vierge-aux-Cent-Portes, ainsi que l'indique une inscription conservée jusqu'à ce jour. Quant à Étienne, il se rendit ensuite à Constantinople et parvint, grâce à son instruction, à la dignité d'interprète de la marine. Lorsqu'il mourut, en 1766, le prédicateur Cornélius (2) prononça son oraison funèbre, dans laquelle il exalta ses vertus ainsi que son amour de la science, qui le détermina à fonder une école grecque à Paros en y adjoignant un maître, envoyé par lui de Constantinople. Pierre étant resté à Paros, y donna le jour à deux fils : Démétrius et Nicolas (3).»

A partir de cette époque, il est possible de suivre, pour ainsi dire pas à pas, l'histoire des Mavroyéni, grâce à des papiers du temps découverts tout dernièrement et que nous avons réunis et compulsés.

Pierre et Étienne ne vinrent pas seuls chercher un refuge dans les Cyclades, ils furent accompagnés ou suivis dans cette circonstance de leur père Démétrius, de leur mère, Maroussaki, de leur autre frère, Nicolas, et de leur sœur, Granétaki (4).

La fortune des Mavroyéni qui, d'après Couma, était considérable et leur permit d'acquérir des propriétés dans toutes les parties des Cyclades, les mit vite en évidence et chacun brigua leur alliance. Un contrat de vente, daté du 1-er janvier 1725, que nous reproduisons en regard, nous informe qu'à cette date, Maroussaki (5) était décédée, que Granétaki avait épousé un notable du pays, était décédée, et que Nicolas Mavroyéni, oncle de notre héros, propriétaire au village de Képhalo-Marmara, était consul d'une nation étrangère.

Étienne, que Couma nous montre revenu de ses terreurs, après avoir d'a-

(1) *La Grèce ou description topographique de la Livadie, de la Morée et de l'Archipel*, G. B. Depping. Paris, 1823, t. II, p. 112. — *Les Îles de la Grèce*; L. Lacroix. Paris, 1853, p. 410. — *Lettres sur la Grèce, l'Hellespont et Constantinople*; A. L. Castellan. Paris, 1811, p. 21.

(2) Cornélius, natif de Zante, fut un des nombreux élèves de Bulgaris de Corfou. Nommé prédicateur de la Grande-Eglise de Constantinople, il prononça plusieurs éloges et oraisons funèbres, publiés à Venise, en deux volumes, en 1788. Il mourut dans la ville qui avait été son berceau, vers la fin du dix-huitième siècle.

(3) *Ἱστορία τῶν Ἀπορωπείων Ἠραξίων*; C. M. Couma, t. X, p. 389.

(4) Ce nom de Granétaki est très répandu aux Cyclades. Il est dérivé, croit-on, du mot français *grenade* (en grec *ρωδίτζ*) auquel on a ajouté la terminaison du diminutif *aki* que nous retrouvons dans une foule de noms contenus dans cet ouvrage. Granétaki signifie donc *petite grenade*.

(5) Maroussaki est un des diminutifs, fort nombreux, de Marie.

bord fui l'invasion turque avec les siens dans un lieu moins en évidence que l'Eu-bée, ne resta que peu de temps à Paros et passa, selon l'expression de Pouqueville, au service de la Porte. Cette dernière le choisit comme interprète de sa marine jusqu'en 1766, moment de sa mort, saisi par Cornélius pour nous exposer, dans un long discours, les qualités éminentes qui firent regretter sa mémoire. Malheureusement, ce n'est qu'incidemment que cete clésiastique mentionne sa femme et pas du tout ses enfants, s'il en eut. Etienne fut un homme d'une vertu exemplaire, prodigue de ses richesses, et d'un patriotisme éclairé. Il fonda, comme nous venons de le constater, une école grecque à Paros, sa patrie d'adoption, et y envoya de Constantinople un maître dont il paya les honoraires.

Pierre, auquel l'église de la Vierge-aux-Cent-Portes dut sa reconstruction, s'installa à Parikia ou plus exactement à Képhalo-Marmara où habitait également son frère Nicolas. Cet endroit était alors le centre le plus important de l'île de Paros à cause de sa proximité avec la forteresse vénitienne de Saint-Antoine, que le prince Vénieri défendit avec la plus grande intrepidité contre Barberousse, qu'il ne rendit que par famine, et dont on voit encore les débris, sur une haute colline, à côté de ceux du couvent du même nom. Le voisinage du port de Trio y provoquait aussi un certain mouvement de transit. Actuellement, Képhalo-Marmara n'est plus qu'un chétif petit village de la commune Marpissa qui, avec les deux hameaux de Dragoula et de Tzipido, porte la dénomination de *Villages inférieurs* [τὰ κάτω χωριά]. On y montre aujourd'hui les ruines des vastes édifices, témoins d'une certaine prospérité lointaine, ainsi que celles d'une construction plus modeste appelée par les paysans *Maison de Mavroyéni*.

Ce fut dans cette maison que Pierre Mavroyény et Kira Prégoulina (1) donnèrent le jour à plusieurs enfants : Démétrius (2), Iréne, Cendilo et Nicolas, le futur hospodar de Valachie.

Nicolas, fils cadet de Pierre Mavroyény, naquit donc à Marmara de Paros, jadis Port-Képhalo, et non à Mycône, ainsi que plusieurs auteurs l'ont avancé sans examen, parce que, sans doute, ils avaient connaissance que Pierre Mavroyény, qui jouissait d'une très grande richesse et était vice-consul d'Autriche dans les Cyclades, possédait également une résidence à Mycône :

— Le «Musée de la Société historique et ethnologique de la Grèce», à Athènes, possède, en effet, un fauteuil, style Louis XIII, ayant appartenu à cette maison et au-dessus duquel on lit cette mention :

346. — ΕΔΡΑΝΟΝ ΑΝΗΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΜΥΚΟΝΩ ΟΙΚΙΑΝ ΤΟΥ ΗΕΤΡΟΥ ΜΑΥΡΟΥΓΕΝΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1735.—ΔΩΡΗΘΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

C'est-à-dire :

346. — *Ce fauteuil provient de la Maison de Pierre Mavroyény à Mycône en 1735. — Offert par A. Mélétopoulo (3).*

(1) C'est là évidemment un surnom comme on en donne tant en Grèce, mais dont la signification nous échappe. Nous le reproduisons tel que nous le trouvons dans le *Voyage au Levant* de C. S. Sonnini, t. I, p. 150.

(2) V. la biog. de D. Mavroyény, gouverneur de Mycône.

(3) Le Musée de la Société historique et ethnologique de la Grèce [Μουσείον τῆς ιστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος], qui possède le fauteuil de Pierre Mavroyény, est situé à l'École Polytechnique à Athènes. Son Catalogue, non encore publié, porte cette remarque :

„346. — Ἐδρανὸν ἐν ἔδρῳ κεχωρηματισμένῳ ἐρρηθὸς μετὰ χρυσῶν ποικιλιμάτων καὶ ὑφάσματος δα-

La distance qui sépare les deux îles de Paros et de Mycône est insignifiante, et Pierre Mavroyéni se rendait alternativement de l'une dans l'autre, selon les cas, et aussi parce que ses fonctions de vice-consul d'Autriche devaient nécessiter sa présence à Mycône comme à Paros et dans les îles circonvoisines à des intervalles inégaux.

Il est difficile de déterminer avec précision la date de la naissance de son fils, Nicolas Mavroyéni, faute de documents certains, mais on peut la croire voisine de l'an 1735, et plutôt antérieure que postérieure à cette époque.

Ses parents lui donnèrent au baptême le prénom de Nicolas, qui était celui de son oncle, et celui d'un saint dont la réputation est considérable en Orient, surtout chez les marins, qui en ont fait leur patron et se plaisent à environner sa mémoire d'une foule de légendes, dans lesquelles il est toujours questions de sauvetage en mer (1). Était-ce une prédestination de son existence à venir? — C'est bien possible. Quoi qu'il en soit, on raconte que, dans cette circonstance, un prêtre de Santorin, aux paroles duquel on croyait comme à autant de prédic-

μάκρον ἐρωθροῦ, καλόπικτος τέσσαρα προγενέστερα, ὡν τὸ παλαιότερον χρυσοῦφαντον, ἐκ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἀριστοκρατικῆς οἰκίας τοῦ Πέτρου Μαρρογένους κτισθείσης τῷ 1735." [346. — Fauteuil de bois couleur acajou, avec filets dorés et étoffe recouvrait quatre fauteuils, dont le plus ancien était tissé d'or, provenant de l'aristocratique maison de Pierre Mavroyéni à Micône, bâtie en 1735]. L'inscription rapportée plus haut se lit sur une petite pancarte suspendue au fauteuil lui-même. Il n'y a pas quatre fauteuils plus anciens, ainsi que semble dire le catalogue, mais un seul fauteuil, celui dont nous offrons une reproduction, et dont l'étoffe, usée par le temps, au lieu d'avoir été enlevée fut, chaque fois, recouverte d'une nouvelle étoffe, de manière qu'en relevant un des coins on peut voir les quatre Tissus différents. Tous sont rouges ou roses, et le plus ancien contient des fils d'or.

(1) Au temps des persécutions exercées par les empereurs Dioclétien et Maximilien, saint Nicolas fut jeté dans les cachots de Rome, comme beaucoup d'autres chrétiens, et n'en sortit qu'à l'avènement de Constantin, sous le règne duquel il assista au concil de Nicée en 235, convoqué par ce prince. Saint Nicolas, qui était archevêque de Myra, en Lycie, mourut dans un âge avancé, à Byzance, où sa mémoire fut des plus vénérées à cause des miracles qu'on lui attribuait. La légende, celle qui établit surtout sa réputation et le fit choisir comme le patron des marins par les Orthodoxes, est celle-ci :

Un individu, obligé de prendre la mer pour des affaires urgentes, se rendit à l'église de ce saint pour invoquer sa protection avant de s'embarquer... Le navire qui le portait était déjà loin du port, quand vers neuf heures du soir, les matelots se levèrent pour tourner les voiles qui n'étaient plus sous le vent. Notre homme se leva également, parce qu'il avait soif, mais, comme il arrive souvent, en cherchant à se désaltérer, il gêna la manœuvre, fut bousculé et finalement précipité au beau milieu de la mer ainsi que Toussaint Lavenette dans „Robert-Robert“. L'obscurité était si profonde et le vent soufflait avec tant de violence que les matelots, impuissants à le sauver, se plaignaient amèrement de la mort cruelle qu'ils croyaient réservée à leur passager... Quant à l'infortuné, ses vêtements s'emplirent d'eau, et il disparut dans les flots écumants, en s'écriant : „Saint Nicolas, sauvez-moi!“ Mais les desseins de Dieu sont incompréhensibles ! Cet homme qui criait et qui se croyait toujours au fond de la mer se trouva soudain transporté dans sa propre maison... Or, comme il continuait pour cette raison à se lamenter, les voisins, qui le croyaient absent, entendant ce vacarme, se levèrent, allumèrent des lumières et entrèrent chez lui. On doit penser quel fut leur étonnement quand ils le virent ses vêtements dégouttants d'eau de mer et criant comme un possédé. Ils demeurèrent-

tions et d'oracles, s'écria, dès qu'il le vit, sur un ton d'inspiration: «Enfant, ta carrière sera brillante, mais puisse ta fin être heureuse!»(1)

Arrivée du grand amiral Djézaerli-Hassan-Pacha au port de Trio. Nicolas Mavroyéni, assuré de sa protection, part pour Constantinople. — Les moyens dont disposait la famille de Nicolas Mavroyéni lui permettant d'étudier les lettres, comme on dit en Grèce, il s'y livrait avec une ardeur extraordinaire lorsque, à ce qu'on raconte, le redoutable Djézaerli-Hassan-Pacha, atterrit, au sud-est de l'île de Paros, dans le Port de Trio, choisi par lui comme station d'été pendant l'évolution de la flotte turque dans la mer Egée et où, depuis, tous les-épitropes des Cyclades prirent l'habitude de venir annuellement verser les prestations de leur île respectives (2).

Djézaerli-Hassan-Pacha avait eu une existence très mouvementée avant d'arriver au plus haut grade de la marine ottomane. C'est ainsi que, né en Perse et vendu comme esclave, il devint amiral du port d'Alger, d'autres disent gouverneur d'une province de l'Odjac, qu'il dut quitter pour se réfugier en Espagne à cause du Dey qui jalousait ses richesses; motif des plus probables. Recommandé ensuite à Constantinople auprès de Raghîb-Pacha par le comte de Ludolf, il devint capoudan-pacha ou amiral en chef (3). Hassan-Pacha était de petite taille et, si nous en croyons les historiographes, il avait toujours auprès de lui un superbe lion privé au sujet duquel on raconte que, voulant éprouver le courage de M. de Choiseul Gouffier, ambassadeur de France, il fit un jour paraître tout à coup cet animal à ses côtés, tandis qu'il conversait avec celui-ci. L'ambassadeur français, sans donner le moindre signe de crainte, regarda froidement cette énorme bête, et dit à son hôte: «Vous avez là un bel animal!» Le pacha ne put s'empêcher de s'écrier: «Les Français sont braves» (4)! Ce lion, il le tua un jour de ses propres mains parce que dans un accès de jalousie, cette bête lui avait enfoncé ses griffes dans une cnisse. Hassan-Pacha, que les grecs sur-

rent émerveillés d'une telle aventure. Enfin le naufragé leur dit: — „Que se passe-t-il donc, mes frères, et comment se fait-il que vous ayant quitté, hier soir, à neuf heures, ayant navigué pendant un certain temps, étant tombé à la mer, puis englouti, en invoquant l'assistance de saint Nicolas, je me retrouve, comme vous le dites, parmi vous et dans un état anormal?». Après avoir examiné attentivement ses vêtements trempés et écouté ses paroles, les voisins de cet homme comprirent que c'était là un miracle; et, pleurant de joie, ils récitèrent le *Kyrie éleison*. Ce fait, qui se passait à Constantinople, se répandit bientôt par toute la ville et parvint aux oreilles de l'empereur et du patriarche qui appelèrent cet individu pour leur narrer ce prodige. Quand il eut achevé son miraculeux récit, tous s'écrièrent à l'exemple de David: „Dieu est grand, et ses œuvres admirables!“

(Official Orthodoxe du mois de Décembre. Venise, 1876).

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Thomas Hope. Paris, 1820, t. I. p. 44.

(2) Le capodan-pacha quittait tous les ans Constantinople, le 23 avril (v. s.), jour de la Saint-Georges, pour percevoir les impôts dans l'Archipel. Cette fête, comme celle de Saint-Démétrius, le 26 Octobre, sont chez les Grecs, ce que sont Pâques et la Saint-Michel dans le midi de la France. Les matelots de la flotte turque étaient engagés pour une campagne qui commençait à la Saint-Georges et finissait à la Saint-Démétrius.

(3) *La Turquie*; Juannin et Van Gaver. Paris, 1840, p. 363. — *Histoire Moderne de la Grèce* J. R. Néroulos. Genève, 1828, p. 91.

(4) *Lettres sur le Bosphore*; Locard. Paris, 1822, p. 27.

nommaient «Moustaka» à cause de sa grande moustache, portait toujours le costume des *Levend* ou soldats de marine(1).

Chaque fois que le grand amiral tenait la mer pour faire rentrer les impôts, il était de règle, dans ces circonstances, soit dans l'archipel, soit sur le littoral de la Grèce, d'héberger volontairement, ou le plus souvent contre son gré, le commandant en chef des forces maritimes de l'Empire ottoman, ainsi que sa suite. C'était là une marque de condescendance dont les insulaires se seraient bien passés, mais il fallait subir cet excès d'honneur, sous peine de subir des spoliations de tous genres aussi ingénieuses qu'arbitraires. Autre temps, autres mœurs; c'était admis et généralisé à la hauteur d'un principe, et le contraire eût semblé extraordinaire à l'oppressé comme à l'oppresseur.

Or l'amiral Hassan-Pacha, le jour qu'il aborda à Trio de Paros, fut invité à un banquet dans la maison du vice-consul d'Autriche, Pierre Mavroyéni, à l'instigation de Nicolas, son fils(2).

Nicolas, qu'un auteur nous dépeint comme un adolescent employant son avoir à des œuvres pies et comme un jeune homme plein de fougue qui, sans attendre qu'un léger duvet ombrageât ses lèvres, pourchassait déjà avec acharnement les corsaires, afin de préserver son pays de leurs fréquentes attaques et de leurs déprédations; Nicolas, disons-nous, le promoteur de cette invitation, souvent périlleuse avec un Turc de ce temps, tourmenté par une ambition bien rare pour son âge, trouva moyen de s'introduire si fréquemment en présence de l'amiral et lui fit une cour si assidue, qu'il en obtint la promesse de sa protection à Constantinople s'il consentait à se rendre dans cette ville pour y briguer un emploi. C'était précisément le rêve qu'il caressait en secret. Le jeune Mavroyéni, incapable de modérer les transports de sa joie, baisa avec une frénétique reconnaissance le pan de la robe d'Hassan-Pacha; et, acceptant avec empressement cette offre inattendue, partit bientôt pour le Bosphore, on devine aisément avec quelles espérances,

CHAPITRE III

Nicolas Mavroyéni à Constantinople. — Les différentes versions publiées sur son arrivée dans cette ville. — Il fraye avec les Fanariotes; Djézaerli-Hassan Pacha, le fait nommer interprète de la marine turque. — Son influence sur le grand-amiral.

Ce que nous avons dit à propos du départ de Nicolas Mavroyéni de Paros, et de son arrivée à Constantinople, est la version généralement adoptée, à tort ou à raison. Mais l'exactitude nous fait un devoir de transcrire les données contraires d'autres écrivains.

D'après C. M. Couma, «Nicolas Mavroyéni partit tout jeune de Paros pour Constantinople, où il apprit le turc, l'italien et le grec, langue dans laquelle il ne fit que de médiocres progrès. Sa bravoure et son intelligence l'élevèrent au poste de drogman de la marine. Il était très habile dans ses manières avec

(1) Sous le nom de *Levend*, les nations méditerranéennes désignaient les recrues de la marine turque provenant de l'Orient (Levante) en général et de la Grèce en particulier. A la longue, ce nom est devenu synonyme de „brave“.

(2) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope. Paris, 1820. t. I. p. 45 — Νικόλαος Μαυροπέτης; Antonopoulo.

les Turcs, à tel point qu'il en fut aimé comme un coreligionnaire. Hassan-Pacha le prit bientôt à son service, le fit nommer interprète de la marine, et le choisit comme son conseiller privé et le guide de toutes ses actions (1).»

Selon Ahmed Djevdet, Abd'oul-Raman, Imbéry et Vassif-Effendi, «le prince Nicolas Mavroyéni vint dans sa jeunesse de l'île de Paros à Constantinople. Là, auprès de Hadji-Nicolaki, banquier de Djézaërli-Ghazy-Hassan-Pacha, il aprit la langue italienne, alors en grand usage, avec le fils de Nicolaki, Stavraki, qui devint interprète du Divan impérial. A la prière de Nicolaki, Mavroyéni fut nommé secrétaire de l'interprète de la marine. Sa facilité d'élocution et son intelligence native attirèrent sur lui l'attention d'Hasan-Pacha qui, à peine la place de drogman de la marine vacante, le fit nommer par un *iradé* ou ordonnance impériale. Les Fanariotes, bien qu'énormément vexés de voir un simple employé du banquier Nicolaki devenir interprète de la marine, n'osèrent rien dire, craignant le courroux d'Hasan-Pacha (2)».

Quel que soit, au juste, la façon dont Nicolas Mavroyéni se rendit à Constantinople, nous savons d'une manière positive qu'il se familiarisa vite avec son nouvel entourage, qu'il se jeta tête baissée dans les intrigues du Fanar et sut se servir avec tant d'adresse du haut appui d'Hasan-Pacha, qu'en l'espace de trois années, pendant lesquelles il subit vraisemblablement les métamorphoses indiquées par les chroniqueurs ci-dessus, il réussit, les uns disent à supplanter, les autres à remplacer après décès l'interprète de la flotte, Argyropoulo, homme d'une profonde érudition et d'une parfaite honnêteté.

La charge d'interprète de la flotte ou de la marine (*tersaneh terd jamani*) dont le titulaire, comme en général tous les drogman officiels, portait le titre de *tcharvouchir*, était dévolue principalement aux *bâch-capi-kehayas*; elle venait en troisième ligne, c'est-à-dire après l'hospodorat et l'emploi de drogman du Divan.

Jusqu'à la révolution hellène de 1821, les Grecs du Fanar conservèrent le privilège exclusif de fournir des interprètes de la marine et du Divan au gouvernement turc. Lorsqu'à cause de cette levée de boucliers, les Fanariotes ne possédèrent plus la confiance des Osmanlis, on ne put trouver dans l'Empire, comme l'eût souhaité le Grand-Seigneur, un seul Turc qui fût en état ou qui eût la bonne volonté de parler une langue étrangère. On fut obligé de conférer ces dignités, abolies depuis, à des Juifs ou à des Arméniens.

Le drogman de la marine avait un traitement, revenu ou bénéfice annuel de 300 bourses. Cette somme n'était, il est vrai, qu'éventuelle. mais, bon an mal an, elle surpassait toujours considérablement la rétribution allouée à l'interprète du Divan, qui ne touchait que 94 bourses.

Le drogman de la marine disposait en outre des places de *mousselim*s ou de *mouhassils*, espèce de petits gouverneurs civils et militaires que la Sublime Porte répartissait dans certaines îles de l'Archipel comme sur le continent grec pour y exercer, en son nom, une sorte de contrôle et de surveillance. Il achetait ces charges et les revendait au plus offrant pour son compte particulier. L'appel des jugements rendus par les premiers juges, qui étaient ordinairement au nombre de trois ou quatre par île, était porté devant l'interprète de la flotte qui décidait en dernier ressort; les insulaires préféraient s'en tenir au verdict de leur compatriote plutôt que d'en appeler au grand amiral, dont l'intervention

(1) *Ἱστορία τῶν Ἀθηρωπίνων πράξεων*, C. M. Couma, t. X, p. 390.

(2) *Histoire de l'Empire ottoman*, Ahmed Djevdet, t. X, p. 406.

eût été considérée comme la dernière des calamités. C'était lui également qui faisait passer les avis et ordres du gouvernement ottoman aux insulaires grecs et qui transmettait les réclamations, pétitions ou autres pièces de ce genre au Divan impérial par le canal du capoudan-pacha. — «Le premier secrétaire de la communauté d'Hydra, rapporte G. D. Criésis, fut J. Criésis, homme qui possédait le plus de connaissances de son temps ; rempli de sagesse et d'intelligence, il laissa des chroniques remarquables sur son époque, dans son premier mémoire adressé à l'interprète de la flotte, N. Mavroyéni. Chargé de protéger les droits de ses compatriotes, et envoyé deux fois à Constantinople, comme délégué, il y représenta son pays avec tant de sagesse et de dignité qu'il excita l'admiration de N. Mavroyéni (1).»

Le drogman de la marine percevait les dîmes des îles, quand, chaque année, il accompagnait le grand amiral dans la tournée qu'il faisait à cet effet dans l'Archipel. Le fac-simile suivant, revêtu de la signature de Nicolas Mavroyéni et dans lequel il atteste avoir reçu cet impôt des habitants de Naxos, en 1776, vient corroborer ce fait.

Actul ce noi nu dăm în fac-simile, Țice :

«Nous déclarons par le présent que l'île de Naxos, autrement dit: Castro, Bourgo et Néochori ont seulement payé le dixième du bakié de l'année courante, 1776, au trésor de S. A. notre illustre seigneur, vizir et grand amiral, Ghazy-Hassan-Pacha. En foi de quoi nous avons délivré la présente attestation pour leur sauvegarde et pour valoir ce que de droit. — Le 22 Août 1776.

NICOLAS MAVROYÉNI, dragoman de la marine impériale.

La date précise de la nomination de Mavroyéni comme interprète de la flotte nous échape, attendu que si l'histoire des grands interprètes du Divan a été imparfaitement écrite, celle des drogmans de la marine reste encore à faire. Cependant, en nous basant sur les pièces officielles que nous avons reçues des Cyclades et de Constantinople, nous pouvons établir ainsi la chronologie des interprètes de la flotte immédiatement avant et après Nicolas Mavroyéni.

Document signé par Nicolas Mavroyéni, comme fondé de pouvoirs de la femme de l'interprète de la marine, Th. Dimaki.

1763 THOMAS DIMAKI

1766 ÉTIENNE MAUROYÉNI.

. . . . ARGYROPOULO.

1771 (?) NICOLAS MAVROYÉNI.

1786 ÉTIENNE MAVROYÉNI (neveu du précédent).

Une fois drogman, Mavroyéni donna à cette place une importance qu'elle n'avait jamais eue. «Ses prédécesseurs n'avaient jamais été que les interprètes des commandants, même les plus imbéciles et les plus stupides ; Mavroyéni devint l'ami et le conseiller du pacha le plus énergique et le plus clairvoyant qui eût jamais été à la tête de la marine turque. La lion, dont le rugissement faisait trembler le musulman, montrait la douceur d'un agneau avec le rusé Grec.

(1) *Histoire de l'île d'Hydra jusqu'à la révolution de 1821*; traduite du grec moderne par Théod. Blancard, Marseille, 1888, p. 84.

Si le bruit de quelque acte illégal commis par son drogman arrivait jusqu'à lui, le premier mouvement d'Hassan était la colère; il jurait qu'il ferait sauter la tête à l'insolent qui résistait à ses ordres; mais la vue de Mavroyéni suffisait pour désarmer son ressentiment, et il chargeait de nouvelles faveurs cette tête qu'il venait de jurer de faire tomber. Toutes les infractions du drogman aux lois et aux usages des Turcs, ne semblaient que lui assurer plus d'influence sur son protecteur, et les Grecs, aussi portés qu'autrefois à attribuer les effets, qui les surprenaient, à quelque cause surnaturelle, s'étonnèrent moins de la puissance de Mavroyéni, que de la vertu des ingrédients dont il avait dû se servir pour composer un philtre» (1).

Les historiens sont unanimes à constater l'influence considérable, sans bornes, dont Nicolas jouissait sur l'esprit de Djézaërlî-Hasan-Pacha qui fut, certes, l'amiral le plus remarquable de la marine ottomane. Ce musulman avait été si charmé de l'esprit de son drogman et tellement captivé par ses manières, que jamais aucune intrigue, faite en vue de lui nuire, ne put ébranler un seul instant l'attachement que lui portait son maître. D'aucuns assurent qu'il poussait sa confiance en Mavroyéni jusqu'à lui permettre de le remplacer, mais sans officialité, dans ses fonctions. On a maintes fois cité le crédit dont avaient joui jadis Panayotaki et Nicolas Mavrocordato, mais tout cela n'était rien auprès de l'énorme ascendant de Nicolas Mavroyéni, non seulement sur le grand-amiral, mais aussi sur les membres composant le Divan impérial.

Emerson Tennent, un publiciste anglais de quelque valeur, nous laisse deviner la tactique mise en pratique par le drogman de la flotte pour arriver à posséder un si grand crédit: «L'audace et la présence d'esprit de Mavroyéni» écrit-il, l'adresse de sa conduite envers les Turcs, le zèle qu'il montrait pour la gloire de l'Islam, et les extases dans lesquelles il tombait souvent dans le Divan, en criant d'un air inspiré: «Allah! Allah!» le rendirent l'unique idole des Ottomans, aide de camp, interprète, conseiller et instrument de toutes les entreprises d'Hassan-Pacha (1).»

ANEXE LA PAG. 19

Nu numai de la ocaziunea solemnă intrării în București a Domnitorului avem pitacuri organizându alaiuri. Mai dămă aci alaiulă cu care eșia Domnia, afară, la Isvorul-Tămăduirei și cu care eșia Domnia la Biniș.

In cod. XVII, fila 251 am mai aflată un alaiă, din 1787, fără indicare de ocaziunea la care avu locă. Î reproducemă, fiind primulă în care găsim introdusă *un tun* cu tunariă lui și trei equipage domnescă: Careta Gospod, cu 6 telegari, Butca Gospod, cu doi telegari și — lucru estraordinar — o saniă domnescă înhămată cu cerbi.

Orînduiala alaiului de mănă (?) în ce chipă s'a orînduită.

Toți aprodiți vătășesci, aprodiți ceaușesci, copiii din casă ai vătăvului de visterie și paharniceii toți, cu ceaușii și stegarii lor, înarmați și călări, doi câte doi, după orînduială.

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope. t. I. p. 45.

(1) Emerson Tennent, t. II, p. 279. — Ἡ Ἡρωικὴ τῆς ἐλληνοκρατίας ἐπαναστάσις, etc.; Stéphan. Th. Xénos. Londres, 1861, t. I, p. 74.

- Toți Portăreii ot vel Portar — asemenea
 6 Comișei călări cu haine roșii — asemenea,
 4 salahori ai grajdurilor Gospod. — asemenea,
 Cămărașii și lipcanii, asemenea călări și înarmați cu vătaful de călărași și
 Odobașa de lipcani.
 Tagma logofețelor cei mici de Vesterii.
 « « « « de Divană.
 Hekeam Bașa cu iamaculă sēu.
 Toți levenții ot vel ispravnic za curte călări și înarmați, câte doi.
 Ciohodarū gospod, toți înarmați și călări.
 6 Satiri, asemenea.
 6 Alaiū-Ceauși, din cari doi să âmble pentru mișcarea și îndreptarea alai-
 ului la mergere, cu bună orînduială.
 3 saraccii și unū mataragiū, asemenea călări și înarmați.
 2 Trâmbițași Gospod, călări.
 Iciagalele toți cu ideclii, călări și înarmați, câte doi.
 4 Postelnici Capocelăi și înarmați.
 4 logofeți de taină.
 4 logofeți za visterie, de cei ce aū îmbrăcat caftane.
 Al 3-lea Comis cu Caftangiu
 Al 2-lea Comis cu al 2-lea pitarū.
 Vătaful de paharnicei, cu vătaful de curte
 Vătaful de aprođi, cu ceauș de aprođi,
 Al treilea vist. cu al 3-lea post.
 Al 3-lea logofet de sus, cu al 3-lea logofet de jos.
 Vel cupariū, cu devictarul.
 Patru trâmbițași gospod.
 Biv vel armaș muhurdar, cu Vel Post. Matheiū.
 Vel Pitar Stavrance, cu Pitar Mănăilă.
 Serdar Gregorașco, cu Serdar Stanciu.
 Paharn. Călinescu, cu Pah. Nicolake.
 Paharn. Iancu, cu Pah. secretar.
 D-lū Vel Comis, cu D-lū biv vel clucer vechil Postelnicief.
 Tacămulū armășiei înainte tunului.
 Armașii cu pușcașii călări și înarmați.
 Al 2-lea armaș, cu al 3-lea armaș.
 Pitar Șerban.
 Tunul cu doi topcii deasupra și toți cei-l-ați tunari călări împrejurulū tu-
 nului, cu fuștele în mână.
 Vel Armașū cu toți lăutarii cāntāndū și cu 4 trâmbițași.
 Cavasi doi înainte camareii și înarmați.
 Cămara Gospod cu 10 tufecii de oparte și 10 de altă parte, călări și
 înarmați.
 Vechilulū cămărășiei și cu Vel gramatic după cămară.
 Haznea Emini cu totū tacămulū lui, călări și înarmați.
 Ordu-Agasi cu totū tacămulū lui călări și armați.
 Careta Gospod. cu 6 telegari.
 Sania Gospod cu cerbi.
 Butca Gospod cu doi telegari. (Cond. XVII, fila 251).

1787. Alaiū la Isvorul Tămăduirei.

«Alaiul prea iubitei Dómei Domniei mele *afară*, la Isvorul Tămăduirei».

50 Seimeni polcovnicesci }
50 « bulucbașesci } călări și armași.

6 Postelnici toți cu capoturi și tacămū curași.

Ceaș spătăresc, cu ceaș agiescū.

Baș bulucbaș, cu polcov. de sermași.

Vtori Pit., cu polcov. de tērg.

Vornic dă harem, cu vel căpit. de dorobanși.

50 nemși din pórtă, pe josū.

12 fustași cu darde și cu isbașa lor.

8 Căpitani ai seimenilor spătăresci și 4 ai giudețelorū înarmași cu zar-davelu în cap.

10 Ciohodari pe lângă careta gospodja și cele-l-alte carete următóre.

Poruncim Domnia mea, Ceaș spătăresc, să fii zapciū, ca să gătesci acest alaiū joi, până în duiū». (Condica No. 17, fila 177).

ANEXE LA PAG. 33.

Justiția sub Mavrogheni.

Din următórele acte se póte vedé, încă odată, că neintemeiată este afirmațiunea unora din scriitori, că Mavrogheni judeca *turcesc* și numai după voia lui.

Adevératū că pedepsia greū abaterile dela datoriile ale impiegaților justiției. Așa în 3 April 1787 a urmăritū pe Miculū zapciulū «să respundă, căci aū slobođitū unū ucigașū din pușcárie, luândū rușfetū». (Cod. XVII fila 166).

Amū arétatū că N. Mavrogheni n'a schimbatū dela o l-altă judecătórii de la «departamenturi». În 5 Mai, 1878, a numitū pe nepotulū sfinției séle párintelui Zihnea(?) la depart. de șepte, în loculū armașului N. Cantacuzino. «Poruncimū d-lui Vel Vist să-lū aședī în catastihulū legilor între judecătóri. Așișderea poruncimū și d-lui Vel log. de țera de susū, să arēși Domnesculū nostru pitacū boerilor judecătóri dela acelu departamentū, ca să fie însciințași.» (Cod. XVII, fila 174).

Amintimū acestū casū ca să se confirme aserțiunea nóstră, că nu s'aū desdesfințatū de N. Mavr. «*Departamenturile*» și că schimbările la ele nu erau atâtū de dese și de generale cumū s'ar fi pututū crede. Din pitaculū adusū se mai vede și aceea, că la orī ce numire în slujbă de judecătór trebuia să participe doi din veliși boeri ai Divanulū: Visternicul, pentru regularea lefei numitului și unulū din logofeși mari, ca contrasemnator alū alegerei funcționarului.

Acumū diversele acte mai susū promise.

Iată un casū fórté curiosū de abusū alū unui ispravnicū din Meedinți, care în locū de a face dreptate la jalba unui mazilū, ilū bate la falangă și ilū închide. Așa ceva nu făcea Mavrogheni, ci boerulū Clucerul Frusin!

Carte la Caimacamu Craiovei, a lui Dumitrașco Anescul cu Costea Negușitorulū pentru 6 oi.

«Zemli Vlah... De vreme ce la Domnia mea aū datū jalbă Dumitrașco Anescul mazilū din sud Mehedinți pentru Costea Negușitoru, cumcă la leat 1780

i-aŭ datŭ șese oi cu tocmelă și tot prelungindu-lŭ nevrëndŭ să i le plătescă aŭ mersŭ la densuslŭ să-i cêră banii la ȕi ânteiŭ a lui Mai, iarŭ numitulŭ Costea nu numai bani nu i-aŭ datŭ, ci încă aŭ săritŭ la dânsulŭ de l'aŭ și bătutŭ și cumcâ mergêndŭ la Clucerulŭ Frusinu Ispravnicu județului, ca să-i judece pentru acêsta, numitulŭ clucerŭ, fără de a nu intra în nici o cercetare ca să vadă cine este vinovatŭ, l'aŭ pusŭ la ȕi de târgŭ în falangă și i-aŭ trasŭ 200 de toege la tâlpi și după aceea l'aŭ băgatŭ în pușcârie în butuci dimpreună cu tâlhariŭ globindulŭ și cu taleri 146, fără de a nu i se da banii după oi. Pentru care, măcarŭ că aŭ datŭ zapisŭ de împăciuire la mâna Costei, dar ȕice că acelŭ zapis l'aŭ datŭ de nevoie ca să scape dela închisóre. Așiderea dimpreună cu densuslŭ aŭ trimesŭ jalbă Domniei mele și tótă brâsla mazililorŭ de acolo cerêndŭ dreptate pentru acêstă strașnică pedepsă ce aŭ făcutŭ clucerul Frusinu lui Dumitrascu, cu fâlanga la ȕi de târgŭ și cu închisóre la pușcârie, avêndulŭ pe acesta ca pe unŭ părinte în tarafulŭ lorŭ. Decî vrêndŭ Domnia mé ca să Ne pliroforisimŭ de adevêrŭ la aceste, iată scriemŭ d-le cinstitŭ și credinciosŭ boierulŭ domniei mele Alexandru Gherake biv. vel Post Caimacame Craiovei, ca d-ta împreună cu d-lor cei-l-alți boieri de acolo, să faceți cercetare fórte cu de amêntulŭ atâtŭ pentru pricina gâlcevei lui Dumitrascu cu Costea în ce chipŭ s'a întâmplatŭ și cine dintre amêndoi aŭ datŭ ânteiŭ pricină de gâlcevă și care este vinovatŭ mai multŭ la acêsta, cât și pentru pedepsa cu falanga și cu închisóre ce se jâluesce că i-aŭ făcutŭ clucerul Frusinu: de este adevêrată și în ce chipŭ l'aŭ bătutŭ? Care aceste să le cercetați prin ómenii ce se vorŭ fi întâmplatŭ de față, iar mai vêrtosŭ pentru glóba, care este cu totulŭ nesuferitŭ Domniei mele, să cercetați cu ce cuvintŭ s'aŭ îndrăznitŭ clucerul Frusin de aŭ făcutŭ o urmare ca acêsta, însă cercetarea să o faceți dréptă în adevêrŭ, în frica lui D-ȕeŭ, făr de a *pârți* la vre-o parte și ori în ce chipŭ veți dovedi, se însciințați Domniei mele, cu anafora. Pentru care orîndimŭ și Mumbașirŭ pe boierulŭ Domniei mele.... Post, să stée acolo până veți face cercetare și așteptând respunsuri până îi va veni alŭ doilea poruncă dela Noi în ce chipŭ să urmeze și după cercetare, de va rămânea clucerul Frusinu vinovatŭ la acêsta, să iée Mumbașirulŭ trépădŭ dela numitulŭ clucerŭ taleri 30. Tolico pisah gsp. 1787 Apr.

1786 Aug. 19. — Judecata înaintea unui arbitru rînditŭ de Vodă:

O livadă făcută pe moșie străină atâtŭ o stăpânesce celŭ care a făcuto și urmașii săi, câtŭ este *trăitorŭ* pe moșie; iar decă lipsesce, o perde și revine proprietarului moșiei.

Judecata lui Nicola Gheorghiu moldovenŭ din Hărlău cu Christodor Tolea din Bucuresci, că i-aŭ luatŭ nevasta și din avere.

Domnitorul muntênŭ corespunde în privința acêsta cu domnitorul moldovenŭ Alesandru Mavrocordat, care adevêrindŭ dreptatea lui Gheorghiu, domnitorul muntênŭ aruncă la pușcârie pe vinovatŭ și vinde nisce mori ale aceișia pentru îndestularea pãgubașului. Cond. 17, fila 125.

O carte de Judecată a lui Pãtrașcu, pentru pricina ce are cu cumnatu-sêŭ Radu, amêndoii poterași.

«Pãtrașco Poterașŭ dela Stégulŭ d-lui polcovnicŭ de poteră ot. satu Mărșa sud Vlașca, aŭ trasŭ la judecată înaintea Nóstră pe cumnatu-seŭ Radu poterașŭ

totŭ dela stĕgu lui, arĕtând cã estimpŭ, dupã doue ñile trecute dupã ñiua sfin-
tului Gheorghe, în marginea satului fiindŭ unŭ stãrvŭ de calŭ, s'aŭ dusŭ sĕra
de s'aŭ urcatŭ aprõpe de acelŭ mortŭ calŭ, într'unŭ copaciŭ, pãzindŭ cu pușca,
ca viindŭ la stãrvŭ vre unŭ lupŭ sã mãnãnce, sã dee într'insulŭ sã-lŭ omõre și
peste nõpte mergĕndŭ și acestŭ Radu cu pușca, totŭ pentru a pãzi la acelŭ
stãrvŭ, ca sã ucigã vre unŭ lupŭ; dupã ce aŭ mersŭ acolo, vĕdĕndŭ cã nu-ı vine
bine sã dee cu pușca, aŭ mersŭ de aŭ luatŭ stãrvu sã-lŭ tragã la locu unde ıı
venea lui cu indemãnã ca sã põtã da cu pușca și acolea unde întindea stãrvulŭ,
vãdĕndŭ Petrașco mișcarea stãrvului, întunericŭ fiindŭ și ne bãgãndŭ sĕmã aŭ
datŭ cu pușca cu alice, și aŭ împușcatŭ pe cumnatu-seŭ Radu printr'o mãnã și
pe la cõste, bãgãndŭ într'insulŭ 13 alice și peste o septemãnã puindu-se în carŭ,
aŭ venitŭ aici sã jãluiascã Mãrii Sĕle lui Vodã și elŭ de fricã aŭ pusŭ mijlo-
citorı și aŭ fãcutŭ pace și i-aŭ datŭ tal. 26 și acumŭ 'și cere bani ınapõi fiindŭ
cã nu aŭ muritŭ și este sãnãtosŭ; fațã fiindŭ și Radu cumnatu-seŭ, luarea
banilorŭ n'aŭ tãgãduitŭ, fãrã numai ñise, cã elŭ s'aŭ dusŭ la stãrvŭ în picioare
și cu pușca la spinare și luãndŭ coșulŭ calului în mãnã sã-lŭ tragã fiindŭ ușorŭ
s'aŭ pomenitŭ împușcatŭ și din copaciulŭ care aŭ datŭ cu pușca diestima locu-
lui pãnã la stãrvŭ este numai de 5 pași și elŭ pentru cã i-aŭ fostŭ cumnatŭ l'aŭ
ertatŭ și aŭ fãcutŭ pace pe acești bani, ne mergĕndŭ nici la doftorŭ ca sã-ı scõțã
alicele dintr'insulŭ, pentru ca sã nu-lŭ scõțã în cheltuialã, iarã de ar fi fostŭ
strãinŭ nici într'unŭ chipŭ nu s'arŭ fi odihnitŭ, pentru cã osebitŭ de cheltuiala
ce aŭ fãcutŭ la cãutatulŭ bolei, dar și de bucatele ce aŭ avutŭ peste câmpŭ
semãnate s'aŭ pãgubitŭ și aŭ rãmasŭ și secatŭ de mãnã, încãtŭ la lucru greŭ
nu põte munci; decı fiindŭ cã și de însuși nõi desbrãcãndu-se Radu se vĕdu
semnele alicelorŭ, care sunt și pãnã acum în carnea lui ne scõse, și mai vĕrtostŭ
cã din copaciulŭ care aŭ datŭ cu pușca cunoscutŭ lucru se vede, cã este și mai
puținã diestimã ca de 5 pași, pentru cã de susŭ dãndŭ vine mai aprõpe și ve-
derea omului stãndŭ în picioare, nu face vre-o asemãnare ca de lupŭ, fiindŭ ji-
gãnia cu patru picioare, ci trebuie sã se fi uitatŭ bine cu ochii și apõi sã dea
cu pușca, decı fiindŭ ca acĕstã ınvoire aŭ fãcut-o prin zapisŭ cu bunã-voie și
rugatŭ de cumnatu-sĕŭ Pãtrașco, care zapisŭ se vĕdu și de nõi, cu cuprindere
ıntocmai, hotãrimŭ cã Radu sã fie în pace și nesupĕratŭ de acei bani de cãtre
cumnatu-sĕŭ Pãtrașco, pentru cã nici acumŭ nu este litrositŭ și vindecatŭ, aflãndu-
se alicile în carnea lui, și dupã vreme cãnd se va ıntimpla a se deschide rãnile
sã aibã cu ce a se cãuta; acĕsta! 1786. Decem. 11. (Cod. 16, fila 13).

Vel. spãt., Costandin Coeorãscu Pahur.

Altã judecatã :

Io. Nicolae Petre Mavrogheni V. V. i gpã. Zem. Vlas.

S'aŭ ınfãțiatŭ la Divarŭ ınaintea Domniei mele amĕndouĕ părțile, și fiindŭ
doveditŭ numitŭ Gheorghe Grecu cum cã aŭ fostŭ gazdã de hoți, nu s'aŭ primitŭ
pãra lui, ci hotãrimŭ ca Costandin Polcovnicu sã aibã pace, dãndu-ı acĕsta Dom-
nĕsca nõstrã ıntãrire la mãnã lui ıntru apĕrare. — 1787. Mart. 3. (Cond. 16.
Fila 33, 34).

Vel. Logf.

pec.
gospod.

Pré Inălțate Dómnice.

După jalba ce a datú Inălțimeii tale Gheorghe Grecu, din satul Bălănesci sud. Oltú, pentru dumnealui Constandin vel polcovnicú za dorobanții, arătându că fără vină l'au prepusú de gazdă de hoții, și bătându-lú cu 200 de bețe la falangă, i-au luatú și totú ce-au avutú după sufletulú lui, precumú mai josú anume se aréta și își cere dreptate cu împlinire, prin care jalbă ne porunceșci Măria Ta să cercetămú și să înșciințămú Mării Tale; după luminată poruncă, aducându-se față Constandin polcovnicú pírátulú, s'aú întreatú ce are a răspunde? și díse, că aici în Bucuresci de însuși elú prinđendu-se trei hoții, anume: Dumitru, Velco și Hristea Sirbu, și la cercetarea ce s'aú făcutú de judecată în spătăria dumnélui biv vel spăt. Costache Mavrogheni aú arétatú, că în primăveră aflându-se în hoție, aú mai avutú tovarășú pe unú Mincul, care este impușcatú într'unú piciorú din hătălia ce aú făcutú dincolo de Dunăre cu potera siimenescă i pe unú Constandin ce aú fostú împreună cu dînșii aici în Bucuresci, când s'aú prinsú ei și aú scăpatú și pe acestú Gheorghe jăluitarú, numiții prinși hoții l'aú arétatú că-lú aú gazdă, la care aú și bani și arme lăsate la dînșulú și după acestú tacril a lor, cu volnicia dată în scrisú a d-lui biv. vel spăt. Mavrogheni, aú mersú și mai întéiu aflându pe acestú Mincu rănitú în satulú Cotenița dintracelú județú, care fusese prinsú de ispravnicú cu o septămână de díle mai nainte de prinderea acestorú hoții de aici din Bucuresci, și în díua ce aú ajunsú numitulú polcovnicú într'acestú satú, întrú acea dí fusesă venitú și acestú Mincul dela ispravnicú la casa lui și prinđendulú aú mersú asupra satului Viișóra ce este din susulú Cotenetiiei diastima de locú de o jumătate de ciasú, unde se află ședetoriu acesta arétatú atâtú de gazdă Gheorghe jăluitarú și găsindulú și pe dînșulú, aú începutú a face cercetare, după porunca ce aú avutú, și intră cele-lalte găsindú și pe unú Tudor sluga sa, aú arétatú, că anu în postulú san-Petrului, pe vremea prașilií de porumbú, simpindu-se de poteră că aú venitú după d. rii să-i prinđă, iar acestú Gheorghe împreună cu Mihail tovarășulú sêu pe venitulú moșiei Izvoarele și Cotenița îi puse pe toți acești hoții de săpa la porumbú și într'acelașú chipú nu se putea dovedi hoții de poteră și într'o sâmbătă séra s'aú sculatú acestú Gheorghe dela Viișóra, luându împreună și pe Tudor, sluga sa și mergéndú la satulú Cotenița aú intratú în grădina lui Velco, ce este unulú dintr'acei prinși hoții de atunci și luându de subt pătululú lui cincú puscú i doue iatagane și patru pistóle, ședéndú la cărciuma lui în satú, la unú Necola cărciumarú, fratele acestuia Tudor slugă, de acolea aú încălecat Gheorghe și pe Tudor l'aú luatú totú pe josú, avéndú și unulú și altulú arme în spinare să le ducă la casa lui la Viișóra, și pre drumu mergéndú, aú dísu Gheorghe cătră Tudor sluga, să nu spue niménuí de rădicarea armelorú, că după ce le va vinde la Craiova îi va da și lui talerí 10 și ajungéndú a casa le-aú pusú în soba bordeiului, apoi a doua dí Duminiică prinđenduse de polcovniculú județului, acestú Mincul rănitulú, totú într'a cea dí despre séra, aú díse Gheorghe cătră Tudor sluga, că elú merge la polcovnicú să scótá pe Mincul, și fiindú că elú rămâne singurú a casa l'aú întreatú pe stăpánulú sêu Gheorghe, decă va veni cinevași la dênșul peste nópte să dée pușca? și i-aú poruncitú să nu dée că-lú spânzură, și apoi după această vorbă ce-aú avut-o între dênșii, luându armele de unde le avea puse întéiu, le-aú trecutú în pivnița bordeiului și le-aú pusú întré nișce buți, și după ducerea lui, Gheorghe peste nópte cine va fi venitú nu șcie, că dreptú

unde au fostŭ armele au rădicatŭ doue scânduri ale bordeiului și au luatŭ armele, și la rădicarea lor au rămas unŭ pistolŭ, care l'au datŭ lui Tudor pentru făgăduiala de tal. 40; de care și însuși Nicula brat Tudor sluga, pentru rădicarea armelorŭ din grădina Velcului totŭ asemenea arătare i-au făcutŭ și polcovnicului, și după arătarea acestora prindendŭ și pe acelŭ Mihaiŭ tovarășulŭ lui Gheorghe, l'au certatŭ cu 6resce bătaie; și fiind-că elŭ au fostŭ și bolnavŭ de friguri, s'au arătatŭ de bolnavŭ forțe rău, și cu tôte ale lui mișcărŭ de scăpare ce-au făcutŭ nu s'au cređutŭ, și noptea când au rămasŭ acolo, i-au pusŭ pe amendoi în butuci și l'au culcatŭ cu acestŭ Gheorghe alătura, și amendoi învâliți cu unŭ chiurchiŭ, și peste nopte adormindŭ și străjile, polcovniculŭ fiindŭ smăcinatŭ de ămbierea drumurilor, de lângă acestŭ Gheorghe s'au sculatŭ Mihaiŭ tovarășulŭ sêu și cu butuculŭ în picioare au fugitŭ și nu l'au mai găsitŭ, și pentru aceea și pentru ca să spue armele, și i-au datŭ câte-va toiage la falangă după aducerea lor aici, înfățișindu-se înaintea judecâtei tôte părțile totŭ asemenea arătare au răcutŭ hoții, și încă au arătatŭ că după ce s'au rănitŭ Mincul în țera turcescă, și întorcendŭ-se înapoi, pe drumŭ au înfilnitŭ unŭ Turc și i-au luatŭ calulŭ și o pușcă și unŭ iataganŭ; și pe calŭ l'au pusŭ pe acelŭ Mincu rănitŭ, și trecendŭ Dunărea au venitŭ la satulŭ lor, Cotenița, s'au despărțitŭ și de al-doilea Dumitru Velco și Nandiciu, și cu unŭ Costea, și s'au dusŭ asupra Craiovei în județulŭ Gorjilor pe Maradie și au lovitŭ pe unŭ omŭ ce-î ăice pe poreclă Spănu, și i-au luatŭ tal. 100 și au mai lovitŭ pre unŭ ciobanŭ, și i-au luatŭ tal. 40, și dela unŭ Român tal. 20, și dela altŭ ciobanŭ tal. 15, și apoi lovindu-se cu poterile de peste Oltŭ, au peritŭ acelŭ Costea tovarășulŭ lor, care i s'au adusŭ și capulŭ la luminata portă gospodŭ, cumŭ și acelŭ Tudor i brat Ego Nicula, slugile lui Gheorghe gazda, peste celê de mai susŭ arătate, au mai ăis și acêsta, că viindŭ pe drumŭ cu Gheorghe stăpănulŭ lor, s'au rugatŭ de dênșii ca să nu spue pentru pușci și de punerea lor la acelea locuri ce se arêtă mai susŭ, cumŭ și de pistolulŭ ce l'au datŭ lui Tudor sluga și-le va da tal. 40, la care arêtări ale lor, nici Gheorghe jăluitoriulŭ, înaintea judecății pentru acelea arme care le-au rădicatŭ dela Cotenița și le-au dusŭ de le-au ascunsŭ la casa lui, cumŭ și de pistolulŭ celŭ rămasŭ și l'au datŭ lui Tudor, sluga sa, pentru făgăduială de tal. 10, n'au tăgăduitŭ, atâtă numai au răspunsŭ pentru arme, că nu șcie cine le-au luatŭ din pivnița bordeiului; deci dară cumŭ au fostŭ Gheorghe gazdă și ascundătorŭ de hoți, este doveditŭ însuși din tacrirulŭ hoților, și din spusa slugilor lui, care atunci cândŭ era cu toți de față au rămas anapologhitos, iar pentru ceea ce arêtă jăluitoriulŭ că i-sau luatŭ, nici polcovniculŭ n'au tăgăduitŭ, ce ăisă, că unile s'au luatŭ de însuși, și altele de poterași, după obiceiŭ, căci obiceiulŭ vechiŭ este dela hoți și dela gazdele hoților, ori ce se vor găsi, cei ce prindŭ iaŭ totŭ, și eșindŭ nescare păgubași mai înteiŭ implinescŭ paguba, și apoi ceea ce rămâne este al lor, căci pentru aceea i-se pune viața în primejdie; noi de cercetarea ce amŭ făcutŭ și atunci și acumŭ, după luminată poruncă, înșciințămŭ, iar hotărîrea cea desăvârșitŭ se va face de cătră Înălțimea Ta. 1787, April 29.

Vel Post. — Costantin Cocorăscu, vel. pahar.

Celê luate de Dumneabŭ Polcovniculŭ za Poteră,

- 1 Unŭ calŭ cu șea.
- 1 Ipăngea de aba albă.

- 1 Tolă de pěrũ.
- 1 Chiureciũ postavũ de țerã.
- 2 Anțiree scurte de aslagé.
- 4 Cãmãși românești vechi.
- 3 Pãrechi ismene.
- 3 Peșchire.
- 1 Basma albastrã próstã.
- 1 Fesũ.
- ½ Cotũ postavũ roșu.
- 3½ Coși alagé.
- 3 Petice postavũ verde.
- 1 Tuzluci.
- 1 Bãσμα de 12 parale.
- 1 Mindirũ pãnzã de Brașovũ complectã cu paie.
- 1 Cãlimãrũ de alamã.
- 1 Flintã.

tal. 16, bani 90 luați și dați la Iordoche biv rãtãvũ spãtãrescũ.

Celã luate de poterași.

- 1 Pãreche desagi de pele.
- 1 Cojocũ scurtũ.
- 1 Fesũ.
- 1 Ploscã.
- 1 Pãreche suratrai vechi
- 1 Riémé de ață.
- 1 Cuțitũ de 25 parale.
- 1 Piperniță de osũ.
- 3½ Oca bumbacũ.
- 4 Oca lĩnã.
- 2 Oca de pěrũ. (Cond. 16, fil. 33, 34).

Curte de judecatã a lui Ioan sin Lefter Chelariũ M-rũ Negoescu, care dupã înșciințarea D-lorũ Ispravnicilorũ ot sud Ilfovũ, aũ în ipopsic cã arũ fi sãpatũ la o comorã.

«Fiindũ cã dupã înșciințarea dumnélorũ boerilorũ ispravnicĩ sud. Ilfovũ ce ni-aũ făcutũ, cã în prėsma monãstiri Negoescii s'aũ gãsitũ o sãpãturã de grópã cu asemãnare de comorã, și dupã cercetãrile ce aũ făcutũ Dumnélorũ, țicũ cã în pivnița monãstirii Negoesci s'aũ gãsitũ o cazma, și în gura acei cazmale fiindũ rãmasũ nișelũ pãmẽntũ l-aũ potrivitũ cu pãmẽntulũ sãpãturii acei gropi, și nimicũ despãrtire între dınsele n'aũ avutũ, și aũ bãnuialã, cã arũ fi fostũ la acea sãpãturã de grópã un Ioan sin Lefter chelaru monãstirei, care chelariũ aducẽndu-se aici, dupã cercetãrile ce am făcutũ ne-am adevãritũ, cã acea sãpãturã de grópã s'aũ făcutũ Joi nóptea spre Vineri la 8 ale trecutului Aprilũ, și chelariulũ fusese trimisũ de igumenu de la 1 Aprilũ cu nișce zaherea la Olteniță, și aũ venitũ la

15, tot a acelei luni, la monăstire, precumŭ ne-amŭ incredințatŭ din însăși gura lui Iordache, ce aŭ fostŭ orânduitŭ zaheregiu domnescŭ, cã numitulŭ chelarŭ a fostŭ nelipsitŭ dela Oltenița între aceste 15 zile, cum și numitulŭ egumenŭ, Joi, la 8 ale acelei următoare lui Aprilŭ, aŭ fostŭ aici în Bucureșci, și a doua și Vineri aŭ plecatŭ de aici la monăstire împreună cu d-lui paharnic Fierescu și cu d-lui Costache armașŭ; după aceste incredințări ce aŭ luatŭ judecata, cunoscutŭ lucru este, cã rea a fostŭ arătarea dumnelorŭ ispravnicilorŭ, pentru cã nici una n'aŭ eșitŭ adevărate, și rămâne Ioan chelariu a fi nesuperatŭ pentru acēsta piră ce s'a făcutŭ asupra-i. — 1787. Iunie 17. (Cond. 16, fila 45).

Vel spătar. Costandin Cocorăscu, pahar.

Pré Inulțate Dómne

«Jăluescŭ milostivirii Măriei tale pentru dumnelui polcovnicŭ din sud. Vlașca ce se află acum aici, cã viindŭ cu slujitorii dumnelui la casa mé, m'aŭ luatŭ cu bănuială de hoție, dicēndŭ cã ași fi și eŭ amestecatŭ cu cei doi hoji ce s'aŭ prinsŭ și s'aŭ trimisŭ unuia capulŭ aici, și altulŭ viu, de care, milostive Dómne, eŭ nu mé sciŭ cu nici unŭ felŭ de pricină de hoție, cã suntŭ 6 ani de când ședŭ în satulŭ Gratia, și pe urma mea nu s'aŭ doveditŭ nici unŭ felŭ de hoție, care acēsta mie imi este năpaste; mai vėrtosŭ dumitale, Dómne, am și cartea dumnelorŭ ispravnicilorŭ din sud. Vlașca, ce scrie către Măria Ta pentru mine și mé adevereză de omŭ dreptŭ și cu dajdie în visterie, câtŭ și adeverița satului o am, toți sătenii iscăliți; deosebitŭ de acestea, Luminăte Dómne, când aŭ venitŭ polcovnicu a casă la mine de m'a luatŭ mai ăntăitŭ ca pre un hoțŭ, și m'a și globitŭ, de care mai în josŭ voiŭ arēta Măriei Tale, și acumŭ m'a dusŭ și m'a închisŭ la dumnelui vel. spătarŭ, luândŭ și cartea dumnelorŭ ispravnicilorŭ, ce scrie către Măria Ta, pentru mine; cu lacrimi mé rogŭ Mării Tale, să amŭ dreptate, cât și celea ce m'i-a luatŭ polcovnicu să fie luminată porunca Mării tale ca să-mi împlinescă, cã va fi cu păcatŭ să rămânŭ păgubașŭ, și ce va fi mila Mării tale.

Robulŭ Măriei Tale.

Celea ce mi s'aŭ luatŭ de Polcovnicŭ

1 Căciulă drept. tal. 3.	Dumitru din satul Gratia,
1 Pușcă drept. tal. 8.	ce mé aflu închisŭ la d-lŭ
1 Păreche cizme tal. 3, câtŭ și altele.	vel. spătarŭ.

Resoluție:

Dumnéta vel spătarŭ, să arēți Domniei mele de pricina aceasta negreșitŭ.
1787. Octombree 30.

Raport.

«Măcarŭ cã prin acēstă jalbă ce aŭ datŭ Dumitru jăluitarulŭ, arēta cã este năpăstuitŭ, și numai pentru o bănuială s'aŭ jăfuitŭ de către polcovnicŭ ot sud.

Vlașca, iar pentru că în tacirul dumnélor ispravnicilor acestui județu, ce s'au trimesú dela 25 ale trecutului Octombre dintr'acestú următorú anú, arétá cá s'au adevéritú din spusa lui Vasile párcálabú ot cáfunú, cumú cá Preda hoțulú Berién celui care s'au adusú mai în trecutele țile capulú la luminata Pórtá gospod, după ce s'au împușcatú de poterași acolo, l'au adusú în casa lui de au murit și la mórtea lui fiindú și preotulú satulú față au arétatú cumú cá unú Nicola ce-au ședutú în gura Isvorului și au avutú hodae la Gusia și acumú șede în satulú Gratia lângá Tânase Tráistaru, toți dintr'acelú județu, și are trei copoi, doi roși și unulú negru, are și nevastă și unú copilú, și cumú cá au arétatú cá și acesta este unú hoțu, și după acéstá arétare a hoțului, dicú dumnélor ispravnicii, cá cercetándú de acelu Nicola, s'au găsitú acesta, adică Dumitru jáluitorú sin Gheorghe, și șederea au spusú și ei întocmai precumú se arétá mai susú, cumú cá și tóte ceste-l-alte semne întocmai s'au găsitú asupra lui, numai doará numele este schimbatú, cá Preda au đisú cá-lú chiama Nicola, iar pe acesta-lú chiamá Dumitru, și pentru acésta nedándú-se cređeméntú jáluitorului numai prin graiú, dela esirea jálbiú s'au datú poruncá lui Gheorghe tata jáluitorului, ca prin ómeni cari știú, să incredințeze judecata de este jalba jáluitorului adevératá, anume Radu Vénătorul sin Marin, omú ca de 60 de ani, i Ioan sin Călin, omú ca de 40 de ani, pe cari s'au întreatú ce aretare știú să facá pentru acésta? și mai întéiu Radu au datú márturia, cá astá-iarná la Gusia, până la o vreme au fostú și elú cu vite la fénú împreună cu jáluitorulú, nici de cumú n'au vėđutú pe Preda Berién viindú la densusú, nici pe tovarășulú lui, nici șcie pe acelu Preda Berién cine au fostú, fiind-cá nu l'au vėđutú nici odatá, nici n'au simțitú măcarú să fi auđitú vre-odată séu mergéndú la casa lui, séu măcarú vorbá să fi făcutú cu hoți undevași, ne cumú să fie la tovarășie cu densú, pentru cá de astá-vérá după ce au isprăvitú fénulú ce au avutú, s'au mutatú iarăși la casa lui în satulú Gratia, și n'au fostú strămutatú dela casa lui măcarú o ți, avėndu-și hrana pământului ad. porumbulú și fénulú împreună toți sátenii împrejurulú satului, până acumú când s'au rădicatú de polcovnicú cu mijloculú ce se cuprinde în jalbá; așis-dera márturie au datú și Ioan, care pentru aceste arétate mai susú, după ce li s'au arétatú cu deamăruntulú tóte reútățile ce curge asupra celor ce jurá strímbú, s'au rínditú ca să facá și jurământú, și cu tótá voința s'au trasú a merge către jurământú: apoi vėđėndú cá nu se indoescú nimicú, i-anú întorsú iarăși inapoi, și înainte judecării făcėndu-se jurământú pe casele și agonisita i pe copii și pe sufletele lor, cá într'același chipú precumú se coprinde mai susú; decí de vreme ce după aceste márturii ne-amú incredințatú cá jáluitorulú au fostú nelipsitú de la casa lui, și numai pentru o bănuialá, căci s'au aflatú acestú jáluitorú cu șederea pe la locurile ce se arétá mai susú, sau jáfuitú de numitulú polcovnicú, dela judecatá se găsește cu cale, cá atâtú tóte acele jafuri să i se întórcă inapoi, câtú și de acumú înainte să rămăe numitulú Dumitru jáluitorulú nesupératú de acéstá bănuialá. 1787, Noemvrie 24. (Cod. 16, fila 79, 80).

Vel spăt., — Costandin Cocoráscu vel pahar.

Anafora Anaicăi fata lui Stanislav copilă din casă pentru pricina de judecată ce a avută cu tatălă său Stanislav.

Pré Înălțate Dómne.

«Nița fata lui Stanislav copilulă din casă de Divan, încă dela 31 ale lui Ghenarie, arătă judecătii, cumcă slujindă la reposata Anița Bănésa Filipésca, iară fi făcută haine, după cunū în dosū arătă și după ce aū muritū reposata Bănésă aū mersū la Nicolae Ciubucciu să slujescă, ca sa nu i se prăpădescă hainile, dar tată-sēu Stanislavū aū datū jalbă Mării Séle, mincinosă, dicēndū, cumcă Nicolae Ciubucciu nu este însuratū și o ține țitóre pe fia sa, care după porunca Mării Séle aducēndū pe Nicolae amū cercetatū pricina și numitulū Ciubucciu aū arētatū judecătii, cumcă elū este însuratū și pe Anița n'aū luat'o pentru acēstă trebă, ci ca pe o slujnică și încă mai multū ca să o mărite și arētă cumcă aū și găsitū pe unū Tudor căpitanū de aū logodit-o și după spusa-i i-aū făcutū și fōie de zestre, puindū în fōie pe aceste ce le aū arētatū Anița, că le are dela stăpâna sa cea dintăiū, și le cere dela numitulū Stanislavū ca să i le dēe când se va cununa cu dînsulū, pe care apucāndulū judecata în multe rānduri, s'aū pusū sorōce încă odată și zapisū aū datū la canțelaria spătārēscă cu sorocū de 10 ȕile și aū trecutū și acēstū sorocū și încă totū nu le-aū datū tōte, ci aū mai rāmasū o giubé de Ghiermesit blānită cu nurcă, o tivilichie dezblānită și 15 coți pānză subțire; ci dară judecata găseșce cu cale, ca stanislavū să implinēscă tōte acestea, pentru căci unū părinte este datorū încă elū să inze-treze pe fia sa, iar să nu oprēscă cele căștigate cu munca ei; noi de cercetarea ce amū făcutū arētāmū Mării Tale, iar cea de săvârșitū hotărire se va face de cătră Înălțimea ta. 1788, April 1. Cod. 16 fil. 99—100.

Vel. spăt. — Costandin Cocorāscul vel pābar.

Anafora lui Costandin Logf. cu Maria soția lui.

Io N. Petru Macrogheni gpdr.

«Pré sfinția ta Părinte Metropolitu, să teoriseșci acēsta și după porunca sfinței biserici și după pravilă urmāndū. să faci hotărirea cuviinciosă și să ne înșciințezi în scrisū prin anafora, pentru care poruncimū d-lui vel spăt. ca cu zapciu d-lui să-i înfățișezi înaintea pré sfinții séle părintelui Metropolitū. 1788, Noembrie 6.

Vel. Logf.

pecetea

Pré Înălțate Dómnne.

Maria soția lui Constandin Logf. s'a arătat cu jalbă la judecata acestui departament dîcînd că sunt acum trei ani de cînd îndrăgindu-se cu o Lucsandră femeie, a început a i se sparge casa și cu tóte că pentru acea faptă a lui s'a necinstit și strașnic s'a pedepsit de cătră Măria Ta, dară iarăși n'a făcut părăsire, ci și acum se află cu acea femeie, care atunci era făcută surghiun de cătră Măria Ta la mănăstirea Dintrun lemn; după a căruia jalbă mai întăiu am trimis de a rădicat pe acea femeie de unde se afla, dela Găeșci sud Vlașca și am trimis-o iarăși la numita mănăstire, de unde ne-a venit și înștiințare că s'a primit de starița mănăstirii; după acesta înfățișându și pe numitul Constandin cu Maria soția lui, n'a tăgăduit de acesta, fără numai disă, că nevrăstnic fiind, fără de șcirea și voia părinților lui, precum a găsit: s'aracă și făr de zestre a luat-o întru căsătorie și cumcă de cînd s'a împreunat amendoi totu ré vețuire a avut, atăt pe acelea vremi ne destoinic aflându-se la meșteșugul condeiului și ne putîndu a se chivernisi din destal, cum și mai în urmă slujind Divanului și pe la ispravnic și începîndu a căștiga mai cu adaus și a o îmbrăca cu haîne scumpe și juvaericele pre cât nu i se cădea, a adăugat și mai multă nesupunere și împotivire, mergînd și la mai rău trai, necinstindul cu ocară de părint și cum că nu-i vrednic să căștige precum și alții, să-i facă case mari și rădicînd și în multe rînduri mâna asupră-i, și vîrsîndu-i lătur în cap și alte multe asemenea, care aceste ne mai putîndu-le suferi, și răcîndu-i-se inima despre dînsa, așa a cădîndu la păcatul curviei, dară cu tóte aceste țise, că de nu l'ar fi dat în judecată politică și în urgia Măriei Tale de și strașnic s'a pedepsit, scos fiind și din chivernisela, se după acesta în urmă binișor să fi ămblat, că cu cuvînt dulce și supunere să-l fi apipăit, iarăși ar fi fost cu dînsa, suferînd cum ar fi putut, după cum a suferit și mai nainte, iar de vreme ce și întăiu l'a dat săborului, și a pătimit atăta necinste și pedepsă, în pușcări și în butuci multă vreme și la *zid* cărîndu cu targa, și iarăși în urmă nu s'a arătat cu cevaș plecăciune și părăsire de ocări, ci încă mai multă pornire făcînd, i-a stricat și multe lucruri ce le a găsit pentru chivernisala vieți lui, care pentru acesta cu totu răcîndu-i-se inima nu pôte a se mai lipi de dînsa, încă nici cu ochii a o vedea, dară iarăși ca să nu o lase de totu neajutorită, i-a dat casa ce a făcut o cu a lui strădanie, împreună cu tóte ale casei, și tóte sculele și hainele ce i le-a făcut, care sunt la preț de tal. 1000, și cu dînsa să nu mai fie, cum și o copilă ce o are iarăș elu să o înzestreze cu deosebită cheltuială; care la aceste țise ale lui Costandin, fiind și însăși ea față și ascultîndu-le n'a putut tăgădui, că nu l'a ocărit, fără numai țise, că de năcazul faptelor lui l'a necinstit, adevărat, precum a arătat întocmai; dar judecata, după datorie, lăsîndu netrebnicele lor cuvinte și fapte, și ca să-i facem iarăși a se uni unul cu altul, am arătat mai întăiu strașnica și lafricoșata pedepsă a Măriei Tale, care se întinde până a-i lua și viața, că o va cerca) de nu se va uni iarăși cu dînsa și a o avea întru ale sale, precum și mai nainte; al doilea și răspunsul ce va să de în cealaltă viață la nefățarnicul Imperatu; după care aceste viindu-și în socotela nia dîsingur că-și cunoșce greșala și se va pocăi și va fi iarăși cu soția lui, și va avé-o ca și mai nainte, dîndu-ne și zapisu, cum că de nu va căuta-o precum

aŭ căutat-o și mai nainte, atunci s-e-lŭ ar-etămŭ Mării Tale, ca să se pedepsescă cu mörte; numai cer-ënd să de-e și ea zapisŭ la judecată, că nu-lŭ va mai ocări, seŭ va mai rădica mâna asupra-i, ei-lŭ va cunósce de bărbatŭ și stăpânŭ și va fi mulțămítă, după vremi, cumŭ îi va da mâna să o caute, pentru îmbrăcaminte, hrană și slugi în casă, și unde se va duce elŭ acolo să ședă, iar nu unde-i va fi voia, prin străine locuri, fiind-că elŭ o să se ducă afară pe la ispravnicii după chivernis-elă; care cuv-entŭ plăcutŭ fiindŭ judecătii, după ce, cumŭ mai susŭ ar-etămŭ, aŭ datŭ zapisŭ subț a lui iscălitură, întărindu-se și cu alte vrednice de credință iscăliturii, amŭ făcutŭ cercetare și de loculŭ, care are socotela să o mute, și ne ar-etă că aŭ poftitŭ pe logf. acestui departamentŭ și aŭ primitŭ, și amŭ întrebătŭ și noi pe logf. de-i este voie cu adev-erătŭ a o primi, și dic-ëndŭ că o primește, s'aŭ socotitŭ și de judecată că este bine despre am-ëndou-ș părțile a șed-ē la d-ensulŭ, fiindŭ căsătoritŭ, cu casă de cinște după a sa potrivit și mai alesŭ omŭ alŭ judecătii afl-ându-se, să facă și perierghie asupra vieții lor, să vadă mai înteiŭ de cheltuiala ce-i va trimite ei bărbatu-seŭ, ca să nu tăgaduiască în urmă că iarăși nu o caută, cumŭ și ea de-lŭ va mai catigoriși și-lŭ va mai ocări, printr'ensulŭ să se dovedescă mai curatŭ, din care din am-endoi curge pricina, și ar-etându-ne, să șcimŭ pe care din am-endoi să inșciințămŭ Mării Tale a se pedepsi; și de unadată aŭ primitŭ și ea a da acestŭ felŭ de zapisŭ, care puindu-se de s'aŭ făcutŭ cu ifosulŭ de mai susŭ ar-etatŭ și duc-ëndu-se la d-ensa logf. departamentului, trimisŭ fiindŭ din partea judecătii ca să-lŭ iscălescă, nu numai n'aŭ vrutŭ să-lŭ iscălescă, ci unde mai înteiŭ citindu-i zapisulŭ celŭ dela bărbatatu-seŭ, cu hrăpire i-l'aŭ luatŭ din m-ână și bag-ândulŭ în-sinŭ, ce l'aŭ făcutŭ nu se șcie, că nu l'aŭ mai datŭ, și așia nici zapisulŭ bărbatului, nu-lŭ dă, nici despre partea ei sinetŭ că nu-lŭ va mai ocări și până nici la loculŭ unde aŭ găsitŭ bărbatu-seŭ nu vru să se mute, ci încă și pe trimisulŭ logf. cu multe necuvióse vorbe l'aŭ obrăznicitŭ, și așia v-ęd-ëndŭ bărbatu-seŭ, că piere fără de chivernis-elă, s'aŭ dusŭ cu ispravnicii județului, lăs-ândŭ pentru îmbrăc-ăminte copili lui tal. 20 la logof. judecătoriei, ca să-i t-irguiască câte cevași pentru îmbrăc-ăminte, după care și urm-ândŭ aŭ trimisŭ unŭ negustoriŭ cu șam - alagele ca să alegă, și n'aŭ primitŭ, gonindŭ și pe negustorŭ. Deci la o nesupunere și ne-urmare a ei, de ceea ce judecata g-ăsise cu cale și o aședase pentru binele și folosul ei, și cumŭ mai susŭ ar-etămŭ nici într'unŭ chipŭ mulț-ăminduse și primindŭ, neput-ëndu-se dela acestŭ departamentŭ să se facă hotăr-ire, inșciințăm Mării Tale, ca ori să se or-ënduiască la judecata biseric-escă, seŭ după cum duhulŭ sfântŭ i va lumina pe M-aria Ta cu cea des-ăv-erșită hotăr-ire. 1788, Augustŭ 28. (Cod. 16, fila 138—139).

Conștandin Cocor-escu pahar..

ANEXE LA PAG. 37

Ma-i d-ămŭ aci unŭ pitacŭ domnescŭ alŭ lui N. Mavrogheni, din 10 April, anulŭ 1787, către polcovnicii și căpitani de prin județe, relativŭ totŭ la stărpirea hoșilor.

«... Zemli Vlah.; Boerulŭ Domniei Mele polcovnice din județulŭ... i vou-ē slugilor Mele căpitaniilor dela acelŭ județŭ, măcarŭ că prin t-óte Domnescile N-óstre cărți, ce vi s'aŭ scrisŭ mai nainte v'amŭ poruncitŭ tot-d-éuna pentru hoși și pentru făc-ători de rele, ca să gr-ijiți dimpreună cu slujitorii voștri pururea în t-ótă

vremea, dar fiind-că acum în vreme de primăveră scim că obicinuesc cei ce au cugetu rău, de a se porni în hoții și fapte tâlhăresci; Iată de isnovă vă poruncim, ca mai înainte, din vreme, să fiți toți cu privighere, străjuind județul cum se cade, prin toate locurile și cu mijloce printr'ascunsu să și cercetați, ca să aflați pe cei ce facu gătire de a se porni într'acestu felu de căi rele, să nu le dați vreme a se porni și a sevărși scoposulu lor, ci mai înainte să aduceți pe fieșcare la grijă, cu paza cea multă, ca să vadă bună străjuirea voastră, să se părăsescă de acestu felu de gânduri; iar pe carele s'ar ispiti și s'ar porni la fapte hoțesci și tâlhăresci și se va dovedi hoțu cu adevăratu, numai decātu să-i prindeți și în scurtu: hoți și tâlhari să nu aușim că se află în județulu acela și nu i-ați prinsu, că să sciiți: *pedepsa voastră va fi mórtea și acolo, în loc, vom spânzura pe acelu polcovnicu său căpitanu într'a căruia popor se va afla hoți*; ci dar fiți cu toți deștepti și gata la picior dimpreună cu toți ómenii voștri, străjuind ziua și nóptea. 1787. Apr. 10».

Eacă și altă carte deschisă către ispravnic, vestinduli-se pre cea de sus: «D-tre ispravnicilor ot sud... sănătate. Fiind-că acum în vreme de primăveră obicinuesc hoții și făcătorii de rău a se porni la câte rele, iată de isnovă am scrisu poruncile Domniei Mele la polcovnici și la toți căpitanii de obște, ca mai nainte, din vreme, să străjuescă cu mijlocu de a nu se puté porni nici unul în fapte hoțesci, seú tâlhăresci, ci să întăriască paza județulu prin toate locurile, ca să se îngrijescă toți de paza cea bună și să părăsescă, să se lase de acele gânduri rele; iar pe carele s'ar ispiti a se porni în hoții și se va dovedi cu adevăratu, numai decātu să-i prindă, să nu scape și în scurtu să nu aușim că sunt hoți și nu i-ați prinsu, că avemú otărire cu mórte să-lu pedepsimú spânzurându-lu acolo în locu. Dar și d-tre ispravnicilor să sciiți, că vé vomú pune de veți împlini din casele voștre totă puguba câtă se va pricinui acelu prădatu și jăfuitu, seú acelu ucisú de hoți și veți fi și în urgia Domniei Mele căduți, căci ómeni dindestui aveți cu cari puteți a face totă cuviincioasa străjuire, a curăți locurile de unii ca aceia; și deci fiți la acéstă trebă deșteptați cu toții și vé siliți de a fi liniște și odihnă și de a nu se auđi nici a se simți măcarú de hoți în județulu d-tre și să aveți a trimete deosebită porunca Nóstră la polcovniculu și la toți căpitanii dintr'acelu județu, dela cari să ne trămiteți și răspunsurile primirei». 1787, April 10.

ANEXE LA PAG. 48

Cumcă N. Mavrogheni era în adevărú bunú creștinú, se vede nu numai din faptele aduse la paginile 40—48, dar și din faptulú că au ziditú însuși biserică, la loculú unde astăzi se ăice la Șosea. A mai ajutat restaurarea și de alte biserici. Insuși Domnulu urmașu de la 1793 recunoscú acésta prin actulu următorú:

Pré Înălțate Dómne.

«Jăluescú Márii Tale, că în sud Prahova se ată o Mre ce se numesce Prahovița, hramulu Adormirei Născetőrei de D-đeu, care fiindú ziditá de aní 200 în ăilele unuí Alecsandru Vodă, și din începutú s'au închinatú Metoh la sf. Mre

la Ierusalim, iară după ce s'aŭ ziditŭ aci in Bucurescŭ Sf. Gheorghe celŭ nouŭ, aŭ rămasŭ numitŭ Mre Metoh la Sf. Gheorghe, a căruia zidire fiindŭ la locŭ nestatornicŭ, mișcându-se pământulŭ fôrte a crăpatŭ zidurile și s'aŭ dărematŭ, încâtŭ nimenea nu mai cuteza a intra intrinsa, și vre o cincŭ, șese ani creștinii locuitori de pre împrejurŭ rămaseră fără de Biserică, ne mai fiindŭ alta aprópe : iară la anulŭ 1786, în vremea Domnii sële Domnului Mavrogheni însciințindu-se pentru surparea acei Bisericei, și cumŭ că locuitorii n'aŭ altă Biserică împrejurŭ, din poruncă amŭ fostŭ orânduitŭ epistat spre zidirea altei Biserice de isnová, și fiindŭ acéstă Biserică fôrte sëracă și scăpătată, neavënd nici unŭ felŭ de venitŭ de nicăirea, s'aŭ fostŭ milostivitŭ, prin cartea Domnescă, și aŭ datŭ Mönăstirii cincŭ poslușnicŭ cari îi-era de ajutorŭ, până când s'aŭ începutŭ răsmirița, iară de atunci încóce nu are; ci mă rogŭ Măriei Tale, ca să te milostivescŭ Măria Ta asupra Sfintei Mönăstiri a o milui cu căți poslușnicŭ te va indura duhulŭ sf., și va fi pomenirea Mării Tale veșnică. 1793, Martie 16.

Robul Mării Tale, Mihălache Epistatŭ al sfintei Mönăstiri Prahovița din sud Prahova.

Resoluțiunea domnescă.

D-ta vel log. de țera de josŭ teorisanđŭ jalba, să veđi hrisóvele ce are și să arėți Domniei Mele.

L. S.

biv. vel Stolnic.

Io Alecsandru Costantin Vodă

Poruncimŭ Domnia Mea D-tale vel Vist să-ŭ faci cartea Domniei Mele de poruncă cătrė Ispravnicii județului, ca să aibă acéstă sf. Mre cincŭ ómeni scutiți, pentru ajutorulŭ lipsei și scapătăciunei in care se află. 1793, Martie 26.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dómne.

După luminată porunca Înălțimeŭ Tale făcëndŭ teorie la jalba acéstă, nu are sf. Mre Prahovița și alte hrisóve, fără numai o carte a lui Mavrogheni de a ținea lude cincŭ scutelnicŭ, care i-aŭ și avutŭ de poslușanie și ajutoriulŭ Mrei, aflându-se fôrte scăpătată, și fără de nici o altă milă deosebită, cumŭ că este Mre săracă și derăpănată, și fără de milŭ Domneșcŭ, este lucru șciutŭ și adeveratŭ, dară la cererea ce face pentru scutelnicŭ, îndestularea razimă la creștinescă milostivire a Înălțimeŭ Tale. 1793, Martie 20. (Cond. 24, fila 41)».

Al Mării Tale plecatŭ slugă, Vel Logof. Scarlat Ghica.

Sub domnia lui N. Mavrogheni, la 1788, întemplantu-se *ipopsifiare* adică sacrare de mitropolitŭ, a lui Cosma, urmașulŭ mitropolitului Gheorgie, celŭ care păstorise 28 ani iată alaiulŭ cu care a fostŭ dusŭ la scaunu seŭ, noulŭ mitropolitŭ : (1)

(1) Veđi și memoriulŭ, „*Pe file de Ceaslor*“ cetitŭ la Academia română in ședința din 11 Noembrie 1888.

Alaiul ce s'aŭ orînduitŭ la eșirea din mitropolie a P. S. părintelui ipopsifos al S-tei Mitropolii.

D-lŭ vel aga cu zapcii breslei d-sale și cu totŭ alaiulŭ celŭ obiċnuitŭ alŭ domniei sale.

Seimenii spătăresci cu zapcii breslei d-lui vel spătarŭ, adecă vel căpitan de lefegii. bașbuluchașŭ, polcovnicii și cei-l-alți cu ómenii lorŭ după orânduială.

D-lŭ vel portarŭ cu tótă bresla d-sale.

Tagma Divanului

6 postelnicei, câte doi.

Treti log. ot depertament. Ioniță cu log. za taină Gheorghe

Vătav de păhărnicei cu al 2-lea pitar.

« « Divan cu vătav de vist.

Trete post. cu ceauș de aprođi.

« vist. Halea cu biv trete vist. Alexandru și stoln. Dumitrache.

Biv vel armașŭ Iorgache cu halea 3 log. Petrache.

Al 2-lea log. comisul cu vel pitar

Protopopii pe josŭ cu câți-va preoți, înaintea caretei și împrejur, iar cei mai mulți în urmă.

6 fustași ai Divanului, cu darde iar 6 fustași cu darde.

5 ciohodari iar 5 ciohodari.

Logofeți ai Divanului iar logofeți ai Divanului

și preoți și preoți.

Caretă gospod

Io N. P. Mavrogheni VV. i gsd. z Vlah.,

Poruncimŭ Domnia mé biv vel armașŭ Iorgache, mâne dá diminéță să gătesci alaiulŭ acesta, la curtea vechie și să nu se facă cusurŭ. -- 1787 Sept. 25. (Cod. 17, fila 235 vers).

In cod. XVII fila 252 (arh. statului) se póte vedé și pompa deosebită cu care se serba đioa de Bobotéză.

ANEXE LA PAG. 56

Facă încă câte-va acte relative la bresle, comerċiŭ etc.

Cartea brăgariilor din Bucuresci.

«Brăgarii din Bucuresci aŭ jăluitŭ Domniei Mele, cumŭ mai nainte tot-déuna din vechime și până la létulŭ 1780 aŭ fostŭ slobođi și volnici fie-care a se hrăni cu acéstă muncă a brăgăriei, iar la acelŭ létŭ, pentru lipsa ce s'aŭ întimplatŭ de bucate în țeră, s'aŭ opritŭ, ca să nu se cheltuiască zacheréua la lucru de brăgărie, până la leat 1783, când după cercetarea ce s'aŭ făcutŭ, vedēndu-se că nu

este vrednică această puțină muncă a lor a aduce lipsă țării, una pentru că totu lucrul lor este numai din meiu, alu doilea că nu ridică atâta sumă încâtu să cunoscă țera lipsă intru acesta, s'aũ sloboditũ a se lucra iar; însă fiindũ numai dece prãvãlii orãnduite de a lucra, aũ remasũ cei-l-altũ, cari din începutũ acesta le-aũ fostũ hrana lor și a pãrinților lor, isterisiți de hrana acesta și aũ cerutũ dela Domnia mea, ca dupã cumũ din începutũ, din vechime aũ fostũ slobodũ alisverisulũ acesta, fãrã de a se pricinui din acesta vre-o lipsã țerii, sã fie și acumũ iarãși neopriți pãnã la 20 de prãvãlii, și pentru slobodenia acesta din care aũ câștigatũ hrana vieți lor, cumũ și ca pentru sã nu fie slobodũ altũ mãi multũ decãtũ cei ce vorũ intra la numãrul de 20 prãvãlii, a lucra bragã aici în Bucuresci, s'aũ legatũ a da la orfanotrofie pe an taleri 600, dupã care a lor cerere și dupã dreptate s'aũ fãcutũ rãnduialã încã dela lét 1784 Oct. prin cartea d-niei Sèle Mihãi Vodã Suțu cu ponturi intru acestũ chipũ:

1) Pentru ca sã nu remãie nechivernisiți și cei ce s'aũ aflatũ vechi bragãii de se hrãnea cu acestã muncã, sã fie slobode pãnã la 20 de prãvãlii aicea în Bucuresci sã se hrãnescã neopriți.

2) Dintr'acești 20 de prãvãliași, cei mãi de frunte sã aibã a fi cãsãtoriți și aședați cu statornicia lor aci, cumũ și cei-l-altũ pãnã la numãru de 20 de prãvãlii iarãși sã se facã șciuți și cunoscuți și toți cu chezași.

3) Unulũ dintre toți acești 20, alesũ dintre dênșii, sã fie vatavũ de bragãii, carele sã fie datorũ se respundã pentru toți cei-l-altũ cumũ și pentru a lucrulũ brãgãriilor, la întâmplare de trebuințã sã deã respunsulũ.

4) Pentru slobodenia ce aũ câștigatũ pentru hrana și chivernisela ce do-bãndescũ din acesta și pentru oprirea a altora a nu lucra bragã nimenea, afarã dintr'aceștia, s'aũ poruncitũ, cã dela tôte acestea prãvãlii sã se deã orfanotrofiel pe totũ anulũ cãte taleri 600, adicã taleri 300 la Sf. D-tru și taleri 300 la Sf. George, precumũ ei inșiși s'aũ legatũ.

5) Nimenea altulũ afarã de acelu care va intra la numãrulũ de 20 prãvãlii sã nu fie volnicũ a vinde bragã.

6) Acestũ rufetũ, dupã obiceiulũ ce aũ fostũ din vechime și dupã cumũ și trãba lor urmẽzã, ca prãvãliași țirgoveți ce sunt, aũ a șci de zabetũ alũ rufetului lor, dupã cumũ și la toți asemenea prãvãliași și rufeturũ este zabetũ d-lui vel Agã alũ țirgului. De aceea darũ, la d-lui vel Agã s'aũ cãduțũ sã legãmũ acestũ rufetũ și prin d-lor s'aũ poruncitũ sã se facã cãutarea și alegerea de acești 20, a fi ómeni șciuți, cunoscuți, cu chezași, iar cei mãi de frunte cãsãtoriți și statornici aicea, cumũ și vãtavu iarãși prin d-lui sã se orãnduescã pre celũ ce va fi alesũ de toți.

De aceea amũ inoitũ și Domnia mea rãnduiala acesta cumũ se cuprinde mãi susũ și d-ta vel Agã țiidũ fõie de numele lor în condica agiei, cu chezașiile lor, sã nu îngãduescũ mãi multũ decãtũ acești 20, nici cumũ pe altulũ nimenea a vinde bragã în Bucuresci, ce numai acestea 20 de prãvãlii sã aibã slobodenic. 1786 Oct. 13. (Cod. 17, fila 96 verso).

Copie scõsã dupã pituculũ Mãrii Sèle Nicolae Vodã Mavrogheni.

Fiind-cã cãrãmidarii care lucrẽzã și vindũ cãrãmidã de obște, s'aũ nãrãvitũ a cere prețũ peste orãnduialã și peste dreptũ scunpũ și norodulũ, care aũ trebuințã, siliți fiindũ de nevoie, daũ prețũ ce cerũ cãrãmidarii, care acesta fiindũ

fără de cale; iata cu hotărîre amă Domnia Mea neavîndu cuvîntu a se plînge cinevaşi, ci daru poruncimă d-lui vel spătaru i d-lui vel Agă, să arête hotărîrea Domnii Mele la toţi cărămidarii de obşte, ca să nu se cuteze a se lăcomi mai multu peste acestu preţu ce amă hotărîtu şi cărămida să facă bună, lucrată bine şi arsă bine, ferinduse de înşelăciune, apoi să publicuişi cu pristavă şi la totu norodu de obşte în Bucuresci ca să şcie fieşce care nartu cărămidii, osebitu de acestă, vedemă şi la tôte celea-l-alte lucruri preţu fără orânduială, pentru care poruncimă d-lui vel Agă să arêţi pitacu acesta al Domnii Mele d-lor veliiloru boerii, ca mâne strîngendu-se d-lor toţi la unu locu unde aducendă, d-lor şi pe Epitropi, să socotescă d-lorū boeri preţulū atator lucrurile câte sunt trebuinciose norodului de obşte ce, se vîndu în Bucuresci, atătū ale mîncării, cât şi ori-ce, şi să se pue nartulū celū cuviinciosū la tôte, după care să se facă în scrisu arêtare, subt iscăliturile d-lor, ca să se întărescă şi de Domnia Mea. 1787, Iunie 20». (Cond. 16, fila 153).

vel log. vel log. vel log.

ANEXE LA PAG. 67

Menzilurile continuă sub Mavrogheni după regulamentulū lui Alex. Ipsilante. Iată unū ordinū relativū la transportarea prin poştă a unei *haznele* turcesci spre Bender:

«Cătră Ispravnică şi cătră căpitani dupe la menzeluri, pentru aznéoa ce merge la Benderu, să dé slujitorī dă pază.

... Zemli Vlah... D-lorū ispravnicilorū de judeţe şi voă căpitanilorū dupe la menziluri, pe unde va veni acestū ogeac-tatar, carele merge cu haznea la Benderu, să aveşi a-i da din căpităniă în căpităniă slujitorī din destulū de pază, ca să trecă cu *selamet*, să nu se întemple vre-o primejdie şi renduitulū care merge cu numitulū tătarū să aibă a aduce de la ispravnică Slamu Römnicului răspunsū către Domnia Mé, cum că au trecutū cu selametū, fără de nici o pocienelă, că dă se va întempla cevaşi din pricina neîndestulărei slujitorilorū, voi veşi avé a da sémă cu capetele vóstre. Toli. 1787. April 3. (cod. XVII fil. 167).

ANEXE LA PAG. 76

Mai cată două acte date de N. Mavrogheni în favórea şi pentru protegearea ţeranilorū.

«17 cărţi către arhimandriţi, egumeni, epitropi i către toţi locuitorii de obşte, cu povetuirī:

... *Zemli Vlah*. Cuvioşilorū arhimandriţi, egumeni şi epitropi după la sfintele monăstiri, i moliftelorū vóstre protopopilorū, preoţilor şi diaconilorū, şi d-tre boiarilorū, i boerinaşilorū, breslaşilorū şi neguţătorilorū, şi vouă parcălabilorū, sindiilorū, şi tuturorū locuitorilorū ţeranī de prin tôte satele şi oraşele din tótă ţera Domniei Mele! măcarū că şi în trecutele zile, prin domnescile nóstre cărţi, ce v'amă trămisū, heretisindu-vé de S-ta înviere a Domnului D-şeu şi mântuitorului nostru Isusū Hristosū, atătū la partea bisericéscă cât şi la toţi cei-l-alţi supuşī ai noştri, ce ne-au încredinţatū Dumneşeū, sub a nóstră oblă-

duire, parte mirenescă, trimițându-le Domnescile noastre blagoslovenii și rugându pre milostivul D-zeu, ca să ajungeți fieșcarele cu bucurie și îndestulați a petrece zilele sfintei Învieri și la anul și la mulți ani, am scris și alte cuvini-cioșe învățături și porunci, ce sunt folosul caselor vóstre și al sufletului vóstru; dar eată, că osebit și acum, după dragostea ce avem asupra tuturor supușilor noștri și pentru neadormita grijă ce avem pentru dânșii, nu lipsim a trimite și intradinsu pre credinciosu boeri al nostru pe d-lu Ianake Polimosu biv vel sluger, cu acéstă domnescă carte vestitoare de bucurie și mângăiere, spre a vă plisoforisi dă bun cugetul și scoposul nostru ce avem Domnia Mé asupra voastră, precum mai jos vă vom arăta și coprinđetore iarăși dă bune învățături pentru al vóstru sufletesc și trupesc folos; prin care scriem mai întâiu cuvioșilor vótre egumeni și epitropi dupe la mônăstiri și d-tre boiarilor și boerinașilor, cari aveți pe moșiile vóstre sate cu ómeni locuitori, *să iubiți pă mai micii vóstri și pe cei proști, arătându-vă spre ei cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca către unii ce sunt zidirea lui D-zeu, ca și Noi; pentru că D-zeu două lucruri cere de la voi, cari sunteți dator a le urma, adecă: dreptatea și milostivirea. Să-i îndemnați pe dânșii cu durere la cele dumneđeesci, ca să petrecă fieșcarele cu fapte creștinesci și cu pază la sfintele biserici, fiindu că acésta este datoria fieșcărui stăpân către ómenii lui și aveți a da sémă pentru dânșii înaintea lui D-zeu, și să-i povățuiți spre cele bune, făcendu-vă însă mai întâiu voi pildă cu urmări sufletesci, ca să vădă cei proști și să învețe să vă feriți de nedreptăți ceréndu dela dânșii numai ceea ce este dreptul, iară mai mult peste dreptate nu vă siliți a agonisi agonisială nedreptă, că aceea nu este de nici un haru. Și când aceste le veți urma și vom vedea Domnia Mé buna urmare a fieșcărui, că iubiți pe mai micii vóstri, cari sunt și aceia zidirea lui D-zeu, și-i îndemnați spre cele bune, și nu-i supărați peste dreptate, să știți că și Domnia Mé vă vom iubi din tot sufletul Nostru și veți avea de la milostivul D-zeu parte de sufletu bun, iar dela Domnia Mé veți câștiga milă și blagoslovenie; iară cându acestea nu le veți urma, să știți, că întru zadar vă este mergerea la biserică și evlavia ce arătați, căci creștin fără de fapte nu este mintuit. Așiderea și voi locuitorilor țărani și toți cei-l-alți de obște, urmându domnescilor noastre învățături și porunci, ce vă avem date, să vă feriți de cele rele, hrânindu-vă cu muncă dreptă și să păziți s-ta biserici, să fiți curați, ca să câștigați dela milostivul D-zeu cele bune și dă folos și ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare, să cinstiți pe mai marii vóstri, să-i ascultați la cele cu cale ca să cunoască cel micu pre cel mai mare și să nu se împotrivescă cinevași la cele drepte. Iar câtu pentru odihna și buna petrecerea vóstră de cele împotriva, să știți că acésta este la Noi cea mai d'ântéiu purtare de grijă deapururea cu milă și cu temere de D-zeu, ca pentru unu norod se ni s'a încredințat sub a noastră chivernisire și oblăduire, precum veți fi cunoscutu, ca să petreceți în zilele noastre odihniți, mulțămiiți și apărați de ori-ce nedreptăți, jafuri și necazuri, neingăduind pă nimeni a vă supăra cu câtu de puțină strămbătate împotriva poruncilor Domniei Mele. Și pe lângă cele-l-alte diafenđipsis și ocrotire ce ne vom trudi a avé, despre tóte altele să știți și pentru rîndul dijđilor visteriei și să fiți bine încredințați, că nu numai cu vre-o încărcătură nu veți fi încărcăți séu, supărați mai mult peste putința vóstră și peste banii cei drepti și obzcinuiți, în zilele noastre, ci încă vă făgăduim că veți cunoșce și milă dela Domnia Mé cu mijlocu de a simți și a cunoșce ușurinta și buna întemeiere a caselor vóstre, după cum ați și vedutu în faptă că am mai făcutu, ca să fiți întru tóte mulțămiiți și ușurați și ca să ne pomeniți.*

Deci să fiți bine încredințați și nădăjduiți la acestea ale noastre bune făgădueli, că fără de îndoială le veți câștiga, le veți cunoște și veți vedea mila Domniei Mele în faptă. De care bucurându-ne, plioforisindu-vă mai înainte, să vă apucați cu nădejde bună, cu inimă veselă și cu silință să semănăturile câmpului de grădini și de munca voastră, acum în primăveră, când este vremea de acestea, lipsindu-vă toate grijile și să vă îndemnați a vă face arăturile cu îndestulare și fără de lenevire, ca să aveți și hrana caselor voastre ce de peste an și ca să vă și prisoșcă să vă vinde pentru folosul și interesul câștigului vostru. Și de aveți vre ună pescu și nedreptate, să știți că așa Divanului Domniei Mele este pururea deschisă și primimă pe fieșcare fără de supărare; ori când și în veri ce vreme să năzuieți cu îndrăsnică și veți afla totă îndreptarea dela Domnia Noastră, după cum și orînduitorul boeră are porunca Domniei Mele dată, că ori-ce nedreptăți și supărări fără de cale, împotriva voinței Domniei Mele va vedea că au locuitorii de către cinevași, să le arăte Domniei mele. Iată amă poruncită și numitului boeră ce l'amă orînduită pentru acesta, ca să nu vă facă vre ună felă de cheltuială sevă cerere, ori cu ce felă de nume pentru osteneța sa, ci să fiți bine apărați. Acesta poruncimă Domnia Mé și nu lipsiți după datorie a face tot-deuna doale și rugăciuni către milostivul D-șeu pentru scumpă viața pre puternicul împărată (a căruia stăpânire D-șeu să o lătească și să o facă mai birnitore decâtă toate altele) și pentru bună starea și viața Domniei Mele. Tolico pistah Gosp. 1787, Aprile 5.» (Cod. XVII, fila 171).

17 Cărți către ispravnică i polcovnică i căpitani de margeni cu boierii orînduieți, cu povățuiră.

«Zemli Vlah. D-stră Ispravnicilor de prin județe i Polcovnicilor, i căpitanelor de pe margeni și ai scaunului și vouă zăpciilor de prin plăși, iată amă orînduită Domnia Mé de aici boerul Nostru credincios într'adinsă pe d-lui... cu cărțile Domniei Mele către egumeni, către boieri, către preoți, către breslași i negușitori, către pircălabi i sindici și către toți locuitorii țărani din toate satele și orașele din totă țera Domniei Mele, coprindețore de multe porunci și învățătură cuviincioșe, arătându-le pe larg și în ce chip să se cuvine a petrece, atâtă egumenii și boierii cu locuitorii și cu cei mai mici ai lor, câtă și locuitorii și cei mai mici cumă trebuie să se arăte către mai marii lor și ce felă sunt datoră a viețui fieș-care creștină, cu fapte bune către D-șeu, feriți de toate răutățile și nelegiurile, vestindu-le lângă acestea și deosebite mili ce avemă Domnia Mea cugetă a arăta către locuitorii ce i-au încredințat D-șeu sub a noastră oblăduire, ca să petrecă în zilele Domniei Mele în toate mulțamiți și feriți de ori-ce nedreptăți, jafuri și supărări; care cărți cetindu-le și d-stră ispravnicilor, voi polcovnicilor și căpitanelor veți vedea totă coprindețore poruncilor Domniei Mele. Ce, dar după ce le veți înțelege toate cele câte amă scris, să căutați și d-stră ispravnicilor și voi polcovnicilor și căpitanelor, să fiți întocmai următori fără de cusur. Și mai întâi vă poruncimă, să vă feriți de ori-ce nedreptăți și urmări în potrive voinței Domniei Mele: a nu supăra pre locuitorii și a jăfui pe cinevași cu ceva, ce să amblați printre densesi cu bună orînduială și cu totă dreptatea să nu îngăduieți pe nimeni a face loră supărări, jafuri și nedreptăți în potrive voințelor și a poruncilor Domniei Mele, ci să-i diafendipsiți, să fiți cu temere de D-șeu și cu fapte bune sufletesci. Slujba Voastră să fie cu dréptă

credință către Domnia Mea, cu siliună și vrednicie; pe slujitorii toți să-î aveți, voi polcovnicilor i căpitanilor, la tréba domnescă pururea gata, ómenii harnici, cu arme bune și cu cai în slujbă, iar să nu vè cutezați ale lua bani și ale da drumulú, pentru că Domnia Mé numai și numai pentru acésta am ridicatú avaturile grele ce dați mai înainte, ca să nu aveți pricină de a mai lua bani dela dênșii, séu a jáfui pre cinevași. Pe toți ómenii voștrii să-î povățuiți, să-î învățați și să-î siliți la céle dumnezeesci, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temători de D-deú și a petrece în orînduiala creștinéscă pentru binele și folosul lorú, iar să nu-î lásați în netrebnicii și fapte nelegiuite, pentru că aveți și voi a da o sémă înaintea lui D-deú, ca nisce zabiți ce vè aflați asupra lor. Și să vè faceți înși-vă pildă cu urmări de fapte bune sufletesci, ca să vadă cei mici ai voștri și să urmeze și ei. Nizamulú țerei și marginile să le păziți întocmai după poruncile Domniei Mele. Pentru hoți și făcătorii de rele să vè siliți peste tótă vremea dimpreună cu toți ómenii voștrii a-î prinde și a curăți locurile de a nu se simți nicăiri, mai vèrtosú acumú în vreme de primăveră, când obicinuescú de se pornescú la cai rele; să vè siliți cu mijlocú de față și print'ascunsú, ca mai nainte să aflați cugetulú celor réi și gătirile lor spre cai rele, ca să nu le dați vreme de a face nici începere, nici urmare, și așa să fie liniște și odihnă despre partea hoților în tótă țera Domniei Mele. ca nu numai locuitorii să fie făr de grijă, ci și călătorii, ce mergú și vinú prin țera Domniei Mele să n'aibă nici unú felú de bántuială. Pentru că de aceea avemú orînduiți pretutindenea zabiți polcovnici și căpitanii cu ómenii îndestui și deosebiți odobașii cu nefari rinduiți. Și când acestea le veți pázi și veți sluji Domniei Mele cu dréptă credință, cu vrednicie, cu temerea de D-deú și nu veți face nici unú cusurú, povățuindú și pe ómenii voștri la fapte bune creștinesci, să sciți că unulú ca acela ce va sluji bine, otărîre avemú nu numai a nu'lú scóte și a nu'lú lipsi nici unulú din slujba Domniei Mele, ci încă să'lú și miluimú; cumú împotrívă: când vre unulú va vinováți, să scie că cu mórte ilú pedepsimú. Ci dar fiți următorii la tóte după cumú vè poruncimú și să nu îngăduiți d-tră ispravnicilor, cumú nici voi căpitanilor, pe nici unulú din locuitorii a face strămutări din locul lorú, trecéndú în alte părți și să odihnescă fieșcare în loculú séu, petrecéndú cu linisce și cu dreptate. Și nu lipsimú a face «doale» și rugățiuni către milostivulú D-deú, pentru scumpă viața pré puterniculú Nostru împérat (a căreia stăpânire D-deú s'o lățească!) și pentru bună starea și viața Domniei Mele. Tolico pidah gpd. 1787.» April 5. (Cod. XVII, pag 767).

ANEXA LA PAG. 81

Tabelulú pe mușama în colorí, de care amú făcutú mențiune la pagina nóstră 81 a acestui tom, represintă pre Mavrogheni pre Tronč, înconjuratú de Divaniți și împărțindú daruri la oștenii cari au adusú capete de nemți. La drépta și la stînga tronului sunt inscripțiunii în limba grecéscă. Pictura, fórte naivă, dá însă destulú de bine portretulú lui N. Mavrogheni. Pânza e semnată de zugravulú Grigorie, la 1 Ianuar 1789.

Iată inscripțiunile în limba grecă și în traducerea ce nia făcutú activul Român Macedonian D. Murnu.

I

. ἔκτισε τὸν ἥλιον ὁμοίως
 Τὰ ἐν αὐτοῖς διὰ βουλῆς τὰ πάντα θαυμασίως.
 Λαμφορὸν φωστῆρ ἅ (ε) πέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἡμέρας,
 Σελήην τε προσέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἐσπέρας.
 Ὅπως ὁ μὲν θερμαίνειτε καὶ λάμπειτε γῆν πάσαν,
 Ἢ δὲ νυκτὸς σκότο γῆν ὅλην ἀπὸ πάσαν.

II.

Μαρία σὸν ἰκέτασε υἱὸν Σου Παναγία
 Γι' Αὐθέντην τὸν Νικόλαον τὸν ὄντα ἐν Δακίᾳ.
 Ὅπως ἰσχύον καὶ δύνωμιν αὐτὸν νὰ τὸν ἐδώσῃ,
 Τιά νὰ φυλάξῃ τὸν βασιᾶν καὶ Νέμτσους νὰ τροπώσῃ
 Ὅσῳ ὅπ' εἰν' ἐνάρετος βαθεῖα εὐλαβής,
 Καὶ φύλαξέ τον πάντοτε νὰ μένῃ ἀβλαβής.

III.

Χριστὸς τῆν πέτραν πίστεως τῷ Πέτρῳ στερεώσας,
 Ὁ ἀναξ Δακῶν σκίπτων τε Πετριδ' ἀφιερῶσας.
 Τῶν Ἀποστόλων πρῶτιστος ὁ Πέτρος ἀνεδείχθη,
 Τῶν ἡμερῶν μέγιστος Πετριδὸς ἐκηρύχθη.

IV.

Νικόλαος, Νικόλαος, ὁμώνυμος τῆν κλήσιν,
 Οὐδόλως θαφέροντες τὰ ἔργα καὶ τὴν φῶσιν.
 Ἀμφοτέρ' ἠξιώθησαν τῆς χάριτος τῆς θείας,
 Ὁ μὲν εἰς μέρη τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ εἰς τῆν Λυκίας.
 Νικόλαε, Νικόλαον περίσωξῃ με τὸν λαόν,
 Ὅπου θεὸς καὶ βασιλεὺς τσελιῆμι ἔκαμαν αὐτόν. ἀμήν.

V.

Χριστέ, θεέ, ἐλόγησον τὴν Δακίαν γῆς τραῖραν,
 Καὶ τὸν Αὐθέντην τὸν σεπτὸν με δεξιάν τὴν χέραν.
 Σταυρὸς Χριστοῦ ὁ τιμὸς, τὸ ἄρμα οἰκουμένης,
 Μεθ' οὗ νικᾷ πολέμιον κὶ ἐχτροὺς ὁ Μαυρογένης.
 Παντὶ τούτῳ πιστεύοντι ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,
 Βοήθειαν καὶ δύναμιν παρέχει τωτηρίας.

VI.

Δακίαν τὴν Μερόγειον ὅπως μοιάζει τραῖραν
 Θεὸς τὴν ἐνεχείρισε σ' τοῦ Μαυρογέν' τὴν χέρα.
 Κατὰ σειρὰν δοθήσεται λαμπροῖς τούτου βλαστοῖς,
 Σαδίκους ἔργοις γράται γάρθεός καὶ ἀνακτ' ἀρεστοῖς.
 Δακίας γῶρος ἄδικος οὐ κ οἶθε πῶς θὰ γένη,
 Εἰς ἑλκ. γῶρας ἔμπλεως θάφορ ἀπὸ γένη,
 Ἐν ᾧ θεὸς ἐνίδρυσε λαμπρὸν ὑψηλὸν θρόνον,
 Γι' Αὐθέντην τὸν Νικόλαον καὶ Μαυρογένην μόνον.

Ὡς ἥλιον ἐπέδηκεν αὐτὸν ὑψηλῶ θρόνῳ,
 Ὡς λάμπει καὶ φωτίζει πάντας δικαίους πόνοι.
 Ἥλιος λαμπραῖς ἀκτίσι θερμαίνει πᾶσαν κτίσιν,
 Νικόλαος δικαιοσύνη βρότειον ἐκλάμπει φύσιν.
 Ἥλιος καθέλκει ἀναθυμιάσεων βέβηλα,
 Πετριδῆς τε προσέλκει τ' Ὀσμάνων τὰ στρατεύματα.
 Ὁ μὲν γὰρ ἥλιος λαμπραῖς θερμαῖς ἀκτίσι,
 Ὁ δὲ Νικόλαος τὴν θαψίλει χρημάτων χρήσει.
 Ἀπ' τὸ πρωὶ ἀνέτειλαν λάμψαι ἕως ἑσπέρας,
 Μετὰ καιροῦς δὲ δύσειαν σ' τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.
 Ματαιίως κοπιᾶζουσιν οἱ Γερμανοὶ κὶ οἱ Ρῶσοι,
 Πρὸς τοῦτοις ἄλλοι μῦθοι κὶ ἀκόμη καὶ καμπόσοι.
 Οὐδ' ἄσπρον ἄλλον δύναται ἥλιῳ ἀντι τεῖνα,
 Οὐδὲ ῥιγᾶτον ἔτερον τῷ Βλάχ-μπέη ἀντιστήναι.
 Δακῶν Τουρκῶν γάρ σύστημα καὶ κόσμος ἔτι ὅλος,
 Δουβᾶδες, πολυχρονισμούς, τελοῦσιν ὁμοφώνως.
 Τ' Αὐθέντη ὅπου φύλαξε τοὺς πάντας ἀβλαβεῖς,
 Ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, πρὸς ὅν (?) καὶ εὐλαβεῖς.
 Δύς θεῖ πανευτυχεῖς τῷ ἡγεμόνι χρόνους,
 Τοῖς τοῦτου ἐναντίοις δὲ βάσανα, συνεχεῖς πόνους.
 Θεῖ τὴν ὅλην στήριξον, βοήθησον τῷ Μαυρογένῃ,
 Κὶ ὄλον τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, κονιορτός, τεῖακτι νὰ γένη.

VII.

Ὡς ἡ ἔλαφος προθύμως σ' τὰς πηγὰς ὀρμαῖ,
 Ὄτω Τουρκῶν τὸ στρατεύμα τ' Αὐθέντη καταντᾶ.
 Ἡ ἔλαφος κινεῖται σ' τοῦ ὕδατος τὴν πόσιν,
 Τὸ στρατεύμα προσιρέγει σ' τοῦ ἔαχερῆ τὴν βρώσιν.
 Νερὸν πολὺ καὶ καθαρὸν τοῖς πίνουσιν ὑγείαν,
 Ζαχερῆς πολὺς καὶ μπόλικος τοῦ ὀλουφῆ θαψίλειαν.
 Τὸ στρατεύμα δυνάμωσον, θεῖ, τὸ τῶν ὀσμάνων,
 Διὰ νὰ σβήσῃ τὴν ἰσχὺν Αὐθέντης τῶν Δουσμάνων.

VIII.

Αὐθέντης στρατεύμα κινᾶ νὰ πάη σ' τοὺς Νέμισσους νὰ νκᾶ,
 Ὁ Νέμισσος στρατεύμα' αὐθωρεῖ ἀφίν' καὶ φευγει ὅσ' ἡμπορεῖ.
 Γιουρῶσι οἱ Τούρκος κάμνονσιν μπροστὰ τ' ἀμπαῖράκια,
 Νέμισσους νικοῦν καὶ φέρουσι κεφάλια σ' τὰ μισοδράκια.
 Κατότια καὶ κενήσια, ζελέτια καὶ μπακτσῖσια,
 Καὶ γόνες ὄλιυ πέρονουσι ἀπ' τὸν Αὐθέντην ἴτια.

IX.

Ἦρωας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ἀπάσης σικουμέντης,
 Εἰς πάντα ὑπερέβηκε τὰν ὄν ὁ Μαυρογέντης.

X.

Ἄλλα Γερμανῶν βουλεύματα, ἄλλα δὲ θεός κελεύει.

I.

. a creată, și pe soroarele asemenea,
 Și toate dintr'însele prin voia lui în modu' minunată.
 Unu' strălucitu' luciféră a pusă spre a lumina ziua,
 Și a mai adausă și luna spre luminarea sereii.
 Pentru ca unulu' să încăldescă și să lucescă întregu' pământulu',
 Iar cea-l-altă să alunge întunericulu' din totu' pământulu'.

II.

O! Maria pré Sântă! rógă pe fiulú téeu,
 Pentru Domnitorulú Nicolae ce este în Dakia
 Ca să-î deae forță și putere,
 Spre a apéra raiaua și pe Nemți a-î birui de totú.
 Fiind-că este virtuosú și peste măsură piosú,
 Și păzesce-lú în tot-déuna ca să rămână (nevătémátú).

III.

Hristú pe pétra credinței în Petru consolidând-o,
 Și împératulú coróna Dakilor lui *Petríde* consacrând-o,
 Petru s'a arétatú celú d'întéiu dintre Apostoli,
 Petríde s'a proclamatú celú mai mare dintre Domnitori.

IV.

Nicolae, Nicolae, homonymi după nume,
 Intru nimica deosebindu-se după fapte și după natură.
 Améndoí aú fostú cređuți demni de grația divină,
 Unulú în părțile Vlahiei, iar cea-l-altú în ale Lyciei.
 O! Nicolae, vegheză pe Nicolai și pe popululú seú,
 Pe care D-đeú și imperatulú i l'a încredintat.

V.

Hristos, D-đeule, bine-cuvénteză Dakia, unú globú de pământú,
 Și pe credinciosulú Domnitorú, cu mână Ta cea dréptă.
 Crucea lui Hristú cea Sântă, arma Universulú,
 Prin care Mavroghene învinge pe adversari și pe dușmani.
 Ori-cărnia crede intr'însă din tótă inima,
 Ii-dă adjutorú și putere de mântuire.

VI.

Pe Dakia, o parte a pământulú, care se asemănă cu unú globú,
 D-đeú a încredințat-o în mâna lui Mavroghene,
 Pe cândú se va da vlăstarilorú străluciți ai acestuia.
 Căci D-đeú se servește în fapte drepte și plăcute de rege.
 A Dakiei câmpie cea nelocuită nu scie cumú va deveni,
 Plină de sate de diferite némuri,
 Unde D-đeú a aședatá unú tronú strălucitú și înaltú,
 Numai pentru Domnitorulú Mavroghene Nicolae.

Ca pe unŭ sóre l'a pusŭ pe unŭ tronŭ înaltŭ,
 Spre a luci ŝi lumină pre toŝi dreptŝii prin munca sa.
 Sórele prin raŝele-ŝi strălućitóre încălŝesce tótă creaŝiunea,
 Nicolae prin dreptate luminéză natura muritóre;
 Sórele atrage curentele de evaporaŝiuni,
 Iar Petride iŝi atrage oŝtile otomane.
 Sórele prin raŝele séle calde ŝi strălućitóre.
 ŝi Nicolae prin usul banilor îmbogăŝesce;
 De diminéŝă aŭ resăritŭ, ca să lucéză până séra,
 ŝi după timpuri va apune pe la finitulŭ ŝilei.
 În deŝertŭ se muncescŭ Nemŝii ŝi Ruŝii,
 ŝi pe lângă aceŝtia ŝi mulŝi alŝii ŝi încă câŝi-va.
 Nici uă altă stea nu se póte compara cu sórele,
 Nici altŭ regatŭ nu póte resiste lui Vlah-Beŝ.
 Dakii, Turcii ŝi chiar tótă lumea,
 Facŭ de acordŭ rugăciuni ŝi urări de *mulŝi ani*.
 Domnitorului, care a veghetŭ pe toŝi nevătămăŝi,
 Ca pe pupila ochiului ŝi pe pioŝi.
 Dă. o! D-ŝeule! ani pre fericitŝi principelui,
 Iar adversarilorŭ acestuia, dureri ŝi munci continue.
 D-ŝeule al tutulorŭ, susŝine ŝi ajută pe Mavroghene,
 ŝi tótă mulŝimea duŝmanilorŭ să se facă pulbere ŝi cenuŝă.

VII.

După cumŭ cerbulŭ cu ardóre se aruncă la fântăni,
 Toŝ aŝia óstea Turcilorŭ se supune Domnitorului.
 Cerbulŭ se pornesce către berea apei,
 Oŝtirea alérgă către mănćarea zaherelei.
 Apă multă ŝi limpedă este sănătate pentru cei ce o-beaŭ,
 Zahere multă ŝi cu prisosŭ e înmulŝire a lefei.
 O! D-ŝeule! imputernicesce oŝtirea Otomanilorŭ,
 Pentru ca Domnitorulŭ se stingă forŝa duŝmanilorŭ.

VIII.

Domnitorul pornesce óstea să mérgă a învinge pe Nemŝi,
 Nemŝulŭ la momentŭ lasă oŝtirea ŝi fuge câtŭ póte.
 Turcii facŭ năvală înainte cu stindardele,
 Pe Nemŝi îi-învingŭ ŝi aducŭ capete pe sulŝe,
 Sărici ŝi benisie, jiletce ŝi baccŝe,
 ŝi blăni toŝi iaŭ în modŭ egalŭ de la Domnitorulŭ.

IX.

Pe eroii cei de la începutŭ, din întregulŭ Universŭ,
 În tóte, Mavroghene acuma ŝi-a întrecutŭ.

X.

Alte sunt gândurile Nemŝilorŭ,
 ŝi alte ordónă D-ŝeŭ,

În 1 Ianuarie 1789

de pictorulŭ *Grigorie*.

PAG. 82

Slujba oieritului pe 1787 Oct. 1. coprinsă în Cod. 17, fila 228 o vom aduce mai departe, în comparare cu darea aceasta la alți ani. Asemenea și darea Tutunăritului (Cod. XVII fila 56 și 57) și cea a Vinăriciului pe anul 1786. Cod. 17, fila 75 verso.

ANEXE LA PAG. 88 (și 68)

Atingându câte-va puncte despre vămi, la pagina 68, datorî suntem a aduce ca anexă la pag. 88, noua regulare ce Mavrogheni făcu afacerii ciobanilor Ardeleni, afacere atât de multă vînturată, cumă vîdurmă în trecuții ani, de agenții Austriaci, la Constantinople și în țările române.

«Aședemîntul ce s'au făcutu pentru Ardeleni, care aședemîntu s'au întăritu și cu pré înalta împăratéscă poruncă:

1) Ciobanii din Ardeal pentru oile ce voru pasce în pămîntul țerei românești să aibă să plătescă oeritulă câte 10 bani de oie numai și plocónele după obicei; asemenea și văcărîtulă străinilor să-lu plătescă și Bărsanii și Tuțuenii totu cu unu prețu, iar nu cu deosebire, unii într'unu felu și alții într'alt-felu, adecă: de vită mare câte bani 33 și de vită mică pe jumătate.

2) Gelepii să nu se îndrăznescă a lua oi în silă dela aceștia, seú iără prețu, în vreme ce cumpără și pentru trebuința Țarigradului, nici altă dată, ci să cumpere cu tocmelă și cu învoire și cu bani gata. Inșă și numiții Bărsanii să nu se aréte cu împotrîvire la vîndarea oilor pentru trebuința Țarigradului, ci să vîndă cu prețul lor și cu învoire, ca să nu se pricinuescă lipsă nici la oile Țarigradului.

3) Pentru perdea să aibă să dée fieș-care câte tal. unul și câte 1 melu la stăpâni moșiloru, seú când nu voru da mielu, să dée câte taleri doi, iar nu mai multu. Și pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nici mai mare, nici mai mică de câte oi 700 și de fiesce ce 700 de oi să se dée unu mielu și unu leu la stăpâni moșiloru, iar nu mai multu. Iar de le va fi perdéua mai mică asemenea iarăși să urmeze fără de pricinuire.

4) Căpitani dupe la menzilbanelile țerei să nu iée de astă-đi înainte cu sila cai ciobanilor, seú măcaru și ai altora, iar care va îndrăzni să facă acestu felu de fapte necuviincioșe, numai decătú ispravnicii județului pe acei căpitani să-i trimiță cătră d-lui vel Spătar, ca să-și iée căduta pedépsă și să plătescă și paguba cailor.

5) Vătașii de plaiu să nu se îndrăznescă să iée cu vre unu felu de numire bani dela acești ciobani, nici la mergere, nici la întórcerea acestorú ciobani.

6) Căpitani de margene să nu mai îndrăznescă să iée bani, seú altu cevași dela mai susu ășii Bărsanii, cu nici unu felu de numire, că de se va îndrăzni cinevași, îi va plăti îndoiți și se va și pedepsi de cătră d-lui vel Spătar.

7) Pentru vitele mai susu ășiloru ungurenii, ce voru intra prin bucate și prin țarină, să se facă ispășire după dreptate și să plătescă paguba acei cu vitele și să griješcă d-lorú ispravnicii, când voru jălui cinevași că s'au năpăstuitu, să-l infățiseze cu vorniceii și ce voru fi luatú mai multu din dreptate, să-l pue să plătescă îndărăt și să se pedepsescă.

8) Stăpânii moșiilor să aibă grijă a-și astupa gropile lor de bucate și veri-cine măcar, gropile se-le, ca să nu se întempe să caadă vre-o vită într'o grópă, găsind-o destupată. Și d-vóstră ispravnicilor ai județului să cercetați cu amănuntul și ori când se va întempla să se răpue vre-o vită cu acestu mijlocu, cercetându de acea grópă a cui a fostu, pre acelú ce a avut-o, prin marafetulu judecâtei d-tre să-lú apucați să plătescă vita, care s'au răpusu. Iar când stăpânii gropei nu se va afla, atunci să fie totú satulú datoriu să răspundă paguba, ca să grijască cu datorie pentru toți cei străini ce ară pe moșie să-și astupe gropile de bucate în tótă vremea.

9) Mai susú numiții ciobani să aibă voiă a cumpăra porumbú și a-lú aduce prin plaiuri pe la stâni, însa porumbu numai cât le va fi trebuinciosú pentru măncarea și hrana lorú și acésta prin sciința vátavulu de plaiú, pentru ca să privigheze vátavulú a nu trece cu acestu mijlocu ciobanii zaherea de porumbú de vëndare, de neguțatorie, căci atunci se va pedepsi vátavulú.

10) Mai susú dișii ciobani tunđendu-și vitele lorú, lâna ce vorú lua dela dênsele să o trecă în lántru, ca unú lucru alú lorú, fără de a nu li se cere nimicú de avaețú, nici cu numele de vamă, însă și ciobanii să nu-și tunđă oile la baltă, ci să le tunđă după vechiulú obiceiú, lingă hotarú.

11) Mai susú numiții ciobani, munții și delnițiile și locurile ce le vorú trebui pentru pășiunea vitelorú lorú, să aibă a le tocni cu stăpânii acestora din prețú cu învoială și mulțămită, tocmindu-se după dreptate, și pentru plată și chirie, în locú de bani de vorú da cașú, la cașulú ce'lú vorú da să nu se facă viclesugú la nici o parte, ci să se cântărescă cu dreptate, și d-tre ispravnicilorú fórté să grijiți ca să nu se năpăstuască nici o parte măcarú câtú de puținú, ci la vremea cântăritulú să orânduți omú alú d-tre lingă cantaragiú, care să privigheze să nu se facă năpăstuire la nici o parte.

12) Pentru brânza ce din vechime este obiceiú a 'și face pentru trebuința lorú, după ce încetéză în luna lui Augustú a da cașú la cășarie, trecënd-o în lántru, să nu fie supérați de vamă, séu de alte cereri. Așiderea și pentru vama peilorú de oi mórte să nu se supere, cumú și lâna de la vitele lorú, când vorú tunde după obiceiú, oile lorú la hotarú, trecëndu-o atunci, să nu fie supérați de vamă; iar când vorú tunde oile la vale și vorú da bănuială că cu lâna lorú d'impreună cumpără și altă lâna străină, pentru neguțatorie, atunci, prin marafetulú d-lui aghentulú, să se apuce ciobanii, ca să plătescă vama, să nu se păgubască miria împărátescă; însă pentru acei ce rămânú la câmpú véra cu oile și nu la munte și ernéză, să le tunđă la vale; pentru lâna acestora așa să urmeze vameșii: să le céră rávașú de oeritú și vedëndú suma oilorú ce au plătitú, să cântărescă lâna și să ție în sémă din lâna țigale ocă una lâna de fiesce oie și de oia birsană doué, iar după acéstă socotélă câtú vorú avé mai multă, să plătescă vama, după dreptate». — 1787, Febr. 20. (Cod. XVII, fila 168 etc.).

ANEXE LA PAG. 87

Diversele firmanuri ce amú menționată la pag. 87, urmate de numirea ca Seraskier a lui Ali-Pașa peste o oștire de 100.000 oșteni, convinseră pre Enache Văcărescu, vistierulú lui N. Mavrogheni, că va fi răsboiú: «Indată se zugrăvi, dice însuși Enache Văcărescu, (1) răsboiulú în inima mea.»

(1) *Tesaur de mon. de Papiú Harian*. Tom. II pg. 239.

În mijlocul acestor pregătiri de război — care ocazional țerilor române grele angarale — N. Mavrogheni tot nu puté crede că Austria va intra în alianță efectivă cu Rusia. Enache Văcărescu ne spune această credință a lui Mavrogheni și cum el Văcărescu a combătut-o. (1) Dealmintrele, în febr. 1787 Herbert internunțialul Austriei la Constantinopole, încă tot protesta de simțirile pacifice și amicale ale Curței Vieneze. Choiseul, în raporturile dela 10 febr. 1787, către ministrul de externe francez, arătă că *«Le ministre (l'internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrirait d'ailleurs en compensation d'un avantage si réel que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance des habitants...»*

ANEXA LA PAG. 88 (nota I)

Eată pitaculul lui N. Mavrogheni, din 30 febr. 1787, prin care ordonă aplicarea în țară a «ponturilor» legate de Austria și Turcia, relative la sudiții austriaci :

«Cinstiți și credincioși boeri Domniei Mele, d-lor veliților boierii și d-ta Vel Spătare, și d-ta Vel Aga, și d-tre boierilor ispravnici după la județe, Vătașilor de plaiu, căpitanilor, vornicilor, zapciilor de prin plăși, vă facem Domnia mé în scire, că pentru toate pricinile a sudiților nemți, ce prin d-lui cinstitū aghentū ni s'au arătatū, fiindū-că s'au făcutū cercetare, după cererile Escelenței sële solului Kesaricescu, la prea înălțata Pórtă și cu pré înalt împărătescū firmanū ni se poruncesce că toate aceste mai susū arătate prin *ponturi* întocmai să urmeze; Poruncimū Domnia Mé tuturorū d-tre și vouē deobște, ca la toate câte se coprinde mai susū, fiescecare în dregătoria ce vă aflați, să facă lucrare și să-vērșire fără de a mai aștepta altă poruncă a Domniei Mele.» (Cod. XVII, fila 169).

Procit. Vel Vist.

ANEXA LA PAG. 109

În 13 Aug. 1787 N. Mavrogheni dete circulari, seū cărți deschise, către căpitanii, după marginea Dunărei, să nu îngăduescă trecerea a verii unui Turc fără de firman.

(1) „Însumi l'am vădūtū să scrie un tacrir la Devlet prin care arăta, că Nemții nu numai n'au aleanție ca Rușii, ci și le sunt și vrăjmași; însuși el mi-a arătatū tacrirul acesta când îl scrié. L'amū întreatū și ce vrăjmașie au? Mi-a răspunsū, că nu voiesc Nemții să dé titlu de imperatriță împărătescū Rusiei. Auđiți posnă de răspunsū, cetitorilor! Atunci ne mai đicendū alt, i-am răspunsū, că aleanția Nemților cu Muscalii o scie Devletul dela 80 și dela tratatulū de 84; însuși chesarulū prin solul seū la Țarigrad au arătat-o pré Înaltei Porți acesta; estimp au mers chesarulū iarăși la Crim și poți să mai đici, că n'au aleanție? La acestū tacrir n'are să'fi facă alt răspunsū pré cinstitulū Devlet decât să'fi ic capulū, cu pricinuire că'fi bați jocū. — Nu șciți tu, mi-a đis: acesta e adevărulū. Și adevăratū eū n'amū șciutū, că de unde socotiamū că voiū vedē răspunsulū ce amū đisū, amū vădūtū că-l vine răspunsū cu *aferimū* și cu: *slugă credincioasă*“. Tesaur II pg. 294.

Aceste acte, dovedescă cu câtă îngrijire era N. Mavrogheni pentru paza liniștitei petreceri a locuitorilor țerei. (Cod. XVII, fila 216).

ANEXE LA PAG. 116 și 204

Amă donatū Academiei, în 1873 Iuliū 30, unū pitacū domnescū dela Nicolae Mavrogheni. Prin acesta, în Oct. 1788, Mavrogheni confiscă averea chiar și a unei boeróice, a Caliței Doiceasca, căci împreună cu părinții aū fugitū din patrie «*trecēndū la vrājmași împērăției*». Averea confiscată o donéză Vodă la haznaoa apelor.

Io Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gospodar zemli vlah.

De vreme ce Calița Doiceasca, fata lui Chiriță Doicescul, pământénă de aci, atât ea cât și părinții ei, locuitorī din județul Ialomița, într'acéstă vreme de resmerițe s'au sculatū de aū fugitū din patria ei, trecēndū la vrājmași împērăției, după a căruia fugă remăindū totū avutulū ei ce-lū are aice în pământulū țerei a fi domnesc, ca a unuia ce aū pribegitū din patria ei; iată am otărit, ca o moșie a numitei Calița Doiceasca, ce are aice în pământulū țerei, la jud. Ialomița.... (*sters.*) dimpreună cu toți țiganii ei, să fie așieromă la hazneaua apelorū ot *Ζωοδογιο πηγής*, de unde se adapă și se îndestuléză tótă obștea. Decī amū datū Domnia Mé acestū domnesculū nostru hrisovū ca de astăđi înainte acéstă mai susū numită moșia și cu țiganii căți vorū fi, să le stăpānescă hazneoa apelorū, și să aibă volnicie epitropiī ce sunt orānduiți de către Domnia Mé purtători de grijă veniturilorū aī zoodoculū pighi să facă zaptū atātū moșia, câtū și țiganii, să le ié venitulū, care să se cheltuiască la trebuințele haznelei apelorū. Și am întărit hrisovul acesta cu domnesca noastră iscălitură și pecete, care s'au scris la anulū 1788 Oct., aici în orașulū scaunulū Domniei mele Bucuresci

Semnătura lui *Io Nicolae Mavrogheni VV.*

Ivan Damari vel log. procit. (1).

(1) Mormēntulū lui Damari este în biserica St. Ión de lângă Curtea cu jurați.

În Iunie 1788 s'aŭ fostŭ confiscatŭ de Mavrogheni averile Jianilor, și ale lui Șerban Otetelișanu «*carî s'aŭ hainit*». Cu pitaculŭ din 27 Iunie 1788 spătarulŭ Geanoglu e însărcinat să administreză, ca epistat, tôte moșiile, viile etc. ale acelorŭ boeri și venitulŭ să-lŭ dea la biserica lui Mavrogheni și hazneoa ape-lorŭ, căroră le-aŭ afiorisit (1).

Dăm o stampă reprezentândŭ biserica lui Mavrogheni, așa cum se află restaurată astăzi, la șoseaua Kisseleff. E regretabil, că afară dŭră de două sfesnice mari de fer bătut, nu se mai conservă nimic din titoricescile odăjdii. — Până și inscripțiunea bisericeî este falsificată, cu dată greșită!...

Eacă și diverse acte, dela Alex. Moruzi, prin care amintindu-se confiscărî diverse făcute de Mavrogheni dela hainiți, s'aŭ restituitŭ la 1792 acele averi:

Anaforauă Serdariului Costandin, i slugeru Gheorghe frați Măgureni pentru moșiile ce li s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Vocvoda.

«De vreme ce prin amănuntă cercetare s'aŭ doveditŭ, că acestea moșii, și acareturi, nici vândute aŭ fostŭ, nici amanetŭ, nici date pentru cinuri de boeri, nici datori aŭ fostŭ visteriei țerii vre unŭ banŭ, ci numai pentru căci s'aŭ fostŭ trasŭ atunci din țera din adevărată pricină a silniciilorŭ lui Mavrogheni, a căroră strămutare și împrăștiere, fiind-că prea puterniculŭ nostru Imperatŭ (Domnul D-șeu să-î înmulțescă puterea și biruința) din firească milostivire de obște la toți aŭ ertat, după care înaltă poruncă sunt și boeri Magureni ertați; eată dară, după puterea pré Inaltei porunci, care ni s'aŭ datŭ spre a cerceta celea adevărate pricini ale acestorŭ felii de acareturi, și spre a da Domneșcile nostre întăriri celorŭ ce li se cuvînŭ de a li se întorce lucrurile ce li s'aŭ luatŭ, ca să și le stăpânescă, întărîmŭ Domnia mea stăpânirea dumnélorŭ boerilorŭ Măgureni asupra lucrurilorŭ și acareturilorŭ acestora, și poruncim dumnélui cinstitŭ și credinciosŭ boeriuŭ Domniei Mele vel. log. de țera de josŭ, să le faceți hrisovulŭ Domniei Mele de stăpânire, ca să se rŭgă pururea lui Dumnezeu pentru scumpă viața pré puterniculŭ nostru Imperatŭ, și să păzescă și de acum înainte dréptă credință și supunere cătră stăpânirea Impărâțieii sale, în care Hrisovŭ să se numescă cu bună pliroforie adevăratele și drepte acareturi ale dumnélor. 1793, Augustŭ 22.

Pré Înălțate Dŭmne.

«Dumnélui Serdariulŭ Costandin, i dumnélui slugeriŭ Gheorghe, frați Măgureni, aŭ jăluitŭ Măriei Tale, dicând că, în vremea acestii de acumŭ răzmiriți trecute, nici într'unŭ chipŭ ne mai putendŭ suferi grŭza tirăniilorŭ și a silniciilorŭ lui Mavrogheni, aŭ fostŭ siliți de acéstă nevoie a-și părăsi patria dumnélor și a se instrăina în Moldova, iară celea de aici din pământulŭ țerii, moșii și acareturi ale dumnélor, nici le-aŭ vândutŭ lui Mavrogheni, nici pentru care va cinuri de boeri le-aŭ datŭ lui, care instrăinare a dumnélor ce le-aŭ pricinuitŭ

(1) Cond. XVII, fila 309 vers.

numai singurŭ rŕutŕiile ſi tirŕniile lui Mavrogheni, alcŕtuindu-o Mavrogheni pentru ponos de hŕnlic le-aŭ fŕcutŭ zaptŭ tŕte moſiile, ſi veri-ce alte acareturŭ aŭ avutŭ dumnŕlor aici, ſi le-aŭ aforisitŭ la Biserica ot. ciſmea ce se ũice zoodohul-pighi, pe care dupŕ intorcerea dumnŕlor aici la patrie-ſi, ca niſce drepte milostiviri, ca sŕ li sŕ dea luminatŭ Hrisovŭ de intŕrirea dreptŕ stŕpŕniri pe acestea acareturŭ ale dumnŕlor, care mai josŭ anume se vedŭ aretate, intru a cŕrora jalbŕ, cu zapciŭ vatavŭ de aproũi, ni se poruncesce de Mŕria Ta, ca sŕ cercetŕm, dupŕ porunca ce este datŕ, ſi sŕ arŕtŕmŭ Mŕriei Tale prin Anafora; luminatei po.uncŭ intocmai fiindŭ urmatori, dupŕ ce aŭ infŕiſatŭ zapciulŭ inaintea noſtrŭ pe d-lui slugeriŭ Gheorghe Mŕgureanu, cu Dionise Epitropul Biserecei, unde Mavrogheni aŭ fostŭ aforisitŭ acestea moſii, i-amŭ cerutŭ sŕ ne arŕte de are vre unŭ hrisovŭ a lui Mavroghene pentru aforisala acestor acareturŭ ale numiſilor boeri, ſi ne arŕtŕ o carte a lui Mavrogheni scrisŕ cu lŕtŭ 1788, Febr. 18, care mŕcarŭ cŕ se vede a fi copie, darŕ o vŕzumŭ cŕ este cu peceteŕ lui Mavrogheni, cŕ cumŭ arŭ fi inſŕſi cartea cea din tŕiŭ, in care se coprinde, cŕ atunci in vremea rŕsmirŕti hainindu-se D-lui Slugeriŭ Iordache Mŕgureanulŭ ſi pribegindu in ũera nemũeſcŕ, ſi rŕmŕindu-le toate lucrurile ſi averile a fi Domneſci, le-aŭ aforisitŭ la ciſmeua apelorŭ ot. Zoodohulŭ-pighi ſi la Biserica ot. ciſmeoa de acolo, adecŕ a tria parte din moſia Mŕgureni ot. sad. Prahova, i din casele de acolo de piatrŕ, i jumŕtate din moſia Floresci, i jumŕtate din moſia Ghedera, i jumŕtate din moſia care aŭ luato dela Iordache Slatineanu cu judecatŕ, pŕrinteascŕ fiindŭ, i jumŕtate din muntele Tamaora, i jumŕtate din moſia Buda, i douŕ moſii la Bŕltaſi, i o moarŕ cu douŕ roate in apa Prahovii, i cŕte suflete de ũigani de vatrŕ va avea, i cincŭ sute stŕnjŕni din moſie Sŕrata ot. sud. Buzeu, adecŕ 15 pŕrinteſci ſi 15 cumpŕraſi de dŭnsul, i moſiile ce are in sud Slam-Rŕmnicŭ, i jumŕtate din moſia Bragareasca ot. sud. Saac, ſŕpte pogoane vie in Dealu Buzueni sud. Saac, i a patra parte din moſia Valea-lungŕ ot. sud. Dŕmboviŕa, i cŕſi cai va avea, cŕte oi va avea, cŕſi rimŕtori va avea, cŕſi stupŭ va avea, cŕte vaci va avea, ſi doi vŕtŕſei de ũigani laeſti, cŕte suflete vorŭ fi, toate acestea mai susŭ numite moſii, morŭ, vite, acareturŭ, case, ũigani ſi dobitoace le dŕ in zaptul ſi stŕpŕnirea Bisericei dela ciſmea, care aceasta carte ũisŕ numitulŭ Dionisie, cŕ i s'au datŭ de Mavrogheni la mŕnile lui, ſi cu aceasta aŭ stŕpŕnitŭ pŕnŕ cŕndŭ aŭ venitŭ D-lorŭ numiſii boeri de unde se instrŕinaserŕ, iarŕ de atunci incoace, ſi le-aŭ luatŭ intru a lorŭ stŕpŕnire; decŭ dupŕ cercetarea ce fŕcurŕmŭ, arŕtŕmŭ Mŕriei Tale, cŕ instrŕinarea D-lorŭ numiſilorŭ boeri Mŕgureni, cumŭ ſi altorŭ boeri ce aŭ pribegitŭ atunci in ũerŕ Nemũeſcŕ, aŭ fostŭ numai singurŭ din pricina silnicilorŭ, zmŕcinŕturilorŭ, prŕũilorŭ, ſi a grozavelorŭ tirŕnii ce se urma de Mavrogheni atunci, aici intr'aceſti (memlechet) a prea puternicŭi Impŕrŕſii, care acestea infocate urmŕri ale lui, fiinũa lorŭ aŭ fostŭ destoinicŕ sŕ le facŕ vŕdute ſi cunoscute, nu numai aici in pŕmŕntulŭ ũerii, ci ſi in toate laturile, iarŕ dupŕ ce D-ũeu celŭ atotŭ puternicŭ ni-aŭ miluit cu inũierea pŕcii, totŭ intru aceeaſi vreme, ni-amŭ invrednicitŭ de amŭ cŕſtigatŭ ne mŕrginitŕ ſi fericitŕ milŕ, a prŕ puterniculŭi Impŕratŭ prin prŕ inaltulŭ Hatehumaium, spre a fi toſi ertaſi de veri-ce greſalŕ impotrŭvŕ vorŭ fi fŕcutŭ in diastima rŕsboiului, ſi toſi aceia sa vie fieſ-care la locurile ſi la pŕmŕnturile sale; dupŕ aceasta darŕ nemŕrginitŕ milŕ sunt ſi Dumnealorŭ numiſii boeri Mŕgureni ertaſi de greſala ce aŭ fŕcutŭ din pricina lui Mavrogheni, ſi pentru moſiile ſi acareturile D-lorŭ se roagŕ Mŕriei Tale spre a cŕſtiga luminatŭ Hrisovŭ dela Domneasca Mŕriei Tale oblŕduire, pentru inũemeierea stŕpŕnirii, ſi nu lipsimŭ dupŕ luminatŕ poruncŕ a inſciinũa Inŕlũimi tale.»

Moșiile ce arătă D-lorū boeri Măgureni, că fiindū bune și drepte ale Dumnealorū, li saū fostū luatū de Mavrogheni.

A treia parte din moșia Măgureni ot. sud. Prahova. Jumătate din moșia Floreșci sud. Prahova.

Moșia Avara sud. Prahova

Jumătate din moșia Dambū, ce-î dice și Buda sud. Prahova.

O moară cu două roate în apa Prahovei.

Țigani de Vatră.

O mie stânj. moșie la Sărată ot. sud. Buzeū.

Trei-șeci și trei pogoane vie cu casă în sud. Buzeū.

O moșie ce se numesce Marginea, însă de zestre a soției Dumnealui Sărdariului Constantin.

Jumătate moșia Brăgăreasca ot. sud. Saac.

Șapte pogoane vie în Délul Buzeeni ot. sud. Saac.

Jumătate din moșia Valea lungă, ot. sud. Dâmbov. (Cond. 24, fil. 372.

*Filaret al Ungro-Vlahiei, Vel. Vornic Scarlat Grecen, Vel. Vornic...
Vel. Vornic..... Vel. Logf.....*

Slugerésa Maria Vergulésa cu Dionisie Egumenū ot. zoodoh-pighi pentru moșia ce-i s'au luatū de Mavrogheni.

Io Alecs. Const. Moruzi Vel.

«Înfățișându-se la Divanū inaintea Domniei Mele Dionisie Egumenū cu Nicolae Vergul, unde după cercetarea ce amū făcutū și Domnia Mea, și din celea ce s'au urmatū făcându-se cunoscutū și bine doveditū mizlocul luării aceștii moșii dela Nicolae de cătră Mavrogheni, pentru pricină adevărată de boerie, numindu-o cumpărătoare, amū găsitū anaforaua pre sfinției sale părintelui Mitropolitū și a dumnélor boerilor bună, spre a face Nicolae Vergulū zaptū moșia, să o stăpânescă cu pace, plătindū numai Biserecii zoodoh-pighi tal. 150 pentru pomenirea lui. 1793, Septembrie 13. (Cod. 24, fia 432).

Pré Înălțate Domne,

«Slugerésa Maria Vergulésa din sud. Buzeū prin vechilul soțulū său Nicolae Vergulū aū jăluitū Măriei Tale dîcîndū, că cu nedreptate luându-se de Mavrogheni o moșie a sa Grabicina din sudū Buzeū, și dându-o la biserica ot. zoodoh-pighi o stăpânește și acumū Egumenulū dela numita biserică, și cere ca pre cumū ale altora moșii, ce cu asemenea nedreptăți se luaseră de Mavrogheni, și le-aū luatū fieș-care în stăpânirea lor, asemenea să i-se dee și dumné-ei în stăpânire-și acésta moșie, care e bună și dréptă a sa; cu acăruia jalbă vătavulū de pahărniciei, din luminată porunca Măriei Tale înfățișîndu-î naintea noastră pe Nicolae soțulū slugeresei cu Dionisie Egumenū ot. zoodohul-pighi, l'amū întrebatū cu ce cuvîntū stăpânește moșia acéstă a jăluitoarei, și răspunsă, că o aū cumperatū cu însuși banii cuvioșiei séle, dela jăluitoarea și dela soțul ei, cu buna voința dumné-ei prin zapisū și cu dréptă tocmélă, cari bani toți dupa zapis i-aū și numé-

ratū în mâna numitului soțului jăluitoarei, și aū primitū zapisū de vîndare iscălitū de jăluitoarea i de soțul sēū, și încredințatū cu vrednice mărturiī, care zapisū cerēndu-i-l să mi-lū arēte, respunsă că-lū are trimisū la Tarigrad, dară dice că este trecutū în condicile Divanului și de acolo se va vedea, după al căruia răspunsū cercetānd condicile-lū vēqumū scrisū cu let. 1788 Iulie 3, iscălitū de jăluitoarea i de soțul sēū Nicolae și adevēritū de pré sfinția lor părinții Archirei și de dumnēlor veliții boeri, prin care vinde lui Dionisie Egumenū ot. Zoodohul-pighi și bisericeī de acolo moșia Grabicina ot sud Buzeu, stānjeni opt-sute douē-deci și cincī, în tal. o mie șese sute șesă-deci; în potriua căruia răspunsă Nicolae soțulu jăluitoarei, că pricina acestui zapisū este așa: soția lui și el voindu a se cinsti cu cinū de boerie, aū provalisitū aici la Mavrogheni, că pentru cinulū de boerie *serdarū* primeșce să ațerosēscă la schitul ot Poiana Mērului moșia Grabicina pentru chivernisala și mângăerea părinților călugărași ce locuescū acolo, și neprimindū atunci Mavrogheni, peste unū anū cândū aū adusū pe toți boeriī, dela Buzeu cu urgie, s'aū pomenitū atunci cu numitul Dionisie viind și dicēndu-i că pentru moșia ce voia în anulū trecutū să o dé la schitulū Poiana Mērului să-ī facă zapisū de vînzare pe numele bisereciī ot Zoodohul-Pighi, precum i-aū făcutū și zapisulū ce se arētă mai susū, dāndu-ī și bani tal. douē miī, pe care bani, pe de o parte, i-aū datū Mavrogheni prin mâna numitului Dionisie, iar pe de alta parte aū trimisū pe unū Edecliū icioglanū al sēū și luāndu-lū cu banii dimpreună, i-aū datū de i-aū numēratū la cămară, și dreptū acei bani l'aū făcutū *Serdariū*, care acēsta, dișe, că este sciută și însuși lui Dionisie, iară Dionisie tǎgādui dicēndū, că banii aū fostū chiarū ai sēi, luați împrumutū de la negustori, iară nu aū fostū a lui Mavrogheni, căci banii după ce i-aū fostū luatū Nicolae soțul jăluitoarei dela Cuvioșia sa, unde i-aū datū, și pentru ce i-aū datū? Cuvioșia sa dișe, că nu scie; atāta șcie, că spuindu-ī Nicolae atunci că acești bani este să-ī dé lui Mavrogheni pentru cinū de boerie, l'aū rugatū ca să-ī ducă Cuvioșia sa la Mavrogheni, după a căruia rugăciune Mavrogheni muștrāndulū i-aū dișū, ca să ducă banii înapoi de unde i-aū luatū, fiindū-că acela nu este datorū nimicū, și așa după poruncă aū și urmatū de aū dusū banii înapoi la Nicolae, deci pentru acēstă provlimă a lui Dionisie, cum că banii aceștia ce i-aū datū atunci, pre cumpărătōrea aceștii moși aū fostū chiarū ai sēi împrumutați dela negustori, iară nu a lui Mavrogheni, judecata aū gāsitū cu cale, ca Dionisie să încredințeze cu jurāmēntū, pentru care și făcusemū pitacū judecāții către pré sfințitulū Metropolitū, ca să încredințeze Dionisie cu jurāmēntū, că acēstă provlimă este așa, care Pitacū cetinduse intru auđul lui Dionisie de față înaintea judecāții, dete răspunsulū, că elū jurāmēntū nu primesce, după care rēmasă de față cunoscutū, că banii aū fostū alui Mavrogheni dați cu iconomie, adecă pre despre o parte s'aū făcutū că-ī dá prin Dionisie, ca cumū arū cumpăra moșia, și pe de altă parte, i-aū luatū iarăși elū și l'aū făcutū *Serdariū*, care se înțelege curatū, că moșia i-aū luat-o pre cinū de Boerie, și fiindū-că tōte cinurile boerilor lui Mavrogheni, cum și pecetea lorū, prin prea Inalta împērătēscă poruncă și hotărīre sunt anerisite și stricate, și Nicolae soțul jăluitoarei aū rēmasū iarăși în starea ce aū fostū întāiū, urmēză, după tōtă dreptatea, ca jăluitoarea acēsta să-și ia moșia iarăși intru stăpānire-și, iară hotărīrea cea desāvărșitā rēmane la Măria ta.— 1793. Sept 2. (Cond. XXIV Fil. 433.)

Filaret Al Ungro-Vlahiei, Dumitrache Racovița Vel. Ban, Ienache Moruz Vel. Vorn., Manolache Vel. Vorn., Nicolae Filipescu Vel. Vornic, Vel. Logf. Ghica.

ANEXE LA PAG. 123

Cărți către arhimandriții și egumenii, epitropii dupe la toate mănăstirile, de paregorie.

Zemli vlah.... Prea cuvioșilor arhimandriți, egumenii și epitropii dupe la toate mănăstirile și metocéle ot sud sănătate! De obștie vă facem în scire, că avem Domnia mea adevărată înștiințare cu pliroforie desevarsită, cum că unii din cei răi îndărătnici farmasoni nelegiuți și fără de temere de Dumneșeu și de stăpân, carii sunt vrăjmași patriei și împotrivorii la bună oblăduirea Domniei și la însuși bună-voința prea puternicului deoletului împărăției, ce are pentru bună odihna raelelor țerei, după cel rău năravul lor, nu lipsesc a scorni de la sineși minciuni neadeverate, într'acastă vreme și a presăra vorbe în deșert la norod cutezându-se a și scrie afară în țără la sătenii și omenii lor halturi și vestiri de neadeverate spre a aduce grijă și spaimă în inimile omenilor, ca cu acestea turburându odihna și cădend la desnădăjduire, să pricinuiască pagube de risipă la agoniselele lor și strămutarea caselor lor și odihnei lor, spre a putea ei săvârși cele diavolesci rele scoposurile și interesele lor și spre a-i vedea slăbiți și cu trebuință de dênșii, lucruri care nu le suferă nici Dumneșeu și care ne tulbură duhul; ci cât pentru a lor răsplătire avem bună nădejde și suntem încredințați la dreptatea și judecata marelui Dumneșeu, că nu vor rămănea toți aceia câți urmăză acest fel de netrebnicii spre turburarea neodihnei norodului obștei, fără de osinda și pedepsa aceea ce li se cade, după scoposurile inimei lor. Iar cuvioșia vóstră, ca parte bisericescă ce sunteți, să căutați fieșce-care după datoria ce aveți, să nu ascultați nici să vă amestecați la vorbe minciunose ale nelegiuților, ce grijindă numai de cele sufletesci și de ale sfintelor mănăstiri iconomii și chiverniseli, să vă faceți fi bisericesci adevărați și credincioși către stăpâni; nici să credeți la havadișuri minciunose, ce vă va serie, orî vre-unul din obrazele părței bisericesci, seú vre-unul din obrazele părței mirenesci, pentru că Domnia Nóstră străjuimă diua și nóptea paza și odihna cuvioșiei vóstre și a tuturor locuitorilor țerei Domniei Mele, de care aveți și pilde de față vădute, că mai înainte nici de ce omeni harnici nu se afla la Domnie de pază la vreme de trebuință, iar Domnia nóstră ținemă cu îndestulare atâția ostași numai și numai pentru paza și odihna țerei, cheltuind și vėrsăndă haznalele eóstre și osebit și înșine ne trudemă și suntem gata a ne porni fără de nici un preget de va fi trebuință și în scurtă, capul ne vom pune și vom jertfi pentru voi toți, ca un părinte, după cuvântul evangheliei ce dice: «Păstorul cel bun sufletul își pune pentru oi». Și nu vom îngădui nici viața vóstră, nici averile vóstre a se sminti întru nimic! De aceea dar iarăși vă scriem, să nu vă amăgiți după relele scoposuri ale voitorilor de rău patriei, care asemenea urmănd și în cea-l-altă rėsmeriță, au vëndut patria lor și au pricinuit atâta stingere și rėsvrătire țerei, cari și-au luat plata lor de la Dumneșeu; ci făcendu-vă închinăciunile vóstre cu rugăciuni ferbinte către milostivul Dumneșeu, să căutați cele sufletesci, care se cuvin la datoria cinului vostru. Și avem nădejde, că prin ajutorul dumneșeirei sale și prin multă trudă și ostենelă a Domniei mele, vom petrece această vreme fără de nici o primejdie. Tolico pisah gpm. — 1788 Ianuarie 27 (1).

Din eróre au rămăsu neculese anexele promise la paginile 65, 77, 81, 83, 96, 98, 107, 127. Să se caute în *addenda* dela finea volumului.

ANEXA LA PAG. 143

La această pagină s'a promis că anexă documentele ce amă publicată, în analele Academiei și deosebi, în 1889, sub titlu «*Memorii*». E de prisos să mai publica toate aceste documente, după ce amă dat în notă, la pagina 143 chiar și documentul citat la pag. 141.

ANEXA LA PAG. 146

Dimitrie Fotino publică un firman al Sultanelui Abdul Hamid către N. Mavrogheni pentru declararea războiului cu Rusia și-l pune cu data 1787 August 5. Acest act în ea se conține, și este înregistrat, față cu proclamațiunea Ecaterinei II către Români ce amă reprodusă la pagina acesta 146.

Firmanul lui Sultanelui Abdul-Hamid către Nicolae Vodă Mavrogheni pentru declararea războiului cu Rusia, din anul 1787 August 5.

Alesule dintre Domniile nămului lui Isus, temeliea celor mari din compania lui Isus, astăzi Voevodă al Țerei Românești Nicolae Mavrogheni, pecetlu-escă-se sfârșiturile tale cu succes! După ce va sosi acest împăratesc semn știut să-ți fie, că așa precum Rușii nu s'au săturat de folose și câștigurile ce au dobândit în articolii stipulați prin tratatul de la Kainergi, și fiind că după sfințele fetvale (capete de legi) trebuie să se facă după comună înțelegere expedițiune, este pregătire ca să iasă sangiac-șerif, și chiar vechilul înalt deplină imputernicită, marele consiliar, cărmuitor al lumii, apărătorul popoarelor, Epitropul meu Iusuf-Pașa (a căruia strălucire D-deu s'o fie în mulți ani, și să mărescă puterea și fericirea lui!) și toți Ogeacii, rigealurile și alte ordine ale oștirilor noastre; și cu ajutorul lui D-deu momentul plecării lor se va arăta prin împăratescă mea rânduială. Așa dar, tu, carele ești Domnul țerei Românești, vei înfățișa această împrejurare boierilor țerei ca să știe cu încredințare toți, că nu se va face nici o lovire în drepturile lor din partea înaltului meu Devlet (*Adunarea generală a turcilor*) și prin urmare să fie toți statornici în centrul supunerii, să nu aibă nici o grijă seă prepusă, și să se silască a îndeplini ordinele imperiale; și fie-căruia să arăte că vor fi cu siguranță și pace sub umbra milei mele împăratescă; și tu, Domnul țerei Românești nu lipsi pe lângă aceste a te înțelege cu seraskierul Ismailului, deplină imputernicită și înalt consiliar și fostul epitrop cărmuitor Ali-Pașa, spre a urma întocmai după consiliul și ordinul seă. Prin urmare să dai și să primești înștiințări despre mișcarea dușmanilor, purtându-te cu credință și lucrându după ordinele ce se vor da, raportându și la înalta Pörtă acele ce merită a fi înștiințate. Dreptu care s'a și dat acest ordin împăratesc al meu.

ANEXA LA PAG. 167

Strilbiski a fost, după intrarea Rușilor în țară, un personagi important. El a dobândit titlul de protoereu al Moldovei, Valahiei și al Basarabiei. La pagina noastră 142 amă amintit că *Strilbiski* arăta că a tălmăcit o corespondență din rusescă, «pe câtă a fost puterea științei lui de limbă moldovenescă». Această necunosință perfectă de limbă românească nu l'a împedită de a și face o tipografie proprie la Movilău și de a tipări acolo câte-va cărți românești. Așa avem de la el *Psaltiria* tipărită «întru însuși a sa tipografie în tîrgul Movilăului, care este între hotarul Rusiei și al Moldovei, în anul de la Hristos 1786 în luna Iunie 28 în 4°. Cartea e dedicată împăratului, împărătesei și familiei imperiale,

ANEXA LA PAG. 163

Dăm în alăturare, după Sultzer, planul Iașilor, la intrarea în el a Austriacilor. Asemenea planul Bucurescilor (1).

ANEXA LA PAG. 200

Amă arătată pregătirile de război făcute de N. Mavrogheni în primele luni din anul 1788. Dăm aci loc unei arăvului, cu care mai mulți boieri ai lui credincioși fură însărcinați, în 12 Martie 1788, cu asigurarea și aprovizionarea oștirilor turco-române din unele județe.

Iată această carte :

«Fiindcă pe d-lui cinstit și credincios boer al D-niei mele. . . . l'amă orânduită atât purtător de grijă oștilor de la sud. . . . asupra cărora a făcut D-nia mea Serascher și Bimbașa pe d-lui Hasechi Ibrahim Aga și oștilor de la sud. . . . cât și dinpreună silitor și următor pentru lovirea vrăjmașilor ce se vor arăta la părțile locului și deosebită am dat D-nia mea porunci și povățuiră pentru locuitorii părții locului, ca pre cei strămutați să-i aducă la locurile lor și să le arăte tutulor de obște în ce chip trebuie să se porțe la această vreme, cum și pentru cei ce se vor adăpa în cugetele rele și gânduri deșerte să-i dovedescă, să-i prindă și să-i trimetă la D-nia noastră; iată dar i dăm această a noastră Domnescă carte, ca să aibă totă volnicia asupra ispravnicilor dela sud. . . . făcându-le mumbașirlicuri cu strîmtore pentru împlinirea zacherelor și celor trebuinciose de conacele și tainurile ostașilor, după orânduelile ce sunt făcute de la Vistieria Domniei mele, ca să le împlinescă tôte la vreme, fără de cusur, cum și pentru tôte cele ce este orânduită, să fie următor ispravnicii a da ascultare cu ajutorul ce va avea trebuință; de care poruncim Domnia mea, a fi următor, atât la împlinirea a tôte cele trebuinciose, ca să nu fie vre o lipsă de conacele Ascherliilor cât și ori câtă ajutoră va cere numitul boer al D-niei mele, la trebile ce este orânduită, să aveți a'l asculta și a-i da, căci pe acela ce ni va arăta că nu a fost următor și ori a făcut vre un cusur la împlinirea celor trebuinciose ale Ascherliilor, seă că n'a dat ajutoră de omeni harnici, ce i va cere și ajutor la trebile ce este orânduită, unul ca acela strașnic se va pedepsi de către Domnia mea. Așiderea i dam Domnia mea volnicie, ca pre ori-care din boerinași județului i va fi trebuincios al metachirisi la trebă și'l va cunoșce de vrednic, să aibă voie a'l orândui și acel boerinaș să fie supus și următor. Și cel ce va sluji cu credință va câștiga milă și cinste dela Domnia mea, iar pe cei ce nu vor asculta, are voie sa-i trimetă în fiare la Domnia mea.» 1788 Mart. 12. (Cod. XVII).

ANEXE LA PAG. 211

Ună altă apelă al Domnitorului N. Mavrogheni către emigrați, să se întorcă în patrie, promițându-le iertare și apărare, avem, din 12 Iunie 1788.

Vedă în Addenda anexele și pentru paginile din volum: 187, 190, apoi 205.

Mavrogheni promite fugariloră despăgubire dela visterie, de tôte pagubele ce ar suferi, decât l'ar asculta să se reintôrcă în țără.

Eacă actulă :

«Cuvioșiloră egumeni, molitveloră vóstre protopopi, preoți și diaconă, d-tre boeriloră i boerinașiloră, mazililoră, breslașiloră, neguțătoriloră, orășaniloră, părăcãlabiloră, sindiiloră și tutuloră locuitoriloră țerei, ce vë aflați bejănăriți, sănãtate. De obște vë facemă Domnia Mea în scire, că voi vedeți în țără câte silințe și strădanie punemă și câte cheltuieli vërsămă pentru paza vóstră de ori-ce primejdie întâmplãtore ale acestei vremi, ca să nu pãtimiți nimic și ca să puteți sta pe la locașurile vóstre nestrãmutați. Apoi cu tôte aceste silințe și cheltuieli grele, ce facemă Domnia Mea pentru voi, auzim că încă până acumă nu v'ați întorsă pe la satele și orașele vóstre, după poruncile ce v'amă scrisă într'atitea rinduri mai nainte și stați risipiți și bejănăriți, acumă când este vremea a tótã strânsura vóstră: de cosit finurile, de strânsulă bucateloră... de care ne mirămă pentru ce le faceți aceste? în vreme când Domnia Mea și pentru rindul dăjdiiloră v'amă făcută mila aceea ce s'au cădută, cu îndestulare, dupe cumă ați vëdută din hrivolulă ce v'amă trimisă și după cum ați cunoscută și'n faptă că de atita vreme sunteți nedăjnici De altă parte iată și porunci strașnice amă dată oștiloră nóstre, ca să nu vë supere, seú să vë facă vre-un rău. Decă iată cu hotãrire vë seriem Domnia Mea acestă a nóstră domnescă carte, ca în sorocă de 10 — 15 zile, mult până la sfârșitulă acestei luni, toți să vë aflați pe la satele, orașele și locurile vóstre, ca să vë apucați de munca și hrana cea trebuincioșă caseloră vóstre, și de aveți vre-o temere la întôrcerea vóstră despre niscaiva ostași, iată Domnia Mea intradinsă amă orânduită ună buluc-bașa, omă de ispravă, cu milă și cu durere de creștină, care iubesc pe raiale, cu 100 de neferi, ca să apere și să vë strãjuiască, cu carele să vë ajungeți spre a vë da neferii trebuincioși de paza familieloră vóstre, pentru întôrcere și venirea fără de grijă, ca să vë așeđați la locașurile, unde nu veți avea nici o hãntuială, seú pagubă averilor vóstre. Iar de se va întâmpla a se păgubi cine-va de către ostași, Domnia Mea tótã paguba aceluia fãgãduimă a o pune la loc și se va împlini până la una. De care să aveți a merge la dregãtorie și la ispravnicii nóstri, ca să arëtați paguba vóstră cu adevăr, cu fóiă anume și ispravnicii însciințându-ne, nu veți rămãnea păgubași». — 1788 Iunie 12. (Cod. XVII, fila 367 verso).

ANEXA LA PAG. 220

Pe când N. Mavrogheni, în Iulie 1788, își îndrepta ataculă asupra pasului Buzelului, Austriacii și boerii haini isbutia să tragă în partea loră pre unii locuitori. În mai multe casuri găsimă țărani arestați de ómenii lui Vodă, ca *spioni* austriaci. Dămă aci ună resumată de actă prin care Mavrogheni iertă nisce asemenea spioni țărani, după rugãmintea satului loră :

Sãtenii din Sãlãtruc și din Berislãvesci trãmită la Vodă pre unchiașulă Ianache Duhotarul din Sãlãtruc, să se róge pentru liberarea dela închisóre, din Bucuresci, a lui Nișul Diacon ot Salatruc (Argeș) și a lui Radu Lotreanu din Berislãvesci, prinși de ostași în plaiulă Loviste și bãnuiți de spioni. Vodă îi iertă la cererea țaranilor, pe chezășia sateloră. — 1788 Iulie 14. (Cod. 17, fila 312).

ANEXE LA PAG. 229.

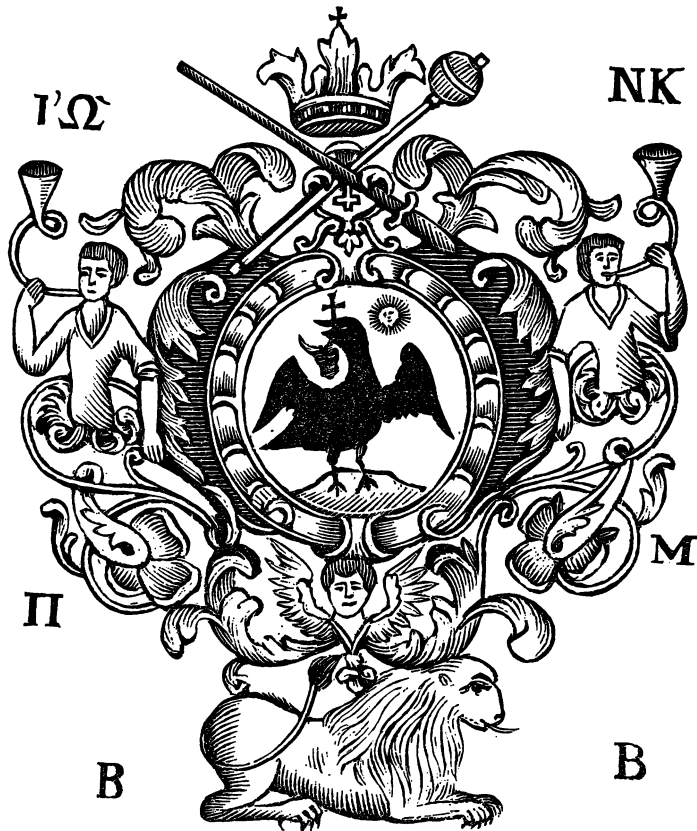
Nu numai pre Româniî Ardelenî îi îndemnă N. Mavrogheni a i se supune, ci adresă proclamațiunii și către soldații austriaci, învățându-i a dezerta și a veni la elu, unde vor avé cinste și câștigü.

Asemenea proclamațiunii s'au trâmisiü și in 17 Sept. 1788, prin vâtașii de plaiuri din județele Dâmbovița și Argeș. (Cod. N. XVII, fila 324). Veđi in *Addenda*.

ANEXA LA PAG. 243

Scurtă dare de sémă a faptelor eroice a pré Înălțatului, piosului și victoriosului Domnitorü alü nostru și Principe alü întregü Ungro-Vlachiei, Domnului Ión Nicolae Petru Mavrogheni Voivodü.

Compusă de pré nobilulü și învățatulü boerü mare căminarü, d-nu Manolache Persiani. Apoi versuri și cuvintări de laudă culese din alți învățați și imprimare în ordine în imprimeria cea din nou înființată sub patronagiulü domnescü, lângă Isvorulü tãmaduirei, la cișméoa din Bucuresci, de Nicolae și Ión Lazăr din Ianina și închinată de ei cu plecăciune pré ilustrulü Domnitorü. In anulü mântuirei 1789, luna Februarie. De Dimitrie tipografulü (1). (*Pagina I-a*).

(1) Cãrticicã in 8° de 56 pagine. Ni-amü servitü cu esemplarulü amiculü nostru d-nu profesor Erbiceanu.

„*Ἡλίου ἐπὶ τρέφον ἠδὲ σὲ τίσει κόραξ ὄχ' ἄρισε,*
ἠγεμόνων δακίης κοίρανε Νικόλαε,
 „*Ἐκνηκᾶς ἀρετῆσι βροτὸν παυθ', ὡσπερ ὄπλοισι,*
γερμανὸς ἦδη τῆκεῖς χάριτι.
 „*Εἰς ἐτέων ἀμέλεισε θεὸς σῶσαιεν ἑλίξεις,*
πολλὰς ἐν θῶκῳ ἐς τέλος ἰδρυμένον.

O! Domnitorule Nicolae, celū mai bunū dintre Principiū Daciei, corbulū acesta hrănia pe profetulū Ilie și pe tine. Tu, prin virtuțile Tale, învingi pe totū muritorulū, precumū prin arme ai învinsū pe Nemți, cu grația Domnului de susū. Să nu-ți pese, că D-zeū te va mântui, și a-ī să trăești ani îndelungați și vei rămănea până la fine statornicū pe scaunulū tēū. (*Marcă și versuri pag. 2-a*).

(*Pag. 4-a*) *Pré Înălțatului, pré piosului și pré dreptului stăpânū al nostru, Domnitorū a totū Ungro-Vlahia, domnului domnului Ión Nicolae Maurogheni Voevodū.*

Vădēndū și noi acumū, o! pré *bunele Domnitorū*, zelulū căldurosū alū inimei pré nobilului și învețatului boerū: a marelui căminarū, d-nu Manolache Persiani, către Înălțimea Ta, care stă d'asupra orī-cărei laude, care este fală națiunei și subiectulū de convorbire alū principilorū, precumū și presenta: *povestire scurtă* a lui despre faptele Tale cu adevăratū eroice, în care le a istorisitū într'unū modū așa de deșlūșitū și adevăratū, încātū a ațitātū și pe alți învețați ca să scrie, și ei fiindū nișce servi recunoscētori ai Măriei Tale.

Pe lângă acestea vădēndū, că mulți iubitorī de învețatură, atātū dintre pământeni, câtū și dintre străinii de aici și din alte părți, dorescū să posede susū *șisa scurtă povestire*, cu versurile și engomiile (laudele) dintr'însa, n'amū pregețatū a le editā în noua noastră imprimerie, cea înființatā cu concursulū domnescū și strălucitū al Înălțimei Tale, la sf. și domnesca Monastire: *Isvorulū Tămăduirei*, care s'a clăditū mai nainte de Înălțimea Ta, cu bunū gustū și lucosū. Multe ne aū îndemnatū la editarea acestei cărți: pentru ca faptele Tale eroice să se perpetueze, și pentru fala comună a nației. Decă dar, după înțeleptulū care a ăisū: «surdū e bărbatulū, care ș'ar compara gura cu a lui Hercule», cu atātā mai multū are să fie acuzatū și acela, care n'ar vesti în tōte părțile, cu voce puternică, faptele iubite de Dumneđeū ale Înălțimei Tale, zelulū Tēū arđetorū cătrā cele divine, Marea Ta și domnescā milă cătrā cei lipsiți, și într'unū cuvēntū tōte vitejiile Înălțimei Tale, făcute în modū minunatū. Gloria Ta sburāndū d'asupra întregēi Europe, a Asiei și Lybiei (Africei), a adjunsū până la limitele extreme ale pământului. Faīma obiciunesce a respāndi pretutindenī faptele de obște folositoare ale eroilorū aleși, spre a fi admirate.

Grație lui D-zeū celui de susū, care a întăritū neputința noastră, și ne a pusū pe calea cea bună de a effectua acēstā lucrare seriōsā și fōrte doritā de cătrā toți.

Oferimū dar acēstā carte Alteței Tale, ca unū premiciū al imprimeriei noastre înființate de curēndū prin protecțiunea domnescā și strălucitā a Alteței Tale, implorāndū a o primi cu obicinuita-ți bună-voință și a o privi cu ochiū veselū.

Iar Ochiulă acela care vede tôte, să acorde Înălțimeî Tale, aici pe pământū, o statornicie neclintită pe tronulū Tēū celū pré strălucitū, sănătate fericită și viață îndelungată, împreună cu tótă strălucita și domnesca casă a Ta, păzindu-o în pace și în mare fericire; iar după ilustra Ta plecare de pe acestū pământū, să-ți acorde Domnia de susū și fericirea cea ce rămâne pentru totū-d'a-una. Amin.

Ai Înălțimeî Tale pré plecați servitorī

Nicolae și Ión Lazăr, din Ianina.

Către pré nobilulū mare căminarū, d-nu Manolache Persiani și către recunoscătorulū lectorū.

(Versuri pe pagina 5-a și 6-a)

Aceluia față de care sirenele lui Omer sunt slabe și musele lui Herodot tacū, fiind-că îl invidiează, cumū ași putē să-i împletescū versuri elegante de laudă, lipsitū fiindū de elocința lui Nestor și a lui Demostene? Mercuriū și Apolone trebue să vină pe pământū și să-mi aducă fântâna Hipocriini, de unde se pot lua culori pentru a-lū admira, dar ca să scriū nu mē potū lăuda. Inșă scriū, și de îți voiū micșora virtuțile în mod cutezătorū, o facū din înclinarea mea și să nu fiū incomodū. Alergați dar o! Muse din Elicon și încoronați eroicesce cu lauri pe acela care este icóna nobleții, podoba secolului, pilda tinerilor, coróna medicilor; pe acela care este stîlpulū modestiei, colosulū înțelepciunei, oglinda celor însemnați și facla virtuței; pe acela care este regula amicitiei și deliciul vorbelor, și arętați, că nu m'amū înșelatū în acéstă a mea descriere. Iacă Saturn care alergă cu figura escelentă a principelū Mavrogheni, și-lū face capū (superiorū tuturorū). Pentru mulțămire și acestuia nu-i e lene ca să întoneze prin versuri și calitățile sufletului Lui, și neputendū alt-felū fi păstrate pentru venitorū, a vrutū să se imprime spre a vedē vitejiile lui Marte *Dacicul*, ale eroulū unicū: Nicolae Mavrogheni, Principiū și generalū secolului venitorū și căți sunt capii celor patru vęnturi. Și se miră cumū de nu pôte să cante în imnuri mulțimea calităților Lui. Și ca o albină, înainteză răpede spre liveți și cu ochi de Lynx caută în păduri și culege câte flori sunt de oferitū unui asemenea principe. Acuma presenta carte a strălucitei epoce a lui Mavrogheni să se citescă cu mare băgare de sémă. Decī celū ce va citi ceva greșeli tipografice, să nu credă că aū provenitū din ignoranță. După cumū nu se pôte ca cerulū să fie în tot-déuna fără nori, totū așa de greū este a găsi și o carte fără greșeli. Prin urmare, o! lectorule, priimesce acéstă în modū veselū, și fiindū sănătosū, să o păstrezi cu mare bucurie.

Mateiū Myreon.

Ω̄σαυρὲ Χειρῶ σὺ βοήθησαν δίδου,
 Τῶ ὀσεβᾶ Ἡ' γεμόνονι Νικολάω,
 Ὅπως διωκῆ πάντα ἀντικείμενον,
 Ἐκ γῆς Δακῶν πάσης τεκαὶ Μολδαυίας,
 Ὡς σὺ σφραγίς σὺν ὀρνέωτε καὶ βοῖ,
 Μέσον Ἰωάνεστε καὶ Νικολάε.

Adecă :

O! Cruce a lui Christu! dă ajutorulū tēu piosulū Domnitorū Nicolae, ca să gonescă ori-ce lucru rău din țera întregēi Daciī și a Moldovei! a căroră marcă esci tu, cu unū vulturū și unū capū de boū, între S-șii Ión și Nicolae. (*In versuri pe pag. 8-a, cu stampă.*)

Precuvântare (1)

Câtă bucurie nu simte poetulū, când cu bună nemerire, mulțime de vorbe vinū împrejurulū fantasiei sēle, așia că fără ostenelă pōte compune versuri metricē! câtū nu se înveselesc laringele sēu, ca și cumū ar respira celū mai ușorū și elasticū aerū alū unei atmosfere fōrte limpede, când nu se împrumutā cu strofe de vorbe și cu diferite și neînsemnate perifrasede nici din dicționare, nici din cărțile de laudă ale filologilor, ca să cante virtuțile subiectulū, despre care este vorba! Și câtū de iute nu-i merge condeiulū, când faptele eroice ale bărbatulū istorisitū îi vinū una după alta în minte fără ca să întrebe pe contimpuranī, pe cei d'imprejurū și pe convieștitorī, ca să i-le descrie una câte una, de ore-ce sunt mari și cunoscute tutolor, și proclamate de toți fără a fi întrebați! Ce plăcere neîntrecută nu încântā pe laudătorī Alexandrilor, Caesarilor, Carolilor, Petrilor, și alți atari scriitorī! Insu-și Omer scriindū despre bărbati viteji ai secolului sēu s'a arătatū așia de mare și de faimosū, încatū trecerea atătorū secole n'a pututū nu numai să-i ștergā, dar nici chiarū să-i micșoreze renumele, ci din contrā, i l'a măritū și-lū păstrēzā încă în flōre și în vigōre, Cu câtū mai mare renume n'ar fi dobânditū însuși acestū poetū, celū mai mare și mai vestitū dintre toți, decă subiectulū sēu ar fi fostū urmașulū celebrilor Mavrocheno. prea piosulū Domnitorū, celū mai curagiosū eroū alū secolului, fala contimpuranilor sēi Romei (*neo-greci*), și părintele, și reazemulū națiunei? Cu câtū mai multū nu s'ar fi întinsū unū atare poetū, avēndū înaintea sa unū oceanū de viteji și de daruri agradabile lui D-zeū, ca să plutescā în largū fantasia lui, și o câmpie de gloriī fōrte întinsā și în tot-déuna înverditā, pentru ca condeiulū sēu să percurgā fără a fi atinsū de ceva? Atunci în adevērū, timpulū venitorū ar fi cunoscutū, până la ce gradū de glorie potū ajunge faptele cele mari și demne de laudă ale unui boū, și până la ce gradū elocința ingerescā o pōte ajunge gura și condeiulū unui mare poetū. Eū într'adevērū n'ași fi cutezatū să-mī udū condeiulū,

(1) Paginare nouă în cărticică cu No. 1, 2, 3.

nică să-mi deschidă gura, ca să scriu și să cântă vitejiile marelui Mavrogheni, ne putându esista nici o comparațiune între mărirea acestui bărbat și ne experiența mea; de ôre-ce însă un început necomplet este trebuincios, și ca să dică așa neapărată pentru orî-ce perfecționare, amă hotărîtă ca să desemnez, după putere, icóna vrednică de admirație a marelui Domnitor al Daciei, comparând-o cu marii și renumiții eroi ai secolelor trecute. Speru că această poemă deși e fără artă, nu va fi criticată de lectorii iubitori de muse, nici respinsă pentru lipsa de frase și de figuri oratorice, precum cei ce prețuesc multă ospeturile n'ar respinge un fruct timpuriu, orî cât de necopt și acru ar fi, ambiționându-se să-l aibă pe masa lor, ca *prémices*. Prin urmare așa ceva fiindă această poemă, ei, cu marea lor învătătură și cu eleganța artistică, să o înfrumusețeze să admire mărirea eroului, să-i divinizeze virtuțile, să-i laude înțelepciunea, să anunțe posterității superioritatea lui față de cei-l-alți eroi, să-l numescă și ei *Mavrogheni Dacicul*, ca pe unul din strămoșii săi, vrea să dică de venețianul Mavrokena, pe care alții l'au numit *Peloponesiacu*. Acesta cucerind Peloponesul, s'a făcut demn de acest titlu după ce a ajutat Marea Egee, după ce a cucerit Manea (provincie în Peloponesu) cea vecinic în revoltă, după ce a liberat Morea (Peloponesul) de revoluționarii Albanezi, iar acela (*Mavrogheni*) după ce a scăpat Dacia, care este înainte ochilor nemților, călcând trufia acestora, cum să nu se numescă *Dacicul*?

Să-l numescă dar cu acest titlu, care cu dreptu se cuvine Alteței Sèle și cu modul acesta să dobândescă renumele ce a dobândit atâția alți poeți cari a scris despre eroi. Iar mie ertându-mi această lucrare imperfectă le urez sănătate.

(Versuri pe pagina 4—14)

Ilustru și faimosu era în Veneția numele *Mavrokenilor*, pentru vitejia lor. Și cu atâta întreceau pe cei-l-alți concetățeni ai-lor, cu câtu sórele întrece pe cei-l-alți planeți. Toți în Veneția lui Mavrokeno îi-dasera și prenumele de: *Peloponesiacu*, pentru că cucerise Peloponesul și-l smulsesă din jugul sclaviei. Dcă elu ar esista acum, privind și admirând de departe una câte una calitățile atâtu de multe ale domnitorului Vlahiei, activitatea lui cea fără margine, venerațiunea lui cătră cele divine, și perfecta lui credință, *sadacatul* cătră pré puternicul Imperatulu al nostru, iubirea și alipirea lui de *Devletul* Osmanliilor, ar sparge urnele și ar rupe epigramele cu cari-l împodobiseră Venețianii; pentru că talentele lui a fostu odată escelinte și faptele-i ilustre. Acum însă ce a resărit în Grecia un alt luceferu cu multu mai strălucitoru, și mare în virtuți, a întunecat lumina aceluia (*Peloponesiacului*), și a început să se stinje, precum lângă sóre se perde lumina lunei.

Indată ce s'a născutu Alecsandru cel nou, după figură și semne părea curajos, și de atunci rudele și străinii pređiceau mărirea și virtutea noului Mavrokeno. Apoi în urma unei vedenii și inspirațiune divină, familiarii aș disu să se numescă: Nicolae, ca și cumu ar fi prevăduți victoriile ce le pregătia vitejia lui cea fără de margine. Cumu s'a făcutu de optu-spre-dece ani a început să urmărescă pe corsari spre a preserva locul de pirateriile lor.

Pe urmă făcându-se interpretul al flotei, cu dreptul cuvânt era laudat de toată lumea. Și însuși gazi Hassan-Pașa vedându atâta credința, îl avé în mare favóre ca pe unu fiu alu său propriu. Dar ce n'a făcutu el în acelú ciasú, și câți nu proclamă icramulú către ei!

Atâția romei (creștini) a scosú elú din gura lui Haron, luptându-se pentru ei cu sufletulú și cu corpulú. Fiind-că în resbelulú contra Rusiei mulți romei au datú semne de necredință, s'a mâniatú Sultanulú și a hotărítú să decapiteze pe toți câți apucaseră armele și mai cu sémă se jurase, ca să estermine de totú genulú Psarianilorú (*locuitorú din insula Psara*), și pe cei-l-alți necredincioși din alte localități, să-í pedepsescă aspru înaintea ómenilorú, spre a se da pildă ca în viitorú nici unú raia să nu îndrásnescă să se revolte cu armele în mână. Mavrogheni cumú aflá de hotărírea Sultanulú a alergatú cu lacrimile în ochi, ca să opréscă acéstá prăpădenie a națiunei și vórsarea de sânge. «D-đeu să păstreze în veci pe puterniculú stăpánú urmașulú al-Osman, la greșiala raialelorú sale să respundă cu amnistia, ca să-í proclame pretutindenea neresbunarea sa. Este de datoría unú rege, ca să facă dreptate amestecată cu milă. Așia, dela începutú și până acumú înaltulú *Devlet* a arétatú mare *adalet* față de supuși. Iar eú pentru rəsplata unei așa de mare bine-facere, să fiú numitú *sadicú* servulú al împé-răției, să-mi vórsú și sângele de va cere trebuință, să facú să se supună puterniculú Devletú némuri, cari n'au cunoscutú nici o dată idaet; mândrindu-se pentru locurile lorú, ce cu greú potú fi călcate, și dicú că nici o dată unú străinú nu se póte apropia de ei».

Ascultându Sultanulú aceste promisiuni, și cunoscându și bunele calități ale bărbatului, pe toți i-a iertatú și i-a lăsátú liberi să se ducă glorificându pe Domnulú. Pe urmă Mavroghene pentru acéstá binefacere a servitú necontentitú cu tótá inima sa, făcendu *hairaturí* în fie-care memlechetú (provincie) și acéstá spre mulțămirea înaltulú Devletú; și se onora ca părinte al némului, era laudatú și faima lui neștersă. Cu tóte acestea era neliniștitú, până când s'a presintatú unú timpú fórte priinciosú pentru supunerea Manei (provincie în sudulú Peloponesului) A trămisú darú scrisori ca să îndemne și să înduplece pe primații din Mania, că nu este dreptú ca ei să trăiască nesupérați; legea lui D-đeu ne arétá curatú ca fie-care să plătescă tributú regelú său: «Dați lui Caesar ce e a lui Caesar, și lui D-đeu ce e a lui D-đeu» ne ordónă Christ. Ei au rəsponsú: «Ce vrea să dică stăpánitor și ce caută elú, pe câtú timpú nimenea până acum nu s'a urcatú la noi? fiind-că castrele nóstre sunt zidite de D-đeu și înconjurate de stânci rípose și de prăpástii adânci. Din cei ce de la începutú au căutatú să ne biruiască câți au scăpatú dintr'ensii, ca să anunțe perirea lorú? Să ne căutămú de trebă și să nu ne pese de nimicú». Mavrogheni vedendu că consiliile sale sună în pustii, a începutú cu amenințările. Și în acelașú timpú îi încinge pe uscatú și pe mare, și'í bate necontentitú, și mare mulțime dintre ei omórá. Locuitorii vedendu că tunurile și împușcáturile cadú ca plóia, asta nu e glumă, au đisú: «hai să plătimú și noi tributú, ca și cei-l-alți și să nu pășimú desastre mai mari». Au alergatú darú cu toții ca să se închine lui, promițendu cu juráméntú, că nu se vorú mai revolta; de óre-ce a pututú să se urce cu ușurință la Mania, e semnú că D-đeu îl însoțesce. Și cu toții, mici și mari, s'au prosternatú cerendu iertare la cele ce au greșitú, și că se vorú face *sadichí* raiale precumú sunt și cei-l-alți din cazalele (județele) din Morea (Peloponesú). După ce i-a consiliatú ca să nu mai cuteze să se opună cu arme în contra regilorú, la unulú dintre primații lorú a datú puterea, făcendu-lú Beiu în același timpú. În modulú

acesta Maniații au cunoscută D-zeu și rege, și pe Mavrogheni 'lă priveau ca pe unu altă eroi Achille, care singur făcuse mai multe viteji în Troada de câtă toți cei-l-alți Greci cu totă armata. De aci înainte renumele celă mare a lui Mavrogheni se răspândia dintr'o țără într'alta. Și toți în comună îi admiraū marea vitejie, înțelepciunea, prezența de spirită și mărinimia. Deci cu dreptă cuvântă se bucură de respectulă tutuloă; dar tôte acestea nu erau bine privite de către cei invidioși cari în tôte chipurile căutaū să-lă supere, însă n'au putută nici chiară să-lă atingă vr'odată. Tôtă speranța elă o consacrase providenței lui D-zeu și trăia fără grijă; el dicea: «Decă D-nul D-zeulă meu este cu mine, care dușmană vătămătoă va fi vr'o dată contra mea?».

Pré puterniculă și biruitorulă Sultană Hamit-han, în care dreptatea e încarnată, cunosândă că nisce dușmani ai imperăției il persecută, il face Domnu plenipotențiară al Vlahiei, sperândă că statulă sēu în credința bărbatului are să găsescă ună mare sprijină. Deci în modă gloriosă fiindă proclamată Domnitoră al Vlahiei, a primită cu zelă frēnele administrațiunei. Și toți admiraū marea lui înțelepciune, pietatea cătră D-zeu și nemărginită-lă dreptate. Pe cei demni de milă, îi-milua în abundență, iar pe fură și pe rebeli îi pedepsia aspru. Călătorii se bucuraū de mare libertate, și bunii locuitori de mare liniște; așa că tôte mergeau în mare armonie și toți se felicitaū de atâtă fericire. Dar, după cum dice Solomon, din deochiare, sēu spre pedepsirea păcatuloă, sēu după cum filosofii caută să ne convingă cu observațiunile lor: că ori-ce lucru din lume, cândă ajunge la culme, ne mai avindă unde să se urce, se prăvălesce îndată. Așa de odată a lucită o scānteie tristă, care s'a aprinsă în resbelă, și a arsă ori-se speranță că în venitoră să mai pōtă rămānea cea d'intēiă liniște, resbelulă fiindă de multă ațitată de Rusia. Așa dar supuși, cari nu cunoșeau bine pe Mavrogheni, s'au întristatū de acēsta, creșândă că Alțeta Sa se va obosi de resbelă îndată ce va începe, și mai cu seamă prejudecata îi-făcuse să creșă, că dușmanii sunt tari și că vor învinge. Dicea: ună bucatară n'are frică de oi, și de locă nu se gāndesce ori-cât de multe ar părea că sunt. Ca și cum ar fi Ierihó, care a fostă atacată și biruită de Evrei cāntāndă din trâmbițele lor. Că D-zeu se opune celor trufași. Care vre odată, strēină sēu familiară, s'a gāndită ca s'o dică acēsta? — Armatele inimice au năvălită cu cutezanță în interiorulă Vlahiei, dicēndă: «Cine se voră opune și se voră bate cu noi, pe cândă noi îi-închidemă înainte de ce să înțelgă? și aruncāndă manifeste ori-pe unde vomă trece, pe toți supuși lor îi întorcemă cu noi, și ast-felă fără pericolă vomă ajunge până la dușmanulă nostru principe, care ne urēscă și ne vomă resbună.» Dar îndată au înțelesă, că adevărată e dicētoă: «alte sunt gindurile ómeniloră și alt-felă dispune D-zeu», căci au fostă prăpădiți cum au vrută să înainteze și să cuprindă Cāmpu-Lungulă. A venită îndată scirea, împreună cu capetele și cu prizonierii nemți, cari tremuraū de frica ce au luată cândă se resboiaū, pentru că ei nici că se așteptaū că era să fie așa de cruntă bātuți. După aceste trofee s'au trāmisă și altele mai multe de la Tērgu-Jiū. Și pe urmă veniaū pe rândă din fie-care hogază (strimtoă), și le așteptaū la curte ca să facă hază. Neconținută aduceau tunuri, tobe, stēguri, sclavi și nenumărate pușci; și dicēndă că aceștea sunt de la Focșani, acelea de la Văleni, cele-l-alte de la Cāmpina și de la Cāneni, le așeau în rândă josă în meidană, și fie-care aștepta să ia icramulă. S'a răspāndită vestea la ordi human și fie-care doria să vedă trofeele lui Vlah-Bei. Și cândă vedeau de departe că aduceau sclavi, îndată diceau,

că știu că sunt d'ai lui Vlah-Beî, pentru că se deprinsesera auzind în fie-care ță, că și astă-ți au adus sclavi și capete din Vlahia. Și ast-fel îi laudă marea vitejie și îi urău din inimă ori-ce fericire. Afară de acesta laudă *iltifatele* și mulțimea de *tainate* ce le au oștirile, și léfile se dau la fie-care regulat și în abundență, așa că niminea nu era lipsit. Ostașii de huzurul (traiu bun) ce aveau, păreau că se ducă să petrecă, și nu să se resboască. De aceea ori-unde se ducă îi însoțesce victoria, pentru că și-au cele necesare și ast-fel nimeni nu fuge. Așa vorbeau și felicitați pe eroul neamului, și laudele treceau de la unul la altul. Cum că la *ordie* cele d'ântei capete s'au trâmisi din Vlahia, toți și aduc aminte de acesta. Apoi bună-voința gloriosului Mavroghene se întinde și în alte părți locuite de altă nem. Pe oștirea Nemțoruzilor, care din Bogdania speră să trecă fără pedică în Vlahia, fiind că a găsit ușoră intrarea în Iași, se pregătia să trecă și dincóce, Mavroghene nu o-ășteptă să vină până aici, ci cu armata lui o urmăresce cu impetuositate și o silește să ia fuga. Și și-înavușesce armata sa cea vitează și victoriosă cu mulțime de prăzi și de prizonieri. Și el rămâne în Bogdania ca oblăduitor, unde a dobândit faimă mare, și a orânduit un Caïmacam, până când *Devletulü* (guvernul turcesc) a ales un Domnitor, pe care l'a pus sub protecția lui. Și ast-fel s'a șters rușinea neamului prin serviciile credincioase ale Dacilor lui Mavroghene.

Dar ce să nareze cine-va și ce să lase din faptele cu cari cărți întregi ar trebui să se împle, decât ar fi narate toate câte una multe isbânde ce sunt cunoscute în Rumelia și în Anatolia (Asia mică) până la Bagdat? și toți îi admiră marea *sadacat* (miluire). Se miră de pré multele cheltueli ce le face și cum un singur om le previne toate. Spiritul lui cel neobosit, în același timp și privigherea, toți admiră și laudă un așa mare geni. Și însuși marele Gazi-Sahip Devletü a venit singur să se facă lăudător ocular; și lăsându totă armata în Rusciuk, a trecut la Bucuresci cu un mic *buluk* (trupă). Și vedându regula ce domnia, a ăis din totă inima: *Alah perhudar ei leie* (D-deu să-l ducă la bine) pe Beilul Vlahiei! Cu ce regulă administreză una așa de mare mulțime de askere (oste)! Oamenii ămblă în totă libertatea și fie-care își face în linisce *kıarul*. Provisiunile și toate cele necesare sunt în abundență, de aceea este bine vedut de împărat. În hatışerifurî Mavrogheni este lădat, și că nici odată n'are să fie destituit. Căci din timpul lui Hazret-Suleiman (st. Suleima) și până acum nu s'a vedut un asemenea erou în împărăție. Deci ca un servu forte credincios al împărăției să se bucure, până când va trăi, de tronul Vlahiei. Pe urmă îl îmbracă cu gună (blană) și-l încinse și cu un hangiar ce le duse cu el dela *ordie* (corp de armată) pentru acest scop. Și pentru iubirea Domnitorului, la cei d'ântei arhonți (primați) i-a îmbrăcat cu *cavadié*; pe alții i-a îmbrăcat cu *benișe*, și le-a împărțit bani, dându fie-căruia și câte un consiliu. Hangiarul era ornat cu petre prețioase și-l trâmisesse pré puternicul împărat pentru serviciile sele în actuala împrejurare; Beilul Vlachiei era cunoscut în totu statul său.

Dar trebuia o gură poetică ca a lui Omer, ca să descrie cu cadență toate pe întreg, unde fie-care să admire isbânde eroul și în același timp să-l divinizeze; să înțelgă deosebirea ce ar fi esistându între un asemenea poem și între Iliada și pomul lui Voltaire ce se chiamă Henriada, și între toate poemele ce numai elocința le-a făcut să fie celebre fără vre-o causă mare. Atunci

dacă s'ar fi sculatŭ vre-unulŭ din cei vechi, ca să se compare, n'ar fi pututŭ. Și însuși Peloponesiaculŭ celŭ de aceeași familie pare cu multŭ inferiorŭ lui Mavrogheni. Căci dacă ca titlu i s'a datŭ Peloponesulŭ, și elŭ (Mavrogheni) a fostŭ mântuitorulŭ Vlahiei. Chiar și însuși Alexandru de ar fi trăitŭ, n'ar fi îndrăsnitŭ să se compare și elŭ acuma.

Mă rogŭ Alteței Sële ca să nu observe greșala mea că amŭ scrisŭ, și să mă erte. Dar n'amŭ făcutŭ acēsta pentru alt-ceva, decâtŭ ca să dauŭ ocaziune altora ca să scrie o istorie elegantă. Precumŭ fructulŭ celŭ nouŭ, ori cātŭ de acru ar fi, fiind-că apare celŭ d'intēiŭ este nostimŭ la toți; ast-felŭ cu mare bunăvoință să primescă și aceste versuri, ca *prémices*, și să nu ne lipsescă de favorulŭ său pré strălucitŭ.

(FINE)

Tetrastihŭ de același

(Versuri pe pag. 15)

Se vede cumŭ natura când se zoresce nu pōte să ne arēte vre-unŭ prodi-giŭ pe sfera pământului. Și cumŭ că acēstă regulă o păstrează neschimbată pentru fie-care secolŭ, acēsta se scie bine de toți. Precumŭ în același timpŭ cu grozavulŭ Alexandru n'a scosŭ și pe vre-unŭ altulŭ așia de mare ca elŭ, totŭ ast-felŭ și acuma fama lui Mavrogheni, eroulŭ nēmului, a ajunsŭ departe și pe toți îi chiamă la laudă. Talentele și isbânșile lui sunt cunoscute și admirate de *Deoletŭ*. Prin urmare Prințulŭ curajosŭ, Alexandru celŭ nouŭ, trebuie în comunŭ să fie numitŭ ca unŭ pedestaluŭ solidŭ, ca fală, și ca singura speranță a tuturor principilor vechi și contimporani.

Altă alocuțiune a pré Sf. Episcopŭ a Rômnicului, Domnulŭ Filaret.

(în versuri pe pag. 16—17)

Mulți au scrisŭ viețile și istoria eroilorŭ, dar posteriorilorŭ le au lăsatŭ bănuială: ore adevērate să fie cele ce au compusŭ, laudele și vitejiile ce le atribue lor? Fiindŭ-că au istorisitŭ lucruri ce le au auzitŭ, dar pe cari nu le au vădutŭ, nici cunoscutŭ; însă acēstă istorie a gloriosulŭ nostru Domnitorŭ Mavroghene, care este fala nēmului orthodoxŭ, deși este scurtă, abia atingēndu-se de faptele sale, dar este adevērată, pré populară și de toți cunoscută și dovedită prin multele trofee. Și poetulŭ recunoscătorŭ, ca martorŭ ocularŭ al lucrurilorŭ, face o descriere adevērată a faptelorŭ celor strălucite ale gloriosului principe, ale eroului acestui secolŭ, care a fostŭ predestinatŭ de susŭ, ca să fie Domnitorulŭ Vlahiei. Prin limbă nu se potŭ descrie strălucitele-i fapte; toți le proclamă, le adeverescŭ, le divinizează și le pré laudă. Cu o singură gură comună îl botéză de eroŭ neînvinșŭ. Il strigă: părinte, îl numescŭ mântuitorŭ, căci faptele îl arētă așia ceva. În grozavulŭ focŭ al resbelului, elŭ a procuratŭ linisce pentru fie-care. Și bătēndŭ cu bărbăție armia nemțescă, multă glorie și mare renume a adausŭ la tronulŭ Vlahiei, și prin serviciulŭ său celŭ credinciosŭ și prin mare-i vitejie, o epocă seculară de superioritate a Bogdanilorŭ. Și multe alte fapte bune a făcutŭ elŭ în Vlahia, cari nu sunt scrise în acēstă istorie, unde abia sunt trecute una său două; căci alt-felŭ ar trebui să se compună

cărți întregi. Poetul cred că e demn de laudă, și judecă ca un bun început poemul țerei; pe care 'lă oferă, ca cei doi bani ai văduvei, protectorului său și dătorului de grații. A scris-o pe scurt ca să arăte preferință, iar nu eleganță de stil. Scurt este poemul după cantitate; după calitate însă e prea mare. De aceea e demn pentru imprimare mai multă ca oricare altul.

Alta, a prea nobilului arhonă fost mare comisă d-nă Alexandru Calfoğlu.

(în versuri pag. 18—21)

În oceanul lumii plutind gândul meu, e în pericol să se înnece, cum în actualul secol pământul a dat naștere unui principe, unui erou teribil? Un principe, care s'a făcută corónă și celor de acum și celor ce au fost o dată, care e înzestrat cu mari talente, are credință și de virtuți e împodobit; care are un suflet curajos, e credincios împăratului, care 'lă stimă în tot-d'a-una; nu socotese întru nimic viața și averea, nici altă-ceva asemenea și disprețuiește morțea. El s'a născut în secolul din urmă numai și numai ca să se facă vârful eroilor celebri și viteji din vechime și din timpurile moderne. Așa pentru credința acesta a fost orânduit de D-zeu, precum o dată alesul său David. Și inspirațiunea divină s'a strecurat în inima împăratului, care îndată l'a încoronat Principe al întregii Vlahie, predicator al adevărului și judecător forte just; și din înălțimea tronului său ne învață virtutea. În mijlocul fericirii în care trăiau cu toții, Rusia din răutatea ei, pornese rebel și se porți dușmănește; în același timp și pe neașteptate și Nemții au deschis luptă fără să dea măcar de veste. De aceea justiția divină trebuia negreșită să-l lase să se umilească. Atunci Principele Vlahiei, ca un Rigă al Prusiei, a așezat oștirea în ordine de bătaie, și îndată, spre bucuria generală, înfrânge de tot pe Nemți; ori-unde au scos capul i-a apucat ametea și au fugit rău de tot. Se îngrozesă cum un Romeu, într'adever un nou Hercule, îi învinge eroicesc. El singur învingător pentru întreaga oră, a făcut mare șgomet, și renumele lui a ajuns să se audă în întreaga Turcie, în Anadolia și în Stambul. Nu a fost de ajuns victoria, ce în puțin timp, și chiar la momentul a câștigat-o în Vlahia, și pentru care lumea se miră, ci și în Bogdania a trimis un corp din oștirea biruitoare și strică șirurile alese ale Nemților, le i-au tunuri, mulțime de prizonieri, luptându-se cu peptul spre partea Ocnelor și au pus în desordine rânduiala inamicilor și norul cel des. Această vitejie a lui într'un minut s'a răspândit pretutindena. Că victoria nu aparține altuia ci numai marelui principe. Nu se mulțimesc cu atâta, ci trâmite și la Prut într'întâmpinarea Rușilor și le țise: «nu mai departe! nu aproape de țera mea, căci nu vă pot suferi!» Și astfel au rămas pe loc și îndată au început să se retragă în Lehia. Nici unul n'a rămas, știind că Mavrogheni domnesce în Vlahia. Deci bătrâni și tineri, Musulmani și Romei, cu toții se miră, cum? prin ce economie fără vre-o tulburare, toate merg de minune? Nu vă vorbesc de Europa care se miră de acest principe. Cum stăpânesce el nisce mulțimi nesupuse, neobișnuite, și li se face conducător? Cum acest principat a pus în desordine două înfricoșate imperii? Cui să se atribue acesta? Nu este alt-ceva de cât speranța în D-zeu. Toți Turcii îl glorifică și-lă chiamă mântuitor al lor, și dușmanii amar plâng. Ei dic, că cine merge contră cu Mavrogheni, armele îi sunt neputincioase. De aceea întreg nemiul și împăratul otomanilor bine-cu-

vinteză din inimă pe Domnitorul Vlahiei și părintele comună al nostru. Tóte acestea s'au făcută răpede; dar decă lupta va continua, vedă cu ochii cumă are să cucerescă locuri, castre, țeri și ómenii arétându-se mântuitoră comună. Chiară în numele sėu (Nicolae) e cuprinsă înțelesul de: victoria poporului. Elú este sprinjinulă împărăției, alú ortodoxiei și al St. bisericeii. Bravo o! principe curagióse și viteze, eroulă secolului nostru, că tu unú singurú esci fala nóstră a tutulor. Să trăesci în mulți secolí o! tu care esci demnú de corónă, Achile alú timpului actualú. Cu bine-cuvéntarea căldurósă a divinului sf. de astă-đi Nicolae celú inspăimântătorú.

(FINE)

Altă alocațiune a pré nobilului arhon fostú mare logofétú dommulú Ión Gíanet

(Versuri pag. 22—27)

Când se adreséză o alocațiune principelui Mavrogheni, care este fala secolului actualú, pentru eleganță cuvéntulú trebuie să aibă în proporțiune vocea omerică. Dar decă limba se îndoesce, găsesce în tot-déuna atâtea fapte peste măsură escelente, ca să laude după cum se cuvine și să facă o adevérată descriere. Pre-numele faimosú de Mavrogheni, care se trage din Veneția, sub Nicolae celú mai escelentú între principii, ajunge fórte ilustru. Acestú principe prin ordinú divinú și aprobarea împératului domnesce acumú în modú slávitú în Dacia. De bază are cultulú către D-đeú, speranța și credința solidă. De aceea biruesce pe inemicú și reușesce în tóte. Din copilărie a studiatú prudența, dreptatea, curagiulú și temperanța, și pe aceste patru cualități le are din cerú ca unú dar alesú. Elú a fostú apărătorú alú patriei, și interpretú alú flotei; iar acumú în modú splendidú domnesce cu demnitate în principatulú Dacilor, până chiarú și în Moldova. Acesta este gura lui Christ cea nemincinosă; fiind-că are speranță în D-đeú, nu scie de totú ce vrea să đică umilință. Tóte le raportéză lui D-đeú și este credinciosú împératului, ca unú bunú servitorú; și sacrifică și viața când regele ordonă și e pré zelosú pentru poruncile regelui, și fórte bunú comandantú alú atător óștiri. La cele d'intėiú serviciú se arétă semnulú lui D-đeú și martori sunt popórele, marea Egee, școlele și templele sacre; cișmelele, stabilimentele pentru săraci și cele-l-alte stabilimentele pentru orfaní și clădirile publice; plățile lefilorú profesorilorú din casa lui proprie, precumú și ajutórele date școlarilorú; asemenea și țera Maniașilorú (în Peloponesulú de sudú) unde cu expedițiunea-í inspăimântátóre a pătrunsú în munții cei prăpástioși; încárcatú de prăđi, o subjugă de totú și înaintéză în interiorulú munșilorú; și acéstă țeră, ce nici o dată nu scie ce vrea să đică stăpânire și supunere, o alipesce la imperiú și'í impune să plătescă tributú. De aceea s'a numitú interpretú alú flotei, și elú celú d'antėiú s'a numitú *principe* prin excelență, și este gloria împératului. Adversarií 'lú sub-minéză, însă în deșertú se muncesc, căci voința împératului este nestrămutată. Inamicii se mișcă, se tulbură; dar faptele lui strigă, D-đeú ilú chiamă. Și din iconomia lui D-đeú pentru acéstă anomalie noulú astru (stea) povestesc mântuirea și arétă datorile fie-căruia, ca unú lucéfěrú comunú. Și într'o asemenea vijelie, furtună și prea mare tulburare, se trãmite ca unú mântuitorú comunú. Și cu pedagogia, și invěțătura lui cea înțeleptă devine unú părinte comunú, și îndată insulă tutulorú frica de D-đeú; și au începutú să chiamé pe D-đeú, și să mérégă desú pe la bisericí și să fie ascultători. Și cu mare veghere și cu mare

răbdare de osteneți îngrijesce și și nopți. Și a păzitu țera într'unu modu admirabilu, între doi inimiți, așa că poporul, într'unu timpu așa de anormalu, o duce în mare liniște, ca și în timpu de pace. Și rușinea pricinuită nêmului de către alții s'a ștersu de totu prin faptele ilustre ale lui Mavrogheni și ceea ce mai înainte nu există, în timpul sêu a devenitu o mare minune. Pe nenumărați fugari și ostași desertori îi întorçe regulatù, și toți fără ca să murmure, se supunù, se întornù și au frică de mânia lui și-si sacrifică viața pentru Mavrogheni, pe care 'lù divinizează mulțimea oștirilorù. Obiceiurile strêine, glôtele nesupuse, prin voința divină le ține împreună subjugate, și se opune cu mare bărbăție la ori și ce atacù. Intre doi mari adversari, Rușii și Nemții, principele Mavroghene cu puterea lui Dumnezeu escelează și covârșesce prin arme. Și pentru sângele ce vêrsă, nu e responsabilu, nu este elù cauza pentru acesta; elù din datorie răspunde Nemțilorù, cari de la începutù au pornitu războiù; de aceea și justiția divină i-a datù lui victoria; și la Sinaia, și la Văleni, și la Câmpu-Lungu și la Căneui, pretutiudenea i-a bătutu; și ca trofee a adusù prizonieri, desertori, tunuri și multe alte prăzi: numêrulù sclavilorù și stêgurilor luate de la Nemți este prea mare; și cine ar putea să îi numere? cu grămada îi ducù în răsăritù și apusù; și pe lângă acestea la Focșani trâmite o mare ôste în contra inimicilorù, și de douê ori îi pune pe fugă; alte părți ale Moldovei, lipsite de protecțiune, le liberéză la timpù, și întinde până la Prutu armele biruitoare și câștigă pe deplinù victoria, și pretutindenì a devenitu faimosù pentru mulțimea prizonierilorù trâmisi de elù în tabăra imperială, pentru tunuri și puștile luate de la inimiți și altele. Pe lângă acestea a inspiratù zelù, vigóre și curagiù, tabărei otomanilorù, și oștirea merge spre elù, alêrgă pe întrecute în contra Rușilorù și Nemțilorù. Pentru tôte aceste alese și divine calițăți ale minunatului principe, și spre rêsplata strêlucită a acestui servù credinciosù, Impêratulù celù bunù și celù mai puternicù dintre toți, al cărui statù va fi în secolì și pe care 'lù fericesce celù de susù neîncetatù, care subjugă pe inimiți, pentru ca numai sub dênsulù să fie națiuni, limbi și popóre, trâmite Hati-Humaiun și face cunoscute publicului serviciile principelui Mavroghene.

*Epigramme de învățatulù d-nù Theodoru, profesorù la școlă
Domnêscă dela St. Sava, ierolegiù, și alte diferite, referitóre la gloriosii sêi părinți
la patrie și la supuși.*

(Versuri la pag. 28—29)

Școlă-te, o! prea fericitulù Petre Mavroghene, ca să-ți veđi copilulù Domnù în Dacia. Și tu, insulă Paros, desfăteză-te, fiindù patria ilustrului Nicolae, Domnitorulù Ungrovlahilorù. Strêini și boeri, indigeni și particulari, bucurați-vê fiindcă posedeți unù asemenea Domnitorù.

Alla, de laudă.

Mausoleu și pyramide le-a făcutù Semiramis, și unù ôre-care Dedalù a făcutù labirintulù; iar Nicolae a făcutù cișmele și a ridicatù acumù unù mare trofeù luptânduse contra Germaniei.

Alla

O! Tu, care esci podôba principilorù, să trăsesci ani îndelungați și să dea Domnulù ca să prăpădesci orașele Nemției.

Alta

O! Dacie, acestă fruntașă a venit la tine, fiindă trămisă de D-zeu, ca să facă să dispară lucrurile necuviinciose

Alle versuri carcinice

Ca din partea Țerei.

«Domnul m'a salvat prin înțelepciunea sa».

Din partea Domnului către Țără :

«Intr'adeveră eu ți-am fost salvator».

Din partea pieței (comerțului) :

«Piața Țice : că acestă Domnă m'a fostă într'adeveră mântuitoră».

Alle versuri Iambice.

Acrostihă :

Acela care învinge pasiunile și are frică de D-zeu, care este dotat cu voință tare și este judecător drept și păzitor al legilor; acela care este prea înțelept și blând pentru toți, a fost socotit de Domnul cel de sus ca să domnescă după cum se cuvine asupra piosului popor al Ungro-Vlahilor. Cum se chiamă și cine este acela de care vorbesc? Acrostihul de aci lă arătă deslușit : **Nicolae.**

N
NON
NOAON
NOAΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛOKOΛAON
NOAΛOXIKOΛAON
NOAΛOXINIKOΛAON
NOAΛOXIKOΛAON
NOAOLKOΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛAON
NOAON
NON
N

Discursă de laudă compusă de învățatulă preotă și profesoră, d-nu Dimitrie Zissu din Arghirocastru (Albania) și pronunțată în ziua nașcerii Domnului.

(în proză la pagina 30—34)

Ne a venită sərbătorea misterioasă, sərbătore luminosă și îmbucurătore. Mulți înțelepți theologi, o! pré bune Domnitoră, gășindă multe exemple pentru dovedirea acestui pré mare și nepricepută misteră al întrupărei lui D-deu, n'aș putută însă de locă ca să deslușescă acestă. Ună sofistă a đisă, că ferulă înroșită la focă, deși a luată din natura și însușirea focului, cu tóte acestea rămăne ceea ce a fostă: feră nesucită și neschimbată; totă așa și natura omenescă fiindă înđeită prin foculă đeității, a remasă ceea ce a fostă: natura omenescă, fără să se schimbe în substanța đeității, precumă nici đeitatea nu s'a prefăcută în natură omenescă. Esemplulă e minunată, dar nu i-convingătoră întră tóte, căci ferulă momentană fiindă asemenea focului, se răcesce iute, perđendu-și căldura; pe cât timpă unirea misterioasă a D-deu - omului Iisus n'a fostă nici că se va putea vre odată despărți în două, de ore-ce amēdouă naturile aș fostă substanțe. Atătă din acestă esemplă, câtă și din altele luândă în minte o obscură zugrăvire, noi credemă în adevără, că fiulă și cuvēntulă lui D-deu în timpurile cele din urmă, pentru marea lui iubire de ómenī s'a făcută omă, luândă trupă sântă și fără sēmință din pururea fecióră Maria, și ángerii laudāndu-lă aș strigatū: «glorie lui D-deu celui de susă și pe pământă pace, între ómenī bună învoire». Cumă însă și în ce modă s'a născută, aceste numai Elă singură o scie. Lăsāndă acestă misteră, fiindă supra-naturală și nepricepută, ca să-l esplice aceia carī se ocupă cu cuvēntulă, eă să numescă cu voce tare cele ce se vorbescă și se proclamă în gura mare de cătră toți, relativă la Alteța Vóstră. Dar mă gășescă strimtorată, neșciindă cu ce laude demne de Alteța Vóstră să începă. Tóte faptele Tale sunt într' adevără mari și eroice și demne să fie perpetuate în secolī. Cele-l-alte sunt supuse stricăciunei și uitării, neputēndă de locă să se opună timpului care dobóră tóte. Unde sunt dar murii Semiramei? unde este Colosulă acela, séu Labyrinthulă din Creta? Unde sunt orașe și case strălucite? Tóte acele aș dispărută și s'aș acoperită cu uitarea. Cu virtutea însă nu merge așa: ea trăesce în toți secolii. Spre esemplă, isbāndile Tale mari și în adevără eroice din Peloponesă, din Mania și din alte părți; aceste isbāndi nu se laudă până acumă de cătră tóte orașele? nu se proclamă neincetată de toți ómenii? Acelă numerosă poporă, după ce a fostă liberată din multe rele, nu-ți oferă mii de mulțămiri, ție, bine-făcătorului și mântuitorului lor? Dar pentru ce vorbescă de vechile Tale fapte minunate, pe carī toți le sciă, pe câtă timpă înainte ochiloră mei am o așa de mare mulțime de viteji pe carī secolī nu le voră putea șterge? Tu, care ca ună altă Alexandru te ai aretată la noi, n'ai mântuită acumă Dacia de dușmanii ei Nemți, pe carī i-ai prăpădită din tóte părțile, ca pe o țesătură de păienjeni, și pretutindene ai ridicată trofee în contra loră? (D-deu te a favorizată ast-felă, ca să te facă să învingi în tóte părțile, fiindă adornată cu virtuți divine și cu adevărată princiare).

Aceste mari și eroice fapte ale Tale, cutreerāndă tóte lumea, ca să đicū așa, nu se laudă în totă-d'a-una? nu esci proclamată de mântuitoră și liberatoră de cătră toți pioșii de aici, atătă de cei ce aș în mână administrațiile bisericesci, câtă și de boerii primați și de totă poporulă? căci care clerică, petrecēndă lipsită într'ună asemenea timpă, nu se bucură ađi de cea mai mare bucurie?

Care boieru nu se inveselesce și elu împreună? care neguțătoru, seú cetățenu nu se inveselesce și elu, căutându-și fără frică de negoțu și bucurându-se în libertate de câștigulú seú? și cu unu cuvântu, trăindú o viață pré fericită și pacinică, găsindu-se sub ocrotirea acestui eroú admirabilú? Fericiți sunt dar cei ce au avutú noroculú să trăescă sub Domnia Ta. Și într' adevéru «Tu ca unu pastoru, care nu esci plătitu, n'ai datú somnú ochilorú Tei, și piroțială pleópelor tale, și repausú timplelorú tale, ca să vorbescú după David. conservéndú turma nebântuită și nevătămată de supărătorii Nemți, și conducéndu-o spre pășiunea mântuirii și apa veseliei. «Pastorulú celú bunú își sacrifică și sufletulú pentru oile sale» precumú a đisú însuși Domnulú nostru Iisus. Bucură-te tu dar o! Dacie, și inveselesce-te în tot-d'a-una, pentru că ai fostú onorată de D-đeu mai multú decât tóte țerile, găsinđú pentru tronulú téeu unu ast-felú de eroú, căruia de aci înainte să-í dai titlulú de Daciú, pe care l'a meritátú pentru faptele sale, și toți câți se inđeletnicescú cu acestea așa trebue să il numescă și ei și să-lú laude în scrierile lor. Și aici đicú, că din acestea a rezultatú câștigú pentru tine, nu o trupă de đece mił de cai, nici aurulú lui Dariú, nici pogóne de pământú, ci mulțimi nenumérate de bărbați pioși, cari își ridică mânilé rugátóre cătră stăpánulú, care astă-đi s'a născutú în peșteră, și se rógă împreună cu mine pentru binele Alteței Tale, pentru trofee și victorii neîntrerupte contra inimicilorú, pentru sănétatea-ți veselă, pentru glorie și statornicie pe tronulú celú înaltú al Ungro-Vlahiei, și pentru viață îndelungată. Iar eú mé voiú ruga lui D-đeu și pentru altele mai multe: póte că este cine-va în acéstă viață, căruia după puțină să-í veștescú curatú marea filantropie cătră mine a Alteței Tale. Iar acumú ce să đicú? O! Stăpáne, Regele tutulorú, pe pré Înălțatulú și pré piosulú Đomnitorú al nostru, Đomnulú Ión Nicolae Mavroghene, pe voevodulú Daciei, pe fala națiunei, pe subiectulú convorvirilorú principilorú, întărește-l pe pré slăvitulú seú tronú. Imple-í sufletulú de róua divină. Súpune la piciórele sale ori-ce dușmanú și adversarú, și învrednicesce-l împreună cu pré-piósa și pré luminata noastră Đomná, și cu pré luminații și ilustrii Beizadele și cu Đomnițele și cu P. S. S. Mitropolitulú și cu Episcopii și cu servii cei credincioși și cu tóta casa lui Đomnescă, și cu renumita țeră, să sərbătorească cu strălucire și cu glorie nascerea Ta cea mântuitoře a lumii, și acumú și în anulú venitorú, și în mulți ani pré fericiți, și în període aducétóre de bucurie. Amin.

Altă alocuțiune, trămisă pré nobilulú boerú și mare căminarú, d-nulú Manolachi, de către pré nobilulú boerú fostú mare postelnicú d-nu Eustațiú din Constantinople.

(Proză la pagina 35—37)

Servulú seú Eustatiade cutezéndú să se subscrie împreună servitor, cu curagiú oferă lucrarea sa de tinerú Înălțimei, care stă d'asupra ori-cărei laude, îndemnatú fiindú la acéstă, atâtú din descrieri și tradiții vechi, câtú și din cele trămise de curéndú. Și să nu disprețuesci a arunca o căutătură veselă către unu amicú.

Și eú servulú și conservalú téeu pironindu-mi mintea la laudele țesute pentru Alteța Sa, amú ládatú zelulú celor ce le-au scrisú, dar amú înțelesú că fermecați fiindú — lucru naturalú — de faptele sele vitejesci, și îngrijindú multú

ca să apropie caviutele de meritū, aū rēmasū multū îndērātū. Și nu-ī ciudatū lucrū, pentru că faptele, pentru cari nu se găsece comparație, cumū va putea vre odată cuvēntulū ca să descrie asemenea fapte într'unū modū cumū se cade? Mare a fostū Pompeiū, dar s'a învinsū de Cesare. Cesare a fostū curagiosū și a mārītū autoritatea găsitā. Pyrū a fostū eroicū, dar de douē ori fiindū învinsū de Romani, n'a cutezatū pentru a treia orā. Inspāimāntātorū a fostū Alexandru, dar elū fiindū Grecū, cu Greci a pornitū în contra barbarilor. Pe cānd comandantulū asemenea unū leū, eroiculū învingētorū: Domnitorulū nostru, luāndū stāpānirea ca emulație a virtuții, a făcut-o mai ilustrā, și n'a suferitū să fie bātutū de Cesar, ci elū a pusū pe fugā pe Cesar, încātū l'a făcutū să deē îndārātū în fața Înālțimeī sēle, ca să-și încunune venerabilulū capū cu acei lauri de biruință cu cari acela în atāția secolī se încununa. Și nu precumū: fiulū lui Filip în capulū Grecilor a pornitū în contra barbarilor, ci elū (Mavrogheni) cu barbari s'a resboitū în contra barbarilor, și ceea ce e mai însemnatū cu puțin din ei a bātutū mulțimī nenumērate, nu însă ca Pyrus de douē ori, ci și de trei ori, și de multe ori a învinsū pe Cesari, îi învinge, și să dea D-șeu să-i învingā în tot-deuna. Și nu este acēsta ceva demnū să o admire succesivū toți secolī? De aceea și națiunile Europei s'aū lāsātū de-a diviniza de aci nainte pe Cesar alū lor, și aū îndreptatū și limba și condeilulū și presa întrū lauda celui din urmă după timpū, dar celui d'ntēiū după vitejii dintre eroiī Greci, și ori cārei alte națiuni. După acēsta aū cunoscutū că deși Greciī, prin invidia sōrței aū perdutū imperiulū, nu însă și virtutea și geniulū. De aci Grecia cea bētrānā reīntineresce bētrāneța. De aci, precumū stelele și luna se întunecā de sōrele ce stā d'asupra pāmēntulū, tot așā și laudele acelora multū se întunecā de acestū vitezū leū. Și aici lasū să dicā alții cāți foenicī de victorie a semānatū în patria comunā, Grecia, și cumā nici marea n'a rēmasū fără ca să i-a parte la acestea. Unde sunt acumū mile de gui ale oratorilor eleganți, să culēgā grādinile muselor spre a lacunua pe Marțialulū nostru laureatū? Unde sunt limbile curgētore ca unū isvorū, cari să imiteze și elanurile riului, spre a lāuda chiarū una singurā din vitejiile Alțeței Sēle? Unde este melodia elocintā a lui Nestor sēu a lui Antinor frygianulū ca să laude puținū mulțimea de virtuți innāscute ale Alțeței Sēle? Și credū, că adevērū grāescū decā dicū, că cuvēntulū meșteșugitū este ca o umbrā pe lângā faptele vitejesci ale ori-cārui altū eroū; și ori-ce discursū oratoricū și melodiosū este ca o umbrā pe lângā umbra faptelor celui mai curagiosū eroū alū nostru. Și ori-care omū cu minte nu se mirā atāta cumū de a întrecutū pe nisce așā de mari și așā de curagioși resboinicī, după cumū experiența și timpulū o dovedescū, cātū se mirā decā vre-odatā vre-unulū din urmași va putē să se apropie de Alțeța Sa. Și cele de dincolo de Gadera (Cadix) s'aū vēdatū acumū că potū fi trecute, pe cātū timpū faptele cele mari ale apārātorulū nostru comunū și respectabilulū comandantū în fie-care limbā rēmānū neplutite. Din acestea se întunecā mintea, se lēgā limba, amorțesce māna, cade condeilulū. De aceea ne rugāmū numai, ca până în adānci bētrānețe să fie fericitū și neclintitū pe gloriosulū sēu scaunū domnescū.

Altā laudā a d-nului George, fiulū prea nobilulū boerū fostū mare vornicū, d-nu Slătineanu, în versuri ieroeoligice. (în limba vechiā, pe pag. 38-39).

Utilitatea nēmuliū nostru și fala tutulorū cāți locuescū pe pāmēntulū fericitū alū Daciei, belicosule Domnitorū Mavrogheni, oracolulū celorū pioși, ai

răsărită într'adevăr ca un sóre strălucitor lucindă prin razele inimii Tale generóse, prin probele prudenței Tale și prin faptele experienței Tale. Și reputația Ta cea multă lăudată ne spune de robilitatea Ta, de virtuțile străbunilor Tăi și de înțelepciunea Ta, de pietatea, viața și de caracterul tău cel bun; pe aceste patru virtuți le face să fie vădute de toți; ne grăește de vitejii și de atâtea fapte ale Tale minunate, și ai fericitătatea prin îmbelșugata ta cunoștință. Tu ai înființat pentru Muse locuințe mărețe și te-ai arătat așăzător al celor care iubesc musele. Pentru această cauză Minerva te-a împodobit cu mare înțelepciune, Apolone cu domnia și Marte cu victoria. Și acuma Domnia, care face gloria bărbatilor, și care într'adevăr este o probă pentru ómenii faimoși, te-a arătat superior. Bărbăția ta arăt-o să fie mai forte de a lui Hercule și a lui Achille. Tu, prin elocuența și înțelepciunea ta, ești mai bun decât Nestor cel dulce vorbitor, sėu decât Ulyse cel cu multă minte. Tu singur, pentru justiția și inteligența Ta, ești fală tuturilor eroilor; care posezi stăpânirea Ungro-Vlahiei, diadema și sceptrul ei domnesc pe tronul Daciei. Stăpânul, — Dumnezeu — care domnesce tot-d'a-una, a insuflat fuga Nemților celor timiți ca niște iepuri. Pe aceștia omorându-i cu ferul, și luându-le armele, ai ridicat un trofeu glorios în Vlahia. Impăratul otomanilor cum a auzit de toate faptele răsboinice, câte le-ai îndeplinit în mod glorios, cu sulița Ta, ca dovadă pentru favórea sa, ți-a trimis daruri înveselitoare de inimă, promițendu-ți pentru tot-d'a-una Domnia Daciei. Care dorindu-ți binele ți vorbesce cu vorbe înaltpate. Bravo ție, Mavroghene, pentru liniscea ce o ții; nu este alt bărbat, nici va fi, nici are să se mai nască; Tu într'adevăr ești cel mai mare între toți Domnitorii. Tu ai curățit tronul Daciei de cei răutăcioși. Fericit e scaunul care ți-a căzut: o! frunțașule, tu strălucesci și prin fapte și prin grai. Fericiti sunt prin urmare locuitorii căți sunt credincioși Altei Tale! Tu le veși adeseori din îmbelșugatele Tale bunuri. Fericit e prin urmare orașul, care este împodobit cu legi bune; cu lucrări sfinte, cu exemple de pietate, cu șipote ce vėrsă apă rece, cu temple superbe, cu case bine construite. Pentru acesta, D-deu care vede inima și rinichi pămėntenilor, ți-a dat toate câte sunt de dorit. Tu ești bun vorbitor, ager la minte și prudent, și într'adevăr ești Justiția încarnată. Să trăești dar, o! frunțașule prea faimos, care ești gloria Daciei, ani îndelungați și fericit.

Altă alocuțiune a d-lui Scarlat Slătineanu, frate cu susul ăisul George.
(în versuri politice pe pagina 40-43).

De unde să încep, ca să laud și să divinizez pe principele Daciei? Și cât aș dori să mi se dăruie aci o limbă poetică, oratorică, o limbă plină de intusiasm, ca să laud după cum se cade calitățile demne de laudă ale acestui Domnitor înțelept, ale lui Mavrogheni Nicolae, care este coróna principilor, gloria secolilor! Toți și-aduc aminte celebritatea străbunilor sėi și talentele lor sunt laudate în mod glorios. El în imperiu este ca o flóre odoriferantă, mare și ilustru nu numai în Dacia. Și un leu rugind de l'ar vedea, se va imblândi; modestia lui pe toți îi îndrepteză. Elefanți, pardoși și cele-l-alte fere de l'ar vor vedea, i se vor închina, și acesta e o minune. Pe acesta, care în imperiu a lucit ca aurul strălucitor și a luat premiul, némurile l'au admirat pentru marea lui înțelepciune, pentru curagiul și geniul sėu, ca pe un principe excelent. și mi-

nunea tuturilor, ca un stîlp al bisericeii și ca plagă celor nedrepti, ca pe un bărbat cu minte multă, cum nu mai este altul, care întrece pe toți, și mari și mici. Ascultați-mă dar o! popore, și toți auziți; judecatori de pe marginile pământului, învățați și faceți-vă înțelepți. Pe eroul Dăciei cu toți să-l lăudați, și să vă minunați de isbăndile lui. Că este foarte drept și prodigiul principilor, un părinte bine-voitor și onora romeilor (grecilor). El nu este înavuțit cu laude simple, ci este împodobit cu mulțime de virtuți. El a strălucit ca un stîlp de foc în interiorul Devletului, și toate treburile și poporele l-aveau ca p'o oglindă; El care a întrecut, prin dreptatea sa, pe toți principii din vechime și până azi. Pe fanarioți i-a arătat multă rușinați și micșorați întru cât privește administrația sa; și acesta pentru că ei — fanarioți — aveau în tot-d'a-una conducători și sfetnici, cari îi consiliau ca pe nisce servitori; pe cât timp prea înălțatul și curajosul nostru Domnitor nu primește soți și este tot-d'a-una viguros. Pe acest principie prea luminat m'am pus eu ca să-l istorisesc. Bucurie și frică în același timp am în inima mea pentru că m'a nă învrednicit să-i narez faptele; și cum am cutezat eu ca să-l laud, cu toate că sciam că nu voi putea ajunge acolo, adecă să laud precum se ca'e calitățile naturale ale unui principie înțelept, pe acela care convorbia adesea cu Sultanul și cu marele vizir. Nici un alt domnitor n'a ajuns ca el, pentru că nici unul n'a avut înțelepciunea lui. Harul (darul) Minervei (adecă înțelepciunea) este care statornicește faima și ridică numele în mod glorios. De aceea prea puternica împărăție Domnia Lui a onorat-o cu trei *tuiuri*. Toți Domnitorii căi au fost, pe Înălțimea Lui trebuie s'o declare cu multă superioritate lor. De înălțimea Lui tremură și mici și mari, chiar și Turcii îl respectă. Autoritatea lui se întinde peste țărmurile Dunărei și în Vlaho-Bogdania. Mulți înțelepți l-au comparat cu cei mai renumiți eroi vechi și moderni. El este protecțiunea supușilor săi și epistatul cel mai bun al însemnatului stat al Vlahiei. Înțelepții și omenii de știință l'admiră și stau cu gurile căscate, și toți îl numesc ocean al inteligenței. Nici un alt consilier mai bun decât El nu s'a arătat vre-odată la Divan: Ascunde și întunecă pe toți cei-l-alți, precum sora cu lumina lui întrece pe stele. El ca rosa odoriferantă pe lângă cele-l-alte flori, împodobit cu virtuți și fără pasiuni; cu prudență, cu înțelepciune, și cu inteligență. Ar fi trebuit să trăiască Omer ca să ni-lu presinte și să ni-lu zugrăvescă cu toate virtuțile se. Puneți-vă dar în minte multe daruri ale acestui principie și erou minunat. Și cu toți să ne rugăm lui D-deu să-i dea fericire, viață lungă și sănătate deplină. El a întrebuit darul lui D-deu, adecă Domnia, la facere de judecări drepte. De aceea judecătorul cel drept și stăpânul tuturilor l'a făcut să se arde superior armelor nemțesci. Și înșiși Nemții îl proclamă de învingător, și nu pot să nege acesta și se înspăimântă de numele Lui. Vădendă atâtea trofee, triumfuri, voinicii cu drept cuvânt se miră de atâtea isbăndi. De sigur, că faima ilustră a Lui a ajuns până la Orient și în Apus, și principele Vlahiei, Domnitorul cel mai bun, trebuie să fie admirat în secolii venitori. Și-Lă rog să-mi primescă acest dar simplu, ca cel mai bine voitor nouă din toți Domnitorii. Și un Șah al Persiei, când i s'a oferit apă nu primi numai această bătură, ci și arderea cu care i-se oferă; și Domnul nostru Crist să te învrednicească să fi în tot-d'una protector și liberator al nostru.

(FINE)

*Scrisoare a Mitropolitului Myrëon și versurile sale.**(în proză pe pagina 44—47)*

Pe d-vastră arhon căminară, sărutându-vă cu dor, în numele Sf. Spiritu vă bine-cuvăntez. Sciindă că la ofrande și sacrificii să cercetăză inima, iar nu ceea ce se oferă, amă cutezată să vă oferă versurile neesperienței mele, ca să le dați sufletă cu protecțiunea d-văstre, îndreptându greșelile mele, de o veți găsi de cuviință. Și sciindă d-văstră, că nu din toate vinele pământului ese aură, nu vă veți supăra pentru uriciunea loră; iar decă iarăși pentru bunul meu norocă, vă ar plăcea vre ună versă, totă vă voiă fi recunoscătoră ca și cumă mi-ați fi împrumutată culorile versuriloră experienței d-văstre și trebuia ca rațele să se întorcă iarăși în propriul lor globă. Veți priimi dar cu sinceritate și cele de întăiă versuri ale mele și cele de a doua, informându-mă tot-de-odată cum aveți să împliniți lipsele. Decă neindoindu-mă că bunătatea d-văstre va priimi cu nobilitate cererea dorinței mele, rămănu,

Al d-văstre de totă supusă și căldurosă întru Christos bine-cuvăntatoră

Matheiu, Mitropolitulă Myrëon.

(versuri).

De ași avé pe Omer ca inimă a mea, pe Eurăpide ca mână, pe Pindar ca condeiă și pe Archimede ca minte, m'ași sfi ca să-mă mișcă buzele, și cu atătă mai multă să pronunțe o compunere a mea. Intr'adeveră ună Alexandru trebuie Apolo și nimeni altulă să nu vorbescă chiar de ar fi Solon. Eă, care n'amă idee de practică și teorie și sunt de totă incapabilă pentru o simplă explicațiune, cumă vreaă să plutescă în Ocenu și să călătorescă pe josă în marea Caspică? Dar cu toate acestea, preferă să-mă dé titlulă de ignorantă mai bine, de câtă să trecă de nerecunoscătoră. Și vină precumă odată copiii Ebreilor, și precumă iarăși copii Romanilor veniaă la Titu, ca să oferă cei doi bani ai vėduvei, salvatorulă, protectorulă și liberatorulă Daciei, ca ună dară a umilitei mele minte, și ca un slabă semnă, aceluia, care este admirațiunea lumei. Surdă și nesimțitor trebuie să fie acela, care nu laudă pe câtă pôte pe Hercule seă pe Achile. În istorii vedemă, că Anibale și Scipione eraă cei d'intăiă pentru stratagemele lor. Dar și ei de ar existe în secolulă curgătoră, ei înșiși era să-i pună corónă. Căci cine din generalii Greci și Romani, și din generalii Europeni, pôte să guverneze némuri nesupuse și să trămită împăratulă nenumărați prizonieri? Cine pôte să guverneze atâtea oștiri și să vadă atâtea judecăți ce se ivescă? Care, cu toate că are atâtea griji de resbele și de guvernare, totuși caută și de biserică. Ar trebui ca Urania și Melpomene să scrie faptele eroice ale lui Mavrogheni, precumă și mărirea, progresulă, și credința Lui către D-deă. Pentru că ce mai nainte? ce mai în urmă să începă? nu sciă, nici potă să laudă după cumă merită. Credința a dat-o lui D-deă, iar supunerea sa a dat-o regelă (sultanului) cu totă sufletulă seă, și amėndoi i-au dată daruri. D-deă i-a dată sănătate și copii buni, iar sultanulă: Domnia Dacilor. Europeni fără să vrea ilă laudă și-lă admiră pentru *sadacatulă* lui. Și ună adversară scie și nu ascunde virtutea, pe care admirandă nu vrea să o acopere cu tăcerea. Amă auđită că feldmaresalii Europei scriă în sigiliulă loră în diferite moduri. Unul scrie că «virtutea singură este nobilitate»: și «nu numai cu arme», sigileză cel-l-altă. Elă, fără ca să se laude, le scrisese de

multă în inima sa; cum să nu știu dar, când vedu mari mișcări eroice, strategii, victorii și altele? Lasă la o parte laudele musulmanilor, căci Lui le-au aflată până chiar și némurile Brahmanilor. Care din principii de acum și vechi avea intrarea neoprită (la sultan) afară de el singur? Intr'adevăr providința divină îl păstrase și-lu predestinase pentru acestu timp. Să pornescă în război, să învingă prin moduri ce nu se pot spune și în același timp să guverneze atâtea némuri de ómeni. Și decă cine-va se va gândi bine, acesta nu este putere omenescă, ci divină. Cine dar nu-lu numesce unu nou Perseu, și prevădător neadormit, ca unu altu Ulvse? Și cine nu face versuri din totă inima lui, alu cărora echou să-lu audă și cei din cel-l-altu semi-globu? Toți cu căldură se rogă celuia care a venit pentru noi, care s'a născut în peșteră dela Betleem și a fostu înfășat în iesle de cai, D-lui Iisus Christ, care apoi a fostu tăiatu împrejur, și pe urmă botezat de Ión, și care pe omul mortu l'a ridicat sus: să trăiască în ani mulți, fericit și norocos, ca să caute de noi, ca unu părinte. Primiți sacrificiul nesăngerat alu sufletului meu ca o ecatombă și dobândă a tăcerii mele. Să trăiți mulți ani în veselie și să sărbătoriți cu credință nascerea divină.

(FINE)

Laudă către înțelepta, puternica și Sublima Pórtă a Otomanilor

(în versuri saprice pe paginile doué ultime)

Pleoapele ochiloru Curței Otomanilor s'au uitat drept și neclipit cându a vrut să respălătescă vitejiile, credința și faptele Domnitorului nostru, pentru ca și alții să-lu imiteze. Dare-ar D-deu ca (Sublima Pórtă) să fie pentru tot-d'auna fórte puternică, neclintită și solidă, și în tot-d'a-una răsplătidu înțelepșese pe toți virtuosi!

Laudă și rugăciune către prea Înălțatul nostru Domnitoru.

(în versuri iambice).

O! celu mai bun dintre bărbați, Nicolae, principe alu Ungro-Vlahilor, și fala némului grecescu, D-deu să te fie constantu în ani îndelungați, și să-ți întinzi mâna tuturilor căți și-o voru cere, fiindu ajutoru statornicu al némului nostru. Credința și virtutea ta, încredințază pe Stăpâni noștri (Turcii) despre credința neclintită a supușilor lor, consăngeni cu tine. Lasă la uă parte binefacerile Tale întinse ca nisce rađe asupra națiunei noastre și suntemu rugători către D-deu pentru fericirea Ta.

(FINE)

De Dionisie, Egumenul St. și Domnescei Monastiri: Isvorul tămăduirei.

(Versuri)

Natura și Sórta au pusu terminu pe orizontul acestei sfere, și staú liniștite. N'au să ne mai scótă vre-unu altu erou atâtu de curagiosu, de strategu și de vêtosú. Și acum ca și mai nainte nu voru mai avea nici o filotimie. Mulți secolu nu voru avea asemenea portrete și ast-felú de luminí. Și cine se îndoesce,

să vină singur și îndată se va încredința vădându zelul, ășperiența, prudența, ordinea și bărbăția ce sunt în vigóre numai la mavroghene, gloriosul mareșal al gîntei romeilor (Grecilor), și are să admire pe marele Domn al Vlahiei, care este frica și spaima Germaniei. Pentru mulți secolî Elu va fi gloria națiunii și de principî va fi considerat ca un altu munte Atlas. Tu dar, o! faimă, proclamă-lu, și tu, o! invidie, laudă-lu și sfărămă-ți sūgețile.

(FIN E)

ANEXA LA PAG. 245

Mavrogheni pe de oparte stăruia și el la Choiseul pentru pace, cu scrisori, în ierna 1788/89, și pe de alta făcé tot ce puté să 'și împlinescă golurile în șirurile armatei și să reînsuflețescă partizanii ce mai afla în țeră. Anul 1789 ilu începu Mavrogheni cu exhibițiunea unui tabelu cu colorî — lucratu de zugravul Gregorie, — în care tabloû artistul represintă pe Domnitoru salutatû de țeră, de poporû și de școlari. El împarte daruri la cei cari s'aû luptatû, seû sunt hotărîți a se lupta pentru țeră.

Dar nu tótă țera era de părerea pictorelui. Bandele de voluntari ante-turcesci se înmulțiau. În județulu Vâlcea a fostu chiaru bătaie contra unor ăsemenea bande :

Cinstișiloru D-ni Seraschieri & (*formula*),

«Iarși vă însciințăm, că vre-o 300 de voluntiri eșindû în județulu Vâlcea până la Olănesci, cu socotelă să lovescă Rômniculû, pe cari întempinându'i ostașii noștri ce se aflau în partea locului și scriindû ai noștri la Rômnicu de le-aû mai mers și alții îndată, aû lovit fórte rêu pe acei voluntiri, pe cari înfrângendu'i, mulți aû prinsu vii și aû omoritû, care se aducû aici la scaunul Domniei mele. Pentru care nu lipsimû a vesti și D-tre & (*formula*). — 1789, Martie 7. (Cod. XVII, fila 346).

Cu sosirea primăverei răsboiul avé să ié o înăsprire mare. Austria și Rusia sunt decise a'lû activa energetic.

ANEXA LA PAG. 257

Planurile de resbelu ce anexămû sunt — cele mai multe — originale, manuscrise. O parte însemnată din ele le am aflatû în archiva Academiei române, iar câte-va sunt reproduse după stampe din cartea «Versuch einer Kriegs-Geschichte des Grafen Alex. Suworow Rimnikski» (Gotha 1795), din «Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey,» (Wien 1791), etc. Avemû de a mulțami Domnului generalu Fălcoyanu șefulû Statului Major român, pentru înlesnirea reproducerei acestor planuri, în atelierile armatei.

ANEXA LA PAG. 265

«Prinz Coburg erhielt das Grosskreuz des Maria-Theresien-Ordens, und Suworow ein sehr gnädiges Schreiben des Kaisers Joseph, mit einer reichen Dose begleitet, auf welcher des Kaisers Namenszug; der Brief, im Original deutsch, war folgenden Inhalts:

«Ich habe, Herr General en Chef! Ihr Schreiben, mit ausnehmendem Vergnügen empfangen, und den glorreichen Sieg, welchen die unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Ihrer Kaiserlichen Majestät, vereinigt mit den Meinigen unter dem Prinz Coburg, bey Foxhani erfochten haben, daraus ersehnen. Prinz Coburg kann Dero einsichtsvollen und tapfern Beystand, so wie jenen Ihres ganzen Korps nicht genug anrühmen, wofür ich Ihnen ganz besonders verbunden bin. Ich ersuche Sie auch dem kommandirenden General-Feldmarschall Fürsten Potemkin Tauritschewski, in meinem Namen für die Ihnen aufgetragene so eifrige Beytretung meine Dankbarkeit zu erkennen zu geben. Ich wünschte nur mehrere Gelegenheit, wo ich meine ausnehmende Bundesgenossen-Treue und werkhätige Unterstützung Ihrer Kaiserlichen Majestät beweisen könnte. Derweilen verbleiben Sie, Herr General en Chef, meiner vollkommenen Achtung, welche die von Ihnen schon mehreremals bewiesene Heldenthaten verdienen, ganz versichert.

Laxenburg, den 13. August 1799.

Joseph.» (1)

Folgendes sind die Schreiben Sr. Majestät des römischen Kaisers und der russischen Kaiserin an den Grafen; ersteres in deutscher Sprache, letzteres aus dem Russischen übersetzt:

«Herr General en Chef!

«Wie vergnüglich mir die Nachricht des am Rymnikflusse den 11/22. September über den Grossvezier erfochtenen Sieges war, werden Sie selbst leicht beurtheilen. Ich erkenne in voller Maasse, dass ich selben vorzüglich Ihrer so geschwinden Anschliessung an das Korps des Prinzen Coburg sowohl, als Ihrer persönlichen Tapferkeit und dem Heldenmuth der unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Sr. Majestät zu verdanken habe.

Empfangen Sie also, zum öffentlichen Zeichen meiner Erkenntlichkeit, das hierbeyliegende Reichsgrafen-Diplom. Ich wünsche, dass Ihre Familie sich dadurch dieses glorreichen Tages auf beständige Zeiten erinnern möge, und ich zweifle nicht, dass Ihre Kaiserliche Majestät aus Freundschaft gegen mich, und aus billiger Wohlgeogenheit gegen Sie, Herr General en Chef, gestatten werde, dieses Diplom anzunehmen und davon Gebrauch machen zu dürfen. Seyn Sie übrigens versichert, dass ich mit aller Hochschätzung bin

Ihr wohlaffektionirter

Wien, den 9. Oktob. 1789.

Joseph.»

«Unserm General en Chef Grafen Suworow Rymniksky.

Ihr besonderer Eifer, den Sie in Ihrem vieljährigen Dienste bewiesen haben,

(1) Din „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alex. Suworow“. Tom. II, pag. 105.

und die Sorgfalt und Pünktlichkeit in der Ausführung der Aufträge des Oberbefehlshabers, Ihr Fleiss, Kühnheit und ausserordentliche Geschicklichkeit, die Sie besonders bey dem Angriff der vom Grossvezier angeführten zahlreichen türkischen Armee den 11/22. Septemb. bey dem Flusse Rymnik gezeigt haben, wo Sie mit unsern Truppen und mit dem Korps unsers Bundesgenossen, Sr. Majestät des römischen Kaisers, unter dem Kommando des Prinzen von Sachsen-Coburg, einen völligen Sieg über die Feinde erhalten haben, machen Sie sich unserer besonderen Kaiserlichen Wohlgelegenheit würdig. Um dies zu erkennen zu geben, begnadigen und ernennen wir Sie nach der Einrichtung unsers Kriegsordens des heil. Georgs zum Ritter dieses Ordens vom grossen Kreuze der ersten Klasse, und befehlen Ihnen, die hier mitgeschickten Ordenszeichen anzulegen.

St.-Petersburg, den 18. Oktob. 1789.

Katharina.»

«Mein gnädiger Herr Graf Alexander Wasilowitsch,

Ihre Unerschrockenheit und Geschicklichkeit in Anführung der Armee, die Sie bey der Schlacht am Flusse Rymnik bewiesen haben, wo Sie einen vollen Sieg über den Grossvezier davon getragen, geben Ihnen das Recht zur Erlangung des Kriegsordens des heil. Georgs von der ersten Klasse.

Se. Kaiserliche Majestät hat geruht Ihrem Verdienst diese Gerechtigkeit wiederfahren zu lassen. Mit einem besondern Vergnügen übersende ich Ihnen den Gnadenbrief Sr. Kaiserlichen Majestät mit dem Ordenszeichen, und sehe den brennenden Eifer zum voraus, mit welchem Ewr. Erlauchten nach neuen Thaten im Dienst Sr. Kaiserlichen Majestät ringen werden. Seyn Sie von der wahren Hochachtung und aufrichtigen Ergebenheit überzeugt, mit welcher ich die Ehre habe zu seyn, Ewr. Erlauchten

ganz gehorsamer Diener

Fürst Potemkin Tauritschewsky.»

Im Lager bey Bender, den 3/14. Novemb. 1789.

ANEXE LA PAG. 270

Scrisórea Imperătesei Ecaterina :

«So eben erhalt ich Euer Liebden Schreiben durch den Rittmeister Hartelmüller. Ich lasse Sie selbst beurtheilen, wie sehr diese so vortheilhafte als glorreiche noch mehr aber so ganz unerwartete Nachricht Mir Vernügen verursacht hat, und kann ich Euer Liebden nicht genug Meine Erkenntlichkeit an Tag legen. Der glückliche Erfolg dieser muthvollen Unternehmung übersteigt fürwahr alles, was man sich hätte versprechen können; und ersuche Ich Euer Liebden, das hier beigeschlossene kleine Merkmal (das Feldmarschallspatent) Meiner innigsten Zufriedenheit, nach seinem wahren Werth aufzunehmen.»

Die russische Kaiserin schickte unserm Helden einen mit Diamanten besetzten goldenen Degen, dessen Werth auf 36,000 Rubel geschätzt wird, mit folgendem Handschreiben begleitet:

«Mein Hr. Feldmarschall Prinz von Sachsen-Koburg! Ich habe mit Vergnügen die ausgezeichnete Art vernommen, mit der Se, Majestät der Kaiser den

neuen Dienst belohnte, den Sie der gemeinschaftlichen Sache durch den wichtigen Sieg leisteten, welchen Sie, vereinigt mit meinem General Gr. von Souwarow Rimmiskoy, über das durch den Grosvezier selbst angeführte ottomanische Heer erfochten haben: Um ihnen Beweise meiner Theilnehmung zu geben, schicke ich Ihnen beiliegenden Degen, den ich als ein Zeichen meiner Achtung und meines Wohlwollens anzunehmen bitte. Möchte er in Ihren Händen immer als ein Werkzeug dienen, um auf der Bahn die Sie bisher mit so vielem Ruhme durchlaufen sind, neue Lorbeer zu pflücken! — Ich bitte Gott, dass er Sie Herr Feldmarschall Prinz von Koburg, in seinen heiligen Schutz nehme.»

Ihre wohl affektionirte

Katharina.

ANEXA LA PAG. 271

Den 16ten Iuly führte der Herr Vorpostenkommandant beym Rothenthurme: Passe, Oberstwachmeister Graf Wielhorsky von Toskana Husaren, einverständlich mit dem Hrn. Kommandanten des Volontärskorps, Oberstwachmeister von Klein, eine Patrouille in das feindliche Gebiet, in die sogenannte *Pripora*. Als sie sich dieser Gegend näherten, erhielten sie von einem Kundschafter die Nachricht, dass sich der Feind in Suits befinde. Sogleich entschlossen sie sich, den Feind zu überfallen, marschirten die ganze Nacht und langten mit Anbruch des Tags dort an. Bey der Kirche des Ortes stand eine feindliche Wache, auf die unsere Infanterie zuerst stieß. Die Wache wollte sich durch eine schleunige Flucht in die Kirche retten; aber auch dahin wurde sie von den Unsrigen verfolgt und todtgeschossen. Dadurch wurde der übrige feindliche Haufen, der im Dorfe lag, und über 200 Mann stark war, allarmirt. Muthig griffen ihn die Unsrigen an und zwangen ihn, nach einigem Widerstande, über Hals und Kopf die Flucht zu ergreifen. Die Kavallerie verfolgte die Flüchtigen, deren so viele, als erreicht werden konnten, theils niedergehauen, theils genommen wurden. Ueber 50 blieben auf dem Platze, und 21 fielen den Unsrigen als Gefangene in die Hände. Auch wurden zwey feindlich Fahnen erbeutet. Unser Verlust bestand von den regulären Truppen in 3 Todten und 3 Blessirten, und von den Freywilligen in 1 Vermissten, einem Todten und 1 blessirten Pferde. Unsere Mannschaft machte ansehnliche Beute, worunter sich, ausser verschiedenen Waffen, über 40 Pferde mit Sattelzeug und Bagage und 4 Ochsen befanden. Der Oberstwachmeister, Graf Wielhorsky, rühmte den Muth und die Entschlossenheit der ganzen anwesenden Mannschaft, vorzüglich aber des Rittmeisters Simoni, der Oberlieutenante Schelzinger und Botrazky von Toskana Husaren, des Oberlieutenants Vijenodt von Spleni, und der Kapitäns Stojan und Laskari und der Offiziere Stephan und Juonitza von den Freywilligen.

Auf die sodann von mehreren Seiten dem F. M. L. Fürsten von Hohenlohe, zugekommenen Nachrichten, dass der Feind sich allenthalben in Valeni versammle, einen Hauptangriff auf den Pass bey Bocza vorhabe, und zu gleicher Zeit auch andere Pässe anzufallen Anstalten mache, traf der Herr Feld-Marschalllieutenant vorzüglich für Bocza, und dann auch an einem jeden andern Orte, wohin des Feindes Absicht gerichtet seyn konnte, die nöthigen Vorkehrungen.

Am 1 und 2ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsäch-

lich aber bei Tömösch und Bocza, am ersteren Orte mit beyläufig 4000, an letzteren aber mit 8 bis 9000 Mann, wovon die eine Hälfte aus Janitscharen, die andere aus Reuterey bestand, und die 6 Kanonen und 100 mit Ochsen bespannte Wägen bey sich hatten.

Da aus eben diesem die Absicht des Feindes so weit sich offenbarte, dass auf Bocza der Hauptangriff gerichtet sey die übrigen Vorrückungen aber bloss zur Täuschung, und um uns zweifelhaft zu lassen, geschehen, so schickte der Herr Feld-Marschalllieutenant die nöthige Verstärkung voraus, und ging selbst nach Bocza ab.

Da ein Wolkenbruch vor einigen Tagen die Verhaue im Buzauer Thale geöffnet, und alle Kommunikations-Brücken weggerissen hatte, wurden die Feldwachen verstärkt, und in der Eile zwey Kommunikations-Brücken hergestellt. Unterlieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente, und Oberlieutenant Vetsei von Oross trugen sich, jeder mit 100 Freywilligen zum Vorpostendienst an. Der erste wurde in die Waldungen rechts, der zweyte in die Waldungen links hinter die Reuter-Feldwachen detaschirt. Den 3. früh verliess Oberlieutenant Vetsei mit seiner Mannschaft den ihm angewiesenen Posten, und kam in das Thal zu den Feldwachen, vermuthlich in der Absicht gegen den Feind etwas zu unternehmen. Aber in eben demselben Augenblicke stürzte die ganze feindliche Kavallerie mit verhängten Zügeln auf unsere Feldwachen. Nur ein Theil der Freywilligen, die alle zu Fuss waren, konnten sich retten. Der Oberlieutenant Vetsei mit 50 Mann blieb auf dem Platze und der Rittmeister Imgarten von Szekler Husaren, wurde, weil er zweimal vom Pferde stürzte, gefangen.

Nun rückte die feindliche Kavallerie bis auf einen Kanonenschuss gegen unsere Verschanzungen vor; aber hier wurden sie durch unser lebhaftes Kanonenfeuer aufgehalten. Inzwischen zog sich die feindliche Infanterie rechts, und links in die Waldung, um auf die Flügel unserer Schanzung zu kommen.

Lieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente that dem Feinde in den Waldungen starken Abbruch, und retirirte sich ohne Verlust eines Mannes zum Hauptposten. Der Feind führte in der Mitte des Thales eine Batterie von 3 Kanonen auf, wovon eine auf den zweiten Schuss durch den Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes, der bey dieser Gelegenheit durch einen feindlichen Schuss sein Pferd verlor, demontirt wurde. Die andern zwey Kanonen wurden von unseren Seitenbatterien ebenfalls bald zum Schweigen gebracht und von den Feinden zurückgeführt.

Da die feindliche Infanterie die Flanken des Postens, wegen der starken Verhaue, nicht gewinnen konnte, warf sie sich hinter die abgehauenen Bäume, und feuerte gegen unsere Verschanzungen, aber ohne aller Wirkung. Nur wenn sich irgend wo ein stärkerer Haufe blicken liess, wurde mit einigen Kanonenschüssen unter sie gefeuert.

Nachmittags um 5 Uhr sah man, dass der Feind, ungefähr eine starke Viertelstunde von den Verschanzungen, ein Zelt aufschlagen liess; woraus zu vermuthen war, dass der Hauptangriff den 4ten geschehen sollte, wie es auch in der Folge die Aussage der Gefangenen bestätigt hat. Gegen 6 Uhr bat der Herr Major Daniel von Szeklerhusaren den Fürsten Hohenlohe, den Feind mit der Kavallerie attaquieren zu dürfen. Der Fürst rekognoscirte die feindliche Stellung, fand die Infanterie gänzlich von der Kavallrrie getrennt, und traf sogleich alle Anstalten zum Angriffe der feindlichen Kavallerie. Der Herr Major Borra von Szekler Husaren erhielt die Erlaubniss, die Avantgarde zu machen.

Sobald der Feind die Anstalten unserer Kavallerie zum Angriffe bemerkte, sammelte er sich in einen dichten Haufen, der zu 8 bis 9 Maun hintereinander, die Breite des Thals einnahm. Die Infanterie sammelte sich ebenfalls zu beiden Seiten des Thales auf den Höhen vor der Waldung. Drey Eskadronen Szekler Husaren, die durch eine Eskadron von Toskana unterstützt wurden, begannen den Angriff mit der grössten Lebhaftigkeit. Anfänglich wurde der linke Flügel des Feindes bedroht, der zwar eilig die Flucht ergriff, aber doch bey dem Verhaue eingeholt wurde, wo unsere Husaren eine grosse Niederlage unter den Feinden anrichteten. Ihrer 400 fand man auf dem Wahlplatze liegen.

Inzwischen wurden auch die zur Rechten des Thales gelagerte feindliche Infanterie durch unser heftiges Kanonenfeuer zum Weichen gebracht. Die Infanterie auf den Anhöhen zur Linken des Thales attaquirte der Oberlieutenant Pall mit einem Zuge von Szekler Husaren, und schon fieng sie an zu weichen, als 500 Janitscharen sich in ein mit Sträuchern bewachsenes Thal warfen, und heftig auf unsere Kavallerie feuerten. Der Oberleutenant Pall liess den Zug Szekler Hussaren absitzen, und nun drangen diese wackern Männer mit dem Säbel in der Faust in das Thal und hieben den grössten Theil der Janitscharen zusammen. Nur wenige retteten sich durch die Waldungen. Indessen bestieg der Rittmeister Gagny mit einem Flügel von Toskana ebenfalls die Anhöhen auf der linken Flanke, und trieb, was sich von den Feinden noch hielt, in die Flucht. Der Herr Major Borra, die Rittmeister Damo und Ernst, und der Kadet Samuel Christoph mit 15 Szekler Husaren waren an der Spitze der attaquirenden Kavallerie, als sie einem Theil der feindlichen Infanterie in den Verhanen begegneten, wovon 45 zusammen gehauen wurden.

Wegen der einbrechenden Nacht, und des sehr üblen Terrains wurde der Feind nur bis zum dritten Verhaue verfolgt. Noch diese Nacht flüchtete er sich bis Tscherasch.

Unser Verlust bestand in 1 Vermüssten von Szekler Husaren Imgarten genannt. An Todten Oberlieutenant Vetzei von Oross, 3 Korporals, 4 Gefreyte und 59 Gemeine, zusammen 67 von Oross. Von Szekler Husaren blieb 1 Korporal und 8 Gemeine todt und 10 Gemeine wurden blessirt, auch wurden 4 Pferde getödtet und 23 verwundet. Die Freywilligen von Oross nicht zu rechnen, welche das Opfer der Vermessenheit ihres Anführers wurden.

Der Verlust der Feinde muss sehr ansehnlich gewesen seyn; da ihrer gegen 600 auf dem Wahlplatze sind begraben worden, worunter sich auch Solyman Pascha von zwey Rossschweiften befand, welcher durch eiaen Ferman der Pforte die Vollmacht des Seraskiers hatte.

Wir haben nur 4 Gefangene gemacht; desto ansehnlicher war die Beute: 20 grosse Wagen mit Munizion, Zelten, Bagage und Proviant, 2 Fahnen, eine Kiste mit Ehrenzeichen (silbernen Federn, die unter diejenigen ausgetheilt werden, die sich bey einem Gefechte besonders auszeichnen) und 200 Pferde fielen den Unsrigen in die Hände.

Der Kommandirende en Chef war Zeuge der Tapferkeit unsrer Mannschaft; besonders wurde Major Daniel von den Szekler Husaren gerühmet, der sich durch das Anerbieten den Feind anzugreifen, und während des Gefechtes durch Geistesgegenwart und Aufeuerung der Mannschaft vorzüglich auszeichnete. Der Herr Major Borra und die beiden Rittmeister Damo und Ernst haben durch ihr Beispiel ihre ohnehin brave Truppe zu unwiderstehlicher Tapferkeit hingerissen. Rittmeister Gagny hat durch den tapfern Angriff der feindlichen Infanterie die

letzte Hoffnung des Feindes zernichtet. Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes hat nicht nur unsere Artillerie mit dem besten Erfolge dirigirt, und eine feindliche Kanone selbst demontiret, sondern auch die Infanterie des Feindes, die auf den Höhen zur rechten Seite des Thales war, durch eine starke Kanonade zum Weichen gebracht. — Auch rühmte der Herr F. M. L. Fürst von Hohenlohe vorzüglich den Eifer und die guten Dispositionen des Herrn Postenkommandanten, Obersten von Schultz des Szekler Husarenregiments.

Der von dem Generalmajor Prugglach getroffenen Veranstaltung zu Folge, sind die zu einer Unternehmung auf Czapar bestimmten Truppen am 22. August in zwey Kolonnen über den Olt gegangen. Die eine, welche aus 2 Divisionen Infanterie von Oross und Speny, einer Eskadron von Toskana Husaren, den wallachischen Freiwilligen zu Pferde, und 150 zu Fuss bestand, und eine dreipfündige Kanone mit sich führte, unter Anführung des seitdem obenangeführten Vorfalle bey Suits zum Obristlieutenant ernannten Grafen Wilhorsky, von Toskana Husaren, setzte bey Rakovicza über den Fluss. Die andere Kolonne, welche aus einer Division von Oross und Speny und einer halben Eskadron von Toskana Husaren zusammengesetzt war, und unter den Befehlen des Majors Klein, vom Korps der wallachischen Freywilligen stand, passirte den Fluss bey Kineny.

Bejde Kolonnen trafen auf der Anhöhe von Titest zusammen, wo sie die Nacht hindurch stehen blieben.

Am 23. rückte der ganze Trupp bis in das Topologer Thal. Hier liess man in Quarreen gestellt, die Mannschaft bis Mitternacht ausruhen; hierauf aber wurde der Marsch weiter bis in die Ebene von Suits fortgesetzt, wo wieder Halt gemacht, und der Anbruch des Tages erwartet wurde.

Sobald der Tag graute, rückte der Trupp in grösster Stille gerade gegen Czapar vor, ein Flügel Husaren aber und die berittenen Freywilligen wurden rechts über die Topolog, so wie die unberittenen Freywilligen, linker Hand an das Gebirge hin abgesandt, um dem Feinde zu eben der Zeit, wenn der Haupttrupp angriffe, in die Flanken zu fallen, und demselben den Rückzug soviel möglich, zu erschwehren.

Die rechts abgeschickte Reuterey stiess zuerst auf einige feindliche Fouragierer, welche sogleich die Flucht ergriffen und die in Czapar liegende Mannschaft allarmirten.

Diese bestand in 2000 Mann zu Pferde unter dem Kommando des Osina, Bin-Bascha Seraskier, und Bostan Ulu, Bin-Bascha, ferner 300 sogenannten Poteraschen zu Fuss, unter den Befehlen des Dumitru Lamcsiu Armas.

Ungeachtet die Feinde sogleich gegen unsere Mannschaft zu kanoniren anfiengen, rückte diese entschlossen und in bester Ordnung bis in die Nähe des feindlichen Lagers. Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Truppen aufmarschieren, und dann den Feind sogleich auf beyden Flanken angreifen; er selbst, weil er bemerkte, dass schon einige Fahnen wiehen, und einen Vorsprung zur Flucht zu gewinnen suchten, griff ohne Zeitverlust mit der Kavallerie von vorne an.

Nach einem kurzen Widerstande war der Feind ganz überwältiget, verliess eilig seine Schanze, und stürzte sich gegen den Wald bey Kurte Argys. Unsere Kavallerie setzte den Flüchtigen über drey Viertelstunden weit, bis an den engen Pass nach, welcher in den Wald führt.

Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Verfolgung einstellen, setzte die Mannschaft wieder in Ordnung, und schickte dann ein Kommando gegen den

Wald, den Feind auszuspähen. Dieser hatte sich inzwischen ebenfalls wieder gesammelt, und rückte nun über 1000 Mann stark, vor, unsere Reuterey anzugreifen.

Da sich der Oberstlieutenant in Verfolgung des Feindes von der Infanterie abgesondert und entfernt hatte, die Pferde auch schon ziemlich abgemattet waren, so zog er sich der Uebermacht des Feindes ungeachtet, in besster Ordnung gegen die Infanterie zurück, welche indessen sich in ein länglichtes Viereck gestellt hatte.

Der Oberstlieutenant setzte sich mit der Reuterey an die rechte Flanke des Quarrees, und zur Deckung seines rechten Flügels liess er die Freywilligen von Oross und Spleny ebenfalls in ein Quarree stellen.

Der Feind besetzte seine verlassenene Schanze wieder, und fieng an aus selbiger zu feuern.

Ohne ihm hierzu viele Zeit zu lassen, machten die Unsrigen den zweyten Angriff, indem sie mit beyden Quarrees und der Kavallerie in der Mitte, unter klingendem Spiele und anhaltender Kanonade, gegen die feindliche Schanze vorrückten.

Der Feind wurde durch den tapfern Angriff unserer Truppen sogleich wieder ausser Fassung gebracht, verliess so eilig als zuvor seine Schanze, und der Herr Oberstlieutenant verfolgte die Flihenden mit der Kavallerie neuerdings bis über den oben erwähnten engen Pass in die Waldung, liess aber, um für alle Fälle im Rücken gedeckt zu seyn, die Freywilligen von der Infanterie ganz in der Nähe folgen.

Die Feinde verliefen sich nun gänzlich in dem dichten Walde. Da schon kein Mann mehr zu entdecken war, so versammelte der Oberstlieutenant seine Kavallerie, und zog sich wieder zu dem Quarree zurück.

Zur Erholung des ermüdeten Truppes und zugleich zu weiterer Erwartung des Feindes, blieben die Unsrigen hierauf noch gegen 2 Stunden bey Czapar stehen.

Während dieser Zeit wurde die eroberte siebenpfündige Kanone, und ein Pulverkarren, aus der feindlichen Schanze herbeygebracht.

Nebst dieser Kanone und dem Pulverkarren, hat der Feind 6 Fahnen, sein ganzes Lager mit allem Gepäcke, 96 Stück Schlachtvieh, und mehr als 100 Pferde verlohren, welche unserer Mannschaft sammt einer beträchtlichen Beute an Waffen, Kleidungsstücken und Geld von den gebliebenen Türken, in die Hände gefallen sind.

Es wurde auch einiger Vorrath von Brod, Gersten, Kukurutz, und andern Lebensmitteln gefunden, welche, da sie wegen Mangel an Wägen nicht fortgebracht werden konnten, der Truppe Preis gegeben wurden.

An Todten hat der Feind bis 200 auf dem Platze gelassen, und wahrscheinlich noch mehrere Verwundete gehabt, welche in den Sträuchern und in dem Walde ihre Rettung gefunden haben. Als Gefangene sind 19 Mann eingebracht worden. Unserer Seits war der Verlust an Todten in 2 Mann von Toskana Husaren, 1 von Oross Infanterie und 1 wallachischen Freywilligen, und an Verwundeten in 9 Mann, worunter sich der Oberlieutenant Maurer von Toskana Husaren befand, der eine leichte Quetschung am Arm erhielt, endlich in einem todtten, in 4 verwundeten und einem vermissten Pferde.

Die sämmtliche Infanterie hat sich bey diesem Vorfalle durch den bezeigten guten Willen auf dem langen und beschwehrlichen Marsche, wie auch dadurch ganz besonders ausgezeichnet, dass sie immer und selbst in der Nähe des von den Feinden verlassenem reichen Lagers, in der bessten Ordnung beysammen

găblieben, und nicht ein Mann aus Reihe und Gliede getreten ist, um Beute zu machen, welches die gute Folge hatte, dass die Kavallerie, da sie nach dem ersten Angriffe, weil der Feind mit Uibermacht auf das Neue anrückte, sich zurückziehen musste, mit aller Sicherheit hat aufgenommen werden können.

Die Kavallerie hat beyde Mahle mit der rühmlichsten Entschlossenheit und mit solchem Nachdrucke angegriffen, dass ihr der ungleich überlegene Feind, obschon er eine Schanze zu seiner Deckung hatte, nur einen schwachen Widerstand leisten konnte, und sein Heil in der Flucht suchen musste. Bey der Einnahme der Schanze hat der obengedachte Oberlieutenant Maurer sich vorzüglich hervorgethan.

Besonders verdienen die beyden gemeinen Husaren Johann Balint und Johann Bojer von der zweyten Eskadron der ersten Majorsdivision, angerühmt zu werden, von welchen der eine zuerst sich in die feindliche Schanze warf, der andere aber den von 3 Feinden umringten Oberlieutenant Maurer gerettet hat.

Diese verschiedenen Niederlagen der Feinde machten, dass sie wieder eine zeitlang von ihren Angriffen nachliessen und der Monat September strich vorüber, ohne dass man etwas von kriegerischen Auftritten von einiger Bedeutung en diesen Gegenden gehört hätte.»

ANEXE LA PAG. 296

Zinkeisen in vol. VI alü *Istoriei Otomanilor* (pag. 673) arătă că Diez, ministrulü Prusiei la Constantinopole, la începutulü războiului, împinge pe Turcia spre pace. Ministrulü din Berlin Hertzberg apoi făcu planulü, ce comunică în secretü lui Diez, ca să îndemne pre Turcia a ceda Rusiei Crimeea, Georgia etc., și Austriei Principatele, contra intervenirei Prusiei și Franciei, ca să se garanteze integritatea restului Turciei, între Dunăre și Asia. Prusia își reserva din acéstă intervenire unele folöse bunicile, comerciale în Mediterana. Diez respinge planulü ministrului sëü din Berlin, țicëndü, că decă Reis Efendi l'ar primi ar fi rumptü în bucăți de Turci. Diez probéză lui Hertzberg, că peirea Turciei va puté fi fatală Prusiei; că va împinge «tôt ou tard la Prusse dans de grands malheurs».

Aceste se scrieü în X-bre anulü 1787. (1)

La începutü Hertzberg formulă planulü sëü alü politicei orientale, fără de a se întreba cu regele Wilhelm II. Impotrivirea la planü a lui Diez face, ca Hertzberg să aducă în 1788 și pre Regele a adopta vederile sële. Depeșa Regelui către Diez, din 9 Febr. 1788 nu mai lasă îndoială acestuia, despre nouele idei ale lui Wilhelm II, cât privesce politica Orientală. Hertzberg isbutesce să se trâmăță la Constantinopole un bărbatü mai apropiatü de vederile sële, pe lângă Diez, pre Götze (2), căruia Hertzberg, în scrisorile cătră el se declara «Votre très affectionné ami». La pagina 680 et seq. (Tom. VI) Zinkeisen analizéză instrucțiunile către Diez trâmise prin Götze în «*Sinne der Plane Hertzberg's*». Nu le vom reproduce aci, căci deja e pré mare acéstü volumü. Se dispuné prin ele, că Prusia

(1) Veđi scrisorile lui Diez în Königl. Bibliothéque Berlin.

(2) Veđi în Arhivul regal din Berlin „volume touchant la mission du lieutenant colonel de Götze à Constantinopole“.

va face o diversiune armată, care va obliga pe Austria a nu apăsa cu totă oștirea sea asupra Turciei și că Prusia va face alianță ofensivă și defensivă cu Turcia, de care amă amintitū la pagina la care aceste șiruri se referă. Până în fine «Diez geht so viel wie möglich auf Hertzberg's Ideen ein» în anul 1788, dar isbutesce a suggera modifițațiuni la planulū politiceii orientale a Prusiei, modifițațiuni ce amă arētātū în lucrarea nōstră, la capitolele la care anexămū aceste ultime observațiuni. Numai puțin însă Diez provōcā cu resistința sea la planurile lui Hertzberg, ore-care furtunā asupra-și. Hertzberg la finea anului 1789 cerea regelū rechiāmarea de la Constantinopole a lui Diez.

Regele îi răspunde, că «il ne faut pas tarder de laver comme il le mérite la tête au S-r de Diez, mais aussi me proposer un successeur à lui envoyer, que j'attends de votre part». Cu tōte aceste tot Diez ținu cu Reisul Efendi confereințele în care, în Oct. 1789, se propuse alianța Prusiei cu Turcia pe bazele următoare :

«In dem Vertragsentwurfe waren in vier Artikeln, zufolge der Instruction vom 23. Mai, nur die Hauptpunkte herausgehoben, welche wir bereits kennen :

1) Schutz und Sicherheit der preussischen Flagge gegen die Rānbereien der Barbaresken. 2) Aufnahme Preussens, Englands und Hollands in den Frieden, und Anordnung der Verhältnisse der Republik Polen, wie es ihre Sicherheit und ihre eigenen und Preussens Interessen erheischen (terminer tous les points qui concernent la sūreté et les intērêts de la Pologne et de la Prusse). 3) Unterstützung der Pforte durch Preussen mit allen seinen Streitkräften, sobald dieselbe über die Donau hinübergedrängt werden sollte, und zwar so lange, bis sie den ruhigen Besitz aller ihrer Länder diesseit dieses Flusses und des Kuban, die vollkommenste Sicherheit für Constantinopel vom Schwarzen Meere her, und einen festen und dauerhaften Frieden erlangt haben würde. Dagegen sollte sie sich nur verpflichten, Oestreich gegen die ihm zu überlassenden Eroberungen (die Moldau und Walachei) zur Zurückgabe von Galizien und der Länder an Polen zu bewegen, welche es bei der letzten Theilung erhalten habe. Zugleich werde sie es billig finden, dass Preussen, als aufrichtiger Freund und Verbündeter der Pforte, bei der Schlichtung der noch zwischen Oestreich, Russland und Polen schwebenden Streitigkeiten auf haltbare und vortheilhafte Weise (d'une manière solide et avantageuse) bedacht werde. 4) Nach dem Frieden Garantie aller Besitzungen der Pforte diesseit der Donau durch Preussen, England, Holland, Schweden und Polen, sowie alle übrigen Mächte, welche derselben beitreten wollen. Dann werde auch ein neuer Defensivvertrag mit der Pforte abgeschlossen werden, demgemäss sich die contrahirenden Mächte gegenseitig ihre Besitzungen garantiren und jeden Schutz und jede Hülfe gegen ihre Feinde zusagen. Sollte Russland, Oestreich oder eine andere Macht Preussen infolge dieses Vertrags schon vor seinem förmlichen Abschlusse den Krieg erklären, so verpflichtet sich die Pforte, es sofort mit allen ihren Streitkräften zu unterstützen und die Waffen nicht eher wieder niederzulegen, als bis man einen der Würde und den Interessen beider Mächte, der Hohen Pforte und des Hofes zu Berlin, vollkommen entsprechenden Frieden erlangt haben werde. (1)

(1) Nach der uns vorliegenden „Copie du Traité d'Alliance que le Sr. Diez, Envoyé de Prusse, a proposé à la Sublime Porte de la part de sa Cour, dans la Conférence qu'il a eu le 9 Octobre 1789 avec Mohammed Raschid etc.“, zugleich mit den dazu gehörigen Randbemerkungen des Cabinets von Berlin.—(Zinkeisen *Tom. VI, pag. 737—738*).

Resultatul final al negociațiilor Prusiei cu Turcia, l'am adus, intru câtă a interesat șirul evenimentelor din 1790 etc., cu referință la Principate; deci nu vom mai prelungi această anexă. A se vedea detaliile în Zincheisen la vol. VI pag. 680—740.

ANEXA LA PAG. 299

Eată ce scrie Becattini despre tratatul Prusiei cu Polonia :

«Oltre a questo Trattato (*cela cu Turcia*) la Corte di Prussia ne concluse un altro simile colla Polonia, diviso in otto articoli in vigori de' quali impegnossi nel caso che fosse la Repubblica attaccata un soccorso di 14 mila uomini d'infanteria, e 4. mila di cavalleria accompagnati da un proporzionato treno d'artiglieria; e il Re, e Repubblica di Polonia in contraccambio un soccorso di 8. mila soldati a cavallo e 4. mila a piede al Re di Prussia, nel caso di guerra, e questo soccorso dovea esser somministrato nel termine di due mesi dalla data del giorno in cui ne verrà fatta la domanda dalla parte attaccata, e resterà a sua disposizione per tutta la durata della guerra. Se poi fosse preferito in veci di effettivi soldati il soccorso in danaro sarà questo valutato 20. mila zecchini di Olanda per mille uomini a piedi l'anno, e 27. mila per altrettanti di cavalleria, e quando tali ajuti non fossero a norma delle circostanze sufficienti, il Re di Prussia gli aumenterà fino a 30. mila combattenti, e la Polonia 20. mila. Di Più fu stipulato per togliere affatto la Repubblica da ogni emancipazione, que se qualunque estera potenza preteso avesse a titolo di Atti, e stipulazioni precedenti, attribuirsi il diritto di frammischiarsi negli affari interni del Governo e della Dieta Polacca, il Re di Prussia interporrà subito i suoi buoni uffizj presso la detta potenza per prevenire ogni rottura rapporto rapporto a una simile pretensione, ma se questi buoni uffizj non avessero, il loro effetto, e che per tal motivo risultassero delle ostilità contro la Polonia, S. M. Prussiana avrebbe subito assistito la Repubblica colle sue forze, a norma del concertato. Quest' ultimo articolo chiara cosa era esser diretto contro l'Imperatrice delle Russie, che da molti anni conservata avea una specie di ascendente e supremo predominio sopra le risoluzioni e gli affari domestici de' Polacchi. Ciò si conobbe dal pubblico maggiormente, allorchè si vide circolare per l'Europa la seguente notificazione trasmessa dal Ministero di Berlino a tutte l'estere potenze, e la risposta della Corte di Pietroburgo, ripiene entrambe di espressioni le più singolari, che vanno a formare due documenti assai rari nella moderna istoria.

«E' generalmente noto che tutti gli antecessori di S. M. Prussiana non hanno avuto altro in mira, che mantenere una buona e tranquilla vicinanza colla Serenissima Repubblica di Polonia, ed osservare intieramente in tutto le sue parti il Trattato di Oliva del 1660. Così però non ha fatto la Corte di Russia essendo che fino dal 1704. restarono invasi da innumerabili eserciti Russi, i dominj Polacchi, ed intrigossi fin da quel tempo, ugualmente, che nel 1733. nella libera elezione de' suoi Re, con voler di più dare a sua nomina, e con violenza un Duca da essa scelto e nominato alla Curlandia Feudo fino da' più reconditi tempi spettante alla Corona di Polonia. Nella guerra di setto anni il gran Re Federigo Zio di S. M. ora Regnante vide ripieno di soldati Russi tutte le provincie con-

finanti a' suoi Stati, per invaderli come fecero, impadronendosi a forza aperta della Prussia, non meno, che di una parte della Pomerania, e della Marca Brandemburghese, ove commiserò i maggiori eccessi di crudeltà inauditi tra popoli colti mettendo i Cosacchi Russi il tutto a ferro e fuoco senza risparmiare le capanne de' miseri abitatori delle campagne, aggravando i popoli di esorbitanti contribuzioni e trasportando le loro mogli e figli nella più orrida schiavitù. Avrebbe potuto quel guerriero Monarca, andare incontro a suoi nemici sino sul territorio Polaco, per dove si erano aperti il passo, ma si astenne dal farlo per non turbare la quiete, e volle più tosto restare esposto a' maggiori mali. Nell' 1775., e negli anni antecedenti si accinse la Russia a costituire in Polonia quella forma di governo, che era più coerente alle sue mire, strappando dal seno della patria que' Senatori, che si opponevano a' suoi disegni, ed inviandoli in doloroso esilio sebbene nati liberi e non suoi sudditi, nelle nevose foreste della Siberia. Nel 1784 furono forzati molti Polachi a popolare la Tartaria, e il Cuban: le infrazioni delle promesse furono allora i mezzi più dolci di cui si servì la Russia per desolare il paese, e appena dichiarata la guera attuale da Turchi, l'Armata Russa passando e ripassando il Bog ed il Nieper, erigendo in Podolia i suoi magazzini come nel proprio dominio, ed esigendo le derrate e i foraggi con violenza, ha fatto chiaramente comprendere all' Europa, che essa considera la Polonia come uno Stato a lei totalmente soggetto e un paese di conquista. Perciò adunatasi legittimamente la Dieta Generale di quel Regno i Nunzi hanno richiesta con reiterate istanze ed interposta la mediazione di S. M. Prussiana affine di liberarsi da una tale oppressione, e la M. S. come buon vicino commosso dalle continue doglianze che gli venivano esposte, giudicò di non poterla denegare, e fece de' replicati passi presso la Corte di Pietroburgo per tutto l' anno 1788 e anche nel 1789, acciò si degnasse l'Imperatrice di ordinare, che le sue milizie evacuassero le provincie della Polonia, acciò la Dieta come indipendente potesse prendere le misure che credeva opportune a riparare i mali interni della propria costituzione, usando di que' diritti che proprj sono di ogni libera Sovranità. Ma con suo dolore ha veduto il Re di Prussia, non aver finora le sue insinuazioni prodotto il desiato effetto nell' animo di S. M. l'Imperatrice delle Russie, onde sembra, che in tal caso non gli resti, che prendere quegli espedienti, che verranno stimati opportuni per allontanare dalle sue frontiere quell' incendio che di bel nuovo pare che si avvicini rapidamente a di lui Stati, affine di preservarli de' quelle calamità di cui sono minacciati. — Berlino 11 febbraio 1790.» — (*Becattini VIII pag. 82*).

La replica della Russia è di questo tenore:

«Non vi è cosa, che abbia ripieno l' animo di S. M. l' Imperatrice di tutte le Russie di stupore e meraviglia, quanto un certo scritto che si vuol far credere emanato dalla Corte di Berlino, in cui si fanno con singolare speciosità risaltare alcune amarezze di quella Potenza contro l' Impero di Russia. S. M. è sì persuasa del giusto discernimento e saggia maniera di procedere di S. M. Prussiana, che non può mai figurarsi in mente, che un simile scritto abbia veduta la luce con approvazione di quel Sovrano, e piuttosto vuol supporlo opera di chi cerca suscitare il fuoco della discordia e della mala intelligenza tra S. M. Imperiale e la Casa di Brandemburgo. Troppo son note al mondo tutte le rette intenzioni della M. S. perchè si vagga in obbligo di potersi giustificare, ma a solo fine di disimpressionare alcune menti torbide e pregiudicate, non ha voluto traslasciare

di dare al pubblico alcuni schiarimenti della sua retta maniera di procedere. Se mai S. M. l'Imperatrice ha dimostrata in ogni tempo della propensione più per una, che per un'altra potenza, ciò è stato assolutamente verso la Corte di Prussia; nè vi è chi non sappia, che fino dal felice suo avvenimento al soglio confermò subito col defunto Re Federigo II. una pace forse artatamente e senza ponderazione conclusa, pace che fu la vera e total salute de' suoi sconvolti e quasi disperati interessi, e lasciò che egli potesse disimpegnarsi con decoro e senza perdita da una guerra, che avea avute per lui, e potea aver in appresso le più infauste conseguenze. Ristabilita la pace col Trattato di Hubestburgo del 1763., l'anno susseguente aderì l'Imperatrice alla richiesta di una rinnovazione di alleanza colla Casa di Prussia, e nella guerra, che l'Impero Russo ebbe poi a sostenere colla Porta Ottomanna, non fece S. M. passo alcuno se non di concerto con quel Monarca. Sconvolta, e messa sossopra la Polonia da' confederati di Bar, e assalito iniquamente nella stessa sua sacra persona il Re Stanislao ugualmente assistito nelle sue giuste pretensioni al trono provenienti da una libera elezione, dalla Prussia medesima non meno che dalla Russia; l'Imperatrice si fece un pregio di annuire a tutti i progetti che le furono trasmessi sotto gli occhi dal prelodato Re Federigo per ottenere l'intento di rimettere la quiete tra i Polacchi, e togliere loro il modo di straziarsi, e lacerarsi uno contro l'altro e turbare la tranquillità de' Principi vicini. Egli fu che per mezzo del Principe Enrico ancor vivente, spedito a bella posta a Pietroburgo, messe in campo il piano di una nuova costituzione di governo in Polonia, e quello di un consiglio permanente onde dare una maggiore attività alla suprema potestà legislativa, ed a tale oggetto offrì la propria garanzia, e ricercò con reiterate istanze S. M. l'Imperatrice a voler concorrere anch'essa colla sua influenza a un tale stabilimento creduto in quelle circostanze troppo necessario. Dall'istesso Re venne formato l'altro piano per la reintegrazione de' diritti della Casa d'Austria, della Russia, e della Prussia sopra alcune provincie possedute dalla Polonia, piano offerto all'Imperatore Giuseppe II. allorchè il Re Federigo portossi personalmente ad abboccarsi seco lui nel campo di Boemia nel 1770., e spedito contemporaneamente a Pietroburgo, e definitivamente poi effettuato nel 1773. Sopraggiunta nel 1778. la guerra per la successione di Baviera, S. M. l'Imperatrice, che trovavasi in stretta alleanza a un tempo, e colla Corte di Vienna, e con quella di Berlino, interpose la sua mediazione per un amichevole accomodamento avanti che le ostilità proseguissero con maggior furore. Si unì in tal mediazione col Re Cristianissimo, e quindi ne nacque il Trattato di Teschen, di cui ebbe il Re di Prussia non lieve motivo di restar soddisfatto mediante l'espressa condizione dell'adesione dell'Imperatrice Regina e de' suoi figli per la riunione a' suoi dominj de' Margraviati di Bareith, e Anspach, destinati a formare gli appanaggi della seconda e terzogenitura della Casa di Brandeburgo. Il Re non tralasciò di renderne grazie all'Imperatrice con sua lettera, nella quale la supplicò a volersi interporre ancora per quietare alcune vertenze insorte tra esso e la Città di Danzica, il che S. M. l'Imperatrice non sdegnò di fare per tre volte consecutive. Questi fatti sono generalmente a notizia di ciascheduno e troppo palesi all'Europa tutta, che vano assunto sarebbe il negarli. Se poi S. M. l'Imperatrice assalita di nuovo ingiustamente dalla Porta Ottomanna, in sequela di qualche maligna istigazione, per difendere i suoi dominj, è stata obbligata a fer passare le sue truppe pel territorio Pollaco, si è servita come tante volte in addietro di quel diritto, che è in uso tra le potenze amiche e confinanti, ne ha richiesto il

passaggio al Re, e alla rappresentanza de la Repubblica, e quando ha saputo che le sue truppe hanno commessi de' danni, appena verificati e liberi da ogni esagerazione, senza perdita di tempo ha ordinato che sia dato il più pronto indennizzamento. S. M. Imperiale non ha mai inteso con ciò di opprimere la libertà e indipendenza della nazione Polacca, ma solo si riserva a prendere quelle misure che sono coerenti alla dignità di sua corona, quando essa venga formalmente richiesta a voler sostenere quella garanzia della costituzione Polacca, che ha prestata a suggestione ed unitamente e di concerto colla Corte di Prussia, ed in ogni e qualunque deliberazione che sopra questo articolo fosse per prendere non mancherà, come ha fatto finora, di comunicarla a S. M. Prussiana. Quando poi vi fosse chi sotto il pretesto politico d' intrigarsi in una guerra non appartenente che alle parti belligeranti, occultasse sagacemente il fine di alterare in qualche parte, o smembrare o per via della violenza, o surrettiziamente i dominj Pollachi in qualche minima parte, venendo così a rovesciare il Trattato di divisione del 1772., solennemente confermato nel 1775., S. M. l' Imperatrice si trova astretta a dichiarare in faccia a tutto il mondo, che da lei non si soffrirà giammai una simile alterazione, e che vi si opporrà validamente con tutti i mezzi che Dio le ha posti nelle mani, fino a che resterà un sol uomo nel suo Impero. -- Pietroburgo 15. Marzo 1789». — *Bestborosko*.

ANEXA LA PAG. 300 și 433

Amă promisă a publica toate corespondențele din «*Moniteur Universel*» ală Franciei, relative la evenimentele din Orientă și din țările noastre. Le vomă da la finea vol. IV, căci ele interesă și anul următor domniei lui Mavrogheni, de după pacea dela Șistov și dela Iași 1791/2. Am reproduc însă chiar în notele dela volumul acesta unele pasagi din «*Moniteur*», cari nu se puteau amana de a fi cunoscute. (Veđi de esemplu la pag. 308—309).

ANEXA LA PAG. 311

Mavrogheni nu era urită numai de boerime, ci mai ales de fanarioți. Dintre aceștia Ipsilantescii îi sunt cei mai înverșunați neamici. Să înregistrămă aci rândurile pline de venin, în care Ipsilante Atanasie Comnen narăză domnia lui Mavrogheni în «*Εκκλησιαστικων και πολιτικων των εις Δοδεκα Βελκιον Η, Θ' κα Ι.*» (Constantinopole 1870):

«Capetan-Pașa a cerută Sultanului, ca să facă Domnă al Vlahiei pe dragomanulă seă Nicolae Mavrogheni, și a luată pentru acesta și *Hatti* imperială. ceea ce vedendă Vizirulă și Kehaia-Bei Nazif-Effendi n'ău prămită să se dea domnia Valahiei dragomanului flotei, și aă oprită executarea actului imperială în luna lui Iunie. Vizirulă a đisă Sultanului: «Intru ce Ți-ău plăcută clădiră a acelea, pe cari Hassan-Pașa le-a zidită din nedreptățile și sudorile săracilăngi, după ce a ruinat insulele din marea albă, acuma cere să facă Domnitoră gro-Vagomanulă seă, pentru ca printr'ensulă să ruineze iarăși și pe Valahia? » stele. Și
...ăi 'nainte

Iar la anii 1786 Comnenă scrie :

«După ce Mavrogheni a sosit la București, în luna lui Mai, s'a ocupat să facă galionul (corabia) imperială, comandat încă în timpul predecesorului său Șutu; nu ducă grijă de locu ca să plătească creditorilor săi; nici chiar brutarilor, neguțătorilor, găinarilor și măcelarilor (cărora le datora pentru measa zilnică, după ce s'a făcut Domn, până când a plecat din Constantinople,) în locu să le trimită lor câte ceva bani pentru aceste datorii, a construit un chirlaghi (felă de corabie), pe care l'a încărcat cu 18 mii de chile de grâu și l'a trimis Sultanului, pe urmă a construit și un *perganti*, pe care l'a încărcat cu orđu de l'a trimis Sultanului. Apoi terminând galionul (corabia), l'a împlut cu 40 de mii de chile de mei și l'a pornit spre Constantinople. Nu s'a mulțămît numai cu atâta; ci fără ca să îi mai ceară ceva, scrie Vizirului cum că a început să construască și un alt galion, pe care l va încărca cu 40 de mii de chile de orđu și l va trimite la Constantinople.... Dese ori trimitea florii (galbeni) Vizirului și femeilor Vizirului și a lui Capetan-Pașa; trimitea florii și haznadarului Vizirului. Lui Capetan-Pașa, în Misir (Egipt), îi trimise și florii și un costum de haine cu blană de samură. La Spătărie nara în fie-care și Arhierilor și boierilor visele ce le vedea; de multe ori le dicea că pe zidul Spătăriei vede pe Vizir și pe Capetan Pașa, cari lă îndemna să omorâ pe trei boeri Vlahi. Înjura pe câte-și trei Domnitorii, predecesorii săi, numindu-i *cherata*, cu acest calificativ înjura și pe toți primații din Fanar, pe cari îi numia: *Padișah-hanuleri*. Cu fie-care călărășu scria Vizirului acuzându pe cei trei Domnitori, predecesori ai săi, ca fiindu prea iubitori de argint și că au hrăpit multe și au ruinat Vilaetul Valahiei. Ori-ce judecată și hotărâre, făcută de cei trei predecesori ai săi, o anula la divanul său, preferându la adresa lor multe acușțiuni. Asemenea a anulat și unele hrisove ale Domnitorului Ipsilante-Voevodă, relative la buna administrare a țerei. În serbătorea Sf. Apostoli și a Sf. Feciore, a cutezat urgisitul de D-zeu să intre în Sf. Altar, și luându singur Sf. Potir s'a împărțit. În acest interval de 7 $\frac{1}{2}$ luni, noi capi-cheaialele la Capi-Conak în fie-care și eram supărați și rugați de creditorii, neguțătorii, și de sorații de brutari, de pescari, de găinari, cari cu lacrimi în ochi ne rugau pentru plata lor. Dar din nenorocire soțul nostru Nicolae Scanavi, fiul lui Dimitrie Scanavi, pe care Mavrogheni l-orânduise să aibă daraverile din Capu-Chehialik, insulta pe cei mai mulți omeni, cari îi cereau parale, și nu asculta consiliul nostru, ca să le promită cum că n'au să-și perdă dreptul, ci înjurându-i și chiar bătându pe unii dintre ei, s'a făcută causă că Domnitorul Mavrogheni să fie vorbit de rău, și paralele, ce acesta dese-ori le trimitea să plătească pe creditorii săi, le dedea lor numai puține parale, iar pe cele mai multe le cheltuia ca să rezidescă din fundamente chioscul măreț și costisitor de lângă casa lui din Buiucderé, pentru grădină și alte trebuințe ale sale. Și scrie Domnitorului Mavrogheni tot-d'una minciuni și calomni în contra arhonților (primați) și altor persoane, și acela (Mavrogheni), avându înclinațiune spre răutate, dădea credemintu la aceste minciuni».

lita. Comnenă mai scrie despre anul 1787:

ligna. «Mavrogheni acuzându și denigrându mai în tot-deuna pe predecesorii săi la sue tru. Vizir, în cele din urmă l-a scris, cum că ei în fie-care an luau din quel diru. 18 mii de pungi, și făceau foarte rău oprind pentru sine aceste câștiguri.

«Vizirulŭ face mari și costisitoare pregătiri... În afară de pregătirile de pe uscatŭ gătesce și 40 de galone spre a le trâmite la Uzu și încă 40 de salupe, avândŭ fie-care pe prora sa un tunŭ care trage o ghiulea de unŭ cântarŭ. A datŭ ordinŭ și din insulele mării Mediterane și archipelagului să mai vină încă vre-o 300 sute de șalupe spre a le trâmite la Uzu și marea cea Neagră împreună cu galiónele. Pentru aceste pregătiri marele Vizirŭ dicea, că se facŭ după obiceiulŭ Europei, unde în tot-déuna oștirile staŭ gata, și a opritŭ de a se vorbi cumŭ că are să fie resbelŭ; scopulŭ lui era ca pornindŭ îndată răsboiulŭ în contra Rușilor să-i supra-prindă nepregătiți. A înduplecatŭ și pe Sultanŭ, ca să consimtă și Elŭ pentru declararea resboiului, dicându-i că-lŭ doresce poporulŭ; și ast-fel Sultanulŭ, de frica vre-unei revolte, a consimțitŭ. A scosŭ și *fetfaa* Muftiulŭ. Acel carŭ aŭ îndemnatŭ pe Vizirŭ ca să declare răsboiulŭ Rușilor aŭ fostŭ Reisul Feizi-Suleiman Efendi și ambasadorulŭ Angliei, dar mai multŭ decâtŭ toți Vlah-bei Mavrogheni, carele din rancună că ambasadorulŭ Rusiei Serghiŭ l'acusase la Pórtă, nu înceta să scrie cu fie-care poștă marelui Vizirŭ raportându-i sciri mincinoșe și calomniŭ în contra imperiului rusescŭ ațițându-lŭ în diferite moduri, ca să declare resboiulŭ Rușilor.

«Trâmite (Mavroghene) în ascunsŭ de noi capi-chehaiiale, marelui Vizirŭ, cu Vel-Capan-tugiari Teodor Turnavit, 5 mii de floiri (galbeni) și în acestŭ alŭ doilea anŭ, ca și cumŭ n'ar fi de ajunsŭ câte a trâmisiŭ în anulŭ întéiu, și cele 1000 de pungŭ pe carŭ le plătise, ca să-lŭ facă Domnŭ în Valahia. Marele Vizirŭ vedându ast-fel de mișcări și calomniile în contra *seleflor*, din tóte acestea a înțeleșŭ, că téra aceea e cu dare de mână și e capabilă pentru asemenea dări, și că predecesorii lui Mavrogheni făceau rău de opreaŭ pentru sine aceste mari câștiguri, a orânduitŭ multe și nesuferite *havalé* în Vlaho-Bogdania, pentru hrana oștirilor din Ismail, sub comanda Serascherului Sahin Ali-pașa, și pentru ambarulŭ din Isaccea, și pentru Hotin, Bender, Uzu, Akerman și Belgrad....

«Mavrogheni temându-se, ca nu cum-va cu timpulŭ Constantinŭ Moruzi să domnescă în Vlahia, a dat Vizirului 145 de pungŭ și l'a esilat la insula Tenedos, în luna lui Iunie. Sultanulŭ a dăruitŭ Domnitorului Moldovei Al. Ipsilante cele 40 de pungŭ, pe carŭ i le ceruse (Sultanulŭ) pentru dușumeaua noului seraiŭ imperialŭ ce-lŭ zidi la Ainali-Kavaki; Ipsilante a scris cu mână sa Sultanului starea de plînsŭ, în care se găsesce Moldova din cauza răsboiului, și îi cerea milă și hărizire a celorŭ 40 de pungŭ.... Ipsilante se purta bine și tóte afacerile domnescŭ le căuta cu înțelepciune; pe câtŭ timpŭ Nic. Mavrogheni se purta prostŭ și fără milă către creștiniŭ Valahi; de cândŭ s'a făcutŭ Domnŭ nu s'a mulțămîtŭ să dea turcilorŭ câtŭ 'i cereaŭ, (în locŭ ca să 'i róge să mai ierte ceva din cele multe ce cereaŭ), ci le dedea și le promitea să le trâmite lucruri ce nu 'i ceruseră.... așa în cursŭ de 5 luni din al doilea anŭ alŭ Domniei sale, a hărizitŭ Sultanului, pe lângă anualulŭ *miri* (tributŭ) de 625 de pungŭ, încă 403 de pungŭ și 46 de groși (lei), ce a dat pentru făina, grâulŭ, orđulŭ, bulgurulŭ și untulŭ ce s'aŭ trimisiŭ la ambarulŭ din Isaccea, și pentru oile ce s'aŭ trimisiŭ la Ismail, și altele... Acestea tóte vedându-le Vizirulŭ, și apoi că a datŭ 145 de pungŭ spre a se trâmite în exilŭ Const. Moruzi voivodŭ și presupunându că în Valahia și Bogdania se póte câștiga multŭ și că e adevérată mărturia lui Mavrogheni, care 'i-a scrisŭ, că predecesorii lui luaŭ anualŭ 18.000 de pungŭ, l'a încărcatŭ să plătescă 4439 de pungŭ. Așa dar din cauza lui, din Ungro-Valahia și Moldova se trâmiteaŭ mulți *aspri* (bani) și provisiuni și cherețele. Și a cutezatŭ să scrie asemenea lucruri vizirului, fără să se gândescă mai 'nainte

ca să plătească pe aceia, cari l'au împrumutat în primul an al Domniei sale, și pe neguțitorii, și pe alți mulți; tot le a mai plătit câte ceva, dar le datoresce încă aici la Constantinopole 1200 de pungii; și noi, capi-chehaialele se-le, mai în fie-care și suntem supărați la capi-conak și la casele noastre de rugămintele lor, ca să-i scriem ca să le trimită banii; și el în loc să le trimită banii ce le datoresce, în 30 August scrie Vizirului, că va construi 14 șalupe, pe cari le va trimite aici fără să i le cêră. Și în loc de a se ruga pentru vre-o mică ușurare, el caută să trimită și lucruri ce nu i se cer, așa că chehaia-bei Hasan-Efendi, citind a parte scrisorile lui, ne dice că, omul acela trebuie să fie nebu-nu, împreună cu Divan-Efendiul său Lutfi-Efendi, fostu cadii la Giurgiu.»

Estragemu cele scrie despre 1788, de Atanasie Ipsilante Comnenu:

«Până acumu Mavrogheni dădea vizirului și promitea să i dea lucruri ce nu i-le cerea, numai și numai spre a se recomanda; dar acum, cu venirea lui Capetan-Pașa în Constantinopole, a început în tóta Valahiă să facă hrăpiri și extracțiuni de bani și de lucruri, ceea-ce nici odată nu s'a făcut până atunci. Mavrogheni a calomniat pe Domnul Moldovei Alexandru Ypsilante la marele-vizir, căruia a scris, că Ypsilanti este unu *hainu*, pentru-că s'a predat de bună voie Nemților și a predat și Iași în mânilor generalului Nemților; prin urmare s'a numit *hainu* și de către marele-vizir, carele în adinsu a primitu această calomie a lui Mavrogheni ca o scire adevărată. Deci prin ordinul vizirului s'au sigilat tôte casele lui, în 7 Maiu, și s'au aruncat într'una din închisorile cele mai grozave și mai periculoase, adevă în turnul lui Bostangi-Pașa, mai întâiu fiul lui Ypsilanti, Constantin, și apoi ginerele său Alexandru Manu, care era mare logofet al Patriarhieii. A doua zi, 8 Maiu, Patriarhul Procopie a fostu înscințat de către Stefan Mavrogheni, dragomanul flotei, să se ducă pe la el spre a l'întâlni. Patriarhul după st. liturghia s'a dus dreptu la casa omoritului zarafu Petrace, unde locuesce Dómna lui Mavrogheni, și s'a întalnit cu Stefanu. Nu se scie absolutu nimic despre ce s'a vorbit în această întalnire misterioasă; dar unii credu că s'a vorbit și de logofetie (Stefanu vrea să se facă mare logofet al Patriarhieii).

«Deși s'au sigilat tôte casele lui Ipsilante și s'au închis în turnul lui Bostangi-Pașa susu numit, cu tôte acestea nu s'a făcutu *musaderé*, adevă hrăpirea lucrurilor găsite în acele case, precumu obiceiua Pórta să facă îndată după sigilarea caselor; se vede că s'au gândit cumu că Francii dela Stavrodrom vor fi sciind (după mărturia dată marelui Vizir Iusuf-Pașa de către serascherul din Ismail Sahin-Ali-Pașa), că Alex. Ipsilante fără voia sa a fost făcutu prizonieru de către Nemți. Prin urmare, ca pentru Francii să nu dică că Pórta, sciindu pe Ipsilante peste măsură avut, l'a calomniat și i-a confiscat averea, au amânât *musaderela* și au început a cerceta lucrurile din afară din casele sale..... După mai multe manopere, Ștefan Mavrogheni s'a făcutu mare logofet al Bisericeii... Domnitorul Nic. Mavrogheni, aflându la Bucuresci inaintarea nepotului său la Logofetie, a disu la Spătărie înaintea boerilor valahi: «Ce! unu ténêru, care cu doi-trei ani înainte purta scufie roșă, să se facă Logofet!» Și a scris totu așa și patriarhului Procopie; se vede că nu 'i-a plăcutu că nepotul său a reusit să facă ceea ce el n'a putut, pe când și el a fostu dragoman al lui Capetan-Pașa. Ștefanu, vedend scrisoarea unchiului său adresată Patriar-

hului, a ȕisŭ; «Glumesce Vodă».... Reisul n'a pututŭ găsi înscrisurile pentru cele 7000 de pungŭ ale Al. Ipsilante, ŝi a ȕisŭ lui Ștefanŭ cŭ unchiulŭ sŕeu N. Mavrogheni a mințitŭ; — Ștefan 'i-a rŕspuns, cŭ Ipsilante încŭ de cŭnd era Vlah-Bei, a depusŭ banii sŕei la Banca din Viena..... Demersuri se făceau ca sŭ se libereze din închisore pe fiul ŝi ginerele lui Al. Ipsilante. S'au făcutŭ garanțŭ: Postelniculŭ Teodorŭ, Cluciarulŭ Racovița, ginerele Hatmanului Alex. Șuțu, zarafulŭ Lazarache ŝi eu (Athanasie Comnenŭ Ipsilante)....

«Domnulŭ N. Mavrogheni ŝi nepotulŭ sŕeu Ștefanŭ au pusŭ totulŭ în mișcare pentru ca cei închiși sŭ fie omoriți, ŝi puneu sub ochii turcilorŭ calomnia, cŭ Al. Ipsilante a depusŭ la Viena 7000 miŭ de pungŭ.. S'a cerutŭ arhereilorŭ ca sŭ garanteze ei pentru persoŭa garanților de mai susŭ... s'au întrunitŭ în consiliu ŝi au ȕisŭ: «mŭne sŭ nu facemŭ garanțŭ garanților» La observațŭa arhierului din Kesaria: «Dŕcŭ nu vomŭ garanta, fraților, cei închiși vorŭ fi omoriți ŝi noi vomŭ fi cauza acestui omorŭ», Arhier. din Kizicŭ a rŕspunsŭ: «ducŭ-se în urgia lui D-ȕeu». Numai arhieriei din Nicodemia ŝi din Arta se arŕtau favorabili, cei alți stau indiferenți, de frica celorŭ doi Mavrogh-ni... În cele din urmŭ au garantatŭ.. Tefterdarul, fațŭ cu Mehmet-Naiŭ Efendi, a adusŭ din închisore pe Beizadea ŝi pe Logofŕtuŭ, cŭrora le-a ȕisŭ sŭ promitŭ 1500 de pungŭ spre a fi puși în libertate ŝi sŭ-șŭ scape viața... Dupŭ multe esitațŭi, sciudŭ cŭ n'au de unde sŭ plătŕcŭ atŕția bauŭ, au promisŭ în țŕre, ŝi au datŭ Tefterdarului un înscrisŭ iscŕlŕitŭ de ei amŕdoi. cŭ vorŭ plŕti în trei cŕsturi 1500 de pungŭ; pe urmŭ Dŕmna Ecaterina, ŝi mama lui Ipsilante Alex. Sınragda, ŝi fiica Domnitorului Al. Ipsilante Ralița ŝi mama Logofŕtului Alex. Manu, Zamfira, au datŭ ŝi ele unŭ înscrisŭ, garantŕnd cŭ vor plŕti cele 1500 de pungŭ; s'au liberatŭ din închisore Beizadŕea ŝi Logofŕtulŭ Al. Manu, nŕpțea la 31 Augustŭ; apoi s'au disigilatŭ ŝi tŕte casele lorŭ.. Beizadŕea ŝi Logofŕtulŭ au vŕndutŭ totŭ ce au euŭ ŝi au plŕtitŭ....

Manoli-Vodŭ a fostŭ făcutŭ prizonierŭ la Galați. Mavrogheni a scrisŭ Patriarhului Procopie, ca sŭ scŕtŭ din funcțŭile sŕele pe Mitropolitulŭ Ungro-Vlahiei, ca unulŭ ce s'a supusŭ Rușilorŭ, ŝi sŭ scŕtŭ *ecodosis* spre a se hirotonisi ca Mitropolitŭ alŭ Moldo-Vlahiei un altŭ, care sŭ fie credinciosŭ Impŕrŕției, ŝi pe care 'lŭ va găsi elŭ. Șŭ atŕtŭ prin scrisori cŕtŭ ŝi prin graii viŭ declarŭ pe Manoli-Vodŭ de *hainŭ*, cu tŕte cŭ a fostŭ făcutŭ prizonierŭ fŕrŭ voia sa. Vizirulŭ a primitŭ ŝi acŕstŭ calomnie, cu tŕte cŭ scie cŭ cele mai multe din cŕte ŭ scriŕ sunt minciuni ŝi calomnii. Mavrogheni, dupŭ ce a priimitŭ patriarhicŕea *ecodosis* a îndemnatŭ pe episcopulŭ Rŕnnicului ŝi pe alŭ Buzŕului. sŭ primŕcŭ mitropolia Ungro-Vlahiei; aceștia n'au vrutŭ sŭ primŕcŭ, ŝi au fostŭ lŕsați liberi numai dapŭ ce i-au datŭ: episcopulŭ Rŕnnicului 30 de pungŭ ŝi celŭ alŭ Buzŕului 20 de pungŭ.

Despre cele intŕmplate în 1789, mai serie același autorŭ :

... «Mavrogheni, dupŭ ce a stinsŭ tŕte obiceiurile, ŝi orŕnduelile ce existaŭ în Vlahia, a rŕsturnatŭ, a tulburatŭ ŝi a încurcatŭ tŕte *obiceirile națŕiei grecesci celei fŕrte vechŭ din Constantinopole*».

Despre domnia Mavrogheni amŭ aflatŭ scrisŭ cu mŭna o micŭ însemnare, pe un ceaslovŭ, ce l'amŭ donatŭ Academiei în 1888 N-mbre :

... «Intrŭ acești ani a făcutŭ Domnulŭ Nicolae Mavrogheni vodŭ pe toți boerii

cei mari surghiun peste mări. Fostaă iarnă cu zăpadă de șapte palme. Muritaă cai și oi și ômeni păstori (*nediscifrabili*)... robi și nu se cunoscea unghia bouluî. Turcii mergea spre munte și venea. Vara aă robită Moldova tótă. Aă robită și țera Ungurască până la Brașov.

«Robitaă și ôste nemțescă; trecutulea în țera turcască și iaă vëndută multă norodă. Vêdëndă Muscaliă acéstă aă trimesă ajutor și aă gonită pe Turci.

«Milostiv Domnulă Mavrogheni aă păzită acéstă țeră, nici ună sufletă n'aă perită.

... «Și întâiă măria sa aă fugită, apoi după elă toți Turcii. Venitaă Nemți forte mulți și aă ședută aci 4 ani și aă făcută pace și s'aă dusă și aă venită și Boeriă cei surghiuniți și aă venită iar Mihaiă Vodă domnă... la létu 92».

ANEXA LA PAG. 319

«Nell' istesso tempo tolse (*Vizirul*) al Sig. Heidelberg Inviato Svedese a Costantinopoli la guardia d' onore, e il *Reis Effendi* gli negò per ben tre volte l' udienza nell' atto, che il popolaccio mostrava un fierissimo sdegno, e minacciava fino di andare a metter fuoco al palazzo dell' ambasciata. Spedito un corriere a Stoholm coll' avviso di quanto avveniva, giudicò il Re dover dare alla Porta non meno che a tutte le altre corti un discarico del suo operato, con una memoria circolare concepita in questi termini:

«Il Re di Svezia cercando sempre di conservare i preziosi vincoli esistenti tra la sua Corona, e la Porta Ottomanna, riunendo gl' interessi del Sultano con quelli del suo popolo e del suo Rego, non ha mancato mai agli impegni contratti combattendo validamente per tre intere campagne in mare e in terra per salvar l' Impero Turco, e impedendo alle forze marittime Russe di transferirsi dal Baltico nell' Arcipelago, il che se fosse avvenuto, l' Impero suddetto, circondato da tante disgrazie, sarebbesi veduto sull' orlo di sua rovina. La Porta perciò avrebbe dovuto vedere con soddisfazione, che il Re dopo essersi dichiarato in favore di lei, in un tempo in cui le due più formidabili potenze d' Europa congiuravano in suo danno, e non tendevano a meno che rovesciare il trono del gran Signore avea date nelle conferenze, che hanno preceduta la sua pace colla Russia le più significanti prove delle premure ed attaccamento, che nutre per la prosperità della medesima. Quando il Re di Spagna si intrometteva a riguardo delle proposizioni fatte dalla Corte di Pietroburgo a S. M. Svedese, e gli pose per condizioni preliminari I. che la Russia dovesse far la pace nel tempo medesimo tanto colla Svezia, quanto colla Porta. II. Che la Crimea fosse assolutamente restituita a quest' ultima per rimetterne in possesso come in addietro il Kam de' Tartari. La Russia rapresentò, che altre Corti, ed in ispecie quella di Berlino rendeano co' loro maneggi sempre più difficile l' effettuazione di un tale accomodamento, e che perciò avea essa incaricato il Principe di Potemkin d' intraprendere una negoziazione particolare colla Porta senza l'ammissione di verun mediatore. Non volendo il Re sentir parole di pace separata il ministro Russo fece sotto il dì 20 Luglio la dichiarazione al Plenipotenziario Svedese, che la Russia avrebbe restituite all' Impero Ottomanno tutte le conquiste eseguite dalle sue armi di là dal Niester conforme al Trattato di Kainardgi, e che la Piazza di Bender con altre fortezze intermedie sarebbero demolite. Frattanto il Re ebbe la

disgrazia di perdere nella ritirata della sua flotta da Viburgo nove Vascelli di linea, e le di lui avanzate operazioni fin presso Pietroburgo furono frastornate dagli elementi, e da una serie di contrarie combinazioni. Il Re di Prussia stava tutto occupato a maneggiare una pace particolare tra la Casa d' Austria, e la Porta, e le potenze Marittime offerivano de' buoni uffizj, ma non supplivano al bisogno urgente di denari, e di armate, e l' impotenza assoluta in cui si trovava la Svezia di continuare la guerra; ed i soccorsi tanto solennemente promessi, che tutti mancarono a un tratto giustificano bastantemente la risoluzione a cui ha dovuto apprendersi S. M. Svedese. La guerra importava alla Svezia l' esorbitante somma di settanta milioni di piastre, e nella marina non vi erano rimasti che soli quattordici Vascelli di linea, e ciò non ostante S. M. Malgrado il desiderio unanime della nazione ricusava di sottoscrivere la pace alla conclusione della quale erano stati tolti tutti gli ostacoli. Già i Ministri Russo e Svedese si erano separati, ed il Re insisteva tuttora sopra i due punti di essere egli il solo e unico mediatore tra la Russia, e la Porta, e che la Crimea fosse puramente e semplicemente restituita. Per mezzo di tre successivi corrieri l' Imperatrice rigettò questi due articoli, e in ispecial modo il secondo, e il di lei ministro assicurò il Plenipotenziario Svedese, che la sua Sovrana non avrebbe ricusata la mediazione del Re, ma solo allorchè fosse stata conclusa la pace tra la Russia e la Svezia, e che in quanto alla Crimea essendole stata ceduta solennemente nel 1784 dalla Porta, che in seguito essa non avea offesa nè dirittamente, nè indirettamente, anzi l' era stata da quella intimata la guerra, avendola validamente difesa contro ogni replicato attacco; avea determinato di azzardar tutto pria chè spogliarsi del giusto possesso di detta Penisola. Cedendo il Re a tali dichiarazioni, che vennero inserite ne' pubblici atti della negoziazione, ordinò la sottoscrizione della pace, ed insistè specialmente sulla condizione, che la Russia non si mescolasse più sotto alcun pretesto o quesito colore nel governo della Svezia, e sulla promessa autentica, che l' Imperatrice assicurasse alla Porta una pace non svantaggiosa, e di più, volle che non si facesse nessuna menzione del Trattato di Abò del 1742, che avea turbato l' effetto dell' alleanza conclusa tra la Svezia e la Porta nell' anno 1739, per il che l' alleanza suddetta veniva sempre più ad acquistare una maggior solidità. Ragioni sì positive e incotrovertibili non possono fare a meno di non convincere anche gli animi i più prevenuti, e il mondo imparziale potrà facilmente discernere, che, se il Re di Svezia fosse a tempo restato soccorso, a norma delle replicate sue istanze, e gli fossero state mantenute le promesse fattigli fino dal primo anno di Vascelli, soldati, e denari, non si sarebbe trovato nella fatale e dolorosa alternativa o di soccombere a una forza superiore, o a deporre quelle armi, che avea impugnate non meno gloriosamente per se stesso, che utilmente per l' Impero Ottomano. — Constantinopoli 18 Novembre 1790. — *Heidelstein*».

ANEXA LA PAG. 325 și 429

Publicămŭ aci, ca anexe la studiulŭ despre administrațiunea țerei Munte-
nesci sub Coburg, mai multe acte, orŭ estrase de acte, relative la administra-
țiune, orŭ la justiție, la mōnastiri, la comerçiŭ, bresle, etc.

Iată-le :

Către Divanul,

Jăluiesc bunătății d-vastră, că eu încă fiind nevrăstnic, răposase părinții mei și rămăsesem sub stăpânirea mamei cei vitrege, căreia, după foia ce se vede, i-se împlinise totă zestrea de unchiul meu Dumitru, în care foia se cuprinde, că au rămasă dieta dela părinții mei, măcar și de o tăgăduescă, și reposându și mamă mea cea vitregă, m'au lăsat la un cumnat al meu, Gheorghe Elefteriu, lăsându-și și o vie cu rod, căruia ce va agonisi să plătescă *la dascăl să învățu carte* și, învățându numai un an, știind meșteșugul cojocării, m'au luat dela carte să mă învețe cojocăria, și am slujit fără de plată până am ajuns în vârstă, și până a nu veni armia chesaricescă, ca să mi descoperă cele rămase dela repotații părinți m'am dus la Ruscuc, unde am găsit pe unchiu-meu Dumitru, carele era brigligiu, și apucându-l cu strisore de rămasele tătine-meu, el, ca să nu rămăe de negustori, mergându la Țari-grad, mi-au dat nesc zapise ale părinților mei, ca să stăpănesc lucruri de ale părinților mei, adecă o vie de la Gheorghe Elefteriu, care vie este a mamă-mii de zestre, împreună cu casele cele mari ot. mahalaua Lucaci, i un zapis de tal. 1.377, bani 6, datorie bună, cu dobânda lor, după cum se va vedea și zapisele la cercetarea ce ne se va face, cum și pentru oca 700 cêră, iarăși o ceru dela Cârstea și de la Gheorghe, pentru care mă rog cinstitului Divan să mi se facă dreptate cu împlinire, și ce va fi mila d-vastră. — Pré plecatul d-vastră

Mihaiu sin repostatului *Craia Bogasier*.

Dela Divanul,

Vatav. de păharniceii cu păriții dela care are a cere pereusia, să-i înfățișez la judecata departamentului, unde, de împreună cu cei-l-alți boeri să fie și d-lui stolnic Dumitrache. ca să cerceteze și să ne facă anafora. 1789, Decemvre 2. (Cod. XVIII, Fil. 1).

Către cinstitului Divanul al principatului țerii Romănesci, dela departamentul judecătii.

Prin mum-basirlicului mai susu numitului zapciu, se înfațșară la judecată Mihaiu (ce până acum au fost nevrăstnic), sin Craia Bogasier cu Gheorghe Lefteriu, cerându-i o vie din Delul Negovanilor sud. Saac, care, după mörtea părinților lui, au fost primit'o Gheorghe prin zapis ce se vedu, cu lét. 1778. Ghenarie 1. Datu la mâna lui Dumitru ot. Tetova, fratele mortului Craia și unchiu lui Michaiu, cu tocmela ca să o lucreze în optu ani, și să iea rodul, iar la sorocu să-i o dé lucrată, vie roditore împreună cu tote dichisele, și vasele viei câte pe anume sunt la zapisu scrise, și fiind-că după aceu sorocu de ani optu au trecut până acum alți ani trei, i-ceru Mihaiu socotela de cheltuiala ce au făcut'o și venitul viei; așiderea cu altu zapisu dintr'același an 1778, Decemv. 15, i-mai ceru lui Gheorghe Lefteriu bani părintesci tal. 1376.60, ce i-au fost primitu, iar prin mâna numitului Dumitru, unchiu lui Mihaiu; între-bându-se și Gheorghe Elefteriu, nu tăgădui, nici datoria, nici aședemutul viei, arătându-se bucuros, ca să facă teslim și să-și iee și zapisele, încă și socotela viei pe trei ani de cheltuiala și venitu iarăși fu primitoiu să-i o dée, pentru

care și dela judecată așa să hotăresce, ca Gheorghe, Lefteriu după zapise să-și plinăscă tótă datoria, însă pentru vie la cei trei ani, fiindu Gheorghe sameșu să-și tragă cheltuială, după vremi, cu dobândă la deciuială și să se plătescă și hacul pentru ostenela lui, peste tóte și asupra lui Chiriță Cupețul care prin vechiul, fiu sėu Costandin fu la judecată față, cerėndu'i Mihaiu casele tătane-sėu ot. mahalaua Lucaciu, iar Vechilul lui Chiriță arată zapisu cu létu 1774, Decemvre 3, iară a lui Dumitru Tetové, unchiu lui Mihaiu, vėndėndu acele case lui Chiriță în tal. 1100, de sunt ani 15, cu tóte acestea fiindu-că acum se află în vėrsta cea după pravilă, are dreptate să-și caute părintesca moștenire, dar fiindu-că vėndėtorul, adecă Dumitru, unchiu lui Mihaiu, măcaru că locuesce la Tetova, dar înțelese judecata, ca alișverisul este în țeră precum și în anul trecut, aș fostu aici negustorindu-se, iar de acėstă dată pentru ale răsmitași întėmplări lipsesce, carele face trebuință a fi față ca să îndestuleze judecata, cu ce volnicie aș vindutū casele, ori după dietă saș învėțătura mortulu, sėu velnicitū de vre-o judecată? ci acėsta diafora a casei se va mai zăbovi până va fi și unchiul sėu față, și atunci se va face cea mai cu temeiu hotărire a judecăței, iar de se va întėmpla unchiului sėu sfărșitū acolo, atunci Mihaiu va aduce doveđi de mórtea unchiului sėu, și ierăși, cu alta teorie a judecății se va face izbrănire, ier cea de sėvărșitū hotărire pentru tóte rėmăne a se face de către einstitulū Divanū. — 1789, Decembrie, 2. (Cod. XVIII, Fil. 2—3).

Dela Divanulū Principatulu țerū romănesci.

Cu acėstă anafora de judecată și hotărire ce aș făcutū departamentulū judecăței, înfățisindu-se și la marele Divanū Mihaiu cu Gheorghe Elefteriu și cercetădu și noi pricina de isnovă cu amăruntulū. amū găsitū drėptă și cu cale judecata departamentulu și cātū pentru vie hotăresce Divanulū, să o facă zaptū Mihaiu, și să o stăpănescă ca a lui bună chironomie dela părinți, urmăndu pentru socotela rodulu și a cheltuelei din trei ani, și ostenela lui Gheorghe precumū departamentulū aș găsitū cu cale, și pentru ca să aibă Mihaiu îngăduială până va veni unchiul sėu, și atunci teorisindu-se pricina casii se va hotărī, cum și pentru bani să dă și însu-și Gheorghe datorū, numai arėtă, că din întėmplările acestor cunosute vremi trecute de rėsmeriță, aș scăpătatū, aș păgubitū, și aș perdutū. nu numai acėști bani a acestui copilū, ci și ai altorū negustori, care l'aș imprumatū pe dėnsulū după vremi, pentru care la létulū 1786 s'aș făcutū cercetare din poruncă domnescă pentru acėsta, și arėtă la Divanū anafora a judecătorilor de atunci, în care se coprinde datoria lui de tal. 6605, unde înfățisindu-se atunci și datornicii lui, și atătū din tacrirulū însuși alū datornicilor, cātū și din cercetarea ce în multe chipuri și în multă vreme aș făcutū judecătorii, pliroforisindu-se că starea lui este fórte próstă și că mai multū nu póte da decătū tal. 500 pe anū la toți, aș făcutū judecata hotărire, după pravilă, că să nū-lū supere datornicii ce aș luatū dela dėnsulū mai multū, decătū a lua cu analogie toți acei tal. 500 pe anū; decī cunoscutū fiindū, că Gheorghe nu are acėști bani gata să-i plătescă acum cu nici unū felū de chipū, aș hotărītū Divanulū că de va vrea Mihaiu a intra și elū la anloghia acelor tal. 500 pe anū împreună cu cei-l-alți datornici, să aibă zapiulū celū orănduitū a împlini pe totū anulū analogulū cei vine dintre cei tal. 500 la suma de tal. 1376 bani 60 ce are a lua cu dobānda lor, până i se va plăti toți banii, iar ne primindū să fie îngăduitorū până va veni unchiul sėu, carele aș avutū asuprași acėști bani ai lui Mihaiu dela

carele i se cade mai multă lui Mihaiu a'și căuta această pereusie, ca dela unul ce în mâna lui a' fost și să-l apuce pe unchiul său de dreptatea ce are, ca să-i plătescă toți banii deplină, capetele câtă și dobânda și apoi unchiu-său își va căuta cu acestă Gheorghe Elefteriu la care el i-a dat. 1789, Decembrie 20. (Cod. XVIII, Fil. 4—5).

Dimitrache Ghica, Ban; Rad Slătinenu, Vornic; Manolache Grădiștenu, biv. vel. Vist; Marchelius, Ofichel împărătesc.

*

După jalba lui Gheorghe Manicat Safran vechilul lui Ioan Cincu dela Sibiu, pentru datoria ce are a lua dela răposatul serdar Zamfirache și după orderul pré înaltului prințipă, îi cerea jăluitarului, s'a' trecut zapisul înapoi la condică sub No. 5. Iar pentru avutul numitul răposat s'a' dat poruncă șetrariului Angheli, care are lucruri de ale acelui răposat, cum și alți ce va fi mai avându să nu le dea nimănui, nici altor datornici să nu să plătescă până va lua isprăvire această datorie, care are a se căuta când va fi și fiul, să-l dea Zamfirache față, fiind că acum lipsesce, de care lucruri ce sunt la șetrariu Angheli, a' dat șetrariul adeverință la Divan.

*

Stan Hergheligiu ot satul Ciunați sud Ilfov cu sârdarul Ioniță Sefendachi pentru o iapă cu tacămul ei, i două puști și un brâu, care s'a' hotărît a le plăti sârdarul în soroc de o lună.

*

S'a' dat porunca Divanului către Dumitru Slătinenu pentru o cutie cu scule a d-lui Ioniță Fălcoianu care se afla la dânsul, să o de. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'a' făcut volnicie la jalba lui Drăganu ot. Neculesci sud. slam. Râmnic. pentru 156 oi ce i-s'a' luat cu porunca spătarului Chiani (?) și la înfățișarea ce a' avut cu spătaru la d-lui vel. vist, a' arătat că plata acelor oi este asupra lui Costandin Iarca i asupra păharnicului Dedulescu, ce a' fost ispravnic, să-i înfățișeze înaintea ispravnicilor de acum, și de la cine va rămânea ori să împlinescă, său să-i aducă pe toți la Divan. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'a' dat poruncă la d-lui vel. vist. ca să pue să se facă catastih de rădicătură de oierit, că are nădejde Divanul a se da poruncă dela pré înaltul Princip. — 1790, Ianuarie, 25.

*

S'a' dat poruncă la d-lui vel. agă pentru Zamfiru vetafu de cărciumari, ce a' murit fără de a nu avea copii său soție, ca împreună cu unul din d-lor boeri epitropi și cu starostea de negustori, să facă catagrafia de tot rămasu lui, înscințându și Divanului, și acelu să stee spre a nu să hrăpi de unii alți. — 1790, Februarie, 7. (Cod. XVIII, Fil. 23).

*

Porunca care s'aă făcută către starostea de negustori în dosulă Jălbă și Anaforatâ departamentulă, ca să se vëndă la mezată trei moși din sud. Teleormană, anume Balaci: i Gugulésca și Zimbrésca ale Dumné-că Catrina stolc. Bălăcencăi.

Veî vedea anaforaua ce aă făcută către Divană dumnéloră boeriă judecătoră ai departamentulă, pentru care Divanu-ți poruncesce, să faci mezată acestoră moși, după obiceiă, întru auđulă tuturoră, avëndă de scire și cei care li se cuvine a sci de vëndărea acestoră moși; pentru care dintr'acestea nu va fi cunoscută suma stinjeniloră se va face alegere la fața loculă, și pe acea sumă ce va eși va număra mușteriu și cusuru banilor, și dară sêvêrșindu-se mezatulă să arêți Divanulă pentru buna stăpânire, după obiceiă. — 1790 Febr. 9.

*

Pitac către pré sfinția sa părintele Mitropolită a trimite să aducă pe preoți delă satu Luica din jud. Ilfovă, cari s'aă arêtată cu înpotrivire și nesupunere la porunca Divanulă la cartea de blastemă, đicëndă și cuvinte de hulă.— 1790, Februarie, 9. (Cod. XVIII, Fil. 26).

*

S'aă făcută cartea Divanulă către Dumnélă judecătoră ținutulă Branulă este subț comanda al Comitatală Haromsechiu, după jalba Bratulă sin Cairaiman, i Voicul Moja și cu alți locuitoră delă satulă Talea din sud. Prahova pentru Bucur Cărbacea, i Coman Tișcă, i Radul și Ion sin Popa Tișcă, și alți tovarăși ai loră delă Moeciu din hotarulă Branulă, ținutulă Brașovulă, cum că în anulă trecută le-aă luată delă o stână din muntele Dichiu 700 de oi, 1500 ocă brânză, 150 ocă sare, 100 ocă mălaiă și o căldare, Divanulă ilă poftesce a le căuta judecata. — 1790 Febr. 18.

*

După anaforaua starostiei pentru taleră 110 ce are a lua logofetulă Dragomir delă cumnatu-sêă Ioniță Polcovnicu, care lipsesce la Țarigrad, avëndă Polcovniculă o clironomie la starostie, după doveđile ce aă avută, că cu adevêrată are a lua, s'a dată poruncă starostiei de neguțatoră, ca să-i dea acestă bani din partea aceluă Ioniță și banii să-i dea de argintă. — 1790, Februarie, 18. (Cod. XVIII, Fil. 31).

*

S'aă făcută pitacă la boeriă epitropă, după arêtarea dumnélă vistierulă Grădiștenu, pentru ună *Imache Dascălu*, ce aă murită fără de clironomi, ca să cerceteze de avutulă lui și să-lă îe la epitropie, dândă adevêriță la mâna dumnélă vistieră, din care să se scotă cheltuială îngropării, i pomenirile ce se vor fi făcută. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII, Fila 30—49).

*

S'aă făcută pitacă la pré Sfinția Sa părintele Mitropolită după orderulă pré Înaltulă prințipă delă 27 ale lunei aceștia, pentru patru inele ce cunôșce Mihalache Medelniceru Dedulescu dintre lucrurile ce s'aă furată delă Slam Rômnic, care inele sunt în păstrare la dumnélă Staab Auditoră, să trimită cu vătafulă

*

de Divanū numitulū Medelnicer, ca să priméscă jurământū, că acele inele sunt ale lui, și să aibă răspunsū Divanulū, ca să răportuiască pré Inaltulū prințipū, ca după jurământū să i se dée inelele. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII. Fila 30-50).

*

Porunca ce s'au făcutū din dosulū jālbū Vlădicăi Zehnos epitropulū mōnăstirū Colții pentru moșia Comarnic, la Ispravnicū Prahovū, după ifosulū ce s'au făcutū și la stolniculū Niculescu pentru moșia lui Alexandru Vodă Ipsilante.

Veți vedea jalba ce au datū la Divanū Sfinția Sa părintele Zehnos epitropulū Colții, pentru care să poruncesce dumnévōstră, ca să dați în scire acelor păriți, să se scōle cu sineturile vechi ce au țisū, că au pentru acéstă moșie, și nu le-au arētātū, ca să vie la Divanū să se judece și până a se judeca moșia să o aibă mōnăstirea întru stăpānirea sa precumū, au stăpānit-o din vechime, care să facă zaptū acum cu ajutorulū dumnévōstră, să o ție și să-i ié venitulū, și după ce vor veni și se vor judeca, Divanulū va hotāri dreptatea cui se va cādē. 1790, Februarie, 19. (Cod. XVIII, Fila 33).

*

S'au vēdūtū la Divanū însciințarea ce faci, Pré Sfinția Ta, de pricina comisulū Bărcănescu cu Smaranda Manii soția sa, ci câtū pentru banii de zestre, veți sci Pré Sfinția Ta, că silindu-se comisulū Bărcănescu i-au împlinitū pe toți, dāndu-i la mână de obrazū vrednicū de credință, asemenea și pentru banii ce au fostū hotāritū de Divanū ca să dea pe tōtā țiuva cheltuiala numitei soției séle, au împlinitū dintr'înșii, și cusurulū ce va măi fi ilū va împlini și pe acela, cum și pentru hainele și sculele zestreī, fiind-că comisulū arētā, că le are la Brașovū, cu puținā îngāduialā le va aduce și elū va fi silitū a face isbranire pentru totū cusurulū zestreī, ce să face însciințare Pré Sfinției Tale pentru acēsta, ca să fie sciutū, că de acuma înainte nu măi este comisulū Bărcănescul datorū a măi purta cheltuiala pe tōtā țiuva, ci rămāne ca de către rudele d-lui dinpreună cu d-ei să dée banii unde vor găsi locū sigurū să āmble cu dobāndā, ca dintr'acea dobāndā să-i scōțā d-lui cheltuiala hranei și a trebuințelor ce va avea; iar pentru darurile dinaintea nunții, fiind-că comisulū face apelație, se va face cercetare; cu tōte acestea fiind-că trēba vedemū că s'au înlesnitū până aici Divanulū cere dela Pré Sfinția Ta, să ni se trimitā însāși cartea despărțirei, aici la Divanū, ca și acesta să o dea la al 3-lea obrazū, până va împlini Bărcănescu tōte cele drepte ale soției séle, să nu măi gāsescā și cu acēsta pricinā de prelungire. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 32).

*

Dupā anaforaua dumnélui vel spāt. și al judecātorulū spātării, pentru pricina judecāții, ce are Constantin Dedulescu postelnicelū, i doi frați ai lui anume Stan i Nițul cu unū Gheorghe Opincă, ce au fostū căpitanū, pentru unū frate al lor ce l'au omoritū numitulū căpitanū cu slujitorii, și i-au luatū armele i 500 galbeni ce-i au avutū în chimirū, după care ucidere fugindū la unū bim-bașa dela Curtea de Argeșū, cu mijloculū aceluī bim-bașa au apucatū pe Constandin ca să-i dée zapisū, că mōrtea au fostū din pricina lor, iar Gheorghe Opincă nu este vinovatū, și nevrēndū a da aceluī zapisū era să-și primejduiască și viața și au datū lucruri de tal. 460 de și-au scāpatū viața, de care acēsta au datū mār-

turie Dumitrache Hurmuzoglu, că prin mâna lui s'au dat aceste de și-au scăpat viața, și s'au găsit cu cale a-i plăti Gheorghe acești bani, i armele să le dea, cum și pentru 500 galbeni, de vor pute face jurământul Constandin i Nițul frații mortului, că atunci la mortu au fostu acei galbeni cu adevăratu, și nu i-au luat ei, și să-i plătescă Gheorghe Opincă cu slujitorii aceia, iar pentru ucidere pricinuidu Gheorghe că elu au fostu trimis cu poruncă să-i ridice și neavendū, supunere, înteu mortulu au datu intrēșii, și apoi au datu ei de l'au omoițu, fiind-că între ceta mortului au fostu unu Nica Untarul, de va da mărturie acelu Nica, că înteu mortulu și cu frate-sēu au sloboțitu focuri în Gheorghe atunci se va micșora vina uciderii, iar când nu va mărturisi într'acestu chipu Nica Untarul, se vor pedepsi după pravilă; la care acesta se arētă în anafora, că au rămasu amēdouă părțile mulțamiți, după care s'au făcutu și dela Divanul întărire, dāndu dumnēlui vel spătaru, și prin cuvēntu la Divanul mărturie, că sunt mulțamiți, ca să se urmeze întru tōte asemenea, și să poruncesce dumnēlui vel spătaru a implini tal. 460 și armele, iar pentru galbeni să ducă pe Nițul i Constandin frații mortului a săvērși jurāmēntu, și jurāndu să implinescă și galbenii, iar neputēndu jura, să nu se supere, cum și pentru fapta uciderii să se aducă și acel Nica Untarul la jurāmēntu și de va putea jura sēu nu, să insciințeze, ca să se facă cea de săvērșitu hotărire a osindei pentru fapta uciderii, după pravilă. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 36).

*

După jalba lui Procopie Esarhu pentru a scōte pe egumenu mōnăstirii Cășciorele, s'au orinduitu dela Divanul, că părinții Sfete Gorenii cari se afiă aici, ca ura ce și acēstă mōnăstire este închinată acolo, să cerceteze pricina și să arēte Divanului de pricina acēsta. 1790, Februarie 26.

*

Trei cărți la Sl. Rōmnic, Buză, Ilfor, pentru lude 18, ce au fugitū dela ocnēle Moldorci.

Dumnēvostră Ispravnicilor ot sud sac sănētate, vē facemū în șire că dela oca ot Moldova, la 7 ale lunei acēstia au fugitū acēști mai josū numiți 18 fugari anume Nica, Stan, Ivan, Cicol, Dimitrie, Tiinova, Hristodor, Dimitrie, Ștefișoglu, Diamandii, Ionandii, Stancul Stoil, Atanasie Mitre, Mateiu Stoica, Vasile Dobre, Simion Sandul, Petru Novăștit, Constandin Stanciu, Slavul Tudor, Ștefan Ioan, Petre Constandin, Nicolae Catezioglu, pentru care Divanul vē poruncesce strașnicu, să cercetați în totu județulu, de față și pe sub cumpētū, ca de se va fi intimplatū a veni aici în partea loculu acēști fugari și se vor fi aflāndu tainuiți, ori toți, ori dintr'insii, să aveți a-i dovedi, și priudēndu-i, să aveți a insciința Divanul numai decātu. 1790, Aprilie 8. (Cod. XVIII, Fila 85).

*

S'au făcutu poruncă cu zapei armășescū către cămărășu dela oca Slānic, ca să pue pe unu Petre sin Popa Manea ot Baciu ce s'au găsitū canon în ocnă. 1790, Aprilie 12.

Anaforaua departamentulu de Crementalion pentru țiganii Domnesci, cari se amestecă cu cununii unii fără de știrea stăpānulu lor, alți cu sciința de boerii

ce au țiganii, și ceru la acesta cum să urmeze, ori după pravilnicésca condică séu după cum va porunci Divanul? s'au făcutu răspunsu dela Divan, că pravila are a se urma, însă acestu felu de pricină să aibă a le cerceta deosebitu și să le aréte Divanului, și pentru fieșcare se va face judecată și hotărîrea ei. 1790, Aprilie 12.

*

S'au datu poruncă la boerii epitropi pentru casa vistierului Racovița, fiindcă slugeriu Palada ce este epitropu fiindu economu réu, să se scotă și să i-se iée socotéla neîngăduindu-lu a se mai amesteca, la care luare de semă să fie și să se dée de șcire și clucerului Racovița, la care să fie zapciu, vâtaful ei de paharnic. 1790, Aprilie 17.

*

După anaforaua starosteii de negustori prin care cere și se rógă pentru obiceiul telalicului, ce este orânduitu pentru starostea și pentru telalii, a nu se strica și a da poruncă cum să urmeze, că-lu apucă pe densusu telalii, pentru lucrurile ce au vëndutu ale casii vornicului Crețulescu, căci după jalba clucerului Istrate Crețulescu se poruncește a nu se scădea din bani nimic, s'au datu poruncă iarăși la starostea, că la tóte cele-l-alte are să se urmeze obiceiul, iar numai dela casa acestui boeriu să nu iée nimic, căci se află în distihie, și să nu se facă nici o scădere banilor. 1790, Aprilie 17. (Cod. XVIII, Fila 102).

*

Hotărîrea ce s'au făcutu în dosulu anaforalii departamentului la pricina mahalagiilor dela St. Gheorghe vecluu cu Mitul Croitoru Dărstorén pentru o prăvălie ce au cumpărat-o între ei, și nu-lu primescú, și ceru a se da lui Stan Zăbunaru, după a lor cerere s'au hotărîtu a întorce banii Stan Zăbunaru Mitului și să rămăe prăvălia lui.

S'au judecatu și la marele Divan Mitul Croitoru cu Stan Zăbunaru pentru protimisis a acestei prăvălii, unde față fiindu și preoții vecini și mahalagiii în Divan și întrebați fiindu, toți cu o gură respunseră, că pe Stan ilu voescu de cumpărătoru, fiindu crescutu întru această prăvălie, pământénu de aici, și însuși pricinitoru cu trudă și paza lui de au scăpatu numita prăvălie întru această trecută vreme din mânil Turcilor ne stricată, la care au și cheluitu de au făcutu câte unu merimetu și au apărat-o de Turci, și au trasu tóte angariile ei, și deosebitu vëdurămu și adeverința eclesiarhului bisericeii domneșcii dela Aprilie 21, cum că mai multu primescú pe Stan Zăbunaru decâtu pe numitul Mitul; deci Divanul au hotărîtu Stan Zăbunaru să stăpânescă prăvălia cu pace, întorcéndu bani Mitului Croitoru, pentru care i s'au datu dela Divan această întărire. 1790, Aprilie 24. (Cod. XVIII, Fila 116).

Gheneralu Entenberg Felmarșal lieutenant.

Racovița consilieru

Marchel ofițialu împărătescu.

Filaret Römnicénu.

Dumitrache banu.

Radu Slătinénu.

Manolache Grădișténu.

Constantin Știrbeiu.

× Mateiu Fălcoianu.

Dumitrache logofétu.

*

Porunca ce s'au făcutu în dosul jălbii clirosului bisericilor domnesci.

Cu cale fiindu jalba și cererea clirosului bisericilor domnesci, poruncește Divanul, ca datoru să fie ori-care chiriași ce are veri-ce namestie pe locul bisericilor, să aibă a da șcire bisericășilor ca să iscălescă și bisericășii după obiceiul lor la facerea din nou, ori la prefacerea, ori la schimbă, ori la vëndare, afară din mezată, la care acea potă avea bisericășii șcire din strigarea ce face telalul întru auđulă tuturor, căci de nu va urma acestei datorii nu va fi temeinică vëndarea, seú schimbulă ce vor face; dreptă aceea datoră să fie și bisericășii a arăta această poruncă la toți chiriașii, ca să aibă șcire mai nainte. 1790, Maiu 1. (Cod. XVIII, Fila 123).

Entenberg leitnant-feldmarschal, Römnic-Filaret.

*

Primindă porunca Divanului, să aveți a orândui dumnévóstră ună boerinași cu pracsisă, și din poruncă, cu alți meșteri lemnari să mérgă la moșia Ogrezeni a Ecaterini Fălcoencei și prin carte de blăstemă să facă dreptă prețuire caselor ce sunt făcute pe numita moșie de șătrariu d. *Antonie Fotino* soțulu numitei Ecaterina, care sunt numai de lemnă clădite și învălite iar nu și zidite, însă prețuirea se va face după starea în care se va fi aflăndă acumă; și să fie și prin șciința aměndorora părților, și acea prețuire a orânduitului de către dumnévóstră deimpună cu meșterii lemnari cercetăndu-se și adevărindu-se cu iscăliturile dumnévóstră, să aveți a o trimite la Divană fără de zăbavă. 1790, Maiu 4. (Cod. XVIII, Fila 127).

*

Hotărărea ce s'au făcutu în dosul anaforală departamentului de Cremenalion la pricina lui Costandin pitariu cu Costandin Moldovėnu pentrn nește chimiruri cu galbeni.

S'au cetitū la Divană anaforaua, și după atătea doveđi ce sunt arătate întru această cercetare, nu rămăne îndoială cum că banii acelor chimiruri sunt luați de Costandin, pentru care nici este trebuință de a'l căzni, căci numai cu a mărturisi că 'i au luat elū, și a nu 'i da, nu este păgubașilor acēsta de nici unū folosū, în vreme ce cunoscutū este una ca acesta, ce au urmatū atătea netrebnicii, că tóte acestea le-au pusū înainte și le-au hotărítū a le suferi cândū au făcutū fapta acēsta: Dreptū acea hotărēșce Divanul, ca totū avutulū lui ori bani, ori haine, ori alte lucruri, câte se vorū dovedi, ori la dēnsulū, ori la acea précurvă, seú veri la cine, să se ia-e până la una și să se deē spre implinirea acestui furțișagū de bani la păgubași, afară de zestrea soții lui, Maria, care este hotărítă prin deosebita carte a pré șființii sale părintele Mitropolitū; pentru care să porunceșce dumnévóstră judecătorilor departamentului, acēsta să o cercetați cu totū felulū de mijlocū, atătū dumnévóstră despre partea judecății, câtū și păgubașii să facă totū felulū de cercetare, ca să afe să dovedescă, puindū și pre acea pré curvă la cercetare cu înfricoșare ca să mărturisescă adevărulū de avutulū lui Costandin, și așia dumnélui vel armaș să facă implinire. 1790, Maiu 6. (Cod. XVIII, Fila 133—135).

*

Porunca către vel. agă pentru pricina a doui băcani ce au reportuitū Divanului și unū făinarū, că i-au trimisū la lagăru dela Herășci și la Ialomița;

după porunca Divanului i-sau poruncitū, ca câți în voia lor nesiliți vorū a merge, să-i trimiță ântâiū la Ecselenția sa ghenăralulū, ca să arēte la ce lagărū mergū, și să li se deē cărțile Ecselenței sēle la mâni, spre a nu se supēra de către nimenēa. — 1790, Maiū, 8. (Cod. XVIII, Fil. 139).

*

Porunca cu mumbașir către cămărașu dela oca Telēga ca să pue pe Gheorghe Ploestēnul și Ienache Delhiu, ucigașii lui Vasile Holteiu dela Ploesci, i pe Voinea sluga lui Tudor Pitēn căpitanu, ucigașii lui Ioan, Barbatu Eftincăi ot. Mogoșoia, dândū adevērință mumbașirului. — 1790, Maiū, 17.

*

Volnicie cu mumbașir Armășeșcu, ca să pue în oca Slănic pre Ștefan Uugureanu, Străinu ce aū făcutū înșelăciunī unora și altora cu nume de datorii și i-aū mâncatū, atātū la partea politicēscă câtū și la partea ostășēscă, și mumbașiru să aducă adevērință dela cămărașū de ocnă, că l'aū făcut teslim, carele făr' de alū doilea poruncă să nu se slobodă.

*

Dela Divanulū principatului țērī romānesci.

Porunca către Costandin Zisul.

La 15 ale lunēi lui Maiū te-ai înfățișatu la Divanū cu Andreiū Rusul, și Divanulū te-aū îndatoratū, ca în sorocū de 15 zile, adecă până la sfirșitulū lui Maiū, să aibă a găsi și a aduce aici la Divanū pe soția acestui Andreiū, după care hotărīre vedemū că soroculū aū trecutū și următorii n'ai fostū, pentru care Divanulū 'ți poruncesce ca negreșitū pe soția jăluitarului acestuia să o aibi a o da în mânilē lui și să iēi adevērință iscalitā cu martori cum-cā ai făcut'o teslim, că într'altū chipū să scii că nu eșci mântuitū, și cândū nu vei fi urmatorū să scii că ți-se va trimite mumbașir de te va rădica din slujbă, și aducându-te aici, vei cădē în osindă, și după faptele tale cu care te-ai purtatū la acēsta netrebnică faptă. — 1790, Iunie, 5. (Cod. XVIII, Fil. 180).

*

După raportulū d-lui vel. agă pentru pereusia lui Ștefan Ungureanu care s'aū hotărītū de Divanū a se trimite la ocnă pentru înșelătoriile ce aū făcutū unora altora, s'aū datū poruncă la vel. agă a se vinde lucrurile cu mezatū și banii să se împarță pe datornicī. — 1790, Iunie, 6. (Cod. XVIII, Fil. 181).

Lucrurile anume :

Un bordeiū, de vale la sfeti Ioan, pe locu mōnăstirescū, care pōte să facă ca tal: 30.

Un pistolū ca de tal: 4.

Patru pei de vacă.

Trei pături nouē, una câte tal: 2, și alte mēruntăi prōste ale casei.

*

*Divanul Principatului țării românești**Poruncă către boeră epitropi.*

Dragomir biv. 3-lea logofetă este datoră capete tal. 120 afară din dobândă la Nicoli sârdar, pentru care datorie îi sunt casele amanetă, și la sorocă neplăcând, sunt date spre vânzare. Deci fiindă că Dragomir este la catastih de mila ce s'au rânduită a da dumnévoastră dela cutie tal. 10 pe lună, vă poruncesce Divanu, ca să dați acum tal. 90 pentru 9 luni, și cu tal. 30 ce au câștigat și elă, care i-au și dată împlinindă capetele să-'i dați lui Nicoli sârdaru spre a'i scăpa casele, iar pentru dobândă va avea și sârdaru Nicoli îngăduială până la toamnă.—1790, August 13. (Cod. XVIII, Fiła 246).

*Entenberg, Cozma al Ungro Vlahiei, Rômnic Filaret, Ioan Logf,
X Manolache Grădișteanu, Costandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu.*

Porunca către ispravnicii ot. sud. Saac. ca să orânduiască omă harnică la viile lui Ioniță Dan Brașoven, ce le are aicea la acelu județ, ca să facă totă vinulă zaptă, și dândulă în sémă bună, să stea în păstrare până la a doua poruncă, pe care vină să'lă măsore și să trimită însciințare la Divană, și să facă fără de zăbavă, până nu ridică vinurile, că nu se vor îndrepta, și fiindă că și Ioniță Dan se află la vii, să aibă a'lă trimite și pe elă, spre a se izbrăni cu dătornicii cum și Stoicai polcovniculă să'i deé în scire a se scula, să vie și el aici. 1790, Octombře 18.

*Dela Divanul Principatului țării românești.**Poruncă către ispravnicii ot. sud...*

Se face d-vostre în scire pentru un ucigaș, care la 24 ale lui Noembrie dupăce și-au luată din orașă Proșpulk un car cu chirie ca să mērgă la Edimburg, mergēndă pe drumă aă omorită pe o slugă a unui cojocară anume Goli Vetzler ce era cărașul sēu; acest hoț este la stat scurt și gros, în vērștă de ană 25, la obraz cu semne multe de vērșată, buzată, pērulă capulă murgū, cēfa grōsă și se arētă el că este strajămeister la volintiri; era îmbrăcată pe dēnsulă un antiriū leșescū, scurtă, soldătescū, albastru-cenușiū cu găitanuri pēstrițe, nădragii asemenea, de postav, unguresci, cisme negre unguresci cu pinteni, avea un bastonaș scurt de trestie; când se afla la numitulă orașă Proșpulk purta în capă pălărie ostășescă în trei cornuri și cu funta de mătase galbenă, și după ce aă sēvērșit uciderea l'au vēdută în orașul Palindorf cu o ipingea soldătescă cenușie și în cap cu o pălărie rotundă, vorbesce fōrte bine nemțesce și 'și numesce numele sēu Cristof Weber; născută în orașul Rap; la șederea lui în orașul Proșpulk avea prieteșugulă iarăși cu o slugă a unui cojocară, cu care împreună după ce aă sēvērșit acēstă faptă l'au vēdūt în orașul Palindorf, carele acēstă slugă a cojocarului este în vērștă de ană 24, la stat scurtă și grosă, are giubea galbină de postav de țēră cu laibăr roșu, cu nădrăgi verđi, cismele nemțesci, pērulă ridicată în sus; butca ce are este vāpsită verde, căptușită înăuntru cu postavă cenușiū și cu gură verđi împistrați cu albū, perdēua de pele; d'inațtea butcii două ferestre și în spatele butcii iarăși o ferestru, cu doi telegari castanii 'nalți de

15 punni, calul din dreapta de amândoi ochii este orb și spetit, calul cel din stânga este foarte mare la copite, amândoi cu hamuri nemțesci, în cap cu căpștre de pele și la ochi capacele de pele de . . . de aici se poruncesce dv. cu deosebire ca să aveți a cerceta foarte cu deamărintu pe sub cumpetă în totu ținutul acelor județe, ca negreșit să se găsească acești hoți, și or cine îi va găsi, să-i aducă aici la mine, feldmareșal leitnant, și unu bacșiș va căpăta. 1790, Decembrie 11. (Cod. XVIII, Fila 334—335).

Entenberg, feldmareșal leitenant, Rômnic Filaret, Ioan Logofetulu, Manolache Grădiștenu, Costandin Știrbei, Marchelius.

*

S'au făcutu carte către magistratul Brașovului, ca să deé în scire lui Ioniță din Brașov, că i se strigă viile la mezat pentru datoria Stoicăi logofetă, i a comisarului rășboiului Clemais, ca orî să vie să răspundă la datorie, séu de nu, să scie, că la sorocul mezatului este să se vîndă viile. (Cod. XVIII, Fila 27).

*

După însciințarea Divanului Craiovei pentru nisce țigani ce are aici în țără paharnicul Ioniță Gănescu, viindă împreună cu omul paharnicul și armașii orânduiți, s'au dat și cartea divanului, ca împreună cu armașul orânduit de aici, priu cercetare bună, câți țigani va găsi de ai paharnicul să-î iée, însă cu acei țigani să nu care-cum-va să iée niscare-va țigani de-ai prințipatului de aici. (Cod. XVIII, Fila 29).

*

Mormântul lui Damari.

Dintre boerii Divanului lui Sax-Coburg era și Damari. Amă aflată mormântul acestuia în biserica St. Iónă (lângă curtea cu jurați). Este în biserică, pe dreapta și în cuprinderea următoare :

Εὐδαίως υεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἰωάννης Δάμαρης, μέγας Βορνικος, ὅστις ἀνεπαήθη τοῦ 1798, Σεπτεμβρίου 4. — Καὶ ὁ ἀρχων μέγας λογοθέτης Μανωλάκης Ὑψηλάντης μετὰ τῆς συζήτου του Μαριωάρας, διτινες ἀνεπαύθησαν: ἡ μὲν τοῦ 1788, Μαρτίου 8, ὁ δὲ τοῦ 1789, ὀκτωμβρίου 9.

Adecă: Aci zace servul lui D-deu Iónă Damari, mare vornic, care a repausat la anul 1798, Septembrie 4. Și boerul mare logofetă Manolache Ypsilante și soția sa Marióra, cari au repausat: Marióra la anul 1788, Martie 8; iar Manolache la 1789, Octombrie 9.

*

Dăm aci în anexă, ca tabel, cuprinsul unui pasport, cu care, după ocuparea Munteniei de Austriaci, se întorcă în patrie emigrații din timpul lui Nicolae Mavrogheni.

ANEXA LA PAG. 420

Cu referință la calea din județul Argeșului, Divanul scie ispravnicului, din porunca luminatului Principă, «vei lua d-ta pliroforie pentru cererea ce se

7

face din județu Argeșului, pentru facerea și dregerea drumului ce duce la Craiova, la care cerere, d-tale sciută fiindu starea întru care se află acelu județu, și răspunderile podvódelorū cu care este încărcatū, și fiindu d-tale cunoscute asemenea, atâtū trebuința acelu drumū, cum și starea și răspunderea județului Vâlcei, pe cum vei găsi cu cale vei pune tréba în orânduială, și cea ce vei găsi cu cale vei orându la Vâlcea, și iarū cea ce vei găsi cu cale vei orându la județulu Argeșului, și de starea în care vei pune acésta tréba, vei reporta și la Divanū, ca să scie ce să răspundă Măriei sale.» — 1790, Martie, 27. (Cod. XVIII, Fil. 76).

ANEXA LA PAG. 433

Estrasele din *Monitorulū francesū*, dintre 1789—1800, se vorū publica ca anexe la unū volumū următorū, căci ele privescū evenimentele coprinse în mai multe volume.

ANEXA LA PAG. 434

Anexa cu tratatulū dela Sistov se va pune la volumulū IV următorū, (alū II-lea alū seriei 1786—1792).

ANEXA LA PAG. 443

Eacă ce scrie Becattini (VIII, pag. 289) despre facerea pazei dela Iași:

«Tante affollate disgrazie, e i ragguagli giunti al gran Visir de 'maneggi sopradescritti de' ministri delle potenze alleate, e della loro determinazione di abandonar la Porta a se stessa, se non accettava le condizioni di pace proposte all' Imperatrice, la strada aperta a' vincitori di avvicinarsi alla metropoli stessa dell' Impero, lo indussero a spedire al campo del Principe di Repuin dei plenipotenziarj, per implorare la predetta pace, e chiudere una sospensione di armi. Il Supremo Comandante Russo già munito delle sue istruzioni, replicò che si voleasi la pace da' Turchi colla Russia era d' uopo accettare senza riserva ed eccezione nessuna le seguenti condizioni.

I. Che non si parlasse in verun modo della Crimea e della piccola Tartaria, che sarebbero restate per sempre come lo erano, sotto la Sovranità dell' Impero di Russia, a norma della Convenzione del 20 Gennaro 1784, la quale sarebbe stata confermata in tutte le sue parti, e considerata nel suo pieno vigore.

II. Che sarebbe ceduta dalla Porta Ottomanna alla Russia la Città e fortezza di Oczakow con tutto il suo distretto per rimanerne essa in pieno possesso, e che in avvenire il fiume Niester avrebbe servito di confine a' due Imperj.

III. Che per tal motivo S. M. l'Imperatrice delle Russie, e per un effetto della sua moderazione avrebbe restituite alla Porta tutte le conquiste fatte dalle sue armi oltre il suddetto fiume, la cui navigazione sarebbe restata libera a' sudditi d' ambe le parti, e protetta dalle respective potenze contraenti.

IV. Che sarebbe stato rimesso in vigore il Trattato di Kainardgi del 1774. in tutti quelli articoli ne' quali ora non vi veniva derogato, relativamente alla libera navigazione della bandiera Russa, in tutti i fiuni e mari sottoposti alla

Porta Ottomanna, e specialmente nel mar Nero, non meno che tutte le convenzioni posteriori, principalmente quella del 1679.

V. Che sarebbe lecito alla Porta Ottomana il costruire ne' suoi domini di frontiera, lungi però dal Niester per non turbarne la navigazione, quelle Fortezze che avesse credute a proposito, o restaurarne altre a suo piacimento.

VI. Che tutti i prigionieri sarebbero stati rimessi in libertà da una parte e l'altra senza pretesione di riscatto.

VII. Che non sarebbe lecito alla Porta il rinuovere in avvenire sotto pretesto di fellonia i due Ospodari di Valacchia, e Moldavia, nè alcun Turco avrebbe mai potuto in apresso aprir domicilio e stabilirsi in que' due Principati.

VIII. Che restava fissato un armistizio di otto mesi per convenire negli altri punti che restavano indecisi.

Questa pace fu segnata sul campo di battaglia medesimo, ove i Turchi sofferte avevano le due ultime sconfitte nel dì 11. di Agosto, e sembrò certamente al fiero Jusuff di avere ottenuto migliori condizioni che non vi era da sperare nello stato deplorabile in cui trovavasi.

A Jassi, di ritorno da Pietroburgo si è aperto il congresso tra i Plenipotenziarj Russi, e i Turchi in Husch, Villaggio non lontano al Pruth, affine di estendere il Trattato definitivo conforme agli enunciati preliminari che è stato poi sottoscritto alle medesime indicate condizioni nel dì 11. Gennaio 1792. avendo avuto l'Imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12. milioni di piastrini di cui andava creditrice per le spese. In tal maniera ha avuto termine la nuova guerra tiratasi addosso dagli Ottomanni sulla supposizione di poter recuperare la Crimea, ma in vece hanno dovuto soffrire che resti in mano a' lor nemici Oczakow, che è la chiave del mar Nero col suo territorio, che si stende circa cento e venti miglia in lunghezza, e cento in larghezza tra il Niester e il Bog, due gran fiumi Navigabili, deserto è vero, ma di ottimo suolo, che può in breve divenire coltivato e fertile, mediante la vicinanza di Cherson. Non ostante l'assistenza delle Potenze protettrici, la Monarchia de' Sultani ha riportate, come si è veduto, nuove scosse ed urti terribili, e l'esser passata in potere de' suoi più formidabili ed invincibili avversarj la chiave suddetta, per cui una volta o l'altra non è per loro ardua cosa l'aprirsi l'adito sotto le mura del seraglio, può certamente affrettare l'ultima sua decadenza e rovina.

Tratatulū întregū alū păcei dela Iaşi se va reproduce între anexele tomului următoriu, după *Martens* (V. p. 67) și cu aprecierile lui Koch și ale lui F. Schoell (*Histoire abrégée des traités de paix entre les puissances de l'Europe depuis la paix de Westphalie*. 4 vol. 4'. Bruxelles 1838, pg. 429).

ADDENDA ET CORRIGENDA

Din repeđiciunea culegerii aŭ rēmasŭ mai multe anexe, cari se dau aci, spre completarea tomului. Lectorele va scuza mica desordine, care se va îndrepta la o nouă edițiune, — decât se va mai face când-va!

ANEXA LA PAG. 44

Carte de condicari de județi.

. . . . Zemle Vlab. Dat'amŭ cartea D-niei mele lui . . . pre carele l'amŭ orînduitŭ a fi condicari la sud ca să aibă a ținea condica județului și a urma întocmai după copriinderea acestorŭ porunci ce-î dămŭ:

Tôte domnescele nōstre porunci câte să trimitŭ și s'aŭ trimisŭ către ispravnicŭ, seŭ către judecatori, pentru chivernisirea locuitorilor, pentru paza județului și pentru ori-ce pricină de obște, seŭ povățuirŭ și învățaturŭ, mai vîrtosŭ, cele ce sunt următore întru tōtă vremea, și obicinuite, să aibă a le trece în condică tōte, de rîndŭ, cu vremea lor, ca și schimbându-se ispravnicŭ, seŭ judecatoriŭ și viindŭ alții, să găsescă acele porunci în condică, să le energhisescă și să le păzescă.

Și logofetŭl acesta să fie dator la schimbatulŭ boerilor ispravnicŭ, seŭ judecatori, a arēta celor ce vinŭ câte porunci sunt date mai dinainte, iar să nu fie uitatŭ porunca ce se dă odată și să nu se ție de cel ce vine în urmă ispravnicŭ, cu pricină că aŭ rēmasŭ cărțile de acele porunci la boerŭ ispravnicŭ ce aŭ fostŭ mai nainte.

Așiđerea și urmarea ce face ispravnicŭ după poruncile Nōstre și cărțile ce scrie în deobște, prin plăși, cum și listele de ori-ce trebuință vor face ispravnicilor, asemenea și acelea să fie tōte trecute tōte în condică. Să se păzescă în mânilorŭ orînduitulŭ logofetŭ și pravilnicēsca condică ce este trimesă la județe întru care este povățuirea pe largŭ, cum să urmeze ispravnicŭ și judecatoriŭ la pricinile de judecări, i de cele obicinuite ale moșiilor și de multe cuviinciose povățuirŭ.

La judecările ce se vor căuta de judecatori, seŭ de ispravnicŭ, să se afle orînduitulŭ logofetŭ de față, cetindŭ și ascultândŭ, ca să facă practică de pricină, întru care se scrie atātŭ țisele unuia, câtŭ și rēspunsulŭ altuia și hotărirea

ce s'au făcut și după aceea să facă apoi carte de judecată, séu anafora. Cum și de nu se va urma pricina și va rămâne a se aduce marturi, séu alte doveđi, iarăși să aibă a face practica și să o trecă în condică, ca să fie pururea sciut și a răspuns fieșcarele din cei ce s'au judecat? ce doveđi au arătat și la ce au rămas pricina? carele la acesta să fie forte cu luare aminte ca să înțelegă și să facă zapt cum se cade pricina, cercetarea și hotărîrea judecătoarei, spre a scrie însuși acele ce se vorbesc și se hotărîesc la judecată, iar nu altele. Și așa să se scrie în condică toate pricinile de judecări ale norodului, ce se caută de ispravnic și de judecători, peste totă vremea, spre a se afla trecute cu totă orânduiala lor, cu hotărîrea și împlinirea ce s'au făcut și să adevereze în fieșcare carte séu anafora, că sunt trecute în condică, după care dându-se celui ce a căștigat judecata cartea, séu anafora, să dé și la mâna celui ce n'au rămas odihnit adevărîța iscălită de ispravnic, séu judecători, prin care se aréa anume soroc ce s'au pus de față aceluia, ca să vie la Divan de ași face *apelația* lor. Și să dé și cei cu pricina adevărîța sub iscăliturile lor, întru care să aréa dioa ce ș'au pus soroc și pe hătărîrea de acolo. Iar pentru cei ce au rămas odihniți și mulțamiți pe hotărîrea de acolo, să scrie însuși în carte că s'au mulțamit și s'au odihnit.

Să aibă datorie orânduitul logofet, ca pe totă luna să trimită prin d-lor ispravnic, aici la logofetia Divanului Domniei Mele, condică de câte judecări s'au căutat de judecatori și de ispravnic, cu aréare în ce chip s'au hotărît, séu la ce au rămas? De s'au mulțamit séu nu? Ca, când va veni cu apelație la Divan vre-unul și va cere ca să aducă pe păritul lui aice, să i se ceră adevărîța sorocului, să se caute în condică pricina aceluia ca să se vadă.

Lîngă acesta, fiind-că s'au întemplat și se întemplă necurmat gălcevuri și pricină pentru zălogiri și vîndări de moșii și de venituri și de orî-ce lucruri, că s'au făcut printr'ascuns și cu altă economie și s'au vîndut la ómen străini, cari sunt opriți a cumpăra, ca să lipsescă dar acestea, să aibă a se trece în condica județului toate vîndările de moșii, de locuitori și de orî-ce, séu zălogire de va fi, cu orânduiala făcută, după cercetarea ispravnicilor și să se adevereze de densul, că este trecut în condică, ca la orî-ce judecată să se credă de adevărat acestu zapis, iar fără de a se trece în condică să nu aibă statornicie nici un fel de vîndare, séu zălogire. Care pentru acesta să aibă datorie ispravnic mai înteu a da în scire la totu județul, ca toți să scie a veni la condică. Așiderea și orî-ce alte aședămături, ca să fie temeinice și cu credință de adevărate, să aibă a se aréa și a se scrie în condica județului adevărîndu-se logofet, după cum pentru unele ca aceste se aréa și în *pravilnicésca condică*.

Așiderea să se trecă în condica acesta și exsamene de cercetările a fieșcării vinovat și căduț în hoție, ca să se afle trecute. Și când ar avé vre-o trebuință numitulul logof. de vre-o povățuire și învățatură, să aibă prin dd. ispravnic a însciința la d-lui vel logofet și d-lor veliți logofeti să aibă a aréa Domniei mele și porunca ce va primi dela Noi, iarăși prin ispravnic să o trimită la orânduitul logofet.

Și pentru slujba și ostenelele lui, i s'au orînduit de către Domnia mé léfă pe lună câte tal. 20.

Așiderea să aibă a ține și trei lude scutelnic pentru poslușnia casei lui, ómen străini și fără de pricină și fără de dajdie în visteria Domniei mele, căroră, după cercetarea ce li se va face de către ispravnic, fiindu cu adevărat fără de pricină, să aibă a li se da de la visteria Domniei mele pecetluituri

domnesci, pe numele și chipurile lor, ca să fie apărați. Și lângă acesta să iée și havaetu de la cărțile de judecată, séu anafora ce vorū face ispravnicii și judecătorii, însă la pricină hotărîtă de acolo, pentru scrisū și trecutulū în condică de la parale 20 până la parale 60. Și ispravnicii, séu judecătorii să aibă a însemna în carte acelū havaietū, ca să nu se îndrăznescă a lua mai multū. Așis-derea să iée și de la revașele ce se face de soróce de către ispravnicii 1 de la parale 2 până la parale 4, iarū mai multū să nu se cuteze a lua, după cumū într'acestū chipū s'aū fostū făcutū hotărîre de către Domnia sa fratele nostru domnulū Alexandru Ipsilant voevodū, pentru havaeturi prin condica ce o vėđum, cu leat 1780, Februarie în 10. Iar de la vėndări, zălogiri de moșii, vii, țigani séu alte aședeminte, cumū și de la vėndări de venituri de moșii, care poruncimū mai susū, a merge cu zapisulū ca să se cerceteze de ispravnicii și să se trecă în condică, să iée, pentru scrisulū în condică, de moșie mare parale 30, de moșie mică 15; de vie mare parale 30; de vie mică parale 15, și de țigani la unū sufletū 15 bani, însemnândū iarăși ispravnicii, séu judecătorii, acest havaetū într'acele aședeminturi. Poruncimū Domnia mé d-stră ispravnicilor ai județului, vėđendū cartea Domniei mele, să aveți a'lū metahirisi la tréba acésta, dāndu-i condica județului asupra-i, ferindu-se de a nu face niscare-va jafuri celor ce vorū avé pricină de judecăți, séu a cere rușfeturī și mită, că pentru aceea i s'aū orānduitū de către Domnia mé léfă îndestulă, ca să se mulțămescă, spre a se feri de unele ca acele, nici să zăbovescā cu scrisulū cărților, séu cu trecutulū în condică pe locuitorii ce vorū ave pricină de judecată, ca să li se pricinuescā periciune cu perderea de vreme și cu cheltuélă, ci să le dé drumulū, pentru că de va face vre-unū cusurū la vre una din câte îi poruncimū mai susū, nu numai va fi lipsitū, ci și altă dată nu se va mai învrednici la mila și slujba domnescă, ce'lū vomū și pedepsi. I saam réc. GPd. 1787, Februarie. (Cod. XVII fila 242—245).

Pitucii la Mitropolitū pentru unū preotū ce aū scrisū o diată și la condica departamentului nu s'aū trecutū.

Io Nicolae Petru Mavrogheni VI. i proci

«P. S. Ta părinte Mitropolitū, însciințămū pré Sfinției tale, că în urmă, după ce amū făcutū Domnia mé hotărîre, ca tóte dietele și alte aședeminturi ce se facū între norodū, de obște, să se trecă în domnescă condică, ce s'aū aședatū la departamentulū de șapte, unde aū a se cerceta de sunt adevărate și de sunt drepte și cu cale, iar într'altū chipū să nu se mai cuteze nimeni a face și după ce s'aū însciințatū acéstă hotărîre pe la tóte mahalale și s'aū cetitū prin tóte bisericile întrū auđulū tuturilor preoților și alū norodului de obște, vėđumū iarăși la Divanū astăđi o diată scrisă de unū popa Manole din mahalaua acum la luna ce aū trecutū a lui Martie, netrecutā la condică și fără de orēnduiala aceea ce în Divanū s'aū hotărîtū; care acésta ne dete multă scārbă: de ce să nu fie următor acelū preotū poruncei și să facă de sineși diată, care este și fără de orēnduiala dreptăței coprinderea ei, împotrivă fiindū la pravilī și la obiceiulū pāmēntului. Decī pentru acéstă vină fiindū vrednicū de pedepsă acelū preotū, iată scriemū P. S. tēle să trimiți să-lū aducā pe acelū preotū și să-lū ridicī la închisóre strașnică, de unde să nu se slobódă nici de cum fără de scirea și porunca Domniei Mele, și să întăresci poruncile P. S. Tale de isnóvā la preoți, să nu se

cuteze altulū a face urmări ca acestea. Poruncimū Ńie zapeinle, ce esci orēnduitū. sǎ iei pe numitulū preotū sǎ-lū duci cu acestū pitacū la P. S. Sa pǎrintele Mitropolitū.» 1787, Aprilie 19. (Cod. XVII, fila 176 verso).

17 Cărți legate către ispravnicii julețelor pentru muicri să nu le închidă.

«D-vóstrǎ ispravnicilor od sud sǎnėtate. Find-cǎ este fǎrǎ orēndualǎ a se închide la gros muicre împreunǎ cu ómenī, séu la casǎ de omū neinsuratū. iatǎ cǎ vė poruncimū, de acum înainte muicrea ce se va întempla sǎ aibǎ orī-ce pricinǎ și vinǎ, sǎ nu fiți volnicī a o închide, nicī la conaculū d-vóstrǎ, nicī la grosulū ispravniciei, cum nicī la altǎ casǎ de omū neinsuratū, ci la pǎrcǎlabulū satulū sǎ o dați ca sǎ o aibǎ în pazǎ, séu de nu va fi pǎrcǎlabulū însuratū, sǎ se dé la altū omū cu ispravǎ din fruntașii satulū, însuratū, cu casǎ și de ispravǎ. Intr-acestū chipū sǎ urmați de acum înainte la închiderea muicrilor.» 1786, Iulie, 4. (Cod. XVII, fila 55 verso).

ANEXA LA PAG. 45

Pitacū către Pǎrintele Mitropolitū a fi bisericile deschise până la unū ceasū din nópte și candelile aprinse.

«Pré Sfinția Ta, pǎrinte Mitropolitū, primindū domnesculū nostru pitacū. sǎ dai poruncǎ tuturor egumenilor, epitropilor dupǎ la monastiri și preoților dupǎ la bisericile mahalalelor, din totū orașulū Bncuresci, ca fieșcare bisericǎ orī monastire séu de mahala sǎ fie tótǎ đioa deschisǎ dá diminéța până sérea la unū ceasū din nópte, ca sǎ gǎsescǎ creștinii vreme, orī la ce vreme va puté a merge la sfânta bisericǎ sǎ-și facǎ cuviinciósele închinácii și rugácii la loculū celū rinduitū de Dumneđeu, de unde nelipsitū sǎ fie unū preotū alū bisericeī, pǎzindū dá bisericǎ dá diminéța până la unū ceasū din nópte, arđendū și candelile necontentitū la stǎpǎnescile sfinte icóne și la sfântulū Pristolū; așiderea și slujba *utrenei*, care o obiceinuia a o face dǎminéța, fiind-cǎ nu potū creștinii sǎ profitacescǎ și rēmâindū fǎrǎ de sljba, sǎ poruncescī P. S. Ta, ca pe tóte đilele slujba utrenei sǎ se facǎ de cu sérǎ, iar nu de diminéța; pentru care a pururea peste tótǎ vremea sǎ porți Pré Sfinția Ta grija de a se urma porunca acésta, rānduindū și cercetători spre a se vedé dá se pǎzescé acésta orindualǎ, fiindū spre multū folosū sufletescū. 1786, Iulie, 6. (Cod. XVII, fila 23).

ANEXA LA PAG. 62

Orī-care fie punctulū de vedere din care, nu numai Domniī romāni, ci și chiar Domniī fanarioți, aū conservatū organizarea corporațiunilorū (bresle, isnafuri), acestea încǎ aū fostū unū factorū importantū pentru propășirea culturēi naționale. Neînstreinarea comeraciului și industriei din mǎnile pǎmēteniloru, a contribuilū multū la menținerea, în actele breslelor, a limbei romāne. Organisațiunea tare și neînstreinată a corporațiunei, a fostū o cetate inconștientǎ a limbei și naționalității romāne. A putatū strēbate în cancelaria Divanurilorū limba grēcǎ, dar nu și în cancelaria stǎrostiilorū de bresle. Dupǎ dreptulū acordatū breslei, fie-

care din ele era o școală pentru meseria respectivă. Breslașul a simțit nevoe de a învăța pe lângă meserie și carte și acea carte a fost aproape tot-d'a-una românească, fie la școlile domnșci, fie la dascălii particulari.

Dintre corporațiunile, cari, în deosebi, a contribuit, la răspândirea culturii, pe lângă corporațiunea tipografilor în care intrau și xilagrafi, săpători de icone pentru cărțile bisericesci, vomu cita corporațiunile nobile a zugravilor și săpătorilor de peceți.

Școala română merită totă atențiunea cunoscătorilor. Minunate sunt sigiliile Domnitorilor moldoveni, mai ales în secolul al XVII-lea.

Nu putem admite aserțiunea unora, că Domnitorii și autoritățile și făcū sigiliile peste hotarū, de ore-ce avem documente date numai două, trei zile după întronarea unui Domn, dela cari conservăm sigiliu foarte frumoșe, ce nu putem să fie fostu comandate, fabricate și sosite din străinătate în două sau trei zile.

Sigiliile documentelor muntene sunt inferioare celor moldovene. Vomu da asupra sigilografiei noastre mai încolo unu studiu cât mai complect.

Deprinderea străvechiă a Românilor de a zugrăvi chipul fundatorilor pe murele bisericilor, a întreținut gustul artei picturii în ambele principate.

La 1786 Suțu află monăstirile rău ținute, așa în cătū «și chipurile (titorilor) cele zugrăvite în biserică le-au lăsat de s'au stricat și unele de totu s'au ștersu altele cu ochii scoși din vremea răsmeriței». Domnitorul provocă restaurarea monăstirilor și trimete înadins pre zugravul Iordache pe la toate monăstirile din județe, ca să restaure portretele titoricesci, dând pentru acēsta următorul pitacū : (Cod. XVI, Fila 72.

«Cuvioșilor egumeni, episcopii, stariților de pe la toate monăstirile mari și mici, din țera Domniei mele, vă facem în scire, că între alte acatastasi și rea chivernisală ce vedem asupra monăstirilor din neconomie și nepurtare de grijă a egumenilor și episcopilor, ne-am însciuțat, că și pomenirea repausurilor ctitorilor, ce cu a lor agonisită și strădenie au zidit și au întemeiat sfintele monăstiri, s'au dat la nebăgare de sēmă, în cătū și chipurile lor cele zugrăvite în biserică le-au lăsat de s'au stricat și unele de totu s'au ștersu, altele cu ochii scoși din vremea răsmeriței, nu le-au mai dresu și sunt fără nici o cuviință, care acēsta este un mare cusur și mare nemulțămītă a Nostră. de care vi se face și pedepsă: cum nu vă temeți de Dumnezeu? în vreme ce repoași acei ctitori și-au vrsat sudorea și agonisita lor de au zidit sfintele case și le-au înzestrat cu atâtea acareturi, din cari vă hrăniți și vă îndestulați cu toate cele trebuincioșe, și apoi, nu aveți nici o grijă pentru pomenirea lor! Decī, nefiindu-ne acēsta nici într'unu chip suferit, iate într'adinsu amu orânduītū Domnia Mea pe Iordache Vechier zugravul, ca să vie pe la toate monăstirile de obște din fie-care județ, unde să aibă a drege și a îndrepta chipurile ctitorilor, pe unde voru fi stricate, nu numai pentru podoba sfintelor bisericī, ci mai multu pentru neuitata pururea pomenire a ctitorilor; și dar la acestea să vă arętați dar cu totă supunerea și protemia, și plata zugravului să o aveți a o răspunde și a l mulțami cum se cade, ca pre unu trāmisu al nostru». — 1786, August 22.

Asemenea protecțiune acordată de Domnitoru picturii, încuragiază pre zugravii, așa în cătū ei acum solicită dreptul de a se constitui în corporațiune. Mavrogheni, în 28 Noembre 1786, dă hrisovul de constituire a corporațiunii

zugravorilor, și însărcinează pe Ioniță ca să constituie brésla, fiind el staroste, sétu Cacașu-bașa.

Acestu importantu hrisovü cred emü utilü a'lü aduce aci întreg :

Cartea lui Cacașu-bașa de zugravü din 1786, Noembre 28.

«Finid-că Ioniță Meșterü Zugravü, s'a arätatü cu silință și slujbă la lucrulü curței gospodü și a poruncilorü domnesci, iată darü ca să fie de acum înainte cu mai multă silință, l'am făcutü domnia Mea **Cacașu-bașa** peste toți meșterii zugravü, căruia 'i-am datü această Domnescă carte la mână, prin care poruncimü, ca mai äntëiü să cerceteze căți sunt zugravü și se hränescü cu acestü meșteșugü, și pentru căți vorü fi vrednici de meșteri, cu sciința meșteșugului deplin și intrăți la vre-o orânduială de dajdie, să facă föie de numele lorü și de mahalaua unde locuescü și la ce orânduială de dajdie sunt fieși-care așeđați, ca să fie sciutiți și ca să nu fie volnicü altulü strëinü, fără scirea cacașu-bașii, până a nu intra la orânduiala breslei lorü și la dajdie după puțința lui, a matacherisi meșteșugulü acesta, iar carele din meșterii cei sciutiți, cacași-bașei ce vorü intra acumü la orânduiala breslei lorü, se va întëmpla a strica lucrulü cuivași și va înșela pe unii alții, să aibă pentru unulü ca acela însuși cacașu-bașa și a lucra lucra la pagubă, fiind-că pentru aceea suntü opriți alții fără de scirea lui a metacherisi și meșteșugulü acesta. Să aibă orânduitalü cacașu-bașa d'impreună cu toți meșterii zugravü, a face între dënșii alegere de 3—4 frunțași, cari vorü fi mai procopsiti la sciința acestui meșteșugü, spre a se numi proestii breslei, cu care împreună să facă **longe**, de a judeca pre cei ce între dënșii de brésla acesta vorü avea pricină pentru ale meșteșugului lorü și pentru ucenicü și călfii, pe care după obiceiulü meșteșugului acestuia și după dreptate să'i îndrepteze, cum și dintre dënșii cei cari vorü face stricäciuni la meșteșugulü lorü, să'i judece după vina lorü, la care **longe** decă vre-unulü din zugravü nu se va supune de șineși a veni chiamatü fiindü, să aibă volnicie cacașu-bașa și cu cei-1-alti proestii a'lü aduce și fără de voia lui, cu céușulü lorü. Așisderea să aibă și ei a ține cutie, după cum tôte alte bresle urméză, în care să fie datori meșterii a da câte o para pe săptămână, să fie pentru milostenia celorü scäpătați, care bani cu scirea proestoșilorü să se cheltuiască când va fi trebuință, la lucru cuviinciosü, pentru ajutorulü vre-unuia din brésla lorü vrednicü de milă, iarüasă nu să risipescă în zadarü.

«Pentru ucenicü, să aibă a se urma după obiceiulü lor, cum este și la alte meșteșuguri. a nu primi unü meșterü uceniculü altuia, până nu'și va implini soroculü lui. Și fiind-că după cum s'a đisü mai susü, când se va întëmpla vre-o înșeläciune ver cuivașü, casașu-bașa este dator a răspunde și a da sémă pentru una ca aceea, dar poruncimü ca tôte tocmelile de lucru zugrăviei la veri-ce felü de binale, să se facă prin scirea și marafetulü lui, și să aibă la cutia lor acelu meșterü a da din tocmela prețului, taleri 3 la sută. Dela uceniculü ce va eși calfă, adecă meșterü, să aibă casașu-bașa, când va eși calfă, a lua taleri 3, aväetulü lui, și așia să între la orânduiala meșteșugurilor a lucra de șineși meșteșugulü acesta, după cum se urméză și la tôte rufeturile de alte meșteșuguri, de daü la starostii lor aväetü când esu calfă. Drept aceea, poruncimü vouë tutulor meșterilor zugravü, să ayeți a'lü sci pe numitulü Ioniță de casașu-bașa căruia să'i aveți a'i da ascultare, la cele ce se cuvinü ale breslei vöstre, după obiceiü și după orânduiala meșteșugului, cum și la vre-o trebă Domnescă, când vë va chiama

numitulŭ casașu, sã nu vë împotriviți, cã pe unulŭ ca acela are voie a'lŭ duce și fãrã de voia lui» (1).

Constituțiunea acësta a breslei zugravilor sub maimãria meșterului Ioniță nemulțãmesce însã pre acei din zugravi, cari nu sunt numai *cacașu*, adecã zugravi de binale, ci zugravi de icone și chipuri, adecã ceea ce numim astãzi pictori-artiști. Aceștia reclamã lui Mavrogheni și cerŭ constituirea lor în breslã deosebitã. Mavrogheni, în 1 Februarie 1787, le acordã cerearea. Mai-marele, sêu starostele se numesce archi-zograv. Primulŭ archi-zograv e alesŭ de pictori în persona lui George Venier. Ca sã se pôtã constitui o breslã din pictori-artiști, avënd starostia și sfatulŭ sêu de bëtãrni, cine nu înțelege cã acești pictori erau destulŭ de numeroși în București?

Este decî necontestatŭ progresŭ și în acëstã artã frumósã pe la finele secolului al XVIII-lea.

Iatã întregŭ actulŭ constitutivŭ alŭ logei; numele de *loja* e consacratŭ chiar în actele de constituire a corporațiunilor pictorilor români din 1787:

«Intre alte meșteșuguri trebuincioșe obșteii fiindŭ și unulŭ alŭ meșterilor zugravi și cacași, pe cari gãsindu'î Domnia Mea fãrã nici unŭ felŭ de rënduialã, din care pricinã mulți din cei ce aveau trebuință a lucra acestŭ meșteșugŭ se înșela, se pãgubea și li se strica lucrulŭ de cãtre cei ce numai cu numele era meșteri, și nu sciaŭ meșteșugulŭ desevêrsitŭ, vrut'amŭ Domnia Mea, cã cum dupã tôte alte bresle, sã se punã și acestŭ meșteșugŭ în orënduialã, pentru folosŭ de obște, spre a lipsi acele înșelãciuni și dupe a cacașilor jãlbi și cereri, amŭ fostŭ orânduitŭ cacașu-bașa pre Ioniță atãtu peste cacași cãtu și peste zugravi, dându'î cartea Domniei Mele cu ponturile și povățuire cuviincioșe.

«Dar dupã acësta, în urmã, meșterii ce sunt zugravi, viindŭ cu jalbã înaintea Domniei Mele și arëtându-ne, cã meșteșugulŭ lor este deosebitŭ și cã nu potŭ fi totŭ la o rënduialã cu cacașii, cerëndŭ a li se orândui lor unŭ deosebitŭ archi-zograv, amŭ cercetatŭ Domnia Mea acësta și amŭ gãsitŭ cererea lor cu cale, pe cari deosebindu'î din cacași, înaintea Domniei Mele își aleserã pe Gheorghe Venier, ca sã fie archi-zograv peste meșterii zugravi, iar Ioniță cacașu-bașa sã rëmânã peste cacași, fãrã de a nu avea a face cu zugravii. Pentru care îi dãmŭ volnicie numitulŭ archi-zogravŭ, mai înteiŭ sã cerceteze cãți vor fi vrednici de meșteri, cu sciința meșteșugului deplinŭ și intrați la vre-o orënduialã de dajdie, sã facã fôie de numele lor și cu mahalaua unde locuesc.... *(restulŭ este aprôpe identicŭ cu hrisonulŭ datŭ lui Ioniță; decãt sã adaoge, cã calfa care deschide prãvãlie sã dea la cutia breslei cãte 10 taleri. Sã mai adoge încã obligațiunea, ca «atunci când vre-unulŭ din zugravii cei învêțați desevêrsitŭ vor tocmi unŭ lucru din cele mai mari, archi-zogravulŭ sã aibã a rãndui lângŭ acelŭ zugravŭ învêtatŭ și calfŭ, sêu ucenici din cei mai proști, spre chivernisclã, a ajunge toți, «dupe cum și prin cuvântŭ deosebitŭ amŭ poruncitŭ».* 1787, Februarie 1. (2)

În 1786, Maiŭ 21 s'a întemplatŭ unŭ procesŭ între doi zugravi și boerulŭ Constantin Nãnciulescu, pentru zugrãvirea unei biserici.

Eatã estrase din judecata Divanului și a lui Mavrogheni, din Cod. XVII, fila 136 verso:

(1) Cod. XVII, fila 117.

(2) Cod. XVII, fila 128 verso—130.

«... Zemli Vlah... la Divanul înaintea Domniei Mele, fiindu P. Sa părintele mitropolitul și d-lorū cinstiții și credincioșii boerii Divaului Domniei Mele, au eșit pitarul Const. Nenciulescu jăluind pentru Silvestru Monahu i Constantin zugrafi, cumcă în anul trecut prin zapisul au făcutu tocmela cu dinșii ca să zugrăvescă o biserică la satul..... întocmai după proba ce le-au arătatul, și să le de plată taleri 750 bani gata, 50 vedre vinul, 10 vedre rachiul, 1000 oca faină bună, 1000 oca malaiul, 100 oca fasole și 50 oca pesce săratul, din care tocmela le-au și datul bani gata tal. 369 și totu vinul i rachiul și cele-l-alte, iar ei nu numai lucrul n-au isprăvitul, ci încă și ceea ce lucră, lucră prostul și nu după proba ce le-au datul și ceru la acesta dreptate; față fiindu la Divanul și numiții zugrafi, cum că le-au fostu tocmela într'acestul chipul, ca să facă lucrul după proba ce li-au arătatul pitarul, și cumcă au primitul acei tal. 369, vinul i rachiul și cele-l-alte, nu tăgăduiră, fără de numai șiseră, că acelul lucru ce au lucratul ar fi după proba ce le-au arătatul pitarul; dar împotriva la acesta ne arăta pitarul, mai întâiu o anafora a departamentului de nouă, cu leat 1785 Noembre, întărită și de Domnia Sa fratele Mihael Vodă Suțulu, în care găsesce judecata cu cale ca să și alegă fiesce-care din partea sa câte unu meșterul zugravul și cu carte de blăstemul mergendul acolo să cerceteze lucrul ce au făcutul și de se va găsi întocmai după proba ce s'au tocmitul, nu numai să plătescă pitarul cei-l-alți bani, ci să pără și ostenela trimișilor zugrafi i alte cheltueli ce se va întâmpla și așa au alesu Silvestru Monah din partea sa pe Ștefan Iermonahul dela mitropolie, iar Constantin pe Simeon Zugravul și pitarul pe Trandafirul, cari zugrafi s'au poruncit să prețuiască și lucrul ce era făcutul, după orinduiala meșterugulilor. Așiderea ne arăta și anaforoa tot acestul departament, cu létul 1786, în care scrie, că viindul numiții zugrafi înaintea judecătii, prin carte de blăstemul au mărturisit cumcă lucrul ce au făcutul păriții zugrafi este multul mai josul decâtul proba ce au fostu tocmitul și încă la unele locuri sunt câte-va vâpseli netrebuincioșe, care de nevoie trebuie să se strice și să se zugrăvescă de isnovă și cumcă după proba ce au lucratul păriții de ar fi fostu isprăvită biserică, plăté totă ostenela lorū taleri 500, dar nefiind isprăvită, pentru cât au lucratul li se cuvine tal, 360 și cu 140 ce rămănu, să găsescă pitarul alți meșteri, ca să-i pue de a isprăvi lucrul. După care mărturie ce au datul numiții zugrafi, găsescu judecătoria cu cale, ca Silvestru și Constantin să întorecă cheltuiala ce au luatul mai multul peste ceea ce se cuvine după dreptate și taleri 52 cheltuiala ce s'au făcutul și pitarul să pără vinul i rachiul și cele-l-alte ce le-au datul, spre a se desface. Așiderea arăta pitarul și altă anafora a d-lorū velișilor boeri, cu létul 1786, întărită iarăși de Domnia Sa fratele Mihael V.V. Suțulu, în care scrie, cumcă după apelația ce au făcutul Silvestru, cumcă nu este odihnitul la judecata departamentului, au cercetatul și d-lorū pricina acesta și au găsitul judecata departamentului cu cale și cu dreptate, iar elul de nu este odihnitul, strice cele ce au lucratul și să zugrăvescă biserică de isnovă întocmai după proba ce s'au tocmitul ș'apoi să-i plătescă pitarul banii deplinul. După acesta au întrebat Domnia Mé pe păriții la ce nu se odihnescul și ce mai au a dice? Și măcar că pricina cumcă numiții zugrafi n'arū fi făcutul cercetare cu deamănuntul și i-au năpăstuitul, dar pricinuirea lorū amū vedut-o Domnia Mé de totul fără de cale și nepriimită judecătii, de vreme ce înșii ei i-au alesul și i-au cerutul, cari vedemul că prin carte de blăstemul au mărturisit dreptul, adevărul înaintea judecătii. Decî aceste mai susul numite cercetandul și hotărîrea de judecată, le-amū găsitul Domnia Mé făcute cu bună orânduială, drepte și cu cale,

după care datorii erau păriții să plătescă acești taleri 52 cheltuială și taleri 9 ce sunt asupra lor, trecuți mai mult, Dar Domnia Mé milă făcându cu dinșii pentru sărăcia lor, am poruncit pitarului de le-au iertat din cheltuială jumătate, adică taleri 26, iar cei-l-alți tal. 26 și cei tal. 9 au hotărîtu ca să-î plătescă la pitarul, de care zapciul cel orînduit să facă mijlocirea și volnicu este pitarul să pue pe oricare zugravu altu, ce va găsi, ca să-și isprăvescă lucrul, fără de oprire, pentru care s'au dat la mâniale sale această carte după hotărîrea ce s'au făcutu la Divan».—1786, Mai 20. (Cod. XVII, fila 136 vert).

Am arătat că și Mavrogheni s'a preocupat de sanitatea publică și că au rînduit doctorii și au grijit de spitale. Amenințată țera de bóla ciumei, încă din 1784 (1), Mavrogheni a provocat și elu Divanul să facă un *nizam cu ponturi* pentru paza țerii de asemenea epidemie. Este póte cel mai vechiu *nizam* de așa natură, deci credem utilu a'lu publica pentru prima dată. Lectorul va observa naivitatea unor măsuri *profilactice*, ca aceea a *fiștaniei* și a *intervenirei mósțelor* și în genere a *credinței religioase*, dar lectorele să-și amintescă, că astăzi sunt doctrine admise, că influința *morală* nu jócă un micu rol în conducerea omului în zilele grele.

Iată *nizamul* în cestiune :

Ponturile nizamului care găsimu cu cale să se dé pentru paza de bóla ciumei.

1) P. S. Părintele Mitropolitu să strîngă tóte mósțele câte se află aici în orașu Bucurescilor, la mitropolie, și împreună cu toți arhieriei să facă *osfiștanie* și să dé poruncă la toți preoții pre la tóte mahalalele și pe la tóte monăstirile ca să vie toți la S-ta mitropolie în ziua aceea, care este să se facă *osfiștanie* și să ié toți preoții din s-ta aiazmă, ca să boteze tóte mahalalele fără de dare și să li se dée preoților deosebită poruncă strașnică, ca în tóte diminețile după s-ta liturghie, să citescă moliftele ce sunt pentru paza ciumei și ieră după vecernie să facă paraclisú. Din care aiazmă ce se face la mitropolie să trămiță prin vase mari la tóte județele, la protopopii cei rînduiți, ca și protopopii făcîndu osfiștanie spre a înmulți aiasma, să trămiță la tóte satele, dîndu poruncă prea sfinția sa părintele mitropolitul către toți egumenii, protopopii și preoții din tótă țera, ca după cum aice, așa și după afară așa să urmeze, cu rugăciuni, cu osfiștania tot-d'a-una la sfințele bisericí, adică : după liturghie, moliftele și după vecernie, paraclise. Iar, ferescă Dumneđu ori aice la Bucuresci, la vre-o mahala, séu afară la vre-unu sat de se va întempla zmreduială de această bóla, acei preoți, ori ai mahalalei, séu ai satului, datorii să fie până la 6 sêp-temâni să facă *osfiștanie* în tóte zilele dearîndul și să boteze în totu coprinsul enoriilor, pentru care să se facă luminatele porunci ale Măriei Tale, atâtu aici în Bucuresci către d-lu vel spăt, i către d-lu vel agă, câtu și afară către ispravnicii județelor, ca să îndemneze pe egumeni, pe protopopi și preoți să săvêrșescă tóte precumú scriemaí susú.

2) Fie-care preotú din óri-ce mahala, să fie datorú ca ori când se va bolnăvi cineva veri de ce bóla numai decât să dé în scrisú la cercătorii cei orînduiți, cari vor ámbra prin mahalale, cari cercetători să fie datorú boerul cel orînduit ai orîndui din seimenii orînduiți căți va fi trebuința și preoții dimpreună cu vătășeii mahalalelor să aibă purtare de grijă a aréta și a dovedi

(1) Veđi tomul nostru I, seria 1774—1786 pag, 393.

cine s'aŭ bolnăvită? de când? și de ce bôlă? Și apoi acei seimeni orînduiți, să aibă datorie, ca în tóte diminețile să mērgă la boerulŭ celŭ orînduitŭ, să aréte de sănătate și de întēplarea bólei acesteia. Iar întēplându-se vre-unŭ omŭ a muri, în grabă și fără de veste de orî-ce bôlă va fi, să și aibă voie preoții alŭ ridica și alŭ îngropa până nu vor da preoții și vătășeiŭ veste la boerulŭ celŭ rînduitŭ, și apoi boerulŭ orînduitŭ după ce va face cuviincioșa cercetare, de va fi de mórte bună, va da révașŭ de slobođenie, ca să-lŭ îngrope, iar fără de scirea și adevérință înscrisŭ alŭ boerului ce se va orîndui, să nu cuteze alŭ îngropa, măcarŭ de orî-ce stare și tréptă va fi mortulŭ, ci care preotŭ și vătășeiŭ nu vor urma întocmai după aceste porunci, se vor pedepsi cu gré pedépsă, pentru că atunci când nu vor urma acesteŭ porunci se vor asemăna întocmai ca nisce ucigași.

3) Să orînduiască 2 căpitanŭ cu 40 seimenŭ, ca să fie pentru paza lazareturilor și pentru cercetarea mahalalelor, cari acești căpitanŭ și seimenŭ să fie sub ascultarea boerului celŭ orînduitŭ și să ou fie chiămați vre-odată nici la alaiŭ, nici orînduiți undevași, nici la orî-ce trébă, nici în Bucuresei, ci să fie numai pentru acéstă trébă, cum đise mai susŭ, cari căpitanŭ să aibă léfă pe lună unulŭ po talerŭ 10, iar seimenŭ unulŭ po talerŭ 2.

4) La marginea orașului despre podulŭ tîrgului de afară, să se orînduască o gazdă, care gazdă să fie cu trei-patru case împrejurŭ, aprópe una de alta și cu curte, ca să fie pentru zapciŭ ceŭ orînduiți i pentru ciocliŭ ceŭ curați, cari întră de rēndŭ și pentru căruțile și șederea lor, spre a fi tot-déuna adunați la unŭ locŭ și să se scie, la vreme de trebuință, de unde să-ŭ pótă găsi boerulŭ celŭ orînduitŭ.

5) Să se facă 6 căruțe cu câte 2 boŭ, cu care căruțe să se ridice bolnavii ciumați și zmreduiți i lucrurile zmreduite, a se cara ceŭ bolnavŭ la spitalŭ, iar pre ceŭ sănătoși cu lucrurile lor zmreduite, la lazaretŭ, și deosebitŭ locŭ, care mai josŭ se arétă, nefindŭ cu cale a se pune bolnavii ciumați totŭ la unŭ locŭ cu sănătoși, cari sunt numai zmreduiți, și care potŭ, când va fi mila lui Dumneđeŭ, a rămănea neprimejduiți de nu se vor amesteca cu bolnavii.

6) Spitalulŭ celŭ orînduitŭ, dela Biserica St. Visarion, (1) să fie dator epítropulŭ S-tului Pantelimonŭ după hrisovulŭ reposatului Domnŭ ctitor alŭ găti, alŭ împlini, ca tot-déuna în câtă vreme va fi trebuință, până va face D-đeŭ milă de a ridica bóla acésta, cu totulŭ a nu se mai 'auđi, să fie căpuitŭ cu de tóte cele trebuincioșe, adecă hodăi cu sobe, lemne pentru focŭ, lumînări, paturŭ mănecarea și bēutura, ceea ce este orînduită la patima acésta, 4 muieri de poslușanie și de spălatŭ lucrurile lor și orî-ce, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ și alte orŭ, mai înainte să le împlinescă epítropulŭ, dāndŭ și de mănecare căpitanului și seimenilor paznici; care acele 4 muieri ce va fi de poslușania bolnavilor și spălatulŭ lucrurilor lor, să aibă pe lună una po talerŭ 2 pol. Așŭderea să pórte grijă epítropulŭ mōnăstirei a fi tot-déuna la acéstŭ spitalŭ și unŭ preotŭ duhovnicŭ, omŭ cu temere de D-đeŭ, dāndu-i-se plată după orînduiéla hrisovului, carele să ispoveduască, să grijască și va îngropa pre ceŭ ce vor muri, cu orînduiéla creștinească, iar nu să se *tărăscă* de ciocli și să se arunce mortulŭ în grópă, fiindŭ fără de omenire și nesuferitŭ lucrulŭ acesta.

7) În pădurea St. Pantelimonŭ, deosebitŭ de spitalŭ să se facă o îngrădire largă, de gardŭ, în care să se facă *surle* din destulŭ și bordee, în cari surle și bordee să nu bage mai multŭ decâtŭ 3-4 ómenŭ într'una, ca să nu fie îmbulđire.

(1) Incă de sub Mihaiŭ Suțu.

Și într'această îngrădire să se ducă cei zmreduiți sănătoși, cu lucrurile lor dimpreună, care această curte să se numescă lazaretul zmreduiților, făcându-se la acestu lazaretu și 2 coșare pentru lucrurile lor, ale zmreduiților, cari zmreduiți să fie păziți și aperați, ca nici cum să nu se amestece unii cu alții; asemenea și cei ce din bôlă se vor învârteji spre bine, să nu se cuteze a merge peste cei zmreduiți, ci să ședă într'acelu spitalu a lui Sfete Visarion până își vor împlini sorocul de zile 40 și atunci va răportui numitul capitanu către boerul celu orînduitu în scrisu numele acelu omu, și din ce mahala va fi? ca să caute în condică și de va fi așa, prin scirea orînduitulu boeru, primenindu-se în petice, curat și spălatu, să trecă în lazaretu zmreduiților, unde ședendu 10 zile de acolo să trecă intru alu treilea lazaretu alu curaților și mai ședendu acolo alte 10 zile, apoi se vor slobođi de vor merge la casele lor. Ci dar trebuința este ca între Sf. Pantelimonu și între Mönastirea Mărcuței, să se facă alu treilea lazaretu, după cum a fostu și în anul trecut, pentru cei curați, cari sunt vecinii ce se ridică dupre în prejurul casei cei ciumate și aș se ședă și ei într'acestu lazaretu 15 zile, mult douăzeci, și apoi să li se dea voie a merge la casele lor.

8) Cându se va auđi, la vre-o casă, că s'a întâmplatu bôlă, după ce se va face cercetarea cé cuviinciosă bolnavulu și se va găsi cu adevăratu *ciumă*, pre acelu bolnavu ridicându-lu cioclii spitalulu cu ale lui lucruri împreună, după ce se voru lua înteu aice în scrisu de logofetelulu boerulu celu orînduitu și se voru trece la condică, atâtu tôte lucrurile lui, cât și dioa în care l'au pornitu la spitalu; acolo la spitalu de se va învârteji bolnavulu spre bine și se va face sănătosu, are a se urma după coprinderea pontulu alu 7-lea, de mai sus arătat. Iar murindu ciumatulu aici în casa lui, în Bucuresci, însă-și într'aceeași casă a lui făcendu-i cioclii dimpreună cu ai casci grôpă adâncă în pământu să 'lu îngrôpe acolo și casei aceia, de nu va fi altă casă pre aprôpe prinprejur și va fi casă de cele prôte, de prețu puțin. să o arđă până în pământu dimpreună și cu nescăiva meruntae prôte, cum călți, cărpeturu vechi și alte ca aceste fără nici unu prețu. Sėu fiind aprôpe alte case prinprejur și va fi lucruri, care să pricinuescă primejdie mahalalei și pagubă la vecini, să o surpe la pământu sfărâmendu-o de totu și să se arunce peste dinsa vre-unu gardu de măracini, sėu alte; sėu fiindu casa bună și cu împrejmuire, de vre-unu prețu, boerulu celu orînduitu să dé în scire la domnie, arētându starea casei,..... și diastima celoru dinprejur și pre stăpănul casei, de are clironomi sėu nu, și după trebuință va lua porunca care se cade; iar pre cei zmreduiți sănătoși dintr'acé casă a ciumatulu, ridicându-i cu ale loru lucruri dimpreună, după ce se vor lua în scrisu de logofetelulu orânduitulu boerulu aice, și trecute în condică, să-i ducă la mai susu numitul lazaretu alu zmreduiților, ca să șadă zile 40 și în lazaretulu curaților să mai șadă 10 zile și apoi să aibă voie a veni la casele lor, ca viindu alți zmreduiți mai prôspeți, să intre în locul celor dintei, să nu se amestece cei de curându zmreduiți cu cei ce au apropiatū zilele 40 sănătoși. Iar când dintr'acei din lazaret se vor bolnăvi, și după cercetare va fi cu adevăratu *ciumă*, să se ducă la spitalulu ot Sf. Visarion, iar ale lui lucruri să remăe în coșerile la lazaretulu zmreduiților.

9) Orînduiți ciocli, lângă paza ce voru face zmreduiților, să 'și silescă ași spăla hainile, lucrurile ale aerisi, adecă a le pune să le bată vėntulu, a le curați tot-dėuna, unde să fie prinprejur, de departe și orînduiți seimeni, curați, cari aceștia să porțe grija a aduce lor cele trebuinciose de mâncare și bėutură dela Epitrop Mönastirei S. Pantelimon, ca să nu fie lipsiți de hrana vieții încat vor

fi la lazaretu și să-i și păzescă pe zmreduiții sănătoși, ca nu cum-va să vie în Bucuresci, iar mai vartos la spitalul ciumașilor să nu-i lase să trecă nici de cum.

10) Cându se va întempla vre-unu bolnavu cu bănuială, necunoscându-l de are ciumă seú ba, să să nu se ridice, spre alu aduce la spitalu îndată, până nu se va dovedi bine, că bóla lui este ciumă cu adevăratu, pentru că se întâmplă de multe ori de se bolnăvescú de altă bóla și ducându-se la spitalu între ciumași cadu și ei într'aceeași bóla, care acésta este mare păcatu, pentru că se dá omul spre perđare. Pentru aceea dar orinduitul boeriú să nu dé numai decátu, îndată, credința cioclului, care pentru lăcomia hrăpirei póte să-și prepue pe cinevași, că este ciumatú, nefindú, seú póte din necunoscința lui să greșescă, nici să cuteze cioclulú, *după cum ne-amú adevăritú*, că cerú după la unii bolnavi de altă bóla, bani, ȕicându-le că de nu le va da cevași, il va vesti apoi că este ciumatú, seú fiindú ciumatú cu adevăratu, pentru dare de bani să-lú aréte că este de altă bóla și să-lú táinuescă; pe unulú ca acela strașnicú se va pedepsi; orinduitul boeriú să le vie de hac, să-i pedepsescă și să-i facă ca să lipsescă de a avé cioclii *sermaia*, căci pe lângă dínșii și însuși va fi vinovatú; căci acei ciocli numai căți vor fi amestecați cu bolnavii și cu smreduiții și vor fi intrați în spitalu, aceia numai să aibă fieșcare léfă pe lună po taleri 3 și să li se pue după obiceiú semnú roșu, gulerú mare la gátu atárnatú, cusutú pe peptú și pe spate ca să-i cunoscă norodu de departe și să se ferescă de dênșii, iar cei-l-alti cioclii cândú vorú rămáne, aceia să nu se amestece nici de cum cu cei smreduiți, ci ca nisce curați, acésta tréba lor să fie numai când se va afla și se va întempla vre-unu bolnavu ca să'lú cerceteze, atunci să între ciocli din cei curați în casa bolnavului și decă bolnavul e de altă bóla, cioclu celú care va cerceta, va rămânea împreună cu cei curați; iar decă va fi bolnavu de ciumă, atunci împreună cu ciumatulú să mérgă și acelú cioclu la spitalu. Insa fiindú că acei ciocli căți vorú fi curați, nu aú a lua léfă, de aceea să fie numai apérați de sêptămânile polcovnicului și ale zapciului.

11) De va fi vre-unulú de neamú, seú de cinste, celú care l'aú călcatú bóla acésta, să nu aibă voie să-lú ridice din casa lui, fără numai cu poruncă domnescă.

12) Tóte lucrurile bolnavilorú, cum amú ȕisú mai susú, să se scrie în condică de logofetelulú celú orinduitú cu léfă, purtându grijă orinduitulú boerú să nu se facă hrăpire, seú jáfuire, căci pentru cele ce vorú lipsi, este orinduitu boerú datoriu a le pune la locú; și acelú bolnavu de se va însănatoși să'și ié lucrurile lui pe deplinú, iar de va muri să le ié rudele cele ce va fi avéndú, și de nu va fi avéndú rude, tóte lucrurile lui, cu catastihulú, să sté întru păstrare, până când va veni rudele lui să le ié, seú când nu va avé rude nici decum, acele lucruri ale lui să se dé la cutia de milostenii.

13) Toți, ori de ce tréptă și dregătorie va fi, să aibă a da scire la boerul celú orinduitú, când se va întâmpla la casă-și bóla acésta, fără de a o ascunde; iar dovedindu-se că aú ascunsú, de va fi prostú să se pedepsescă cu ocna, seú cu altă pedepsă, iar de va fi de cinste, seú de némú, să se pedepsescă cu scăderea dregătoriei seú și să se globescă greu, care glóbă să se dé la lazaret.

14) Când vre-unulú din cei zmreduiți va îndrăzni până a nu împlini rinduitulú sorocu alú curățirei de a intra în politie și se va cunósce, să se pedepsescă cu gré pedepsă. Așisderea și cioclii ai spitalului și ai lazaretului ce sunt zmreduiți, pentru ca nu care cumvași să se cuteze ori a evea ȕioa, schimbați seú pe sub cumpétu nóptea, să vie în Bucuresci la casele lorú, seú la rudele

lorŭ să se amestice, să aibă orînduitulŭ boerŭ multă purtare de grijă după ce le va da strașnică poruncă lor, a nu se cuteza la o faptă ca acésta, apoi să pue să-i și păzescă, cu mijlocu și dovedindŭ, pe unulŭ ca acela, să se pedepsescă nunumai ei, ci și aceia pe cari îi primescŭ, întocmai ca nisce ucigași de ómenŭ și ca nisce pricinuitoari de a obștei vătămare.

15) Bolnavulŭ de va fi chivernisitŭ, orŭ neguțatorŭ, orŭ slugă seŭ țiganŭ, aŭ vre unŭ boerŭ, după ce va scăpa, să aibă a da talerŭ 5 la cutia cioclilorŭ.

16) Pentru că s'aŭ întâmpat multe nemilostimnice și necuvióse fapte bolnavilorŭ de către ciocli, spre a hrăpi ale lor, în cât pe mulți din bolnavi îi primejduescŭ de morŭ pe drumŭ, până a nu ajunge la spitalŭ, pentru acésta să fie tot-dé-una zapciu orînduitŭ ca să mérgă cu bolnavulŭ, de departe, ca să nu aibă vreme cioclulŭ să și energhisescă acéstă faptă și réutate; iar de se va dovedi vre-unŭ cioclu a se îndrăsni a face acéstă trébă și faptă, să se pedepsescă cu cea dupe urmă cu mórte ca unŭ ucigașŭ.

17) Pentru ca să nu se cuteze vre-unulŭ din cei zmreduiți nóptea să scape, să vie la lazaretŭ seŭ la spital printr'ascunsŭ, la casele rudelorŭ lorŭ și dintr'acéstă să se întemple neconținere zmreduirei, pentru acésta preoții și vătășei să aibă purtare de grijă, ca îndată ce vorŭ simți să aréte, la boerulŭ celŭ orînduitŭ, ca să se pedepsescă atât cei cari îndrăsnesc de vin, cât și cei ce'i primescŭ. Iarŭ când orînduitulŭ boiarŭ va dovedi, încă până a nu i aréta preoții și vătășei mahalalei, să se pedepsescă preoții împreună ca nisce lenevitori și vênțători obștei, cu luarea seŭ scăderea darurilor; către care preoți datorie are părintele mitropolitŭ, să dea strajnice porunci pentru acésta cum și pre vătășei datorie are d-lui vel spătar și d-lui vel aga ca asemenea să le poruncescă.

18) Lucrurile zmreduite ale bolnavilorŭ, cari aŭ muritŭ la spital, să aibă muerile dela spital a le spála, a le pune în vântŭ și le osebi în locŭ curatŭ, asupra căroră să fie orînduitŭ mumbașirŭ, înteiŭ ca să le spele, să le curețe, a doua să nu le mai amestice cu cele zmreduite; pentru care lucru ale morfiilorŭ are a se urma cum scrie mai susŭ.

19) După acésta boerulŭ lazaretului să aibă datorie a da socotelă de câți bani se vorŭ strînge dela bolnavi și din glóbe, după cum mai susŭ scrie, cari bani să se împartă la toți cei ce se află la acéstă trébă.

20) Ștefan Hiot polcovnicŭ de ciocli să aibă léfă pe lună talerŭ 30 și să iée pe toți ciocli sub stăpânirea lui, dându-i-se ciocli deplinŭ câți se cuvine a avea acest stég, fiind-că are și praxis la acéstă slujbă și este și omŭ cu frica lui D-deŭ; căruia să i se facă și 2 căpitani de ciocli și 2 zapcii mai mici, după obiceiŭ, cari căpitani să aibă leafă pe lună, unulŭ talerŭ 10 și zapcii unulŭ talerŭ 5; însă să li se urmeze léfa până se va ridica acéstă bólă de asupra noastră.

21) Un logofétŭ harnicŭ și vrednicŭ de condeiŭ să se orânduiască a fi nelipsitŭ la acéstă slujbă, carele să aibă léfă pe lună talerŭ 20, fiind-că are multă greutate și este datorŭ să ție și condică de tóte întêmplátórele.

22) D-lui medelnicerŭ Enache Hiotu să fie boerulŭ celŭ orînduitŭ la acéstă trébă, carele să fie datorŭ a urma și a păzi tóte întocmai după cum se cuprinde pe largŭ și ca unulŭ ce este tótă tréba asupra-i dată, să aibă sub zaptulŭ seŭ pe polcovniculŭ de ciocli, pe mai susŭ numiții căpitani cu seimenii cei orînduiți și pre toți câți sunt orânduiți și încărcați cu slujba acestei trebi; cari boerŭ pe tótă ziua să aibă a trimete veste la d-lui vel spătar, la d-lui vel aga și la unulŭ din boerii cei mari, care se va socoti de Măria Ta a se orândui asupra acestei trebi, deosebit de sănătate seŭ de întêmplarea bólei acesteia și d-lor numiții

boeri voru arêta Înălțimei Tale. Asemenea și pentru ori-ce trebuință aru avea orînduitul numit boerū, să aibă a răportui cu cerere către d-lorū numiții trei boeri și prin d-lorū va lua rēspunsū cu împlinire la cererile ce va face.

23) Ferescă D-șeu de se va întempla pe afară pe la județe a se zmredui de acestū felū de bōlă, gășimū cu cale, ca toți ispravnicii din tōte județele, să aibă în tōtă vremea gata câte 2 căruțe cu câte doi boi, și deosebitū să aibă câte 4 ciocli, ca ori cānd se va întempla, numai decăt dintr'acei ciocli să intre acolo în casa cé zmreduită să-lū ridice pre bolnavū la o parte și pre cei zmreduiți la altă parte și acei orînduiți ciocli să grijască pentru căutarea bolnavilor. Iar pentru paza atātū a bolnavilor, a nu se mai amesteca cu zmreduiții, seū zmreduiții a nu veni în satū peste cei curați și cu acēsta să se îmmulțescă zmreduiala, să fie datorī d-lor ispravnicii ca din slujitorii isprāvnicesei, mai luāndū în ajutorū și din slujitorii după la căpitāniile după afară, să orînduiescā câți slujitorii vor socoti că vor fi de ajunsū, ca să păzescā în tōtă vremea străjă împrejurul bolnavilor și a zmreduiților, spre a nu-i lăsa să trecā dela unii la alții și spre a-i opri, ca nici decum să nu vie la casele lor în satū peste cei curați. Acei slujitorii câți se vor orîndui, să fie curați, iar să nu se amestece cu bolnavii. seū cu zmreduiții, fără numai, cum șicemū, cioclii să se amestice, grijindū slujitorii pentru căutarea și aducerea de cele trebuincioșe ale bolnavilor și ale zmreduiților».

Iω N. P. Mavrogheni VV. etc.

«Intru tōte întārimū și poruncimū, că atātū P. S. Sa părintele Mitropolitū să dé cuviincioșele porunci către preoți, sēvērșindū sfintele slujbe, cātū și d-lū vel vist și d-lū vel spāt. i d-lū vel agă să urmeze. 1786, Noembrie, 27».

Acēstă resoluțiune domnescă e pusă pe următōrea anafora:

«Pré Înălțate Dōmne,

«Urmāndū lunatei porunci a Înălții Tale, ce ni s'au datū, ca adunāndu-ne cu toții la unū locū, să socotimū ponturile ce sunt trebuincioșe a se pune în orînduială pentru nizamulū păzei de bōla ciumei, cele ce socotirāmū a fi cu cale pentru nizamulū de paza acestei nāprasnice bōle, arētāmū Înălțimei Tale; însă fiind-că acēsta este o faptă pricinuitoare de totū binele și folosulū obștei, să bine voesci Înălțimea Ta de a orîndui lefile acestor ce mai susū arētāmū, ca să li să dé tot-dēuna, cāt și cheltuiala ce se va întempla a se face pentru acēstă trebuință din vistieria M. Tale, după cum și însuși M. T. ai bine primitū; care urmāndu-se acestea tōte, avemū nādejde la D-șeu și la bunū ajutorulū S-tului Cuviosului Dumitrie și cu blagoslovenia Măriei Tale că se ca potoli acēstă nāprasnică bōlă și va rămāne iarășī norodulū și țera M. Tale în pace și liniște. Iar pentru cioclii, fiind-că nu sunt puși în număr, câți sunt să aibă lēfă boerulū cel orînduitū asupra asestei trebī, să fie datorū ca din diōa ce va băga pre unū cioclu din cei curați în casa ciumatului, numai decātū să însciințeze la D-lor boerii cei orînduiți, ca să i se orînduiescā lēfă pe luna po tal. 3. Iar otārīrea desāvīrșită rămāne a se face de Înălțimea ta. 1786 Noembre 96.

Nicolae Dudescu vel banū, Pană banū, Nicolae Vist. Dumitrașcu vel dv. Ianake Văcărescu vel vorn. Scarlat logof., Grigore Bălenu vel logof., Manolake log. (Cod. XVII, p. 111—116).

ANEXA LA PAG. 65

Eată raportul Epitropiei obstesci, din 1787 Iunie 26, cum și anafora boerilor însărcinați de a stabili nartul general, cât și pitacul lui N. P. Mavrogheni din 1787 Iulie 10.

Raportul Epitropiei:

Pré cinstiți veliți boeri,

«După cinstiți pitacul D-tre săvârșind rânduiala narturilor, am făcut și catastih pe anume puind preț cum se vede mai jos, după cum ni s'au părut a fi cu cale și cu dreptate, care se va *theorisi* și de către D-tre, însă numai pe lucrurile ce esă din pământul țerei, iar nu și pe cele ce vin din străinătate și încă și din cele ce esă din țeră, cum este cascavalu, sēt miera și untă topit, fiind că în toți timpii, la vremea ce o ridică capanlăii acestă marfă, li se va orindui și nartul, ca să vëndă în tîrg; precum și ori-ce marfă ce vine din străinătate, aici în țeră, d-lui vel aga să o închiđă pe la hanuri și să dé în scire, ca cu marafetul Epitropiei, prin cercetare, precum va fi vëndarea la ori-ce vreme, așa se va orindui și nart în ce chip să vëndă băcanii, fiind-că vëndum multă *diafora* de an până estimp, că unile lucruri de sineși s'au efiinit și altele iarăși-ce s'au mai înălțat; pentru acesta însciințăm d-tre». Constantin clucerul; Nicolae pah.; Răducan Filipescu stolnic; Ioanin stolnic. (nedeșifrabile).

Io Nicolae P. Mavrogheni VV. i gosp.

«Zemli Vlahiskoe.... După cum au găsit cu cale și d-lor boerii epitropi, pentru nartul acesta, întărim și Domnia Mé și întocmai să se păzescă și să se urmeze la totă vëndarea după mai sus numitul nart. Pentru care poruncim Domnia mea d-lor boerilor epitropi și d-le vel aga, să grijiți în totă vremea, ca să se păzescă orânduiala nartului, întocmai.

L. S.

1787, Iulie, 10.

Vel logof.»

Acestă rezoluțiune a lui Vodă e pusă pe următoarea anafora a Divanului țerei

Prea Înălțate Dómne,

«Prin luminat pitacul Înălț. Tēle, cu d-lui vel aga, ni se poruncese ca să socotimp preț a tōte lucrurile câte sunt trebuinciose norodului de obște, ce se vënd în Bucuresci, cât și la ori-ce, să punem nartul cel cuviincios, la tōte, de care se și arētăm Înălțimei Tale; adunându-ne cu toții la un loc și fiind trebuință a se face acestui nart de d-lor boerii epitropi, ca unii ce diutru început și altă dată iarăși de către d-lor s'au făcut narturile, cu pitac din par-

tea noastră, amă orânduită pe d-loră, ca dimpreună și cu d-lui biv vel Stol. Dumitrache, să socotescă prețu ală fie-cărui lucru și în ce chipu vor găsi cu cale și în frica lui D-zeu, să facă arătare în scrisu, însă pe d-lui stoln. Dumitrache l'amă orânduită a fi dimpreună la facerea acestui nartu, ca unul ce a fostu între boerii epitropi pe vremea cându s'au mai făcutu narturi și are și sciință de prețulu lucrurilor, atât cum se urmă mai nainte și cum se urmăză acum. După care vedem, că aș făcutu d-loră acestu nartu coprinđetoru de tôte lucrurile câte sunt mai de trebuință la obște și citindu-le noi pe tôte, la fiecare madé, vędumă că bine și cu dreptate aș orânduitu d-lor prețu a fieșcărui lucru, care ca să se păzescă și să se urmeze întru tôte nestremutată, găsimu cu cale să se întărescă și cu luminata pecete a M. Tale, cu poruncă către d-loră boerii epitropi și către d-lui vel aga, ca să grijescă în tótă vremea, pentru a se păzi orânduiala acestui nartu la tôte întocmai precum mai susu arătă. Iar hotărîrea cé desevърșită rămâne a se face de către Înălțimea Ta. — 1787, Iulie 5.

Vel Dvorn., vel logof., vel pah., vel comis.

În 1787 Iulie 10 s'a făcutu pitacū către d. vel agă pentru măcelari să se vęndă ocaua de carne de oie 3 parale și o lăscaie și carnea de vacă 2 parale și o lăscaie» (Cod. XVII, fila 202 v. 208).

Nartulă după cum s'au aședatū a se vinde.

	Taleri	Bani
A. Arama lucrată aici în țeră, oca	1	pol
B. Buturul pastramă de capră	—	9
Bobul uscatū oca	—	12
Braga oca	—	3
Brânza de oi în fole, oca	—	18
V. Varul nestinsū cu adusul, din țeră — 1000 de oca . . .	4	—
» » celū vęndū matrapazii oca	—	10
Varđă acră, căpățina cé mare	—	4
iar cé de a doua	—	3
iar mica	—	2
G. Găina bętrână	—	15
Găasca	—	30
S. Săpunulū de țera romănescă, oca	—	30
Semința de in, oca	—	3
» de cânepă, oca	—	3
Scoicile cele mari suta	—	30
» » mai mici	—	15
Slănina de rimător hrănit cu porumb, oca	—	24
iar hrănitū cu ghindă saū cu jir, oca	—	18
Seulū prospētū dela măcelari, oca	—	21
Simitulū bunū și albū	—	9
T. Tărîțile de grău	—	3
I. Icrele de știucă, oca	pol. tal.	—
» » crapū seū de cosac, oca	—	24
iémul de orz, pe la hanuri, oca trei	—	9
iar pentru finū cu ți cu nópte	—	6
iar pentru chiria odăei cum se va învoi cu hangiu . . .	—	—

	Taleri	Bani
K. Caşulă în saramură, oca	—	12
Carnea de oie	} Dela crăciun — Mai 25, cé de oie po bani 12 și cé de vacă bani 9. Iar dela Mai 25 până la lăsatul secului de postulă cră- ciunului, cé de oie po bani 9 și cea de vacă po bani 6.	
» de vacă		
Carnea de rămătoră prospătă — oca	—	12
Curcanulă de ună ană	—	48
» de estimpă	—	36
Curca	—	30
Caponulă	—	30
Covrigii mărunți, de café	—	12
Cărbunii de mangal, suta de oca	pol	30
iar cărbunii țigănesci — oca	—	10
Cosaşul, de unulă pe ăi	—	45
L. Lintea, oca.	—	6
M. Mănatărci, oca	—	24
Mazerea, oca	—	9
Melci mari, sută	—	30
iar cei mai mici, suta	—	15
Mălaiulă de porumbă măcinată, oca	—	3
iar de meiu, oca	—	2
N. Nucile, suta	—	6
Nisipuri de grăpă cu hărdăulă de vedre 5	—	3
O. Oțetulă de vină, bună, oca	—	15
» de miedă, oca	—	8
Oalele, 5	—	3
Opincile bune, părechea	—	30
iar de a 2-a mână	—	24
și cele de a 3-a mână	—	18
P. Pastrama de vacă ce se face în țără, oca	—	18
Prazulă, fire dece	—	3
Prunile opărite uscate la oale, oca.	—	9
iar cele uscate pe loznița, oca.	—	6
Păcură curată neamestecată, oca.	—	18
Pelea de boi mare	4 pol	—
iar cé de vacă mare.	3 pol	—
și cé de a treia mână	2 pol	—
și cé de mânăzată	1	30
Prescure.	—	10
Puiulă de găină	—	6

Pânea albă și cóptă
» cé de a 2-a mână

Aceste sunt lămurite și date la de-
partamentulă agiei și are zabetulă
să grijască numai de cumpărătorii
și acolo este arătată câte câte dra-
muri se cuvine la para, după ana-
logon ală cumpărăturei, ală chel-
tuei și câştigulă brutarului.

	Taleri	Bani
Pesmedulă uscată oca	—	12
Plăcinta cu unt — oca	—	24
iar cu carne	—	24
și cé cu brânză	—	24
R. Raciș suta	—	15
iar cei de baltă, suta	—	18
Rața	—	18
F. Fasolea, oca	—	6
H. Halva ce se face în București, oca	pol	—
C. Ceapa (oca)	—	2
U. Urda din fole, oca	—	18
iar cé prospătă, oca	—	7
Untulă prospătă pe iarnă, oca	—	30
iar véra, oca	—	18
Untulă topită, oca	—	39
Uleiulă curată, neamestecată, oca	—	54
Usturoiă, oca	—	4

Imbrăcăminte pentru cei de obște.

Sarica mare, bună	3	—
» de a 2-a mână	2 pol	—
Plocadulă celă mare cu două fețe	3	—
iar celă cu o față	2 pol	—
Procoveța bună	1	30
iar cea de a 2-a mână	1	—
Zeghea bună, bătută, cotulă	—	21
iar cé de a 2-a mână	—	18

Cojocăria

Cojoculă de 8 pei	5	—
iar celă până la genuche	3	30
și celă scurtă	2 pol	—
Cușma de frunte de pelcele negre	1 pol	30
iar cele de a 2-a mână	1 pol	—
Căciula cé négra cu fundă	1	30
iar cé de a doua mână	pol	15
Căciula albă fără de fundă	pol	6
» » cu fundă	—	48

Bărbieria

Omul mare cu barbă, să dé la rasă	—	6
iar copilulă la tunsă, fără de barbă	—	3

Dulghuria și zidăria

Dulgherulă pe ăi	pol	—
Zidarulă, pe ăi	—	45

	Taleri	Bani
<i>Lucrul de blănărie, afară din cheltuială.</i>		
Contoșul, seú coburul blănitú din nou.	1	—
Binișú iar cu blană nouă și cu făgaralele lui	pol	30
Blana gata ce o va schimba de la o haină la alta	pol	—
Giubéoa bărbătésacă cu blană nouă	pol	30
Tătarca voinicésacă	1	30
Giubéoa femeésacă	1	30
Tivilichia	—	45
iar tóte cele copilărescí, prețulú pe jumătate.		

<i>Lucrul de croitorie, afară de cheltuielă.</i>		
Cusutulú unuí biniș de postav sadea	1	30
iar cele căptușite, ori de șah, seú de alt-fel	pol	30
Giubéoa de postavú voinicésacă	1 pol	—
iar căptușită cu arșar, ori de șal, ori de alt-fel	pol	15
Antereú în sfóră ce se ȃice libadea	3	—
Tătarca de postavú	1	—
Saiaoa	1	—
Rochia de materie cu antereulú ei	1	30
» de bogasiú făr de antereú	pol	—
Giubéoa femeiască de materie cu șireturi	1	30
Tivilichia femeésacă	—	45
Antereulú de postavú	pol.	15
Nădragi de postavú	pol.	30
iar de bogasiú, căptușiți	pol.	—
Antereú voinicescú	pol.	30

<i>Lucru de islicărie, afară de cheltuială.</i>		
Ișlicú rumănescú, de făcutú	pol	—
celú leșescú	pol	—
și celú tatarescú	pol	—
iar cele de copii	—	30
Ișlicú femeescú, cu tótă cheltuiala lui	20	—

Papugeria.

Cismele liki (?) făcute aice în țéră, de frunte	3	—
iar cele de a 2a mână	2 pol	—
iar cele roși de frunte	2 pol	—
» » de a 2a mână	2	30
» » » 3a »	1 pol	—
Cismele negre de frunte	2 pol	—
iar cele de a IIa mână	2	—
și cele de a IIIa »	1 pol	—
Cismele galbene voinicescí	1 pol	30

	Taleri	Bani
Cismele femeesci bune	pol	45
iar surăturile bune, căptușite	1	—
și cele necăptușite	pol	30
Cismele de copii până la anii 15, însă roșii	pol	30
iar cele mai mici până la anii 8	pol	—
Cismele galbene de copii până la anii 12	pol	15
Papucii cu meși, buni, voinicesci	1	45
» voinicesci de a II mână	1	30
» cu meși, buni, de copii, până la anii de cece	pol	15
iar la cei mai mici	pol	—
» cu meși lungi femeesci	1	15
» femeesci, fără de meși, buni	—	39
Târlecei galbeni, voinicesci	—	21
Imenei <i>liki</i> (?) buni	1	—
Imenei roși séu negri, buni	pol	30
» buni <i>lichii</i> de copii până la 10 anii	pol	—
iar la cei mai mici	---	30

Conduratia.

Condurii bărbătesci cu plută bună și cu postavă	1	30
» femeesci cu meși lungi	1	30
» » cu țărlici și cu țopi (?) buni	1	30
Papuci femeiesci cu plută și cu postavă	pol	30

Șelăria

Șéoa, numai gețul de lemn gol, bună	—	45
Gețul de șé căptușit pe la oblincă cu pele		
și pojghiță de Marte cabună	1	30
Șéoa căptușită peste tot și umplută cu lână în loc de pene	1 pol	30
Trăgătoarele de scări, ori albe, ori negre	—	45
Scările, bune, gróse, de fer	—	48
» de fer mai subțire	—	45
Frêlă prostă, ori albă séu neagră, fără zăbale	—	45
« albă, cu zăbale tătăresci mai próste	pol	15
Frânele cele cu căpețel îndoit și cu catarămă, fără zăbale	pol	30
Chingă de păr căptușită cu curé și cu catarămă	pol	—
Tafturile căptușite	pol	15
Poflii próști, ori albi, séu negri	—	36
Dásagi de pele mari, căptușiți cu mușama	5	—
« de asemenea căptușiți cu panză	3 pol	—
« mai mici » « »	3	—

Traistăria

Țol de păr bun de capră, pentru cai	1 pol	—
Dásagi de păr mare mare, buni	pol	15

	Taleri	Bani
Traistă mare, de cală	—	28
« mai mică de cenușară	—	12
Ghebréua	—	6
Chingă mare de pěr peste pănunură	—	12
Chingă (Chingă) mai mică pentru șé	—	9

Herăria

Sapa, hârlețul, casmao și tîrnăcopulă	pol	—
Potcovitulă unui cală de câte patru picioarele cu potcove de țără	pol	30
Lucrulă țiganului, de her mai grosă	—	12
iar la mai subțire ocoa	—	15
Potcovitu la o päreche cisme mari	—	12
iar la cele mai mici, pärechea	—	9

Olăria.

Vasele câte voră fi smalțuite, ori ce felă de vase voră fi, să se măsore cu apă și să plătescă ocoa	—	3
iar cele nesmalțuite — ocoa	—	1 și pol

Dogăria.

Hărdău de stejar a vedre cincă	—	45
Vadra de stejar pentru căratu nisipului	—	28
Buriu de stejar a vedre 10	pol	25
Cerculă de bute, mare	—	3
și meșteră să cumpere prăjina	—	3
Cercuri de butoae	—	10
Cofa mare de bradă	—	12
» mai mică	—	6
Lopată	—	4 pol
Albia mare	—	30
Copaie mai mică	—	9
» de mijlocă	—	15
Sacaa de apă în tērgă	—	6
iar la mahalale	—	9
Lingurile (testéoa)	—	12
Rogojina mare	—	30
iar de a IIa mână	—	24
și cé de a III	—	18
Testéoa funii de teiă topită	—	12
» » » netopită	—	9

Cherestéoa.

Ulucelă cele de palme 12, latul o schiópă, bune, suta	2	—
Ulucelă cele de palme 10, latul asemenea, bune	1 pol	30
» » » » 8, » » »	10	—

	Taleri	Bani
Lații de anină bunî, po stinț. trei unulă	—	5
iar cei de a II-a mână unulă	—	3
Lații de teiă, bunî, po stânjenî teiă, unulă	—	3
iar cei de a 2-a mână	—	1 pol
Grinda, latulă 1 palmă, grosulă o schiôpă, stânjenulă . .	—	21
Asemenea și căpriori	—	21
Grințele și căpriori a II-a mână, adică latul o schiôpă și grosul pe muche degete patru, stânjinulă	—	9
Tălpile de uluci de palme una și $\frac{1}{2}$ late pe muche, degete 4, stânjenul	—	16
Scândurile de stejară late palme una și $\frac{1}{2}$, pe muche degete trei, stânjenul	—	12
Scândurile de teiă cele bune pentru uși, una	—	6
Cele de a II-a mână, una	—	4
Scândura bună, de ulucă, una	—	15
Bălamaci, unulă	—	12
Cu șaculă pentru uluci, stânjenulă	—	6
Talpa de casă, latulă palme $1\frac{1}{2}$, grosime o șchiôpă, stânjenulă	—	30
Parulă despicată, unulă	—	3
Parî obli, suta	pol	30
Nuelele curățate, mia	1	30
Carulă de nuele, cu doi boi	pol	15
Șindrila de bradă, mare, mia	1 pol	—
iar cea de a II-a mână, mia	1	45
Șindrila de stejar, mia	2 pol	—
Podă pentru tavană, de stejară seă de fagă ulucită, mia .	4	—
Carulă de lemne de focă, seă de ceră, seă de gârnetă, grôse și încărcată bine	1	—
Celă de a a II-a mână tot cu acest felă de lemne . . .	pol	30
Carulă cu lemne de crângă, grôse și încărcată bine . . .	pol	15
Carulă de a II-a mână	pol	—
și ciôcla	—	45
Carulă de rădăcini, încărcată bine	1	—
Ciôcla de rădăcini	pol	—
Celă de a Iia mână, totă cu rădăcini	pol	30
Trunchiulă de teiă, uscată, în creastă 1 palmă — stânjinulă	—	3
Carulă de fână, de măsură cu adusulă din țără	2 pol	—
celă de a Iia mână	1 pol	—
ciôcla	pol	30
Carulă de maldări bunî, încărcată bine	pol	—
celă de a II-a mână	—	45
Carulă noă de făcută, însă mare, cu rôtele făr de héré .	6	—
Căruța nouă bună, făr de feră	4	—
Rôtele bune de cară mare, o păreche	1 pol	—
iar cele de căruță, pereche	1	—

	Taleri	Bani
<i>Chiria vinurilor ce se aducă din Dêlă.</i>		
Dela Focșani, vadra	—	12
— Râmnic, »	—	10
— Buzău »	—	9
— Săcueni »	—	6
— Târgoviște »	—	6
— Pitești »	—	6
— Sutesci ot Vâlcea, vadră	—	12
Din Vlașca, vadră	3	—

Pescăria.

Crapulă și somnulă sărată, de baltă — ocoa	—	12
Șalău, ștucă, bibanulă și altă asemenea, totă de baltă, iar sărată	—	9
și vëndetorii, adecă băltăreții cum și Bucureștenii, afară din vama domnescă, altă nime nimenui să nu mai dă nimică, că acestea zaticuescă bișugulă și hrana obștei,		

Să mai aducemă aci, ună actă relativă la bresle sub N. Mavrogheni. Este o carte domnescă de *staroste de șelari*.

«Datamă carte Domniei mele lui, carele l'amă făcută staroste și purtătoră de grijă peste toți șelarii de aice din Bucuresci, ca împreună cu 3—4 epitropi, mesteri ai breslei acesteia, mai bătrâni și mai de cinste ai lor, să păzescă orînduiala ce aū între ei, adecă toți căți lucrăză meșteșugulă acesta alū șelăriei aice în Bucuresci, ori pămîntenii, seū streinii, să aibă a asculta de starostea și de acei epitropi la cele ce-i va povățui pentru ale meșteșugului. Pentru ucenici când vor vré să iésă după la meșteri, să fie datorii a da de scire starostei și epitropilor, ca prin scirea și voia lor să se ié, iar dela sinesii să nu fie volnic a eși, nici vre-unulă din meșteri să nu îndrăznescă a lua uceniculă altuia. Când se va întempla ori greșală să facă vre-ună șelară de a nu lucra bine, seū judecată unuia cu altulă pentru ale meșteșugului, să nu fie volnică nime a judeca, fără numai starostea dimpreună cu epitropii să-i judece și să îndrepteze după obiceiă și orînduiala lor, cercetându-i și dojănindu-i după vina lor. Așișderea să aibă a ținé cutie de milostenie (după cum tôte rufeturile) în care cutie să se ié de totă meșterulă, din Duminică în Duminică, câte bani trei, i de calfă câte bani doi, dându-i acești bani ori-cine ar lucra meșteșugulă acesta și să-i strîngă în cutie la staroste, care cutie să se fie pecetluită atăt de staroste câtă și de epitropi cu pecețile lor și să se păzescă peste ană, ca dintr'acei bani să cheltuescă la mórtea vre-unui meșteră din brésla lor, care nu va avé cu ce să se facă trebuincioșa îngopare și ale pomnirii, dintr'acești bani să-i slujescă și să-i facă pomnirile lui, cum și de va rămâne vre-ună meșteră de ai lor la slăbiciune și la sărăcie, din bôlă seū din altă întemplare, iarăși dintr'acei bani să-lū ajuto-reze cu ceea ce va fi cu cale, după starea lui; pentru care aceste cheltueli, când se va întempla trebuință a se face, cu toții împreună să deschidă cutia și cu sfatu de obște alū epitropilor să cheltuescă și atăt de banii ce vor strînge la cutie, câtă și de cheltuiala ce se va face la acele mai susă arătate, în toți anii

să aibă starostea să dăe socotelă înaintea acelor epitropi. Câți streini șelari vor veni din streinătate în București, să lucreze meșteșugul acesta, să aibă datorie a da în scire iutelui starostiei și epitropilor, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșugului pe deplin. și așa cu scirea lor, să aibă voie a deschide prăvălie, dândă havaetă la cutie tal. 10 și starostei tal. 2 și bani 90. Și calfa când va eși și va vré să deschidă prăvălie, să aibă a da iarăși la cutie tal. 5 și havaetă starostiei, iar feciorul de șelari ce va rămâne în locul tătani-său, acela să nu se supere a da nici la o parte, nici la alta, și să urmeze și el a pune paraua pe săptămână, cum a pus-o și tată-său. Pentru aceea poruncim Domnia mé tuturor șelarilor, să aveți alți-sci de staroste și să-i dați supunere și ascultare, căci celui împotrivorii are voie să-i facă certare după vina lui». 1787, Octomb. 9. (Cod. XVII, fila 239 și verso).

ANEXA LA PAG. 68

Un articolu proibitu de a se esporta peste Dunăre fu *tabacul*, la cererea Turciei. Cu acesta Turcia încălca asupra automiei noastre vamale.

Eată una din *18 cărți legate* și una la Caimacamul Craiovei pentru *tabacul de țără*. de a nu trece peste Dunăre:

«D-vostă ispravnicilor or sud sănătate, vă facem Domnia Mé în scire, că ne au venită prea înaltă împărătescă poruncă, ca de aice să nu fie slobodă a eși cât de puțin tabac al țerei peste Dunăre; pentru care iată vă poruncim să dați poruncă căpitanilor și vameșilor duple la mărgini, ca să fie cu purtare de grijă și cu privighere ziua și noaptea, a nu îngădui pe cinevași să trecă măcară câtă de puțin tabac de aice în țera turcescă, nici pentru neșugătorie, nici cu pricină de trebuință a însuși aceluia, pentru că de se va dovedi că au îndrăznit vericare din căpitan său din vameși a sloboși pentru vre un interesă măcar o oca, unul ca acela se va pedepsi strașnic, precum și cel ce va cerca printr'ascensă a scote tabac de aice, afară din țără, se va osândi la pagubă, dar și d-tră nu veți scăpa de urgia Domniei mele, cu pricină că din nepaza căpitanilor și a vameșilor s'au făcută vre ună cusură, pentru că Domnia Mé dela d-vostă cerem și voimă a se urma și a se face pe deplin paza acesta, după Pre înalta împărătescă poruncă și pre înși-vă avem a vă pedepsi când vom auzi că s'au făcută urmare împotriva. Ci dar să fiți cu purtare de grijă pentru acesta, făcendă sciință și cunoscută acum porunca acesta la toți de obște, ca să nu găsească cinevași pricină că n'au sciută, iar dela țera turcescă și dela alte părți este slobodă a veni tabac aice în țără, ne poprită, și să avem răspunsă dela d-tre de primi și urmarea poruncei acesteia». 1787, Mai 17. (Cod. XVII, fila 184 verso).

ANEXA LA PAG. 77

Zeml Vlah... Datamă Domnia mé această domnescă a noastră carte, cu hotărare la mâinile sătenilor dela Săcuni sud Dâmbovița, ce șed pe moșia mitropoliei Térговиștei, ca să li se păzescă obiceiul ce din vechime au avută, la rândul clăcei și la cele-l-alte ale moșiei, spre a nu se supera mai multă de către Dichiu mitropoliei, pentru că eșindă la Divană înaintea Domniei mele s'au jăluită, cum că din începutul lor, la toți cei mai dinainte dechii până în anul trecut li s'au păzitu dreptatea și obiceiul, de clăciă într'ună ană clacă de șese

șile. Iar d'unu anu în cöce päritulu Eremia au începutu a-i supëra cu cerere a clăcui 12 șile pe anu, făcëndu-le și la cele-l-alte încärcäturi și nedreptate, pentru care i-au trasu cu țiganii pre ömeni bätëndu-i și cäsniindu-i fără de milă, și au cerutu dreptatea lor dela Divanulu Domniei mele, unde de față fiindu și dichiuul Eremia n'au avutu nici unu cuvëntu vrednicu de respunsu, ei cunoscëndu-și însuși elu greșala ce au făcutu de s'au pornitu cu acësta ré urmare și netrebuicä cerere asupra lor de a le strica obiceiulu ce au avutu, șise că și mitropolitulu se mulțămese pe 6 șile și pe obiceiurile ce au avutu sätenii până în anulü trecutü.

Deci fiind-cä din cercetarea ce amü făcutü, se dovedi pornirea dichiuului ré, împotriva dreptăței și a voiei lui D-deu și jalba sätenilorü adevëratä, cäsniindu și necäjindü pärintele Dichiu pe sāraca raia împëratëscä fär de milă și fär de nici o împotrivire și läcomindü ca cu totulü sä sëräcëscä și sä-i desbrace până la trupü, läsändu-i numai cu sufletulu, vrednicu era numitulü Dichiu a i-se face cé mai gré pedöpsä dupä pravilä, ca unu cäsniitorü și tiranü asupra sëracei raele a pré puternicei împëräșii. Ci dar, am datü acëstä carte de apërare la mänilorü, ca mai multü peste 6 șile pe anu ce au avutu obiceiü, nici unü felü de supërare sä nu li se facä, ci cele ce va fi luatü peste 6 șile, poruncimü, zäpiciule ce ești örinduitü, sä-lü apuci pe Dichiu, sä le implinëscä. Așisderea și la cele-l-alte ale moșiei sä nu se cüteze Dichiuulu a-i supëra mai multü, ci dupä cum au avutu obiceiü și li s'au päzitu din vechime pän în anulü trecutü la töte întocmai așia sä li se urmeze și de acumü înainte nesträmutatü. — 1786, Iulie, 30. (Cod. XVII, fila 62).

Relativü la colonisarea de sërbi de la Cornäșelü, actulu din Cod. XVII (fila 130) ne arëtä, că ei au reclamatü Domnitorulu prin vechiliilor, că aședändu-se (dupä ce au venitü din străinëtate) cu șederea pe moșia acësta (Cornäșelulu de pe Baltä sud Ilhovü) ce era atunci a clucerulu Mihalache Roset, se învoiserä cu clucerulu pentru rëndulu clăcui, ca sä lucreze numai cäte 3 șile pe anu. Așisderea și vinulu ce le trebue pentru nunte i pomeni avé voie de și-lü cumpëra de unde gäsia estiuu: Iar acumü d-lui velü logofelü Scarlatü Greceanu, ce au cumpëratü moșia acësta în urmă, le cere șile de clacü mai multe și vinü pentru pomeni și nunte nu-i îngäduesce a cumpëra de la altä parte, ci le dice ispravnicii ca sä cumpere din cärciuma d-lui, cu prețü cumü lor nu li dä mäna.

Vodä aduce la Divanü pre boierulu proprietarü.

Acesta arëtä, că n'a reclamatü dreptulu ördinarü alü proprietăței de clacü întrögä, «dupä domnescele testamenturi» adecä 12 șile pe anu, ci numai 4 șile le au cerutu și că și acësta sërbiilor refusä. Relativü la vinü, boierulu arëtä că țëranii sërbi nu vorü sä aibä el cärciuma în satü, ci facü ei acestü negoțü. Apoi adaogä, că ei nu punü päzitori la vite, ci lasä de a umbla bivoliilor slobodü de mäncä și stricä fënelü de pe moșie ale proprietăței și ale locuitorilor pämäntenii, cum și holdele de grëu și porumburile celor-l-alte donë sate ce sunt împrejurü și nu se supunü a plăți paguba și cu bivoliilor înträ în baltä de stricä rețelele de prinsü pește. Sërbiilor nu potü dovedi cu acte în scrisü pretențiunile lor. Vodä îi obligä la claca de 4 șile pe anu de fia-ce casnicü, ceea ce primescü în fine și sërbiilor. Iar vëndarea vinulu și a rachiulu, fiindü că este dupä obiceiul pämäntulu numai a stäpänulu moșiei, iar ru și a locuitorilor ce ședü pe moșie, poruncimü ca sä fie numiții sërbi öpriți și nime sä nu fie volnici a cumpëra din altä parte vinü și rachiü. Numai adaogä, că vinulu pentru pomeni și nunți, sä

li-lă vëndă cârciuma proprietarului pe prețului de cumpăratură. La vite să pue sêrbii păzitori. Le mai refuză Vodă sêrbilor dreptulă de a sădi vie pe moșie. 1787. Fevr. 15.

ANEXE LA PAG. 81 și 105

Avemă a aduce în altă volumă, la ocasiunea istoriei culturale, prefața gramaticii lui Enache Văcărescu. Aci ne mărginimă a estrage din lucrarea d-lui Odobescu din *Revista Română*, unele pasage cum și din auto-biografia lui En. Văcărescu și dămă și ună portretă ală sêu :

Enache Văcărescu

« Piósa reclamă a lui Ștefanŭ (Văcărescu) nu rămase fără răsplată, căci pe la 1740, (1) i se născuse unŭ fiŭ căruia îi era datŭ de sórtă a întrece în merite pe toți străbunii săi și a lăsa numele sóu lăudatŭ viitorimei: acesta fu Iănăkiță Văcăresculŭ. botezatŭ cu numele moșului sóu. El însuși, într'unŭ minutŭ de melancolică filosofie, astŭ-felŭ spune despre născerea sa (2):

«În zilele acestui fericitŭ împăratŭ (Sultanŭ Mahmudŭ I, 1730—1754) «am văcutŭ și eu lumina lunei aceștia, plină de amarŭ chiarŭ la fericirile ei «și plină de nestatornicie chiarŭ la cele ce se potŭ socoti mai statornice».

Educația lui fu de la începutŭ prea îngrijită. Neofit celŭ bătrânŭ Kausoca livitulŭ îlŭ inițiază la thesaurile limbei, retorice și istoriei helene; unŭ Germanŭ a nume Weber, îi esplică regulile limbei latine; alți profesori îlŭ învățară italiensesce, franțuzește și hogii turci îlŭ familiarisară cu limba și literatura otomană, pe care în urmă le cunoscea fórte bine. De ténérŭ încă elŭ fu nevoitŭ să se dea cu necazurile și să-și formeze un sufletŭ tare și răbdătorŭ, spre a nu fi sdrobitŭ și nimicitŭ, ca cei mai mulți, în necurmatele smăcinări ce turburaŭ epoca de anarhie și de nelegiuiri în care sórta îlŭ menise să trăiască. Sufletele marī se plămădescŭ în valurile răstriștei.

Pe la 1755 ferosulŭ Constantinŭ Gehanŭ Racoviță Voevodŭ, neputendŭ suferi spiritulŭ stăruitorŭ de naționalitate ce mână pe unii din boeri și mai alesŭ pe Văcăresci, în purtarea lorŭ, cândŭ țera întrégă tresăria sub asprulŭ lor jugŭ, cugetă să se scape de aceștia și exilă pe Ștefanŭ și pe fratele lui, Barbu, la insula Cypru (3); dar în Domnia următoare acești doui boeri își revădură patria și la 1760 sub Scarlatŭ Vodă Ghica, Ștefanŭ Văcăresculŭ era spătarŭ mare (4), în vreme ce fiulŭ sóu, încă de totŭ june și de atuncī cămărașŭ, servia ca ispravnicŭ, sóu purtător de sémă la clădirea monastirei S-lui Spiridon celŭ nou, după ulița Șerban-Vodă; într'acea biserică întemeiată de Ghiculesci, până a nu se dărâma cea veche ca să se reclădescă după planulŭ fantasticŭ, ce 'i dă astă-đi înfățișarea unui templu de cofetărie, se vedea pe pereți portretulŭ lui Enăchiță Văcărescul; din norocire d. Ión Văcărescul avu de timpuriŭ fericita idee de a pune să-lŭ decopieze și după aceea copie, putemŭ citi ađi în trăsurile feței lui Enăchiță, tóte naltele calități și tóte slăbiciunile caracterului sóu (5).

O față prelungă și camŭ palidă, cu fruntea lată, unŭ nasŭ dreptŭ și regulatŭ, cu nările fórte largi, o gură zîmbitoré pe a le cărei buze voluptóse abia

(1) Acéstă cifră e dedusă prin analogie.

(2) În scrierea intitulată: Istoria împărașilor Otomanŭ etc... Scrisă de d-lui *Ianache Văcărescul* etc... Manuscriptŭ în posesia d-lui Ștefanŭ Grecănu, care a bine-voitŭ a ni-lŭ împărtăși. Cuvintele citate aci se află la sfârșitulŭ vieșii Sultanului Mahmudŭ I, pag. 140. Veđi *Tesaur II*.

(3) *Folino*. tr. de G. Sion. t. I. p. 159. Elŭ vorbește numai de doui boeri Văcăresci fără de a'i numi.

(4) *Istor. împ. Otom. Ms.* p. 147.

(5) Veđi portretul lui Enache Văcărescu adusŭ susŭ. Ne unimŭ cu aprecierea d-lui Odobescu unde đice „că or ce Românŭ trebuie să privescă cu mahnire perderea stilului de arhitectură byzantină naționalisatŭ la noi, și destrucția vechilorŭ portreturi și inscripții ce se facŭ pe tóțđ điuva cu reclădirea bisericilorŭ. Trebuie să lăudămŭ și să recomandămŭ tuturilor spre imitație chipulŭ inteligentŭ cu care d-nii Crețulesci în restaurarea bisericei d-lorŭ, au păstratŭ cu pietate în interiorŭ stilulŭ vechiŭ și portretele titoricesci».

le ascunde o mustață subțire, ochi căprui cu o căutătură plină de dulcetta și de fineță, în sfârșit o barbă castanie, rară și transparentă, ce falfăe ușor pe peptu: etă trăsurile acelei figuri ce insuflă îndată un simpatice respectu și pe care o sustine cu oreași ce mândrie, portulu dreptu alu trupulu și *gugiumanulu* de samuru aședatu cu semeție pe capu. Costumul lu, imitatu după hainele sele favorite, e compus, într'acelu portretu, de unu *anteriu* de *sevaiu* ros-galbu seú *chamois* și încinsu la brău cu unu *giar* din care ese *hangerulu* cu mâneru de smaltu albastru și de petre scumpe; pe d'asupra portă unu *contosu* de colorea verde deschisă a *iezmulu* (iaspu albu), imblănită cu samuri. In mână elu ține unu sulu de harti dșfășurate pe care se citesc acele cuvinte memorabile ale sele, acelu testamentu în versuri, celu mai nobilu legatu ce putea lăsa unu omu de geni posterităței sele:

«Urmașilor mei Văcăresci,
«Lasu voe moștenire:
«Crescerea limbei romănesci
«Ș'a patriei cinstire!»

Dacă dintr'aceste doue mărețe îndatoriri puse asupra viitorime, *crescerea limbei romănesci* era insuflată lu Enăchiță de genulu seú propriu, *cinstirea patriei* totuși o moștenise și elu dela străbuni, dela tatălu seú, carele și densusu muri jertfa alu credinței sele către țera. Acetta morțe e o tragedie întunecosa demna de mârșava viclenie a Fanarioților; într'adeveru la 1763, Constandin Gehan Racovița se întorse pe tronulu țerei romănesci și hotari ca celu puținu în rindulu acesta să se scape de Văcăresci mai cu siguranță decatu cu exilulu; puse într'ascunsu de otravi pe Ștefan și pe Barbu, pe când ei se aflau la via lor dela Valea Orlei în Săcueni. Becerulu adecă bucătarulu domnescu, care urzi acetta cumplită uneltire, străbunu, se dice, alu unuia din omeni politici și literați dela noi, primi o rēsplata providențială; nou Vatel istoricu, elu nu se ucise ca vestitul bucataru alu lu Ludovic XIV-lea în desperare pentru întârzierea pescelui la masa regală; ci într'o di când ei se ducea cu castronulu de ciorbă în mână ca să-lu pue pe masa domnescă, bolta clopolniței dela Mihaiu-Vodă, unde ședea pe atunci Domnulu, se cufundă asupră-i și-l sdrobi subt dărămăturile ei. Poporul supersticiosu vedu într'acetta întemplan o pedepsă cerescă pentru crima sevērșită de densus cu otrăvirea Văcărescoru, și, în neindurata lu mânie, îi bles-temă nemul.

După o așa grōznică perdere a părintelu seú, Ienăchiță Văcăresculu, se duse să caute în Constantinopol, seú rēsbunare, seú mângăere; dar în puțin timp, dupe vre-o un-spre-dece luni de domnie, Constantin Racovița muri pe tron, victimă a patimei sale pentru melisă și beăturile spirtose(1). Junele Văcărescul, al căru spirit activu și setosu de cunoștințe, scia să tragă unu folosu din tôte, profită de petrecerea sa în Constantinopol, și, legându-se în prietenie cu Halil Hamid, omu forte învățat și scriitor (*kiatib*) la *Kalemul* (secretarul) divanulu împărătescu, atașat pe lângă Capi-Kehaielele țerei nōstre, învăță de la densus teoria gramaticală a limbei turcesci, ce se dice *Sarsu* (2); peste trei ani însă, la 1767, Alexandru Scarlat Vodă Ghica il chimă la înalte dregătorii, încredințându-i vistieria (3).

(1) *Fotino*, tr. de G. Sion, t. II p. 161.

(2) *Ist. imp. Othom.*, Ms. p. 219.

(3) *Idem*.

X Când dar, prin conglăsuirea Pârului Cantacuzino, ce era spătar și visa să dobândească domnia țării prin Ruși, o mică companie de voluntari cazaci, sub ordinea unui polcovnic rus, Nazarie Karamzin, călcă Bucurescii (7 Octombrie, 1769), prinse pe prințul Grigorie III Ghica, frate și urmaș al lui Alexandru, și'lu trimise prizonier la Petersburg, boerii țerei, adunați la un loc cu mitropolitul Grigorie, se chibzuiră a trimite o deputație de doi dintre dînșii la feldmareșalul rusesc Rumianțoff ce se afla la Laticiof, pentru ca să cêră ôste de paza țerei și acești deputați, aleși prin influența pârului Cantacuzino, fură fratele său Mihail fostul vistier și Ienăkiță Văcărescul vistierul actual, dintr'a cărui prietenie Pârul socotea să tragă profitul.

Dar să lăsăm cuvântul lui Ienăkiță, spre a caracteriza mai bine spiritul și ambițiile ce ațîțau aceste mișcări (1) :

«Deci ne orânduim soli pentru acêstă; în urmă se mai orândui și Nicolae «Brâncovenul logofetului, la care vistierul Michail își ascundea chibzuirile. Pe «cale mergendū, își descoperi Michail chibzuirile către mine la o gazdă, într'o «sêră, când dormia Nicolae și mă ispitii, întrebându-mă așa: — Feldmarșalul, «când ne va porunci să facem și alegere de un Domn în țera noastră dintre «noi, pe cine găsesc eu cu cale, socotindū pôte că voi răspunde: pe domnia «lui spătarul, fratele d-tale. — Eū și 'i am răspuns, că nu găsesc altul mai «cu cale decât pe mine; imi dișe și: Acestū răspuns ilū potū face toți boerii. «Și ce îndoială ai d-ta? îi dișeiu. — Imi dișe: Dêcă ar fi sciutū frate-meū așa, «mai bine ar fi fugitū la turci. — Ii răspusei, că mai lesne s'ar fi făcutū de o «cam-dată Domnū acolo, căci în Europa împêrații, Domnū absolutū nu facū; «îi arêtaiū pildă, Transilvania, Timișvarul și Podolia, Smolenskul și altele, și «d'abîă incepu a mă crede și vedendū'lu întristatū, pofitorii dișendū'i: Acestea «staū în mână lui Damneđeū.»

Puțina înclinare a autorului către Rusia și neîncrederea sa în fanfaronadele și în proiectele de neîndoișă biruință cu care Rușii aū trâmbitat mai adesea sosirea lor în Principate, se învederază pretutindenî în spusele și faptele lui Ienăkiță. Iată cu ce fină ironie descrie el impresia amăgitoare, produsă în țeră de începutul expediției Rușilor de la 1769 (2) :

«Toți Chreștiniî ce n'a chibzuitū cele după urmă, și care nu era adăpați «de sciința politiceștilor ocârmuirî, socotia că Rusia a se ridice din lume, sêū «celū puținū din Europa, tôte stăpânirea turcêscă; unii pentru rêvna legei, alții «pentru pohta slavei și alții pentru iubirea hrăpirei, se făcură ostași ruși și cei «mai mulți și fără comandirū; alții êrăși de frica Turcilor, fiindu-le credincioși, «fugea de dînșii să nu piară.»

Dar să urmăm, spre mai bună convicție, faptele Vistierului Văcărescul. La Buzău solii se întănesc cu colonelul Nazarie, care'i vestesce, că ôste multă rusescă îi sosesc în urmă și îndemnă pe boeri a trâmite la Petersburg deputați, cari să ducă plângerile țerei în contra Porței și să cêră împêratului *privilegiul* d'a fi Principatele închinat Rusiei. Văcărescul pare a fi forte puțin domiritū de făgăduelile Kazacului, și cugetândū a scăpa din acêstă cursă: elū însuși, în taînă de soții sêi, se propune lui Nazarie, ca să mêrgă să adune la Bucuresci pe boerii fugiți cu familiile lor, la satul Cerêșul din plaiul Săcuenii; îndată ce se

(1) idem, p. 157 et sq.

(2) Idem p. 157.

vede acolo, el își ia soția, fiică a tergimanului (translator) Iacovake Rizu, și pe mămă sa și trece în pripă la Brașov prin lazaretul Buzăului (1).

Câtă ținu astă-dată ocuparea țerei de muscali, adevă până la 1774, Ienăkiță petrecu tot prin străinătate; chemat într'un rând (1770) de vizirul Muhsur-Oglu la Craiova, unde Turcii se încercase să așeze Domnă pe Manole Rosset, el merge acolo cu unchiul său Radu Spătarul și cu alți două-zeci de boeri, intrându în țeră prin plaiul Vulcanului, dar fură toți siliți îndată a se întorce la Brașov; mai târziu (2) când prin meșierele Austriei, puterile luptătoare începă a înclina la pace, dragomanul Porței Iacovake Rizu, îndemnă pe vizir să cheme la Focșani, unde e a se face congresul, pe ginerile său, Ienăkiță Văcărescu, care cunoscea afund toate interesele țerei; acesta, de și avea cu dânsul pașport austriac, e oprit opt-spre-zece zile în corturile din tabăra rusescă, expus la arșița sôrelui și la temerea exilului, până când se hotăresce a scrie feldmaresalului Rumiantoff, următorea scrisore, plină de o viclenă batjocură, pe care însuși ast-fel a traduce din limba italiană: (3).

«Eccelență, Domnule și patronul meu,

«De vreme ce norocul și întempleră aș bine-voit că să facă prigionieră pe mine, un om fără de arme și în vreme de armistițiu, la purtătorele de biruință astă-dată armele rusesce, mai vârtosă avându și pașport cu protecție chesaricescă, pentru vina căci imi păzescă după datorie credința la stăpânii ce Dumneșeu 'mi-aș orânduită, sunt desevêșită întemplerăi mulțamit și norocului, căci 'mi-aș făcută această deosebită cinste unde nu facă altă rugăciune Eccelenției tale, fără de numai, în vreme ce arderea sôrelui imi pricinuesce multă tirănie, aflându-mă într'un câmp, mă rog Eccelenției tale, ca să fiu trimisă cu un ciasă mai nainte și eu la locul unde se află și cei-l-alti prigionieri Turci ce s'aș făcută prigionieri în vreme de resboi și cu armele în mână și voi fi foarte mulțamită acestei faceri de bine, rămăind etc...»

Acastă scrisore, atingându amorul propriu al maresalului, avu celă mai fericit efect: Văcăresculă fu îndată liberată și însoți pe solii turcesce; dar congresul se sparse într'astă rând fără succes, precum în urmă și celă ce sta să se facă în Curtea domnescă dela București. Văcăresculă într'astă timp merge la Șumla unde presintă vizirului ună mahzar (jalbă, petiție) din partea boerilor români emigrați la Brașov; la urmă purcegându din Șumla și trecându pe la Rusciuk, Nicopole, Vidin și Mehadia, se întorse iarăși în Brașov (4). Aci elă avu pentru atâtăia oră prilejulă a vedea și a fi prețuită de imperatulă Ioseph II, acelu autocrată amică ală ideiloră liberale și singurulă dintre Austriaci, protectoră ală nației române. Povestirea ce face Ienăkiță despre acea vizită, e prea multă interesantă ca să o trecemă cu tăcere. . . . (5)

(1) idem p. 161.

(2) idem p. 168 - 171.

(3) idem p. 172 et 19. Aci vomă face observație asupra stilului usitată de Ienăkiță Văcărescu într'astă scriere și în care se ivesce influența deosebită a limbii ce el cunoscea. Nimirile de funcții și chiar unele diceri usuale turcesce se găsescă alăturate cu cuvinte luate din limba italiană și scrise de autoră chiară cumă se și pronunță într'astă din urmă limbă

(4) Idem p. 179.

(5) Idem p. 181-184.

Mai departe scrie d. Odobescu despre Enăchiță Văcărescu :

«Intr'adevăr, Iănăchiță Văcăresculă avea tôte calitățile unui adâncă diplomată: învățată, fină și elocuentă, elă scia să fie în totă felulă amabilă. Viēta sa privată ne-o dovedesce și, fără de a arunca vre-ună prepusă asupra fericirei casnice a celoră trei soții succesive ale sale, ni s'a spusă că adesea inima lui fluturatică se simția rănită de amoruri ilicite; atunci imaginația lui poetică se aprindea și instrunându cōrde românesce pe lira lui Anacreon, seă pe a lui Catul, elă își descria patima printr'o glumēță alegorie, precum :

«Intr'ună copaciū zariflorū
 «Ună șoimū prinsū în lăcișorū
 «Strigă amarū, ciripindū,
 «Noroculū seă blăstemândū :
 «Multe păseri am vēnatū
 «Și'mi diceaū șoimū minunatū !
 «Iarū aici lațū fiindū întinsū,
 «Cumū amū datū pe locū m'amū prinsū,
 «De inimă, . . . nu de capū! . . .
 «N'amū nădejde să mai scapū!»

seă printr'o veselă comparație, dicēndū iubitei sale :

«Tu esci puișorū canarū !
 «Nu te hrănesci cu zaharū,
 «Nici măcar cu cănepiōră,
 «Ci hrăpesci o inimiōră
 «Ce ai făcut'o jertfă ție! . . .
 «Ce-ai cu ea de gēndū nu scie!»

Spătarū, în ală doilea rēnd sub Nicolae Vodă Caragea, el gătesce Turcilorū ună podū pe Dunăre la Brăila și le adună zacherea la Silistra (1) ; dar peste ună anū, (1783, Augustă) vine Domnū Mihail Suțu și, la 2 Iunie, 1784 acesta îl face vistier pentru a cincea oră și atunci încă el pregătesce provisiū și face podū la Silistra pentru oștea otomană ce avea să începă rēșboiū cu Austria (2).

La 1786, Pōrtă după ună capriciū a lui Capudan-Pașa, întrerupe șirulū prințilorū aleși din Fanar și trimite Domnū țerei Românesce pe ună tălmaciū ce fusese simplu pescarū în insula Paros, Nicolae Mavrogheni. Acēstă infracție la regulele urmate acumū de șapte-deci de ani, produce o mare indignație printre boeri Români și cu tôte că Iănăke Văcărescul e numitū îndată (1787, Ianuarie), din vistierū, dvornicū, (3) elū însă nu pōte suferi pe acestū «omū prostū și la fire și la gândire și la simțire.» (4) Ura lui e așa de neimpăcată în cātū cāndū, în memorialulū seă.

(1) Ist. imp. Othom. p. 220.

(2) idem p. 223.

(3) idem p. 227.

(4) idem p. 226.

ANEXA LA PAG. 82

17 cărți de slujba *oeritului*, la mâna celor ce s'au orînduită ală căuta în credință pe anulă 1787. Oct. 10.

... Zemli Vlah..... ce s'au orînduită de către Domnia mé cu slujba *oeritului* la sud... ca să fie volnică cu această carte a Domniei mele, tóte oile câte vor găsi la acestă județă să dé révașă de numărătore și făcendă catastihă, să strîngă și banii *oeritului*, dăndă révașă de plată cu suma oilor, cu suma vitelor, pe numele fiesce căruia, puindă porecla și satulă de unde este, însă după cum s'au luată în anulă trecută: dela oile țerei, adecă ale pămēntenilor, să ié de óie câte bană și ploconulă după obiceiă, dela una până la dece câte ună bană de óie, iar dela 10 în susă de nume po bană 80. Așîderea și dela oile streine, bārsānesci și țuțuenesci, câte vor veni din țera unгурescă spre ernatecū aici în țeră, să dé de óie câte bană 10 și ploconulă de nume după obiceiă, și vācāritulă străinilor, de vită de cală câte bană 33, iar de mică pe jumētate, iar mai mult supērare să nu le facă. Iar dela oile ce vor veni de peste Dunāre, din țera turcescă, să se ié *oeritulă* întocmai după cum se ié și dela pāmēteni, adecă de óie câte bană 12 și ploconulă, după obiceiă, iar altă nimică supērare, séu cheltuială să nu aibă slujbașii a face locuitorilor și streinilor, nici altă silă cevași, ci tóte câte le va trehui pentru demāncare, atātă pentru inșiși, cātă și pentru caii lor, să le cum-pere cu bană. Se poruncesce dar și vouă tutulor locuitorilor pāmēteni i streini, să vé arētași tóte vitele vóstre la slubașii ce-î orînduiți și să vé luați révași de numărătore, révașă de plată când veți plăti vitele și să nu vi le tainuiți, cu so-cotelă că scăpāndu-le nu le veți plăti, pentru că Domnia mé voimă să facemă pe urmă cercetare și pe carele ilă vomă dovedi, că aū dosită vitelele lui, cu hotārire le veți plăti îndoită. Poruncimă și d-lor ispravnicilor județului, zabiților, căpitanilor, fiind-că *oeritulă* se caută în credință, să dați totă felulă mână de ajutor, spre a putē orînduiți sévērși slujba fără de cusură, a nu se întēpla nimică furtișagă, că ori-ce pagubă se va întēpla din pricina neajutorului, dela d-vóstră se va împlini și la tóte să aibă a urma slujbașii după *osebite ponturi ce s'au dată în scrisă pecetluite*. Tolico pis. Gsp. 1787, Oct. 1. (Cod. XVII, fila 228 și verso).

Urmēză apoi ponturile *oeritului* pe létă 1787, Oct. 1. Fînd-că aceste sunt rară de întālnită în condicele domnesci, căci mai rare ori s'au căutată *oeritulă* în credință, le facemă locă aci:

«1) Mitropolia, epitropiile și tóte mōnăstările, d-lor veliții boeri și jupāne-sele véduve de ori ce tréptă va fi și **fabrica de postavă**, toți să plătescă *oeritū* după cum aū plătită, și în anii trecūți, de óie po bană 12 și ploconă după obiceiă, până la dece po bană unulă, și dela dece în susă po bană 80 de nume. Iar cui i se va face aridicături, se va ține sēmă cu pecetluitulă Domniei mele, atātă la boerime, cātă și la mōnăstiri și altă ce vor fi avēndă hrisóvele și cărțile Domniei mele.

2) Toți cei-l-alti locuitori ai țerei și streini de peste Dunāre, ce vor veni aici în țeră cu oi, asemenea să plătescă *oeritū* cu țera, de óie câte bană 12 și

obicinuitulŭ ploconŭ și vĂcĂritulŭ streinilor, de vitĂ de calŭ cĂte bani 66, iar de micĂ pe jumĂtate.

3) Toți streinii din Ardel, BĂrsanii, Tuțuenii, pentru oile ce vor avĂ în pĂmĂntulŭ țerei Domniei mĂle, sĂ aidĂ a plĂti oeritŭ cĂte 10 bani de oie numai și ploconulŭ dupĂ obiceiŭ, de nune cĂte bani 80. Așiderea și vĂcĂritŭ sĂ plĂtescĂ, atĂtŭ BĂrsanii cĂtŭ și Tuțuenii și cei-l-aiți streinii din țera Ardelului și mai din lĂuntru, de vitĂ mare cĂte bani 33 și de vitĂ micĂ pe jumĂtate.

4) Boerulŭ celŭ orĂnduitŭ cap slujbei, sĂ aibĂ a orĂndui pe slujbași prin plĂșile județului, dupĂ cum va socoti, pe fieșcare la loculŭ ce va cunĂsce cĂ pĂte sĂ slujescĂ mai cu ĩndemĂnĂ.

5) Fieșcare slujbașulŭ din cei orĂnduiți, ĩndatĂ ce va intra ĩn plasĂ sĂ caute sĂ numere oile fieșcecĂruia și turme mari și mici și sĂ dĂ revașele sele de numĂrĂtore, cu numele și porecla și satulŭ, trecĂndu-le tĂte, ĩn tĂrfĂlogŭ, iar anume cu porecla, care tĂrfĂlogŭ pĂnĂ la 20 țile dupĂ ce vor fi intrați ĩn județŭ sĂ aibĂ a trĂmite la capulŭ slujbei suma plĂșei, ca și boerulŭ sĂ aibĂ a proftacsi la visterie tĂtĂ suma județului pĂnĂ la 20 ale acestei luni.

6) Slujbașii dupĂ ce vor trĂmite sumele, sĂ pue silința și pentru luatulŭ banilor, cu sirgualĂ, dĂndŭ revașe curate de platĂ și fĂcĂndŭ catastihŭ curatŭ asemenea cu revașele, dupĂ obiceiŭ și banii rĂnduri-rĂnduri sume bune și adesea sĂ-i trĂmiteți la capulŭ slujbei celŭ orĂnduitŭ, ca sĂ-i trĂmițĂ la visterie.

7) Slujbașii și mari și mici, fiind-cĂ aŭ a lua simbrie, fĂrte sĂ se ferescĂ de vre-unŭ *sfĂterismosŭ* și de lenevire, care este ĩntocmai cu furtișagulŭ, fiindŭ iarĂși pagubĂ slujbei, cĂ unulŭ ca acela ce se va afla, seŭ la vremea *cercĂturci a oeritului* ce vomŭ sĂ facemŭ, ĩn vinĂ de furtișagulŭ, seŭ acum ĩn vinĂ de lenevire, hotĂritŭ sĂ scie, cĂ dupĂ ce va plĂti ĩndoitŭ acĂstĂ pagubĂ, se va și pedepsi cu grea pedepsĂ, și altĂ datĂ la slujbĂ și milĂ domnescĂ nu va mai ĩncĂpea. Și la acĂsta fĂrĂ de ĩndoialĂ fieșcecĂrele, cĂ fiindŭ slujbĂ domnescĂ, cu ușurința locuitorilor, și cu simbrie ĩndestulŭ spre folosulŭ slujbașilor, nu vomŭ lĂsa mijlocŭ necercatŭ de a dovedi urmarea fieșcecĂruia, ca sĂ fie cei vrednici și credincioși nelipsiți de mile și din slujbe domnesci, și ĩmpotrivĂ, cei leneși și cu netrebnicie, pĂgubiți și pedepsiți.

8) Toți locuitorii, ori din ce trĂptĂ sĂ aibĂ ași arĂta tĂte oile la boerii slujbași, fĂrĂ a și le tĂinui, cĂci ori-carele se va dovedi, cĂ a Ămblatŭ ași ascunde și ași tĂinui oile, cu gĂndŭ a pĂgubi visteria, pe unulŭ ca acela nu numai cĂ-lŭ vomŭ da de-și va plĂti tĂte oile ĩndoitŭ, ci ĩncĂ ilŭ vomŭ și pedepsi, dupĂ trĂptĂ ce va fi, cĂ pe unŭ nemulĂmitorŭ binelui și milei Domniei mĂle și fieșcare pĂrcĂlabŭ dela fieșcare satŭ sĂ fie datorŭ a arĂta slujbașuluiŭ oile satelor, ĩncĂ și streine, ce se vor afla ĩn prĂjma satului, cĂci de se va gĂsi vre-unŭ pĂrcĂlabŭ, cĂ aŭ sciutŭ oile cuivași și nu aŭ ĩndreptatŭ pe slujbași, ce le aŭ tĂinuitŭ, acelŭ pĂrcĂlabŭ se va pedepsi și cu țĂrgulŭ și cu ocna.

9) Boerulŭ ce este capŭ slujbei sĂ fie cu privighere la Ămblatulŭ slujbașilor și pe care ilŭ va vedĂ ĂmblĂndŭ rĂŭ, numai decĂt sĂ-lŭ dĂ ĩn scire Domniei mĂle, cu vina lui și ĩn loculŭ lui sĂ orĂnduescĂ pe altulŭ, care va socoti, spre folosulŭ slujbei, și ĩnsuși sĂ Ămble prin plĂși, unde i se va pĂrĂ, cercetĂndŭ cu ori ce mijlocŭ apucĂturile slujbașilor, avĂndŭ ĩn scire, cĂ ĩn vremea ce se va afla slujbașulŭ cu vinĂ, nu va fi ĩndreptatŭ, ci ĩmpreunĂ vinovatŭ, ca unulŭ ce i sĂ ĩncredințatŭ județulŭ a cĂuta și a cerceta cum va vrĂ.

10) Toți slujbașii sĂ aibĂ a se feri de a face vre-o pagubĂ locuitorilor, seŭ a lua cevași pentru hrana lor, seŭ a cailor, fĂrĂ de a nu plĂti, cĂci pe ori carele

ne vomă însciința că au urmată împotriva poruncilor Domniei mele după ce ilă vomă pune de va plăti această pagubă, ilă vomă și pedepsi pentru nesupunere.

Io Nicolae P. Mavrogheni W. S.

Poruncimă dar Domnia mé, d-vóstră boerilor tacsildari și slujbașilor, ca după cum mai susă se coprinde, asemenea să urmați, fără de a nu se face cătu-și decât cusurū la poruncile Domniei mele, ce printr'aceste ponturī vi s'au datū. — (Cod. XVII, fila 229 și 230).

ANEXA LA PAG. 83

Ponturile vinăriciului pe anulū 1786 August 15.

1) Mitropolia, *améndouē* episcopiile și mânăstirile cele mari cu metócele lor, d-lor veliții voeri, séu alū doilea, séu alū treilea, până la boerimea cé din urmă ce se face cu caftanū și feciorii de boeri i jupănesele véduve, ce li vor fi stătatū bărbății până la cé mai de pe urmă boerie cu caftanū, vinăriciū să nu plătescă, precumū și némurile i boernașii mazilī și toți cei-l-alti ce vor avé cărțile Domniei de scutelă iarăși vinăriciū să nu plătescă, iar toți cei-l-alti să plătescă obicnuitulū vinăriciū, de vadră câte 5 bani.

2) Toți cei ce sunt sub privileghiuri de a scuti vinăriciulū, fórte să se ferescă a nu cere să scutescă vinulū vre unuia din cei ce plătescū vinăriciū, nici să amestece cu vre-unū meșteșugū vinulū acelora într'alū lor, pentru că ori care s'ar afla într'o faptă ca acésta, să-i se iée privileghiulū dela mână, cum și cei ce cu meșteșugū ca acesta vor āmbra a'și scuti vinulū, dovedindu-se de boerii vina-riceri, să-i apuce să plătescă indoitū.

3) Boerulū tacsildariū orinduindū pe fieșcare slujbașū la poporulū séu, să aibă datorie acelu slujbașū a măsura vasele pe dreptate, vasulū fieșcecăruia, cu cotulū celū domnescū, ce li s'au datū pecetluitū dela visteria Domniei mele, ferindu-se neci să încarce câtū de puținū, dar nici să ié mită séu daruri, și să pue mai puținū, să păgubescă venitulū slujbei; a căruia măsurátore de a se puté dovedi că au fostū dréptă și intru adevărū, pe fieșcare séră să aducă, séu să trimiță terfelogulū scrisulū dintr'acé și, cu măsurile fieșcecăruia vasū la boerulū tacsildariū și boerulū tacsidarulū după măsură să aibă a socoti vedrele dela fieșcare vasū și după ce le trece la catastihulū séu, să dé fóe iscălită la mâna scāunașului în care să aréte pe fieșcare omū pe anume și cu câte vase, arétandū fieșcare ré-vașū cu trāsura lor și cu suma vedrelor, ca să fie la dēnsulū, să caute fieșcare să vadă pe câtū are să plătescă, care fóie nimeni să nu fie volnicū a o luā dela mâna lui, fără de poruncă Domniei mele, adecă nici ispravnicii, nici tacsildariū, nici slujbașii, nici nimeni... și apoi asemenea fóie ca aceea, iarăși cu numele omulū, cu numărulū vaselor, cu măsurile și cu suma fieșcecăruia vasū făcēndū, să o trāmiță la orinduitalū slujbașū din poporulū séu și slujbașulū după acé fóie să facă de fieșcare vasū câte unū révașū, în care să aréte numele omulū și câte vedre au eșitū acelu vasū, care révașū datorū să fie acelu cu vinulū să-lū lipescă cu cocă în fundulū buței, séu pe dóga tocitórei și apoi la plata banilor să-i dé unū révașū de plată în care să aréte, că au plătitū *cutare* omū vinăriciulū ce au ayutū într'atāte vase, vedre *atātea*, de vadră câte bani *atāția*, cari făcū taleri

atâna, ca să fie de sémă și să-lă păstreze, ca la cercătura, ce se va face, să aibă a'și da sémă, ca să o cunoscă și slujbașii de aũ făcutũ măsurătorea pe dreptate și fără de ficleșugũ.

4) In tóte délurile și popórele de obște aũ a ămbla singurĩ vinăricerĩ domnescĩ ca să mėsóre, să scrie și să stringă toți banii, adecă câte 5 bani de vadră cum și *pîrpărulũ* de *unulũ* de vadră pe deplinũ dela dajnicĩ ce plătescũ vinaricĩũ, fără de a se amesteca ómenĩ mónăstirescĩ și bisericescĩ cu pricinĩ de mile, orĩ la scrisũ, seũ la luare de bani, cari acei bani câte 5 bani de vadră cu *pîrpărulũ* să-i trămită vinaricerĩ toți deplinũ la visteria Domniei mele, cu catastihũ, care catastihũ să aibă a aręta fieșcare poporũ, cu numele lui deosebitũ și cu suma vedrelor și a banilor aceluĩ poporũ, ce aũ prinsũ, iar deosebitũ și in urmă care mónăstire, seũ biserică va avé milă de vinaricĩũ, va aręta Domniei mele și căreia i se va cãdé milă i se va da acé milă dela visteria Domniei mele.

5) Pricinile și judecãřile ce se vor întempla inre podgorenĩ in popórele lor, dela aceluĩ județũ, să se caute de boerii tacsildari, inșă ferindu-se de a globi, seũ a jáfui pe cinevași, fără numai să le caute dreptãřile intr'adeverũ; iar slujbașii să nu se indrănescă, fără voia și scirea tacsildarului de a face rėvașũ, cum și ispravnicĩ să nu se amestice la judecãřile podgorenilor, dar când tacsidarulũ și slujbașii vor face năpăstuirĩ și jafuri, atunci să fie datori ispravnicĩ de a da scire Domniei mele.

6) Scaunile de carne ce sunt pe la popóre, pe moșii boerescĩ și mónăstirescĩ, câte dintr'acele vor fi date cu cãřile Domniei mele, de a li se lua havaetũ de stăpăniĩ moșilor, să aibă a 'și lua pe deplinũ, dar și vinăricerilor să aibă a li se da obiceiuita carne pentru măncaarea lor, după obiceiũ, precumũ s'aũ datũ și alte dăři, iar câte din scaune nu vor fi date prin cãři, seũ hrisóvele Domniei mele, dela acelea totũ havaetulũ pe deplinũ să le iée vinăricerĩ și să aręte cu catastihũ la visterie.

7) Pentru măncaarea slujbașilor și pentru hrana cailor, orĩ ce le va trebui, să cumpere cu bani, fără a supera pe cinevași măcarũ cu cãtũ de puřinũ.

8) Paralele de cramă să lipsescă, să nu se ié, fără numai 2 parale să ié de nume pentru rėvașũ de plată ce-lũ va da pentru plata vinaricĩului, iar de rėvașele care sunt să se lipescă la vase, dela acelea să nu se indrănescă a lua cevași cã se va pedepsi.

9) Păzitorii ce vor fi orinduiți prin gurile vãilor, ca după obiceiũ să păzescă a nu eși vre-o bute fără scirea și rėvașulũ tacsildarului, fórte să se ferescă a nu indrăsni să lase vre-o bute, seũ să indrėnescă a cere să ié cevași dela vre-o bute, orĩ parale, orĩ vinũ, și boerii tacsildari să cerceteze adesea și dovedindũ pe vre unũ cã aũ slobođitũ vre o bute fără rėvașulũ seũ, seũ cã aũ cerutũ parale seũ vinũ, ca cu obiceiũ pentru trecėtóre, să-i facă cãđuta certare.

In N. P. Mavrogheni V. V. etc.

«Orėnduimũ Domnia mé pe la județulũ tacsildarũ pentru cãutatulũ vinaricĩului, carele după ce va ceti ințaiũ elũ tóte aceste ponturi și povețuirĩ și le va ințelege, apoi să le citescă și celor orinduiți prin plăși, cărora să le dé și câte o copie asemenea, după care să aibă a urma, atãtũ tacsildarulũ cãtũ și cei-l-alți slujbași ai plășilor ințocmai și atãtũ dreptatea locuitorilor să o păzescă, spre a nu li se face vre unũ jafũ i cheltueli, cãt și pentru dreptulũ obiceiuitũ venitũ și interesũ alũ slujbei să se silescă ca să nu se facă vre-unũ

cusurū și vre-o scădere, seú cât de pucină pagubă, ori din lenevire și próstă căutarea tacsidarului și a slujbașilor, ori de vre-unú furțișagú și sfeterismosú alú lorú, căci cel ce nu va căuta slujba cumú se cade și din prósta lui căutare va curge pagubă visteriei, acela ca unú nevrednicú se va pedepsi, se va urgisi și nu va mai învrednici altă dată la nici o slujbă.

Așișderea și celú ce se va cuteza a face vre-unú furțișagú și din sfeterismosulú lor va curge pagubă visteriei, acela nu numai va plăti indoitú, ci încă ca un furú de venitulú dnmniei se va pedepsi după pravilă fórté strașnicú și va fi lipsitú de la ori-ce milă și cinste de la Domnia mea. Poruncimú și d-vóstre ispravnicilor aí aceluí județú, de vreme ce slujba se caută în credință, să aveți a da ajutorulú celú caviinciosú taxildarului, ca să lu curgă vre-o pagubă și scădere slujbei, căci pe lângă slujbașú veți fi și voi în vină și tótă paguba să sciți că de la voi se va împlini la visteria domnească. 1786 August 15.

«Inșă să aibă voie mônastirile a 'și orîndui ómení la popórole mônăstirescí numai de a scrie împreună cu vinăricerii, iarú la baní să nu se amestece, ci să urmeze cum se cuprinde la alú patrúlea pontú.» (Cod. XVII f. 75).

Létá și o carte de *slujba tutunăritului*, din 1786 :

«Zemli Vlah..... carele pe anulú acesta 1786, aú cumpératú slujba tutunăritului ot sud..... ca să aibă volnicie printr'acéstă carte a Domniei mele a căuta acéstă slujbă după obiceiú și de la toți acei ce vor avea pogóne de tutunú să mészore pogónele, dreptú, cu stánjenulú ce se dá pecetluitú de la visterie și pe câte pogóne va avea fieși carele, să plătésză de pogonú talerí patru vechí și ploconulú de nume baní optú-șeci și mai multú supérare să nu se facă, că se va pedepsi. Și slujbașií ce vor ámbra cu tutunăritulú, pentru máncaarea lor și a cailor lor supérare, seú cheltuiala locuitorilor nici într'unú chipú să nu îndrăznésză a face, ci tóte ori-ce le va trebui, cu tocmelá și cu baní gata să plătésză, iar fără de platá să nu îndrăznésză a lua, că se va pedepsi». 1786 Iulie 9. (Cod. XVII fil. 57 v.).

Am mai putea aduce aci cărțile pentru dijmărit, care în 1786 s'aú căutat în credință. Acéstă dare era pe ceara produsă de stupi și se plătea de tótă litra baní 13 noi și ploconulú de nume de la cel ce avea de la șeci litre în sus baní 14. Se lua ca dijmă și pentru rêmătorí. Eraú scutiți mitropolitulú, boerii și mônăstirile, afară de vitele ce acești privilegiați le avea de negoț. *Cercătura* stupilor se face numai până la Septembrie în șeci. (Veți cod. XVII fil. 56 și 57. Asemenea fil. 58—59).

ANEXA LA PAG. 88

Carte legată la vătavul Mihail din plaiulú Prahovei, sud Prahova, pentru bársanii sudiți.

«Sluga Domniei mele Mihalachi vătajulú cu plaiulú Prahovei sud Prahova, amú vędutú Domnia mea cele ce scrii domniei séle vel spátarului pentru bársanii sudiți, ceréndú povățuire la aceste două numite priciní cum să se urmeze? Pentru care iată îți poruncimú, să faci urmare la acestea întocmai după cum îți arétămú : întéiú, adecă pentru málaiulú care este să trecă la Transilvania sudițií ce

își aŭ oile lor în munții țerii, cu mijlocŭ de înșelăciune, pricinuindŭ că ar fi pentru cea de tôte ȳilele mănăcarea ciobanilor, vrëndŭ să ducă sumă mai multă peste trebuința lor, aŭ fostŭ și sunt poruncile domneșci, ca zacherea să nu trecă nici decum la alte părți, după care nici bărsanii sudiți nu sunt volnici înlăuntru a duce, fără numai la stănilor lor, aici, în pământul țerii, să aibă a aduce mănăcarea ciobanilor. Iar când veî vedé că se împotrivesce la acésta, să aibă a te întălni cu cela ce este aci la Prahova rinduitŭ purtătorŭ de grijă asupra sudiților, ca să-î înfrăneze și să-î supue a nu face urmări împotriva poruncilor domneșci și de nu se va părăsi nici de acésta, să însciințezi Domniei mele. Alŭ II-lea pentru unii din sudiți, cari scriŭ, că aŭ munți ai lor clironomie vechiă din pământul țerei, în cari ținŭ oile în pășune, și câtŭ cașŭ facŭ nu-lŭ daŭ la neguțitorii pământeni și să-și ié prețulŭ, ce 'lŭ facŭ brânză în burdușe pentru trebuința lor, aŭ fostŭ porunci date, ca ori câtŭ cașŭ va eși dela tôte vitele ce se pascŭ în munți, să aibă a-lŭ duce la neguțitorii ce vor avé cășării, la munți, dela cari vor lua plata ce se cuvine, după prețulŭ celŭ hotăritŭ, iar pentru trebuința caselor lor, să nu fie volnici a face brânză, câtă vreme va fi cășăriile pe munți, ci tocmai după ce își va strica cășăriile, spre sfârșitulŭ lui August, când vor fi să pogóre și ei cu vitele în pôlele munților, atunci, după vechiulŭ obiceiŭ, să aibă voie a face brânză, din care iarăși numai câtŭ le va fi de trebuință mănăcării pentru casele lor, să fie slobodi a trece, iar de le va prisosi mai multŭ, aice în țeră să o vëndă la neguțitorii, cu prețulŭ celŭ hotăritŭ, de vreme ce totŭ așa s'a urmatŭ și obiceiulŭ, ca la sfârșitulŭ lui Augustŭ, după ridicarea cășăriilor, să se facă brânză pentru casele lor, ci dar, pentru brânză ast-felŭ să urmeze, întocmai după acésta povățuitoare poruncă ce'ți dămŭ și împotrivă să nu făgăduiesci a face vre o mișcare și pornire mai multŭ. Iar pentru ceea ce scrii, că unii sudiți aŭ munți ai lor clironomie vechiă, Domnia nu scie a avé sudiții munți în pământul țerei, nici la visterie, seŭ la logofetia Divanului Domniei mele nu sunt cunoscuți. Ci iată îți poruncimŭ, să cercetezi: cine sunt acei sudiți anume? unde se află cu locuința? În ce locŭ li sunt munții? De când aŭ munții? și în ce chipŭ îi ținŭ cu stăpânirea: deseversitŭ? seŭ venitulŭ lor ilŭ cumpără cu bani dela stăpânulŭ munților și-î ținŭ de multă vreme; tôte aceste pe largŭ să însciințezi.» 1786, Iunie, 6. (Cod. XVII, fila 24 verso).

17 cărți către arhimandriți, egumeni, epitropi, i către toți locuitorii de obște, cu povețuirii.

«Zemli Vlahiscoe . . . Cuvioșilor arhimandriți, egumeni, epitropi după la S-tele mănăstirii i molitfelor vóstre protopopilor, preoți și diaconilor, d-tre boerilor și boerinașilorŭ i breslașilor, și neguțitorilor i vouă parcălabilor, sândiilor și tuturor locuitorilor țeranŭ duprin tôte satele și orașele, din tótă țeră Domniei mele, măcar că și în trecutele ȳile, prin domnescile nóstre cărți ce v'am trămisŭ heritisindu-vé de S-ta Inviere a Domnului Dumneđeu și Mintuitorului Nostru Is. Hs., atită la partea bisericescă, cât și la toți cei-l-alți supuși ai noștri ce ni i-a încredințatŭ Dumneđeu sub a nóstră oblăduire, parte mirenescă, trămițându-le Domnescile nóstre blagoslovenii și rugândŭ pe Milostivulŭ D-đeu ca să ajungeti fieș carele cu bucurie și îndestulați a petrece ȳilele S-tei Invieri și la anulŭ și la mulți ani, amŭ scrisŭ și alte cuviincioșe învățături și porunci, ce sunt de folosulŭ caselor vóstre și alŭ sufletului vostru, dar étă că osebitŭ și acumŭ, după dragostea ce avemŭ, asupra tuturor supușilor noștri și pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru diuși, nu lipsimŭ a trămite și într'adinsŭ pe credinciosulŭ boe-

rulă nostru, pe d-lui Ianake Politimos bev-vel-slugeriū, cu acostă domnesca a noastră carte vestitoare de bucurie și mângăere, spre a vă pliroforisi de bunū cugetulū și scoposulū nostru, ce avemū Domnia mé asupra vóstră, precumū mai josū vă vomū arēta și coprinđetőre iarăși de bune învățături pentru alū vostru sufletescū folosū ; prin care scriemū, mai întēiū cuvioșiilor vóstre egumeni și epitropi de pe la mōnăstiri, i boerilor și boerinașilor, *carī aveți pe moșiile vóstre sate cu ómeni locuitori, să iubiți pre mai micū vóstri și pre cei proști arētându-ve spre ei cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca către cei ce sunt zidirea lui D-đeu ca și noi, pentru-că D-đeu două lucruri cere de la noi, care suntemū toți datori a le urma, adecă : dreptatea și milostivirea.* Să-i îndemnați pre dînșii cu durere la cele dumneđesci, ca să petrecă fie-care cu fapte creștinești și cu pază la S-tele Biserici, fiindū-că acesta este datoria fie-căruia stăpānū către ómenii lui și aveți a da sēmă pentru dînșii înaintea lui Dumneđeu ; să-i povēțuiți spre cele bune, făcēndu-vē înși-vē mai întâiū voi pildă cu urmări sufletesci, ca să vadă cei proști și să învețe ; să vă feriți de nedreptăți, cerēndū de la dînșii numai ceea ce este dreptulū, iar mai multū peste dreptate ; nu vă siliți a agonisi agonisēlă nedreptă, că aceea nu este de nici unū harū ; și cândū acestea le veți urma și vomū vedē Domnia mea buna urmare a fieșcăruia, că iubiți pre mai micii vóstri, carī sunt și aceia zidirea lui D-đeu și îndemnați spre cele bune și nu-i supērați peste dreptate, să sciți că și Domnia mé vă vomū iubi din totū sufletulū nostru și veți avea dela Milostivulū D-đeu parte de sufletū bunū, iar dela Domnia mea veți căștiga milă și blagoslovenie ; iar cândū acestea nu le veți urma, să sciți că *întru zadar ve este mergerea la biserică și evlavia ce arētați, căci creștin fără faptū nu este mīntuitū.* Așiderea și voi, locuitori țērāni, și toți cei-l-alti deobște urmāndū domnescilor noastre învățături și porunci ce avemū date, să vă feriți de cele rele, hrānindu-vē cu muncă dreptă și să păziți S-ta biserică, să fiți curați, ca să căștigați de la milostivulū D-đeu cele bune și de folosū și ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare ; să cinstiți pe mai marii vóstri, să-i ascultați la cele cu cale, ca să cunóscă celū micū pre celū mai mare și să nu se împotri-vēscū cumvași la cele drepte ; iar cât pentru odihna și buna petrecere a vóstră de cele împotrivă, să sciți că *acēta este la noi cea mai d'ântēiū purtare de grijă, cu durerere, cu milă și cu temere de Dumneđeu, ca pentru unū norodū ce Ni s'a încredințat sub a noastră chivernisēlă și oblăduire.* Pentru care nu lipsimū cu neadormită străjuire, precumū veți fi cunoscutū, *ca să petreceți în ăilele Nóstre odihniți, mulțamiți și apērați de ori-ce nedreptăți, jafuri și necazuri, neingăduindū prin nime a vă supāra, cu cât de puțină strībătate, împotriva poruncilor Domniei mele și, pe lângă cele-l-alte, diafendipsiți și ocrotiți, ce ne vomū trudi a avē despre tóte altele să sciți și pentru rindulū dăjdiilor visteriei și să fiți bine încredințați, că nu numai cu vre-o încărcătură nu veți fi încărcăți, sēu supērați mai multū peste puțința vóstră și peste banii cei drepti și obicmuiti, în ăilele Nóstre, ci încă vă făgăduimū că veți cunósce și milă de la Domnia mé, cu mijlocū de a simți și a cunósce ușurință și buna întemeere a caselor vóstre, după cum ați și vēđutū în faptă că amū mai făcutū, ca să fiți întru tóte mulțamiți și ușurați și ca să ne pomeniți. Decī, să fiți bine încredințați și nădăjduiți la aceste a le nóstre bune făgădueli, că fără de îndoială le veți căștiga, le veți cunósce și veți vedē mila Domniei mele în faptă, de care bucurāndu-vē și pliroforisindu-vē mai înainte, să vă apucați cu nădejde bună, cu inimă veselă și cu silință de semănăturile câmpului, de grădinii și de munca vóstră, acum în primăveră, când este vremea de acestea, lip-sindu-vē tóte grijile și să vă îndemnați a vă face arēturile cu îndestulare și fără*

de lenevire, ca să aveți și hrana caselor voștre ce de peste an și ca să vă și prisosescă de a vinde pentru folosul și interesul câștigului vostru. Și de aveți vre un pêsă și nedreptate, să știți că ușa Divanului Domniei mele este pururea deschisă și primimă pe fieșcare fără de supărare, ori când și în verice vreme să năzușiți cu îndrăsnelă și veți afla totă îndreptarea dela Domnia Noastră, după cum orînduitul boeră are porunca Domniei mele dată, ca ori-ce nedreptăți și supărări fără de cale, împotriva voinței Domniei mele va vedé că au locuitorii de către cinevași, să le aréte Domniei mele. Iată amă poruncitū și numitului boeră, ce l'amă orînduitū pentru acésta, ca să nu vă facă vre-unū felū de cheltuială, seū cerere, ori cu ce felū de nume, pentru ostenéla sa, ci să fiți bine apérați. Acésta poruncimū Domnia mea și nu lipsiți, după datorie, a face tot-déuna doale și rugăciuni către milostivul Dumneđeu pentru scumpa viață pré puterniculū împératū (a căruia stăpânire D-đeu s'o lătescă și s'o facă mai biruitoare decât tóte altele) și pentru bună starea și viața Domniei mele. Tolico pisah Gsd. 1787, April, 5. (Cod. XVII, fila 171—173).

Circulara către ispravnicii, polcovnicii și căpitani de margine; cu aceeași dată (15 April 1787) le recomandă pe Politimos și le ăice să cetescă și ei povățuirile de mai sus, să le înțelégă și să le urmeze «*fără de cusurū... și mai întiū vă poruncimū să vă feriți de ori-ce nedreptăți și urmări împotriva voinței Domniei mele, a nu supăra pre locuitorii și a jăfui pe cinevași cu ceva, ci să ămblați pintre dēnsii cu bună orînduială și cu totă dreptatea; să nu îngăduiți pe nime a face lor supărări, jafuri și nedreptăți..... ci să-ă diafendipsiți..... să fiți cu temere de D-đeu și cu fapte bune sufletesci. Slujba voastră să fie cu dréptă credință către Domnia mé, cu silință și vrednicie; pe slujitorii toți să-ă aveți, voi polcovnicilor, i căpitaniilor, la tréba domnescă pururea gata, ómni harnici, cu arme bune și cu cai în slujbă, iar să nu vă cutezați a li le lua bani și a le da drumulū, pentru că Domnia mé numai și numai pentru acésta amă ridicatū avaturile grele ce dedeți mai înainte, ca să nu aveți pricină de a mai lua bani dela dēnsii, seū a jăfui pre cinevași. Pe toți ómenii voștrii să-ă povățuiți, să-ă invēțați, să-ă ridicați la cele dumneđeesci, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temători de Dumneđeu și a petrece în orînduială creștinescă pentru binele și folosul lor, iar să nu-ă lăsați în netrebnicii și în fapte nelegiuite, pentru că aveți și voi a da sémă inaintea lui Dumneđeu, ca nisce zabiți ce vă aflați asupra lor și să vă faceți inși-vé pildă cu urmări de fapte bune sufletesci, ca să vadă cei mici ai voștri și să urmeze și ei. Nizamulū țerii și mărginile să le păziți întocmai după poruncile Domniei mele. Pentru hoți și făcători de rele să vă siliți peste totă vremea împreună cu toți ómenii voștrii a-ă prinde și a curăți locurile, de a nu se simți nicăeri; mai vértosū acum în vreme de primăveră, când obicinuesc de se pornesc la căi rele, să vă siliți cu mijlocū de față și printr'ascunsū, ca mai nainte să aflați cugetulū celor răi și gătirile lor spre căi rele, ca să nu le dați vreme de a face nici începere, nici urmare și așa să fie liniște și odihnă despre partea hoților în țera Domniei mele, ca nu numai locuitorii, să fie fără de grijă ci și călătorii..... pentru că de aceea avemă orînduiți pretutindena zabiți, polcovnici și căpitani cu ómeni îndestui și deosebiți odobași cu neferi orînduiți.....» Vodă promise slujbașilor bunii să nu-ă scótă din slujbă și să-ă miluescă; cum, «în potrivă, când vre-unulū va vinováți să șcie că cu mórte ilū pedepsim....».*

Circulara se termină cu porunca către ispravnicii și căpitani, să împedice pe

locuitorii a se strămuta din locul lor trecându în alte părți, ce: «să odihnescă fieșcare în loculul lui, pretrecându cu liniște și cu dreptate».

Așezământul ce s'a făcut pentru Ardeleni, care așezământul s'au întărit cu prea Înalta poruncă.

1) «Ciobanii din Ardél pentru oile ce vor pasce în pământul Țării Românesce să aibă să plătescă oeritul câte dece (10) bani de ôie numai și plocónele după obicei, asemenea și vácăritul streinilor să le plătescă și bársanii și țuțuenii tot cu un preț, iar nu cu deosebire, unii într'un fel și alții într'altfel, adecă de vita mare câte bani 33 și de vita mică pe jumătate;

2) Gélepii să nu îndrăsnescă a lua oi în silă de la aceștia seú fără preț, în vreme ce cumpără oi pentru trebuința Țarigradului, nici altă dată, ce se cumpere cu tocmelă și cu învoire, și cu bani gata; însă și numiții bársani să nu se aréte cu împotrivire la vânzarea oilor, în trebuința Țarigradului, ce să vîndă cu prețul lor și cu învoire, ca să nu se pricinuescă lipsă nici la oile Țarigradului;

3) Pentru perdea să aibă să dea fie-care câte taleri unul și câte un mel la stăpâni moșiilor, seú când nu vor da mel, să dea câte taleri doi, iar nu mai mult; și pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nici mai mare, nici mai mică de cât de oi 700 și de fiesce șapte sute de oi să dea câte un mel și câte un ban la stăpâni moșiilor, iar de le va fi perdéua mică, asemenea iarăși să se urmeze fără pricinuire;

4) Căpitani după la Menzilhanele Țării să nu ia de astăzi înainte cu sila caii ciobanilor, seú măcar și ai altora. Iar care va îndrăsni să facă acest fel de faptă necuviósă, numai de cât ispravnicii județului, pe acei căpitani să 'i trimetă către D-lui Vel spat., ca să 'și ia căduta pedepsă și să plătescă și prețul cailor;

5) Vătășei de plai să nu îndrăsnescă să ia ceva cu vre-un fel de numire de la acești ciobani, nici la mergere, nici la întórcerea lor;

6) Căpitani de margine să nu mai îndrăsnescă să ia bani, seú alt-ceva de la mai sus diși bársani, cu nici un fel de numire, că de se va îndresni cinevași, îi va plăti îndoiți și se va și pedepsi, de către D-lui Vel spatar;

7) Pentru vitele mai sus dișilor ungurenii, ce vor intra prin bucate și prin țarinii, să se facă ispășie după dreptate, și să plătescă paguba acei cu vitele, și să grijescă D-lor ispravnicii când vor jelui cine-va, că s'au năpăstuit, să 'i infățiseze cu vorniceii și ce vor fi luat mai mult din dreptate, să 'i pue să plătescă îndărăt și să se pedepsescă;

8) Stăpâni moșiilor să aibă grijă, a 'și astupa gropile lor de bucate, și veri cine măcar, gropile sale, ca să nu se întâmple să cađă vre-o vită în grópă găsind'o destupată și d-lor vóstre ispravnicilor ai județului, să cercetați cu deamăruntul, și ori când se va întâmpla să se repue vre-o vită cu acest mijloc. cercetându de acé grópă a cui a fost, pe acelu ce a avut'o, prin marafetul judecaței d-lor vóstre să 'lă apucați să plătescă vita, care s'a repus, iar când stăpâni gropii când nu se va afla, atunci totu satul să respundă paguba, ca să grijescă cu datorie pentru toți cei streini ce ară pe moșie, să 'și astupe gropile de bucate în tótă vremea;

9) Mai sus numiții ciobani să aibă voie a cumpăra porumb și a-l duce prin plaiuri, pe la stâni, însă porumb nu mai cât le va fi trecuincios pentru

mâncarea și hrana lor, și acésta prin sciința Vătafului de plaiū, pentru ca să privegheze Vătafulū a nu trece cu acestū mijlocū ciobanii, zaherea de porumbū de vëndare și neguțitorie, căci atunci se va pedepsi și vătafulū ;

10) Vitele lor, lâna ce vor lua-o de la dânsese să o trecă înăuntru ca un lucru al lor, fără a li se cere nimica, nici cu numire de Havaiet, nici cu numire de vamă, însă și ciobanii să nu 'și tunță oile lor la baltă, ce să le tunță după obiceiū lângă hotar ;

11) Mai sus numiții ciobani, munții și delnițiile ce le vor trebui, pentru pășunatulū vitelorū lor, să aibă a le tocmi cu stăpâniū acestora, din prețu cu învoiala și mulțămită, tocmindu-se după dreptate, și pentru plată și chirie, în locū de bani de vor da caș, la cașulū ce vor da să nu se facă viclesugū la nici o parte, ci să se cântărescă cu dreptate, și d-vóstră ispravnicilor fórte să grijiți, ca să nu se năpăstuiască nici o parte, măcar cât de puținū, și la vremea cântăritulū să orânduiți omū alū d-vóstră lângă cântaragiū, care să vadă să nu se facă năpăstuire la nici o parte ;

12) Pentru brânza ce este din vechime obiceiū a'și face pentru trebuința lor, după ce încetéză în luna lui August a da caș la cașărie, trecând'o în lăuntru să nu fie supărați de vamă, séu de alte cerei; așiderea și peile de oi mórte să nu se supere, cum și lâna de la vitele lor, când vor tunde, după obiceiū, oile lor la hotar, trecend'o să nu fie supărați de vamă, iar când vor tunde oile la vale și vor da bănuială, că cu lâna lor dimpreună cumpără și altă lâna streină, pentru neguțitorie, atunci prin marafetulū d-lui aghentulū, să se apuce ciobanii ca să plătéscă vama, să nu se păgubéscă miria Impérătéscă; însă pentru acei ce rămânū la câmpū vara, și nu la munte, și iernéză acolo, să le tunță la vale, pentru lâna acestora așa să urmeze vameșii: să le céră răvaș de oierit, și vėdendū suma oilor ce aū plătitū, să cântărescă lâna, și să ție în sémă din lâna țigaie oca una de fieși ce oie, și de oie bārsană 2, iar după acéstă socotélă câtă vor avea mai multă, să plătéscă vama după dreptate.» Anul 1787 Februarie 30. Urméză pitaculū Domnescū de aplicare a ponturilor de sus, contrasemnatū de marele vist. (Cod. XVII filă 167 verso).

ANEXA LA PAG. 96 și 98.

Eatā manifestulū Porței după *Becattini*, VII pag. 71 :

«L'oggetto principale della pace stabilita nel 1774 tra la Sublime Porta, e la Corte di Russia era la quiete, e la tranquillità reciproca de' sudditi. Ma la Russia ha perpetuamente fatti nascere incessanti ostacoli alla continuazione di questa pace con pretese e domande onerose, ed opposte non solo alla buona intelligenza, ma direttamente ancora a' patti, e alle convenzioni. Essa improvvisamente ha invasa la Crimea la di cui indipendenza formava la base del Trattato di Kainardagi, e quantunque per mantenere la quiete, e allontanare ogni motivò di contrasto tra le due potenze fosse stato stipulato e ratificato in scritto a tenore delle capitolazioni, che ne in segreto, ne in palese si sarobbero azzardati fatti o passi di animosità da una parte, o l' altra, la Russia non ostante ha procurato, che il Kan di Tefis, o sia di Giorgia, il quale sebbene finora ricevuto avesse il nostro Diploma Imperiale d'investitura e fosse fin da più remoti tempi nostro vassallo, si sottraesse da ogni obbedienza della Sublime Porta, e in appresso ha

introdotte truppe Russe nella detta Città di Teflis e in tutta la Giorgia, e paesi annessi, intorno le quali cose essendo stato fatto sapere alla Corte di Pietroburgo, che se ne assenesse, essa lo ricusò risolutamente. Nelle convenzioni del Trattato suddetto era chiaramente, e positivamente inscritta l' estrazione del sale dalle Saline di Kilburn a favore degli abitanti di Oczakovv a' quali da lungo tempo dette Saline erano state assegnate, ma la Corte di Russia ha impedito agli abitanti di quelle frontiere di fare il trasporto di quel sale a forza di avanie e vessazioni, e quando fu significato alla Russia di adempire sopra questo articolo alle convenzioni del Trattato, similmente nego di annuire alle istanze fatte.

«La Russia per mezzo del suo Console residente in Jassi, ha sedotto il Principe Alessandro Maurocordato Hospodaro di Moldavia Vassallo del nostro Impero, ed allorchè dopo la fuga improvvisa entro il dominio Russo del predetto Principe diretta tutta e macchinata dal surriferito Console, fu richiesto all' Inviato dell' Imperatrice Residente a Costantinopoli di rendere alla Sublime Porta il fuggitivo Hospodaro, come reo di tradimento e ribellione verso il Gran Signore, replicò risolutamente, che la sua Corte non lo avrebbe giammai restituito. In tal maniera il predetto Ministro ha violate, e rese inutili, e invalide le convenzioni alle quali ha in ogni occasione data quell' interpretazione arbitraria che gli è piaciuta su questo articolo, ma sopra altri simili ancora, ed ha lasciate travedere le sue cattive intenzioni. Parimente il Gabinetto Russo nello stabilire de' Consoli in Valachia e Moldavia, non meno che nell' Isole dell' Arcipelago ed altri luoghi ancora senza averne bisogno, non ha avuto altro oggetto, che quello di danneggiare i Musulmani, e di sedurre quel maggior numero, che le fosse possibile di sudditi della Sublime Porta facendoli passare nelle proprie provincie, impiegandone alcuni nella Marina, altri in diversi posti destinati ad agire contro di Noi. Oltre di che la Russia ha preteso mischiarsi negli affari interni del nostro Impero, come se fossimo suoi dipendenti, avendo avuto il coraggio di chiederci la deposizione e il castigo particolare di certi Bassà, Giudici, Comandanti, e Ministri impiegati nelle Dogane e fino del Bassà di Aiska e di Gildir, ugualmente che de' Principi di Moldavia e Valachia da Noi investiti di que' Governi.

«A tutti è nota la condescendenza con cui la Sublime Porta ha permesso a' mercanti Russi un libero e sicuro esercizio del suo commercio in tutti gli Stati del dominio Otomano, lasciando loro la facoltà andare o partire da qualunque Piazza, o scala del nostro Impero. Sono cognite a tutto il mondo le stipulazioni concluse colla Russia, le quali portano che altrettanto potrebbero fare i negozianti sudditi della Sublime Porta negli Stati dell' Imperatrice, che ricevuta avrebbero la medesima accoglienza come è giusto, ma la suddetta Corte ad oggetto di tirare a se tutti i vantaggi del commercio, ha costretti i prefati sudditi di S. A. al pagamento di un'imposizione più forte di quella, che pagano i sudditi di altre potenze, e allorchè i nostri mercanti sono nell' urgenza di esigere i loro crediti nelle città Russe, non viene loro permesso il transito per le provincie, e in tal guisa resta loro impedito il riscuotere le somme, che i loro debitori sono obbligati ad essi sborsare, talchè la maggior parte è costretta tornarsene indietro non solo senza esser pagata ma danneggiata molto ne' propri interessi, e ve ne sono stati fino di quelli, che è voce che siansi fatti passare in Siberia, oppure uccisi o svaligiati. Allorchè inoltre i bastimenti Mercantili con bandiera del Gran Signore sonosi trovati in necessità, o per tempeste, o altro accidente, o per bisogno di provvedere acqua, di approssimarsi a' porti del Dominio Russo, è stato ad essi negato l' accesso, e fatti allontanare a colpi di cannone a palla diretti contro gli

equipaggi, come accaduto a' nostri vascelli in tempo che facevano il viaggio da Condiukjak a Costantinopoli.

«Finalmente il Ministro di Russia fu il primo a sfidarci alla guerra insistendo pressa la Sublime Porta ministerialmente, che se non se gli fosse dato in scritto una renunzia espressa. all' alto dominio nostro sulla Giorgia, Kartalinia ec.; il Generale Potemkin avea ordine dall' Imperatrice di avvicinarsi con un armata di 100. mila soldati alle nostre frontiere per forzarci ad accordare un tale articolo, e che l' Imperatrice stessa sarebbe venuta in persona alla testa delle sue truppe. Quindi è che in sequela di una tal notificazione, e stante l' ordine dato al Potemkin d' invadere le nostre provincie con si forte esercito, si prosegue dalla Russia a tenere la condotta medesima, che ebbe luogo per sua parte in tempo dell' ingiustissima occupazione della Crimea: quella stessa notificazione congiunta con altri passi precedenti contrari affatto alla buona amicizia ed armonia, ha svelato a noi palesemente esser tolta dal suo canto ogni sicurezza pel nostro Impero, ed ha rese certe ed innegabili i suoi perfidi disegni. E siccome la causa primaria di questi fondati timori si è l'ingiusto possesso della Crimea fraudolentemente ottenuto dalla Russia, così la Sublime Porta dichiarò al Ministro della Corte di Pietroburgo il desiderio, avrebbe avuto di consolidare la reciproca buona corrispondenza mediante un nuovo chiaro e preciso Trattato di aggiustamento, col quale si rimettesse la Crimea suddetta nello stato in cui era nel 1783; proposizione a cui fece similmente il Ministro Russo una risposta del tutto negativa, ed altera, aggiungendo, che egli non scriverebbe mai cosa alla sua Sovrana, e che quando ancora la scrivesse non avrebbe giammai verun esito, poichè la sua corte non avrebbe in modo alcuno abbandonata la Crimea, se non dopo averla difesa collo spargimento di fiumi di sangue, e fino a tanto che le fosse restato un sol uomo, e che mai avrebbe accettati quegli articoli su quali si era espressa S. M. di non volerne sentir parola. Per tutte le accennate ragioni, e altre innumerabili pubbliche e segrete, la guerra è divenuta per i buoni Musulmani un affare di legge e di religione, ed è questo il motivo per cui si è giudicato conveniente rimettere il presente manifesto a' rispettabili nostri antichi amici sovrani in Europa, per notificar loro questa nostra giusta, e ben ponderata risoluzione di dichiarare la guerra alla Russia, risoluzione, che si sottomette ale savie riflessioni delle persone imparziali, lusingandoci, che verrà riguardata con occhio di discrezione e di equità.

Dato a Costantinopoli 24 del mese Somada (o Agosto) l' anno dell' Egita 1201., e dell' Era de' Cristiani 1787».

ANEXA LA PAG. 98

Manifestulū împărătesei Ecaterinei după Becattini (*VII pag. 80*) este analizatū de ajunsū în textulū nostru și decī, pentru înlesnire a tipărirei nu-lū măi reproducemū.

ANEXA LA PAG. 103

Manifestulū lui Mavrogheni către țeră cu referință la răsboiulū dintre Turcia și Rusia este precedatū de acelu ce însuși a primitū dela Sultanulū Abdul Hamit, în acestū obiectū. Acelū firmanū-manifestū este adusū de Dionisie Fottino la tom. III, pag. 222 a traducerei d-lui G. Sion. E scurtū și sună așa:

*Firmanul lui Sultanul Abdul-Hamid către Nicolae Vodă-Mavrogheni pentru
declaraarea resboiului cu Rusia, din anul 1788 August 5.*

Alesule dintre Domniî n mului lui Isus, temelia celor  mari din compania lui Isus, ast di Voevod  al  Țerei Rom nesc  Nicolae Mavrogheni, pecetluesc -se sfârșiturile tale cu succes ! După ce va sosi acest  imp r tesc  semn , sciut  să'ți fie, că așia precum Rușii nu s'au s turat  de folósele și c știgurile ce au dob ndit  in articoli  stipulați prin tratatul de la Kainargi, și fiind -c  după sfinete fetvale (capete de legi) trebuie să se facă după comuna înțelegere espedițiune, este pregătirea ca să iasă sangiak-șerif , și chiar vechilul   nalt  deplin  imputernicită, marele consiliar , c rmuitor  al lunei, ap r torul  popórelor, Epitropul  me  Iusuf Paș  (a c ruia strălucire D-șeu s'  ție în mulți ani, și să mărescă puterea și fericirea lui!) și toți Ogeaklii, rigealurile și alte ordine ale oștirilor n stre; și cu ajutorul  lui D-șeu momentul plec rei lor  se va arăta prin imp r tesca mea r nduial . Așia dar  tu, carele esci Domnul  țerei Rom nesc , vei  nf țiș  acest  imprejurare boerilor  țerei, ca să scie cu încredințare, toți, că nu se va face nici o lovire în drepturile lor  din partea  naltului me  Devlet  și prin urmare să fie dela o l'alt  toți statornici în centrul  supunerei, să nu aibă nici o grijă se  prepus , și să se sil sc  a îndeplini ordinele imperiale; și fie-c ruia să ar ti că vor fi cu siguranță și pace sub umbra milei mele imp r tesc ; și tu, Domnul  țerei Rom nesc , nu lipsi pe l ng  aceste a te înțelege cu seraskierul  Ismailului, deplin  imputernicită și  nalt  consiliar  și fostul  Epitrop  c rmuitor , Ali-Paș , spre a urma întocmai după consiliul  și ordinul  se . Prin urmare să dai și să primesci înștiințări despre mișcarea dușmanilor, purtându-te cu credință și lucr nd  după ordinele ce se vor da, raport nd  și la  nalt  P rt  acele ce merit  a fi înștiințate. Drept  care s'a și dat  acest  ordin  imp r tesc  al me .

ANEXA LA PAG. 105 și 107

Facă ce scrie însuși Enache Văcărescu despre pregătirile de resboi  a lui Mavrogheni:

«E  ved nd  că s'au  nceput  un  resboi  ca acesta, și obl duitor  țeri n stre este Mavrogheni, m'am  prostită de dreg toria ce av m , pentru ca să nu fi  amestecat  în faptele mai sus  numitului, fiind  de tot  netrebnice. Au  ntrat  într'  idee ca să se facă serascher , și acest  de a o catorthoși, au g sit  mijloc , ca să string   ste turc sc  cu l f . Dou   nterese ri socotia să aibă dintr'ac sta, unul  cinstea, ca să se dic  c  cu plată dela d nsul  ține  ste devletului, și altul  ca subt  acest  numire să prade și să jefuiesc  țer , de vreme ce t te  stea care ține cu plată, nu era dec t  cinc  șese mi  de  meni, și at t  la devlet  c t  și aici areta că are 20,000 de  ste, și pe acest  analogie facea luările și jafurile. Două lucruri rele au pricinuit  devletul , unul : c  propoveduind  în t te țera turc sc , c  el  plătesce c te țice lei la un  c l rețiu pe lună, și câte șapte la un  pedestrasi , Turcii ce datoriaz legii și fetfaoa 'i supunea ca cu cheltuiela lor să m rg  la  ste, auđind  de léfa lui Mavrogheni, nu merg  la ordia imp r tesc  și la serhaturi, ci alerga aici; aici era numai numele de  ste mult , iar plata era pe  ste puțin ; acest  ca să nu dea falie, o otc rmuia cu acest  mijloc : priimia pe c ți Turci venia, și le or nduia tai-

nuri, căci nu le da cu vre o plată, ci cu jafuri, și urma acésta până era aprópe să se sfișéscă luna, și atunci pe care vrea să isgonéscă, 'i tăia tainulú ca să fugă și să nu aștepte vremea lefi), iar altulú, că cu numirea leflorú, cumcă dá la 20,000 de óste din punga lui, și cu tainurile ce le hrăpia dela țéră cu jafú și nu cu plată, prăpădia memlechetulú împeratului. In multe rînduri am arétatú aceste stricăciuni, ce le pricinuia și la devletú, și la țéră, dar ce se dicú, și cui să dicú? Elú vędéndú că vezirulú are rîvnă să aridice resboiú, după tóte drep-tatea, și ne mai socotindú cele ce se cuvine și cele de care era trebuință, și se află lipsite, facea tóte mișcările ca să grabéscă pornirea resboiului. Zahererele și cherestelile ce se dedese într'acéstú anú din țéră, care poruncise împérăția să le plătéscă din haraciulú țerii, elú le aú făcutú teberu, și aú đisú că le dăruesce împérăției, ca cumú împérăția cândú ar fi vrutú să le iea din țéră fără plată nu ar fi pututú, și ca cumú nu ar fi fostú țera a împeratului, dar elú aréta că le plătesce dândú și dobândă dintr'acestea. Insumi l'amú vędutú, să scrie unú tacirú la devletú, prin care aréta, că Nemți nu numai n'aú aleanță cu Ruși, ci dicea că le sunt și vrăjmași; însuși elú mi a arétatú tacirulú acesta cândú 'lú scriea. L'am întreatú, și ce vrăjmașie aú? mi a răspunsú că nu voescú Nemții să dea titlu de împeratrice împérătesei Rusiei. Auđiți pozná de răspunsú, cititorilorú! Atunci ne mai dicéndú altú, am răspunsú, că alianță Nemților cu Muscalii o scie devletulú dela 80, și dela tractatulú din 84; însuși chesarulú prin solulú sêu la Țarigradú aú arétat-o pré-inaltei Porți acésta; estimpú aú mersú chesarulú iareși la Crimú, și poți să mai dicú că n'aú alianță? La acéstú tacirú n'are să-ți facă altú răspunsú pré-inaltulú devletú, decâtú să-ți ia capulú, cu pricinuire că-ți bați jocú. — Nu scii tu, mi a đisú, acesta este adevérulú. Și adevératú, eú n'am sciutú, că de unde socotiamú că voiú vedé răspunsulú ce am đisú, am vędutú că-i vine răspunsú cu aferimú și cu slugă credinciosă.

La Ghenarie a velétului 88, aú ridicatú Nemții resboiú asupra Porței pentru Muscali, și generalii dela hotare, aú însciințatú pe pași după la hotare pentru acésta, apoi solulú aú arétatú la Țarigradú, și lui Mavrogheni aú venitú carte dela generalulú Sibiului, de propoveduirea resboiului; dar până a nu veni acéstă carte 'i veni o caime dela Melechi-pașa ce era Vidin-valesi, prin care 'l însciința de resboiulú Nemților. La Februarie 2 era cândú m'aú chiămatú pe mine și mi aú arétat-o, mergéndú l'am găsítú musicându-si barba, și 'mí đise: vędut'ai, Nemții aú aridicatú resboiu? Bine 'mí diceai tu; și acumú ce să facú? Am đisú: nu te teme, că împérăția de te ar fi cređutú, de atunci te omoria, cumú ț'am đisú eú, ci acésta o scie și cređeméntú nu'ți aú datú; numai dela Înălțimea ta, împérăția nu cere slujbă ca acésta, de cele gândite, ci numai slujbă de cele vędute; părăsesce-te însă de acestea și cere la devletú să trimită unú serascherú să păzescă țéră de vrăjmași și noi să-lú hrănimú cu zaherele, după datorie, că așa se cuvine, și Înălțimea ta fii încărcatú cu slujbele devletului și cu trebile țerii, iar trebile resboiului să fie asupra acelui serascherú. Nu putea să-mí dea ascultare, că-ci cu acéstú mijlocú i se aridica mijloculú jafurilorú din mână. Așa vędéndú și neputéndú să-lú mai suferú, și mai vėrtosú teméndu-mé, ca să nu'mí arunce vr'o năpaste, precumú a aruncatú la mulți nevinovați ca să-i jefuiescă, și la mulți pe cari avea pizmă, căci 'i surgunia cu cartea lui la cetatea Giurgiului, am arétatú că eú nu potú într'aceste vremi ca să șeđú aici in țéră, teméndu-me de cele in potrivă, și am cerutú ca să-mí dé voie să mergú la Țarigradú cu casa mea, mai vėrtosú că socia-mea era și țarigradencă. Elú și pohtia să lipsescú de aici, dar nu voia să mergú la Țarigradú, unde 'mí făcu provlimă ca să mă

ducă peste Dunăre la un serhatu de o cam dată (aşa 'mi dicea), pentru ca să nu ceră şi alţi să mergă la Țarigradu veđându-mă pe mine, şi-mi făgădui că de acolo ori cându voiu vre să-mi trimiță casa la Țarigradu, o va trimite cu cheltuiela lui, şi eu să viu lângă densusul. Eu ce mă mulțămiam să lipsesc odată de a-lu mai vede, şi să mergu unde mă voiu duce, am alesu Nicopoia, numai căci sciam mintea şi înțelepciunea lui Selimū-aga Varnali-zadé.

ANEXA LA PAG. 114

Este a se vede tot anexa dela pag. 105.

ANEXA LA PAG. 122

Cărțile deschise a le lui Mavrogheni către cleru din 27 Ian. 1788 sunt concepute, în primele șiruri ca și cele aduse de noi la pag. 121—122, din 25 Ianuarie 1788. Aducem aci numai partea finală, care se deosebesce mai multu și anume de acolo de unde în actulu ce amu reprodușu la pag. noastră 122 se dice: «*Iar pre voi pre toți deobște vă incredințămū*» etc; de aci cartea circulara dela 27 Ianuarie 1788 sună ast-felū: «*Iar cuvioșia vōstră, ca parte bisericescă ce sunteți, să căutați fiesce carele după datoria ce aveți să nu ascultați nici să vă amestecați la vorbe mincinoșe ale nelegiuitorilor, ci grijindū numai de cele sufletesci și de ale sufletulu și de ale sfintelor mōnăstiri și chiverniselii, să vă faceți fi bisericesci adevărați și credincioși către stăpānū, nici să credeți la havadisuri mincinoșe, ce vă va scrie ori vre-unulū din obrazele părței bisericesci (1) seū vre-unulū din obrazele părței mirenesci, pentru că Domnia Nōstră străjuimū dioa și nōptea paza cuvioșiei vōstre și a tuturor locuitorilor țerei Domniei mele; de care aveți și pilde de față vēđute, că *mai înainte nici dece omeni harnici nu se află la Domnie de pază la vreme de trebuință, iar Domnia Nōstră ținemū cu îndestulare atăția ostași numai și numai pentru paza și odihna țerei, cheltuindū și vērșāndū haznalele nōstre și osebitū și înșine ne truimū și suntem gata a ne porni fără de nici unū pregetū, de va fi trebuință și în scurtū capulū ne vomū pune și ne vom jărtvi pentru voi toți, ca unū păinte, după cuvēntulū Evangeliei, ce dice: «*Păstorulū celū bunū sufletulū își pune pentru oi*» și nu vomū îngădui nici viața vōstră, nici averile vōstre a se sminti întru nimic. De aceea dar iarăși vē scriemū, să nu vă amăgireți după rele scoposuri ale voitorilor de rău patriei, care asemenea urmāndu și în cea-l-altă rezmeriță, au vēndutū patria lor și au pricinuitū atăta stingere și resvrătire țerei, cari ș'au luatū plata lor dela D-deū, ci făcēndu-vē inchināciunile vōstre cu rugāciuni ferbinți către milostivulū D-deū, să căutați cele sufletesci, cari se cuvini la datoria cuvioșiei vōstre și avemū nădejde, că prin ajutorulū Dumneđeirei sele și prin multă trudă și ostenelā a Domniei mele, veți petrece acēstā vreme fără de nici o primejdie. 1788, Ghēnar, 27. (Cod. XVII, fila 256).**

1) Alușione la propaganda clerulu rusescu în principate, în favōrea politicei muscălesci

ANEXA LA PAG. 127

Facă manifestulŭ lui Iosif împăratulŭ Austriei :

«L'Europa tutta può fare testimonianza della buona fede con cui la Casa d'Austria ha per quasi mezzo secolo coltivata la pace coll' Impero Ottomanno, come pure delle sincere disposizioni, che in tutti gli incontri la medesima ha dimostrato con ufizj di buon vicino, e premure disinteressate ed instancabili sempre usate per allontanare tutto ciò, che rimuovere potea la buona armonia tra le due Monarchie coll' essere ognor sollecita ad offrire le sue cure e la sua mediazione in tutte le occasioni quando con questa ha creduto di poter prevenire una qualche rottura tra la Porta e le vicine Potenze. Le di lei pacifiche intenzioni si sono di bel nuovo manifestate nell' incontro delle recenti discordie insorte tra la Corte Imperiale di Russia e la suddeta Porta Ottomanna. L'Imperatore associando il suo concorso a quello del Re di Francia suo stretto parente ed alleato, tutto ha tentato per conciliare all' amichevole ogni vertenza, e siccome le lagnanze e le proposizioni della Corte di Pietroburgo si limitavano chiaramente all' esecuzione de' suoi trattati colla Porta, ed ella dimostrava sempre le disposizioni le più favorevoli all' incamminamento di un accordo amichevole, S. M. si lusingava con tutta la compiacenza, che le sue premure unite a quelle della Corte di Versaglies, riuscirebbero ancora a prevenire la rottura e le conseguenze funeste che ne doveano ridondare.

«La condotta però della Porta non tardò granfatto a dare a conoscere la falsità di tali lusinghe, poichè ben lungi essa dal corrispondere alle intenzioni amichevoli delle Corti di Vienna e di Versaglies, rigettò i loro salutari consigli, chiuse l'orecchio alle loro rimostranze, ricusando di accordare all' Inviato Russo la dilazione necessaria per la spedizione di un corriere alla sua Corte, ed il ritorno del medesimo con nuove istruzioni: pretese quindi, che questo Ministro colla sua sottoscrizione firmasse un atto, che rievocava ed annullava tanto il Trattato di commercio conchiuso da pochi mesi tra la Porta e la Russia, quanto la Transazione conchiusa nel 1784, riguardo alla Crimea, e sopra il rifiuto del predetto Inviato di prestarsi a un passo, il quale indipendentemente dall' incompetenza della pretensione, sorpassava di molto la facoltà di un ministro, la Porta non ebbe riguardo di confinarlo nella prigione delle Sette Torri, in disprezzo del diritto il più sacro delle genti, e nel tempo medesimo solennemente dichiarò la guerra alla Russia.

«Una condotta sì violenta porto le cose alle più critiche estremità. S. M. non avea però totalmente ancora perduta la speranza, che le ostilità già incominciate, mediante le di lui conciliatorie insinuazioni, non potessero restar sospese. Si lusingò che il Divano cedendo alle rimostranze comuni della maggior parte degli Ambasciatori, e Ministri residenti in Costantinopoli si persuaderebbe a rimettere in libertà l' Inviato di S. M. l' Imperatrice delle Russie, e darebbe a quella Sovrana una soddisfazione proporzionata ala violenza usata contro di esso ad onta del diritto delle genti, togliendo in tal guisa l' impossibilità di nuovamente intraprendere negoziazioni di conciliazione. Ma la Porta dileguò ben tostò anche questo raggio di speranza; poichè ostinata a fronte di tante istanze riunite, niente è stato valevole a trattenerla dal proseguimento delle ostilità le più animose, ponendo in tal guisa la Corte di Pietroburga nell' indispensabile necessità di pren-

dere le armi per respingere la forza colla forza, e difendersi dalla più ingiusta aggressione. Sono generalmente notti a tutte le Corti ugualmente che alla Porta Ottomanna i vincoli di alleanza, che uniscono la Casa d' Austria, e l' Impero di Russi, vincoli non diretti mai ad offesa di veruna potenza, ma solamente per reciproca difesa nel caso di essere attaccate una delle due corti da qualche loro nemico, vincoli consolidati dal periodo di più di un secolo, e rinnovati più e più volte in faccia a tutta l' Europa. In ogni occasione la Porta ne è stata informata tanta con dichiarazioni verbali, che esposte in carta, specialmente in una memoria presentata verso la fine del decorso anno per parte delle due Corti. Non deve dunque il Ministero Ottomanno condannare, che se medesimo, se l' Imperatore dopo tanti anni impiegati a conservare da buon vicino la pace col Sultano, e dopo avere esaurite in ogni congiuntura le vie tutte di conciliazione e di mediazione amichevole per conservare la tranquillità, si trova oggi suo malgrado sforzato dalla condotta violenta ed arbitraria della Porta medesima, ad adempire nella loro più ampia estensione i doveri di amico, e di alleato fedele verso S. M. l' Imperatrice delle Russie, coll' agire nell' istessa maniera, che avrebbe essa agito quando la Casa d' Austria fosse stata attaccata, vale a dire col prender parte nella guerra in cui quella Sovrana è stata sì ingiustamente strascinata. L'amicizia, la buona fede, gli obblighi di fido alleato, la forza de' contratti impegni, la lealtà de' giuramenti, l' interesse di una comune difesa, e tutti gli altri esposti motivi autorizzano S. M. l' Imperatore e Re di Ungheria e Boemia, a lusingarsi colla più estesa fiducia, che tutte le Corti di Europa approveranno la sua condotta e le sue misure, ed uniranno i loro voti pel felice successo delle sue armi contro il comune nemico di tutta la Cristianità.

Dato della Nostra Residenza di Vienna il dì 9 Febbraro 1788.» (Becattini VII pag. 100).

Facă răspunsulŭ Porței la acestŭ manifestŭ :

«Fin dal tempo che fu conchiusa la pace di Kainardgi fra la Sublime Porta' e la Corte di Russia, esigendo la dignità de' Sovrani, che sieno esattamente osservate le condizioni de' Trattati, e usando ogni diligenza per lo stabilimento della quiete, e reciproca tranquillità de' sudditi, per tener lungi ogni contravvenzione, e per la conservazione della buona amicizia e dell' equità, lascia il Sultano alla perspicacia delle corti nostre amiche il decidere se siasi giammai mancato dal canto nostro a' patti sì religiosamente e solennemente stabiliti. La Corte di Russia al contrario, in vece de' imitare dal canto suo la lodevole condotta della Sublime Porta e rispettare scambievolmente le leggi della buona corrispondenza, e della buona vicinanza, col guardarsi ed astenersi tanto in pubblico, che in privato dal prender vie opposte da quello che esige la buona scambievole armonia, principio fino dalla conclusione della pace ad agire in contrario, e principalmente essendo rimasta accordato per primaria condizione, che la Crimea e piccola Tartaria, come è noto alle potenze nostre amiche e al mondo tutto, dovesse in avvenire restar libera e indipendente, tanto dal vostro Impero, quanto da quello di Russia, talchè altri non dovesse ingorirsi in cose a quel paese appartenenti fuori che Dio; ciò non ostante essendosi proposta la Corte de' Pietroburgo di impadronirsi di quella penisola, messe mano a varj pubblici e segreti maneggi, e coll' appoggio delle truppe Russe, secondando Sahin Guerai, contro gli articoli dell' indipendenza, costrinse gli abitanti, altri sforzando, ed altri ingannando ad accet-

tarlo per loro Kan, e propose poi all' eccelsa Porta di riconoscerlo come tale, minacciando in caso diverso fierissima guerra, contravvenendo in tal guisa apertamente à preliminari della pace, e a' diritti della buona amicizia. La Sublime Porta per risparmiare l' effusione del sangue de' sudditi innocenti, e mossa da compassione verso i medesimi, ebbe la moderazione e la sofferenza di annuire a sì onerosa proposizione. Oltre di ciò sotto nome di Trattato di commercio inventandosi la Russia altri articoli e punti favorevoli, sebbene contrari affatto alle convenzioni di Kainardgi, si accinse a richiedere autorevolmente a questi l' assenso e verbal sottoscrizione parola per parola, ne giovò il far comprendere al suo Ministro con prove convincenti essere i predetti articoli incompatibili alla reciproca calma, poichè esso con perseveranza non cessava mai d' insistere, dicendo non essere in suo potere l' alterare cosa alcuna, e che quando il Sultano non avesse prontamente condisceso, la di lui Sovrana avrebbe ciò imputato come un infrazione della pace. Quindi che la Porta secondando i dettami dell' innata sua generosità, si è prestata a prestarsi all' accettazione anche di questi. La Corte di Russia però non mai contenta, si rese padrona improvvisamente ad armata mano della Crimea, e inviando una forte armata depose il pria da lei protetto Sahin Gueray, e trasportollo ne' suoi Stati, togliendo in tal guisa lo scettro ad una famiglia illustre, che lo avea posseduto per più di trecenta anni, venendo con ciò sfacciatamente a infrangere i patti, poscia con un seguito di memoriali presentati al Gran Signore per mezzo del suo Ministro unitamente a quello dell' imperatore di Germania, significò formalmente al medesimo, che quando S. A. con rilasciasse autentico documento contenente l' annullazione e abolizione de' preliminari riguardanti l' indipendenza della Crimea suddeta si sarebbero immediatamente fatta ragione colle armi. L' eccelsa Porta, che preferiva la buona armonia, e la tranquillità alla carnificina e alla discordia, contro sua voglia consegnò la domandara nuova convenzione. E però palese a tutta la terra quant' esse venisse a soffrire in tal congiuntura. Oltre il fin qui detto sono senza numero le procedure de' Russi contrarie all' amicizia e buona corrispondenza, come sarebbe il far legare a un cannone i mercanti, e sudditi dell' eccelsa Porta, che si trasferivano nella Tartaria minore, ed in Russia, facendoli morire di patimenti e di stenti, l' esigere le gabele anche oltre il valore delle merci, che ivi trasportavano, il tenere lontani dalle sue spiagge a colpi di cannone i bastimenti con bandiera Ottomanna, e molestando apertamente e in segreto i popoli soggetti al Gran Signore, o maltrattandoli o allettandoli con maniere insidiose, cose tutte opposte direttamente allo spirito, e alla lealtà de' Trattati. In vista di tante e sì replicate offese l' eccelsa Porta, non ostante religiosamente osservò i doveri della amicizia e della pace, lo chè è chiaro non esser provenuto ne per evitare la guerra ne per sua debolezza o impotenza, ma solemente per amore della tranquillità, e del pubblico bene, si fatto procedere fu attribuito in vece dalla Corte di Russia alla debolezza e impotenza suddetta, maggiormente si resse ardita, e alzò le sue mire, e sperando di effettuare quanto le fosse venuto in pensiero, non paga di tutto ciò, si cattivò l' animo con segreti maneggi del Principe Eraclio Kan di Giorgia, e senza aver riguardo alle sue capitulazioni, alle ricevute investiture, e giuramenti di vassallaggio prestati al Sultano e de' patti solennemente giurati nella sopra espressa pace, ne quali promettesi positivamente, che da nessuna delle parti contraenti si sarebbero commesse in avvenire azioni ostili ne di scambievole pregiudizio, tanto in pubblico che privato, se lo tirò dal suo partito, lo dichiarò suddito de suo Impero, e poi pretese anche di farlo riconoscere come tale dall' eccelsa Porta

quindi si lagnò altamente del Bassà di Aischa, perchè dava mano alle ostilità de' Tartari Lesghi contro i Giorgiani, e come se ne avesse il diritto, domandò la deposizione del medesimo, e dopo varie e noiose insistenze presso l' Ambasciatore di Francia, avendo insinuato che si fosse emanato un Firmano diretto al prefato Principe, coll' approvazione per parte di S. A. di quanto era stato fatto, l' eccelsa Porta usando sempre di tutti i riguardi per la mediazione della Corte Francese, si indusse a rilasciare il richiesto Firmano. Con tutto questo, nella conferenza tenuta col Ministro Russo, intavolata l' istessa materia, alzò le sue pretese, richiedendo che fossero inserite in quell' atto delle clausole non confacenti alla dignità del Gran Signore, cosa che non potea concedersi senza attirarsi la pubblica indignazione. Oltre il suddetto Firmano, essendo restato acordato specificatamente ed espressamente, che gli abitanti di Oczakovv possano a tempo debito, previa l' intelligenza de' rispettivi comandanti passare da quella piazza ad estrarre il sale, come era di antica consuetudine, dalle saline situate tra la fortezza di Kilburn e Hoicofi, senza che fosse recata loro alcuna molestia o impedimento, e senza che ne seguano risse e tumulti, ma il tutto con quiete e buon ordine, come conviene tra buoni vicini ed amici, una tal condizione fu per cinque o sei anni religiosamente osservata, ma dopo questo tempo incominciò a pore degli ostacoli e degli impedimenti, che degenerarono in vessazioni. Comunicato ciò al Ministro Russo, rispose provenire forse l' inconveniente da un malo inteso de' comandanti de' confini, e che erano stati già trasmessi gli ordini opportuni in scritto, onde fossero puntualmente eseguiti, venendo in tal guisa a riconoscere i diritti incontrastabili della Porta. Tuttavia non cessando mai i predetti impedimenti, anzi aumentandosi, alle replicate istanze, e alla dimostrazione della manifesta contravvenzione, che veniva a farsi de' patti veglianti, il prefato Ministro si apprese al partito di tergiversare, ora scusandosi con dire non esser vero quanto esponevasi, ora di non aver ricevute istruzioni su questo articolo, ora allegando per pretesto degli sbagli commessi da' deputati nominati alla fissazione de' confini, ora con altri raggioni pieni di termini vaghi ed inconcludenti, procurando sempre di eludere sopra questa condizione il Trattato. Dopo qualche tempo di reo si fece attore in questo affare, chiamandosi, parte lesa, e lagnandosi degli abitanti di Oczakovv, che estraeano il sale dalle saline di Kilburn, come se mai fosse stata ad essi rilasciata una tal concessione.

Era stato in oltre stipulato, che ribellandosi qualche suddito di ambe le parti, o commettendo qualche delitto, o disobbedienza, non possa ricovrarsi in alcuno de' rispettivi dominj, eccettuati però quelli che negli Stati del Gran Signore avessero abbracciato il Maomettismo, e quelli che in Russia si fossero fatti Cristiani. onde in nessun modo nessuno fosse accettato e protetto da nessuna delle predette parti, ma anzi subitamente restituito, o per lo meno espulso da' paesi di quello Stato, acciò simili malviventi non siano motivo di dissapori e della freddezza tra le due Corti, volendosi, che qualunque suddito tanto Turco quanto Cristiano, che per qualunque delitto passasse da un Impero all' altro, sia alla prima richiesta, senza dilazione, consegnato nelle forze di chi lo richiede; inconseguenza di che l' eccelsa Porta avendo fatta formale istanza per la restituzione del Principe Alessandro Mauro Cordato Hospodaro di Moldavia, il Ministro Russo allegando al solito diverse scuse e sotterfugj non coerenti mai al Trattato, si espresse che quando ancoia la restituzione fosse indispensabile in vigore del Trattato medesimo, la sua Corte non sarabbesi mai prestata a un atto di tanta viltà. Disse poi, che il General Potemkin alla testa di 60. mila uomini sarebbe venuto à con-

fini delle duo Monarchie per appianare tutte le insorte vertenze, sfidando in tal guisa la Porta a uscire in campo. La cortesia, e moderazione del Gran Signore fece viste din non avvedersi dell' affronto, ma solo prese le sue misure per informarsi di quanto accadeva e rilevò, che effettivamente il detto Principe si avvicinava con un grosso esercito alle frontiere, e che la Corte di Pietroburgo era sempre ferma nella detterminatione di non rilasciare il Principe di Moldavia fuggito ne' di lei Stati, ne usar veruna condescendenza alle rimostranze della Porta relativamente alle materie del sale. In tal modo, conoscendo S. A. di esser come provocato a impugnar la spada, stantechè la marcia di tante truppe non poteva non considerarsi come cosa contraria à diritti della buona vicinanza, all' nso praticato dalle Corti, e alla comune sicurezza si rigorosamente ricercata da tutte le potenze, e che perciò venivano a rompersi gli obblighi della pace; si credette anch' essa autorizzata a spedir delle milizie per difesa delle sue provincie ma non essendo mai aliena dall' ascoltare pacifiche propozioni, fece venire l' Inviato Russo per saper da lui se la sua Sovrana era intenzionata o no di mantenere l' osservanza de' giurati patti, de quali se gli rimessero sotto gli occhi gli articoli; al che avendo replicato come l'avanti e quasi confermando co' suoi detti l' infrazione de' Trattati, fu secondo l'antica consuetudine praticata dall' eccelsa Porta, trattenuto nel Castello delle sette Torri, affine di difenderlo dalla furia del popolo che fremeva in udire tante e si reiterate offese e contravvenzioni.

Tutte le Potenze amiche non possono ignorare, che sebbene la Russia sia stata la prima ad infrangere le capitolazioni, e che la Porta siasi veduta in precisa necessità di intraprendre la guerra per esimersi una volta da tante umiliazioni e insulti; non ostante, nè in segreto nè in pubblico ha recato verun motivo di disgusto e di offesa alla Casa d' Austria sua confinante ed amica fino da cinquanta anni, e di coltivare come tutto il mondo ne è testimone, la reciproca buona corrispondenza e perfetta armonia tra le due parti, malgrado, che fosse bene a portata degli stretti vincoli e della grande unione, che esistono tra la Corte di Vienna, e quella di Pietroburgo, in prova di che si è prestata sempre in ogni occasione a non poche condescendenze in suo favore, condescendenze totalmente estranee a' Trattati, e primieramente avendo essa richiesto una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l' estensione e fati piantare i segni de' confini, indi fatte marciar gran truppe minacciando delle fiere ostilità, se l' eccelsa Porta non gliene faceva un immediata cessione. Il Sultauo avendo in vista l' antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece di restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, e spedì deputati in quelle parti, per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richiesto. Le Reggenze di Barberia non ostante, che sieno generalmente riconosciute libere e indipendenti da chicchessia, stipulando esse senza il concorso di alcuna potenza i loro Trattati di pace colle Corti Europee, cosa effettuata più volte coll' istessa Corte di Germania, a tempo de' precedenti Imperatori, e d'altronde nel Trattato di pace sussistente tra la Sublime Porta, e la Casa d' Austria non ritrovandosi articole alcuno indicante l' indennizzazione e risarcimento de' danni, che inferir potessero i Corsari delle predette Reggenze a' bastimenti mercantili Imperiali, nondimeno richiasta che con un pubblico atto si rendesse responsabile, e mallevadora delle suddette Reggenze a favore de' sudditi, e bastimenti Imperiali, essa si prestò di buona voglia alla richiesta quantunque estranea agli articoli della Capitulazione vegliante. Oltre a ciò la Corte di Vienna fece istanza per un libero commercio e navigazione nel mar Nero con tutte l' esen-

zioni e prerogative possibili, cosa diametralmente opposta a' Trattati anteriori, volendo di più un Documento autentico diviso, in otto punti essenziali, ognuno de' quali al sommo pregiudicevole all' Impero Ottomanno, sembrava non solamente indiscreto, ma ancora irremissibile, fondandosi sulla incontrovertibile ragione, che la Corte di Vienna per l' infrazione della pace di Passarovvitz nell' 1170, dell' Egira, e per non essersi fatta menzione alcuna de' medesimi nel Trattato di Belgrado, anzi totalmente obliati in tal congiuntura non fosse in diritto di richiederne l' ammissione, ciò non ostante si piegò S. A. a rilasciare anche questo documento di commercio in tutto simile all' inconveniente domanda, ed acconsentì amichevolmente al libero passaggio e navigazione de' legni con bandiera Cesarea e Toscana in tutti i mari, e fiumi dell' eccelsa Porta senza restrizione veruna, e senza assoggettarli a veruna perquisizione o visita, come è solito farsi per certi dati scali, e Porti.

Non può mai allegarsi il minimo esempio negli anni trapassati, che per parte della Corte di Vienna risedesse Console veruno, ne' due Principati di Valacchia e Moldavia, ne trovasi orma alcuna di ciò nel tenore delle Capitulazioni, e Trattati; non ostante la suddetta Corte ha preteso d' installare un suo agente nelle menzionate Provincie e la Sublime Porta ponendo in non cale i discapiti, e pregiudizi provenienti da tante pretese, a solo oggetto di far sempre più fiorire la pace, e la quiete, coll' usata sofferenza si mosse ad accordare il predetto Agente, e per ciascheduna di queste materie, ognuna di tanta importanza, rilasciò atti autentici, afine di non alterare l' amista, e la buona vicinanza. E quantunque la Corte di Vienna sia stata sempre la fautrice delle richieste infrazioni ed invasioni eseguite dalla Corte di Russia dopo la pace di Kainardgi, con favorirla e secondarla, ad onta di ciò, la Sublime Porta non ha fatto mai verun risentimento, ne lagnanza alcuna. E cosa dunque notoria, e a tutta l' Europa palese, che la Sublime Porta sempre gelosa nell' osservanza de' suoi Trattati e de' sacri patti, non ha mai contravvenuto a suoi impegni, e che dopo ancora la dichiarazione di guerra alla Russia, non fece travedere veruna sinistra intenzione contro l' Imperatore de' Romani, anzi si è mostrata costante, e ferma nella lealtà, come ne assicurò l' Internunzio medesimo Barone di Herbert, al quale significò, che sperava un ugual corrispondenza di amicizia per parte del suo Sovrano; ma questo Principe messa in oblivione la costante amicizia di cinquanta anni e la puntuale e scrupolosa osservanza de' Trattati per parte dell' eccelsa Porta, la quale non può ignorarsi, che se ne' tempi critici e disastrosi per la Casa d' Austria avesse mostrata qualche piccola inclinazione contro di essa, e aperte le orecchie alle offerte e agli inviti de' di lei avversarj, non solo avrebbe ottenuto ogni suo intento, ma avrebbe di più ridotti a mal partito i di lei affari. Ciò non ostante non pretese il Divano di scostarsi in fatti mai dalla sua magnanimità e generosità di animo per prevalersi delle sciagure e debolezza de' suoi vicini. La sua retta maniera di operare non ha per altro ricevuta la dovuta gratitudine, e contraccambio, mentre la Corte di Vienna niente curando la generosità ed equità della Sublime Porta, spinta dal veemente desiderio d' ingrandirsi, e dilatare a spese altrui i suoi troppo vasti dominj, presa la favorevole occasione della rottura avvenuta con la Russia, attribuendo a S. A. l' aggressione, si è unita e resa partitante ed ausiliaria della Russa Imperatrice, in conformità di che ha emanato un manifesto, ed ha ingiunto al suo Ministro di ritirarsi ne' suoi Stati, rompendo senza motivo veruno e senza alcuna offesa i sacri patti veglianti, ed annullando ogni Trattato, la Sublime Porta non facendo alcuna opposizione alla partenza

dell' Internunzio, gli ha accordata la permissione di ripatriarsi con tutti gli onori e prerogative, volendo anche in ciò secondare i moti di sua innata magnanimità, e nobiltà di pensare, quindi è che lo munì di un Firmano del Gram Signore per provvedere alla di lui siurezza e indennità acciò sano e salvo potesse approdare in Toscana, e di là restituirsi alla sua Corte, accettando similmente la raccomandazione dell' Ambasciatore di Francia per tutti i sudditi della Casa d' Austria, acciò sieno protesti ed assistiti sino al loro ingresso ne' propri confini, rimettendo tutto ciò al savio e discreto discernimento delle Potenze nostre amiche affinché restino persuase, che l' eccelsa Porta, non ha mai offeso l'Imperatore di Germania, e che le cose sono nello stato in cui si sottopongono alle loro savie riflessioni.

Dato in Costantinopoli il giorno che corrisponde al di 13. Marzo 1788.»

ANEXA LA PAG. 135

Carte ce s'a scrisū din partea pré Sfintūilor Séle părinūilor Archierei și Domnilor Séle Veliūilor boeri. către egumenulū și boeriū din sud Muscel

«Pré cuviōse Archimandritū, egumenū al sfintei mōnastiriū Campulung și cuvioșilor egumeni dela cele-l-alte mōnastiriū din sud Muscel și D. V. cinstiūi boeri veliūi și al doilea, după părintesca dragoste, moliftă și blagoslovenie vē trimitemū, iar noi cu fiască evlavie și cu frățesca dragoste ne închinămū cuvioșilor vōstre părinūilor și D. V. boerilor; vē însciināmū că Măria Sa pré Inaltulū și pré luminatulū nostru Domnū, după grija cu durere ce are pentru paza țeriū despre vrājmașii pré puternicii împărăūii (a căreia stăpānire să-o întărescă Dumneđeū în veci nestrāmūtată), cu neadormiūi ochi priveghiindū pentru ocrotirea și străjuirea a tutulor părūilor pāmēntulū nostru, iată aū orinduitū și într'acēstū judeū boeri cu ostași domneșci întru a face paza cea cuviincioșă, cari ostași fiindū-că se cade a avea hrana și māncarea lor și a cailor lor ca să nu fie lipsiūi, spre a putea sta la slujba și trēba ce se orinduescū, nemișcaūi, iată că vē scriemū tutulor de obște: fieșicare să vē arētaūi în adevērū și să vē daūi de față zacherelele și bucatele ce aveūi, fără a nu le tainūi și a le ascunde, spre a se lua după poruncă și a se da la ostași. Pentru care cu acēstă trēbă s'aū încārcatū către Măria Sa Vodă cuviosulū archimandritū cāmpulungeanū, ca să cerceteze sā afle și verū unde va găsi zacherea, s'aibă tōtă volnicia a o lua și sā dea răvașū pe câtă sumă și ce felū de zacherea, după care are a se plăti tōtă acea zacherea dela visterie cu preū bunū. Ci dar, după cum vi se poruncesce de Măria Sa Vodă prin deosebită carte a Măriei Séle, fiindū-că la acēstă vreme, după datoria legei și a credinūei nōstre către pré puternica împărăūie, suntemū datorū a ne arēta cu prothimie și cu silinūă la trebuinūele și poruncile ce sunt, mai vērtosū că acēsta este pentru alū nostru bine și folosū a fi îndestulaūi ostașii de cele trebuincioșe ca să pōtă păzi; de aceea vē sfātuimū și vē îndemnāmū fiilor, fraūilor, la acēstă trebuinūă, cu toūi sā vē arētaūi gata cu inimă întinsă și voi și din sine- vē spre a implini cele trebuincioșe ostașilor, cari sunt orinduiūi acia, și sā vē arētaūi în faptă supunerea și credinūă către devletulū pré puternicii împărăūii, sub a căreia umbră amū trāitū, ne-amū chivernisitū și ne-amū miluitū, noi și părinūii și moșii nōstrii, într'atūta sumă de aūi, stăpānindu-ne moșiile, acareturile și ómenii nōstrii nesupēraūi, pentru care aceste îndestulate milū și privilegiuri ce amū avutū da-

toți suntem fiilor și fraților, după lege și după totu cuvântul dreptu a ajuta la această vreme oștile împărătesci cu cele ce vomu avé și să ne repunem și viața. Să nu vè amăgiți a căde la niscareva cugete rele de hainlic și necredință, pentru că avem pildă pe cei ce în trecutele vremi de rezmeriță s'au înșelatú la netrebniciu ca acelea, că nici unú sfârșitú bunú n'au avutú, ci și casele lor s'au pustiitú și au adusú și țerii robiciune, ci ferți-vè a nu căde la vre-o alunecare cu neîmplinirea celor trebuinciose oștilor, ori cu fuga, seú strémutarea cui-va, că suntemú cu toții în primejdie și pe lângă unii vor căde cei-l-alți în robiciune și veți trage pecatulú înaintea lui Dumneđu.

Iar de ne veți asculta sfatulú care părintesce și frătesce vè dăm, ca niște patrioți ce avem durere, să sciți că cu truda și silința pré înălțatului nostru domnú și cu întâmpinarea vóstră de cele trebuinciose ostașilor, nu numai vom petrece această vreme fără de primejdie, și încă vom câștiga în urmă milile împărătesci și ale măriei sale lui vodă, după cum am și vedutu și după cum și sciți că milile pré înălțatului Devletú ale pré puternicei împărății fiindú din fire obicinuită a vedé pre supușii săi pururea îndestulați, tóte cele dărăpánate și stricate din vremea rezmeriței, cu puținí aní pe urmă, s'au întemeiat și au venit încă la mai bună stare. De aceea dar, vè poltimú și vè rugăm, să ne dați ascultare fraților, ca să faceți vedută în fapte silința și credința cea dréptă a sfințielor vóstre părinților și d-v fraților.» 1788 Februar. 17. (Cod. XV fil. 266 v. *De la Marrogheni* au remasú 3 condice conservate la arhiva statului, cu No. 15, 16 și 17).

ANEXA LA PAG. 141

Nu se dá la acest locú, căci lectorele póte ași procura cu înlesnire documentul în cestiune în Memoriulú meu, presintat Academiei la 18 Noembre 1888: n'am face decât a îngreua tipărirea cursului reproducându-le și aicea.

ANEXA LA PAG. 145

Nu este anexă de dat, căci este dată la pag. 143 actutú cu data 20 Noembre 1787.

ANEXA LA PAG. 150

Ni s'a fost rătăcitú dintre manuscrise unú actú importantú și anume o scrisóre a Mitropolitului Moldovei către generalul en șef (ori cum scrie «Аннеѳ» iar nu «Anset» cum din o regretată eróre il publică D. Erbicénu în Istoria Mitrop. Moldovei, pag. 312). Reaflându acest act il dăm aicé, întocmai după cum l'am decopiat noi mai înainte de d. Erbicénu, la Mitropolia din Iași.

Iată-lú :

Pré luminatè General en șef al nostru întru tot nălăjdutú făcètor de bine!

«După rugămintea care prin plecata scrisóre a nóstră amú fostú făcutú către strălucirea ta în trecutele zile, învrednicindu-ne acum a lua doritulú răs-

punsu prin luminata carte a strălucirei tale din 28 a trecutei luni Mai, bucuria de care ne-am cuprinsu au statutu cu totul luminata, mai alesu intr'o vreme când eram la cea mai de pe urmă grijă și frică pentru apropierea turcilor și a tătarilor ce ni se vestiră într'aceste zile. Decî am înălțatu mulțămitoare glasuri de laudă către dătătorulu a tôte bunătățile D-șeu, rugându'l dintru adîncul inimii, ca să adaoage slava armelor Préputerniceii împărătescii măririi cu necentenite biruințe asupra vrăjmașilor. Inșă măcaru că noi suntemu bine încredințați atătu la înaltele făgăduinți a Impărătesceii măririi, care prin luminatu manifestu ni se adevereză, cât și la a strelucirei Tale, prin scrisu, către noi, încredințate arētări pentru cea grabnică intrare a împărătescilor armii, spre mântuirea noastră, cu tôte aceste frica de care suntemu cuprinși, ca pentru vr'o năvălire a turcilor și a tătarilor, cari într'aceste zile împreună cu hanulu și cu unu pașă au intratu la ținutul Fălciulu câtă-va sumă, ne dă îndemnare și îndrăsnelă, că iarăși să facem rugăminte către strălucirea Vóstră; pentru care și cădendū cu lacrimi ne rugămū, să faceți milă cu acéstă ticălosă patrie, să grăbiți câtū s'a putea mai în grabă trecerea împărătescii armii, ca să ne izbăviți de primejdia pornirei de care suntemu îngroziiți dupre sălbătăcia *Moametanilor*; pentru care facere de bine și milostivire, veți avea dela milostivulu D-șeu mare și vrednice răsplătiri. Pré înălțatulu Domnū generalū feldū-marșalū între altele ce cuprinde prin luminata carte ce ne-au scrisu, poruncindu-ne și pentru gătire de vite și alte trebuințioase spre hrana oștii împărătescii, noi cu tótă credincioasa supunere suntemu gata ascultători. Inșă, după cum și către înălțimea sa amū însciințatu, prin răspunsulu ce amū făcutu, suntemu foarte îngrijiiți, că strângendū-se a ele vite, până a nu trece armia, de va lua însciințare hanulu, pôte să trimită unū poghiazū de tătari să le ia; decî dar, pentru acésta și pentru ca să nu se primejduescă și țera despre *Moametenii*, ne rugămū ca să trecă cât mai în grabă măcarū o sumă de oșteni și suntemu bine încredințați, că numai din însciințarea ce vor lua turcii și tătarii, că au intratu în Moldova Muscalii, se vor depărta, și se va răsfla și partea de josū a țerii de asuprelele și primejdiile în care au fostū până acumū, bucurându-se cu toții de împlinirea făgăluilor ce se arēt prin împărătescu manifestū, care s'au trimisă pe la tôte ținaturile de s'au vălūtu de toți locuitorii. Pentru căpitanū Dimitrache Alexandrovici, pe care îl recomănduesce Strălucirea Ta. ca să se rânduescă ispravnicū la ținutul Sorocăi, avemū cînste a însciința, că s'au orânduitū la ispravnicia acelu ținutu, ca unulu ce și la slujbele Strălucirei vóstre s'au arētatu cu osirdie și, prin acéstă mijlocire, și patriei se le nu mai puțină slujbă au făcutū. »

1788, Iunie.

ANEXA LA PAG. 169

Carte deschisă dela Io N. P. Marrogheni către Bărladeni și Vaslueni

«Pré sf. arhimandriți, egumeni, epitropi ai sfințelor mōnastiri i mitōce, molitvelor vóstre protopopi, preoți și diaconi, pré cinstiți boieri, păcălabi și boerilor celor-l-alți fără de dregătorie, căpitanilor, vameșilor, breslașilor, neguțitorilor. orașenilor, vorniceilor din sate și tutor locuitorilor țeranū din tôte satele și din orașul Bărlad și întregulu județū alū Bărladulu, sănătate.

Vē facemū cunoscutū vouē tuturor, că aflandū Domnia mé despre întâmplarea din Moldova (Bogdania), adecă cumū ați rămas fără domnū, întocmai ca

nisce oi fără păstor, mai ales acum în acestu timp anormal și gândindu-ne pe de altă parte în câtă spaimă și grijă v'a adus această întâmplare, am luat parte la durerea voastră. De aceea n'am uitat, ca prin presenta scrisore domnescă să vă scriem cu dinadinsul și să vă însciuțăm pe voi toți, că noi nu vă deosebim de cela-l-altu popor al țării la paza și ocrotirea ce trebuie s'aveți într'această vreme, ci ca un părinte obstesc și Domn cu milă și durere pentru toate raialele împărătesci, precum îngrijim pentru locuitorii țării noastre, așa vom îngriji și pentru voi și vom întâmpina totul pentru apărarea voastră, orînduind destule oștiri pentru a sta în potruva dușmanilor. Așa în cât și noi înșine vom veni p'acolo cu multă oștire, și viața noastră o vom primejdi și ne vom jertfi pentru voi raialele împărătesci, după dicerea Sf. Evanghelie «păstorul cel bun își dă sufletul pentru oile sale» și nu vi se va întâmpla nici o nenorocire.

Ită că orănduim și ispravnicu unulu din cei mai de aproape păzitori, spre ocrotire și pază și deosebit am numit în Bêrlad comandantă pre onoratulă Aga Hagi Suitariul. Vor veni, precum am dis mai sus, și alte puteri destule și oștiri împărătesci. Deci, după ce veți primi presenta scrisore de parigorie, din partea Domniei noastre, să părăsiți ori-ce frică și ezitațiune și cu curagiu să vă strîngeți voi cei bejăniți și să vă întorceți în locurile și în casele voștre, îngrijindu fără frică de lucrul pământului, și de alișverisurile, mesteșugurile și de chivernisela voastră, petrecînd în casele voștre fără să vă spăimântați și fără să vă retrageți de oștirile a pré puterniculă Devletu otomană și să nu vă temeți de ele, fiind-că au porunci grele, nu numai să nu vă supere întru nimica, se să vă aducă vr'o năpăstuire, ci încă să vă mîngăe, să vă trateze bine și, decă va fi trebuință, să și vorse și sângele pentru voi. De aceea dar, nu trebuie să fugiți și să vă retrageți de asemenea ostași, cari merg să se jertfescă pentru voi, ci datorie aveți să-i ajutați fie-care cu ce pôte, la trebuințele lor. Pe lângă acestea vă sfătuim părintesce și vă povățuim, ca pre unia fiu iubiți, să nu se înșele vre unulu dintre voi și în simplitatea lui, să se abată dela buna credință, fiind ademenit de niscari împrejurări, căci acestea sunt lucruri trecătoare. după cari nu trebuie să vă luați, se prin îndemnarea și promisiunile mincinoase ale dușmanilor să porniți în contra oștirilor împărătesci ale pré puterniculă Devletu Ali Osman, se să urdiți spionage și *hainlăcuri*, servind în secretă pre inamicu, căci nu vă veți folosi din acesta în viitor. Câți veți da ascultare la îndemnarile inamicilor, peste capul vostru vor căde toate nenorocirile și veți cunoște răul și peirea voastră și veți căi îndesertă pentru greșela voastră, precum aveți pilda din trecut: câți s'au purtat rău hainindu-se în contra buneî orăndueli, aceia nu s'au ales cu alta. fără numai cu pribegirea din țera și patria lor, cu nenorocita și desăvârșită peire a avereî lor și au fostă pricina nenorocireî atător suflete de frați creștini, pentru care lucru au rămasă vinovați să dea cuvânt înainte dreptulu Dumneđu. Din toate aceste deșerte cugete, cari aduc la primejdie de viață pre cei proști de minte. să vă feriți, ca raiale supuse prin voia lui D-đu la puterea pré puterniculă Devletu osmanicesc, sub umbra căruia ați trăit și ați fost ocărmuiți, voi, părinți și străbuni voștri, atăta timp, cu toate privilegiile și milostivirea domnescă, stăpănuind cu libertate țera voastră, moștile voștre, să vă arătați credincioși și supuși în timpulă presentă în datorita credință și precum lămurit ordonă s-ta scriptură: «*Supuneți-vă către cei cari vă conducă și ascultați-i căci ei vegheză pentru sufletele voștre*». Nu vă abateți de la cele legiuite, se pentru vre-unu cuvântu politicu, căci nici legea nu învătă pre supuși să se opună la stăpăniî lor, pre cari D-đu a bine-voit a le da

asupra lor, nici cuvântul *politic* ertă acésta, ca fără arme și țeranî să întreprindă campanie contra domnitorilor și ocârmuitorilor lor, căci puternicul Devletü este în stare, cu ajutorul lui D-đeü, să distrugă și să bată pre inamicii săi și este în stare ca să libereze și să scape raialele împărătesei, trâmîțîndu destule puteri spre întâmpinarea și distrugerea inamicilor. Voi ca raiale credinciose ale puternicii împărății, sunteți datori, ca priu stăruința la muncă să stăruiti în datoria credinciosei vóstre supunerî și Noi ne îngrijim pentru hrana și chivernisela vóstră. Să aveți bune speranțe în milostivul D-đeü și în armele pré puternicul Devletü, rugându-vé în tot-d'auna pentru isbânda lui în contra inamicilor, tóte aceste mișcări de resboiü fiindü trecétóre, apoi va urma o pace și liniște desăvêșită și veți dobândi fórte multă cinste și voi și copiii vóstri și întreaga vóstră patrie, purtându-vé în timpulü de față credincioși și supuși, cu plecáciunea datorită și mai alesü decât vre-unulü dintre voi va face vre-unü serviciü, pentru zelulü și credința lui către împărăția Ali-Osman, se va bucura de mila și de cinstea pre care în alte timpuri nu va puté s'o dobândéscă. Aceste să sciți și fiți sănătoși.» 1788 luna Aprilie 19. (Cod. XVII fila 29 v. trad. din grecesce).

În josulü actului sunt scrise județele țerei Moldovei :

Hotin, Soroca, Dorohoiü, Hârlău, Orheiü, Lăpușna, Némțu, Cărliga, (Cărligătura) Romanul, Iași, Vasluiü, Băcău, Tutova, Fălciü, Putna, Tecuciü, Covurluiü.

ANEXA LA PAG. 181

Nu toți boerii părăsiră pe Mavrogheni din primulü momentü alü izbucuirei resboiului. La finele anului 1788, după ce Mavrogheni primi sciri mai cu sémă de victoriile Turcilor în Ardél și Banat, mulți boeri își mai potolescu supărarea pe Mavrogheni. Cândü în Septembrie Mavrogheni eși ca să mérgă asupra Brașovului, domnitorulü încredințéază paza curții séle din Bucuresci chiar boerilor, dândü pitacü pentru organizarea gardei curții în fie-care și a septémânei cu anumiți boeri.

Îată pitaculü din 16 Septembrie relativü la acésta :

*Cutastifü de boierii cari aü să păzescă în fie ce séră în curtea nóstră
Domnescă.*

Duminică séra.

Boerul Banulü Ghica.

- » Logofétulü Ion Damari.
- » Clucerulü Istrati Crețulescu.
- » Paharniculü Hristea Cerb. (?)
- » Stolniculü C. Niculescu.
- » Slugerü Iorgache Palada.
- » Armașü Deșliu.

Luni séra.

Boerul Vormiculü Brâncoveanu.

- Boerul Logofătă Gulescu.
 » Căminarulă Hagi Moscu.
 » Paharniculă Toma Călinescu.
 » Stolniculă Radu Filipescu.
 » » Nicolae a Stolniculă Gheorghe.
 » Clucerulă za arie Ion Brezoianu.

Martă sėra.

- Boerul Vistierniculă Grecianu.
 » Paharniculă Teodor Trajan.
 » Stolniculă Enache Hiotu.
 » Sărdarulă Ion Caramanliu.
 » Medelnicerulă Stefan Vilara.
 » Clucerulă za arie Al. Cocorescu.
 » Vameşulă N. Eremia.

Mercuri sėra.

- Boerul Visterniculă Grădişteanu.
 » Stolniculă Ion Ştirbeiă.
 » Sărdarulă Stef. Costescu.
 » Medelnicerulă Gr. Brezoianu.
 » Slugerulă Gr. Hasan.
 » Şetrarulă Angheli.
 » Clucerulă za arie D. Locusteanu.

Joi sėra.

- Boerul Visterniculă Slătineanu.
 » Clucerulă Enache Mavrodi.
 » » Drăghici Oteteleşanu.
 » Paharniculă Constantin a lui Medelnicerulă Mihalaki.
 » Medelnicerulă C. Filipescu.
 » Slugerulă Scarlat Varipatis (?)
 » Pitarulă Stefan al Stolniculă Gheorghişă.

Vineri sėra.

- Boerul Vorniculă Barbu Ştirbeiă.
 » Paharniculă Matei Fălcoianu.
 » Clucerulă Ion Oteteleşanu.
 » Medelnicerulă Drăghici Grecianu.
 » Clucerulă Scarlat Rosetti.
 » Pitarulă Const. ginere Stolniculă Ioniţă.
 » Armaşulă Teodor Arcuda.

Sămbătă sėra.

- Boerul Logofătulă Const. Ştirbeiă.
 » Clucerulă Ion Creţulescu.

- Boerul Serdarulū Arputis (?)
 » Medelnicerulū Enache Rasina (?)
 » » Dimitrie Inimari (?)
 » Pitarulū D. Polizu.

Io N. P. Mavrogheni W. etc... Poruncimū boerilor noștrii mai susū arētați să urmeze în acestū șirū, ca să păzescă fie-care, în séra otărită, acolo unde va fi rinduitū. Decī poruncimū, d-tale vel postelnice, să arēți în fie-care ȝi către boerī, unde aū de a păzi în curtea Nōstră Domnescă. 1788, luna Septembrie, 16. (Cod. XVII, pag. 325, tradus din grecesce).

ANEXA LA PAG. 190

Nizamulū hanurilor din Bucuresci.

. . . «Dămū Domnia mé Volnicie printr'acestū pitacū . . . ca să aibă *stăpânire* pe deplinū în totū hanulū lui ȝi asupra tuturorū celor ce aū odăi în hanū ȝi locuescū într'insele ȝi pe verī-care dintr'aceia nu se va încrede că se va purta cu cinstea ȝi cu . . . , să aibă volnicia să 'lū scōȝă din hanū, prin marafetulū d-lui vel aga ȝi pe verī-care se va încrede de a ședē în hanū *numai a nu avē arme* i se dă volnicie să ia armele sub păstrarea sa, iar de nu se va supune să-lū isgonescă ȝi pe acela din hanū. Dreptū aceea poruncimū d-lui vel agă, ca asupra acestui Nizam să-i dăi totū felulū de mână de ajutorū numitului (*epitropū de mōnastire avēndū hanū, ori hangiuului*) pentru ca să pōtă ȝi elū răspunde la Domnia mé pentru . . . hanului, după zapisulū ȝi chezășia ce aū datū în Divanulū Domniei Mele. Intr'acestū chipū negreșitū să se urmeze. 1788, Febr. 28.»

S'aū luatū zapise ȝi dela Egumenii mōnastirilor pentru hanurile lor, nu numai dela hangii. (Veȝi Cod. XVII pag. verso a filei 274).

ANEXA LA PAG. 196

Scrisōrea ce a dat Divanulū Senior Marcheli pentru întōrcerea sa ȝi a celor-alȝi supuși ai imperiului C. Regescū în patria lor.

«Conformū firmanului emisū de Inalta Pōrtă, în urma cererei a Înălȝimei Séle Domnului Ungro-Vlahiei Io N. P. Mavrogheni, mi s'a datū voie de Măria Sa să plecū spre Patria mé ȝi iată plecū, luândū cu mine pe sudiȝii Curȝei C. Regesci, împreună cu averea lor ȝi liberi de ori-ce daravere ce avēū pe câtū timpū stătură în țera Valahiei, afară numai de ȝiobanii cu oile lor ȝi de unele lucruri ale lor, conformū listei întărite cu sigiliū, ce mi s'a datū. Aceștia avēndū câte-va daraveri, atâtū de ale lor, câtū ȝi de ale unor connaȝionali, cari sunt absenȝi, aū rămasū provizoriū în Valahia, ȝi după ce fie-care iși va termina afacerea, vor pleca ȝi ei cu asemenea siguranȝă. Și decă le arū rămānē vr'o daravere neisprăvită, vor lua quitanȝă dela acela cu care ar avē interese . . . și despre întōrcerea lor apōi decă s'ar fi găsītū ȝi alȝi sudiȝi, connaȝionali de ai lor, vor fi trāmiși ȝi aceștia cu aceeași siguranȝă ca cei de mai susū:

Semnatū *Marcheli*, 1788, Martie 11.

Quitanta dată din partea Divanului pentru Seniorul Marcheli relativă la sudiți austriaci cari au rămasă aci provizoriu :

Din Mila lui D-deă I o N. P. Macrogheni etc.

Această quitanță făcută de Divanul s'a întărit și de Noi.

Anulul 1788, luna Martie 11.

L. S.
Domnescu

Sudiții cari au rămasă provizoriu aci.

Ión Dimitrie Panu, Vasile Dimitriu Vladu, Iane Crețoiul, Ión Radul, Manole Ion Panaiot.

«Acești susu însemnați neguțători sudiți Cesaro-Crăesci, au rămasă aci, la Bucuresci, ca să termine interesele lor remase neregulate precum și ale celor cari au apucat a pleca și cându susu arătați vor fi terminat afacerile lor, țera va trimite nu numai pe ei, dar și orî câți-alți sudiți se vor afla mai târziu, cu aceeași siguranță cu care au trămisu pe toți acei care au plecat pentru Nemția. Iar decă din întâmplare le ar rămâne vre-unu interesu neterminat, vor primi o dovadă din partea feței cu care ar avé interesu, probându'i aceștia, așa că țera să nu fie apucată de a răspunde vre-odinioră vre-o pagubă orî lipsă, până la o lăscăe. Spre tările s'a subscrisu acestu act și s'a sigilat cu sigilul Domnescu. 1788, Martie 11, (Cod. XVII, pagina 283 verso, tradusă din grecesce).

ANEXA LA PAG. 205

Eată actul din 1717, prin care familia Cantacuzin, încă de atunci, este bine primită de Austria :

«Carolus Sextus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ,..... iæ, Carinthiæ, Carnioliæ et Wirtenbergæ, Comes Habsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ et Gradiſcæ, Universis et singulis Regnorum provinciarumque nostrarum hereditariarum statibus ecclesiasticis et sæcularibus, magistratibus, oppidis, subditis et communitatibus, nec non..... ricesimis, et transgresorum custodibus, præfectis, capitaneis, locumtenantibus, militiæ, tum equestri quam pedestri, Nostram Cæsaream R..... tem gratiam. Notificamus vobis hisce gratiosissime, exposuisse Nobis illustrem ac magnificum, nobis et imperio fidelem Comitem..... Dudesco Cantacuzenus demississime, quatenus non tantum ad tractanda sua negotia, sed etiam ad promovendum interesse et servitia Nostra in regnum Nostrum Hungariæ et Transylvaniam aliasque Nostras provincias hereditarias, pro negotiorum suorum exigentia proficisci intendat, annexis humillimis precibus, ut nos ei litteras passus Nostras eo tenore clementissime expedire dignemur, vi quarum ipsi una cum suis domesticis, et rebus ubique locorum, tum in prædicta regna et provincias cum pro-

tectione et manutione nostra libere vie et redire liceret, tum prompto animo, et rebus necessariis commorando, aut iter faciendo per terram seu per aquam erga condignam tamen rerum oblaarum solutionem in omni occasione assisteretur, uti et a nemine turbaretur aut impediretur. Cum igitur Nos petito huic clement^{mo} annuentes praeberentes lit^{as} passus in haerendo prioribus a Dilecti Domini fratris nostri Cæsarea Mate ac dilectione piissimæ memoriæ sub dato 17mo Martii 1711 et a Nobismet ipsis sub 27mo Martii 1717 emanatis litteris passus clementissime expediverimus, volentes, ut prædictus Comes Constantinus Dudesco Cantacuzenus una cum suis, non tantum in itinere, sed ubi demum eum in præfatum finem commorari contigerit, firma protectione Nostra Cæsarea fruatur et gaudeat, idcirco praesens hoc gratiosissimum mandatum Nostrum suprafati omnes quo ad omnia debite exegui noverint.

Datum in civitate Nostra Viennæ, die decimo quarta mensis Iulii anno millesimo septingentesimo decimo septimo, regnorum Nostrorum Romani sexto, Hispanicorum decimo quarto, Hungarici et Bohemici vero septimo.

(Semnat) *Carolus*

L. S.
in cëră tare
roşie

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ et Catholicæ Majestatis.

(Semnat) (*Nediscifabil*).

ANEXE LA PAG. 216

Maî étă şi alte apelurî adresate dezertorilor din óstea austriacă :

Cărţi de vestire la soldaţi nemţi ca să vie aice şi vor avé mila Mărici Sêle

. . . Zemli Vlah . . . Fiindă-că ne am însciunţatŭ Domnia mé dela fugariî soldaţi nemţi şi alţi mărginaşi din vecinătate, ce vinŭ din lăuntru, din hotarele vrăjmaşilor, aice sub mila Domniei mele, într'acéstă creştinescă oblăduire, cum că mulţi dintr'ai lor, rîvnescŭ a se trage dela vrăjmaşi şi a veni cu supunere aice sub stăpânirea Domniei mele, dar temându-se de puterea oştirilor ce avemŭ orînduite asupra hotarelor, că-i vor lovi şi-i vor primejdui, nu îndrăsescŭ ; pentru care nu amŭ lipsitŭ a vesti printr'acéstă domnescă a nóstră carte, tutulor acelor ce aŭ rămasŭ de sineşi a veni aice, că Domnia mé, după firescă iubire de ómenî ce avemŭ, pre căţi cu capete plecate, şi cu supunere vor veni spre inchinăciune, nu numai îi primimŭ cu braţe deschise, ci încă şi totŭ felulŭ de mângâere le vomŭ face, chivernisindŭ cu dreptate pre cei credincioşi şi supuşî la noi şi hărăzindŭ plată de lófă cu multă indestulare celor ce vor sluji cu vrednicie şi cu dreptate, după cum mulţamiţi aŭ fostŭ şi sunt căţi aŭ năzuitŭ de aŭ venitŭ la Domnia mé, cari aŭ aflatŭ mângâere la necazulŭ lorŭ şi chivernisélă şi odihnă. Pentru care şi porunci avemŭ date la tóte margenile, către d-lor serascheriî şi bimbaşî i zabiţiî ostăşescî, ce sunt orînduiţi cu oştile asupra notarelor, cum şi cătră vâtaşi de plaiŭ şi cătră toţi dregătorii nóstri, ca să vé

primescă cu blândețe, fără de nici o vătămare și cu toate ale vóstre lucruri întregi și cu îndestulare de cele trebuincioase ale de mîncărei vóstre, să treceți cu pază bună la drum, aci, la scaunul Domniei mele. Ci dar să fiți bine încredințați la acestea ce vă scriem și ori de ce tréptă veți fi, câtî aveți rîvna acesta să veniți cu îndrăsnélă și nu numai veți petrece nimicú (rêu) ci încă veți afla și mîngăere.» 1788, Sept. 17.

S'aú scrisú cãrți și la vătășii plaiurilor din județul Dâmboviței, cari cãrți s'aú trãmisú cu polcovniculú Tãnase.

Mai în urmă și la vătășii plaiurilor Argeșului. (Cod. XVII fila 324 et verso).

Nu numai către agenții de pe margine ai țerei, s'aú scrisú în 1788 ca să îngăduescă pe desertorii nemți de a intra în Valachia, ci și direct s'aú trimisú manifeste, în Septembrie 21 și Oct. 1 acelaș an.

Eată: carte de vestire către cei din tagma ostășescă i locuitorii din țera vrăjmașului se vie aici.

«Fiindú-că ne amú însciințatú Domnia mé, cum că mulți din tagma ostășescă precum și din cei-l-alți locuitorii din țera vrăjmașului rîvnescú a se trage de sineși și a veni aici, ca să intre la slujba Domniei mele și ca să se facă raiiale ale pré puterniculú împératulú nostru, spre a locui într'acéstă creștinescă oblăduire a țerei românesce și, temêndu-se de puterea oștirilor nóstre și otomânesce ce avemú orînduite asupra hotarelor pe margine că-î vor lovi séu că nu vor fi aice primiți la slujba Domniei mele nu îndrăsnescú a veni; pentru care nu lipsimú Domnia mé, printr'acéstă a nóstră Domnescă carte, a vesti tuturor acelora ce aú rîvna acestă, ori din tagma ostășescă, veri de ce tréptă vor fi, ori din cei-l-alți locuitorii, ca să fie bine încredințați că Domnia nóstră, după fireșca iubire de ómeni ce avemú spre toți câtî cu capete plecate și cu supunere dréptă ar vrea a veni spre închinăciunea Domniei mele, nu numai primimú cu brațe deschise pre unii ca aceia, ci încă și totú felulú de mîngăere le vomú face și pre cei din tagma ostășescă, ce vor vrea a sluji aședându-se în slujba Domniei mele, le vomú hărăzi plată cu îndestulare; dândú oficerilor léfă câte talerí cincî-zeci pe lună și soldaților câte talerí dece, osebitú de imiciculú ce cu prisosú vor avea și îi vomú rădica și la alte cinste, dregătorií mari, cari vor fi întreitú și împătritú mai folosiți din ceea ce se află acum și cei ce vor sluji bine, a aceluia slujbă și vrednicie va avé se fie cunoscută la drépta acestă oblăduire și stăpânire a nóstră, iar cei-l-alți locuitorii îi vomú mulțami cu totă odihna și dreptatea lor dându-le și locuri cu îndestulare și bune de sálășluire și de hrana chiverniselilor și vor petrece fericiți sub stăpânirea devletulú pré puterniculú împératulú nostru, care din fire are îndestulare și milostivire asupra raelelor séle și sub creștinésca și drépta oblăduire a Domniei mele, iubindú pe supușii nóstrii cei credincioși, ca pre nisce fi; pentru care avemú și porunci date către dumuélor zabiții ostășesci, ce sunt orânduiți cu putere de oștiri pe margine asupra hotarelor cum și către zabiții și ostașii ce aú intratú pe alocorea acolo înăuntru în pãmênturile vrăjmașilor și către dregătorií nóstrii ca pe unii ca acea, cari vor avé rîvnă a veni sub a Nóstră stăpânire, veri de ce tréptă ar fi, séu care vor vrea a se închina mai nainte pãná a nu întãmpina puterea oștirilor nóstre, nu numai să nu-î lovescă, nici să-î vateme întrú nimicú, ci încă cu totú felulú de mîngăiere să-î primescă cu toate ale lor întregi, fără de a se clinti din averile lor nimicú și cu bună siguranță de paza lor la drumú și cu îndestulare de cele trebuincioase ale mîncărei, să-î trimită pãná aicea la scaunulú Domniei mele,

unde veţi lua mare bucurie de mila Domniei mele, şi pe fieşcare după trépta sa şi dupre orânduiala stărei lui îlŭ vomŭ mulţumi şi-lŭ vomŭ odihni. Dreptŭ aceia fiţi bine nădăjduiţi la acésta ce vŭ seriemŭ Domnia mé şi după cum aŭ urmatŭ şi alţiŭ de aŭ voştriŭ de aŭ venitŭ şi s'aŭ închinatŭ la noi, aşia şi voi câţi aveţi rivna acésta, îndrăznoiţi fără de nici o temere séu îndoéală.

Unŭ altŭ manifestŭ aprópe identicŭ mai este cu data diu Octombre anulŭ 1788 la fila 331 verso, Cod. XVII.

ANEXA LA PAG. 254

Eacŭ din scrisorile Principeluŭ de Ligne :

Au Prince de Kaunitz, au mois de Novembre 1788

A Tassy.

«J'ai reęu bien à propos, mon Prince, l'ordre que vous m'avez donné de me plaindre de la conduite des émissaires ou commissaires russes vis-à-vis des Monténégrins. On commenęait à nous blâmer, avec raison; mais il y a toujours plus de finesse d'une part que de l'autre. Les Russes, que Pierre I, à force de barbarie, a voulu civiliser, et qu'il a fait battre et tuer pendant neuf ans pour leur apprendre à vaincre, ce qu'ils savaient avant lui, ces Russes sont tout aussi malins que jamais. Cette manière de dégoûter des Autrichiens, les Albanais et tous leurs voisins, est très-dangereuse; car de grecs en grecs on s'approche de la Hongrie.

Principele de Ligne

După „Lettres et Pensées“ publicate de de Stael-Holstein. Viena 1818.

Un officier du génie, que je ne nommerai pas à V. A., chargé de sommer le bacha de Choczim, lui a dit devant sa garnison: *Méfiez-vous des Russes, ne vous rendez point à eux, et dépêchez-vous de vous rendre au prince de Cobourg; car les Russes ont dit qu'ils violeraient vos femmes et déchireraient vos entrailles.* J'ai bien juré que cela n'était pas vrai: voila le seul mensonge que je me suis permis. Car je sais que ce ne serait pas vous faire ma cour, mon Prince: votre grande politique est la vérité.

La mienne est de me livrer en enfant perdu, quitte à être abandonné. Par

exemple, j'ai dit au prince Potemkin, que s'il voulait marcher sur les bords de la mer Noire jusqu'au Danube, et faire marcher Romauzow à Bucharest, je réussirais à le faire hospodar de Moldavie et de Valachie. — «Je me moque bien de cela, m'a-t-il dit; je parie que je serais roi de Pologne si je le voulais: j'ai refusé d'être duc de Courlande: je suis bien plus que tout cela». — Au moins, ai-je répondu, rendez ces deux pays (la Moldavie et la Valachie) indépendans des Turcs à la paix. Faites qu'ils soient gouvernés par leurs boyards, sous la protection des deux Empires. Il m'a dit: *Nous verrons*.

V. A. verra plus aisément que qui que ce soit, par la morale de la fable de l'alouette avec ses petits, dont elle se souvient sûrement, qu'on ne peut s'en rapporter qu'à soi, et qu'on n'a des alliés que pour être sûr de n'avoir pas tout à fait des ennemis de plus.

Mon colosse Potemkin se remuera peut-être un jour: c'est l'emblème de l'empire. Il y a des mines d'or et des Steppes dans l'un et dans l'autre: mais ce colosse-ci est mieux nourri: l'autre s'amincit en grandissant. Dieu nous conserve l'immortelle Impératrice: mais, comme elle ne le sera que dans l'histoire, je crois qu'il faudrait extrêmement ménager le Grand-duc, qui, en réformant des millions d'abus, en créera d'autres: capable de travail, changeant trop souvent d'avis et d'amis pour avoir un favori, un conseiller, ou une maîtresse: prompt, ardent, inconséquent, il sera peut-être à craindre un jour, si c'est à lui que sa mère laisse l'empire: mais je crois que si elle en a le tems ce sera plutôt au petit Grand-duc Alexandre, car elle éloigne autant son fils des affaires qu'elle en rapproche son petit-fils. Elle le forme elle-même au gouvernement, tout jeune qu'il est. Son père est dans ce moment-ci tout prussien; mais il ne l'est peut-être que comme Mr. le Dauphin était dévot, parce que Louis XV ne l'était pas.

Voici encore une addition à ce portrait: son esprit est faux, son coeur droit: son jugement est un coup du hasard; il est méfiant, susceptible, aimable en société, intraitable en affaires, passionné pour l'équité, mais emporté par sa fougue, qui ne lui permet pas de distinguer la vérité, faisant le frondeur, jouant le persécuté, quoique sa mère veuille qu'on lui fasse la cour, et qu'on lui facilite les moyens de s'amuser autant qu'il le veut. Malheur à ses amis, ses ennemis, ses alliés et ses sujets! D'ailleurs il est extrêmement mobile: mais pendant le peu de tems qu'il veut une chose dans son intérieur, ou qu'il aime, ou qu'il hait, c'est avec violence et entêtement. Il déteste sa nation, et m'en a dit une fois à Gatschina des choses que je ne puis répéter.

Je n'ai réussi qu'à trois choses: j'ai fait donner la flottille au prince de Nassau, qui a pris ou brûlé trente-six bâtimens, grands et petits: tué ou noyé cinq mille hommes, et pris cinq cent soixante-dix-huit pièces de canon: j'ai fait passer le Bog à un maréchal, et le Niester à l'autre.

Je puis mettre encore Choczim au rang de mes exploits politiques: puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer: et au rang de mes exploits politiques: puisque j'ai obtenu de l'Impératrice qu'elle nous en assurât la possession, quelque paix que l'on fasse.

Je prie V. A. de me conserver toujours les bontés qui, depuis mon enfance, l'on engagée souvent à m'appeller son fils: j'aspire à ce titre par la tendresse et le respect que je lui ai voués.

Din epictola VIII della 1 Decembre 1788 « *Au camp devant Robăci-Mohila (Mocila Răbăci) ou plutôt à Jassy, ou j'ai mon quartier* ».

... « Depuis mon départ d'Elisabeth-Gorod, je n'avais pas rencontré une maison, ni un arbre, excepté dans les jardins du Bacha, près du retranchement d'Oczakow : j'ai embrassé là quelques arbres sous le plus grand feu de la place, tant j'ai eu de plaisir à les revoir. J'y ai même cueilli et mangé d'excellens abricots.

Une eau verte comme les cadavres de 5000 Turcs tués, brûlés, noyés par le prince de Nassau, était la seule boisson que nous eussions eue pendant cinq mois : ou bien de l'eau de la mer Noire qui n'est pas aussi salée que celle des autres mers.

Vous faites-vous une idée de mon bonheur, de trouver une fontaine charmante, sur la hauteur, avant de descendre dans Jassy ? J'ai baisé l'eau avant de la boire : et je l'ai dévorée des yeux avant d'en arroser mes lèvres, qui, depuis si long-temps, n'avaient été mouillées par rien d'agréable. Je suis logé dans un de ces superbes palais que les Boyards bâtissent dans un goût oriental, et dont plus de 150 s'élèvent au-dessus des autres édifices de la capitale de la Moldavie. Lisez-en la description dans mon *ouvrage sur les jardins*.

Des femmes charmantes, presque toutes de Constantinople, et d'anciennes familles grecques, sont assises négligemment sur leurs divans, la tête tout-à-fait en arrière, ou soutenue par un bras d'albâtre. Les hommes qui leur font des visites sont presque couchés à côté d'elles. Une jupe extrêmement légère courte et serrée, couvre légèrement leurs charmantes formes, et une gaze dessinée à merveille les jolis contours de leur sein. Elles portent sur leur tête une étoffe noire, ou couleur de feu, éelatante par les diamans qui ornent cette espèce de turban, ou de bonnet. Les perles du plus beau blanc parent leur cou et leur bras ; elles les entourent aussi quelquefois avec des réseaux de gaze, garnis de sequins, ou de demi-ducats : j'en ai vu jusqu'à 3000 sur le même habit. Le reste de leur vêtement oriental est d'étoffes brodées, ou travaillées en or et en argent, et bordé de pelisses précieuses, ainsi que l'habit des Boyards, qui ne diffère de celui des Turcs que par le bonnet qu'ils mettent au-dessus de leur calotte rouge, et qui ne ressemble pas à un turban.

Les femmes des Boyards ont sans cesse à la main, ainsi que les sultanes, une espèce de chapelet de diamans, de perles, de corail, de lapis-lazuli, d'agate, ou de bois rare, qui leur sert de maintieu, comme l'éventail pour nos femmes. Elles jouent avec cela, entretient l'agilité de leur doigts, dont les ongles sont peints en carmin, comptent les grains, et s'en sont fait, à ce qu'on dit, un langage pour leurs amans. J'ai cru même surprendre quelques regards de maris, curieux de savoir peut-être si je ne connaissais pas déjà un peu ce joli alphabet de galanterie. Les heures d'un rendez-vous s'apprennent ainsi fort aisément. Mais comment peut-il y en avoir ? Sept ou huit serviteurs des Boyards, et autant de jeunes filles qui servent leurs femmes ; les uns et les autres, jeunes et d'une figure charmante, sont toujours dans les appartemens : leur costume ne diffère qu'en richesse de l'habillement des maîtres de la maison. Chacun et chacune a son département : l'un d'eux apporte, dès qu'on entre pour faire une visite, une et jusqu'à quatre pipes. L'une d'elles apporte une soucoupe, et une petite cuillère avec des confitures de rose. Un autre brûle des parfums, ou verse des essences qui embaument le sallou. L'un deux apporte une tasse de café, l'une d'elles un verre d'eau : et cela se répète chez vingt Boyards, le même

jour, si l'on va les voir. Ce serait une grande malhonnêteté de se refuser à ces politesses.

On est bien couché ici, il y fait chaud. Je suis habillé comme les Boyards. Je vais souvent chez eux pour penser sans distraction, car je ne sais que quelques mots valaques, et point du tout le grec, que parlent ces dames; **elles méprisent la langue de leurs époux.** D'ailleurs les Boyards parlent peu. La crainte qu'ils ont des Turcs, l'habitude d'apprendre de mauvaises nouvelles, et l'empire qu'exercent sur eux le Divan de Constantinople et l'Hospodar, les ont accoutumés à une tristesse invincible. Cinquante personnes qui se rassemblent tous les jours dans une maison, ou dans l'autre, ont l'air d'attendre le fatal cordon; et on entend dire à tout moment: — Ici mon père fut massacré par ordre de la Porte, et ici ma soeur par ordre du prince.

Quand je dis que je vais chez les Boyards pour penser, j'y vais plutôt pour ne pas penser: car à la quatrième pipe, je deviens tout-à-fait Turc. Je suis nul, je n'ai plus d'idées; et s'est ce que je puis faire de mieux, étant loin de vous et de ce que j'aime.

J'estime assez l'air religieux avec lequel les jeunes gens, souvent des deux sexes, laissent leurs babouches au bas du premier gradin, pour ne pas gâter les beaux tapis, et souiller le sanctuaire où reposent leurs maîtres. Après avoir fait l'office de leur charge, ils s'en retournent à reculons reprendre leurs babouches et s'asseoir, dans un coin, sur leurs genoux. J'aime qu'on n'ait point à sonner ou à crier sans cesse après des valets. Si par hasard ils sont tous en commission, on les appelle, comme au sérail, en frappant des mains, en manière d'applaudissement.

Constantinople donne le ton à Jassy, comme Paris à la province, et les modes arrivent encore plus tôt. Le jaune était la couleur favorite des sultanes; elle est devenue à Jassy celle de toutes les femmes. Les grandes pipes bien longues, de bois de cerisier, avaient remplacé à Constantinople les pipes de bois de jasmin. Nous n'avons plus que des pipes de cerisier, nous autres Boyards. Ces messieurs ne vont jamais à pied. Ils sont tous paresseux comme les Turcs.

Les femmes pourraient se dispenser d'avoir autant de ventre. C'est si bien reconnu pour une beauté dans le pays, qu'une mère m'a demandé pardon de ce que sa fille n'en avait pas encore. *Mais cela viendra bientôt, me dit-elle, car à présent c'est une honte; elle est droite et mince comme un jonc.* Les costumes, les manières asiatiques rendent les jolies plus jolies encore, mais enlaidissent les laides, qui, à la vérité, sont très-rares dans ces pays-ci. Il m'est arrivé, à cause de la manière qu'ont les femmes de s'asseoir ou de se coucher en rond, de les prendre, lorsque l'appartement n'est pas bien éclairé, pour des pelisses qu'on avait oubliées sur le divan.

Les filles de Boyards sont enfermées comme les femmes turques, dans des harems grillés en bois, souvent doré; elles peuvent, au travers de ces grilles, regarder les hommes et se choisir un mari; mais ceux-ci ne les voient que pour passer la nuit avec elles, après la petite cérémonie de l'église grecque.

Je viens de donner une fête charmante qui a réussi à merveille. Cent Boyards et leurs femmes à souper, un bal où l'on a dansé la *pyrrhique* et d'autres danses grecques, moldaves, turques, valaques, et égyptiennes; on y voit l'origine d'un divertissement qui est si bête lorsqu'il n'a pas d'objet. Il ne pouvait avoir que deux motifs: les réjouissances après la victoire, ou la volupté dans des tems plus tranquilles. On est paisible à Jassy, malgré les alarmes de la guerre

dont cette ville est toujours le théâtre dès que l'étendard de Mahomet se déploie aux yeux du peuple ottoman.

On se tient par la main, pour ne plus se quitter ; on fait quelques pas en rond, mais beaucoup l'un vis-à-vis de l'autre. On se fait des mines, on se sépare presque, on se retient, on s'approche, je ne sais comment ; on se regarde, on s'entend, on se devine, on a l'air de s'aimer... Cette danse-là me paraît fort raisonnable.

Pour moi je me suis amusé à merveille, à rester sans rien dire à côté de quelques Boyardes. Après quelques tasses de confiture, quelques potions et libations de rose, et six pipes, pour le moins, je m'aperçois que j'étais tout seul.»

Rien ne ressemble à la situation de ces gens-ci. Soupçonnés par les Russes d'avoir de la préférence pour les Autrichiens, suspects à ceux-ci qui les croient attachés aux Turcs, ils désirent autant le départ des uns qu'ils craignent le retour des autres. O vous, arbitres des destins des pauvres mortels, à qui vous avez souvent mis les armes à la main, réparez les maux que vous faites à l'humanité ; vous en êtes plus responsables que nous, qui ne sommes que les exécuteurs de vos hautes-oeuvres. Servez cette humanité, et en même tems la politique de plusieurs empires, en laissant en paix ces pauvres Moldaves : leur pays est si beau que toute l'Europe crierait si l'on voulait s'en emparer. Rendez-les indépendans des tyrans de l'Orient. Qu'ils se gouvernent eux-mêmes, et au lieu de leur Hospodar, qui est forcé d'être un despote et un fripon, pour faire sa cour à la Porte Ottomane, qu'on leur donne pour les diriger deux Boyards, amovibles tous les trois ans. Rentrant, au bout de ce tems-là, dans la classe commune, ils n'oseront pas abuser de leur autorité, car on le leur ferait payer bien cher ensuite.

Qu'à la paix les cours médiatrices s'amuse à leur faire un petit code de loi, bien simple, qui surtout ne soit pas tracé de la main de la philosophie, mais par quelques jurisconsultes bonnes gens, qui connaissent le climat, le caractère, la religion et les moeurs du pays, et qui donnent une autorité bien souveraine aux deux grands et puissans seigneurs chargés de l'administration.

Quelle carrière pour votre âme et votre esprit ! mais devenez *Montesquieu* et *Louvois* si vous pouvez, sans cesser d'être *Racine*, *Horace* et *La Fontaine*. Travaillez pour mes chers Moldaves, de quelque façon que ce soit. Ils me traitent si bien ! J'aime tout en eux, et surtout leur langage, qui rappelle qu'ils descendent des Romains. C'est un mélange harmonieux de Latin et d'Italien. On dit *szluga*, au lieu de *je vous souhaite le bon jour*. On dit *formos coconitza*, pour dire *une belle fille*. *Sera bona*, pour dire *bon soir* ; et *draga-mea*, pour dire *je vous aime*. Puis-je mieux finir ma lettre, que par cette vérité, que je saurais vous dire en douze langues au moins, et que vous me rendez, j'en suis sûr, en bon français.»

TABLA MATERIILOR

	<u>Pagina</u>
Prefața tomului III	I
Ochire retrospectivă	1
Isvóre	5
Opiniunea țerei despre noulă Domnă (Mavrogheni)	15
Originea lui. Sosirea în Bucuresci. Alaiuri	19
Arzulă Divanului, mulțămindă pentru Domnia lui Mavrogheni	25
Boerii Divanului lui Mavrogheni. Ispravnici	27
Hrisovulă Câmpulungenilor	28
Justiția sub Mavrogheni	33
Țăranulă sub Mavrogheni. Moșii. Foișoră la moși. Hoțiile stărpite. Arestulă preventivă	34
Administrațiunea. Nizamulă spătarescă	38
Justiție, Condicari. Tabula	42
Religiunea sub Mavrogheni	45
Potcapulă. Sobe în biserici. Biserici mereu deschise	46
Dajdi	49
Religiunea și țigani	50
Reviziunea actelor mănăstiresci	51
Socotela epitropiei m-rei Colța	51
Bresle — Industriă — Comerț	53
Nartă general	65
Cheltueli de lucșă oprite	66
Menziluri	67
Importulă păcurei din Moldova	67
Vămile în credință	68
Orașulă Ploesci liberat	69
Edilitatea publică	69
Cișmele	71
Oprire de a slobođi arme în oraș	73
Regule pentru slugi	73
Măsură pentru ferire de incendiu	74
Regule la ămlarca cu trășurile în oraș	74

	Pagina
Mavrogheni și țeranul. Claca	74
Cultura publică sub Mavrogheni	77
Musica vocală	80
Limba greacă la cancelarii	81
Dările sub Mavrogheni: Oeritu, Vinariciu, Tutunaritu	82
Boerie cu deasila	85
Vizite la București. Pregătiri de resbelu	86
Șahim Gherai și boerii munteni	89
Sudiții ruși. Oste românească. Paza hotarelor	90
Isbucnirea războiului. Manifestul Porței și alu Rusiei	93
Oceacovă. Mișcare în țera românească. Volney, Peyssonnel	98
Proclamațiune de resbelu a lui Mavrogheni. Partidele vechi în țera	103
Enachiță Văcărescu. Pregătiri noue de resbelu	105
Manifestu de serbători	107
Proclamațiuni nouă. Garnizone	108
<i>Gazeturi</i>	109
Resbelulu și visteria. Satarale. Boerii	110
Ostirea română. Reorganizarea ei	117
Proclamațiuni nouă	121
Planul de războiu defensiv alu lui Mavrogheni. Boerii chemați sub arme. Boerii fugari	124
Proclamațiuni austriace	130
Ordin de di pe oste. Concentrări. Câmpulungu	132
Nouă proclamări. Disciplina în oste	135
Moldova. Ipsilante Voda	138
Correspondență inedită a mitropolitulu Moldovei	141
Responsulu nou alu Porței la manifestulu Austriei. Pregătirile Rusiei	152
Intrarea Austriacilor în Moldova. Ipsilante prinsu de Austriaci	157
Austriacii abandonă Iași. Boerii chemă pre Ruși	163
Manole Roset	165
Semnătura lui Manole Roset	167
Mavrogheni Domnu Moldo-Vlahiei. Proclamațiunea lui la Moldoveni. Averile lui Ipsilante confiscate	168
Domnia lui Manole Roset	172
Moldoveni voluntiri. Mavrogheni le scrie să rămână credincioși țerei și Porței. Căpitan Vițu. Batalia dela Vaslui. Choiseul despre acesta. Manole Vodă hainu	176
Guvernulu Austriacu în Moldova, la Roman	183
Campania din 1789 în Moldova. Haînirea lui Manole Roset. Proclamare nouă a lui Mavrogheni despre haînulu Roset	185
Atanasie Comnen Ipsilante despre Manole Vodă	187
Pregătiri de războiu. Măsurii administrative. Campania la Muntenia în 1788. Pribegerea sătenilor	188
Mavrogheni protege pre Ardeleni	195
Planulu de războiu alu Austriacilor. Mavrogheni împănază munții. Apelul la arme. Austriacii la Jiulu de sus și Câmpulung	197
Pregătiri de intrare a lui Mavrogheni în Ardél. Manifestulu lui la Ardeleni	200

Mavrogheni laudat ^u la Constantinopole. Darurile Sultanului : Baterie de tunuri. Facsimile după cod. XVII, unde amintesce de darul ^u bateriei de tunuri. Boeri trădători. Averile Cantacuzinilor și Jianilor etc., confiscate. Manifesturi Austriace către Craioveni. Săteni adeviți de Austriaci. Scrisori deschise dela Mavrogheni către săteni. Volintiri	202
Incercarea Austriacilor d'a sparge centrul ^u liniei de front ^u a lui Vodă. Victori ^u noue. Recompense la viteji. Bătaia la părul ^u Rufe ^u și la Curtea de Argeș. Desertori ^u Austriaci	213
Bătălia la Timeș. Mavrogheni în Ardél. Turnavitu Caimacan.	216
Atac ^u silmutane ^u în Munți. Apel ^u la Vălenii-de-Munte. Isbânda dela Porcen ^u . Nouă atac ^u la pasul ^u Buzeului. Impresurarea Brașovului	219
Mersul ^u campaniei în Oltenia-Mare. Luarea Rușavei. Senlic la București	221
Mavrogheni în Ardél. Șapte sate i se supun ^u . Proclamațiuni diverse	229
Istoric ^u strein ^u despre bătăliile lui Mavrogheni. Bătaia dela Sinaia	231
Considerațiuni politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica externă și despre resbelul ^u Ruso-Sued	234
Noue pregătiri de invaziune în Ardél. Apel ^u la Hainiți. Suitariul ^u trădătoriu. Intrigile boeresci	237
Campania din 1877 după colecția Hurmuzachi și după scriitorii naționali. Potemkin. Principele de Ligne despre Ruși. Luarea Hotinului	241
Noile dispozițiuni belice ale Austriei. Mavrogheni corespunde cu Choiseul pentru pace. Incetarea resboiului în timpul iernei. Bătaia la M ^u năstirea Adam. Muscalii la Iași	251
Mavrogheni se pregătesce pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabai. Turcii la Movila Robăei. Er ^u re din partea lui Mavrogheni la Focșani. Șuvaroff. Noul ^u plan ^u de bătălie al Rușilor	253
Campania din 1789. Suvaroff își face juncțiunea cu Austriacii. Bătălii diverse. Bătaia de la Focșani	255
Mavrogheni în munți. Lucrarea ostirei române în munți	266
Atac ^u la Bêrlad. R ^u sboiul ^u dela R ^u mnic. (Martinesci). Evenimentele din București	273
Bătălia dela Porcen ^u și Vlădeni. Oltenia ocupată de Austriaci	285
Quartiere de iernă. Belgradul ^u capitulat ^u . Succesele Rușilor ^u . Mișcări politice. Apreciări despre r ^u sboiul ^u dela Martinesci. Mavrogheni după bătălie	287
Muntenia sub Austriaci. Bucurescii în iernă 1789/90. Potemchin la Iași. Noul ^u vizir ^u și r ^u sboiul ^u . Bătălia dela Calafat. Negociări de pace la Iași	292
Bătălia dela Giurgiu. Reichenbach. Purtarea Austriei. Ecaterina cere înființarea regatului Românilor. Jocul ^u politice ^u prusesci. Ministrul ^u Pitt	296
Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Ordin ^u de și austriac ^u după bătălie. Boerii pribegi. E. Văcărescu în fav ^u rea noului vizir ^u . Capul ^u lui Mavrogheni	302
Hangerliu intrigă. Mavrogheni în fața morței. Apreciări despre ac ^u stă ucidere	307

	<u>Pagina</u>
Turcia față cu Rusia în campania din 1790. Rcsbelu navalu. Nego-	
ciări de pace. Prusia aliată cu Turcia. Luarea Benderului de Po-	
temkin. Situațiune gré pentru Ruși. Rusia în răsboiul cu Suedia .	314
Congresulu dela Șiștov	320
Luarea Ismailului	323
Administrațiunea țerei sub nemți	325
Boerii ceru reînfiintarea iobagiei	329
Edilitatea sub Coburg	405
Poștele. Ispravnicii de județe. Măsuri administrative. Cutia milosteniilor.	421
Rechiamarea bejănarilor. Musuri relative la agricultură	426
Licenciarea volentirilor. Noulu neamicu: Ciuma. La Șiștov. Muscalii	
victorioși în Besarabia și Dobrogea. Vizirulu strangulatü pentru că	
a ucisü pe Mavrogheni. Condițiuni de pace. Intervenirea Prusiei.	
Rescöla Șiștovenilor. Turcii cu Văcărescu vor să atace pre Ruși.	
Coburg face diversiune. Semnarea pazei dela Șiștovü. Analisa	
tratatalui	429
Deșertarea Munteniei de Austriaci. Actulu de predare a țerei în mâ-	
nile guvernului românescü	435
Ruși continuă răsboiulu. Bataia la Măcin. Incendii și tulburări la Con-	
stantinopole. Intervenirea ministrului englezü Pitt. Cererile Rusiei.	
Repnin. Negociări de pace la Galați cu Potemkin, apoi la Huși	
și Iași. Planurile lui Potemkin, Mörtea lui. Scriitorii români despre	
Potemkin. Inscriptiunea dela Golia Semnarea pazei de Iași . . .	437
Anexe la vol. III	446
Addenda	595
Errata corrige	667

PRINCIPALELE ERORI DE ÎNDREPTĂȚ

Pag. 28. S'a făcutu rău pagina acésta, tăindu-se documentul din notă prin o altă notă. Cetitorul va înțelege cum trebuie făcută îndreptarea.

Pag. 56. Anexa promisă la nota din acésta pagină este publicată mai departe, la pagina 60.

Să se citescă nota a 2 : «22 Dechembre» în locu de «22 Noembre» 1876.

Pag. 74. Corige data «Martie 6» prin «Martie 16».

Vomă aduce întregu documentul citatū la acésta pagină la altă ocaziune.

Pag. 77, La nota 2 în locu de «130». Corige «fila 67».

Pag. 81. Anexa promisă la nota 2 se va citi în *Istoria școlilor*.

Pag. 88. Ponturile ciobanilor Ardeleni se potū citi în Cod. 17 la fila 167 verso, din 30 Februarie 1787. Corige vorbele din nota 2 : «*mai eată o poruncă*» prin : «*eată în scurtū o poruncă*» despre ciobani. Anexa 6 se va publica în volumul următor.

Pag. 96. Corige cifra dela nota a 2-a în text și notă prin cifra 2.

Pag. 105. Șterge din rândulū alū 2-lea alū notei vorbele : «*în Tesauro II pag. 293*», căci e vorba de scrierea D-lui Odobescu despre Văcărescu din *Revista Română*.

Pag. 107. Anexa în chestiune din notă este aceeași din nota dela pag. 105.

Pag. 114. În nota a 4 a ne referimū totū la anexa citată la pag. 105.

Pag. 122. Aduge după vorba : «*osebită*» dela primulū rândū din textū vorbele : «*în 27 Ianuarie 1788*».

Pag. 123. Anexa de care e vorba în notă este la pag. 238.

Pag. 135. Nota 2 citește «*Cod. XVII*» în locū de «*Cod. XVI*».

Pag. 145. Citește la aliniatulū I-iū în locū de vorbele : «*Dămū în anexe și o*» vorbele «*mai este*».

Pag. 169. Aliniatulū I-iū. Citește «13» în locū de «17».

Pag. 187. Nota 1-a corige cifra care indică fila, din 348 în 380.

Pag. 205. Nota 1-a rândulū 5 corige data 1737 în 1717 și vorba «*el*» de alătura înlocuesce-o cu vorbele : «*familia lui*», iar la rândulū următor vorba «*lui*» înlocuesce-o cu «*lor*».

Pag. 241. Puneți punctū după numele *Potemkin* din rândulū alū 2-lea alū titlulū,

Pag. 254. Nota 1-a rândulū 2 citește : «*pogonăritū*».

Pag. 290. Alū 6-lea rândū înainte de finele textulū, citește în locū de : «*sfintele rase de prin biserică și vasele călugărilor*» vorbele : «*sfintele vase... și vasele calugărilor*».

Pag. 328. Nota 1-a citește : «*Bălăcescu*» în locū de vorba «*Balsam*».

Pag. 365. Corige punerea în pagină pogorându josū nota, care taie textulū.

De sigur mai sunt și alte erori de îndreptatū ; comptămū pe indulgența și buna voință a lectorulū pentru corigerea celor mai bătătoare la ochi.

